

Kitapm ken Raa doko
kiji ute jeege

New Testament in Kenga

Kitapm ken Raa dɔɔko kiji ute jeege

New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94

Contents

Matiye	1
Mark	80
Luk	128
Jan	210
Naabm jee kaan̄ naabm Isage	270
Rōmεge	352
1 Kōrint	389
2 Kōrint	424
Galat	447
Εpez	460
Pilip	472
Kōlōs	481
Tεsalonikη deete	489
Tεsalonikη γεν k-dige	497
Timote κεν deete	502
Timote γεν k-dige	513
Tit	520
Pilemon	525
Εbrege	528
Jak	555
Piεr deete	564
Piεr γεν k-dige	574
Jan deete	580
Jan γεν k-dige	589
Jan γεν k-mōtōge	591
Jud	593
Apokalips	596

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Taar jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Matiye raanɔ se, naan raan jee al-Masige tun Yaudge. Naade Yaudge se bo jeel ok mɛtn Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dakiɔ se. Matiye taad jeege tu o Isa se, naan bo debm kɛn utu 'tɛdn kaasn nakgen kɛn Kitapm Raa dooko ute jeege do dakiɔna taadn se. Taa naan se bo maakɔ taariɔ kɛn naan raan se, daayum naan lee tuun tol taar Kitapm Raa dooko ute jeege do dakiɔ se maak ki. Kaad kɛn Matiye raanɔ Labar Jigan ɣɛn Isan ese se, jee al-Masigen Yaudge se, k'tuurde tuur naatn maakɔ beege tun Yaudge lee tusn maak ki ɣɛn keem Raa. Naade se lee tusu o jee kɛn Yaudge ey se kic bo naade took okde ute naade. Ʉɛn Matiye ki num, Isa bo mel kɛn lee dooy jeege ute toogina do nakge tun kɛn Raa jen ro ki. Isa se taadden doobm kiji kɛn naade an jeel kɔkɔ ko taargen maakɔ Kitap kɛn Raa dooko ute jeege do dakiɔ se. Isa se naan bo al-Masi kɛn Yaudge inj aak kaak kaamin se. Kɛn naan jaay taadden taa maakɔ Gaar Raa se, naan deekden o: Raa se naan bo gaarge o naan baagga kɔsn gaara do jeege tun do naan ki ara. Maakɔ kitapin ki se Matiye taad mɛtn taar Isan dooy jeege ute taargen jɛrl jɛrl gɔto kaam mii aan goo kɛn naan dooy jeege do kɔs ki se (kon 5-7).

*Mɛtjil Isa *al-Masi (Lk 3.23-38)*

¹ Kɛse bo mɛtjil Isa al-Masige. Naan *goon Daud o goon *Abraam.

² Abraam ooj Isak, Isak ooj *Yakub o Yakub ooj Juda ute ɣɛnaangen gaabge*.

³ Juda bo ooj Pɛrɛz ute Zɛra† o gaangen se Tamar bo konde. Pɛrɛz ooj Esrom. Esrom ooj Aram.

⁴ Aram ooj Aminadab. Aminadab ooj Naason. Naason ooj Salmon.

⁵ Salmon ooj Booz o ko Booz se ron Raab. Booz se bo ooj Obed o ko Obed se ron Rut.

⁶ Obed ooj Jɛsɛ. Jɛsɛ se bo ooj Gaar *Daud. Daud se bo ooj Salomon do mend Uri ki.

* **1:2** Ʉɛnaangen gaabgen se bo kɛn baado tɛd taa bee gaan *Israelgen sik-kaar-dio.

† **1:3** Naade se ronɔge.

⁷ Salomon ooj Roboam. Roboam ooj Abiya. Abiya ooj Asa.

⁸ Asa ooj Yozapat. Yozapat ooj Yoram. Yoram ooj Ozias.

⁹ Ozias ooj Yotam. Yotam ooj Akaz. Akaz ooj Ezekias.

¹⁰ Ezekias ooj Manase. Manase ooj Amon. Amon ooj Josias.

¹¹ Josias ooj Yekonia ute genaangen gaabge

ɔɔ kaad ken se ɔo gaan *Israēlge k'tɔs k'baande bulu taa naan Babilon ki[‡].

¹² Ken naade ɔaa aan Babilon ki se jaay ɔo, Yekonia ooj Salatiel ɔɔ Salatiel ooj Zorobabel.

¹³ Zorobabel ooj Abiud. Abiud ooj Eliakim. Eliakim ooj Azor.

¹⁴ Azor ooj Sadok. Sadok ooj Akim. Akim ooj Eliud.

¹⁵ Eliud ooj Eliezer. Eliezer ooj Matan. Matan ooj Yakub.

¹⁶ Yakub ooj Yusup. Yusup se ɔo gaabm Mari ɔɔ Mari se ɔo ooj Isan ken k'danin al-Masi se.

¹⁷ Metjildegen iin do Abraam ki bini aan do Daud ki se, aas metjili sik-kaar-ɔɔɔ. Ken iin do Daud ki bini k'tɔs k'baanden bulu taa naan Babilon ki se, aas metjili sik-kaar-ɔɔɔ. Ken naade ɔaan Babilon ki jaay bini aan do al-Masi ki se, kic ɔo aas metjili sik-kaar-ɔɔɔ.

*Koojn Isa *al-Masi*

(Lk 2.1-21)

¹⁸ Te doobm gay jaay j'oojn Isa al-Masi: kon Mari se mend keesn Yusup, num ken naan ɔaa te ron ki ey sum ɔo, Mari ted mendkaama ute tɔɔgn *Nirl Salal.

¹⁹ Gaabm keesin Yusup se, debm ken lee ted nakge te doobina ɔɔ je an kɔɔdn metin naan jeege tu eyo. Taa naan se ɔo naan je an rese taa nam 'booy taarde eyo.

²⁰ Kaadken naan utu ing saap saap do taar ken se, gan *kɔdn Meljege Raa maakn nin ki se teec naanin ki taadin ɔɔ: «Yusup, naai se metjil *Daud, onte ɔeere Mari se okin 'tedn mendi, taa Mari se aam te Nirl Salal.

²¹ Naan se utu 'koojn goon gaaba ɔɔ goon se naai an dan Isa, taa naan ɔo debm utu kɔɔdn do jeenge maakn *kusin ki.»

²² Nakgen paacn ted se, taa taar Meljege Raa taado do okin ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se aanga doobin ki ken ɔɔ:

²³ *'Booyki! Goon mend ken gaaba ɔaa te ron ki eyo, utu 'tedn mendkaama ɔɔ koojn goono ɔɔ goon se jeege an dan Emanuel.** Ro Emanuel se je deekn ɔɔ: *Raa ute naajege.

²⁴ Ken Yusup jaay iin maakn bin ki se, naan took taar kɔdn Meljege Raa taadin se. Gɔtn se, Mari se naan okin tedn mendina.

[‡] 1:11 Aak 2Gar 24.12-16. § 1:21 Ron Isa je deekn ɔɔ: Meljege aaj jeege. * 1:23 Aak Eza 7.14.

²⁵ Num gan naan baate 6aa ron ki bini Mari oojn maak ki. Ɔo goon j'oojin se, Yusup ondin ron Isa.

2

Jee jeel k-dijge baado kaakɲ Isa

¹ Isa se j'oojin maakɲ gɛgɛr kɛn Betleem kɛn taa naan Jude ki, do Gaar *Ɛrɔd ki. Kɛn Isa jaay j'oojin se, jee jeel k-dijge iino kaam kaada tookɲo ɔɔ 6aa aan maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki.

² Kɛn naade jaay aan se, naade tɔnd mɛtn jeege ɔɔ: «Goon k'j'oojin jaay ute kɔsn gaar Yaudge se tap 6o, gayo? Taa naaje se j'aako k-dijin kaam kaada tookɲo ɔɔ naaje k'6aado kergɲ naanin ki.»

³ Kɛn Ɛrɔd jaay booy taar se, nirlin teece taa gaarɲa; bin se ɔl jee Jeruzalem ki paac se 6eere ɔkde.

⁴ Gɔtn se Gaar Ɛrɔd dan tus magal *jee tɛdn sɛrke Raage tu paac ɔɔ ute jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raa paac kɛn maakɲ jeeɲge tu ɔɔ naan tɔnd mɛtde ɔɔ: «*Al-Masi do dɔkin Raa taad taa koojin se tap 6o, j'an koojin gayo?»

⁵ Gɔtn se, naade tɛrlin ɔɔ: «Naan se j'an koojin maakɲ gɛgɛr kɛn Betleem kɛn taa naan Jude ki, aan gɔɔ kɛn do dɔkin debm taad taar teeco taar Raa ki raanjin ɔɔ:

⁶ *Gɛgɛr kɛn Betleem kɛn taa naan Jude ki se, naai kic ɛ maakɲ gɛgɛrge tun magal magal kɛn taa naan Jude ki. Taa maakɲ naanji ki se 6o utu ade teecɲ magal kɛn utu 'tɔɔdn *Israel*

jeemge aan gɔɔ debm gaama se* .»

⁷ Gɔtn jaay Ɛrɔd dan jee jeel k-dijge kalde ki se, nam kic 6o jeel eyo. Kɛn naade aan onjin se, naan tɔnd mɛtde ɔɔ: «Kɛn tap ki se, k-dijn se tap 6o naase aakin ki nun ki?»

⁸ Ɔɔ naan deekden ɔɔ: «'Baaki Betleem ki je onumkiro gɔtn goono se tak. Kɛn jaay oninkiroga num, 'tɛrl '6aakiro 'taadumki gɔtɲa taa maam kic 6o m'6aa kergɲ naanin ki.»

⁹ Kɛn naade jaay booy taar gaarge aas sum se, gɔtn se naade iin 6aa, ɔɔ kɛn naade 6aa 6aa se, k-dijn kɛn naade aakin 6o kaam gɔtn kaada tookɲo se, tɛr teec naande ki daala. K-dijn se tɔɔdde bini 6aa daar do 6ee kɛn goon maak ki se.

¹⁰ Kɛn naade aak k-dijn se maakde raap sakan.

¹¹ Kɛn naade aan se, end maakɲ 6ee ki ɔɔ on goono ute kon Mari. Naade ɛrg naan goon ki ɔɔ tɔamin jaay 6o naade tɔɔd taa 6ɔɔndege ɔɔ ɛdin nakgen bɛɛ bɛɛ: daab, nakɲ ooto, ute uubm ootn k'danjin mir se†.

* 2:6 Aak Mis 5.1. † 2:11 Mir se kaagn k'tɛdn uubm ooto ɔɔ ɔɔnɔ j'ɔt ro deb kɛn ooyga kooyo taa ruum eyo.

¹² Kɛn naade iin ɔn Mari sum se, *Raa ɔɔjde maakɲ nide ki ɔɔ j'ɔnten tɛrl kaal gɔtn Gaar Ɛrɔd ki. Taa naan se ɓo naade uun doobm kuuy ɔɔ tɛrl ɓaa taa naanɗe ki.

Yusup ute mɛndin Mari ɔɔ goonde aan ɓaa Masar ki

¹³ Kɛn jee jeel k-dijge jaay iin ɓaa sum se, kɔdn Mɛljege Raa kalan ɓaado taad Yusup ki maakɲ nin ki ɔɔ: «Iin ute mɛndi ɔɔ uun goono aan 'ɓaaki taa naan Masar ki. Inj gɔtn naane bini maam m'ai taad jaay ɓo sɔm naai ade tɛrlɛ. Bɛrɛ, Gaar *Ɛrɔd se je je goono taa an tɔɔɓ.»

¹⁴ Maakɲ nɔɔr ki se sum ɓo, Yusup iin ute mɛndina uun goono ɔɔ aan ɓaa taa naan Masar ki.

¹⁵ Naan tinj gɔtn naane bini Gaar Ɛrɔd ooyo. Nakɲ se aan doobin ki aan gɔɔ kɛn Mɛljege Raa taado ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin ɔɔ: *Maam m'dan m'ɔɔdo goonum gaaba naatn taa naan Masar ki.*‡

*Ɛrɔd tɔɔl gaan sɛɛmgen maakɲ naan kɛn Betleem ki

¹⁶ Kaad kɛn se Ɛrɔd utu zɛɛrɛ; ɔɔ naan kɛn se naan ɓaado jeel ɔkga mɛtina kɛn jee jeel k-dijge dɛrlin dɛrl se, gɔtn se naan maakin taarin makɔnɔ. Naan und kulu ɔɔ num gaangen gaabgen ɔndo do ɓaar di ki jaay ɓɔɔyɔ ɓɔɔy paacɲ kɛn maakɲ gɛgɛr kɛn Betleem ki ute maakɲ naangen cɛɛs ki cɛɛs ki se, k'tɔɔlde paac. Taa ɓaar di ese se tum te kaadn kɛn jee jeel k-dijge taad Ɛrɔd ki gen k-dijn naade aakinɔ.

¹⁷ Bin ɓo, nakɲ se aanga doobin ki aan gɔɔ kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki, ron Jeremi, taaddeno do dɔkin ɔɔ:

¹⁸ *K'booy nɔɔ eem maakɲ naan Rama ki*

jeege tɔɔyɔ ɔɔ eem nɔɔ dɛna.

Kɛse Rasɛl ɓo eem taa gɛninge,

naan k'sɛlin kic ɓo daar eyo gɛn tɔɔyɔ,

taa gɛninge utga.§

Yusup ute mɛndina ɔɔ goonde dɛɛt ɔn taa naan Masar

¹⁹ Kɛn Gaar *Ɛrɔd jaay ooy sum se, kɔdn Mɛljege Raa taad Yusup ki maakɲ nin ki kaad kɛn naan utu taa naan Masar ki.

²⁰ Naan taadin ɔɔ: «Iin ute mɛndi ɔɔ uun goono ɔk 'tɛrl 'ɓaaki taa naan *Israel ki taa jeegen kɛn je tɔɔl goono se, naade ooyga.»

²¹ Ɔɔ Yusup iin ute mɛndina, uun goono ɔɔ ɔk tɛrl taa naan Israel ki.

²² Anum kɛn naan booy ɔɔ Arkɛlɛɔs ɔsga gaar gɛn taa naan Jude gɔɔ bubin Ɛrɔd ki se, gɔtn se Yusup ɓeere ɔkin gɛn tɛrl ɓaa taa naan Jude ki. Ɔɔ Mɛljege Raa taadin maakɲ nin ki ɔɔ n'iin ɓaa taa naan Galile ki.

‡ 2:15 Aak Oz 11.1. § 2:18 Aak Jer 31.15.

23 Naan̄ iin̄ ɓaa in̄g maakɲ gɛgɛr kɛn k'dan̄in̄ Nazaret. Nakgen se aan doobin̄ ki aan gɔɔ kɛn jee taad̄ taar teeco taar Raa ki taado do dɔkin̄ ɔɔ: *Naan̄ se j'an̄ dan̄in̄ kɔd̄ Nazaret.*

3

*Jan-Batist *batiz jeege
(Mk 1.2-8; Lk 3.1-20)*

1 Kɛn kaad̄in̄ jaay aan sum se, Jan-Batist naar teec naan̄ jeege tu ɔɔ baag taad̄n̄ taar *Raa do kɔd̄-ɓaar kɛn taa naan̄ Jude ki. Naan̄ taad̄ jeege tu ɔɔ:

2 «'Tɛrlki maakse taa *maakɲ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔɔ!»

3 Taa Jan se ɓo, debm taad̄ taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi taado taarin̄ do dɔkin̄ kɛn ɔɔ:

K'booy mind deba taad̄ makɔn̄ do kɔd̄-ɓaar ki ɔɔ:

'Daapki doobm Mɛljege ɔɔ 'tɛd̄insinki jiga 'tood̄n̄ tal.*

4 Jan uuso kal k'daapin̄ ute bɛɛkɲ gin̄ji ɔɔ dɔɔk maakin̄ te kɔl daara; nakɲ kɔsin̄ iimi ute teeje.

5 Gɔtn se jeegeen̄ iin̄o maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki ute kɛngen taa naan̄ Jude ki paac ɔɔ ute kɛngen iin̄o taa ool Jordan ki paac, naade ɓaado gɔtn Jan ki.

6 Naade tɔɔd̄ mɛtn̄ *kusin̄dege naan̄ jeege tu ɔɔ Jan-Batist batizde maakɲ ool magal kɛn k'dan̄in̄ Jordan se.

7 Kɛn Jan aak *Parizige ute *Sadusege dɛna ɓaado ɔɲin̄ taa naan̄ aden batiz se, naan̄ deekden ɔɔ: «Aakumki tu wɔɔjgen ara! Nan̄ja jaay ɓo dɛjseno taa aki kaan̄ kɔtn̄ maak-taar Raa kɛn utu ɓɔɔy do jeege tu se?

8 Naan̄ ki se, 'tɛd̄ki nakgen jiga kɛn 'taad̄n̄ jeege tu ɔɔ naase se 'tɛrlkiga maakse,

9 ɔɔ ɔn̄te 'taad̄ki ɔɔki: naaje se ɛ k'gaan̄ *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke, kogen ese se kɛn Raa je kic ɓo an̄ dɛlin̄ 'tɛd̄n̄ gaange Abraam ki.

10 Bɛrɛ, alpasa se ɛ k'daaringa mɛtn̄ ko kaag ki. Ko kaaggen paacɲ jaay ooj jig ey se, j'aden̄ tɔɲɲ tuun naatn̄ ɔɔ j'aden̄ tɔɔcn̄ pood̄n̄.

11 «Maam se, m'asen batizn̄ ute maane ɔɔ kɛse je deekɲ ɔɔ naase 'tɛrlkiga kingse; num gan̄ debm utu ɓaado mɛtum ki se, naan̄ magal ciruma. Maam se saa jɛn̄ ki kic ɓo m'aas gen̄ kɔɔd̄in̄ eyo. Debm ese se ɓo utu asen̄ *batizn̄ ute Nirl Salal ɔɔ ute pood̄o.

12 Ute gɛrt magalin̄ se naan̄ utu tuuy teen̄in̄a ɔɔ kɛn naan̄ jaay tuuy aasga num, kaam teen̄in̄ se naan̄ utu an̄ tɔsn̄ kɔmb maakɲ giijin̄ ki; num tɛsin̄ se, naan̄ utu an̄ kɔmb maakɲ pood̄ kɛn ooy eyo.»

* 3:3 Aak Eza 40.3.

*Isa *k'batiziņa**(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jn 1.32-34)*

13 Gōtn se Isa iin̄ taa naan̄ Galile ki ɔɔ ɓaado maakŋ ool magal ɓen Jordan ki, ɓaado ɔŋ Jan taa aŋ batiziņa.

14 Num Jan se baate tooko, deek Isa ki ɔɔ: «Maam se, naai ɓo am batiz ey ɓo, tɛr naai ɓo ɓaado gōtn maam ki la!»

15 Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Borse se naai 'tooko, taa naajege se j'aki tɛdn̄ nakŋ kɛn̄ Raa maakiŋ jen ro ki ute doobiņa.» Gōtn se Jan tooko.

16 Kɛn̄ Isa k'batiziŋ jaay ooko maakŋ maane ki sum se, naan̄ kɛn̄ se sum ɓo maakŋ raa ɔɔd̄ waŋ ɔɔ naan̄ aak *Nirl Raa ɓoɔyo don̄ ki tec aan̄ gɔɔ dɛɛɛɛ.

17 Ɔɔ gōtn se k'booy mind deba taad maakŋ raa ki ɔɔ: «Naan̄ se Goon maak-jema. Maam ɓo m'bɛɛr m'ɔɔdiŋo taa naan̄ tɔɔlumi.»

4**Bubm sitange naam Isa**(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)*

1 Gōtn se *Nirl Raa tɔɔd̄ ɓaan̄ ute Isa do kɔd̄-ɓaar ki, taa Bubm sitange aŋ ɓaa naama.

2 Maakŋ ɓiige tun si-sɔɔ se, nɔɔrɔ katara se Isa ɔs te d̄im eyo ɔɔ kɛn̄ ɓii si-sɔɔ jaay aas se, naan̄ ɓo tɔɔliņa.

3 Bubm sitange, naan̄ debm naam jeege se, ɓaado ɔŋ Isa deekiŋ ɔɔ: «Kɛn̄ naai 'Goon *Raa deer num, 'taad koge tun se ai dɛl nakŋ kɔsɔ.»

4 Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Taar se k'raaŋiŋa raan̄ do dɔkiŋ kɛn̄ ɔɔ: *Kɛn̄ tɛd̄ debkilimi iŋ se kɔsɔ kalin̄ ki sum eyo, num ute taargen paacŋ kɛn̄ teeco taar Raa ki.**»

5 Tɛr Bubm sitange ɓaan̄ ute Isa maakŋ gɛgɛr kɛn̄ *salal Jeruzalem ki, ɓaa uun̄ ɔliŋ do *Bee Raa ki raan̄ lɛŋ lɛŋ,

6 ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Kɛn̄ naai 'Goon Raa deer num, do ɓee ki ara se, iin̄ aal naan̄ ki. Taa taara se k'raaŋiŋa raan̄ do dɔkiŋ kɛn̄ ɔɔ:

Raa 'kund 'kulu kɔd̄iŋge tu ɔɔ naade ai caapm kɔkŋ jidege tu, taa jeige se 'kɔŋ rɔɔkŋ ro ko kɛn̄ gam eyo.†»

7 Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Taar se kic k'raaŋiŋa raan̄ do dɔkiŋ kɛn̄ ɔɔ: *Bɛɛɛ, naai se 'kɔŋ 'naam Mɛli Raa eyo.*»

8 Tɛr Bubm sitange tɔɔd̄ ɓaansiŋ do ko kɛn̄ jɛrlɛ ɔɔ taadiŋ taa naan̄ gaariŋen do naan̄ ki paac ute nakŋ kaakŋ bɛɛdege.

9 Gōtn se naan̄ deekiŋ ɔɔ: «Kɛn̄ naai jaay 'ɓaado ɛrgga naanum ki ɔɔ 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisiŋ kɛda.»

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:6 Aak KKR 91.11-12.

10 Anum Isa terlin̄ ɔɔ: «Iik naatn̄ cɛɛm ki Bubm sitange! Taa taar se k'raan̄inga raan̄ do dɔkin̄ ken̄ ɔɔ: *Meli Raa kalan̄ tak se ɔo naai 'kerɣɣ naan̄in̄ ki ɔɔ an̄ 'tɛdn̄ naabin̄a.*»

11 Ɔɔtn̄ se Bubm sitange iin̄ ɔn̄ina ɔɔ *kɔdn̄ Raage ɔaado aakin̄ don̄ ki.

*Isa baag tɛdn̄ naabin̄ taa naan̄ Galile ki
(Mk 1.16-20; Lk 4.14-15; Jn 1.35-43)*

12 Jan-Batist se k'j'ɔkinga dan̄gay ki ɔɔ ken̄ Isa jaay booy ɔɔ Jan j'ɔkinga dan̄gay ki se, naan̄ iin̄ terl̄ ɔaa taa naan̄ Galile ki.

13 Ken̄ naan̄ aan̄ sum se, ɔn̄ gɛgerin̄ Nazaret ɔɔ ɔaa tin̄g maakn̄ gɛger ken̄ Kaparnayum ki ken̄ taa baar ki, taa naan̄ Zabulon ki ute gɛn̄ Nɛptali ki.

14 Taa naan̄ se ɔo nakn̄ ken̄ debm taad̄ taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi taad̄no do dɔkin̄ se, aanga doobin̄ ki ken̄ ɔɔ:

15 *Naase jee taa naan̄ Zabulon ki ute jee taa naan̄ Nɛptali ki ken̄ sak kaam aak baar,
naase ɔo jee ken̄ in̄gki jɛn̄ ool Jordan kaam naane ken̄ taa naan̄ Galile ken̄ jeenge Yaudge ey se;*

16 *naase jeegen ken̄ in̄gki maakn̄ Ɔɔt ken̄ ɔɔɔɔ utu aki kaakn̄ Ɔɔtɔ asen wɔɔr kɛɛn̄!*

*Naasen ken̄ in̄gki taa naan̄ ken̄ ɔɔɔɔ aan̄ Ɔɔɔ jee ooyga kooy se,
Ɔɔtn̄ wɔɔr, ɔɛɛ, aanga. §*

17 Kaad̄ ken̄ se sum ɔo Isa baag taad̄n̄ taar Raa jeege tu ɔɔ: «'Terlki maakse taa *maakn̄ Gaar Raa se ɔɔpga Ɔɔɔɔ!»

Jee ɔɔɔ deet deetn̄ ken̄ iin̄ ɔk mɛtn̄ Isa

18 Isa jaay aan̄ taa naan̄ Galile ki se, naan̄ ɔaa lee taa baar ki ɔɔ Ɔɔtn̄ se naan̄ aak gɛnaage dio: deb kalan̄ ron̄ Simon ken̄ k'dan̄in̄ ute ro Pɛr kici ɔɔ gɛnaan̄ se ron̄ Andre, tund tund gɛnddɛ maan̄. Naadɛ se jee toocn̄ ken̄jge.

19 Naan̄ deekden̄ ɔɔ: «'Baado daanumki! Ɔɔrse maam m'asen tɛdn̄ naase jee ɔaa 'je jikilimge adɛ ɔaa doobm Raa ki.»

20 Naadɛ naar ɔn̄ gɛnddege ɔɔ daan̄ina.

21 Utu iik naan̄ ki ɔɔkɔ se, naan̄ aak gɛnaage di kuuy, Jak te gɛnaan̄ Jan, gaan Zebedege, naadɛ ute bubdɛ se in̄g kin̄g maakn̄ markabdɛ ki daap daap gɛnddege ɔɔ Ɔɔtn̄ se Isa dan̄dɛ.

22 Naadɛ naar iin̄ ɔn̄ bubdɛ te markabdɛ ɔɔ naadɛ daan̄ Isa.

Isa dooy jeege ɔɔ ɛd̄ lapia jee kɔɔnge tu

23 Ter Isa lee dɔɔɔ taa naan̄ Galile se paac dooy jeege maakn̄ *ɔeedege tun Yaudge lee tusn̄ maak ki gɛn̄ keem Raa. Naan̄ taadden Labar Jiga gɛn̄ *maakn̄ Gaar Raa ɔɔ jeegen ɔk kɔɔnge paac ute jeegen ken̄ kɔɔnge tujdenga tuju maakdɛ ki se, naan̄ ɛdden lapia.

24 Gɔtn se *nookin eem dɔɔf taa naan Siri se paac. Ɔɔ jeege Ɔaano ute jee kɔɔnge paac ken dɔɔl kɔɔndege kaam kalan eyo ɔɔ lee dabarde aan gɔɔ: jee ɔk kɔɔn sitange, jee ɔk kɔɔn puputu ɔɔ jee k'runɔuyge, paac se, naan edden lapia.

25 Jeege dɔɔlɔ dena ɔk metn Isa: naade se iino taa naan Galile ki, jeege iino taa naan ken k'danin te ro Gegergen Sik, kengen iino maakn geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki ɔɔ jeege iino jen ool Jordan ken kaam kaada tookno.

Isa dooy jeege do kɔs ki

5

*Jee maakde-raap naan Raa ki
(Lk 6.20-26)*

1 Ken Isa aak dɔɔl jeege den ese se jaay baado ceen ki se, naan ookn inɔ do kɔs ki ɔɔ jeege metin ki baado onina.

2 Gɔtn se Isa uun taara ɔɔ baagden dooyo deekden ɔɔ:

3 «Maak-raapo jeege tun jeel rode ki naade se jee daayge naan *Raa ki, taa *maakn Gaar Raa se naade ki!

4 Maak-raapo jeege tun inɔ eem keeme, taa Raa utu aden sele.

5 Maak-raapo jeege tun dalul, taa do naanja se Raa utu adesiɔ kenɔn naade ki.

6 Maak-raapo jeege tun ken je nakn ken tɔɔl Raa ki ute maakde paac taa nakn naade je se, Raa utu adesiɔ kenɔn ute maraadiɔa.

7 Maak-raapo jeege tun ken eej do jeege tu, taa naade kic Raa utu aden keejn dode ki.

8 Maak-raapo jeege tun maakde *salal taa naade utu kaakn Raa.

9 Maak-raapo jeege tun je ano baa ute tɔɔse, taa naade se Raa utu aden dan ɔɔ: geninge.

10 Maak-raapo jeege tun k'dabarde taa nakn ken naade lee ted jaay tɔɔl Raa ki, taa maakn Gaar Raa se naade ki.

11 Maak 'raapo naase ken jeege jaay naajse, dabarse ɔɔ talsen taar jig eyo ute taargen met ki eyo dose ki, taa naase 'tedkiga jee maamge.

12 Onki maakse 'raapm den aak eyo, taa maakn raa ki se, Raa utu asen kɔng bɛdse den aak eyo. Bin ɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin baado naanse ki se kic, k'dabardeno bin kici.»

Naase ɔɔ kaata ɔɔ gɔtn wɔɔr gen do naanja

13 «Naase se ɔɔ aan gɔɔ kaatn gen do naanja. Num ken kaata jaay kingin nijim se gɔtɔga num, j'an tedn j'ɔɔ di jaay 'tedn nijim gɔtin ki se? Ken nijimin se jaay gɔtɔga num, naan se tedga nakn ceɛɛ, j'an baa si naata ɔɔ jeege lee do ki.

14 «Naase se 6o gōtn wōor gen *dunia. Geger ken jaay j'ōndin do kōs ki raan se, j'aakin tal.

15 Ken j'ōc lōompō se taa j'an deebm dugul don ki eyo, num j'an kuun kōl ro kaag ki raan taa wōor gōtō jeege tun maakn bee ki se paac.

16 Bin num ōnki gōtn wōorse se wōor naan jeege tu paac, taa naan se 6o jeege kaakn naabsen jigan ken 'lee tēdki se, naade *'nookn Bubsen maakn raa ki.»

*Isa dooy jeege do *Ko Taar ken Raa εdo *Musa ki
(Lk 16.17, 12.58,59, 16.18)*

17 «Maakn Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki raanō ō dooyno jeege do dōkin se, ōnten 'saapki ōki maam m'6aadō se taa Ko Taar se tēdn gōtō, na6o maam m'6aadō se taa m'an tēdn 'kaasn doobin ki.

18 'Booyki bεε m'asen taada: kaad ken maakn raa ute do naanā utu deel te ey 6ōrt se, taar k'raanin do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki jaay naase injki do ki se, maakn taar ki se dīmin cōkō kic 6o, 'kōn 'kut eyo bini, nakgen se paac kaan doobin ki.

19 Taa naan se 6o, maakn Ko Targe tun ken Raa εdo Musa ki taad ō gen tēda jaay debm baate tēdn ken kalan cōkō aan gōd dī kic 6o ō dooy jeege 'tēdn aan gōd ken naan tēd se, debm bin se, 'kōōpm debm baata *maakn Gaar Raa ki. Num debm took do targe tun se, tēdin paac te doobiņa ō dooy jeege 'tēdn aan gōd naan se, debm bin se utu 'tēdn magala maakn Gaar Raa ki.

20 'Booyki m'asen taada: ken nakn naase 'tēdki jaay tōl te Raa ki cir te gen jee jeel taadn tōkn metn Ko Taar Raage ute *Parizige ey se, naase aki kōn kēnd maakn Gaar Raa ki eyo.»

Isa dooy jeege do taar maak-taar ki

21 «Naase 'booykiroga taar ken k'taadō bubsege tu do dōkin ken ō: *Ōnte tōl nam murs, ō debm jaay tōlga nam murs se j'an kōkn kōlin gōtn kōjn bōor ki.**

22 Num maam se, m'deeksen m'ō: debm ken jaay tēd taamooyo ro genaan ki se j'utu j'an kōjn bōorō don ki. Ō debm jaay naaj genaan ō: «Naai se 'dala» debm bin se, bεeki num, j'an kōl naan Yaudge tun *jee kaakn metn targe se. Ō tēr debm jaay naaj genaan ō: «Naai se debm derle» debm bin se, bεeki num, j'an kōkn kōl poodn, gōtn dubar ken gen daayum.

23 «Ken naai jaay '6aa 6aa kēdn *serki gōtn ken k'j'iin gen lee tēdn serke Raa ki se ō gōtn ese se naai 'saap jaay ōk taara ute genaa num,

24 ōn serki naai '6aan 6aa kēda se ram ō ōk tēr 6aa ōk taasa te genaa jaay 6o '6aadō kēdn serki se Raa ki.

* 5:21 Aak Ekz 20.13.

25 «Κεν naai jaay ək taar dīm te debm taamooyi se, ken utu 'baaki baa doob ki sum bo, 'naar 'daapiŋki taarse se ute naapa; ey num, bεε, debm taamooyi se ai baa kəli gətn debm kəjn bəər ki ɔ debm kəjn bəərɔ se lε ai kəkŋ kedi ji magal asgarge tu ɔ naaŋ ai kəli danɣay ki.

26 'Booy bεε m'ai taada: nakŋ doi ki paac se, bini kəbərɔ kic bo ɔg nanjŋ te ey se, naai 'kəŋ teecŋ maakŋ danɣay ki eyo.»

Isa taad te jee ken lee εεs mēnd jeege

27 «Naase 'booykiga ken *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki taad ɔ: *Ŋnte 'kεεsn mēnd nam, ɔnte 'kεεsn gaaba nam.*†

28 Num gaŋ maam se m'deeksen m'ɔ: debm ken jaay aak mēnd nam ɔ dəŋjŋ te maakiŋ se, debm bin se aan gɔɔ toodnsiŋga.

29 Num ken 'kaami do ji daama bo ai kəli maakŋ *kusiŋ ki num, kaami se ɔɔf und naatn. Roi kaam kalaŋ se jaay gətɔ num, bεε cir ken roi paac bo 'baa maakŋ pood ken gen daayum.

30 Num ken naai aak ji daami jaay bo ai kəli maakŋ kusiŋ ki num, naai 'gaan undiŋ naatn. Ken roi kaam kalaŋ se jaay gətɔ num, bεε cir ken roi paac bo 'baa maakŋ pood ken gen daayum.»

Isa təkŋ mētn taar piir gen gaaba te mēnda

31 «Tεr *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki taadsenga daala ɔ: *Debm ken jaay piir mēndiŋ se aŋ kedn maktubm gen piiriŋ jaayo.*‡

32 Num gaŋ maam se m'deeksen m'ɔ: debm jaay an piir te mēndiŋ se, ken mēndiŋ εεs kεεs gaabge jaayo. Ey num debm jaay piir mēndiŋ se, kεεse gɔɔ ɔɔdiŋ kɔɔd doobm gen kεεsn gaabm nam. Ɔɔ debm ək mēnd nam k'piiriŋga piir se lε, kεεse naaŋ aan gɔɔ debm εεs mēnd nam kici.»

Isa taad ute jee gen naam taarde

33 «Daala, naase 'booykiga taar ken k'taado bubsege tu ken ɔ: *ƆTaar naai naam taari ro ki naan Raa ki gen tedi se, ɔnte kuum kaaliŋ naaŋ ki. Num gaŋ do nakge tun paacŋ naai 'naamga naam taari naan Mēli Raa ki se, naai aŋ tediŋa.*»

34 Num gaŋ maam se m'deeksen m'ɔ: ɔnten 'naamki rose. Ɔnten 'naamki rose ute maakŋ raa, taa maakŋ raa se bo gətn kaag do Raa ro ki;

35 ɔnten 'naamki rose ute do naaŋa, taa do naaŋa se gətn tɔbm jε Raa; ɔnten 'naamki rose ute Jeruzalēm, taa Jeruzalēm se gεgεr gen Gaar Magala§.

† 5:27 Aak Ekz 20.14. ‡ 5:31 Aak Dt 24.1. Maktubm j'ediŋ se je taadn ɔ j'undiŋ

kulu gen kəkŋ gaabm kuuy. § 5:35 Gaar Magala gətn ara se je taadn ute Raa.

³⁶ Ɔnten 'naam roi ute daan doi, taa bεεki doi ki se kalan tap 60, naai an̄ kəŋ tɛdɪŋ raap eyo ey lɛ ilim eyo.

³⁷ Kɛn taarse 60 mɛt ki lɛ ɔki: yɛɛ mɛt ki; kɛn mɛt ki ey lɛ ɔki: gɔtɔ, mɛt ki eyo. Ey num taar kɛn k'ziidɪŋ ziid do ki se iino gɔtn *Bubm sitange tu.»

Isa taad ute jee kɛn k'tɛddɛga *kusɪŋ num, je kəŋ sɛɛde

³⁸ Isa taadden daala ɔɔ: «Naase 'booykiga kɛn *Ko Taar Raa taad ɔɔ: *debm kɛn tɔɔkga kaam nam num j'an̄ tɔɔkŋ kaam naan̄ kici*, ɔɔ *debm kɛn jaay tɛrɛcgga naan̄ nam lɛ, j'an̄ tɛrɛcŋ naan̄ naan̄ kici*.*

³⁹ Num maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay tɛdsenga kusɪŋ num ɔnten 'tɛrlɪŋki kusɪŋa. Taa naan̄ se 60 kɛn nam jaay ɔndiga mɛtn bi kɛn do ji daama num, 'tɛrlɪŋ kɛn do ji jeele ki se kici.

⁴⁰ Kɛn nam jaay ɔaansiga naan debm kəŋŋ bɔɔr ki taa 'kuun kali baat se num, kali magal se kic, ɔŋɪnsɪŋa.

⁴¹ Kɛn debm jaay ɔli taa tɔɔgɔ ɔɔ 'lee kilɔmɛtir kalan se†, naai 'leen̄ kilɔmɛtir dio sɔrɔk ute naan̄a.

⁴² Debm kɛn jaay tɔnd mɛtn dɪm gɔti ki num, ɛdɪŋ ɔɔ debm jaay je dɛm dɪmi num, ɔnte 'kɔɔgɪŋa.»

Isa dooyjeege ɔɔ 'je debm taamooyi

⁴³ «Naase 'booykiga kɛn *Ko Taar Raa taad ɔɔ: *Naai 'je naapi‡* ɔɔ naase ɔki: «Debm taamooyi se ɔɔd undɪŋa.»

⁴⁴ Num gan̄ maam se, m'deeksen m'ɔɔ: 'jeki jee taamooy-sege ɔɔ eemki Raa taa jeegen kɛn dabarse se.

⁴⁵ Bin jaay 60 aki tɛdɪŋ gaan Bubsen maakŋ raa ki. Taa Raa se naan̄ 60 debm lee ooko kaadɪŋ do jee kusinge tu ɔɔ do jeege tun bεε. Ɔɔ naan̄ 60 lee eed maane do jeege tun tɛdɪŋ nakgen ute doobɪŋa ɔɔ do jeege tun kɛn tɛdɪŋ nakgen ute doobɪŋ ey se kici.

⁴⁶ Ɔɔ kɛn naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, ute naan̄ se 'saapki ɔɔ aki kəŋ bɛdse naan Raa ki ne? Kɛn bin num *jee tɔkŋ miirge kic 60 ɔŋ tɛd bin kici.

⁴⁷ Num kɛn naase jaay 'lee 'tɛdki tɔɔsɛ gɛnaase tu sum num, dɪm jaay naase 'tɛdki jaay 'cir gɛn jeege se tap 60 ne dɪ? Taa jeegen Yaudge ey kic lɛ lee tɛd tɔɔsɛ ute naapa kici.

⁴⁸ Bin num aan gɔɔ Bubsen maakŋ raa ki debm mɛc se, naase kic 'tɛdki jeegen mɛc.»

6

*Isa dooyjeege gɛn mɛtn taar kɛdɪŋ dɪm jee daayge tu
(Lk 11.2-4)*

* 5:38 Ekz 21.24; Lb 24.20; Dt 19.21. † 5:41 Do dɔkɪŋ se asgar *Rɔmɛge se naade ɔk doobo gɛn tɔnd mɛtn debm gay kic 60 taa aden kuun daamde ɔɔ an 6aa gɛn kilɔmɛtir kalan. ‡ 5:43 Aak Lb 19.18.

¹ Ter Isa deek daala ɔɔ: «Ken aki 'tedn naabm *Raa num, ɔnten 'tedin ki naan jeege tu taa naade asen kaaka. Ey num naase aki kon bedse gotn Bubse ken maakn raa ki eyo.

² Ken naai 'je kedn dim jee daayge tu num, ɔnten 'tedin naan jeege tu taa naade ai kaaka aan gɔɔ gen jeegen ted rode jee beε jaay lee ted maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ daan doobge tun gotn jeege lee tusni, taa jeege jaay aakdega num aden tɔɔm se. 'Booyki beε m'asen taada: naade se ɔnga bedde do naan ki ara sum.

³ Num gan ken naai se jaay 'je kedn dim jee daayge tu ute ji daama num, ɔnte kon ji jeeli 'jeele*.

⁴ Bin num nakn naai ed nam ki jaay ɔyin koy k'jeel gotn ey se, Raa Bubi se aak nakn naai tedin se, naan bo utu ai kedn bedi.»

Isa dooy jeege gen tɔnd metn Raa

⁵ «Ken naase jaay aki tɔnd metn Raa num, ɔnten 'tedki aan gɔɔ gen jeegen ted rode aan gɔɔ naade bo jee beε se. Taa ken naade jaay baaga maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki, ey le daan doobge tu se, naade daar daar jaay eem Raa taa je jeege aden kaaka. 'Booyki beε m'asen taada: jee bin se naade ɔnga bedde borse do naan ki ara.

⁶ Num gan ken naai 'je keem Raa num, end maakn pakar toodi ki, 'gaas kaam taara doi ki ɔɔ gotn se 'tɔnd metn Bubi Raa ken ing ceεi ken naai ɔn aakin ey se ɔɔ Bubi Raa se, aak nakn ken naai 'tedin ɔyin koy jaay nam jeel gotn ey se, utu ai kedn bedi.

⁷ «Ken naase aki tɔnd metn Raa num, ɔnten 'dɔɔlki taargen ren ren se cɔk cɔk aan gɔɔ jeegen Yaudge ey lee ted se. Naade saap ɔɔ ute taargen naade dɔɔlden cɔk cɔk se sum bo Raa aden booyo.

⁸ Anum naase ɔnte 'tedki aan gɔɔ gen naade se, taa Bubsen Raa se jeele nakn naase 'jeki ken naase utu 'tɔndki te metin ey kic num.

⁹ Bin num ken naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ɔɔki: Bubjen maakn raa ki,

ɔn jeege paac ai jeeli naai kali ki sum bo Raa.

¹⁰ ɔn naai bo kɔsn gaara do jeege tu paac.

ɔn jeegen do naan ki ara paac se, ai tedn maak-jei aan gɔɔ gen jeegen maakn raa ki.

¹¹ Edjeno kɔsn ken ajen kaasn jaaki.

¹² 'Tɔɔljen *kusiñjen naaje k'tujn naani ki, aan gɔɔ naaje kic bo k'tedn kaldε jeege tun ken tujjenga naaje ki kici.

¹³ ɔnte 'konje k'kend maakn nakn naam ki,

* **6:3** Do ji jeele se je deekn ɔɔ: beε naai ted se, debm gɔɔr ute naai kic bo ɔnte booyo.

num ɔɔɖjen doje maakɲ ji *Bubm sitange tu.

[Taa gaara, tɔɔgɔ ɔɔ *nooko se gen naai gen daayum daayum. *Amin.]†»

14 Kɛn Isa jaay dooyɖen gen keem Raa aas se, tɛr naan taadden ɔɔ: «Kɛn naase jaay 'tɛɖki kaldɛ jeege tun tujsen rose ki se, Bubsen maakɲ raa ki asen tɔɔl kusinɲ naase kici.

15 Num gan kɛn naase jaay 'baateki 'tɛɖn kaldɛ jeege tu lɛ, Bubsen maakɲ raa ki se asen tɔɔl kusinɲse ey kici.»

Isa taad metn taar kuun *siam

16 «Kɛn naase uunki kuun siam num, ɔnte dɔɔkki naanse aan gɔɔ jeege tɛɖ rode aan gɔɔ jee bɛɛ se. Kɛn naade jaay uunga siam num, tɛɖ daan-kaamɖe taa jeege aakɖega num 'deekɲ ɔɔ: jee se uun kuun siam. Anum 'booyki bɛɛ m'asen taada: naade se bɔrse ɔɲga bɛɖɖe do naan ki ara.

17 Num naai, kɛn 'kuun siam num, 'tug daan-kaami ɔɔ 'tɛɖ uubu roi ki.

18 Bin ɓo jeege kaakɲ jeel eyo kɛn naai uun kuun siam. Num Bubi Raa kalin kɛn inɲ cɛɛi kɛn naai ɔɲ aakin ey se ɓo, 'jeel sum. ɔɔ Bubi Raa kɛn aak nakɲ kɛn naai 'tɛɖin ɔyin kɔy nam jeel ey se ɓo, utu ai kɛɖn bɛɖi.»

Isa taad ɔɔ 'tuski maalse maakɲ raa ki

(Lk 11.34-36, 12.15-34; 1Tim 6.9-10)

19 «ɔɲten 'dabarki rose gen 'tusn maalse do naan ki ara, taa maalsen 'tusin ki do naan ki ara se, k-ɲɔɔge ute kuurge an kɔɲ tujɲ naatn ɔɔ jee ɓoogge kic lɛ 'kɛnd ɓeene ɔɔ an kɔɲ ɓoogo.

20 Bin num 'tuski maalse maakɲ raa ki, gɔtn kɛn k-ɲɔɔge ute kuurge aden kɔɲ tuj eyo ɔɔ jee ɓoogge kic kɔɲ 'kɛnd jaay an ɓoog eyo.

21 Taa gɔtn maali ro ki se, gɔtn ese ɓo maak-saapi inɲ ro ki kici.»

Kaama se naan ɓo aan gɔɔ lɔɔmpɔn roa

(Lk 11.34-36, 12.22-31)

22 «Kaama se naan ɓo lɔɔmpɔn gen roa. Bin num kɛn kaami jaay lapi se, roi te denin paac se, inɲ maakɲ gɔt kɛn wɔɔrɔ.

23 Num kɛn kaamige jaay lapi ey se, roi paac ɓo inɲ maakɲ gɔt kɛn ɔɔɖɔ. Kɛn nakɲ kɛn ai wɔɔr gɔtɔ se jaay tɛɖga ɔɔɖ dɔrɔɖ num, gɔtɔ ai kilim doi ki dib!»

Raa ey lɛ gurs

24 «Deb kalan se 'kɔɲ tɛɖn naaba gɔtn mɛlge tu di eyo. Kɛn naan ɓo tɛɖn naaba gɔtɔ kaam di num, deb kalan naan an kɔɔɖn kundu ɔɔ deb kalan naan an 'jea; ey lɛ deb kalan se, naan an kɔkɲ ɔɲɔ ɔɔ kɛn kuuy se, naan an kaal maak ki eyo.

† 6:13 Taara ara se, maakɲ Kitapge tun do dɔkin se, metinge maakɖe ki se gɔtɔ.

Taa naan̄ se 60 naase aki 'kəŋ tɛdn̄ naabm̄ Raa ɔɔ ute gɛn̄ gurs̄ taa naapki eyo.»

Isa deek ɔɔ ɔnten 'kuunki nirlse

²⁵ «Taa naan̄ se 60 maam m'deeksen m'ɔɔ: taa kose se ɔnten 'kuunki nirlse taa nakŋ naase aki kɔsɔ, aki kaaye ɔɔ taa rose se ɔnten 'kuunki nirlse do kal kɛn̄ naase aki tuusu. Taa kose se, naan̄ cir nakŋ kɔsɔ ɔɔ rose se lɛ, naan̄ cir kala.

²⁶ Aakki tu yeelge se, naade lɛ ɔɔc eyo ɔɔ ɔk teen̄ gɛn̄ kəŋ eyo ɔɔ giiji lɛ, naade ɔk eyo ɔɔ ɔmb̄ d̄im̄ maak ki eyo. Ute naan̄ se kic 60 Bubsen maakŋ raa ki ulde. Num naase se mɛt kando yeelge se, naase 'cirdeki?

²⁷ Maakse ki se, naŋa jaay ute kuun nirlin̄ sum 60 'kəŋ ziidn̄ bii kingin̄ do naan̄ ki ne?

²⁸ Num gɛn̄ d̄i jaay naase uunki nirlse do kalge tun aki tuus se? Aakki tu pɔɔŋ nakgen taak bɛɛ maakŋ kaag ki se; naade se ɔɔ kuub eyo ɔɔ ɔnd̄ cɛk eyo.

²⁹ 'Booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dək̄in̄ se ute maalin̄ dɛn̄ paac se kic 60, bii kalan̄ ɔŋ uus te kal aak bɛɛ tec aan̄ gɔɔ gɛn̄ naade se eyo.

³⁰ Mu jaaki daar maakŋ kaag ki ɔɔ mɛtbeeki sum 60 j'utu j'an̄ tɔɔc se kic Raa tamarin̄ aak bɛɛ bɛɛ se 60, mɛt kando asen kəŋ kɛdn̄ kal tuusu naase ki ey ne? 'Bɛɛ, naase se jee kɛn̄ aalki te maakse paac do Raa ki eyo!

³¹ Bin num ɔnt̄e 'kuunki nirlse ɔɔki: naaje tap 60 j'kɔsn̄ d̄i, j'kaay d̄i, ey lɛ j'tuusn̄ d̄i?

³² Nakgen bin se paac jee jeel Raa mal ey se 60 daayum in̄g saap do ki. Ey num Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ kɛn̄ naase 'jeki.

³³ Kɛn̄ deet deet se, 'jeki 60 Raa kɔsn̄ gaara dose ki ute nakŋ kɛn̄ tɔɔlin̄ ɔɔ nakgen ɔɔp paac se, naan̄ asesiŋ kɛdn̄ do ki.

³⁴ Bin num ɔnten 'kuunki nirlse do nakge tun 'tɛdn̄ mɛtbeeki: taa nakŋ 'tɛdn̄ mɛtbeeki se, naase 'jeelki eyo. Dubar aan̄ jaaki se 60 aasga gɛn̄ bii se sum.»

7

ɔnt̄e 'kəŋki bɔɔrɔ do jeege tu

(Lk 6.37,38,41,42, 11.5-13)

¹ Tɛr Isa deekden daala ɔɔ: «ɔnten 'kəŋki bɔɔrɔ do jeege tu, bin se naase kic 60 j'asen kəŋŋ bɔɔrɔ dose ki eyo.

² Taa *Raa se utu asen kəŋŋ bɔɔrɔ dose ki aan̄ gɔɔ kɛn̄ naase 'lee ɔjki do jeege tu, ɔɔ bin 60 nakŋ naase 'lee 'dɔɔjŋki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesin̄ dɔɔjŋ bin kici.

³ Mu cəkən̄ kɛn̄ kaam gɛnaai ki 60 naai ɔŋ aakiŋa. Num gɛn̄ d̄i jaay naai ɔŋ aak gudum kaagŋ kaami ki ey se?

⁴ Ute naan̄ se ʒo naai 'kəŋ deekŋ ɣenaai ki ɔ: ɣenaama, 'ʒaado m'ai kəodn̄ mu kaami ki. Ey num naai ək met-gudum kaaga kaami ki se kici!

⁵ Nakŋ naai 'tedn̄ se, met ki eyo. Bɛeki num, ɔd met-gudum kaagŋ kaami ki se ram, jaay naai 'kaakŋ jiga ɔ tɛr kəodn̄ mu ɔkən ken kaam ɣenaai ki kici!

⁶ «Ōnten 'kedki nakŋ *salal ɣen Raa se besge* tu, ʒere sɔm ʒaa naade asen tɛrl dose ki ɔ asen don̄ nɛɛpm ɔɛɛk ɔɛɛk. Ō meedgen te rode se ɔnte sideki kinzirge tu, sɔm ʒaa naade lee do ki ɔɛɛ.»

*'Təndki mɛta, 'jeki, 'təndki kaam-taara
(Lk 6.31,43-49)*

⁷ «'Lee 'təndki mɛta ɔ j'asen kedɔ, 'lee 'jeki ɔ naase aki kəŋɔ, 'lee 'təndki kaam-taara ɔ j'asen kəodɔ.

⁸ Deere, debm tənd mɛta se j'an̄ kedɛ, debm je se 'kəŋɔ ɔ debm tənd kaam-taara se lɛ, j'utu j'an̄ kəodɔ.

⁹ 'Saapki tu, ken gooni jaay tənd mɛtn mappɔ ɣoti ki se, maakse ki se naŋa jaay an̄ kedn̄ koa?

¹⁰ Ləbu ken gooni jaay tənd mɛtn kenje num, maakse ki se naŋa jaay an̄ kedn̄ wəɔɔ?

¹¹ Naasen jeegen ken jig ey se kic ʒo 'jeelki kedn̄ nakŋ bɛɛ ɣensege tu. Num met kando Bubsen maakŋ raa ki 'kedn̄ nakgen jiga jeege tun tənd mɛtn̄ ey ne!

¹² «Taa naan̄ se ʒo, nakŋ paacŋ jaay naase 'jeki jeege asen tedn̄ naase ki se, naase kic 'tedki jeege tu bin kici. Kɛse ʒo *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki ute jee taad taar teeco taar Raa ki dooyno jeege do dəkina.»

Taa doobge kaam dio

¹³ Tɛr Isa aal naagŋ taara deek ɔ: «Endki ute taa doobm baata! Taa taa doobm magal budul se, naan̄ ʒo ken ɔl jeege ɣotn̄ kut ki ɔ jeege dɛna aal te doobm magal ese se.

¹⁴ ɣaŋ taa doobm ken ɔl jeege ɣotn̄ kaaj ki se, naan̄ se baata ɔ doobin̄ kic baat n̄ɛlɛl, bin num jeegen jaay ɛnd te taa doobm ese se, naade baata.»

Kaaga se k'jeelin̄ ute koojina

¹⁵ «Ōndki kənd te jeegen jig eyo ted rode aan ɣoo jee taad taar teeco taar Raa ki se. Naade ʒaado ɔŋse ɔ ted rode dalul aan ɣoo baatge, num ɣaŋ te maakde se naade jee *kusin̄ aan ɣoo k-sogsogige.

* 7:6 Besge ute kinzirge se, Yaudgen ken inɣ do Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se, yɛɛmde yɛɛme taa daagen se salal eyo naan̄ Raa ki ɔ jeegen baate tookŋ taar Raa se, naade se kic tec aan ɣoo besge ute kinzirge.

16 Naase adeki kaakɲ jeel ro naabde ki aan gɔɔ k'j'aak k'jeel ko kaaga ute koojɲ se. 'Jeelki, koojɲ mɔŋgɔ se j'an tuugɲ do tɔndɔm ki eyo. Ɔɔ koojɲ goyab se j'an tuugɲ do mɛɛɲɲ ki eyo.

17 Kaagɲ jaay jiga se ooj koojɲ kic ɓo jiga, ɔɔ kaagɲ jaay kɔɔɲ† se, ooj koojɲ kic ɓo jig eyo.

18 Kaagɲ jaay jiga se, k'kɔɲ koojɲ kaagɲ jig ey se do ki eyo. Ɔɔ kaagɲ jaay kɔɔɲ se lɛ k'kɔɲ koojɲ kaagɲ jiga se do ki eyo.

19 Kaagɲ paacɲ kɛn ooj koojɲ jig ey se, j'an gaɲa ɔɔ j'an toocɲ naafa.

20 Bin num, jeegen jig ey jaay tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, ute naabden naade tɛd se ɓo, naase adeki kaakɲ jeel ro ki bin kici.»

Jee mɛtn Isa kɛn mala mala

21 «Jeegen kɛn danum ɔɔ: Mɛluma, Mɛluma se, naade se paac ɓo kɔɲ kɛnd *maakɲ Gaar Raa ki eyo, num jeegen kɛn tɛd maak-je Bubum kɛn maakɲ raa ki se sum ɓo 'kɛndde.

22 Bii kɛn kaam mɔɔtn se jeege dɛna am deekɲ ɔɔ: «Mɛluma, Mɛluma, ute ro naai se ɓo naaje k'taado taar Raa, ute ro naai se ɓo naaje k'tuuro sitange ro jeege tu, ɔɔ ute roi naai se ɓo, naaje k'tɛdo nakɲ-kɔɔɓge dɛna!»

23 Bii kɛn se maam m'aden taadɲ m'ɔɔ: naase se, maam m'jeeljeno te eyo. Iikki naatn cɛɛm ki dɔkɔ, naasen paacɲ jee tɛdɲ kusinge se!»

Beege dio

24 Tɛr Isa aal naagɲ taara ɔɔ: «Debm kɛn jaay booy taaruma ɔɔ iŋg do ki se, naaɲ se tec aan gɔɔ debm mɛtekɲ kɛn iɲɲ been do ko ki.

25 Bee se, kɛn maane eede ɔɔ oolge kic ɓo dooco ɔɔ kuul ɔl makɔɲɔ ɓaado deeb bee se bat naɓo, ɔɲ ruiɲ te eyo, taa bee se k'j'iɲɲ do ko ki.

26 Num gaɲ debm booy taaruma ɔɔ iŋg do ki ey se, naaɲ se tec aan gɔɔ debm dɛrl kɛn iɲɲ been do kɛɛs ki.

27 Bee se kɛn maane eede, oolge kic ɓo dooco ɔɔ kuul ɔl makɔɲɔ ɓaado deeb bee se bat, ɔɔ bee se ru naɲ tak.»

Isa dooy jeege ute tɔɔgɲa

28 Kɛn Isa jaay taad naɲ taaringe sum se, jee dɛngen tus se jaay booy taar naaɲ dooyden se, ɔkden taad eyo.

29 Taa dooy naaɲ se ɔk tɔɔgɔ‡ ɔɔ tec aan gɔɔ gɛn jeedegen jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage se eyo.

† 7:17 Kɔɔɲ ara se taad ute dɪm ɛndga ron ki. ‡ 7:29 Dooy naaɲ ɔk tɔɔgɔ se je taadɲ ɔɔ naaɲ tuun tɔl taar nam gam eyo.

8

Isa ed lapi debm bikid ki
(Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

¹ Ken Isa booyo do kɔs ki se dool jeege dena ɔk metina.

² Gɔtn se gaaba kalan ɔk kɔɔn bikidi baado cee Isa ki, erg naanin ki tond metin ɔɔ: «Mɛlje, ken naai 'je num, edum lapia taa rom se daapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn.»

³ Isa ɔl jin utina ɔɔ deekin ɔɔ: «Yee, maam m'jea, ɔn roi 'daapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn!» Gɔtn se sum ɓo, debm kɔɔn bikidn se ɔn lapia ɔɔ ron daap tood kɔlɔn kɔlɔn.

⁴ Ter Isa deekin ɔɔ: «In 'baao, naɓo ɔnte baa taadn nam ki; num 'baa 'taad roi *debm tedn serke Raa ki se ɔɔ 'baa ed *serke Raa ki aan gɔɔ ken *Musa taadino maakn Kitap ki. Bin ɓo jeege paac 'jeele, naai se ɔn ga lapia.»

Isa ed lapi debm tedn naabm bubm asgarge tu kalan
(Lk 7.1-10)

⁵ Ken Isa jaay end kend maakn geger ken Kaparnayum ki se ɔɔ gɔtn se bubm asgarge kalan baado ɔnina ɔɔ eemin noo ɔɔ:

⁶ «Mɛlje, maam se m'ɔk debm tedn naabum kalan se kɔɔnɔ dena tood tood beene. Kɔɔnin se tericin k'runGuyu ɔɔ dabarin den aak eyo.»

⁷ Gɔtn se Isa terlin ɔɔ: «Maam m'baa bei ki ɔɔ m'an baa kedn lapia.»

⁸ Gɔtn se bubm asgar *Romege se deekin ɔɔ: «Mɛlje, bere, maam se m'aas te debm naai 'baa beem ki eyo. Num gɔtn daari ki se, naai 'taad ute taari sum ɓo, debm tedn naabum se 'kɔn lapia.

⁹ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, naɓo m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. ɔɔ ken maakde ki se jaay m'deek deb kalan ki m'ɔɔ: <'Baa se> naan in 'baa. ɔɔ m'deek deb kuuy ki m'ɔɔ: <'Baado se> naan in baado. ɔɔ bulum ki se jaay, m'deekin m'ɔɔ: <'Tednakj ese se> naan in tedina.»

¹⁰ Ken Isa jaay booy taar gaabm ese se, taara se ɔkin taad eyo. Naan deek jeege tun daanin se ɔɔ: «Naase 'booyki bee m'asen taada: maakn gaan *Israelge tun ute dendɛ se kic ɓo, maam m'ɔn te nam jaay aal maakn do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo.

¹¹ Anum m'deeksen m'ɔɔ: jeege dena utu ade kiin baa gɔtn kaam kaada tookno, ɔɔ kaam kaada toocn ni, naade ade baa utu tusn 'king kɔsn bii laa ki ute maak-raapo ute bugjege *Abraam, Isaka ɔɔ *Yakub *maakn Gaar Raa ki tele.

¹² Num gaangen gen maakn Gaar Raa tap ɓo, naade se ɓo j'utu j'aden kɔɔɔ ɔɔ j'utu j'aden kɔmb naatn maakn gɔt ken ɔɔɔ dɔɔɔ. Gɔtn se ɓo naade baa keeme ɔɔ taan naanɔge.»

13 Ter Isa deek bubm asgar *Romege tu se oo: «Ok terl 'baa bei ki. Ute kaal maaki naai aal dom ki paac se, nakɔ naai 'tɔnd meta ro ki se 'kɔɔ tɛda.» Oo kaaf ken se sum bo, debm tɛdn naabiɔ se oɔ lapia.

Isa ed lapi jee kooɔge tu dena
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

14 Ter Isa iin baa bee Pier ki. Ken naan jaay aan sum se, oɔ moom Pier mɛnda se kooɔ tood tood danal ki oo naan roɔ oɔ keɛɛk.

15 Gɔtn se naan ol jin utina oo roɔ oɔ keɛɛk se tɛɛc urlu oo gɔtn se naan iin daara oo baag tɛdn kooɔ Isa ki.

16 Ken kaada ooc jaay gɔto tɛd ilim se, jeege baano ute jee kooɔ sitange se dena gɔtn Isa ki. Ute taariɔ se sum bo, naan tuur sitange naatn ro jeege tu oo jee kooɔge se paac naan edden lapia kici.

17 Nakɔ Isa tɛd se aanga doobiɔ ki aan goo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roɔ Ezayi taadno do dokiɔ ken oo: *Kooɔjegen tujjeki rojege se, naan uuniɔga paac don ki.**

Jeegen ken je daan Isa
(Lk 9.57-62)

18 Ken Isa jaay aak jee denge ol gurugiɔ se, gɔtn se naan deek jeege tun metiɔ ki oo k'gaan k'baaki jɛɔ baar ken kaam naane.

19 Gan maakɔ jee jeel taadn tookɔ metn Ko Taar Raage se, deb kalan iiko cɛɛɔ ki deekiɔ oo: «Debm dooy jeege, gɔtn naai 'baa gay gay kic bo, maam m'ai daana.»

20 Isa terliɔ oo: «'Booyo! K-bukumbooɔge kic bo ok bee tooddege, oo yeelge kic ɛ ok kujdege. Num gan maam *Goon Deba se m'ok gɔtn maam m'an kal dom eyo.»

21 Maakɔ jeege tun metiɔ ki se, deb kalan kuuy se deekiɔ oo: «Melje, oɔnum m'ade baa duubm bubum jaayo.»

22 Gan Isa terliɔ oo: «Oɔ jeegen aan goo ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa, num naai se, 'baado 'daanuma.»

Isa ok daar kuulu
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

23 Gɔtn se Isa ook maakɔ markab ki oo jee metiɔ ki baa ute naana.

24 Gɔtn se sum bo kuulu doobo oo ol makoo do baar ki. Kuulu se tɛd maane aal walak walak oo iin baa baa doocɔ markaba. Num naan ken se, Isa tood tood bia.

25 Jee metiɔ ki iiko cɛɛɔ ki tɔnd durina oo deekiɔ oo: «Melje, naakje! Ey num berɛ, naajege j'aki kutu.»

26 Isa deekden oo: «Gen di jaay naase 'beerki bin se? Naase se aalki te maakse paac do Raa ki eyo.» Gɔtn se naan iin daara,

* 8:17 Aak Eza 53.4.

aac kaama kuul ki ute maane ki ðo naan ken se, gōtō baa tood dil.

²⁷ Ken naade jaay aak nakŋ ese se, paac əkden taad eyo ðo deek ðo: «Aakki tu nakage! Kese tap ɓo nanja bini ken taad kuulu ute maane ki kic ɓo tookin taarin se?»

Isa ed lapia gaabge tu dio ken ək kəon sitange
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Ken Isa jaay aan jɛŋ baar ken kaam naane, taa naan jee Gadarge tu se, gōtn se gaabge dio ək kəon sitange teeco maakŋ iibge tun Yaudge tediŋo gen təl taal yodege se, baado dɔɔdiŋa. Gaabgen di se naade kusina ðo gōtn naade inj se nam ŋj aal te doobm se eyo.

²⁹ Ken naade jaay aakin se, gōtn se naade baag tɔɔdn tɔɔyo ðo: «Goon Raa, naai 'je di roje ki? Ken kaadn Raa ɔndin se aas te ey ɓort sum ɓo, naai 'baado 'je ajen dabar la?»

³⁰ Naande ki dək cək se ək dɔɔl kinzirge dena k'gaamde gaama.

³¹ Sitange se eem nɔɔ metn Isa ki, deekin ðo: «Ken ajen tuur num, ɔje naaje k'baa kend maakŋ dɔɔl kinzirge tu se.»

³² Isa deekden ðo: «'Teec 'baaki.» Gōtn se sitange se teeco ro gaabge tun di se ðo baa end maakŋ kinzirge tu. Naan ken se sum ɓo dɔɔl kinzirgen te dende se dɔɔb rus ðo naar aano girdi girdi ɓɔɔy baa si maakŋ baar ki ðo naade ooy ut kap.

³³ Ken jee gaam kinzirge jaay aak nakŋ ted se, naade dɔɔb aan baa maakŋ gɛgɛr ki ðo baa taad metn taar nakgen deel se paac jeege tu nakŋ aan do gaabge tun di ken ək kəon sitange se.

³⁴ Gōtn se jee maakŋ gɛgɛr ki se paac teec baado ŋj Isa. Ken naade baado ŋjin sum se, naade selin metina ðo deekin ðo: «Naai se iin 'teec ŋjen naanje!»

9

Isa ed lapi debm k'runɣuy ki
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Ter Isa ook maakŋ markab ki, gaan baar baa maakŋ gɛgɛrin* ki.

² Gōtn se jeege uuno debm k'runɣuyu do nakŋ toodŋ ki, ðo baano gōtn Isa ki. Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runɣuy ki se ðo: «Aay kaami goonuma! *Kusinige se, maam m'tɔɔlisinga naatn.»

³ Gan jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage kandum se baag taadn ute maakde ðo: «Gaabm ese se naan naaj naaj *Raa.»

* 9:1 Gɛgɛrin ara se, taad ute Kaparnayum.

4 Kɛn Isa jaay jeel saapde sum se, deekden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'saapki nakɲ jig eyo ute maakse bin se?»

5 Gɛn naase ki num kɛn gay ɓo ɔɔɲ ciri kɛn m'deekɲ m'ɔɔ: «Kusiɲige se, maam m'tɔɔlisinga naatn» lɔɓu kɛn m'deekɲ m'ɔɔ: «Iɲi ɔɔ 'lea» se ɓo ɔɔɲ cir lɛ?»

6 Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se, do naan ki ara se, m'ɔk tɔɔgɔ gɛn tɔɔl kusiɲ jeege.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɲuy ki ɔɔ: «Iɲi, uun nakɲ toodi se ɔɔ 'ɓaa ɓei ki!»

7 Gɔtn se gaaba se iɲi ɔɔ ɓaa ɓeen ki.

8 Kɛn dɔɔl jee denge jaay aak nakɲ ese se, ɓeere ɓaa ɔkde ɔɔ gɔtn se naade tɔɔm Raa kɛn ɛf tɔɔgɲ bin se jikilimge tu.

Isa danɲ Matiye

(Mk 2.13-22; Lk 5.27-39)

9 Kɛn Isa jaay deel deel naane se, naan aak gaaba kalan k'danɲɲ Matiye *debm tɔkɲ miiri iɲg king gɔtn tɛdn naabiɲ ki. Naan deekiɲ ɔɔ: «Iɲi 'daanuma!» Gɔtn se sum ɓo Matiye iɲi ɔɔ daaniɲa.

10 Bii kalan Isa ute jee mɛtiɲ ki iɲg ɔs kɔs ɓee Matiye ki se, *jee tɔkɲ miirge† dena te jee kusiɲge se ɓaado iɲg ɔs te naade kici.

11 Kɛn *Parizige jaay aak nakɲ ese se, naade deek jeege tun mɛtn Isa ki ɔɔ: «Gɛn di jaay Debm dooyse se iɲg ɔs te jee tɔkɲ miirge ɔɔ jee tɛdn kusiɲge se?»

12 Kɛn Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num kɛn je daptor se, jee kɔɔɲge.

13 Bin num 'ɓaa 'saapki do taar kɛn Raa taadno se kɛn ɔɔ: *Maam m'je amki tɔɲɲ *serke sum eyo, num nakɲ maam m'je se, 'tɛdki ɓɛɛ ɓo jeege tu.*‡ Maam m'ɓaado se gɛn danɲ jee kɛn saap ɔɔ naade aak ɓɛɛ naan Raa ki se eyo, num maam m'ɓaado se gɛn jee jeel rode ki, naade jee kusiɲge se.»

*Isa taad taar kuun *siam*

14 Gɔtn se jee mɛtn Jan-Batist ki ɓaado tɔnd mɛtn Isa deekiɲ ɔɔ: «Naaje j'ute *Parizige se k'lee k'tuun siam; anum gɛn di jaay jee mɛtn naai ki uun siam ey se?»

15 Isa tɛrlɛden ɔɔ: «Jeegen ɓaado kɔkɲ mɛnda jaay gaabm mɛnda utu se, naade 'kɔɲ king maak-tuj ki la? Mɛt ki eyo. Naade se kɔɲ kuun siam eyo kɛn mel mɛnda jaay utu te naade se. Num ganɲ ɓii kalan kaadɲɲ utu 'kaana gaabm mɛnda j'an kɔɔdn naatn se jaay ɓo mɛdɲige se 'kuun siam.

16 «'Booyki: nam kɔɲ kaal kal kiji ro kal kɛn koon eyo. Ey num kal kiji se an nɛɛpm ute kal koono. Ɔɔ gɔtn nɛɛpiɲ se 'tɛdn magal cir kɛn do dɔkiɲa.

† 9:10 Jee tɔkɲ miirge se Yaudge aakden aan gɔɔ jee kusiɲge. ‡ 9:13 Aak Oz 6.6.

17 Ɔo tɔtn koojn̄ bin̄ utu iin̄ kiin̄ se j'an̄ kɔŋ maakŋ k-ɛɛterge tun koon eyo. Ey num tɔtn koojn̄ bin̄ utu iin̄ kiin̄ se an̄ dɔɔbm̄ ute k-ɛɛterge. Ɔo tɔtɔ se ɛ kɔɔy naan̄ ki cɛɛɛ, ɔo k-ɛɛterge se ɛ tujŋ kici. Bin̄ num, tɔtn koojn̄ bin̄ utu iin̄ kiin̄ se j'an̄ kɔmbin̄ maakŋ k-ɛɛterge tun kiji; taa bin̄ se, tɔtn maak ki se ɛ tuj eyo ɔo k-ɛɛterge se ɛ kɔŋ 'dɔɔb eyo.»

*Isa ɛd lapi mɛnd ki ɔo dur goon mɛnda daan yoge tu
(Mk 5.22-43; Lk 8.40-56)*

18 Kaad kɛn Isa utu taaddɛn taad ɔɔrt sum ɔo, maakŋ magal Yaudge tu se deb kalan̄ ɔaado ɔŋiŋa, ɛrg naan̄ ki deekin̄ ɔo: «Goonum mɛnda se te ooy kooy ɔorse sum, 'ɔaado kɔnd ji doŋ ki taa naan̄ duru.»

19 Gɔtn se Isa ute jee mɛtiŋ ki iin̄ ɔk mɛtiŋa.

20-21 Kɛn naade utu ɔaa ɔaa dɔob ki se, gɔtn se, mɛnda kalan̄ bin̄ se gɔtn moosiŋ aan sum se ɔŋ daar eyo bini tɛd ɔaar sik-kaar-dio, naan̄ ɔko mɛtn Isa ɔo taad te maakiŋ ɔo: «Kɛn maam m'ɔaa jaay m'utga taa kaliŋ sum ɔo, m'utu m'kɔŋ lapi.» Gɔtn se naan̄ ɔaado naagŋ Isa ki ut taa kaliŋa ɔo naar ɔŋ lapi.

22 Isa ɔk tɛrl̄ aakiŋa ɔo deekin̄ ɔo: «Aay kaami goonuma! Taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga.» Ɔo kaad kɛn se sum ɔo, mɛnda se ɔŋ lapi.

23 Kɛn Isa jaay aan ɔee gaab kɛn magal Yaudge se, naan̄ ɔŋ jee tuuy kaage ɔo jee dɛnge se ɛ daar tɔɔy tɔɔy makɔŋɔ.

24 Naan̄ deekden ɔo: «'Teecki naatn! Bɛɛɛ, goon mɛnda se ɛ ooy te eyo, naan̄ tood tood bi sum.» Gaŋ gɔtn se naade ooyiŋ koogo mɛtiŋ ki.

25 Kɛn jee dɛn jaay j'ɔɔddɛno naatn se, Isa ɛnd maakŋ ɔee ki ɔo ɔk ji goon mɛnda ɔo gɔtn se goon mɛnda se iin̄i.

26 Gɔtn se labariŋ se wɔɔk dɔɔd taa naan̄ gɔtn ese paac.

Isa ɔɔd kaam jee kaam-tɔɔkge dio

27 Kɛn Isa iin̄ gɔtn se jaay ɔaa ɔaa se, gɔtn se jee kaam-tɔɔkge dio ɔk mɛtiŋa ɔo tɔɔd tɔɔy ɔo: «ɛɛjjen doje ki, naai *Goon Daud!»

28 Kɛn Isa jaay aan ɔeen se, jee kaam-tɔɔkge se ɔaado ɔŋiŋa ɔo naan̄ deekden ɔo: «Naase 'took aalki maakse dom ki la kɛn maam m'ɔk tɔɔgɔ gɛn tɛdn̄ nakŋ ese se?» Naade tɛrliŋ ɔo: «Yɛɛ Mɛlje, naaje k'tooko.»

29 Gɔtn se Isa uun̄ jin̄ tɔndɛn kaamɛge tu ɔo deekden ɔo: «Aan gɔɔ naase aalkiga maakse dom ki se, nakŋ naase 'jeki se 'kaan̄ kaama.»

30 Naan̄ kɛn se sum ɔo, kaamɛge naar tɔɔd taaka. Num gɔtn ese se Isa aacden kaama ɔo deekden ɔo: «Ɔndki kɔndɔ: taar se, ɔŋte 'ɔaa taadiŋki nam ki.»

31 Num gaŋ kɛn naade jaay iin̄ ɔaa ɔaa sum se, nakŋ Isa tɛddɛn se, naade ɔaa wɔɔkiŋ taa naan̄ kɛn ese paac.

Isa ed lapi debm ken on taad taar eyo

³² Gaŋ ken jee kaam-tɔɔkgen di se jaay teec ɓaa ɓaa sum se, naan ken se, naade ɓaano goŋn Isa ki ute gaaba kalan bin se, ɔk kooŋ sitan ken ɔliŋ on taad taar eyo.

³³ Goŋn se Isa tuur te sitan ro gaab ken ese se, ɔ gaabm on taad taar ey se, baag taadn taara ceɣ. Ɔ ken jee denge aak se nakŋ se deel dode ɔ ɔkden taad eyo ɔ deek ɔ: «Maakŋ *Israel ki paac se, nakŋ bin se ɓii kalan k'l'aak te eyo!»

³⁴ Gaŋ *Parizige se deek ɔ: «Ute *Bubm sitange se ɓo naan tuur sitange ro jeege tu.»

Isa eɛj do jee denge tu

(Mk 3.6-19; Lk 6.12-16, 10.2)

³⁵ Isa lee ɓaa maakŋ geɣerge tu ɔ maakŋ naanɣe tu paac, lee dooy jeege maakŋ *ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki. Naan lee taadden Labar Jiga gen *maakŋ Gaar Raa ɔ lee ed lapi jee kooŋge tu paac ɔ jeegen paacŋ kooŋo tujdenga tuju.

³⁶ Ken naan aak jee denge se, naan eɛjden dode ki taa naade se ɔorga ɔ maakde tujga aan goɔ baatgen ɔk debm gaam eyo.

³⁷ Goŋn se Isa deek jeege tun metiŋ ki ɔ: «Maakŋ-goŋn tedga gen kɔjo se dena, naɓo jee tedn naabge se, baataŋ.

³⁸ Bin num, 'tɔndki metn Mel maakŋ-goŋo taa ade kɔl jee tedn naabge do ki gen kɔjn maakŋ goŋina.»

10

*Jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio

¹ Ter Isa danɔ jee metiŋ ken sik-kaar-dio. Naan edden tɔɔgo gen tuur sitange ro jeege tu ɔ gen kedn lapi jee kooŋge tu paac ɔ jeegen paacŋ ken kooŋo tujdenga tuju.

² Ken ara ɓo ro jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio: ken deet se, Simon k'danin Pier se ute genaana Andre; Jak ute genaana Jan, naaden di se gaan Zebedege;

³ Pilip ɔ Bartelemi; Toma ɔ Matiye ken naabin tɔkŋ miiri se; Jak goon Alpe ɔ Tade;

⁴ Simon debm je kujn naanina* ɔ Judas Iskariot, naan ɓo debm utu kutn Isa se.

Isa ɔl *jee kaan naabingen sik-kaar-di se naaba

(Mk 6.7-12; Lk 9.1-6)

⁵ Naade se ɓo jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di ken naan ɔlden naaba. Ken ɔlde kɔl se, naan dejde ɔ taadden ɔ: «Onŋte

---

§ 9:37 Ara se Isa taad te jeegen inɣ aak kaak kaama j'aden taadn labarin ken jiga se naɓo jeegen ɓaa taad se, naade baata. * 10:4 Debm je naanin ara se je deekŋ ɔ: debm je kuun naanin kaam ji jee wooydege tu. Jee wooydegen ara se je taadn ute *Romɛge, taa kaad ken ese se taa naan *Israel se kaam ji Romɛge.

'baaki maakŋ naanŋe tun mēliŋge Yaudge eyo ɔɔ maakŋ gēgēr *Samarige tu se kalan kic ɓo ɔŋte 'kēndki maak ki.

6 Num 'baaki gɔtn gaan *Israēlge tu, naaden tec aan gɔɔ baatgen iigga kiig se.

7 Kēn 'baaki ɓaa ɗoob ki se 'taaddēki taar *Raa ɔɔki: <Bēɛɛ, *maakŋ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔɔ!>

8 Eɗki lapi jee kɔɔŋge tu, 'durki jeegen ooyga kooyo, eɗki lapi jee bikidge tu taa rode 'daapm tēɗn aak bēɛ naan Raa ki ɔɔ 'tuurki sitange ro jeege tu. Taa naase lē ɔŋki cēɛɛ ɗey se, naase kic ɓo eɗiŋki jeege tu cēɛɛ.

9 «Kēn naase 'baaki ɓaa se, ɔŋte 'kuunki daab, pudda ey lē gurs maakŋ pɔs ki.

10 Ɔɔ kēn 'baaki ɓaa ɗoob ki se ɔŋte 'kuunki ɓɔɔɔ, ɔŋten 'tɔski kalge di dio, saage ɔɔ ɔŋten 'kuunki sirdi. Taa debm tēɗn naaba se, bēɛki num, j'aŋ kēɗn kɔsiŋa.

11 «Kēn naase jaay aki kēnd maakŋ gēgēr ki ey lē maakŋ naan ki se, 'jeki debm bēɛ kēn asen ɗɔɗɗn kɔkŋ jiga. Naase iŋgki gɔtn deb kēn ese sum bini anki kiin ɓaa maak ki.

12 Maakŋ ɓee kēn jaay naase endkiga maak ki se, 'tēɗdeki tɔɔɔɛ.

13 Kēn jee maakŋ ɓee ki se jaay ɗɔɗɗ ɔksenga lē, ɔŋ tɔɔɔɛ se kiŋg te naade. Num kēn naade jaay ɗɔɗɗ ɔksen te ey lē, ɔŋ tɔɔɔɛ se asen tērl kɔŋ gɔtin ki.

14 Kēn maakŋ gēgēr ki ey lē maakŋ ɓee kēn naase aki kēnd maak ki jaay, naade baate ɗɔɗɗn kɔkse se, ɔɔ baate booy taarse num, naase 'teec ɔŋdenki ɓeede ey lē maakŋ gēgērde ɔɔ kēn teec 'baaki ɓaa se, kudŋ jesege tu se kic ɓo 'tupdeki naatn.

15 'Booyki bēɛ m'asen taada: ɓii kēn Raa 'kɔjŋ ɓɔɔɔ do jeege tu se, jee maakŋ gēgēr kēn ese se ɓɔɔɔ koocŋ do naade ki se aɗen tēɗn ɔŋŋ cir gēn jee taa naan Ɔɔɗɔm ute gēn Gɔmɔɔɔ†!»

Dubar utu kaan do jeege tun mētn Isa ki

(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; Lk 12.2-9)

16 «'Booyki! Maam m'ɔlse aan gɔɔ baatge maakŋ k-sogsogige tu; naɓo naase se iŋgki do mētekse ki aan gɔɔ wɔɔjge ɔɔ 'tēɗki rose miskinge aan gɔɔ ɗēɛɛge.

17 Ɔndki kɔndɔ, taa jeege utu asen tɔkŋ ɓaa gɔtn kɔjŋ ɓɔɔge tu, naade asen tɔnd ute mēɛje maakŋ *ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki.

18 Taa maam se naade asen tɔkŋ ɓaa naan magalge tu ɔɔ naan gaariŋge tu, taa bin se naase aki tēɗn saadumge naan naade ki ɔɔ naan jeege tun Yaudge ey se kici.

19 Kēn jaay j'ɔk k'baansinga naan tɔɔgge tu num, gɔtn naane se ɔŋte 'ɓeerki do taar kēn naase aki ɓaa taada ɔɔ ute raay

† 10:15 Aak Jēn koŋ 13, 18 ɔɔ 19.

naase aki kəŋ jaay anki taadn taar se. Taa kaad kən se, Raa 60 asen kədn taar kən naase adeki taada.

20 Taa taar naase aki taad se, ɣen naase malinge eyo, num taar se Nirl ɣen Bubse Raa 60 asen kəl naase aki taada.

21 Naan kən se, ɣenaa utu kəl ɣenaan j'an ɣaa tɔɔɔ ɔɔ bubu kici utu kəl goonina j'an ɣaa tɔɔɔ. Gaange utu tərɫ naaga bubdege tu ɔɔ je yode.

22 Taa maam se jeege paac utu asen kəɔdn kundu; nabɔ debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tɔɔɫiŋ ki num, naan se utu 'kəŋ kaaja.»

23 Kən jaay k'dabarse maakŋ ɣeɣer kən kaam kalan num, aan '6aaki maakŋ ɣeɣer kən kuuyu. 'Booyki beɛ m'asen taada: ɣeɣergen maakŋ naan *Israel ki se, naase adeki lee dɔɔd ey sum 60, maam *Goon Deba se m'kaan ro ki.

24 «Debm lee mɛtn deb kən dooyiŋ se, 'kəŋ cir debm dooyiŋ eyo; ɔɔ debm tɛdn naaba ɣɔtn deb ki se, naan se 'kəŋ cir mɛliŋ eyo.

25 Anum debm lee mɛtn deb kən lee dooyiŋ se n'tɛd aan ɣɔɔ debm dooyiŋ se. ɔɔ debm 'tɛd naaba ɣɔtn deb ki se kic ɛ, n'tɛd aan ɣɔɔ mɛliŋ se. Taa debm kən mɛl beɛ se kic naade naajiŋa ɔɔ naan 60 Belzebul‡, bin num mɛt kando k'naajŋ jeegeen maakŋ beɛŋ ki se cir ɣen naan se daala!»

ɔnte 'beerki jeege tu

26 «Taa naan se 60 jeege se, ɔnten 'beerdeki! Taa kaadŋ jaay utu 'kaan se, nakŋ paacŋ j'ɔyiŋga kəy se, utu 'toodn tal. ɔɔ nakŋ ɔrse k'jeelki mɛtiŋ ey se, j'utu j'an ki jeele.

27 Nakŋ paacŋ maam m'taadsesiŋ maakŋ nɔɔr ki se, '6aa 'taadŋki jeege tu ute kaam kaada. Nakŋ kən naase 'booyiŋki k'taadsen naan ki mɛtn bisege tu se 'wɔɔkiŋki do beege tu kici.

28 ɔnte 'beerki jeege tun 'tɔɔɔ daa roa, ey num kəŋ tɔɔɔ ko ey se; num 'beerki 60 Raa ki, naan 60 debm kən ɔk tɔɔɔ kən tɔɔɔ daa rose ɔɔ tɔɔɔ kose maakŋ pood kən ɣen daayum se.

29 Yeelge sɛɛm sɛɛm di se k'dugiŋ ute kɔbɔrɔ kalan sum ey la? Ute naan se kic 60 kən maakde ki se jaay kalan 'koocŋ naan ki se kən Bubsen Raa tookga jaayo.

30 Num ɣan naase se beɛkŋ dosege kic 60 Raa jeeliŋ kalan kalan.

31 Bin se, ɔnte 'beerki! Naan Raa ki se, naase se 'cirki yeelge se dɔkɔ.

32 Debm jaay taad naan jeege tu ɔɔ naan debm maam se, maam kic m'taadn naan Bubum kən maakŋ raa ki m'deekŋ m'ɔɔ: naan se debm maama.

33 Num debm kən baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatiŋ naan Bubum kən maakŋ raa ki kici.»

‡ 10:25 Belzebul se ro *Bubm sitange kici taa maakŋ Kitap ki se Bubm sitange se ɔk ro dena.

Isa se baano ute tɔɔse bo do naan ki eyo num bɔɔɔ
(Lk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ Isa taadɔɔ: «Ɔnten 'saapki ɔɔki maam se m'baano ute lapi a bo do naan ki. Maam se m'baano bo ute lapi eyo, num m'baano ute bɔɔɔ.

³⁵ Deere, maam se m'baado gen:

gaan goon gaaba ute bubina,
goon mɛnda ute koŋa,
moom mɛnda ute mɛnd goonina.

³⁶ *Jeegen maakŋ bei ki se bo utu 'tedn jee wɔɔyige.* §

³⁷ «Debm jaay je bubin ute koŋ cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. Ɔɔ debm jaay je goonin gaaba ute goonin mɛnda cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo.

³⁸ Ɔɔ debm jaay baate kuun kaagn j'ansin tupm ro ki ɔɔ ɔk metum ey se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo.

³⁹ Debm jaay je kaajn koŋ se, naan utu an kutu, ɔɔ debm jaay ut koŋa taa maam se, naan utu an kaaja.»

Debm ɔksen naase se aan gɔɔ ɔkum maama

⁴⁰ «Debm jaay dɔɔɔɔ ɔksen naase se, aan gɔɔ naan dɔɔɔɔ ɔkum maama ɔɔ debm dɔɔɔɔ ɔkum maam se le, aan gɔɔ naan dɔɔɔɔ ɔk debm ken ɔlumo.

⁴¹ Debm ken jaay dɔɔɔɔ ɔk debm taad taar teeco taar Raa ki, taa naan jeelin naan se debm taad taar teeco taar Raa ki se, naan 'kɔŋ beɔɔina aan gɔɔ gen debm taad taar teeco taar Raa ki se kici. Debm jaay dɔɔɔɔ ɔk debm ken ted naka ute doobina, taa naan jeelin naan debm daan ki se, naan se 'kɔŋ beɔɔina aan gɔɔ gen debm daan ki se kici.

⁴² 'Booyki beɛ m'asen taada: maakŋ gaange tun seem seem se, debm jaay edga maan kurlu ɔkɔ deb kalan ki, taa naan jeelin naan debm maam se, debm bin se, beɛ naan ted se 'kutn cer eyo, num naan utu 'kɔŋ beɔɔina.»

11

Isa ute Jan-Batist
(Lk 7.18-35)

¹ Ken Isa jaay dooy jee metin ken sik-kaar-di aas sum se, naan iin ɔŋ gɔtn ese ɔɔ baa lee taad taar *Raa jeege tun maakŋ gɛgɛrge tun gen taa naan gɔtn ese ɔɔ dooyde.

² Kaad ken Jan-Batist utu maakŋ dangay ki se, naan booyga nakŋ paacŋ ken *al-Masi ted se. Ɔɔ naan danjo maakŋ jeege tun metin ki se jeege kandum ɔɔ ɔlde gɔtn Isa ki.

³ Naade baa tɔnd metin ɔɔ: «Naai bo debm ken jeege ing aak kaama j'ɔɔ utu ade baa se lɔbu, k'booy nam kuuy ne?»

⁴ Isa tərldən ə: «'Baa taadki Jan ki nakıj naase mala aakiñki ute kaamse se ə booyıñki ute bise se:

⁵ jee kaam-təkge lə, kaamdege təəf taakga, jee cəkədege lə, leega talam talam, jee bikidge lə, əngə lapia ə rədege toodga kələn kələn, jee duguyge lə, bərse booy booyo, jee ooyga kooy kic lə, duroga daan yoge tu ə Labar Jiga se lə, k'taadiñga jee daayge tu.

⁶ Maak-raapo deb kən jaay ai kaamiñ əntə doobm gen kaal maakiñ do maam ki eyo.»

⁷ Kən jee Jan əldəno naaba jaay ək tər lə baa se, Isa baag taadn taar Jan se jee dənge tu ə: «Do kəəf-baar ki se, naase tap bə iñgkiro kaakıj naña? Ləbu iñgkiro kaakıj mu taa baar kən kuul teən bəansiñ kaam ara kaam ara se la?

⁸ A-a! Bin num naase iñgkiro kaakıj naña? Ləbu iñgkiro kaakıj gaabm kən tus kal aak bəe se ne? Gətə. Jee lee tus kalgen aak bəe gen koono se tiñg maakıj bəe gaaringe tu.

⁹ Ləbu naase tap bə iñgkiro kaakıj naña? Naase se iñgkiro kaakıj debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki na bə naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala.

¹⁰ Naan se bə debm kən k'raanə mən taariñ do dəkıñ j'ə: *'Booyo, maam m'ai kəl debm kaan naabum naani ki, taa ai daapm doobi.**

¹¹ 'Booyki bəe m'asen taada: maakıj jeege tun mən dge toojdən do naan ki ara bini aan do Jan-Batist ki se, debm kən magal cirıñ Jan se, gətə. Anum debm *maakıj Gaar Raa ki se baat aan gəə dı kic bə, naan se bə magal† cir Jan.

¹² Kaad kən Jan-Batist lee taadə Taar Raa jeege tu bini aan bərse se, maakıj Gaar Raa se jeege je kənd ute taa təəgə. Ə jee gen təd naka ute taa təəgə se, je an kuun maakıj Gaar Raa se kaam jide.

¹³ Taar kən jee taad taar teeco taar Raa ki taadə ute *Ko Taar kən Raa ədə Musa ki do dəkıñ se, paac, bini aan do Jan ki se, taadə mən taar Gaar Raa kən utu adə baa se.

¹⁴ Kən naase jaay 'je aki booy kəkıj num, *Əli kən naase əki utu adə baa se, Jan se bə naana.

¹⁵ Debm jaay ək bi booyo num, booy ək taar se!

¹⁶ Jee gen bərse tap bə m'adən kəmb bəyə ute nange? Naadə tec aan gəə gaangen iñg bəər ki jaay taad ute naapa ə:

¹⁷ Naaje k'tuuyse kaa nə bə naase 'baate daamki.
Naaje k'j'aarsen kaa yoa nə bə naase 'baate keemki.

* **11:10** Aak Mal 3.1. † **11:11** Kən bəano ute maakıj Gaar Raa se, Isa. Taa naan se bə Matiye taad ə jee kən maakıj Gaar Raa ki se naadə cir Jan-Batist kən bəadə naan Isa ki gen daapm doobiña.

18 «Ey num ken Jan baado se, naan je kos den eyo do aay totn[‡] koojn bin eyo do jeege deek do: naan se debm sitan!

19 Ken *Goon Deba jaay baado se do do aaye, nabo jeege deek do: naan se debm kaam-kos do debm kaay-koono do ak mede ute *jee takn miirge do ute jee *kusinge! Num jeel-taar gen Raa se j'aak k'jeelin naan met ki se ute nakgen jikilimge teda, taa naade se took aalga maakde do Raa ki^S.»

Jee maakn gegerge tun ken baate tookn kaal maakde do Isa ki

(Lk 10.13-16)

20 Gotn se Isa mooy jeegeen maakn gegerge tun ese dena taa naade baate 'terl kingde, ey num gotn ese se bo, gotn naan tedno nakn-koojinge dena.

21 Naan deekden do: «Utu asen koon aak eyo naasen jee maakn gegere ken Korozin ki! Utu asen koon aak eyo naasen jee maakn gegere ken Betsaida ki! Taa nakn-koojinge ted gotse ki se jaay 'tedoga ted maakn gegerge tun Tir ki ute ken Sidon ki num, kaadn do dokin naade terloga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kol doa do booy burku dofege tu do kon kusindage.

22 'Booyki, m'asen taada: bii ken Raa utu 'kajn booro do jeege tu se, nakn utu 'kaan dose ki se utu 'koon cir ken aano do jeege tun Tir ki ute ken Sidon ki se daala.

23 Do naase, jee maakn gegere ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, doki nookse se 'keem kaan maakn raa ki la? Got! Naase se utu aki kooy 'baa gotn jee ooyga kooy tusn ro ki se. Taa nakn-koojinge tado goti ki se jaay bo tedoga ted Sodom ki num, kaadn naane gegere Sodom se borse kic tedn utu*.

24 Taa naan se bo, 'booyki m'asen taada: bii kajn boor ki se, nakn utu 'kaan dose ki se utu 'cir nakn ken utu kaan do jeege tun taa naan Sodom ki se.»

Isa tom Raa

(Lk 10.21-22; 1Kor 1.26-29)

25 Kaad ken se Isa deek do: «Bua, naai bo Mel maakn raa ute gen do naana, maam m'toomi taa nakgen se naai oyinga koyo jee jeel-targe tu ute jee metekge tu, do borse naai 'taadga metina gaan semge tu.

26 Deere, Bua, kese bo nakn jigan ken naai maaki 'jen ro ki.

27 «Nakge paac se Bubum edumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap bo jeelin eyo; ken jeelin se Raa Bubu kalin ki sum. Do Raa Bubu se kic ey num, nam tap bo jeelin eyo num ken jeelin se, Goonin kalin ki sum do Goonin se bo baado taad Raa Bubu se jeege tu taa an jeele.

‡ 11:18 Maakn taa naan *Israelge tu se jeege ted toto ute teen eyo num ute koojn bin sum. § 11:19 Jeel-taar gen Raa se: naan olo Goonin do duni ki. * 11:23 Aak Jen 13.

28 «'Baakiro gōtum ki, naasen paacŋ ken ɔrkiga kɔɔɔ ɔɔ daamse deerse se ɔɔ maam m'asen kɛdŋ gōtn tɔɔl maaka.

29 Uunki daamum se dose ki ɔɔ 'booy uunki taaruma. Taa maam se m'ɔɔp rom baata ɔɔ m'dalul. Ute maam se, naase aki kɔŋ gōtn tɔɔl maakse.

30 Deere, taarum m'ɔɔ aki kuun se ɛ, naaŋ ɔŋ eyo, ɔɔ daamum m'ɔɔ aki kuun se kic ɛ, naaŋ cɛɛpɛ.»

12

*Isa se naaŋ ɔɔ Mɛl *bii sebit
(Mk 2.23-28, 3.1-6; Lk 6.1-11)*

1 Kaad ken se Isa deel maakŋ gōtn gɛm ki bii sebit* ki ute jee mɛtiŋ ki. Ken naade deel deel se, jee mɛtiŋ ki jaay, ɔɔ tɔɔldɛ se baag tɛɛcŋ do gɛmge ɔɔ ɔɔɔ.

2 Ken *Parizige jaay aak nakŋ ese se, naade dɛek Isa ki ɔɔ: «Aaka, jee mɛti ki se tɛd nakŋ ken j'und te kulu gɛn tɛd eyo bii sebit ki!»

3 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase 'dooyiŋki te ey la, nakŋ ken *Daud tɛd ute jeŋge kaad ken naade ɔɔ tɔɔldɛ se?»

4 Gōtn se Daud endo maakŋ *kɔɔɔ magal gɛn *Raa ki ɔɔ tɔɔ mappan j'ɛdŋga kɛd *sɛrke Raa ki, ɔɔɔ ɔɔ ɛd jeŋge tun mɛtiŋ ki kici. Ey num mappan se naade kɔŋ kɔs eyo; ken 'kɔs se, *jee tɛdŋ sɛrke Raage tu kalɛ ki sum.

5 Lɔɔɔ naase 'dooyiŋki te ey la, maakŋ *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se, bii sebit ki se jee tɛd sɛrke Raage tu ken tɛd naaba maakŋ kɔɔɔ magal gɛn Raa ki kic ɔɔ uum aal te bii sebit se naaŋ ki eyo.

6 'Booyki m'asen taada: nam utu gōtn ara se, magal cir *Bee Raa se daala.

7 Taar ken taad ɔɔ: *Maam se m'je amki tɔŋŋ sɛrke eyo, num m'je se naase aki 'kɛɛŋ ɔɔ do naapge tu† ɔɔ ken taar se jaay 'booy ɔkkiga mɛtiŋ num, jee se, naase adɛki tɔkŋ mindɛ eyo, taa naade se tuj te dɪm eyo.*

8 Taa *Goon Deba se ɛ, naaŋ ɔɔ Mɛl gɛn bii sebit.»

Isa ɛd lapi gaab ken jin ooyga kooyo

9 Isa iin ɔŋ gōtn se ɔɔ ɔɔa end maakŋ *ɔɔee ken Yaudge lee tusn maak ki.

10 Gōtn ese, naaŋ ɔŋ gaaba kalaŋ jin ooyga kooyo. Taa *Parizige je dɔobm an kɔkŋ mind Isa se, tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Doobm naajege tu se, *bii sebit ki nam ɔk dɔobo ken kɛdŋ lapi debm kɔŋ ki la?»

11 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maakse ki se nam ɔk baata kalaŋ sum, ɔɔ baatiŋ se jaay ooc maakŋ gɔɔ ki bii sebit ki num, an ɔɔa kɔɔdŋ ey ne?»

* 12:1 Bii sebit se bii ken Yaudge lee jamakŋ ro ki. † 12:7 Aak Oz 6.6.

12¹Booyki, debkilimi se naan ɔɔn cir baata! Bin num ɓii sebit ki se, jeege ɔk doobo gen tɛdn bɛɛ jeege tu.»

13 Gɔtn se Isa deek gaab ken se ɔɔ: «'Sɛɛj jii!» Gɔtn se naan sɛɛj jiɲa ɔɔ gɔtn ese sum ɓo jin se ɔɲ lapia aan gɔɔ naapiɲ se.

14 Gɔtn se Parizige teeco naatn maakɲ ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki se, ɓaa tus dɔɔk taarde gen je doobm an 'kutn Isa.

Isa se naan ɓo debm tɛdn naabm ken Raa bɛɛɛ ɔɔdɪno

15 Ken Isa jaay booy ɔɔ naade dɔɔkga taarde gen tɔɔlin se, naan iin ɔɲ gɔtn ese se ɔɔ jeege dɛna ɔk metiɲa ɔɔ naan ɛd lapi jee kɔɔŋge tu paac.

16 Num naan aacden kaama ɔɔ j'ɔnte taadn jeege tu an jeele.

17 Bin ɓo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno do dɔkin se aanga doobiɲ ki, ken ɔɔ:

18 «Ken ara ɓo debm tɛdn naabum ken maam Raa m'bɛɛɛ m'ɔɔdɪno. Naan ɓo debm maak-jema ɔɔ tɔɔlum jaay maam m'bɛɛɛ m'ɔɔdɪno. Maam m'an ɓɔɔy Nirlum se don ki ɔɔ doobm maam daan ki se, naan an taadɪn jikilimge tu paac.

19 Naan se le mooy te nam eyo ɔɔ taad te makɔɲ eyo.

Taar naan se j'an booyɪn doobge tun kaam ara kaam ara se eyo.

20 Mu taa baar ken dug dug se kic ɓo, naan an tɛɛɛ eyo.

ɔɔ lɔampɔn poodɪn ɓaa ɓaa kooyo se kic le, naan an tɔɔl eyo.

Naan tɛd nakge ute doobiɲ se bini 'cir nakgen bɛɛ ey se paac.

21 ɔɔ jee do naan ki se paac kɔnd dode do naan ki.‡»

Isa ute *Bubm sitange se taarde kalan la?

(Mk 3.20-27; Lk 11.14-23)

22 Gɔtn se jeege ɔk ɓaano gɔtn Isa ki ute gaaba kalan ɔk kɔɔn sitan ɔɔ kɔɔn sitan se tɛdɪn gaabm se tɛd kaam-tɔɔkɔ ɔɔ ɔɲ taad taar eyo. Gaabm se Isa ɛdɪn lapia, kaamin ɔɔd aaka ɔɔ naan baag taadn taara cɛy.

23 ɔɔ gɔtn se jee dɛnge paac aak nakɲ se, deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm ese se, teeco metjil Gaar *Daud ki ey la?»

24 Num gan ken *Parizige jaay booy taar se, naade deek ɔɔ: «Gaabm se tuur sitange ro jeege tu ute tɔɔɲ Belzebul§, naan ken Bubm sitange se.»

25 Gan Isa jeel maak-saapde dey se deekden ɔɔ: «Maakɲ taa naan gaar ken jeunge taarde ɔk metn naap eyo ɔɔ baagga tɛdn ɓɔɔɔ ute naapa se, naan se utu tɛɛɛɛ. Maakɲ gɛgɛɛɛ, ey le maakɲ ɓee ken malinge tɛd taara ute naapa se kic ɓo, malinge 'kɔɲ king eyo.

26 Ken Bubm sitange jaay tuur naapiɲ Bubm sitange se, kese aan gɔɔ naan tɛd ɓɔɔɔ ute ro naan maliɲa ɔɔ bin se naan tɔɲga ronɔ. Ken bin num, gaariɲ se naan an kɔkɲ ɔɔ dio?

‡ 12:21 Aak Eza 11.12. § 12:24 Aak Mt 10.25.

27 Naase ðaki maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse ki se, ken edden tðggð jaay tuur sitange se, nanja? Bin num naade mala se ðo asen kðjn bððrð dose ki.

28 Ken deer num, maam se m'tuur sitange ute *Nirl Raa, bin se 'jeelki, *maakn Gaar Raa se aanga gøtse ki.

29 Ken nam jaay je kænd kðsn ðee debm tðgg se, debm se naan ðk dðkinga jaay ðo, kðsn ðeeña.

30 Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma ðð debm jaay noogum gen tusn jeege ey se, debm bin se wððkden wððkð.

31 «Taa naan se ðo 'booyki m'asen taada: *kusiñ paacn ken jikilimge teda ute naajn ken naade lee naaj Raa se kic ðo, Raa adesiñ kəñ tððð. Num debm jaay naaj Nirl Raa se, kusiñ naan se Raa ansiñ tððl eyo.

32 Anum debm jaay taad taar ing kus ro maam *Goon Deb ki kic ðo, Raa an tððl kusiñina. Num gan debm jaay taad taar ing kus ro *Nirl Salal ki se, Raa an tððl kusiñin do naan ki ara ki eyo ðð ðii ken kaam mððtn se ey kici.»

Ko kaaga ute koojina

33 Isa ðeekden ðð: «'Booyki. Kaagn jiga se ooj koojin kic ðo jiga, num kaagn ken kðñnð se, ooj koojin kic ðo jig eyo. Taa kaaga se j'aak k'jeelin ute koojina.

34 Aakumki tu wððjgen ara! Naase le jee bæeki eyo, num te doobm gay jaay naase aki taadn nakn bæe se? Taa taar ken jikilimge lee taad paac se iino maakde ki.

35 Debm bæe se, bæen se iino maakin ki ðð taar ken teec taarin ki kic ðo bæe, ðð debm *kusiñ se, kusiñin se kic ðo iino maakin ki ðð taar ken teec taarin ki kic ðo ing kusu.

36 'Booyki m'asen taada: ðiin Raa kðjn bððr do jeege tu se, taargen jeege taadn ren ren paac se, Raa utu ðaa tðnd metde.

37 Taa ute taar ken 'teec taari ki se jaay ðo ai daapa ey le ai kutu.»

Jeege je kaakn nakn-kððð

(Lk 11.24-32)

38 Gan gøtn se jee jeel taadn tððkn metn Ko Taar Raage kandum ute *Parizige naade ðeek Isa ki ðð: «Debm dooy jeege, naaje k'je j'ai kaakn naai ajen tedn nakn-kðððm ken j'an kaakn jeel ro ki naai se iino gøtn Raa ki.»

39 Naan ðeekden ðð: «Jee ðorse jig eyo ðð 'tuj ðrmde naan Raa ki se je kaakn nakn-kððð, naðo nakn-kðððm naade an kaakn jeel ro ki se, tecn aan gðð ken gen debm taad taar teeco taar Raa ki ken k'danjin Yunus* se sum.

40 Aan gðð Yunus tedo ðii mðtð maakn kenj ken magal se, *Goon Deba se kic ðo 'tedn ðii mðtð maakn naan ki.

* 12:39 Aak Yunus 3.3-5.

41 Bii ken jaay Raa an kojñ bəərə do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'kəkə mind jeegen duni ken bərse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ə tərլga maakde do Raa ki, anum 'booyki debm ara se, cir Yunus se daala.

42 Bii ken Raa an kojñ bəərə do jeege tu se, nēlgen iino kaam kaam bəyət gətn duni daar ro ki se utu kəkə mind jeegen duni ken bərse se. Taa naan iino gətn dəkə gen booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ə 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.»

Sitan ək tərlo gətiñ ki

43 Tər Isa taadden ə: «Ken sitan jaay teec əngə nam se, naan baa leedo do kəf-baarge tu je gətn kiñgi, naəo naan əno te eyə.

44 Ken naan jaay əñ te ey num, baag taadn ute maakiñ ə: maam se m'kəkə m'tərլ gətn ken m'iinno ro ki. Ken naan jaay ək tərլ aan se, əñ bēe se k'daapiñga aak bēe aac walak ə nam maak ki se gətə.

45 Gətn se naan ək tərլə ə baa əno sitangen kuuy cili ken kusin ciriñ naan se daala. Naade baado tēl end ing maakñ gaab ken se ə kiñg gaabm se tərլ baa tēf kusin cir ken deet se daala. Deere, naan se bə nakñ ken utu kaan do jeegen do duni ken bərse jig ey se.»

Gēnaa Isage ute kənde

(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

46 Kaad ken Isa utu taad taad jee dēnge tu bərt sum bə, gətn se gēnaange ute kənde daar naatn je taadn te naanə.

47 [Deb kalan baado taadiñ ə: «'Booyo! Koi ute gēnaaige se utu naatn ə naade se je ai kaaka.】‡

48 Gañ Isa tərլ deb ken j'əliñə se ə: «Koyuma ute gēnaamge se tap bə nanqe?»

49 Tər gətn se, naan uun jin təj ro jeenge tun mētiñ ki ə deekden ə: «Aakki jee se bə koyumge ute gēnaamge.

50 Taa debm jaay tēf nakñ Bubum maakñ raa ki maakiñ jen ro ki se, naan se bə gēnaam gaaba, ken mēnda ə koyuma.»

13

*Kaal naagñ taar gēn debm kənd buru**

(Mk 4.1-20; Lk 8.4-15)

1 Bii ken se sum bə, Isa teec əñ bēa ə baa ing taa baar ken Galile ki.

2 Ə gətn se dəəl jeege dēna tus cēen ki əliñ naan iin ook ing maakñ markab ki ə jee ute dēnde se daar do jēñ baar ki.

† 12:42 Aak 1Gar 10.1-13. ‡ 12:47 Bēsen ara se, maakñ Kitapge tun do dəkəñ se, mētiñge maakde ki se, gətə. * 13: Taa naan Yaudge tu se gēme se naade əcic se naade sin aan gə kənd buru.

³ Gōtn se naan̄ taaddenga taarge dēna ute dōobm kaal naag̃n taara deekden ɔɔ: «'Booyki, deb kalan̄ tɔs kupiṇa ɔɔ teec baa kōnd buru.

⁴ Kēn naan̄ jaay ɔnd kōnd buriṇ se, kupm metiṇ si jēṇ dōob ki ɔɔ yeelge bōoy baado tuun ɔsiṇ naatn paac.

⁵ Kupm metiṇ si do naan̄ kēn gōtiṇ ɔk koa. Kupm se naar teeco yōkōdō taa gōtn se, naan̄iṇ ceepe.

⁶ Num gan̄ kēn kaada jaay baag tōṅgɔ se, naan̄ lawaka ɔɔ tuutu, taa gōtn se iiriṇ ɔṇ end baa te dɔk eyo.

⁷ Kupm metiṇ se si maak̄ṇ ji kaag kēn ɔk kōrōndɔ. Ji kaag̃n ute kōrōndɔ se teepe ɔɔ aayiṇ taara.

⁸ Kupm metiṇ si do naan̄ kēn jiga. Kupm se am tōɔk doa ɔɔ ɔk kaama. Kengen metiṅge se ɔk kaama bεε bεε, kengen kuuy ɔk kaama dēna ɔɔ kengen kuuy se ɔk kaama den ciri.»

⁹ Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

Gēn dī Isa taadden ute kaal naag̃n taara

¹⁰ Jee metn̄ Isa ki baado ɔṇiṇa ɔɔ tōnd metiṇ ɔɔ: «Gēn dī jaay naai 'taad jeege tu ute dōobm kaal naag̃n taara se?»

¹¹ Naan̄ tērl̄den ɔɔ: «Nak̄ṇ j'ɔyiṅga kōy maak̄ṇ *Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeeliṅkiga. Gan̄ jee kuuy se, nak̄ṇ se Raa ɔṇ taadden te metiṇ eyo.

¹² Taa naan̄ se debm kēn ɔk se j'an̄ kōmb do ki 'tēdn̄ dēna, num debm kēn ɔk ey se lε, kēn cōkōn naan̄ ɔk se kic ɓo j'an̄ tōsn̄ naatn.

¹³ Taa naan̄ se ɓo, maam m'taadden ute kaal naag̃n taara se: *taa naade aaka ɔɔ ɔṇ aak ɔk eyo, naade booyo ɔɔ ɔṇ booy ɔk taar se eyo.*

¹⁴ Bin ɓo taar kēn debm taad taar teeco taar Raa ki roṇ Ezayi taadden do dōkiṇ se aanga dōobiṇ ki kēn ɔɔ:

Taar se naase utu aki booy ute bise, naɓo aki booy kōk eyo ɔɔ naase utu aki kaak̄ṇ ute kaamse, naɓo aki kaak̄ṇ kōk eyo.

¹⁵ *Deere, jee se maakde mōṅgɔ, naade tɔlga kamba bidege tu ɔɔ turumga kaamdege, ey num naade 'kōṇ kaaka, 'kōṇ booyo, ɔɔ ute maakde kic naade 'kōṇ booy kuun jaay ade tērl̄ ro maam ki, ɔɔ kaadn̄ naane se, maam Raa m'aden kaaja.†*

¹⁶ Isa taad ɔɔ: «Gan̄ naase maakse raapo taa kaamsege lε aak kaaka ɔɔ bisege lε booy booyo!

¹⁷ 'Booyki bεε m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dēna ute jeegen tēdn̄ nak̄ṇ ute dōobiṇ se, je ɔɔ ade kaak̄ṇ nak̄ṇ ɓorse naase aakki se, naɓo ɔṇ aakiṇ te eyo, ɔɔ je ɔɔ ade booy nak̄ṇ ɓorse naase 'booyki se, naɓo ɔṇ booyiṇ te eyo.»

Isa taad tōɔk metn̄ kaal naag̃n taar gēn debm kōnd buru

† 13:15 Aak Eza 6.9-10.

18 «Naase 'booyki mɛtn taar gɛn kaal naan taar gɛn debm kɔnd buru se.

19 Jeegen booy mɛtn taar Gaar Raa jaay ɔŋ booy ɔkiŋ ey se, tec aan gɔɔ kupm kɛn si jɛŋ doob ki se. Taar naade booyga se, *Bubm sitange baado ɔddɛsiŋ naatn maakde ki.

20 Num jee mɛtinge se tec aan gɔɔ kupm si do naan kɛn maakiŋ ɔk ko se; naade se kɛn booyga taar Raa se, naar ɔkiŋ maakde ki ute maak-raapo.

21 Naɓo naade se ɔŋ ɔŋ taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ɔŋ ɔŋ te maakde kaam kalan eyo. Kɛn dubar ɔŋdenga ey lɛ k'baagdenga dabar gɛn taar Raa sum ɓo, naade naar rɛsn ute kaal maakden do Raa ki se naatn.

22 Kupm si maakiŋ ji kaag ki se tec aan gɔɔ jeegen booy taar Raa, naɓo uun nirlde do nakge tun do duni ki ute je maala. Nakgen se ɓo, baado maakiŋ saapde ki ɔɔ gaasiŋ taar Raa se ɔŋ tɛd naaba maakde ki eyo.

23 Kupm si do naan kɛn jiga se tec jeegen booy taar Raa ɔɔ took aal maakde do ki. Ɔɔ taar Raa se ɔlde naade tɛdn nakgen bɛɛ bɛɛ. Jee mɛtinge se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kɛngen mɛtinge tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛna ɔɔ kɛngen kuuy se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛn cir se.»

Isa aal naagŋ taara ro dɛrɛŋgɛl‡ ki

24 Tɛr Isa taadden ute kaal naagŋ taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakiŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaabm tɔs kupm jiga ɔɔ ɓaa kɔɔcŋ maakiŋ-gɔtiŋ ki se.

25 Num kaad kɛn jeege toof toof bi nɔɔr se, debm wɔɔyiŋ baado ɔɔc dɛrɛŋgɛlɛ maakiŋ teen kɛn naan ɔɔciŋ se ɔɔ naan teec ɓaa.

26 Kɛn teene jaay ɓaa teepe ɔɔ tɔk do se, gɔtn se dɛrɛŋgɛlɛ kic ɓaa tɔk kici.

27 Gɔtn se jee tɛdn naabge se baado ɔŋ melde ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Melje, naai ɔɔco kupm jiga ɓo maakiŋ-gɔti ki ey la? Num dɛrɛŋgɛl maak ki se tap ɓo iino gay?»

28 Naan tɛrlden ɔɔ: «Kese debm wɔɔɔɔ ɓo tɛdiŋ naan se.» Jee tɛdn naabge se tɔnd mɛtn melde ɔɔ: «'Je dɛrɛŋgɛlge se j'aden ɓaa tɔɔdn si naatn la?»

29 Melde deekden ɔɔ: «Dɛrɛŋgɛlge se ɔŋte 'tɔɔdfeki, ey num sɔm aki tɔɔdn teengen maak ki se, cɛrɛ.

30 Ɔŋdfeki naade teepm kalan bini kaan kaadn kɔj ki, ɔɔ kɛn kaadn kɔjɔ aanga jaay ɓo maam m'taadn jee kɔjge tu m'ɔɔ: Deet deet se dɛrɛŋgɛlge se 'dɔɔk 'tusdfeki kaam kalan taa adeki tɔɔcŋ poodo. Ɔɔ teene se lɛ ɔj 'tusdfeki kaam kalan 'baado 'tɔnd ɔmbiŋki maakiŋ giijum ki.»»

‡ 13:23 Dɛrɛŋgɛlɛ se jee mɛtinge danjŋ biziri.

*Isa aal naagη taar ute kaam nakη k'danijη mutard
(Mk 4.30-32; Lk 13.18-21)*

³¹ Tεr Isa taadden ute kaal naagη taara kuuy daala ɔ: «*Maakη Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakη k'danijη *mutard*, kεn gaaba kalan uun ɔɔciη maakη-gɔtiη ki.

³² Kaam nakη k'danijη mutard se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. Num kεn j'ɔɔcinga teecga se, naan teepe tεd magal cir nakgen teec maakη ɓar ki se paac bini yeelgen kic ɓo ɓaado uj kujdege teletinge tu.»

Isa aal naagη taara ute ɔrɔmɔ

³³ Tεr Isa taadden ute kaal naagη taar kuuy daala ɔ: «*Maakη Gaar Raa se tec aan gɔɔ ɔrɔm kεn mɛnda jaay tɔsga rujη gemε dooc gɔrn magala ɔ kεn naan jaay deepinga ɔ ɔmbinga maak ki num, iijη paac se.»

Taa di jaay Isa taadden ute kaal naagη taara

³⁴ Taargen paac se Isa dooy jee dεnge ute kaal naagη taara. Ɔɔ dim jaay naan dooyden ute kaal naagη taar ey se, gɔtɔ.

³⁵ Bin ɓo taar kεn debm taad taar teeco taar Raa ki taado do dɔkiη se aanga doobiη ki, kεn ɔ:

*Maam m'utu m'aden taadη ute kaal naagη taara,
do nakge tun ko k'kɔyiηa do dɔkiη kaad kεn Raa utu aalo kaal do
naanη se.* §

Isa taad tɔɔk mεtn taar kaal naagη taar ro dεreηjel ki

³⁶ Gan gɔtn se Isa iijη ɔη jee dεnge ɔɔ ɔk tεrl ɓaa ɓeene. Jee mεtiη ki ɓaado ɔηiηa tɔnd mεtiη ɔ: «'Taad tɔɔkjen tu mεtn taar kaal naagη taar ro dεreηjel kεn maakη-gɔt ki se?»

³⁷ Isa deekden ɔ: «Debm ɔɔc kupm jiga se, kεse maam *Goon Deba.

³⁸ Maakη-gɔtɔ se lε do naanη ɔɔ kupm jiga se lε, kεse jeegen gen *maakη Gaar Raa, dεreηgele se lε taadη ute jee *Bubm sitange.

³⁹ Debm wɔɔy ɔɔco dεreηgele se, kεse Bubm sitange*, kɔjɔ se lε taad te ɓiin dunia an nanη, ɔɔ jee kɔjge se lε *kɔdn Raage.

⁴⁰ Aan gɔɔ dεreηgele se k'tusiη jaay k'tɔɔciη poodη se, ɓiin dunia nan se kic ɓo utu tεdn bin kici.

⁴¹ Bin ɓo maam Goon Deba m'ade m'kol kɔdumge ɔɔ jeegen jaay ɔl jeege ɔη doobm Raa, ɔɔ ɔlde tεd *kusiηa se, kɔdn Raage aden tuur naatn maakη gaariη ki.

⁴² Kɔdn Raage aden tɔsn kɔmb maakη baal pood ki, ɔɔ gɔtn se ɓo gɔtn naade tɔɔyɔ ɔɔ taan naandege.

43 Anum jeegen jaay tɛd naka ute doobin naan Raa ki se, naade se wɔɔr aan gɔɔ kaada maakɲ gaar Bubde ki. Debm ɔk bi booyo num booy ɔk taar se jiga!»

Isa aal naagɲ taara ro kɔrbɔt ki ute meede

44 «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kɔrbɔtn k'j'ɔyin maakɲ-gɔt ki ɔɔ deba baado rek ɔɲina ɔɔ naan ɔyin gɔtin ki ɔɔ iin baa. Ute maak-raapm naan ɔk se, naan baa dugɲ ute nakɲ naan ɔk se paac, ɔɔ ɔk tɛrl baado dug maakɲ-gɔtn ese se.

45 «Tɛr maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ debm tɛdn suukɲ kɛn je meedgen zode ɔɲɔ.

46 Kɛn naan je ɔɲ meedn zon ɔɲ se, naan ɔk tɛrl baa dugno ute nakɲ naan ɔk se paac, ɔɔ baado dug meedn ese se.»

Isa aal naagɲ taara ute gɛnde

47 «Tɛr *maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gɛnd j'undin maakɲ baar ki ɔɔ tɔso napar kɛɲjge dɛna.

48 Kɛn gɛnde jaay tɔso kɛɲjge dooc se, naade iik teecsɲ taar ki, inɲ naan ki, bɛɛr kɛngen jiga jiga ɔmb maakɲ ɛɛs ki ɔɔ kɛngen naapak ey se naade sin naatn.

49 Bin ɓo biin dunia an nan se tecɲ bini. *Kɔdn Raage utu baa nigɲ jeege kaam dio: jee *kusinge gɛn dode ɔɔ jee tɛd nakɲ ute doobin se tɛdn gɛn dode kici.

50 Jee kusinge se kɔdn Raage aden si maakɲ baal poof ki ɔɔ gɔtn se ɓo, gɔtn naade tɔɔyɔ ɔɔ taan naanɲege.»

51 Isa tɔnd mɛtn jee mɛtin ki ɔɔ: «Taar se, naase 'booy ɔkkiga la?» Naade tɛrlin ɔɔ: «Yɛɛ, k'booy j'ɔkga.»

52 Isa deekden ɔɔ: «Debm jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raa jaay k'dooyinga ute nakgen gɛn maakɲ Gaar Raa se, naan se tec aan gɔɔ mɛl ɓee kɛn ɔɔd taa kɔrbɔtin num ɔɲ nakgen kiji maak ki ɔɔ kɛngen do dɔkin se kici.»

*Jee Nazaret ki baate tookɲ kaal maakde do Isa ki
(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)*

53 Kɛn Isa jaay dooy jee mɛtin ki ute kaal naagɲ taarge aas se, naan iin ɔɲ gɔtn se.

54 Gɔtn se naan iin baa maakɲ naanin ki† ɔɔ kɛn naan aan se, baag dooy jeege maakɲ ɓee kɛn Yaudge lee tus maak ki. ɔɔ kɛn jee se jaay booy taar kɛn naan dooyde se, tap ɓo ɔkden taad eyo deek ɔɔ: «Jeel-taara ute nakɲ-kɔɔbgen naan tɛd se tap ɓo, ɔɲino gayo?»

55 Naan ɓo goon debm tirdn lee cɔɔc daap nakge se ey la? Kon ron Mari ey la? Gɛnaange ɓo Jak, Yusup, Simon ɔɔ Jud se ey la?

† 13:54 Maakɲ naanin ki se ron Nazaret, gɔtn kɛn naan teepmno maak ki.

⁵⁶ Genaanġen mēndge 60 utu tiġg ute naajege ara ki ey la? Anum tap 60 tōōgġ se paac naan ɔŋiŋo gayo?»

⁵⁷ Kēse 60 nakġ kēn tēdden naade ɔŋ aal maakde don ki ey se. Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se jeege paac aaliŋ maak ki; anum jee maakġ naanġiŋ ki ute jee maakġ 6eēŋ ki se 60 aaliŋ maak ki eyo.»

⁵⁸ Taa naan se 60, gōtn se, Isa ɔŋ tēd te nakġ-kōōbge dēn eyo taa naade baate tookġ kaal maakde don ki.

14

Kooy Jan-Batist

(Mk 6.14-29; Lk 9.7,9)

¹ Kaad kēn se, Gaar *Erod Antipas naan 60 magal taa naan Galile se, booy jeege ɔɔs kōōs maan Isa.

² Naan deek jee tēdn naabiŋge tu ɔɔ: «Kēse Jan-Batist 60 duroga daan yoge tu! Taa naan se 60 *Raa eđiŋga tōōgō ġen tēdn nakġ-kōōbge se.»

³ Jeelki do dōkiŋ se, Erod ɔl k'j'ok k'dōōko Jan ute zinziri ɔɔ ɔl k'6aa k'j'oliŋ maakġ danġay ki, taa Erodiaad mēnd ġenaan Pilip kēn naan ɔkiŋ mēnda se.

⁴ Taa Jan taadiŋga taad ɔɔ ġenaai utu te kaamiŋ se, naai ɔk doobm jaay an kōkiŋ mēndiŋ eyo.

⁵ Erod se je tōol Jan, na6o beer jee dēnge tu taa jee dēnge se, Jan se naade aakiŋ aan gōō debm taad taar teeco taar Raa ki.

⁶ Bii kalanġ gaar Erod tēd tēd maak-raapm ġen bii koojiŋ se, goon Erodiaad mēnda se daam naan jeege tun k'danġeno 6aado gōtn tēdn maak-raap ki se ɔɔ daamiŋ se tōol Gaar Erod ki.

⁷ Gōtn se Gaar Erod naam taariŋ naan jeege tu ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Nakġ paacŋ naai tōndga mēta ro ki 60, maam m'ai kēda.»

⁸ Kon ɔliŋ mētiŋ ɔɔ 6aa deekiŋ ɔɔ: «'Gaan eđumo maakġ supura ki ara, do Jan-Batist.»

⁹ Do taar kēn se gaarge maakiŋ tuju, na6o naan le naamga naam taariŋ naan jeege tu se, naan took ɔl k'gaanjo do Jan j'ed goon mēnd ki se.

¹⁰ Gōtn se naan ɔl deba 6aa maakġ danġay ki 6aa gaanjo do Jan.

¹¹ Do Jan se k'gaanġ k'j'aaliŋo maakġ supura ki, j'ediŋ goon mēnd ki se, ɔɔ goon mēnd se uun 6aa eđiŋ kon ki.

¹² Jee mētn Jan ki 6aado uun 6aa duubiŋa, jaay 60 6aa taad mētn taar nakġ deel se Isa ki.

Isa eđ kōōs gaabge tu dupu-mii

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Kēn Isa jaay booy naan se, naan iin ook maakġ markab ki ɔɔ gaan 6aa do kōd-6aar ki kaliŋ ki. Kēn jee dēnge jaay booy

labar se, naade teeco maakŋ geŋerge tun cees ki cees ki ɔ uun jɛŋa aal te taa baar.

¹⁴ Kɛn Isa aan jaay bɔɔyo maakŋ markab ki se, naan aak jee dɛnge se, naan ɛjɛden doɔde ki ɔ jee kɔɔŋdege se naan ɛɔden lapi.

¹⁵ Aan tɛger se jee mɛtn Isa ki baado ɔŋiŋa ɔ deekiŋ ɔ: «Bɛɛɛ, kaada se baaga, gɔtɔ se kic lɛ daaniŋ kɔɔf-baara dɔk ute bea. Jee dɛnge se ɔŋde wɔɔkŋ baa maakŋ naange tun cees ki cees ki baa dugŋ nakŋ kɔsɔ.»

¹⁶ Gaŋ Isa tɛrlɛn ɔ: «Jee se baa eyo, naase mala bo ɛɔfeki kɔsɔ.»

¹⁷ Gɔtn se naade tɛrlin ɔ: «Naaje se j'ɔk bo mappa mii ɔ kenjge di sum.»

¹⁸ Isa deekden ɔ: «'Baandekiro naanum ki ara ki.»

¹⁹ Tɛr Isa deek jee dɛnge tu se ɔ j'inŋ naan ki do mu ki ɔ gɔtn se, naan tɔs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamin raan, tɔɔm Raa, dup mappa ɔ ɛɔin jeege tun mɛtin ki ɔ jee mɛtin ki nigin jee dɛnge tu.

²⁰ Naade paac ɔs dɛɛŋ te maraaddɛ ɔ togŋ ɔɔp se k'tuunin se dooc gɔrnɔ sik-kaar-dio.

²¹ Jeegen ɔs paac se gaabge kalɛde ki sum bo baa baa nakŋ dupu-mii. Mɛndge ute gaange se maak ki eyo.

*Isa lee do maane ki
(Mk 6.45-56; Jn 6.15-21)*

²² Naan ken se, Isa naar deek jeege tun mɛtin ki ɔ k'j'ook maakŋ markab ki, k'gaan k'deel k'baa naan ki jɛŋ baar ken kaam naane kɔr naan utu wɔɔk wɔɔk jeege bɔrt se.

²³ Kɛn naan jaay wɔɔk jee dɛnge aas sum se, naan iin baa ook do kɔs ki kaliŋ ki gɛn keem Raa. Kɛn kaada ooc sum se, Isa ɔɔp kaliŋ ki sum.

²⁴ Markabm jee Isage maak ki se baaga daan maan ki dɔkɔ ɔ ken kuulu jaay ɔl deeb doɔde ki se, uuno maane undin ro markaba ki se das das.

²⁵ Kɛn gɔtɔ ɔɔpga baata aki kiip se, Isa baa kɔŋ jeenge se, leedo do maane ki.

²⁶ Kɛn jee mɛtin ki jaay aakiŋ naan leedo do maane ki se, naade nirlɛde teece deek ɔ: «Kɛse nirl nam!» Kɛn naade jaay beere ɔkden sum se, gɔtn se naade baag tɔɔɔn tɔɔyo.

²⁷ Gaŋ Isa naar taadden ɔ: «ɔkki maakse tɔɔgo. ɔŋte 'beerki, kɛse maama!»

²⁸ Gɔtn se Pier tɛrlin ɔ: «Mɛluma, ken deer naai num, ɔŋum m'lee do maane ki m'ai baa kɔŋɔ.»

²⁹ Isa deekiŋ ɔ: «'Baado.» Pier iin bɔɔyo maakŋ markab ki ɔ lee do maane ki sak Isa.

³⁰ Gaŋ ken naaŋ jaay aak kuulu ol dena oo ken beere baa okiŋ sum se, naaŋ baag booy maan. Gōtn se naaŋ oof ooy oo: «Mēluma 'naakuma!»

³¹ Gaŋ Isa naar ol jin okiŋa deekiŋ oo: «Gen di maaki naaja? Ken bin num naai aal te maaki paac dom ki eyo.»

³² Gōtn se naade di paac ook maakŋ markab ki oo kuulu daara.

³³ Jeegen paacŋ maakŋ markab ki se erg naaniŋ ki oo deekiŋ oo: «Deere, naai se 'Goon Raa!»

Isa ed lapi jee kōōnge tun taa naaŋ Genezarēt ki

³⁴ Ken Isa ute jee metiŋ ki gaŋ baar jaay aan taa naaŋ Genezarēt ki se, naade baa daar jēŋ ki.

³⁵ Jee gōtn se baa aak jeel Isa, oo taa naaŋ ken se paac, naade taad labariŋ jeege tu oo jeege baano ute jee kōōnge paac gōtn Isa ki.

³⁶ Gōtn se naade eem noo metn Isa ki oo ŋ'ōŋde naade kutn taa kaliŋ sum. Oo jeegen paacŋ ut taa kaliŋ se oŋ lapi.

15

Isa taad te nakŋ bubgen do dōkiŋa

(Mk 7.1-23)

¹ *Parizige metiŋge ute jee jeel taad tōokŋ metn Ko Taar Raagen metiŋge iino Jeruzalem ki baado oŋ Isa oo deekiŋ oo:

² «Gen di jaay jee meti ki baate tookŋ gen tēdn nakŋ bubjegen do dōkiŋ se? Taa naade tug te jidege aan gōo gen bubgen do dōkiŋ ey sum bo ooo.»

³ Isa terlden oo: «Nakŋ ken *Raa taad oo gen tēda tap bo, naase oŋiŋki oo 'tēdki nakŋ bubsege bo cir se, gen di?»

⁴ Ey num Raa se taadga taada oo: 'Sook koi ki te bubin ki* oo *Debm jaay naam koŋ te bubin se j'aŋ tōō.*†

⁵ Num gaŋ naase se, 'taadki oōki: «Debm jaay deek koŋ ki ey le bubin ki oo: nakŋ maam m'ai kef jaay ai noog se, maam m'ēdīŋga *serke Raa ki.»

⁶ Naase oōki debm bin se koŋ sookŋ koŋ ki te bubin ki eyo. Bin bo naase 'resŋki ute doobm taar Raa oo 'tēdki nakŋ bubsege bo ciri.

⁷ Naase maa jee maakse dio! Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki oo:

⁸ *Jeegen ese se tōōmum ute taarde sum, ey num maakde se dom ki eyo.*

⁹ «Ken naade baadoga kerŋŋ naanum ki gen keemum kic bo, cer sum, taa nakŋ ken naade lee dooy jeege se le, dooyde ute nakŋ ken jikilimge lee tēd se sum.‡»

* 15:4 Aak Ekz 20.12 oo Dt 5.16. † 15:4 Aak Ekz 21.17. ‡ 15:9 Aak Eza 29.13.

10 Gɔtn se Isa danjo jee denge ɔɔ deekden ɔɔ: «Udki bia ɔɔ 'booyki beɛ!

11 Kɛn tuj debkilimi naan Raa ki se, nakɔ kɛn naan ɔs jaay booy maakin ki se eyo, num gan nakɔ kɛn naan saapiɔa ɔɔ teec jig eyo taarin ki se ɔo, tujina.»

12 Gan gɔtn se jee metn Isa ki baado ɔɔɔina ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Naai 'jeele ute taar naai 'taad se, Parizige maakde tujga daamo?»

13 Isa terlden ɔɔ: «Kaaggen paacɔ Bubum maakɔ raa ki ɔo duubden ey se, j'utu j'aden tɔɔɔn naatn§.

14 ɔɔɔdeki naade se jee kaam-tɔɔkge ɔɔ tɔɔɔ jee kaam-tɔɔkge. Kɛn debm kaam-tɔɔkɔ jaay tɔɔɔ naapiɔ se, naaden di paac se 'si maakɔ gɔɔ ki!»

15 Gɔtn se Pier tɔnd metn Isa ɔɔ: «'Taad tɔɔkjen tu metn kaal naagɔ taar se.»

16 Isa terlden ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki metin ey ne?

17 Naase 'jeelki ey la nakɔ kɛn debkilimi ɔs paac jaay ɔɔɔy ɔaa maakin ki se, tedga num, naan ɔaa naamin ci naagɔ boog ki naatn.

18 Num gan nakɔ iino saapiɔ ki jaay teecga taarin ki se ɔo, kɛn tuj debkilimi naan Raa ki.

19 Saapgen jig ey paac se iino maak ki. Kɛse ɔo kɛn ɔl jeege tɔɔl jeege, lee ɛɛs naapa ren ren, lee ɛɛs mend jeege ɔɔ gaabm jeege, ɔoogo, taad taargen met ki eyo ro jeege tu ɔɔ naaj jeege.

20 Kɛse ɔo nakɔ kɛn tuj debkilimi naan Raa ki. Ey num kɛn ɔaa ɔaa kɔɔɔ jaay tug te ji ey kic num, an kɔɔ tujɔ naan Raa ki eyo.»

*Mend se mend Yaud eyo ɔɔ aal maakin do Isa ki
(Mk 7.24-30)*

21 Isa iin ɔɔ gɔtn se, ɔɔ ɔaa taa naan kɛn Tir ute gen Sidɔɔ ki.

22 Gɔtn se menda kalan mend *Kanan ing taa naan kɛn se baado ɔɔ Isa ɔɔ baag tɔɔɔ metin ki ɔɔ: «Eejum dom ki Meluma *Goon Daud! Goonum menda se ɔk kɔɔɔ sitan ɔɔ sitan se dabarin dena.»

23 Gan Isa terlin taar eyo. Jee metin ki iiko cɛɛɔ ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Mend se 'tuurin naatn, taa naan le tɔɔɔ ɔɔ eyo ɔɔ ɔk metjege tak kaam mɔɔtn.»

24 Isa terlden ɔɔ: «Maam se, Raa ɔlumo taa gaan *Israelge iigga kiig aan gɔɔ gaan baatge se.»

25 Gan menda se baado erg naanin ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Meluma, 'naakuma!»

26 Isa terlin ɔɔ: «Met ki eyo kɛn gaange ɔs derɛɔ te ey sum ɔo k'tɔsn kedn kɔsn se gaan besge tu.»

27 Menda terlin ɔɔ: «Meluma, taari met ki, naɔo gaan besge kic ɔo ɔs kɔsgen si metn tabil meldege tu.»

²⁸ Gaŋ Isa terlin ɔɔ: «Mɛnda, naai se aalga maaki paac dom ki! Ɔŋ Raa ai kɛdn nakŋ maaki jea.» Ɔɔ kaaf kɛn se sum ɓo goonin se ɔŋ lapia.

Isa ɛd lapi jee kɔɔŋge tu dɛna
(Mk 7.31-37)

²⁹ Isa iin gɔtn se ɔɔ ɓaa taa baar kɛn k'danjin Galile. Ɔɔ gɔtn se naan ook ɓaa inŋ do kɔs ki.

³⁰ Dɔɔl jeege dɛna ɓaado ɔŋina. Naade ɓaado ute jee cɛkɛdɛge, jee kaam-tɔɔkge, jee dukurge, jee ɔŋ taad taar eyo ute jee kɔɔndegen kuuy kic dɛna. Naade ɓaandeno naan Isa ki ɔɔ naan ɛdden lapia.

³¹ Gɔtn se dɔɔl jeege se jaay aak nakŋ se, paac ɓo ɔkden taad eyo, kɛn naade jaay aak jee ɔŋ taad taar eyo baag taada, ɔɔ jee dukurge ɔŋ lapia, jee cɛkɛdɛge baaga lee talam talam ɔɔ jee kaam-tɔɔkge baaga kaaka. Gɔtn se naade *nook Raa gen *Israel.

Isa ɛd kɔsɔ gaabge tun dupu-sɔɔ
(Mk 8.1-10; Mt 14.25-31)

³² Isa danɔ jee metin ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Jee se maam m'aakde ɔɔ m'ɛjɛdenga dode ki, taa naade tɛdga ɓii mɔtɔ ute maama ɔɔ dim kɔsde gɔtɔga. Maam m'ade kɔŋ naade ɓaa te ɓode se eyo, ey num naade ɓaa baatn doob ki.»

³³ Jee metin ki deekin ɔɔ: «Do kɔd-ɓaar kɛn ara j'akiro kɔŋ mappa gay jaay j'aki kɛdn jeege tun dɛn se kɔsn dɛrɛŋ se?»

³⁴ Isa tɔnd metde ɔɔ: «Naase ɔkki mappa kando?» Naade terlin ɔɔ: «J'ɔk cili ute kenjge seem seem kandum.»

³⁵ Gɔtn se Isa deek jee dɛnge tu ɔɔ j'inŋ naan ki.

³⁶ Naan tɔs mappan cili se ute kenjge se jin ki, tɔɔm Raa, dup ɛdin jeege tun metin ki ɔɔ jee metin ki nigin jee dɛnge tu.

³⁷ Ɔɔ gɔtn se jeege paac se ɔs dɛrɛŋ ute maraade. Ɔɔ jee metin ki se tɔs togŋ ɔɔp se, dooc gɔrnɔ cili.

³⁸ Jeege ɔs paac se gaabge kalin ki dupu-sɔɔ ɔɔ mɛndge ute gaange maak ki eyo.

³⁹ Kɛn Isa jaay ɔl jee dɛnge ɓaa sum se, naan ook maakŋ markab ki ɔɔ ɔmb gaan baar ɓaa taa naan Magadan* ki.

16

*Parizige ute *Sadusege tɔnd metn nakŋ-kɔɔɓm ade kiin maakŋ Raa ki

(Mk 8.11-21; Mt 12.38-42)

¹ Parizige ute Sadusege ɓaado ɔŋ Isa. Naade je an goom kɔk se tɔnd metin ɔɔ: «Naaje k'je ajen tɛdn nakŋ-kɔɔɓm kɛn j'an kaakŋ jeel ro ki, kɛn iinɔ maakŋ *Raa ki.»

* 15:39 Taa naan Magadan se ɓɔrse jeege jeel gɔtin eyo le daam, 'tɛdn Magdala.

² Naan̄ terlden̄ ɔɔ: «Ken̄ aanga teger̄ kaadā aki kooc̄ jaay, naase aakki maak̄n̄ raa aac̄ aan̄ gɔɔ poodo se, naase 'taadki ɔɔki gɔtɔ 'tedn̄ jiga.

³ Ɔɔ tanɔɔriṅ̄ jaay naase aakkiga maak̄n̄ raa se aac̄ ilim zum zum se, naase 'taadki ɔɔki: «Jaaki se gɔtɔ tedn̄ jiḡ eyo.» Ute nakgen̄ ted̄ maak̄n̄ raa ki se ɓo naase 'jeelki nakgen̄ utu 'teda. Anum̄ gen̄ di jaay naase aak̄ 'jeelki nakgen̄ aan̄ ɓorse ey se?

⁴ Jee ɓorsen̄ jiḡ eyo ɔɔ 'tuj ɔrmde naan̄ Raa ki se. Naade je ɔɔ kaak̄n̄ nak̄n̄-kɔɔɓɔ, naɓo nak̄n̄-kɔɔɓm̄ naade an̄ kaak̄n̄ jeel ro ki se, tec̄n̄ aan̄ gɔɔ ken̄ gen̄ Yunus se sum.» Gɔtn̄ se ter̄ Isa iin̄ ɔnde ɔɔ ɓaa.

Ɔndki kɔndɔ ute dooy gen̄ *Parizige ute gen̄ *Sadusege

⁵ Ken̄ jee metn̄ Isa ki jaay gaan̄ ɔmb baar ɓaa jɛn̄ ken̄ kaam naane se, ken̄ naade ɓaa ɓaa se dirigo tɔso te mapp̄ eyo.

⁶ Gɔtn̄ se Isa deekden̄ ɔɔ: «Ɔɔɔdki dose ɔɔ ɔndki kɔnd̄ ute ɔrɔm̄ *Parizige ute gen̄ Sadusege se!»

⁷ Jee metiṅ̄ ki baag taadn̄ ute naapa ɔɔ: «Naan̄ taad̄ bin se taa naaje k'tɔskiro te mapp̄ eyo.»

⁸ Gan̄ Isa se jeelga saapde ɔɔ deekden̄ ɔɔ: «Naase aalki te maakse paac̄ dom ki eyo, ey num̄ gen̄ di jaay naase 'taadki ute naapa ɔɔki: «Naan̄ taad̄ bin se taa naaje k'tɔskiro te mapp̄ ey se?»

⁹ ɓorse kic̄ naase 'booy ɔkki te ey rɔk̄ la? Naase 'saapiṅki tu, ken̄ ute mapp̄a mii sum̄ ɓo gaabge dupu-mii ɔso ɔɔ met̄ kɔɔpiṅ se, naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando?

¹⁰ Ɔɔ gen̄ mappan̄ cili jaay gaabge dupu-ɔɔ ɔso se, met̄ kɔɔpiṅ se naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando?

¹¹ Taar maam̄ m'taad̄sen̄ m'ɔɔ: ɔndki kɔnd̄ ute ɔrɔm̄ Parizige ute gen̄ Sadusege se, maam̄ m'je m'taad̄ te mapp̄a eyo. Anum̄ gen̄ di jaay naase 'booy ɔkumki ey se?»

¹² Gɔtn̄ se jee metn̄ Isa ki se ɓaa booy ɔkga taar Isan̄ taadden̄ se taa j'an̄ kɔnd̄ ɓo ute ɔrɔm̄ k'ted̄ mapp̄a se eyo, num̄ j'an̄ kɔnd̄ ɓo ute dooy gen̄ Parizige ute gen̄ Sadusegen̄ lee dooy jeege se.

*Pier taad̄ ɔɔ Isa se naan̄ ɓo *al-Masi
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

¹³ Ken̄ Isa jaay aan̄ taa naan̄ Sezare ken̄ gen̄ Pilip ki se, naan̄ tɔnd̄ metn̄ jee metiṅ̄ ki ɔɔ: «Gen̄ jeege tu num̄, *Goon Deba se tap̄ ɓo nan̄a?»

¹⁴ Naade terliṅ̄ ɔɔ: «Jee metiṅge ɔɔ naai Jan-Batist, jee metiṅge ɔɔ naai *Eli, kengen̄ metiṅge ɔɔ naai Jeremi ey le debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ken̄ gam.»

¹⁵ Isa tɔnd̄ metde ɔɔ: «Gen̄ naase ki num̄, ɔɔki maam̄ tap̄ ɓo m'nana?»

* 16:6 Ara se ɔrɔm̄ se je taad̄ ute dooy ken̄ Parizige ute Sadusege lee dooy jeege se.

16 Simon Pier terlin̄ ɔɔ: «Naai se al-Masi, Goon Raa zεεε.»

17 Gaŋ Isa deekin̄ ɔɔ: «Simon goon Jan, naai maaki raapo taa taar naai taad se, debkilimi ɔo taadio metin̄ eyo, num Bubum maakŋ raa ki ɔo taadio taar se.

18 Bin num 'booyo Pier: roi Pier se je deekŋ ɔɔ *dele* ɔɔ do deleb ken ese ɔo, maam m'kiin̄ *eglizuma ɔɔ yoa ute tɔɔgin̄ se kic ɔo aŋ kɔŋ tedn̄ dim̄ eyo.

19 Maam m'ai kedn̄ lekerlegen gen̄ *maakŋ Gaar Raa. Nakŋ paacŋ jaay naai 'dɔɔkinga do naan̄ ki se, maakŋ raa kic ɔo Raa dɔɔkinga. ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naai 'tuutinga do naan̄ ki ara ki se, maakŋ raa ki kic ɔo Raa aŋ tuutu.»

20 Gɔtn̄ se jee metin̄ ki naan̄ aacden̄ kaama ɔɔ taar ken naan̄ ɔo al-Masi se ɔɔ j'ɔnte taadn̄ nam ki.

Isa taad ɔɔ naan̄ utu 'kooyo ɔɔ duru

21 Naan̄ ken se, Isa baag taadn̄ jeege tun metin̄ ki tal ɔɔ: «Maam se, beeki num m'ɔaa Jeruzalem ki, ɔɔ magal taa ɔee Yauage, magal jee tedn̄ *serke Raage tu, ute jee jeel taadn̄ tɔɔkŋ metn̄ Ko Taar Raage se, naade se utu am dabar dena, am tɔɔɔ ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se m'ade 'dur daan yoge tu.»

22 Pier dan̄ baansin̄ cεεs ki ɔɔ baagin̄ mooyo ɔɔ: «Meluma, Raa ai bɔɔɔ! ɔŋ nakŋ se 'kaan doi ki eyo! ɔŋ Raa ai bɔɔɔ!»

23 Num gaŋ Isa terl aak Pier ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «*Bubm sitange iik naatn̄ cεεm ki gam naane! Taa naai se 'je am gaasn naabm ken Raa je ɔɔ m'aŋ ted se ɔɔ saapm naai se gen̄ Raa eyo, kese saapm jikilimge.»

Isa se j'aŋ daan j'ɔɔ dī

24 Ter Isa deek jeege tun metin̄ ki daala ɔɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn̄ roŋ mala, 'kuun kaagŋ yon̄a† jaay ɔo am daana.

25 Taa debm je kaajŋ koŋ se utu aŋ kutu naan̄ Raa ki ɔɔ debm ut koŋa taa maam se, utu aŋ kaaja.

26 Ken debm jaay *duni ute magalin̄ ɔo kaam jin̄ kic num, ken naan̄ kutn̄ koŋ naan̄ Raa ki se, naan̄ an̄ kɔŋ dī ro ki? Lo debkilimi se koŋa se, naan̄ aŋ dugin̄ ute dīo?

27 Taa naan̄ se ɔo, *Goon Deba utu ade ɔaa maakŋ gaar Bubin̄ ki ute kɔd̄inge ɔɔ nan̄a nan̄a kic ɔo naan̄ aŋ kedn̄ bedina ro naabin̄ ken naan̄ teda.

28 Deere, 'booyki beε m'asen taada: maakŋ jeege tun ɔorse utu ara se, metinge se kooy ey sum ɔo utu kaakŋ Goon Deba ade ɔaa maakŋ gaarin̄ ki.»

† 16:24 Kese je deekŋ ɔɔ ɔŋ roi dabara bini kooy taa Isa.

17

Raa ooj ro Isa(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)*

¹ Ken bii mece jaay deel se, Isa dan Pier, Jak ute genaana Jan. Naade baa do ko ki jerle kalde ki.

² Ken naade aan se, gotn se Raa ooj terlin rona naande ki. Daan kaamin se baa ted raap aan goo kaada oo kalinge kic baa ted raap lak lak aan goo gotn wooro.

³ Gotn se jee metin ken moto se naar aak *Musa oo *Eli, teec naande ki. Oo ken naade aakde se, naade daar taad taad ute Isa.

⁴ Gan Pier deek Isa ki oo: «Meluma, beeki num, j'aki king gotn ara. Maam m'taal daabge moto: kalan naai ki, kalan Musa ki oo ken kalan Eli ki.»

⁵ Kaad ken naan utu taad taad bort sum bo, gapar woor goto se baado naar deebde bat. Oo maakn gapar ki se k'booy mind deba taad oo: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema oo naan toolum jaay maam m'beer m'oodino, 'booy uunki taarina!»

⁶ Ken jee metin ki jaay booy taar se, nirlde teece, beere okde se oo naade taal tooco oo tond naandegge naan ki.

⁷ Isa baado iiko cede ki ol jin tuutde oo deekden oo: «Lin 'daarki! Naase onte 'beerki!»

⁸ Ken jee metin ki jaay uun kaamde aak se, oop Isa kalin ki sum, nam kuuy goto.

⁹ Kaad ken naade utu booyo booy kon se, Isa dejde oo: «Bere, nakn naase aakkiro se, onte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

Jee metn Isa ki tond metin taa *Eli

¹⁰ Gan jee metn Isa ki tond metin oo: «Gen di jaay jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage taad oo Eli ade baa jaay *al-Masi ade baa se?»

¹¹ Naan terlden oo: «Deere, Eli utu ade baaoo oo naan bo utu tond daapm nakge paac ute doobina.

¹² Num 'booyki m'asen taada: Eli se le baadoga, nabo jeege jeelin te eyo, tedinga nakn maakde je don ki. Oo bin bo *Goon Deba kic naade utu an dabar bini.»

¹³ Do taar ken se jaay jee metin ki se baa booy okga taar Isa taadden se, naan taad ute Jan-Batist.

*Isa ed lapia goon ken ok koon puputu**(Mk 9.14-32; Lk 9.37-45)*

¹⁴ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan ce jee denge tu se, gaaba kalan baado erg naan Isa ki,

¹⁵ oo deekin oo: «Meluma, goonum se ejin don ki. Naan se ok koon puputu oo lee dabarin dena, daayum olin naan tooc maakn pood ki ey le maakn maane ki.

16 Maam m'baansiño gōtn jeege tun mēti ki, naḅo naade ɔŋ eḏiño te lapi eyo.»

17 Isa εεp taariṇa ɔɔ ḏeek ɔɔ: «Jee do naan ken ḅorse se, jee naaj taarge ɔɔ jee bεeki eyo. Maam tap ḅo m'king ute naase bini nuṇ ki? Maam tap ḅo m'asen serkṇ bini nuṇ ki? Goono se ɔk 'ḅaamsiṅkiro tu ara!»

18 Isa aac kaama sitan ken tēḏ goono puputu se ɔɔ ṅ'teec naatn ro goon ki se. Ɔɔ kaad ken se sum ḅo goono se ɔŋ lapi.

19 Ter jee mētn Isa ki daṇ ḅaansiṇ cεεs ki ɔɔ tōnd mētiṇ ɔɔ: «Gεn dī jaay ḅo sitan se naaje k'j'ɔŋ k'tuuriṇ te ey se?»

20 Isa terlɔden ɔɔ: «Taa naase kaal maakse baata. 'Booyki bεε m'asen taada: ken naase jaay ɔkki kaal maakṇ do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki ḏeekṇ ko ken ese se ɔɔ iin ḏεεtε ɔɔ ko se kiin ḏεεtε. Nakṇ jaay asen cir se gōtɔ.»

21 [Ter Isa ḏeekden ɔɔ: «Napar sitan bin se ken naase jaay ɔŋ uunki te *siam gεn tōnd mētn Raa ey num, naan se 'kōŋ teec eyo.»]*

Isa taad daala ɔɔ naan utu kooyo ɔɔ duru

22 Bii kalan jee mētn Isa ki tus paac taa naan ken Galile ki ɔɔ gōtn se, Isa ḏeekden ɔɔ: «*Goon Deba se j'utu j'an kōkṇ kəl ji jeege tu.

23 Naade utu an tōlɔ ɔɔ bii k-mōtɔge tu se naan aḏe dur daan yogē tu.» Ken jee mētiṇ ki jaay booy taar se, naade rode oojḏe walak.

*Isa ute Pier ɔg miir gεn *Bee Raa*

24 Ken Isa ute jee mētiṇ ki jaay aan maakṇ gεgεr ken Karpnayum ki se, jeegen lee tōk gursn miir gεn Bee Raa se ḅaado ɔŋ Pier ɔɔ tōnd mētiṇ ɔɔ: «Mεlse tap ḅo, lee ɔg miir taa gεn Bee Raa lɔḅu gōtɔ?»

25 Pier terliṇ ɔɔ: «Yεε naan ɔgɔ.» Ken jaay Pier ḅaa been se, Isa ḅo uun taara deete ɔɔ ḏeekiṇ ɔɔ: «Gεn naai ki num saap ɔɔ dī, Simon Pier: gaaringen do naan ki se, ken lee ɔgḏen miiri tap ḅo nanje? Jee maakṇ naanḏege tu lɔḅu mεrtge?»

26 Pier terliṇ ɔɔ: «Mεrtge.» Isa kic terliṇ ɔɔ: «Ken ḏeer num, gaan naanje se lee ɔg miiri eyo!

27 Naḅo, naaje se k'je jee se maakḏe tuj eyo, taa naan se ḅo Pier, 'ḅaa taa baar ki und kuuyi maan, ɔɔ kenj ken naai an kōkṇ deet deet se, εepiṇ taariṇa ɔɔ kōŋ tamma kalan aas kōgṇ miir jeege dio. Uuniṇa ɔɔ 'ḅaa eḏḏen taa tōl bεḏ gεn miir maama ɔɔ gεn naai.»

* **17:21** Taargen ara se maakṇ Kitapge tun do ḏōkiṇ se, mētinge maakḏe ki se, gōtɔ.

18

*Maakŋ *Gaar Raa ki se naŋa 6o tɛdn magala
(Mt 5.29-30; Mk 9.33-50; Lk 9.46-50)*

¹ Kaad kɛn se jee mɛtn Isa ki 6aadɔ ɔŋɪna ɔɔ tɔnd mɛtn ɔɔ:
«Naŋa 6o 'tɛdn magal cir jeege paac *maakŋ Gaar Raa ki?»

² Isa danɔ goon cɔkɔ 6aadɔ daar daandɛ ki,

³ ɔɔ deekden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kɛn naase 'tɛrlki te maakse te eyo ɔɔ 'tɛdki te rose aan gɔɔ gɛn gaangen sɛɛm ey se, naase aki kɔŋ kɛnd maakŋ Gaar Raa ki eyo.

⁴ Taa naan se 6o debm jaay ɔɔp ron baat aan gɔɔ goon cɔkɔn ese se, naan 6o debm 'tɛdn magal cir jeege paac maakŋ Gaar Raa ki.

⁵ Taa maam jaay, debm ɔkga goon cɔkɔ jiga aan gɔɔ goon ese se, kɛse aan gɔɔ naan ɔkum maam mala.»

Ŋnte kɔl gɛnaai maakŋ *kusiŋ ki

⁶ «Gaŋ maakŋ gaange tun sɛɛm kɛn aalga kaal maakdɛ dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalan maakŋ kusiŋ ki se, debm kɛn ɔlin se ɔŋ bɛɛki num, j'uuno ko tootn magala ɔɔ k'dɔɔkiŋ mindiŋ ki ɔɔ j'uun j'undiŋ maakŋ baar kɛn jɛrlɛ.

⁷ Jeegen do duni ki se utu aden tɛdn ɔŋ aak eyo taa nakgen kɛn utu kɔl jeege maakŋ kusiŋ ki se utu 'tɛdn den aak eyo. Deere, nakgen bin se utu tap, na6o ɔŋɔ deb kɛn 'kɔl jeege maakŋ kusiŋ ki se.

⁸ Kɛn jii ey lɛ jɛi jaay 6o ai kɔl maakŋ kusiŋ ki num, gaan siden dɔkɔ. Kɛn ɔɔpi jii kalan ey lɛ jɛi kalan jaay kɔŋ kaaja se, bɛɛ cir kɛn 'king te jige dio ey lɛ jɛige dio ɔɔ 6aa maakŋ pood kɛn gɛn daayum.

⁹ Kɛn kaami jaay 6o ai kɔli maakŋ kusiŋ ki num, kaami se ɔɔd und naata. Kɛn ɔɔpi kaami kalan jaay kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum se, bɛɛ cir kɛn 'king te kaamige dio ɔɔ 6aa maakŋ pood kɛn gɛn daayum.»

Mɛtn taar baatn iig jaay j'ɔŋɪna

¹⁰ «Ŋndki kɔndɔ gaan sɛɛmgen ese se, nam kalan kic 6o ɔŋte aakiŋki aan gɔɔ nakŋ cɛɛ! Anum 'booyki m'asen taada: kɔddɛgen iŋg cɛɛ Bubum ki maakŋ raa ki se, daayum utu aakden dɔdɛ ki.

¹¹ [Taa maam *Goon Deba m'6aadɔ se taa kaajŋ jeegen iigga kiigi.]*

¹² «Naase tap 6o 'saapiŋki ɔki dɪ? Kɛn deba jaay ɔk baatge kaaru ɔɔ maakdɛ ki se kɛn kalan iigga num, baatgen sik-jɛrnaŋ-kaar-jɛrnaŋ kuuy se naan adɛ kɔŋ maakŋ ko ki taa '6aa je kɛn kalan iig kiig se ey la?»

* 18:11 Bersen ara se, maakŋ Kitapge tun do dɔkiŋ se, mɛtingɛ maakdɛ ki se, gɔtɔ.

13 'Booyki bεε m'asen taada: ken naan jaay je ɔɲinga se, naan maakin raapm dena do baat ken se cir do kenge tun si-jernan-kaar-jernan ken iig te ey se.

14 Taa naan se ɓo Bubsen maakɲ raa ki kic num, je ɔɔ maakɲ gaange tun sεem se, nam kalan tap ɓo kut eyo.»

'Tɛdki kaldɛ naapge tu

15 «Ken genaai jaay tɛdiga *kusiɲa num, 'ɓaa ɔɲin kali ki ɔɔ 'mooyiɲa. Ken naan jaay booy uunga taari num, kɛse naai 'daapinga.

16 Ken naan jaay baate booy kuun taari se, ɔk 'tɛrl 'ɓaa ɔɲo deb kalan ey lɛ jeege dio taa naan jeege tun dio ey lɛ mɔtɔ se ɓo, ai tɛdn saadige ɔɔ ute naade se ɓo, naase aki nan taarse†.

17 Ken jee se jaay naan baate booyde taarde kic num, 'ɓaa 'taadn metn taar se *egliz ki. ɔɔ ken jee egliz ki ɓaa ɔɲin jaay naan baate booy kuun taarde daal num, naai aakin aan gɔɔ debm jeel *Raa mal eyo ey lɛ aan gɔɔ *debm tɔkɲ miiri.

18 'Booyki bεε m'asen taada: nakɲ paacɲ jaay naase 'dɔɔkinkiga do naan ki se, maakɲ raa kic ɓo Raa an dɔɔkɔ. ɔɔ nakɲ paacɲ jaay naase 'tuutinga do naan ki ara ki se, maakɲ raa ki kic ɓo Raa an tuutu.

19 «'Booyki m'asen taadn daala: do naan ki ara jaay jeege dio maakse ki taarde kalan ɔɔ tɔnd metn dim se, nakɲ naade je se, Bubum ken maakɲ raa ki adesin kɛda.

20 Deere, taa gɔtn jaay jeege dio ey lɛ mɔtɔ jaay tus ute ro maam se, maam m'utu daande ki.»

21 Gaɲ Pier ɓaado ɔɲ Isa ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Mɛluma, ken genaam jaay tɛdumga kusiɲa num, m'an tɛdn kaldɛ met kando? Bin num m'an tɛdn dɔɔl cili ne?»

22 Isa tɛrlin ɔɔ: «Maam m'deeki m'ɔɔ: dɔɔl cili sum eyo, num sik-cili-cili met cili.»

Metn taar debm sεε baate tɛdn kaldɛ genaanaɲ ki

23 «Taa naan se ɓo 'booyki m'ɔɔ: *maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken tus jee tɛdn naabinge taa kaakɲ sεεɲ do jeege tu.

24 Ken naan utu baag baag kaakɲ gursin sum ɓo, j'ɔk k'ɓaano ute gaaba kalan ken an kɔɲɲ gurs dupu-kaar kando kando‡.

25 Aan gɔɔ gaabm se ɔk dim naan an kɔɲɲ sεεɲ gɔtɔ dey se, gaarge deek ɔɔ: «'Baa 'duginɲi naana, mɛndina, gɛninge ɔɔ nakɲ naan ɔk paac se, k'duginɲa ɔɔ gursin se k'ɓaado k'j'ɔgum sεεma.»

26 Gɔtn se gaabm ese se ɓaado ooc metn jen ki ɔɔ erg naan melin ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Aay kaami, uɖum bia, sεεi se paac m'utu m'aisin kɔɲ!»

† 18:16 Aak Dt 19.15. ‡ 18:24 Gurs naan an kɔɲ se aas gɛn kɔɲɲ debm tɛd naaba gɛn ɓaara sik-kaar-mii.

27 Gōtn se mēlin ēējin don̄ ki, ɔɔ tɔɔl te sēēn se naata ɔɔ ɔn̄in iin̄ ɓaa.

28 Kēn gaabm ese jaay teec ɓaa ɓaa se, ɓaa dɔɔɔf ute mēdin̄ kalan̄ kēn naade tēf naaba kalan̄. Debm se ɔkoga kəkɲ sēēn tamma kaaru§. Gōtn se naan̄ ɔkin̄ bōrlin̄ ki ai karat ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Jgumo sēema!»

29 Gōtn se mēdin̄ se ooc mētn̄ jēn̄ ki ɔɔ eemin̄ nɔɔ mētin̄ ki ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, sēei se maam m'utu m'aisin̄ kɔgɔ!»

30 Gaabm se baate, ɔk mēdin̄ se ɓaa ɔlin̄ dan̄gay ki kōr naan̄ an̄ kɔgɲ nan̄ sēēn se.

31 Mēddēgen k'tēf naaba kalan̄ jaay aak nakɲ kēn gaabm ese tēf se, naade paac maakde tujɔ ɔɔ ɓaa taad taar se mēlde ki.

32 Gōtn se mēlde se ɔl k'dan̄o gaabm ese se ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Naai se debm jig eyo! Ey num naai eemum nɔɔ sum ɓo sēēige se, maam m'tɔolin̄sino naatn.

33 Aan gɔɔ maam m'ēēji doi ki se, naai kic ēēj do mēdi ki ey la!»

34 Kēn mēlin̄ jaay maakin̄ tuj se, gaabm se naan̄ ɔk ɔlin̄ dan̄gay ki taa j'an̄ ɓaa dabara bini kɔgɲ nan̄ sēēn se maak ki.»

35 Gōtn se Isa deekden̄ ɔɔ: «Kēn naase jaay debm ɔɲ tēf te kalde gēnaan̄ ki te maakin̄ paac ey se, Bubum maakɲ raa ki kic an̄ tēdn̄ kalde ey bin kici.»

19

Isa taad mētn̄ taar piiri

(Mk 10.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31-32)

1 Kēn Isa taad nan̄ taarin̄ se, naan̄ iin̄ ɔn̄ Galile ɔɔ ɓaa taa naan̄ Jude ki, kaam aak jēn̄ ool k'dan̄in̄ Jordan kēn kaam naane.

2 Dɔɔl jeege dēna ɔk mētin̄a ɔɔ gōtn se naan̄ edden lapia.

3 *Parizige mētinge se ɓaado ɔɲ Isa je doobm an̄ goom kək se, naade tōnd mētin̄ ɔɔ: «Deba se, do taar dīm kēn gay kic ɓo, naan̄ ɔk doobo kēn 'piir mēdin̄ la?»

4 Isa tērlēn̄ ɔɔ: «Naase 'dooyinki te ey la, taar k'raan̄in̄o maakɲ Kitap ki se? Do kupm mē ki se, *Raa Mēl Kaala aalo gaaba ute mēnda,

5 ɔɔ deek ɔɔ: *Taa naan̄ se ɓo gaaba teecɲ kōn̄ kōn̄ te bubina, ɓaa tum te mēndina, ɔɔ naaden di se tum tēdga daa ro kalan̄.**

6 Bin se naade se tēdga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalan̄ sum. Nakɲ jaay Raa dɔɔkinga dɔɔk se, debkilimi ɔn̄te tuutin̄a!»

7 Parizige tōnd mētin̄ ɔɔ: «Gēn dī jaay *Musa deek ɔɔ gaaba raan̄ maktubm gēn piiri, kēdn̄ mēdin̄ ki jaay an̄ piir se?»

§ 18:28 Gurs naan̄ an̄ kɔg se aas gēn kɔgɲ debm tēf naaba gēn ɓii kaaru. * 19:5 Aak Jēn 2.24.

⁸ Isa terlden ɔɔ: «Kese taa do-məŋgse ɔɔ, Musa ɔɔdsen doobm piir mɛndsege. Ey num do kupm mɛt ki se bin eyo.

⁹ 'Booyki m'asen taada: nam jaay 'piir mɛndiŋ se, kɛn mɛndiŋ ɛɛs kɛɛs gaabge jaayo, ɔɔ kɛn naan jaay ɔkga mɛnd kuuy se, naan se aan gɔɔ debm ɛɛs mɛnd nam.»

¹⁰ Jee mɛtn Isa ki deekiŋ ɔɔ: «Kɛn daan gaaba ute mɛnda jaay kingde bin num, naan se kɛn debm ɔk te mɛnda ey kic num bɛɛ kaca!»

¹¹ Isa terlden ɔɔ: «Jeege paac se kɔŋ booy kɔkŋ taar se eyo. Jeegen an booy kɔk se, jeegen kɛn Raa ɛddenga jeele gɛn booy kɔkŋ mɛtn taar se jaayo.

¹² Deere, doobm jaay gaasn gaabge gɛn tɔkŋ mɛndge se dena: jee mɛtiŋge se j'oojde ɔɔ rode gɔtɔ, jee mɛtiŋge se le jikilimge ɔɔ tɛdde rode tɛd gɔtɔ, ɔɔ kɛngen mɛtiŋge se taa taar Raa ɔɔ naade baate tɔkŋ mɛndge. Debm kɔŋ booy kɔkŋ taar se num, ɔŋiŋ an booy kɔkɔ!»

*Isa ɔɔd booro gaange tu
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)*

¹³ Gɔtn se jeege baano ute gaangen sɛɛmɛ gɔtn Isa ki taa naan adɛn tɔnd jiiŋ dode ki ɔɔ tɔnd mɛtn Raa taa naade, nabo jee mɛtiŋ ki uunde kaamde naatn.

¹⁴ Gaŋ Isa deekden ɔɔ: «Ŋndeki gaangen sɛɛm se ade ɔaa gɔtum ki, ɔŋte 'gaasdeki, taa *maakŋ Gaar Raa se gɛn jeegen tɛc aan gɔɔ gaangen sɛɛm se.»

¹⁵ Kɛn naan jaay tɔnd jiiŋ dodege tu aas se, naan iin ɔŋ gɔtn se, ɔɔ ɔaa.

*Isa ute debm maala
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30; 1Tim 6.9-10)*

¹⁶ Gaŋ gaaba kalan ɔaaɔ ɔŋ Isa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, bɛɛ maam m'tɛd jaay am kɛdn *kaajŋ gɛn daayum se, kɛn gay?»

¹⁷ Isa terlin ɔɔ: «Gɛn di 'tɔnd mɛtum ro nak kɛn bɛɛ se? Kɛn bɛɛ se, Raa kaliŋ ki sum. Kɛn naai jaay 'je 'kɔŋ kaajŋ gɛn daayum num, 'tɛdn nakŋ kɛn Raa taad ɔɔ gɛn tɛda se.»

¹⁸ Gaaba se deekiŋ ɔɔ: «Kɛn gayo?» Isa terlin ɔɔ: «Ŋnte 'tɔɔl nam, ɔŋte 'kɛesn mɛnd nam, ɔŋte 'kɛesn gaabm nam, ɔŋte 'boogo, ɔŋte 'tɔkŋ taar-kɔɔɔ do nam ki,

¹⁹ 'sook koi ki te bubu ki[†] ɔɔ 'je naapi aan gɔɔ ro naai mala.‡»

²⁰ Gaaba se terlin ɔɔ: «Nakgen se maam m'lee m'tɛdiŋo tɛd paac tap, anum ɔɔpum kɛn gay daala?»

²¹ Isa deekiŋ ɔɔ: «Kɛn naai jaay je tɛdn debm bɛɛ mala mala naan Raa ki num, maali naai ɔk paac se, 'ɔaa 'dugin naatn ɔɔ gursiŋ se 'nigiŋ jee daayge tu. Kɛn tɛdiŋga bin se, ai toodn kɔrbɔtɔ maakŋ raa ki. ɔɔ naai le, 'ɔaaɔ 'daanuma.»

[†] 19:19 Aak Ekz 20.12-16 ɔɔ Dt 5.16-20.   [‡] 19:19 Aak Lb 19.18.

22 Ken goon kɔdɔ se jaay booy taar ken Isa taadɪn se, ɔk tɛrl baa baa se maakin tuj kasak kasak, taa naan debm nak dɛna.

23 Isa deek jeege tun metɪn ki ɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm nak dɛna se kɛndɪn kɔɔnɔ *maakɪ Gaar Raa ki.

24 M'deek m'dɔɔlsen daala: ken ginji jaay deel ute bee luppara se ɔɔnɔ; naɔo debm nak dɛna jaay 'kɛnd maakɪ Gaar Raa ki se, ɔɔn cir naan se daala!»

25 Ken jee metɪn ki jaay booy taar se, ɔkden taad eyo deek ɔ: «Ken bin num nanja jaay 'kɔn kaaja?»

26 Isa uun kaamin aakde ɔ deekden ɔ: «Gen jikilimge tu sum num nakɪ se ɔɔnɔ, num Raa ki se, ne dɪm ɔɔnɪn gɔtɔ.»

27 Gɔtn se Pier deek Isa ki ɔ: «'Booyo, naaje se k'j'ɔnoga nakge paac taa j'ai daan naai, num naaje tap ɔo j'kɔn dɪ?»

28 Isa tɛrlden ɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaad ken Raa utu tɛdn nakge paac 'tɛdn kiji se, maam *Goon Deba m'utu m'king do kaag do ken iinɔ gɔtn Raa ki ɔ naasen sik-kaar-di ken lee daanumkiro se, utu aki king do kaag do ken sik-kaar-dio gen kɔjn bɔɔrɔ do taa bee gaan *Israɛlge tun sik-kaar-di se.

29 ɔo debm jaay ɔnɔ beenge, gɛnaangen gaabge ute kengen mɛndge, bubɪna, kɔna, gɛninge ey lɛ maakɪ-gɔtinge taa maam se, nakgen se paac se naan utu adɛn kɔn dɛn cir ken naan ɔnɔ, ɔo 'kɔn kaajn gen daayum.

30 Num maakɪ jeege tun ɔɔrse naan ki se, dɛnɪn utu kɔɔpm mɔɔtn. ɔo maakɪ jeege tun ɔɔrse mɔɔtn se, dɛnɪn utu tɛdn jee naan ki.»

20

Isa aal naagɪ taara ute mɛl jinɛnɛ ɔ jee tɛdn naabinge

1 Tɛr Isa deek daala ɔ: «*Maakɪ Gaar Raa se tec aan gɔɔ mɛl bee ken iin tanɔɔrɪn nɔɔrɪn je jeege taa adɛn kɔl baa tɛdn naaba maakɪ jinɛnɪn ki.

2 Mɛl jinɛnɛ se taad dɔɔk taarin ute jee tɛdn naabge se ken naade tɛd naaba lɛkga se, deba kic ɔo naan an kɛdn tamma* kalan kalan. Bin jaay ɔo naan ɔlden maakɪ jinɛnɪn ki.

3 Ken aan kaadn mɛs ki se, naan teeco beɛn ki ɔn jeege ɪnɪ king cɛrɛ.

4 Gɔtn se naan deekden ɔ: «Naase kic 'ɔaa 'tɛdki naaba maakɪ jinɛnum ki ɔ maam m'asen kɔnɪ te dɔobɪna.»

5 Gɔtn se jee tɛdn naabge se iin baa maakɪ jinɛnɛ ki. Ken aan katar ki tir se, tɛr naan teeco ɔo katar do tɛgɛr ki kic naan teeco. ɔo ken naan teeco jaay ɔn jeege kuuy ɪnɪ king cɛrɛ daal se, naan ɔlden ɔo k'ɔaa tɛdn naaba maakɪ jinɛnɪn ki kici.

* 20:2 Tamma kalan se aas kɔnɪ debm tɛd naaba gen ɔii kalan.

6 Ken aan teger se, naan teeco daala do on jeegen ing king cer se, naan deekden do: <Gen di jaay naase ing 'lekki cer se?>

7 Naade terlin do: <Nam ajen kuun gen naaba bo goto.> Naan deekden do: <Naase kic 'baa 'tedki naaba maakn jinenum ki.>

8 Ken aan teger kaada baa baa kooco se, mel jinene se deek debm tedn naabin ki do: <'Baa 'danjo jee tedn naabge se paac do nana nana kic bo ogin nakin nakin. 'Baag do jeege tun kaam mootn bini 'kaan do jeege tun ken baado deete.>

9 Gotn se jeegen jaay baag tedn naaba kaam mootn des se, baado do nana kic bo j'edfn tamma kalan kalan.

10 Ken gen kogh jeegen baag naaba deet se, naade saap do kaadn naane, naade 'kon cir naapdege. Nabo deba kic bo on tamma kalan kalan sum.

11 Ken naade jaay aak bedden j'edden se, maakde taarde mooy naan ki dir dir do mel bee ki se.

12 Do deekin do: <Jee se baado kaam mootn do naaba kic bo naade tedler kalan sum, do naai ogden aas kaas ute naajen ken k'dabar k'lek tec maakn kaad ki.>

13 Gan mel jinene se deek deb kalan ki do: <Meduma, maam m'tuji te dim eyo do taarje se le k'taad k'toolinoga tool m'oo ken jaay naai 'tedn naaba lekga num, m'ai kogh tamma kalan se, naai 'tookoga took ey la?>

14 Borse, ok bedi do 'baa bei ki. Do debm tedn naabm baag kaam mootn se, ken maam m'je se maam m'an kedn bedfn aan goo gen naai se sum kici.

15 Ute gursum se, nakn maam m'je bo m'an tedn ro ki ey la? Lobo do bee ken maam m'ted se, naai 'maaki ilim ro ki la?>>

16 Taa naan se bo Isa deek do: <Jeegen kaam mootn se, utu tedn jeegen naan ki. Do jeegen naan ki se le, utu koopm kaam mootn.>

Isa taad gen k-motoge tu do naan utu kooyo do ade dur daan yoge tu

(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

17 Isa ook baa Jeruzalem ki do ken naade baa baa doob ki se, naan dan jee metin sik-kaar-di kalde ki do deekden do:

18 «'Booyki, borse naaje k'j'ook k'baaki baa Jeruzalem ki do *Goon Deba se, j'utu j'an kkn kol ji *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raa. Naade utu an kojn booro don ki do an kol j'an baa toolo.

19 Naade an kkn kol ji jeege tun Yaudge eyo, utu an tooy koogo metin ki, an tond te meeje jaay an tupm tool ro kaag ki. Do bii k-motoge tu se, naan ade dur daan yoge tu.»

Jak te genaana Jan konde tondde meta gotn Isa ki

(Mk 10.35-45; Lk 22.24-47)

20 Gōtn se gaan Zebedege baado ute konde naan Isa ki. Konde se erg naan ki taa tond metina.

21 Ken Isa aakin se deekin oo: «Naai tap bo 'je di?» Menda se terlin oo: «On genungen di naani ki se maakn gaari ki se, on deb kalan 'king do ji daami ki oo ken kalan do ji jeeli ki.»

22 Isa terlden oo: «Nakn naase 'tondki meta ro ki se, naase 'jeel okki te metin eyo. *Koom dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kon kaasn gen kaayin la?» Naade terlin oo: «Yee, naaje j'an kon kaasa.»

23 Isa deekden oo: «Deere, koom dubarum se naase anki kaayina, nabo gen gotn king jaay do ji daamum ki ey le do ji jeelum ki se, olum maam eyo. Gotn se Bubum daapinga daap malinge tu.»

24 Ken jee metn Isa ken sik jaay baa booy taar ese se, naade maakde tuj do gena naapge tun di se.

25 Gan gotn se Isa danjeno paac oo deekden oo: «'Jeelki, jeegen k'talde gaarge se ing do jeege tu oo magalgen k'tondde se ted jeege te taa tooo.»

26 Num naase se onte 'tedki bini. Ken maakse ki jaay nam je tedn magalse se, on ron tedn debm kaan naabse.

27 Ken maakse ki se jaay nam je tedn naanse se on ron asen tedn bulse.

28 Taa *Goon Deba baado se, taa jeege bo an tedn naab eyo, num naan baado se taa naan bo tedn naaba jeege tu oo kedn kon gen dugn do jee dena.»

*Isa ed lapi jee kaam-tookge tu dio
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)*

29 Ken Isa ute jee metin ki jaay teec teec maakn geger ken Jeriko ki se, jeege dena ok metina.

30 Gotn se naade on jee kaam-tookge di ing king jey doob ki. Ken jee kaam-tookge se booy jaay oo Isa bo deel deel se, naade baag tooon tooo oo: «Melje, *Goon Daud eejjen doje ki!»

31 Gotn se jee denge uunde kaamde oo deekden oo: «'Doki!» Gan jee kaam-tookgen se ter toof tooy makon daala oo: «Melje, Goon Daud eejjen doje ki!»

32 Gotn se Isa ok daara, danjeno oo deekden oo: «Naase 'jeki m'asen tedn di?»

33 Naade terlin oo: «Melje, on kaamjege 'tooon taaka!»

34 Gotn se Isa eejden dode ki, uun jin tonnden kaamdege tu oo kaamdege naar toof taaka oo naade ok metina.

21

*Isa end Jeruzalem ki aan goo gaarge
(Mk 11.1-10; Lk 19.28-44; Jn 12.12-19; Eza 12.6)*

¹ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan goor ute Jeruzalem, cee naan ken k'danin Betpaje do *kohn alib ki se, gotn se, maakn jeege tun metin ki se, Isa ol jeege di naaba.

² Naan deekden oo: «'Baaki maakn naan ken naanse ki se, oo naase aki baa naar kon ko buuru k'dookinga dooko ute goonin ceen ki. Kon se 'tuutinkiro oo naade di paac 'baamdekero.

³ Ken nam jaay deeksenga taar dim num, 'erlin ki oki: Kese Melje bo jede. Oo naan asenin naar kon naase andekiro 'baa.»

⁴ Nakn se paac jaay aan se taa taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki raanin do dookin se kaan doobin ki, ken oo:

⁵ 'Deekki jeege tun maakn geger ken Sion* ki oki:

Aakki, gaarse te baaseno kon,

naan se debm dalul ooko do ko buur ki,

oo do goonin ki ken kon k'lee k'juun daama se.†

⁶ Gotn se jee metn Isa ki iin baa oo baa tedn aan goo ken Isa taadeno ro ki.

⁷ Naade tuut ko buuru ute goonina oo baandeno. Gotn se naade tood taal kal magaldege do buurge tu‡ se jaay Isa ing do ki.

⁸ Jeege dena tood taal kal magaldege doob ki oo jee metinge gaan doomo baado tambin doob ki.

⁹ Jee te dende paacn daanin se, jee naan ki, jee moon doob oo oo:

«Ozaana *Goon Daud!»

«*Raa tedn been do deb ken baado te ro Meljege Raa!»

«Ozaana Raa ken raan maakn raa ki!»

¹⁰ Ken Isa jaay end maakn geger ken Jeruzalem ki se, jee maakn geger ki se paac taad gajalan oo taad ute naapa oo: «Naan se tap bo nana?»

¹¹ Jee dengen oko metin se erlin oo: «Kese Isan debm taad taar teeco taar Raa ki, ken iino Nazaret ken taa naan Galile ki.»

Isa tuur te jee lee tedn zogen daan boor *Bee Raa ki

(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Naan ken se Isa baa end daan boor Bee Raa ki oo gotn se naan baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa ute jeegen baado dugu. Naan tot tol tuun te tabil jee pelek gursge naatn oo tot tol te nakgen jee tedn zo derge lee tinj do ki se kici.

¹³ Oo deekden oo: «Taar se k'raaninga raan maakn Kitap ki j'oo: *Bee maam se tedn bee ken jeege ansum keeme,§ num gan naase 'tedin ki tedga gotn jee boogge!**»

* 21:5 Sion se ro Jeruzalem kici. † 21:5 Aak Zak 9.9. ‡ 21:7 Deere maakn Matiye ki se taad oo Isa ook do buur ki ute do goonin ki num maakn Kitapm Mark ki se, 11.2 taad oo Isa se ooko do goon buur ki sum. § 21:13 Aak Eza 56.7. * 21:13 Aak Jer 7.11.

14 Gōtn se jee kaam-tōokge ute jee cεkεdge baado ɔŋ Isa daan bɔɔr Bee Raa ki ɔɔ naan̄ edden lapia.

15 Kεn *magal jee tɛdn̄ sεrke Raage tu, ute jee jeel taadn̄ tōokŋ mɛtn̄ Ko Taar Raage jaay aak nakŋ-kōɔbgen Isa tɛdo se, ɔɔ booy gaangen jaay tōɔd̄ tōoy daan bɔɔr Bee Raa ki ɔɔ: Ozaana, *k'nookki *Goon Daud se; gōtn se naade maakde tuj aak eyo.

16 Ɔɔ naade taad̄ Isa ki ɔɔ: «Taar gaangen taad̄ se, naai utu 'booy dey?» Isa tɛrlɛdn̄ ɔɔ: «Yεε, m'utu m'booyo. Num naase tap ɓo 'dooyiŋki te ey la, taar kεn Kitap ɔɔ:

*Ute taar gaangen sεεmε ɔɔ kengen k'taacege se ɓo,
naai 'nook roi aan gɔɔ kεn naai maaki jen ro ki?†»*

17 Gōtn se Isa iin̄ ɔŋde ɔɔ ɓaa tood̄ naan̄ kεn Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mk 11.12-14,19-26; Lk 13.6-9)

18 Mɛtbeen̄ki tanɔɔriŋ kεn Isa iin̄ Betani ki jaay ɔk tɛrlo ɓaado ɓaa Jeruzalem ki se, naan̄ naam ɓo tōɔliŋa.

19 Naan̄ aak ko ba se daar daar cεε doob ki. Naan̄ ɓaado mɛtn̄ ko ba ki se, naɓo ɔŋ kamba sum. Gōtn se naan̄ taad̄ ko ba ki se ɔɔ: «Naan̄ ki se, mɔɔtn̄ naai kooj ey sum!» Ɔɔ gōtn se sum ɓo ko ba se naar tuutu.

20 Kεn jee mɛtiŋ ki jaay aak nakŋ Isa tɛd̄ se, ɔkɛdn̄ taad̄ eyo, deek ɔɔ: «Tɛd̄ ɔɔ d̄i jaay ko ba se naar tuut yɔkɔd̄ bin se?»

21 Isa tɛrlɛdn̄ ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: kεn naase jaay aalki maakse do Raa ki ɔɔ ɔkki naaja maakse ki ey se, naase aki kɔŋ tɛdn̄ nakŋ maam m'tɛd̄ do ko ba ki se sum eyo, num aki deekŋ kɔs ki ɔɔki: <Iiŋ ooc maakŋ baar ki> ɔɔ naan̄ 'kiin̄ kooco.

22 Kεn nakŋ paacŋ naase 'tɔndki mɛta ro ki jaay aalki maakse paac do Raa ki se, naase utu an̄ki kɔŋɔ.»

Magal Yaudge dem tɔɔŋŋ Isa

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

23 Isa ɓaado εnd daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ baag dooy jeege. Gan̄ *magal jee tɛdn̄ sεrke Raage tu ɔɔ magal taa ɓee Yaudge ɓaado ɔŋiŋa ɔɔ tɔnd̄ mɛtiŋ ɔɔ: «Naai tap ɓo tɔɔgi se ɔŋiŋo gay jaay ɔli 'tɛd̄ nakgen bin se? Kεn undi kulu tɛd̄ nakgen se tap ɓo nan̄a?»

24 Isa tɛrlɛdn̄ ɔɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalan̄ m'je tɔnd̄ mɛtse. Kεn naase jaay ɔŋ 'tɛrlumkiga num, maam kic m'asen taad̄n̄ debm kεn undum kulu gɛn tɛdn̄ nakgen se.

25 'Taadumki tu: kεn ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se, Raa ɓɔbu jikilimge lɛ?» Naade baag taad̄ ute naapa ɔɔ: «Kεn k'taadkiga j'ɔɔki: Raa ɓo ɔliŋo lɛ, naan̄ ajeki deekŋ ɔɔ: Gɛn d̄i jaay 'baate 'kuunki taar Jan se?»

† 21:16 Aak KKR 8.3.

26 Kεn k'deekkiga j'ɔki: «Jikilimge ɓo ɔliŋo» le, jee denge ajeki kɔŋ eyo, taa naade jeel Jan se debm taad taar teeco taar Raa ki.»

27 Gɔtn se naade terl Isa ki ɔɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Ter Isa kic deekden ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔŋ taadn debm kεn undum kulu gen tɛdn nakgen se eyo.»

Isa aal naagɗ taara ro gaange tu dio

28 Ter Isa deekden daala ɔɔ: «Saapm naase ki num ɔki di: gaaba kalan ɔk gaangen gaabge dio. Naan ɓaa ɔŋ gooniŋ deet se ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Goonuma, jaaki se 'ɓaa tɛdo naaba maakŋ jinenɛ ki.»

29 Gooniŋ terliŋ ɔɔ: «Maam m'ɓaa eyo.» Naan iŋg ɔkɔ se taar naan taad se saapiŋ jig eyo, ɔɔ naan iin ɓaa maakŋ jinenɛ ki.

30 Ter bubde ɓaado ɔŋ gooniŋ kuuy se taadiŋ aan gɔɔ kεn naan taado gooniŋ kεn deet se kici. Gooniŋ se terliŋ ɔɔ: «Yεε, maam m'ɓaa» naɓo gaŋ baate ɓaa.

31 Maakŋ gaange tun di se kεn gay ɓo took uunga taar bubina?» Naade terliŋ ɔɔ: «Goon deete.» Isa taadden ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: *jee tɔkŋ miirge ute mɛnd kεesn gaabge se, kend *maakŋ Gaar Raa ki dose ki.

32 Deere, Jan-Batist se ɓaado taadsenga doobm gen tɛdn nakgen ute doobina, naɓo naase 'tookkiro te taariŋ eyo. Ey num *jee tɔkŋ miirge, ute mɛnd kεesn gaabge se kic ɓo, tookga taariŋa. Gaŋ naase se, kεn aakɛki naade took taariŋ se kic ɓo, naase 'baate 'terlki maakse ɔɔ ɔŋ 'tookki te taariŋ eyo.»

Isa aal naagɗ taara ute jee tɛdn naabgen jig eyo

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

33 Ter Isa taadden ɔɔ: «'Booyki kaal naagɗ taar kuuy daala! Gaaba kalan tɛd jinen biŋ, iin gurugiŋ te durdur, naan uf gɔɔ do ko ki gen riŋ koojŋ biŋina ɔɔ iin gɔto jerle gen kiŋg ɓoobm jinenina. Gɔtn se maakŋ jineniŋ se, naan ɔŋiŋ kaam ji jee tɛdn naabge tu ɔɔ naan iin ɓaa mɛrte.»

34 Kεn kaadn kugŋ koojŋ biŋ jaay aan se, naan ɔl jee tɛdn naabiŋge se gɔtn jeege tun naan ɔŋde jineniŋ kaam jide se, taa aŋo kɔkŋ beɛɛina.

35 Num gaŋ jee kεn naan ɔŋde jineniŋ kaam jin se tɔk jee kεn naan ɔldeno se. Deb kalan naade tɔnd derɛŋina ɔɔ deb kalan kuuy se naade tɔliŋa ɔɔ kεn kuuy kalan se, kic naade tund tɔliŋ te koa.

36 Ter naan ɔl jee tɛdn naabgen kuuy den cir jeegen deet se daala, naɓo naade se kic ɓo, naade tɛdden bini.

37 Bin num kaam mɔɔtn se naan ɔldeno gooniŋa, taa naan saap ɔɔ: «Goonum mala se naade utu tookŋ kuun taariŋa.»

38 Gaŋ kεn naade jaay aak gooniŋ se, naade taad ute naapa ɔɔ: «Naan se ɓo kεn bubin ooyga num utu 'tɛdn mel jinenɛ

se! Bin num 'baakiro k'təəlɪŋki ɔɔ jinɛnɛ se ɛ, ajenki kəɔpm naajege tu!›

³⁹ Gətn se naade ɔk ɔɔdo goono se maakɪ jinɛn ki se naata ɔɔ baa təəlɪŋa.»

⁴⁰ Gətn se Isa tənd mɛtde ɔɔ: «'Booyki mɛtn taar se: kɛn mɛl jinɛnɛ se jaay baadoga num, jee tɛdn naabgen maakɪ jinɛn kɛn ese se naan adɛn tɛdn ɔɔ dɪ?»

⁴¹ Naade tɛrlɪŋ ɔɔ: «Jee tɛd bɛɛ ey bin se, naan adɛn kɛɛjɪn dode ki eyo ɔɔ adɛn təəl naatn ɔɔ jinɛnɛ se ɛ, naan an kɛdn jɪ jeege tun kuuy taa anɪŋ kaaka. Ɔɔ kɛn aanga kaadn koojn biŋ ki se, jee se ano kəkɪ bɛdɪŋa.»

⁴² Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase 'dooyɪŋki te ey la taar kɛn Raa taad maakɪ Kitap ki se ɔɔ:

Ko kɛn jee kiɪŋ beege baatiŋ se, naan se bo tɛdga ko kɛn 'gakɪ bea; kɛse bo naabm Mɛljege Raa ɔɔ naajege tu se j'aakiŋki se ɔkjeki taad eyo.‡

⁴³ «Taa naan se bo 'booyki m'asɛn taada: *maakɪ Gaar Raa se j'utu j'asesɪŋ kəɔd naatn jise ki ɔɔ Raa utu an kɛdn jeege tun anga tɛdn naabiŋa.

⁴⁴ Nam jaay oocga do ko kɛn jee kiɪŋ beege baatiŋ se ɛ, 'tɛɛɛ ɔɔ debm kɛn ko se oocga don ki ɛ, an daala.»

⁴⁵ Num *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ute *Parizige booy kaal naagɪ taar ese se, naade baa jeel ɔkga rode ki kaal naagɪ taar se taad ute naade se.

⁴⁶ Gətn se naade je doobm an kəkɔ, naɔo naade beer jee dɛnge tu, taa jee dɛnge se jeel Isa se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.

22

Isa aal naagɪ taara ute jee k'danɛde gətn kəs ki biɪ kəkɪ mɛnd ki

(Lk 14.16-24)

¹ Tɛr Isa baagden taadn ute kaal naagɪ taara daala ɔɔ:

² «*Maakɪ Gaar Raa se tec aan gəɔ gaar kɛn tɛd kəsɔ dɛna biɪ kəkɪ mɛnd gooniŋ ki.

³ Naan ɔl jee tɛdn naabiŋge taa adɛ baa dan jeegen k'dandɛno gətn kəkɪ mɛnd ki se, naɔo jee se baate baado.

⁴ Tɛr naan ɔl jee tɛdn naabgen kuuy baa deek jeege tun k'dandɛno se ɔɔ: «Bərsɛ kəsɔ se bɛɛga, kəs taarumge ute maalumgen teer se m'təəldɛnga. Ɔɔ bɛɛɛ, kəsɔ se ooyga, 'baakiro aki kəsɔ!»

⁵ Naɔo jee se taar se naade an dɪm eyo ɔɔ wəɔk baa naabdege tu. Deb kalan baa maakɪ-gətiŋ ki ɔɔ kɛn kalan baa gətn tɛdn zo nakiŋge tu.

‡ 21:42 Aak KKR 118.22-23.

⁶ Jeegen kuuy se kic iin̄ tək jee tēdn̄ naabge se dabardē əɔ tɔɔldē naatn̄.

⁷ Gɔtn̄ se gaarge maakin̄ taariṇa, əɔ asgarin̄ge gēn̄ baa tɔɔl jeegen tɔɔlo jee tēdn̄ naabinge se əɔ tɔɔcn̄ gēgērdē se naatn̄.

⁸ Gɔtn̄ se naan̄ deek jee tēdn̄ naabinge tu əɔ: «Kɔsɔ se ooyga, nabɔ jeegen k'dandeno se əŋ aasin̄ te gēn̄ kɔsn̄ kɔsn̄ ese se eyo.

⁹ 'Baaki gɔtn̄ jeege tun lee tusn̄ daan̄ doobge tu se, jeegen paacn̄ naase əŋdekiga bɔ 'dan̄dekiro ade baa gɔtn̄ kəkŋ mēnd ki se.»

¹⁰ Jee tēdn̄ naabge se baa daan̄ doobge tu əɔ dan̄ tuso jeegen naadē əŋdeno paac se kaam kalan̄, kēn̄ jee bēε, kēn̄ jee bēε eyo; əɔ baandeno maakŋ bēε kēn̄ jeege utu an̄ kɔsn̄ maak ki se əɔ maakŋ bēε se jee kēn̄ k'dandeno se baadō doocin̄ tal.

¹¹ Gɔtn̄ se gaarge end̄ maakŋ bēε ki gēn̄ kaakŋ jeegen maak ki se, gan̄ aak deb kalan̄ se uuso kal tec gēn̄ jeegen baadō gɔtn̄ kəkŋ mēnd ki se eyo.

¹² Gɔtn̄ se gaarge deekin̄ əɔ: «Mēduma, tēd̄ əɔ dī jaay naai endo gɔtn̄ ara? Naai lē ək kal tec aan̄ gɔɔ jeegen baadō gɔtn̄ kəkŋ mēnd ki ey se.» Num gaabm se ək taar kēn̄ an̄ tērl̄ eyo.

¹³ Gɔtn̄ se gaarge deek jee tēdn̄ naabinge tu əɔ: «Gaabm se, 'dɔɔkinki jinge ute jēŋge əɔ uun undin̄ki naatn̄ maakŋ gɔt kēn̄ əɔdɔ, əɔ gɔtn̄ se bɔ gɔtn̄ naan̄ an̄ tɔɔyɔ əɔ an̄ taan̄ naan̄iṇa.»

¹⁴ Tēr Isa deek əɔ: «Deere, *Raa se dan̄ga jeege dēna, nabɔ jeegen naan̄ bēεr tɔɔddenga tɔɔd se baata.»

Mētn̄ taar kəŋŋ miiri

(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Gɔtn̄ se *Parizige baa tus dɔɔk taardē gēn̄ goom kəkŋ Isa do taarin̄ ki.

¹⁶ Naadē əɔ maakŋ jeege tun mētn̄ Parizige tu ute jee *Eɔd̄ge kandum se gɔtn̄ Isa ki əɔ naadē baa deekin̄ əɔ: «Debm̄ dooy jeege, naaje k'jeele naai se taad̄ taar mēt ki. Ɔɔ doobm̄ Raa se naai 'dooy jeege ute kēn̄ mēt ki əɔ naai lē taar jeegen kuuy se naai 'tēdn̄ naaba ro ki eyo.

¹⁷ Maak-saapm̄ naai ki num, taad̄ŋen tu Sezar se j'ək doobm̄ j'an̄ kəŋŋ miiri lɔbɔ gɔtɔ?»

¹⁸ Num gan̄ Isa se jeel saapden̄ jig ey se deekden̄ əɔ: «Naase se jeegen 'tēdk̄i rose aan̄ gɔɔ jee taad̄ taar mēt ki se. Gēn̄ dī naase oomumki bin se?

¹⁹ 'Taadumki tu tamman̄ gēn̄ kəŋŋ miiri se, m'an̄ kaaka.» Gɔtn̄ se naadē uun taad̄in̄ tamma kalan̄.

²⁰ Naan̄ tɔnd̄ mētdē əɔ: «Kaam-nirl̄ doa te ro kēn̄ k'raan̄ŋ ro ki se tap bɔ gēn̄ nan̄a?»

²¹ Naadē tērlin̄ əɔ: «Gēn̄ Sezar.» Gɔtn̄ se Isa deekden̄ əɔ: «Kēn̄ bin num, nakŋ gēn̄ Gaar Sezar se ēdin̄ki nakiṇa əɔ gēn̄ Raa lē ēdin̄ki nakin̄ kici.»

22 Kɛn naade jaay booy taar Isa taad se, taar se ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa se naade ɔniɔna ɔɔ iin ɔaa.

Jee naaj metn taar jeegen ade duru daan yoge tu
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

23 Bii kɛn se sum ɔo, jeegen k'danɔde *Sadusege kɛn taad ɔɔ jeege ooyga num dur ey sum se ɔaado ɔɔ Isa ɔɔ tɔnd metiɔ ɔɔ:

24 «Debm dooy jeege, *Musa se taadjenga taad maakɔ Kitap ki ɔɔ: kɛn deba jaay ɔk mɛnda ɔɔ ooy ɔɔ te goon ey se, ɔɔ gɛnaaɔ kɔkɔ mɛndiɔna ɔɔ koojɔ metjili gɛnaaɔ kɛn ooy se.

25 Gaɔ maakjege tu se gɛnaage cili kɔnde kalaɔ. Debm deet deet se ɔk mɛnda naɔo ooy ooj te goon eyo, ɔɔ mɛnda se ɔɔ gɛnaaɔ gɔɔsiɔ ki.

26 Gɔɔsiɔ kic ɔaado ɔk mɛnd se ɔɔ naaɔ kic ooy ooj te goon eyo. Tɛr debm gɛn k-mɔtɔge tu se kic ɔo ɔaado ɔk mɛnd se ɔɔ naaɔ ooyo ooj te goon eyo; bini aan do deb kɛn gɛn k-cilige tu.

27 Kɛn naaden cili se jaay ooy paac se, kaam mɔɔtn se mɛnda se kic ɔaado ooyo.

28 Bin num ɔii kɛn jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, maakɔ gɛnaage tun cili se, mɛnd se tap ɔo 'tɛdn mɛnd naɔa? Taa naade paac lɛ tɔk naamiɔga naam mɛnd se.»

29 Isa tɛrlɔden ɔɔ: «Naase se, ɔɛɛɛ, iigkiga, taa taar Raa se lɛ 'jeelki eyo ɔɔ tɔɔgɔ Raa kic lɛ naase ɔndki te metiɔ eyo.

30 Taa ɔii kɛn jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se 'tɔkɔ naap ey sum. Num naade se tɛcɔ aan gɔɔ *kɔdn Raagen maakɔ raa ki.

31 Gɛn jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar Raa taadsen maakɔ Kitapiɔ ki se, naase 'dooyiɔki te ey la kɛn ɔɔ:

32 *Maam se m'Raa gɛn *Abraam m'gɛn Isaka ɔɔ m'gɛn *Yakub.** Raa se, naaɔ Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naaɔ se, Raa jee zɛɛɛ.»

33 Kɛn jee dɛnge jaay booy taar kɛn Isa dooyɔde se, taar se tap ɔo ɔkden taad eyo.

Kɛse taar magal cir paac maakɔ *Ko Taar Raa ki
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-37)

34 Kɛn *Parizige jaay booy ɔɔ *Sadusege ɔɔ aasiɔ te ro Isa ki ey se, naade dan tus naapa.

35 Maakɔde ki se, deb kalaɔ se debm jeel taadɔ tɔkɔ metn Ko Taar Raa, je ɔoobm an goom kɔkɔ Isa se, ɔaado tɔnd metiɔ ɔɔ:

36 «Debm dooy jeege, maakɔ Ko Taar kɛn Raa ɛɔo Musa ki se taar gɛn tɛɔa kɛn cirɔde paac se, kɛn gay?»

37 Isa tɛrliɔ ɔɔ: «*Mɛli Raa se, 'jeɔ ute maaki paac ute roi paac ɔɔ ute saapi paac.*†

* 22:32 Aak Ekz 3.6. † 22:37 Aak Dt 6.5.

38 Kεse 6o taar deet deetn gen tεda ken cirde paac paac.

39 Tεr ken metiη ki teciη tec se ken ɔɔ: *'Je naapi aan gɔɔ ro naai mala.*‡

40 Maakη Ko Taar Raa ki ute taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado paac se, don 6o ɔɔ do taarge tun di ese sum.»

**Al-Masi ute *Daud
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)*

41 Aan gɔɔ *Parizige le tusga dey se, Isa tond metde ɔɔ:

42 «Gen naase ki num, al-Masi se tap 6o naηa? Naan tap 6o goon naηa?» Naade terliη ɔɔ: «Naan se metjil Daud.»

43 Isa deekden ɔɔ: «Num ted ɔɔ di jaay *Nirl Raa ɔl Daud danjη ɔɔ: Meluma? Ɔɔ naan mala taadga taad maakη Kitap ki ɔɔ:

44 *Mεljege Raa taado Melum ki ɔɔ:*

'Baado iηg do ji daamum ki

bini jee taamooyige se m'aden tεdn naai utu 'king dode ki.§

45 Ken Daud jaay danj al-Masi ɔɔ Meluma, anum ted ɔɔ di jaay Meliη 'tεdn goon Daud se?»

46 Maakde ki se, nam jaay an terl taara kalan Isa ki kic 6o gɔɔ ɔɔ naan ken se mɔɔtn nam tond te metiη do taar dim ken kuuy ey sum.

23

Isa deek ɔɔ j'ond kɔnd ute jee jeel taadn tɔɔkη metn taar Raage te *Parizige

(Mk 12.38-39; Lk 11.39-52, 20.45-46)

1 Isa deek jee dεnge tu ute jeege tun metiη ki ɔɔ:

2 «Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkη metn Ko Taar Raage se, naade se 6o ken lee dooy jeege ute *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki.

3 Ken bin num 'tookdeki taarde ɔɔ 'tedki nakgen paacη naade lee taadsen se. Na6o ɔηten 'tedki aan gɔɔ naade, taa naade nakgen naade taad paac se, naade ɔη tediη eyo.

4 Naade dɔɔk daam deere ɔɔ tond do jeege tu ɔɔ naade malinge tap 6o baate kutiη te goon jide.

5 Naabden naade ted paac se je taa jeege aden kaaka. Ɔɔ taar Raagen metingen k'raan jaay naade ɔɔsiη aan gɔɔ laaye ɔɔ lee dɔɔk do naandεge tu ey le keydege tu se, naade tediη magal magal cir gen jeege. Ɔɔ taa kaldege se, naade tɔɔs ziidiη taar ki tεdn jεrl cir gen jeege*.

6 Ken k'danjεnga gɔtn kɔs ki se, naade je gɔtn king naan ki. Ɔɔ ken 6aaga maakη 6eege tun Yaudge lee tusn maak ki se, naade je gɔtn king naan ki kici.

‡ 22:39 Aak Lb 19.18. § 22:44 Aak KKR 110.1. * 23:5 Nakη naade ted se k'raanjinoga raan maakη Ko Taar ken Raa εdo Musa ki na6o naade se tediη magal magal ɔɔ jεrlε taa jeege aden kaaka aan gɔɔ naade 6o jee daan Raa cir jeege.

⁷ Ken aanga bɔɔr ki kic le, naade je j'aden tɛɖn tɔɔse naade ki ɓo deete ɔɔ je j'aden danj: jee dooy jeege.

⁸ Num naase ɔɔnten 'kɔɔŋki j'asen danj *jee dooy jeege* taa naase 'paacki se gɛnaage ɔɔ debm dooyse le kalan sum.

⁹ Do naan ki ara se ɔɔnten 'danjki nam ɔɔki: *Bubje*, taa naase ɔɔki Bubu kalan sum ɔɔ naan ken inj maakŋ raa ki.

¹⁰ Ɔɔnten 'kɔɔŋki j'asen danj *Debm dooy jeege*, taa naase mel dooyse se *al-Masi kaliŋ ki sum.

¹¹ Debm jaay tɛɖn magala maakse ki se, ɔɔ ron tɛɖn debm tɛɖn naabse.

¹² Taa debm magal ron se utu kɔɔpm baata, ɔɔ debm jaay ɔɔp ron baat se, ron utu kookŋ raan.

¹³ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen ken 'tɛɖki rose aan gɔɔ jee taadn taar mɛt ki se utu asen tɛɖn ɔɔŋ aak eyo; taa naase 'gaaski ɖoobm *maakŋ Gaar Raa jeege tu. Ɔɔ naase mala kic le baate kɛndki, ɔɔ jeegen je kɛnde se le, naase 'gaasdeki ɖoobo.

¹⁴ [Naasen jee taadn tɔɔkŋ mɛtn taar Raage ute Parizigen ken 'tɛɖki rose aan gɔɔ jee taadn taar mɛt ki se utu asen tɛɖn ɔɔŋ aak eyo! Taa naase ɔɔski ji mɛnd daayge ɔɔ tɔndki mɛtn *Raa ɔɔŋki eyo taa jeege asen kaaka. Taa naan se ɓo bɔɔɔ utu kooɔn dose ki se utu asen tɛɖn ɔɔŋ aak eyo.]†

¹⁵ Naasen jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizige se, naasen ken 'tɛɖki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki utu asen tɛɖn ɔɔŋ aak eyo. Naase 'leeki do baarge tu ɔɔ gɔɔɔ ɓaa se paac ɔɔ jeki aki tɛɖn jeege 'tɛɖn Yaudge aan gɔɔ naase se ɔɔ ken naase ɔɔŋkiga deb kalan jaay uunga ɖoobse se, debm se naase 'tɛɖŋki debm aas gɛn ɓaa maakŋ pood ki mɛt dio cirse naase se.

¹⁶ «Naasen jee kaam-tɔɔkgen jee tɔɔɖn jeege utu asen tɛɖn ɔɔŋ aak eyo! Naase taadki ɔɔki: «Ken nam jaay naam te ro *Bee Raa se tɛɖ ɖim eyo. Num nam jaay naam te ro daabm maakŋ Bee Raa ki se, kɛse ɓo ken ɔɔŋɔ.»

¹⁷ Naase jee kaam-tɔɔkgen jee ɖɛrlge ara! Ken gay ɓo ɔɔŋ ciri? Daab ɓɓu Bee Raa ken k'ɓaanoga te daab maak ki jaay daabm se, tɛɖ gɛn Raa se ne?

¹⁸ Ter naase 'deeki ɔɔ: «Ken nam jaay naam ron te *gɔɔn k'j'iin k'ɖaapin gɛn tɛɖn serke do ki se, tɛɖ ɖim eyo, num ken naan jaay naam ron te nakŋ k'ɓaano do ki gɛn tɛɖn *serke Raa ki se, kɛse ɓo ken ɔɔŋɔ.»

¹⁹ Jee kaam-tɔɔkge 'taadumki tu: nakŋ k'ɓaano gɛn tɛɖn serke se ɓo cir ɓɓu, gɔɔn k'j'iin k'ɖaapin gɛn tɛɖn serke ɔɔ serkŋ k'j'ɔmbinga do ki num, taad ɔɔ serkŋ se tɛɖga gɛn Raa se ɓo cir ne?

† 23:14 Bersen ara se, maakŋ Kitapge tun do ɖɔkin se, mɛtinge maakde ki se, gɔɔ.

20 Bin num debm jaay naam roŋ te gɔtn k'j'iin daapin gen tedn serke do ki se, kесе naan naam te ro nakgen paacn k'baano gen tedn serke do ki se kici.

21 Debm ken naam roŋ te Bee Raa se, kесе naan naam roŋ te ro melin Raa ken ing maak ki se kici.

22 Debm jaay naam roŋ te maakn raa se naan naam roŋ ute kaag do Raa ɔ ute melin ken ing do ki.

23 «Naasen jee jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tedki rose aan gɔɔ jee taadn taar met ki se, utu asen tedn ɔɔn aak eyo! Nakgen naase ɔkki seem seem ken 'lee 'tombki maakn taadsege tu ken tedin nijim se kic ɔo, naase 'lee 'niginiki gɔɔ kaam sik ɔ ken kaam kalan se edki Raa ki. Naɔo taargen maakn Ko Taar ken Raa edo *Musa ken bee bee tap ɔo, naase aaliniki maak ki eyo ken taadsen ɔ 'tedki nakn ute doobina, keejn do jeege tu ɔ gen tujn ɔrm eyo. Kесе ɔo nakgen, beeki num, anki lee tɔda ɔo nakgen ken naase lee gaanɔeki gɔɔ kaam sik jaay ken kalan edki Raa ki se kic ɔo ɔnten 'diriginiki kici.

24 Jee kaam-tɔɔkgen 'lee tɔɔdki jeege! Naase ɔɔyki maanse te reese taa bɔtɔr kalan ɔɔy maak ki eyo, gan naase tap ɔo tulki ginjge‡.

25 «Naasen jee jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raage ute Parizigen 'tedki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se, asen 'tedn ɔɔn aak eyo! Taa naase 'tugki naagn nakgen naase 'lee aayki ɔo ɔsnki se aac walak, num gan maakin tap ɔo, naase 'doociniki ute nakgen naase 'ɔoogkiro ɔo 'tujkiro gen jeege.

26 Kɔd Parizi naai se debm kaam-tɔɔkɔ! 'Tug 'daap maakn naki ken naai lee aay maak ki se jaay ɔo naagin kic 'tedn aak bee.

27 «Naase jee jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tedki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se, asen tedn ɔɔn aak eyo! Taa naase 'tecki do baadgen k'tedden raap kaar kaar aak bee kaam ki, gan maakdege dooc te cen jeegen ooyga kooyo ɔo ruumga ruumu maak ki se paac.

28 Naase kic 'tecki bini, taa naan jeege tu se, naase 'tedki rose jee bee, gan maakse dooc te taar met ki eyo ɔo te *kusina.

29 «Naasen jee jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tedki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se, asen tedn ɔɔn aak eyo! Naasen 'lee iin 'daapki do baadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina, ɔo jeegen ken leedo ute ken met ki se, naase 'tamardeki do baaddege aak bee bee.

‡ 23:24 Maakn nakge tun seem seem ken Yaudge lee yeemde se bɔtɔɔ se ɔo ken baat cirde ɔo maakn daage tun magal magal ken Yaudge lee yeemde se ginji se ɔo ken magal cirde.

³⁰ Ɔɔ tɛr naase 'deekki ɔɔki: Kɛn do bubjege tu naane jaay naaje j'utu num, naaje k'tookde taarde eyo gɛn tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki.

³¹ Kɛn bin num naase mala ɓo 'taadki ɔɔki naase se ɓo mɛtjil jee kɛn tɔɔlo jee taad taar teeco taar Raa ki.

³² Kɛn bin num 'ɓaaki ute naan se, naabm bubsege lee tɛdo se, naase 'tɛd naɲɲɲi sɔrɔk cir gɛn naade se.

³³ «Aakumki tu wɔɔjgen ara ɔɔ mɛtjil k'mɔrpɔpgen ara! Naase aki kɔɲ kaan kɔtn dubar pood kɛn gɛn daayum se ɔɔ dɪ?

³⁴ Taa naan se ɓo 'booyki m'deekseni: maam m'aseno kɔl jee taad taar teeco taar Raa ki, jee jeel-targe ute jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage. Num jee mɛtiŋge utu adeki tɔɔlo ɔɔ jee mɛtiŋge adeki tupm tɔɔl ro kaag ki, jee mɛtiŋge utu adeki tɔnd te mɛɛjɛ maakɲ *ɓeege tun naase lee tusnki maak ki. Ɔɔ kɛngen mɛtiŋge adeki tuuru ɔɔ adeki lee je maakɲ gɛgɛrge tu.

³⁵ Ɔɔ jee kɛn lee ute kɛn mɛt kɛn naase tɔɔldeki jaay moosde ɔɔy do naan ki se, kɛn iino do yo Abel ki bini aan do yo Zakari kɛn goon Baraci, kɛn naase 'tɔɔliŋki daan Bee Raa ute *gɔtn kɛn k'lee k'tɛdn sɛrke Raa ki se asen kɔɔpm mindse ki.

³⁶ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: moosn jeegen k'tɔɔlde paac se utu kɔɔpm do jeege tun ɓorse utu se.»

Isa eem nɔɔ taa Jeruzalɛm

³⁷ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalɛm, waay Jeruzalɛm, naai kɛn debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee kɛn Raa ɔldeno gɔti ki kic ɓo, naai ɓo debm tund tɔɔlde! Mɛt kando, maam m'je m'tusn gɛniŋe aan gɔɔ ko kɔrɔɲ kɛn lee tus gɛniŋe taa bɛɛkɲ kɛyiɲ ki tu, naɓo naase 'jeki te eyo.

³⁸ 'Booyki, kɛn bin num *Bee Raase se utu 'toodn kuudu.

³⁹ Taa naan se ɓo 'booyki m'asen taada: naan ki se mɔɔtn naase amki kɔɲ kaak ey sum, bini kaan kaad kɛn aki deekɲ ɔɔki: *Ɔɲ Mɛlje Raa tɛdn bɛɛɲa do deb kɛn utu ɓaado ute ro naana!Š»*

24

*Isa taad ɔɔ *Bee Raa se jeege utu an tɔɔkɔ (Mk 13.1-37; Lk 21.5-30, 17.22-37)*

¹ Kaad kɛn se Isa teecoga naatn maakɲ Bee Raa ki ɔɔ kɛn ɓaa ɓaa se, jee mɛtiɲ ki ɓaado ɔɲɲa taa an taadn Bee Raa kɛn k'j'iiniŋa aak bɛɛ se.

² Isa tɛrlɛden ɔɔ: «Bee se paac aakiŋki se jiga ɗaamo? Naɓo 'booyki bɛɛ m'asen taada: ɓee ɗaar aak bɛɛ se jeege utu an ru nan tak. Konŋen rɛɛs aak bɛɛ bɛɛ se, utu wɔɔkɲ kalan kalan ɔɔ ko tap ɓo 'kɔɲ toodn do naapiɲ ko ki eyo.»

Dubar utu kaan do jeege tu

³ Naan̄ ken se, Isa ing do *kəsn ɔlib ki. Gətn se jee metiŋ ki baado ɔŋiŋa ɔ tənd metiŋ ɔ: «'Taadjən tu nakgen se 'kaan nuŋ ki? Ɔ naan̄ se 'tɛdn ɔ dī jaay ɔ naaje j'an kaakŋ jeel ro ki gɛn bii kaani ɔ biin dunia an nan̄ se?»

⁴ Isa tərldɛn ɔ: «Ɔndki kəndɔ nam ɔnten 'dɛrlse!»

⁵ Taa jeege dɛna utu adɛ baa ute roma ɔ nan̄a kic utu asen taadn̄ ɔ: maam ɔ *al-Masi! Ɔ ken naade 'tɛf bin se utu 'dɛrl jeege dɛna.

⁶ Naase utu aki booy gətn bɔɔɔ ɔ jeege utu asen kəsn maan bɔɔɔ, anum ɛɛɛ, ɔndki kəndɔ, ɔnten 'beerki! Taa nakgen se utu 'kaana, nabo duni se 'kəŋ nan̄ ey bɔɔɔ.

⁷ Jee taa naan̄ kaam kalan̄ utu kiin̄ bɔɔɔ ute jee taa naan̄ kuuy. Taa naan̄ gaar kaam kalan̄ utu kiin̄ bɔɔɔ te taa naan̄ gaar ken kuuy. Maakŋ naange tun metiŋ naan̄a utu 'tea ɔ gətn metiŋ ɔ utu tɔɔl jeege.

⁸ Aan gɔɔ mɛnd ken maakiŋ tuuniŋ gɛn koojo se, nakgen se paac kic ɔ baaga kaana num, kɛse je taadn̄ ɔ dunia ɔɔɔga gɔɔɔ.

⁹ «Kaad̄ ken se j'utu j'asen dabar dɛna ɔ j'asen tɔɔɔ. Ɔ taa maam se jee do naan̄ ki se paac utu asen kəɔdn̄ kundu.

¹⁰ Gaŋ kaad̄ ken se jeege dɛna utu an rɛsn ute kaal maakdn̄ do *Raa ki. Naade kutn naapge naan̄ tɔɔɔge tu ɔ tɔɔdn̄ tund naapa.

¹¹ Jee tɛf rodɛ aan gɔɔ jee taad̄ taar teeco taar Raa ki se, utu adɛ baa dɛna ɔ dɛrl jeege dɛna.

¹² *Kusiŋ se ziidn̄ baa ute naaniŋa ɔ jeege dɛna maakjedɛge utu tɛdn̄ baata do naapge tu.

¹³ Nabo debm jaay aayga kaamiŋ bini aanga do taar tɔɔlin̄ ki num, naan̄ se utu 'kəŋ kaaja.

¹⁴ Labar Jigan gɛn *maakŋ Gaar Raa ese se j'utu j'an̄ taadn̄ jeege tun do naan̄ ki paac, kɛse tɛdn̄ saada jeege tun baa se paac jaay ɔ sɔm kaam mɔɔtn̄ duni nan̄a.»

Dubar ɔŋ utu baado

¹⁵ «Naase utu aki kaakŋ Deb tuj deelga te gətiŋ se utu kɛnd kiŋg maakŋ *Bee Raa ki, gət ken *salal se, aan gɔɔ debm taad̄ taar teeco taar Raa ki, roŋ Daniɛl, taado do dɔkiŋ se. Bin num debm jaay dooy taar ese se ŋ'booy ŋ'ɔkiŋ jiga jaayo!

¹⁶ Kaad̄ ken se ɔŋ jee ken ing taa naan̄ Jude ki se, k'j'aaŋ j'ook maakŋ koge tu.

¹⁷ Debm ing kiŋg do beeŋ ki raan se, ŋ'ɔŋte bɔɔyo naan̄ ki gɛn tɔsn nakiŋgen maakŋ beeŋ ki.

¹⁸ Debm jaay baaga maakŋ-gətiŋ ki kic ɛ, ŋ'ɔŋten tərlo beene gɛn kuun kaliŋa.

19 Bii ken se, mendgen mendkaamge ute ko gaangen gendege aay kaay si se, aden tedn on aak eyo.

20 Eemki Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo ey le *bii sebit ki eyo.

21 Kaad ken se jeege utu dabar dena on dubar se gotn Raa aal dunia tap bo nam naam te eyo, on moon dubar naan ki jaay 'koon cir naan ese se goto.

22 Num Raa se bii dubar ese se, naan gaaninga duuku taa jeege naan beer toodde se. Ken biigen se jaay naan gaan den te duuk ey num, nam 'kon kaaja tap bo goto.

23 Kaad ken se jaay nam taadsenga on: 'Baado aakki, *al-Masi utu ara ey le taadsen on: Naan utu naane! Onten 'tookki taarina.

24 'Booyki! Jeege ken ted rode on naade bo al-Masige ute jeege ted rode on naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade baa. Naade utu 'tedn nakn-koooge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. On jee ken Raa beer tooddena tood se ken naade onga doobo num, aden kaan dal kici.

25 'Booyki! Bere, taar se le, maam m'aalsenga kaal bise ki.

26 «Ken k'taadsenga j'on: Al-Masi utu do kod-baar ki naane num, onten baaki. Ey le ken j'on: naan utu oom ara! Num onten 'tookki taarde.

27 Taa bii ken *Goon Deba ade baa se tecn aan goon maan aalo kaam kooko wusuk bini dook te gotn kaada toocni.

28 Bii kaanum kic tecn aan goon gotn daa dim gam ooyga jaay bo marlge kic lee booy tus ro ki se.

29 «Ken biigen gen dubarge se jaay naar deelga num,
kaada se utu 'tedn ilim dib
on laapa se le woor eyo.

K-dijgen maakn raa ki ade si naan ki

on nakgen ok toogoo maakn raa ki se utu 'tea.*

30 «Gon se jeege an kaakn nakn jeel maakn raa ki ken taad on Goon Deba utu baado on jeege do naan ki paac keem non an kaakn Goon Deba ade booy maakn gapara ki ute toogon Raa on goto woor kelen.

31 Pulu 'keem makoono maakn raa ki on Goon Deba ade kol kodinge taa te 'tusn jee ken naan beer toodde metn naan ken kaam so on ken ing metn raa ken kaam gay gay kici.»

Isa aal naagη taara ute ko ba

32 «Naase ondko doa te ko ba: ken naan jaay baaga koon taa-oomo on doob kamba se, naase 'jeelki okki met-kijiri aanga on bara onpga gooro.

* 24:29 Aak Eza 13.10 on 34.4.

33 Bin num naase kic 60, ken aakkiga nakgen se paac jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se naan aan onsega goor kaam taarse ki.

34 'Booyki bee m'asen taada: jee duni ken borse se 'kooy nan ey sum 60 nakgen se paac utu 'kaana.

35 Maakn raa ute do naan se utu 'deele, num taar maam se 'kon deel eyo.

Nam jaay jeel bii kaan Isa se goto

36 «Num gan ken gen kaadin ute biin *Goon Deba ano baa se, nam tap 60 jeel eyo. *Kodn Raage maakn raa ki kic le jeel eyo, do Goono kic le jeel eyo. Nam jeel biin se, goto. Ken jeel se, Bubu kalin ki sum.

37 Bii ken Goon Deba ade baa se, 'tecn aan goo nakgen deelo do Noe† ki.

38 Naan ken naane se, kaad ken maan magala booyo goob te jeege ey bort se, jeege do, aaye, tok mendge, tok gaabge do al gendege kic 60 tokn naapge bini aan bii ken Noe end maakn markab ken magala.

39 Gotn se jeege se, nakn utu kaan dode ki se, naade ond eyo bini maan magala baado goob toode paac. Ken Goon Deba ade baa se kic 60 'tecn bini.

40 Bii ken se gaabge dio ted ted naaba maakn-gotde ki se, deb kalan j'an kuunu do deb kalan 'kooo.

41 Do mendgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan j'an kuunu do deb kalan 'kooo.

42 Ingi zere daayum, taa naase kic 60 'jeelki eyo biin Melse ade baa se.

43 Naase 'jeelki ken mel bee jaay jeel kaadn debm boogo ano baa noor num, naan toodn bi eyo do kon debm boogo an terecn been eyo.

44 Taa naan se 60 naase kic 'daapki rose, ingki do metekse ki, taa Goon Deba jaay ade baa se le, kaad ken naase 'jeelki eyo.»

Debm tedn naabm meteke do tuj ormin eyo

(Lk 12.41-48)

45 Isa deek do: «Debm tedn naabm meteke do tuj ormin ey se ken gay? Naan 60 debm ken melin onin jee tedn naabgen kuuy kaam jina, do ken aanga kaadin ki num, lee edden koo.

46 Maak-raapo debm tedn naabm ken melin aan jaay onin naan utu tedn tedn naabm ken naan onin sin kaam jin se.

47 'Booyki bee m'asen taada: debm tedn naabm bin se, melin utu an kon nakinge paac kaam jina.

48 Num gan ken naan 60 debm tedn naabm jig eyo do taad ute maakin do: Melum se ade kon terl yokod eyo,

† 24:37 Aak Jen kon 6-8.

49 ɔɔ ɡɔtn se iin baag tɔnd jeengen k'tɛd naaba tɛl se, naan ɔɔ ɔɔ aay te jee kaay koonge.

50 Gaŋ mɛl gaabm ese se, ɕiin jaay naan ano tɛrl se, naan ɔnd eyo ɔɔ kaad kɛn naan aan kaan kic lɛ, naan saap do ki eyo.

51 Debm tɛdn naabm bin se, kɛn mɛlin jaay aanga num, utu an tuur naata ɔɔ an kɔlin 'dabar ute jeegen tɛd rode aan ɡɔɔ jee taad taar mɛt ki. ɔɔ ɡɔtn se ɕo ɡɔtn naade tɔɔɔ ɔɔ taan naanɔge.»

25

Isa aal naagŋ taara ɡɛn gaan mɛndgen sik

1 Tɛr Isa aal naagŋ taara deek ɔɔ: «Maakŋ *Gaar Raa se, naan tec aan ɡɔɔ gaan mɛndgen sik tɔs lɔɔmpɔge ɔɔ teec ɕaa dɔɔdn gaabm ɕaa kɔkŋ mɛnda*.

2 Num maakŋ gaan mɛndge tun sik se, jee mii se mɛnd dɛrlge ɔɔ kɛngen kuuy mii se mɛnd mɛtɛkge.

3 Mɛnd dɛrlge se, tɔs ɕaan te lɔɔmpɔge ɔk uubu maak ki, naɕo uun te zaadn uubm kuuy ey sum.

4 Gaŋ mɛndgen mii mɛnd mɛtɛkge se tɔs ɕaan te lɔɔmpɔge ɔk uubu maak ki ɔɔ tɛr ɔk maakŋ nakge tun kuuy do ki.

5 Aan ɡɔɔ gaabm mɛnda lɛ aan yɔkɔd ey dey se, gaan mɛndgen se bi ɕaa tɔldɛ ɔɔ naade paac tood bia.

6 Kɛn aan daan ɕee se k'booy nam baag taadn makɔŋ ɔɔ: 'Booyki! Gaabm mɛnda se, ɕɛɛ, aanga. 'Teec ɕaa 'dɔɔdnki!

7 ɡɔtn se gaan mɛndgen sik se paac iin duru ɔɔ tɔɔc tɔl tɔnd ɕaap lɔɔmpɔge.

8 Num gaŋ mɛnd dɛrlge se tɔnd mɛtn mɛnd mɛtɛkge se ɔɔ: «ɛɕjekiro uubsege se ɔkɔ, ey num lɔɔmpjege se uubin ɕaa ɕaa nanja.»

9 Gaŋ mɛnd mɛtɛkge se tɛrlɛn ɔɔ: «A-a, uubu se ajenki kɔŋ kaasn k'paacki eyo! Naase 'ɕaa 'dugkiro ɡɔtn jee zoge tu.»

10 Kaad kɛn mɛnd dɛrlge se iin ɕaa ɡɛn dugŋ uubu se, gaŋ gaabm mɛnda se iin aana. ɔɔ naan ɔŋ gaan mɛndgen mɛnd mɛtɛkge se inɡ aak kaak kaamina. Naan end ute naade maakŋ ɕee mɛnd mɔrɔb ki se ɔɔ kɛn naade jaay end se, kaam-taara se k'gaasina.

11 ɔkɔ se, mɛnd dɛrlge se aana ɔɔ baag tɔnd kaam taara deek ɔɔ: Mɛlje, Mɛlje, ɔɔɕŋn kaam taara!

12 Gaŋ naan tɛrlɛn ɔɔ: 'Booyki ɕɛɛ m'asen taada: ɕɛɛ, maam se m'jeelsen eyo.»

13 Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Taa naan se ɕo, inɡki zɛɛɛ! Taa ɕii ute kaadn maam m'ano ɕaa se, naase 'jeelki eyo.»

* 25:1 Gaabm ɕaa kɔkŋ mɛnda se, mɛnd naan ɕaa kɔkɔ se maakŋ gaan mɛndge tun sik se eyo.

*Isa aal naagŋ taara ute jee tɛdn naabgen mətɔ
(Lk 19.12-27)*

¹⁴ «Tɛr daala, kɛse tec aan gɔɔ debm ɓaa ɓaa mɛrtɛ jaay dan tus jee tɛdn naabinge ɔɔ ɔɔnden maaliŋ paac se kaam jidɛ.

¹⁵ Deb kalan naan ɛdiŋ gɔkɔl† daab magal magal mii, debm kuuy naan ɛdiŋ gɔkɔl daab magal magal dio, ɔɔ kɛn kuuy naan ɛdiŋ gɔkɔl daab magal kalan. Naŋa kic ɓo naan ɛdiŋ kaam do ron ron, jaay ɓo naan naar iin ɓaa gɔtn mɛrtiŋ ki.

¹⁶ Debm j'ɛdiŋ gɔkɔl daab magal magal mii se, naan naar ɓaa tɛdiŋ oojo gɔkɔl daab magal magal kuuy mii do ki.

¹⁷ Debm j'ɛdiŋ gɔkɔl daab magal magal di se, naan kic ɓaa tɛdiŋ oojo gɔkɔl daab magal magal kuuy di do ki.

¹⁸ Naɓo debm kɛn mɛliŋ ɛdiŋ gɔkɔl daab magal kalan se, naan ɓaa uf gɔɔ duubiŋ naan ki, nam jeel gɔtiŋ eyo.

¹⁹ «Gɔtn mɛrtiŋ ki se, mɛldɛ se ɓaa iŋgoga den jaay ɔk tɛrl ɓaado. Ɔɔ kɛn naan jaay aan se, dan tɔnd mɛtdɛ do gɔkɔl daabge tun magal magal kɛn naan nigdesiŋ se.

²⁰ Debm kɛn j'ɛdiŋ gɔkɔl daab mii se iiko cɛɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, naai ɛdumo gɔkɔl daab mii ɔɔ maam m'tɛdiŋ oojga kɛn kuuy mii do ki daala.»

²¹ Mɛliŋ deekiŋ ɔɔ: «Kɛse jiga. Naai se debm tɛdn naabm bɛɛ ɔɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakŋ maam m'ɛdi cɔkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; ɓorse maam m'ai kɛdn nakge dɛna kaam ji. 'Baado 'tɛd maak-raapo ute maama.»

²² Debm kɛn j'ɛdiŋ gɔkɔl daab di se kic iiko cɛɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, naai ɛdumo gɔkɔl daab dio ɔɔ maam m'tɛdiŋ oojga kɛn kuuy di do ki daala.»

²³ Mɛliŋ deekiŋ ɔɔ: «Kɛse jiga! Naai se debm tɛdn naabm bɛɛ ɔɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakŋ maam m'ɛdi cɔkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; ɓorse maam m'ai kɛdn nakge dɛna kaam ji. 'Baado 'tɛd maak-raapo ute maama.»

²⁴ Debm kɛn j'ɛdiŋ gɔkɔl daab kalan se, naan kic iiko cɛɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, maam m'jeele naai se debm aali ɔɔŋɔ. Maakŋ-gɔtn naai ɔɔc te ey kic ɓo, naai ɔj naai ki ɔɔ gɔtn naai duub te ey kic ɓo, naai ɔjɔ.

²⁵ Bin num maam se ɓeere ɔkuma. Taa naan se ɓo gɔkɔl daabi kɛn naai ɛdumsiŋ se, maam m'ɓaa duubiŋo naan ki ɔɔ ɓorse ara ɔk naki.»

²⁶ Gaŋ mɛliŋ tɛrliŋ ɔɔ: «Naai se debm tɛdn naabm jig eyo ɔɔ debm kaar naaba! Naai 'jeelum maam se maakŋ-gɔtn maam m'ɔɔc te ey kic ɓo, maam m'ɔjɔ ɔɔ gɔtn maam m'duub te diŋ ey kic lɛ, maam m'ɔj maam ki.

²⁷ Bɛeki num, gɔkɔl daabum se, naai aŋo kɔmb maakŋ banŋki ki; ɔɔ kɔr maam m'ade tɛrl se, m'anŋ kɔŋiŋ am koojŋ ziidn do ki.

† 25:15 Gɔkɔl se ɔɔŋ dɛna kaam kɔŋŋ deba laapa kando kando.

28 Gəkəl daabm jin̄ ki se, uunin̄ki əd̄in̄ki deb̄ ken̄ ək gəkəl daabge sik se.

29 Taa, debm̄ ken̄ ək se, j'an̄ kəd̄n̄ do ki, taa nakin̄ an̄ ziid̄n̄ tēdn̄ dēna. Num̄ gan̄ debm̄ ək ey se l̄, ken̄ naan̄ ək cəkən̄ se kic̄ 60, j'an̄ kuun̄ naatn̄.

30 Num̄ debm̄ tēdn̄ naabm̄ jaaȳ təl̄ s̄er̄ ey se, ək undin̄ki naatn̄ maak̄n̄ gət̄ ken̄ əd̄ə. Ɔə gət̄n̄ se 60 gət̄n̄ təȳə əd̄ gət̄n̄ taan̄ naan̄a.»

Bii kəjn̄ bəər̄ kaam̄ məətn̄

31 Isa d̄eek̄ daala əd̄: «Bii ken̄ maam̄ *m'Goon̄ Deba m'adē bəȳȳ maak̄n̄ gaarum̄ ki ute kəd̄um̄ge paac̄ se, maam̄ m'utu m'kinḡ do kaaḡ do gaarum̄ ki.

32 Jeē do naan̄ ki paac̄ tus̄ naanum̄ ki əd̄ maam̄ m'aden̄ niḡn̄ aan̄ gəə̄ debm̄ gaam̄ niḡn̄ baatinḡe ute b̄en̄inḡe se.

33 Baat̄ge se, maam̄ m'aden̄ kəl̄ do ji daamum̄ ki əd̄ b̄en̄ge se l̄, do ji jeelum̄ ki.

34 Gət̄n̄ se maam̄ gaarge m'deek̄n̄ jeegē tun̄ do ji daamum̄ ki m'əə: «'Baakiro, naasen̄ ken̄ Bubum̄ tēdsengā tēdn̄ b̄eən̄ se; end̄ki maak̄n̄ gaarin̄ ken̄ naan̄ daapsesingā daap̄ do dək̄in̄a, kaad̄ ken̄ naan̄ utu aalo kaal̄ do naan̄a se.

35 Taa maam̄ 60 təl̄lumo əd̄ naase əd̄um̄kiroga kəsə; maane təl̄lumo əd̄ naase əd̄um̄kiroga m'aayga; m'ingoga m̄ert̄e gət̄se ki əd̄ naase əkum̄kiroga jiga.

36 Ken̄ maam̄ m̄et-beere, naase əd̄um̄kiroga kal̄ kuusu. Ken̄ maam̄ m'kəə̄n̄ə naase '6aa aakum̄kiroga. Ken̄ maam̄ j'əkum̄ dangaȳ ki, naase '6aa aakum̄kiroga.»

37 «Gan̄ jeegen̄ tēd̄ə nak̄n̄ ute doobin̄ se utu an̄ t̄er̄l̄ əd̄: «M̄elje, nun̄ ki jaaȳ naaje k'j'aakio naai 60 təl̄lio jaaȳ k'j'ed̄io kəsə se? Ey l̄ ken̄ maane təl̄lio jaaȳ k'j'ed̄io maan̄ kaaye se?

38 Naai ingo m̄ert̄e gət̄je ki nun̄ ki jaaȳ naaje k'j'əkkio jiga se? Ey l̄ nun̄ ki jaaȳ naaje k'j'aakio naai 'm̄et-beere jaaȳ naaje k'j'ed̄io kal̄ tuusu se?

39 Nun̄ ki jaaȳ naai ooco kəə̄n̄ə ey l̄ maak̄n̄ dangaȳ ki, jaaȳ naaje k'6aad̄ə k'j'aakkiga se?»

40 Gət̄n̄ se gaarge ad̄en̄ t̄er̄l̄ əd̄: «'Booyki b̄eē m'asen̄ taada: maak̄n̄ ḡenaam̄ge tun̄ se debm̄ baat̄ aan̄ gəə̄ d̄i kic̄ jaaȳ, naase 'tēd̄in̄kiroga b̄eē se, k̄ese gəə̄ 'tēd̄in̄kiro maam̄ ki.»

41 «T̄er̄ gaarge utu d̄eek̄n̄ jeegē tun̄ do ji jeelin̄ ki se əd̄: «Ikki naatn̄ c̄eēm̄ ki d̄ək̄ə, naasen̄ jeē *Raa naamsengā naam̄ se! 'Baaki maak̄n̄ poof̄ ken̄ ḡen̄ daayum̄ ken̄ Raa tēd̄in̄ ḡen̄ *Bubm̄ sitange ute kəd̄inḡe.

42 Taa maam̄ 60 təl̄lumo əd̄ naase əd̄um̄kiro te kəs̄ eyo; maane təl̄lumo əd̄ naase əd̄um̄kiro te maan̄ kaaȳ eyo.

43 Maam̄ m'inḡo m̄ert̄e gət̄se ki əd̄ naase d̄əəd̄ əkum̄kiro te eyo. Maam̄ m̄et-beere əsumo kic̄ 60, naase əd̄um̄kiro te kal̄

kuus eyo; kɛn m'oooco kɔɔŋɔ ɔɔ j'ɔkumo dangay kic ɓo, naase 'ɓaa aakumkiro te eyo.»

⁴⁴ «Gaŋ jee do ji jeeliŋ ki utu aŋ tɛrl ɔɔ: «Mɛlje, nuŋ ki jaay kɛn naaje k'j'aaki naai ɓo tɔɔlio, ey lɛ maane tɔɔlio, kɛn mɛrtɛ, kɛn mɛt-beere, kɔɔŋɔ ey lɛ maakŋ dangay ki, jaay naaje k'ɓaado k'naaki te ey se?»

⁴⁵ Gɔtn se naaŋ utu adɛn tɛrl ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: maakŋ gaange tun sɛɛm se, debm baat aan gɔɔ dɪ kic jaay naase 'tɛdɪŋkiro te bɛɛ ey se, kɛse gɔɔ naase 'tɛdumkiro te maam ki eyo.»

⁴⁶ Jee do ji jeeliŋ ki se utu ɓaa tiŋg maakŋ dubar ki gɛn daayum, ɔɔ jeegen kɛn tɛd nakgen ute doobiŋ se lɛ, kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum.»

26

Jee magalge end tɛl kutn Isa
(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

¹ Kɛn Isa jaay dooy jeege aas sum se, naaŋ taad jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ:

² «'Jeelki *laa Paak gɛn Yaudge se ɔɔpɓa bii di sum ɓo 'kaana ɔɔ *Goon Deba se j'utu j'aŋ kɔkŋ kɔl ji jeege tu ɔɔ naade aŋ ɓaa tupm tɔɔl ro kaag ki.»

³ Gɔtn se *magal jee tɛdŋ sɛrkɛ Raage tu ɔɔ magal taa ɓee Yaudge tus maakŋ ɓee magal debm tɛdŋ sɛrkɛ Raa ki kɛn roŋ Kayip se,

⁴ naade tus dɔɔk taarde je doobm aŋ goon kɔkŋ Isa taa aŋ ɓaa tɔɔlɔ.

⁵ Naade taad ute naapa ɔɔ: «J'ɔŋte kɔkiŋki bii laa ki, ey num jeege kiŋ gɛn tɛdŋ taara ɔɔ gɔtɔ tujɔ.»

Mɛnda ɓaado ɔɔy itir do Isa ki
(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

⁶ Kaad kɛn Isa Betani ki maakŋ ɓee Simon kɛn k'daŋiŋ debm bikidi se,

⁷ mɛnda kalaŋ ɓaado ɔŋiŋa. Naaŋ se ɔk naka kalaŋ aan gɔɔ k-ɓɔkɔɓ, nakŋ se ko ɓo k'cɔɔc k'daapiŋa. K-ɓɔkɔl se k'daŋiŋ *albatir*. ɔɔ itir maak ki se itir salal ɔɔ ɔŋɔ. Naaŋ ɓaado ɔɔyiŋ do Isa ki, kaad kɛn Isa iŋg ɔs kɔsɔ.

⁸ Kɛn jee mɛtiŋ ki jaay aak nakŋ mɛnd se tɛd se, maakde tujɔ ɔɔ baag taadŋ ute naapa ɔɔ: «Gɛn dɪ jaay itir se naaŋ tujɪŋ bin se?»

⁹ Itir se j'aŋ dugiŋ te zo ɔŋɔ ɔɔ gursiŋ se j'aŋ nigiŋ jee daayge tu.»

¹⁰ Kɛn Isa jaay booy taarde se, naaŋ deekden ɔɔ: «Gɛn dɪ jaay naase 'tɛɛcki mind mɛnda se? Nakŋ naaŋ tɛdum maam ki se, kɛse nakŋ jiga.

11 Jee daayge se daayum utu te naase. Num ganj maam se, daayum m'kəŋ king te naase eyo.

12 Itir mēnd əyüm rom ki se, daapunga roma gen kənd maakŋ baad ki.

13 'Booyki bεε, m'asen taada: do naaŋa ute magaliŋ se gətn gay gay kic ɓo, kən jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakŋ kən mēnd se jaay tɛdum se, jeege paac utu kəɔsn maaniŋa əɔ saapm do nak kən naaŋ tɛd ese se.»

Judas ut Isa

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

14 Ter Judas Iskariot, naaŋ maakŋ jee mɛtn Isa kən sik-kaar-di se, baa əŋo *magal jee tɛdn sərke Raage tu,

15 əɔ deekden əɔ: «Kən maam m'ok m'edsenga Isa num, naase amki kɛdn dio?» Gətn se naade mɛd ɛdiŋ gurs tamma si-məɔ.

16 Naaŋ kən se sum ɓo Judas baag je doobm an kutn Isa.

*Isa tɛd *laa Paak gen Yaudge ute jee mɛtiŋ ki*

(Mk 14.12-31; Lk 22.7-34; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)

17 Bii deet deeten gen laa mappan ək əɔɔm ey se, jee mɛtn Isa ki baado tənd mɛtiŋ əɔ: «Kəsn gen laa Paak se, naai 'je j'aisiŋ tɛdn kaam gay?»

18 Isa deekden əɔ: «'Baaki maakŋ geger ki, gətn gaab ki kalaŋ bini əɔ deekiŋki əɔki: «Debm dooyje deek əɔ bεε, kaadiŋ əɔpga gəɔɔ əɔ naaŋ ute jee mɛtiŋ ki se je baa tɛdn laa Paak se ɓei ki.»»

19 Jee mɛtiŋ ki baa tɛdiŋ aan gəɔ kən Melde taadɛno əɔ naade baa tɛd kəsn gen laa Paak se gətn ese.

Isa taad jeege tun mɛtiŋ ki əɔ deb kalaŋ utu an kutu

20 Kən aan do teger gəɔ baa ək jiŋ se, Isa ute jee mɛtiŋ kən sik-kaar-di se baado iŋg əs do tabil ki.

21 Kaad kən naade iŋg əs kəs se, Isa deekden əɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: maakse ki se, deb kalaŋ utu am kutu.»

22 Gətn se jee mɛtiŋ ki se maakde tuj kasak kasak əɔ naŋa naŋa kic ɓo baag tənd mɛtn Isa əɔ: «Meluma, lə nakŋ se tɛdn maam lɛ?»

23 Isa tɛrlden əɔ: «Debm kən əl jiŋ maakŋ baay ki ute maam se, naaŋ ɓo debm utu am kutu.

24 Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gəɔ kən *Raa taadno maakŋ Kitap ki, num ganj əŋ deb kən an kut se! Debm bin se kən j'oojiŋ te ey kic ɓo bεε kaca.»

25 Judas, naaŋ ɓo debm kən utu kutn Isa se, tənd mɛtiŋ əɔ: «Debm dooyje, lə nakŋ se tɛdn maam lɛ?» Əɔ Isa tɛrliŋ əɔ: «Aan gəɔ kən naai deekiŋ se.»

Isa ɛdden kəsn taad mɛtn taar yoŋa

26 Kaad kən naade əs kəs se, Isa uun mappaj jiŋ ki, təɔm Raa əɔ dup ɛdiŋ jeege tun mɛtiŋ ki deekden əɔ: «Ək əski, kese roma.»

27 Ter naan uun *kooṗ dooc te tōtn koojn̄ kaagn̄ k'dan̄in̄ biñ se jin̄ ki, tōom Raa ḡ ḡddesina, deekden ḡ: «Paacki se, nan̄a nan̄a kic ḡo ḡk aaye aaye,

28 keṣe moosuma ken taad ḡ *Raa dōokga ute naase. Moosn se ḡy taa jee dena, taa Raa aden tōol *kusiñdege.

29 'Booyki m'asen taada: tōtn ese se, mōōtn maam m'kaay ey sum, bini m'ḡaa kaay tōtn koojn̄ biñ kiji ute naase se maakn̄ gaar Bubum ki jaay sum.»

Isa taad ḡ Pier utu an̄ baate

30 Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec ḡaa ook do *kōsn ḡlib ki.

31 Ken naade utu ḡaa ḡaa sum ḡo, Isa taad jeege tun metin̄ ki ḡḡ: «Maakn̄ nōor ken jaaki se, naase paacki utu amki kaan̄ reṣe. Taa Raa taadga taad maakn̄ Kitapin̄ ki ḡḡ: *Maam m'utu m'tōol debm gaam baatge, ḡ baatinge se le utu 'kaan̄ wōokō.**

32 Num ken maam jaay m'oooy m'duroga num, maam m'kōnd naana m'asen ḡaa booy taa naan̄ Galile ki.»

33 ḡōtn se Pier deekin̄ ḡḡ: «Ken jee meti ki jaay reṣi paac kic ḡo, maam se m'ai kōn̄ reṣ eyo!»

34 Isa terlin̄ ḡḡ: «'Booy beṣ m'ai taada: maakn̄ nōor ken jaaki se, kōr kōrōnjō 'kōoy ey sum ḡo, naai am 'baatn̄ dōol mōō ḡ'deekn̄ ḡḡ 'jeelum eyo.»

35 Pier deekin̄ ḡḡ: «Maam se ken am kaan̄ te yoa kic ḡo, m'ai baati eyo!» ḡḡ jee metin̄ ken kuuy se kic ḡo paac taad aan ḡḡ gen Pier se.

*Isa tōnd metn̄ Raa Getsemane ki
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46; Eb 5.7)*

36 ḡōtn se Isa ute jeege metin̄ ki aan ḡōt ken k'dan̄in̄ Getsemane ki se ḡḡ naan̄ deekden ḡḡ: «In̄gki ḡōtn ara, kōr maam m'kiikn̄ cōkō m'ade ḡaa tōnd metn̄ Raa se.»

37 Naan̄ ḡk ḡaan ute Pier ḡḡ gaan Zebedege dio, ḡōtn se maakin̄ baag tuju ḡḡ taar maakin̄ ki nan̄ tak.

38 ḡōtn se naan̄ deekden ḡḡ: «Maam se maakum tujga ḡḡ nirlum teecga aan ḡḡḡ m'aki kooyo. Anum naase se in̄gki ḡōtn ara; ḡḡ ḡn̄ten 'toodki bia, in̄gki zεεre ute maama.»

39 Naan̄ iin̄ iik naan̄ ki cōkō se, ḡaa erg ḡnd naan̄in̄ naan̄ ki ḡḡ baag tōnd metn̄ Raa deek ḡḡ: «Bubuma, ken naai 'je num iikum *kōōpm dubar se† rom ki naata! Naḡo 'ted̄ aan ḡḡḡ ken naai maaki jea, num aan ḡḡḡ ken maam ḡo m'je se eyo.»

40 Ken naan̄ ḡk terl̄ baadō ḡn̄ jee metin̄ ken mōō se, tood tood̄ bia, ḡḡ naan̄ deek Pier ki ḡḡ: «Ler kalan̄ kic ḡo naase ḡn̄ aasin̄ki te gen̄ kin̄g zεεr te maam ey ne?

* 26:31 Aak Zak 13.7. † 26:39 Kōōpm ara taadn̄ ute kaadn̄ ken naan̄ utu dabara dena do kaag ki aan ḡḡḡ debm kusiṅa.

41 Naase injki zεεε, 'tɔndki mεtn Raa, taa naase aki kooɔn maakɔn nakɔn naam ki eyo. Maakɔn debkilimi se je tɛɔn nakɔn bεε, naɔo daa roɔn ɔo ɔɔn aasiɔn eyo.»

42 Ter naan ɔk tɛrl gɛn k-dige iik naan ki ɔkɔ daala ɔo ɔo baa tɔnd mεtn Raa ɔo: «Bubuma, kɔɔpm dubar se jaay naai amsiɔn kiik eyo ɔo kɛn m'an kaay tak num ɔɔn maakje naai ɔo 'tɛɔa!»

43 Kɛn naan ɔk tɛrlo daal se, ɔaado ɔɔn jee mεtiɔn ki tood tood bia ɔo kɛn bi ɔkɔ se, kaamɔ kic ɔɔn aak eyo.

44 Isa iin ɔɔnɔ kɛn naan iik naan ki ɔkɔ se, naan baag tɔnd mεtn Raa gɛn k-mɔtɔge, ɔo maakɔn tɔnd mεtiɔn ki se naan inj ɔɔl taar ese sum.

45 Ter naan ɔk tɛrl ɔaado ɔɔn jee mεtiɔn ki ɔo ɔeekden ɔo: «Maakɔn toodɔn bise ki se naase utu 'tood 'tɔɔlki tɔɔl kɔɔrse rɔk la? Bεε, bεεga, kaadiɔn aasga ɔo *Goon Deba se j'an kɔkɔn kɔl ji jee tɛɔn kusinge tu.

46 Iin ki, k'baaki! Aakki, debm am kut se aanga.»

Isa jeege ɔkiɔa

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-11)

47 Kaad kɛn Isa utu taad nan te taariɔn ey sum ɔo, gan maakɔn jeege tun mεtiɔn kɛn sik-kaar-di se, debm roɔn Judas se aana. Naan ɔaado ute ɔɔl jeege ɔena mεtiɔn ki kɛn ɔk gɔɔɔ-jɛrlɔge ɔo te sirdɔge. Jee se *magal jee tɛɔn sɛrke Raage tu ute magal taa ɔee Yaudge ɔo ɔɔɔno.

48 Judas, naan ɔo debm utu kutn Isa se, taadɔga taad jeege tun ese se ɔo: «Debm jaay maam m'an baam kɔkɔ ɔo m'kaay ciiliɔn se, kɛse ɔo naana! ɔkiɔki.»

49 Judas naar ɔaado ɔεε Isa ki ɔo ɔeekiɔn ɔo: «Debm dooyje, tɔɔsɛ!» Gɔtn se naan baam ɔkiɔa ɔo aay ciiliɔna.

50 ɔo Isa tɛrliɔn ɔo: «Mɛɔduma, nakɔn naai 'ɔaado tɛɔa se, 'tɛɔɔna.» Gɔtn se jee ɔɛngen k'ɔaado tɛl se, iij-ɔkiɔna.

51 Gan kɛn Isa jaay j'ɔkiɔn se, maakɔn jeege tun mεtiɔn ki se, deb kalan ɔɔɔo gɔɔɔ-jɛrliɔna ɔo ɔg gaan te bi debm tɛɔn naabm magal debm tɛɔn sɛrke Raa ki.

52 Gɔtn se Isa ɔeekiɔn ɔo: «Gɔɔɔ-jɛrli se 'tɛrl ɔliɔn maakɔn saapiɔn ki gɔtiɔn ki. Taa jeegen tɔɔl jeege ute gɔɔɔ-jɛrlɔge se, naade j'utu j'aden tɔɔl ute gɔɔɔ-jɛrlɔge kici.

53 Naai 'jeel ey la, kɛn maam jaay m'tɔndga mεtn Bubum num, naan am naar naakɔn ute ɔɔl kɔɔɔnge sik-kaar-di se?

54 Kɛn bin ey num taar Kitap taad se 'kaan ɔoobiɔn ki ɔo ɔɔo?»

55 Naan kɛn se Isa ɔeek jee ɔɛnge tu se ɔo: «Naase 'teekiɔo ute gɔɔɔ-jɛrlɔge ɔo te sirdɔge jaay, 'ɔaamkiɔo kɔkɔ aan gɔo debm ɔoogo se. Ey num ɔii-raa maam m'lee dooy jeege daan ɔoɔ *Bee Raa ki se, naɔo naase ɔɔn ɔkumkiɔo te eyo.

56 Num gan nakɔn se jaay aan se, taa taar kɛn jee taad taar teeco taar Raa ki raaniɔo maakɔn Kitap ki do ɔɔkiɔn se, 'kaan

doobin ki.» Gan gɔtn se, jee metin ki paac baatina ɔɔ aan resina.

*Isa j'ɔk k'baansin naan Yaudge tun *jee kaakɲ metn taarge
(Mk 14.53-65; Lk 22.54,63-65; Jn 18.12,13,19-24)*

⁵⁷ Jee ɔko Isa se baansino bee Kayip ki, naan ɔo *magal debm tedn serke Raa ki. ɔo maakɲ bee naan ki se ɔo jee jeel taadn tɔokɲ metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge ɔaado tusn maak ki.

⁵⁸ Pier ɔko metn Isa daande goon dɔkɔ, daaniɲo bini aan daan bɔɔr bee magal debm tedn serke Raa ki. Pier endo ɔaa inɲ ute jee tedn naabge, taa kaakɲ nakɲ ken utu 'kaan do Isa ki.

⁵⁹ Anum magal jee tedn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacɲ jee kaakɲ metn taarge se, naade je tɔl taara do Isa ki taa an kɔkɲ mindin num j'an ɔaa tɔɔɔ,

⁶⁰ naɔo naade ɔɲ te taar dim eyo. Ey num saadge dena ɔaado tɔlin taar-kɔɔɔo don ki taa an kɔkɲ mindina.

Cɔkɔ se maakɲ naade ki se jeege di ɔaado,

⁶¹ ɔɔ taad ɔɔ: «Naaje k'booyga gaabm ese se taado ɔɔ: *Bee Raa se maam m'an tɔokɲ naatn ɔɔ maakɲ ɔiige tun mɔtɔ sum ɔo m'an kiinɲ gɔtin ki.»

⁶² Gɔtn se magal debm tedn serke Raa ki se iin daara ɔɔ deek Isa ki ɔɔ: «Naai tap ɔo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade tɔli doi ki se?»

⁶³ Gan Isa do dek ɔɔ terlin taar dim eyo. Ter magal debm tedn serke Raa ki se taadin daala ɔɔ: «Ute ro Raa zere m'tond meti, 'taadjen tu naai ɔo *al-Masi, Goon Raa se la?»

⁶⁴ Isa terlin ɔɔ: «Kese naai ɔo 'deekina. Naɔo 'booyki m'asen taada: naan ki se, naase utu aki kaakɲ *Goon Deba se, inɲ king do ji daam Sidburku ki ɔɔ ken naan ade bɔɔy se ade king do gapar ki.»

⁶⁵ Gɔtn se magal debm tedn serke Raa ki iin neɛpm te kalina ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Gaabm se naan naaj Raa! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naase le 'booykiga te bise ken naan naaj Raa se.

⁶⁶ Anum naase 'saapki ɔɔki di?» Jee den se terlin ɔɔ: «Deere, naan se nakin yoa!»

⁶⁷ Gɔtn se naade tupin ɔooro daan-kaamin ki ɔɔ tɔndina. Jee kuuy se tɔndin metn bin ki,

⁶⁸ deekin ɔɔ: «Naai al-Masi, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm ken tɔndi se, nanja?»

Pier naaj ɔɔ naan jeel Isa eyo

(Mk 14.66-72; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25)

⁶⁹ Naan ken se, Pier ɔɔp inɲ naata daan bɔɔr ki. Gɔtn se menda kalan, mend tedn naaba, ɔaado ɔɲina ɔɔ deekin ɔɔ: «Berɛ, naai kic ɔo debm Isan kɔd Galile.»

⁷⁰ Gañ naan jeege tu paac se, naan naaja deek ə: «Taar naai 'taad se ɛ, maam m'booy m'ək mətɪn̄ eyo.»

⁷¹ Tɛr Pɛr iin̄ ɔn̄ gətn se ə baa baa kaam taa doob kɛn magal se, mɛnd tɛdn̄ naabm kuuy aakiɲa ə deek jeege tun gətn ese se ə: «Bɛɛ, gaabm ese kic debm Isan kəd Nazaret se!»

⁷² Gətn se Pɛr baag naaja daala ə naam taariɲ ə: «Bɛɛ, gaabm se maam m'jeeliɲ eyo!»

⁷³ Kɛn naade jaay iɲg cəkə se, jeege paacɲ iɲg gətn ese se iiko cɛɛɲ ki deekiɲ ə: «Deer deer, naai se mɛtn̄ naade, taa taari taad se kic ɓo tec gɛn naade!»

⁷⁴ Gətn se Pɛr baag naam taariɲ ə: «Bɛɛ, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ə: gaabm se maam m'jeeliɲ eyo!» Gañ gətn se sum ɓo kərəɲjə naar əd əyɔ.

⁷⁵ Gətn se, Pɛr naar saap do taar kɛn Isa taadiɲo ə: «Kər kərəɲjə təy ey sum ɓo, naai am baatn̄ dəol mətə.» Gətn se naan teeco ə baag keem gab gab.

27

Isa j'ək k'baansin̄ naan təg ki ron̄ Pilat

(Mk 15.1; Lk 22.66-71, 23.1)

¹ Tanəəriɲ nəəriɲ se, *magal jee tɛdn̄ sɛrkɛ Raage tu paac, ute magal taa ɓee Yaudge tus dək taarde kalan̄ gɛn təol Isa.

² Gətn se naade əl j'ək k'dək Isa ə naade baa ɛdiɲ magal *Rəmege tu, ron̄ Pilat.

Kooy Judas

(NJKN 1.16-20)

³ Judas, debm kɛn ut Isa se, kɛn naan̄ jaay aak Isa j'əkinga gɛn baa kutu se, gətn se naan̄ niriɲ teece. Gursn tamman si-mətə kɛn j'ɛdiɲ se, naan̄ ək tɛrl̄ baa ɛdiɲ *magal jee tɛdn̄ sɛrkɛ Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge tu gətiɲ ki.

⁴ Naan̄ deekden ə: «Maam se m'tujga naan *Raa ki, kɛn m'kutn̄ debm kɛn tuj te diɲ ey se!» Gañ naade tɛrliɲ ə: «'Baa tɛdn̄ gam naane, kɛse əljen naaje eyo!»

⁵ Gətn se Judas baa sin te gurs se maakɲ *Bee Raa ki ə naan̄ maliɲ baa aal ooc ooyo.

⁶ Magal jee tɛdn̄ sɛrkɛ Raage tu təs gursn se ə deek ə: «Gursn se naaje j'əkki doobm jaay j'an̄ki kəmb maakɲ Bee Raa ki eyo, taa gursn se, gursn ut ko debkilimi.»

⁷ Naade tus dək taarde kalan̄ ə gursn se naade baa dugɲ maakɲ-gətn debm kəɓm dukulge ə maakɲ-gətn se naade əɲiɲ gətn duubm mɛrtge.

⁸ Taa naan̄ se ɓo maakɲ-gətn se ɓorse kic naade utu dan̄iɲ *Maakɲ-gətn ut ko debkilimi.*

⁹ Bin 6o taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Jeremi taadno do dakin se, aanga doobin ki ken oo: *Naade took akga tamman si-mato se, kесе 6o zo ken gaan *Israelge jen ro ki,*

¹⁰ oo gursn se naade dugn maakn-gotn debm kab dukulge oo kесе 6o taar Meljege Raa alum oo m'aden taada.*

Pilat tond metn Isa

(Mk 15.2-20; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-19.16)

¹¹ Isa k'j'ok k'6aansin naan magal *Romεge tu ron Pilat oo naan tond metin oo: «Naai 6o Gaar Yaudge la?» Isa terlin oo: «Aan goo ken naai 'deekin se.»

¹² Gotn se *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa 6ee Yaudge akin mindina, nabo naan terlden taar dim eyo.

¹³ Gotn se Pilat se deekin oo: «Naai 'booy ey la taar naade toli doi ki taa ai kakn mindi se?»

¹⁴ Nabo do taarge tun k'tolin don ki se, taar dim tap 6o Isa terlin te eyo. Ken magal Romεge jaay aakin se paac 6o, akin taad ey paac paac.

Jeege je yo Isa

¹⁵ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak 6o, magal *Romεge se lee tood talden tal debm dangay kalan ken jee denge jenga ro ki.

¹⁶ Kaad ken se, naade ok debm dangay kalan ken jeege jeelin paac, ron Isan Barabas.

¹⁷ Gotn se Pilat tond metn jee dengen tus se oo: «Naase 'jeki m'asen koodn kol naja: Isan Barabas l6bu Isan k'danin *al-Masi se?»

¹⁸ Taa Pilat se jeele ken naade ok baano ute Isa se, naade ted ted maak-kilimi 6o ron ki.

¹⁹ Kaad ken Pilat utu gotn kojn boor ki se, mendin olo jeege baado taadin oo: «Gaabm ese se naan debm bee oo tuj te dim eyo! Bere, onten kol doi maakn taarin ki taa maakn noor ken deel se, maakn nim ki se, maam m'dabarga dena taa naana.»

²⁰ Gan *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa 6ee Yaudge ol metn jee denge oo k'tond metn Pilat num aden koodn kol Barabas oo Isa se le, k'tolin naatn.

²¹ Magal Romεge se ep taarin daala oo: «Maakn naade ken di se, 'jeki m'asen koodn kol naja?» Naade terlin oo: «Barabasi.»

²² Pilat tond metde oo: «Num debm k'danin Isa al-Masi se m'an tedn m'oo di?» Naade paac terlin oo: «K'tup k'tolin ro kaag ki!»

²³ Pilat tond metde oo: «Naan tap 6o tujga di?» Ter naade doob oo y makon cir daala oo: «K'tup k'tolin ro kaag ki!»

* 27:10 Aak Zak 11.12-13 oo Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

24 Kɛn Pilat jaay aak naan 'kɔŋ tɛdn̄ d̄im eyo, ɔɔ jeege ɛ tɔɔy dɔɔk taara ɔŋ ey se, naan̄ uun maane, tug jin̄ naan̄ jee dɛnge tu ɔɔ deekden ɔɔ: «Yo gaabm se ɔlum maam eyo. Kɛse naase mala aakiŋki!»

25 Jeege paac se tɛrliŋ ɔɔ: «ɔŋ moosn̄ naan̄ se ajen kɔɔpm mindje ki ɔɔ mind gɛnjege tu!»

26 Gɔtn se Pilat ɔl k'baa k'j'ɔɔd j'ɔlden Barabas. Gaŋ gɛn Isa se, naan̄ ɔl k'j'ɔndiŋ ute mɛɛjɛ ɔɔ ɔk ɔliŋ ji jeege tu taa j'aŋ baa tupm tɔɔl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo mɛtn Isa ki

27 Gɔtn se asgargen gɛn magal *Rɔmɛge ɔk baan te Isa maakŋ bɛe magalde ki maak ki naane, ɔɔ gɔtn se dɔɔl asgarge paac baado tus ɔl gurugiŋa.

28 Naade tɔɔdn̄ te kalinge naata ɔɔ uun uusiŋ kal kuuy aac boŋ†.

29 Tɛr naade uj daapo jɛkɛ gɛn kɔrɔndɔ baado ɔndiŋ doŋ ki ɔɔ ɛdiŋ naka aan gɔɔ naala ji daamiŋ ki. Gɔtn se naade ɛrg naaniŋ ki ɔɔ tooyiŋ koogo mɛtiŋ ki ɔɔ: «'Tɔɔsɛ naai ki, Gaar Yaudge!»

30 Naade tupiŋ booro roŋ ki ɔɔ uun kaagŋ tec naala se, tɔndiŋ doŋ ki.

31 Kɛn naade tooyiŋ koogo mɛtiŋ ki aas se, naade ɔk ɔɔdn̄ naatn te kal aac boŋ kɛn naade uusiŋo se, ɔɔ tuusiŋ kal naange gɔtiŋ ki, jaay ɔk baansiŋ naata taa j'aŋ baa tupm tɔɔl ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mk 15.21-41; Lk 23.26-49; Jn 19.16-30)

32 Kɛn asgarge ɔko Isa teecŋsiŋo teec naatn maakŋ gɛgɛr ki se, naade dɔɔd ute gaaba kalaŋ kɔd Siren k'daŋiŋ Simon. Naade ɔkiŋ taa tɔɔgɔ gɛn kuun kaagŋ j'aŋ tupm Isa ro ki.

33 Naade ɔk baansiŋ gɔt kɛn k'daŋiŋ Golgota; Golgota se je deekŋ ɔɔ: gɔtn kaadn̄ do deba.

34 Gɔtn se naade ɛdiŋ ŋ'aay tɔtn koojŋ biŋ deep te yɔrlɔ, naɔo kɛn Isa jaay uum naamiŋ se, baate kaaye.

35 Kɛn naade jaay tup tɔɔlo Isa ro kaag ki ɔɔ uun daariŋ raan se, kalinge se naade tɛdiŋ salatia jaay ɔo nigina ɔɔ debm oociŋga ɔo uunu uunu.

36 Tɛr naade inj naan̄ ki gɔtn ese ɔɔ bɔɔb Isa.

37 Naade raan ɔliŋ kaam doŋ ki mɛtn taar kɛn naade tɔɔlsiŋ ro ki ɔɔ: Kɛse ɔo Isan, Gaar Yaudge se.

38 Gɔtn se asgarge tup jee ɔoogge dio ro kaagge tu cɛɛ Isa ki se kici, deb kalaŋ k'j'uun k'daariŋ do ji daamiŋ ki ɔɔ deb kalaŋ k'j'uun k'daariŋ do ji jeeliŋ ki.

39 Jee deel deel gɔtn se jaay daar aakiŋ se, naade siik dode ɔɔ naajiŋa,

† 27:28 Kal aac boŋ j'uusiŋ se kɛse kal gaaringe.

40 deek ɔɔ: «Naai ɓo kɛn ɔɔ tɔɔkɲ *Bee Raa ɔɔ aɲ kiin kuuy daan ɓiige tun mɔtɔ se, aaj roi mala. Kɛn naai jaay Goon Raa num, 'bɔɔyɔ do kaag ki se naata!»

41 *Magalgen jee tɛdɲ sɛrke Raage tu, jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtɲ Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge se kic, tooyin koogo mɛtɲ ki ɔɔ deek ɔɔ:

42 «Jee kuuy se, naan aajdenoga num ɔɲ aasin gen kaajɲ ro naan malɲ eyo! Naan Gaar *Israelge dey se, ɲ'bɔɔyɔ naatn ɓorse ro kaag ki ɔɔ naaje j'tookɲ kaal maakje don ki.

43 Naan ɔɔ aal maakin do Raa ki, ɔɔ kɛn Raa jaay ɓo jɛɲ deer num, ɔɲ ɓorse aɲ kaaja! Taa naan taadga taad ɔɔ: Maam se m'Goon Raa.»

44 Jee ɓooggen k'tup tɔɔlde do kaagge tun cɛɛsn Isa ki se kic ɓo naajɲ bin kici.

Kooy gen Isa

45 Aan katar tir se, do naanja te magalin se gɔtɔ ɓaa tɛd ilim dib bini aan katar do tɛger ki.

46 Aan katar do tɛger ki se, Isa ɔɔd ɔɔy makɔɲ ute taar naanɲa ɔɔ: «Eli, Eli‡, lɛma sabaktani?» Taar se je deekɲ ɔɔ: Raama Raama, naai 'rɛsum gen diŒ?

47 Maakɲ jeege tun ɗaar gɔtn ese se kɛn booyɲ naan taad bin se, jee mɛtinge taad ute naapa ɔɔ: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli.»

48 Deb kalan naar aan ɓaa uuno naka kalan kɛn uun maane, ɔlin maakɲ tɔtn koojɲ bin kɛn mooyo jaay uun ɔlin taa gard ki ɔɔ uun ɔlin taar Isa ki taa ɲ'suubu.

49 Jee mɛtinge ɔɔp se taad ɔɔ: «ɔɲki jaay sɔm j'utu j'an kaaka kɛn Eli jaay utu adɛ ɓaa aɲ kaajɲ se!»

50 Gɔtn se Isa ɔɔd ɔɔy makɔɲɔ daala ɔɔ ɔɲ koɲ teece.

51 Gɔtn se, kal deer k'gaan maakɲ *Bee Raa se nɛɛpo raan bini aan naan ki tak. Naanja tea ɔɔ lɲge tɔp pak pak.

52 Taa ɓaadɲ jeegen *salal ooyga kooy do dɔkin se tɔɔd kalde ki ɔɔ naade duro daan yoge tu,

53 ɔɔ teeco maakɲ ɓaaddege tu. ɔɔ kɛn Isa jaay ooy duro se, naade ɓaa end maakɲ gɛgɛr kɛn salal Jeruzalem ki, ɔɔ jeege dɛna aakdenga.

54 Kɛn bubm asgarge ute asgargen kuuy kɛn ɗaar ɓɔɔb Isa se, aak naanja tea ute nakgen deel paac se, ɓeere ɔkde taad ɔɔ: «Deer deer, gaabm ara se Goon Raa!»

Isa j'ɔlinga maakɲ ɓaad ki

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

‡ 27:46 Maakɲ kitapgen kuuy se: Eli, Eli. Ara se Isa taad ute taar naanɲa kɛn k'danɲin Aramayik. § 27:46 Aak KKR22.2.

⁵⁵ Gətn se mēndge dēna daār dəkə aak Isa. Mēndgen se, baago kəkŋ mētiŋ taa naaŋ Galile ki əə naade tēdiŋo naaba.

⁵⁶ Maakde ki se Mari kēn iino Magdala ki, Mari ko Jak ute gēn Yusup əə ko gaan Zebedege.

⁵⁷ Kēn kaada baa baa kooco se, gaaba kalaŋ debm maala, kəd Arimate roŋ Yusup baado. Naaŋ kic debm maakŋ jeege tun mētn Isa ki.

⁵⁸ Gaabm se baa əŋ Pilat əə tond mētiŋa taa aŋ kəŋ ro Isa se naaŋ aŋ baa kəl maakŋ iif ki. Gətn se Pilat tooko undiŋ kulu əə k'booyiŋsiŋo.

⁵⁹ Yusup uun ro Isa se əə teeliŋ ute kal duubm kiji.

⁶⁰ Naaŋ uun baa əl aaliŋ maakŋ iif kēn j'əŋ ko sum 60 j'ud* k'daapiŋa əə baadn se lē kiji, əə dircil aaliŋ ko magal taar ki jaay 60 naaŋ baa.

⁶¹ Mari kēn iino Magdala ki ute Mari kuuy se, naade utu iŋg dək cəkə ute taa baada.

Asgarge bəəb do baadn Isa

⁶² Bii kēn Yaudge daap daap rode gēn *6ii sebit jaay deel se, mētbeenki se, *magal jee tēdn sērke Raage tu ute *Parizige tuso naapa baado əŋ Pilat,

⁶³ əə deekiŋ əə: «Jaamus, naaje k'saap j'əŋga taar kēn debm taar-kəəbm se taado kaadkēn naaŋ utu zēer se əə: «Maakŋ biige tun mətə se maam m'utu m'ade dur daan yoge tu.»

⁶⁴ 'Deek asgarge tu se, 'bəəbm taa baada se bini kaan bii k-mətəge tu, ey num səm jee mētiŋ ki se ade baa te aŋ 60ogo əə taadn jeege tu əə: «Naaŋ duroga daan yoge tu!» Kēn bin num taar-kəəbm naade tēd se 'cir kēn deete†.»

⁶⁵ Pilat deekden əə: «Naase kic əkki asgarge kaam jise. Bin num əldeki asen bəəbm do baada aan gəə kēn naase 'jenki ro ki.»

⁶⁶ Naade baa daap rode gēn bəəbm do baada se, əə ko magal kēn naade dircil aaliŋ taa baad ki se, naade gaasn taa baada tak tak tēdiŋ nakŋ kaakŋ jeele ro ko kēn naade gaasiŋ se əə əl asgarge daar bəəbiŋa.

28

Isa duroga daan yoge tu

(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-20; 1Kor 15.4-7)

¹ Kēn *6ii sebit jaay deel se, 6ii dumas ki tanəəriŋ nəəriŋ se, Mari kēn iino Magdala ki ute Mari kēn kuuy se, naade baa gēn kaakŋ taa baada.

² Gətn ese sum 60 naaŋa naar te makəŋə əə kədn Mēljege bəəyo maakŋ raa ki baado dircil ko taa baad ki se əə iŋg do ki.

* **27:60** Yaudge se uf baada maakŋ koge tu se. † **27:64** Isa tēd roŋ əə naaŋ 60 *al-Masi kēn utu ade baa. Kese 60 taar-kəəbm kēn Yaudge saap əə Isa taad jeege tu deet deet se.

³ Naan se ron woor gōto aan gōo maan aal wusuk wusuk o kalin kic bo raap lak lak aan gōo kuubu.

⁴ Anum asgargen daar boob do baada gōtn ese se, ken naade aakin se, beere okde se, rode ook marga jēg jēg o si naan ki aan gōo jee ooyga kooyo.

⁵ Gan *kōdn Raa se deek mēndge tu se o: «Naase se, onten 'beerki. Maam m'jeele naase 'jeki je Isan ken k'tup k'tōlin ro kaag ki se.

⁶ Bere, gōtn ara se naan gōto! Naan se duroga daan yoge tu aan gōo ken naan mala taado. 'Baado aakki gōtn ken j'ol j'aalsina.

⁷ 'Naar 'baa 'taadki jeege tun metin ki oki: naan se duroga daan yoge tu o ondga naana asen baa booy taa naan Galile ki. Gōtn naane se bo naase anki 'baa kaaka.» Kese bo taar m'taadseno.

⁸ Ey num mēndge beere okdega, nabo maakde raap aak eyo. Naade iin taa baadki naar aan baa taadlabar se jeege tun metn Isa ki.

⁹ Ken naade jaay baa baa se, naade aak Isa naar teeco piris naande ki, deekden o: «'Tōse ki.» Gōtn se, naade iiko ceen ki, baam ok jena o erg naanin ki.

¹⁰ Gōtn se, Isa taadden o: «Onte 'beerki! 'Baa 'taadki genaamge tu k'baa taa naan Galile ki. Gōtn naane bo, naade utu am kaakn te kaamde.»

Magal Yaudge rej asgargen boob do baada

¹¹ Kaad ken mēndgen ese iino taa baad ki jaay ok terlo terle aan te ey sum bo, gan asgargen jee boobm do baada se, mētinge baa maakn geger ki, o baa taad *magal jee tedn serke Raage tu nakgen deel paac se.

¹² Ken magal jee tedn serke Raage tu jaay booy taar se, dan tuso magal taa bee Yaudge. Naade dook taarde kalan, uun gurs dena o ed asgarge tu,

¹³ dejde o: «'Baa 'taadki oki num: «Noor kaamje ok bi sum bo, jee metin ki baado boog ood uun baansinga.»

¹⁴ O ken taar se jaay oocga bi magal *Romege tu kic bo, naaje j'an kurl maakina o taar dim tap bo 'kooon dose ki eyo.»

¹⁵ Gōtn se asgarge took uun gurs o baa taad jeege tu aan gōo taar k'dejdeno se. Anum taar se Yaudge paac baa booyina o borse kic bo taar se j'utu k'lee k'taadin taada.

Isa al jee metin ki naaba

¹⁶ Anum jee metn Isa ken sik-kaar-kalan se, naade iin baa taa naan ken Galile o baa ook do ko ken Isa taadden o k'baa do ki se.

¹⁷ Ken naade jaay aan do ko ki se, gōtn se naade aak Isa o erg naanin ki. Nabo maakde ki se, jee mētinge maakde naaja.

¹⁸ Gɔtn se, Isa iiko cɛɛde ki ɔɔ deekden ɔɔ: «*Raa ɛɛmɔŋa tɔɔɔ do nakge tu paac ken maakɔ raa ki ɔɔ ken do naan ki.

¹⁹ 'Baa 'taadki mɛtjil jeege tun do naan ki se paac ɔɔ 'tɛɛdeki naade tɛɛn jee mɛtum ki. *'Batizɛdeki ute ro Bubu, Goono, te *Nirl Salal.

²⁰ 'Dooyɛdeki naade tookɔ kuun taar ken maam m'dooyeno paac se ɔɔ king do ki. Maam se, daayum m'utu te naase, bini ɔɔii ken dunia an nan ro ki.»

Labar Jigan γεν Isa al-Masi γεν Mark Kupm μετν таар таадјeki дообm γεν dooy Labar Jigan γεν Isa al-Masi γεν Mark

Labar Jiga γεν Isa al-Masi ken Mark raanjin se, jee ken naan raanden se, naade paac Yaudge eyo. Labar Jigan γεν Isa ken jee kuuy raanjin se, Labar Jigan ken Mark raanjin se, naan duuk cirde paac. Taa naan se bo maakn kitapin ki se, naan taad te μετν таар Isan utu baat se eyo. Μετν таар Isan ken lee dooy jeege jεrl jεrl se kic bo gōtō maakn kitapin ki. Num gan j'ōj bo μετν таарgen ken naan εd'lapia ute naajn ken naan naajo ute jeege se gōtō kaam dena. Jō gōtn μετιν se, таар ken naan taad se, maakn labarge tun jiga gōt kuuy se, gōtō. Μετν таар ken Mark raanjin se, таад jeege tu ə: «Isa se tap bo naŋa?» Mark noog jeege cōkō cōkō bini 'jeel kōkn Isa. Gan Isa jaay таад ute ro naan malin se, naan таад ə naan *Goon Deba*. Jō ro goon deba se je таадn ə Raa εd'inga tōgō do nakge tu paac ə γεν kōjn bōrō do jeege tu ə γεν tōl kusin jeege kici. Ter Goon Deba se je deekn ə Isa se, debkilim mala mala. Kεse je таадn ute nakgen k'jeel μετιν eyo ken таад ro Isa ki ə do naabin ki. Mark таад jeege tu ə Isa se naan Goon Raa (kon 1.1) ə do таар tōl таарin ki se, naan raan ə Goon Raa ooy se, k'tup k'tōlin ro kaag ki (kon 15.39).

Jan-Batist *batiz jeege

(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18)

¹ Kupm μετν Labar Jiga γεν Isa *al-Masi, Goon *Raa.

² Aan gōə ken Ezayi debm таад таар teeco таар Raa ki таадno maakn Kitapin ki do dōkin ken ə:

*'Booyo, maam m'ai kəl debm kaan naabum naani ki
taa ai daapm doobi.*

³ Ter Ezayi deek ə:

K'booy mind deba таад makōn do kōd-baar ki ə:

'Daapki doobm Mεljege ə 'tεd'insinki jiga 'toodn tal.*

⁴ Debm таад таар teeco таар Raa ki ron Ezayi таадn se, naan bo Jan-Batist. Naan naar teec naan jeege tu do kōd-baar ki se. Gōtn se naan таадden ə: «'Terlki maakse ə ən j'asen batizi ə Raa asen tōl *kusinsege.»

⁵ Jee taa naan Jude ki paac ute jee paacn iino maakn geger ken Jeruzalem ki se, naade baado gōtn Jan ki. Naade tōd

* 1:3 Aak Eza 40.3.

metn kusiŋdege naan jeege tu ɔɔ Jan-Batist batizde maakŋ ool magal ken k'danŋ Jordan se.

⁶ Jan uuso kal k'daapiŋ ute beekŋ ginji ɔɔ dook maakiŋ te kol daara; nakŋ kasiŋ iimi ute teeje.

⁷ Naan taad jeege tu ɔɔ: «Debm utu ade baa metum ki se, naan magal ciruma. Maam se kol saan kic ɔo m'aas gen no tuutiŋ eyo.

⁸ Maam se m'batizsenga ute maane, num gan naan se ɔo utu asen *batizn ute Nirl Salal.»

*Isa k'batizina ɔɔ *Bubm sitange naamina
(Mt 3.13-17, 4.1-11; Lk 3.21-23, 4.1-13)*

⁹ Anum, maakŋ biige tun se, Isa iino maakŋ gegere ken Nazaret, ken taa naan Galile ki, baa ɔŋ Jan-Batist ɔɔ Jan *batiziŋ maakŋ ool Jordan ki.

¹⁰ Ken Isa jaay teeco naatn maakŋ maane ki sum ɔo, aak maakŋ raa ɔɔd wan ɔɔ *Nirl Raa booyo don ki tec aan goɔ deere.

¹¹ Naan booy mindi taad maakŋ raa ki, deek ɔɔ: «Naai se 'Goon maak-jema, m'beer m'ɔɔɔ taa naai 'tɔolumi.»

¹² Gɔtn se Nirl Raa naar tɔɔɔ ɔliŋ do kɔd-baar ki.

¹³ Naan ting bii si-sɔɔ do kɔd-baar ki. Maakŋ biige tun se, Bubm sitange baado naamina. Naan ing ute daagen maakŋ kaag ki ɔɔ *kɔdn Raage baado ɔŋina ɔɔ naade aakiŋ don ki.

*Isa beer tɔɔɔ jee metiŋ ki sɔɔ
(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15, 5.1-11; Jn 1.35-43)*

¹⁴ Ken Jan-Batist k'j'okinga dangay ki jaay ɔo Isa iin baa taa naan Galile ki ɔɔ baag wɔɔkŋ Labar Jiga gen Raa se jeege tu

¹⁵ ɔɔ: «Kaadiŋ aasga, Gaar Raa se baadoga gooro. 'Terlki maakse ɔɔ aalki maakse do Labar ken Jiga.»

¹⁶ Kaad ken Isa deel deel taa baar ken Galile ki se, aak Simon ute genaun Andre tund tund gendde maan. Naade se jee toocŋ kenjge.

¹⁷ Isa deekden ɔɔ: «'Baakiro 'daanumki! Borse maam m'asen tedn naase jee baa 'je jikilimge ade baa doobm Raa ki.»

¹⁸ Naade naar ɔŋ genddege ɔɔ daamina.

¹⁹ Utu iik naan ki cokɔ se, naan aak Jak te genaun Jan; naade se gaan Zebedege ing king maakŋ markabde ki, daap daap genddege.

²⁰ Gɔtn se Isa naar danŋde. Naade iin ɔŋ bubde Zebede maakŋ markab ki ute jee tedn naabinge ɔɔ naade baa metn Isa ki.

*Gaaba kalar ɔk kɔɔŋ sitan
(Mt 8.14-17; Lk 4.31-44; NJKN 10.38)*

²¹ Isa end maakŋ gegere ken Kaparnayum ute jee metiŋ ki. ɔɔ ken *bii sebit jaay aan se naan end maakŋ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ baag dooy jeege.

²² Jeegeen booy taar ken naan dooyde se, okden taad eyo. Taa dooy naan se ok tōōgō ɔɔ tec aan gōō gen jee jeel taadn tōōkn metn Ko Taar Raage se eyo.

²³ Maakn ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki se, debm ok kōōn sitan naar endo gōtn se ɔɔ ɔɔf ɔɔyɔ,

²⁴ ɔɔ: «Naai Isan Nazaret. Naai tap ɓo naaje j'ōŋ dī ute naai? Naai se 'ɓaado gen kutje la? Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal ken Raa ɓo ɔlio.»

²⁵ Gaŋ Isa aaciŋ kaama ɔɔ: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab ken se!»

²⁶ Gōtn se sitan baag tiikŋ gaaba se zak zak, ɔɔf ɔɔy makōōn ɔɔ teec naatn roŋ ki.

²⁷ Jeege paac taar se okden taad eyo ɔɔ naade tōnd metn naapa ɔɔ: «Kese tap ɓo taar ɔɔ dīo? Kese dooy kiji ɔɔ naan dooy jeege ute tōōgiŋ mala. Naan taad sitange tu ɔɔ sitange kic ɓo tookiŋ taariŋa.»

²⁸ Gōtn se nookiŋ naar eem dōōf taa naan Galile ute maga-liŋa.

Isa aaj jee kōōnge dēna

²⁹ Ken naade iin teec naatn maakn *ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki se sum ɓo, Isa ɓaa ɓee Simon te gen Andre ki. Jak ɔɔ Jan daaniŋa.

³⁰ Gōtn se moom Simon menda se kōōnō, toof toof daŋal ki, naan roŋ ŋj kedek. Ken Isa jaay aan se, jeege naar taadiŋ taa mend se.

³¹ Naan iik ceeŋ ki, ok jiŋa, uun daariŋa. Gōtn se roŋ ken ŋjg kedek se terec urlu, naan iini ɔɔ baagden tedn kōōsɔ.

³² Ken kaada ooc jaay gōtɔ ted ilim se, jeege baag ɓaano te jee kōōnge ute jee ok kōōn sitange paac.

³³ Jeegeen maakn geger ki se paac tus taa ɓee ken ese.

³⁴ Gōtn se Isa ed lapia jee kōōnge tu dēna ɔɔ kōōndege se napariŋ dēna. ɔɔ naan tuur sitange dēna ro jeege tu. Gaŋ sitange se Isa ŋnden dōobo gen taadn taar eyo, taa naade se jeeliŋa.

Isa lee taa naan Galile ki

³⁵ Metbeenki tanōōriŋ-nōōriŋ gōt utu ilim sum ɓo, Isa iin teec naatn maakn naan ken se, ɓaa do kōf-ɓaar ki gōtɔ kaam kalan. Gōtn se, naan iŋg eem *Raa.

³⁶ Simon ute medinge teec ɓaa lee jeŋa.

³⁷ Ken naade jaay ŋjiŋ se, deekiŋ ɔɔ: «Jeege paac jei jea.»

³⁸ Isa deekden ɔɔ: «K'ɓaaki maakn naange tun kuuy ken cees ki cees ki, m'ɓaa taadn Labar Jiga gōtn naane kici. Anum, taa naan se ɓo maam m'teecn m'ɓaado se.»

³⁹ Naan lee dood taa naan Galile ute magalina, taadden taar Raa maakn *beedege tun ken naade lee tusn maak ki so naan tuur sitange ro jeege tu.

Isa ed lapia debm bikid ki

(Mt 8.2-4; Lk 5.12-16, 17.12-19)

⁴⁰ Gaaba kalan ok koon bikid baado ceε Isa ki, erg naanin ki, eemin noo so deekin so: «Ken naai 'je num, edum lapia taa rom se daapm 'toodn kolon kolon.»

⁴¹ Isa aakin se, εεjin don ki, ol jin utina so deekin so: «Yεε, maam m'jea, on roi daapm 'toodn kolon kolon!»

⁴² Gotn se sum bo, gaabm se bikidin onina so ron daap tood kolon kolon.

⁴³ Gotn se, Isa aacin kaama so naar tuurina,

⁴⁴ so deekin so: «'Booy beε: onte baa taadn nam ki. Num gan 'baa 'taadroi *debm tedn serke Raa ki so ed *serke Raa ki aan gso ken *Musa taadino maakn Kitap ki, taa naai roi daapga toodga kolon kolon se. Bin bo jeege paac 'jeele, naai se onga lapia.»

⁴⁵ Num ken gaabm se jaay iin baa se so goto baa se paac naan baag taadn labar nakn aanin don ki se jeege tu. Taa naan se bo, naan jeege tu se Isa on end te maakn geger ki eyo, num baa ting do kod-baar ki so jeege iino goto baa se paac, baado onina.

2

Isa ed lapi debm k'runگوی ki

(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

¹ Ken ted bii kandum se, Isa ok terl maakn geger ken Kaparnayum ki, k'booy j'oo naan utu beene.

² Jeege baado tus dena end dooc maakn bee se tak, bini aan kaam taar ki kic bo goto goto. Gotn se Isa taadden taar *Raa.

³ Kaad ken Isa utu taad taad bort se, jeege baano ute debm k'runگویu. Daande ki se gaabge soo bo uunino.

⁴ Taa jeege den den se, naade on baansin te gotn Isa ki eyo. Gotn ese naade ook do bee ki, ud buut do bee ken Isa ing maak ki so uun booyo debm k'runگویu do nakn toodin ki.

⁵ Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runگوی ki so: «Goonuma, *kusiinge se, maam m'toolisinga naatn.»

⁶ Gotn se jee jeel taadn toon metn Ko Taar Raage kandum utu ing gotn ese jaay booy taar Isa taad se, naade taad ute maakde so:

⁷ «Gaabm se, je taadn so fio? Naan naaj naaj Raa. Ken 'kon tool kusiin deba se Raa kalin ki sum ey la?»

⁸ Num gan taar naade taad ute maakde se, Isa naar jeelga so deekden so: «Taa di jaay naase 'taadki ute maakse bin se?»

⁹ Gen naase ki num, ken gay bo ɔɔŋ ciri: ken m'deekŋ debm k'runɣuy ki m'ɔɔ: «Kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋga naatn» ɔɔbu m'deekŋ m'ɔɔ: «Iini, uun nakŋ toodi se ɔɔ 'lea» se bo ɔɔŋ cir le?

¹⁰ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ɔk tɔɔgɔ gen tɔɔl kusiŋ jeege do naan ki ara.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɣuy ki ɔɔ:

¹¹ «M'deeki m'ɔɔ: iini, uun nakŋ toodi ɔɔ 'baa bei ki.»

¹² Gaaba se naar iin uun nakŋ toodiŋa ɔɔ teec naan jeege tun te denɔ se. Jeegeŋ inɣ aakiŋ se, nakŋ se ɔkden taad eyo. Naade tɔɔm Raa deek ɔɔ: «Nakŋ bin se bii kalan j'aak te eyo.»

Isa dan Lebi

(Mt 9.1-17; Lk 5.27-39)

¹³ Isa ɔk tɛrl jɛŋ baar ken Galile ki daala. Jeege dena baado ɔɔŋina ɔɔ naan dooyɔ ute taar Raa.

¹⁴ Ken naade deel deel gɔtn ese se, Isa uun kaamin aak Lebi goon Alpe, *debm tɔkŋ miiri, inɣ king gɔtn tɛdn naabiŋ ki. Naan deekiŋ ɔɔ: «Iini 'daanuma.» Gɔtn se sum bo Lebi iini ɔɔ daaniŋa.

¹⁵ Bii kalan Isa ute jee metiŋ ki inɣ ɔs kɔs bee Lebi ki se; *jee tɔkŋ miirge dena te jee *kusiŋge se baado inɣ ɔs te naade, taa jeege dena ɔko metn Isa.

¹⁶ Jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raagen maakŋ *Parizige tu se aakiŋ naan inɣ ɔs kɔs ute jee kusiŋge ɔɔ te jee tɛdn miirge se, deek jeege tun metiŋ ki ɔɔ: «Aakki tu naan inɣ ɔs kɔs te jee tɔkŋ miirge ute jee kusiŋge!»

¹⁷ Ken Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken jee je daptor se, jee kɔɔŋge. Maam m'baado se gen dan jee ken saap ɔɔ naade aak bee naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusiŋge se.»

*Dooy Isa se tec aan gɔɔ dooy *Parizige eyo*

¹⁸ Bii kalan se jee metn Jan-Batist ki ute Parizige uun kuun *siam. Naade baado tɔnd metn Isa ɔɔ: «Jee metn Jan ki ute gen Parizige se uun siam; anum gen di jaay jee metn naai ki uun ey se?»

¹⁹ Isa tɛrlɔden ɔɔ: «Jeegeŋ baado kɔkŋ mɛnda jaay gaabm mɛnda utu se, naade kuun siam ɔɔ dio? Met ki eyo. Naade se kɔŋ kuun siam eyo ken mel mɛnda jaay utu te naade se.

²⁰ Num gan bii kalan kaadiŋ utu 'kaan se gaabm mɛnda j'utu j'an kɔɔdn naata. Kaad ken se jaay bo, mɛdiŋge se 'kuun siam.

²¹ «'Booyki, nam 'kɔŋ kaal kal kiji ro kal ken koono eyo. Ey num kal kiji se an nɛɛpm ute kal koono ɔɔ gɔtn nɛɛpiŋ se 'tɛdn magal cir ken do dakiŋa.

22 Ɔo tɔtn koojn biɲ utu iin kiin se, j'ɔmbiɲ maakɲ k-lɛɛterge tun koono eyo. Ey num tɔtn koojn biɲ se an dɔɔbm ute k-lɛɛterge se naatn. Tɔtn se lɛ 'kɔɔy naaɲ ki ɕɛɛ ɔɔ k-lɛɛterge se lɛ, 'dɔɔbm tujɔ. Num gaɲ bɛɛki num, tɔtn koojn biɲ utu iin kiin se, k'j'ɔmbiɲ maakɲ k-lɛɛterge tun kiji.»

*Isa taad taa *bii sebit
(Mt 12.1-4; Lk 6.1-11)*

23 Bii kalaɲ bii sebit ki se, Isa ute jee mɛtiɲ ki deel maakɲ ɔɔtn ɣɛm ki. Kɛn naadɛ deel deel se jee mɛtiɲ ki baag tɛɛɛɲ do ɣɛmɣɛ.

24 Kɛn *Parizige aak nakɲ ese se, taad Isa ki ɔɔ: «Aaka, jee mɛti ki tɛd nakɲ kɛn j'und te kulu ɣɛn tɛd eyo bii sebit ki!»

25 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Bii kalaɲ naase 'dooyiɲki te ey la, nakɲ kɛn *Daud tɛd ute jeenge kaad kɛn naadɛ ɔk nakɲ kɔs eyo ɔɔ ɔɔ tɔɔldɛ se?»

26 Kaad kɛn se, Abiatar ɔo *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki. Ɔɔtn se Daud ɛndo maakɲ *kɔɔɔɔ magal ɣɛn Raa ki, tɔs mappan j'ɛdɪɲga kɛd *sɛrkɛ Raa ki se ɔɔ ɔɔɔ. Ey num, kɛn ɔk doobm 'kɔs se jee tɛdn sɛrkɛ Raa ki sum. Gaɲ Daud tɔs ɛd jeege tun mɛtiɲ ki se kici.»

27 Tɛr Isa deekɛn daala ɔɔ: «Bii sebit se, Raa tɛdɪɲ taa debkilimi ey num debkilimi ɔo Raa tɛdɪɲ taa bii sebit eyo.»

28 Taa naaɲ se ɔo *Goon Deba se, naaɲ ɔo Mɛl ɣɛn bii sebit.»

3

Isa ɛd lapi gaab kɛn jin ooyga kooyo

1 Bii kalaɲ Isa ɔaa ɛnd maakɲ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se daala. Ɔɔtn ese, ɔk gaaba kalaɲ jin ooyga kooyo.

2 Jee ing ɔɔtn se ɔnd kaama Isa ki tak, taa naadɛ je aɲ kaaka kɛn ɲ'kɛdn lapi gaab kɛn se *bii sebit ki num, taa naadɛ aɲ kɔkɲ mindɪɲa.

3 Isa taad gaab kɛn jin ooyga kooy se ɔɔ: «Iɲi, 'daar naan jeege tu.»

4 Isa tɔnd mɛtn jeeɲ ing aakiɲ se ɔɔ: «Bii sebit ki se, j'undsenga kulu ɣɛn tɛdn bɛɛ lɔɔu, ɣɛn tɛdn *kusiɲ lɛ? Ɔo ɔɲ deba num aɲ kaaj, lɔɔu aɲ tɔɔl lɛ?» Gaɲ naadɛ se do dɛk.

5 Ɔɔtn se Isa uun kaamiɲ aak dɔɔdɛ paac. Naaɲ maakiɲ taariɲ dɔdɛ ki ɔɔ bɔɔbɛdɛ makɔɲɔ. Ute do-mɔɲɲɔdɛ se, naadɛ tuj naɲiɲ maakiɲ tak tak. Naaɲ deek gaab kɛn jin ooyga kooy se ɔɔ: «'Sɛɛj jii!» Ɔo gaabm se sɛɛj jɪɲa ɔɔ ɔɔtn ese sum ɔo jin ɔɲ lapi.

6 Kɛn *Parizige jaay teeco maakɲ ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki sum se, naadɛ naar ɔaadɔ tus dɔɔk taardɛ ute jee *ɛrɔdɛ taa naadɛ je doobm an 'kutn Isa.

*Jeege dɛna ɔk mɛtn Isa**(Mt 10.1-15; Lk 6.12-19; NJKN 1.13)*

⁷⁻⁸ Isa iik tɔk ɓaa te jee mɛtin ki jɛŋ baar Galile ki. Gɔtn se jeege dɔɔɔ dɛna ɔko mɛtiŋa. Naade se iino taa naan kɛn Galile. Kɛn dɔɔɔ jeege jaay booy nakgen naan lee tɛd se, jee mɛtiŋge iino taa naan Jude ki kɛngen mɛtiŋge iino maakŋ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki, kɛngen se iino taa naan Idumɛ ki, ɔɔ kɛngen kuuy se iino jɛŋ ool Jordan kɛn kaam naane ɔɔ kɛngen kuuy se iino taa naan Tir ute gɛn Sidɔŋ ki. Naade ɓaado ɔŋiŋa.

⁹ Gɔtn se naan taad jeege tun mɛtin ki ɔɔ k'daapiŋ markaba kaam jina taa jee dɛnge se an kɔtn kɔl kund eyo.

¹⁰ Isa se ɛdga lapia jee kɔɔŋge tu dɛna. Taa naan se ɓo, jeege paacŋ ɔk kɔɔŋge se ɓaado tooc ron ki je an kutn te jide.

¹¹ Kɛn jee ɔk kɔɔŋ sitange jaay aakiŋ se, naade taal tooc mɛtn jɛŋ ki tɔɔd tɔɔy ɔɔ: «Naai se Goon *Raa.»

¹² Gaŋ Isa aacden kaama makɔŋɔ ɔɔ j'ɔŋte taadn jeege tu an jeele.

Isa bɛɛr tɔɔd jee kaan naabiŋge sik-kaar-dio

¹³ Gɔtn se, Isa ɓaa ook do kɔs ki ɔɔ dan jee kɛn naan jede ɔɔ naade ɓaado ɔŋiŋa.

¹⁴ Maakde ki se naan bɛɛr tɔɔd gaabge sik-kaar-dio, kɛn naan danɗe jee kaan naabiŋge, taa 'king te naana ɔɔ adɛn kɔl gɛn lee taadn taar Raa jeege tu,

¹⁵ ɔɔ naan ɛdden tɔɔgɔ gɛn tuur sitange.

¹⁶ Kɛse ɓo ro jee sik-kaar-di kɛn naan bɛɛr tɔɔdde: Simon naan ɔndiŋ ron Pier* ,

¹⁷ Jak te gɛnaan Jan, naade se gaan Zebedege kɛn Isa danɗe ute ro Bonɛrgɛs kɛn je deekŋ ɔɔ: jeege se tec aan gɔɔ raa taata.

¹⁸ Kɛngen kuuy se, Andre, Pilip, Bartelemi, Matiye, Toma, Jak goon Alpe, Tade, Simon debm je kujŋ naanŋiŋa,

¹⁹ ɔɔ Judas Iskariot, naan ɓo debm utu kutn Isa.

*Isa taasiŋge ɓaano jea**(Mt 12.22-37; Lk 11.14-23)*

²⁰ Isa tɛrl ɓaa ɓeene. Gɔtn se jeege ɓaado tus dɛn daala, bini naan ute jee mɛtin ki se gɔtn naade 'kɔŋ jaay an kɔs kic ɓo gɔto.

²¹ Kɛn taasiŋge jaay booy bin se, naade je ansiŋ kɔkŋ ɓaa ɓeene, taa naade taad ɔɔ: «Isa se doŋ biga.»

*Bubm sitange ute Isa taarde ɓaa eyo

²² Jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raagen iino Jeruzalem ki se, naade taad ɔɔ: «Naan se ɔk Belzebul†.» Ɔɔ: «Ute Bubm sitange se ɓo naan tuur sitange ro jeege tu.»

* **3:16** Pier se je deekŋ ɔɔ: dɛlbe. † **3:22** Belzebul ro kuuy gɛn Bubm sitange lɔɓu Iblis, naan kɛn tɔk mind jeege.

23 Kεn Isa jaay booy taarde se, naan danđeno cεεn ki ɔ taadden ute kaal naagη taara ɔ: «Bubm sitange jaay tuur ron mala se, an tuur ɔ ɔ dfo?»

24 Kεn maakη taa naan gaar ken jeenge taarde ɔk metn naap ey se, naade 'kɔη king kalan eyo.

25 Jee maakη ɓee ki jaay taarde ɔk metn naap ey se, jil jee se kingde kɔη ɓaa eyo.

26 Kεn Bubm sitange jaay baagga tεdn ɓɔɔɔ ute ro naan malin se bin se naan tɔpga rɔna, naan se tɔɔgin tεdn gɔɔ ɔ gaarin kic lε 'tεdn gɔɔ.

27 «Kεn nam jaay je kεnd kɔsn ɓee debm tɔɔg se, debm se naan ɔk dɔkinga jaay ɓo, 'kɔsn ɓeeɓa.

28 'Booyki ɓεε m'asen taada: *kusiη ken jikilinge tεd paac ute naajη ken naade naaj Raa se kic ɓo, Raa adesin tɔɔɔ.

29 Num gan debm jaay naaj *Nirl Salal se, kusiη naan se mɔɔtn Raa ansin tɔɔ eyo, anum kusiη naan se, an ting yemiηa.»

30 Isa taadden bin se taa naade taadga taada ɔ naan η'ɔk sitan.

Gεnaa Isage ute konde

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

31 Gɔtn se gεnaa Isage ute konde jaay aan se, naade daar naatn ɔ ɔ k'danđeno Isa.

32 Gɔtn ese jeege dεna ing gurug Isa, k'deekin j'ɔ: «'Booyo! Koi ute gεnaaigen mendge ute ken gaabge utu naatn, je ai kaaka.»

33 Isa tεrlɔden ɔ: «Koyuma ute gεnaamge se tap ɓo nanje?»

34 Ɔ naan uun kaamiηa aak jee ing gurugin se, deek ɔ: «Aakki, jee se ɓo koyuma ute gεnaamge.

35 Taa debm jaay tεd nakη Raa maakin jen ro ki se, keɓe ɓo gεnaam gaaba, ken mεnda ɔ koyuma.»

4

Kaal naagη taar gεn debm kɔnd buru

(Mt 13.1-23; Lk 8.1-15)

1 Tεr daala Isa baag dooy jeege taa baar ken Galile ki. Taa jeege tus ron ki dεn se ɓo, ɔlin naan ook ing maakη markab ken do maane ki. Ɔ jee ute dεnde se lε, daar do jεη baar ki.

2 Gɔtn se naan dooyden te nakge dεna ute doobm kaal naagη taara. Maakη dooyin ki se, naan deekden ɔ:

3 «'Booyki! Deba kalan tɔs kupiηa ɔ teec ɓaa kɔnd buru.

4 Num ken naan jaay ɔnd kɔnd buriη se, kupm metin si jεη doob ki ɔ yeelge ɓɔɔy ɓaadɔ naar tuun ɔsin naatn.

5 Kupm metin si do naan ken gɔtn maakin ɔk koa. Kupm se naar teeco yɔkɔɔ taa gɔtn se, naanη cεεε.

6 Num gan ken kaada jaay baag tɔŋɔ se, naan lawaka ɔ tuutu, taa gɔtn se iirin ɔŋ end ɔaa te dɔk eyo.

7 Kupm metin se si maakɔŋ ji kaag ken ɔk kɔrɔndɔ. Ji kaagɔn ute kɔrɔndin se teepe ɔɔ aayin taara ɔɔ bur se, ɔŋ ooj te eyo.

8 Num kupm metin se si do naan ken jiga. Gɔtn se naan teece, teepe, am tɔk doa ɔɔ ɔk kaama. Do kalan ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kengen kuuy ɔk kaama dɛna ɔɔ kengen kuuy se ɔk kaama dɛn ciri.»

9 Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Debm ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!»

10 Ken Isa iik tɔk naatn cɛɛ jee dɛnge tu se, jee cɛɛn ki ute jee metin ken sik-kaar-di se tɔnd metin ɔɔ n'aden taadn tɔɔkɔŋ metn kaal naagɔŋ taargen se.

11 Naan terlden ɔɔ: «Nakɔŋ j'ɔyinga kɔy maakɔŋ *Gaar Raa ki se, *Raa taadsenga metin naase ki. Num gan jee kuuy se taargen se paac, naade booyin aan gɔɔ kaal naagɔŋ taara,

12 taa naan se ɔɔ:

*Naade aaka nabo ɔŋ aak ɔk eyo,
naade booyo nabo ɔŋ booy ɔk eyo.*

Ken naade booy ɔkga num, daan naane,

naade terlga maakde do Raa ki ɔɔ naan aden tɔɔl *kusiŋde.*»

Isa tɔɔk metn kaal naagɔŋ taar gen debm kɔnd buru

13 Gɔtn se, Isa deekden ɔɔ: «Kaal naagɔŋ taar maam m'taadsesin ese se jaay naase 'booy ɔkɔŋki ey se, num kaal naagɔŋ taar ken kuuy paac se, anki 'booy kɔkɔŋ ɔɔ di?

14 Debm kɔnd buru se le tec aan gɔɔ debm taad taar Raa.

15 Jee metinge se tec aan gɔɔ kupm ken si jɛŋ doob ki se. Ken naade jaay booyga taar Raa se, *Bubm sitange naar ɔaado ɔɔd taar se maakde ki naatn.

16 Num jee metinge se, tec aan gɔɔ naan maakin ɔk koa. Jee se jaay booyga taar Raa se, naar ɔkin maakde ki ute maak-raapo.

17 Nabo naade se ɔŋ ɔkin tɔɔg eyo, ɔŋ taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ɔŋ ɔŋ te maakde kaam kalan eyo. Ken dubar ɔŋdenga ey le k'baagdenga dabar gen taar Raa sum ɔɔ, naade naar resn ute kaal maakden do Raa ki se naatn.

18 Jee metinge se, tec aan gɔɔ gɔtn ɔk jii kaagɔn ute kɔrɔndina. Naade se booyga taar Raa,

19 nabo naade uun nirlde do nakge tun do *duni ki, je maala ute nakgen jeege lee dɔŋ se. Nakgen se ɔɔ, ɔaado maak-saapde ki ɔɔ gaasin taar Raa se ɔŋ ted naaba maakde ki eyo.

20 'Booyki, kupm si do naan ken jiga se tec aan gɔɔ jeegen booy taar Raa ɔɔ took aal maakde do ki. ɔɔ taar Raa se ɔlde naade tedn nakgen bɛɛ bɛɛ. Jee metinge se tec aan gɔɔ gem

* 4:12 Aak Eza 6.9-10.

ken ək kaama bεε bεε, kengen metiŋge tec aan gɔɔ gem ken ək kaama dena ɔɔ kengen kuuy se tec aan gɔɔ gem ken ək kaama den cir se.»

Kaal naagŋ taar gɛn lɔmpɔ
(Lk 8.16-18)

²¹ Ter Isa deekden daala ɔɔ: «Nam ɔɔcga lɔmpin num, deebin dukulu don ki ne? Lɔ ɔndin metn danjal ki la? Bεeki num, an kuun kɔl raan ey la, taa wɔɔr gɔtɔ?»

²² Taa di nakŋ ko k'kɔyin se utu toodn tal, nakŋ ken jeege jeel metin ey se, jeege utu 'jeel metin paac.

²³ 'Booyki bεε. Debm ək bi booyo num, booy ək taar se!»

²⁴ Isa terl deekden daala ɔɔ: «ɔndki kɔndɔ ute taar naase 'lee 'booyki se. Taar ken Raa edsesiŋ se, utu asesiŋ dɔɔɔ, ute nakŋ ken naase 'lee 'dɔɔjnki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiŋ dɔɔjn doocŋ cirr cirr daala.

²⁵ Taa debm ək se j'an kɔmb do ki, num debm ək ey lε, ken cɔkɔn naan ək se kic ɔɔ, j'an tɔsn naatn.»

Kaal naagŋ taar gɛn nakŋ teec kaliŋ ki
(Mt 13.31,32; Lk 13.18,19)

²⁶ Isa terl taad daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ nakŋ ese: deba kalan ɔaa kɔnd buru maakŋ gɔtin ki.

²⁷ Ken maakŋ nɔɔr ken naan tood toodɔ lɔ, katar ken lek leke, gɔtn se kupu teec kaliŋ ki ɔɔ teepe, gan naan jeel metin eyo.

²⁸ Naan se, ted kupu teec kaliŋ ki, teepe, am tɔɔk doa ɔɔ do se ək kaama jiga.

²⁹ Ken debm maakŋ-gɔtɔ jaay aak nakiŋ aacga se, naan uun gɔrdɔ, baag kɔjn nakiŋa, taa kaadn kɔɔ se aanga.»

Kaal naagŋ taar gɛn kaam nakŋ k'danŋ mutard

³⁰ Ter Isa taad ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se maam m'an kɔmb beyε ute di? ɔɔ ute kaal naagŋ taar gay jaay maam m'an taadin jeege tu se?

³¹ Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakŋ k'danŋ mutard. Ken j'utu j'ɔɔciŋ kɔɔc naan ki se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac.

³² Num gan k'j'ɔɔcinga num, naan magal cir nakgen teec maakŋ ɔar ki se paac. Naan teep ted magala, tɔp ted lεε ɔɔ bini yeelge kic ɔɔ ɔaado uj kujdege do ki.»

³³ Isa dooy jeege ute kaal naagŋ taarge dena tec aan gɔɔ napar naangen ese se ɔɔ naan taadden Taar Raa ken naade an kɔŋ kaasn gɛn booy kɔkɔ.

³⁴ Naan dooy jeege ute kaal naagŋ taara salal. Num ken naan ɔɔpga kaliŋ ki ute jee metin ki num, naan inŋ tɔɔkden metiŋa.

Isa ək daar kuulu
(Mt 8.18-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Bii kən se sum 60, aan teger se, Isa deek jee metiñ ki ɔ: «K'gaanj k'baaki jɛɲ baar kən kaam naane.»

³⁶ Jee metiñ ki se iin ɔñ jee den se ɔ naade uun markabm kən Isa iñg maak ki se ɔ baansiña. Gɔtn se markabgen kuuy kic 60 baa te naade.

³⁷ Gɔtn se kuulu dɔɔbɔ makɔñɔ, ɔl maane aal walak walak ɔ iin dooc dooc maakɲ markaba.

³⁸ Ganj Isa aal don do wasad ki tood tood bia kaam mɔɔtn maakɲ markab ki. Jee metiñ ki tɔnd duriña deekiñ ɔ: «Debm dooyje, berɛ, naajege j'aki kutu ɔ naai 'tɔnd met ey bin se gen dɔo?»

³⁹ Isa jaay dur se, iin aac kaama kuul ki ɔ deek maane ki ɔ: «'Doa, 'tood kaam kalan!» Gɔtn se kuulu daara ɔ gɔtɔ do dil.

⁴⁰ Isa deekden ɔ: «Gen dɔi jaay naase 'beerki bin se? Borse kic 60 ɔñ aalki te maakse dom ki ey la?»

⁴¹ Naade aak nakɲ Isa tɛd se, nirlde teece ɔ gɔtn se naade baag taadɲ ute naapa ɔ: «Kese tap 60 nanja bini, kən kuulu ute maane ki kic 60 tookiñ taariñ se?»

5

Isa ɛd lapia debm kɔɔñ sitan ki
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

¹ Gɔtn se naade aan taa baar Galile kən kaam naane taa naan jeege tun k'danɲden Gerazenige.

² Kən Isa ute jee metiñ ki jaay bɔɔyo naatn maakɲ markab ki sum se, gɔtn se gaaba kalan naar teeco maakɲ iibge tun Yaudge tɛdiño gen tɔl taal yodege se ɔ naan baa dɔɔd Isa. Gaabm se ək kɔɔñ sitan.

³ Naan tiñg maakɲ iibge tun se ɔ gaabm se k'dɔɔkiñ ute ziñziri kic 60, ɔñ əkiñ eyo.

⁴ Daayum j'aaliñ dɔkɔdɔm maala jɛɲ ki ɔ jin k'dɔɔkiñ te ziñziri, num ganj naan gaanj ute dɔkɔdɔm maala ɔ tɔnd tɛrɛɲɲ ute ziñziri se naatn. Nam nam tɔɔg jaay an kəkɲ daar se gɔtɔ.

⁵ Nɔɔrɔ katara, daayum, naan tiñg maakɲ iibge tu ɔ do kɔsge tu, naan tɔɔd tɔɔyɔ ɔ tɔnd gaanj roñ ute koge.

⁶ Kən naan aak Isa met dək se, naan aan baa ɛrg naaniñ ki,

⁷ ɔ naan ɔɔd ɔy makɔñɔ ɔ: «Isa Goon *Raa Taaro, j'ɔñ dɔi ute naai? Berɛ, m'aali Raa mindi ki, ɔñte 'dabaruma.»

⁸ Kən naan taad bin se taa Isa taadɲinga taada ɔ: «Sitan, 'teec naatn ro gaab kən se!»

⁹ Ter Isa tɔnd metn gaaba se ɔ: «Naai roi nanja?» ɔ naan terliñ ɔ: «Maam se rom Dɔɔl asgarge, taa naaje k'ro naap ki.»

¹⁰ Naan eemiñ nɔɔ metiñ ki kɔni kɔni ɔ ñ'ɔñte tuurde naatn maakɲ taa naan kən ese se.

11 Kaam metn kəs ki se ək dɔəl kiŋzirge dɛna gaam gaama.

12 Gɔtn se sitange eem nɔɔ metn Isa ki deekiŋ ɔɔ: «ŉlje naaje se k'baa kɛnd maakŋ kiŋzirge tun ese se.»

13 Ɔɔ naan undden kulu. Gɔtn se sitange se teeco ro gaab kɛn se ɔɔ ba a end maakŋ kiŋzirge tu. Dɔəl kiŋzirgen te dɛndɛ se dɔɔbɔ rus ɔɔ naar aano girdi girdi bɔɔy ba si maakŋ baar ki ɔɔ paac maane ɔsde. Kiŋzirge se ba a ba nakŋ dupu-dio.

14 Kɛn jee gaam kiŋzirge jaay aak nakŋ tɛd se, naade dɔɔb aŋ ba taad nakŋ se jeege tun maakŋ gɛgɛr ki ute jeegen inŋ bɛe naatge tu. Ɔɔ jeege se baado aak nakŋ kɛn tɛd se.

15 Kɛn naade aan ɔŋ Isa se, naade aak gaabm kɛn dɔɔl sitange inŋgo ron ki se, naan metekga ɔɔ inŋ kiŋg ute kaliŋ ron ki. Kɛn naade aakiŋ se, bɛere ba a ɔkde.

16 Jee kɛn aako nakŋ aan do gaab kɛn ək sitange ute gɛn kiŋzirge se, naade ɔɔs maaniŋ jeege tu,

17 ɔɔ jee se ba a eem nɔɔ metn Isa ki ɔɔ ŋ'iin ŋ'ɔnden taa naanɛ.

18 Kɛn Isa ook maakŋ markab ki ba a ba se, gaabm tɛdo kɔɔŋ sitange se eemiŋ nɔɔ metiŋ ki ɔɔ 'baa te naana.

19 Gɔtn se Isa undiŋ te kul eyo, gan naan deekiŋ ɔɔ: «'Baa bɛi ki ɔŋ jeeige se, 'taadden nakgen paacŋ Raa tɛdi naai ki se, ɔɔ kɛɛjŋ kɛn naan ɛɛji doi ki se.»

20 Kɛn naan jaay ba a ba se, baag taadŋ jeege tun taa naan kɛn k'danŋ Gɛgɛrgen-Sik taa bɛɛ paacŋ kɛn Isa tɛdiŋ naan ki se. Ɔɔ jeegen booy taar se, paac se, ɔkden taad eyo.

*Isa tɔɔg cir kɔɔŋɔ ute yoa
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)*

21 Isa iin gɔtn se ook maakŋ markab ki ɔɔ ək tɛrl baado jɛn baar kɛn kaam naane. Kɛn naan jaay aan se, jee dɛnge se baado tus cɛɛŋ ki.

22 Gɔtn se gaaba kalan k'danŋ Jayrus, naan se magal gɛn bɛe Yaudgen lee tusn maak ki, baado jaay aak Isa se, ɛrg metn jɛn ki.

23 Naan eemiŋ nɔɔ metiŋ ki kɔni kɔni ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Maam se, goonum mɛnd baat se ba a ba kooyo. 'Baado ɔnd ji ron ki, taa naan 'kɔŋ lapi ɔɔ 'kiini.»

24 Isa tooko ɔɔ ba a te naana. Ɔɔ jee te dɛndɛ se ək metiŋa ɔɔ tuuriŋ kaam ara kaam ara.

25 Gɔtn se mɛnda kalan bini, gɔtn moosiŋ aan sum se ɔŋ daar eyo. Moosiŋ se, ɔkga baara sik-kaar-dio ron ki.

26 Naan lee dabarga ron dɛna gɔtn jee dawage tu ɔɔ utga jin paac nabɔ ɔŋ te lapi eyo. Num gan kɔɔŋiŋ se ciriŋ cir do ki daala.

27-28 Num naan booyga kɛn j'ɔɔs maan Isa se, taa naan se ɔɔ, naan taad ute maakiŋ ɔɔ: «Kɛn maam m'baa jaay m'utga kaliŋ

sum 60, m'utu m'kəŋ lapia.» Naan̄ end daan jeege tu, 6aado naagŋ Isa ki ɔɔ ut kalina.

²⁹ Naan̄ ken se sum 60, moosiŋ nəŋ ɗaara ɔɔ naan̄ naam ɔk rona.

³⁰ Gətn se Isa naar naam tɔɔgɔ teec ron̄ ki se, naan̄ tərɪ aak jee ɗenge ɔɔ tənd metde ɔɔ: «Naŋa jaay ut kalum se?»

³¹ Gaŋ jee metiŋ ki tərliŋ ɔɔ: «Aaka, jeege 60 tuuri kaam ara kaam ara, jaay tərɪ naai 'tənd metə ɔɔ: «Naŋa 60 utum se? Gen ɗi?»

³² Num gaŋ Isa tərɪ aak jeegen gurugiŋ se, taa kaakŋ nam jaay utiŋ se.

³³ Gətn se mɛnda se 6eer 6aa ɔkiŋa ɔɔ ron̄ ook marga, taa naan̄ jeel nakŋ aan ron̄ ki se. Naan̄ 6aado ooc metn̄ jɛŋ ki ɔɔ taadiŋ nakŋ ken aan doŋ ki se paac.

³⁴ Isa ɗeeekiŋ ɔɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapia; kɔŋi se ai tɛɗn ɗim ey sum.»

³⁵ Ken Isa utu ɗaar taad taad 6ərt se sum 60, jeegen iino 6ee Jayrus ki, naan̄ ken magal *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se, 6aado taadiŋ ɔɔ: «Bere, gooni mɛnda se le, ooyga; Debm dooy jeege se ɔniŋ kaam kalaŋ.»

³⁶ Gaŋ taar naade se Isa tənd met eyo. Naan̄ ɗeek Jayrus ki ɔɔ: «Ŋte '6eere; ɔnd maaki kaam kalaŋ.»

³⁷ Isa ɔŋ nam ɔk metiŋ eyo ɔɔp Pier, Jak, ute genaŋ Jan sum.

³⁸ Ken naade jaay aan maakŋ 6ee ken gen magal 6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se, Isa aak jeege se tɛɗ gaaja gaaja, jee metiŋge eem keeme, kengen metiŋge tooy tooyɔ se.

³⁹ Isa end maakŋ 6ee ki se ɗeekden ɔɔ: «Gen ɗi jaay naase eemki ɔɔ 'tɛɗki gaaja gaaja se? Bere, goon se le ooy te eyo; naan̄ toof toof bi sum.»

⁴⁰ Gətn se naade baagiŋ tooy koogo metiŋ ki. Gaŋ Isa tuur ɔɔɗ jee se paac naatn̄, ɔɔp bubm goono ute koŋa ɔɔ jeegen 6aado ute naan̄ se. Gətn se, Isa end maakŋ 6ee ken j'aal goono maak ki se.

⁴¹ Naan̄ ɔk ji goono ɔɔ ɗeeekiŋ ɔɔ: «*Talita kuum!*» Taar se je ɗeekŋ ɔɔ: m'ɗeeki m'ɔɔ goon mɛnda, iini!

⁴² Gətn se goon mɛnda naar iini ɔɔ baag lea. Goon mɛnda se goon 6aara sik-kaar-dio. Ken jeege jaay aak nakŋ se, 6aa deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo.

⁴³ Gaŋ Isa ɗejden ɔɔ: «Nakŋ se, j'ɔŋte taadn̄ nam ki.» Tər ɗeekden ɔɔ: «Goon mɛnda se j'ɛɗiŋ kɔsɔ.»

6

*Jee Nazarət aal Isa maak ki eyo
(Mt 13.54-58; Lk 4.16-30)*

¹ Isa iin̄ ɔ̄n̄ gɔ̄tn se ɔ̄aa maak̄n̄ naan̄iñ̄ ki ɔ̄ jee m̄etiñ̄ ki ɔ̄aa te naana.

² *Bii sebit jaay aan se, naan̄ end maak̄n̄ *ɔ̄ee k̄en Yaudge lee tusn̄ maak̄ ki ɔ̄ baag dooy jeege. Jee d̄en̄ iñg booy taar naan̄ iñg taad se, taar se tap ɔ̄o ɔ̄kden taad eyo. Naade taad ɔ̄o: «Nakgen se tap ɔ̄o naan̄ ɔ̄ñiño gay? ɔ̄o jeel-taar se nan̄a ɔ̄o taad̄iño, jaay ɔ̄lin̄ t̄ed̄ nak̄n̄-k̄ɔ̄ɔ̄ngen bin se?»

³ Naan̄ se debm̄ tird̄n̄ goon Mari, k̄en lee ɔ̄ɔ̄c̄ daap nakge se ey la? Naan̄ se genaa Jak, gen̄ Joos, gen̄ Jud, ute gen̄ Simon ey la? ɔ̄o genaangen m̄endge ɔ̄o utu t̄iñg te naajege ara ki ey la?» K̄ese ɔ̄o nak̄n̄ k̄en t̄ed̄den naade ɔ̄n̄ aal maak̄de don̄ ki ey se.

⁴ Ḡɔ̄tn se Isa taadden ɔ̄o: «Debm̄ taad taar teeco taar Raa ki se, jeege paac aalin̄ maak̄ ki, num k̄en aalin̄ maak̄ ki ey se, jee maak̄n̄ naan̄iñ̄ ki, taas̄inge, ute jee k̄en maak̄n̄ ɔ̄een̄ ki.»

⁵ Ḡɔ̄tn se Isa ɔ̄n̄ t̄ed̄ te nak̄n̄-k̄ɔ̄ɔ̄bm̄ gam eyo, naɔ̄o t̄ɔ̄nd̄ j̄iñ̄ ɔ̄o do jee k̄ɔ̄ɔ̄nge tu kandum bin sum ɔ̄o naade se ɔ̄n̄ lapia.

⁶ K̄en Isa jaay aak̄de naade baate took̄n̄ kaal maak̄de don̄ ki se, tap ɔ̄o, ɔ̄kiñ̄ taad eyo.

Isa ɔ̄ljeengen sik-kaar-di se naaba

(Mt 10.5-14; Lk 9.1-6, 10.1-20)

Ḡɔ̄tn se Isa iin̄ ɔ̄aa lee dooy jeege maak̄n̄ naange tun ɔ̄ee ḡeɣer Nazaret ki.

⁷ Naan̄ dan̄o jee m̄etiñ̄ k̄en sik-kaar-di se baaḡde t̄ɔ̄l naaba jeege di dio. Ḡɔ̄tn se naan̄ ed̄den t̄ɔ̄ɔ̄go gen̄ cir sitange,

⁸ ɔ̄o d̄ejden ɔ̄o: «ɔ̄ñte 'kuunki d̄im̄ gen̄ k̄ɔ̄k̄n̄ doobo; ɔ̄ñte 'kuunki k̄ɔ̄sɔ, ɔ̄ñte 'kuunki ɔ̄ɔ̄n̄ɔ, ɔ̄ñte 'kuunki gurs, num k̄en 'ɔ̄aaki ɔ̄aa se, 't̄ɔ̄ski sird̄ge ɔ̄o jisege tu sum.

⁹ 'T̄ɔ̄lki saasege j̄esege tu num gan̄ ɔ̄ñte 't̄ɔ̄ski kalge di dio.»

¹⁰ T̄er naan̄ deekden daala ɔ̄o: «K̄en naase aankiga jaay, endkiga ɔ̄ee nam ki num, iñgki ḡɔ̄tn ese sum bini anki kiin̄ ɔ̄aa maak̄ ki. ɔ̄ñte ɔ̄aaki ɔ̄ee nam k̄en kuuyu.

¹¹ Ḡɔ̄tn naase 'ɔ̄aaki jaay jeege baate d̄ɔ̄ɔ̄dn̄ k̄ɔ̄kse se ɔ̄o baate booy taarse num, naase 'teec ɔ̄ñdeki naan̄de ɔ̄o k̄en 'teecki teec se, 'kuɔ̄dn̄ j̄esege tu kic ɔ̄o 'tup̄denki naatn̄. Taa k̄ese aden t̄ed̄n̄ saada.»

¹² K̄en naade jaay ɔ̄aa se taad taar *Raa jeege tu deekden ɔ̄o k't̄erl̄ maak̄de.

¹³ Naade tuur sitange d̄ena ro jeege tu ɔ̄o jee k̄ɔ̄ɔ̄nge d̄ena naade ɔ̄t̄den uubu rode ki ɔ̄o naade ed̄den lapia.

**Erod̄ t̄ɔ̄l Jan-Batist*

(Mt 14.1-12; Lk 3.19-20, 9.7-9)

¹⁴ Gaar Erod̄ se booy jeege ɔ̄ɔ̄s maan̄ Isa, taa nookin̄ eem d̄ɔ̄ɔ̄d̄ ḡɔ̄tɔ ɔ̄aa se paac. Jee m̄etiñge ɔ̄o: «Jan-Batist ɔ̄o duroga daan yoge tu. Taa naan̄ se ɔ̄o Raa ed̄inga t̄ɔ̄ɔ̄go gen̄ t̄ed̄n̄ nak̄n̄-k̄ɔ̄ɔ̄nge.»

15 Jee m̄etingen kuuy se deek ɔ: «Naan̄ ɓo *Eli*.» Ɔo jeegeen kuuy daala deek ɔ: «Naan̄ se debm taad taar teeco taar Raa ki tec deb kalan̄ maak̄ jeejege tun taad taar teeco taar Raa ken do d̄akin̄ se.»

16 Gan̄ ken̄ Er̄od booy j'ɔosiñ maan̄ Isa se, deek ɔ: «Kese Jan-Batist ken̄ maam m'ɔl k'gaan̄ don̄ se ɓo duroga daan yoge tu.»

17-18 Ken̄ naan̄ taad bin se taa naan̄ ɔkga k̄ok Er̄odiad, m̄end ḡenaan̄ Pilip. Num gan̄ Jan ɓaado deekin̄ ɔ: «K̄ok̄ naai ɔk m̄end ḡenaai se doobiñ eyo.» Taa naan̄ se ɓo, Er̄od ɔl k'j'ɔk k'd̄ooko Jan ɔ ɔl k'baa k'j'ɔlin̄ maak̄ dangay ki.

19 Taa naan̄ se ɓo, Er̄odiad kic ɓo ɔk Jan ute taar-maaka. Naan̄ je doobm an̄ t̄ɔl ɓo, gan̄ ɔñ eyo.

20 Er̄od se aal Jan maak̄ ki taa naan̄ jeele Jan se t̄ed nakge te doobiña, naan̄ se debm *salal. Taa naan̄ se ɓo, Er̄od aakin̄ don̄ ki. Ken̄ Jan jaay baaga taadn̄ taara num, doobm ron̄ tap ɓo, naan̄ jeel eyo. Ute naan̄ se kic ɓo, ken̄ Jan jaay baaga taadn̄ taara num, Er̄od booy se, maakin̄ raapo.

21 Gan̄ bii kalan̄ se, Er̄odiad ɔñ doobm ḡen t̄edn̄ nak̄ ken̄ naan̄ maakin̄ jen ro ki, kaad ken̄ Er̄od t̄ed t̄ed maak- raapm̄ bii koojin̄ se. Er̄od t̄ed k̄ɔs̄o te kaaye d̄ena, dan̄o jee magalgen c̄een̄ ki, magal asgaringe ɔ magalgen taa naan̄ Galile ki kici.

22 Ken̄ jeege jaay tus maak̄ ɓee ki ḡen t̄edn̄ maak- raapde se, ḡɔtn̄ se goon̄ Er̄odiad m̄enda se, ɓaado end ɔñde ɔ baag daama. Ken̄ Er̄od te jeege jaay aakin̄ naan̄ daam daama se, naade paac maakde raapo. Taa naan̄ se, gaarge taad̄in̄ ɔ: «Nak̄ naai maaki je se, t̄ɔnd̄ m̄etuma, m'aisin̄ k̄eda.»

23 Naan̄ deekin̄ ɔ: «Maam se m'naam roma, nak̄ naai 'je d̄i d̄i bini c̄eesn̄ taa naan̄um kic ɓo, m'aisin̄ k̄eda.»

24 Ɔo goono se teec ɓaa t̄ɔnd̄ m̄etn̄ koña ɔ: «Kaaya, maam se m't̄ɔnd̄ m̄etn̄ nak̄ gay?» Gan̄ koñ t̄erlin̄ ɔ: «'Baa 'deek ɔ: maam se m'je do Jan-Batist.»

25 Ḡɔtn̄ se, goono naar end ɓaa ɔñ gaarge, deekin̄ ɔ: «'Gaan̄ ɛdumo ȳok̄ɔd̄o do Jan-Batist se maak̄ supura ki.»

26 Ken̄ gaarge jaay booy taar se, maakin̄ tuju. Naɓo aan̄ ḡoo naan̄ naamga naam taarin̄ naan̄ jeege tu se, doobm naan̄ an̄ k̄ɔd̄n̄ don̄a se, ḡɔt̄o.

27 Ḡɔtn̄ se sum ɓo, gaarge naar ɔl asgar taa ano ɓaa ute do Jan-Batist. Asgar se iin̄ ɓaa gaan̄o do Jan-Batist maak̄ dangay ki.

28 Naan̄ uuniño do Jan se maak̄ supura ki, ɓaado ɛd̄in̄ goon̄ m̄end ki ɔ goon̄ m̄end se uun̄ ɓaa ɛd̄in̄ koñ ki.

* 6:15 *Eli se debm taad taar teeco taar Raa ki do d̄akiña ɔ naan̄ se Raa uun̄ ɓaansinga maak̄ raa ki, ooy te eyo. Aak 2Gar 2.11.

29 Kεn jee μετn Jan jaay booyo οο mεldε ooyga se, naade uun baa duubiη†.

Isa εd kοsο jeege tun dupu-mii

(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

30 *Jee kaan naabm Isage baado tus cεεη ki οο taadiη nakgen paacη naade tεdο οο dooy ken naade dooyo jeege.

31 Gοtn se οk jeege dεna, jee baa baao, jee tεrlo tεrε, gοtn naade an kοs kic bo gοtο. Taa naan se, Isa dεekden οο: «Naase se, iik 'tοοk 'baaki do kοd-baar ki taa aki baa tοol kοοr se cοkο.»

32 Gοtn se naade ook maakη markab ki οο gaan baa do kοd-baar ki kalde ki.

33 Gan naade jaay baa baa se, jee den se aak jeeldεga. Gοtn se naade naar teeco maakη gεgεrge tu paac, naade aan deel naan ki te jεdε. Gοtn naade baa baa se, naade bo nοη aan deete.

34 Kεn Isa aan jaay booyo maakη markab ki se, naan aak jee dεnge se, naan εηjden dode ki, taa jeege se tec aan gοο baatgen οk debm gaam eyo οο gοtn se naan baagde dooy ute taarge dεna.

35 Gοtn se, jee μετιη ki aak kaada baa se, baado οηηηa dεekiη οο: «Bεrε, gοtn ese daaniη kοd-baara, dοk ute bea οο kaada ε kic bo baaga.

36 Jeege se οηde wοοkη baa bεe naatge tu ute maakη naange tun gοοr gοοr ute gοtn ese se, gεn baa je dugη nakη kοsο.»

37 Gan Isa tεrlden οο: «Jeege se, naase mala εddekι kοsο!» Gοtn se naade dεekiη οο: «'Je j'ade baa dugη mappa gεn tamma kaaru di‡ jaay j'aden kedn naade kοs la?»

38 Isa dεekden οο: «Naase οkki mappa kando? 'Baa aakiηki tu!» Kεn naade baa aakiη se, tεrε baado taadiη οο: «Naaje se j'οk mappa mii ute kenjge dio.»

39 Gοtn se Isa taad jeege tun μετιη ki οο jee se paac gaandekι dοοb dοοb οο k'j'ing do mu zεεrge tu.

40 Naade ing rεεs se: jee μετιηgen kaaru kaaru, jee μετιηgen si-mii si-mii.

41 Gοtn se Isa tοs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamiη raan, tοom Raa, mappa se naan dupiηa οο εdiη jeege tun μετιη ki οο naade baa nigιη jeege tu. Οο kenjgen di se kic, Isa gaan nigιη jeege tu paac.

42 Οο gοtn se naade paac οs dεrεη ute maraadde.

43 Togh mappan naade οs οοp se, k'tuuniη se dοoc gοrno sik-kaar-dio οο kenjgen naade οs se kic bo οοpga.

44 Jeegegen οs paac se, naade gaabge dupu-mii.

Isa lee do maane ki

(Mt 14.22-36; Jn 6.15-22)

† 6:29 Yaudge se naade duub yodege naan ki eyo, num naade tοl taaliη maakη iioge tu. ‡ 6:37 Tamman kεn kaaru di se aas te gursn debm tεdn naabm j'οgιη gεn biι kaaru dio.

45 Naan̄ ken se sum 60, Isa deek jeege tun metin̄ ki ɔ k'j'ook maakn̄ markab ki, k'gaan̄ k'deel k'baa do jɛn̄ ken naane kaam aak gɛgɛr Betsaida kɔr naan̄ utu wɔɔk wɔɔk jeege se.

46 Ken̄ Isa wɔɔk jeege aas se, naan̄ iin̄ 6aa ook do kɔs ki gen̄ keem Ra.

47 Ken̄ markaba jaay aan daan maane ki se, kaada 6aaga ɔ Isa ɔɔp do jɛn̄ ki kalin̄ ki.

48 Kaad̄ ken̄ Isa jaay aakde, naade dabar gen̄ deepm maane taa kuulu ɔl deeb dode ki se. Ken̄ gɔtɔ ɔɔpga baata aki kiip se, Isa 6aa kɔn̄ jeunge se, leedo do maane ki, sakde ɔmb beye aan gɔɔ adega deele.

49 Ken̄ naade jaay aak Isa lee lee do maane ki se, naade aakin̄ se saap ɔ nirl nam. Gɔtn se naade baag tɔɔdn̄ tɔɔyo,

50 taa naade paac aakinga, kese 60 teedden nirlde. Gan̄ Isa naar taadden ɔ: «ɔkki maakse tɔɔgɔ. ɔnte 'beerki, kese maama.»

51 Naan̄ ook maakn̄ markab ki ute naade. Gɔtn se kuulu daara, num nakn̄ se deel dode ɔ ɔkden taad̄ eyo.

52 Taa nakn̄-kɔɔbm̄ naan̄ ted̄ ro mappa ki se, naade ɔnd te te metin̄ eyo, taa bide ɔn̄ booy ɔk metn̄ nakn̄ se eyo.

Isa ed̄ lapia jee kɔɔnge tun taa naan̄ Genezarɛt ki

53 Ken̄ naade gaan̄ baar jaay aan taa naan̄ Genezarɛt ki se, naade 6aa daar jɛn̄ ki ɔ dɔɔk markabde.

54 Ken̄ naade jaay bɔɔyo maakn̄ markab ki naatn̄ se, jee se naar 6aa aak jeel Isa.

55 Jeege se aan̄ wɔɔk taa naan̄ ken se paac ɔ tuuno jee kɔɔnge do nakn̄ tooddege tu ɔ 6aano gɔtn naade booy j'ɔ Isa utu se.

56 Gɔtn naan̄ aanga tak se, ken̄ maakn̄ gɛgɛrge tu, maakn̄ naan̄ baat ki, ken̄ maakn̄ naan̄ magal ki, lɔ ken̄ 6ee naat ki, jeege 6aano ute jee kɔɔndege bɔɔr ki. ɔ naade sel̄ metn̄ Isa ɔ n'ɔnde num naade kutn̄ taa kalin̄ sum. ɔ jeegen paacn̄ ut taa kalin̄ se, ɔn̄ lapia.

7

Isa taad̄ te nakn̄ bugn̄ Yaudge

(Mt 15.1-9; Lk 11.37-41)

1 *Parizige ute jee jeel taad̄n̄ tɔɔkn̄ metn̄ Ko Taar Raage kandum iin̄o Jeruzalem ki, 6aad̄o tus gɔtn̄ Isa ki.

2 Gɔtn se naade aak jee metin̄ ken̄ metinge se, tug te jidege aan gɔɔ gen̄ bugdege ey sum 60, baag kɔsɔ.

3 Taa Parizige ute Yaudge paac se uun nakn̄ bugdege. Ken̄ naade jaay tug te jidege aan gɔɔ gen̄ bugdege ey se, naade ɔs dim̄ eyo.

4 Ken̄ naade 6aaga suuk ki jaay 6aadoga num, naade tug rode jaay baag kɔsɔ. Num naan̄ se sum eyo, ted̄ nakn̄ bugdegen

kuuy kic dɛna aan gɔɔ kɛn ɔɔp kɔɔpɔdege, nakɲ takɲ maandɛge ɔɔ gidirɔdege.

⁵ Parizige ute jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage se tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Taa dɪ jaay jee mɛti ki baate kuun nakɲ bugjege se? Gɛn dɪ jaay naade tug te jidege aan gɔɔ gɛn bugjege ey sum ɓo, baag kɔɔsɔ se?»

⁶ Isa tɛrldɛn ɔɔ: «Naase maa jee maakse dio! Do dɔkiɲ kic se Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ:

*Jeegen ese se tɔɔmum ute taarde sum,
ey num maakde se dom ki eyo.*

⁷ *Kɛn naade baadoga kɛrgɲ naanum ki gɛn keemum kic ɓo, cɛr sum,*

*taa nakɲ kɛn naade lee dooy jeege se lɛ,
dooyde ute nakɲ kɛn jikilimge lee tɛd se sum.**

⁸ Nakɲ kɛn *Raa taad ɔɔ gɛn tɛda tap ɓo, naase ɔɲki ɔɔ uunki nakɲ jikilimgeen lee tɛd se ɓo ciri.»

⁹ Tɛr Isa taadden daala ɔɔ: «Nakɲ kɛn Raa taad gɛn tɛda tap ɓo, naase 'rɛsiɲki naatɲ ɔɔ 'tɛdki ɓo nakɲ bugsege.

¹⁰ Ey num *Musa taad ɔɔ ne: '*Sook koi ki te bubiki.*† «Tɛr naan taad daala ɔɔ: *Debm jaay naam koɲ te bubin se k'tɔɔliɲa.*‡

¹¹⁻¹² «Num gan naase se, 'taadki ɔɔki nakɲ kɛn deba kɛdɲ koɲ ki ey lɛ bubin ki se, jaay deekga ɔɔ: «Kɛse tɛdga kɔɔrban.» Kɔɔrban se je deekɲ ɔɔ: nakɲ se ɔɔpga gɛn Raa. ɔɔki, debm bin se kɔɲ noogɲ koɲ ute bubin ey sum. Kɛn bin se naan je tɛdɲ bɛɛ koɲ ki ute bubin ki kic num, naase 'gaasiɲki.

¹³ 'Tɛdki bin se, naase 'tujki taar Raa, 'dooyki jeege ɓo ute nakɲ bugsege. ɔɔ naase utu 'tɛdki nakgen kuuy dɛna tec napar nakgen se.»

Nakɲ tuj debkilimi naan Raa ki

¹⁴ Gɔtn se Isa danɔ jee dɛnge daala ɔɔ deekɛden ɔɔ: «Udki bia ɔɔ 'booy ɔkki taar kɛn maam m'asen taad se!

¹⁵ Kɛn tuj debkilimi naan Raa ki se nakɲ naan uun ɔl taarin ki jaay ɓaa maakiɲ ki se eyo, num gan nakɲ iinɔ saapiɲ ki jaay teec taarin ki se ɓo, kɛn tujinɲ naan Raa ki.

¹⁶ ['Booyki bɛɛ, debm ɔk bi booyo num, 'booy ɔk taar se.]§

¹⁷ Kɛn Isa jaay iinɲ ɔɲ jee dɛnge ɔɔ ɓaa been se, gɔtn se jee metin ki tɔnd metina ɔɔ: «'Taadɲen tu mɛtn kaal naagɲ taar se.»

¹⁸ ɔɔ naan tɛrldɛn ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki metin ey ne? Naase 'jeelki ey la nakɲ kɛn debkilimi ɔs jaay booy ɓaa maakiɲ ki se an kɔɲ tujinɲ naan Raa ki eyo.

* 7:7 Aak Eza 29.13. † 7:10 Aak Dt 5.16. ‡ 7:10 Aak Ekz 20.12, 21.17 ɔɔ Dt 5.16.

§ 7:16 Bersen ara se maakiɲ kitapgen metinge se gɔtɔ.

19 Taa nakɲ debkilimi jaay ɔs se, bɔɔy ɓaa maakin ki ɔ tɛdga num, ɓaa naamin ci naatn.» Kɛn Isa taaf bin se ɔ nakɲ kɔsɔ paac se ɔk taar eyo, debkilimi 'kɔɲ kɔsɔ.

20 Isa tɛrl taadɛn daala ɔ: «Nakɲ iinɔ saapm debkilim ki jaay teec taarin ki se ɓo, kɛn tujin naan Raa ki.

21 Taa saapgen jig ey paac se teeco maakɲ debkilim ki. Kɛse ɓo kɛn ɔl jeege lee ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ, ɓoogo, tɔɔl jeege,

22 ɛɛs mɛnd jeege ɔ gaabm jeege, tɛd jee tamage, tɛd *kusiɲ ɓaa ute naande, aan jeege dala, tɛd nakɲ maakɛ jea, tɛd maak-kilimi ro jeege tu, naaj jeege, nook rode ɔ ɔldɛ naadɛ tɛd jee dɛrlge.

23 Nakgen kusiɲ ese paac se teeco saapm debkilim ki, kɛse ɓo kɛn tujin naan Raa ki.»

*Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔ aal maakin do Isa ki
(Mt 15.21-28)*

24 Kɛn Isa taaf nan taarin se, naan iin ɔɲ ɓɔtn se ɔ ɓaa taa naan Tir ki. Naan aan se, ɛnd maakɲ ɓee ki. Naan je nam jeel ɓɔtin eyo, nabo ɔɲ te ɓɔtn naan an koom eyo.

25-26 ɓɔtn se mɛnda kalan bini, mɛnd Yaud eyo. Naan se mɛnd Penisi ting taa naan Siri ki ɔ naan ɔk goon mɛnda ɔ gooniɲ se ɔk kɔɔɲ sitan. Mɛnd se booyga j'ɔɔs kɔɔs maan Isa, ɓɔtn se naan naar ɓaadɔ ɔɲina, ɛrg mɛtn jɛɲ ki ɔ tɔnd mɛtin ɔ n'tuuriɲ sitan ro gooniɲ ki se naatn.

27 Gaɲ Isa taadin ɔ: «ɔɲ gaange se ɔs aasɛ jaayo. Mɛt ki eyo kɛn gaange ɔs dɛrɛɲ te ey sum ɓo k'tɔsn kɛɛn kɔsn se gaan ɓɛsge tu.»

28 Num gaɲ mɛnda se tɛrlin ɔ: «Deere Mɛluma, kɔsn si ji gaange* tu mɛtn tabil ki se ɓo gaan ɓɛsge tuun ɔɔ.»

29 Isa tɛrlin ɔ: «'Baa, do taari ki se gooni sitan teec ɔɲinga.»

30 Kɛn mɛnda jaay tɛrl aan ɓeen ki se, ɔɲ gooniɲ sitan teec ɔɲinga ron tɔɔlinga, toof toof danjal ki.

*Isa ɛd lapia debm duguy ki
(Mt 15.29-31)*

31 Naan kɛn se, Isa iin ɔɲ taa naan Tir ɔ tɛrl ɓaa taa naan Sidɔɲ ki ɔ naan aal kaam taa naan kɛn k'danin Gɛgergen Sik jaay ɔk tɛrlo kaam aak taa baar Galile.

32 ɓɔtn se j'ɔk k'ɓaano ute debm duguy ɔ debm duguy se kɛn taad kic ɓo j'ɔɲ k'booy k'j'ɔk mɛc eyo, jeege eem nɔɔ mɛtn Isa ki ɔ n'ɔnd jin don ki taa an kɛɛn lapia.

33 Isa ɔk gaabm se, ɓaansiɲ dɔk ute jee dɛnge, ɔl jinɔ bin ki ɔ tɛrl tup ɓooro jin ki ɔ ut rɔɔɲina.

* 7:28 Gaan Yaudge se naadɛ tɛd rode aan ɓɔɔ gaangen maakɲ ɓee ki ɔ jee mɛtijil naadɛ ey se naadɛ aakɛ aan ɓɔɔ ɓɛsge.

³⁴ Gōtn se naan̄ uun kaamin̄ raan̄ ɔɔ ɔl koŋ pirr̄ ɔɔ naan̄ deek gaab̄ ken̄ se ɔɔ: «Eppata!» Eppata se je deekŋ ɔɔ: ɔɔɔ!

³⁵ Gōtn se gaaba naar booyo, rōōniŋ tērle ɔɔ naan̄ baag taadn̄ cey.

³⁶ Isa taadd̄en ɔɔ j'ōnte taadn̄ nam ki. Gaŋ jee se taad̄ jeege tu uun sird sird.

³⁷ Naade aak nakŋ se deel dode ɔɔ ɔkden taad̄ eyo, deek ɔɔ: «Naan̄ se tēdn̄ nakgen paacŋ jig aak eyo. Tēd̄ jee duguyge booyo ɔɔ jee ɔŋ taad̄ taar ey kic ɔo taada!»

8

Isa ed̄ kōsɔ jeege tun dupu-ɔɔ

(Mt 15.32-39; Mk 6.35-44; 2Gar 4.42-44)

¹ Maakŋ biige tun se, jeege ɔaado tus dēn daala num dīm naade kōs kic ɔo gōtɔ. Gōtn se Isa dan̄o jee metiŋ ki ɔɔ taadd̄en ɔɔ:

² «Jee dēn ese maam m'aakde se m'ējɔdenga dode ki, taa naade tēdga bii mōtɔ ute maama ɔɔ dīm kōsde gōtoga.

³ Ken̄ m'ōnd̄en naade ɔaaga ute ɔode num, naade ɔaa baatn̄ doob ki, taa jee metiŋge se iino gōtn dōkɔ.»

⁴ Jee metiŋ ki tērliŋ ɔɔ: «Gōtɔ le dōk ute ɔea; gōtn ara se j'ade kōŋ mappa gay jaay j'ade kēdn̄ naade kōsn̄ dēreŋ se?»

⁵ Isa tōnd̄ metde ɔɔ: «Naase tap ɔo ɔkki mappa kando?» ɔɔ naade tērliŋ ɔɔ: «Naaje k'j'ok cili.»

⁶ Gōtn se Isa deek jee denge tu ɔɔ k'j'iŋ naan̄ ki. Naan̄ tōs mappan̄ cili se jiŋ ki, tōom *Raa aas se, naan̄ dup̄ ed̄iŋ jeege tun metiŋ ki ɔɔ naade ɔaa nigin̄ jee denge tu.

⁷ Naade ɔk ken̄jge sēem sēem kandum bin kici. Taa naan̄ se Isa tōom Raa kici ɔɔ deek jee metiŋ ki ɔɔ ɔaa nigdesiŋki kici.

⁸ Gōtn se jeege ɔs dēreŋ ute maraadde. ɔɔ togŋ ɔɔp se, jee metiŋ ki tōs ɔmbiŋ maakŋ gōrŋge tu cili.

⁹ Jeege ɔs se ɔaa ɔaa nakŋ dupu-ɔɔ. Jaay Isa ɔlden̄ k'wōk k'ɔaa.

¹⁰ Gōtn se naan̄ naar ook maakŋ markab ki ute jee metiŋ ki ɔɔ gaan̄ ɔaa taa naan̄ ken̄ k'dan̄iŋ Dalmanuta*.

Isa ute magal Yaudge

(Mt 16.1-12, 12.38,39; Lk 11.16,29)

¹¹ *Parizige ɔaado baag naajŋ ute Isa. Naade je an̄ goom kōkŋ do taariŋ ki, tōnd̄ metiŋ ɔɔ ŋ'tēdd̄en nakŋ-kōōbm̄ ken̄ iino gōtn Raa ki.

¹² Isa ɔl koŋ pirr̄, deek ɔɔ: «Jee duni ken̄ ɔorse jaay je nakŋ-kōōbɔ se gēn̄ dī? 'Booyki bēē, m'asen taada, jee se j'aden tēdn̄ nakŋ-kōōbm̄ gam eyo.»

* **8:10** Dalmanuta se naan̄ gēger ute baar Galile ki se, naan̄ sak kaam kaada toocŋni.

13 Gətn se Isa ute jee mətiŋ ki iin ɔnde, ook maakŋ markab ki ɔɔ gaan deel ɔaa jɛŋ kɛn kaam naane.

ɔndki kəndɔ ute dooy ɣɛn *Parizige ute ɣɛn *Eɾɔd

14 Kɛn naade ɔaa ɔaa te markabde do maane ki se, jee mətiŋ ki aak se ɔɔpdenga mappա kalan sum, taa naade dirigidnoga tso te mapp eyo.

15 Gətn se Isa baagde deje ɔɔ: «ɔɔdki dose ɔɔ ɔndki kəndɔ ute ɔɾɔm Parizige ɔɔ ute ɣɛn Eɾɔd se.»

16 Gətn se jee mətiŋ ki baag naajn ute naapa se, taa naade tso te mapp eyo.

17 Gaŋ Isa jeelga maak-saapde se deekden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'naajki ute naapa ɔɔ k'j'uunkiro te mapp ey se? Borse kic ɔo naase aak ɔkki te eyo ɔɔ 'booy ɔkki te ey rək la? Lɔbu 'booy ɔkki te mətn taar se ey le?»

18 Nakŋ maam m'ted se, naase aakinŋkiga naɔo aak ɔkiŋ te eyo ɔɔ nakŋ maam m'taadsen se 'booyki naɔo 'booy ɔkiŋ te eyo. Naase 'saapki tu,

19 kɛn m'dup mappan mii jaay m'ed gaabge tun dupu-mii ɔs se, kɛn ɔɔp se naase 'tuun 'doockiro ɣɾnɔ kando?» Naade tɛrlin ɔɔ: «Sik-kaar-dio.»

20 «ɔɔ kɛn m'dupo mappagen cili jaay m'ed jeege tun dupu-ɔɔ ɔs se, mət kɔɔpin se naase 'tɔskiro ɣɾnɔ kando?» Naade tɛrlin ɔɔ: «Cili.»

21 Gətn se Isa tɛrl taadden daala ɔɔ: «Te naan se kic ɔo, naase 'booy ɔkki te ey ɔɔrt la?»

*Isa ed lapia debm kaam-tɔɔk ki
(Mk 10.46-52; Jn 9.1-11)*

22 Isa ute jee mətiŋ ki jaay aan naan kɛn Betsaida ki se. Gətn se jeege ɔk ɔaano ute debm kaam-tɔɔkɔ ɔɔ eemin nɔɔ ɔɔ ŋ'ɔl jin ŋ'utiŋa.

23 Isa ɔk ji debm kaam-tɔɔkɔ ɔɔ tɔɔd teecŋsin naata maakŋ naan kɛn se. ɔɔ naan baagin tupm ɔooro kaamin ki ɔɔ ɔnd jin don ki ɔɔ tɔnd mətiŋa ɔɔ: «Naai aak dim lɔbu ɣɔtɔ?»

24 Debm kaam-tɔɔkɔ se ɔɔd kaamina ɔɔ deek ɔɔ: «Yee, maam m'aak jeege lee lea, naɔo m'aakden tec aan ɣɔɔ kaagge.»

25 Gətn se, Isa tɛrl ɔnd jin kaam gaab kɛn se daala ɔɔ gaabm se ɔŋ lapia, kaamin ɔɔd aak kɛleŋ.

26 Isa taadin ɔɔ: «ɔŋte 'kaal ute maakŋ ɔea ɔɔ uun doobi, 'ɔaa bei ki.»

*Pier taad ɔɔ Isa se naan ɔo *al-Masi
(Mt 16.13-28; Lk 9.18-27)*

27 Isa iin ɔaa ute jee mətiŋ ki, ɔaa maakŋ naange tun cɛɛ gɛgɛr Sezare kɛn taa naan Pilip ki. Kɛn naade ɔaa ɔaa doob ki se, Isa tɔnd mətde ɔɔ: «Gɛn jeege tu num, maam se tap ɔo m'nanja?»

28 Naade t̄erlin̄ ɔ: «Jee m̄etinge ɔ naai Jan-Batist, jee kuuy ɔ naai *Eli; kengen kuuy taad ɔ naai se deb kalan̄ maak̄n̄ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do d̄ok̄in̄ se.»

29 Num Isa t̄ond̄ m̄et̄de daala ɔ: «Gen̄ naase ki num, ɔki maam tap ɔ m'nan̄a?» Pier t̄erlin̄ ɔ: «Naai ɔ al-Masi.»

30 Ḡotn̄ se Isa aac̄den̄ kaama ɔ taar se j'ɔ̄nte ɔaa taad̄n̄ nam ki.

Isa taad̄ taa yona ute gen̄ durina

31 Ḡotn̄ se, Isa baag dooy jee m̄etin̄ ki ɔ b̄eeki se, *Goon Deba se utu 'dabar kusin̄ aak eyo. Magal taa ɔee Yaudge, *magal jee t̄ed̄n̄ s̄erke Raage tu, ute jee jeel taad̄n̄ t̄ok̄n̄ m̄et̄n̄ Ko Taar Raage, naade se utu an̄ k̄ōd̄n̄ kundu ɔ utu an̄ t̄ōl̄o. Naan̄ ooy, t̄ed̄ga bii m̄ōt̄o jaay ɔ s̄om, ade duru.

32 Taar se naan̄ taad̄desin̄ tal tal. Gan̄ ḡotn̄ se Pier dan̄ ɔaansin̄ c̄ees ki ɔ ɔaagin̄ mooyo.

33 Num gan̄ Isa t̄erl̄ aak jee m̄etin̄ ki, aac kaama Pier ki, deekin̄ ɔ: «*Bubm̄ sitange, iik naatn̄ c̄eem̄ ki gam naane! Taa saapm̄ naai se gen̄ Raa eyo, k̄ese saapm̄ jikilimge.»

Isa se j'an̄ daan̄ j'ɔ̄ d̄i

34 Ḡotn̄ se Isa dan̄o jee ɔenge ute jee m̄etin̄ ki, taad̄den̄ ɔ: «Debm̄ jaay je am daan̄ num, 'baatn̄ ron̄ mala, 'kuun kaagn̄ yona† jaay ɔ am daana.

35 Taa debm̄ jaay je kaajn̄ kon̄ se utu an̄ kutu naan̄ Raa ki, ɔ debm̄ ut kon̄a taa maama ɔ taa Labar Jiga se utu an̄ kaaja.

36 Ken̄ debm̄ jaay *duni ute magalin̄ ɔ kaam jin̄ kic num, ken̄ naan̄ kutn̄ kon̄ naan̄ Raa ki se, naan̄ an̄ k̄on̄ d̄i ro ki?

37 Ey num debkilimi se kon̄a se, naan̄ an̄ dugin̄ ute d̄io?

38 ɔ jee dunia ken̄ ɔorse t̄ed̄ga jee *kusinge ɔ tujga ɔrm̄de naan̄ Raa ki se, naan̄ naade ki se jaay debm̄ t̄ed̄ s̄ok̄on̄o taa maama ɔ taa taarum se, maam *Goon Deba kic ɔ s̄ok̄on̄o utu am t̄ōl̄ taa naan̄ kici, biin̄ m'ade ɔaa maak̄n̄ Gaar Bubum ki ɔ ute gen̄ k̄ōd̄ingen̄ *salal se.»

9

1 Ḡotn̄ se Isa deek̄den̄ daala ɔ: «Deere, 'booyki b̄ee, m'asen taada: maak̄n̄ jeege tun ɔorse utu ara se, m̄etinge se kooy ey sum ɔ utu kaak̄n̄ maak̄n̄ *Gaar Raa ken̄ ade ɔooy te t̄ōḡina.»

**Raa ooj ro Isa*

(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

2 Ken̄ bii m̄ēce jaay deel se, Isa dan̄ Pier, Jak ute Jan ɔk ɔaande do ko ki j̄erle kalde ki. Ken̄ naade aan se, ḡotn̄ se Raa ooj t̄erlin̄ ron̄a naande ki.

† 8:34 K̄ese je deek̄n̄ ɔ naai 'took̄n̄ dabar bini gen̄ kooy taa Isa aan ḡō ken̄ Isa dabar ooy ro kaag ki taa naai se.

³ Kalinge ɓaa tɛd raap lak lak ɔɔ ɔmb met ki birin birin. Debm do naan ki jaay keɓn kɔɔdn kalin aan gɔɔ naan se, gɔtɔ.

⁴ Gɔtn se, jee metin ken mɔtɔ se naar aak *Eli ute *Musa teec naande ki, daar taad taad ute Isa.

⁵ Pier deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooyje, beeki num, j'aki king gɔtn ara ki ɓo jiga; ɔn j'asen taal daabge mɔtɔ, kalan naai ki, kalan Musa ki ɔɔ kalan Eli ki.»

⁶ Ken naade beere jaay ɓaa ɔkde se, taar ken Pier taad se kic ɓo taad ren sum, jeel metin eyo.

⁷ Gɔtn se, gapara naar ɓaado deebde bat. Ɔɔ maakn gapar ki se, k'booy mind deba taad ɔɔ: «Naan se Goonuma, ken maam jena. 'Booy uunki taarina!»

⁸ Gɔtn se, jee metin ki naar terl aak ceesde ki se, nam gɔtɔ ɔɔp Isa kalin ki ɓo ute te naade sum.

⁹ Kaad ken naade utu ɓɔɔyɔ ɓɔɔy kon se, Isa dejde ɔɔ: «Beere, nakn naase aakkiro se, ɔnte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

¹⁰ Gɔtn se naade uun taarina, gan naade naaj ute naapa do taar ken naan taad ɔɔ utu ade dur daan yoge tu se, taar se tap ɓo, je taadn ɔɔ di?

¹¹ Gɔtn se naade tɔnd metin ɔɔ: «Gen di jaay jee jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raage taad ɔɔ Eli ade ɓaa jaay *al-Masi ade ɓaa se?»

¹²⁻¹³ Naan terlden ɔɔ: «Deere, Eli utu ade ɓaao ɔɔ naan ɓo utu tɔnd daapm nakge paac ute doobin jaayo. Num 'booyki m'asen taada: Eli se le baadoga, naɓo jeege tedinga nakn naade maakde je don ki, aan gɔɔ ken Kitap taado do dɔkina. Num ter maakn Kitap ki se, Raa taadga taad kic ey la ɔɔ Goon Deba se, utu dabar kusina ɔɔ jeege utu an baate.»

Isa ed lapia goon ken ɔk kɔɔn sitan

(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

¹⁴ Ken Isa ute jee metin ken mɔtɔ jaay ɓaado ɔn jee metingen kuuy se, naade aak jeege dena ing gurugde. Gɔtn se jee jeel taad tɔɔkn metn Ko Taar Raage kic ɓo utu daan jeege tun se. Naade ing naaj naaj ute jee metin ken se.

¹⁵ Ken jeege jaay aak Isa utu ɓaado se, naade paac dɔrlɔ ɔɔ aan ɓaado tedin tɔɔse.

¹⁶ Isa tɔnd metde ki ɔɔ: «Ɔnki di jaay naase ing 'naajki taara ute naade se?»

¹⁷ Deb kalan maakn jee denge tu se deekin ɔɔ: «Debm dooy jeege, maam se m'baano ute goonum gaaba ɔɔ goonum se ɔk kɔɔn sitan gaasin ɔn taad taar eyo.

¹⁸ Gɔtn metin se ken sitan ɔkinga tak ɓo, uun undin naan ki, tedin taarin tiin gupiyu, ɔlin taan naanina, tedga num, ron

buj binj. Maam m'tōndo mētn jee mēti ki m'ōo am tuur sitan ro goonum ki, nabo naade ōj aasiñ te eyo.»

¹⁹ Isa deekden ɔɔ: «Naase jee do duni kēn bōrsen aalki maakse do Raa ki ey se, maam tap ɓo m'king ute naase bini nuñ ki jaayo? Maam tap ɓo m'asen sērkiñ bini nuñ ki? Goono se ɔk 'ḡaamsinkiro!»

²⁰ Naade jaay ɔk ḡaano ḡaa ute goono se ɔɔ kēn sitan jaay aak Isa se, baag tiikiñ goono, uun undiñ naañ ki ɔɔ dirciliña ɔɔ taariñ tiin gupiyu.

²¹ Isa tōnd mētn bubina ɔɔ: «Kōñiñ se tēesiñ nuñ ki?» Bubm goono se terliñ ɔɔ: «Kōñiñ se tēesiñ baatiñ ki.

²² Gōtn mētinge sitan se iinga num ɔlin naañ tooc maakiñ pood ki ey lē maakiñ maane ki taa je añ tōlɔ. Eejjen doje ki, 'noogje kēn naai jaay añ kaasiñ num.»

²³ Gañ Isa terliñ ɔɔ: «Gēn dī jaay naai taad ɔɔ: «Kēn añ kaasiñ num» se? 'Booyo, ne dīm ɔñ cir deb kēn aal maakiñ do Raa ki se gōtɔ.»

²⁴ Gōtn se, bubm goono naar ɔad ɔyɔ ɔɔ: «Maam m'aal maakuma nabo 'ḡaado 'nooguma taa maam m'kaal maakum paac doñ ki.»

²⁵ Kēn Isa jaay aak jeege dēna aañ ḡaado ōñde kōñ se, naañ aac kaama sitan ki ɔɔ: «Naai sitan debm tēdn jeege duguyu ɔɔ gaasde ōj taad taar ey se, m'deeki: 'teec naatn ro goon ki se ɔɔ mōtn 'ḡaado eyo!»

²⁶ Num sitan se tōy makōñ, tiikiñ zak zak, jaay teece. Gōtn se jeege baag taadn ɔɔ: «Goono se ooyga!» Taa naade aakiñ naañ tood pēyɛd.

²⁷ Gañ Isa ɔk ji goono, uuniña ɔɔ goono se iin ḡaar te jēña.

²⁸ Kēn Isa jaay ɔk terl ḡaa ḡeen se, ɔpiñ kaliñ ki ute jee mētin ki sum se, naade tōnd mētiña ɔɔ: «Gēn dī jaay ɓo sitan se naaje j'ōñ k'tuuriñ te ey se?»

²⁹ Isa terlden ɔɔ: «Napar sitangen bin se, kēn k'tōnd te mētn Raa ey num, ōj teec eyo.»

Isa taad taa yona ɔɔ taa duriñ daala

(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45; Mk 8.31-33)

³⁰ Naade iin ɔñ gōtn se ɔɔ gaaj ḡaa taa naañ Galile ki. Naañ kēn se, Isa je jeege 'jeel gōtiñ eyo,

³¹ taa naañ dooy dooy jee mētin ki ɔɔ taadden ɔɔ: «*Goon Deba se j'utu j'añ kōkiñ kəl ji jeege tu. Naade utu añ tōlɔ ɔɔ bii k-mōtoge tu se naañ ade dur daan yoge tu.»

³² Num gañ jee mētin ki se, taar se, naade ōj booy ɔk te mētin eyo, gañ naade ḡeere gēn tōnd mētiña.

Maakjege tu se naña ɓo magal ciri

(Mt 18.1-9, 5.29-30; Lk 9.46-50; Mk 10.35-45)

33 Naade aan Kaparnayum ki. Ken naade jaay end been se, gōtn se Isa tōnd metde ɔ: «Taa di jaay naase 'naajkiro taara doob ki se?»

34 Gaŋ naade do dek, taa doob ki se, naade naajo ute naapa ɔɔ maakde ki se, naŋa ɔo magal ciri.

35 Gōtn se, Isa inŋ naaŋ ki ɔɔ danjo jee metiŋ ken sik-kaar-dio deekden ɔ: «Debm jaay je tedn magal se, n'ɔɔp ron baata ɔ n'ted debm tedn naabm jeege paac.»

36 Isa uuno goon cōkō baano daariŋ daande ki, uun ɔkiŋ kaadiŋ ki deekden ɔɔ:

37 «Taa maam jaay, debm ɔkga goon cōkō jiga aan gɔɔ goon ese se, keŋe aan gɔɔ naaŋ ɔkum maam mala. ɔɔ debm ɔkum maam se, ɔkum maam sum eyo, num ɔk debm ken ɔlumo.»

Jee tedn naaba ute ro Isa

38 Gōtn se Jan deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooyje, naaje j'ɔŋo deb kalaŋ bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'aŋo gaasa, taa naaŋ le, lee ute naajege eyo.»

39 Gaŋ Isa terlden ɔɔ: «Ōŋte 'gaasiŋki, taa debm jaay ted nakŋ-kōɔbɔ te rom se, kōŋ naar terl taadn kusiŋ rom ki eyo.

40 Debm jaay debm taamooyjege ey se, naaŋ se debm naajege.

41 'Booyki bεε, m'asen taada: debm jaay tak εdsenga maan kaaye cōkō taa naaŋ jeeliŋ naase 'tedkiga tedjee *al-Masige se, debm bin se, bεε naaŋ ted se 'kutn cer eyo, num naaŋ utu 'kōŋ beɔŋa.»

*Ōŋte kəl genaai maakŋ *kusiŋ ki*

42 «Gaŋ maakŋ gaange tun seem ken aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalaŋ maakŋ kusiŋ ki se. Debm ken ɔliŋ se, ɔŋ bεeki num, j'uuno ko tootn magala k'dōakiŋ mindiŋ ki ɔɔ j'uun j'undiŋ maakŋ baar ki.

43 Ken nakŋ naai 'ted te jii sum ɔo ai kəl maakŋ kusiŋ ki num, jii se 'gaan und naata. ɔɔpi jii kalaŋ ɔɔ kōŋ kaaja gen daayum, bεε cir ken 'king te jii dio ɔɔ 'ɔaa maakŋ pood ken gen daayum.

44 [*]

45 Ken nakŋ naai 'ted te jei jaay ai kəl maakŋ kusiŋ ki num, jei se 'gaan und naata. ɔɔpi jei kalaŋ ɔɔ kōŋ kaaja gen daayum se, bεε cir ken 'lee te jei dio ɔɔ 'ɔaa maakŋ pood ken gen daayum se.

46 [†]

47 Ken 'kaami jaay ɔo ai kōli maakŋ kusiŋ ki num, kaami se ɔɔd und naata. Ai kōɔpm kaami kalaŋ ɔɔ 'ɔaa *maakŋ Gaar Raa

* 9:44 Bersen ese se maakŋ Kitapgen metiŋge se, gōtɔ. «Gōtn naane se, kuurge lee tɔs daayum jee rode tiŋg aan gɔɔ ruumga ruumu ɔɔ inŋ maakŋ pood ken gen daayum.» † 9:46 Aak berse 44.

ki bεε cir kεn 'lee te kaami dio ɔ j'ai 'baa kundi maakŋ pood kεn gen daayum se.

⁴⁸ Ɔ ɔ gɔtn naane se: *kuurge lee tɔs daayum jee rode ting aan gɔɔ ruumga ruumu ɔ ing maakŋ pood kεn gen daayum se.*‡

⁴⁹ Ey num aan gɔɔ poodo daap nakge se, Raa kic ɔ ɔŋ dubar, taa daapm debkilimi tɛdn bεε naaniŋ ki.

⁵⁰ «Kaata se naan nakŋ jiga, num kεn nijim kaata se nanŋa num, j'an tɛdn j'ɔɔ di jaay nijim gɔtiŋ ki se? Bin se, naase kic ɔ tɛdki jee jiga aan gɔɔ kaatn ing bεε se ɔ ingki lapia te naapa.»

10

Isa taad mɛtn taar piiri

(Mt 19.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31,32)

¹ Ter Isa iin gɔt kεn se ɔ baa taa naan Jude ki, kaam aak jεŋ ool k'daniŋ Jordan kεn kaam naane. Jee denge baado tus cεεŋ ki daala ɔ naan baagde dooyo aan gɔɔ kεn naan lee dooy jeege.

² Gɔtn se *Parizigen mɛtinge baado taa an naama. Naade tɔnd mɛtiŋ ɔ: «Deba se j'undiŋga kulu gen piir mendiŋ la?»

³ Naan tɛrlden ɔ: «Do taar kεn se, *Musa tap ɔ taadseno ɔ di maakŋ Kitap ki?»

⁴ Naade tɛrliŋ ɔ: «Musa se und kulu ɔ k'raan maktubm gen piiri, j'ɛd mɛnd ki jaay ɔ j'an piiri.»

⁵ Gaŋ Isa taadden ɔ: «Taa do-mɔŋgse ɔ Musa raanŋen taar se.

⁶ Ey num do kupm mɛt ki se, *Raa *aalo gaaba ute mɛnda.**

⁷ *Taa naan se ɔ gaaba teecŋ kɔŋ kɔŋ te bubina, baa tum te mendiŋa,*

⁸ ɔ *naaden di se tum tɛdga daa ro kalan.*† *Bin se naade se tɛdga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalan sum.*

⁹ Nakŋ jaay Raa dɔkinga dɔok se, debkilimi ɔŋte tuutiŋa!»

¹⁰ Kεn naade jaay aan been se, jee mɛtiŋ ki tɔnd mɛtiŋ do taar kεn se daala.

¹¹ Naan tɛrlden ɔ: «Kεn deba jaay piir te mendiŋa ɔ ɔk mɛnd kuuy se, aan gɔɔ debm teec ɔŋ mendiŋa ɔ baa εεs mɛnd nam.

¹² Ɔ mɛnda kic ɔ, kεn piir te gaabiŋa ɔ ɔk gaabm kuuy se, naan se aan gɔɔ mɛnd teec ɔŋ gaabiŋa ɔ baa εεs gaabm nam.»

Isa ɔɔd booro gaange tu

(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

¹³ Gɔtn se, jeege baano te gaangen sεεmε gɔtn Isa ki, taa ade tɔnd jin dode ki, nabo jee mɛtiŋ ki uunde kaamde naatn.

¹⁴ Kεn Isa jaay aak nakŋ naade tɛd se, maakiŋ tuju, deekden ɔ: «Ɔŋki gaangen sεεm se ade baa gɔtum ki, ɔŋte 'gaasdeki. Taa

‡ 9:48 Aak Eza 66.24.

* 10:6 Aak Jεn 1.27.

† 10:8 Aak Jεn 2.24.

jeegen tec aan gɔɔ gaangen se ɓo utu 'kɔŋ gɔɔ *maakŋ Gaar Raa ki.

¹⁵ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay took te Raa kɔsn gaar doŋ ki aan gɔɔ goon cɔkɔ ey se, naan se 'kɔŋ kɛnd maakŋ Gaar Raa ki eyo.»

¹⁶ Gɔtn se naan tuun takde kaadŋ ki, tɔnd jin dodege tu ɔ ɔɔɔden ɓooro.

*Debm maala ɓaado ŋ Isa
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)*

¹⁷ Kɛn Isa jaay ɓaa ɓaa doob ki se, gaaba kalan aan ɓaado erg naaniŋ ki ɔ tɔnd metiŋa ɔ: «Debm dooy jeege, naai debm bɛɛ se, maam tap ɓo m'tɛdŋ m'ɔɔ dŋ jaay m'kɔŋ *kaajŋ gen daayum se?»

¹⁸ Isa tɛrlin ɔ: «Gen dŋ jaay naai ɔ maam debm bɛɛ se? Debkilim bɛɛ se tap ɓo gɔɔ; kɛn bɛɛ se, Raa kaliŋ ki sum.

¹⁹ Naai ɛ 'jeele nakŋ kɛn Raa taad gen tɛd se, kɛn ɔ: *Ŋnte 'tɔɔl nam, ŋnte 'kɛɛsn mɛnd nam, ŋnte 'kɛɛsn gaabm nam, ŋnte 'ɓoogo, ŋnte 'tɔkŋ taar-kɔɔɔ do nam ki, ŋnte 'kujun nam, 'sook koi ki te bubu ki.»*

²⁰ Gaabm se tɛrl Isa ki ɔ: «Debm dooy jeege, nakgen se paac, gɔtn m'iin baatum ki tap ɓo, maam m'lee m'tɛdŋ tɛd tap.»

²¹ Isa jaay aak gaabm se, maakiŋ jeŋa ɔ deekiŋ ɔ: «Ɔɔpiga naka kalan sum. Nakŋ naai ɔk paac se, 'ɓaa dugiŋ naatn ɔ gursiŋ se 'ɓaa 'nigiŋ jee daayge tu, bin se ai toodŋ kɔrbɔtɔ maakŋ raa ki. Ɔɔ naai ɛ, 'ɓaado 'daanuma.»

²² Num gan kɛn gaaba jaay booy taar se, ron tɛɛciŋ bardak, ɔk tɛrl ɓaa ɓaa se maakiŋ tuj kasak kasak, taa naan debm nak dɛna.

²³ Isa uun doŋa aak jee metiŋ kɛn ing cɛɛŋ ki se, deekden ɔ: «Kɛn jee nak dɛnge jaay, kɛnd *maakŋ Gaar Raa ki se ɔŋ aak eyo!»

²⁴ Jee metiŋ ki jaay booy taar se ɔkden taad eyo, num Isa tɛrl deekden ɔ: «Genumge, kɛnd maakŋ Gaar Raa ki se ɔŋ aak eyo!

²⁵ Deere, kɛn giŋji jaay deel ute ɓee luppura se ɔŋɔ; naɓo debm nak dɛna jaay 'kɛnd maakŋ Gaar Raa ki se, ɔŋ cir naan se daala!»

²⁶ Jee metiŋ ki jaay booy taar se, ɔkden taad eyo cir daala. Naade taad te naapa ɔ: «Kɛn bin num, nanja ɓo 'kɔŋ kaaja?»

²⁷ Isa uun kaamiŋ aakde ɔ deek ɔ: «Gen jikilimge tu sum num nakŋ se ɔŋɔ, num Raa ki se, ne dŋm ɔŋiŋ gɔɔ.»

²⁸ Gɔtn se Pier taadŋ ɔ: «Anum 'booyo, naaje se k'j'ɔŋoga nakge paac taa j'ai daan naai.»

²⁹ Isa tɛrlin ɔ: «'Booyki bɛɛ, m'asen taada. Kɛn nam jaay ɔŋo ɓeege, gɛnaagen gaabge ute kengen mɛndge, koa, bubu, gaange ey ɛ maakŋ-gɔŋge taa maama ɔ taa Labar Jiga se,

³⁰ nakgen se paac se, naan̄ utu aden kəŋ mət kaaru ʒeege, ɣenaagen gaabge ute kengen mɛndge, koge, gaange, maakŋ ɣətge, ɔ̄ ute dubar kən jeege utu an̄ dabar taa maam se. Ɔ̄ kən kaadīn jaay aanga num, naan̄ 'kəŋ kaajŋ ɣen daayum.

³¹ Maakŋ jeege tun ʒorse naan̄ ki se, deniŋ̄ utu kəɔpm mɔɔtn. Ɔ̄ maakŋ jeege tun ʒorse mɔɔtn se, deniŋ̄ utu 'tɛdŋ̄ jee naan̄ ki.»

Isa taad ɣen k-mətəge tu ɔ̄ naan̄ utu kooyo ɔ̄ ade dur daan yoge tu

(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34; Mk 8.31-33)

³² Naan̄ kən se, naade uun doobo ɣen kookŋ ʒaa Jeruzalem̄ ki ɔ̄ kən naade jaay ʒaa ʒaa se, Isa deel naande ki. Jee metiŋ̄ ki se nakŋ se deel dofe ɔ̄ jee den̄ ɔk metiŋ̄ se ɛ, ʒeere ɔkde. Ɔ̄tn se naan̄ dan̄ jee metiŋ̄ sik-kaar-di kalde ki ɔ̄ baagden taadn̄ nakŋ utu kaan̄ don̄ ki se daala.

³³ Naan̄ deekden ɔ̄: «'Booyki, ʒorse naaje k'j'ook k'ʒaaki ʒaa Jeruzalem̄ ki ɔ̄ *Goon Deba se, j'utu j'an̄ kəkŋ kəl̄ ji *magal jee tɛdŋ̄ sɛrke Raage tu ute ji jee jeel taadn̄ tɔkŋ̄ metn̄ Ko Taar Raage. Naade utu an̄ kojŋ̄ ʒɔɔrɔ̄ don̄ ki kən j'an̄ ʒaa tɔlɔ̄ ɔ̄ utu an̄ kəkŋ̄ kəliŋ̄ ji jeege tun Yaudge eyo.

³⁴ Naade se utu an̄ tooy koogo metiŋ̄ ki, an̄ tupm ʒooro ron̄ ki, an̄ tond̄ te mɛɛje ɔ̄ utu an̄ tɔlɔ̄. Anum, kən ooy tɛdga ʒii mɔtɔ se, naan̄ utu ade dur daan̄ yoge tu.»

Jak ute ɣenaan̄ Jan tond̄ mɛta ɣətn̄ Isa ki

(Mt 20.20-28; Lk 22.24-27; Jn 13.3-17)

³⁵ Jak te Jan gaan Zebedege ʒaado ɔŋ̄ Isa ɔ̄ tond̄ metiŋa ɔ̄: «Debm̄ dooyje, ʒɛeki num, nakŋ̄ naaje k'je k'tond̄ meti ro ki se, naai ajen tooko.»

³⁶ Isa tɛrl̄den ɔ̄: «Naase 'jeki m'asen tɛdŋ̄ dī?»

³⁷ Naade tɛrlin̄ ɔ̄: «Kən naai ade tɛrl̄ maakŋ̄ gaari ki se, ɔŋ̄jen deb kalan̄ king do ji daami ki ɔ̄ kən kalan̄ do ji jeeli ki.»

³⁸ Ɔ̄an̄ Isa tɛrl̄den ɔ̄: «Nakŋ̄ naase 'tond̄ki mɛta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te metiŋ̄ eyo.» Ɔ̄tn̄ se naan̄ deekden ɔ̄: «*Kəɔpm̄ dubar maam m'utu m'kaay se, naase an̄ki kəŋ̄ kaasn̄ ɣen kaayin̄ la? Lɔ̄ *batem̄ maam m'utu m'tɛd̄ se, naase an̄ki 'kəŋ̄ kaasn̄ ɣen tɛdīn̄ la?»

³⁹ Naade tɛrlin̄ ɔ̄: «Yɛɛ, naaje j'an̄ kəŋ̄ kaasa.» Naʒo Isa deekden ɔ̄: «Deere, naase utu aki kaay kəɔpm̄ kən maam m'utu m'kaay se ɔ̄ utu aki tɛdŋ̄ batem̄ aan̄ ɣɔ̄ kən maam m'utu m'tɛd̄ se.

⁴⁰ Naʒo ɣen ɣətn̄ king jaay do ji daamum ki, ey ɛ do ji jeelum̄ ki se, ɔlum̄ maam eyo. Ɔ̄tn̄ se Raa ɗaapinga ɗaap malinge tu.»

⁴¹ Kən jee metn̄ Isa kən sik jaay ʒaa booy taar ese se, maakde tuju do Jak te Jan ki.

42 Isa danjdeno paac ɔɔ deekden ɔɔ: «'Jeelki, jeegeen k'talde gaarge do metjil jeege tun ɓaa se paac se, naade inj dode ki ɔɔ magalgen k'tondde se ted jeege te taa tɔɔgɔ.

43 Num daan naase ki se ɔɔnte 'tedn bini. Ken maakse ki jaay nam je tedn magalse se, ɔɔ roɔ tedn debm kaan naabse.

44 Ɔɔ maakse ki se jaay nam je tedn naanse se ɔɔ roɔ asen tedn ɓulse paac.

45 Taa *Goon Deba ɓaado se, taa jeege ɓo an tedn naab eyo; num naan ɓaado se taa naan ɓo tedn naaba jeege tu ɔɔ kedn kon gen dugɔ do jee dena.»

*Isa ed lapia debm kaam-tɔɔk ken roɔ Bartime
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)*

46 Isa te jee metin ki aan maakɔ geger ken k'danin Jeriko ki. Ken naade deel deel jaay aan taar ki se, jeege dena ɔk metde. Gɔtn se naade ɔɔ debm kaam-tɔɔkɔ jɛɔ doob ki inj baay baaya roɔ Bartime, goon Time.

47 Ken naan booy jaay j'ɔɔ Isan Nazaret ɓo deel deel se, naan baag tɔɔy ɔɔ: «Isa, naai *Goon Daud‡, eɛjum dom ki!»

48 Jeege dena uuniɔ kaamiɔa ɔɔ n'doa, gan naan tɔɔd tɔɔy makɔɔ cir daala ɔɔ: «Goon Daud, eɛjum dom ki!»

49 Isa ɔk daara ɔɔ deek ɔɔ: «'Danumsinkiro.» Naade ɓaa ɔɔɔɔɔ, deekin ɔɔ: «Isa danj. Ɔk 'maaki tɔɔgɔ, iini.»

50 Gɔtn ese debm kaam-tɔɔkɔ ɔɔd und te kal magaliɔa, naar iin kirit ɔɔ ɓaa gɔtn Isa ki.

51 Isa tond metin ɔɔ: «'Je m'ai tedn di?» Debm kaam-tɔɔkɔ terlin ɔɔ: «Debm dooyje, ɔɔɔum kaamuma.»

52 Isa taadin ɔɔ: «'Baa. Taa naai aalga maaki dom ki se, ɔɔɔga lapia.» Gɔtn se kaamin naar ɔɔd aaka ɔɔ naan ɔk doobo ute Isa tele.

11

*Isa end Jeruzalem ki aan gɔɔ gaarge
(Mt 21.1-11,14-17; Lk 19.20-44; Jn 12.12-19)*

1 Ken Isa te jee metin ki jaay aan gɔɔr te Jeruzalem se, naade aan do *kɔsn ɔlib ki ken ceɛ naange tun k'dandɛ Betpaje te Betani. Gɔtn se maakɔ jeenge tun metin ki se, Isa ɔl jeege di naaba.

2 Naan deekden ɔɔ: «'Baaki maakɔ naan ken naanse ki se. Ken naase endki kend se, aki kɔɔ goon buuru k'dɔɔkinga dɔɔkɔ ɔɔ nam ɓii kalaɔ ook te do ki eyo. 'Tuut 'ɓaansinkiro.

3 Ken nam jaay deeksenga ɔɔ: gen di jaay naase 'tedki nakɔ se? 'Terlinki ɔɔki: Melje ɓo jɛɔa ɔɔ tedga sum ɓo, asesino naar terl gɔtin ki.»

‡ 10:47 Goon Daud se gooniɔ mal eyo, num taad taa *al-Masi ken ade teecɔ maakɔ metjilin ki.

4 Kēn naade jaay 6aa aan se, ɔŋ goon buuru doob ki k'dookinga dook taa 6ee ki ɔɔ naade tuutiŋo.

5 Jee kēn naade ɔŋde gɔtn ese se, jee mētinge aakde se deekden ɔɔ: «Goon buuru se, 'tuutiŋki gen di?»

6 Naade terlden aan goɔ kēn Isa taaddeno ɔɔ jee se ɔŋde naade tuuto goon buuru se.

7 Naade ɔk 6aansin Isa ki, tɔɔd taal kal magaldege do buur ki se jaay Isa inŋ do ki.

8 Jeege dena tɔɔd taal kal magaldege doob ki. Ɔɔ jee mētinge gaanjo doomo maakŋ kaag ki, 6aado tɔmbin doob ki se kici.

9 Jee deel naanin ki ɔɔ jee ɔk metina doob ɔɔy ɔɔ:

«Ozaana! Ozaana!»*

«*Raa tēdn bēēŋ do deb kēn 6aado te ro Mēljege Raa!»

10 «Raa tēdn bēēŋ do deb kēn ɔs gaar gen bubjege *Daud!»

«Ozaana Raa kēn raan maakŋ raa ki!»

11 Isa end maakŋ gēger kēn Jeruzalem ki ɔɔ naan 6aa end maakŋ *Bee Raa ki. Kēn naan bēer aak doɔd nakge paac aas se, kaad kēn se kaada 6aaga. Gɔtn se naan teec 6aa ute jee metin kēn sik-kaar-di se Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mt 21.12-13,18-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-17; Lk 13.6-9)

12 Metbeenki, kēn naade iino Betani ki se, Isa naam 6o tɔoliŋa.

13 Kēn naan jaay uun kaamin aak ko ba daar daar te kambin dok naane se ɔɔ kaadn naane kɔŋ koojin kɔsɔ. Na6o kēn naan jaay 6aa metin ki se naan ɔŋ kamba sum taa kaadn koojn ko ba se ute 6ortɔ.

14 Gɔtn se Isa taad ko ba ki se ɔɔ: «Naan ki se moɔtn nam kɔsn naam kooji ey sum.» Ganj taar naan taad se jee metin ki se booyga.

Isa tuur jee tēdn zogen maakŋ *Bee Raa ki

15 Naade aan Jeruzalem ki ɔɔ gɔtn se, Isa 6aa end daan bɔɔr Bee Raa ki ɔɔ naan baag tuur jeegen 6aano te nakdege gen zoa ɔɔ jeegen 6aado dugu gɔtn ese se. Naan tɔt tɔl tuun te tabil jee pɛlɛkŋ gursge naatn ɔɔ tɔt tɔl te nakgen jee tēdn zo dɛerge lee ting do ki se kici.

16 Naan gaasde ɔɔ nam ɔŋte deel 6aano ute ne dīm daan bɔɔr Bee Raa ki.

17 Gɔtn se naan dooyde, taadden ɔɔ: «Raa taad maakŋ Kitap ki ɔɔ:

Bee maam se tēdn bee kēn metjil jeegen 6aa se paac ansum keeme.†

Num ganj naase 'tēdin ki tēdga gɔtn jee boogge!‡»

* 11:9 Ozaana se je deekŋ ɔɔ: Raa aaja. † 11:17 Aak Eza 56.7. ‡ 11:17 Aak Jer 7.11.

18 *Magal jee tēdn sērke Raage tu ɔ ɔ ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage jaay booy nakɲ kɛn Isa tēd se, naade je doobm an tɔɔɔ. Nabo naade ɓeerɲ ɓeere, taa jee dɛngen tus se jaay booy taar Isa dooyden se, ɔkden taad eyo.

19 Kɛn aan tɛgɛr gɔtɔ ɔk jɲ se, Isa te jee metɲ ki teec naatn maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalɛm ki se.

Metn taar ko ba kɛn tuutu

20 Metbeenki tanɔɔrɲ-nɔɔrɲa, kɛn naade tɛrlɔ tɛrl Jeruzalɛm ki se, naade aak ko ba kɛn Isa naamin se, tuutga nɛs.

21 Gɔtn se Pier saap do taar kɛn Isa taado se, ɗeekiɲ ɔ: «Debm dooyje, aaka! Ko ba naai 'naamin se, tuutga nɛs.»

22 Isa tɛrl taad jeege tun metɲ ki ɔ: «Naase se aalki maakse do Raa ki!

23 'Booyki bɛɛ, m'asen taada. Kɛn deba jaay ɗeek ko ki ɔ: «Jɲi ooc maakɲ baar ki» ɔ debm se jaay ɔk naaja maakɲ ki eyo ɔ aal maakɲ do taar kɛn naan taad se, nakɲ se Raa ansɲ kɔɲ tɛɗa.

24 Taa naan se ɓo, maam ɗeeksen m'ɔ: nakɲ paacɲ naase 'je aki tɔnd meta gɔtn Raa ki se, aalki maakse aan gɔɔ ɔɲɲkiga ɔ Raa asesiɲ kɛɗa.

25 Kɛn naase iɲ daarkiga raan 'ɓaaki 'ɓaa tɔnd metn Raa jaay, ɔkki taar te nam num, 'ɓaa ɔkiɲki naagiɲ jaayo. Bin jaay Bubsen maakɲ raa kic ɓo asen tɔɔl *kusiɲsege.»

26 [§]

Magal Yaudge ɗem tɔɔgɲ Isa

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

27 Isa ute jee metɲ ki tɛrl ɓaado Jeruzalɛm ki daala. Kaad kɛn naan lee ɓaa kaam ara kaam ara daan ɓɔɔr *Bee Raa ki se ɓo, *magal jee tēdn sērke Raa ki, jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge se ɓaado ɔɲɲa.

28 Naade tɔnd metɲ ɔ: «Naai tap ɓo kɛn undi kulu gen tēdn nakgen se tap ɓo nanja? Ey lɛ kɛn ɛɗi tɔɔgɔ gen tēdn nakgen se, tap ɓo nanja?»

29 Isa tɛrlɛn ɔ: «Maam m'je tɔnd metse naka kalan sum. Kɛn naase jaay 'tɛrlumkiga num, maam kic m'asen taadn debm kɛn undum kulu gen tēdn nakgen se.

30 'Taadumki tu, nanja jaay ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se: Raa ɓɔu jikilimge lɛ?»

31 ɔ gɔtn se naade baag saapa ɔ taad te naapa ɔ: «Nan se j'lanɲki tɛrl ɔ dio? Kɛn k'taadkiga j'ɔki: «Raa ɓo ɔliɲo» lɛ, naan ajeki ɗeekɲ ɔ: «Gen ɗi jaay baate tookɲ kuunki taar Jan se?»

§ 11:26 Bersen ese se maakɲ kitapgen metiɲge se naan gɔtɔ. «Kɛn naase jaay 'baateki kɔkɲ naagɲ naapge lɛ, Bubsen maakɲ raa ki kic ɓo asen kɔɲ tɔɔl kusiɲsege eyo.»

³² Anum ken k'taadkiga j'ɔki: «Jikilimge ɓo ɔliŋo» le? A-a.» Taa naade se beer beer jeege tu, taa jeege paac se jeel maakde ki Jan se debm taad taar teeco taar Raa ken mala mala.

³³ Gɔtn se naade terl Isa ki ɔɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Ter Isa terlden ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔŋ taadn debm ken undum kulu gen tedn nakgen se eyo.»

12

Isa aan kaa taara ro magal Yaudge tu

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

¹ Gɔtn se Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagŋ taara ɔɔ: «Gaaba kalan ted jinen bin, iin gurugin te durdur, uf gɔɔ do ko ki gen rii koojn binina ɔɔ iin gɔɔ jerle gen king ɓɔɔbm jinenina. Gɔtn se maakŋ jinenin se naan ɔniŋ kaam ji jee tedn naabge tu ɔɔ jee tedn naabge se tedga num utu kɔŋ bedde ɔɔ gɔtn se naan iin ɓaa merte.

² Ken kaadn kugŋ koojn bin jaay aan se, naan ɔl debm tedn naabin se gɔtn jeege tun naan ɔnde jinenin kaam jide se, taa aŋo kɔkŋ bedina.

³ Num ken debm tedn naabin jaay aan jinenɛ ki se, jee se ɔk tɔnd dereniŋa ɔɔ tuurin ɔniŋ ɓaa jin sik.

⁴ Ken mel jinenɛ jaay aakin naan ɓaado jin sik se, naan ɔl debm tedn naabm kuuy daala. Naan kic ken ɓaa aan se, naade ɔk tɔndin don ki ɔɔ naajina.

⁵ Naan ken se, ter debm jinenɛ ɔl debm tedn naabm kuuy daala. Naan se naade ɔk tɔolina. Ter debm jinenɛ se ɔlo jee tedn naabgen kuuy den daala. Naade se kic ɓo jee metinge naade tɔnd derende ɔɔ kengen metinge naade tɔalde.

⁶ Debm ken ɔpŋ se, keese goon maak-jeŋa. Naan saap ɔɔ: «Goonum mala se naade utu tookŋ kuun taariŋa.» Taa naan se ɓo, naan ɔliŋo kaam mɔɔtn.

⁷ Gaŋ jee tedn naabgen ese jaay aakin se, baag taadn te naapa ɔɔ: «Naan se ɓo ken bubin ooyga num utu 'tedn mel jinenɛ se; ken bin num 'ɓaakiro, k'tɔolin ki ɔɔ jinenɛ se ajeki kɔɔpm naajege tu.»

⁸ Gɔtn se naade ɔkina, tɔolina ɔɔ maakŋ jinen ki se, naade uun undin naatn.»

⁹ Num Isa tɔnd metde ɔɔ: «Ken mel jinenɛ jaay ɓaadoga num, jee se naan aden tedn ɔɔ di? Ken naan ɓaadoga num, jee se naan aden tɔl naatn ɔɔ jinenin se le, naan an kedn kaam ji jeege tun kuuy.

¹⁰ Naase 'dooyinkiga te ey la taar ken *Raa taadn maakŋ Kitap ki se ɔɔ:

*Ko ken jee kiin ɓeege baatin se,
naan se ɓo tedga ko ken 'gakŋ ɓea;*

11 *kεse bo naabm Mεljege Raa*

∞ *naajege tu se j'aakiŋki se ∞kjeki taad eyo!**»

12 Num magal Yaudge se jeelga kaal naagŋ taar kεn Isa taad se, taad te naade. Gōtn se naade je ∞oobm kεn an̄ kōkō, naḅo naade ḅeer jee dεnge tu. Gōtn se naade iin̄ ∞ŋiŋa.

Mεtn taar kōgŋ miiri gεn Gaar magal roŋ Sezar
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

13 Magal Yaudge ∞l *Parizigen mεtinge te jee *Eroḅgen mεtinge, taa ḅaa goom kōkŋ Isa do taariŋ ki.

14 Naade ḅaado taadiŋ ∞: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se 'taad taar met ki ∞ taar jeegen kuuy se naai 'tεdn̄ naaba ro ki eyo ∞ jeegen jeege jeelde jee magalge se, taar naadege se naai ∞li dīm maak ki eyo. Num naai dooy jeege te ∞oobm taar Raa met ki. Borse 'taadjen tu: j'ōk ∞oobo gεn kōgŋ miir Sezar ki lōḅu gōtō? J'an̄ kōg lōḅu j'an̄ kōg ey lε?»

15 Num gan̄ Isa jeele taar naade taad se, taar maakde eyo. Naan̄ deekden ∞: «Gεn dī jaay naase oomumki bin se? Uun 'ḅaankiro te tamma kalan̄, m'an̄ kaak tu.»

16 Naade uun ḅaano te tamma kalan̄ ∞ Isa tōnd metde ∞: «Kaam-nirl doa te ro kεn k'raaniŋ ro ki se tap ḅo gεn naŋa?» Naade terliŋ ∞: «Gεn Gaar Sezar.»

17 Gōtn se Isa terlden ∞: «Kεn bin num, nakŋ gεn Gaar Sezar se εdiŋki nakiŋa ∞ nakŋ gεn Raa lε, εdiŋki nakiŋ kici.» Num kεn naade jaay booy taar Isa taad se, ∞kden taad eyo.

Jeege naaj mεtn taar jeegen utu kooy duru
(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

18 Jeegen k'dan̄de *Sadusege kεn taad ∞ jeege ooyga num dur ey sum se, ḅaado gōtn Isa ki ∞ tōnd mεtiŋ ∞:

19 «Debm dooy jeege, *Musa raanjeno maakŋ Kitap ki ∞: kεn deba ∞k mēnda jaay ooy ∞ŋ te goon ey se, ḅεeki num, gεnaan se 'kōkŋ mēndiŋa taa koojŋ mεtjili gεnaan kεn ooy se.

20 Num 'booyo, gεnaage cili, kōnde kalan̄. Debm deet deet se ∞k mēnda naḅo ooy ooj te goon eyo.

21 Debm mεtiŋ ki ḅaado ∞k mēndiŋa ∞ naan̄ kic ooy ooj te goon eyo. Debm k-mōtōge tu se kic ḅo ḅaado ∞k mēnd se, naan̄ kic ḅo ooy ooj te goon eyo kici.

22 ∞o naaden cili se paac tōkŋ naamga mēnd se, naḅo naade paac ooyo ∞ goono kalan̄ kic ḅo nam ooj te eyo. ∞o kaam mōtŋ se, mēnda se kic ḅaado ooyo.

23 Bin num, ḅii kεn jaay jeegen ooyga kooy aḅe dur daan yoge tu se, mēnd se tap ḅo 'tεdn̄ mēnd naŋa? Taa naaden cili se lε, tōk naamŋga paac.»

* 12:11 Aak KKR 118.22-23.

24 Isa terlden ɔɔ: «Naase se, ɓere, iigkiga, taa taar Raa se le 'jeelki eyo ɔɔ tɔɔŋ Raa kic le, naase ɔndki te metin eyo.

25 'Booyki, bii ken jaay jeegen ooyga kooy afe dur daan yoge tu se, gaabge te mendge se tokŋ naap ey sum. Num naade se tecŋ aan gɔɔ *kɔdn Raagen maakŋ raa ki.

26 Gen metn taar jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar maakŋ Kitapm Musa ki se, naase 'dooyinki te ey la ken ɔɔ: Musa aako poodo ɔk kɔk maakŋ ji kaag ki ɔɔ maakŋ pood ken se Raa taadin ɔɔ: *Maam se m'Raa gen *Abraam m'gen Isaka ɔɔ m'gen *Yakub?*†

27 Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zere. Naase se, ɓere, deer deer iigkiga.»

Maakŋ *Ko Taar Raa ki se kесе ɓo taar gen tеdа ken magal cir paac

(Mt 22.34-46; Lk 10.25-37; Rm 13.8-10)

28 Kaad ken Isa naaj naaj ute *Sadusege se, debm jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raa kalan bini utu te naade. Ken naan jaay booy Isa taad tɔɔk metn taara nijim bin se, naan iiko ceen ki ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Maakŋ taarge tun ken Raa taad ɔɔ k'ted paac se, ken gay ɓo cirde?»

29 Isa terlin ɔɔ: «Taar cirde paac se ken ɔɔ: 'Booyki gaan *Israelge, Meljege Raa se, naan kalin ki sum ɓo Raa.

30 Naai 'je Meli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute saapi paac ɔɔ ute tɔɔgi paac.‡»

31 Ter ken metin ki ɔɔ: «'Je naapi aan gɔɔ 'je ro naai mala. § Maakŋ taarge tun ken Raa taad ɔɔ gen tеdа se, ken cir taargen ese se gɔɔ.»

32 Debm jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raa deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, kесе jiga. Taar naai 'taad se taar met ki. Raa se naan kalin ki sum ɔɔ Raa kuuy se, gɔɔ.

33 Debkilimi je Raa se, an je te maakin paac, ute saapin paac, ute tɔɔgin paac ɔɔ je naapin aan gɔɔ ro naan mala. Taargen se cir *serkŋ ken naan ed Raa ki ɔɔ cir serkŋ ken naan tɔɔ ɔɔ tɔɔcin se.»

34 Isa jaay booy taar gaabm terlin nijim bin se, naan deekin ɔɔ: «Naai se 'dɔk te *maakŋ Gaar Raa eyo.» Gɔtn se naade moɔtn nam tɔnd te metin gen taar dim kuuy ey sum.

*Daud dan *al-Masi ɔɔ: Meluma

(Mt 22.41-45; Lk 20.41-44)

35 Gan ken Isa dooy dooy jeege daan ɓɔɔr *Bee Raa ki se, naan tɔnd metde ɔɔ: «Gen di jaay jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage taad ɔɔ al-Masi naan goon Daud se?

36 Daud mala kic ɓo *Nirl Salal ɔlin deek ɔɔ:

† 12:26 Ken Raa jaay deek bin se, je taadn ɔɔ naan naan ki se, jeegen do dakin se utu zere. ‡ 12:30 Aak Dt 6.4-5. § 12:31 Aak Lb 19.18.

Meljege Raa taado Melum ki ɔɔ:

'Baado inj do ji daamum ki,

bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'king dode ki.*

³⁷ Daud mala kic ɓo danjɩ ɔɔ: Meluma, anum 'tɛdn gooniɩ se, 'tɛdn ɔɔ di daala?»

Kɛn jee dɛn jaay booy taar se ɛddɛn maak-raapo.

Isa deek jeege tu ɔɔ j'ɔnd kɔnd te jee jeel taadn tɔɔkɩ mɛtn Ko Taar Raage se

(Mt 23.1-14; Lk 20.45-47)

³⁸ Tɛr Isa deek jeege tun naan dooyde dooy se ɔɔ: «ɔndki kɔndɔ te jee jeel taadn tɔɔkɩ mɛtn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gɛn magal rode ɔɔ kɛn ɓaaga bɔɔr ki se, naade je jeege aden tɛdn tɔɔse naade ki.

³⁹ Ɔɔ kɛn naade jaay aanga maakɩ *ɓee Yaudge lee tusn maak ki se, naade je king gɔtn naan ki. Ɔɔ kɛn aanga gɔtn kɔs ki kic lɛ, naade je gɔtn naan ki.

⁴⁰ Naade se ɓo kɛn baagga keem Raa num, eem lek tɛc tɛd aan gɔɔ naade ɓo jee bɛɛ taa jeege aden kaaka ɔɔ naade ɓo jee kɛn ɔs nan ji mɛnd-daayge. Num gan naade se, bɔɔr utu koocɩ dode ki se ɔɔɩ aak eyo.»

Mɛnd-daaye ɛd *sɛrkɛ Raa ki

(Lk 21.1-4)

⁴¹ Gɔtn se, daan bɔɔr *Bee Raa ki, Isa utu inj cɛɛ tukul kaag kɛn jeege lee tɔmb sɛrkɛ maak ki ɔɔ naan aak jee dɛngen ɓaado ɔmb sɛrkɛ Raa ki maakɩ tukul kaag ki se. Gɔtn se jee maalge ro naap ki ɓaado ɔmb gurs dɛna.

⁴² Gɔtn se, mɛnd-daay kalan ɓaado ɔmb tammage sɛɛm sɛɛm dio ɔɔ tammagen se kɔbɔrɔ kic ɓo aas eyo.

⁴³ Gɔtn se Isa dan jee mɛtiɩ ki ɔɔ deekden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ, m'asen taada. Mɛnd-daay kɛn daay nan takɩ ese se, nakɩ naan ɔmb maakɩ tukul kaag ki se dɛn cir gɛn jee ɓaa se paac.

⁴⁴ Taa jeege se ɛd do nak dɛndɛge tu, gan mɛnd-daay se ute daayiɩ se kic ɓo, nakɩ naan ɔkɩ kɛn an tiɩ se ɓo, naan ɓaado ɔmbiɩ paac.»

13

Isa taad ɔɔ *Bee Raa se jeege utu an tɔɔkɔ

(Mt 24.1-51; Lk 21.5-36; Mt 10.16-23; Lk 17.22-37)

¹ Kaad kɛn Isa teeco teec maakɩ Bee Raa ki se, maakɩ jeenge tun mɛtiɩ ki se, deb kalan deekiɩ ɔɔ: «Debm dooyje, aak tu kogen aak bɛɛ kɛn j'iɩɩ ɓee se! Aak tu ɓee se j'iɩɩɩnga aak bɛɛ aak eyo!»

* 12:36 Aak KKR 110.1.

² Isa tərliŋ ə: «Aaka, ʒee magal ɗaar aak bɛɛ bɛɛ ese se, jeege utu aŋ ru naŋ tak. Konŋen rɛɛs aak bɛɛ bɛɛ se, utu wɔɔkŋ kalan kalan ə ko tap ʒo 'kɔŋ toodŋ do naapiŋ ko ki eyo.»

Jee Raage j'utu j'aden dabara

³ Naan ken se, Isa ook ing do *kɔsn əlib ki ə əl kaamiŋ aak kaam sak *Bee Raa. Gɔtn se jee mɛtiŋ ki se, Pier, Jak, Jan ə Andre naade se sum ʒo ute te naana ə naade tɔnd mɛtiŋ ə:

⁴ «'Taaɗjen tu, nakgen se 'kaan nuŋ ki? Ɖo naan se 'tɛdŋ ə ɗi jaay ʒo naaje j'an kaakŋ jeel ro ki ken nakgen se jaay kaadiŋ 'kaan se?»

⁵ Gɔtn se Isa baagden taada ə: «Ɖndki kɔndɔ, əntɛ 'kɔŋki nam əntɛn 'dɛrlse.

⁶ Jeege ɗena utu aɗe ʒaa ute roma ə asen taadŋ ə: «Maam ʒo *al-Masi!» Ɖo ken naade 'tɛɗ bin se utu 'dɛrl jeege ɗena.

⁷ Ken 'booykiga jeege jaay baaga kɔasn maan bɔɔrge, ken ɗɔɔr utu naase lɔbu 'dɔkɔ, anum ʒɛɛ, əntɛn 'ʒeerki. Taa nakgen se utu 'kaana, naʒo duni se 'kɔŋ naŋ ey ʒɔrtɔ.

⁸ Jee taa naan kaam kalan utu kiin bɔɔrɔ ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin bɔɔrɔ te taa naan gaar ken kuuy. Maakŋ naange tun mɛtiŋ naana utu 'tea ə ɗɔtn mɛtiŋ ʒo utu tɔɔl jeege. Aan ɗɔɔ mɛnd ken maakiŋ tuuniŋ ɗen koojo se, nakgen se kic ʒo baaga kaana num, keɛse je taadŋ ə dunia əppga ɗɔɔrɔ.

⁹ Num naase jee mɛtum ki se ingki do mɛtɛk se ki. Taa jeege se utu asen kɔnd bɔɔrɔ ə asen ʒaa tɔnd dɛrɛŋ maakŋ *ʒeege tun Yaudge lee tusn maak ki. Taa maam se naade asen tɔkŋ ʒaa naan magalge tu ə naan gaariŋge tu. Taa bin se, naase aki tɛdŋ saadumge naan naade ki.

¹⁰ Anum bɛɛki se Labar Jigan ɗen Isa al-Masi se, j'utu j'an taadŋ mɛtjil jeege tun do naan ki se paac jaayo.

¹¹ Ken j'ɔk k'ʒaanse ʒaa ɗɔtn kɔŋŋ bɔɔr ki se, nirlse əntɛ kaay se do taar ken naase aki ʒaa taada, taa taar ken naase aki ʒaa taad kaad ken se naase mala eyo, num *Nirl Salal ʒo asen kɔl naase aki 'taada.

¹² Naan ken se ɗenna utu kɔl ɗennaan j'an ʒaa tɔɔl ə bubu kici utu kɔl gooniŋa j'an ʒaa tɔɔl. Gaange utu tɛrl naaga bubɗege tu ə je yode.

¹³ Taa maam se jeege paac utu asen kɔɔdŋ kundu; naʒo debm jaay aayga kaamiŋ bini aanga do taar tɔɔliŋ ki num, naan se utu 'kɔŋ kaaja.»

Dubar ən kusina utu ʒaado

(Mt 24.15-51; Lk 21.20-36; Lk 17.22-37)

¹⁴ «Kaadiŋ utu kaan se naase utu aki kaakŋ Debm tuj deelga te ɗɔtiŋ se utu 'kɛnd kiŋg maakŋ *Bee Raa ki, ɗɔt ken *salal se, ken bɛɛki num, naan kɛnd eyo. Bin num debm jaay dooy

taar ese se booy n'ɔkin jiga jaayo! Ken jaay aakkiga nakgen se num, ɔn jee ken ing taa naan Jude ki se, k'j'aañ j'ook maakñ koge tu.

¹⁵ Debm ing king do been ki raan se, ken naan booy jaay aan kaan se, n'ɔnte booyo gen tɔsn nakingen maakñ been ki.

¹⁶ Debm jaay maakñ gətin ki kic le n'ɔnte tərlo beene gen kuun kal magaliña.

¹⁷ Bii ken se, mɛndgen mɛndkaamge ute ko gaangen gɛndɛge aay kaay si se, aden tɛdn ɔn aak eyo.

¹⁸ Eemki *Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo.

¹⁹ Kaad ken se jeege utu dabar dena ɔ dubar se gətn Raa aal dunia tap ɓo nam naam te eyo ɔ mɔətn dubar naan ki jaay 'kɔn cir naan ese se gətɔ.

²⁰ Num Mɛljege Raa, ɓii dubar se, naan gaanjiga duuku taa jeegen naan bɛɛr tɔddɛ se, ken ɓiigen se jaay naan gaanɗen te duuk ey num, nam kəŋ kaaja tap ɓo gətɔ.

²¹ Kaad ken se jaay nam taadsenga ɔ: <'Baadɔ aakki, *al-Masi utu ara!> Ey le taadsen ɔ: <Aakki! Naan utu naane!> Naase, ɔnten 'tookki taariña.

²² 'Booyki! Jeegen ken tɛd rode ɔ naade ɓo al-Masige ute jeegen tɛd rode ɔ naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade ɓaao. Naade utu 'tɛdn nakñ-kɔɔbge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. ɔ jee ken Raa bɛɛr tɔddɛnga tɔd se ken naade ɔŋga doobo num, aden kaan dal kici.

²³ Num, naase se ɔndki kɔndɔ! Bɛɛɛ, taar se le, maam m'aalsenga kaal paac bise ki.»

*Goon Deba utu ade tɛrlɛ

²⁴ Tɛr Isa taadden daala ɔ:
«Ken ɓiigen gen dubarge se jaay deelga num,
kaada se utu 'tɛdn ilim dib
ɔ laapa se le wɔər eyo.

²⁵ K-dijgen maakñ raa ki ade si naan ki

ɔ nakgen ɔk tɔgɔ maakñ raa ki paac se, utu 'tea.*

²⁶ «Gətn se j'kaakñ *Goon Deba ade booy maakñ gapara ki ute tɔgŋ Raa ken wɔər gətɔ kɛlɛŋ.

²⁷ ɔ Goon Deba se ade kɔl *kɔdn Raage ɔ naade utu 'tusn jee ken naan bɛɛr tɔddɛ, mɛtn naan ken kaam ɔɔ, gətn do naan ja iin ro ki bini daar ro ki ɔ bini gətn mɛtn raa daar ro ki.»

Isa aal naagŋ taara ute ko ba

²⁸ «Naase ɔndki doa te ko ba: ken naan jaay baaga kɔɔdn taa-oomo ɔ dɔɔb kamba se, naase 'jeelki ɔkki mɛt-kijiri aanga ɔ bara ɔppga gɔɔɔ.

* 13:25 Eza 13.10 ɔ 34.4.

²⁹ Bin num naase kic 6o, ken aakkiga nakgen se jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se, naan aan onsega goor kaam-taarse ki.

³⁰ 'Booyki beε, m'asen taada: jee duni ki 6orse se 'kooy nan ey sum 6o, nakgen se utu 'kaana.

³¹ Maakn raa ute do naanra se utu 'deele, num taar maam se 'konj deel eyo.»

*Raa kalin ki sum 6o jeel bii kaan *Goon Deba*

³² «Num gan ken gen kaadin ute biin Goon Deba ano 6aa se, nam tap 6o jeel eyo. Kadgen maakn raa ki kic le jeel eyo, 3o Goono kic 6o, jeel eyo. Nam jeel biin se, goto. Ken jeel se, Bubu kalin ki sum.

³³ Ondki kondo, onte 'toodki bia, taa kaadn Goon Deba ade 6aa se, naase 'jeelki eyo.

³⁴ Kεse tec aan goo debm 6aa 6aa merte. Naan on been kaam ji jee tedn naabinge. Nana kic naan taadin naabin naabina 3o debm boobm taa doobo se naan taadin 3o n'onte toodn bia.

³⁵ Ingki zεεε daayum, taa naase kic 6o 'jeelki eyo kaadn ken mel beε ade 6aa se, ken naan 6o 'kaan tegeε, daan 6ea, do-mεtβεεki, lo tanorina.

³⁶ Ondki kond ey num som naan asen kaan konj pirsil kaad ken naase utu toodki tood bia.

³⁷ Taar ken maam m'taadsen se, m'taadin jeege tu paac: daayum ingki zεεε.»

14

Jee magalge end tel kutn Isa

¹ 3opga bii di sum 6o, Yaudge 'tedn *laa Paak ute laa mappan ok orom eyo. Gotn se *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage je doobm an goon kokn Isa taa an 6aa tolo.

² Naade taad 3o: «J'onte 'kokiinki bii laa ki, ey num jeege kiin gen tedn taara 3o goto tuju.»

Menda baado ot itir ro Isa ki (Mt 26.6-13; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

³ Isa 6aa maakn naan ken Betani ki 3o kaad ken naan ing 3o k3o maakn beε Simon ken k'danin debm bikidi se, menda kalan baado uuno naka aan goo k-6ok3o kalan 3o nakn se ko 6o k'c3oc k'daapina. K-6ok3o se k'danin *albatir*. 3o itir maak ki se itir salal 3o 3on3o 3o k'danin *nard*. Mend se baado took k-6ok3o se 3o 3oy itir maak ki se do Isa ki.

⁴ Jee metingen ing gotn se aak se, maakde tuju 3o baag taadn te naapa 3o: «Gen di jaay itir se naan tujin bin se?»

⁵ Itir se jaay k'baa k'duginga num, ano baa te tamma cir kaar-məto ə gursn se j'an nigin jee daayge tu*!» Taa naan se bo naade taad taargen inj kusu ro mend ken se.

⁶ Gan Isa deekden ə: «Menda se əninki jelek, ənte 'tereciŋki mindina. Nakj naan tedum maam ki se, nakj jig aak eyo.

⁷ Jee daayge se daayum utu te naase ə ken naase 'jeki num adeki kəŋ tedn beε. Num gan maam se m'kəŋ king te naase daayum eyo.

⁸ Ey num, mend se naan tedga beε ken naan kəŋ tēda. Ə itir naan ətum se daapunga roma ken tedga num j'utu j'am kəŋ maakj baad ki se.

⁹ 'Booyki beε, m'asen taada: do naanə ute magalin se gətn gay gay kic bo, ken jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakj ken mend se jaay tedum se, jeege paac utu kəəsn maanina ə saapm do nakj ken naan tedn ese se.»

Judas ut Isa

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Judas Iskariot se, naan maakj jee metn Isa ken sik-kaar-dio. Naan iin baa taad *magal debm tedn serke Raage tu taa naan je aden taadn doobm ken naade an kəŋ Isa.

¹¹ Ken naade booy taar Judas se, maakde raapo ə naade taadinga taad ə utu an kedn gurs. Naan ken se, Judas baag je bo doobm an kutn Isa sum.

*Isa ə jee metin ki tedden kəsn gen *laa Paak*

(Mt 26.17-36; Lk 22.7-18,21-39; Jn 13.1-38; 1Kə 11.23-25)

¹² Bii deet deetn gen laa mappan ək ərom eyo jaay aan se, gii ken se bo k'təjn gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge. Jee metn Isa ki tənd metin ə: «Kəsn gen laa Paak se, naai 'je j'aisin tedn kaam gay?»

¹³ Gətn se Isa əl maakj jeege tun metin ki se jeege dio, deekden ə: «'Baaki maakj geger ki ə ken 'baaki baa se, naase aakki dəədn ute gaaba uuno kəəyə dooc te maane se. Əkki metina,

¹⁴ ə gətn naan an kənd maak ki se, 'taadki mēl beε ki se əkki debm dooy jeege əljeno, ə k'tənd meti ə beε gay jaay bo naan an kəsn kəsn laa Paak te jee metin ki se?

¹⁵ Gətn se naan asen taadn beε magala ken do beε ki raan, ə maakj beε ki se, nakinge paac aas kart. Gətn ese bo ajeki tedn kəsn gen laa Paak se.»

¹⁶ Ken jee metin ki jaay baa aan maakj geger ken ese se, naade əŋ nakge se paac aan gəə ken Isa taaddeno. Gətn se bo naade ted kəsn gen laa Paak.

* 14:5 Tamman kaar-məto se aas te gursn debm ken ted naaba əŋ maakj baar ki.

17 Kɛn aan tɛgɛr gɔtɔ baa ɔk jɪn se, Isa baado ute jee mɛtɪn kɛn sik-kaar-dio.

18 Kɛn naade jaay inj gɔtn kɔs ki baag kɔsɔ se, Isa deekden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ, m'asen taada: maakse ki se, debm inj ɔs kɔs te maam se ɔo utu am kutu.»

19 Kɛn naade jaay booy taar ese se, naade maakde tuju. Gɔtn se nanja nanja kic ɔo baag tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Lɔ, nakɪ se tɛdn maam lɛ?»

20 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maakɪ naase kɛn sik-kaar-di se, debm ɔl kɔl jɪn maakɪ baay ki ute maam se ɔo, naana.

21 Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gɔɔ kɛn *Raa taadno maakɪ Kitap ki, num gan ɔɔn deb kɛn an kut se! Debm bin se kɛn j'oojɪn te ey kic ɔo, bɛɛ kaca.»

Isa ɛd kɔsn taadn mɛtn taar yonɔ

22 Kaad kɛn naade ɔs kɔs se, Isa uun mappa jɪn ki, tɔɔm Raa ɔɔ dup ɛdn jeege tun mɛtɪn ki deekden ɔɔ: «ɔk ɔski, kɛse roma.»

23 Tɛr naan uun *kɔɔp dooc te tɔtn koojɪn kaagɪ k'danjɪn bɪn se jɪn ki, tɔɔm Raa, ɛddesɪna ɔɔ naade paac nanja kic ɔo ɔk aaye aaye.

24 Isa deekden ɔɔ: «Kɛse moosuma kɛn taad ɔɔ *Raa dɔɔkga ute naase. Moosn se ɔɔy taa jee dɛna.

25 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: tɔtn koojɪn bɪn ese se, mɔɔtn maam m'kaay ey sum, bini m'baa kaay tɔtn koojɪn bɪn kiji se, *maakɪ Gaar Raa ki jaayo.»

26 Kɛn naade aar kaa gɛn keem Raa aas se, naade teec baa ook do *kɔsn ɔlib ki.

Isa taad ɔɔ Pier utu an baate

27 Gɔtn se Isa taad jeege tun mɛtɪn ki ɔɔ: «Naase 'paacki utu amki kaan rɛsɛ, taa Raa taadga taad maakɪ Kitap ki ɔɔ:

Maam m'utu m'tɔɔl debm gaam baatge,

ɔɔ baatinge se lɛ utu 'kaan wɔɔkɔ.†

28 Num kɛn maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kɔnd naana, m'asen baa booy taa naan Galile ki.»

29 Gɔtn se Pier deekin ɔɔ: «Kɛn jee mɛti ki jaay aan rɛsi paac kic ɔo, maam se m'ai kɔn rɛs eyo.»

30 Gan Isa tɛrlɪn ɔɔ: «'Booy bɛɛ, m'ai taada: maakɪ nɔɔr kɛn jaaki se, kɔr kɔrɔnjɔ 'kɔɔy dɔɔl di ey sum ɔo, naai 'naajɪn dɔɔl mɔtɔ 'deekɪ ɔɔ naai 'jeelum eyo.»

31 Gan Pier deekin ɔɔ: «Gɔtɔ! Maam se kɛn am kaan te yoa kic ɔo, m'ai baati eyo!» ɔɔ jee mɛtɪn kɛn kuuy se kic ɔo paac taad aan gɔɔ gɛn Pier se.

*Isa tɔnd mɛtn Raa Getsemane ki
(Mt 26.36-46; Lk 22.40-46)*

† 14:27 Aak Zak 13.7.

32 Naan̄ ken se, naade aan gət ken k'dan̄in̄ Getsemane. Ken naade aan se, Isa taadn̄ jee met̄in̄ ki ɔ: «In̄gki gətn̄ ara, kər maam m'adē ɓaa tənd̄ met̄n̄ Raa se.»

33 Naan̄ ɔk ɓaan̄ te Pīer, Jak ɔ Jan. Gətn̄ se nirlin̄ baag teece ɔ taar maakin̄ ki nan̄ tak.

34 Isa deekden̄ ɔ: «Maam se maakum̄ tujga ɔ nirlum̄ teecga aan̄ gɔɔ m'aki kooyo. Anum̄ naase se in̄gki gətn̄ ara ɔ ɔnt̄en̄ 'tood̄ki bia.»

35 Naan̄ iin̄ iik naan̄ ki cəkɔ, ooc naan̄ ki ɔ baag tənd̄ met̄n̄ Raa deek ɔ: «Ken̄ naai 'je num, kaadn̄ dubar ken̄ utu kaan̄ dom ki se, iikin̄ naatn̄ dəkɔ.»

36 Naan̄ terl̄ taad̄ daala ɔ: «Abba, Bua, nak̄ ɔn̄ ciri naai ki se, gətɔ. Iikum̄ *kɔɔpm̄ dubar se rom ki naata. Num̄ gan̄ 'ted̄ aan̄ gɔɔ ken̄ naai maaki jen̄ ro ki, aan̄ gɔɔ ken̄ maam̄ ɓo m'je se eyo.»

37 Ken̄ naan̄ terl̄ ɓaadō ɔn̄ jee met̄in̄ ki se, kaamdē ɔkga bia. Naan̄ deek Simon Pīer ki ɔ: «Simon, naai 'tood̄ tood̄ bi la? L̄er kalañ̄ kic ɓo naai ɔn̄ aasin̄ te gen̄ kin̄g z̄eer ey ne?

38 Naase in̄gki z̄eer̄e, 'tənd̄ki met̄n̄ Raa, taa naase aki koocn̄ maak̄n̄ nak̄n̄ naam̄ ki eyo. Maak̄n̄ debkilimi se je t̄ed̄n̄ nak̄n̄ b̄e, nabo daa ron̄ ɓo ɔn̄ aasin̄ eyo.»

39 Ter̄ Isa iik naan̄ ki cəkɔ daala, ɓaa tənd̄ met̄n̄ Raa, naan̄ in̄g d̄ɔɔ taar ese sum.

40 Ken̄ naan̄ ɔk terlo daal se, ɓaadō ɔn̄ jee met̄in̄ ki tood̄ tood̄ bia ɔ ken̄ bi ɔkde se, kaamdē kic ɔn̄ aak eyo. Gətn̄ se taar naade an̄ taad̄ kic ɓo jeel eyo. Isa ɔk terl̄ ɓaa tənd̄ met̄n̄ Raa daala.

41 Ken̄ naan̄ terl̄ ɓaadō ɔndē gen̄ k-mət̄ɔge se, deekden̄ ɔ: «Maak̄n̄ tood̄n̄ bise ki se naase utu 'tood̄ 'tɔɔlki tɔɔl kɔɔrse rək la? B̄eɓga, kaadin̄ aanga. 'Booyki, *Goon Deba se, j'utu j'an̄ kək̄n̄ kəl̄ ji jee t̄ed̄n̄ *kusinge tu.

42 Iin̄ki, k'ɓaaki! Aakki, debm̄ am kut se aanga!»

Isa j'ɔkinga

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.2-12)

43 Ken̄ Isa utu taad̄ nan̄ te taarin̄ ey sum ɓo, gətn̄ se Judas aana; naan̄ se maak̄n̄ jeege tun̄ met̄n̄ Isa ken̄ sik-kaar-dio. Naan̄ ɓaadō ute d̄ɔɔl jeege d̄ena met̄in̄ ki ken̄ ɔk gərd̄-j̄erldege ɔ te sird̄dege. Jee se, *magal jee t̄ed̄n̄ s̄erk̄e Raage tu, jee jeel taad̄n̄ tɔɔk̄n̄ met̄n̄ Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge ɓo ɔldeno.

44 Judas, naan̄ ɓo debm̄ utu kutn̄ Isa se, taad̄ga taad̄jeege tun̄ ese se ɔ: «Debm̄ jaay maam̄ m'an̄ baam̄ kəkɔ ɔ m'kaay ciilin̄ se ɓo, k̄ese ɓo naana! ɔk 'ɓaansin̄ki ɔ 'bɔɔbink̄i jiga.»

45 Ken̄ Judas jaay ɓaadō aan̄ se, naar ɓaa c̄ēe Isa ki ɔ deekin̄ ɔ: «Debm̄ dooyje!» Gətn̄ se naan̄ baam̄ ɔkinā ɔ aay ciilin̄a.

46 Jee kuuy k'ɓaadō tel se ɔ iij-ɔkinā.

47 Num maakde ki se, deb kalan ɔɔdo gɔɔɔf-jɛrlina, ɔg gaan te bi debm tɛɔn naabm magal debm tɛɔn sɛrke Raa ki se.

48 Gaŋ Isa deekden ɔɔ: «Naase 'teeckiro ute gɔɔɔf-jɛrlsege ɔɔ te sirdsege se, aan gɔɔ 'baakiro kɔkɔ debm ɔoogo.

49 Ey num ɔii-raa maam m'tiŋgo ute naase daan bɔɔɔ *Bee Raa ki m'lee dooy jeege, naɔo naase ɔŋ ɔkumkiro te eyo. Num jaaki jaay m'baamkiro kɔkɔ se, taa taar k'raanŋiŋo maakŋ Kitap ki do dɔkiŋ se, 'kaan doobiŋ ki.»

50 Gaŋ gɔtn se, jee mɛtiŋ ki paac baatiŋa ɔɔ aan rɛsiŋa.

51 Anum, gɔtn se goon kɔɔɔo kalan bini ɔk mɛtn Isa ɔɔ naan aal kal kuulu sum ɔo ron ki. Jee se ɔkiŋa,

52 naɔo naan aŋ ɔŋde kaliŋ jide ki, aan ɔaa mɛt-beere.

Isa j'ɔk k'baansiŋ naan magal Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge

(Mt 26.57-68; Lk 22.54,63-65; Jn 18.13-24)

53 Naade ɔk ɔaan te Isa ɔee *magal debm tɛɔn sɛrke Raa ki. Gɔtn se magal jee tɛɔn sɛrke Raage tu, magal taa ɔee Yaudge ute jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, paac tus gɔtn ese.

54 Pier ɔko mɛtn Isa daande goon dɔkɔ, ɛnd ɔaa bini aan daan bɔɔɔ ɔee magal debm tɛɔn sɛrke Raa ki. Gɔtn se naan iŋg riib riib poodo te jee tɛɔn naabge.

55 Anum magal jee tɛɔn sɛrke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacŋ jee kaakŋ mɛtn taarge se, naade je tɔl taara do Isa ki taa aŋ kɔkŋ mindiŋ num, j'aŋ ɔaa tɔɔɔ, naɔo naade ɔŋ te taar dim eyo.

56 Ey num saadge dɛna ɔaado tɔliŋ taar-kɔɔɔo don ki, naɔo saaddege ɔk mɛtn naap eyo.

57 Jee mɛtiŋge uun taar mɛt ki eyo, ɔliŋ don ki taa aŋ kɔkŋ mindiŋa, deek ɔɔ:

58 «Naaje k'booyo naan taad ɔɔ: <*Bee Raa ken jeege ɔo iinŋ te jide se, maam m'aŋ tɔɔkŋ naatn ɔɔ daan ɔiige tun mɔɔ se, maam m'kiin ken kuuy gɔtiŋ ki. Bee maam m'aŋ kiin se, jikilimge ɔo aŋ kiin te jide eyo.»

59 Ute naan se kic ɔo, saadgen ɔaado taad taar se, taarde ɔk mɛtn naap eyo.

60 Gɔtn se magal debm tɛɔn sɛrke Raa ki se iin daar daan jeege tu ɔɔ tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Naai tap ɔo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade tɔli doi ki se?»

61 Gaŋ Isa do dek ɔɔ terliŋ taar dim eyo. Ter magal debm tɛɔn sɛrke Raa ki tɔnd mɛtiŋ daala ɔɔ: «Naai ɔo *al-Masi ken Goon Raa ken jeege lee tɔɔmiŋ se la?»

62 Isa terliŋ ɔɔ: «Yɛɛ, keɛe maama. ɔɔ naase utu aki kaakŋ *Goon Deba se, iŋg king do ji daam Sidburku ki ɔɔ ken naan ade bɔɔy se ade king do gapar ki.»

63 Gōtn se magal debm tēdn serke Raa ki, iin nεεpm te kalinge ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala!

64 Naase le 'booykiga te bise ken naan naaj naaj Raa se! Anum naase 'saapki ɔɔki di?» Jee gōtn ese paac ɔjin bɔɔɔɔ don ki ɔɔ: «Naan se nakin yoa!»

65 Jee mεtinge baagin tupm ɔoro ron ki, teelin kaamina, tondi ute kutupu ɔɔ tond metin ɔɔ: «'Taadjen tu, debm taad taar teeco taar Raa ki, ken tondi se, nanja?» Gōtn se asgarge kic ɔɔ ɔk baansina ɔɔ tondi metn bin ki.

Pier baate Isa

(Mt 26.59-75; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25-27)

66 Kaad'ken Pier jaay utu nen daan bɔɔɔɔ ki se, maakn mendge tun jee tēdn naabm *magal debm tēdn serke Raa ki se, deb kalan baado.

67 Ken naan aak Pier ing riib riib poodo se, gōtn se naan ɔndin kaama tak, deekin ɔɔ: «Berε, naai kic ɔɔ debm Isan kɔɔ Nazaret se.»

68 Gōtn se Pier baag naaja deek ɔɔ: «Gaabm se maam m'jeelin eyo ɔɔ taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ɔk metin eyo.» Gōtn se Pier iin teec naatn ɔaa maakn ɔee ken taa doob ki. [Gan gōtn se sum ɔɔ kɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ]‡.

69 Num menda se terl aakina ɔɔ baag taadn jeege tun ing gōtn ese ɔɔ: «Gaabm ese kic ɔɔ metn naade!»

70 Gan Pier terl naaj daala. Ter ɔɔkɔ sum ɔɔ, jee ing gōtn ese deekin daala ɔɔ: «Deer deer, naai se metn naade, taa naai kic ɔɔ kɔɔ Galile.»

71 Num Pier baag naam taarin ɔɔ: «Berε, maam m'naam rom te Raa, m'taadse m'ɔɔ: gaabm se maam m'jeelin eyo ɔɔ ken m'taadga taar-kɔɔɔɔ kic ɔɔ ɔn Raa am naama.»

72 Gan gōtn se sum ɔɔ kɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ gen k-dige ɔɔ Pier naar saap do taar ken Isa taadin ɔɔ: «Kɔɔ kɔɔɔɔɔɔ kɔɔɔɔ dɔɔ di se, naai am baatn dɔɔɔ mɔɔ.» Gōtn se naan saap do taar ken se, naar teeco ɔɔ baag keeme.

15

Isa j'ɔk k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-14; Lk 22.66-71, 23.1-5; Jn 18.28-38)

1 Tanɔɔrin nɔɔrin se, *magal jee tēdn serke Raage tu, ute magal taa ɔee Yaudge ɔɔ jee jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raage, naade se ɔɔ magal Yaudgen *jee kaakn metn taarge, naade paac tus taad dɔɔk taarde kalan. Ken naade taarde tēd kalan se, gōtn se ɔɔ k'j'ɔk k'dɔɔk Isa ɔɔ ɔk ɔaa εdin Pilat ki.

‡ 14:68 Taara se maakn kitapge tun mεtinge se gōto.

² Kɛn naade aan se, Pilat tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Naai ɓo Gaar Yaudge la?» Isa tɛrlɪn ɔɔ: «Yɛɛ aan gɔɔ kɛn naai 'deekiŋ se.»

³ Magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu se tɔlin taarge dena don ki taa an kɔkɪ mindina.

⁴ Tɛr Pilat tɔnd mɛtin daala ɔɔ: «Naai 'tɛrlden ey la? Naai 'booy ey la taar naade tɔli doi ki taa ai kɔkɪ mindi se?»

⁵ Num gan Isa tɛrlɪn te taar dɪm eyo. Kɛn Pilat aakiŋ se, ɔkiŋ taad eyo.

Isa j'utinga

(Mt 27.11-31; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-40, 19.1-16)

⁶ Kɛn aanga *laa Paak gen Yaudge se tak ɓo, jeege se ɓaado tɔnd mɛtn Pilat ɔɔ j'ɔɔd j'ɔlden debm dangay kalan kɛn naade jenga ro ki.

⁷ Naan kɛn se, gaaba kalan bini debm dangay k'danin Barabas, j'ɔkiŋ dangay ki te sawarge. Kaad kɛn jeege teec sawar se, naade tɔlga deba.

⁸ Gan bii kɛn se sum ɓo, jeege dɔɔɔ ook ɔn Pilat ɔɔ tɔnd mɛtin ɔɔ ade kɔɔdn debde kalan aan gɔɔ kɛn naan n'lee n'tɛda.

⁹ Pilat tɛrlden ɔɔ: «'Jeki m'asen kɔɔdn kɔl Gaar Yaudge se la?»

¹⁰ Taa Pilat se jeele, kɛn *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu jaay ɔk ɓaano ute Isa se, naade tɛd tɛd maak-kilimi ɓo ron ki.

¹¹ Anum magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ɔl mɛtn jee denge ɔɔ k'tɔnd mɛtn Pilat num, taa j'aden kɔɔdn kɔl Barabasi.

¹² Ɔɔ jeege se, Pilat tɔnd mɛtde daala ɔɔ: «Num gaabm naase 'daninki Gaar Yaudge se, m'an tɛdn m'ɔɔ dɪ?»

¹³ Gɔtn se, tɛr jeege dɔɔɔ ɔy caa ɔɔ: «Naan se, 'tup 'tɔlin ro kaag ki!»

¹⁴ Pilat tɛrlden ɔɔ: «Naan tap ɓo tujga dɪ?» Num gan jeege se tɔy dɔɔk taara ɔn eyo ɔɔ: «Naan se, 'tup 'tɔlin ro kaag ki!»

¹⁵ Pilat je raapm maakɪ jee denge se, ɔl k'ɓaa k'j'ɔɔd j'ɔlden Barabas. Gan gen Isa se, naan ɔl k'j'ɔndin ute mɛɛje ɔɔ ɔk ɔlin asgarge tu taa j'an ɓaa tupm tɔɔ ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo mɛtn Isa ki

¹⁶ Asgarge ɔk ɓaan te Isa daan ɓɔr ɓee kɛn maak ki ɔɔ ɓee se gen magal taa naan gɔtn ese. Gɔtn se naade danɔ dɔɔl asgarge paac.

¹⁷ Naade uun uusin kal gaaringe aac ɓon ɔɔ uj ɔapo jɛkɛ* gen kɔrɔndɔ, ɓaado ɔndin don ki.

¹⁸ Naade baagin tɛdn tɔɔse ɔɔ: «Tɔɔse naai ki, Gaar Yaudge!»

¹⁹ Gan gɔtn se, naade tɔndin don ki te kaagn tec naala, tupin ɓooro ron ki, ɓaado tɛrge ɔɔ no naanin ki.

* 15:17 Jɛkɛ se laatin gaaringe.

20 Kεn naade tooyiη koogo μεtiη ki aas se, kal aac boη se naade ɔɔdiη naatn ɔɔ tuusiη kal naange gɔtiη ki jaay ɔk ɔaansiη naata, taa j'aη ɔaa tupm tɔɔl ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.32-56; Lk 23.26-49; Jn 19.17-37)

21 Gɔtn se, gaaba kalan k'daηiη Simon kɔɔd Sirεn. Naan se bubm Alekzander te gεn Rupus. Naan iηo naatn ɔɔ deel deel te doobm se. Asgarge ɔkiη taa tɔɔgɔ gεn kuun kaagne j'aη tupm Isa ro ki se.

22 Naade ɔk ɔaan te Isa gɔt kεn k'daηiη *Golgota*; Golgota se je deekη ɔɔ: gɔtn kaadn do deba†.

23 Naade εdiη tɔtn koojη biη deep te dawa k'daηiη mir, gan Isa baate kaaye.

24 Gɔtn se, naade tupiη ro kaag ki ɔɔ uun ɔaariη raan ɔɔ kalinge se, asgarge tediη salatia jaay ɔo nigina ɔɔ debm oociηga ɔo uunu uunu.

25 Naade tup Isa ro kaag ki se kaadn mεs ki.

26 Naade tupiη aas se, raan ɔliη kaam doη ki μεtn taar kεn naade ansiη tɔɔɔ, naade raan ɔɔ: Kεse ɔo Gaar Yaudge.

27 Naade iηη tup jee ɔoogge dio ro kaagge tu kici. Deb kalan k'j'uun k'daariη do ji daamiη ki ɔɔ deb kalan k'j'uun k'daariη do ji jeeliη ki.

28 [‡]

29 Jee deel deel gɔtn se jaay ɔaar aakiη se, naade siik dode ɔɔ naajiη ɔɔ: «Waya! Naai ɔo debm ɔɔ 'tɔɔkη *Bee Raa ɔɔ aη kiη kuuy daan ɔiige tun mɔtɔ se,

30 aaj roi mala; 'bɔɔy do kaag ki se naata!»

31 *Magalgen jee tediη sεrke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkη μεtn Ko Taar Raage se kici, taad te naapa ɔɔ tooyiη koogo μεtiη ki ɔɔ: «Jee kuuy se, naan aajdenoga num, ɔη aasiη gεn kaajη ro naan mal eyo.

32 Naan *al-Masi kεn Gaar *Israelge ɔey se, η'bɔɔyɔ naatn ɔɔrse ro kaag ki ɔɔ kεn naaje jaay j'aakiηga naan bɔɔyoga num, j'kaal maakje doη ki.» Jee ɔooggen k'tup k'tɔɔlde do kaagge tun cεesn Isa ki se kic ɔo naajiηa.

Isa ooyga

33 Kεn kaada jaay aas katar tir se, do naaja te magaliη se gɔtɔ ɔaa tediη ilim dib bini aan katar do tεger ki.

† 15:22 Golgota se kɔsn baata ɔɔ kεn aakiη num tec aan gɔɔ kaadn do deba.

‡ 15:28 Kitap gen metiηge ziidn naan se: Taa naan se ɔo, taar kεn Raa taadn maakη Kitap ki se aanga te doobiηa kεn taadn ɔɔ: «Naan se, j'aakiη aan gɔɔ debm kusiηa daan jee kusiηge tu.» Aak Eza 53.12 ɔɔ Luk 22.37 kici.

³⁴ Aan katar do teger ki se, Isa dɔdɔy makɔn ute taar naanina ɔɔ: «*Eloyi, Eloyi, lema sabaktani?*» Taar se je deekɔ ɔɔ: *Raama, Raama, naai 'resum gen di?*§

³⁵ Maakɔ jeege tun daar gɔtn ese se ken booyin naan taad bin se, jee metinge taad ute naapa ɔɔ: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli!»

³⁶ Gɔtn se deb kalan aan ɔa uuno naka kalan ken uun maane, ɔlin maakɔ tɔtn koojn bin ken mooyo jaay, uun ɔlin taa gard ki ɔɔ uun ɔlin taar Isa ki taa n'suubu. Ter deek ɔɔ: «ɔnki jaay sɔm j'aakiŋki, ken Eli jaay utu aɔe ɔa an bɔoyin naatn ro kaag ki se num.»

³⁷ Gɔtn se, Isa dɔdɔy makɔnɔ ɔɔ koŋ teece.

³⁸ Naan ken se, kal deer k'gaan maakɔ *Bee Raa se, neɛpo raan bini aan naan ki tak.

³⁹ Bubm asgarge kalan ken daar kaadn Isa ki se, jaay booy Isa dɔdɔyɔ ɔɔ kaakɔ naan aak kooyin se, deek ɔɔ: «Deer deer, gaabm ara se Goon *Raa!»

⁴⁰ Gɔtn se mendge daar dɔkɔ ɔɔ aakiŋa. Maakɔe ki se Mari ken iinɔ Magdala ki, Mari ko Jakɔ baata te gen Yoze ɔɔ ute menda roŋ Salome.

⁴¹ Ken Isa utu Galile ki se, naade leedo te naana ɔɔ tedino naaba. Gɔtn se mendgen kuuy kic dena baado te naana Jeruzalem ki tele.

Isa j'ɔlin baadn

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² Bii ken se ɔo, Yaudge daap daap rode gen *bii sebitn ken 'baagn teger ken gɔtɔ ɔkga jin se. Ken kaadn teger jaay aan se,

⁴³ gaaba kalan bini kɔd Arimate roŋ Yusup baado. Maakɔ magal Yaudge tun jee lee kaakɔ metn taarge se, naan kic ɔo debm k'jeel jeel gɔtina. ɔɔ naan kic ing aak kaak kaam *maakɔ Gaar Raa ken utu 'kaan se. Naan aay kaamin ɔa end ɔn Pilat ɔɔ tɔnd metina taa an kɔn ro Isa se naan an ɔa kol maakɔ baad ki.

⁴⁴ Ken Pilat jaay booy j'ɔɔ Isa ooyga se, ɔkin taad eyo. Naan ɔl k'dano bubm asgarge tɔnd metin ɔɔ: «Isa ooy se daanin dɔkga la?»

⁴⁵ Ken bubm asgarge jaay deekin ɔɔ: «YEE» naan ken se jaay Pilat ɔn Yusup ɔa dɔd ro Isa.

⁴⁶ Num Yusup iin dugo kal duubu, bɔoyo ro Isa naatn ro kaag ki ɔɔ teelin te kal se, uun ɔlin maakɔ baad ken j'ɔn ko ɔo j'ud k'daapiŋa ɔɔ dircil aalin ko taar ki.

⁴⁷ Mari ken iinɔ Magdala ki ute Mari ko Yoze, naade aak gɔtn j'ɔl j'aalsina.

16

Isa duroga daan yoge tu
(Mt 28.1-8; Lk 24.1-8; Jn 20.1-2)

¹ Kɛn *6ii sebit jaay deel se, Mari kɛn iino Magdala ki, Mari ko Jak ute Salome dugo nakɛ oot nijimi gɛn ɓaa kɔtn ro Isa ki aan gɔɔ kɛn Yaudge lee tɛɗa.

²⁻³ Num ɓii dumas* ki tanɔɔriɛn nɔɔriɛn, naade iin ɓaa ɓaa taa ɓaad kɛn j'ɔl j'aalo ro Isa maak ki se, taad te naapa ɔ: «Nanɗa jaay ajeki dircil ko taa ɓaad ki se?» Kɛn naade jaay aan taa ɓaad ki se, kaada utu ooko kooko.

⁴ Kɛn naade jaay uun kaamɗe aak se, ko taa ɓaad ki se nam dircilinga, ey num, ko se magal bɛɛ eyo.

⁵ Kɛn naade aan se, end maakɗ ɓaad ki. Kaam do ji daamɗe ki se, aak goon kɔɗɔ inɗ ute kalin raap raapo. Kɛn naade aakin se, dɔrlɔ ɔ nirlɗe teece.

⁶ Gan goon kɔɗɔ se taadden ɔ: «ɔnten 'ɓeerki! Naase se 'jeki je Isan kɔɗ Nazaretn kɛn k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki se; naan se duroga daan yoge tu; gɔtn ara se, naan gɔɔ. Aakki tu, kɛse ɓo gɔtn kɛn j'ɔl j'aalsina.

⁷ Bin num, 'ɓaa 'taadki Pier ki te jee metn Isa kɛn kuuy se ɔki: naan se ɔndsenga naana, asen ɓaa booy taa naan Galile ki. Gɔtn naane se ɓo, naase anki 'ɓaa kaaka, aan gɔɔ kɛn naan taadseno.»

⁸ Naade teec aan ɔn taa ɓaada taa naade se nirlɗe teecga ɔ rode kic ɓo ɔk marga jɛg jɛg. Kɛn ɓeere ɔkɗe se, taar dim kic ɓo naade ɔn taad nam ki eyo.

Isa teec naan jeenge tu
(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

†[

⁹ Isa duro daan yoge tu se ɓii dumas ki tanɔɔriɛn nɔɔriɛn. Deet deet se naan teec naan Mari kɛn iino Magdala ki, naan ɓo kɛn Isa tuuriɛno sitange cili ron ki.

¹⁰ Mɛnd se ɓaa taad jeege tun tinɗo te Isa ɔ kɛn naan ɔnɗe se, naade maakɗ kɔl do ki ɔ inɗ eem keeme.

¹¹ Kɛn naade jaay booy taar naan taadden ɔ Isa se duroga daan yoge tu ɔ naan mala aakinoga ute kaamin se, gan jee se baate tookɗ taariɛna.

¹² Kɛn nakgen se jaay deel se, jee metin kɛn dio ɓaa ɓaa ɓee naata. Kɛn naade jaay ɓaa ɓaa doob ki se, Isa teec naande ki ute ro kuuy.

¹³ Jee se tɛrl ɓaado taad jeeɗege tun kuuy ɔ jee se kic ɓo naade baate tookɗ taarde.

* **16:2-3** Maakɗ suuk kalan ki se ɓii dumas se ɓo ɓiin baag deet deet. † **16:8** Taar naan ki se (kon 16.9-20) maakɗ kitapge tun metinge se taar se gɔɔ.

¹⁴ Ter Isa baado teec naan jee metin ken sik-kaar-kalan, kaad ken naade ing os kosso. Gətn se naan mooyde taa naade baate kaal maakde don ki so taa do-məngden ken olde naade baate tookn taar jeegen baado taadden so naan duroga so naade aakinga te kaamde se.

¹⁵ Naan taadden so: «'Baaki do naan ki paac so 'taadki Labar Jiga se jeege tu paac.

¹⁶ Debm took aalga maakin se j'an *batizi so naan kon kaaja, num debm baate tookn kaal maakin le boor utu kon don ki.»

¹⁷⁻¹⁸ 'Booyki! Jee aalga maakde dom ki se, naade kon tuur sitange te roma so naade kon taadn taar naanjen kuuy. Naade tokn wəojge te jide so ken aayga kaagn toob kic bo, ade kon tedn dim eyo. Naade tond jidege do jee kəonje tu so jee kəonje 'kon lapia. Kese bo nakn-kəobgen naade tēda.

Isa ək terl gətn *Raa ki

¹⁹ Ken Meljege Isa jaay taad nan taarin se, Raa uun baansin maakn raa ki so naan ing do ji daamin ki.

²⁰ So jee metin ki se baa gətə baa se paac taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu. So Melje Isa noogde maakn naabde ki, naade tedga nakgen deel doa taa jeege jeele taar naade taad se, taar met ki.]

Labar Jigan γεν Isa al-Masi γεν Luk Kupm μετν таар таадјеки дообm γεν dooy Labar Jigan γεν Isa al-Masi γεν Luk

Luk кен раан Labar Jigan есе се, наан 60 debm кен раан kitapm γεν Naabm jee каан naabm Isage се kici. Maakη kitap кен deet deet кен наан раанηno се, наан раан μεδην Teopil ki ɔ ute doobm Teopil се наан таад jeege tun jee al-Masige tun Yaudge eyo ɔ naade таад таар Grɛk. Naan таад tɔkden metn таар nakgen naade jeel ɔk metin eyo ute king Yaudge. Bin 60 jeeген Yaudge ey ɔto 6aa се paac се 'jeele Isa се наан 60 Mɛl Kaajde. Maakη раанηn ki се, nakη кен наан ɔηn jiga cir paac се, μετn таар кен Isa dooy jeege ute kingina наан ɔ: Raa ɔlo goonηn Isa al-Masi се таа каajη jeeген кен tookηn таарηn. Jee кен jeege aalde maak ki ey се, Isa ɔkden ɔηno aan ɔɔ: jee kusinge, gaan σεεmge, jee daayge, jee kɔηnge ɔ mertge. Jee al-Masigen Luk раанden таар ара есе се, jee μετιnge jee maalge. Таа наан се 60 наан раанde metn таарge dena кен Isa таад таа maala, aan ɔɔ metn таар кен j'ɔηn maakη kon 12.16-21 ɔ kon 16. Таа наан се 60, Luk таад jee al-Masige tu ɔ maalde се k'tɛdn naabm Raa ɔ k'noogn jeege. Maakη kitapin ki се Luk таад ɔ: Isa се наан 60 Mɛlɛ.

*Metn Taar Jigan γεν Isa *al-Masi кен Luk раанjo
(Mk 1.1; NJKN 1.1-3)*

¹ Teopil, jeege dena раанoga metn таар nakgen deel даанjege tu се.

² Jeeген 6aado таадјеки metn таар nakgen deel есе се ɔ naade се 60 jee saadgen metn-jiki aako ute каамde, 6orse naade се 60 кен tɛdga jee lee wɔk таар *Raa се.

³ Таа наан се 60, Jaamus, ɔtn nakη се jaay uuno metin sum се, maam m'tuuro metin tak tak jaay 60 maakin tɔlumi ɔ m'je m'aisin раан те doobina.

⁴ Bin 60 do nakge tun k'taadio metin се, naai 'jeele кесе 60 таар met ki.

*Kɔdn Raa 6aado таад таар koojn Jan-Batist

⁵ Kaad кен *Erod ingo gaar таа наан Jude се, gaaba kalan, *debm tɛdn серке Raa ki k'danηn Zakari. Naan се metn jee Abi-age ɔ mendin се roηa Elizabet; наан kic metjil γεν *Aarunge.

⁶ Naaden di se paac jee bæε naan Raa ki, naade ing do *Ko Taar kɛn Raa εdɔ *Musa ki ɔɔ nakgen kɛn Raa ɔɔ k'tɛd se, naade paac tɛdɪn te doobɪna.

⁷ Ganj naade se ɔk gaange eyo, taa mɛndɪn Elizabet se mɛndkarta ɔɔ naade di se lɛ paac gɔɔlga.

⁸ Bii kalanj se, aan kaabm Zakari ki ute jeenge gen ɔaa tɛdn *sɛrkɛ maakɪj *Bee Raa ki.

⁹ Aan gɔɔ jee tɛdn sɛrkgen naan Raage tu kɛn lee tɛd do dɔkin se, kɛn kaadɪn jaay aanga num, naade bæεɛ ɔɔd deb kalanj te salatia gen ɔaa kɛnd ɔee Meljege tu Raa ki ɔɔ taa 'ɔaa tɔɔcn nakɪj oot nijim naanɪn ki.

¹⁰ Kaad kɛn jaay Zakari εnd maakɪj Bee Raa ki gen tɔɔcn nakɪj oot nijim se, jee dɛn se ing naatn eem keem Raa.

¹¹ Gɔtn se, kɔdn Meljege Raa teec naan Zakari ki ɔɔ naan daar do ji daam ki gɔtn kɛn k'lee k'tɔɔcn nakɪj oot nijim se.

¹² Kɛn Zakari jaay aakinj se, nirlɪn teece ɔɔ ɔeere ɔkiɪna.

¹³ Ganj kɔdn Raa deekinj ɔɔ: «ɔntɛ 'ɔeere Zakari! Taa Raa se naan booyiga keemi. Mɛndi Elizabet se utu ai koojn goon gaaba ɔɔ naai an kɔnd ronj Jan.

¹⁴ Goon se ai tɛdɪ naai maaki ute raapm dɛn aak eyo ɔɔ ɔii koojinj ki se, jeege dɛna maakde utu 'raapm kici.

¹⁵ Taa naan se utu 'tɛdn debm magala naan Meljege tu. Tɔtn koojn binj ute tɔtn te ɔɔminj se, naan 'kaay eyo. Num kɛn naan utu maakɪj koɪ ki sum ɔo, Raa utu an doocɪn te *Nirl Salal.

¹⁶ Naan an tɔɔdn ɔaa ute gaan *Israelge dɛna naan Meldɛ Raa ki.

¹⁷ ɔɔ naan utu 'lee naan Raa ki ute tɔɔgrɪj *Eli ɔɔ ute Nirl Raa kɛn ɔɔyo donj ki se, taa naan 'tɛdn bubge ute gaange se 'kɔkɪj taasa ute naapa, ɔɔ jeegen kɛn baate tookɪj taar Raa se lɛ, naan adɛn tɛrl maakde 'tɛdn jee kɛn tɛd nakge ute doobɪna. Bin jaay ɔo, naan 'tɛdn jeege se 'daap rode gen booy Melde.»

¹⁸ Zakari deek kɔdn Raa ki ɔɔ: «Naan se maam m'an m'jeelin m'ɔɔ dɔo? Taa maam lɛ m'gɔɔlga ɔɔ mɛndum kic lɛ gɔɔlga gɔɔɔ.»

¹⁹ Gɔtn se kɔdn Raa tɛrlɪn ɔɔ: «Maam ɔo m'Gabriel kɛn m'daar naan Raa ki gen tɛdn naabɪna. Naan ɔo ɔlumo taa m'taadn te naai ɔɔ m'ai taadn labar jigan ese se.

²⁰ 'Booyo! Aan gɔɔ naai uun te taarum ey se, naan ki se, naai 'booyo, naɔo 'kɔɪj taadn taar eyo bini, taar maam taadɪ se 'kaan doobɪn ki.»

²¹ Kaad kɛn se jee dɛn se ing aak kaamɪna ɔɔ nakɪj se deel dode kɛn Zakari εnd maakɪj Bee Raa ki jaay teeco yɔkɔd ey se.

²² Kɛn naan teeco sum se, naan ɔɪj taad taar eyo. Naan kɛn se, jee dɛn se saap jeelga ɔɔ Zakari aakoga ne dim maakɪj Bee Raa ki. Kɛn naan jaay teeco se, naan taad te jɪna, ɔɪj taadga ute taarɪn ey sum.

23 Kεn bii tεdn naabin jaay aas se, Zakari ok tεrl 6aa beεn ki.

24 Kεn nakgen se jaay deel se, mendiη Elizabet tεd mεndkaama. Kεn Elizabet jaay uun maaka sum se, maakη laap kεn mii se, naan oy ron maak ki ɔ taad te maakin ɔ:

25 «Kεse 6o bεε kεn Mεlum tεdum maam ki ɔ ɔkɔnɔm se, naan ɔdumsinga naatn naan jeege tu.»

**Kɔdn Raa taad mεtn taar koojn Isa
(Mt 1.18-23)*

26 Kεn Elizabet jaay uun maaka ɔ ok laapa mεce se, tεr Raa ɔlo kɔdin Gabriel daala taa naan Galile ki, maakη geger kεn k'danin Nazaret,

27 gɔtn goon mεnd ki. ɔ goon mεnd se jeel te gaab eyo. Naan se ron Mari, gaabm kεsin se ron Yusup ɔ Yusup se, naan metjil *Daud.

28 *Kɔdn Raa end ɔjin beεn ki ɔ deekin ɔ: «Tɔɔse Mari, naai se ɔn maaki raapm sakan. Taa Mεljege Raa se naan tεdiga bεε ɔ naan utu te naai.»

29 Kεn Mari jaay booy taar ese se, taar se deel donɔ ɔ naan taad te maakin ɔ: «Kεse 6o tεdn tɔɔsn ɔ dɔ bini?»

30 Kɔdn Raa tεrlin ɔ: «Mari, ɔnte gen beere, taa naai se ɔjga bεε naan Raa ki!

31 'Booyo. Naai utu 'tεdn mεndkaama utu 'koojn goon gaaba ɔ goon se an kɔnd ron Isa.

32 Naan utu 'tεdn magala naan Raa ki ɔ j'an danin Goon Raa Taaro. Mεljege Raa utu an kεdn gaar 6ugin Daud.

33 Naan 'kɔsn gaara gen daayum do gaan *Israelge tu ɔ gaar naan se 'kɔn nan eyo.»

34 Mari tɔnd mεtn kɔdn Raa ɔ: «Nakη se tap 6o 'tεdn ɔ dɔ Maam lε m'jeel te gaab ey 6ɔrtɔ.»

35 Kɔdn Raa tεrlin ɔ: «*Nirl Salal utu adε booy doi ki, ɔ tɔɔgn Raa Taaro se utu ai deebm ute Nirlin bat. Taa naan se 6o, goon naai an kooj se 'tεdn goon *salal ɔ naan se j'an danin Goon Raa.

36 'Booyo: taasi Elizabet kεn mεndkarta se kic 6o do gɔolin ki se, tεdga mεndkaama 6orse ɔkga laapa mεce.

37 Bεre, ne dim jaay ɔn Raa ki se, gɔtɔ.»

38 Gɔtn se Mari deek ɔ: «Maam se m'6ul gen Raa. Maam m'tooko do taari ki. ɔn 'tεdn aan gɔɔ kεn naai 'taadum ro ki se.»

ɔ gɔtn se kɔdn Raa iin ɔninɔ.

*Mari 6aa kaakη Elizabet
(1Sam 2.1-10; KKR 113)*

39 Naan kεn se, Mari naar ook 6aa maakη koge tun taa naan Jude ki maakη geger ki kalan bini.

40 Naan 6aa end beε Zakari ki ɔ tεd tɔɔse mendiη Elizabet ki.

41 Kɛn Elizabet jaay booy tɛdn tɔɔsn Mari se, goon maakin ki kic ɓo baag tɔɔbm roŋa ɔɔ *Nirl Salal se dooc maakŋ kon Elizabet.

42 Gɔtn se naan ɔɔd ɔɔy makɔŋɔ ɔɔ deek Mari ki ɔɔ:

«Maakŋ mɛndge tu se,

naai sum ɓo kɛn Raa tɛdŋa bɛɛ cir paac

ɔɔ goon kɛn maaki ki se kic ɓo, Raa tɛdŋa bɛɛŋa!

43 Maam ara ɓo m'nanja kaca jaay ɓo

ko Mɛluma ɓaadɔ ɓaa gɔtum ki taa am kaak se!

44 «'Booyo: kɛn jaay maam booy tɛdn tɔɔsn naai sum se, goon maakum ki kic ɓo maakin ɓaa raapo ɔɔ baag tɔɔbm maakum ki.

45 Naai se 'maaki raapo taa naai 'tookga taar kɛn Mɛljege taadi se, taa nakŋ naan taadi se utu 'kaan doobiŋ ki.»

Mari tɔɔm Raa ute kaa

46 Gɔtn se Mari deek ɔɔ:

«Maam se *m'nook Mɛlum Raa ute maakum paac.

47 Maakum dooc te maak-raapo do Raa ki; naan se Mɛl Kaa-juma.

48 Maam m'buliŋ kɛn jeege aalum maak ey se, naan saapga dom ki.

Deere, naan ki se, kɛngen j'utu j'adega tooj paac se, utu am danum mɛnd maak-raapo.

49 Taa Raa Sidburku se tɛdumga nakgen bɛɛ den aak eyo ɔɔ ro naan se, ro kɛn *salal.

50 Daayum naan tɛd bɛɛŋa do jeege tun ɓeerin.

51 Raa se taadga tɔɔgiŋa

ɔɔ jee kɛn magal rode se, naan wɔɔkdenga.

52 Gaaringen tɔɔgŋ k'jeel jeel gɔtde se,

naan tuurdege naatn maakŋ gaardege tu.

Num gan jee ɔɔp rode baat se, naan uundega rode raan.

53 Jee ɓo tɔɔlde se, naan ɛddenga kɔsɔ ute maraadde

ɔɔ jee maalge se lɛ, naan tuurdege te jide sik.

54 Raa se naan dirig te gen tɛdn bɛɛŋ jeenŋe tu eyo

«ɔɔ naan ɓaadoga noogŋ jee tɛdn naabiŋgen gaan *Israelge.

55 Kɛse ɓo nakŋ kɛn naan taado bubjege tu

ɔɔ utu 'tɛdn *Abraam ki ute mɛtjiliŋ ki gen daayum daayum se.»

56 Tɛr gɔtn se, Mari tiŋg te Elizabet se ɓaa ɓaa nakŋ laapa mɔto jaay, ɔk tɛrl ɓaa been ki.

Bii koojŋ Jan-Batist

57 Bii kɛn Elizabet an kooj jaay aan se, naan ooj goon gaaba.

58 Kɛn jee do daamboogiŋge ute taasiŋge jaay booy bɛɛ kɛn Raa tɛdŋ se, naade tɛd maak-raapo ute naan.

⁵⁹ Kεn ooj jaay ɔk bii marta se, naade uun baano ute goono taa j'an *kɔjɪn pɔndɔ. Gɔtn se jeege ɔ goono se j'an danjɪn ute ro bubɪn Zakari.

⁶⁰ Gɔtn se koŋa εɛp taariŋa ɔ taadden ɔ: «Bin eyo! Goono se j'an danjɪn Jan.»

⁶¹ Naade tɛrlɪn ɔ: «Taa beese ki se nam roŋa bin se, bεε, gɔɔ.»

⁶² Ɔɔ naade tɔnd mɛtn bubɪna ute jide, taa ŋ'aden taada goono se tap ɔ naan je j'an danjɪn naŋa?

⁶³ Bubɪn taadden ute jɪna ɔ k'baano ute kaaga paak paaka*. Naan raan ro ki ɔ: goono se roŋ Jan. Jeege paacɪn ɪŋg gɔtn ese jaay aak nakɪ se tap ɔ kden taad eyo.

⁶⁴ Gaŋ gɔtn se sum ɔ, Zakari, Raa εɛpɪn taariŋa baag taadn taara ɔ naan tɔm Raa.

⁶⁵ Jee do daamboogdege jaay booy se, beere baa ɔkde ɔ jeege ɪŋg maakɪ koge tun kεn taa naan Jude ki paac se, naade lee ɔɔs maana do nakge tun deel se.

⁶⁶ Jeege paacɪn booy mɛtn taar nakge ese se, taar se naade ɔkiŋ maakde ki ɔ naade taad ute naapa ɔ: «Goon se tap ɔ t'ɛdn goon ɔ dɪ?» Anum goon se, deere, Raa utu te naan.

Zakari tɔm Raa

⁶⁷ Gɔtn se, Zakari bubm Jan se, maakɪn dooc ute *Nirl Salal ɔ Nirl Salal se ɔlɪn taad ɔ:

⁶⁸ «K'tɔmki Meljege, naan ɔ Raa gεn gaan *Israelge, taa naan baadoga kaakɪ jeeŋge ɔ dugdenga dode.

⁶⁹ Maakɪ bee gεn bulɪn Gaar *Daud se, naan εdjekiga Debm Kaajɪ tɔgɔ.

⁷⁰ Kεse ɔ taar kεn jeege *salal kεn taad taar teeco taar Raa

ki
taado do dɔkiŋ jeege tu se.

⁷¹ Naan taadjekiga ɔ
naan utu ajeki kɔɔdn dojege maakɪ ji jee taamooyjege tu
ɔ ji jeege tun paacɪn jejeki eyo.

⁷² Taa naan tɛdga bεε do bubjege tu
ɔ naan se saapga do *dɔk kεn salal kεn naan dɔko ute naade
se,

⁷³ aan gɔɔ kεn naan naamo taariŋa bubjege tu *Abraam ki.

⁷⁴ Kεn naan jaay ɔdjekiga dojege ji jee taamooyjege tu se,
naan utu ajeki tɛdn bεε ɔ naajege j'an ki keem kic ɔ j'an ki
beer eyo,

⁷⁵ ɔ daayum naanɪn ki se j'aki tɛdn jee salal,
j'aki kɔkɪ taariŋ ɔɪɪ ɔ j'aki tɛdn nakge ute doobiŋa.

⁷⁶ Anum, naai goonum se,
j'utu jaay danɪ debm kεn taad taar teeco taar Raa kεn Taaro.

* 1:63 Kaagɪ paak paaka se nakɪ raan ro ki aan gɔɔ gεn paakarmajige.

Taa naai se utu 'lee naan Mɛli Raa ki taa an ɗaapm doobiŋa,
 77 ɔɔ naai 'tɛɗn jeenge 'jeele, Raa se debm tɔɔl *kusiŋde
 ɔɔ naan ɓo debm aden keɗn kaaja.

78 Taa Raa naajege se, naan debm beɛ den aak eyo.

Taa beɛ naan se ɓo, naan utu ajekiro kɔl gɔtn wɔɔɔ
 taa ajeki wɔɔɔ gɔtɔ aan gɔɔ bɔɔr kaadn utu ooko kook se.

79 Naan utu wɔɔɔr jeegen ing maakŋ gɔt ken ɔɔɔ

ɔɔ jee ken ing taa yo ki,

taa naan ajeki tɔɔɗn te doobm ken j'aneki kɔŋ lapia.»

[Gɔtn se Zakari taad nan taarin bini†.]

80 Goono se teepe ɔɔ metɛk ɓaa te naaniŋa. Naan ɓaa ing do
 kɔɗ-ɓaar ki ɔɔ ting bini aan ɓii ken naan baag tɛɗn naabiŋ naan
 gaan *Israelge tu.

2

Kaadn koojn Isa

(Mt 1.18-25; Mis 5.1-2; Eza 7.14, 9.5)

1 Kaad ken se, Gaar magal ing *Rɔm ki ken k'danin Sezar
 Ogust se, ɔlo ɔɔ jee taa naanin ki paac se j'aden 'ɓaa mɛɗɛ.

2 Mɛɗn deet deet bin se baag kaad ken Kirinius ɓo magal jee
 taa naan Siri ki.

3 Jeege paac, nanja nanja kic ɓo iin ɓaa maakŋ naanin ki taa
 j'an ɓaa mɛɗɛ.

4 Taa naan se ɓo Yusup iino maakŋ gegɛr ken Nazaret ken
 taa naan Galile ki, naan kic ook ɓaa maakŋ gegɛr ken Betleem
 ken taa naan Jude ki. Betleem se, gɔtn j'oojn Gaar *Daud. Ken
 ɔlin Yusup jaay ɓaa naane se, taa naan kic iino metjil Daud ki
 ɔɔ teeco kaagŋ ɓee naan ki.

5 Naan ɓaa ute mɛnd keɛsin Mari mɛndkaama maakin mag-
 alga magala taa j'an ɓaa mɛɗɛ.

6 Ken naade aan Betleem ki se, kaad ken naade ting naane se
 ɓo, ɓii ken Mari an kooj se, aasa.

7 Gɔtn se Mari ooj goon paragin gaaba. Naan teelin ute kala
 ɔɔ uun aalin maakŋ kɔlay ki taa naade ɔŋ te gɔt eyo maakŋ ɓee
 toɗn mɛrtge tu se.

**Kɔɗn Raage ɓaado ɔŋ jee gaam baatge*

8 Maakŋ taa naan gɔtn ese se naatn ceɛs ki ceɛs ki se, jee
 gaam baatge ting lee gaam baatdege nɔɔr.

9 Gɔtn se sum ɓo kɔɗn Raa naar teec naande ki, ɔɔ Mɛljege
 *Raa tɛɗden gɔtɔ wɔɔr kelɛŋ ɔɔ naade nirlde teece.

10 Num kɔɗn Raa se deekden ɔɔ: «ɔŋten 'ɓeerki! 'Booyki:
 maam ɓaanseno ute Labar Jiga ken utu 'raapm maakŋ jeege
 paac den beɛ eyo.

† 1:79 Taargen ara se maakŋ Kitap ki eyo.

11 Taa nõor jaaki ara se, j'oojsega Debm Kaaja maakŋ geger gen Gaar *Daud ki. Naan̄ 60 *al-Masi ken Raa taado metn taariŋ do dakiŋa. Naan̄ se 60, Məljege.

12 Ken naase jaay 6aa aankiga se, naase aki kəŋ goon k'taace se k'teelinga teel ute kala ɔɔ j'aalinga tood tood maakŋ kəlay ki. Kese 60 nakŋ ken naase anki kaakŋ jeel ro ki.»

13 Gət ken se sum 60 kədn Raagen kuuy dɔɔɔ naar 6aado ɔŋ debde se ɔɔ baag tɔm Raa tɛɛ ute kaa ɔɔ:

14 «*K'nookki Raa ken iŋg raan maakŋ raa ki.

Naan̄ 60 debm ed tɔɔse jeege tun do naan̄ ki ken naan̄ jedɛ.»

15 Ken kədn Raage jaay iin̄ ɔŋde ɔɔ ɔk tɛrl 6aa maakŋ raa ki se, gətn se jee gaam baatge baag taadn̄ ute naapa ɔɔ: «K'6aaki 6orse Betleem ki j'aki 6aa kaakŋ nakŋ ken tɛd jaay Məljege taadjekiro metiŋ se.»

16 Gətn se naade naar iin̄ 6aa. Ken naade aan se ɔŋ Mari, Yusup ɔɔ goon k'taace tood tood maakŋ kəlay ki.

17 Ken naade jaay aakiŋ se, naade baag kɔɔsn maaniŋ jeege tu taar ken kədn Raa taaddeno ro goon ki se.

18 Ɔɔ jee paacŋ ken booy maan jee gaam baatge paac se, naade booy taar se ɔkden taad eyo.

19 Gaŋ Mari se, taargen deel paac se, naan̄ ɔkiŋ maakiŋ ki tak ɔɔ tiŋg saap do ki.

20 Gətn se jee gaam baatge ɔk tɛrl uun doobm baatdege. Ken naade 6aa 6aa se, nook Raa ɔɔ tɔomiŋ ute kaa taa nakgen naade aako ɔɔ booyo se, taa nakgen se paac, naade 6aa ɔŋiŋ te doobiŋa aan gɔɔ ken kədn Raa taaddeno se.

21 Ken goono k'j'oojiŋ jaay ɔk bii marta se, kese 60 bii ken j'ɔjiŋ pəndɔ. Goono se j'əndiŋ roŋ Isa, ro se 60 ken kədn Raa taaddesiŋ kaad ken koŋa utu aam te ey 6ərtɔ.

Isa j'uun k'6aansiŋ maakŋ *Bee Raa ki

22 Ken nakgen se jaay deel paac se, kaadiŋ aas se naade 6aado maakŋ geger ken Jeruzalem ki end maakŋ Bee Raa ki gen tugŋ daapm rode. Naade tɛdiŋ aan gɔɔ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taadno. Ɔɔ kaad ken se 60 naade uun 6aano ute goono 6aado taadiŋ naan Məljege tu Raa ki kici.

23 Taa maakŋ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se k'raanŋa raan̄ j'ɔɔ: *Gaan paragen gaabge paac se, j'ediŋ Məljege tu Raa ki.**

24 Taa naan̄ se tɛr Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se taad ɔɔ gen tɛdn̄ *sɛrke Raa ki se j'ano 6aa ute: *dɛerge dio ey lɛ napar gaan dɛergen kuuy dio.†*

Simeon tɔm Raa taa Isa

25 Anum maakŋ Jeruzalem ki se, gaaba kalan̄ roŋ Simeon. Naan̄ se debm daan ki ɔɔ ɔk doobm Raa ɔŋɔ. Naan̄ iŋg aak

* 2:23 Aak Ekz 13.2. † 2:24 Aak Lb 12.8.

kaam debm ken utu 'kaajɲ gaan *Israelge ɔɔ *Nirl Salal utu te naana.

²⁶ Nirl Salal taadiɲoga taada ɔɔ: «Naai se 'kooy eyo 'ting bini utu 'kaakɲ ute kaami *al-Masi ken Meljege Raa utu aɲo kəl se jaayo.»

²⁷ Nirl Salal ɔl Simɛon iin baa maakɲ *Bee Raa ki ɔɔ kaaf ken se ɓo bubm Isa ute koɲa baansiɲo naan Raa ki gen tɛdn nakɲ ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔɔ k'tɛd se.

²⁸ Gɔtn se Simɛon uun Isa jin ki ɔɔ tɔɔm Raa deek ɔɔ:

²⁹ «Borse Meluma, taar naai 'taadum se aanga doobin ki, ɔɲ buli se 'kooy baa ute lapia.

³⁰ Taa kaamum se aakga Debm-kaajɲ ken naai ɔliɲo se.

³¹ Kɛse ɓo Debm-kaajɲ ken naai ɔlo jeege tu paac.

³² Naan ɓo debm ken utu wɔɔr gɔtɔ

ɔɔ tɛdn jeegen Yaudge eyo 'jeel Raa

ɔɔ ute ro naan se, gaan Israelge rode utu 'kookɲ raan.»

³³ Taar ken Simɛon taad ro goon ki, jaay bubin ute koɲ booy se, taar se tap ɓo ɔkden taad eyo.

³⁴ Gɔtn se Simɛon ɔdden ɓooro ɔɔ deek Mari koɲ ki ɔɔ: «'Jeele, ute goon ese se gaan Israelgen den metinge se, utu 'kiigi ɔɔ jee metinge se utu 'kaaja. Taa naan ɓo 'tɛdn debm ken jeege an jeel Raa, naɓo jeegen metinge se 'took eyo.

³⁵ Ute naan se maak-saapm naade se, Raa utu an 'tɛdin 'toodn tal ɔɔ naai, Mari koɲ se, utu 'dabara aan gɔɔ debm k'l'ɔɔsin ute gɔrd-jɛrlɛ.»

*Ann ɔɲ Isa maakɲ *Bee Raa ki*

³⁶ Gɔtn se mɛnd gɔɔlo kalaɲ se, ron Ann. Naan se, goon Paniel, metjil gen Aserge. Naan se mɛnd taad taar teeco taar Raa ki. Ute gaabin se, naade tingo baara cili sum.

³⁷ Gɔtn gaabin ooy sum se, naan ɔɔp mɛnd-daaye ɔɔ kaaf ken se naan baarin sik-marta-kaar-ɔɔ naan lee maakɲ Bee Raa ki daayum gen tɛdn naabm Raa. Ɔɔ nɔɔrɔ katara naan eem Raa ɔɔ iinga num lee uun *siam.

³⁸ Num kaaf ken jaay k'baano ute goon Isa naan Raa ki se, naan baag tɔɔm Raa ɔɔ taad metn taar goon se jeege tun paacɲ ken ing aak kaak kaam debm ken utu 'kɔɔdn do jee ken Jeruzalem ki.

Yusupge ɔk tɛrl baa Nazaret ki

³⁹ Ken naade jaay tɛd aas nakɲ ken *Ko Taar ken Meljege Raa ɛdo *Musa ki jaay aas se, naade ɔk tɛrl baa taa naan Galile ki, maakɲ gɛgɛrde ken Nazaret ki.

⁴⁰ Goono se teep baa ute naaniɲa ɔɔ naan metɛkɛ ɔɔ jeel-taara dɛna ɔɔ daayum Raa se tɛdin bɛɛɲa.

Isa aas goon baara sik-kaar-dio

41 Aanga baara tak bo, ko Isa ute gaabin se lee baado Jeruzalem ki gen tedn *laa Paak gen Yaudge.

42 Ken Isa jaay baarin aas sik-kaar-di se, naade ok baansin Jeruzalem ki gen tedn Laaden ken naade lee ted se.

43 Ken bii Laa Paak jaay nan sum se, naade ok terl baa Nazaret ki. Num goonde Isa se opp ing Jeruzalem ki, nafo kon ute bubin se, gotn goonde opp se, naade jeel te eyo.

44 Gen kon te bubin ki num o kaadn naane, naan utu baado ute jeedegen k'baado baa kalan se. Ken naade lee lek tec se jaay bo naade baa saap don ki o gotn se, naade baagin je gotn jee jeeldege tu o gotn taasdege tu.

45 Ken naade jaay je bini onin ey se, naade ok terl baan je Jeruzalem ki.

46 Naade jenin bii moto jaay bo baa onin maakn *Bee Raa ki ing king daan jee jeel tokn metn Ko Taar Raage. Naan ing booy booy taarde o do taardege tu se naan tond metde.

47 Jeegen paacn ing ud bi do taar ken naan terlden se, naade booy jeelin se deel dode o okden taad eyo.

48 Ken konge jaay onin se, naade aakin se tap bo, okden taad eyo. O gotn se kon deekin o: «Goonuma, kese naai 'tedjen nakn-koom di bini? 'Booyo, maam ute bubi se, nirlje teecga k'lee k'jei jea.»

49 Num gotn se Isa terlden o: «Naase 'jemki gen di? Naase 'jeelki ey la ken maam m'baado tap bo gen maakn bee Bubum se?»

50 Gan taar ken naan taadden se, naade on booy ok te metin eyo.

51 Gotn se naan iin booy baa ute naade Nazaret ki o daayum naan lee took taarde. Anum nakgen deel paacn ese se, kon se okin maakin ki.

52 O Isa se teepe o jeel-taara baa te naanina. Ken Raa aakin se, toolin o tol jeege tu kici.

3

Jan-Batist daap doobm Meljege (Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.6-8,19-28)

1 Kaad ken Tiber Sezar, Gaar magal ing *Rom ki, jaay ok baara sik-kaar-mii maakn gaarin ki se o naan ken se Pons Pilat bo magal gen taa naan Jude o *Erud se gaar gen taa naan Galile o genaon Pilip se gaar gen taa naan Iture ute taa naan Trakonitis o Lisantias se gaar gen taa naan Abilen.

2 Kaad ken se Annan ute Kayip bo *magal jee tedn serke Raage tu. Naan ken se bo *Raa baado taad Jan goon Zakari ken ing do kod-baar ki se.

³ Ɔo Jan se ɓaa lee taa naan ool magal ken Jordan ki se paac ɔo naan taad jeege tu ɔo: «'Terlki maakse ɔo ɔn j'asen *batizi ɔo Raa asen tɔol *kusiŋsege.

⁴ Aan gɔo ken Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dakiŋa maakŋ Kitapiŋ ki ken ɔo:

K'booy mind deba taad makɔn do kɔd-baar ki ɔo:

'Daapki doobm Mɛljege ɔo 'tɛdɪŋsinki jiga 'toodn tal.

⁵ Gɔogen daan koge tu se, k'tuurumde naata

ɔo koge ute kɔsge se k'tɔokde naatn.

Ɔo doobgen dug dug se k'tɛdde 'tɔojŋ 'toodn tal

ɔo doobm ken ɔk koge kɔrcɔm kɔrcɔm se kic ɛ k'daapde 'toodn kɔlɔn.

⁶ Binjaayjeege paac utu kaakŋ debm ken Raa utu adeno kɔlɔjaay aden kaaj se.*»

⁷ Gɔtn se jee denge ɓaado tɛdn *batɛm gɔtn Jan ki se, naan deekden ɔo: «Aakumki tu wɔojgen ara! Nanja jaay ɓo dejseno taa aki kaan kɔtn maak-taar gen Raa ken utu ɓooy do jeege tu se?

⁸ Naan ki se, 'tɛdki nakgen jiga ken 'taadn jeege tu ɔo naase se 'terlkiga maakse do Raa ki ɔo ɔnte 'taadki ɔoki: naaje se ɛ k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke: kogen ese se ken Raa je kic ɓo an dɛlin 'tɛdn gaange Abraam ki.

⁹ Bɛɛ, alpasa se ɛ k'daaringa mɛtn ko kaag ki. Ko kaaggen paacŋ jaay ooj jig ey se, j'aden tɔgn tund naatn ɔo j'aden tɔocŋ poodn.»

¹⁰ Gɔtn se jee denge ɓaado tɔnd mɛtn Jan ɔo: «Naaje tap ɓo k'tɛdn roje ɔo dɔo?»

¹¹ Jan tɛrlɛn ɔo: «Maakse ki se, debm ɔk kal di se uun ɛd'kalan se deb ken ɔk eyo ɔo debm ɔk nakŋ kɔsɔ kic ɓo nigin ute debm ken ɔk eyo.»

¹² Gɔtn se, jee tɛdn miirge kic ɓaado taa j'aden batizi ɔo naade tɔnd mɛtiŋ ɔo: «Debm dooy jeege, naaje tap ɓo k'tɛdn roje ɔo dɔo?»

¹³ Naan tɛrlɛn ɔo: «Miir ken k'taadsen j'ɔo aki kɔkŋ gɔtn jeege tu se, ɔnte 'ziidɪŋki dɪm do ki.»

¹⁴ Asgarge ɓaado tɔnd mɛtiŋ ɔo: «Naaje kic ɓo k'tɛdn roje j'ɔo dɔo?» Jan tɛrlɛn ɔo: «ɔnte 'kuunki gursn nam ute taa tɔogɔ ɔo ɔnte 'tɔlki taara do nam ki. Num ingki do gursn laapse ki sum.»

Jan taad taa debm ken utu ɓaado mɛtiŋ ki

¹⁵ Aan gɔo kaad ken se jeege ing aak kaak kaam nakŋ utu 'tɛd se ɔo ken naade jaay aak Jan se, gɔtn se naade saap-maakde ki ɔo: «Kese ɓo 'tɛdn *al-Masi ɛ daam?»

¹⁶ Jan tɛrlɛn naade ki paac ɔo: «Maam se, m'asen *batizn ute maane, num gan debm ken utu ɓaado mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic ɓo m'aas gen no tuutiŋ

* 3:6 Aak Eza 40.3-5.

eyo. Debm ese se 6o utu asen *batizn ute Nirl Salal ɔ utu poodo.

17 Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina ɔ ken naan jaay tuuy aasga num kaam teenin se, naan utu an tɔsn kɔmb maakŋ giijin ki, num tesin se, naan utu an kɔmb maakŋ pood ken ooy eyo.»

18 Do taarge tun naan taadden se ter Jan dejdenga ute taar-gen kuuy kic dena. Gɔtn ese se naan taadden Labar Jiga se jeege tu.

*Erɔd ɔk Jan-Batist danɔay ki

19 Num ken Gaar Erɔd jaay ɔk Erɔdiad mend genaana ɔ do ken se ter tedn nakgen kuuy kusiŋ kici, gɔtn se Jan taadinsin tal.

20 Na6o do *kusiŋ ken naan lee tedse, ter do ken se naan iij-ɔk ɔl Jan danɔay ki daala.

*Batɛm gen Isa

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11; Jn 1.32-34)

21 Ken jeege paac jaay k'batizde aas se, Isa kic 6o k'batizina. Ken naan eem keem Raa se, gɔtn se maakŋ raa ɔɔd wan.

22 Gɔtn se, *Nirl Salal se tec aan gɔɔ deere baado booy do Isa ki. Gɔtn se k'booy mind deba taad maakŋ raa ki ɔ: «Naai se 'Goonuma. Maam 6o m'beer m'ɔɔdio ute maak-raapuma.»

Metjil gen Isa

23 Kaad ken Isa baagn naabin se, naan ɔk baara 6aa 6aa si-mɔtɔ. Jeege se saap ɔ naan goon Yusup,

Yusup se goon Eli,

24 Eli se goon Matat,

Matat se goon Lɛbi, Lɛbi se goon Mɛlki,

Mɛlki se goon Yanay, Yanay se goon Yusup,

25 Yusup se goon Matatias, Matatias se goon Amɔs,

Amɔs se goon Naum, Naum se goon Ešli,

Ešli se goon Nagay,

26 Nagay se goon Maat,

Maat se goon Matatias, Matatias se goon Semeyin,

Semeyin se goon Yɔsek, Yɔsek se goon Yɔda,

27 Yɔda se goon Yɔanan, Yɔanan se goon Resa,

Resa se goon Zorobabel, Zorobabel se goon Salatiel,

Salatiel se goon Neri,

28 Neri se goon Mɛlki,

Mɛlki se goon Addi, Addi se goon Kɔsam,

Kɔsam se goon Elmadam, Elmadam se goon Er,

29 Er se goon Jɛzu, Jɛzu se goon Eliɛzɛr,

Eliɛzɛr se goon Yɔrim, Yɔrim se goon Matat,

Matat se goon Lɛbi,

30 Lεbi se goon Simεon,
 Simεon se goon Juda, Juda se goon Yusup,
 Yusup se goon Yɔnam, Yɔnam se goon Eliakim,
 31 Eliakim se goon Mεlea, Mεlea se goon Menna,
 Menna se goon Matata, Matata se goon Natan,
 Natan se goon *Daud,
 32 Daud se goon Jεε,
 Jεε se goon Obed, Obed se goon Booz,
 Booz se goon Sala, Sala se goon Naason,
 33 Naason se goon Aminadab, Aminadab se goon Admin,
 Admin se goon Arni, Arni se goon Εzrom,
 Εzrom se goon Pεrez, Pεrez se goon Juda,
 34 Juda se goon *Yakub, Yakub se goon Isak,
 Isak se goon *Abraam, Abraam se goon Tera,
 Tera se goon Naor,
 35 Naor se goon Σεruk,
 Σεruk se goon Ragau, Ragau se goon Pεleg,
 Pεleg se goon Eber, Eber se goon Sala,
 36 Sala se goon Kaynam, Kaynam se goon Arpakzad,
 Arpakzad se goon Σεm, Σεm se goon Noe,
 Noe se goon Lεmek,
 37 Lεmek se goon Matuzala,
 Matuzala se goon Εnok, Εnok se goon Yεred,
 Yεred se goon Maalalεel, Maalalεel se goon Kaynam,
 38 Kaynam se goon Εnos, Εnos se goon Σεt,
 Σεt se goon Adum, Adum se goon Raa.

4

*Bubm sitange naam Isa

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

1 Gɔtn se Isa dooc te *Nirl Salal se, iino taa ool magal Jordan ki ɔɔ Nirl Salal se tɔɔf ɔlin̄ do kɔɔf-ɔaar ki.

2 Maakɲ ɲiige tun si-sɔɔ se, Bubm sitange ɔaado naamina. Nɔɔɔ katara se Isa ɔs te ɔim eyo ɔɔ ken ɲiigen si-sɔɔ jaay aas se, naan̄ ɔo tɔɔlina.

3 Gɔtn ese se, Bubm sitange deekiɲ ɔɔ: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad ko ki se ai del nakɲ kɔsɔ.»

4 ɔɔ Isa terlin̄ ɔɔ: «Taar se Kitap taadga taada ɔɔ: *Ken ted debkilimi in̄g se kɔsɔ kalin̄ ki sum eyo.*»

5 Ter Bubm sitange tɔɔf ɔlin̄ gɔtn raan. Gɔtn ese sum ɔo naan̄ naar taadin̄ taa naan̄ gaaringen do naan̄ ki paac se.

6 ɔɔ Bubm sitange deekiɲ ɔɔ: «Maam m'ai kedn̄ tɔɔgɔ paac ute nakgen aak bεε ken do naan̄ ki kaam jii, taa nakgen

* 4:4 Aak Dt 8.3.

se j'edfumsinga kəd maam ki əb maam m'an kədɲ deb kən maakum jəna.

⁷ Ɔb kən naai jaay 'baado ɛrgga naanum ki əb 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin kəda.»

⁸ Isa tərliɲ əb: «Taa Kitap taadga taad əb: *Meli Raa kalan tak se ɓo naai 'kergɲ naaniɲ ki əb an 'tədn naabiɲa.*†»

⁹ Tɛr Bubm sitange təəd ɓaansiɲ maakɲ gɛgɛr kən Jeruzalem ki əb ɓaa uun əliɲ do *Bee Raa ki raan lɛɲ lɛɲ əb deekiɲ əb: «Kən naai 'Goon Raa deer num, do ɓee ki ara se iin aal naan ki.

¹⁰ Taa Kitap se taadga taad əb:

Raa 'kund 'kulu kədiɲge tu ai ɓəəbə

¹¹ əb *naade ai caapm kəkɲ jidege tu*

taa jeige se 'kəɲ rəkɲ ro ko kən gam eyo.‡»

¹² Isa tərliɲ əb: «Kitap taadga taad əb: *Bere, naai se 'kəɲ 'naam Meli Raa eyo.*§»

¹³ Kən Bubm sitange naamiɲ kaam ara kaam ara jaay aas se, naan iin əniɲa əb booy bini aan kaad kən Raa mala əndiɲ se jaayo.

Isa aan taa naan Galile əb baag tədn naabiɲa

¹⁴ Gətn se Isa dooc te təəgɲ *Nirl Salal, ək tərɪ ɓaa taa naan Galile ki əb nookiɲ eem dəəd taa naan gətn ese paac.

¹⁵ Naan lee dooyde maakɲ *ɓeege tun kən Yaudge lee tus maak ki əb jeege paac təəmiɲa.

Jee Nazaret ki baate Isa

¹⁶ Isa tərɪ maakɲ gɛgɛr kən Nazaret gətn naan teepmno ro ki. Kən *bii sebit jaay aanga num, aan gəb daayum naan lee ɓaa maakɲ *ɓee kən Yaudge lee tusn maak ki gən keem Raa dey se, naan end maak ki əb bii kən se ɓo, naan iin ɗaara gən dooy Kitap naan jeege tu.

¹⁷ Gətn se j'uun j'ediɲ Kitapm gən debm taad taar teeco taar Raa ki kən k'daniɲ Ezayi. Naan wərgiɲa, əb əɲ gətn kən k'raaniɲ j'əb:

¹⁸ *Nirl gən Meljege se, utu maakum ki,*

taa naan bɛr ədumo gən taadɲ Labar Jiga se jee daayge tu.

Naan əlumo taa m'taadɲ bulge tu se

j'utu j'aden kəədɲ dode

əb jee kaam-təkge se utu 'kaaka

əb jee kən j'ədde yɛɛbde cɛrɛ se, j'utu j'aden kəədɲ dode,

¹⁹ əb *maam m'baado se m'asen taadɲ*

ɓaar kən Raa tədn bɛɛɲ jeege tu kici.*

† 4:8 Aak Dt 6.13-14. ‡ 4:11 Aak KKR 91.11-12. § 4:12 Aak Dt 6.16. * 4:19 Eza 61.1-2.

20 Kεn naan̄ jaay dooy Kitap aas se, naan̄ teelina†, ɔɔ εdin̄ gaab kεn tεdn̄ naaba gɔtn̄ ese se ɔɔ naan̄ tεrl̄ inḡ gɔtin̄ ki ɔɔ jee inḡ maakɲ ɓee kεn gɔtn̄ ese paac ɔndin̄ kaama.

21 Gɔtn̄ se naan̄ baagden taada ɔɔ: «'Booyki, taar Kitapm kεn naase 'booyinki jaaki se, aanga doobin̄ ki.»

22 Gɔtn̄ se jeegen paacɲ inḡ booy taarin̄ se taad taargen jiga ron̄ ki ɔɔ taarin̄ nijim kεn naan̄ taadden se, ɔkden taad eyo. Naade deek ɔɔ: «Kεse tap ɓo goon̄ Yusup ey la?»

23 Gɔtn̄ se Isa deekden ɔɔ: «Deere, kaan̄ kaa taar kεn jeege lee taad se utu amsin̄ki tεdn̄ dom ki kεn taad ɔɔ: «Kεn naai jaay daptor num, aaj roi mala.» Bin se naase kic utu amki taadn̄ ɔɔ: nakɲ naaje k'booy kεn naai 'tεdo maakɲ gεgεr kεn Kaparnayum ki se, ɓorse naai 'tεdin̄ maakɲ naan̄i ki ara kici.»

24 Tεr naan̄ taadden ɔɔ: «Deere, 'booyki m'asen taada: ɓii kalan̄ debm taad taar teeco taar Raa ki gam j'ɔkin̄ te ɔɔn̄ maakɲ naan̄in̄ ki eyo.

25 'Booyki bεε m'asen taada: do dɔkin̄ do *Eli ki se, *Israel ɔk mεnd-daayge dεna ɔɔ kaad kεn se ɓaara mɔtɔ ute laapa mεce se, maane baate keede ɔɔ ɓo tɔɔl tεd daama maakɲ naan̄ ki.

26 Num gan̄ Eli se, Raa ɔlin̄ te gɔtn̄ mεnd-daay kεn gam kεn maakɲ taa naan̄ Israel ki se eyo; num ɔlin̄ gɔtn̄ mεnd-daay kεn inḡ maakɲ gεgεr kεn k'dan̄in̄ Sarepta kεn taa naan̄ Sidɔn̄ ki.

27 Do dɔkin̄ do Elize ki kεn debm taad taar teeco taar Raa ki se kic ɓo, Israelge se ɔk jee bikidge dεna. Naɓo maakde ki paac se, deb kalan̄ kic ɓo Elize εdin̄ te lapi eyo; num gan̄ εd lapi ɓo gaab ki kalan̄ kεn k'dan̄in̄ Naaman kεn kɔd Siri.»

28 Kεn jee maakɲ ɓee kεn Yaudge lee tusn̄ maak ki jaay booy taar kεn naan̄ taadden se, naade maakde taarde don̄ ki pirin̄.

29 Aan̄ gɔɔ gεgεr se lε do ko ki se, naade iin̄ iij-ɔkin̄ teecɲsin̄ naatn̄ ɔɔ ɓaansin̄ taa an̄ 'kɔtn̄ kɔl ziri ki.

30 Num gɔtn̄ se naan̄ iik uj jide ki ɔɔ but aal daande ki se ɔɔ uun doobin̄ ɓaa.

Isa taad tɔɔgin̄a

31 Gɔtn̄ se Isa ɓɔɔy ɓaa maakɲ gεgεr kεn Kaparnayum kεn taa naan̄ Galile ki. *Bii sebit jaay aan̄ se, naan̄ ɓaa dooy jeege.

32 Jeegen booy taar kεn naan̄ dooyde se ɔkden taad eyo, taa naan̄ dooyden ute tɔɔgin̄ mala.

33 Jee inḡ maakɲ *ɓee kεn Yaudge lee tusn̄ maak ki gɔtn̄ ese se, gaaba kalan̄ se ɔk kɔɔn̄ sitan. Kεn naan̄ aak Isa se ɔɔd ɔɔy makɔn̄ ɔɔ:

34 «Waay! Naai Isan Nazaret. Naai tap ɓo naaje j'ɔn̄ dī ute naai? Naai se 'ɓaado gen̄ kutje! Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal kεn Raa ɓo ɔlio.»

† 4:20 Kitap do dɔkin̄ se k'teelin̄ teele aan̄ gɔɔ raaga.

³⁵ Gaŋ Isa aaciŋ kaama ɔɔ: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab kɛn se!» Gɔtn se gaabm se ooc daan jeege tu ɔɔ sitan se teec naatn ron ki ɔɔ tɛdiŋ te diŋ eyo.

³⁶ Jee paacŋ aak nakŋ se, beer ɔkde ɔɔ lee taad ute naapa ɔɔ: «Kese taar ɔɔ di bo bini! Gaabm se ute tɔɔgiŋ se, naaŋ taad sitange tu ɔɔ naade teec aana.»

³⁷ Gɔtn se nookiŋ eem dɔɔd taa naaŋ gɔtn ese paac.

Isa ed lapia jee kɔɔŋge tu

³⁸ Kɛn Isa jaay teeco maakŋ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, naaŋ baa bee Simon ki ɔɔ ɔŋ moomiŋ mɛnda se ron ɔŋ kɛdɛk kɛdɛk. Gɔtn ese naade tɔnd mɛtn Isa ɔɔ ŋ'saapm don ki.

³⁹ Isa baado no don ki aac kaama kɔɔŋ ki ɔɔ ron ɔŋg kɛdɛk se tɛɛɛ urlu. Gɔtn ese sum bo mɛnda se naar iin daara ɔɔ baagden tɛdn kɔɔ.

⁴⁰ Kaad kɛn jaay kaada baa baa kooco se, jeege dɛna baano ute jee kɔɔŋge napar napar gɔtn Isa ki ɔɔ nanja nanja kic bo naaŋ ɔndiŋ jin don ki, ɔɔ jee kɔɔŋgen se paac ɔŋ lapia.

⁴¹ Gɔtn ese kic sitange dɛna teec naatn ro jeege tu ɔɔ kɛn naade teec teec se tɔɔd tɔɔy makɔŋ ɔɔ: «Naai se, 'Goon Raa.» Gaŋ Isa aacden kaama ɔɔ j'ɔnte taada, taa naade se jeeliŋa naaŋ bo *al-Masi.

Isa baa taad Labar Jiga taa naaŋ Jude ki

⁴² Tanɔɔriŋ-nɔɔriŋ se, Isa iin teec baa do kɔd-baar ki gɔto kaam kalaŋ. Gɔtn se jee dɛnge se iin taa jɛna ɔɔ kɛn naade jaay ɔŋiŋ se, jee se je naaŋ adɛ kɔŋɔ eyo, num 'kɔɔpm king ute naade.

⁴³ Gaŋ Isa tɛrlden ɔɔ: «Bɛɛki se, m'baa taadn Labar Jigan gɛn Gaar Raa se, maakŋ gɛgɛrge tun kuuy kici. Taa naaŋ se bo Raa ɔlumo.»

⁴⁴ Isa lee taad taar Raa maakŋ *ɔeege tun kɛn Yaudge lee tusn maak ki kɛn taa naaŋ Jude ki se paac.

5

Jee sɔɔ deet deet kɛn took gɛn tɛdn jee mɛtn Isa ki

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

¹ Bii kalaŋ, Isa daar daar taa baar kɛn k'danjiŋ Genezaret se ɔɔ gɔtn se jee dɛnge baado deebiŋ bat gɛn booy taar *Raa.

² Gɔtn se Isa aak markabge dio daar daar taa baar ki ɔɔ jee toocŋ kɛŋjgen bɔɔyo maak ki se daar tug tug gɛnddɛge.

³ Gɔtn se Isa ook maakŋ markab kɛn kalaŋ ɔɔ markabm ese se gɛn Simon. Naaŋ taad Simon ki ɔɔ: «Iik 'baa naan ki ɔkɔ.» Gɔtn se Isa inŋ maakŋ markab ki ɔɔ baag dooy jee dɛnge.

⁴ Kɛn naaŋ jaay taad nan taariŋ se, naaŋ deek Simon ki ɔɔ: «Iik 'baa gɔtn kɛn maaniŋ jɛrlɛ, ute jeege se, 'tuunki gɛndsege maan gɛn toocŋ kɛŋjge.»

⁵ Simon terlinj ɔ: «Debm dooy jeege, daan nɔɔr ki ute magalinj se, naaje k'dabarga dɛna naɔo j'ɔŋ te dim eyo. Num ganj do taari ki se, gɛndge se maam m'aden tuun maan.»

⁶ Kɛn naade jaay tuun gɛnddege maan se, naade uuno kɛnjge dɛna; bini gɛnddege kic ɔo ɔaa ɔaa nɛɛɛ!

⁷ Naade danj mɛddɛgen maakj markab kɛn kuuy se te jide taa ade ɔaa num, aden noogo. Mɛddɛge jaay ɔaado ɔŋde se, markabdegen di se paac naade doocinj tal tal ute kɛnjge, bini ɔaa ɔaa duubm maan.

⁸ Kɛn Simon Piɛr jaay aak nakj ese se, naanj ɔaado ooc mɛtn jɛ Isa ki deekinj ɔ: «Mɛluma, iik naatn cɛɛm ki; taa maam se m'debm *kusiŋa.»

⁹ Taa kɛnjgen dɛn kɛn naade uuno se, Piɛr ute mɛdɛŋge se ɔeere ɔaa ɔkde.

¹⁰ Mɛdɛŋgen Jak ute Jan kɛn gaan Zebedege se aak se, ɔeere ɔkde kici. Gɔtn se Isa deek Simon ki ɔ: «Ŋŋte ɔeere! Naan ki se, naai 'ɔaa je jikilimge ɔo andeno ɔaa doobm Raa ki.»

¹¹ Markabdege se naade tiik ɔaano taa jɛŋ ki ɔo gɔtn ese sum ɔo, naade rɛsn te nakdege paac ɔo daaniŋa.

Isa ɛd lapia debm bikid ki

(Mt 8.2-4; Mk 1.40-45)

¹² Bii kalanj Isa iinj ɔaa maakj gɛgɛr kɛn kalanj ɔo gɔtn se debm bikidi ɔaado ɔŋiŋa. Gaabm se ronj paac taal aace. Kɛn naanj aak Isa se, naanj ooc mɛtn jɛŋ ki ɔo tɔnd mɛtinj ɔ: «Mɛlje, kɛn naai 'je num, ɛdum lapia taa rom se daapm 'toodn kɔlɔŋ kɔlɔŋ.»

¹³ Isa ɔl jinj utiŋa ɔo deekinj ɔ: «Yɛɛ, maam m'jea, ɔŋ roi daapm 'toodn kɔlɔŋ kɔlɔŋ!» Gɔtn se sum ɔo, gaabm se kɔɔŋinj ɔŋiŋa.

¹⁴ Gɔtn se Isa deekinj ɔ: «Ŋŋte ɔaa 'taadn nam ki. Taa naai ɔŋga lapi se 'ɔaa 'taad roi *debm tɛdn sɛrke Raa ki se ɔo 'ɔaa ɛd *sɛrke Raa ki aan gɔɔ kɛn *Musa taadiŋo maakj Kitap ki, taa naai se roi daapga toodga kɔlɔŋ kɔlɔŋ se. Bin ɔo, jeege paac 'jeele, naai se ɔŋga lapia.»

¹⁵ Gɔtn se jeege baag kɔɔsn maaniŋ gɔtɔ ɔaa se paac ɔo jeege dɛna lee tusu gɛn booy taariŋa ɔo jee kɔɔŋge se lɛ ɔaado se gɛn je lapia rode.

¹⁶ Ganj Isa se teec ɔaa do kɔd-ɔaar ki kalinj ki gɛn tɔnd mɛtn Raa.

Isa ɛd lapia debm k'runjuy ki

(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ Bii kalanj Isa dooy dooy jeege ɔo maakj jeege tun naanj dooyde dooy se ɔk *Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage. Naade se iinj maakj naanje tun taa naanj Galile ki ute kɛngen taa naanj Jude ki ɔo ute kɛngen iinj maakj gɛgɛr

kɛn Jeruzalem ki. Gɔtn se Isa ute tɔɔŋ Meljege se, ɛd lapi jee kɔɔŋge tu.

18 Gɔtn ese sum ɓo jeege uuno debm k'runɣuyu do nakɲ toodɪn ki. Kɛn naade aan se, naade je doobm an kɛnd kɔŋ Isa.

19 Naɓo taa jeege dɛn dɛn se naade ɔŋ te doobm an kɛnd kɔŋ Isa eyo. Taa naan se ɓo naade uun ookɲsiŋ do ɓee ki raan ɔɔ ɔɔd taa ɓɔɓ ɔɔ naade ɓɔɔyiŋo do nakɲ toodɪn ki naan Isa ki daan jeege tu.

20 Kɛn Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek ɔɔ: «Gaaba, *kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋga naatn.»

21 Kɛn jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage ute Parizige jaay booy se, naade baag naajɲ te naapa ute mind naan ki ɔɔ: «Naan se tap ɓo naŋa jaay naaj Raa bin se? Kɛn 'kɔŋ tɔɔl kusiŋ deba se, Raa kalin ki sum ey la?»

22 Aan gɔɔ Isa jeel maak-saapde se, naan tɛrlɛden ɔɔ: «Taa dɪ jaay naase 'taadki ute maakse bin se?»

23 Gɛn naase ki num, kɛn gay ɓo ɔɔŋ ciri, kɛn m'deekɲ m'ɔɔ: «Kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋga naatn» lɔɓu m'deekɲ m'ɔɔ: «Iiŋi ɔɔ 'lee» se lɛ?

24 Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ɔk tɔɔgɔ gɛn tɔɔl kusiŋ jeege.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɣuy ki ɔɔ: «M'deeki m'ɔɔ: iiŋi, uun nakɲ toodɪ se ɔɔ 'ɓaa ɓei ki.»

25 Gɔtn ese se sum ɓo, gaabm se, iiŋ daara naan jeege tu, uun nakɲ toodɪna ɔɔ ɓaa been ki. Kɛn naan ɓaa ɓaa se naan tɔɔm Raa.

26 Jee gɔtn ese paac nakɲ se deel dode ɔɔ naade tɔɔm Raa kici. Gɔtn se naade ɓeere ɔkde se, taad ute naapa ɔɔ: «Nakage, jaaki se, j'aakkiga nakgen kɛn deel do aak eyo!»

Isa dan Lebi

(Mt 9.9-17; Mk 2.13-22)

27 Kɛn nakgen se jaay deel se, Isa teec teec se aak *debm tɔkɲ miiri ron Lebi iŋg king gɔtn tɛdn naabiŋ ki. Naan deekiŋ ɔɔ: «Iiŋi 'daanuma!»

28 Gɔtn se sum ɓo Lebi iiŋi, ɔŋ nakiŋge paac ɔɔ daan Isa.

29 Gɔtn se Lebi tɛd kɔsɔ dɛna ɔɔ dan Isa been ki gɛn ɓaa kɔsɔ. ɔɔ jeege dɛna iŋg ɔs te naade ɔɔ maakde ki se *jee tɔkɲ miirge ɔɔ jee kuuy se kici ute te naade.

30 Gɔtn se, *Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage se jaay aakde se mooy naan ki dir dir ɔɔ taad jeege tun metn Isa ki se ɔɔ: «Gɛn dɪ jaay naase ɔski ɔɔ aayki ute jee tɔkɲ miirge ɔɔ jee *kusiŋge se?»

31 Isa tɛrlɛden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num kɛn je daptor se, jee kɔɔŋge.

32 Maam m'baado se gen dan jee ken saap do naade aak bee naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki naade jee kusinge, taa 'terl maakde do Raa ki.»

*Metn taar *siam*

33 Naan ken se jeege baado taad Isa ki do: «Jee metn Jan-Batist ki ute jee metn *Parizige se tedga num lee tuun siam do tond metn Raa. Num jee metn naai ki se do do aaye.»

34 Isa terlden do: «Jeegen baado kəkŋ menda jaay gaabm menda utu te naade se, kaad ken se naade 'kəŋ kuun siam la? Met ki eyo.

35 Num gan bii kalan kaadŋ utu kaana gaabm menda se j'utu j'an kəodŋ naata do naan ken se jaay bo, medinge se lee tuun siam gen tond metn Raa.»

36 Isa taadden ute kaal naagŋ taara daala do: «Nam ok kala koono neɛpga neɛp se, ade kəŋ neɛpm taar kal kiji jaay an kal do ki eyo; ey num taa kal kijin ken k'neɛpo se cere sum, do ken j'aalinga kic num, naade se kəŋ tum eyo.

37 Do tətn koojŋ biŋ utu iin kiin se, j'ombiŋ maakŋ k-leeɛtege tun koono eyo; ey num tətn koojŋ biŋ se, an doobm ute k-leeɛtege se naatn. Do tətn koojŋ biŋ se le 'kəoy naan ki cere do k-leeɛtege se le, doobm tujŋ kici*.

38 Num gan beeki num, tətn kaam ki se j'an kəmb maakŋ k-leeɛtege tun kiji kici.

39 Do debm aayga kaay tətn† coodi təolum se le, tətn kaam ki se, boŋ təoliŋ ey sum. Taa naan deek do: ken nijim cir paac se tətn ken coodi təolum se.»

6

*Isa se naan bo mel *bii sebit*

(Mt 12.1-14; Mk 2.23-28, 3.1-6)

1 Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metiŋ ki deel maakŋ goŋn gem ki. Goŋn se jee metiŋ ki terec do gemge do doŋ kaamin maakŋ jide ki do taane.

2 Num *Parizigen kandum goŋn ese taadden do: «Gen di jaay naase 'tedki nakŋ ken j'und te kulu eyo gen ted bii sebit ki se?»

3 Isa terlden do: «Naase 'dooyiŋki te ey la, nakŋ ken *Daud ted ute jeenge kaad ken naade bo taldde se?»

4 Naan endo maakŋ *kəɔɔr gen *Raa ki, do təs mappan j'ediŋga ked *serke Raa ki, do do edo jeenge tun metiŋ ki kici. Ey num, ken ok doobm 'kəsn se jee tedŋ serkge Raa ki kalde ki sum.»

5 Do ter Isa deekden do: «*Goon Deba se le, naan bo Mel gen bii sebit.»

* 5:37 Yaudge se təmb tətdegen gen koojŋ biŋ se maakŋ k-leeɛtege tu. † 5:39 Tətn Yaudge se daayum taad ute tətn koojŋ biŋ se sum.

⁶ Kēn aan ʒii sebit kēn kuuy se, Isa ʒaa end maakŋ *ʒee kēn Yaudge lee tusn maak ki se ʒo dooy jeege. Gōtn ese, naan ʒŋ gaaba kalan ji daamiŋ ooyga kooyo.

⁷ Jee jeel taadŋ tōkŋ mētn Ko Taar Raage ute Parizige se ʒnd kaama Isa ki tak taa naade je aŋ kaaka kēn ŋ'kēdŋ lapi gaab kēn se ʒii sebit ki num, bin se naade aŋ kōkŋ mindiŋa.

⁸ Aan ʒoo Isa jeel saapm-maakde ki se, naan ʒee kēn gaab kēn jiiŋ ooyga kooy se ʒo: «Iiŋi 'daar naan jeege tu.» ʒo gaabm se iin ʒaara.

⁹ Gōtn se Isa taadden ʒo: «Maam m'je tōnd mētse: ʒii sebit ki se, j'undsenga kulu ʒen tēdŋ bēe lōbu ʒen tēdŋ *kusiŋ lē? ʒo ʒŋ deba jaay ʒim an doŋ ki num, aŋ kaaj lōbu aŋ kōŋiŋ naan 'kut lē?»

¹⁰ Gōtn se Isa uun kaamiŋ aak dōodde paac ʒo ʒee kēn gaabm kēn jiiŋ ooyga kooy se ʒo: «'Sēej jii!» ʒo gaabm se sēej jiiŋa ʒo gōtn ese sum ʒo jiiŋ ʒŋ lapi.

¹¹ Kēn Parizige ute jee jeel taadŋ tōkŋ mētn Ko Taar Raage jaay aak nakŋ se, maakde taarde doŋ ki piriŋ ʒo taad ute naapa do nak kēn naade utu 'tēdŋ do Isa ki.

*Isa bēer tōodjee kaan naabiŋgen sik-kaar-dio
(Mk 3.13-19; Mt 10.1-15; NJKN 1.13)*

¹² Kaad kēn se sum ʒo, ʒii kalan Isa ʒaa ook do ko ki ʒen keem Raa ʒo maakŋ nōr kēn te magaliŋ se, naan eem Raa.

¹³ Kēn ʒoto jaay iip se, naan ʒan jee mētiŋ ki ʒo maakde ki se, naan bēer tōod jeege sik-kaar-dio kēn naan ʒan ʒee kaan naabiŋge. Kese ʒo ro jee se:

¹⁴ Simon se, naan ʒaniŋ te ro Pier, Andre se ʒenaana, Jak, Jan, Pilip, Bartelemi,

¹⁵ Matiye, Tōma, Jak goon Alpe, Simon debm je kujŋ naaniŋa,

¹⁶ Jud goon Jak ʒo Judas Iskariot, naan ʒo debm utu kutn Isa se.

*Isa dooy jeege ʒo ed lapi jee kōŋge tu
(Mt 5.2-12)*

¹⁷ Kēn Isa jaay bōoy do ko ki ute jee mētiŋ kēn sik-kaar-di se naan ʒŋ gōtn tood tal jaay naan ʒaara ʒo gōtn se naan ʒŋ jee dēn mētiŋ ki ute jeege dōo ʒo dēna iino taa naan Jude ki, kēngen iino maakŋ ʒeʒe kēn Jeruzalem ki, ʒo kēngen kuuy se iino taa naan Tir ute ʒen Sidon ki kēn iŋg maakŋ ʒeʒe tun taa baar ki.

¹⁸ Naade ʒaado se ʒen booy taariŋa ʒo ʒen je lapi rode, ʒo jee ʒk kōŋ sitangen kēn lee dabarde se kic ʒo ʒŋ lapi.

¹⁹ Jee dēngen tus paac se nana nana kic ʒo je kutn ro Isa taa debm utga roŋ num, tōog Isan 'teec roŋ ki se, edden lapi.

Jee maak-raapge ute jee kēn aden kaan nakŋ ʒŋ

20 Gɔtn se Isa uun kaamiṇa aak jee metiṇ ki ɔ taadɔden ɔ:

«Maak-raapo naase jee daayge tu,
taa *maakṇ Gaar Raa se naase ki.

21 Maak-raapo naase jee ɔ tɔalsen ɔorse se,

taa naase utu aki kɔsn dɛɛṇ te maraad se!

Maak-raapo naase kɛn ɔorse maakṇ kaa-maan ki,

taa naase se utu aki kooy koogo.

22 Maak-raapo naase kɛn jeege jese eyo, ɔɔf undse naatn,

naajse ɔ tɔalsen taar jig eyo dose ki,

taa naase aalki maakse do *Goon Deb ki*.

23 «Kɛn nakgen se jaay aanga dose ki num, ɔii kɛn se ɔṇki
maakse 'raap sakan ɔ 'daamki te maak-raapo! Taa maakṇ
raa ki se, Raa utu asen kɔṅṇ bɛdse dɛn aak eyo. Bin ɔ
ɔugɔdegen do dɔkiṇ se lee dabaro jee taad taar teeco taar Raa
ki se bin kici.

24 «Num gaṇ asen kɔṅṇ naasen jee nak dɛnge

taa ɔorse naase ɔṇkiga dose.

25 Asen kɔṅṇ naasen kɛn ɔorse dɛm daaysen ey se,

taa naase ɔ utu asen tɔɔɔ.

Asen kɔṅṇ naasen jee iṅṅ 'tooyki koogo ɔorse,

taa naase se maakse utu 'tuju ɔ utu aki keeme.

26 Asen kɔṅṇ naasen kɛn jeege paac taad taargen nijim rose ki
sum se,

bin ɔ ɔugɔdegen do dɔkiṇ se tɛdɔ ute jeegen tɛd rode aan gɔɔ
jee taad taar teeco taar Raa ki bin kici.»

'Jeki jee taamooysege

(Mt 5.38-48; Rm 12.17-21)

27 «Gaṇ maam m'taadsen naase kɛn iṅṅ booyki taarum se,
m'ɔɔ: 'jeki jee taamooysege, 'tɛdki bɛɛ jeege tun jese eyo.

28 ɔɔdki ɔoro do jeege tun naamse ɔ eemki Raa taa jeegen
kɛn dabarse se.

29 Kɛn nam jaay ɔndiga mɛtn bi ki num, 'tɛrliṇ kɛn do ji kuuy
se kici. Kɛn nam jaay uunga kali magal se, kali baatn maak ki
se kic num, ɔṇte 'kɔṅṇ.

30 Debm kɛn jaay tɔnd mɛtn dɛm gɔti ki num, ɛdɛn ɔ nam jaay
uunga dɛmi num, ɔṇte 'ɔaa baayina.

31 Bɛɛ kɛn naase 'jeki jeege asen tɛdse, naase kic num, 'tɛdki
jeege tu bin kici.

32 «Kɛn naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, bin se nakṇ
jaay j'asen tɔɔm ro ki tap ɔ gɔtɔ. Taa jee *kusiṅge kic ɛ je
naapa bin kici!

33 ɔ kɛn naase jaay 'tɛdki bɛɛ jeege tun 'tɛdsen bɛɛ naase ki
sum num, bin se nakṇ jaay j'asen tɔɔm ro ki se tap ɔ gɔtɔ. Taa
jee kusiṅge kic ɛ lee tɛd bɛɛ ute naapa kici!

* 6:22 Goon Deba je taad te Isa *al-Masi.

34 Kɛn naase jaay ɛdki sɛɛ ɓo jeege tun utu asesiɲ tɛrl kɔɲɲ gɔtiɲ ki sum num, bin se nakɲ jaay j'asen tɔɔm ro ki se tap ɓo gɔɔ. Taa jee kusinge kic ɓo lee ɛd kɛd sɛɛ ute naapa, taa naade jeele j'adesiɲ kɔɲɲ gɔtiɲ ki!

35 Num gan naase se, 'jeki jee taamooysege; 'tɛdki bɛɛ jeege tu ɔɔ kɛn ɛdkiga sɛɛ jeege tu num, ɔɲte 'saapki ɔɔki j'asesiɲ kɔɲɲ. Bin ɓo Raa utu asen tɛdn bɛɛɲ dɛn aak eyo ɔɔ naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen Taaro. Taa Raa se naan debm jiga ɔɔ naan tɛd bɛɛɲa do jeege tun k'tɛdden bɛɛ kic ɓo naade jeel eyo ɔɔ tɛd bɛɛ jee kusinge tu kici.

36 'Kɛrcɛlki aan gɔɔ Bubsen maakɲ raa ki, kɛrcɛl se.»

*ɔɲte 'kɔɲki ɓɔɔɔ do jeege tu
(Mt 7.1-5,15-20, 12.33-37)*

37 «ɔɲten 'kɔɲki ɓɔɔɔ do jeege tu, ɔɔ naase kic ɓo j'asen kɔɲɲ ɓɔɔɔ dose ki eyo. ɔɲten 'kɛndki tɛl nam gɛn kutiɲa, bin se naase kic j'asen kɔɲ kut eyo. Kɛn naase jaay 'lee ɔkki naagn naapa num, Raa kici asen tɔɔl kusinse.

38 ɛdki naka jeege tu taa j'utu j'asen kɛdn naase ki kici: ute gɔrn kɛn naase 'lee 'dɔɔɲki jeege tu se, Raa utu asesiɲ dɔɔɲ, dɔocɲ kɔnd gazagaza ɔɔ asesiɲ dɔɔɲ cir cir. Bin ɓo ute nakɲ kɛn naase 'lee 'dɔɔɲki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiɲ dɔɔɲ bin kici.

39 «Tɛr Isa taadden ute kaal naagn taara kuuy daala ɔɔ: debm kaam-tɔɔkɔ 'kɔɲ tɔɔdn naapiɲ debm kaam-tɔɔkɔ la? Naaden di paac se 'si maakɲ gɔɔ ki ey ne?

40 Debm lee mɛtn deb kɛn dooyiɲ se 'kɔɲ cir debm dooyiɲ eyo. Num gan debm mɛtn deb ki jaay meliɲ dooy ɔkinga se, naan utu 'tɛdn aan gɔɔ meliɲa.

41 «Mu cɔkɔn kɛn kaam gɛnaai ki ɓo naai ɔɲ aakiɲa. Num gɛn di jaay naai ɔɲ aak gudum kaagn kaami ki ey se?

42 Ute naan se ɓo, naai 'kɔɲ deekɲ gɛnaai ki ɔɔ: Gɛnaama, 'ɓaadɔ m'ai kɔɔdn mu kaami ki. Nakɲ naai 'tɛdiɲ se, mɛt ki eyo! Ey num naai ɔk mɛt-gudum kaagn kaami ki se kici! Bɛɛki num, ɔɔd mɛt-gudum kaagn kaami ki se ram, jaay ɓo kaami 'kɔɔdn kaakɲ jiga bin jaay 'kɔɔdn mu cɔkɔn kɛn kaam gɛnaai ki se!»

Kaaga ute koojiɲa

43 «Kaagn jiga se koojiɲ aak kus eyo ɔɔ kaagn kɔɔɲɔ lɛ ɔɲ ooj koojiɲ jig ey kici.

44 Taa kaagge se j'aak k'jeelde ute koojɛge: taa naan se ɓo j'kɔɲ tuugn koojɲ mɔɲgɔ do kaag kɛn ute kɔrɔndiɲ eyo ɔɔ kɔɲ tuugn koojɲ k-yooko se do k-lili ki ey kici.

45 Debm bɛɛ se, bɛɛɲ se iɲo maakiɲ ki, ɔɔ debm *kusiɲ se, kusiniɲ se kic ɓo iɲo maakiɲ ki. Taa taar kɛn jikilimge lee taad paac se iɲo maakɛ ki.»

*Beegen dio**(Mt 7.21-29; 2Pr 1.5-10)*

⁴⁶ «Naase inḡ 'daṇum ki: Mɛluma, Mɛluma. Num ḡen dī jaay 60 naase 'baateki ḡen tɛdn nakḡ kɛn maam m'taadŋen m'ɔɔ aki tɛd se?»

⁴⁷ Debm 6aado ḡotum ki, booy taaruma ɔɔ inḡ do ki se, 'booyki m'asen taadn nakḡ kɛn naan teciṇ tece.

⁴⁸ Naan se tec aan ḡɔɔ debm 6aa kɔ6m beeṇa: naan ud ḡɔɔ jɛrlɛ bini aan do ko ki jaay 60 ɔndo mɛtn beeṇa. Kɛn naan jaay iinḡ aas sum se, maane eed dɛna ɔɔ oolge kic 60 dooco ɔɔ ɔy makɔṇɔ 6aado deeb 6ee se bat na6o, ɔḡ tɛdḡn te dīm eyo, taa 6ee se k'j'iinḡa jiga.

⁴⁹ Num ḡaṇ debm booy taaruma ɔɔ inḡ do ki ey se, naan se tec aan ḡɔɔ debm kɛn ud te ḡɔɔ ey sum 60 iinḡ beeṇa. Kɛn oolge dooco jaay ɔyɔ makɔṇɔ ɔɔ 6aado deebiṇ bat se, 6ee se ru nan tak.»

7*Isa ute bubm asgarge**(Mt 8.5-13)*

¹ Kɛn Isa jaay taad nan taariṇ naan jeege tu aas se, naan 6aa end maakḡ ḡɛḡɛr kɛn Kaparnayum ki.

² ḡotn se bubm asgarge se ɔk bulu kalaḡ bin se naan jɛṇ dɛn aak eyo. Na6o buliṇ se ooc kɔṇɔ kaam yoa.

³ Kɛn ḡaabm se jaay booy j'ɔɔs maan Isa se, ḡotn se naan iinḡ ɔl magal Yaudge kandum taa 6aa sel mɛtn Isa num, ade 6aa utu kɛdn lapia buliṇ ki se.

⁴ Kɛn magal Yaudge jaay aan ḡotn Isa ki se, naade eemiṇ nɔɔ ɔɔ: «Bɛeki num, ḡen tɛdn bɛɛ se, 'tɛdn ḡaab kɛn se.

⁵ Taa naaje Yaudge se, ḡaabm se jejeki dɛna ɔɔ naan mala 60 iinjeki 6ee kɛn k'lee k'tusn maak ki se.»

⁶ ḡotn se Isa 6aa ute naade. Num kɛn naan aan te cɛɛ 6ee magal asgarge tu ey sum 60, bubm asgar *Rɔmɛge ɔlo mɛdḡṇge taa aṇ taadn ɔɔ: «Mɛluma, ɔṇte dabar roi ḡen 6aado 6eem ki, taa maam se m'aas dīm naani ki eyo.

⁷ Taa naan se 6o, maam m'ɔḡ m'6aa te ḡoti ki ey se. Num ḡotn daari ki se, naai 'taad ute taari sum 60, debm tɛdn naabum se 'kɔḡ lapia.

⁸ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, na6o m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. Kɛn m'inḡga num m'deek deb kalaḡ ki m'ɔɔ: 'Baa se, naan iinḡ '6aa. ɔɔ m'deek deb kuuyki m'ɔɔ: 'Baado se, naan iinḡ 6aado. ɔɔ bulum ki se jaay, m'deekiṇ m'ɔɔ: 'Tɛdn nakḡ ese se, naan iinḡ tɛdḡna.»

⁹ Kɛn Isa jaay booy taar ese se, taara se ɔkiṇ taad eyo. ḡotn se naan tɛrl aak jee dɛḡḡen 6aado mɛtiṇ ki se ɔɔ naan deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: maakḡ ḡaan *Israɛlɛ tun ute dɛnde

kic 60 maam m'ɔŋ te nam jaay aal maakiŋ do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo.»

¹⁰ Kɔr jee naan ɔldeno naaba jaay aan been se, naade ɔŋ bul se ɔŋga lapia.

Isa dur goon mɛnd-daay daan yoge tu

¹¹ Naan kɛn se jaay, Isa iin baa maakiŋ gɛgɛr kɛn k'danin Nayn. Jee mɛtiŋ ki ute jeege dɛna baa ute naana.

¹² Kɛn Isa ute jeege jaay aan taa doob kɛn j'an kɛnd maakiŋ gɛgɛr ki se, naade aak jeege uuno yoa ɔ kɛn ooy se goon mɛnd-daaye ɔ naan kaliŋ ki sum 60 maakiŋ koŋ ki. Gɔtn se jeege dɛna daan mɛnd se.

¹³ Kɛn Mɛljege jaay aak ko goono se, naan ɛjiŋ don ki ɔ deekiŋ ɔ: «ɔnte 'tɔɔyɔ.»

¹⁴ Gɔtn se Isa iiko cɛɛ jeege tun uuno yo se, ɔnd jin do baranjal ki ɔ gɔtn se, jee baan baa ute yo se daara ɔ Isa deek goon kɔd ki se ɔ: «M'deeki m'ɔɔ, iini!»

¹⁵ Gɔtn se goon kɔdn ooyga kooy se duru iin inŋ ute mɛtiŋa ɔ baag taadn taara. ɔ Isa ɔk ɛdiŋ koŋ ki.

¹⁶ Kɛn jeege jaay aak nakiŋ se, beere baa ɔkde paac ɔ naade *nook Raa ɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki magal se, beere, baadoga daanjege tu. Kɛse Raa mala 60 baadoga kaakiŋ jeenge!»

¹⁷ Taa naan se 60 jee taa naan Jude ki ute jee kɛn taa naanje tun cɛɛs ki se, paac se inŋ 60 gɛn kɔɔsn maana do nakge tun kɛn Isa tɛdo se.

*Jan-Batist ute Isa
(Mt 11.2-19)*

¹⁸ Gɔtn se jee mɛtn Jan-Batist ki baado taad mɛlde ki. Kɛn Jan jaay booy taarde sum se, maakde ki se naan dan jeege dio,

¹⁹ ɔ ɔlde gɔtn Mɛlje Isa ki taa 'baa tɔnd mɛtiŋ ɔ: «Naai 60 debm kɛn jeege inŋ aak kaama j'ɔɔ utu ade baa se lɔbu k'booy nam kuuy ɛ?»

²⁰ Kɛn naade jaay aan gɔtn Isa ki se, jee se taad ɔ: «Naaje se Jan-Batist 60 ɔljeno gɔti ki ɔ k'tɔnd mɛti: naai 60 debm kɛn jeege inŋ aak kaama j'ɔɔ utu ade baa se lɔbu k'booy nam kuuy ɛ?»

²¹ Naande ki se sum 60, Isa ɛd lapia jee kɔɔndɛge tu dɛna. Maakde ki se jeegen kɛn kɔɔnɔ tujdenga tuju ute jee ɔk kɔɔn sitange se kic naan ɛdden lapia ɔ jee kaam-tɔokge dɛn se kic 60 naan ɔdden kaamɛge.

²² Gɔtn se Isa deek jeege tun Jan ɔldeno naaba se ɔ: «'Baa 'taadki Jan ki nakiŋ naase mala aakiŋkiga ute kaamse ɔ booyiŋkiga ute bise: jee kaam-tɔokge ɛ aakga, jee cɛkɛdɛge ɛ leega talam talam, jee bikidɛge ɛ ɔŋga lapia ɔ rodege ɛ toodga kɔlɔŋ kɔlɔŋ, jee duguyge ɛ bɔrse booy booyo, jee ooyga kooy

kic le duroga daan yoge tu ə Labar Jiga se le, k'taadinga jee daayge tu.

²³ Maak-raapo debm ken jaay ai kaamin ɔnte doobm gen kaal maakin do maam ki ey se.»

²⁴ Ken jee Jan oldeno naaba jaay ɔk tɛrl ɓaa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu ə: «Do kɔd-ɓaar ki se naase tap ɓo ingkiro kaakn nanja? Lɔbu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen ɓaansin kaam ara kaam ara se la?

²⁵ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nanja? Lɔbu ingkiro kaakn gaabm ken tus kalge aak bɛɛ se le? Gɔɔ. Jee lee tus kalgen aak bɛɛ gen koono se ute jee maalge se, naade se ting maakn ɓee gaaringe tu.

²⁶ Lɔbu naase tap ɓo ingkiro kaakn nanja? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki naɓo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala.

²⁷ Naan se ɓo debm ken Raa taado taarin do dakin maakn Kitap ki ə:

'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki, taa ai 'daapm doobi.*

²⁸ «'Booyki m'asen taada: maakn jeege tun mɛndge toojden do naan ki ara bini aan do Jan ki se, debm ken magal cirin Jan se, gɔɔ. Anum debm *maakn Gaar Raa ki se baat aan gɔɔ di kic ɓo, naan se ɓo magal cir Jan.

²⁹ «Jee denge ute *jee tɔkn miirge jaay booy taarin se, Jan *batizde taa naade jeelga Raa se tɛd naka ute doobiɓa.

³⁰ Num gan *Parizige utu jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage se, naade se baate tookn do nakge tun ken Raa je ə aden tɛdn naade ki se. Bin ɓo, naade baate tookn ken Jan aden batizi.»

³¹ Tɛr Isa taadden ə: «Jee ɓorse tap ɓo, m'aden kɔmb bɛyɛ ute nange? Naade tap ɓo tec nange?

³² Naade se tec aan gɔɔ gaangen inj ɓɔr ki jaay taad ute naapa ə:

*Naaje k'tuuysen kaa
naɓo naase 'baate daamki.
Naaje k'jaarsen kaa yoa
naɓo naase 'baate keemki.*

³³ «Ey num Jan-Batist ɓaado se, naan əs mapp eyo ə aay tɔtn koojn bin eyo ə naase əki num: naan se debm sitan!

³⁴ Ken *Goon Deba jaay ɓaado se əs ə aaye, naɓo naase əki num: naan se debm kaam-kɔs ə debm kaay-koono ə ɔk mɛde ute jee tɔkn miirge ə ute jee *kusinge!

³⁵ Num gan jee took aal maakde don ki se, aak ɔkga jeel-taar Raa se ute doobiɓa.»

* 7:27 Aak Mal 3.1.

Isa ute mēnd tēdn *kusiņa

36 Bii kalan kōd *Parizi kalan bini, dan Isa beēn ki, gen baa kōsn ute naaņa. Ken Isa jaay baa beēn ki se, gōtn se naade tood ute cēesde jaay 60 baag kōsō do tabil ki.

37 Mēnda kalan iino maakŋ gēger ken se ɔɔ jeege paac jeeliŋ naaŋ se, mēnd tēdn kusiņa. Naaŋ baado ɔŋde taa naaŋ booyga booy j'ɔɔ Isa utu inŋ ɔs kōs gōtn kōd Parizi ki se. Ken naaŋ baado baa se, naaŋ uuno naka aan gōɔ k-bōkōlō kalan ko 60 k'cōɔc k'daapiņa. K-bōkōl se k'daapiŋ ute nakŋ ken k'danŋ albatir†, ɔɔ naaŋ se dooc ute itir.

38 Naaŋ baado kaam jē Isa ki ɔɔ naaŋ eeme ɔŋ kaa-maanin se neet jē Isa ɔɔ naaŋ ɔtinsin ute bēekiņa ɔɔ baam ɔk aay jēŋ se ute maak-raapo ɔɔ ɔɔyiŋ itir do jēŋ ki.

39 Kōd Parizi ken dan Isa beēn ki jaay aak nakŋ bin se, taad ute maakiŋ ɔɔ: «Ken gaabm se jaay debm taad taar teeco taar Raa ki deer num, mēnd baado utin se, naaŋ an 'jeeliŋ naaŋ se, mēnd tēdn kusiņa.»

40 Gōtn se Isa taadiŋ ɔɔ: «Simon, maam se m'ɔk taara m'ai deeke.» Naaŋ terliŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, 'taada.»

41 Isa ɔɔ: «'Booyo. Debm kalan ɔk jee sēege dio. Deb kalan se ey num an kōgŋ tamma kaar-mii ɔɔ debm kuuy se lē ey num an kōgŋ tamma si-mii.

42 Num gaŋ dīm naade aan kōgŋ sēede gōtō se, naade di se paac, naaŋ tōlden sēedege se naata. Num maakŋ naade ken di se, debm edden sēe se ken gay 60 an 'je cirī?»

43 Simon terliŋ ɔɔ: «Gen maam ki num m'ɔɔ, debm ken sēēŋ den jaay 60 k'tōlinsin se.» Isa deekiŋ ɔɔ: «Kese naai 'taadga taar met ki.»

44 Gōtn se Isa uun terl aak mēnd se, ɔɔ deek Simon ki ɔɔ: «Naai aak mēnd se dāamo! Gōtn maam m'endo bei ki se, naai edum te maan tugŋ jem eyo; num gaŋ mēnd se neetum jem ute kaa-maaniņa ɔɔ ɔtumsin ute bēekiņa.

45 ɔɔ naai 'baam ɔk aay te taarum ute maak-raap eyo; num mēnd se ken maam m'aan sum se, gōtn naaŋ baam ɔk aay jema ute maak-raapo sum se, ɔŋum te eyo.

46 Naai ɔtum te uubm oot dom ki eyo; num mēnd se ɔtum itir jem ki.

47 'Booyo m'ai taada: mēnd se kusiniŋen den se, Raa tōlisinga naatn. Taa naaŋ se 60, naaŋ jem den se. Gaŋ debm k'tōliŋ kusiniŋ baat se, naaŋ kic 60 ɔk maak-je baata.»

48 Ter Isa taad mēnd ki ɔɔ: «Kusiniŋe se maam m'tōlisinga naata.»

49 Jeege inŋ ɔs ute naade se, baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kese tap 60 naŋa jaay taad taa 'tōl kusin jeege se?»

† 7:37 Albatir se napar koa aama ken k'cōɔc k'daapiņa gen kōmb itir.

⁵⁰ Isa deek mēnd ki ɔɔ: «Mēnda, ute kaal maaki kēn naai aal dom ki se, aajiga. Iiṇi, 'ḅaa ute lapia.»

8

Mēndgen lee mētn Isa ki

¹ Naan kēn se jaay Isa ḅaa lee maakṇ gēgēge tu ɔɔ maakṇ naanḡe tu. Naan taad wɔɔk Labar Jigan ḡen Gaar Raa se jeege tu. Gɔtn se jee kaan naabingen sik-kaar-dio,

² ute mēndge kandum se lee ute naanḡa. Mēndgen se ḅo kēn naan ɛddeno lapia ḡen kɔɔṇ rodege tu ɔɔ tuurdeno sitange rodege tu se. Maakde ki se, Mari iino Magdala ɔɔ ro naan ki se ḅo, Isa tuuriṇo sitange cili se.

³ Ɔɔ Yoanna kēn mēnd Kuza, gaabiṇ se Gaar *Erod ɔṇiṇ maaliṇ paac kaam jiṇa ɔɔ Suzaan ute mēndgen kuuy den kici. Naade se ḅo kēn lee noog Isa ute jee mētiṇ ki ute nakgen naade ɔkɔ.

Isa aal naagṇ taara te debm kənd buru

(Mt 13.1-23; Mk 4.1-25)

⁴ Jeege dena iino maakṇ gēgēge tu paac ɔɔ ḅaado tus gɔtn Isa ki ɔɔ naan taaddēn ute kaal naagṇ taara ɔɔ:

⁵ «Bii kalarṇ deba kalarṇ teec ḅaa kənd buru. Kēn naan jaay ɔnd kənd burin se, kupm mētiṇ si jēṇ doob ki; gɔtn se jeege tuumiṇa ɔɔ yeelge ḅaado tuun ɔsiṇ naatn paac.

⁶ Kupm mētiṇge se si gɔt kēn naanṇiṇ maakiṇ ɔk koa. Kēn naan jaay utu teec teec sum ḅo naar tuutu taa gɔtn se naanṇiṇ cēɛɛɛ.

⁷ Kupm mētiṇ se, si maakṇ ji kaag kēn ɔk kərɔndɔ se, naan tece naḅo aan gɔɔ teep maakṇ ji kaag ki se, ji kaaga aayiṇ taara.

⁸ Num kupm kēn si do naan kēn jiga se, gɔtn se naan tece, teepe, tək doa ɔɔ ɔk kaama den aak eyo.» Do taar kēn se, Isa uun mindiṇ raan deekden ɔɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

⁹ Jee mētn Isa ki se tɔnd mētiṇ ɔɔ: «Kaal naagṇ taar kēn naai 'taad se tap ḅo je deekṇ ɔɔ dio?»

¹⁰ Isa tērliden ɔɔ: «Nakṇ j'oyiṇga kɔy *maakṇ Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeeliṇkiga. Num ganṇ jee kuuy se k'taaddēn ute kaal naagṇ taara se, taa:

Naade 'kaakṇ ute kaamde naḅo 'kaakṇ kək eyo,

'booy ute bide naḅo 'booy kək eyo.*»

Kaal naagṇ taar se, Isa taad tɔɔk mētiṇa

¹¹ «'Booyki kaal naagṇ taar ese se je deekṇ ɔɔ: kupm maam m'taadn se, kēse taar Raa.

* 8:10 Aak Eza 6.9.

12 Kupm ken si jey doob ki se, kесе taad ute jeegen booy taar Raa naḅo *Bubm sitange ḅaado ḅad taar se maakde ki naatn, taa sḅm naade booy uunga num 'kḅn kaaja.

13 Kupm ken si gḅtn naanin ḅk ko maak ki se, kесе taad te jeegen mḅtn-jiki booy uun taar Raa ute maak-raapo naḅo naade ḅn ḅkin tḅḅg eyo. Kaad ken gḅtḅ utu bḅḅ se naade ḅk taar Raa se ḅḅḅ, gan nakn naama jaay aanga dode ki num, naade rḅsn naatn ute taar Raa se.

14 Kupm si maakn ji kaag ken ḅk kḅrḅndḅ se, kесе taad te jeegen booy ḅk taar Raa naḅo, naade uun nirdḅ, je maal *dunia ḅḅ je nakn ken daa rode ḅo jea. Kесе ḅo tedden kaal maakde ḅaa tedn nakn cḅḅḅ sum se.

15 Num kupm ken si do naan ken jiga se, kесе taad te jeegen maakde bḅḅ, booy uun taar Raa ḅḅ ḅkin maakde ki jiga ḅḅ jee se, naade aay kaamde aal maakde do Raa ki ḅḅ tedn nakgen jiga.»

Isa aal naagḅ taar ute lḅḅmpḅ
(Mk 4.21-26)

16 «Nam 'kḅḅḅn lḅḅmpḅ jaay an deebm dukulu don ki, ey le an kḅl kḅnd mḅtn danal ki se, gḅtḅ. Gan lḅḅmpḅ se k'j'ḅḅcinga num, j'uun j'ḅlin raan ro kaag ki taa jee end gḅtn ese se, 'kaakn gḅtn wḅḅḅḅḅ.

17 Taa nakn j'ḅyin kḅy se j'utu j'an kaakn 'toodn tal ḅḅ nakn jeege jaay jeel mḅtin ey se jeege utu 'jeel mḅtin paac ḅḅ j'utu j'an kaakn kaam kaad ki utu 'toodn tal.

18 Bin se ken aki booy taar Raa num, ḅndki kḅndḅ! Taa debm ḅk se j'an kḅmb do ki, num debm ḅk ey se le, ken nakn naan saap ḅḅ ḅk se kic ḅo, j'an tḅsn naatn.»

Genaa Isage ute konḅḅ
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

19 Gḅtn se genaa Isage ute konḅḅ ḅaanḅ kaaka, naḅo taa jeegen den se, naade ḅn aan te gḅtin ki eyo.

20 Nam ḅaado taad Isa ki ḅḅ: «Koi ute genaaiḅ se utu naatn ḅḅ naade je ai kaaka.»

21 Isa terlden ḅḅ: «Koyuma ute genaamge se, kесе jee ken booy taar Raa ḅḅ took inḅ do ki.»

Isa ḅk daar kuulu
(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

22 Bii kalan se, Isa ook maakn markab ki ute jee mḅtin ki ḅḅ naan deekden ḅḅ: «K'gaan k'ḅaaki jey baar ken kaam naane.» ḅḅ gḅtn se naade iin ḅaa.

23 Ken naade ḅaa ḅaa do maane ki se, gḅtn se Isa kaamin ḅaa ḅk bia. Kaad ken se guduray dḅḅḅ do baar ki ḅḅ ḅl maane end ḅooc ḅooc maakn markaba se ḅḅ naan ken se gḅtḅ ḅaa tedden ḅḅḅḅ.

24 Naade iiko cee Isa ki, durina do deekin do: «Debm dooyje, Debm dooyje, bere, naajeye j'aki kutu!» Ken naan jaay iin se, naan aac kaama kuul ki ute maane ki do gotn se, kuulu ute maan se ak daara do goto do dil.

25 Gotn se naan deekden do: «Kaal maaksen jaay naase aalki dom ki se, tap bo gay?»

Ken naade jaay aak nakn ese se, akden taad eyo do beere baa akde do gotn se, naade baag taadn ute naapa do: «Kese tap bo nanja bini, ken taad kuul ki ute maane ki kic bo tookn taarin se?»

Isa ed lapia debm koon sitan ki
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

26 Gotn se naade baa aan taa naan jeege tun k'dandn Gerazenige ken sak kaam taa naan Galile ki.

27 Ken naade aan taa jey ki jaay Isa booy booy naan ki se, gotn se gaab kalan bini ak koon sitan iino maakn geger ken ese do baado dood Isa. Do gaabm se, naan ting been eyo do lee ute kal ey se daanin dokga, num naan se ting maakn iibge tun Yaudge tedino gen tal taal yodege se.

28 Ken naan jaay aak Isa se, doo dooy makono do baado ooc metn jey ki do deekin do: «Isa Goon Raa Taaro, j'on di ute naai? M'eemi noo meti ki, onte gen dabaruma!»

29 Ken olin taad bin se, taa Isa deekinga deek do n'teec naatn ro gaab ken se. Taa sitan se, iinga num ted gaabm se kusiina do ol k'dookin ute sere do j'aalin dokodom maala se kic bo, naan gaan naatn do sitan se olin aan teec baa do kod-baar ki.

30 Do Isa tond metin do: «Naai, 'roi nanja?» Naan terlin do: «Maam rom Dool asgarage,» taa gaabm se ak sitange ron ki dena.

31 Gotn se sitange eem noo metn Isa ki do deekin do: «Onte 'tokn kombje maakn god ken jerl zuzu se.»

32 Gan gotn se ak dool kinzirge dena lee gaam gaam do kos ki. Gotn se sitange se sel metn Isa do: «Onje naaje k'baa kend maakn kinzirge tu se.» Gotn se Isa tookden.

33 Do sitange se teeco ro gaab ken se baa end maakn kinzirge tu se do dool kinzirgen te dende se doobo rus do naar aano girdi girdi booy baa si maakn baar ki do maane osde paac.

34 Ken jee gaam kinzirge jaay aak nakn ted se, naade doob aan baa taad jeege tun maakn geger ki ute jeege tun ing bee naatge tu.

35 Ken jeege jaay baa booy se, naade baado gen kaakn nakn ted se. Ken naade jaay aan on Isa se, on gaabm debm sitan se, sitaninge se teecga naatn ron ki do naan ing king metn je Isa ki do tusga kala ron ki jiga jiga. Ken naade jaay aakin se, beere baa akde.

36 Jeegeen aako nakɲ se ute kaamde se, baado taad jeege tu nakɲ ken Isa tɛdo do gaabm ken debm sitan jaay 60 ɔŋ lapi se.

37 Gɔtn se jee ing taa naanɲ Gεrazε ki paac se, ken naade jaay beere baa ɔkde se, naade taad Isa ki ɔɔ: «Iɲ ɔŋje, 'baa dɔkɔ.» Gɔtn se Isa ook maakɲ markab ki gɛn tɛrl baa.

38 Gaabm ken sitange teec ɔŋɲ se, tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «ɔnum m'baa ute naai.» Gaɲ Isa taadɲ ɔɔ:

39 «'Tɛrl baa bei ki ɔɔ taad nakɲ paacɲ ken Raa tɛdi naai ki se.» Ken gaabm se jaay ɔk tɛrl baa beenɲ ki se, baa taadɲ jeege tun maakɲ gεgεr ki se paac nakɲ ken Isa tɛdiŋo naanɲ ki se.

Isa ɛd lapia mɛnd ki ɔɔ dur goon Jayrus mɛnda daan yoge tu (Mt 9.1,18-26; Mk 5.21-43)

40 Ken Isa jaay aan se, jee dɛnge dɔɔdɲna, taa naade se ing aak kaak kaamiɲa.

41 Gaaba kalanɲ k'danɲɲ Jayrus; naanɲ se magal *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki. Naanɲ baado ooc mɛtn jε Isa ki eemiɲ nɔɔ ɔɔ ŋ'baado beenɲ ki.

42 Taa naanɲ ɔk goon mɛnda kalanɲ lak, baarinɲ baa baa sik-kaar-dio ɔɔ gooniɲ se tood kɔɔŋɔ kaam yoa.

Kaad ken Isa baa baa gɔtn goon mɛnd ki se, jeege dɛna tus ronɲ ki ɔɔ gɔtn lee kic naanɲ ɔŋ eyo.

43 Maakɲ jee dɛnge tu se, mɛnda kalanɲ bin se, gɔtn moosiɲ aan sum se ɔŋ daar eyo ɔkga baara sik-kaar-dio ronɲ ki. Naanɲ utga jɲ paac gɔtn jee dawage tu, nabɔ nam ɔŋ ɛdiɲ te lapi eyo.

44 Mɛnd se baado naagnɲ Isa ki ɔɔ ut taa kaliɲa ɔɔ gɔtn ese sum 60, moosiɲ naar daara.

45 Isa tɔnd mɛta ɔɔ: «Ken ɔl jɲ utum se nana?» Aan gɔɔ jeege paac baaga naaja se, gɔtn se Pier deek Isa ki ɔɔ: «Meluma, aaka jeege 60 lee uri mak mak se dey!»

46 Gaɲ Isa deek ɔɔ: «Num nam ɔlga jɲ utumga, taa maam m'naamga tɔɔgɲ ken teec rom ki se.»

47 Ken mɛnd se jaay jeel jeege an jeel se, beere baa ɔkiɲ se ronɲ ook marga ɔɔ baado ooc mɛtn jε Isa ki. Gɔtn se naanɲ taad naanɲ jeege tu paac nakɲ ken ɔliɲ jaay 60, naanɲ ɔl jɲ ut taa kal Isa se. Mɛnd se taadɛn ɔɔ: «Maam m'naar m'ut kali sum 60, m'ɔŋ lapia.»

48 Gɔtn se Isa deekiɲ ɔɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapia.»

49 Ken Isa utu daar taad taad bɔrt se sum 60, deb kalanɲ iɲo gɔtn Jayrus ki ɔɔ baado taadɲ ɔɔ: «Beεε, gooni mɛnda se lε ooyga. ɔŋte dabar Debm dooy jeege se cεεε.»

50 Num ken Isa jaay booy taar se, naanɲ taad Jayrus ki ɔɔ: «ɔŋte beere; ɔnd maaki kaam kalanɲ. Gooni mɛnda se utu 'kaaja.»

⁵¹ Kɛn Isa jaay aan ɓee Jayrus ki se, jee dɛn se naan gaasde naatn. Gɔtn se ɔp Pier, Jan, Jak ɔ ko goono ute bubm goono sum ɓo ɛnd ute naana.

⁵² Jeege paac eeme ɔ tooy makɔnɔ do yo ki se. Num gan Isa deekden ɔ: «Ɔnte 'keemki. Goono se ooy te eyo; naan ɛ tood tood'bi sum.»

⁵³ Kɛn naade jaay booy taarin se, naade baag tooy koogo metin ki taa naade jeele goon mɛnda se ɛ, ooyga deere.

⁵⁴ Gɔtn se Isa ɔk jina, uun mindin raan ɔ: «Goonuma, iini!»

⁵⁵ Gɔtn se sum ɓo goono se duru ɔ naar iin daara. Ter Isa taadden ɔ: «Goono se, j'ɛdin kɔsɔ.»

⁵⁶ Kɛn bubin ute kon jaay aak nakɔ se, nakɔ se ɓaa deel dode ɔ ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa deɔden ɔ nakɔ deel se, j'ɔnte ɓaa taadin nam ki.

9

Isa ɔ jee kaan naabinge sik-kaar-di se naaba

(Mt 10; Mk 6.7-13)

¹ Bii kalan Isa tus jee kaan naabingen sik-kaar-dio ɔ naan ɛdden toogɔ do sitange tu paac ɔ ɛdden toogɔ gen kɛdn lapia jee kɔnɔge tu.

² Naan ɔlden naaba se taa 'ɓaa taadn labar gen *maakɔ Gaar Raa se jeege tu ɔ gen kɛdn lapi jee kɔnɔge tu.

³ Naan taadden ɔ: «Kɛn 'ɓaaki ɓaa mɛrte se, ɔnte 'kuunki dim, ɔnte 'kuunki sirdi, ɓɔnɔ, kɔsɔ ɔ ɔnte 'kuunki gurs kici. Ɔɔ maakse ki se, nam ɔnte 'tɔsn kalge dio.

⁴ Bee kɛn naase 'ɓɔɔykiga maak ki se, 'toodki gɔtn ese, bini anki kiin ɓaa maak ki.

⁵ Gɔtn naase 'ɓaaki jaay jeege baate dɔɔdn kɔkse num, kɛn naase 'teecki teec maakɔ gɛgɛrde kɛn ese se, kudn jɛsege se kic ɓo 'tupdenki naatn, kɛse aden toodn saada.»

⁶ Bin ɓo, *jee kaan naabm Isage se ɓaa lee maakɔ naanɔge tu, taad Labar Jiga jeege tu ɔ gɔɔ ɓaa se paac, naade ɛd lapia jee kɔnɔge tu.

Nookɔ Isa se ɛd saapm maaka *Erɔd ki

(Mt 10; Mk 6.7-13)

⁷ Kɛn Gaar Erɔd Antipas naan ɓo magal taa naan Galile se jaay booy j'ɔɔs maan nakgen deel se, taar se ɓaa deel doɔna taa jee metinge deek ɔ: «Kɛse Jan-Batist ɓo duroga daan yoge tu.»

⁸ Ɔɔ jee metingen kuuy taad ɔ: «*Eli do dɔkin se ɓo, ɓaadoga.» Ɔɔ kɛngen kuuy kic taad ɔ: «Kaadn naane maakɔ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin se ɓo, deb kalan duroga daan yoge tu.»

⁹ Taa naan se ɓo ɔl Erɔd taad ɔ: «Nakage, ey num Jan-Batist se ɛ maam mala ɓo m'ɔl k'gaanɔ ute doɔna. Num kɛse tap ɓo

debm gay daala jaay m'booy tɛd nakgen bin se?» Gɔtn se naan je Isa taa an kaaka.

Isa ɛd kɔsɔ gaabge tu dupu-mii

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Kɛn *jee kaan naabm Isage jaay tɛrl ɓaa ɔŋ Isa se, taadin mɛtn nakgen naade tɛdo paac se. Gɔtn se naan ɔk ɓaande cɛɛs ki kaam gɛgɛr kɛn sak Betsaida.

¹¹ Kɛn jee dɛnge jaay booy labar se, naade ru ɓaa mɛtiŋ ki. Ɔɔ Isa dɔɔd ɔkde ɔɔ gɔtn se, naan taadden taar *maakŋ Gaar Raa ɔɔ jee kɛn ɓaado je lapi rode se, naan ɛddɛn lapi.

¹² Gaŋ kɛn kaada ɓaa ɓaa kooco se, jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di se, ɓaado taadin ɔɔ: «'Deek jeege tu se k'wɔɔk k'ɓaa maakŋ naanɓe tu ɔɔ maakŋ ɓee naatge tun gɔɔr gɔɔr se. Taa gɔtn naane se, naade 'kɔŋ nakŋ kɔsɔ ɔɔ 'kɔŋ gɔtn toodo kici. Ey num gɔtn ara se, naajege k'do kɔd-ɓaar ki.»

¹³ Gaŋ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase mala ɛddɛki kɔsɔ.» Gɔtn se naade tɛrliŋ ɔɔ: «Mappan j'ɔk se lɛ cir mii eyo ɔɔ kɛnjge kic lɛ k'j'ɔk di sum. Kɛn jee se jaay 'kɔŋ kɔsɔ paac num, naan se naaje j'ade ɓaa dugŋ kɔsɔ kuuy do ki.»

¹⁴ Jee tus gɔtn ese paac se, gaabge kaldɛ ki sum ɓo ɓaa ɓaa nakŋ dupu-mii.

Gɔtn se Isa taad jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: «'Taadki jeege tu k'j'ing naan ki ɔɔ 'gaanɗeki jeege se si-mii si-mii.»

¹⁵ Naade tɛd jeege paac ing naan ki.

¹⁶ Num Isa tɔs mappan mii ute kɛnjgen di se jiŋ ki, naan uun kaamin raan, tɔɔm *Raa, dup mappa ɔɔ ɛdiŋ jeege tun mɛtiŋ ki taa 'kɛdn jee dɛnge tu.

¹⁷ Naade paac ɔs dɛrɛŋ ute maraadde ɔɔ toŋŋ ɔɔp se k'tuun k'tusin maakŋ gɔrŋge tu sik-kaar-dio.

Pier taad ɔɔ Isa se naan ɓo *al-Masi

(Mt 16.13-28; Mk 8.27-9.1)

¹⁸ Bii kalan se, Isa iik took cɛɛs ki kalin ki gen tɔnd mɛtn Raa. Naan kɛn se, jee mɛtiŋ ki utu te naana. Gɔtn se naan tɔnd mɛtdɛ ɔɔ: «Jee dɛnge tap ɓo taad ɔɔ maam m'nanja?»

¹⁹ Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Jee mɛtinge ɔɔ naai Jan-Batist ɔɔ jee kuuy ɔɔ naai *Eli kɛn do dɔkiŋa ɔɔ kɛngen kuuy daala ɔɔ naai se kaadn naane maakŋ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋ se ɓo, deb kalan duroga daan yoge tu daam.»

²⁰ Ɔɔ Isa deekden ɔɔ: «Kɛn maak-saap naase ki num ɔɔki maam m'nanja?» Pier ɛɛp taariŋ ɔɔ: «Naai ɓo al-Masi kɛn Raa ɔɔlo.»

²¹ Gɔtn se Isa aacden kaama ɔɔ taar se j'ɔnte ɓaa taadn nam ki.

²² Tɛr naan taadden mɛtiŋ ɔɔ: «Bɛɛki num, *Goon Deba utu 'dabar kusiŋa. Magal taa ɓee Yaudge, *jee magal tɛdn serke

Raa ki, ute jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage, naade se utu an̄ kɔɔdn̄ kundu ɔɔ utu an̄ tɔɔlɔ ɔɔ daan bii k-mɔtɔge tu se, naan̄ utu ade dur daan yoge tu.»

Jee je daan Isa

²³ Gɔtn se naan̄ taadden paac ɔɔ: «Debm jaay je am daan maam se, naan̄ 'baatn roŋ mala ɔɔ bii-raa 'kuun kaagn̄ yoŋa jaay ɔo am daana.

²⁴ Taa debm je kaajn̄ koŋ se utu an̄ kutu naan̄ Raa ki ɔɔ debm ut koŋa taa maam se, utu an̄ kaaja.

²⁵ Kɛn debm jaay *duni ute magalin̄ ɔo kaam jin̄ kic num, kɛn naan̄ kutn koŋ naan̄ Raa ki se, an̄ kɔŋ di ro ki?

²⁶ Taa naan̄ se ɔo, debm jaay tɛd sɔkɔŋɔ taa maama ɔo ro taarum ki se, maam *Goon Deba kic ɔo, ɔiin̄ m'ade ɔaa maakɲ *nookum ki gɛn Bubum ki ɔo ute gɛn kɔɔɲŋen *salal se, maam kic sɔkɔŋɔ utu am tɔɔl taa naan̄ kici.

²⁷ Deere, 'booyki m'asen taada: maakɲ jeege tun ɔorse utu ara se, mɛtiŋge se kooy ey sum ɔo, utu 'kaakɲ Raa 'kɔsn gaara dode ki.»

Raa ooj ro Isa

(Mt 17.1-9; Mk 9.2-10; 2Pr 1.16-18)

²⁸ Kɛn Isa taad aas taariŋ jeege tu jaay ɔk nakɲ ɔaa ɔaa bii marta se, naan̄ ɔk Pier, Jan ɔɔ Jak ɔɔ naade ook do ko ki gɛn ɔaa keem Raa.

²⁹ Kaad kɛn Isa eem keem Raa se, daan-kaamin̄ ɔaa tɛrl kuuy ɔɔ kalin̄ se ɔaa tɛd raap lak lak ɔɔ ɔmb mɛt ki biriŋ biriŋ.

³⁰ Gɔtn se naade aak gaabge dio daar taad taad ute Isa ɔɔ jee di ese se, *Musa ute *Eli.

³¹ ɔɔ gɔtn Musa ute Eli daar ro ki se, Raa tɛdiŋ gɔtɔ wɔɔr kelɛŋ. Gɔtn se naade taad mɛtn taar kɛn tɛdga num, Isa utu 'kooy Jeruzalem ki se.

³² Gaŋ Pier ute mɛdiŋge se bi ɔaa cirde. Num kɛn naade duro maakɲ bide ki se, naade aak Isa se roŋ wɔɔr gɔtɔ kelɛŋ ɔɔ naade aak jee di se daar daar cɛɛŋ ki.

³³ Kɛn Musa ute Eli jaay iin̄ ɔŋ kɔŋ Isa se, Pier deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooyje, bɛɛki num, j'aki king gɔtn ara ki ɔo jiga; ɔŋ j'asen taal daabge mɔtɔ, kalan̄ naai ki, kalan̄ Musa ki ɔɔ kalan̄ Eli ki.» Gaŋ taar naan̄ taad se tap ɔo, ɔnd te mɛtiŋ eyo.

³⁴ Kɛn Pier utu taad taad sum ɔo, gapara naar ɔaadɔ deebde bat. Kɛn naade jaay aak gapara ɔaa deebde se, ɔeere ɔaa ɔkde.

³⁵ Tɛr naade booy mind deba taad maakɲ gapar ki ɔɔ: «Kɛse goonum kɛn maam m'bɛɛr m'ɔɔdiŋo. 'Booy uunki taariŋa.»

³⁶ Kaad kɛn naade booy mind deba utu taad taad se, kɔr naade aak ɔk se, ɔɔp Isa kalin̄ ki sum. Nakɲ naade aakiŋ paac se, kaad kɛn se naade taadiŋ te nam ki eyo, num naade ɔɔbiŋ maakde ki.

Isa ed'lapia goon gaab ki ken ak koon sitan

(Mt 17.14-21; Mk 9.14-29; Mk 1.23-27)

37 Jo metbeenki se, ken naade booyo booy do ko ki se, jeege dena baado doon Isa.

38 Maakn jeege tu se, gaaba kalan danin makono do: «Debm dooy jeege, m'eemi noo 'baado aakum tu goonum ara se. Bere, goonum bo kalan ese sum.

39 Gont metin se ken sitan okinga tak bo, goono tooy makono, uun undin naan ki, tiikin zak zak do taarin kic bo tiin gupiyu. Ken sitan se jaay okinga num, tedin on jaay teec ron ki dabarin bini nanin toogin jaay onina.

40 Maam m'tando metn jee meti ki m'oo am tuur sitan ro goonum ki se naatn, nabo naade on aasin te eyo.»

41 Isa deekden do: «Naase jee do naan ken borse aalki maakse do Raa ki ey se. Naase se jee naajn taarge do jee beeki eyo! Maam tap bo m'king ute naase se bini nun ki do m'asen serkn bini nun ki? Ok baano ute gooni se ara.»

42 Ken goono jaay k'baano baa gont Isa ki se, sitan uun undin naan ki do naan baag tiikn zak zak. Gan ken Isa jaay aakin se, naan aac kaama sitan ki do sitan teec on goono. Jo goono se, Isa uun edin bubin ki.

43 Ken jeege jaay aak nakn ted se, baa deel dofe do okden taad eyo do deek do: «Deere, Raa se magal aak eyo.»

Ter Isa taad taa dubar ken utu 'kaan don ki

Kaad ken jeege paac utu aak kaak nakn ken Isa ted jaay okden taad ey se, Isa deek jeege tun metin ki do:

44 «Udki bi jiga ro taar ken maam m'je m'asen taadse. *Goon Deba se, j'utu j'an kkn kol ji jeege tu.»

45 Num gan jee metin ki se, taar se, naade on booyok te metin eyo; taa taar se metin ute don naade ond te eyo. Jo gen tond metin le, naade beerin beere.

Jee metn Isa ki naar magala

(Mt 18.1-7; Mk 9.33-42)

46 Jee metn Isa ki baag naajn ute naapa do maakde ki se, nanja bo 'tedn magalde.

47 Aan goo Isa jeel maak-saapde se, naan uuno goon coko baado ondin cee ki.

48 Jo naan deekden do: «Goon ese se jaay debm okin jiga taa maam se, keese naan okum maam mala. Jo debm okum maam se, naan ok debm ken olumo. Taa naan se bo, maakn naase ken paac se, debm opp ron baat se, naan bo asen 'tedn magalse.»

Jee tedn naaba ute ro Isa

49 Gōtn ese Jan εεp taarin̄ deekin̄ ɔɔ: «Debm dooyje, naaje j'ɔŋo deb kalan̄ bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'aŋo gaasa, taa naan̄ ɛ lee ute naajege eyo.»

50 Gaŋ Isa deekin̄ ɔɔ: «Ŋnte 'gaasiŋki! Debm jaay debm taamooyse ey se, naan̄ se debm naase.»

Jee *Samari baate dɔɔdn̄ kəkŋ Isa naan̄de ki

51 Kaadn̄ naan̄ aan kiin̄ kən̄ do naan̄a jaay aan se, Isa uun doa ute maakin̄ paac geŋ ɓaa Jeruzalem ki.

52 Gōtn se naan̄ ɔl jeege naan̄in̄ ki ɔɔ jee se jaay ɓaa aan maakŋ naan̄ ken̄ kalan̄ geŋ taa naan̄ Samari ki se, naade je an̄ daapm gōtɔ.

53 Num gaŋ taa naan̄ ɓaa ɓaa Jeruzalem ki se, jee se baate kəkŋin̄ gōtde ki.

54 Kɛn̄ naade jaay aak nakŋ ese se, jee mɛtin̄ ken̄ Jak ute Jan se deekin̄ ɔɔ: «Mɛlje, ken̄ naai je num j'aki 'tənd mɛtn̄ Raa ade bɔɔy poodo dode ki taa aden̄ kɔsn̄ naŋa.»

55 Kɛn̄ Isa jaay booy taarde se, naan̄ ɔk tɛrl̄ mooyde.

56 Gōtn se naade uun dɔobm naan̄ kuuy.

Debm je daan̄ Isa

(Mt 8.19-22)

57 Kɛn̄ naade ɓaa ɓaa dɔob ki se, deb kalan̄ deek Isa ki ɔɔ: «Gōtn naai 'ɓaa gay gay kic ɓo, maam m'ai daana.»

58 Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «'Booyo! K-bukumbɔɔge kic ɓo ɔk ɓee tooddege, ɔ yeelge kic ɛ ɔk kujdege. Num gaŋ maam *Goon Deba se m'ɔk gōtn maam m'an̄ kəl dom eyo.»

59 Naan̄ deek deb kuuy ki ɔɔ: «'Daanuma!» Gaabm se tɛrlin̄ ɔɔ: «Ŋnum m'ade ɓaa duubm bubum jaayo.»

60 Gaŋ Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «Ŋ jeegeŋ aan̄ gɔɔ ooyga kooy naan̄ Raa ki se 'duubm naapa. Num naai se, 'ɓaa taad labar geŋ *maakŋ Gaar Raa se jeege tu.»

61 Tɛr deb kuuy daala ɓaado ɔŋŋin̄ deekin̄ ɔɔ: «Mɛlje, maam se m'je m'ai daana, naɓo ɔŋnum m'ade tɛdn̄ tɔɔse jeemge tun maakŋ ɓeem ki jaayo.»

62 Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «Debm ken̄ naab naab ute marange jaay tɛrl̄ aak mɛtin̄ ki se, debm bin se aas geŋ 'kɔŋ tɛdn̄ naaba maakŋ Gaar Raa ki eyo.»

10

Isa ɔl jee mɛtin̄ ken̄ sik-cili-kaar-di se naaba

(Mt 10.7-16)

1 Kɛn̄ nakgen se jaay deel se, Mɛljege ɓɛɛr tɔɔd jee kuuy sik-cili-kaar-dio, nigde di dio ɔɔ ɔlden̄ naaba maakŋ gegegege tu ɔɔ maakŋ naange tun ken̄ naan̄ mala utu ɓaa maak ki kici.

² Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «Maakŋ-gōtn tɛdga gen kɔjɔ se utu dɛna, naɓo jee tɛdn naabge se, baata. Bin num, 'tɔndki mɛtn Mel maakŋ-gōtɔ taa adɛ kɔl jee tɛdn naabge do ki gen kɔjn maakŋ gōtɪna.»

³ Isa deekden ɔɔ: «Iɪŋ 'ɓaaki! Naɓo 'booyki: maam se m'ɔlsen aan gɔɔ gaan baatge maakŋ k-sogsogige tu.

⁴ Ken 'ɓaaki ɓaa se, ɔŋte 'kuunki k'ɓɔnd gurs, ɓɔɔnɔ, saa ɔɔ daan doob ki se, ɔŋte 'ɗaarki gen tɛdn tɔɔsɛ nam ki.

⁵ «Maakŋ ɓee ken naase ɛndkiga maak ki deet deet se, 'tɛɗɗeki tɔɔsɛ.

⁶ Maakŋ ɓee ken jaay ɔŋkiga debm jaay je tɔɔsɛ se, ɔŋki tɔɔsɛ se 'kɔɔpm maakŋ ɓeen ki; ken ɔŋki nam jaay je tɔɔsɛ ey num, tɔɔsɛ se 'tɛrl ute naase.

⁷ Maakŋ ɓee jaay mɛlɪŋge ɔksenga jiga num, ɪŋgi gōtn ese; ɔski ɔɔ aayki, taa debm tɛdn naaba se, ɓɛɛki num, j'aŋ kɔŋɟ dal dubariŋa. Ɔɔ ɪŋgi kaam kalan, ɔŋte 'leeki ɓee jeege tu.

⁸ «Maakŋ gɛgɛr ken naase ɛndkiga jaay mɛlɪŋge ɔksenga jiga se, kɔsn ken naade ɓaansenoga se ɔŋte 'baatiŋki, ɔski.

⁹ Jee kɔɔŋgen gōtn ese ɛɗɗeki lapia ɔɔ jee se 'taadɗeki ɔɔki: ɓɛɛ, ɓɔrse *maakŋ Gaar Raa se aanga gōtse ki.

¹⁰ Num gan, maakŋ gɛgɛr ken naase ɛndkiga jaay, mɛlɪŋge baatsenga kɔkŋ num, 'teecki naatn ɓɔɔr ki ɔɔ 'deekɗeki ɔɔki:

¹¹ Kudn maakŋ gɛgɛr se ken uun naagŋ jeje ki se kic ɓo, k'tupsesiŋ naatn naanse ki. ɓɛɛ 'jeelki: maakŋ Gaar Raa se aanga gōtse ki!

¹² 'Booyki m'asen taada: ɓii ken *Raa 'kɔjn ɓɔɔrɔ do jeege tu se, jee ese se ɓɔɔr ken kooɔŋ do naade ki se adɛn tɛdn ɔŋŋ cir gen jee maakŋ gɛgɛr Sɔɗɔm ki se ɗɔkɔ*.»

Jee maakŋ gɛgɛr ken baate kaal maakɗe do Isa ki

¹³ Isa deekden ɔɔ: «Utu asen kɔɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr ken Kɔrɔzin ki ɔɔ utu asen kɔɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr ken Betsaida ki! Taa nakŋ-kɔɔɓgen ken tɛɗo gōtse ki se, jaay 'tɛɗoga tɛɗ maakŋ gɛgɛrge tun Tir ki ute ken Sidɔŋ ken jee *kusiŋge se num, kaadn do ɗɔkiŋ naade tɛrlɗega maakɗe do Raa ki, naade tuusn kal kɔl doa ɔɔ ɓɔɔy burku dodege tu.

¹⁴ Deere, ɓii ken Raa utu 'kɔjn ɓɔɔrɔ do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kɔɔŋ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute Sidɔŋ ki se daala.

¹⁵ Ɔɔ naase jee gɛgɛr ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔɔki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gōtɔ! Naase se utu aki kooy 'ɓaa ɓee yoge tu.»

¹⁶ Tɛr Isa taadɗen ɔɔ: «Debm booy uun taar naase se, booy uun taar maam kici ɔɔ debm baatse naase se, baatum maam

* 10:12 Aak Jɛn 19.24.

kici. Anum debm ken baatum maam se, baate debm ken alumo se kici.»

Jee metin ken sik-cili-kaar-di se ak terl baado

¹⁷ Ken jee metn Isa ken sik-cili-kaar-di jaay naŋo naabde se, naade ak terl baado ɔŋ Isa ute maak-raapo ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, ken naaje k'tuuro sitange ute ro naai se, naade kic ɓo tookjeno taarje.»

¹⁸ Gɔtn se Isa terlden ɔɔ: «Maam m'aak *Bubm sitange bɔɔy ooco maakŋ raa ki aan gɔɔ maan ken aal wusuk wusuk se.

¹⁹ 'Booyki, kese ɓo tɔɔŋŋ ken maam m'ɛdsen taa anki tuum wɔɔjge ute iinge ɔɔ ute tɔɔŋŋ se, naase anki cir jee wɔɔysege ɔɔ naade se paac asen 'kɔŋ tɛdn dim eyo.

²⁰ Bin num maakse ɔŋte raapo taa sitange beersenoga ɔɔ booyenoga taarse, num gan 'tɛdki maak-raapo taa rosege se Raa raanŋga raanŋ maakŋ raa ki.»

*Maak-raapm gen Isa
(Mt 11.25-27)*

²¹ Naan ken se sum ɓo, Isa dooc ute *Nirl Salal, ɔɔ gɔtn se maakiŋ-raap sakan ɔɔ baag tɔɔm Raa ɔɔ: «Bua, naai ɓo Mɛl maakŋ raa ute gen do naanŋa, maam m'tɔɔmi taa nakgen se naai ɔyinga kɔyɔ jee jeel-taarge tu ute jee metɛkge tu, ɔɔ ɓorse naai 'taadga metiŋa gaan sɛemge tu. Deere, Bua, kese ɓo nakŋ jigan ken naai maaki jen ro ki.

²² Nakge paac se Bubum ɛdumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap ɓo jeeliŋ eyo; ken jeeliŋ se Raa Bubu kalin ki sum. ɔɔ Raa Bubu se kic ey num, nam tap ɓo jeeliŋ eyo num ken jeeliŋ se, Gooniŋ kalin ki sum ɔɔ Gooniŋ se ɓo je an taadn Raa Bubu se jeege tu.»

²³ Gɔtn se Isa terl aak jee metin ki ɔɔ taadden naade kalde ki sum ɔɔ: «Naase 'maakse raapo taa nakŋ ken naase aakiŋki ute kaamse se.

²⁴ 'Booyki m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dena ute gaaringen do dakiŋ den se, je ɔɔ ade kaakŋ nakŋ ken ɓorse naase aakki se, naɓo ɔŋ aakiŋ te eyo, ɔɔ je ɔɔ ade booy nakŋ ɓorse naase 'booyki se, naɓo ɔŋ booyin te eyo.»

Isa aal naagŋ taara ute kɔd *Samari debm bɛɛ

²⁵ Bii kalan debm jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raa kalan bini iin daar tɔnd metn Isa taa an naama ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, m'tɛdn m'ɔɔ di jaay m'kɔŋ *kaajŋ gen daayum se?»

²⁶ Isa terlin ɔɔ: «Do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se k'raanjo j'ɔɔ di? Ken naai 'dooyin se 'booy ɔkiŋ ɔɔ dɔo?»

²⁷ Gaaba se terlin ɔɔ: «Ken maam dooyin se deek ɔɔ: *Naai 'je Mɛli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute tɔɔgi paac, ute saapi paac ɔɔ 'je naapi se aan gɔɔ 'je ro naai mala.*†»

† 10:27 Aak Dt 6.4-5.

28 Isa terlin̄ ɔ: «Taar se, naai 'terlinga ute doobina. 'Baa 'tedn̄ naan̄ se ɔ naai 'kəŋ kaaj̄n̄ gen̄ daayum.»

29 Num gaaba je daapm taariñ se tənd̄ metn̄ Isa ɔ: «Naapum tap ɔ nañ?»

30 Isa deekiñ ɔ: 'Booy m'ai taadn̄ metn̄ taara kalan̄. Bii kalan̄ se, gaaba kalan̄ iino maak̄ŋ geger̄ ken̄ Jeruzalem ki booȳ baa baa maak̄ŋ geger̄ ken̄ Jeriko ki. Ken̄ naan̄ baa baa se, baa ooc̄ ji jee boogge tu. Gətn̄ se jee boogge se ɔkina, təɔdn̄ te kalin̄ naatn̄, ɔ tənd̄ aalin̄ par kaam yoa; jaay ɔ naade aan̄ resina.

31 Num gətn̄ se, *debm̄ tedn̄ serke Raa ki kalan̄ bini, baado baa te doobm̄ se ren̄ sum ɔ, gan̄ ken̄ naan̄ aak gaabm̄ tood̄ par se, naan̄ aal cees̄ ki dəkə uun̄ doobin̄ baa.

32 Ter kəɔf̄ Lebif̄ kalan̄ bin̄ kic, aalo te doobm̄ se. Num ken̄ naan̄ jaay aan̄ gətn̄ se, naan̄ aak gaabm̄ tood̄ par se ɔ naan̄ kic aal cees̄ ki dəkə ɔ uun̄ doobin̄ baa kici.

33 Num gan̄ kəɔf̄ Samariš̄ kalan̄ bin̄ kic baa baa mertē ute doobm̄ se. Ken̄ naan̄ jaay aak gaabm̄ tood̄ par se, naan̄ ejiñ̄ don̄ ki.

34 Naan̄ baado ɔniña, tugin̄ taan-duña ute tətn̄ kooj̄n̄ biñ, ɔtin̄ uubu ɔ saamin̄sina; jaay ɔ uun̄ ɔndin̄ do buuriñ̄ ki ɔ baansin̄ bee booȳ mertge tu ɔ inḡ don̄ ki.

35 Metbeen̄ki se, naan̄ ɔɔd̄ tamma dio, ɛɔf̄ debm̄ tedn̄ mertge tu se ɔ deekiñ ɔ: «Gaabm̄ se, aakin̄ don̄ ki. Nak̄ŋ naai utga cir naan̄ se num, maam m'terloga se, m'utu m'aisin̄ kəŋŋ gətin̄ ki.»

36 Gətn̄ se Isa tənd̄ metn̄ debm̄ jeel taadn̄ tək̄ŋ metn̄ Ko Taar Raa se ɔ: «Maak̄ŋ naai ki num, maak̄ŋ jeege tun̄ mətə se, gaab ken̄ jee boogge təndiño se ken̄ gay ɔ naapiña?»

37 Naan̄ terl̄ Isa ki ɔ: «Jaay debm̄ ken̄ ted̄ bee deb̄ ken̄ jee boogge təndin̄ se.» Gətn̄ se Isa deekiñ ɔ: «Naai kic 'baa 'ted̄ bin̄ kici.»

Isa baa bee Mart ute gen̄ Mari ki

38 Ken̄ Isa jaay baa baa doob̄ ki ute jee metin̄ ki se, naan̄ baa ɛnd̄ maak̄ŋ naan̄ ki kalan̄ bini, ɔ gətn̄ se menda kalan̄ ron̄ Mart dɔɔɔ ɔkin̄ been̄ ki.

39 Naan̄ ɔk̄ genā ron̄ Mari ɔ Mari se, baado inḡ metn̄ je Meljege tu ɔ naan̄ inḡ booȳ booȳ taar Meljege taad̄ se.

40 Ken̄ Mart jaay naaba baa deel don̄ se, naan̄ baado deek̄ Isa ki ɔ: «Meluma, aaka genaam se. Naaba se paac̄ ɔn̄umsin̄ dom̄ ki. Kese tap ɔ naai an̄ dim̄ ey ne? 'Deekiñ̄ 'baado utu am noogo!»

‡ 10:32 Lebige, naade se metjil̄ Lebi ki se ɔ naade lee nooḡ jee ted̄ serke Raage tu maak̄ŋ Bee Raa ki. § 10:33 Samarige se ute Yaudge se taarde baa eyo.

41 Num Meljege terlin̄ ɔ: «Mart, Mart, naai se uun nirli do nakge tun paac̄n ken naai tɛd se; taa naan̄ se ɔ naai 'baate roi tak tak ɔ 'tɛdi ɔaa kaam ara kaam ara.

42 Num Mart, 'booyo. Naka kalan̄ sum ɔo jiga cir paac. Ken se ɔo Mari bɛɛr uunga. Num nak̄n̄ Mari bɛɛr uun se, nam an̄sin̄ kɔn̄ kɔɔd eyo.»

11

Isa dooyjee metin̄ ki gen keem *Raa
(Mt 6.9-13, 7.7-11)

1 Bii kalan̄ Isa inḡ gɔtɔ kaam kalan̄ bini, gen keem Raa. Ken naan̄ jaay eem Raa aas se, maak̄n̄ jeege tun metin̄ ki se, deb kalan̄ ɔaadɔ tɔnd metin̄a ɔ: «Melje, 'dooyje gen keem Raa aan̄ gɔɔ ken Jan dooyjee metin̄ ki se.»

2 Isa taadden ɔ: «Ken naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ɔɔki:

Bua, ɔn̄ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum ɔo Raa.

ɔn̄ naai ɔo kɔsn̄ gaara do jeege tu paac.

3 ɛd̄jeno kɔsn̄ ken ajen kaasn̄ bii-raa.

4 'Tɔɔlje *kusin̄je taa naaje kic ɔo k'tɛdn̄ kaldɛ jeege tun paac̄n̄ ken tujjenga naaje ki kici.

ɔn̄te 'kɔn̄je k'kend̄ maak̄n̄ nak̄n̄ naam ki.»

5 Gɔtn̄ se Isa deekden̄ daala ɔ: «Ken maakse ki se jaay, deb kalan̄ ɔk mɛdɛ ɔ mɛd̄in̄ se ɔaadɔ ɔn̄j̄n̄ daan̄ nɔɔr ki ɔ tɔnd metin̄ ɔ: «Mɛd̄uma, ɛd̄umo tu mapp̄a mɔtɔ,

6 taa maak̄n̄ mɛd̄umge tu se, deb kalan̄ ɔaadoga mɛrtɛ gɔtum ki, nabo maam m'ɔk d̄im̄ m'an̄ kɛd̄ eyo.»

7 Num ken debm̄ maak̄ ki se jaay, terlin̄ ɔ: «ɔn̄um, m'toodn̄ kaam kalan̄. Bɔrse kaam taarum lɛ m'gaasinḡa, ɔ maam m'ute genumge paac kic lɛ, k'toodga. Bin num, maam se m'kɔn̄ kiin̄ jaay m'ai kɛdn̄ mapp̄ eyo.»

8 Gaŋ 'booyki m'asen taada: naan̄ 'kiin̄ an̄ kɛd̄ se taa gaaba se mɛd̄in̄ sum eyo, num taa naan̄ dɔɔk taar tɔnd mɛta ɔn̄ ey se ɔo, naan̄ 'kiin̄i an̄ kɛda.

9 «Maam m'deeksen̄ m'ɔ: 'lee 'tɔndki mɛta ɔo j'asen kɛda, 'lee 'jeki ɔo naase aki kɔn̄ɔ, 'lee 'tɔndki kaam-taara ɔo j'asen kɔɔdɔ.

10 Deere, debm̄ tɔnd mɛta se j'an̄ kɛdɛ, debm̄ je se 'kɔn̄ɔ ɔo debm̄ tɔnd kaam-taara se lɛ, j'utu j'an̄ kɔɔdɔ.

11 'Saapki tu, maakse ki se bubm̄ gay jaay, goonin̄ tɔnd metn̄ ken̄je gɔtin̄ ki num, naan̄ an̄ kɔn̄ kɛdn̄ wɔɔjɔ ne?

12 Ey lɛ, ken tɔnd metn̄ kaaɔm̄ kɔrɔn̄jɔ se, an̄ kɔn̄ kɛdn̄ iin̄i ne?

13 Naasen jeege ken̄ jig ey se kic ɔo 'jeelki kɛdn̄ nak̄n̄ bɛɛ gen̄sege tu. Num mɛt kando Bubm̄ ken̄ maak̄n̄ raa ki 'kɛdn̄ *Nirl Salal jeege tun tɔnd metin̄ ey ne!»

*Isa oo *Bubm sitange**(Mt 12.22-45; Mk 3.22-30)*

14 Gaaba kalan bini ok koon sitan oo naan on taaf taar eyo. Bii kalan, Isa tuurin sitan se naatn ron ki. Ken sitan jaay teec onin se, gaabm on taaf taar ey se baag taadn taara cey. Jo ken jee denge aak se nakj se deel doode oo okden taaf eyo.

15 Num gan maakde ki se jee kandum deek oo: «Ute Belzebul, naan ken Bubm sitange se bo, naan tuur sitange ro jeege tu.»

16 Metingen kuuy se je an naam se, tond metin oo n'aden tedn nakj-kooom ken naade an kaakj jeel ro ki, ken booyo maakj raa ki.

17 Gan Isa jeel maak-saapde dey se, deekden oo: «Maakj taa naan gaar ken jeenge taarde ok metn naap eyo oo baagga tedn booro ute naapa se, naan se utu terede oo gotin utu 'toodn kuudu.

18 Naase oki: ute tooon Bubm sitangen Belzebul se bo, maam m'tuur sitange ro jeege tu. Ken Bubm sitange ted booro ute ro naan malin se, bin se naan topga rona. Ken bin num, gaarin se naan an kokj oo dio?

19 Naase oki: maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse ki se, ken edden tooon jaay tuur sitange se, naja? Bin num naade mala se bo asen kojn booro dose ki.

20 Num gan ken maam jaay m'tuur sitange ute tooon Raa deer num, kесе *maakj Gaar Raa se booy aanga gotse ki.

21 Ken debm gaabm booro jaay inj ute boorin been ki oo ken naan jaay boob been jiga se, maalinge se 'kaj kut eyo.

22 Num gan debm kuuy ken tooon cirin jaay baado oocinga oo cirina jaay tosn ute booringen naan ondo do ki se num, maalinge se, naan an tosn nigin jeege tu.

23 «Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma oo debm jaay noogum gen tustn jeege ey se, debm bin se wookden wooko.»

Sitan ok terl gotin ki

24 Ter Isa taadden oo: «Ken sitan jaay teec onga nam se, naan baa leedo do kod-baarge tu je gotn an tool maakina nabo naan jaay onjo te ey se. Ken naan jaay onjo te ey num, baag taadn ute maakin oo: «Maam se m'kokj m'terl gotn ken m'iinno ro ki.»

25 Ken naan jaay ok terl aan se, on bee se j'otinga aac walak oo nakinge se k'rees k'daapinga ute doobina.

26 Gotn se naan ok terle oo baa onjo sitangen kuuy cili ken kusi cirin naan se daala. Naade baado tele end inj maakj gaab ken se oo king gaabm se terl baa ted kusi cir ken deet se daala.»

Maak-raapo jeege tun uun taar Isa

27 Ken Isa jaay utu taad taad taarin se, menda kalan uun mindin raan daan jee denge tu do deekin do: «Mend ken ooji naai do ken naai aayo sin se, on maakin 'raapm aak eyo.»

28 Gar Isa terlin do: «Jeegen booy taar Raa do akin maakde ki se bo on maakdege 'raapm cir daala.»

Isa uun maan nakη-kooβm ken Raa tedo ute Yunus
(Mt 12.38-42)

29 Aan gdo jeege baag tus tedn den se, Isa baagden taad do: «Jeegen duni ken borse se, jee jig eyo. Do naade je kaakη nakη-kooβo, naβo nakη-kooβm naade an kaakη jeel ro ki se, tecη aan gdo ken gen Yunus se sum.

30 Aan gdo nakη aan do Yunus ki jaay taad jeege tun Ninib ki taa an kaakη jeel ro ki Raa bo olino gotde ki se*, *Goon Deba se utu 'tedn bin kici, taa 'taadn jeege tun duni ken borse se, an 'kaakη jeel ro ki naan kic Raa bo olino.

31 Bii ken Raa an kojη booro do jeege tu se, neelgen iino kaam kaam booyo† gotn duni daar ro ki se utu kəkη mind jeegen duni ken borse se. Taa naan iino gotn doko gen booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, do 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.

32 Bii ken jaay Raa an kojη booro do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'kəkη mind jeegen duni ken borse. Taa naade se booy uunga taar Yunus do terlga maakde do Raa ki, anum 'booyki, debm ara se cir Yunus se daala.»

Kaama se aan gdo loompōn roa
(Mt 5.15, 6.22-23)

33 Ter Isa taadden do: «Nam jaay dooga loompō num oyiη metn dim ki eyo ey le deebin ute dim eyo, num j'uun j'olin raan ro kaag ki taa jee end gotn ese 'kaakη gotn woro.»

34 Kaami se, naan bo loompōn gen roi. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te denin paac kic ing maakη got ken woro. Num ken kaami jaay kooηo num, roi ute denin paac kic maakη got ken doo.

35 Bin se, ond kondō ute gotn wor ken naai okse, onte konin 'tedn gotn doo.

36 Ken kingi jaay paac ing got ken wor se do ken dim doo coko kic goto roi ki num, bin se, kingi ute denin paac se, 'tedn gotn woro aan gdo loompōn ken lee wori goto kelē se.»

Isa mooy *Parizige
(Mt 23.1-36)

37 Ken Isa utu taad taad bort sum bo, kod Parizi kalan bini darin do k'baa kosn been ki. Ken naade jaay aan se, naade tood ute ceesde jaay bo baag koso do tabil ki.

* 11:30 Aak Yunus 3.3-5. † 11:31 Aak 1Gar 10.1-13.

38 Kɛn kɔf Parizi jaay aak Isa tug te jin̄ aan gɔɔ kɛn naade lee tug se ey sum ɓo, baag kɔsɔ se, naan̄ aak se ɔkin̄ taad eyo.

39 Gɔtn se Mɛljege deek kɔf Parizi ki ɔɔ: «Naase Parizige se, naase 'tugki naagn̄ nakgen naase 'lee aayki ɔɔ ɔsnki se aac walak, num gan̄ maakin̄ tap ɓo ɔnin̄ki dooc ute saapm gen̄ ɓoogo ute nakgen *kusina.

40 Kalɛ jee dɛrlge! Raa kɛn ɔɓo daa roi se, kɛn maak ki kic naan̄ ɓo debm kɔbin̄ ey la?

41 Nakɛ naase ɔkki maakɛ baay kɔssege tu se, ɛdin̄ki *serkɛ jee daayge tu, bin̄ jaay ɓo maakse 'tɛdn̄ aak bɛɛ naan̄ Raa ki.

42 «Num naasen Parizige utu asen tɛdn̄ ɔɔn̄ aak eyo, taa nakgen naase ɔkki sɛɛm sɛɛm kɛn 'lee tɔmbki maakɛ taadsege tu kɛn tɛdin̄ nijimi ute naksegen maakɛ jin̄en ki se kic ɓo, naase 'lee 'nigin̄ki gɔtɔ kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan̄ se, naase 'lee ɛdin̄ki Raa ki. Naɓo naase 'tɛdki nakge ute doobin̄ eyo ɔɔ 'jeki Raa eyo. Bɛeki num, naase aki tɛdn̄ nakgen ute doobina ɔɔ aki je Raa jaay ɓo, naksegen kɛn naase 'lee ɛdki serkɛ Raa ki sɛɛm sɛɛm se kic ɓo, ɔnten 'dirigin̄ki kici.

43 «Naasen Parizige utu asen tɛdn̄ ɔɔn̄ aak eyo, naasen kɛn 'ɓaakiga maakɛ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn̄ maak ki se, 'jeki ɔkki naase ɓo aki kin̄g naan̄ ki. ɔɔ kɛn aankiga ɓɔɔr ki kic ɛ, 'jeki ɔkki jeege ɓo asen tɛdn̄ tɔɔsɛ naase ki ɓo deete.

44 «Utu asen tɛdn̄ ɔɔn̄ aak eyo, naasen kɛn 'tecki aan gɔɔ yogen k'duubde maakɛ ɓaad ki kɛn jeege ɔn̄ aakde eyo, jaay lee do ki se‡.»

45 Gɔtn se debm jeel taadn̄ tɔɔkɛ mɛtn̄ Ko Taar Raa kalan̄ bini deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, taar kɛn naai in̄g 'taad se, kɛse naai 'naajjen naaje kici.»

46 Gan̄ Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «Naasen jee jeel taadn̄ tɔɔkɛ mɛtn̄ Ko Taar Raage se utu asen tɛdn̄ ɔɔn̄ aak ey kici, taa naase 'tuun 'tɔndki daam deer se do jeege tu, num naase, ute goon jisen baat se kic ɓo utin̄ki eyo.

47 «Utu asen tɛdn̄ ɔɔn̄ aak eyo naasen 'lee iin̄ 'daapki do ɓaadn̄ jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina ɔɔ naade se bugsege ɓo kɛn tɔaldɛno.

48 Kɛn bin̄ num, naase ute bubsege se taarse kalan̄; jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade ɓo jee tɔaldɛno ɔɔ naase ɓo jee kiin̄ do ɓaaddege.

49 Taa naan̄ se ɓo, Raa kɛn jeel-taar mala mala se taadɔ ɔɔ: M'utu m'aseno kɔl jee taad taar teeco taarum ki ute jee kaan̄ naabumge ɔɔ mɛtinge naade utu adɛn tɔɔɔ ɔɔ mɛtingen kuuy se, naade utu adɛn dabara.

‡ 11:44 Do dɔkin̄ se Yaudge jaay leega do ɓaad ki num, saap ɔɔ naade tɛdga aak kusu naan̄ Raa ki.

⁵⁰ Taa naan se 60, jee duni ken 6orse se, taa moosn jeegen taad taar teeco taar Raa ki se, naan utu aden k0kŋ mindde do yodege tun baago kaad ken Raa utu aalo kaal do dunia,

⁵¹ ken iino do yo Abel ki bini aan do yo Zakari, ken k't00liŋo daan *g0tn ken k'lee k'tedn serke Raa ki ute *Bee Raa. Deere, 'booyki m'asen taada: jee duni ken 6orse se Raa utu aden k0kŋ mindde.

⁵² «Naasen jee jeel taadn t0kŋ metn Ko Taar Raage se utu asen tedn 0ŋ aak eyo! Taa naase 'gaaskiga doobm ken 'k0l jeege g0tn Raa ki 0 naase malinge le 'baate kendki, 0 jeegen je kendε se le, naase 'gaasdeki doobo.»

⁵³ Ken Isa jaay taad nan taariŋa 0 teeco teec g0tn ese se, jee jeel taadn t0kŋ metn Ko Taar Raage ute Parizige se iin ron ki cey 0 naade baag t0nd metin do taarge tu dena.

⁵⁴ Do taarge tun Isa taad se, naade goomin ken naan jaay taad tujinga num, naade an k0kŋ mindina.

12

Jee taad tal 0 naade se jee Isage

(Mt 6.12, 10.16-39)

¹ Kaad ken se, jeege tus dupu kando kando bini baag tuum naapa. G0tn se Isa baag taadn jeege tun metin ki se 60 deete deekden 0: «Naase se, 0ndki k0nd0 ute 0rom *Parizige. 0rom naade se je taadn 0 naade ted rode aan g00 naade 60 jee taad taar met ki.

² «Taa kaadin jaay utu 'kaan se, nakŋ paacŋ j'0yiŋga k0y se, utu toodn tal. 0 nakŋ 6orse k'jeelki metin ey se, j'utu j'anŋki jeele.

³ Bin 60, nakŋ paacŋ naase 'taadinŋki maakŋ n00r ki se, '6aa 'taadinŋki jeege tu ute kaam kaada. Nakŋ ken naase 'booyinŋki k'taadsen naan ki metn bisege tu maakŋ 6ee ki se, 'w00kiŋki do 6eege tu kici.

⁴ «Medumge, taar se maam m'taadsen naase ki: 0nte '6eerki jeege tun 't00l daa roa, num m00tn asen k0ŋ tedn dim ey se.

⁵ Num 'booyki m'asen taadn debm ken naase anŋki 6eere: '6eerki deb ken ooykiga kic 60, naan 0k t00gŋ ken asen k0l maakŋ pood ken gen daayum. Deere, 'booyki m'asen taada: kεse 60 debm ken naase anŋki 6eere.

⁶ «'Jeelki, yeelge seem seem mii se k'dugin ute k0b0r0 di sum ey la? Ute naan se kic 60, *Raa 0ŋ dirig kalan maakde ki eyo.

⁷ Num gan naase se bini bεekŋ dosege se kic 60, Raa jeelin kalan kalan. Bin se, 0nte '6eerki! Naan Raa ki se naase 'cirŋki yeelge se d0k0.

⁸ «'Booyki m'asen taada: debm taad naan jeege tu 0 naan debm maam se, maam *Goon Deba kic 60 maam m'taadn naan *k0dn Raage tu m'00 naan se debm maama.

⁹ Num debm kɛn baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an̄ baatiŋ naan kɔdn̄ Raage tu.

¹⁰ Ɔɔ debm kɛn tuj taariŋa ro Goon Deb ki se, Raa an̄ tɔɔl *kusiŋiŋ ese se; num debm kɛn jaay naaj *Nirl Salal se, naan se Raa an̄ tɔɔl kusiŋiŋ se eyo.

¹¹ Kɛn naase jaay k'tɔk k'baansenga maakŋ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn̄ maak ki se ey lɛ naan gaariŋge tu ɔɔ ɓɔtn̄ tɔɔgge tu se num, naase ɔntɛ 'ɓeerki do taar kɛn naase aki ɓaa taadn̄ naandɛ ki kɛn anki nakŋ kɔɔdn̄ dose.

¹² Taa kaad kɛn se, Nirl Salal ɓo asen kɔl naase aki jeel taadn̄ taara naandɛ ki.»

Debm maal debm dɛrlɛ

¹³ Maakŋ jee dɛnge tu se, deb kalan̄ bini ɓaadɔ ɔŋ Isa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, ɓenaam se ɔl nam ɓaa 'taadiŋ, ŋ'ɓaadɔ num maal bubje se ɔŋ naai ɓo ajesiŋ nigi.»

¹⁴ Ɔɔtn̄ se Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Debm kɛn ɔndum ɓɛn kaakŋ mɛtn̄ taarsege ey lɛ ɓɛn nigŋ maalsege se, tap ɓo nan̄a?»

¹⁵ Tɛr naan̄ taad jeege tu paac ɔɔ: «Ɔndki kɔndɔ! Ɔɔ naase se ɔndki dose daan ki, ɓɔɔbki rose ro tama ki. Taa debkilim se, maaliŋ dɛn aan ɓɔɔ dɪ kic ɓo, kɛn ɔliŋ iŋ se, maaliŋ eyo.»

¹⁶ Ɔɔtn̄ se tɛr Isa taadɛn̄ ute kaal naagŋ taara ɔɔ: «Debm maala kalan̄ bin se, maakŋ ɓɔtiŋ ooj tuun karat karat.

¹⁷ Kɛn naan̄ aak nakiŋ jaay ooj dɛn se, naan̄ baag taadn̄ ute maakiŋ ɔɔ: «Baar jaaki tap ɓo, maam m'tɛdn̄ rom m'ɔɔ dɪ? Bɛrɛ, ɓɔtn̄ am kaasn̄ m'an̄ kɔmb nakumge se lɛ ɓɔtɔ.»

¹⁸ Tɛr naan̄ taad ute maakiŋ ɔɔ: «Bɔrse, kɛse ɓo nakŋ maam m'utu m'tɛda: ɓiijumge se m'aden̄ tɔɔkŋ paac naatn̄ ɔɔ m'kɔɓm kɛngen kuuy magala magala cir naadege se daala. Kɛn m'ɔɔdɛnga jaay aasga num, teenumge ute nakumge paac se, m'aden̄ tusn̄ kɔmb maak ki.

¹⁹ Ɔɔtn̄ se maam m'deekŋ rom ki m'ɔɔ: ai roma, 'tɔɔl kɔɔri ɓɛn ɓaara ɓaara, taa kɔsɔ ute kaayi lɛ, dɛna. Taa naan̄ ki se maam m'kɔsɔ, m'kaaye ɔɔ m'tɛd nakgen kɛn maakum jea.»

²⁰ Num ɓaŋ Raa deekiŋ ɔɔ: «Kalɛ debm dɛrlɛ, maakŋ nɔɔr kɛn ese sum ɓo, naai lɛ 'kooyo; num nakigen naai 'tusiŋ se, tap ɓo 'kɔɔpm nan̄ ki?»

²¹ 'Booyki! Kɛse nakŋ kɛn utu 'kaan do deb kɛn tusn̄ maala dɛna do duni ki, naɓo naan̄ Raa ki se, naan̄ ɔk dɪm ey se.»

Aalki maakse do Raa ki (Mt 6.19-34)

²² Ɔɔtn̄ se Isa taad jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: «Taa naan̄ se ɓo, maam m'deeksen m'ɔɔ: taa kose se ɔntɛn̄ 'kuunki nirlse taa nakŋ naase aki kɔsɔ ɔɔ taa rose se ɔntɛn̄ 'kuunki nirlse do kal kɛn naase aki tuusu.

²³ Taa kose se, naan̄ cir nakŋ kɔsɔ ɔɔ rose se lɛ, naan̄ cir kala.

²⁴ Aakki tu gaakge se; naade le ɔc eyo ɔc ɔk teen gen kɔj eyo ɔc giiji le, naade ɔk eyo ɔc gɔtn kɔmb kɔrbɔtde kic ɓo, naade ɔk eyo. Ute naan se kic ɓo, Raa ulde. Num naase se met kando yeelge se, naase 'cirdeki?

²⁵ Maakse ki se, nanja jaay ute kuun nirlin sum ɓo 'kɔj ziidn bii kingin do naan ki ne?

²⁶ Ken ese jaay naase ɔn aasin ki te ey num, gen di jaay naase uunki nirlse do nakge tun ɔp ɓaa se?

²⁷ «Aakki tu pɔɔn nakgen taak beɛ maakn kaag ki se; naade se ɔb kuubu eyo ɔc ɔnd ceke eyo. Naɓo 'booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dɔkin se, ute maalin den paac se kic ɓo, bii kalan ɔn uus te kal aak beɛ tec aan gɔɔ gen naade se eyo.

²⁸ Mu jaaki daar maakn kaag ki ɔc metbeeki sum ɓo j'utu j'an tɔɔc se kic ɓo Raa tamarin aak beɛ beɛ se, met kando asen kɔn kedn kal tuusu naase ki ey ne? Beɛ, naase se jee ken aalki te maakse paac do Raa ki eyo.

²⁹ ɔ ɔnte 'kuunki nirlse gen je nakn naase aki kɔsɔ ɔc aki kaaye.

³⁰ Nakgen bin se paac, jee jeel Raa mal ey ɓo daayum ing saap do ki. Ey num, Bubsen maakn raa ki se jeele nakn ken naase 'jeki.

³¹ Num naase se 'jeki ɓo Raa kɔsn gaara dose ki ɔc nakgen ɔp se, naan asenin kedn do ki.

³² Naasen dɔɔl baatgen cɔkɔ ara, ɔnte 'ɓeerki! Taa Bubsen maakn raa ki se, nakn ken tɔolin naan ki se, naase utu aki king ute naana maakn gaarin ki.»

Kɔrbɔtn maakn raa ki

³³ «Bin se, nakn naase ɔkki se, dugin ki naatn ɔc gursin se, ɛdin ki *serke jee daayge tu. Bin se gɔɔ naase ɔmbkiga naksege gɔtn 'kɔj 'tuj eyo ɔc daayum asen toodn kɔrbɔtɔ maakn raa ki. Gɔtn naane se, debm ɓoogo gɔtɔ ɔc k-nɔɔ kic ɓo an kɔj tuj eyo.

³⁴ Taa gɔtn maalse ro ki se, gɔtn ese ɓo maak-saapse ing ro ki kici.»

ɔnte 'toodki bia

(Mk 13.33-37; Mt 24.42-51)

³⁵ «Ingi daayum ute kal tedn naabse rose ki, ɔc ɔnte 'kɔnki ɓompsege 'kooyo.

³⁶ ɔ naase ingki aan gɔɔ jeegen ken ing aak kaak kaam melden ken utu ade terl gɔtn kɔkn mend ki se. Taa ken naan jaay aanga ɔc tɔndga kaam taara num, naade an naar kɔɔɔ.

³⁷ Maak-raapo naade ken melde ɓaadɔ ɔndega jaay naade utu ing king zɛɛr se. 'Booyki beɛ m'asen taada: melde se, naan mala 'kuun kuusn kal tedn naabiɔa aden kɔn naan ki ɔc naan ɓo aden kedn kɔsɔ.

38 Maak-raapo naade ken melde 'kaan daan noor ki lo do metbeeki ken aden kon naade utu ing zeer se.

39 «Naase 'jeelki, ken mel bee jaay jeel kaadn debm boogo ano baa num, naan 'kon been se debm boogo an terεc eyo.

40 Naase kic 'daapki rose, ingki do metεkse ki, taa kaadn ken *Goon Deba jaay ade baa se ε, naase 'jeelki eyo.»

41 Gotn se Pier tond metin oo: «Meluma, kaal naagη taar ken naai taad se, taad ute naaje sum lobu ute jeege paac ε?»

42 Meljege terlin oo: «Debm tedn naabm metεke oo tuj ormin ey se ken gay? Naan bo debm ken melin utu an kon jee tedn naabgen kuuy kaam jinε oo ken aanga kaadin ki num, aden lee 'nign nakη koo.

43 Maak-raapo debm tedn naab ken melin aan jaay onin naan utu edin tedn naabm ken naan oninsin kaam jin se.

44 'Booyki bee m'asen taada: debm tedn naabm bin se, melin utu an kon nakinge paac kaam jinε.

45 Num gan ken debm tedn naabm se jaay taad ute maakin oo: Melum se ade kon terl yokod eyo, oo gotn se naan iin baag tond jee tedn naabgen mendge ute gaabge, jaay naan oso oo aay oono.

46 Gan mel gaabm ese se, bin jaay naan ano terl se, naan ond eyo oo kaad ken naan aan kaan kic ε, naan saap do ki eyo. Ken melin jaay aanga num, utu an tuur naata oo an konin 'dabar ute jee ken baate kaal maakde do Raa ki.

47 Debm tedn naabm ken jeel naabm ken melin maakin jen ro ki se, nabo on edin te ey se, naan se melin utu an kond den aak eyo.

48 «Num gan debm tedn naabm jeel eyo naabm ken melin maakin jen ro ki se, ken naabin se jaay tujga kic num, j'an kondin kaam doadin ki sum.

«Taa naan se bo, debm ken j'edinga nakge den num, k'je gotin ki kic bo dena oo debm ken j'oninga nakge den kaam jin se, j'utu k'tond metn nakge dena gotin ki kici.»

Taa Isa se jeege utu 'gaan ute taasdege

(Mt 10.34-36)

49 Isa taad oo: «Maam se m'baano ute poodo do naan ki oo m'je poodn se 'koko.

50 Kor naan se kaan se, maam m'ok *batem dubar ken maam m'utu m'batizi. Naan se bo, nakη deerum ken ing booyum bini m'utu m'an tedn 'kaasn jaay se.

51 «On ten 'saapki oki maam se m'baano ute lapia bo do naan ki. Got! 'Booyki, m'asen taada: maam se m'baado bo gen gaan jeege ute naapa.

52 Taa naan se bo, naan ki se, jee maakη beede ki mii se utu gaan ute naapa. Maakde ki se, jee moto taarde 'kon kon metn

naapa ute jee di eyo ð jee di se kic 60 taarde 'kəŋ kəkŋ metn naapa ute jee mətə eyo.

⁵³ Naade utu gaan ute naapa: bubu se, utu 'gaan te goonin gaaba ð goon gaaba se, utu 'gaan ute bubin kici; ko se, utu 'gaan ute goonin mēnda ð goon mēnda se, utu 'gaan ute koŋa kici. Moom mēnda se, utu 'gaan ute mēnd gooniŋa ð mēnd goono se, utu 'gaan ute moomin mēnda kici.»

Jee se jeel kaakŋ kaadn nakge

⁵⁴ Isa taad jee denge tu daala ð: «Ken naase jaay aakkiga gapara əsga metn raa ki num, borse sum 60 naase naar ðki maane utu ade 6aao. Ɔo maane se 6aadə deere.

⁵⁵ Ken naase jaay aakkiga kuulu baagga kəl 6aa kaam kaam berde se*, naase ðki, jaaki se gətə utu 'kəŋgə ð gətə 6aadə əŋg deere.

⁵⁶ Ken naase jaay 'jeelki kaakŋ jeel kaadn nakgen ken tēd do naan ki, ute ken tēdn maakŋ raa ki num, 'tēd əd dī jaay 'jeel əkki metn nakgen ken deel daanse ki ey se? Naase se jee ken saap əkki metn nakge eyo.

'Daap taari ute debm taamooyi

⁵⁷ «Gen dī jaay naase əŋ aak əkki metn nakgen gen tēd ute doobin ey se?

⁵⁸ Taa naan se 60, ken naai '6aa 6aa gətn kəŋŋ bəər ki num, doob ki se, ute debm taamooyi se naai ai kaami daap taari. Ey num, bεε, naan ai 6aa kəli gətn debm kəŋŋ bəər ki ð debm kəŋŋ bəərə se lε ai kəli gətn asgarge tu ð asgarge se, ai kəkŋ kəli dangay ki.

⁵⁹ 'Booy m'ai taada: nakŋ doi ki paac se, bini kəbərə kic 60 əg nanŋ te ey se, naai 'kəŋ teecŋ maakŋ dangay ki eyo.»

13

*Borse 'terlki maakse do *Raa ki*

¹ Kaad ken se, jee mētinge 6aadə taad Isa ki taa Galilegen 6aadə tēdn *serke jaay 60, Pilat təldə kaad ken naade tēd tēd serke se.

² Gətn se Isa terlden ð: «Saapm naase ki num, ðki Galilegen ken Pilat təldə se 60, tēdga jee *kusiŋ cir Galilegen 6aa se paac la?

³ Gətə! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki te ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici.

⁴ Lə jeegen sik-kaar-martn 6ee jεrlε k'danŋ Siloe ken ooc dode ki jaay təldə se, gen naase ki num, jee Jeruzalem ki te dēndə se, ðki naaden ken ooy se 60, jee kusiŋge cir jee 6aa se paac la?

* 12:55 Taa naan *Israel se gapara ute maane se 6aadə kaam kaad toocŋi.

5 Gōtō! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici.»

Kaal naagη taara ro ko ba ken ooj eyo

6 Gōtn se Isa taad ute kaal naagη taara ɔɔ: «Gaaba kalan ɔk ko ba maakη jinēniη ki ɔɔ naan baado je koojiηa, naɔo ɔη te koojiη eyo.

7 Gaη naan deek deb ken tēdīη naaba maakη jinēniη ki se ɔɔ: «Aaka, ko kaagη se maam m'leega baara mōtɔ ɔɔ m'je koojiη naɔo m'ɔη eyo. Borse ɔg 'gaan undiη naatn, taa naan le daar gaas gōtɔ cēɛ sum.»

8 Num debm tēdīη naaba se tērlīη ɔɔ: «Meluma, ɔηumsīη gēn baara kalan daala; maam m'an kudn mētiηa ɔɔ m'utu m'an kōmb yēēηɛ.

9 Bin sum ɔo ute naan se kōr baar kuuy se, sōm utu 'koojo daam; ken naan jaay ooj te ey le, an kōgη kund naatn.»

Isa ed lapia mēnd ki *bii sebit ki

10 Bii kalan, bii sebit ki se, maakη *bēege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, gōtn se Isa baa end maakη bēe ken kalan ɔɔ baag dooy jeege.

11 Gōtn se, mēnda kalan ɔk kōɔη sitan ɔɔ gōtn kōɔniη ɔkiη sum se, ɔkga baara sik-kaar-marta. Ɔɔ kōɔniη se ɔkiη duruniηki tēdīη tap ɔo ɔη sēej eyo.

12 Ken Isa jaay aakiη se, danjina ɔɔ taadīη ɔɔ: «Mēnda 'booyo, maam se m'ɔɔdiga doi maakη kōɔniη ken lee dabari se.»

13 Gōtn se Isa ɔnd jina do mēnd ken se, ɔɔ mēnd se naar ɔη lapia, iin daara sēej tal ɔɔ baag *nookη Raa.

14 Gaη magal bēe ken Yaudge lee tusn maak ki jaay aak Isa ed lapia mēnd ki, bii sebit ki se, naan maakīη taariηa. Gōtn se naan uun mindiη raan taad jeege tū ɔɔ: «'Booyki! Naajege se, j'ɔkki bii mēcē gēn tēdīη naaba. Bin se, debm je lapia roη num, η'baado daan biige tun se. Ey num bii sebit se, bii tēdīη naab eyo.»

15 Gaη Mēljege tērlīη ɔɔ: «Aak jeege ken tēd rōde aan gōɔ jee taad taargen mēt ki ara! Maakse ki se, naηa jaay aanga bii sebit ki num, kōη kōη maranina ey le buuriηa mētn bēlēη ki ɔɔ an tuutn gēn baa kēdīη maan ey se?

16 Num mēnd se le, naan mētjil *Abraam mala, ɔɔ aaka, gōtn *Bubm sitange ɔkiη sum se ɔkga baara sik-kaar-marta. Bēeki num, bii sebit ki se ɔo, j'an kōɔdīη donā maakη ji Bubm sitange tu se ey la?»

17 Ken jee taamooyiηge jaay baa booy taar se, sōkōηɔ baa tōalde; gaη jee dēngen aak nakη-kōɔbgen paacη naan tēd se, maakde raapo.

*Isa aal naagɲ taara ute kaam nakɲ k'danɲ mutard
(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)*

¹⁸ Gɔtn se, Isa tɛr taaddɛn daala ɔɔ: «Kɛn Raa utu 'kɔsn gaar do jeege tu tap ɓo 'tecn̄ aan gɔɔ dɪ? Maam m'an̄ kɔmb bɛyɛ ute dɪ?

¹⁹ *Maakɲ Gaar Raa se, tecn̄ aan gɔɔ kaam nakɲ k'danɲ mutardn̄ ese se, kɛn gaaba kalan̄ uun ɔɔcin̄ maakɲ jinɛnin̄ ki. Kɛn naan̄ jaay ɔɔcin̄ sum se, naan̄ teece ɔɔ teep tɛd ko kaaga. Bini yeelge kic ɓo ɓaado uj kujdege tɛlɛtinge tu.»

Isa taad kaal naagɲ taara ute ɔɔmɔ

²⁰ Isa deek daala ɔɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se tap ɓo m'an̄ kɔmb bɛyɛ ute dɪ?

²¹ Naan̄ se tec aan gɔɔ ɔɔm kɛn mɛnda jaay tɔs rujɲ gɛmɛ dooc gɔrn̄ magala ɔɔ kɛn naan̄ jaay deepinḡa ɔɔ ɔmbinḡa maak ki num, iin̄in̄ paac se.»

*Doobm kɛn ɔl jeege *maakɲ Gaar Raa ki
(Mt 7.13-14,21-23, 8.11-12)*

²² Kɛn Isa jaay ɓaa ɓaa Jeruzalɛm ki se, naan̄ aal teeco maakɲ gɛgɛrge tu ɔɔ maakɲ naan̄ge tu ɔɔ naan̄ kɛn se, naan̄ lee dooy jeege.

²³ Gɔtn se nam kalan̄ bini tɔnd metin̄ ɔɔ: «Mɛluma, jee kɛn utu kaaj se, baat ey ne?» Gɔtn se Isa tɛrlɛn ɔɔ:

²⁴ «Aayki kaamse ɛndki ute taa doobm baata, taa maam m'deeksen m'ɔɔ: jeege dɛna utu 'je doobm 'kɛndɛ naɓo naade an̄ kɔɲ kaas eyo.

²⁵ Kɛn kaadin̄ jaay utu kaan se, mɛl ɓee utu kiini ɔɔ 'gaasn kaam taarin̄a ɔɔ naasen aki kɔɔpm naatn se aki ɓaagɲ tɔnd kaam taara aki deekɲ ɔɔki: Mɛlje, ɔɔdjen kaam taara! Gaɲ naan̄ maak ki se asen tɛrl ɔɔ: Naase tap ɓo, iin̄kiro gayo? Maam se, m'jeelsen eyo.

²⁶ Kaad kɛn naane se, naase an̄ki taadn̄ ɔɔki: naaje se j'ɔso ɔɔ j'aayo ute naai tɛlɛ ɔɔ naai dooy jeege daan doobjege tu kici.

²⁷ Gaɲ naan̄ utu asen tɛrl ɔɔ: Naase iin̄kiro gay gay se, maam m'jeelsen eyo. Iikki naatn cɛɛm ki dɔkɔ, naasen paacɲ jee tɛdn̄ *kusinge se!

²⁸ Gɔtn naane se, naase aki ɓaa keeme ɔɔ aki taan̄ naan̄sege kɛn aki ɓaa kaakɲ *Abraam, Isak ɔɔ *Yakub ute jee taad taar teeco taar Raa ki paac maakɲ Gaar Raa ki; naɓo naase se, j'asen tuur naatn.

²⁹ Bii kɛn se, jee metinḡe se adɛ kiin̄ gɔtn kaada tookɲo ɔɔ jee metinḡe se adɛ kiin̄ gɔtn kaada toocɲni, ɔɔ kɛngen metinḡe adɛ kiin̄ kaam kaam kooko ɔɔ kɛngen kuuy se adɛ kiin̄ kaam kaam ɓɔɔyo, ɔɔ paac naade adɛ ɓaa utu tusn 'kinḡ kɔsn ɓii laa ki ute maak-raapo maakɲ Gaar Raa ki.

30 'Booyki! Bin 6o, jee kaam mɔɔtn se 6o, utu 'tɛdn jee deet deete ɔɔ jee deet deet se 6o, utu 'tɛdn jee kaam mɔɔtn.»

*Isa ute *Eɾɔd
(Mt 23.34-39)*

31 Naan ken se sum 6o, *Parizige kandum bini 6aado ɔŋ Isa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Bɛɛ, iin gɔti ki se '6aa; taa Eɾɔd se lɛ je ai tɔɔɔ.»

32 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Baa ɔŋki k-bukumbɔɔ ken ese ɔɔ 'taadiŋki ɔɔki: 'Booyo, maam se m'tuur tuur sitange ɔɔ m'ɛd kɛd lapia jee kɔɔŋge tu jaaki ɔɔ mɛtbeeki; ɔɔ maakŋ bii k-mɔtɔge tu se, maam m'nan naabuma.

33 Bin num, jaaki, mɛtbeeki ɔɔ pɛlɛŋ se, maam m'6aa ute naanuma, taa doobiŋ eyo ken debm taad taar teeco taar Raa ki jaay 'kooy Jeruzalem ki ey se.»

Isa eem taa Jeruzalem

34 Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee ken Raa ɔldeno gɔti ki kic 6o, naai 6o debm tund tɔɔldɛ! Mɛt kando, maam m'je m'tusn gɛnige aan gɔɔ ko kɔɔŋj ken lee tus gɛniŋge taa bɛɛkŋ kɛyiŋ ki se, na6o naase 'jeki te eyo.

35 'Booyki! *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. 'Booyki m'asen taada: naan ki se, naase 'je amki kaak kic 6o amki 'kɔŋ eyo, bini utu 'kaan kaad ken naase utu aki deekŋ ɔɔki: ɔŋ Mɛlje Raa tɛdn bɛɛŋa do debm ken utu 6aado ute ro naan!»

14

*Tɛr Isa ɛd lapia debm kɔɔŋ ki *6ii sebit ki
(Lk 6.6-11, 13.10-17)*

1 Bii kalan se, Isa 6aa kɔsn maakŋ 6ee magal *Parizige tu kalan bini, gan giin se, bii sebit. ɔɔ jee iŋg gɔtn ese ɔndiŋ kaama tak.

2 Gɔtn se gaaba kalan mɔɔ6ga mɔɔ6 se, 6aado daar naaniŋ ki.

3 Naan ken se, Isa taad jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage tu ute Parizige tu ɔɔ: «Gɛn naase ki num, bii sebit ki se, debm kɔɔŋɔ se j'ɔk doobm j'an kɛdn lapia lɔbu gɔtɔ lɛ?»

4 Gan naade do dɛk ɔɔ baate terliŋ taara. Gɔtn se Isa ɔk debm kɔɔŋɔ se, ɛdiŋ lapia ɔɔ ɔniŋ 6aa beɛŋ ki.

5 Tɛr Isa deekden ɔɔ: «Maakse ki se jaay, debm ken gooniŋa ey lɛ maraŋiŋa ooc maakŋ bud ki ute bii sebit se, 'bɔɔy an naar kuun ey ne?»

6 Gɔtn ese, taar ken naade 'kɔŋ jaay an tɛrl tap 6o, ɔk eyo.

'Bɛɛr gɔtn kiŋg kaam mɔɔtn

7 Ken Isa aak jeegen k'danɛno gɔtn kɔs ki jaay je je gɔtn kiŋg naan ki se, naan aanɛn kaa taara ɔɔ:

⁸ «Ƙɛn naai jaay k'danjiga gɛn ɓaa kɔsn gɔtn kɔkɔ mɛnd ki num, ɔntɛ 'ɓaa king naan ki. Ey num sɔm, maakɔ jeege tun k'danjɛno se, nam kuuy magal ciri naai se utu aɗɛ ɓaa.

⁹ Ɔɔ debm ƙɛn danɓeno se, utu aɗɛ ɓaa, ai ɗeekɔ ɔɔ: «Mɛɗuma, iin ɔn gɔtn ese; ƙɛse gɔtn king naai eyo.» Ƙɛn naai 'kiin gɔtn ese jaay ɓo, 'ɓaa king gɔtn kaam mɔɔtn se, naan ƙɛn se, naai sɔkɔnɔ ai tɔɔɓ.

¹⁰ Num taa naan se ɓo, ƙɛn k'danjiga num, 'ɓaa inɓ gɔt ƙɛn kaam mɔɔtn. Bin se debm danɓi se jaay aanga num ɔɔ aaki naai inɓ king kaam mɔɔtn se, gɔtn se naan ai ɗeekɔ ɔɔ: «Mɛɗuma, iin 'ɓaado inɓ naan ki ara.» Naan ƙɛn se, jee ƙɛn k'danjɛno gɔtn kɔs ki se paac ute naai se, naaɗɛ ai kaaki se ai kaali maak ki.

¹¹ Taa debm nookɔ roŋa raan se, utu 'kɔɔpm baate ɔɔ debm ɔɔp roŋa baat se, roŋa utu 'kookɔ raan.»

Doobm ƙɛn anki dan jeege gɛn kɔsɔ

¹² Gɔtn se Isa taad gaab ƙɛn danɓinɔ been ki se kici, ɗeekin ɔɔ: «Ƙɛn naai jaay 'dan jeege katar ki ey lɛ tɛgɛr gɛn kɔsɔ, ɔntɛ danɔ mɛɗige, gɛnaaige, taasige ɔɔ ɔntɛ dan jee do daamboogigen jee maalde. Ey num sɔm, ɓiin kuuy se, naaɗɛ utu ai dan kici ɔɔ nakɔ naai eɗɗesinga se lɛ, naaɗɛ aisin tɛrl gɔɔn ki.

¹³ Num gan ƙɛn naai jaay 'je ƙɛɗn kɔsn ɓii laa ki ute maak-raapo num, 'danɔ jee daayge, jee ƙɛn kɔɔn tujɗɛge taju, jee cɛkɛɗge ɔɔ jee kaam-tɔɔkge.

¹⁴ Bin se, ai 'tɛɗi maaki 'raapo, taa nakɔ naai eɗɗen se lɛ, naaɗɛ aisin kɔn tɛrl gɔɔn ki eyo. Num naan se, *Raa mala ɓo aisin tɛrl gɔɔn ki, kaad ƙɛn naan utu 'dur jee ƙɛn tɛɗ nakge ute ɗoobina daan yoge tu se.»

*Isa aal naagɔ taara ute debm ƙɛn dan jeege been ki gɛn kɔsɔ
(Mt 22.2-14)*

¹⁵ Maakɔ jeege tun ƙɛn ɓaado kɔsn gɔtn ese se, deb kalan jaay booy taar Isa taad se, naan ɗeek Isa ki ɔɔ: «'Maak-raapo deb ƙɛn jaay utu 'ɓaa kɔsn *maakɔ Gaar Raa ki sel!»

¹⁶ Gɔtn se Isa tɛrliɔn ute kaal naagɔ taara ɔɔ: «Gaaba kalan se, tɛɗ kɔsɔ ɗɛna ɔɔ naan danɔ jeege kic ɓo ɗɛna.

¹⁷ Ƙɛn kaadn kɔsɔ jaay aas se, gaabm se ɔl debm tɛɗn naabin gɛn ɓaa dan jeege k'danjɛno gɔtn kɔs ki se, ɗeekɗen ɔɔ: «'Baakiro ɓɔrse! Bɛrɛ, kɔsɔ se ooyga.»

¹⁸ Gan gɔtn se, jee ƙɛn k'danɗɛ paac se baag ɗaapm taarɗɛge. Debm deet deet se ɗeek debm ƙɛn j'ɔliɔn se ɔɔ: «Maam se, m'utu m'dugu dug maakɔ gɔɔ. Bɛɛki num, m'an m'ɓaa kaakin jaayo. Bin se 'ɓaa ɗeekin n'mooyuma, maam se m'kɔn kaan eyo.»

¹⁹ Ɔɔ deb kuuy se ɗeekin ɔɔ: «Maam se m'utu m'dugu dug maraɓge sik gɛn tɛɗn naaba ɔɔ maam m'je m'aɗɛn ɓaa naam

gen tɛdn naaba. Bin se 'baa deekin ɲ'mooyuma, maam se m'kɔŋ kaan eyo.»

²⁰ Tɛr deb kuuy deekin ɔɔ: «Maam se, m'utu m'ɔk kɔk mɛnda. Taa naan se ɓo, maam m'kɔŋ kaan eyo.»

²¹ Kɛn debm tɛdn naabm se jaay tɛrl ɓaa ɔŋ mɛlin se, naan taadin mɛtn taargen k'taadinɔ se paac. Kɛn mɛlin jaay booy se, maakin taariɲa ɔɔ deek debm tɛdn naabin ki se ɔɔ: «Yɔkɔɔɔ, 'baa gɔtn jeege lee tusni daan doobge tu maakŋ gɛgɛr ki, 'baa danɔ jee daayge, jee kɛn kɔɔŋɔ tujɔeki tuju, jee kaam-tɔɔkge ute jee cɛkɛdge 'baandeno gɔtn ara.» Gɔtn se debm tɛdn naabin se iin ɓaa.

²² Kɛn naan jaay tɛrl ɓaado ɔŋ mɛlin se deekin ɔɔ: «Mɛluma, naabm naai ɔlum taarin se, maam m'tɛdinɔga, gan ute naan se kic ɓo, gɔtɔ utu tap.»

²³ Gɔtn se mɛlin deekin ɔɔ: «'Baa daan doobge tu ɔɔ naagn salige tu, jee se 'baandeno ute taa tɔɔgɔ taa adɛ 'baa utu 'doocŋ maakŋ ɓeem se.»

²⁴ Taa naan se ɓo, maam m'deeksen m'ɔɔ: maakŋ jeege tun k'danɔeno paac jaay baate ɓaado se, maakɛ ki se deb kalan kic ɓo, 'kɔŋ nam kɔsum se eyo.»

Debm kɛn baate te ron ey se, 'kɔŋ tɛdn debm mɛtn Isa ki eyo (Mt 10.37-39)

²⁵ Kɛn jee dɛnge jaay ɓaa ɓaa doob ki ute Isa se, gɔtn se naan tɛrl aakɛ ɔɔ deekɛn ɔɔ:

²⁶ «Debm kɛn je adɛ ɓaa mɛtum ki jaay, je bubina, koŋa, mɛndina, gɛninge, gɛnaangen gaabge ute kɛngen mɛndge cir maama ɔɔ jem te maam cir ron mal ey se, naan 'kɔŋ tɛdn debm mɛtn maam ki eyo.

²⁷ Debm kɛn baate kuun kaagn j'ansin tupm ro ki ɔɔ ɔk mɛtum ey se, naan se 'kɔŋ tɛdn debm mɛtn maam ki eyo kici.

²⁸ «Taa naan se ɓo, maakse ki se nam jaay je kiin ɓee jɛrlɛ num ɲ'ing naan ki, mɛdn kaakŋ gursin kɛn an kaasn kiin ɓeen se, jaay ey la?

²⁹ Ey num, kɛn naan jaay uunga meta ɔɔ ɔɓ nanin te ey se, jee deel deel gɔtn ese jaay aakga num, an tɛrɛcŋ mɛtin ki,

³⁰ an deek ɔɔ: «Aakki tu! Gaabm ara ɔɔ iin kiin ɓeen kaca, naɓo ɔŋ aasin te eyo.»

³¹ Kɛn gaar gam jaay ɓaa tɛdn ɓɔɔɔ ute gaar kuuy num, naan 'king naan ki, 'kaakŋ asgaringen dupu-sik se, 'kaasn tɛdn ɓɔɔɔ ute asgargen dupu-si-di jaay ey la?

³² Ey num, kɛn gaar naane utu dɔk sum ɓo, naan 'kɔl jeege gɔtin ki taa j'kɔkŋ taasa.

³³ Bin ɓo, maakse ki se debm jaay ɔnte nakinge ey paac se, 'kɔŋ tɛdn debm mɛtn maam ki eyo.

³⁴ «Deere, nakñ nijim aan gɔɔ kaata se gɔtɔ. Num kɛn kaata jaay kin̄gin̄ nijim se gɔtɔga num, j'an̄ tɛdn̄ j'ɔɔ dī jaay 'tɛdn̄ nijim gɔtin̄ ki se?

³⁵ Kɛn kaata jaay kin̄gin̄ teecga se, k'sin̄ naan̄ ki lɛ ɔŋ daapm̄ naan̄ eyo ɔɔ ɔŋ tɛd̄ gɔtɔ gur eyo. Naan̄ se, bɛeki num, nakin̄ si naatn̄ sum.» Tɛr naan̄ deekden ɔɔ: «Debm̄ kɛn jaay ɔk bi gɛn booyo num, 'booy taar se.»

15

Mɛtn taar baatn̄ iig jaay j'ɔŋina (Mt 18.12-14)

¹ Gɔtn̄ se *jee tɔkn̄ miirge ute jeegen jeege paacñ jeelde naade se jee *kusinge se, paac utu baado gɔtn̄ Isa ki gɛn booy taariŋa.

² *Parizige ute jee jeel taadn̄ tɔɔkn̄ mɛtn̄ Ko Taar Raage kɛn gɔtn̄ ese se, mooy naan̄ ki dir dir deek ɔɔ: «Gaabm̄ se tin̄g ɓo gɛn kɔkn̄ jee kusinge ron̄ ki sum ɔɔ tɔs ute naade!»

³ Gɔtn̄ se Isa taadden̄ ute kaal naagñ taara ɔɔ:

⁴ «Aan gɔɔ maakse ki se, debm̄ kɛn ɔk baatge kaaru jaay maakde ki se kalan̄ iigga num, baatgen sik-jɛrnan̄-kaar-jɛrnan̄ kuuy se naan̄ ade kɔŋ kɔd-ɓaar ki, taa 'ɓaa je kɛn kalan̄ iig kiig se, an̄ je bini an̄o kɔŋ jaay ey la?

⁵ Kɛn jaay ɓaa ɔŋina se, naan̄ an̄o kuun kaal daamin̄ ki ute maak-raapo.

⁶ Ɔɔ kɛn naan̄ jaay tɛrl̄ ɓaadoga ɓeen se, naan̄ 'dan̄ tusn̄ mɛd̄in̄ge ute jee do daamboogin̄ge ɔɔ deekden ɔɔ: «'Baakiro, j'aki tɛdn̄ maak-raapo ute maama, taa baatum̄ iigo se, maam m'ɔŋina.»

⁷ Bin̄ ɓo 'booyki m'asen taada: maakñ jee kusinge tu se, deb kalan̄ jaay tɛrl̄ga maakiŋa do *Raa ki num, taa debm̄ ese se jee maakñ raa ki paac se maakde-raapm̄ don̄ ki cir jee si-jɛrnan̄-kaar-jɛrnan̄ kɛn an̄ d̄im̄ eyo gɛn tɛrl̄ maakde do Raa ki se.»

Mɛtn taar tamman̄ iig jaay j'ɔŋina

⁸ «Lɔ aan gɔɔ mɛnd̄ jaay ɔk tamma* sik. Ɔɔ kɛn kalan̄ jaay oocga num, naan̄ utu 'kɔɔcn̄ lɔɔmpɔ ɔɔ 'kɔtn̄ maakñ ɓeen̄a se bini an̄ je kɔŋ jaay ey la?

⁹ Kɛn naan̄ jaay ɔŋina num, naan̄ ade dan̄ tusn̄ mɛd̄in̄ge ute jee do daamboogin̄ge ɔɔ aden taadn̄ ɔɔ: «'Baakiro, j'aki tɛdn̄ maak-raapo ute maama, taa tamman̄ iigo se, maam m'ɔŋina.»

* 15:8 Tamma ara se aas kɔŋñ nam kɛn tɛd̄ naaba gɛn ɓii kalan̄.

10 Bin 6o, 'booyki m'asen taada: ken debm *kusiŋ kalan sum 6o terlga maakiŋ do Raa ki se, taa debm ese se, *kɔdn Raage maakde raapo.»

Kaal naagŋ taar geŋ goon gaabm teec ɔŋ bee bubina

11 Gɔtn se Isa ter taadden daala ɔ: «Gaaba kalan ɔk gaangen gaabge dio.

12 Goon baat se deek bubin ki ɔ: «Bua, maakŋ maalige tun ken naai ooyga num j'ajesin nig se, edumo beduma.» Gɔtn se bubin tooko ɔ nigdesina.

13 Ken j'edin bedin jaay ted bii kandum se, nakiŋge se, naan ɔs dugde naatn ɔ ute gursn se, naan iin 6aa taa naan dɔkɔ. Gɔtn naane se, naan iŋg cɛɛpm te gursin se cɛɛ.

14 Ken naan jaay ut nan gursin sum se, gɔtn se, 6o end maakŋ naan ken se ɔ ɔɔl ted daama jeege tu ɔ 6o se, ɔlin maakŋ daay ki.

15 Gɔtn se, naan iin 6aa tedn naaba gɔtn gaab ki kalan bini, gaabm se ɔlin ŋ'6aa ŋ'bɔɔbm kinziringe† maakŋ-gɔt ki.

16 Naan je 'kɔsn kɔŋŋ mərəmb ken kinzirge lee ɔs se kic 6o, gaŋ nam edin eyo.

17 «Gɔtn se, naan baag saapm do ron ki ɔ taad te maakiŋ ɔ: «Nakage, bubum se ɔk jee tedn naabge kando kando ken ɔs ɔɔp taarde ki, na6o maam m'kɔŋ rom gɔtn ara m'kooy geŋ 6o ne?»

18 Bɔrse, maam m'kiin terl 6aa gɔtn bubum ki, m'aŋ 6aa deekŋ m'ɔ: bua, maam se m'tujga naan Raa ki ɔ m'tujga naai ki kici;

19 ɔ maam se, m'aas te geŋ kɔŋ tedn gooni ey sum; aakum aan gɔɔ jee tedn naabige se sum.»

20 Gɔtn se naan iin uun doobm bee bubina.

«Ken naan 6aa 6aa jaay utu teeco dɔk naane sum 6o, bubin aakiŋ se, ejiŋ don ki ɔ naan aan 6aa doodina, baam ɔkiŋ kaadin ki.

21 Gɔtn se goonin deekiŋ ɔ: «Bua, maam se m'tujga naan Raa ki ɔ m'tujiga naai ki. ɔŋte 'kaakum aan gɔɔ m'gooni sum.»

22 Gaŋ bubin deek jee tedn naabiŋge tu ɔ: «'Baankiro ute kal aak beɛ se yɔkɔɔ, uusinsinki ron ki, ɔlin ki kɔdɔkɔ jin ki ɔ 'tɔlin ki saa jen ki.

23 ɔk 'baankiro ute goon maran ken eer sal sal se, 'tɔlin ki, ɔ 'tedjeki kɔɔ, taa j'aki tedn maak-raapjege.

24 Taa goonum ken ey num ooyga kooy del del se, aajga ɔ naan ken iigga kiig del del se, ɔk terl baadoga beene.» Gɔtn se naade baag tedn maak-raapde.

25 «Kaad ken se, goonin magal se utu maakŋ-gɔt ki. Ken naan baado 6aa jaay aan gɔɔr ute bee se, naan booy kaa ɔkga let ɔ jeege daam daama.

† 15:15 Yaudge saap ɔ kinzirge se tedfega aak kusu naan Raa ki.

²⁶ Gɔtn se maakɲ jee tɛdn naabm bubingɛ tu se, naanɲ danɔ deb kalan ɔɔ tɔnd metinɲ ɔɔ: <Di ɓo tɛda?>

²⁷ Gaabm se tɛrlinɲ ɔɔ: <Gɛnaai ɓo ɓaadoga. Taa naanɲ tɛrl ɓaado ɔŋga bubi ute lapi se ɓo, bubi tɔolinga goon maranɲ eer sal sal se.>

²⁸ Gɔtn se goon magal se maakinɲ tuju ɔɔ naanɲ baate kend beene. Naanɲ ken se, bubinɲ teec ɓaado ɔŋina ɔɔ selinɲ metina.

²⁹ Naɓo naanɲ tɛrl bubinɲ ki ɔɔ: <'Booyo! Baara ɓaara ɓo, maam m'lee m'tɛdi naabige se aan gɔɔ debm tɛdn naabi sum ɔɔ ɓii kalan tap ɓo, m'baate te taari eyo. Ute naanɲ se kic ɓo, ɓii kalan jaay naai am kɛdn goon binɲi kalan taa m'an tɛdn maak-raapo ute mɛdumge kic ɓo gɔɔ.>

³⁰ Num ganɲ gooni ken ut nanɔ maalige ute mɛnd kɛɛsn gaabge jaay ɔk tɛrlo se, naai 'tɔolinɲ goon maranɲ eer sal sal se!>

³¹ Gɔtn se bubinɲ tɛrlinɲ ɔɔ: <Goonuma, naai se daayum utu te maama ɔɔ maal maam m'ɔk se lɛ, paac gɛn naai.>

³² Ganɲ bɛɛki num, ɓaado j'aki kɔsɔ ɔɔ j'aki tɛdn maak-raapjege. Aaka! Gɛnaai se ey num ooyga kooy dɛl dɛl, naɓo aajga ɔɔ naanɲ ken iigga kiig dɛl dɛl se, ɔk tɛrl ɓaadoga beene.»

16

Kaal naagɲ taara debm maala ute debm tɛdn naabiɲa

¹ Gɔtn se Isa taad jeege tun metinɲ ki ɔɔ: «Debm maala kalan bin se ɔk debm ken naanɲ ɔŋinɲ maalinɲ kaam jinɲa. Bii kalan k'ɓaado k'taadinɲ j'ɔɔ: <Debm tɛdn naabi se, ɓɛɛɛ, utn kut ute maalige.>

² Naanɲ ɔl k'danɲ k'ɓaansinɔ ɔɔ tɔnd metinɲ ɔɔ: <Taar ken k'taad roi ki se, maam m'booyga. Bin se, 'ɓaado mɛdum maalumge se naanum ki. Taa naanɲ ki se, maam m'ai kɔŋ kɔŋ maalum kaam ji ey sum.>

³ Gɔtn se debm ken k'j'ɔŋinɲ maala kaam jinɲ se baag saapa ɔɔ taad ute maakinɲ ɔɔ: <Maam se m'tɛdn rom m'ɔɔ di? Melum lɛ ɔkga te maalinɲ jim ki naatn. Bɔrse, gɛn kursu lɛ, maam tɔɔgum gɔɔ ɔɔ ken m'ɓaa lee baaya lɛ, sɔkɔŋ am tɔɔɔ.>

⁴ Maam se m'saap m'ɔŋga nakɲ maam m'tɛda. Ken melum se jaay tɔsnga ute maalinɲ jim ki kic num, m'utu m'kɔŋ jeegen utu am kɔkɲ jiga.>

⁵ Taa naanɲ se ɓo, naanɲ ɔl k'danɲ jeegen ɔk sɛɛ melinɲ se kalan kalan. Debm deet deet se, naanɲ tɔnd metinɲ ɔɔ: <Gɔtn melum ki se, naai tap ɓo uunga sɛɛ kando?>

⁶ Gaabm se tɛrlinɲ ɔɔ: <Maam se m'uunga birmil uubu kaaru.> Num debm ken naanɲ ɔŋinɲ maalinɲ kaam jinɲa se tɛrlinɲ ɔɔ: <'Booyo: maktubm sɛɛi se utu jim ki ara. Inɲ naanɲ ki kɛskɛ, 'naar 'raanɲ ɔɔ: maam se m'uunga birmil uubu si-mii.>

7 Ter naan deek deb kuuy ki ɔ: ‹Naai uunga sɛɛ kando gɔtn mɛlum ki se?› Naan terlin ɔ: ‹Maam m'uunga suwal teen kaaru.› Num debm tɛdn naabm se deekin ɔ: ‹'Booyo: maktubm sɛɛi se utu jim ki ara. Borse 'raan ɔ: maam m'uunga suwal sik-marta.›

8 Debm kɛn naan ɔnin maalin kaam jina kɛn dɛrl mɛlin se, mɛlin jaay booy nakɲ naan tɛd se, naan tɔɔmina, taa naan ɔnin naan se debm mɛtɛkɛ. Taa naan se ɔ, jee *duni ki ute naapa se, naade mɛtɛk cir gaan gɔt kɛn wɔɔɔ.›

Gurs ute *Raa se debkilimi ade kɔŋ je taa naap ki eyo

9 Ter Isa taadden ɔ: ‹'Booyki m'asen taada: ɔkki mɛdɛge ute maalsegen ɔninki do naan ki kɛn tɛdga sum ɔ utu 'deel se. Kɛn maalse se jaay ɔaado utga kic ɔ, bɛɛ kɛn naase lee 'tɛdki jeege tu se anki ɔaa kɔŋ maakɲ *Bee Raa ki gen daayum.›

10 ‹Debm j'ɔnin nakɲ ɔkɔ kaam jin jaay ɔkin jiga se, kɛn j'ɔnin nakɲ dɛn kic ɔ naan an kɔŋ jiga. ɔ debm j'ɔnin nakɲ ɔkɔ kaam jina jaay naan ɔŋ ɔkin te jig ey se, kɛn j'ɔnin nakɲ dɛn kic ɔ, naan an kɔŋ kɔŋ jig ey kici.›

11 Kɛn maal do naan kɛn utu 'deel se jaay naase ɔŋ ɔkin ki te jig ey se, Raa se asen kɔŋ kɛdn maal mala mala kɛn maakɲ raa ki ey se kici.›

12 Kɛn maal naase ey jaay ɔkin ki te jig ey se, nanja jaay ase kɛdn maal naase maalinge kaam jise se?›

13 ‹Deb kalan se 'kɔŋ tɛdn naaba gɔtn mɛlge tu kaam di eyo. Kɛn naan ɔ tɛd naaba gɔtɔ kaam di num, deb kalan naan an kɔɔdn kundu ɔ deb kalan naan an jea; ey lɛ deb kalan se, naan an kɔŋ ɔŋɔ ɔ kɛn kuuy se, naan an kaal maak ki eyo. Taa naan se ɔ naase aki 'kɔŋ tɛdn naabm Raa ɔ ute gen gurs se taa naap ki eyo.›

14 Gan *Parizigen jee je gursge se jaay booy taar Isa taad paac se, naade tɛrɛcin mɛtin ki.›

15 Isa deekden ɔ: ‹Naase se 'jeki 'taadn rose naan jeege tu aan gɔɔ jee kɛn tɛdn nakge ute doobina; num gan Raa se, jeel nakɲ maakse ki. Taa naan se ɔ nakɲ aak bɛɛ naan jikilimge tu se, naan Raa ki se naan aakin se aakin kus.›

16 ‹Kaadn kɛn Raa ɛdɔ *Ko Taarin *Musa ki ute gen jeegen taad taar teeco taar Raa ki se inɲ bini aan do Jan-Batist ki. Num kɛn Jan-Batist aan sum se, k'baago taad Labar Jiga gen *maakɲ Gaar Raa se jeege tu ɔ naan kɛn se, nanja nanja kic ɔ aay kaamin je kɛnd maak ki.›

17 Maakɲ raa ute do nanja se deelin 'kɔŋ eyo, nabo taargen k'raanjo maakɲ Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se, dimin ɔkɔ kic ɔ, 'kooɔŋ naan ki eyo.›

18 ‹Debm jaay piir te mɛndin se ɔ ɔk mɛnd kuuy se, debm bin se aan gɔɔ debm teec ɔn mɛndina ɔ ɔaa ɛɛs mɛnd nam. ɔ›

debm ək mēnd gaabiŋ piiriŋga piir se, naaŋ kic aan gɔɔ debm teec ɔŋ mēndiŋa ɔɔ ɓaa εεs mēnd gaaba.»

Debm maala ute Lazar

(Lk 12.15-21, 6.20-21,24-25)

19 «Gaaba kalaŋ bin se ək maala ɗena. Naaŋ tuus kal ute roŋa ɗεεc ɔɔ bii-ɓaa ɔs bεε ɔɔ iŋg ute maraadiŋa.

20 Gaŋ gaaba kalaŋ bin se, k'daŋiŋ Lazar. Naaŋ se debm daaye ɔɔ roŋ se taan-du sum. Naaŋ lee tood taa doobm gaab kɛn debm maala se.

21 Naaŋ je kɔsn kɛn si bɔɔr gaab kɛn se kic ɓo ɔŋ eyo. Num ɓer do naaŋ ki se, bεsge ɓaado tɔɔn taan-duŋa.

22 Kɛn debm daay jaay ooy se, *kɔɗn Raage uun ɓaansiŋ maakŋ raa ki cεε *Abraam ki ɔɔ gɔtn se, debm maala se kic ɓo ooyo ɔɔ k'ɓaa k'duubiŋa.

23 «Maakŋ ɓee yoge tu se, debm maala baag kɔɔɗ yεεbiŋa, ɔɔ maakŋ kɔɔɗ yεεbiŋ ki se, naaŋ und kaamiŋ aak Abraam ute Lazar iŋg kiŋg cεεŋ ki ɗɔk naane.

24 Kɛn naaŋ aak Abraam se, naaŋ ɔɔɗ ɔy daŋiŋ ɔɔ: «Abraam, bua, εejum ɗom ki. Ɔl Lazar 'ɓaa 'kɔl goon-jiŋ maan taa aɗe ɓaa am kaadn maane rɔɔŋum ki, taa maakŋ pood kɛn ara se, maam m'utu m'ɔɔɗ yεεɓum kusiŋ aak eyo.»

25 Gɔtn se Abraam ɗee kiŋ ɔɔ: «Goonuma, 'saap tu. Do naaŋ ki se naai ɔŋoga bεε, gaŋ Lazar se ɔɔɗoga yεεbiŋa. Ɔɔ ɓorse gɔtn ara se, naaŋ ɔŋga gɔtn bεε ɔɔ gaŋ naai le ɔŋga gɔtn kɔɔɗn yεεɓe.

26 'Jeele, daan naaje ute naase se, j'ɔkki gɔɔ magala ɔɔ jɛrl zuzu, taa jee gɔtn ara jaay je ɓaa gɔtn naase ki se naade 'kɔŋ ɓaa eyo ɔɔ jee gɔtn naase ki jaay je ɔɔ aɗe ɓaa gɔtn naaje kic ara le aɗe kɔŋ ɓaa ey kici.»

27 «Gɔtn se debm maala ɗee kiŋ ɔɔ: «Kɛn bin num, m'eemi nɔɔ mɛti ki, Bua, ɔl Lazar se 'ɓaa kɔŋ jee kɛn maakŋ ɓee bubum ki se.

28 Taa maam se m'ɔk gɛnaagen gaabge mii. Ɔŋ naaŋ aɗen ɓaa taada, taa naade aɗe ɓaa gɔtn kɔɔɗ yεεɓ kɛn ara ey sum.»

29 Abraam ɗee kiŋ ɔɔ: «Naade ɔk *Ko Taar kɛn Raa εɗo Musa ki ute Kitapm gɛn jee taad taar teeco taar Raa ki do ɗɔkiŋa; ɔŋɗe naade 'booy taar naaden se.»

30 Gaŋ debm maala se ɓerl Abraam ki ɔɔ: «Bin eyo, Abraam bua. Kɛn debm ooyga kooy jaay ɓaa ɔŋɗega ɔɔ taadɗenga se, naade 'tooko ɔɔ 'ɓerl maakɗe do Raa ki.»

31 Naaŋ kɛn se Abraam ɓerliŋ ɔɔ: «Kɛn naade jaay took uun te Ko Taar kɛn Raa εɗo Musa ki eyo ɔɔ ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki do ɗɔkiŋ ey se, kɛn debm ooyga kooy jaay dur daan yoge tu ɔɔ ɓaa ɔŋɗe kic ɓo, naade 'kɔŋ tookŋ taariŋ eyo.»»

17

Nakɲ ɔɔt deba doobm *Raa ki
(Mt 18.6-9,21-22; Mk 11.22-26)

¹ Ter bii kalan Isa deek jeege tun metiɲ ki ɔɔ: «Nakɲ utu 'tujɲ jeege naan Raa ki se utu tap, naɓo ɔɲɲ debm ken jaay ɓo 'kɔl jeege 'tujɲ naan Raa ki se.

² Bεεki num, debm bin se, j'aɲ dɔɔkɲ ko tooto magala mindiɲ ki ɔɔ j'uun j'undiɲ naatn maakɲ baar ki kic ɓo kεse ɔɲɲ eyo. Num ken maakɲ gaan sεεmge tu se jaay naan tujga deb kalan naan Raa ki se, nakɲ utu kaan doɲ ki se, ɔɲɲ cir kεse daala.

³ Ken bin num, ɔndki kɔndɔ! Ken genaai jaay tujiga num, 'mooyiɲa. Ken naan jaay jeelga *kusiɲiɲ se, 'tɛdiɲ kaldε.

⁴ Ken maakɲ bii ki ɓo, naan tuj dɔɔli met cili kic ɓo ken naan jaay ɓaado taadi ɔɔ: «Genaama, maam se m'tujɲga roi ki, m'ɔki naagi.» Gɔtn se naai aɲ tɛdn kaldε.»

⁵ Gɔtn se jee kaan naabinge terliɲ ɔɔ: «Melje, 'ziidjen kaal maakje do Raa ki.»

⁶ Isa terlden ɔɔ: «Ken naase jaay ɔkki kaal maakɲ do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki kɔɲ deekɲ ko kaag ken magal ese se ɔɔki: «Iiɲ gɔtn se, 'ɓaa daar maakɲ baar ki naane» ɔɔ naan 'tookɲ taar se.»

Bul ken jeel tɛdn naabm meliɲa

⁷ Ter Isa deekden ɔɔ: «Maakse ki se, nam ken ɔk ɓulu jaay ɓuliɲ iɲgo naaba, ey lε iɲgo gaam maalge, ken naan utu aan kaan been sum ɓo, naan aɲ naar taadɲ ɔɔ: «'Baado, yɔkɔɔ iɲg naan ki ɔɔ 'kɔsɔ» bin ne?

⁸ Num bin eyo! Gaɲ naan aɲ deekɲ ɔɔ: «Kali se 'ɓaa toodiɲa, uusu kal tɛdn naabi ɔɔ 'ɓaado 'tɛdum kɔsɔ. Ken εdumga maam m'ɔsga ɔɔ m'aayga jaay ɓo sɔm, naai kic utu 'kɔsɔ ɔɔ utu 'kaaye.»

⁹ Taa nakɲ naan tɛd se, ɓul se meliɲ aɲ kɔɲ tɔɔm eyo.

¹⁰ Naase kic ken 'tɛdkiga naabm ken k'taadsenoga se num 'taadki ɔɔki: «Naaje se, k'ɓulge cεε sum ɔɔ naabm naaje k'tɛd se lε, naabm ken k'taadjen taad sum.»»

Isa εd'lapia jee bikidge tu sik

¹¹ Ken Isa ɓaa ɓaa Jeruzalem ki se, naan aal teec daan taa naan *Samarite taa naan Galile ki.

¹² Ken naan jaay aan maakɲ naan ki kalan bin se, jee bikidge sik ɓaado ɔɲiɲa. Gɔtn se, naade daar dɔkɔ,

¹³ ɔɔ uun mindɛ raan deekiɲ ɔɔ: «Isa, Debm dooy jeege, εεjjen doje ki.»

¹⁴ Ken Isa aakɛ se, deekden ɔɔ: «'Baa 'taadki rosege se *jee tɛdn serke Raage tu.» ɔɔ ken naade utu ɓaa ɓaa sum ɓo, naade ɔɲ lapia ɔɔ rode daap tood kɔlɔɲ kɔlɔɲ.

15 Deb kalanj maakde ki jaay aak naan̄ ɔŋga lapia se, naan̄ ɔk terl baado gɔtn Isa ki, uun mindiŋ raan ɔɔ *nook Raa.

16 Gɔtn se naan̄ baado ooc mɛtn jɛ Isa ki ɔɔs don̄ naan̄ ki ɔɔ tɔɔmina. Ganj gaabm se, naan̄ kɔɔf Samari.

17 Naan̄ kɛn se Isa deekiŋ ɔɔ: «Naaden sik se ɔŋ te lapia paac ey la? Num jee ɔɔp jernan̄ se gay?

18 Bini maakde ki se, mɛrtɛ jaay baado nook Raa se.»

19 Anum Isa deek kɔɔf Samari ki se ɔɔ: «Iiŋ 'baa ute lapia. Kaal maaki kɛn naai aal dom ki se, aajiga.»

Gaar Raa se baadoga gɔtse ki

(Mt 24.3-42)

20 Bii kalanj *Parizige tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Nun̄ ki jaay Raa utu kɔsn gaara do jeege tu se?» Naan̄ terlɛn ɔɔ: «Kɛn Raa jaay kɔsn gaara do jeege tu se j'an̄ kɔŋ kaakŋ ute kaam eyo.

21 J'aki kɔŋ deekŋ j'ɔɔki naan̄ utu ara ey lɛ utu naane eyo. Taa Raa se ɔsga gaara daanse ki.»

Biin *Goon Deba ade baa

22 Gɔtn se Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: «Kaadiŋ utu 'kaan se, naase utu aki je gɛn kaakŋ Goon Deba, naɔo gɛn kaakŋ bii kalanj kic ɔo, an̄ki kɔŋ kaak eyo.

23 J'asen taadn̄ j'ɔɔ naan̄ utu naane ey lɛ naan̄ utu ara. Anum ɔnte 'baaki ɔɔ ɔnte 'naarki rose.

24 Taa bii kɛn Goon Deba ade baa se tecŋ aan gɔɔ maan aal wusuk jaay wɔɔr maakŋ raa berɔ gɔtɔ lak se.

25 Num kɔr nakgen se jaay 'kaan se, naan̄ 'dabar dɛna ɔɔ jee do duni kɛn ɔorse se, an̄ kɔɔdn̄ kundu.

26 «Bii kɛn Goon Deba ade baa se, 'tecŋ aan gɔɔ nakgen deelo do Noe ki.

27 Kaad kɛn naane se jeege ɔɔ, aaye, tɔk mɛndge ɔɔ tɔk gaabge, bini aan bii kɛn Noe end maakŋ markab kɛn magala. Naan̄ kɛn se, maan magala bɔɔyɔ ɔɔ baado gɔɔb tɔɔl te jeege paac.

28 «Ey lɛ nakŋ utu 'kaan se 'tecŋ aan gɔɔ nakgen kɛn aano do Lot ki se kici. Kaad kɛn se jeege se ɔɔɔ ɔɔ aaye, dugŋ nakge ɔɔ dugŋ ute nakdege, duub jinɛnege ɔɔ iin̄ beedege.

29 Num ganj, bii kɛn jaay Lot teec ɔŋ Sɔɔɔm se, Raa bɔɔyɔden poodo ute kudn̄ ɔŋg se dode ki tɔɔl utde kap.

30 Biin Goon Deba ade baa se, utu 'tɛdn̄ bin kici.

31 «Bii kɛn se, debm in̄g kin̄g do been̄ ki raan se, n̄'ɔnte bɔɔyɔ gɛn 'tɔsn nakingen maak ki ɔɔ debm maakŋ gɔt ki se lɛ, n̄'ɔnte terl been̄ ki gɛn 'tɔsn nakinge kici.

32 'Saapki tu do mɛtn taar mɛnd Lot ki!

33 Debm je kaajn̄ koŋ se utu an̄ kutu ɔɔ debm utga koŋ lɛ, utu 'kaaja.

³⁴ 'Booyki m'asen taada: maakŋ nɔɔr kɛn se, jeege di jaay tood tood do daŋal ki kalan se, deb kalan se, Raa an̄ kuun ɓaa ɔɔ debm kuuy se, naan̄ an̄ rɛsɛ.

³⁵ Ɔɔ mɛndgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan se, Raa an̄ kuun ɓaa ɔɔ debm kuuy se, naan̄ an̄ rɛsɛ.»

³⁶ [Ɔɔ gaabge di kɛn ing king maakŋ gɔt ki se kic lɛ, deb kalan Raa an̄ kuun ɓaa ɔɔ deb kuuy se, naan̄ an̄ rɛsɛ.]*

³⁷ Gɔtn se jee mɛtn Isa ki tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Mɛlje, nakgen se 'deel kaam gay?» Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Gɔtn jaay daa ooy toodn se ɓo, gɔtn ese ɓo marlge kic lee ɓɔɔy tus ro ki.»

18

Kaal naagŋ taara ute mɛnd-daaye

¹ Tɛr Isa taad jeege tun mɛtiŋ ki ute kaal naagŋ taara, taa naan̄ je aden taadn ɔɔ j'aay kaamɗe daayum j'eeem *Raa ɔɔ j'ɔŋte kɔŋɔ.

² Naan̄ taadden ɔɔ: «Maakŋ gɛgɛr ki kalan bin se, ɔk gaaba kalan, debm kɔjŋ ɓɔɔɔ ɔɔ gaabm se lɛ, ɓeer Raa ki eyo ɔɔ nam tap ɓo, naan̄ aaliŋ maak ki eyo.

³ Ɔɔ gɔtn ese ɔk mɛnd-daay kici, ɔɔ mɛnd-daay se, ɓii-raa ɓaado gɔtiŋ ki deekiŋ ɔɔ: «Aakum tu mɛtn taaruma ute debm taamooyum se.»

⁴ Mɛnd-daay se lee ɗɔɔl gɔtiŋ ki cɔk cɔk, naɓo naan̄ baate kaakiŋ mɛtn taariŋa. Gaŋ aan gɔɔ mɛnd se ɔŋiŋ ey se, naan̄ taad ute maakiŋ ɔɔ: «Ey num maam se, Raa kic ɓo m'ɓeerin eyo ɔɔ nam tap ɓo maam m'aaliŋ maak ki eyo,

⁵ naɓo mɛnd se lɛ, ɔŋum ey ɗey se, maam m'an̄ kaakŋ mɛtn taariŋ se. Kɛn m'aakiŋ te mɛtn taariŋ ey num, mɛnd se sɔm am kaal kɔɔdum cɛrɛ.»

⁶ Tɛr Mɛljege taadden daala ɔɔ: «'Booyki tu mɛtn taar debm kɔjŋ ɓɔɔr kɛn ɓɛɛ ey se.

⁷ Anum Raa se, 'kɔŋ kooçŋ mɛtn jeengen kɛn tɔnd mɛtiŋ jaay eemiŋ nɔɔ nɔɔɔ ɔɔ katara se ey ne? Naan̄ aɗe 'kɔŋ 'king kaakŋ kaama bin sum ne?

⁸ 'Booyki, m'asen taada: Raa se 'naar utu aden kooçŋ mɛtɗe! Naɓo kɛn *Goon Deba jaay utu aɗe tɛrl ɓaa do naan̄ ki se, naan̄ utu 'kɔŋ jeegen aal maakɗe doŋ ki ɗey?»

*Kɔɗ *Parizi ute *debm tɔkŋ miiri*

⁹ Gɔtn se tɛr Isa taadden ute kaal naagŋ taara daala, do jee mɛtiŋge tun aak roɗe aan gɔɔ naaɗe ɓo jee tɛɗ nakge ute ɗoobiŋa ɔɔ jee kuuy se naaɗe aalɗe maak ki eyo.

* 17:36 Taar se, maakŋ Kitapge tun do ɗakiŋ se, mɛtiŋge maakɗe ki se gɔtɔ.

10 Naan̄ deekden ɔɔ: «Gaabge dio ook ɓaa *Bee Raa ki ɓen keem Raa. Deb kalan̄ se, naan̄ kɔɔf Parizi ɔɔ debm kuuy se, naan̄ *debm tɔkɲ miiri.

11 Kɔɔf Parizi jaay iin̄ daar ɓen keem Raa se, naan̄ taaf te maakin̄ ɔɔ: «Raama, maam se m'tɔɔmi, taa maam se m'tec aan ɓɔɔ jee mɛtinge se eyo. Naaden̄ ken̄ jee kujun̄ jeege ɔɔ jee tɛd naka ute doobin̄ eyo, jee keesn̄ mɛnd̄ jeege ey lɛ maam aan ɓɔɔ debm tɔkɲ miir ken̄ daar se eyo.

12 Maakɲ bii cili ki se, maam m'uun̄ *siam bii dio ɔɔ nakɲ ken̄ m'ɔk paac se nigin̄ ɓɔɔ kaam sik, ɔɔ ken̄ kaam kalan̄ se m'ɔɔd m'ɛdi naai ki.»

13 «Num ɓan̄ debm tɔkɲ miiri se, iin̄ daar dɔkɔ ɔɔ don̄ raan̄ kic ɓo uun̄ eyo. ɓɔtn̄ se naan̄ tɔnd̄ tarkaadinā* deek ɔɔ: «Raama, ɛejum dom ki taa maam se m'debm *kusiɲ naani ki.»

14 Isa deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: debm tɔkɲ miiri se, ken̄ naan̄ jaay tɛrl ɓaa ɓeen̄ ki se, tɛdga debm aak bɛɛ naan̄ Raa ki ɔɔ kɔɔf Parizi se lɛ ɔɲ tɛd te aak bɛɛ naan̄ Raa ki eyo. Taa debm uun̄ roɲ raan̄ se, ute 'kɔɔpm baata ɔɔ debm jaay ɔɔp roɲ baat se, Raa utu aɲ kuun̄ roɲ raan̄.»

Isa ɔɔd ɓooro gaange tu

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

15 Bii kalan̄ jeege ɓaano te gaangen utu aay kaay sia ɓɔtn̄ Isa ki, taa Isa aden̄ tɔnd̄ jin̄ dode ki. Naɓo ken̄ jee mɛtin̄ ki jaay aak k'ɓaano ute gaange ɓɔtn̄ Isa ki se, jee se naade uunde kaamde naatn̄.

16 Ken̄ Isa jaay aak nakɲ naade tɛd se, ɔl ɔɔ k'ɓaano ute gaange se cɛɛn̄ ki ɔɔ ɓɔtn̄ se naan̄ deekden ɔɔ: «ɔɲki gaangen seɛm se ade ɓaa ɓɔtum ki, ɔɲte 'gaasdeki. Taa jeegen tec aan ɓɔɔ gaangen se ɓo utu 'kɔɲ ɓɔɔ *maakɲ Gaar Raa ki.

17 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay took te Raa kɔsn̄ gaar don̄ ki aan ɓɔɔ goon̄ cɔkɔn̄ ey se se, naan̄ se 'kɔɲ ken̄d̄ maakɲ Gaar Raa ki eyo.»

Debm maala ute Isa

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

18 Bii kalan̄ magal Yaudge kalan̄ bini ɓaado tɔnd̄ mɛtn̄ Isa ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai debm bɛɛ se, maam tap ɓo m'tɛdn̄ m'ɔɔ di jaay m'kɔɲ *kaajɲ ɓen̄ daayum se?»

19 Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «ɓen̄ di jaay naai ɔɔ maam debm bɛɛ se? Debkilim bɛɛ se tap ɓo ɓɔɔ; ken̄ bɛɛ se, Raa kalin̄ ki sum.

20 Naai lɛ 'jeele nakɲ ken̄ Raa taaf ɔɔ ɓen̄ tɛda se, naan̄ ɔɔ: ɔɲte 'keesn̄ mɛnd̄ nam, ɔɲte 'keesn̄ gaabm nam, ɔɲte 'tɔɔl deba, ɔɲte 'ɓoogo, ɔɲte 'tɔkɲ taar-kɔɔɓɔ do nam ki, ɔɔ 'sook koi ki ute *bubi ki*.†»

* **18:13** Tɔnd̄ tarkaadn̄ ara je deekɲ ɔɔ ɔnd̄ jin̄ kaadin̄ ki ken̄ je deekɲ ɔɔ: naan̄ se maakin̄ tujga kasak kasak. † **18:20** Aak Ekz 20.12-16.

21 Gaabm se tɛrl Isa ki ɔɔ: «Nakgen se, gɔtn m'iin baatum ki kic ɓo, maam m'lee m'tɛdin tɛd paac tap.»

22 Kɛn Isa jaay booy taarin se, deekin ɔɔ: «Ɔɔpiga naka kalan sum. Nakɲ naai ɔk paac se, 'ɓaa dugin naatn ɔɔ gursin se 'ɓaa 'nigin jee daayge tu. Bin se, ai toodn kɔrbɔtɔ maakɲ raa ki; ɔɔ naai lɛ 'ɓaado 'daanuma.»

23 Kɛn gaabm se jaay booy taar se, maakin tuj kasak kasak, taa naan debm maal mala mala.

24 Kɛn Isa jaay aakin naan ron tɛrɛcin bardak se, naan deek ɔɔ: «Kɛn jee nak dɛnge jaay, kɛnd *maakɲ Gaar Raa ki se ɔɔn aak eyo!

25 Deere, kɛn ginji jaay deel ute ɓee luppaa se ɔɔnɔ; naɓo debm nak dɛna jaay 'kɛnd maakɲ Gaar Raa ki se, ɔɔn cir naan se daala!»

26 Jeegeen ing booy taarin se jaay, booy taar se deekin ɔɔ: «Kɛn bin num, naɲa jaay 'kɔɲ kaaja?»

27 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Nakɲ ɔɔn jikilinge tu se, Raa ki se ɔɔnin eyo.»

28 Gɔtn se Pier taad Isa ki ɔɔ: «'Booyo, naaje se k'j'ɔnoga nakge paac taa j'ai daan naai.»

29 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: taa maakɲ Gaar Raa jaay debm ɔno ɓeena, mɛndina, genaangen gaabge, kon te bubina ey lɛ gɛninge se,

30 debm bin se, kɔr naan utu do naan ki ara sum ɓo, naan utu kɔɲ dɛn cir nakgen kɛn naan ɔno; ɔɔ naan ki se, kɛn kaadin jaay aanga num, naan 'kɔɲ kaajn gɛn daayum.»

Isa taad metn taar kooyina ute gɛn durina daala

(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34; Lk 9.22,44-45)

31 Gɔtn se Isa iik tɔɔk cɛɛs ki ute jee metin kɛn sik-kaar-di se ɔɔ naan deekɛn ɔɔ: «'Booyki, ɓorse naaje k'j'ook k'ɓaaki ɓaa Jeruzalem ki ɔɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dɔkin paac kɛn taad ro *Goon Deb ki se, utu 'kaan doobin ki.

32 Naade se utu an kɔkɲ kɔl ji jeege tun Yaudge eyo, naade utu an tɛrɛcn metin ki, an naaja ɔɔ an tupm ɓooro ron ki,

33 tɛr naade utu an tɔnd ute mɛɛje ɔɔ utu an tɔɔɔ. Ɔɔ kɛn naan jaay ooy tɛdga bii mɔtɔ num, utu ade dur daan yoge tu.»

34 Gan jee metin ki se ɔnd te metn taar se eyo, taa taar se lɛ, Raa taadden te metin eyo; ɔɔ taar Isa taadde se tap ɓo, naade booy ɔk metin eyo.

Isa ed lapia debm kaam-tɔɔk ki

(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

35 Kɛn Isa jaay aan gɔɔr ute gɛgɛr Jeriko ki se, naan ɔɲ ɔɲ debm kaam-tɔɔkɔ jɛɲ doob ki ing baay baaya.

36 Ken debm kaam-tóokó jaay booy jee denge deel deel se, naan tond meta ɔɔ: «Ne dī ɓo tɛda?»

37 Gɔtn se k'taadīn j'ɔɔ: «Ken deel se, Isan Nazaret.»

38 Ken naan jaay booy bin se, ɔɔɔ ɔɔy makɔn ɔɔ: «Isan, *Goon Daud, naai εεjum dom ki!»

39 Jee ken deel naan ki se, uunin kaamina ɔɔ n'doa, gan naan tɔɔɔ tɔɔy makɔn cir daala ɔɔ: «Goon Daud, εεjum dom ki!»

40 Ken Isa jaay booy taarin se, naan ɔk daara ɔɔ ɔl k'dan k'baansino. Ken naan jaay aan ɔn Isa se, naan tond metina ɔɔ:

41 «Naai tap ɓo 'je m'ai tɛdn dī?» Gaabm se tɛrlin ɔɔ: «Mɛluma, maam m'je kaamum 'kɔɔdn kaaka.»

42 Isa tɛrlin ɔɔ: «ɔn kaami 'kɔɔdn kaaka; taa kaal maaki naai aal dom ki se, aajiga.»

43 Gɔtn se sum ɓo, kaamin naar ɔɔɔ aaka, naan ɔk metn Isa ɔɔ *nook Raa. Ken jee denge paac jaay aak nakn se, naade tɔɔm Raa kici.

19

Isa ɓaa ɓee Zaka ki

1 Ken Isa jaay end maakn gegɛr ken Jeriko ki se, naan aal teec daan ki.

2 Ken naan aal teec teec daan ki se, gɔtn se gaaba kalan k'danin Zaka. Gaabm se magal *jee tɔkn miirge ɔɔ naan debm nak dɛna.

3 Naan je kaakn Isa naɓo naan ɔn doob eyo, taa jeege le dɛna ɔɔ naan kic le debm duuku.

4 Naan aan deel naan ki ɔɔ ɓaa ook do kaag ken k'danin sikamor, gen kaakn Isan utu 'deel gɔtn ese.

5 Ken Isa jaay aan gɔt ken ese se, naan uun kaamin aakiɓa ɔɔ deekin ɔɔ: «Zaka, 'bɔɔyɔ keske! Jaaki se, maam m'je m'ɓaa king ɓee naai ki.»

6 Zaka naar aal bɔɔyɔ jes ɔɔ dɔɔɔ ɔkin ute maak-raapo.

7 Ken jee denge paac jaay aak nakn se, naade baag mooy naan ki dir dir ɔɔ: «Aakki tu, gaabm se ɓaaga king ɓee debm tɛdn *kusiɓ ki.»

8 Num Zaka daar naan Mɛljege tu, deekin ɔɔ: «'Booyo, Mɛluma. Mɛtn maalum se, maam m'an kɛdn jee daayge tu ɔɔ ken maam ɓo m'uunga nakn nam le, m'anɓin kɔgn mɛt sɔɔ.»

9 Gɔtn se Isa tɛrlin ɔɔ: «Jaaki, jee maakn ɓee ken ese se ɔnɓa kaaja, taa naai kic 'teeco maakn metjil *Abraam ki.

10 Taa *Goon Deba se, ɓaado je jee ken iigga kiigi ɔɔ adɛn kaaja.»

Isa aal naagn taara ute jee tɛdn naabgen sik

(Mt 25.14-30)

11 Ken jeege jaay booy booy taarin se, kaad ken se naan aanga gɔɔr te Jeruzalem. Gɔtn se, jeege saap ɔɔ ken naan jaay

aanga sum 60, *Raa utu kɔsn gaara do jeege tu. Taa naan se 60, Isa taadden ute kaal naagɔ taara.

12 Naan taadden ɔ: «Gaaba kalan bin se, j'oojin 60 naan deb gaara. Naan iin 6aa taa naan ken dɔkɔ, taa j'an 6aa kɔl gaara jaay 60 sɔm ade tɛrlɛ.

13 Ken naan iin 6aa 6aa se, danjo jee tɛdn naabinge sik ɔ nigden tammage gen daab; deba kic naan ɛdin kalan kalan* ɔ deekden ɔ: «Tammagen se, oojinki donɔ kɔr maam m'ade tɛrl se.»

14 Gaɔ jee naanjin ki mala se, ɔɔd undina ɔ naade ɔl jeege 6aa taad deb ken an kɔl gaara se ɔ: «Gaabm se naaje k'je ajen tɛdn gaarje eyo.»

15 «Ken naan j'ɔliɔ gaara jaay ɔk tɛrl 6aado naanjin ki se, naan ɔl k'danjo jee tɛdn naabingen naan nigden gurs se, taa 'kaakɔ nakɔ ken naade ɔɔ do ki se.

16 Debm deet deet se, 6aado deekin ɔ: «Mɛluma, tammi gen daab ken naai ɛdum se, maam m'tɛdin oojga ken kuuy sik do ki daala.»

17 Mɛlin deekin ɔ: «Kese jiga! Naai se debm tɛdn naabm mɛc; taa nakɔ ɔkɔn maam m'ɛdi jaay, naai ɔkinga jiga se, 6ɔrse, do gɛgɛrge tun sik se, maam m'ai kɔnd naai 60 'tɛdn magalina.»

18 Debm gen k-dige jaay aan se, deekin ɔ: «Mɛluma, tammi gen daabm ken naai ɛdum se, maam m'tɛdin oojga ken kuuy mii do ki daala.»

19 Naan deek deb ken se ɔ: «Kese jiga! Naai kic, m'ai kɔnd magal do gɛgɛrge tun mii se.»

20 Deb kuuy 6aado deekin ɔ: «Mɛluma, aaka! Kese 60 tamman gen daabi se. Maam m'dɔk m'ɔyisin maakɔ koon kal ki.

21 Taa maam ɛ m'beeri beere, naai ɛ tɛdi ɔɔɔ. Ken nakɔ naai ey kic 60, naai uun naai ki ɔ maakɔ-gɔtn ken naai ɔɔ te ey kic 60, naai 6aa oojin naai ki.»

22 Gaɔ mɛlin se deekin ɔ: «Do taari ken naai taadum se sum 60, maam m'jeeli, naai se debm tɛdn naabm jig eyo. Naai ɛ 'jeelum maam se tɛdum ɔɔɔ ɔ nakɔ maam ey kic ɛ, maam m'uun maam ki, ɔ maakɔ-gɔtn maam m'ɔɔ te ey kic ɛ, maam m'ɔj maam ki.

23 Num gen di jaay 'baate kɔmbum gursum banɔki ki se? Bin se, 6ii ken maam m'ade tɛrl se, m'an kɔnin am koojn ziidn do ki!»

24 Gɔtn se, tɛr naan taad jeege tun ing cɛɛɛ ki gɔtn ese se ɔ: «Tammin jin ki se, uuninɔki ɔ ɛdinɔki deb ken ɔk tamma sik se.»

25 Jee se deekin ɔ: «Mɛlje, naan 60 ɔk tammage siki!»

* 19:13 Tamman gen daab se ɔɔn dena kaam kɔɔɔn deba laapa kando kando.

26 Gɔtn se mælde deekden ɔɔ: <'Booyki m'asen taada: debm ken ɔk se, j'an kedn do ki. Num debm ɔk ey se le, ken cɔkɔn naan ɔk se kic ɔo j'an tɔsn naatn.

27 Num jee taamooyumgen je ɔɔ maam m'aden tedn gaarde ey se, 'tɔk 'baandekiro ara ɔɔ 'tɔaldeki naanum ki.»

*Isa end maakɲ gɛgɛr ken Jeruzalem ki aan gɔɔ gaarge
(Mt 21.1-9; Mk 11.1-10; Jn 12.12-19)*

28 Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan deel naan jeege tu ɔɔ uun doobo gen kookɲ ɔaa Jeruzalem ki.

29 Ken Isa aan gɔɔr ute Betpaje ute Betani ken cɛɛsn *kɔsn ɔlib ki se, maakɲ jeege tun metin ki se, naan ɔl jeege di naaba,

30 ɔɔ naan deekden ɔɔ: <'Baaki maakɲ naan ken naanse ki se. Ken naase endki kend se, aki kɔɲ goon buuru k'dɔɔkinga dɔɔkɔ, ken ɔii kalan nam ook te do ki eyo. 'Tuut 'baansin ki ro.

31 Ken nam jaay tɔndga metse ɔɔ: Goon buuru se, 'tuut 'baanki gay num, 'terlin ki ɔki: kɛse Melje ɔo jɛna.»

32 Jee ken j'ɔlde naaba se, ɔaa ɔɲ nakɲ se aan gɔɔ ken Isa taaddeno.

33 Ken naade jaay tuut tuut goon buuru se, melinge deekden ɔɔ: «Goon buuru se, 'tuut 'baanki gay?»

34 Naade terlden ɔɔ: «Kɛse Melje ɔo jɛna.»

35 Gɔtn se, naade ɔk ɔaano ute goon buuru se Isa ki, ɔɔ naade tɔɔd taal kal magaldege do buur ki ɔɔ uun ɔnd Isa do ki.

36 Ken naan jaay ɔaa ɔaa se, jeege tɔɔd taal kal magaldege doob ken naan aan deel se.

37 Ken naan ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ do *kɔsn ɔlib ki se, jee metin ken te denin se, maakde raapo ɔɔ baag tɔɔm Raa makɔnɔ taa nakɲ-kɔɔbgen ken naade aako se.

38 Naade deek ɔɔ:

«ɔɲ Raa 'tedn bɛɛna do Gaar ken ɔaado ute ro Meljege Raa se!
ɔɲ tɔɔse 'tedn maakɲ raa ki ɔɔ Raa ken raan maakɲ raa ki se ɔɲ
j'an *nooko†.»

39 Gɔtn se *Parizigen kandum maakɲ jee dɛnge tu se, deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, jee meti ki se, uunden kaamde k'doal!»

40 Isa terlden ɔɔ: <'Booyki m'asen taada: ken naade jaay dogak kic le, kogen tɔɔd ɔaa se ɔo 'tɔɔdn tɔɔɔɔ.»

Isa eem taa Jeruzalem

41 Ken Isa aan cɛɛ Jeruzalem ki jaay uun kaamin aak gɛgɛr se, naan baag keeme,

42 deek ɔɔ: «Jeruzalem, bɛɛki num, ɔii jaaki se ɔo naai 'jeel doobm ken naai an 'kɔɲ lapia nabo aaca, nakɲ se naai ɔɲ aak ɔk te metin eyo.

⁴³ Deere, biigen utu ade 6aa naan ki se, jee wɔɔyige utu kiin gurugɲ nakɲ kɛn 'gaasn jeeige kɔɲ teec eyo, jaay 6o naade utu ai kooco.

⁴⁴ Jee wɔɔyige se utu ai tɛɛɛɛ ɔɔ an tɔɔl ute jeeige ɔɔ beigen j'iinɲ se, naade utu an ru nan tak tak ɔɔ ko gam tap 6o j'an kɔɲ do naapɲ ki eyo. Taa bii kɛn Raa 6aayo kaaka se ɛ, naai 'jeel te eyo.»

*Isa tuur jee tɛɛn zogen daan bɔɔr *Bee Raa ki
(Mt 21.10-16; Mk 11.15-18; Jn 2.13-17)*

⁴⁵ Naan kɛn se, Isa 6aa end daan bɔɔr Bee Raa ki, ɔɔ naan baag tuur jeegen 6aano te nakdege gen zoa.

⁴⁶ Naan taadden ɔɔ: «Taar se k'raanɲinga raan maakɲ Kitap ki, j'ɔɔ: *Bee maam se tɛɛn bee kɛn jeege ansum keeme.*‡ Na6o gan naase, 'tɛɛnki tɛɛga: *gɔtn jee 6oogge.*§»

⁴⁷ Bii-raa, Isa se lee dooy jeege daan bɔɔr Bee Raa ki; gɔtn se *magal jee tɛɛn sɛrke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute magal Yaudge se, je ɔɔobm an tɔɔlɔ.

⁴⁸ Na6o nakɲ jaay naade an tɛɛn don ki se, naade ɔɲ te ɔɔobɲ eyo, taa jeege paac je 6o gen king booy taariɲ kɛn naan lee dooyde se sum.

20

*Jeege dɛm tɔɔgɲ Isa
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)*

¹ Bii kalan kɛn Isa dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki, ɔɔ taadden taadn Labar Jiga se, gɔtn se, *magal jee tɛɛn sɛrke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge se, 6aadɔ ɔɲɲa,

² ɔɔ tɔnd mɛtɲa ɔɔ: «'Taadjɛn tu, naai tap 6o tɔɔgi se ɔɲɲo gay jaay ɔli 'tɛɛ nakgen bin se? Ey ɛ, kɛn ɛɛi tɔɔgɔ jaay ɔɔ 'tɛɛn naan se, tap 6o nanɲa?»

³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalan, m'je tɔnd mɛtse. 'Taadumki tu:

⁴ kɛn ɔlo Jan-Batist jaay *batiz jeege se, *Raa, ɔ6u jikil-imge?»

⁵ Gɔtn se, naade baag saapa ɔɔ taad te naapa ɔɔ: «Naan se, j'anɲki tɛrl j'ɔɔki dɛo? Kɛn k'taadkiga j'ɔɔki: <Raa> ɛ, naan ajeki deekɲ ɔɔ: <Gen dɛ jaay 'baate 'kuunki taar Jan se?»

⁶ Num kɛn k'taadkiga j'ɔɔki: <Jikilimge 6o ɔliɲo> ɛ, jee dɛnge se ajeki tund tɔɔl ute koa, taa jeege se ɛ paac jeel maakde ki Jan-Batist se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.»

⁷ Gɔtn se, naade tɛrlɲ ɔɔ: «Gɔtn naan 6aano se, naaje k'jeel eyo.»

‡ 19:46 Aak Eza 56.7. § 19:46 Aak Jer 7.11.

⁸ Isa tərldən ə: «Maam kic num, m'asen kəŋ taadn debm kən edum təəgə gen tɛdn nakgen se eyo.»

Kaal naagŋ taara te jee tɛdn naabgen jig eyo
(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Gətn se, Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagŋ taara ə: «Gaaba kalan tɛdjinən bin, əŋiŋ kaam ji jeege ə taadden ə: kən jinənə se jaay oojga num naase kic aki kəŋ bɛdse. Ə naan iin baa mɛrtɛ se gen tɛrl kɛskɛ eyo.

¹⁰ Kən kaadn kugŋ koojn bin jaay aan se, naan əlo debm tɛdn naabin gətn jeege tun lee tɛdŋ naaba maakŋ jinənin ki se, taa anə 'kəkŋ bɛdŋa. Num gan jee se ək tənd dɛrɛŋ debm kən naan əliŋə naaba se ə əŋiŋ baa jin sik.

¹¹ Kən mɛl jinənə jaay aakin naan baado jin sik se, naan əl debm tɛdn naabm kuuy daala. Naan kic kən baa aan se, naade naajŋə ə tənd dɛrɛŋŋə tuurin baa jin sik.

¹² Tɛr naan əl debm tɛdn naabm kuuy gen k-mətəge. Naan se, naade tənd awariŋə ə tuurin naatn.

¹³ «Gətn se, mɛl jinənə se baag taad ute maakin ə: «Kese tap 60 m'an tɛdn m'ə di? Bərsə maam m'aden kəl goon maak-jema; bin sum 60 səm naade 'tookŋ kuun taariŋə.»

¹⁴ Num kən goon maak-jen jaay baa əŋdɛ se, ə jee tɛdn naabge maakŋ jinənə ki jaay aakin se, naade baag taadn ute naapa ə: «Naan se 60, kən bubin ooyga num utu 'tɛdmɛl jinənə se; iin ki k'təolin ki ə jinənə se, əjeki kəəpm naajege tu!»

¹⁵ Bin se, naade ək teecŋsin naatn maakŋ jinənə ki se ə baa tənd təliŋə.»

Isa tənd mɛtdɛ ə: «Bin se, kən mɛl jinənə jaay baadoga num, jee se naan aden tɛdn ə di?»

¹⁶ Kən naan jaay baadoga se, jee se naan aden təl naatn, ə jinənin se lɛ naan an kɛdŋ kaam ji jeege tun kuuy.» Kən jeege jaay booy taar kən Isa taadden bin se, naade deek ə: «Nakgen bin se, əntɛ 'kaana!»

¹⁷ Gətn se, Isa aakdɛ daan kaamdɛ ki tɛŋɛŋ ə deekdɛn ə: «Taar kən Raa taadn maakŋ Kitap ki gətn esɛ, jɛ deekŋ ə di kən ə:»

Ko kən jee kiin beege baatin se, naan se 60 tɛdga ko kən 'gakŋ bea.

¹⁸ Ə debm jaay oocga do ko kən jee kiin beege baatin se lɛ, 'tɛrɛɛɛ, ə debm kən ko se oocga don ki lɛ, an daala.*»

¹⁹ Gətn esɛ sum 60, jee jeel taadn təkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu jaay booy taar se, naade naar jɛ an kəkə, nəbə naade beer jeege tu. Ey num, kaal naagŋ taar kən Isa taad se, naade jeelga, kɛsɛ naan taad ute naade.

* 20:18 Aak KKR 118.22.

Mεtn taar kəgɲ miiri ɣɛn Gaar magal kɛn iɲɔ *Rəm k'danɲɪn Sezar

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naan̄ kɛn se, jee jeel taadn̄ tɔɔkɲ mɛtn̄ Ko Taar Raage ute *magal jee tɛdn̄ sɛrkɛ Raage tu se baagin̄ tɔnd̄ baala; naadɛ ɔlin̄ jeege ɔtɪn̄ ki ɔɔ jee se aal raay aan̄ ɔɔ naadɛ jee tɛdn̄ nakgen̄ ute doobiɲa. Naadɛ je kɛn̄ Isa jaay taad̄ tujɲga num, naadɛ an̄ kɔkɲ kɔlin̄ kaam̄ ji magal taa naan̄ ɔtɪn̄ ese.

²¹ Naadɛ ɓaado taadɪn̄ ɔɔ: «Debm̄ dooy jeege, naaje k'jeeli naai se 'taad̄ taara ɔɔ 'dooy jeege ute doobiɲa, ɔɔ naai lɛ 'taad̄ 'bɛɛr nam̄ ki eyo; doobm̄ Raa se naai 'dooyɪn̄ jeege tu ute kɛn̄ mɛt̄ ki.

²² Bɔrse, 'taadjɛn̄ tu: do *Ko Taar naajege tu se, Sezar se j'an̄ kəgɲ miiri, lɔbu j'an̄ kəg ey lɛ?»

²³ Gaɲ Isa jeel raaydɛ se, deekden̄ ɔɔ:

²⁴ «Uun̄ 'ɓaankiro te tamma kalan̄, m'an̄ kaak tu.» Naadɛ uun̄ ɓaano ute tamma se Isa ki ɔɔ naan̄ tɔnd̄ mɛtdɛ ɔɔ: «Kaam̄-nirl̄ doa te ro kɛn̄ k'raan̄ɪn̄ maak̄ ki se tap̄ ɓo ɣɛn̄ nan̄a?» Naadɛ tɛrlɪn̄ ɔɔ: «ɣɛn̄ Gaar Sezar.»

²⁵ ɔtɪn̄ se naan̄ tɛrlɪden̄ ɔɔ: «Kɛn̄ bin̄ num, nakɲ ɣɛn̄ Gaar Sezar se, ɛdɪn̄ki nakiɲa, ɔɔ ɣɛn̄ Raa lɛ, ɛdɪn̄ki nakiɲ kici.»

²⁶ Ute taar kɛn̄ Isa jaay taadden̄ naan̄ jeege tu se, naadɛ ɔɲɪn̄ naan̄ taad̄ tujɪn̄ te eyo. Num taar kɛn̄ naan̄ tɛrlɪdesɪn̄ se, ɔkden̄ taad̄ eyo ɔɔ ɔtɪn̄ se ɔldɛ naadɛ do dɛk.

Mεtn taar jeegen̄ utu 'dur daan̄ yoge tu

(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27; 1Kɔr 15)

²⁷ ɔtɪn̄ se jeegen̄ k'dandɛ *Sadusege se, kandum̄ bini, ɓaado ɔɲ̄ Isa. ɔɔ naadɛ se ɓo kɛn̄ naaj̄ ɔɔ jeegen̄ ooyga kooy se, adɛ kɔɲ̄ dur daan̄ yoge tu ey sum. Taa naan̄ se ɓo, naadɛ tɔnd̄ mɛtn̄ Isa ɔɔ:

²⁸ «Debm̄ dooy jeege, *Musa raan̄jeno maakɲ̄ Kitap̄ ki ɔɔ: kɛn̄ deba ɔk̄ mɛnda jaay ooy ɔɲ̄ te goon̄ ey se, bɛɛki num, ɣɛnaan̄ se 'kɔkɲ̄ mɛndɪɲa taa koojɲ̄ mɛt̄jili ɣɛnaan̄ kɛn̄ ooy se.

²⁹ 'Booyo, ɣɛnaage cili, kɔndɛ kalan̄. Debm̄ deet deet se ɔk̄ mɛnda, naɓo ooy ooj̄ te goon̄ eyo.

³⁰ Debm̄ k-dige se kic̄ ɓaado ɔk̄ mɛnd̄ se.

³¹ ɔɔ debm̄ ɣɛn̄ k-mɔtɔge tu se kic̄ ɓo ɓaado ɔk̄ mɛnd̄ se, bini ɔl̄ naaden̄ cili se tɔkɲ̄ naamga mɛnd̄ se paac. Naɓo maakdɛ ki se, deb̄ kalan̄ tap̄ ɓo ooj̄ te goon̄ eyo.

³² ɔɔ kaam̄ mɔɔtn̄ se, mɛnda se kic̄ ɓaado ooyo.

³³ Bin̄ se, ɓii kɛn̄ jaay jeegen̄ ooyga kooy adɛ dur daan̄ yoge tu se, mɛnd̄ se tap̄ ɓo 'tɛdn̄ mɛnd̄ nan̄a? Taa naaden̄ cili se lɛ, tɔk̄ naamɲga paac.»

³⁴ Gaɲ Isa tɛrlɪden̄ ɔɔ: «'Booyki: jee do naan̄ ki ara se, gaabge ute mɛnd̄ge se lee tɔkɲ̄ naapa.

35 Num bii ken Raa dur jeegen ooyga kooy daan yoge tu se jee ken naan beer taddenga taddn ken baa ting maakn duni ken kuuy se, naade se 'kəŋ təkŋ naap ey sum.

36 Anum məətn naade 'kəŋ kooy eyo, taa naade se 'tec aan gəə *kədn Raage. Ɔə naade se 'tedga gaan Raage taa naade duroga daan yoge tu se.

37 Ɔə mətŋ taar jeegen utu 'dur daan yoge tu se, Musa mala, taadŋga taad do dəkŋŋa, kaad ken naan aako poodo ək kək maakn ji kaag ki. Naan ken se 60, Musa dan Meljege Raa ə Raa gen *Abraam, Raa gen Isaka ə Raa gen *Yakub.

38 Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zεεε; gətn naan ki se, jeege paac utu iŋg zεεε.»

39 Gətn ese, jee jeel taadn təkŋ mətŋ Ko Taar Raage kandum, deekiŋ ə: «Debm dooy jeege, taari se, naai taadŋga jig aak eyo.»

40 Taa naan se, gen tənd mətŋ do taarge tun kuuy se, məətn nam tənd te mətŋ ey sum.

*Daud ute *al-Masi

(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)

41 Ter Isa tənd mətde ə: «'Ted ə dŋ jaay naase 'taadki əki al-Masi, naan Goon Daud se?»

42 Taa Daud mala, taad maakn Kitapm Kaa Keem Raa ki deek ə:

Meljege Raa taado Melum ki ə:

'Baado iŋg do ji daamum ki,

43 *bini jee taamooyige se m'aden tēdn naai utu 'kiŋg dode ki.†*

44 «Ken Daud jaay 60 danŋ Melum se, anum ted ə dŋ jaay Meliŋ 'tedn goon Daud se?»

Ɔndki kənd te jee jeel taadn təkŋ mətŋ Ko Taar Raage

(Mt 23.1-33; Mk 12.38-40)

45 Kaad ken jee denge paac iŋg booy booy taariŋ se, Isa deek jeege tun mətŋ ki ə:

46 «Ɔədkŋ dose ro jee jeel taadn təkŋ mətŋ Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gen magal rode, ə ken 60 baaga bəə ki se, naade je jeege aden tēdn təse naade ki. Ɔə ken naade jaay aanga maakn *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naade je kiŋg gətn naan ki ə ken aanga gətn kəs ki se, naade je gətn naan ki kici.

47 Naade se 60 jee ken əs nan ji mēnd-daayge ə ken naade jaay 60 baaga keem Raa num, naade uulu uulu taa jeege ade kaaka. Num gan naade se, Raa utu ade dabar kusiŋ aak eyo.»

† 20:43 Aak KKR 110.1.

21

Mend-daaye ed *serke Raa ki
(Mk 12.41-44)

¹ Gətn se, daan bəər *Bee Raa ki se, Isa uun kaamiñ aak jee maalgen əmb kəmb serke Raa ki maakñ tukul kaag ki se.

² Maakde ki se, naan aak mend-daay kalan kic ken əd kəəd yeəbiña baado əmb tammage seem seem dio.

³ Ɔə Isa deekden ə: «'Booyki beə, m'asen taada: mend-daay ken daay nan takñ ese se, əmbga den cir jee baa se paac.

⁴ Taa jeege se paac se ed do nak dende ki, gan mend-daay se nakñ naan əkn ken an tiñg se ɓo, naan baado əmbiñ paac.»

Isa taad ə *Bee Raa se, jeege utu an təkə
(Mt 24.1-5; Mk 13.1-37)

⁵ Gətn se jee metiñge taad ə: «*Bee Raa se, ute kogen j'iiniñga ute nakgen jeege baano *serke Raa ki jaay k'tamariñ ted aak beə beə se.» Gan Isa deekden ə:

⁶ «Bii kalan se, beə ken aakiñki daar aak beə beə se, jeege utu an ru nan tak. Kongen rees aak beə beə se, utu wəəkñ kalan kalan ə ko tap ɓo 'kəñ toodñ do naapiñ ko ki eyo.»

Biigen kaam məətn se gətə utu 'tuju

⁷ Gətn se, jee metiñ ki se tənd metiña ə: «Debm dooyje, 'taadjen tu, nakgen se 'kaan nuñ ki? Ɔə naan se 'tedñ ə dī jaay ɓo naaje j'an kaakñ jeel ro ki se?»

⁸ Isa taadden ə: «Əndki kəndə! Ɔñte 'kəñki jeege asen kaan dala. Taa jeege dēna utu adē baa ute roma ə utu asen taadñ ə: «Maam ɓo *al-Masi» ə: «Beə, kaadñ dunia aan nan se, əpga gəərə.» Jee bin se, əñte 'tookki taarde.

⁹ «Ken 'booykiga jeege jaay baaga kəəsn maan bəərə, ə jeege baagga tedñ pitini te naapa num, əñte 'beerki. Taa nakgen se jaay utu 'kaana naɓo, duni se 'kəñ nan ey ɓərtə.»

¹⁰ Ter Isa taadden ə: «Naase utu aki kaakñ jee taa naan kaam kalan utu kiñ bəərə ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiñ bəərə te taa naan gaar ken kuuy.

¹¹ Maakñ naange tun metiñ naanə utu 'te makəñ ə gətgen metiñge se ɓo utu 'tələ ə kəəñgen dēt dēt se utu 'kaan do jeege tu. Maakñ raa ki se, naase utu aki kaakñ nakñ-kəəbgen magal magal ken utu 'teecñ nirl jeege.

¹² «Kəɾ jaay nakgen se 'kaan se, naase j'utu j'asen təkə, j'asen dabara ə j'utu j'asen kəñ bəərə maakñ *beə ken Yaudgen lee tusn maak ki se ə j'utu j'asen təl dangay ki. Ɔə taa maam se, j'utu j'asen baa naan gaariñge tu ute naan magal taa naange tu.

¹³ Ken nakgen se jaay 'kaan dose ki se, naase amki tedñ saadumge.

14 Kɛn 'baaki ba se ɔndɪŋki dose ki jiga ɔ ɔntɛ 'saapki do taar kɛn naase anki nakɪ dose,

15 num maam mala bo m'utu m'asen kɛdn jeel-taara ute taargen naase aki ba taada; kɛn naase jaay 'baagkiga taada se, jee taamooysege se paac 'kɔŋ naajɪ do taarse ki eyo ɔ 'kɔŋ doobm kɛn asen 'kɔŋ tɛrl taar eyo.

16 Ɔ tɛr kɛnsege ute bubsege, gɛnaasege, taassegen gɔɔɔ ute mɛdsege se, utu asen tɔkɪ tɔl ji jee wɔɔysege tu ɔ maakse ki se, jee mɛtɪŋge j'utu j'aden tɔɔɔ.

17 «Taa maam se, jeege paac utu asen kɔɔdn kundu.

18 Naɔo bɛɛkɪ dose kic bo, kalan 'kɔŋ kut eyo.

19 Ɔkki maakse tɔɔɔ. Aayki kaamse ɔ naase aki kɔŋ *kaajɪ gɛn daayum.»

Jeruzalem utu 'tɛɛɛ

20 Tɛr Isa taadden daala ɔ: «Kɛn naase jaay aakkiga asgarge baado ɔl gurugga Jeruzalem num, 'jeelki kɛse kaadn tɛɛɛɪŋ, bɛɛɛ aanga.

21 Bin se, jee kɛn ɪŋg taa naaj Jude ki se k'j'aaŋ k'j'ook maakɪ koge tu ɔ jeegen ɪŋg maakɪ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki se, k'j'aaŋ k'tɛɛɪŋ naatn ɔ jeegen naatn lɛ, j'ɔntɛ tɛrlo bɛene.

22 Taa bii kɛn se bo, *Raa utu 'kɔŋɪ bɔɔɔ do jeege tu aan gɔɔ kɛn Kitapm Raa taadno.

23 Bii kɛn se, mɛndgen mɛndkaamge ute ko gaangen gɛndɛge aay kaay si se, adɛn tɛdn ɔŋ aak eyo. Taa Raa se, maakiŋ taariŋ do jeege tun taa naaj kɛn gɔtn ese ɔ naade se, utu 'kɔɔdn yɛɛbɛ dɛna.

24 Jee Jeruzalem ki se, j'utu j'aden tɔɔl ute gɔrd-jɛrlɛ ɔ j'aden diriŋ bulu ɔ j'aden wɔɔkɪ maakɪ naange tu paac. Ɔ Jeruzalem se, j'utu j'aŋ kɔɔ, ɔ jeegen Yaudge ey se utu kiŋg dode ki bini kaadde utu 'kaas jaayo.»

**Goon Deba utu adɛ tɛrlɛ*

25 Tɛr Isa taadden daala ɔ: «Naaj kɛn se, daan kaad ki, laap ki ɔ maakɪ k-dijge tu se utu aki kaakɪ nakɪ-kɔɔbge. Ɔ kuulu utu 'kɔl do baar ki ɔ 'tɛdn maane 'tɔnd te naapa 'keem makɔŋ pum pum ɔ 'tɛdn jeegen do naaj ki paac se, bɛere adɛn kɔkɔ ɔ nirlɛ utu 'teece.

26 Jeege jaay 'kaakɪ nakgen ɔŋ utu baadɔ do naaj ki se, jee mɛtɪŋge se bɛere sum bo utu adɛn tɔɔɔ, taa nakgen ɔk tɔɔɔ maakɪ raa ki paac se, utu 'tea.

27 Gɔtn se, jeege 'kaakɪ Goon Deba utu adɛ bɔɔy maakɪ gapara ki adɛ ba ute tɔɔŋ Raa, kɛn 'tɛdn gɔtɔ wɔɔr kɛlɛŋ.

28 Kɛn nakgen se jaay baagga kaan num, 'daapki rose ɔ uunki dose raan, taa Raa se ɔɔpɔ gɔɔɔ asen kɔɔdn dose.»

Kaal naagɪ taara ute ko ba

29 Ter Isa aalden naagŋ taara ɔɔ: «Aakki tu ko ba ute kaaggen kuuy paac se.

30 Ken naade jaay baagga dɔɔb kamba num, naase 'jeelki ɔɔki mɛt-kijiri aanga ɔɔ bara ɔɔpga gɔɔrɔ.

31 Bin num, naase kic ɓo aakkiga nakgen se jaay baagga kaan se, 'jeelki *maakŋ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔrɔ.

32 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee duni ken ɓorse se 'kooy nan ey sum ɓo, nakgen se paac utu 'kaana.

33 Maakŋ raa ute do naanŋa se utu 'deele, num taarumge se, 'kɔŋ deel eyo.»

Inŋki do mɛtekse ki

34 Isa taadden daala ɔɔ: «ɔndki kɔndɔ. ɔŋte 'dɛrlki rose gen kaay koono, ro kɔs magal ki ɔɔ ɔŋte kuunki nirlse do nakge tun *duni ki; ey num ɓii ken *Goon Deba ade ɓaa se, asen kɔkŋ do jise ki,

35 aan gɔɔ gakala lee tɔnd daage se. Jeege paac do naanŋ ki se kic ɓo nakŋ se utu aden kaan dode ki bini.

36 Num naase inŋki do mɛtekse ki; eemki Raa daayum taa nakgen se ken aan dose kic ɓo asen tɛd ɗim eyo. ɔɔ ɓii ken naane se, naase aki ɓaa ɗaar naan Goon Deb ki.»

37 Bii-raa Isa lee dooy jeege daan ɓɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ ken aanga nɔɔr num, naanŋ teec ɓaa lee toof do *kɔsn ɔlib ki.

38 Ken gɔtɔ iipga num, jeege paac ɓaado lee ɔŋiŋ daan ɓɔɔr Bee Raa ki gen booy taariŋa.

22

Magalge end tel kutn Isa

(Mt 26.1-16; Mk 14.1-16)

1 Bii laa mappan ɔk ɔrɔm eyo ken k'danŋiŋ *laa Paak jaay ɔɔp gɔɔr se,

2 gɔtn se, *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage je ɗoobm an goon kɔkŋ Isa taa an ɓaa tɔɔɔ, naɓo naade beer beer jeege tu.

3 Gɔtn se *Bubm sitange ɓaado end maakŋ Judas, ken k'danŋiŋ Iskariɔt se ɔɔ naanŋ kic mɛtn jee Isagen ken sik-kaar-dio.

4 Naanŋ ɓaa taad ute magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute magal jee ken lee ɓɔɔb *Bee Raa se, taa 'kɔŋ raay ken naanŋ an kɔkŋ Isa adesiŋ kɛɗa.

5 Ken naade booy taar se, maakde raapo ɔɔ naade taadiŋga taad ɔɔ utu an kɛdn gurs.

6 Naanŋ ken se, Judas tooko ɔɔ baag toom Isa taa ken naanŋ jaay aak jeege gɔtɔ num, naanŋ adesiŋ taada ɔɔ naade an kɔkɔ.

Isa tɛd *laa Paak ute jee mɛtiŋ ki

(Mt 26.17-29; Mk 14.12-25; 1Kɔr 11.23-29)

⁷ Bii gen laa mappan ok orom ey jaay aan se, bii ken se bo beeki num, k'tojn gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge.

⁸ Taa naan se bo, Isa ol Pier ute Jan deekden oo: «'Baa 'tedjeki koso gen laa Paak taa j'aki baa koso.»

⁹ Naade tond metin oo: «Naai 'je j'aisin tedn kaam gay?»

¹⁰ Isa terlden oo: «'Booyki: ken 'baaki baa maakn geger ki se, naase aki doodn ute gaaba uuno kooyo dooc te maane se. Okki metina oo 'baaki maakn bee ken naan an kend maak ki se.

¹¹ Ken aankiga num, 'taadki mel bee ki se okki: «Debm dooy jeege ojeno oo k'tond meti oo bee gay jaay bo naan an kosn kosn laa Paak te jee metin ki se?»

¹² Num naan asen taadn bee magala ken j'iinin do bee ki raan, oo maakn bee se, nakinge paac aas kart. Gotn ese bo ajeki tedn kosn gen laa Paak.»

¹³ Ken naade baa aan se, on nakge se paac aan goo ken Isa taaddeno. Gotn se bo naade ted kosn gen laa Paak.

Kosn gen Meljege

¹⁴ Ken kaadn koso jaay aan se, Isa baado ing kaadn tabil ki ute jee kaan naabinge.

¹⁵ Gotn se Isa deekden oo: «Maam m'je ute maakum paac m'kosn *laa Paak ute naase jaay bo m'dabara.

¹⁶ 'Booyki m'asen taada: maam moon tap bo Laa Paak se, m'kon kos ey sum, bini nakn ken Laa Paak je taada se utu 'kaan doobin ki *maakn Gaar Raa ki.»

¹⁷ Gotn se naan uun *koozm ken ok totn koojn bin se jin ki, toom *Raa oo deekden oo: «Okki oo 'nig aayinki ute naapa.

¹⁸ 'Booyki m'asen taada: totn koojn bin ese se, moon m'an kon kaaye dool ute naase ey sum, bini maakn Gaar Raa ade baa.»

¹⁹ Ter naan uun mappa jin ki, toom Raa oo dup eddesina oo deekden oo: «Kese bo roma ken m'edin *serke taa naase. Nakn se 'lee 'tedinki bini oo 'saapki dom ki.»

²⁰ Ken naade os aas se, naan uun koozm ok totn koojn bin se oo tedn bin kici, taadden oo: «Totn koojn bin ken maakn koozm ese se kese je taadn oo: *Raa dookga kiji ute naase oo kese bo moosum ken ooy taa naase.»

²¹ Ken naade ing os kos se, Isa deekden oo: «Aakki, debm am kut se olga jin maakn baay ki ute maam tele.

²² *Goon Deba se, utu 'kooy aan goo ken Raa taadni, num gan oon deb ken an kut se!»

²³ Ken naade jaay booy taar se, naade baag taadn ute naapa oo maakde ki se, nana bo 'kon tedn nakn se.

*Jee metn Isa ki naar magala
(Jn 13.2-17; Mt 18.1-4; Mk 10.35-45)*

24 Gōtn se, jee mētn Isa ki baag tēdn dekenē ɔɔ naaj ute naapa ɔɔ maakde ki se, nanja ɔɔ 'tēdn magala.

25 Gaŋ Isa deekden ɔɔ: «'Jeelki, gaaringen do naan ki se ing do jeege tu tēd jeege kusina, ɔɔ magalgen ting do jeege tu se, je jeege aden dan jee bēē.

26 Num naase se, ɔnte 'tēdki bini. Anum maakse ki se, debm je 'tēdn magal se, ɔn 'tēd roŋ aan goon cōkō ɔɔ debm je tēdn naana se, ɔn 'tēdn debm kaan naabse.

27 Debm magal ɔ kēn gay: debm kēn ing ɔs kōs lōbu debm kēn kōs ɔooyga num lee ɔaado tōndiŋ jeege tu se ne? Debm ɔs kōs se ɔ debm magal ey la? Anum maam m'ing maakse ki se aan gōɔ m'debm tēdn naabse.

28 Kēn maam maakŋ dubar ki se, naase ɔɔ, jee daayum ingkiro ute maama.

29 Aan gōɔ Bubum ɔnum gaara maam ki se, maam kic m'ōnsen gaara naase ki,

30 taa naase aki ɔaa kōs ɔɔ aki kaaye ute maama maakŋ gaarum ki. ɔ naase utu aki king do kaag doge tu gen kōjŋ ɔɔ do taa ɔee gaan *Israēlge tun sik-kaar-di se.»

Isa ɔɔ Pier utu an baatina

31 Gōtn se Isa deek Simon ki ɔɔ: «Simon, Simon, 'booyo! *Bubm sitange se tōndga mēta ɔɔ je ai lōyɔɔ aan gōɔ teen k'lōyiŋ maakŋ gert ki se.

32 Gaŋ maam m'tōndga mētn Raa taa naai, taa kaal maaki kēn naai aal dom ki se, 'tēdn cēr eyo. ɔ kēn naai jaay terloga gōtum ki num, gēnaaige se, edden kaay kaama taa 'tēdn jee tōɔɔ naan maam ki.»

33 Gaŋ Pier terliŋ ɔɔ: «Mēluma, maam m'tookŋ m'ɔaa dangay ki ute naai ɔɔ m'kooy ute naai.»

34 Ter Isa terliŋ ɔɔ: «'Booyo, Pier, m'ai taada: jaaki se, kōr kōrōnjō 'kōoy ey sum ɔɔ, naai 'naajŋ dōɔl mōtō ɔɔ 'deekŋ ɔɔ 'jeelum eyo.»

'Daapki rose

35 Gōtn se, Isa deekden daala ɔɔ: «Kaaf kēn m'ōlseno naaba jaay m'taadsen m'ɔɔ ɔnte 'kuunki gursi, ɔɔnō ɔɔ saa se, dīm baatsege la?» Naade terliŋ ɔɔ: «Dīm baatje te eyo.»

36 Ter naan deekden daala ɔɔ: «Bōrse se, debm ɔk gurs lē, uunu ɔɔ debm ɔk ɔɔnō kic lē, uunu; ɔɔ debm ɔk gōrd-jerle ey lē dugŋ naatn ute kal magaliŋa ɔɔ n'dugŋ gōrd-jerle.

37 Taa naan se, maam m'deekseni: taar kēn Kitap taad rom ki se, utu 'kaan dōobiŋ ki kēn ɔɔ: *naan se se j'aalga mun maakŋ jee tujge tu.**

«Taar se ɔɔ bōrse aanga dōobiŋ ki.»

* 22:37 Aak Eza 53.12.

38 Gañ jee metiñ ki terliñ ðo: «Mêlje, naaje j'ok gərd-jerle di ara.» Naan terlden ðo: «Kese beega sum, taarse se ɔñiñki.»

*Isa tond metn Raa do *kəsn əlib ki
(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Jn 18.1-2)*

39 Gətn se Isa teec baa ook do kəs əlib ki, gətn ken naan lee baan ro ki. Ɔo jee metiñ ki se, baa ute naaŋa.

40 Ken naade aan gətn ese se, naan deekden ðo: «'Təndki metn Raa taa naase aki kooçn maakn nakn naam ki eyo.»

41 Ter Isa iik tək cees ki daande ute jee metiñ ki se kaam kund koa; gətn se naan erg naan ki ðo baag tond metn Raa,

42 deek ðo: «Bua, ken naai 'je num, *kəɔpm dubar utu 'kaan dom ki se, naai iikiñ naatn dəkə rom ki. Num gañ 'ted aan gəo ken naai maaki jen ro ki, aan gəo ken maam ɓo m'je se eyo.»

43 Gətn ese *kədn Raa bəoyo maakn raa ki baado efiñ gaab təgə.

44 Ken Isa jaay maakiñ tuj kasak kasak se, naan tond metn Raa bini gətəŋgiñ teec roñ ki jaay tad naan ki se tec aan gəo mooso.

45 Ken naan tond metn Raa jaay aas se, iin baado ɔñ jee metiñ ki ðo ute maak-tujde se əlden naade tood bia.

46 Naan deekden ðo: «Gen di jaay 'toodki bi se? Iiñki raan ðo 'təndki metn Raa, taa aki kooçn maakn nakn naam ki eyo.»

Jeege ək Isa

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-12)

47 Ken Isa utu taad taad ɓərt sum ɓo, jee denge teeco ðo debm təddeno se roñ Judas. Naan se metn jee Isagen sik-kaar-di se. Naan baado cee Isa ki, baam əkiŋa ðo aay ciilin.

48 Ɔo Isa terliñ ðo: «Judas, ute baam kəkñ ken naai 'baam əkuma ðo aay ciilum se ɓo, naai an kutn *Goon Deba ne?»

49 Jee ken cee Isa ki jaay aak nakn ken utu 'ted se, naade deekiñ ðo: «Mêlje, jee ese j'aden təŋñ ute gərd-jerljege se la?»

50 Maakde ki se, deb kalan ɔdɔ gərd-jerliŋa ðo ɔg gaan te bi do ji daama gen debm tedn naabm *magal debm tedn serke Raa ki.

51 Num gañ Isa taadden ðo: «Ɔñki! Ɔnte 'tedki bini.» Ɔo Isa əl jin ut bi gaabm se ðo gaabm se ɔñ lapia.

52 Gətn se Isa taad jeege tun baano kəkə ðo jee se, magal jee tedn serke Raage tu, magal jee ken lee bəəb *Bee Raa ute magal taa Bee Yaudge ðo deekden ðo: «Naase 'teeckiro ute gərd-jerlsege ðo sirdsege se, aan gəo 'baakiro kəkñ debm ɓoogo.

53 Ey num ɓii-raa, maam m'tiŋgo ute naase daan bəər Bee Raa ki ðo nam tap ɓo ɔñ əl te jin rom ki eyo. Naɓo ɓorse se, kaadn naasen əkki təgə maakn gət ken ɔd se ɓo, aanga.»

Pier naaj ðo naan jeel Isa eyo

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Jn 18.12-27)

54 Ken naade jaay ok Isa se, naade baansino maakɲ bee *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki. Naan ken se, Pier lee tɔl goosde kaam mɔɔtn dɔkɔ.

55 Ken naade jaay aan se, ɔɲ gɔtn se k'tuuyga tuuy poodo daan bɔɔr ki ɔɔ jeege ing riib riibi ɔɔ Pier baado ing riib ute naade kici.

56 Mɛnd tɛdn naabm gɔtn ese jaay aakiɲ naan ing riib riib poodo se, naan ɔndiɲ kaama tak ɔɔ deek ɔɔ: «Gaabm se kic debm naana.»

57 Gaɲ Pier naaj ɔɔ: «Mɛnd ara, bɛɛɛ, gaabm se maam m'jeeliɲ eyo.»

58 Tɛr ɔkɔ sum ɓo, deb kuuy aakiɲ se, deekiɲ ɔɔ: «Naai kic 'mɛtn naade.» Ɔɔ Pier tɛrliɲ ɔɔ: «A-a, maam mɛtn naade eyo.»

59 Ɔkɔ sum se, deb kuuy baado deekiɲ daala ɔɔ: «Deer deer, gaabm ese debm naan kici, taa naan se kic kɔd Galile.»

60 Gaɲ Pier tɛrliɲ ɔɔ: «Taari se tap ɓo, naai 'je deekɲ ɔɔ dɔo?» Gaɲ kɔr naan utu taad taad bɔrt se sum ɓo, kɔrɔɲɔ naar ɔɔɔ.

61 Gɔtn se, Mɛljege tɛrl aak Pier, ɔɔ ken kaamde jaay dɔɔd se, Pier naar saap do taar ken Mɛljege taadiɲo, ken ɔɔ: «Jaaki, kɔr kɔrɔɲɔ tɔɔy ey sum ɓo, naai am baatn dɔɔl mɔɔɔ.»

62 Gɔtn se naan teeco ɔɔ baag keeme gab gab.

63 Jee ing bɔɔb Isa se, naade tɛɛciɲ mɛtiɲa ɔɔ tɔndiɲa.

64 Naade teeliɲ kaamiɲa, tɔndiɲa ɔɔ taadiɲ ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjɛn tu: debm ken tɔndi se tap ɓo naɲa?»

65 Gɔtn ese, naade naajiɲ rap rap.

Isa j'ok k'baan naan Yaudge tun *jee kaakɲ mɛtn taarge

66 Tanɔɔriɲ nɔɔriɲ se, magal taa bee Yaudge, *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute jee jeel taadn tɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage, naade se ɓo jee ken lee aak mɛtn taarge, naade tusu paac ɔɔ ɔl j'ok k'baano te Isa naande ki.

67 Aan gɔtn se, naade tɔnd mɛtiɲa ɔɔ: «Ken naai ɓo *al-Masi lɛ, 'deekjeni.» Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam m'taadsenga kic lɛ, naase aki 'tookki eyo.

68 Ɔɔ ken m'tɔnd mɛtse kic lɛ, naase amki 'kɔɲ tɛrl eyo.

69 Num naan ki se, *Goon Deba se utu 'ɓaa king do ji daam Raa Sidburku ki.»

70 Naade paac tɛrliɲ ɔɔ: «Do taari ki se, naai je deekɲ ɔɔ naai ɓo 'Goon Raa daamo?» Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Kese naase malinge ɓo 'taadki ɔɔki maam Goon Raa.»

71 Gɔtn se naade deek ɔɔ: «Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gɛn dɔ daala! Naajege lɛ, k'booyiɲkiga te bijege, naan mala ɓo taadjeki ute taariɲa.»

23

Isa j'ɔk k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.2,11-14; Mk 15.2-5; Jn 18.28-37)

¹ Jee se iino paac taa naap ki, ɔko Isa ɔɔ baansin naan magal *Rɔmege tu k'danin Pilat.

² Gɔtn se, naade baagin tɔɔl taara don ki ɔɔ: «Naaje k'j'ɔno gaabm se tɛd tɛd pitini maakn naanje ki. Naan gaas jeege ɔɔ j'ɔnte kɔgn miiri Gaar magal ing Rɔm ki ken k'danin Sezar se ɔɔ deek jeege tu ɔɔ naan ɔɔ *al-Masi, naan ɔɔ gaarge.»

³ Gɔtn se Pilat tɔnd metin ɔɔ: «Naai ɔɔ Gaar Yaudge la?» Isa terlin ɔɔ: «Aan gɔɔ ken naai 'deekin se.»

⁴ Ɔɔ Pilat terl aak *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee denge se ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se, maam m'ɔnin tuj te dim ken aas kutin eyo.»

⁵ Gan naade dɔɔk taar ɔn eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Gaabm se ɔɔs metn jeege ute dooy ken naan lee dooy jeege se. Naan baago dooy jeege taa naan Galile ki ute taa naan Jude ki ɔɔ bini ɔɔrse aanga gɔtjege tu Jeruzalem ki ara kici.»

Isa naan Gaar *Erod ki

⁶ Ken Pilat jaay booy taarde se, tɔnd meta ɔɔ: «Gaabm se tap ɔɔ, 'tɛdn kɔd Galile la?»

⁷ Ken k'taadin j'ɔɔ Isa se metn jee Gaar Erodge se, gɔtn se naan ɔlin gɔtn Erod ki, taa bii ken se, Erod kic utu Jeruzalem ki.

⁸ Ken Erod jaay aak Isa se, maakin raap aak eyo, taa do dɔkin tap ɔɔ, naan je an kaaka taa naan se, booyga booy jeege lee ɔɔs kɔɔs maaniɔa. Ɔɔ naan je an tɛdn nakn-kɔɔbm gam naanin ki ɔɔ naan 'kaaka.

⁹ Naan tɔnd metin dɔɔl cɔk cɔk, naɔo Isa terlin taar dim eyo.

¹⁰ Kaad ken se, *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raage se tɔlin taargen deer deer don ki.

¹¹ Ɔɔ Erod ute asgaringe se tɛdin ren ren ɔɔ terɛcin metin ki. Ter naade uusin kal ute roɔa ɔmb birin birin, jaay ɔɔ naade ɔlin gɔtn Pilat ki.

¹² Ey num, do dɔkin Erod te taarde ɔaa eyo; num gan bii ken se sum ɔɔ, naade tɛdn mɛdn naapge.

Isa k'j'utinga

(Mt 27.15-30; Mk 15.6-19; Jn 18.38-19.16)

¹³ Gɔtn ese Pilat dan tus *magal jee tɛdn serke Raage tu, magalgen gɔtn ese ɔɔ ute jee denge paac,

¹⁴ ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Naase ɔk 'baamkiro te gaabm ese se ɔɔki naan ɔɔs kɔɔs metn jeege ɔɔ naanse ki se sum ɔɔ, maam tɔnd metina do taarge tun naase 'tɔlin ki don ki paac se, naɔo maam m'ɔnin naan tuj te dim ken aas kutin eyo.»

15 *Erad kic 6o ɔŋ te taar ken aas tɔlin eyo jaay ɔlumsino gɔtn ara se. Ɔo gaabm se ne dim naan tuj jaay j'ansin tɔl ro ki se gɔto.

16 Borse, maam m'an kɔnd ute mɛɛje ɔo m'an kɔn '6aa.»

17 [Ken *laa Paak jaay aanga tak 6o, maakŋ jeedege tun k'tɔkde dangay ki se, Pilat lee tɔof tɔlde tɔl debm dangay kalan.]*

18 Gɔtn se naade dɔob ɔof ɔoy taa naapki caa ɔo: «Gaabm se, 'tɔolina ɔo ɔof ɔljeno Barabasi!»

19 Ey num Barabas se, j'ɔkin dangay ki taa pitin ken naan tedo maakŋ geger ken Jeruzalem ki. Naan ken se naan tɔloga tɔl deba.

20 Ter Pilat tɔnd metde daala, taa naan je doobm ken an kɔofn kol Isa.

21 Ken naade jaay booy taar se, ter dɔob ɔoy caa ɔo: «Naan se, 'tup 'tɔlin ro kaag ki! 'Tup 'tɔlin ro kaag ki!»

22 Gɔtn se Pilat tɔnd metde gen k-mɔtɔge tu ɔo: «Gaabm se tap 6o tujga di? Ey num maam m'ɔŋ te ne dim ken aas tɔlin eyo. Borse, maam m'an kɔnd te mɛɛje ɔo m'an kɔofn kolɔ.»

23 Gan naade tɔoy makɔnɔ ɔn eyo ɔo taad ɔo: «Gaabm se k'tup k'tɔlin ro kaag ki.» Ken naade tɔoy se, ted dir dir 6aa deel doa.

24 Gɔtn se Pilat took gen tedn nakgen ken naade maakde jen ro ki se.

25 Naan ɔl k'6aa k'j'ɔof j'ɔlden gaabm ken naade jen se; ey num naan 6o debm pitin tɔlɔ deba jaay j'ɔlin dangay ki se. Gan gen Isa se, naan eddesin kaam jide ɔo deekden ɔo: «'Tɛdfinki aan gɔo ken naase maakse jen ro ki.»

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.31-56; Mk 15.20-41; Jn 19.16-37)

26 Ken naade 6aan 6aa te Isa se, naade dɔof ute gaaba kalan k'danin Simon kɔf Sirɛn. Naan iino naatn ɔo deel deel te doobm se. Naade ɔkin taa tɔogɔ gen kuun kaagŋ j'an 6aa tupm Isa ro ki se ɔo naan uun kaagŋ se ɔo leen metn Isa ki.

27 Ken Isa 6aa 6aa se, jeege dena ɔk metina. Maakde ki se metinge mendge ɔo mendgen se jaay aakin se, tɔnd tarkaaddege† tɔoyɔ eemin nɔo.

28 Isa terl aakde ɔo deekden ɔo: «Mendgen Jeruzalem ki, ɔnte 'keemki taa maama. Num eemki 6o taa naase malinge ɔo taa gensege.

29 'Booyki, kaadin utu 'kaan se k'deekŋ j'ɔo: maak-raapo mendkartge tu, mendgen ooj nam te te eyo ɔo kengen sidege gaange aay nam te te eyo.

* 23:17 Taar se, maakŋ Kitapge tun do dɔkin se, metinge maakde ki se gɔto.

† 23:27 Tɔnd tarkaad gɔtn naade ki se je deekŋ ɔo: keem nɔo.

30 Bii ken naane se, jeege 'taadn koge tu oo: <'Toocki doje ki oo 'taadn kasge tu oo: <'Deebki doje ki.>‡

31 Taa nakgen se jaay aan do ko kaag ken zεεε se, do ko kaag ken tuutu se, tap bo 'tedn oo dīo?»

32 Gōtn se k'tok k'baano ute jeege dio oo jee se, jee ken tujga tuj dīm, taa j'aden baa tōol ute Isa.

33 Ken naade jaay aan gōtn k'danin: kaadn do deba se, naade tup Isa ro kaag ki oo jee ken tujga tuj dīm se kic k'tupde ro kaagge tu. Deb kalan k'j'uun k'daarin do ji daamin ki oo deb kalan k'j'uun k'daarin do ji jeelin ki.

34 Ken Isa jaay k'tup k'daarin ro kaag ki se, deek oo: «Bua, 'tōalde *kusiñde, taa nakn naade ted se, naade jeel eyo.»

Gen nigj kal Isa se, naade tedn salatia oo debm ken oocinga bo uunu uunu.

35 Gōtn se jee denge daar aakina; oo jee magalge se, ooyin koogo metin ki oo deek oo: «Jee kuuy se, naan aajdenoga; ken naan bo *al-Masi ken *Raa beer oodn deer num, borse n'aaj ron mala.»

36 Asgarge kic bo terecin metin ki; naade baado ceen ki oo edin totn koojn bin ken mooy se,

37 oo deekin oo: «Ken naai jaay 'Gaar Yaudge num, aaj roi mala!»

38 Ken naade jaay utu tupin tup ro kaag ki se bo, naade raan olin kaam don ki oo: Kεse bo Gaar Yaudge.

39 Maakn jeege tun di ken tujga tuj dīm jaay k'tup k'tōalde ro kaagge tu ute naan se, deb kalan naajin oo: «Naai bo al-Masi ey la? Ken bin num, naai mala aaj roi oo aajje naaje kici.»

40 Gan deb kalan uunin kaamin deekin oo: «Naai se, 'beer Raa ki eyo. Ey num, naai 'maakn dubar ki aan goo naan kici.

41 Gen naaje se, ken k'dabarje kic doobiña. Taa naaje se k'tujga tuju. Num gan naan se, tuj te dīm eyo.»

42 Gōtn se naan deek Isa ki oo: «Isa, biin naai ade baa maakn gaari ki se, 'saap dom ki.»

43 Isa terlin oo: «'Booy beer m'ai taada: jaaki sum bo, naai 'baa te maam gōtn Raa ki.»

Kooy Isa

44 Ken kaada jaay baa kaasn katar tir se, do naanja te magalin se gōto baa ilim dib bini aan katar do teger ki.

45 Kaada paac, j'ōn j'aakin eyo. Naan ken se, kal deer magal ken k'gaan maakn *Bee Raa se, neepo raan daan ki bini aan naan ki tak.

46 Gōtn ese, Isa ood ooy makōn oo: «Bua, kom se, m'ōnisin kaam ji.» Ken naan taad taarin aas se, on kon teece.

‡ 23:30 Aak Oz 10.8.

47 Kɛn bubm asgarge jaay aak nakɲ deel se, naanɲ *nook Raa ɔɔ deek ɔɔ: «Deer deer, gaabm se, naanɲ debm daan ki!»

48 Ɔɔ jeegen kɛn baado aak nakɲ deel se, kɛn naade jaay uun terl ɓaa ɓaa se, maakde tuj se tɔnd tarkaadfege.

49 Num jee deelga deel ute naana ɔɔ mɛndgen baago kɔkɲ mɛtiɲ taa naanɲ Galile ki se, naade se paac daar ɔɔtn dɔkɔ jaay ɓo aakiɲa.

Isa k'j'ɔlinɲ maakɲ iib ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

50 Ɔɔtn se, gaaba kalan roɲ Yusup ɔɔ naanɲ se, maakɲ magalge tun kɛn lee aak mɛtn taarge se. Naanɲ se debm bɛɛ ɔɔ debm daan ki.

51 Gaabm se iino maakɲ gɛgɛr Yaudge tun k'danɲin Arimate. Ɔɔ nakɲ jeenge tɛd paac se, naanɲ ɔɔ te taariɲ maak ki eyo. Taa naanɲ iɲg aak kaak kaam *maakɲ Gaar Raa kɛn utu 'kaan se.

52 Gaabm se ɓaa ɔɲ Pilat ɔɔ tɔnd mɛtiɲa taa anɲ kɔɲ ro Isa se, naanɲ anɲ ɓaa kɔl maakɲ iib ki.

53 Pilat ɔɲiɲsiɲa ɔɔ naanɲ ɓaa ɓɔɔy ro Isa naatn ro kaag ki. Ɔɔtn se Yusup teeliɲ ute kal duubu ɔɔ ɓaa ɔɔ aaliɲ maakɲ iib kɛn j'ɔɲ ko sum ɓo j'ud k'daapiɲa. Ɔɔ iibm se, ɓii kalan j'ɔɔ k'naam te nam maak ki eyo.

54 Biin se, jeege daap daap rode taa tɛgɛr sum ɓo, *ɓii sebit se baaga.

55 Mɛndgen baago daan Isa Galile ki se, ɓaa te Yusup kalan gen ɓaa kaakɲ iibm kɛn j'ɔɔ j'aal ro Isa maak ki se.

56 Ɔɔ kɛn naade jaay ɔk terl been se, naade ɓaa tɛdo nakɲ oot nijimi ute itir gen ɓaa kɔtn ro Isa ki. Bii sebit ki se, naade iɲg tɔɔl maakde taa *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se gaasdenga gaasa ɔɔ j'ɔɲte tɛdn dim.

24

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Jn 20.1-10)

1 Bii dumas ki, tanɔɔriɲ nɔɔriɲ sum ɓo, mɛndgen se iinɲ ɓaa taa ɓaad kɛn j'ɔɔ j'aalo ro Isa maak ki se, ute nakɲ oot nijimi ɔɔ ute itir kɛn naade tɛdiɲo se.

2 Kɛn naade jaay aan se, ɔɲ ko kɛn k'gaasn taa ɓaada se, k'dircilinga naatn.

3 Num kɛn naade jaay ɛnd maak ki se, ɔɲ te ro Mɛljege Isa eyo.

4 Naade aak nakɲ se, ɔkden taad eyo. Ɔɔtn ese sum ɓo, naade naar aak gaabge dio ute kaldege raap lak lak.

5 Kɛn naade aak jeegen se, dɔrlɔ ɔɔ nirdɛ teece ɔɔ ɔɔtn se naade no dode naanɲ ki. Ɔɔ gaabgen se taadɛn ɔɔ: «Debm zɛɛɛɛ jaay l'jenki daan jeege tun ooyga kooy se tap ɓo, gen di?»

⁶ Gōtn ara se, naan̄ gōtō! Gaŋ naan̄ se duroga daan yoge tu. Naase 'saapki tu do taar ken̄ naan̄ taadseno taa naan̄ Galile ki, ⁷ ken̄ naan̄ deekseno ɔɔ: «*Goon Deba se j'utu j'an̄ kəkŋ kəl ji jee *kusinge tu. Naade utu an̄ tupm ro kaag ki ɔɔ bii k-mōtoge tu se, naan̄ utu 'duru.»

⁸ Gōtn ese se naade naar saap do taar ken̄ Isa taaddeŋo se.

⁹ Taa baad ki se, naade ɔk terlo baado taad jee metiŋ ken̄ sik-kaar-kalan̄ ute jee kuuy paacŋ ing te naade se.

¹⁰ Mēndgen baano ute labar se, naade Mari ken̄ iin̄o Magdala ki ute Jaan, Mari ko Jak ute mēndgen metiŋge kuuy kici; naade baado taadn̄ nakŋ se *jee kaan̄ naabm Isage tu.

¹¹ Ken̄ jee kaan̄ naabm Isage jaay booy taar se, naade baate tooko, booydesiŋ aan̄ gɔɔ taar jee derlge.

¹² Anum Pier se, iin̄ aan̄ baa taa baad ki. Ɔɔ ken̄ naan̄ jaay aan̄ se, no aak maakŋ baada, aak kalge kaliŋ ki sum ɔɔ num nakŋ ken̄ deel se, ɔkiŋ taad eyo. Gōtn se naan̄ ɔk terl̄ baa been̄ ki.

*Doob Emaus ki se, Isa teec naan̄ jee metiŋ ken̄ dio
(Mk 16.12-13)*

¹³ Bii ken̄ se sum 60, jee metn̄ Isa ken̄ di se, iin̄ baa baa maakŋ naan̄ ken̄ k'dan̄iŋ Emaus. Emaus ute Jeruzalem se, daaniŋ dək ɔkɔ.

¹⁴ Ken̄ naade baa baa se, uun maan̄ nakgen ken̄ deelo Jeruzalem ki se.

¹⁵ Ken̄ naade jaay maan̄ maan̄ ute naapa se, gōtn se Isa mala ɔŋ metde ɔɔ ɔk doob ute naade tele.

¹⁶ Naade aakiŋ ute kaamde, nabō dīm gaasde naade ɔŋ aak ɔkiŋ eyo.

¹⁷ Gōtn se Isa tōnd metde ɔɔ: «Metn̄ taar dī jaay 'baaki baa jaay 'lee 'naajki te naapa se?» Gōtn se naade ɔk daar yip ɔɔ maakde tuju.

¹⁸ Maakde ki se, deb kalan̄ k'dan̄iŋ Kleopas se terliŋ ɔɔ: «Jee Jeruzalem ki paac booyga nakgen deel biin̄ naane se. Ɔɔ naai 'kali ki sum 60, 'booy te ey ne!»

¹⁹ Isa tōnd metde ɔɔ «Di 60 tēda?» Naade terliŋ ɔɔ: «Nakŋ jaay aan̄ do Isan̄ iin̄o Nazaret ki se. Naan̄ se debm magal taad taar teeco taar Raa ki. Naan̄ *Raa ki ɔɔ naan̄ jeege tu se, naan̄ taad taara ute tōogŋ Raa ɔɔ tēd nakgen deel doa.

²⁰ Gaŋ *magal jee tēdn̄ serke Raajege tu, ute magaljege se ɔk ɔlin̄ ji jeege tu ɔɔ ɔjin̄ bōɔɔ don̄ ki taa j'an̄ baa tōlɔ ɔɔ naade baa tup tōlin̄ ro kaag ki.

²¹ Ey num, naaje k'j'ing k'j'ōnd doje j'ɔɔ, naan̄ 60 debm ken̄ utu kōdn̄ do gaan̄ *Israēlge. Num nakgen se jaay deel sum se, borse tēdga bii mōtɔ.

22 Deere, mēndgen kandum maakje ki se, baado taadjen taar deel doa, taa naade, tanōorin nōorin se, iin ingo taa iib ki,

23 ɔɔ naade ɔŋ te ro Isa eyo. Naade ɔk terl baado taadjen ɔɔ naade aako *kɔdn Raage ɔɔ kɔdn Raage se deekdeno ɔɔ: «Isa num, utu te kaamina!»

24 Jeejegen metinge kic iin ingo taa iib ki ɔɔ ɔŋo nakge se aan gɔɔ ken mēndge taadjeno se sum, naɔo yon se, naade aakin te te eyo.»

25 Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Naase se dose biga ɔɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado se le, naase booy ɔkki metin eyo ɔɔ naase le 'took aalki maakse do ki yɔkɔd eyo!

26 Beeki se, *al-Masi 'dabar, jaay ɔo Raa an *nooko.»

27 ɔɔ naan baagden tɔkŋ metn taargen ken Kitap taad ron ki ɔɔ naan uun metin ute Kitapm *Musa bini aan do Kitapm jee taad taar teeco taar Raa ki paac.

28 Ken naade jaay aan ceɛ naan ken naade ɔaa ɔaa maak ki se, Isa ɔaa aan gɔɔ aki gaan taaro.

29 Num gan naade ɔk daar metin ki tak deekin ɔɔ: «ɔɔp te naaje, taa kaada ɔaga ɔɔ gɔtɔ kic le, ɔkga jin.» ɔɔ naan tooko end ɔaa inŋ ute naade.

30 Ken naade inŋ ɔs kɔs do tabil ki se, Isa uun mappa jin ki, tɔom Raa, dupina ɔɔ eddesina.

31 Gɔtn se kaamde ɔɔd aaka ɔɔ naade aak jeelina; naɔo kaad ken se sum ɔo, naan iig naande ki.

32 Naade taad ute naapa ɔɔ: «Ken k'baakiro ɔaa doob ki jaay, naan taad tɔokjeki metn taar maakŋ Kitap ki se, taarin se ɔs maakjege aak eyo.»

33 Naan ken se sum ɔo, naade naar iij-ɔk terl Jeruzalem ki; ɔɔ naade ɔaa ɔŋ jeegen sik-kaar-kalan se, tusga ute jee ken leedo ute naade kalan se.

34 Ken naade jaay aan se, jee se dɔɔdden ute taargen se ɔɔ deekden ɔɔ: «Deere, Meljege se, duroga daan yoge tu deer deer ɔɔ teecoga naan Simon ki!»

35 ɔɔ naade kic taadden nakŋ ken aandeno doob ki ɔɔ kaad ken Isa uun mappa, tɔom Raa jaay ɔo, naade aak jeelin ro ki se.

*Isa teec naan jeege tun metin ken sik-kaar-kalan
(Mk 16.14-18; Jn 20.19-29)*

36 Ken naade utu taad taad sum ɔo, gɔtn se naade aak Isa mala daar daar daande ki. ɔɔ naan deekden ɔɔ: «ɔŋ tɔosn Raa 'tedn te naase!»

37 Num ken naade aakin se, nirlde teece ɔɔ beere ɔkde ɔɔ naade saap ɔɔ kaadn naane nirl nam.

38 Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Nirlse teec bin se gen di? Gen di jaay maakse naaj bin se?»

39 Aakki jimge ute jemge. Kεse maam mala. Aakki ɔ 'baado utu 'naamum ki ute jise. Nirl se, naan ɔk cεnge ute daa ro aan gɔɔ gen maam se eyo.»

40 Ken naan jaay taadden aas se, naan taadden jinge ute jenge.

41 Ken naade aakin se, maakde-raapo nabo, maakde ɔk naaja taa nakj se deel dode ɔ ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa deekden ɔ: «Gɔtse ki ara se, ɔkki nakj kɔsɔ la?»

42 ɔ naade εεp εdin kenj ken naade naannga naan se.

43 Naande ki se sum ɔ, naan uun ɔɔ.

44 Ter Isa deekden ɔ: «Kεse ɔ taargen m'ing m'taadeno, kaad ken m'tingo te naase. Beeki num, taargen *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki, jee taad taar teeco taar Raa ki ute Kaa Keem Raa taado rom ki se, utu 'kaan doobin ki paac.»

45 Gɔtn se, naan ɔɔdden bide gen booy kɔkɔ metn taar maakj Kitap ki.

46 Ter naan deekden daala ɔ: «Taa naan se ɔ, Kitap taad ɔ: *al-Masi se utu 'dabara ɔ 'kooyo ɔ daan bii k-mɔtɔge tu se, naan utu 'dur daan yoge tu.

47 Anum j'ade kupm meta Jeruzalem ki ɔ k'baa taadn metjil jeege tun do naan ki paac ute roma gen terl maakde do Raa ki taa Raa se aden tɔɔl *kusiɔdege.

48 ɔ naase se ɔ amki 'tedn saadumge.

49 ɔ maam m'utu m'aseno kɔl nakj ken Bubum taad ɔ utu aseno 'ked se. Bin num, naase se, ingki Jeruzalem ki ara bini aki kɔn tɔɔgɔ ade kiin gɔtn Raa ki se.»

*Raa uun baan ute Isa maakj raa ki
(Mk 16.19-20; NJKN 1.4-12)*

50 Gɔtn se Isa baande naatn kaam aak Betani ɔ ken naade jaay aan gɔtn ese se, naan uun jin raan ɔ ɔɔdden ɔoro.

51 Ken naan utu ɔɔdden kɔɔɔ ɔoro sum ɔ, gɔtn se naan iik took ute naade cɔkɔ ɔ Raa uun baansiɔ maakj raa ki.

52 Ken naade jaay ergo naaniɔ ki ɔ tɔɔmiɔ aas se, naade iij-ɔk terl ba Jeruzalem ki ute maak-raapo dena.

53 ɔ bii-raa, naade lee tɔɔm Raa daan ɔɔr *Bee Raa ki.

Labar Jigan γεν Isa al-Masi γεν Jan Kupm μετn taar taadjeki doobm γεν dooy Labar Jigan γεν Isa al-Masi γεν Jan

Labar Jiga γεν Isa al-Masi ken Jan raanjin se, naan raanjin jeege tun ing taa naange tun kuuy ken maakn naan Yaudge tu eyo. Jan se raan tond daap taaringe kaam kuuy tec aan goo taar jigan ken jee kuuy raanden se eyo oo maakn taaringe tun naan taad se kic bo tec kuuy. Oo ko taargen maak ki se kic bo kaam kuuy. Taargen ken naan aakin jiga cir paac se, taargen ken jeege jeel metin eyo ken Isa taad oo ute nakgen ken naan teda. Labar Jigan γεν Isa ken Jan raanjin se, denin taad ute Yaudge. Oo tap tap se naan taad ute magalgen jeel too kn metn Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Naade se bo jee taamooy Isage. Ey num Isa, ute jee metin ki se kic bo, Yaudge aan goo naade. Ken Jan jaay taad metn taar ro Yaudge tu se, ute Yaudgen ute dende sum eyo, num naan taad ute jeegen paacn do naan ki ken baate tookn taarina. Maakn kitapm ken Jan raan se, taad te metn taar koojn Isa eyo ute metn kuun naabin naan jeege tu ey kici. Na bo ken naan utu uun kuun metn taarin se, naan taadga dena ken oo Isa se naan bo Taara oo Taara se baado uun ro deba oo ting daan jeege tu taa aden 'tedn gaan Raage.

Isa se naan bo debm ken k'danin Taara se

1 Do do kin ken *Raa utu aalo kaal do naanja se, debm ken k'danin Taara se, naan utu tap. Oo naan ting te Raa oo naan mala kic bo Raa.

2 Anum do do kin ken Raa utu aalo kaal do naanja se, debm k'danin Taara se, naan ing te Raa tel.

3 Nakgen ken Raa aalde paac se, naan aalde te debm ken k'danin Taara se oo ne dim ken Raa aalin jaay te naan ey se, goto.

4 Debm ken k'danin Taara se, naan bo debm ed kaaja jeege tu. Oo kaajn naan edden se bo, woorden goto.

5 Oo gotn woer se, woer maakn gotn ken oodo na bo gotn ood se on gaasin te eyo.

6 Bii kalan se Raa olo debm kaan naabina oo naan se ron Jan*.

---

* 1:6 Jan ara se k'taad ute Jan-Batist.

⁷ Naan̄ baadō gen̄ tēdn̄ saada, taa taadn̄ saadn̄ gōtn̄ wōor se jeege tu, ken̄ bin se jeege paac jaay booy akga taariñ num, 'kuunu.

⁸ Jan se, naan̄ 6o gōtn̄ wōor eyo, num naan̄ se baadō taadn̄ saadn̄ debm ken̄ k'dan̄iñ gōtn̄ wōor se 6o jeege tu.

⁹ Debm k'dan̄iñ Taara se, naan̄ se 6o gōtn̄ wōor mala mala, ken̄ naan̄ jaay baadō do naan̄ ki se, wōor gōtō jeege tu paac.

¹⁰ Num debm k'dan̄iñ Taara se, naan̄ baadoga do naan̄ ki ɔɔ Raa aalo do naan̄a se utu ro naan̄a, na6o jee do naan̄ ki se, ɔñ jeeliñ te eyo.

¹¹ Naan̄ baadō gōtn̄ taasinge tu, na6o taasinge mala kic 6o baate dōodn̄ kōkiña.

¹² Num gan̄ jee metingen took uunga taariña ɔɔ aalga maakde don̄ ki se, naan̄ ɔddēnga dōobo taa naadē tēdn̄ gaan Raage.

¹³ Ken̄ naadē jaay tēd gaan Raage se, naadē se jikilimge 6o toojdē eyo ɔɔ kēse ute maakje jikilimge eyo, num Raa mala 6o tēdden̄ naadē se tēdga gēninge.

¹⁴ Debm ken̄ k'dan̄iñ Taara se, tēdga debkilimi ɔɔ naan̄ baadō iñg daanjege tu ɔɔ naaje se j'aakga *nookiña; ɔɔ nookñ naan̄ se Bubiñ Raa 6o ēdīno, naan̄ 6o Gooniñ kalan̄ lak se. ɔɔ naan̄ se, debm bēē aak eyo ɔɔ taad taar met̄ ki ɔɔ ken̄ taad jeege tu jaay ɔlden̄ naadē jeel Raa mala mala se kic 6o, naan̄a.

¹⁵ Ken̄ Jan jaay aakiñ se naan̄ taad saadn̄ naan̄ se jeege tu ɔɔ: «Aakki! Kēse 6o gaabm maam taadseno taariña m'ɔɔ: «Debm utu baadō metum ki se, naan̄ magal cirum maama ɔɔ naan̄ se do dōkiñ ken̄ j'oojum te ey kic 6o, naan̄ utu tap.»»

¹⁶ Taa naan̄ se 6o aan̄ gōɔ naan̄ maakiñ jiga do jeege tu se, tēdjekiga bēē den̄ aak eyo. ɔɔ bēēñ se bōrse kic 6o, utu tēdjeki tēd rōk.

¹⁷ Do dōkiñ se Raa ɔlo *Musa 6o baadō taad *Ko Taariñ jeege tu. Num ken̄ baadō taad bēē Raa ute taar met̄ ki se, Isa *al-Masi.

¹⁸ Nam nam 6ii kalan̄ aak te Raa eyo. Num Gooniñ kalan̄ lakñ tñg te Bubiñ tēle se 6o, taad jeege tu ɔlden̄ naadē jeel Raa se.

Jan-Batist taad saadīna

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.15-18; Jn 5.33-36)

¹⁹ Gōtn̄ se magal Yaudgen maakñ gēger ken̄ Jeruzalem ki ɔlo *jee tēdn̄ serke Raage tu ute Lēbige baadō tōnd metn̄ Jan ɔɔ: «Naai tap 6o nan̄a?»

²⁰ ɔɔ Jan se ɔyden te taar dīm eyo, deekdensiñ naandē ki tal ɔɔ: «Maam se, *m'al-Masi eyo.»

²¹ Tēr naadē tōnd metiñ daala ɔɔ: «Bin se naai tap 6o nan̄a? Lō naai 6o *Eli do dōkiñ se la?» Naan̄ tērlēden̄ ɔɔ: «Maam se m'naan̄ eyo.» Tēr naadē tōnd metiñ kuuy daala ɔɔ: «Lō naai 6o debm

taad taar teeco taar Raa ki ken taado do dakiñ se la?» Naan terlden ɔ: «Gɔtɔ.»

²² Gɔtn se naade deekiñ ɔ: «'Taadjɛn tu naai tap ɔo naŋa? Taa naaje se, j'ɔljeno kɔl naaba gɔti ki taa naaje k'ɔaa taadn jeege tun ɔljeno se. Naai mala tap ɔo taadjɛn tu, naai tap ɔo naŋa?»

²³ Jan-Batist terlden ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki k'danjiñ Ezayi ken taado do dakiñ ɔ:

Maam ɔo mind debm ken taad do kɔd-baar ki m'ɔ:

Doobm Mɛljege se 'tɛdɪnsinki jiga toodn tal.†

²⁴ Gañ jeege magal Yaudge ɔldeno gɔtn Jan-Batist ki se jee mɛtiŋge se, *Parizige.

²⁵ Gɔtn se naade tɔnd mɛtiñ ɔñ eyo ɔ: «Ken naai ɔo al-Masi eyo, ɔ *Eli eyo, ɔ tɛr debm taad taar teeco taar Raa ki ken utu ade ɔaa se eyo, num naŋa taa di jaay ɔ *batiz jeege se?»

²⁶ Gañ Jan-Batist terlden ɔ: «Maam se m'batiz jeege ute maane sum. Anum debm kalan utu maakse ki se, naase 'jeeliñki eyo.

²⁷ Naan ɔo debm ken utu ɔaado mɛtum ki ɔo maam se, kɔl saan kic ɔo m'aas geŋ no tuutiñ eyo.»

²⁸ Nakgen se paac deel maakŋ naan Betani ki do ool Jordan ken kaam naane, gɔtn se ɔo gɔtn ken Jan-Batist lee batizn jeege.

*Isa se naan ɔo *Goon Baatn Raa*

²⁹ Mɛtbeenki se, Jan-Batist jaay aak Isa utu ɔaado gɔtiñ ki se, naan deek ɔ: «Aakki! Kɛse ɔo Goon Baatn Raa ken utu kɔɔdn *kusiñ jeege do naan ki se.

³⁰ Taa naan se ɔo maam m'taado m'ɔ: debm utu ɔaado mɛtum ki se, naan magal cirum maama. Ken do dakiñ j'oojum te ey ɔɔrt se, naan utu tap.

³¹ Maam mala kic ɔo m'jeeliñ eyo ken kɛse ɔo naan se, anum m'ɔaado *m'batiz jeege te maane se, taa m'an taadn gaan *Israɛlge tu an jeele.»

³² Tɛr Jan-Batist taad saadn geŋ Isa deek ɔ: «Maam m'aako *Nirl Raa ɔɔyɔ maakŋ raa ki aan gɔɔ dɛɛɛ ɔaado inŋ don ki.

³³ Ey num maam se, m'jeeliñ eyo naɔo debm ɔlumo ɔo m'batiz jeege ute maane se, naan ɔo debm taadumo ɔ: debm naai utu 'kaakŋ Nirl Raa 'ɔɔy ɔaado kiŋg don ki se, naan se ɔo debm ken utu *batizn jeege ute Nirl Salal.

³⁴ Nakŋ se maam mala m'aako te kaamuma ɔo maam se m'saada, naan se Goon Raa dɛere.»

*Jee mɛtn Isa ken deet deet
(Mt 4.18-22)*

† 1:23 Aak Eza 40.3.

35 Metbeenki se, Jan-Batist baado ing te jee metin ken di se gotn ese daala.

36 Ken jaay Isa deel deel se, Jan-Batist ondin kaama tak oo deek oo: «Aakki! Kese bo *Goon Baatn Raa.»

37 Ken jee metn Jan-Batist ken di jaay booy naan taadden se, naade iin ok metn Isa.

38 Isa jaay terl aakde naade utu baado metin ki se, naan deekden oo: «Naase 'jeki dio?» Naade terlin oo: «Raabi, naai ing gay?» (Raabi se, je deekn oo: Debm dooy jeege.)

39 Gotn se Isa terlden oo: «'Baakiro aki baa kaaka.» Oo naade tumo te naan tele oo baado aak gotn ken naan ing. Oo naade oop ing te naana. Kaad ken naade aan got ken ese se teger.

40 Gan maakn jeege tun di ken booyo taar Jan-Batist, jaay oko metn Isa se, deb kalan se ron Andre; naan bo gena Simon Pier.

41 Ken Andre jaay iin on Isa se, naan baa on genaon Simon Pier bo deete. Gotn se naan deekin oo: «Naaje se, j'onjoga *al-Masi. (Al-Masi ute taar Gerek se je deekn oo: *Krist)‡.»

42 Andre se ok baan te genaon gotn Isa ki. Ken naade jaay aan se, Isa ond kaama ro Simon ki oo deekin oo: «Naai se Simon goon Jan, num naan ki se jaay dani Sepas.» (Ro Sepas se, ute taar *Ebre se je deekn oo: delbe.)

43 Metbeenki se Isa uun doa gen baa taa naan Galile ki. Gotn se, naan on Pilip oo deekin oo: «Naai se ok metuma.»

44 Pilip se, naan goon jee Betsaida oo Betsaida se bo, maakn naan Pier ute gen genaon Andre kici.

45 Ter Pilip se baa on Natanael deekin oo: «Naaje j'onjoga debm ken Raa ol *Musa raanjo maakn *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo taarin se kici. Naan bo, Isan kod Nazaret ken goon Yusup se.»

46 Gotn se Natanael terlin oo: «Maakn naan ken Nazaret ki se bo, ade kon teecn nakn beε kic dey la?» Gan Pilip deekin oo: «'Baado aaka.»

47 Ken Isa jaay aak Natanael utu baado gotin ki se, naan taad jeege tu oo: «Aakki! Kese bo kod *Israel mala. Naan taad taar met ki *salal.»

48 Gotn se Natanael terlin oo: «A-a naka, naai 'jeel onjum gay?» Gan Isa terlin oo: «Ken Pilip jaay utu baai baa daja se, maam m'aaki naai ing king metn ko ba ki se.»

49 Natanael terlin oo: «Debm dooy jeege, naai se Goon Raa; naai bo Gaar Israelge.»

50 Gan Isa terlin oo: «Taa maam taadiga taad m'oo m'aakiga kaak metn ko ba ki se bo, naai aal maaki dom ki la? Naan ki se, naai utu kaakn nakgen magal cir naan se daala.»

‡ 1:41 Krist se je deekn oo: naan bo debm Raa bo onjo gen kaajn jeege.

⁵¹ Ter Isa taadın ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: utu aki kaakɲ maakɲ raa utu kɔɔɔf wan ɔɔ ute doobm *Goon Deba se *kɔɔɔn Raage utu ano bɔɔyo ɔɔ an kooko.»

2

Isa ute jee metin ki baa gɔtn kɔkɲ mend ki

¹ Ken bii di jaay deele ɔɔ aan bii k-mɔtɔge tu se, jeege baa kɔkɲ menda maakɲ naan ken Kana ken taa naan Galile ki. Ɔɔ biin se ko Isa kic ɓo utu gɔtn ese.

² Gɔtn se Isa kic ute jee metin ki, k'danɔdeno baadoga gɔtn kɔkɲ mend ken se kici.

³ Gan tɔtn koojn biɲ ken j'ed jeege tun baado se baa nanja. Gɔtn se ko Isa baa taad goonin Isa ki ɔɔ: «Bεε, tɔtde se nanja.»

⁴ Num gan Isa terl koɲ ki ɔɔ: «Kaaya, naabm maam m'ted se, naai ɓo am taad eyo, ɔɔ kaadn maam m'an tedn naabm se le, utu aan te ey ɓortɔ.»

⁵ Gɔtn se ko Isa taad jee tedn naabge tu ɔɔ: «Nakɲ naan utu asen taad paac se, 'tedinsin ki.»

⁶ Anum gɔtde ki se, ɔk dugulgen gen koa mεεε ken Yaudge tɔmb maane gen lee tugɲ rode taa tedn aak bεε naan *Raa ki ɔɔ duguldege se ɔs kɔɔyo ɔɔ ey le ɔs kɔɔyo mii.

⁷ Isa taad jee tedn naabge tu ɔɔ: «Dugulge se baa doocdeki ute maane.» Ɔɔ jee tedn naabge se, baa tak dooc maane dugulge tun se celel celel.

⁸ Ken naade dooc dugulge aas se, Isa taad jee tedn naabge tu ɔɔ: «Bɔrse se, 'tak 'baa edki debm ken j'ondin naan gen kɔsɔ se.» Ɔɔ naade tak baa edin.

⁹ Ken naan jaay uum naam maane se, naamin delga tɔtn koojn biɲ. Num tɔtn se naan jeel gɔtn k'baansin eyo. Anum jee tedn naabgen tako maane se, naade kalde ki sum ɓo jeel gɔtina. Gɔtn se debm ken j'ondin naan gen kɔsɔ se, naar danjo gaabm menda se,

¹⁰ ɔɔ naan deekin ɔɔ: «Jeege paac ken jaay baadoga gɔtn kɔkɲ mend ki num, j'edden tɔtn koojn biɲ atak ɓo deete. Ɔɔ ken naade aay derɛnɲa te maraadde jaay ɓo, j'edden tɔtn ken atak baat se, kaam mɔɔtn. Gan naai num ed tɔtn atak baat se ɓo deete ɔɔ ɔɲ ken atak tap ɓo kaam mɔɔtn.»

¹¹ Kana ken taa naan Galile ki se ɓo, gɔtn ken Isa baag tedn nakɲ-kɔɔbingen deet deetn ken j'ansin kaakɲ jeele. Nakɲ-kɔɔbgen naan ted se, naan taad *nookin jeege tu ɔɔ jee metin ki se took aal maakde don ki.

¹² Ken nakgen se jaay deel se, Isa iin te koɲa, jee metin ki ɔɔ te genaange bɔɔy baa maakɲ geger ken Kaparnayum ki. Naɓo, Kaparnayum ki se, naade tingo bii kandum sum.

*Isa tuur jee tēdn zogen maakŋ *Bee Raa ki
(Mk 11.15-18; Mt 12.38-40; Lk 19.45,46)*

13 Kēn Isa jaay aak *laa Paakŋ gēn Yaudge ɔppga gōor se, naan̄ iin̄ ook ɓaa Jeruzalem̄ ki.

14 Kēn naan̄ aan Jeruzalem̄ ki, jaay end daan ɓoor Bee Raa ki se, ɔŋ jee tēdn zo marange, gēn baatge, ute gēn dēerge ɔ gōtn se, naan̄ ɔŋ jee lee pēlekŋ gursgen gēn taa naan̄gen kuuy utu in̄g kinḡ gōtn ese kici.

15 Kēn Isa jaay aakde se naan̄ tōs kōlō ɔ tēdn̄ ria. Gōtn se naan̄ tuurde paac daan ɓoor Bee Raa ki se, baatdege ute marandege. Naan̄ tōt tōl tund te tabil jee pēlekŋ gursgen ese, ɔ gursdege se kic ɓo si wōok kalan̄ kalan̄.

16 Ɔ naan̄ taad jee tēdn zo dēerge tu ɔ: «Naksege se ɔɔd teecdeki naatn gōtn ara! Ɔnte 'tēdki ɓee Bubum se 'tēdn gōtn tēdn suuk!»

17 Jee mētin̄ ki jaay saap do nakŋ naan̄ tēd se, naade saap ɔŋ taar kēn k'raan̄iŋo do dōkin̄ kēn ɔ: *Raama, maam se m'je bei. Maakje kēn maam m'ɔk do ɓee naai ki se den aak eyo ɔ tulum maakum ki aan gōo poodo.**

18 Gaŋ magal Yaudge taadn̄ ɔ: «Nakŋ kōɔɓm gay kēn naai ajen 'tēd jaay naaje j'an kaakŋ jeel ro ki ɔ ajen taadn̄ ɔ naai se ɔk dōobo gēn tēdn nakgen se?»

19 Isa tērlēn ɔ: «Bee Raa daar se, 'tōokin̄ki naatn, daan ɓiige tun mōtō sum ɓo maam m'an̄ kiin̄in̄ gōtin̄ ki.»

20 Gōtn ese magal Yaudge tērlin̄ ɔ: «Bee Raa se, naaje j'ɔk ɓaara si-ɔɔ-kaar-mēce jaay j'iin̄ j'aasiŋa. Gaŋ naai num ɔ daan ɓiige tun mōtō ki sum ɓo an̄ 'kiin̄ kaasn̄ gōtin̄ ki bin ne?»

21 Kēn Isa jaay taadden taa ɓee bin se, naan̄ aalden kaal naagŋ taara. Ey num naan̄ taad te roŋ mala.

22 Taa naan̄ se ɓo kēn Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, jee mētin̄ ki ɓaa saap ɔŋ taar kēn naan̄ taaddeno se ɔ tē naade took do taar kēn k'raan̄iŋo do dōkiŋa ɔ ute taargen Isa taaddeno.

Isa jeel nan̄ nakŋ maakŋ debkilim ki

23 Kaad kēn Isa utu Jeruzalem̄ ki maakŋ *laa Paak gēn Yaudge se, naan̄ tēdoga nakŋ-kōɔɓge dēna kēn taad jeege tu an kaakŋ jeel ro ki ɔ kēn jeege jaay aak nakŋ-kōɔɓgen naan̄ tēd se, maakde ki se, jeege dēna aal maakde don̄ ki.

24 Gaŋ Isa aalde maak ki eyo, taa naan̄ se jeel nan̄ maakde paac.

25 Nakŋ maakŋ debkilim ki se naan̄ je nam ɓo an̄ tēdn̄ saadn̄ eyo, taa naan̄ mala se jeel nan̄ nakŋ kēn maakŋ debkilim ki.

* 2:17 Aak KKR 69.10.

3

Nikodem baa tɔnd mɛtn Isa
(Mt 18.3; Jn 1.12-13; 1Pr 1.3,23)

¹ Maakɲ jeege tun k'danɲe *Parizige se, gaaba kalaɲ k'danɲɲ Nikodem ɔɔ naaɲ se debm maakɲ magal Yaudge tu kici.

² Bii kalaɲ naaɲ baado ɔɲ Isa nɔɔr tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje se k'jeeli naai se debm dooy jeege *Raa ɓo ɔlio, taa nakɲ-kɔɔbgen naai 'tɛɲɲ se, debm kɛn Raa te naaɲ ey num aɲ kɔɲ tɛɲɲ eyo.»

³ Gaɲ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: debkilim jaay j'ooj k'dɔɔliɲ te kuuy ey se, naaɲ kɔɲ kaakɲ *maakɲ Gaar Raa eyo.»

⁴ Gɔtn se Nikodem tɛrliɲ ɔɔ: «Debkilimi gɔɔlga gɔɔl kic ɓo j'an kɔɲ koojɲ dɔɔl la? Naaɲ 'kɔɲ kɛnd maakɲ koɲ ki daal jaay j'an koojɲ dɔɔl ne?»

⁵ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: debm jaay j'oojiɲ te ute maane eyo ɔɔ te *Nirl Raa ey se, naaɲ 'kɔɲ kɛnd maakɲ Gaar Raa ki eyo.

⁶ Debm kɛn debkilimi ɓo oojiɲ se, naaɲ goon debkilimi, num gaɲ debm kɛn Nirl Raa ɓo oojiɲ se, naaɲ se gɛn Nirl Raa.

⁷ Taar kɛn maam m'taadi m'ɔɔ: bɛɛki num j'asen koojɲ dɔɔl kuuy se, ɔɲte deel doi.

⁸ Kɛn kuulu jaay baagga kɔɔ se, naaɲ ɔɔ baa gɔtn naaɲ jen ro ki; naai se 'booy booy ɓo gɔtiɲ sum, ey num gɔtn naaɲ iɲɲno ɔɔ gɔtn naaɲ ɔɔ baa se, naai 'jeel eyo. Bin ɓo debm kɛn j'oojiɲ te Nirl Raa se, tec aan gɔɔ naaɲ se kici.»

⁹ Gɔtn se Nikodem deekiɲ ɔɔ: «Nakɲ se 'tɛɲɲ ɔɔ dɔɔ?»

¹⁰ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «Naai debm dooy *Israelge kic ɓo, taar se naai 'jeel ɔk mɛtiɲ ey la!

¹¹ 'Booy bɛɛ maam m'ai taada: naaje se k'taad nakgen naaje k'jeel j'ɔk mɛtiɲa, ɔɔ k'taadsen nakɲ naaje j'aako te kaamje, gaɲ naase se ɔɲ 'tookki te do saadɲ naaje ki eyo.

¹² Kɛn maam m'taadsen te nakgen do naaɲ ki se kic ɓo, naase 'tookki eyo. Ɔɔ kɛn m'baagsega taadɲ te nakgen maakɲ raa ki se, naase aakki kuun taarum ɔɔki dɔɔ?

¹³ Taa bii kalaɲ nam ook aan te maakɲ raa ki eyo; kɛn bɔɔyo maakɲ raa ki se, *Goon Deba kaliɲ ki sum.

¹⁴ Aan gɔɔ *Musa do kɔɔd-baar ki se, ɗaap wɔɔjɲ maala* ɔɔ uun ɗaariɲ raan do kaag ki, maam Goon Deba kic ɓo j'utu j'am kuun kɔlum raan bini.

¹⁵ Bin ɓo debm kɛn aalga maakiɲ do maam ki se, naaɲ 'kɔɲ *kaajɲ gɛn daayum.

* 3:14 Taa debm wɔɔjɔ dɔɔɲinga jaay tɛrl aakga wɔɔjɲ kɛn k'daapiɲ ute maala se ɔɲ lapi. Aak Nmb 21.9.

16 Taa Raa se, naan̄ je jeege den̄ aak eyo, naan̄ ɔlo Goon naan̄ kalan̄ lak, taa debm̄ jaay aal maakin̄ do naan̄ ki se, naan̄ 'kəŋ kut eyo, gaŋ naan̄ se kəŋ kaajŋ ɣen̄ daayum.

17 Raa jaay ɔlo Goonin̄ do naan̄ ki se, ɣen̄ kəŋŋ bɔɔrɔ do jeege tu eyo. Num gaŋ naan̄ ɔlin̄o do naan̄ ki se ɣen̄ kaajŋ jeege.

18 Debm̄ jaay aalga maakin̄ do naan̄ ki se, bɔɔrɔ kooɔn̄ don̄ ki eyo. Num gaŋ debm̄ baate kaal maakin̄ do naan̄ ki se, naan̄ se bɔɔrɔ oocga don̄ ki. Taa naan̄ baatega kaal maakin̄ do Goon Raa kalan̄ lak se.

19 Kɛse ɔo bɔɔr kɛn̄ Raa utu kəŋŋ do jeege tu. Taa debm̄ kɛn̄ k'dan̄in̄ ɣɔtn̄ wɔɔr se ɔaado do naan̄ ki, naɔo jikilimge se je ɣɔtn̄ ɔɔf se ɔo cir ɣɔtn̄ wɔɔrɔ taa nakgen naade tɛd se, nakgen *kusina.

20 Taa debm̄ tɛdn̄ nakŋ kusin̄ se, naan̄ je ɣɔtn̄ wɔɔr eyo ɔɔ je aɔe ɔaa ɣɔt kɛn̄ wɔɔr eyo taa naan̄ ɔeere sɔm nakgen naan̄ tɛd se mɛtin̄ teece.

21 Gaŋ debm̄ kɛn̄ lee te kɛn̄ mɛt ki se, naan̄ ɔaa ɣɔt kɛn̄ wɔɔrɔ taa j'kaakŋ naabm̄ naan̄ tɛd se 'tood tal ɔɔ naabin̄ naan̄ tɛdn̄ se aan̄ ɣɔɔ kɛn̄ Raa jen̄ rɔ ki.»

Jan-Batist taad taar Isa daala

22 Kɛn̄ nakgen se jaay paac deel se, Isa iin̄ ɔaa te jee mɛtin̄ ki taa naan̄ Jude ki. Naade ɔaa tin̄ɣ ɣɔtn̄ ese ɔɔ Isa lee *batiz jeege.

23 Kaad kɛn̄ se Jan-Batist kici utu in̄ɣ Aynon ki kɛn̄ cɛɛ Salim ki, naan̄ kic lee batiz jeege, taa ɣɔtn̄ se ɔk maane den̄a. ɣɔtn̄ se jeege ɔaado ɣɔtin̄ ki ɔɔ naan̄ batizɔe.

24 Taa kaad kɛn̄ se, Jan-Batist j'ɔkin̄ te dangay ki ey ɔɔrtɔ.

25 Gaŋ ɔii kalan̄ maakŋ jee mɛtn̄ Jan-Batist ki se, baag naajŋ te kɔd̄ Yaud kalan̄ bini taa tug rɔ kɛn̄ debkilimi tɛdn̄ aak bɛɛ naan̄ Raa ki se.

26 Jee mɛtn̄ Jan-Batist ki se, ɔaa ɔŋ Jan deekin̄ ɔɔ: «Debm̄ dooy jeege, debm̄ kɛn̄ in̄go te naai do jɛŋ ool Jordan kɛn̄ kaam naane se, ɔɔ kɛn̄ naai 'taado saadin̄ jeege tu se, ɔɔrse naan̄ kic baagga batizŋ jeege ɔɔ jeege se paac ru ɔaa ɔaa ɣɔtn̄ naan̄ ki.»

27 Jan-Batist tɛrlden̄ ɔɔ: «Debkilimi se, kɛn̄ Raa jaay undin̄ te kul dim̄ ey se, naan̄ kalin̄ ki kəŋ tɛdn̄ dim̄ eyo.

28 Naase mala saadumge kɛn̄ maam taadseno m'ɔɔ: maam se, *m'al-Masi eyo, num gaŋ maam Raa ɔlumo kɔl ɔo naanin̄ ki.

29 Naase kic 'jeelki, debm̄ ɔk mɛnda se, naan̄ ɔo gaabm̄ mɛnd se ɔɔ mɛdn̄ gaabm̄ mɛnd in̄ɣ cɛɛŋ ki se booy taarin̄a ɔɔ taarin̄ se ɛdn̄ maak-raap den̄ aak eyo. Maam kic maakum-raapo ɔɔ maak-raapm̄ se den̄ aak eyo.

30 Bɛɛki se, ɔŋ naan̄ magal ɔaa ute naanin̄a ɔɔ maam m'kɔɔpm̄ baata m'ɔɔy m'ɔaa ute naanuma.»

Debm ken bɔɔyo maakɲ raa ki

³¹ Jan taad daala ɔɔ: «Debm ken bɔɔyo maakɲ raa ki se, naan magal do nakge tun ɓaa se paac. Gaɲ debm ken j'oojin do naan ki se, naan se debm do naan ki ɔɔ naan taad kic ɓo te nakgen do naan ki ese sum. Num debm ken bɔɔyo raan se, naan magal do nakge tun ɓaa se paac.

³² Naan se saada do nakɲ ken naan aako te kaamina ɔɔ ken naan booyo te biɲa, naɓo nam jaay tookɲ do saadn naan ki se gɔtɔ.

³³ Gaɲ debm took do saadn naan ki se, naan jeel maakin ki, Raa se taad taar met ki *salal.

³⁴ Taa debm ken Raa ɔliɲo se, naan taad taar Raa, taa Raa eɗin Niriɲa ɔɔ eɗinsin te maraadiɲa.

³⁵ Raa Bubu se je Gooniɲa ɔɔ naan ɔɲin nakge paac kaam jina.

³⁶ Debm jaay aalga maakin do Goon ki se le, naan kɔɲ *kaajɲ gen daayum. Ɔɔ debm jaay baate kaal maakiɲa do Goon ken se le, naan kɔɲ kaaj eyo, num gaɲ daayum Raa se maak-taarin ing don ki.»

4*Isa taad te mɛnd *Samari*

¹ Ken Isa jaay booy ɔɔ *Parizige booyga ɔɔ naan jee metin ki tedga dena ɔɔ naan lee *batiz jeege den cir gen Jan se,

² ken tap se, Isa mala ɓo lee batiz jeege eyo, num jee metin ki ɓo lee batiz jeege.

³ Gɔtn se Isa iin ɔɲ taa naan Jude se ɔɔ ɔk terl ɓaa taa naan Galile ki daala.

⁴ Gen ɓaa Galile ki se, beeki se, naan utu 'kaal taa naan Samari ki jaayo.

⁵ Ken naan jaay aal kaal taa naan Samari ki se, naan aan maakɲ naan ken k'danin Siikar. Ɔɔ Siikar se, naan ceɛ maakɲ gɔt ken *Yakub eɗo do dakin goonin Yusup ki.

⁶ Gɔtn ese ɔk budu ɔɔ budn se k'danin budn Yakub. Ken Isa jaay aan gɔtn ese se, kaada aasga katarā tir ɔɔ naan jaay lee ɔɔ se ɓaa ing ceɛ bud ken ese.

⁷ Gɔtn se mɛnd Samari kalaɲ bini ɓaado gen takɲ maane. Isa deekin ɔɔ: «Eɗumo tu maane m'kaaye.»

⁸ Kaad ken se jee metin ki ɓaaga maakɲ geger ki taa adeno ɓaa dugɲ nakɲ kɔsɔ.

⁹ Gaɲ mɛnd ken mɛnd Samari se deek Isa ki ɔɔ: «Naai le kɔɗ Yaud, num 'tɔnd metn maan kaaye gɔtn maam mɛnd Samari ki se, gen dɔo?» (Taa Yaudge ute Samarige se le, taarde ɓaa eyo.)

¹⁰ Gɔtn se, Isa terlin ɔɔ: «Ken naai jaay 'jeel nakɲ ken *Raa utu kedn jeege tu se num, debm ken deeki ɔɔ eɗumo maane

m'kaay se, ey num naai 60 'tɔnd mɛtn maan kaaye gɔtin ki. Ɔo naan se ai kɛdn maan daayum tood ɔy kɔl kɔl ɔɔ ɛd kaaja.»

11 Gaŋ mɛnda se deekin ɔɔ: «Naka, budu se lɛ jɛrlɛ ɔɔ naai lɛ ɔk dɛlɛ eyo. Num maan daayum tood ɔy kɔl kɔl ɔɔ ɛd kaaja se an kɔŋ gay?»

12 Bugje Yakub kɛn udjeno budn se, naan mala, gɛninge ɔɔ te maalinge kic 60 aayo bud kɛn ara. Num naai se, magal cir bugje Yakub la?»

13 Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Debm kɛn aay maan bud kɛn ese se, tɛdga sum 60 maane utu an tɔɔl kuuy daala.

14 Num debm kɛn jaay 'kaay maan maam m'an kɛd se, mɔɔtn kuuy maane an tɔɔl eyo, taa maan maam m'an kɛd se, daayum toodn kɔy kɔl kɔl maakin ki ɔɔ an kɛdn *kaajŋ gɛn daayum.»

15 Gɔtn se mɛnda deekin ɔɔ: «Naka, ɛdumo maan se taa mɔɔtn kuuy maane am tɔɔlum eyo, ɔɔ maam lɛ mɔɔtn m'ade 6aa ara gɛn takŋ maan ey sum.»

16 Isa deekin ɔɔ: «'Baa danɔ gaabi ɔɔ tum '6aakiro kalan gɔtn ara.»

17 Gaŋ mɛnda se tɛrliŋ ɔɔ: «Maam se m'ɔk gaab eyo.» Gɔtn se, Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Taar kɛn naai 'taad ɔɔ maam se m'ɔk gaab ey se, kɛse mɛt ki.

18 Taa naai se 'tɔkoga gaabge mii, num gaabm kɛn naai inŋ ɔɔrse se gaabi eyo. Taa naan se, taar naai 'taad se taar mɛt ki.»

19 Gɔtn se mɛnda deekin ɔɔ: «Naka, maam m'aaki naai se, debm taad taar teeco taar Raa ki.

20 Ey num bubm naajege se, eem Raa do ko kɛn ese, num naase Yaudge lɛ ɔɔki gɔtn keem Raa se, maakŋ gɛgɛr Jeruzalem ki kaliŋ ki sum.»

21 Isa deekin ɔɔ: «Ko naka, 'took taar kɛn maam m'taadɪ se: kaadin utu kaana gɛn keem Raa Bubu se, naase anki 6aa kɔŋ keem do ko kɛn ara ki eyo ɔɔ Jeruzalem ki eyo kici.

22 Naase jee Samari ki se lɛ, eemki Raa kɛn naase 'jeel ɔkki mɛtin eyo. Num gaŋ naaje Yaudge se naaje k'j'eem Raa kɛn naaje k'jeel j'ɔk mɛtiŋa, taa debm utu kaajŋ jeege se adɛ teecn daan Yaudge tu.

23 Num kaadin se utu 'kaana ɔɔ ɔɔrse kaadin se aasga, *Nirl Raa se utu tɛdn jeege se 'jeel keem Raa mala mala. Jeegen eem Raa bin se 60 kɛn Raa Bubu jen ro ki.

24 Raa se naan 60 Mɛl-kaaja ɔɔ jee jaay an keemin naan mala mala se, jee se kɛn Nirliŋ tɛddɛnga naadɛ aasga jee an lee keeme. Naadɛ se 60 kɛn naan ɛddɛnga kaaja.»

25 Gɔtn se mɛnda taadin ɔɔ: «Maam se m'jeel debm k'danŋ *al-Masi, kɛn ute taar Grɛk k'danŋ *Krist se, utu adɛ 6aao. Kɛn naan jaay 6aadoga se utu ajɛn taadn tɔɔkŋ mɛtn nakgen se paac kalan kalan.»

26 Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Debm kɛn taadɪ se 60, maama.»

27 Gōtn se jee metin̄ ki baado ɔjina. Ken naade jaay aak Isa taad taad te mēnda se*, paac ɔkden taad eyo. Num gan̄ debm ken jaay an̄ taadn̄ ɔ naai 'je dī? Lɔ taad te mēnd se, gen̄ dī se gōtɔ?

28 Gōtn ese mēnda iin̄ ɔn̄ kooyina ɔ ɔk tērl̄ baa maakn̄ gēger ki ɔ baa taad jeege tu ɔ:

29 «'Baado aakki tu. Maam m'ɔno gaabm naane se, taad tɔdumo metuma do nakge tun maam tēdo se paac. Naan̄ se ɔ 'tēdn̄ al-Masi le dāam?»

30 Jeege se teeco maakn̄ gēger ki ɔ baado ɔn̄ Isa.

31 Kaad ken mēnda jaay tērl̄ baa been se, jee metn̄ Isa ki taad dɔokin̄ taara ɔ: «Debm dooyje, baado ɔs jaayo.»

32 Gan̄ naan̄ tērl̄den ɔ: «Nakn̄ kɔsn̄ ken maam m'lee m'ɔs se naase 'jeelki eyo.»

33 Gōtn se jee metin̄ ki taad te naapa ɔ: «Kaadn̄ naane nam edinga nakn̄ kɔsɔ le dāam?»

34 Tērl̄ Isa taadden daala ɔ: «Kese ɔo nakn̄ kɔsuma: maam Raa ɔlumo se, taa m'an̄ 'tēdn̄ nakn̄ ken maakin̄ jen ro ki, ɔ naabm ken naan̄ edumsin̄ se m'an̄ tēd kaas te doobina.

35 Naase lee 'taadki ɔki: «Kaadn̄ kɔjɔ se, ɔɔpga laapa ɔɔ jaayo.» Num maam m'deeksen m'ɔ: uunki kaam se, aakki maakn̄-gōtɔ se tēdga gen̄ kɔjɔ.

36 Debm kɔjn̄ maakn̄ gōtɔ se ɔorse ɔo baagga kɔn̄ bēdina, taa naan̄ tus tus nakgen naan̄ ɔj† se gen̄ tin̄g gen̄ daayum. Taa naan̄ se debm kɔɔcɔ ute debm kɔjn̄ maakn̄ gōtɔ se, naade paac maakde raap aas kaasa.

37 Kaañ kaa taar ese se, taad taar met ki, ken deek ɔ: «Deb kalan̄ baado ɔcɔ, debm kuuy ɔo baado ɔjɔ.»

38 Maam se m'ɔlse gen̄ kɔjn̄ maakn̄ gōtn̄ ken naase 'naamki te dubar naabin̄ eyo; jee kuuy naab dabaro, num gan̄ naase se, 'baado ɔn̄ki ɔo ɔjki kɔj sum.»

39 Maakn̄ gēger ken ese se *Samarige dena ken took aal maakde do Isa ki, do taar mēnd ken deekdeno ɔ: «Naan̄ taad tɔdumo metuma do nakge tun maam m'tēdo se paac.»

40 Ken Samarige jaay baado ɔn̄ Isa se, naade tɔnd metin̄ ɔ: «In̄g te naaje.» Gōtn se Isa ɔɔp in̄g te naade bii dio.

41 Gōtn se do taar ken Isa taadden se, jee took aal maakde don̄ ki se den̄ cir daala.

42 Gōtn se naade taad mēnd ki ɔ: «Naaje j'aal maakje don̄ ki se, do taar naai ki sum eyo. Num naaje mala k'booyga te bije ɔ k'jeelinga deere, naan̄ se ɔo Debm Kaajn̄ jeegen do naan̄ ki.»

* 4:27 Taa debm dooy jeegen maakn̄ Yaudge tu se taad ute mēndge eyo. † 4:36 Nakgen naan̄ ɔj tus se je taadn̄ ute jeegen took aal maakde do Isa ki.

*Magala kalan bin se Isa ed lapi goonin ken gaaba
(Lk 7.1-10)*

⁴³ Gōtn se Isa tēd bii dio, jaay 60 iin ōn gōtn ese ɔɔ ɔk tērl 6aa taa naan Galile ki daala.

⁴⁴ Taa naan mala taadga taad te taariŋa ɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki se, jee maakŋ naanin ki mala se aalin maak ki eyo.

⁴⁵ Num ken naan jaay aan taa naan Galile ki se, jee Galile ki dɔɔd ɔkin jiga taa naade kic inŋo Jeruzalem ki gen *laa Paak ɔɔ naade kic aakkiga nakgen paacŋ ken Isa tēdɔ se.

⁴⁶ Gōtn se Isa tēro maakŋ naan Kana ki ken taa naan Galile ki; gōtn se 60 ken naan dēl maane tēd tōtn koojn bin se. Gan maakŋ Kaparnayum ki se magala kalan bin se goonin gaaba kōōnɔ.

⁴⁷ Ken gaabm se jaay booy j'ɔɔ Isa iinɔ taa naan Jude ki ɔɔ baadoga taa naan Galile ki se, gōtn se naan baadɔ ōŋiŋa ɔɔ tōnd metin ɔɔ: «Jaamus, 'bɔɔy 'baadɔ edum lapi goonum ken ɔɔpga baata 6aa 6aa kooyo se.»

⁴⁸ Isa deekin ɔɔ: «Ken naase se, jaay aakki te nakŋ-kɔɔb eyo, te nakŋ ken deel do debkilimi ey se, naase maakse 'took eyo.»

⁴⁹ Magal se deekin ɔɔ: «Jaamus, kɔr goonum ooy te ey bɔrt se 'bɔɔy 'baadɔ.»

⁵⁰ Isa tērlin ɔɔ: «In '6aa, gooni gaaba se aajga.» Gaabm se aal maakin do taar ken Isa taadin se ɔɔ naan uun dōobiŋa ɔk tērl 6aa.

⁵¹ Ken gaabm se jaay uun dōobo tērl bɔɔy 6aa 6aa se, jee tēdn naabinge an baadɔ dɔɔdina ɔɔ deekin ɔɔ: «Gooni gaaba se aajga.»

⁵² Naan tōnd metde ɔɔ: «Goono se ōŋ lapi kaad dī?» Naade tērlin ɔɔ: «Tērko katar do tēger ki sum 60 rōn ōŋ kedek se tōlin.»

⁵³ Gōtn se bubm goono saap ōŋ kaadn ese 60, kaadn ken Isa taadin ɔɔ: «Gooni ken gaaba se aajga.» Gōtn ese se sum 60, naan ute jee maakŋ been ki se paac took aal maakde do Isa ki.

⁵⁴ Kese 60 nakŋ-kɔɔbm gen k-dige, ken Isa tēdin taa naan Galile ki kaad ken naan iinɔ taa naan Jude ki.

5

*Isa ed lapi debm k'runŋuy ki
(Jn 7.19-24, 9.1-17)*

¹ Ken nakgen se jaay deel se, bii kalan Yaudge tēd tēd laade, ɔɔ Isa ook 6aa Jeruzalem ki taa laade se.

² Jeruzalem ki se ɔk taa dōobo, ɔɔ taa dōobm se k'danin taa dōobm baatge, ɔɔ gɔɔr te gōtn ese ɔk gɔɔ ken j'iin k'daapin gen kōkŋ maane. Gɔɔ se, k'danin te taar *Ebre *Betzata*, ɔɔ gōtn se ɔk daabgen gen lēkē, gōtɔ kaam mii, ken ɔl gurug gɔɔ ese.

³ Ɔo mɛtn daabgen se, jee kɔɔnge toof dooc tak tak, jee kaam-tɔɔkge jee cɛkɛdɛge ute jee kɛn jidɛge ute jɛdege ooyga kooyo. [Naade se inɔ booy kaadn maane utu tɛd dagalec dagalec.

⁴ Taa tɛdga num *kɔdn Raa kalan lee bɔɔy bɔɔy maakn maan kɛn se, ɔ kɛn maane jaay baagga tɛdn dagalec dagalec se, debm kɔɔn jaay bɔɔy deet deet maakn maan kɛn se, kɛn kɔɔnin se kɔɔn ɔɔ dɪ kic ɓo, ɔn lapia.]*

⁵ Taa naan se ɓo gaaba kalan bin se k'runɔuyuu, ɔ gɔtn naan tɛd k'runɔuyuu sum se ɔkga ɓaara sik-mɔtɔ-kaar-marta.

⁶ Kɛn Isa jaay aak gaabm se toof toofɔ, ɔ Isa se jeele, gaabm se gɔtn naan tɛrɛc k'runɔuyuu sum se, daanin dɔkga. Naan deekin ɔɔ: «Naai 'je kɔn lapi la?»

⁷ Gaɔ debm k'runɔuyuu se tɛrlin ɔɔ: «Naka, kɛn maane jaay baagga tɛdn dagalec dagalec se, nam am kuun kɔlum maak ki se gɔtɔ. Kɔr jaay m'ɔɔ m'kiin ɓaa se lɛ, deb kuuy naar booy deet naanum ki.»

⁸ Gɔtn se Isa deekin ɔɔ: «Iɔni! 'Teel raagi ɔɔ 'lee 'ɓaa.»

⁹ Gɔtn se sum ɓo gaaba se naar ɔn lapia, naan uun raaginɔ ɔɔ baag lea. Gaɔ bii se, *ɓii sebit.

¹⁰ Gɔtn se magal Yaudge deek gaab kɛn ɔn lapi se ɔɔ: «Jaaki se bii sebit; naai ɔk doobm gen kuun raagi eyo.»

¹¹ Gaɔ gaabm se tɛrlɛn ɔɔ: «Gaabm kɛn ɛdum lapi se ɓo deekumo ɔɔ: Uun raagi se, iin 'lee 'ɓaa.»

¹² Gɔtn se naade tɔnd mɛtin ɔɔ: «Debm kɛn taadi ɔɔ: Uun raagi ɔɔ 'lee 'ɓaa se, nanja?»

¹³ Num gaɔ gaabm se debm jaay ɛdin lapi se naan jeelin eyo. Taa Isa se, ɛndga maakn jeege tun dɛn se, naan jeel te gɔtin eyo.

¹⁴ Num gaɔ cɔkɔ se, Isa ɓaa ɔnin maakn bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ deekin ɔɔ: «'Booyo, ɓorse naai ɔnga lapia. Mɔɔtn ɔnte tɛdn *kusiɔ sum, ey num naan ki se naai utu 'kɔn nakn ɔɔn cir naan se daala.»

¹⁵ Ɔo gaabm se ɓaa taad magal Yaudge tu ɔɔ kɛn ɛdin lapi se, Isa.

¹⁶ Gɔtn se magal Yaudge baag je tɛdn kusiɔ Isa ki, taa naan tɛdga tɛd nakn se bii sebit ki.

¹⁷ Num gaɔ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Bubum *Raa se ɓorse kic utu tɛd tɛd naabin rɔk, ɔ maam kic m'tɛdn naabm ese kici.»

¹⁸ Taa naan se ɓo magal Yaudge je ɔn doobm taar kuuy kɛn 'cir naan se daala kɛn an tɔɔl Isa. Taa Isa se aal deelga do taarde, ɔn bɔɔb te bii sebit se eyo; naan se sum eyo, num gaɔ naan taadga taad kici ɔɔ Raa se bubin mala. Bin se naan tɛd ron aas te Raa mala.

* 5:4 Taar se, maakn Kitapge tun do dɔkin se, mɛtinge maakde ki se gɔtɔ.

Raa ed tɔɔgɔ goonin ki

19 Isa tɛrl taadden daala ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: goono se kɔŋ kuun do kalin ki jaay 'tɛdn nakŋ ɣɛn doŋ eyo, num nakŋ kɛn Bubiŋ tɛd se ɓo, naan aaka ɔɔ tɛdɪŋ kici. Taa nakŋ kɛn Bubu lee tɛd se ɓo, Goono kic lee tɛdɪŋ bin kici.

20 Taa Bubu se je Gooniŋa, ɔɔ taadɪŋ nakgen naan mala inŋ tɛd se paac ɔɔ naan utu an taadn nakgen magal cir kengen deel kɛn naase aakkiro se daala. Bin se naase utu aki kaak se asen kɔkŋ taad eyo.

21 Aan gɔɔ Bubu dur jee ooyga kooyo ɔɔ ɛddɛn kaaja se, Goono kic ɛd kaaja jeege tun aan gɔɔ kɛn naan jen ro ki.

22 Bubu se naan ɔj bɔɔrɔ do nam ki eyo, num gan ɣɛn kɔjn bɔɔr do jeege tu paac se, naan ɔniŋ kaam ji Gooniŋa.

23 Taa naan se ɓo jee paac aal Goono maak ki se, keŋe aan gɔɔ naade aal Bubu ɓo maak ki ɔɔ debm jaay baate kaal Goono maak ki se, Bubm kɛn ɔliŋo se kic ɓo naan aalin maak ki eyo.

24 «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay booy uun taar maama ɔɔ aal maakin do deb kɛn ɔlumo se, naan ɔŋga *kaajŋ ɣɛn daayum. Naan se bɔɔrɔ kooɕŋ doŋ ki eyo. Num gan naan se teecga naatn maakŋ yo ki ɔɔ ɔŋga kaaja.

25 «'Booyki bɛɛ m'asen taada: bii kalan kaadɪŋ utu 'kaana ɔɔ ɓorse kaadɪŋ se aasga kɛn jeegeen aan gɔɔ jee ooyga kooy naan Raa ki se utu booy mind Goon Raa ɔɔ jee kɛn booy uunga se, utu 'kɔŋ kaaja.

26 Taa aan gɔɔ Raa Bubu se naan ɓo Mɛl-kaaja, taa naan se ɓo Goonin kic naan tɛdɪŋ tɛdga Mɛl-kaaja kici.

27 ɣɛn kɔjn bɔɔr do jeege tu se, naan ɔniŋsiŋga kaam jiŋa taa naan se *Goon Deba.

28 Naase taar se ɔnte ɣɛn deel dose, bii kalan kaadɪŋ utu 'kaan se jeegeen ooyga kooy paac se utu 'booy mindiŋa.

29 Jee kɛn tɛdga nakŋ aak bɛɛ se, utu 'duru ɔɔ utu 'tiŋg ɣɛn daayum. ɔɔ jee kɛn tɛd nakŋ aak kus se lɛ, naade se kic utu 'duru, naɓo bɔɔrɔ utu kooɕŋ dofe ki.

30 Nakŋ maam tɛd se, m'uun dom ki kalum ki ɓo m'tɛd eyo, maam m'ɔj bɔɔrɔ te kɛn maam m'booyo ɔɔ kɔjn bɔɔr maam se kɛn mɛt ki. Taa maam se, m'tɛd nakŋ do maak-jem ki eyo, num gan maam m'tɛd nakŋ kɛn do maak-je deb kɛn ɔlumo.»

Saadn kɛn Raa taad ro Isa ki

31 «Kɛn maam mala ɓo m'tɛd saada ɣɛn dom sum num, saad maam se 'kɔsn kaay eyo.

32 Num gan deb kuuy ɓo tɛdum saaduma, ɔɔ maam m'jeele saadn naan se saadn kɛn mɛt ki.

33 Bii kalan naase ɔkiro jeege gɔtn Jan-Batist ki ɔɔ saadn kɛn naan taadseno ro maam ki paac se, kɛn mɛt ki.

34 Maam se m'je nam kuuy 6o am taadn saadum eyo, num gan ken olum maam taad bin se taa naase aki 'kəŋ kaaja.

35 Ɔo Jan-Batist se, naan tecn aan goo loompən ken j'ooŋinga num wəor gətə se. Kaad ken naane se, naase maakse raapo do gətn wəor ken wəorseno gətə se.

36 Num gan saad maam se cir gen Jan-Batist. Kese 6o naabm ken Bubum edumo ɔo m'an tɛdn kaasn ute doobiŋ se. Naabgen se 6o ken taad saadn maama, ɔo naade se 6o taad ɔo maam se Bu 6o olumo.

37 Bu ken olumo se, naan mala kic 6o saaduma, na6o naase se 6ii kalan 'booyki te mindiŋ eyo ɔo aakiŋki te te eyo.

38 Ɔo naase le ɔkki taariŋ maakse ki eyo, taa di naase 'baate kaalki maakse do deb ken naan oliŋo se.

39 Naase ing 'dooyki taargen k'raaŋiŋo do dakiŋ ese, maakse ki se, 'saapki ɔoki te naan ese sum 6o, naase aki 'kəŋ *kaajŋ gen daayum. Gan taar ken taad taargen se, taad te maama.

40 Ken akiro 6aa gətum ki jaay, gen kəŋ kaajŋ gen daayum se le, naase 'baateki.

41 «Maam m'je jeege 6o am nook eyo.

42 Anum maam se m'jeelse naase se 'jeki Raa eyo.

43 Maam 6aadə se, te ro Bubuma, num gan naase 'baate 'tookki taaruma. Ɔo deb kuuy ken utu ade 6aa gen doŋ se, naan se naase utu aki tookŋ taariŋa.

44 Ɔo naase se 'jeki 6o tɔom naapa sum. Ey num naase se 'jeki Raa 6o asen tɔom eyo. Bin se naase aki 'kəŋ kaal maakse dom ki ɔo diŋ?

45 Ɔnte 'saapki ɔoki maam 6o m'asen 6aa kəkŋ mindse naan Bu ki. Num ken asen 6aa kəkŋ mindse se, *Musan ken naase ɔndki dose doŋ ki se.

46 Ken naase jaay aalki maakse do Musa ki deer num, naase aki kəŋ kaal maakse do maam ki kici. Taa Musa se taar ken naan raanjo se, taad te maama.

47 Num ken naase 'tookki te taar ken naan raanjo do dakiŋ ey se, naase aki tookŋ taar maam taadsen se ɔo di?»

6

Isa ed kəsə gaabge tu dupu-mii

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

1 Ken nakgen se jaay deel paac se, Isa gaan 6aa taa baar Galile ki ken kaam naane ɔo baar Galile se 6o k'danŋ baar Tiberiad se kici.

2 Gətn se jeege dɛna ɔk mɛtiŋa, taa naade aakga kaak nakŋ-kəɔbgen Isa tɛdo do jee kəɔnge tu se.

3 Taa naan se 6o, Isa ute jee mɛtiŋ ki se iin ook 6aa ing do kəs ki.

4 Kaad ken se, laa Yaudgen k'danŋ *Paak se, ɔopga gəorə.

⁵ Gōtn se, Isa uun kaamina ɔɔ aak jee denge utu baado gōtin ki. Naan deek Pilip ki ɔɔ: «'Je j'akiro baa dugɲ mappa kaam gay jaay 'kaasn kōsn jeege se?»

⁶ Ken Isa jaay taad bin se, naan je nan taar maakɲ Pilip ki sum. Ey num Isa se jeele nakɲ ken jaay naan baan tɛda se.

⁷ Gōtn se Pilip tɛrliɲ ɔɔ: «Ken j'uuno tamma kaar-dio* jaay k'dugɲ mappa ɔɔ k'nigdesiɲ cōkō cōkō kic ɓo aden kōɲ kaas eyo.»

⁸ Maakɲ jeege tun metiɲ ki se deb kalan ron Andre, naan se ɓo gena Simon Pier deekiɲ ɔɔ:

⁹ «Goon gaaba utu ese se ɔk mappa mii ken k'tɛdiɲ ute ruɲ ɔɲ† ute kenjge sɛɛm sɛɛm dio. Num jee te dɛnde se kɛse aden kaasn di?»

¹⁰ Gōtn se ɔk mu zɛɛɛ dɛna; Isa deek jee metiɲ ki ɔɔ: «Jee se 'taaddeki j'ing naan ki.» Gōtn se naade taadden ɔɔ naade ing naan ki. Ɔɔ jee se gaabge kaliɲ ki ɓo baa baa nakɲ dupu-mii.

¹¹ Gōtn se Isa tōs mappa jɲ ki, tōm *Raa ɔɔ dup ɔl k'nigɲ jeege tun se paac. Ɔɔ kenjge kic naan tɛdiɲ bini naade ɔs dɛɛɲ te maraadɛ.

¹² Ken naade jaay ɔs dɛɛɲ te maraadɛ aas se, Isa deek jeege tun metiɲ ki ɔɔ: «Togɲ ɔɔp se 'tuuniɲki, ɔɲte kōɲki kalan 'kutn cɛɛɛ.»

¹³ Togɲ mappan mii ute kenjgen naade ɔs ɔɔp se, k'tōsiɲ se dooc gōrnō sik-kaar-dio.

¹⁴ Ken jeege jaay aak nakɲ-kōɔɓm ken Isa tɛd se, naade deek ɔɔ: «Deere, kɛse ɓo debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala, ken j'ɔɔ te adɛ baa do naan ki se, kɛse ɓo naaɲa.»

¹⁵ Anum Isa se jeele, jee se utu an kuun kōl gaara taa tōog se, gōtn se naan iɲ iik cɛɛs ki baa ing do ko ki kaliɲ ki.

Isa lee do maane ki

(Mt 14.22-34; Mk 6.45-53)

¹⁶ Ken kaadn tɛger jaay aan se, jee metn Isa ki se, iɲ ɓōɔ baado taa baar ki.

¹⁷ Naade ook maakɲ markab ki, gen baa Kaparnayum ki, jɛɲ baar ken kaam naane. Kaad ken se gōtō tɛdga nōɔɔ, ɔɔ Isa se aan ɔɲden te ey ɓōrtō.

¹⁸ Gōtn se kuulu dōɔɔ ɔɔ ɔl makōɲō do maane ki. Ɔɔ ɔliɲ maane se aal walak walak.

¹⁹ Kaad ken se naade baaga nakɲ kilōmetir mii lō mɛɛɛ do maane ki ken jee metn Isa ki jaay aak Isa lee do maane ki ɔɔ utu baado baa cɛɛ markab ki se. Gōtn se naade ɓeere ɔkɛ.

²⁰ Gaɲ Isa deekden ɔɔ: «Ɔɲte 'ɓeerkɲ, kɛse maama.»

²¹ Gōtn se naade je an kuuniɲ maakɲ markab ki, naɓo markaba se naar aanga jɛɲ ki, gōt ken naade ɓaan baa ro ki se.

* **6:7** Kaad ken se tamma kalan se aas kōɲɲ deba gen naabm ɓii kalan. † **6:9** Ɔɲɲ se napaɲ game kici.

*Isa se naan̄ aan gɔɔ kɔsn bɔɔyɔ raan
(Jn 3.14-16; 1Jn 5.10-13; 1Kɔr 11.23-26)*

²² Metbeen̄ki se, jee dengen ɔɔpo do jɛŋ kɛn kaam naane se, naade aako markaba se ɔɔpga kalan̄ sum, ɔɔ Isa ute jee metiŋ ki se ook te maakŋ markab kɛn se eyo. Jee metiŋ ki se baaga kalde ki.

²³ Kaad kɛn se, markabgen kuuy iino Tiberiad ɔɔ baado gɔɔr ute gɔtn kɛn Isa tɔs mappa jin̄ ki, jaay tɔɔm Raa ɔɔ ed̄ jeege tu ɔs se.

²⁴ Kɛn jee denge jaay aak Isa ute jee metiŋ ki, gɔtɔ gɔtn ese se, naade took maakŋ markabge tu ɔɔ baa Kaparnayum ki taa baa je Isa.

²⁵ Kɛn naade jaay baa ɔŋin̄ naan̄ baar kɛn kaam naane se, naade tɔnd metiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai tap ɔɔ aan gɔtn ara nuŋ ki?»

²⁶ Gɔtn se Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ maam m'asen taada: naase 'jemki se, taa nakŋ-kɔɔɔm maam m'ted̄ se ɔɔ naase 'jeel ɔkkiga kɔk metiŋ eyo, num gan̄ naase 'jemki se, taa nakŋ kɔsn naase ɔs 'dɛrɛŋkiro te maraadse se.

²⁷ Ɔnte 'ted̄ki naaba kaliŋ ki gen̄ nakŋ kɔsn kɛn ted̄ga sum ɔɔ 'ruum se. Num 'ted̄ki naaba taa nakŋ kɔsn kɛn 'ting gen̄ daayum. Nakŋ kɔsn ese ɔɔ kɛn maam *Goon Deba m'utu m'asen kɛda, taa Raa Bubu mala se ed̄ga tɔɔgin̄ goonin̄ ki.»

²⁸ Gɔtn se naade tɔnd metiŋ ɔɔ: «Naabm Raa se j'aŋ ted̄n ɔɔ di jaay ɔɔ j'aki ted̄n aan gɔɔ kɛn naan̄ jen ro ki se?»

²⁹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Kese ɔɔ naabm kɛn Raa je ɔɔ naase aki ted̄a; naan̄ je ɔɔ aki kaal maakse do deb kɛn naan̄ ɔlin̄o.»

³⁰ Naade tɛrlin̄ ɔɔ: «Num naai tap ɔɔ ajen 'ted̄n nakŋ-kɔɔɔm di jaay naaje k'kaaka, jaay ɔɔ j'kaal maakje doi ki se? Nakŋ naai 'baa 'ted̄a tap ɔɔ ne di?»

³¹ Do kɔd-baar ki se, bubjege ɔso nakŋ kɔsn kɛn k'danin̄ maan, kɛse ɔɔ taar kɛn k'raan̄in̄o taado ɔɔ: *Gen̄ kɔsde se Raa ed̄deno mappan bɔɔyɔ raan.*‡»

³² Gan̄ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen deeke: kɛn ed̄seno mappan bɔɔyɔ raan se *Musa eyo, num mappan mala mala kɛn bɔɔyɔ raan se, Bubum ɔɔ, ed̄seni.

³³ Ɔɔ mappan gen̄ Raa se, naan̄ ɔɔ debm kɛn bɔɔyɔ raan, ɔɔ naan̄ ɔɔ debm ed̄ kaaja jeege tun do naan̄ ki.»

³⁴ Gɔtn se naade deekin̄ ɔɔ: «Jaamus, bii-raa ed̄jen mappan ese.»

³⁵ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam ɔɔ mappan kɛn ed̄ kaaja se, debm kɛn jaay baado gɔtum ki se, mɔɔtn ɔɔ an̄ tɔɔl eyo; ɔɔ debm jaay aal maakin̄ do maam ki se, mɔɔtn maane an̄ tɔɔl eyo.

³⁶ Ey num maam m'taad̄senoga, ɔɔ naase mala kic ɔɔ aakumkiroga naɔo naase 'baate 'kaalki maakse dom ki.

37 Jeegen paacn Bu 6o edumde se utu ade 6aa gatum ki, ɔ debm ken 6aado gotn maam ki se, maam m'an kəŋ kɔɔdn kund eyo.

38 Taa maam m'booyo raan se, gen tedn nakn ken maam 6o m'je eyo, num gan m'6aado se, gen tedn nakn ken debm ɔlumo se 6o jea.

39 Debm ɔlumo se, nakn naan je se, jeegen naan edumsin paac se, m'ɔnte kutn deb kalan. Num naan je 6ii ken kaam mɔɔtn se, maam m'aden dur daan yoge tu.

40 Kese 6o nakn ken Bubum jea. Debm jaay aak Goono ɔ aal maakin don ki se, naan se ɔŋga *kaajn gen daayum. Bii ken kaam mɔɔtn se, maam m'an durin daan yoge tu.»

41 Gotn ese Yaudge baag mooy naan ki dir dir utu naapa ro Isa ki, taa Isa taadga taad ɔ: «Maam 6o kɔsn ken booyo raan.»

42 Ter naade taad ɔ: «Kese Isan ken goon Yusup se ey la? Ken kon ute Bubin k'jeeldeki se ey la? Ted ɔ di jaay ɔorse num taad ɔ: «Maam booyo raan se?»»

43 Gotn se Isa terlden ɔ: «ɔnte 'taadki naan ki ute naapa rom ki.

44 Bu ken ɔlumo se, nam nam jaay naan tiik ɔlin te gatum ki ey se, ade kəŋ 6aa gatum ki eyo. ɔ debm ken Bu ɔlumsinga se, 6ii ken kaam mɔɔtn se maam m'an durin daan yoge tu.

45 Jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dakin ɔ: *Raa se, utu dooy jeege paac.*§

«ɔ debm ken jaay ɔndga bin do taar Bubum ki, ɔ booy ɔkga taarin ken naan dooy jeege se, ade kəŋ 6aa gatum ki.

46 Taa nam, 6ii kalan aak te Bu eyo. Debm ken iino gotn Raa ki se naan kalin ki sum 6o aakkiga Bua.

47 'Booyki beε m'asen taada: debm jaay aalga maakin do maam ki se, naan ɔŋga kaajn gen daayum.

48 Taa maam 6o m'mappan ken ed kaaja jeege tu.

49 Do kɔd-6aar ki, do dakin naane se, bubsege ɔso nakn kɔsn ken k'danin maan. Te naan se kic 6o naade ooyga.

50 Num kese 6o mappan booyo raan, debm jaay ɔsga naan se num, naan 'kəŋ kooy eyo.

51 Maam 6o kɔsn booyo raan ɔ ken ed kaaja. Debm jaay ɔsga kɔsn ese num, naan utu ting gen daayum daayum. Kɔsn ken maam m'utu m'asen ked se, kese daa rom mala; naan se 6o ken utu kedn kaaja jeege tun do naan ki.»

52 Ken Yaudge jaay booy taar se, naade baag naajn te naapa makəŋ ɔ: «Gaabm se jaay ɔ ajeki kedn daa ron 6o j'aki kɔs se, j'an ki kɔsn ɔ dio?»

53 Gɔtn se Isa deekden ɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: ken naase jaay ɔski te daa ro maam Goon Deb eyo, ɔ aayki te moosum ey se, naase aki kɔŋ kaajɲ mala eyo.

54 Debm ɔs daa roma ɔ aay moosum se, naan ɔŋga kaajɲ gen daayum, ɔ ken naan ɔoyga kic ɓo, ɓii ken kaam mɔɔtn se maam m'aɲ durɪɲ daan yoge tu.

55 Deere, daa rom se, kεse ɓo nakɲ kɔsn mala mala, ɔ moosum se lε, naan ɓo nakɲ kaay mala mala kici.

56 Ɔɔ debm tiŋg tɔs daa roma, ɔ tiŋg taay moosum se, naan se inŋ *dɔɔk ute maama, ɔ maam m'inŋ dɔɔk te naaɲa.

57 Aan gɔɔ Bua ken εd kaaja nakge tun ɓaa se paac se, naan ɓo debm ken ɔlumo ɔ naan ɓo debm εdum kaaja maam ki kici. Taa naan se ɓo, debm ken ɔs daa ro maam se 'kɔŋ kaaja gɔtum ki.

58 Kεse mappan ken ɓɔɔyo raan. Naan se tec aan gɔɔ kɔsn ken bubsege ɔso do dɔkiɲ do kɔd-ɓaar ki se eyo. Ute naan se kic ɓo naade ɔoyga, num gan debm ɔs mappan ese se, naan 'kɔŋ kaajɲ gen daayum.»

59 Taargen se ɓo, Isa dooy jeege maakɲ *ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa ken maakɲ gεgεr ken Kaparnayum ki.

Jee mɛtn Isa ken mɛtinge se, iin rɛsina

60 Jee mɛtin ki, ken mɛtinge se jaay booy taar Isa taad bin se, maakde ki se jeege dena baag taadɲ ɔ: «Taar se, ɔɲɲ aak eyo! Nanja jaay 'kɔŋ 'booy taar se?»

61 Isa jeel maak-saapde ken jee mɛtin ki jaay baag mooy naan ki roɲ ki se, do taar ken naan taad se deekden ɔ: «Naase maakse tujga do taar ken se la?

62 Num ken naase amki kaakɲ maam *Goon Deba m'kookɲ ɓaa gɔtum ken deet se, naase tap ɓo aki taadɲ ɔki di?

63 Ken εd kaaja jikilimge tu se, *Nirl Raa; ey num jikilimge kalde ki se, 'kɔŋ kaajɲ rode eyo. Taargen maam taadsesiɲo se, iinɔ gɔtn Nirl Raa ken lee εd kaaja jeege tu se.

64 Num gan maakse ki se, jee mɛtinge aal maakde dom ki eyo.» Taa gɔtn do dɔkiɲ tap ɓo Isa se, naan jeel jeege aal maakde don ki ey se, ɔ debm ken utu aɲ kutiɲ se kic ɓo, naan jeeliɲa.

65 Ter Isa taadden ɔ: «Taa naan se ɓo maam taadseno m'ɔɔ: debm ken Raa ɔdɪɲ te doob ey se, naan ade kɔŋ ɓaa gɔtum ki eyo.»

66 Ken jee mɛtin ki jaay booy taar bin se, deniɲ iin rɛsina ɔ baate ɓaa ute naaɲa.

67 Gɔtn se Isa tɔnd mɛtn jee mɛtin ken ɔɔp sik-kaar-di se ɔ: «Num naase se, 'je aki ɓaa ey la?»

⁶⁸ Gōtn se Simon Pier tērliṅ ɔɔ: «Mɛluma, naai ɓo ɔk taar kɛn ɛd *kaajṅ gɛn daayum. Kɛn jaay kɔṅ naai se k'ɓaa gōtn nan ki?»

⁶⁹ Taa naaje se j'aalga maakje do naai ki ɔɔ k'jeeli naai se Debm *Salal kɛn iṅo gōtn Raa ki.»

⁷⁰ Tɛr Isa taaddɛn ɔɔ: «Naasen sik-kaar-di ki se, maam ɓo m'ɓɛɛr tɔɔdseno ey la? Num ganj maakse ki se, deb kalan se, tec sitan te kaamiṅa.»

⁷¹ Kɛse naan taad te Judas goon Simon kɛn Iskariot; naan ɓo debm kɛn maakṅ jeege tun sik-kaar-dio kɛn utu an kut se.

7

*Isa se gɛnaange mala kic ɓo aal maakde don ki eyo
(Jn 5.44, 15.18-19; Mt 10.16)*

¹ Kɛn nakgen se paac jaay deel se kic ɓo, Isa utu lee lee taa naan Galile ki rɔk. Ɔɔ naan baate ɓaa lee taa naan Jude ki taa magal Yaudge se je je doobm an tɔɔɔ.

² Kaad kɛn se, laa Yaudgen kɛn k'danṅ *laa Daabge se, ɔɔpga gɔɔɔ.

³ Gōtn se gɛnaange deekiṅ ɔɔ: «Bɛɛki num, naai 'kiṅ ɓaa taa naan Jude ki, taa nakṅ-kɔɔɓgen naai 'tɛd gōtn ara se, 'ɓaa tɛdṅ naane kici taa jee mɛti ki 'ɓaa kaaka.»

⁴ Kɛn debm jaay je ɔɔ jeege jeel gōtiṅ se, naan tɛd nakge tal tal, ɔyiṅ kɔy eyo. Taa di nakṅ-kɔɔɓgen naai 'lee tɛd se, ɓaa tɛdṅ naan jeege tu, taa jeege paac ai kaakṅ jeele.»

⁵ Taa gɛnaa Isage mala kic ɓo, naade aal maakde don ki eyo.

⁶ Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «Gɛn tɛdṅ nakṅ ese se, kaadum aas te ey ɓortɔ. Num ganj gɛn naase ɛ, kaadṅ gay gay kic ɓo jigsen naase ki.»

⁷ Jee do naan ki se asen kɔṅ kɔɔdṅ kund naase eyo; num ganj maam se naade ɔɔd undum naata. Taa maam m'lee m'tɔɔdden tɔɔd mɛtn *kusiṅdege.

⁸ Gɛn ɓaa tɛdṅ laa se, naase 'ɓaaki. Ɔɔ maam se m'ɓaa eyo, taa kaadum aas te ey ɓortɔ.»

⁹ Kɛn Isa jaay taad nan taariṅ se, naan ɔɔp inṅ taa naan Galile ki.

Isa ɓaa gɛn tɛdṅ *laa Daabge

¹⁰ Kɛn gɛnaange jaay iṅ ɓaa gɛn tɛdṅ laa se, naan kic iṅ ɓaa. Naɓo kɛn naan ɓaa ɓaa se goon goono ɔɔ kɛn aan naane se kic ɓo tɔy tɔy roṅa.

¹¹ Maakṅ ɓiige tun Yaudge tɛd tɛd laa taal Daabge se, magal Yaudge lee je je Isa deek ɔɔ: «Nan tap ɓo gay?»

¹² Jeege dɛna gōtn se taad naan ki, ɔɔ naaj te naapa ro Isa ki. Jee mɛtiṅge deek ɔɔ: «Gaabm se, naan debm jiga.» Ɔɔ kɛngen kuuy deek ɔɔ: «Bɛɛ naan se, iig kiig ɓo jeege.»

13 Num gan debm jaay 'taadn taa Isa tal naan jeege tu se gɔtɔ, taa naade se beer beer magal Yaudge tu.

14 Kaad ken jeege ted ted laa gen taal Daabge jaay aan daanin ki se, Isa baado end daan boor *Bee Raa ki ɔɔ baag dooy jeege.

15 Ken Yaudge jaay booy naan ing dooy dooy jeege se, ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm se le, ingo te gen dooyo gam eyo, num jeel nakge den bin se ɔɔɔɔ gay?»

16 Num gan Isa terlden ɔɔ: «Taargen maam dooy jeege se, m'terɛc daan dom ki eyo, num taargen se, debm ken ɔlumo se ɔɔ taadumsino.

17 Debm ken je tedn nakn ken *Raa maakin ɔɔ jen ro ki se, kɔn 'jeele taargen maam dooy jeege se, m'terɛc te daan dom ɔɔ m'taad eyo num taargen se iino gɔtn Raa ki.

18 Debm ken jaay terɛc te daan don sum ɔɔ, taad se naan je jeege ɔɔ an *nooko. Num gan debm je jeege nookn debm ɔlino naaba se, naan se taad taar met ki ɔɔ ɔk taar-kɔɔɔ eyo.

19 Ken baado taadsen *Ko Taar Raa se, *Musa ey la? Gan maakse ki se, debm jaay ɔk Ko Taar Raa jiga se gɔtɔ, ey num ken naase jaay 'je amki tɔɔl se taa di?»

20 Gɔtn se jee denge terlin ɔɔ: «Naai se ɔk sitan! Nam nam je aay tɔɔl naai se tap ɔɔ nanja?»

21 Isa terlden ɔɔ: «Bii kalan se, maam tedo nakn-kɔɔɔɔ kalan bini, ɔɔ nakn-kɔɔɔm se deelo dose, ɔɔ ɔksen gen taad eyo.

22 Musa se taadseno ɔɔ gaangen gaabge se 'tojdeki pɔndɔ, num gan *kɔjn pɔndɔ se iino do bubge tun do dɔkina, do Musa ki sum eyo. Taa naan se ɔɔ ken aanga *ɔbii sebit ki kic ɔɔ, naase lee 'tojki pɔndɔ gensege tu.

23 Taa naan se ɔɔ, naase 'tojki pɔndɔ gensege tu utu bii sebit kic ɔɔ tuj Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Num gan debkilimi ute magalin ɔɔ maam m'edn lapi bii sebit ki jaay naase maakse taarse se taa di?

24 Ken jaay aki kɔjn booro do nam ki num, ɔnte kɔjki do nakge tun, ken naase aki ute kaamse sum eyo, num ɔjki booro ute doobina.»

25 Gɔtn se jee Jeruzalem ken metinge deek ɔɔ: «Kese ɔɔ gaabm ken k'je j'an tɔɔl se ey la?

26 'Booyki naan daar tal taad taad naan jeege tu, ɔɔ tɔɔgjege se, nam tap ɔɔ taadin taar dim eyo. Lo bin se naade jeelinga naan *al-Masi deer ne?

27 Num al-Masi jaay utu ade baa se, gɔtn naan ano kiin tap ɔɔ nam jeel eyo. Gan gaabm se le, naaje k'jeelki gɔtn naan iino ro ki.»

28 Kaad ken Isa dooy dooy jeege daan boor Bee Raa ki se, ken naan jaay booy taarde se, uun mindin raan deekden ɔɔ: «Deere, naase 'jeelumki ɔɔ 'jeelki gɔtn maam m'iino. Anum, maam se m'iino gen dom ɔɔ m'baado eyo. Num deb kuuy ɔɔ ɔlumo,

᠔᠔ debm ᠔lumo se taad taar met ki. Num gan naan se naase 'jeelinki eyo.

²⁹ Anum debm se maam m'jeeliṅa taa maam se m'iiṅo gōtin ki, ᠔᠔ naan ᠖᠐ ᠔lumo.»

³⁰ Gōtn se naade je an kək᠗ na᠖᠐ nam ᠔᠒ ᠔l te jin roṅ ki eyo, taa kaadṅ aas te ey ᠖᠔᠖᠗.

³¹ Gan maakṅ jee denge tu se, jee metiṅge took aal maakde doṅ ki ᠔᠔ naade deek ᠔᠔: «Ken al-Masi utu ade ᠖aa se 'kōṅ 'tēdn nakṅ-k᠔᠔᠖gen den cir gen gaabm ese tēd se la?»

³² Gōtn se *Parizige ᠖aa booy taar ken jeege lee taad naan ki ro Isa ki se, naade ute magal jee tēdn serkge se, ᠔l asgargen lee ᠖᠔᠔᠖ Bee Raa se, gen ᠖aa k᠔ṅ Isa.

³³ Gan Isa deekden ᠔᠔: «Maam se, ᠔᠔punga baata ken m'king te naase ᠔᠔ tēdga ᠖᠐ maam ᠖aa kōṅ debm ken ᠔lumo.

³⁴ Naase utu amki jea, na᠖᠐ amki je kōṅ eyo. Taa gōtn maam ᠖aan ᠖aa se, naase aki kōṅ kaan eyo.»

³⁵ Gōtn se Yaudge baag taadn te naapa ᠔᠔: «Naaṅ tap ᠖᠐ ᠖aa kaam gay, jaay naaje j'anṅki kōṅ kōṅ ey se? ᠔᠔ ᠖aa ting daan Yaudge tun w᠔᠔k maakṅ Grekge tu se la? ᠔᠔ gōtn naane se naan ᠖aa dooy Grekge la?»

³⁶ Ey num taar naan taad ᠔᠔: «Naase utu amki jea, na᠖᠐ amki je kōṅ eyo, taa gōtn maam ᠖aan ᠖aa se, naase aki kōṅ kaan eyo.» Taar se tap ᠖᠐ naan je deekṅ ᠔᠔ dī᠐?»

Isa taad taar maan ken ed kaaja jeege tu

³⁷ Bii magal cir paacṅ gen *laa Daabge se, ᠖iin ken kaam mo᠔tn. Biin se ᠖᠐ Isa iin daara ᠔᠔ uun mindiṅ raan ᠔᠔ baag taada ᠔᠔: «Debm ken jaay maane t᠔᠔liṅ se ṅ'᠖aad᠔ gōtum ki ᠔᠔ ṅ'kaaye.

³⁸ Aan g᠔᠔ taar ken k'raaṅ᠔ do d᠔ṅkiṅ taad ᠔᠔: debm jaay aalga maakiṅ dom ki se, 'kōṅ maan ken ed kaaja. ᠔᠔ maan ken ed kaaja se, ade kiin maakiṅ ki ᠔᠔ 'toodn k᠔᠔y maakiṅ ki k᠔l k᠔l aan g᠔᠔ maan maakṅ oolge tu.»

³⁹ Ken Isa jaay taad taar se, naan je taadn taa *Nirl Raa, ken tēdga num, jee aalga maakde doṅ ki se utu 'kōṅ᠔. Taa kaad ken se, Nirl Raa ᠖᠔᠔y te ey ᠖᠔᠖᠗; taa Isa se ook ᠖aa te raan gōtn j'ansen nook ey ᠖᠔᠖᠗.

Jeege naaj taara te naapa ro Isa ki

⁴⁰ Ken jeege jaay booy taar se, jee metiṅge deek ᠔᠔: «Gaabm se, deere naan se debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala.»

⁴¹ Jee metiṅge taad ᠔᠔: «Naaṅ se ᠖᠐ *al-Masi.» Gan jee metiṅgen kuuy taad ᠔᠔: «Al-Masi ᠖᠐ ade kiin taa naan Galile ki ne? Kese g᠔᠔᠔.

42 Ey num taargen do dɔkiŋ k'raan̄iŋga raan̄ se deek ɔɔ: *Al-Masi se, ade teecn̄ metjil *Daud ki ɔɔ ade kiin̄ Betleem ki, ken maak̄n naan̄ Daud ki ey la?** »

43 Taa Isa se jee den se, taarde ɓaa ɔk metn naap eyo.

44 Gɔtn se jeege kandum maakde ki se je an̄ kɔkɔ naɓo nam ɔŋ ɔl te jin̄ ron̄ ki eyo.

45 Asgargen lee bɔɔb *Bee Raa se ɔk terlo ɓaado ɔŋ *magal jee tedn̄ serke Raage tu ute *Parizige. Naade taad asgarge tu ɔɔ: «Gen̄ dī jaay naase 'baate kɔkɔ ɓaansin̄kiro se?»

46 Gɔtn se asgarge terlden̄ ɔɔ: «Bii kalan̄ tap ɓo nam ɔŋ taad te taara aan̄ gɔɔ gen̄ gaabm se eyo.»

47 Anum Parizige se, terlden̄ ɔɔ: «Naase kic gaabm se taad bisenga dose kic la?»

48 Maak̄n magalge tu ey le maak̄n Parizige tu se aakkiga nam kalan̄ tookga taarin̄ la?

49 Num gan̄ jee den took taarin̄ se naade jeel *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo, ɔɔ naade se le jee ken Raa naamdega naama.»

50 Gan̄ maak̄n Parizige tu se gaaba kalan̄ ron̄ Nikodem, naan̄ se bii kalan̄ in̄goga kinḡ gɔtn̄ Isa ki kici deekden̄ ɔɔ:

51 «Ko Taar ken Raa edjekiro se, debkilimi jaay k'booy te taarin̄ eyo, ɔɔ j'aak te nak̄n ken naan̄ ted̄ ey se, j'an̄ kɔkɔ mindin̄ j'ɔɔ dī?»

52 Gɔtn se naade terlin̄ ɔɔ: «Naai kic 'tedn̄ kɔd Galile la? 'Baa dooy ɔk taargen k'raandeno do dɔkiŋ se jiga jaayo, ɓii kalan̄ tap ɓo debm taad taar teeco taar Raa ki gam teeco te taa naan̄ Galile ki eyo.»

53 [Gɔtn se, nan̄a nan̄a kic ɓo iin̄ uun̄ doobm ɓeen̄a ɓeen̄a.]

8

Mend gaaba j'ɔkiŋ ute gaabm kuuy

1 Naan̄ ken se Isa iin̄ ɓaa do *kɔsn̄ ɔlib ki.

2 Metbeen̄ki tanɔrin̄ nɔrin̄ se, naan̄ ɔk terlo daan̄ bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ jeege paac ɓaado ɔŋina. Gɔtn se naan̄ booy in̄g naan̄ ki ɔɔ baagd̄en dooyo.

3 Gɔtn se jee jeel taadn̄ tɔk̄n̄ metn̄ Ko Taar Raage ute *Parizige se ɔk ɓaano te mend gaaba kalan̄ bin se j'ɔkiŋo te gaabm kuuy. Naade ɓaado ɔndin̄ daan̄ jeege tu.

4 Naade deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, mend se tedga nak̄n *kusina j'ɔŋiŋo tood tood te gaabm kuuy.

5 Maak̄n *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taadjeki ɔɔ: «Mendgen bin se j'aden tund tɔɔl te koa.» Num gen̄ naai ki num ɔɔ dī?»

* 7:42 Aak Jn 8.42, KKR 120.10-12, 2Sam 7.12 ɔɔ Mis 5.1-3.

⁶ Kɛn naade jaay taadbin se, je kɛn naan taadga taar dim cɔkɔ sum ɓo, naade an goom kɔkɔ taa an kɔkɔ mindina. Num gan gɔtn se, Isa no don naan ki ɔ baag raan naan ki ute goon jin̄a.

⁷ Aan gɔɔ naade dɔɔk taara tɔnd metin̄ ɔn ey se, gɔtn se Isa uun don deekden ɔɔ: «Maakɔ naase kɛn 'paacki se, nam nam bii kalan jaay ted te nakɔ kusin̄ ey num, uun koa und mɛnd se deete.»

⁸ Gɔtn se ter naan no don naan ki daala ɔ baag raan naan ki.

⁹ Kɛn naade jaay booy taar ese se, nan̄a nan̄a kic ɓo uun doobin̄ doobina. Jee magalge se ɓo baag kiin̄ ɓaa deet deet. Gɔtn se ɔɔp Isa kalin̄ ki te mɛnd kɛn naade ɔk ɓaano daande ki se.

¹⁰ Num gɔtn se Isa uun don daala deek mɛnd ki se ɔɔ: «Mɛnda, jee se ɓaaga gay? Maakde ki se, nam nam 'daar jaay 'kɛnd teeli gen̄ kuti se gɔtɔ ne?»

¹¹ Mɛnda se deekin̄ ɔɔ: «Jaamus, nam utum te eyo.» Gɔtn se Isa deekin̄ ɔɔ: «Maam kic m'je kuti eyo. 'Baao naɓo mɔɔtn ɔnte tedn̄ nakɔ kusina.»

Isa se naan gɔtn wɔɔr gen̄ jeege paac

¹² Isa deek jeege tu daala ɔɔ: «Maam se, m'gɔtn wɔɔr gen̄ jeege paac. Debm kɛn ɓaadoga metum ki se, naan̄ se lee maakɔ got kɛn ɔɔd eyo. Gan̄ naan̄ se 'kɔn̄ gɔtn wɔɔr kɛn an̄ tɔɔdn̄ kɔl gɔtn kɛn naan̄ an̄ kɔn̄ kaaja.»

¹³ Gɔtn se *Parizige deekin̄ ɔɔ: «Naai ɓo 'tedn̄ saadn̄ gen̄ naai mala se, saadn̄ naai se ɔs aay eyo.»

¹⁴ Isa terlden̄ ɔɔ: «Kɛn maam m'tedn̄ saadn̄ maam mala kic ɓo, saadn̄ maam se ɔs aaye. Taa maam m'jeel gɔtn maam m'iin̄no ɔ gɔtn maam m'an̄ ɓaa. Num gan̄ naase gɔtn maam m'iin̄no le, 'jeelki eyo ɔ gɔtn maam ɓaan̄ ɓaa ro ki kic ɓo, naase 'jeelki eyo.

¹⁵ Naase ɔki bɔɔrɔ do jeege tu aan gɔɔ kɛn jikilinge lee tɛda. Num maam le m'ɔj bɔɔrɔ do nam ki eyo.

¹⁶ Kɛn jaay aanumga gen̄ kɔjn̄ bɔɔrɔ kic num, kɔjn̄ bɔɔr maam se kɛn met ki. Taa maam se m'kalum ki eyo, num Bu kɛn ɔlumo se kic utu te maama.

¹⁷ Maakɔ *Ko Taar kɛn Raa edseno se, k'raan̄inga raan̄ j'ɔɔ: kɛn jeege di jaay taad taarde ɔk metn̄ naapa se saadn̄ naade se, ɔs aaye.

¹⁸ Maam mala ɓo m'taadn̄ saaduma ɔ Bubum kɛn ɔlumo se kic taad saadn̄ maama.»

¹⁹ Gɔtn se naade tɔnd metin̄ ɔɔ: «Bubi naai 'taadn̄ se gay?» Isa terlden̄ ɔɔ: «Naase le 'jeelumki eyo. ɔ Bubum kic naase 'jeelin̄ki eyo. Kɛn naase jaay 'jeelumki maam num, Bubum kic ɓo naase an̄ki 'kɔn̄ jeel kici.»

20 Isa taad taargen se, kaad kɛn naan̄ dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki. Naan̄ kɛn se, naan̄ inj̄ cɛɛ nakɲ kɛn jeege lee tɔmb *sɛrkɛ maak ki; num gan̄ gɔtn̄ se, nam̄ ɔŋ ɔl te jin̄ ron̄ ki eyo taa kaadin̄ aas te ey bɔrtɔ.

Isa taad̄ ɔɔ naan̄ utu tɛrl̄ gɔtn̄ Bubiŋ ki

21 Isa taadden̄ daala ɔɔ: «Maam se m'ɓaa ɓaaɔ ɔɔ naase utu amki jea, naɓo naase se utu aki kooy maakɲ *kusiŋse ki. Taa gɔtn̄ maam m'an̄ ɓaa se lɛ, naase aki kɔŋ ɓaa eyo.»

22 Gɔtn̄ se magal Yaudge taad te naapa ɔɔ: «Taar kɛn naan̄ taad̄ ɔɔ gɔtn̄ maam m'ɓaan̄ ɓaa se naase aki kɔŋ ɓaa eyo. Bin̄ se, naan̄ kalin̄ ki ɓo ɓaa ɓaa tɔɔl ron̄ la?»

23 Isa tɛrl̄ɗen̄ ɔɔ: «Naase se, jee do naan̄ ki, num maam lɛ, m'iin̄o raan̄. Naase se, jee do naan̄ ki ara, num maam se, m'mɛtn̄ jee do naan̄ ki ara ki eyo.

24 Taa naan̄ se ɓo maam taadseno m'ɔɔ, naase se utu aki kooy maakɲ kusiŋsege tu. Kɛn naase jaay 'baate 'kaalki maakse do maam kɛn m'inḡ daayum se, naase se utu aki kooy maakɲ kusiŋsege tu.»

25 Gɔtn̄ se naade tɔnd̄ mɛtin̄ ɔɔ: «Naai tap ɓo nan̄a?» Isa tɛrl̄ɗen̄ ɔɔ: «Do kupm̄ mɛt ki tap ɓo maam m'ɔŋ te eyo num m'taadsenoga.

26 Do naase ki se, maam m'ɔk taarge dɛna kɛn m'asen taada ɔɔ gɛn̄ kɔjn̄ bɔɔrɔ dose ki. Num gan̄ Debm̄ kɛn ɔlumo se, naan̄ taad taar mɛt ki. Ɔɔ taar kɛn maam taad̄ jeege tu se, m'booyo gɔtn̄ naan̄ ki.»

27 Num taar jaay naan̄ taadden̄ te *Raa Bubu se, naade ɔnd̄ te mɛtin̄ eyo.

28 Gɔtn̄ se Isa deekden̄ daala ɔɔ: «Kɛn naase jaay 'tup 'tɔɔlkiga *Goon Deba ro kaag ki uun̄ ɗaariŋkiga raan̄ se, kaad kɛn se jaay naɓo naase aki jeele, maam se ɓo debm̄ kɛn m'inḡ gɛn̄ daayum. Ɔɔ maam se m'tɛɗ naka gɛn̄ dom eyo, num maam taad̄ se m'taad̄ te nakɲ kɛn Bubum dooyumo.

29 Debm̄ kɛn ɔlumo se, naan̄ utu te maama. Naan̄ ɔŋ ɔnum te kalum ki eyo, taa maam se daayum m'tɛɗ nakɲ kɛn tɔɔlin̄ naan̄ ki.»

30 Gɔtn̄ se kɛn jeege jaay booy taar Isa taad̄ bin̄ se, jeege dɛna took aal maakde don̄ ki.

Gaan Raage ute gaan *Bubm̄ sitange

31 Gɔtn̄ se Isa taad̄ Yaudge tun aalga kaal maakde don̄ ki se ɔɔ: «Kɛn naase jaay ɔkki taarum maakse ki tɔɔg se, naase aki tɛɗn̄ jee mɛtum kɛn mala mala.

32 Ute naan̄ se naase aki jeel taar mɛt ki, ɔɔ taar mɛt ki kɛn naase aki jeel se ɓo, asen kɔɔɗn̄ dose maakɲ ɓul ki.»

33 Naade terlin̄ ɔɔ: «Naaje se k'metjil *Abraamge ɔɔ bii kalan naaje k'ted te bul nam gam eyo. Naai 'taadjen ɔɔ: naase aki kəŋ tedn̄ bul ey sum se, taa dī?»

34 Isa terlden ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: debm jaay ted nakŋ *kusiŋ se, naan̄ ɔɔp tedga bul gen kusiŋa.

35 Bulu se naan̄ kəŋ king maakŋ ɓee ki gen daayum eyo, num goono ɓo debm 'king maakŋ ɓee ki gen daayum.

36 Taa naan̄ se ɓo ken Goon Raa jaay ɔɔdsenga maakŋ bul ki num, naase aki kəŋ dose deer deer.

37 Maam m'jeele naase se metjil Abraamge. Naɓo naase 'baate 'kuunki taaruma ɔɔ taa naan̄ se ɓo naase 'je amki tɔɔɔ.

38 Maam se m'taadŋen nakŋ ken maam m'aako gətn Bubum ki. Gaŋ naase se 'tedki nakŋ ken naase 'booykiro gətn bubse ki.»

39 Naade terlin̄ ɔɔ: «Bubm naaje se, Abraam.» Isa terlden ɔɔ: «Ken naase jaay gaan Abraamge deer num, naase aki tedn̄ nakgen aan gɔɔ Abraam tedo se.

40 Num ɓorse naase 'je amki tɔɔɔ. Taa maam m'taadsenga taad taar met ki ken maam booyo gətn Raa ki. Nakgen bin se Abraam ɔŋ tedin̄ te eyo.

41 Num gaŋ naase se 'tedki nakgen ken bubse lee tɔɔa.» Naade terlin̄ ɔɔ: «Naaje se k'gaan bumige eyo. Naaje j'ɔk Bubu kalan sum, ɔɔ Bubm naaje se, Raa!»

42 Isa deekden ɔɔ: «Ken Raa jaay Bubse num kaadn̄ naane, naase amki jea. Maam m'iino gətn Raa ki ɔɔ m'baado kic ɓo taa naan̄a: maam se m'baado gen dom eyo, num naan̄ ɓo debm ken ɔlumo.

43 Gen dī naase 'booy ɔkki taarum ey se? Taa taar maam m'taadŋen se naase aasiŋki gen booy kəkiŋ eyo.

44 Bubm naase se, naan̄ Bubm sitange. ɔɔ naase 'jeki tedn̄ nakŋ ken bubse maakiŋ jea. Do dəkiŋ kic ɓo, naan̄ ɓo debm tɔɔso gen tɔɔl jeege. ɔɔ naan̄ se taad taar met ki eyo, taa nakŋ met ki se gətn naan̄ ki gəto. Ken naan̄ baaga taadn̄ taar-kɔɔɓo se taargen se naan̄ uun don̄ ki ɓo taada, taa naan̄ se debm taar-kɔɔɓo ɔɔ bubm jee taar-kɔɔɓge.

45 Num gaŋ maam se m'taadŋen taar met ki. Taa naan̄ se ɓo naase 'baate 'tookki taaruma.

46 Maakse ki se nan̄a jaay am kəŋ taadn̄ kusiŋ ken maam tɔɔa ɔɔ ken maam m'taad taar met ki num, naase 'baate kuunki taarum se gen dī?

47 Debm gen Raa se, booy uun taar Raa. Num naase se, jee Raage eyo, taa naan̄ se ɓo naase 'baate 'booyki taaruma.»

48 Gətn se magal Yaudge taad Isa ki ɔɔ: «Ken k'deek j'ɔɔ naai kɔɔd *Samarī ɔɔ debm sitan se, taarje met ki.»

49 Gaŋ Isa terlden ɔɔ: «Maam se debm sitan eyo. Num maam se *m'nook Bubuma, gaŋ naase aalumki maak ki eyo.

⁵⁰ Maam se m'je jeege 6o am nook eyo, num deb kuuy 6o je jeege am nooko, naan 6o debm utu 'kəŋ bɔɔɔ.

⁵¹ 'Booyki bεε m'asen taada: debm jaay booy uun taar maam se, mɔɔtn naan se 'kəŋ kooy eyo.»

⁵² Gɔtn se, magal Yaudge deekiŋ ɔɔ: «Bɔɔɔse naaje k'jeeliga naai se debm sitan! Ey num Abraam te jee taad taar teeco taar Raa ki kən do dəkŋ se kic 6o ooyga, gaŋ naai 'taad ɔɔ debm jaay booy uunga taar naai num, mɔɔtn 'kəŋ kooy eyo.

⁵³ Bin se bubjen Abraam kən ooyga se naai magal cirin la? Ey num jee taad taar teeco taar Raa ki se kic 6o ooyga ɔɔ naai magal roi bin se 'je kaasn te naŋa?»

⁵⁴ Isa ɛrlɛn ɔɔ: «Kən maam 6o m'nook rom mala sum num, nookŋ ro maam se nakŋ cεε. Kən nookum maam se, Bubuma, ɔɔ naan 6o kən naase 'taadki ɔɔki naan 6o Raase se.

⁵⁵ Gaŋ naase 'jeel ɔkiŋki eyo ɔɔ maam se m'jeel m'ɔkiŋ mala mala. Kən maam jaay m'taad m'ɔɔ m'jeel m'ɔkiŋ ey se, m'tɛdn debm taar-kɔɔɔ aən gɔɔ naase kici. Num maam se m'jeel m'ɔkiŋa ɔɔ m'ɔk taarin se maakum ki.

⁵⁶ Bubse Abraam se maakiŋ raapo ɔɔ naan aak kaam 6iin m'ano '6aa do naan ki. Kən naan jaay aak naan se sum se, naan maakiŋ raap dən aak eyo.»

⁵⁷ Do taar kən naan taad se magal Yaudge deekiŋ ɔɔ: «Naai kən 6aari si-mii kic aas te ey sum 6o aakga Abraam ne?»

⁵⁸ Isa ɛrlɛn ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: kaad kən j'ooj te Abraam ey se, maam m'utu tap.»

⁵⁹ Gɔtn se naade tɔs koa je an tundu, nabɔ naan end iig daan jeege tu ɔɔ iin teec daan bɔɔɔ *Bee Raa ki se naatn.

9

*Isa ɛd lapi gaab kən j'oojin tap 6o kaam-tɔɔkɔ
(Mk 8.22-25, 10.46-52)*

¹ Bii kalaŋ Isa deel deel se, aak gaaba kalaŋ bin se j'oojin 6o kaam-tɔɔkɔ.

² Gɔtn se jee mɛtin ki tɔnd mɛtin ɔɔ: «Debm dooyje, kən tuj *Raa ki jaay ɔl gaabm se j'oojin kaam-tɔɔkɔ se, naan mala lɔɔu bubin te kon lɛ?»

³ Isa ɛrlɛn ɔɔ: «Kən ɔl jaay k'j'oojin kaam-tɔɔkɔ se, taa *kusiŋ kon te bubin eyo, ɔɔ gɛn naan mal eyo. Num ute naan se, Raa 6o 'je taadn naabin jeege tu!

⁴ Kən kaada jaay utu se, bεeki se, k'tɛdki naabm gɛn debm ɔlumo. Ey num kən nɔɔɔ jaay aanga num, nam 'kəŋ tɛdn naab dɛm eyo.

⁵ Kaad kən maam m'utu do naan ki 6ɔrt se, maam 6o gɔtn wɔɔɔ gɛn jee do naan ki.»

6 Kɛn Isa jaay taad nanj taariŋ se, tup booriŋ naan ki, deepin te naanja ɔɔ uun ɔtiŋsiŋ kaam gaab kɛn kaam-tɔɔkɔ se.

7 Ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Baa tug kaami maakiŋ gɔɔ kɛn ɔk maane ɔɔ gɔɔ se ɔ bɔ kɛn k'daniŋ Siloam se.» Siloam se je deekiŋ ɔɔ: *j'ɔlinga*. Gɔtn se debm kaam-tɔɔkɔ iin ɔaa tug kaamiŋa ɔɔ kɛn naan tɛrlɔ tɛrl se, naan aak kaaka.

8 Jee do daambooginge ute jee jeeliŋ do dakiŋa jaay aakiŋo naan lɛ, baayo baay se deek ɔɔ: «Kɛse ɔ bɔ debm kaam-tɔɔkiŋ kɛn ing lɛ baayo se ey la?»

9 Jee mɛtinge deek ɔɔ: «Kɛse ɔ naanja.» Kɛngen kuuy deek ɔɔ: «Gɔtɔ! Kɛse naan eyo. Nam ɔ teciŋ tece.» Gan gaabm kaam-tɔɔkɔ se taaddɛn ɔɔ: «Kɛse maam mala.»

10 Gɔtn se naade tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Tɛd ɔɔ di jaay kaami ɔɔd aak se?»

11 Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Gaabm k'daniŋ Isa se ɔ bɔ deep booriŋ te naanja ɔɔ ɔtumsiŋ kaamum ki ɔɔ deekum ɔɔ: «'Baa tug kaami maakiŋ Siloam ki se.» Gɔtn se ɔ maam m'iin ɔaa tug kaamuma ɔɔ kaamum ɔɔd aaka.»

12 Naade tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Gaabm se utu gay?» Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Maam jeel gɔtiŋ eyo.»

*Parizige tɔnd mɛtn gaabm debm kaam-tɔɔkiŋ Isa ɛdiŋ lapi se

13 Gɔtn se j'ɔk k'ɔaan te gaabm, kɛn ingo kaam-tɔɔkɔ se, gɔtn Parizige tu.

14 Gan bii kɛn Isa deep naanja ute booriŋ jaay ɔt kaam gaab kɛn debm kaam-tɔɔkɔ ɔɔ kaamiŋ ɔɔd aak se, biin se *ɔii sebit.

15 Taa naan se ɔ Parizige kic tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Tɛd ɔɔ di jaay kaami ɔɔd aak se?» Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Gaabm kɛn k'daniŋ Isa se ɔ bɔ, deep booriŋ ute naanja ɔɔ ɔtum kaamum ki ɔɔ m'ɔaa m'tug kaamuma ɔɔ kaamum ɔɔd aaka.»

16 Maakiŋ Parizige tu se jee mɛtinge deek ɔɔ: «Gaabm se debm Raa eyo. Taa bii sebit kic ɔ bɔ naan aaliŋ maak ki eyo.» Gan jee kuuy deek ɔɔ: «Debm *kusiŋ naan Raa ki sum ɔ bɔ, 'kɔŋ tɛdn nakiŋ-kɔɔbgen deel do bin ne?» Gɔtn se taarde ɔaa ɔk mɛtn naap eyo.

17 Gɔtn se tɛr naade tɔnd mɛtn gaabm ingo kaam-tɔɔkɔ se daala ɔɔ: «Maak-saapm naai ki num, gaabm ɔɔdiɔ kaami se, naai ɔɔ di?» Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Naan se debm taad taar teeco taar Raa ki.»

18 Gan magal Yaudge se baate tooko kɛn gaabm se jaay j'oojiŋ ɔ bɔ kaam-tɔɔkɔ ɔɔ ɔɔrse kaamiŋ ɔɔd aakga kaak se; taa naan se ɔ bɔ, naade danjɔ konj te bubin se.

19 Gɔtn se naade tɔnd mɛtɛde ɔɔ: «Gaabm se ɔ bɔ kɛse goonsen ɔɔki oojiŋki kaam-tɔɔkɔ se ne? Ɔɔ ɔɔrse 'tɛd ɔɔ di jaay kaamiŋ ɔɔd aak se?»

20 Bubiŋ ute konj tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛse goonje mala. Naaje se deere j'oojiŋ ɔ bɔ kaam-tɔɔkɔ.

21 Gaŋ tɛd ɔɔ dɪ jaay kaamin ɔɔd aak se, naaje j'ɔnd eyo ɔɔ nam nam ɔɔdɪn kaamin se lɛ, naaje k'jeelin eyo. Naan lɛ debm magala, 'tɔndki mɛtɪna naan mala asen taadn mɛtɪna.»

22 Kɛn ɔl koŋ ute bubin jaay taad bin se, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Taa magal Yaudge se dɔɔkga dɔɔk taarde ɔɔ debm kɛn jaay taadga ɔɔ: «Isa ɔo *al-Masi se» naade an tuurin maakŋ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se naatn.

23 Taa naan se ɔo koŋ te bubin deek ɔɔ: «Naan lɛ debm magala, tɔndki mɛtɪna.»

24 Tɛr Parizige se danjo gaabm kɛn ingo kaam-tɔɔkɔ se, daala, deekin ɔɔ: «Naan Raa ki se, naai taad taar mɛt ki. Gaabm se lɛ naaje k'jeelin naan se debm kusiŋa.»

25 Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn gaabm se ɔo debm kusiŋa, lɔ debm kusiŋ eyo, maam jeel eyo. Nakŋ maam jeel se, maam se j'oojum kaam-tɔɔkɔ ɔɔ ɔorse kaamum ɔɔd aakga.»

26 Naade taad gaab kɛn se ɔɔ: «Naan tap ɔo tɛdɪ ɔɔ dɪ? Ɔo kaami se naan tɛdɪn ɔɔ dɪ jaay ɔɔd aak se?»

27 Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Taar se maam taadsenga taad mɛtɪna. Naɔo naase mala, 'baate 'tookki taar se! 'Jeki m'asen taad mɛtɪn daal se gɛn dɪ? Lɔ naase 'je aki tɛdn jee mɛtɪn ki kic lɛ?»

28 Gɔtn se Parizige baagin naaja deekin ɔɔ: «Naai ɔo mɛtn gaabm se ey num! Naaje se k'jee mɛtn *Musa ki.

29 Naaje k'jeel se Raa se taado Musa ki. Num gaŋ naan se iinjo gɔtn gay gay se, naaje k'jeel eyo!»

30 Gɔtn se gaabm ingo kaam-tɔɔkɔ se tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn naase jaay ɔɔki 'jeelki gɔtn naan iinjo ey se taar se deel doa! Ey num gaabm se naan ɔo debm ɔɔdumo kaamuma.

31 Naaje k'jeelki Raa se, booy keem nɔɔ jee kusiŋe eyo. Num gaŋ Raa se booy keem nɔɔ debm kɛn aalin maak ki ɔɔ tɛd nakŋ kɛn Raa maakin jen ro ki.

32 Bii kalan jaay k'booy j'ɔɔ nam ɔɔdga kaam debm j'oojin ɔo kaam-tɔɔkɔ se gɔtɔ.

33 Kɛn gaabm se jaay debm Raa ey se, naan 'kɔŋ tɛdn dɪm eyo!»

34 Naade tɛrlin ɔɔ: «Naai ɔo j'ooji maakŋ kusiŋ ki tappi ɔɔ gaŋ tɛr 'je ajen dooy naaje ne?» Gɔtn se naade tuur ɔɔdɪn naatn.

35 Kɛn Isa jaay booy ɔɔ naade tuuringa naatn se, gɔtn se naan ɔaa je ɔŋina ɔɔ deekin ɔɔ: «*Goon Deba se, naai aal maaki don ki la?»

36 Gaabm se tɛrlin ɔɔ: «Naka, 'taadum tu naan nanja jaay maam m'kaal maakum don ki se?»

37 Isa deekin ɔɔ: «Aaka! Debm kɛn naai aakin daar naani ki jaay taadi se, kɛse ɔo naana.»

38 Gaabm se deek ɔɔ: «Mɛluma, maam m'aalga maakum doi ki.» Gɔtn se naan no naan ki ɔɔ ɛrg naanin ki.

³⁹ Gɔtn se Isa deek ɔɔ: «Maam m'baado do naan ki se taa kɔjn bɔɔɔ, taa jee kaam-tɔɔkge se kaamde kɔɔdn kaaka, ɔɔ jeegen kaamde utu aak kaak se le utu 'tedn jee kaam-tɔɔkge.»

⁴⁰ Parizigen utu te naan se, ken naade jaay booy taar ese se deekin ɔɔ: «Ken bin se naaje kic k'jee kaam-tɔɔkge la?»

⁴¹ Isa terlden ɔɔ: «Ken naase jaay 'tedkiga tedjee kaam-tɔɔkge num, kaadn naane naase aki tedn jee kusinge eyo. Num gan borse naase 'deekki ɔɔki: «Naaje se jee kaamje aak kaaka.» Taa naan se bo naase utu injki maakn kusinse ki se.»

10

Isa aal naagɲ taara ute debm gaam baatge

¹ Ter Isa taadden ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: debm end tɔɔdn baatge tu jaay aal te taa doob eyo, gaan aal gɔt kuuy se, naan se debm boogo ɔɔ debm tujn jeege.

² Num gan debm aal te taa doobo se, naan se bo debm gaam baatge.

³ ɔɔ debm ken ing bɔɔb taa doobo se, ɔɔdn kaam taara ɔɔ baatge se booy mindina. ɔɔ baatn naange mala se, naan danɔde te rode ɔɔ ɔɔd teecnde naatn.

⁴ Ken naan jaay ɔɔd teecndega naatn se, naan lee naande ki, ɔɔ naade ɔk metina taa naade booy jeel mindina.

⁵ Num naade se kɔn kɔkn metn nam kuuy eyo. Ken naade booyga mindin kic bo aanin kaana, taa deb kuuy se naade booy jeel mindin eyo.»

⁶ Isa se taadden te kaal naagɲ taara, num gan jee se booy ɔk metn taar ken naan taadden se eyo.

Isa naan debm gaam bεε

⁷ Ter Isa taadden daala ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: maam se bo aan gɔɔ m'taa doobm baatge.

⁸ Jeegen baado paac deet naanum ki se, naade se jee boogge ɔɔ jee tujn jeege, nabo baatge se took te taarde eyo.

⁹ ɔɔ maam bo aan gɔɔ m'taa doobo. Ken debm jaay end te doobm maam se, naan 'kɔn kaaja. Naan kɔn kendε ɔɔ teecn baa gaam te maraadin.

¹⁰ Debm boogo baado se, gen boogo, gen tɔɔɔ, gen kutu. Num gan maam m'baado se, taa jeege 'kɔn kaaja ɔɔ 'kɔn kaajn gen taad eyo.

¹¹ «Maam se m'debm gaam bεε: debm gaam bεε ken utu kutn kɔna taa baatinge.

¹² ɔɔ debm ken gaam gen gurs sum se, naan se mel baatge eyo ɔɔ baatge se le gen naan eyo. Ken aakga k-sogsogi utu baado se, naan an resn te baatge. ɔɔ k-sogsogi se baado ooc baatge ɔɔ wɔɔkde naatn.

13 Taa naan̄ lɛ tɛd̄ naabm̄ ɣɛn̄ gurs̄ sum, ɔlin̄ d̄im̄ te baatge eyo.

14 Num maam se m'debm̄ gaam bɛɛ, maam m'jeel baatumge ɔɔ baatumge kic ɓo jeelum maama

15 aan ɣɔɔ Bubum jeeluma ɔɔ maam jeelin̄ naan̄ se, maam m'utu kutn̄ koma taa baatumge.

16 Ɔɔ maam m'ɔk baatgen̄ kuuy kɛn̄ te naatn̄ kici. Naade se kic ɓo m'utu m'aden̄o kɔɣɣ̄ ɓaao. Naade se kic utu 'booy jeel minduma. Bin se naade utu tum tɛdn̄ dɔɔl baatgen̄ kalan̄ ɔɔ debm̄ gaamdɛ kic ɓo 'tɛdn̄ kalan̄.

17 Bu se jema taa maam m'utu m'kɛdn̄ koma ɔɔ tɛd̄ga num maam m'utu m'duru.

18 Nam nam jaay am̄ kɔɔdn̄ kɔmb̄ taa tɔɔɔ se ɣɔɔ. Maam mala ɓo m'kɛdn̄ koma taa maam se m'ɔk tɔɔɔ kɛn̄ m'je lɛ m'kɛdn̄ koma ɔɔ m'ɔk tɔɔɔ kɛn̄ m'utu m'duru. Kɛse ɓo nakɣ̄ kɛn̄ Bubum taadumo ɔɔ m'tɛda.»

19 Ɔɔtn̄ se Yaudge jaay booy taar Isa taad̄ bin se, taardɛ ɓaa ɔk mɛtn̄ naap ey daala.

20 Maakdɛ ki se, jee dɛn̄ taad̄ ɔɔ: «Naan̄ lɛ debm̄ sitan̄ ɔɔ do lɛ tɛd̄ga ɣɛn̄ naan̄ eyo. Num in̄ɣ 'booyki taarin̄ se ɣɛn̄ d̄i?»

21 Ɔan̄ jee mɛtinge deek ɔɔ: «Debm̄ sitan̄ 'kɔɣ̄ taad̄n̄ taargen̄ bin eyo; ɔɔ sitan̄ se 'kɔɣ̄ tɔɔdn̄ kaam jee kaam-tɔɔkge la?»

Yaudge ɔɔd̄ und Isa

22 Kaad̄ kɛn̄ se kaad̄n̄ kuul ki, ɔɔ bii kɛn̄ se Jeruzalem̄ ki Yaudge tɛd̄ tɛd̄ maak-raapdɛ ɣɛn̄ bii kɛn̄ naade daapo *Bee Raa tɛd̄o salal*.

23 Ɔɔtn̄ se daan̄ bɔɔr Bee Raa ki mɛtn̄ daabm̄ kɛn̄ k'dan̄ɣ̄n̄ daabm̄ Salomon se, Isa lee ɓaa kaam ara kaam ara.

24 Yaudge ɓaado ɔl gurugiɣ̄na deekin̄ ɔɔ: «Naaje tap ɓo j'ai booy bini nuɣ̄ ki jaay naai ajesiɣ̄n̄ taad̄n̄ tal se? Kɛn̄ naai ɓo al-Masi lɛ, 'taad̄jesiɣ̄n̄!»

25 Isa tɛrlden̄ ɔɔ: «Ey num maam m'taadsenga, naɓo naase 'baate 'tookki taaruma. Nakgen̄ maam m'tɛd̄ te ro Bubum paac se kic ɓo, taad̄ saad̄n̄ maama.

26 Ɔan̄ naase 'baate tookki taarum se, taa naase se baatn̄ maamge eyo.

27 Baatn̄ maamge se booy jeel minduma, maam jeeldɛ ɔɔ naade se ɔk mɛtuma.

28 Ɔɔ maam m'aden̄ kɛdn̄ *kaaj̄n̄ ɣɛn̄ daayum. Ɔɔ naade se 'kɔɣ̄ kut eyo ɔɔ nam kuuy aden̄ kɔɣ̄ kuj̄n̄ jim̄ ki eyo.

29 Bubum kɛn̄ ɛd̄umden̄o se naan̄ magal do nakge tu paac, nam 'kɔɣ̄ kuj̄n̄ ne d̄im̄ jin̄ ki eyo.

* 10:22 Laa kɛn̄ ara se ɔl gaan̄ *Israelge saap do kaad̄ kɛn̄ Juda Makabɛ daap Bee Raa kɛn̄ Jeruzalem̄ ki kɛn̄ do d̄akin̄ Antiōs tuj̄iɣ̄n̄o maak̄iɣ̄n̄ se ɔɔ naan̄ se maak̄ɣ̄ ɓaar kɛn̄ kaaru ute si-mɛɛ-kaar-ɔɔ (164) kaad̄ kɛn̄ se j'ooj te Isa *al-Masi ey ɓɔrtɔ.

³⁰ Maam te Bubum se, naaje k'kalan.»

³¹ Kɛn Yaudge jaay booy taar se, naade tɔso ko daala gɛn tund tɔlɪna.

³² Gaŋ tɛr Isa taadden ɔɔ: «Nakgen jiga sum se, maam m'tɛdga dɛna te ro Bubuma ɔɔ naase aakkiga te kaamse. Num taa nakŋ kɛn gay jaay naase je amki tund tɔl se?»

³³ Yaudge tɛrliŋ ɔɔ: «Taa nakŋ jigan naai tɛd se ɓo, naaje k'je j'ai tund tɔl eyo. Num gaŋ naai ɓo naaj *Raa, taa naai debkilimi sum ɓo 'tɛd roi aan gɔɔ Raa.»

³⁴ Isa tɛrlden ɔɔ: «Maakŋ *Ko Taar Raa naase ki se, taar se k'raaŋinga raanŋa j'ɔɔ: *Naase se raage.*»†

³⁵ «'Booyki, Raa jaay dan *raage*, jeegen kɛn naan taadden taariŋ se. Bin se, k'jeelki taar Raa k'raaŋinga raan se nam an kɔŋ tɔl eyo.

³⁶ Gaŋ maam kɛn Bu mala ɓo bɛɛr ɔɔdumo ɔɔ ɔlumo do naan ki, taa maam m'taadga taad m'ɔɔ maam Goon Raa sum ɓo, naase ɔɔki maam m'naaj naaj Raa.

³⁷ Kɛn maam jaay m'tɛdn naabm gɛn Bubum ey num, ɔŋte 'kaalki maakse dom ki.

³⁸ Num kɛn naabm maam m'tɛd se jaay gɛn Bubum num, kɛn naase 'baate 'kaalki maakse do maam ki kic num, naase aalki maakse do naab kɛn maam m'tɛd se. Ute naan se naase aki kɔŋ jeel Bubum se, utu te maama, ɔɔ maam m'iŋg te naanŋa.»

³⁹ Gɔtn se magal Yaudge iin daala, je an kɔkɔ, gaŋ naan iik uj jide ki.

⁴⁰ Naan ɔk tɛrl ɓaa iŋg do ool gɛn Jordan kɛn kaam naane, gɔtn se ɓo kɛn Jan lee *batizno jeege.

⁴¹ Gɔtn se jeege dɛna ɓaado ɔŋiŋa, naade deek ɔɔ: «Deere, Jan-Batist ɔŋ tɛd te nakŋ-kɔɔɓm gam eyo, num gaŋ taargen paacŋ naan taad ro gaab kɛn se, kalan kic ooc te naan ki eyo.»

⁴² Gɔtn se jeege dɛna took aal maakde do Isa ki.

11

Yo Lazar

¹⁻² Gaaba kalan k'danŋ Lazar, naan se gɛnaa Mari te gɛn Mart ɔɔ naade se tiŋg Betani ki. Mari ese ɓo kɛn ɔtɔ uubm oot koot jɛ Melje Isa ki, ɔɔ ɔtiŋsiŋ te bɛɛkiŋa. Gaŋ ɓii kalan gɛnaan Lazar se ooc kɔɔŋɔ.

³ Gɛnaangen mɛndge se ɔl deba ɓaa taad Isa ki ɔɔ: «Melje ɓɛɛɛ, debm naai 'jen se oocga kɔɔŋɔ.»

⁴ Kɛn Isa jaay booy taar se, naan deek ɔɔ: «Kɔɔŋ Lazar se an kɔŋ tɔl eyo, num naan se utu 'taadn nookŋ *Raa. Ɔɔ ute kɔɔŋ Lazar se, Goon Raa *nookiŋ ute 'keeme.»

⁵ Ey num Mart te gɛnaan Mari ɔɔ Lazar se, Isa jede aak eyo.

† 10:34 Aak KKR 82.6.

⁶ Gan gōtn ese ken Isa jaay booy əɔ Lazar kəɔŋə se, naan əɔp tɛd bii dio gət ken k'baado j'əŋi se.

⁷ Ken bii di jaay deel se, naan deek jee mɛtiŋ ki əɔ: «J'iin k'tɛrl k'baaki taa naan Jude ki.»

⁸ Gōtn se jee mɛtiŋ ki deekiŋ əɔ: «Debm dooyje, gəɔr gəɔr ese sum ɓo Yaudge je ai tund tɔli te koa se ɓo, naai 'je tɛrl ɓaa gōtn naane daal ne?»

⁹ Isa tɛrlɛn əɔ: «Gōtə jaay iipga əɔ kaada jaay ookga se naan lɛk bini aan tɛgɛr jaay ooc ey la? Taa naan se ɓo debm lee te kaam kaada se naan rɔɔk eyo, taa te kaam kaada se naan aak nakgen do naan ki.

¹⁰ Anum debm lee nɔɔr se, naan 'rɔɔkŋ kooco taa gōtn wəɔr ken an wəɔr gōtə se gōtə.»

¹¹ Ken Isa jaay taadnan taariŋ se, naan tɛr deekɛn əɔ: «Bɛrɛ, mɛdʒege Lazar se, kaamiŋ əkga bia, gan maam m'utu m'an ɓaa duru.»

¹² Jee mɛtiŋ ki se deekiŋ əɔ: «Mɛlje, ken naan jaay toodga bi se, naan utu 'kəŋ lapia.»

¹³ Ute naan se Isa jeden taadn əɔ Lazar se ooyga. Gan maak-saapm naade ki se, əɔ daan naane Isa taadɛn te toodn bi aan gəɔ ken jeege lee tood se sum.

¹⁴ Gōtn se Isa taaddesiŋ tal əɔ: «Bɛrɛ, Lazar se ooyga.

¹⁵ Num ken Lazar ooy jaay maam gōtə gōtn naane se, maam maakum-raapo taa naase. Taa bin se naase aki kaal maakse dom ki paac. Bɔrse j'iin k'ɓaa k'j'əŋiŋki.»

¹⁶ Gōtn se debm mɛtiŋ ken k'daniŋ Tōma əɔ ron Tōma se je deekŋ əɔ rəŋə, naan deek jee mɛtn Isa ken mɛtiŋge se əɔ: «Naaje kic ɓo j'iin k'baaki te naana j'aki ɓaa kooy kalaŋ.»

Isa təɔg maakŋ Mart te gɛn Mari

¹⁷ Ken Isa jaay aan se, əŋ Lazar əkga bii səɔ maakŋ ɓaad ken aan gəɔ iibi se.

¹⁸ Aan gəɔ Betani se gəɔr te Jeruzalem, daande se ək kilɔmɛtir ɓaa ɓaa nakŋ mətə sum se,

¹⁹ taa naan se ɓo, Yaudge dɛna ɓaado taa 'daar ro Mari ute Mart ki taa yo gɛnaade.

²⁰ Ken Mart jaay booy əɔ Isa utu ɓaado se, naan iin ɓaa əŋina, gan Mari se əɔp iŋg beene.

²¹ Ken Mart jaay aan se deek Isa ki əɔ: «Mɛluma, ken naai jaay utu gōtn ara ki num, kaadn naane gɛnaam 'kooy eyo.

²² Gan bɔrse ken naan ooyga kic ɓo maam m'jeele nakŋ paacŋ ken naai 'təndga mɛta gōtn Raa ki se, Raa se naan aisiŋ kɛda.»

²³ Isa deekiŋ əɔ: «Gɛnaai se utu 'duru.»

²⁴ Gōtn se Mart tɛrliŋ əɔ: «Mɛluma, maam m'jeele ɓiin dunia nan jaay jeege utu adɛ dur se, naan kic utu adɛ duru.»

25 Isa deekin ɔ: «Maam ɓo debm dur jeege daan yoge tu ɔ ken ɛd kaaja jeege tu. Debm ken jaay aal maakin do maam ki se, ooyga kic ɓo utu 'kɔŋ kaaja.»

26 Debm jaay ing ɔ aal maakin do maam ki se, naan se mɔɔtn 'kɔŋ kooy eyo. Num do taar ken se naai 'took la?»

27 Gɔtn se Mart ɛrlin ɔ: «Yɛɛ Meluma, maam se m'aal maakum doi ki taa naai ɓo *al-Masi, Goon Raa, ken utu ade ɓaa do naan ki se.»

28 Ken Mart jaay taad nan taarin se, naan iin ɓaa ɔŋ genaana Mari ɔ taadin naan ki ɔ: «Debm dooyje se ɓaadɔga ɔ naan danji.»

29 Ken Mari jaay booy taar se, naan naar iin ɓaa gɔtn Isa ki.

30 Naan ken se Isa end te Betani ki ey ɓɔrtɔ. Naan utu ing king gɔt ken Mart ɔŋiŋo se.

31 Gaŋ Yaudge se ing king ɓeene ute Mari, naade ing selin sele. Ken naade jaay aakin naan naar iin teec se, naade ɔk metina. Taa naade saap ɔ: «Kaadn naane naan ɓaa ɓaa taa ɓaad ki se, gen ɓaa keeme.»

32 Ken Mari jaay aan ɔŋ Isa gɔt ken naan ing se, jaay naan aakin se, ooc metn jen ki ɔ deekin ɔ: «Meluma, ken naai jaay utu gɔtn ara ki num, kaadn naane genaam se 'kooy eyo.»

33 Ken Isa aak Mari te Yaudgen ɔko metina jaay baag keeme se, gɔtn se Isa maakin ɔŋ daar eyo, gɔtn se maakin tuju.

34 Naan tɔnd metde ɔ: «Naase aalinkiga kaam gay?» Naade ɛrlin ɔ: «Melje, 'ɓaado kaaka.»

35 Gɔtn se Isa eeme.

36 Gaŋ Yaudge taad ɔ: «Aakki tu! Lazar se naan jen den aak eyo!»

37 Anum maakde ki se, jee kandum deek ɔ: «Debm kaam-tɔɔkɔ kic naan ɔɔdin kaamina, num Lazar ɓo ŋ'ɔŋ gaasin te yo ki ey la?»

Isa dur Lazar daan yoge tu

38 Gɔtn se ɛr Isa maakin ɔŋ daar ey daala, naan iin ɓaa taa ɓaad ki. Baadn se aan gɔɔ iibi ɔ taarin se naade gaasin te koa.

39 Gɔtn se Isa deekden ɔ: «Ko taar ki se ɔɔdin ki naata.» Mart, genaade debm ooy se, deekin ɔ: «Meluma, naan se ɔkga bii ɔɔ maakn ɓaad ki; ɓorse naan ɛdn ootga.»

40 Gaŋ Isa deekin ɔ: «Maam taadiga taada m'ɔ ken naai jaay aalga maaki do maam ki num naai utu 'kaakn *nookn Raa ey la?»

41 Gɔtn se naade ɔɔf und te ko taar ki se naata, Isa uun kaamin raan ɔ deek ɔ: «Bua, m'tɔɔmi taa naai 'booyumga.»

42 Deere, maam se m'jeele daayum nakn maam m'tɔndga meti ɓo, naai 'lee 'booyum booyo. Anum m'taad se taa jee den gurug aalum se, naade 'jeele naai ɓo ɔlumo.»

43 Kεn Isa jaay taad nanj taarin se, naan ɔɔf ɔɔy makɔnɔ ɔɔ: «Lazar 'teeco!»

44 Gɔtn ese debm ooyga kooy se teeco, ɔɔ teeco se jinge te jenge se k'teelinga teel te kala ɔɔ daan kaamin se naade deebin kala. Gɔtn se Isa deek jeege tu ɔɔ: «'Tuutinki kalingen ron ki se naata ɔɔ ɔɔninki naan ɔɔaa.»

Magalgen gen Yaudge se end tel gen tɔɔl Isa

45 Yaudgen ɔɔaado daar ro Mari ki se, naade jaay aak nakj Isa tɔɔf se, denin took aal maakde don ki.

46 Gan jee metinge se ɔɔaa ɔɔj *Parizige ɔɔ taadden nakj ken Isa tɔɔfo se.

47 Gɔtn se *magal jee tɔɔdn serke Raage tu ute Parizige, naaden *jee kaakj metn taargen Yaudge se paac tuso ɔɔ taad ɔɔ: «Gaabm se j'an ki tɔɔdn ɔɔ di? Naan le tɔɔdn nakj-kɔɔɔge dena ɔɔn eyo.

48 Kεn jaay j'ɔɔnin te naan se le, jeege paac utu 'tookj taar naana. ɔɔ bere som *Romege se utu ade ɔɔaa ɔɔ utu an tɔɔkj te Bee Raajege ɔɔ utu an tɔɔecj te naanjege.»

49 Maakde ki se gaaba kalan k'danin Kayip. Baar se, naan ɔɔ magal jee tɔɔdn serke Raage tu, naan deek ɔɔ: «Naase se 'jeelki dim eyo.

50 Naase 'saapki kic ɔɔ ɔɔninki eyo, ey num bereki se, deb kalan ɔɔ 'kooyo 'kɔɔn jee dena. Bin se naanjege se 'kɔɔn tɔɔecj te magalin eyo.»

51 Taa ɔɔaar se naan ɔɔ magal jee tɔɔdn serke Raage tu, bin se taar naan taad se iino maak-saapm naan malin ki eyo, gan taar naan taad se, iino gɔtn Raa ki. ɔɔ taar naan taad se je taadn ɔɔ: Isa se utu kooy taa Yaudgen te denin,

52 ɔɔ naan utu kooy se taa Yaudge kalin ki sum eyo, num gan kooy naan se utu 'tusn gaan Raagen gɔtn ɔɔaa se paac 'tɔɔdn kalan.

53 Bii ken se sum ɔɔ, magal Yaudge uun doa taa tɔɔl Isa.

54 Taa naan se mɔɔtn Isa baate lee maakj Yaudge tu, naan iik tɔk ɔɔaa maakj naan ki kalan bini k'danin Epraim, ken gɔar te kɔɔf-ɔɔaara. Gɔtn ese ɔɔ naan ɔɔaa ing te jee metin ki.

55 Jeege dena iino taa naange tun kuuy ɔɔ ɔɔaado Jeruzalem ki, gen tugj daapm rode naan Raa ki, taa *laa Paakj gen Yaudge se ɔɔpga gɔarɔ.

56 Daan ɔɔar *Bee Raa ki se naade lee je Isa ɔɔ gɔtn se naade taad te naapa ɔɔ: «Naase tap ɔɔ 'saapinki ɔɔki dio? Bere, daam jaay ey num, Isa se ade kɔɔn ɔɔaa laa ki se eyo.»

57 Taa magal jee tɔɔdn serke Raage tu ute Parizige se, taadga taad jeege tu ɔɔ: «Debm ken jaay jeel gɔtn Isa num, aden taadn gɔtina taa naade an ɔɔaa kɔkɔ.»

12

Mari ot itir je Isa ki
(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

¹ Ken Isa jaay aan Betani ki gōtn ken naan duro Lazar daan yoge tu se, ɔɔpɔga bii mɛɛɛ sum ɓo, Yaudge 'tɛɔn *laa Paak.

² Gōtn se k'tɛɔ kɔsɔ taa naana ɔɔ Mart uuno kɔsɔ se, ɓaado tɔnddesina. Gan maakɲ jeege tun ing ɔs kɔs te Isa se, Lazar kic utu maakde ki.

³ Gōtn se Mari uuno itir aas kaam doocɲ kurku ɔɔ itir se k'danɲɲ *nard* ɔɔ naan se itir salal ɔɔ ɔɔɲɔ. Naan jɛɛr itir se do je Isa ki ɔɔ ɔtiɲsin ute bɛɛkiɲa ɔɔ ɓee naade ing maak ki se, oot itir itir sum.

⁴ Gōtn ese maakɲ jee mɛtiɲ ki se, debm ken k'danɲɲ Judas Iskariot se, naan ɓo ken tɛɔga num utu an kut se, deek ɔɔ:

⁵ «Bɛɛki se, itir se jaay k'duginga utu tamma kaar-mɔtɔ* ɔɔ gursn se k'nignɲ jee daayge tu num bɛɛ ey la?»

⁶ Ken Judas jaay taad bin se, taa naan saap ɓo do jee daayge tu eyo, num gan taa naan debm ɓoogo; aan gɔɔ naan debm kɔkɲ gursde dey se, naan iinga num lee tuun tuun mɛtn gursn ese.

⁷ Gōtn se Isa deek ɔɔ: «Mɛnda se ɔɲɲɲ kaam kalan! Nakɲ naan tɛɔdum se kɛse ɓo aasga gen bii duubuma.

⁸ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kɔɲ king te naase eyo.»

Magal Yaudge je tɔɔl Lazar

⁹ Kaad ken se Yaudge dena ken booy jaay j'ɔɔ, ɔɔ Isa utu Betani ki se, naade iɲɲ ɓaado. Naade ɓaado se taa Isa sum eyo, num naade ɓaado se taa kaakɲ Lazar ken naan duriɲo daan yoge tu se kici.

¹⁰ Gōtn se *magal jee tɛɔn serke Raage tu uun doa gen tɔɔ Lazar kici.

¹¹ Taa Lazar se, Yaudge dena iɲɲ rɛsde ɔɔ ɓaado uun taar Isa.

Isa end Jeruzalem ki aan gɔɔ Gaarge
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Lk 19.29-44)

¹² Mɛtbeenki se, jee den ɓaado gen tɛɔn *laa Paak se, booy ɔɔ Isa utu ɓaado Jeruzalem ki.

¹³ Naade gaanɔ doomo jidege tu, ɔɔ teec ɓaado dɔɔɔ Isa. Naade dɔɔɔɲ se, dɔɔɔ ɔɔy ɔɔ:

«Ozaana†,

*Raa tɛɔn bɛɛɲ do deb ken ɓaado te ro Mɛljege Raa, naan se ɓo Gaar *Israɛlge‡.»

¹⁴ Isa ɔɲ goon buur gaaba se ook ingo do ki, aan gɔɔ taar ken k'raanɔ do dɔkiɲa ken deek ɔɔ:

* 12:5 Tamma kaar-mɔtɔ se aas kɔɔɲ deba maakɲ ɓaar ki. † 12:13 Ozaana se je deekɲ ɔɔ: Raa aaja. ‡ 12:13 Aak KKR 118.25-26.

15 *Jee maakŋ gēger kēn Sion ki, Sante 'beerki, aakki gaarse ookoga do goon buur kēn gaaba utu baado.**

16 Nakgen deel metn-jiki paac se kaad kēn se, jee metiŋ ki se ɔŋ jeel ɔk te metiŋ eyo. Num gan kēn Isa Raa *nookiŋ se jaay ɔo, naade saap ɔŋina nakŋ Isa tēd se, taa nakŋ se k'raaŋinoga raana do dōkina ɔo kēse ɔo nakgen kēn jeege tēdiŋsiŋ se.

17 Anum jee dēn iŋgo te Isa jaay aako kēn naaŋ daŋo Lazar maakŋ baad ki jaay Lazar duro daan yoge tu se, naade se ɔo baado ɔos maaniŋ jeege tu.

18 Aan gɔo naade booyga booy nakŋ-kɔɔbm naaŋ tēdo se, taa naaŋ se ɔo jeege teec baado dɔɔd Isa.

19 Gɔtn se *Parizige baag taadŋ te naapa ɔo: «Aakki! Naaŋ se lē cirga dojege, ɔo ɔorse se lē, jeege paac baaga metiŋ ki.»

Grēkgen metiŋge baado je kaakŋ Isa

20 Bii *laa Paak ki se, Grēkgen† metiŋge baado Jeruzalem ki gen keem Raa.

21 Naade se ɔo baado ɔŋ Pilip kēn iino Betsaida kēn taa naaŋ Galile ki se ɔo naade tond metiŋ ɔo: «Naka, naaje se k'je kaakŋ Isa.»

22 Pilip ɔaa ɔŋ Andre ɔo taadiŋ ɔo naaden di se paac ɔaa taad Isa ki.

23 Isa tērlēn ɔo: «ɔorse kaadŋ kēn *Goon Deba *nookiŋ keem se, aanga.

24 'Booyki bēe m'asen taada: kaam teene jaay j'ɔociŋ te ey se, naaŋ iŋg gɔtiŋ ki sum. Num gan kēn j'ɔociŋga num, kaamiŋ se ut naatŋ, ɔo kēn teeco se baado ooj dēna.

25 Debm je roŋ se, utu kutn koŋa ɔo debm do naaŋ ki ara jaay je Raa cir roŋ se, naaŋ se utu 'kəŋ *kaajŋ gen daayum.

26 Debm jaay je tēdŋ naabm maam se, 'kəŋ metuma. Gɔtn maam m'utu se, debm tēdŋ naabum se kic 'kiŋg te maama. Kēn debm jaay tēdum naabm maam se, Bubum utu aŋ magala.»

Isa taad ɔo naaŋ utu 'kooyo

27 Tē Isa taad ɔo: «ɔorse maam m'iŋg se nirlum aayuma, num gan m'taadŋ m'ɔo di? M'taadŋ m'ɔo: Bua, aajuma gen kaadŋ dubar utu 'kaan dom ki se 'sookumsiŋ naatŋ rom ki bin ne? Gɔtɔ! Maam baado tap ɔo taa naaŋ se.

28 Bua, *'nookŋ roi.» Gɔtn se k'booy mindi taad maakŋ raa ki ɔo: «Maam se m'nookiŋga ɔo m'utu m'aŋ nookŋ daala.»

29 Jee dēn iŋg gɔtn ese jaay booy se, taad ɔo: «Kēse Raa ɔo aata.» Gan jee metiŋge deek ɔo: «Kēse *kɔdŋ Raa gam ɔo taadiŋ.»

§ 12:15 Sion se, naaŋ ro Jeruzalem kici. * 12:15 Aak Zak 9.9. † 12:20 Grēkgen se jeege metjil Yaudge eyo.

³⁰ Gaŋ Isa tɛrl taadɛn daala ɔɔ: «Mind taad se taad te maam eyo, anum naan se, taad te naase.

³¹ Bɔrse kaadn kɛn Raa an kɔjɲ bɔɔrɔ do jeege tun do naan ki se aanga. Biin se ɓo *Bubm sitange, naan ɓo Gaar jee kusingen do naan ki se, j'aŋ tuurin naatn.

³² Kɛn maam se jaay j'uun k'daarumga raan se, maam m'tɛdn jeege paac ade ɓaa gɔtum ki.»

³³ Kɛn naan jaay taad taargen se, naan je taadn ɔɔ te doobm gay jaay naan utu 'kooyo.

³⁴ Jee dɛnge se deekin ɔɔ: «Naaje k'booy maakɲ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se ɔɔ: *al-Masi se ɓaadoga num naan se 'ting gen daayum. Anum gen di jaay naai taad ɔɔ: *Goon Debm j'aŋ tupm tɔɔl ro kaag ki ɔɔ j'aŋ kuun daar raan se? Goon Debm ese kɛn gay daala?»

³⁵ Isa tɛrlden ɔɔ: «Gɔtn wɔɔr kɛn lee wɔɔrsen gɔtɔ se, kaadɲ ɔɔpɓa gɔɔrɔ. Kaad kɛn naan utu se, 'leeki maakɲ gɔt kɛn wɔɔr se, taa bin se gɔtn ɔɔd se asen naar kɔkɲ do jise ki eyo. Taa debm lee maakɲ gɔt kɛn ɔɔd se ɛ, naan jeel gɔtn naan ɓaan se eyo.

³⁶ Kaadn gɔtn wɔɔr utu se, 'tookki 'leeki utu gɔtn wɔɔr se. Taa bin se naase aki tɛdn gaan gɔt kɛn wɔɔrɔ.»

Kɛn Isa jaay taad nan taarin se, naan iin ɔɲde ɔɔ ɓaa oom gɔtn dɔk te naade.

Yaudge baate tooko gen kaal maakde do Isa ki

³⁷ Ute nakɲ-kɔɔɓgen Isa tɛd dɛn naande ki se kic ɓo, Yaudge baate kaal maakde don ki rɔk.

³⁸ Taa naan se ɓo taar kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno se aanga doobin ki kɛn ɔɔ:

Mɛljege Raa, taari naaje jaay k'lee k'taad jeege tu se, nanja took uunga

ɔɔ *Mɛljege Raa tap ɓo 'tɔɔgin se, naan taadga nan ki?‡*

³⁹ Yaudge jaay ɔɲ aal maakde do Isa ki ey se, taa Ezayi se taadga taad taar ese se kici kɛn ɔɔ:

⁴⁰ *Deere, jee se Raa turumdenga kaamdege ɔɔ tɛdden naade tɛdga jee do-mɔŋgɛ*

taa kaamde kaakɲ kɔkɲ gɔt eyo ɔɔ bide booy kɔkɲ taar eyo

ɔɔ ute maakde kic naade kɔɲ booy kuun jaay ade tɛrl ro maam ki, ey num kaad kɛn naane se, maam Raa m'aden kaaja. §

⁴¹ Kɛn Ezayi jaay taad bin se, taa naan aakga kaak *nookɲ Isa ɔɔ taargen naan taado se, taad ute naana.

⁴² Ute naan se kic ɓo maakɲ magal Yaudge tu se, jeege dɛna aal maakde do Isa ki. Naɓo taa *Parizige se, naade ɔɲ taadɲ tal naan jeege tu eyo, taa naade ɓeer ɔɔ som Parizige aden tuur naatn, maakɲ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se.

‡ 12:38 Aak Eza 53.1. § 12:40 Aak Eza 6.9-10.

43 Taa naade je tɔɔm kɛn jikilimge lee tɔɔmde se ɓo, bɛɛ cir kɛn Raa ɓo aden tɔɔmɔ.

Isa se naan ɓo gɔtn wɔɔr gɛn jee do naan ki

44 Gaŋ gɔtn se Isa uun mindiŋ raan taad ɔɔ: «Debm jaay aal maakiŋ do maam ki se, naan aal maakiŋ do maam ki sum eyo, num naan se aal maakiŋ do Deb kɛn ɔlumo.

45 Ɔɔ debm kɛn aakumga maam se, aakga Debm kɛn ɔlumo se kici.

46 Maam se m'gɔtn wɔɔr kɛn ɓaado do naan ki se, taa debm jaay aalga maakiŋ do maam ki se, naan 'kɔŋ kiŋg maakŋ gɔt kɛn ɔɔf eyo.

47 Kɛn debm jaay booy taaruma ɔɔ ɔkiŋ maakiŋ ki ey se, maam ɓo m'aŋ kɔŋ bɔɔrɔ doŋ ki eyo. Taa maam m'ɓaado se, gɛn kɔŋ bɔɔrɔ do jeege tun do naan ki eyo, num m'ɓaado se gɛn kaajŋ jeege do naan ki.

48 Debm jaay ɔɔf unduma ɔɔ baate tookŋ taarum se, bɔɔrɔ utu koocŋ doŋ ki. Taa ɓiin dunia an nan se, taargen maam m'taadŋ se ɓo utu aŋ kɔŋ bɔɔrɔ doŋ ki.

49 Taargen maam taad se, m'tɛrɛc te dom eyo. Kɛse Bu kɛn ɔlumo se ɓo ɔlum m'taad taargen se ɔɔ m'dooy jeege.

50 Maam m'jeele taar kɛn naan taadumo gɛn tɛda se, kɛse ɓo taar kɛn ɛd kaaja gɛn daayum. Taar kɛn maam m'taad se, m'taadŋ aan gɔɔ kɛn Bu taadumsiŋo.»

13

Isa tug jɛ jeengen metiŋ ki

(Mt 26.19-20; Mk 10.35-45; Lk 22.14-18,24-27)

1 Aan gɔɔ ɔɔpɓa ɓii kalan sum ɓo Yaudge 'tɛdn *laa Paak se, Isa jeelga kaadn kɛn naan 'kiin kɔŋ do naan a an ɓaa gɔtn Bubiŋ ki se aasga. Ɔɔ jeengen do naan ki se daayum naan jeden aak eyo. Ɔɔ naan jeden ute maakiŋ paac.

2 Kɛn aan kaadn kɔs ki jaay naade baag kɔsɔ se, kaad kɛn se *Bubm sitange endga kend maakŋ Judas goon Simon Iskariot ki, gɔtn se naan saap je doobm an kutn Isa.

3 Aan gɔɔ Isa se jeel Bu se ɛdiŋga nakge paac kaam jiŋa, taa naan iinɔ gɔtn *Raa ki ɔɔ tɛdga num utu 'tɛrl ɓaa gɔtn Raa ki se,

4 kɛn naade utu ɔs kɔs se Isa iin ɔɔf aal kal magaliŋa ɔɔ uun dook maakiŋ ute kal kɛn k'lee k'j'ɔtn jɛ jeege.

5 Tɛr naan ɔmb maane maakŋ baay ki ɔɔ baag tugŋ jɛ jee metiŋ ki ɔɔ ɔtdesiŋ te kal kɛn naan uun dookŋ maakiŋ ki se.

6 Kɛn jaay aan do Simon Pier ki se, Simon Pier deekiŋ ɔɔ: «Meluma, naai ɓo am tugŋ jɛ maam ne?»

7 Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Nakŋ maam tɛd se, ɓorse naai 'kɔŋ jeel metiŋ eyo, num gaŋ tɛdga jaay sɔm naai utu 'jeel kɔkŋ metiŋ bɛɛ.»

⁸ Gōtn se Simon Piēr deekiñ ð: «Naai 6o am tugñ jε maama! Gōto!» Isa terliñ ð: «Ken maam jaay m'tugi te jei ey se, ðim jaay ai tum te maam se gōto.»

⁹ Gōtn se Simon Piēr terliñ ð: «Meluma, jem sum eyo, num tugum jimge ute dom paac kici.»

¹⁰ Isa deekiñ ð: «Debm jaay roogga roog se, kōñ rooñ kuuy ey sum ken ðpiñ se 'tugñ jεñ sum taa debm roogga se roñ paac aacga walak ð naañ tēdga aak bεε naan Raa ki. Borse naase 'tēdkiga jee aak bεε naan Raa ki, na6o 'paacki eyo.»

¹¹ Taa debm ken jaay utu añ kut se, Isa jeeliña. Taa ði naan deek ð: «Naan Raa ki se naase aakki bεε 'paacki eyo.»

¹² Ken Isa jaay tug jε jeenge aas se, naañ uun uus kal magaliña, ð baado ing gōt ken naade ing os kōs se. Gōtn se naañ tōnd metde ð: «Nakñ maam m'tēdsen se, naase 'jeel ðkki metiñ dey la?»

¹³ Ken naase jaay 'danumki ðki: «Debm Dooyje» ð «Melje» se, taarse se met ki. Deere, maam 6o m'Debm Dooyse ð Melse.

¹⁴ Ken maam Melse ð m'Debm Dooyse jaay 6o m'tugsen jesege se, bεeki se, naase kic 'lee 'tugki jε naapge bin kici.

¹⁵ Ken maam jaay m'tēdsen naañ se, taa naase kic 6o aki kōñ tēdn aan gōð gen maam m'tēdseno se kici.

¹⁶ 'Booyki bεε m'asen taada: debm tēdn naaba gōtn deb ki se, naañ se magal cir debm ken naañ lee tēdñ naaba eyo ð debm aañ naaba deb ki se, naañ magal cir debm ken lee ðliñ naaba eyo.

¹⁷ Nakgen se, borse naase 'jeel ðkkiga metiña ken naase jaay 'tēdñkiga naañ se num, maakse 'raapo.

¹⁸ Taar ken maam m'taadse, m'taad te naase paacki eyo, taa jeegen ken maam 6o m'bεer m'tōddde se, maam jeelde. Gañ taar ken k'raañiñ do ðakiñ se, aanga ðoobiñ ki ken ð: *Debm ken lee os mappa te maam se, 'terlumga naaga.**

¹⁹ «Kōr nakñ se jaay ute kaan se, maam m'taadsesiñ borse. Bin se nakñ se jaay aanga kic num, naase aki 'jeele maam se debm ken tiñ gen daayum.

²⁰ 'Booyki bεε m'asen taada: debm dōdd ðk debm kaañ naabum jiga se, naañ se dōdd ðkum maam mala, ð debm dōdd ðkum maam se dōdd ðk Debm ken olumo.»

Isa taad ð Judas utu añ kutu

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

²¹ Ken Isa jaay taad nañ taariñ se, gōtn se maakiñ tuju. ðo naañ taaddesiñ tal ð: «'Booyki bεε m'asen taada: maakse ki se deb kalañ utu am kutu.»

²² Gōtn se jee metiñ ki baag terl kaakñ naapa ðo saap maakde ki ð: «Naañ tap 6o taad te naña?»

* 13:18 Aak KKR 41.9.

23 Deb kalanj maakŋ jee metiŋ ki se, naan se 60 debm ken Isa jey se utu inj ceeŋ ki†.

24 Gōtn se Simon Pier tēdiŋ nakŋ ken naan an kaakŋ jeel ro ki ɔɔ: «N'tōnd metiŋ naan tap 60 n'taad te naŋa?»

25 Gōtn se debm ken metn Isa ken ese se deŋ kaadn Isa ki tōnd metiŋ ɔɔ: «Meluma, keŋe tap 60 naŋa?»

26 Isa terliŋ ɔɔ: «Keŋe debm ken maam m'utu m'dupm mappa ɔɔ m'kōl maakŋ baay ki jaay m'an kēd se.» Gōtn se Isa dup mappa ɔl maakŋ baay ki ɔɔ ed Judas goon Simon Iskariot ki.

27 Ken Judas jaay ɔk mappan ji Isa ki se, gōtn ese sum 60 *Bubm sitange baado end maakiŋ ki. Gōtn se Isa deekiŋ ɔɔ: «Nakŋ naai 'je 'teda se 'naar tēdiŋ yōkōdō.»

28 Gaŋ jee inj gōtn ese se maakde ki se, metn taar ken naan taad se, nam tap 60 booy jeel te metiŋ eyo.

29 Aan gōɔ Judas 60 debm bōobm gursde dey se, jee metiŋge saap ɔɔ kaadn naane Isa jey taadn ɔɔ n'6aa n'dugo nakŋ tēdiŋ laa, ey le jey taadn ɔɔ n'6aa n'ed naka jee daayge tu.

30 Gaŋ gōtn se, Judas jaay ɔk mappan k'dup k'j'ediŋsiŋ sum se, naan naar teec naatn. Ɔɔ kaad ken se gōtō tedga nōrō.

Isa taadden ɔɔ k'je naapa

31 Ken Judas jaay teec sum se, Isa deek ɔɔ: «Borse se *Goon Deba se *nookiŋ ute 'keeme ɔɔ ute ro Goon Deba se Raa kic nookiŋ ute keeme.

32 Aan gōɔ Raa nookiŋa utu 'keem ute doobm Goon Deba se, bin se Goon Deba kic ɔɔpga baata Raa utu an nooko.

33 Genumge‡ maam se m'kōŋ kiŋg den ute naase ey sum. Naase utu amki jea nafo aan gōɔ ken m'taadō Yaudge tu se, m'taadŋen naase ki kici, gōtn maam m'an 6aa se, naase aki kōŋ 6aa eyo.

34 Borse maam m'taadŋen nakŋ naase utu aki ted se ken kiji: 'jeki naapa. Aan gōɔ ken maam m'jeseno se, bin se naase kic 'jeki naapa.

35 Ken naase jaay 'jeki naapa deer num, ute naan se jeege paac 'jeele, naase se jee metn maam ki.»

36 Gōtn se Simon Pier tōnd metiŋ ɔɔ: «Meluma, naai '6aa gay?» Isa terliŋ ɔɔ: «Borse gōtn maam m'an 6aa se, naai am kōŋ daan eyo. Num kaadn naai am daan se, mōɔtn kuuy jaayo.»

37 Pier terliŋ ɔɔ: «Meluma, gen di jaay naai ɔɔ borse maam m'ai kōŋ daan ey se? Taa naai se, maam m'kooyo!»

† 13:23 Yaudge se ken naade ɔs kōs num tood res yer kerle do ji jeele ɔɔ dodege se ɔliŋ kaam sak tabil. ‡ 13:33 Genumge se gōtn se Isa je taadn ɔɔ jee metiŋ ki se naan jede aan gōɔ gaan maakiŋge mala.

³⁸ Isa tərliŋ ɔɔ: «Naai se ʒo 'kooy taa maam ne? 'Booy bɛɛ m'ai taada: kər kərɔŋjɔ 'kɔɔy ey sum ʒo, naai 'naajŋ dɔɔl mətɔ ɔɔ naai 'jeelum eyo.»

14

Isa se naaŋ doobm kɛn ɔl jeege gɔtn *Raa ki

¹ ɔŋte 'kuunki nirlse, naase aalki maakse do Raa ki ɔɔ aalki maakse do maam ki kici.

² Gɔtn kiŋgi utu dɛna raan maakŋ ʒee Bubum ki. Kɛn jaay gɔtɔ num, kaadŋ naane maam m'taadsenga. Maam ʒaa ʒaa se taa m'asen ʒaa daapm gɔtɔ.

³ Kɛn jaay m'ʒaa daapsenoga gɔtɔ num, maam m'ade tərle m'utu m'asen tɔsɔ taa j'aki ʒaa kiŋg tɛle.

⁴ Naase 'jeelki doobm kɛn maam m'an ʒaa se.

⁵ Gɔtn se Tɔma deekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, gɔtn naai 'ʒaan ʒaa se naaje k'jeel eyo, ɔɔ doobm se tap ʒo j'an jeel ɔɔ di?»

⁶ Isa deekiŋ ɔɔ: «Maam ʒo doobo, m'taar mɛt ki ɔɔ debm kɛn ɛd kaaja jeege tu. ɔɔ debm jaay ʒaa gɔtn Bubum ki se kaal te doobm maam jaayo.

⁷ Kɛn naase 'jeelumki maam se, Bubum kic num naase aŋki 'jeele. Bɔrse, naase 'jeeliŋki ɔɔ aakiŋkiga te kaamse.»

⁸ Pilip deekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, 'taadjen tu Bua, naʒo bɛɛjega sum.»

⁹ Isa deekiŋ ɔɔ: «Do dɔkiŋ maam m'tiŋg ute naase se ʒo ɔɔ naai 'jeelum ey ne Pilip? Debm aakumga maam se, naaŋ se aakga Raa Bubu. Gen di jaay deekum ɔɔ: «'Taadjen tu Raa Bubu se?»

¹⁰ Naai 'took ey la kɛn maam m'iŋg ute Bua ɔɔ Bu iŋg te maam se, taargen maam m'taadsen se maam m'tɛɛc ute dom eyo, gaŋ Bu kɛn naaje k'kalan se ʒo lee tɛdŋ naabiŋa.

¹¹ 'Tookki taaruma kɛn maam m'iŋg ute Bua ɔɔ Bu iŋg ute maam se, kɛn 'tookki taarum ey kic num, 'tookki taa nakŋ-kɔɔʒgen maam m'lee m'tɛd se.

¹² 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm aal maakiŋ do maam ki se, 'kɔŋ tɛdŋ nakgen aan gɔɔ maam m'lee m'tɛd se, ɔɔ naaŋ se utu 'tɛdŋ nakgen cir ʒɛn maam se daala, taa maam ʒaa ʒaa gɔtn Bubum ki.

¹³ Nakgen paacŋ naase utu aki tɔnd mɛta te ro maam se, maam m'utu m'an tɛda bin ʒo maam Goono se m'taadŋ *nookŋ Bubuma.

¹⁴ Nakŋ kɛn naase 'tɔndki mɛta ute ro maam se, maam m'utu m'an kɔŋ tɛda.»

Isa deek ɔɔ utu ade kɔl *Nirl Raa jeŋge tu

(1Jn 5.3, 2.3-5; Jn 16.5-15,33)

¹⁵ «Kɛn naase jaay 'jemki num, naase aki kɔŋ tɛdŋ nakŋ kɛn maam m'taadsen ʒɛn tɛda se.

16 Maam m'utu m'tənd m'etn Bubuma, əw naan utu aseno kəl debm kən asen kiŋg noogŋ daayum.

17 Debm kən naan afe kəl se, keese Nirl Raa mala kən taad taar mət ki. Naan se jee do naan ki an kəŋ kəŋ eyo, taa naade se əŋ aakiŋ eyo əw jeeliŋ eyo. Gaŋ naase se 'jeeliŋki taa naan utu te naase əw utu iŋg maakse ki.

18 Maam m'asen kəŋ kəŋ g'enaalge eyo, maam m'utu m'asen t'ər l kəŋə.

19 Ɔəpga baata jee do naan ki se am kaak ey sum, gaŋ naase se utu amki kaakum m'iŋg zεεε, əw naase kic num aki kəŋ kaaja.

20 Bii kən se, naase aki 'jeele maam m'iŋg te Bubuma əw Bubum iŋg ute maam se, naaje k'kalan əw naase ute maam se, naaje k'kalan ki kici.

21 «Taar kən maam m'taadsen g'en t'eda jaay debm t'edŋ se keese ʒo debm jema, əw debm jem maam se, Bubum kic an jea əw maam kic m'utu m'an jea əw m'an taadn roma, taa naan am jeele.»

22 Judn kən Judas Iskariot ey se, deekiŋ əw: «Melje, naai əw ajen taadn roi naaje ki sum əw jee do naan ki jaay ai kaak ey se ajensiŋ taadn əw di?»

23 Isa t'ərliŋ əw: «Debm jem maam se 'tookŋ kuun taaruma əw Bubum se utu an jea maam te Bubum se k'ʒaa gətiŋ ki, əw k'kiŋg t'ele ute naaŋa.

24 Debm kən jem ey se, naan 'took taarum eyo. Taar kən naase iŋg 'booyki maam m'iŋg m'taadsen se m't'εεc te dom eyo, gaŋ naan se Bubum əlumo se ʒo taada.

25 Maam m'taadsen nakgen se kaad kən maam m'utu te naase.

26 Bubu se utu afe kəl *Nirl Salal ute ro maama, taa naan asen noogo əw naan asen dooy nakge paac, əw utu asen t'edn naase aki saapm jeel m'etn taargen maam m'taadseno se.

27 «Ɔŋte 'kuunki nirlse əw əŋte 'ʒeerki. Maam m'ʒaa ʒaa se m'asen kəŋ t'əwsuma kən asen t'əwŋg maakse, əw t'əwsn se ʒo kən utu maakŋ maam ki kici. Maam m'asesiŋ kedse aan gəw g'en jee do naan ki eyo.

28 Naase 'booykiga taar kən maam m'taadsen m'əw m'ʒaa ʒaao num m'utu m'ade t'ər l m'asen kəŋə. Kən naase jaay 'jemki num maam ʒaa ʒaa gətn Bubum ki se, b'εeki num, maakse raapo taa Bubum se naan magal cirum maama.

29 Maam m'taadsen ʒərse kər nakgen se aan te ey ʒərt se, kən naade se jaay aanga kic num, naase aki tooko.

30 Naan ki se maam m'kəŋ taadn d'en te naase ey sum, taa gaar g'en do naaŋa se utu 'ʒaado. Naʒo deere, naan se ək t'əwə dom ki eyo.

³¹ Num gan̄ taa jee do naan̄ ki 'jeel maam se, m'je Bubuma
 ɔɔ m'tɛdn̄ nakn̄ ken naan̄ taadumi. Iin̄ki gɔtn̄ ara; k'baaki!»

15

*Isa se naan̄ *ko bin̄ mala mala*

¹ Isa taad̄ jeege tun̄ mɛtin̄ ki daala ɔɔ: «Maam se aan̄ gɔɔ ko
 bin̄ mala mala ɔɔ Bubum se, naan̄ ɔɔ mɛl ko bin̄ se.

² Tɛletgen̄ paacn̄ dɔɔk ute maama ɔɔ ken̄ ooj ey se, naan̄ gaan̄
 tund naatn̄. Gan̄ tɛletn̄ ken̄ ooj se naan̄ gaan̄ daapiɲa taa koojn̄
 dɛn̄ cir ken̄ se daala.

³ Taargen̄ ken̄ maam m'taadsen se, 'daapsenga, akiga bɛɛ
 naan̄ *Raa ki.

⁴ Inḡ 'dɔɔkki ute maama aan̄ gɔɔ ken̄ maam m'utu m'inḡ
 m'dɔɔk te naase se. Aan̄ gɔɔ tɛletn̄ ko bin̄ k'gaan̄ k'j'undga
 naatn̄ num ɔɔ ooj ey se se bin̄ ɔɔ ken̄ naase jaay inḡ 'dɔɔkki
 ute maam ey se, naase aki kɔɔ tɛdn̄ nakn̄ aak bɛɛ eyo kici.

⁵ Maam se m'ko bin̄ ɔɔ naase se 'tɛletumge. Debm̄ inḡ 'dɔɔk
 te maama ɔɔ maam m'inḡ m'dɔɔk te naan̄ se, debm̄ se utu
 'tɛdn̄ nakgen̄ jiga dɛn̄ aak eyo. Anum ken̄ naase jaay 'dɔɔkki
 te maam ey se aki kɔɔ tɛdn̄ d̄im eyo.

⁶ Debm̄ ken̄ inḡ 'dɔɔk te maam ey se j'utu j'an̄ gaan̄ kund
 naatn̄ aan̄ gɔɔ tɛletn̄ ko bin̄ k'gaan̄ j'undin̄ se naan̄ utu tuutu
 ɔɔ j'an̄ tɔsn̄ tɔɔɔ.

⁷ Ken̄ naase jaay inḡ 'dɔɔkki te maama ɔɔ taarum jaay inḡ
 maakse ki se, 'tɔndki mɛtn̄ nakn̄ naase 'jeki ɔɔ naase an̄ki kɔɔɔ.

⁸ 'Tɛdki nakgen̄ bɛɛ dɛna, bin̄ se naase aki 'tɛdn̄ jee mɛtum ki
 ɔɔ nakgen̄ se *'nookn̄ Bubuma.

⁹ Maam m'jese aan̄ gɔɔ ken̄ Bubum Raa 'jem maam se kici.
 Inḡ 'dɔɔkki te maama, bin̄ se naase aki 'jeele maam se m'jese.

¹⁰ Ken̄ naase jaay 'tɛdki nakn̄ maam m'taadsen̄ gen̄ tɛda se
 num, kɛse naase inḡ dɔɔkki ute maam maakn̄ maak-jem ki,
 aan̄ gɔɔ maam m'tɛd̄ nakgen̄ ken̄ Bubum taadum gen̄ tɛda se
 jaay m'inḡ *dɔɔk ute Bubum maakn̄ maak-jen̄ ki se.

¹¹ «Maam m'taadsen̄ nakgen̄ se taa naase aki kɔɔ
 maak-raapuma, ɔɔ maak-raapse se 'tɛdn̄ maak-raapm̄
 maraadin̄ ki.

¹² 'Booyki! Nakn̄ ken̄ maam m'taadsen̄ gen̄ tɛda se: 'jeki
 naapa aan̄ gɔɔ ken̄ maam m'jese se.

¹³ Debm̄ ken̄ jaay ɛd̄ kɔɔna taa mɛd̄inge se, naan̄ se jedɛ te
 maakin̄ cir paac.

¹⁴ Nakn̄ maam m'taadsen̄ se jaay, naase 'tɛd̄in̄ki se, naase se
 ɔɔ mɛdn̄ maamge.

¹⁵ Maam se mɔɔtn̄ m'asen̄ kɔɔ dan̄ ɔɔlumge ey sum, taa
 debm̄ ɔɔlu se ɔɔ jeel nakn̄ ken̄ mɛlin̄ lee tɛd̄ se eyo. Num naase

se maam m'dan̄se m̄edum̄ge, taa maam m'taadsenga nakgen paac̄n̄ ken maam booyo ḡotn̄ Bubum ki.

¹⁶ Naase ɓo 'b̄eɛr ɔɔdum̄ki eyo, anum maam ɓo m'b̄eɛr m't̄ɔɔdseno se taa m'asen k̄ɔl naaba aki ɓaa t̄eɖn̄ nak̄n̄ aak b̄eɛ ɔɔ nakgen tinḡ gen̄ daayum. Taa bin se nak̄n̄ naase paac̄ 't̄ɔɔndkiga m̄eta ute ro maam se, Bubum asen 'k̄ɔn̄ k̄eɖa.

¹⁷ Nak̄n̄ maam m'taadsen m'ɔɔ aki t̄eɖ se: 'jeki naapa.»

Jee do naan̄ ki utu k̄ɔɔɖn̄ kund̄ jee m̄etn̄ Isa ki

¹⁸ «Ken jee do naan̄ ki jaay ɔɔɖ undse se, 'jeelki naade ɔɔɖ undumoga maam ɓo deete.

¹⁹ Ken naase jaay m̄etn̄ jee do naan̄ ki num, kaad̄n̄ naane naade asen jea, taa naase aki 't̄eɖn̄ m̄etn̄ naade. Gaŋ naase 't̄eɖkiga m̄etn̄ naade eyo, ɔɔ maam se m'b̄eɛr m't̄ɔɔdseno maak̄n̄ naade ki se, naase 't̄eɖkiga kalse ki, taa naan̄ se ɓo naade ɔɔɖ undse naatn̄ se.

²⁰ 'Saapki tu do taar ken maam m'taadseno m'ɔɔ: debm t̄eɖn̄ naaba ḡotn̄ deb ki se, naan̄ se magal cir debm ken naan̄ t̄eɖn̄ naaba ḡotiŋ̄ ki se eyo. Jee se jaay dabarumo maam se, naase kic, naade utu asen dabara; ɔɔ naade jaay uun taar maam se taar naase kic ɓo, naade utu kuunu.

²¹ Naade utu asen t̄eɖn̄ nakgen se paac dose ki se taa maama, taa naade ɛ jeel debm ɔlumo se eyo.

²² Ken maam m'ɓaado jaay m'taadden te taargen se ey num, naade 't̄eɖn̄ jee *kusinge eyo, num ɓorse maam m'ɓaado m'taaddenga jaay naade baate kuun se, naade 'k̄ɔn̄ ɖoobm ken naade an k̄ɔɔɖn̄ doɖe eyo.

²³ Debm ɔɔɖ undum maam se, ɔɔɖ und Bubum kici.

²⁴ Nak̄n̄ k̄ɔɔɓgen maam m't̄eɖ daande ki ken ɓii kalan̄ nam t̄eɖiŋ̄ te ey se, ken maam jaay m't̄eɖiŋ̄ te ey num, naade k̄ɔn̄ 't̄eɖn̄ jee kusinge eyo. Num ɓorse nak̄n̄-k̄ɔɔɓgen maam m't̄eɖɖesin̄ se naade aakinga ute kaamɖe. Ute naan̄ se kic ɓo naade ɔɔɖ undum maam te Bubuma.

²⁵ Nak̄n̄ naade t̄eɖ se aanga ɖoobiŋ̄ ki aan ḡɔɔ k'raan̄iŋ̄ maak̄n̄ *Ko Taar ken Raa eɖo Musa ki ken ɔɔ: *Jee se ɔɔɖ undum se, c̄eɛ sum.** »

²⁶ Teɛr Isa deekɖen ɔɔ: «Debm utu aɖe ɓaa jaay asen noogse, aɖe kiin̄ ḡotn̄ Bubum ki, ɔɔ ken maam m'ɓaaga ḡotn̄ Bubum ki num, m'asesiŋo k̄ɔɔ. Naan̄ se ɓo Nirl naan̄ Raa mala ken taad taar m̄et ki ɔɔ ken iin̄o ḡotiŋ̄ ki, ken naan̄ ɓaadoga se naan̄ mala utu am t̄eɖn̄ saaduma.

²⁷ Naase kic ɓo utu amki t̄eɖn̄ saadumge taa ḡotn̄ maam m'baag naabum sum se, naase utuki te maama.»

* 15:25 Aak KKR 35.19 ɔɔ 69.4.

16

¹ «Maam m'taadsen taar ese se, taa kaal maaksen naase aalki do *Raa ki se anki kəŋ eyo.

² J'utu j'asen tuur maakŋ *ʒee kən Yaudge lee tusn maak ki ə ə kən kaadŋ utu kaan se, jeege utu asen təəə, maak-saapm naade ki num ə kaadŋ naane naade tɛf tɛf naabm Raa.

³ Naade utu 'tɛdn naan se, taa naade jeelum maam eyo ə jeel Bubum eyo.

⁴ Gaŋ maam m'taadsen naan se, kən kaadŋ aanga kic num, naase aki saapm do taar kən maam taadseno se. Kaad kən maam m'utu m'baag baag naabum se, maam m'əŋ m'taadseno te naan se eyo, taa maam m'utu te naase.»

*Naabm gɛn *Nirl Raa*

⁵ Borse maam taadga taad m'ə m'ʒaa ʒaa gətn deb kən əlumo, naʒo maakse ki se, debm jaay 'tənd mɛtum ə naai 'ʒaa gay kic ʒo gəə.

⁶ Num gaŋ taa taar maam m'taadsen bin se, tujsenga maakse.

⁷ Ey num taar maam m'taadsen se taar mɛt ki; kən maam m'ʒaaga se asen tɛdn jiga naase ki; kən maam jaay m'ʒaa te ey num, Debm Noogo se afe kəŋ ʒaa eyo. Num gaŋ kən maam m'ʒaaga num m'utu m'aŋə kəə.

⁸ Kən naan ʒaadoga num, naan utu 'taadŋ jeege tun do naan ki se, naade iigga do maak-saapm kən naade əkə do *kusiŋ ki, do nak kən ute doobiŋa, ə tɛr do kəŋŋ bəə kən Raa utu kəŋŋ do jeege tu se kici.

⁹ Maak-saap naade ək do kusiŋ ki se ɛ taa naade aal maakde dom ki eyo.

¹⁰ Ə maak-saapm kən naade ək do nak kən ute doobiŋ se ɛ, taa maam ʒaa ʒaa gətn Bubum ki ə məətn naase amki kəŋ kaak eyo.

¹¹ Ə maak-saapm kən naade ək do kəŋŋ bəə kən Raa utu kəŋŋ do jeege tu se ɛ, taa gaar do naan ki se bəəə oocga don ki.

¹² «M'ək nakge dɛna kən m'asen taada, naʒo kən m'taadsesinga borse kic ʒo, naase anki kəŋ booy kək eyo.

¹³ Kən *Nirl Salal kən taad taar mɛt ki utu afe ʒaa se, naan utu asen təəə taa naase aki jeel taar mɛt ki se mala mala. Taa taar naan utu 'taad se, 'tɛrɛɛŋ don ki ʒo 'taad eyo, gaŋ naan se utu asen taadŋ taar kən naan utu afe booyo, ə utu asen taadŋ nakgen utu 'kaan se.

¹⁴ Nirl Salal se utu am *nooko, taa nakgen jaay naan afe booy gətum ki se utu asesŋ taadŋ naase ki.

15 Nakgen paacñ Bubum ək se, nakgen se gen maam kici; taa naan se 60 maam m'taadsen m'ə: nakgen jaay naan ade booy gətum ki se utu asesiñ taadñ naase ki.»

Naase 'maakse utu raapo

16 «Ɔɔpga baata naase utu amki kaak eyo, ə ɛdga cəkə jaay sɔm utu amki kaaka.»

17 Gətn ese maakñ jeenge tu se jee mɛtiŋge se taad te naapa ə: «Naan tap 60 je deekñ ə dɔ kɛn taad ə: ɔɔpga baata naase utu amki kaak eyo, ə ɛdga cəkə jaay sɔm utu amki kaaka, tɛr deek ə: maam 6aa 6aa gətn Bubum ki se?

18 Ɔɔ taariñ kɛn ə ɔɔpga baata se, je deekñ ə dɔ? Taar naan taad se naaje j'ənd te mɛtiñ eyo.»

19 Isa se jeele kɛn naade je tənd mɛtiñ se, naan deekden ə: «Naase je aki jeel ute naapa mɛtn taar kɛn maam m'deeksen m'ə: Ɔɔpga baata naase utu amki kaak eyo, ə ɛdga cəkə jaay sɔm utu amki kaak se.

20 'Booyki bɛɛ m'asen taada: naase maakse utu tujə ə aki keeme, gan jee do naan ki se maakde utu 'raapo. Maakse utu tujñ deere, nabɔ ɛdga num, maak-tujse se 'dɛl maak-raapo.

21 'Saapki tu do mɛnd kɛn 6aa 6aa koojo se: kɛn kaadñ koojin jaay aanga se, naan dabar bini jaay ooj goono. Kɛn naan oojga num, dirign te dubariñ se naatn ə naan maakin raapo taa goon naan ooj se.

22 Taa naan se, naase kic 6ərse utuki maakñ maak-tuj ki, ə ɛdga num, maam m'utu m'asen kaaka ə bin se maakse utu raapo ə maak-raapm naase se, nam an kəñ tuj eyo.

23 «Bin 60, 6ii kɛn se, naase aki tənd mɛtn dɔm gətum ki ey sum. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: nakñ naase 'təndki mɛta gətn Bubum ki te ro maam se, naan utu asen kɛda.

24 Bini 6ərse kic 60, naase 'təndki te mɛtn dɔm te ro maam eyo; 6ərse 'təndki mɛta ə utu aki kəñə, bin se 60 maakse 'raap maraadin ki.»

*Isa təg cir *dunia*

25 «Taargen maam m'taadseno paac se, m'taadseno ute kaal naagn taara. Gan kaadin utu 'kaan se, maam m'utu m'asen taadn ute kaal naagn taar ey sum. Num naan ki se nakgen taad taa Bubum se m'utu m'asesiñ taadn tal tal.

26 Biin se naase aki tənd mɛtn nakge paac ute ro maama. Maam m'asen taada taa naase se maam m'kəñ tənd mɛtn Bu ey sum;

27 taa Bu mala se jese taa naase 'jemki maama ə naase 'jeelkiga maam se m'iino gətn Raa ki.

28 Maam m'6aado do naan ki se m'iino gətn Bubum ki; 6ərse maam m'kiin do naan ki se m'6aa gətn Bubum ki.»

²⁹ Gɔtn se jee mɛtiŋ ki deekiŋ ɔɔ: «'Booyo, bɔrse naai 'taadjen tal tal aaljen naagŋ taar ey sum.

³⁰ Bɔrse naaje k'jeele, naai se 'jeel nakge paac ɔɔ 'je nam 'tɔnd mɛti ey sum. Taa naan se ɔo naaje k'jeele naai se iinɔ gɔtn Raa ki.»

³¹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Bɔrse naase 'jeelkiga sum la?

³² 'Booyki! Kaadiŋ utu 'kaana, ɔɔ bɔrse kaadiŋ se aanga, naase utu aki 'kaan wɔɔkɔ ɔɔ nanɔa kic ɔo 'kuun doobiŋ doobiŋa ɔɔ utu amki kɔŋ kalum ki, naɔo maam se m'kalum ki eyo, num Bu se utu te maama.

³³ Taargen maam m'taadsesiŋ se, taa ute maam se naase aki 'kɔŋ tɔɔsɛ. Deere, naase utu aki 'kɔŋ dubar do naan ki, naɔo aayki kaamse taa maam cirga dunia.»

17

Isa tɔnd mɛtn *Raa taa jee mɛtiŋ ki

(Eb 7.24-28, 4.14-16)

¹ Ken Isa jaay taad nan taariŋ se, naan uun kaamiŋ raan deek ɔɔ: «Bua, bɛrɛ, kaadiŋ se aasga naai *'nook Gooni, taa Gooni kic ai nooko.

² Naai ɛdiŋga jikilimge paac kaam jiŋa, taa naan kɛɔn *kaajŋ gɛn daayum jeege tun naai ɛdiŋsiŋga se.

³ Kaajŋ gɛn daayum ken ese se taa naade ai jeeli naai Raa mala ken kalan lak ɔɔ am jeel maam Isa *al-Masi ken naai ɔlumo.

⁴ Do naan ki se maam nookiga ɔɔ naabi naai ɛdum se, maam m'tɛd nanjŋga.

⁵ Bɔrse Bua, 'nookum naani ki aan gɔɔ ken naai 'nookumo kaad ken naai aal te dunia ey bɔrt se.

⁶ «Maam m'taaddenga naade jeeliga naai jeegen ken naai 'bɛr tɔɔdo do naan ki jaay ɛdumden se. Naade se jee naaige, ɔɔ naai ɛdumdenga kaam jima, ɔɔ naade booy uunga taar naai.

⁷ Bɔrse naade jeele, nakŋ naai ɛdumo paac se iinɔ gɔtn naai ki.

⁸ Taar ken naai 'taadumo se, maam m'taaddesiŋga kici. ɔɔ naade took uunga, naade jeelga deere, maam se m'iinɔ gɔtn naai ki ɔɔ naade tookga naai ɔo ɔlumo.

⁹ «Maam m'tɔnd mɛti se taa naade sum, ey num gɛn jee do naan ken ɔaa se paac eyo. Anum m'tɔnd mɛti se gɛn jee naai ɛdumdɛno kaam jima, taa naade se jee naaige.

¹⁰ Nakŋ maam m'ɔk paac se gɛn naai ɔɔ nakŋ naai ɔk paac se lɛ, gɛn maama; ɔɔ ute doobm naade se ɔo, jeege 'kaakŋ nookuma.

¹¹ Naan ki se maam m'kɔŋ kiŋg do naan ki ey sum. Gan naade se utu kiŋg do naan ki ɔɔ maam lɛ m'tɛrl tɛrl gɔtn naai ki. Bua, naai Debm *Salal se, bɔɔbde ute tɔɔgi ken naai ɛdum

se. 'Bɔɔbdɛ taa naade 'tɛdn kalan aan gɔɔ maam ute naai naaje k'kalan se.

¹² Kaad ken maam m'inggo te naade se, maam ɛ m'bɔɔbdɛno ute tɔɔŋɲ ken naai ɛɖumo se. Maam se m'bɔɔbdɛnoga maakde ki se nam kalan tap ɓo ut eyo, ɔɔ deb kalan ken ut se ɛ, taa taar k'raanjo do dɔkiŋ se 'kaan te doobiŋa.

¹³ Bɔrse maam m'tɛrl tɛrl gɔtn naai ki ɔɔ ken ɓɔrse m'utu do naan ki jaay m'taaddɛn taargen se, taa naade kɔŋ maak-raapuma ɔɔ maak-raapm naade se, 'tɛdn maak-raapm maraadiŋ ki.

¹⁴ Maam m'taaddɛnga taar naai, gan jee do naan ki se ɔɔɖ undɛnga taa naade se mɛtn jee do naan ken ɓaa se eyo, aan gɔɔ maam kic mɛtn jee do naan ken ɓaa se ey se.

¹⁵ Maam m'tɔnd mɛti se taa adɛn tɔsn naatn do naan ki eyo, num taa adɛn bɔɔbm ro Deb ken ing ɓo gɛn tɛdn *kusiŋ sum se.

¹⁶ Naade se mɛtn jee do naan ken ɓaa se eyo, aan gɔɔ maam kic mɛtn jee do naan ken ɓaa se ey se.

¹⁷ Ute taar naai mɛt ki se, naai 'tɛddɛn naade 'tɛdn jee naaigen mala mala; taa taar naai se taar mɛt ki.

¹⁸ Aan gɔɔ ken naai ɔlumo do naan ki se, maam kic m'ɔlden do naan ki.

¹⁹ Taa naade se, maam m'ɛdi rom paac, taa naade kic ai kɛdn rofe paac ute taar mɛt ki.

²⁰ «Ken m'tɔnd mɛti se taa naade sum eyo, num m'tɔnd mɛti, taa jeegen utu 'tookŋ taarde ɔɔ utu 'kaal maakde dom ki se kici.

²¹ Ɔŋde naade paac 'tɛdn kalan. Bua, 'tɛddɛn naade 'tɛdn kalan ute naaje kici, aan gɔɔ naai ing *dɔɔk ute maama ɔɔ maam m'ing dɔɔk te naai se. 'Tɛdde naade 'tɛdn kalan kici, jaay jee do naan ki se 'jeel naai ɓo ɔlumo.

²² Maam m'taaddɛnoga nookŋ naai ɛɖumo se, ute naan se naade tɛdn kalan aan gɔɔ maam m'utu naai k'kalan se.

²³ Maam m'ing m'dɔɔk te naade, aan gɔɔ naai ing dɔɔk te maam se. Bin se naade 'kɔŋ dɔɔkŋ tɛdn kalan, jaay jee do naan ki se 'jeele naai ɓo ɔlumo ɔɔ naai 'jede aan gɔɔ naai 'jem maam se.

²⁴ Bua, jee se naai ɓo ɛɖumɛno ɔɔ m'je gɔtn maam m'ing se, naade 'king ute maam kici. Taa naade kaakŋ nookuma, nookŋ ken naai ɛɖumo. Taa naai 'jemoga kaad ken naai aalo te do naan ey ɓɔrtɔ.

²⁵ Bua, naai se debm daan ki, naɓo jee do naan ki se jeeli te eyo, gan maam se m'jeeli, ɔɔ jee se kic jeelga ken naai ɓo ɔlumo.

²⁶ Maam m'taaddɛn naade jeelga roi, ɔɔ maam m'utu m'adɛn tɛdn naade ai jeel kɔkɔ, taa maak-jei ken naai ɔk dom ki se 'tɛdn do naade ki kici, bin se jaay maam m'king dɔɔkŋ te naade.»

18

Isa jeege baado akina

(Mt 26.36-54; Mk 14.32-50; Lk 22.39-51)

¹ Ken Isa jaay taad nan taariñ se, naan iin te jee metin ki gaan kaam maane k'danin Sedron deel baa jey ken kaam naane. Gōtn se ak jinene ð naan ute jee metin ki se baa end maak ki.

² Gan Judas je kutn Isa se, jeel gōtn ese kici taa Isa ute jee metin ki se, lee baado tus tus gōtn ese.

³ Naan deelo naan ðol asgar *Rōmege tu, ute asgargen ken lee bōob *Bee Raa. Naade se *Parizige ute *magal jee tēdn serke Raage tu bo ðldeno. Naade baado jinene ki se, ute jel poodge te loompdege ð ute nakj tēdn bōordege.

⁴ Num gan Isa jeel paac nakj utu kaan don ki se, naan iiko ceede ki deekden ð: «Naase 'jeki nanja?»

⁵ Naade terlin ð: «Naaje k'je Isan kōd Nazaret.» Gōtn se Isa terlden ð: «Kese bo maama.» Gan Judas debm ken je kutin se utu maakj jeege tun se kici.

⁶ Ken jee se jaay booy Isa deekden ð: «Kese maam se,» jee se ter te metde diwir ð naade paac si naan ki.

⁷ Ter Isa tōnd metde daala ð: «Naase tap bo, 'jeki nanja?» Naade terlin ð: «Naaje k'je Isan kōd Nazaret.»

⁸ Isa terlden ð: «Maam m'taadsenoga taada m'ðo kese bo maama. Ken naase jaay, 'jemki maam sum num, ðki jee metum ki se 'baao.»

⁹ Taar ken Isa taado se aanga doobiñ ki ken ð: *Maakj jeege tun ken naai edumdeno kaam jim paac se, nam kalan maam m'utin te eyo.**

¹⁰ Gōtn se, Simon Pier ðd gōrd-jerlin se, ð ðg gaan te bi debm tēdn naabm magal debm tēdn serke Raa ki. Naan gaan te bin do ji daama ð gaabm se k'danin Malkus.

¹¹ Gan Isa taad Pier ki ð: «Gōrd-jerli se ðlin saapiñ ki gōtin ki! *Kōpm dubar ken Bubum edumo se, maam m'an kaayin ey la?»

J'ok k'baan te Isa naan Annan ki

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Lk 22.54-65)

¹² Gōtn se ðol asgar *Rōmege, ute bubde ð te asgargen ken lee bōob *Bee Raa ken Yaudge ðldeno se, iij-ak Isa ð ðōkina.

¹³ Naade ak baansino deet se gōtn Annan ki. ðo Annan se bo moom Kayipm gaaba. ðo baar ken ese Kayipm bo *magal debm tēdn serke Raa ki.

¹⁴ Kayipm ese bo ken taado magal Yaudge tu ð: ken asen tēdn jiga naase ki se, deb kalan bo 'kooyo ð 'kōñ jee dēna.

Pier baate Isa

* 18:9 Aak Jn 6.39 ð 17.12.

15 Simon Pier ute debm metn Isa ken kuuy se, naade oko metn Isa. Num debm metn Isa ken kuuy se, *magal debm tedn serke Raa ki se jeeliṅa, gōtn se naan end te Isa kalanṅ baa daan bōōr bee magal debm tedn serke Raa ki se.

16 Gaṅ Pier se oṅp ing naatn taa doob ki, anum debm metn Isa ken kuuy, ken magal debm tedn serke Raa ki jeeliṅ se teeco. Oṅ baado taad mend ken ing bōōb taa doobo se, oṅ j'ōṅ Pier se endo.

17 Oṅ mend ken ing bōōb taa doobo se, naan deek Pier ki oṅ: «Naai kic 6o maakṅ jeege tun metn gaab ken se la?» Pier terliṅ oṅ: «Maam se metn naade eyo!»

18 Bii ken se kuulu oṅṅo, taa naan se 6o jee tedn naabge ute asgargen ken lee bōōb *Bee Raa se, gōtn se naade tuuy poodo oṅ daar riib riibi. Gōtn se Pier kic daar riib te naade.

*Magal debm tedn serke Raa ki se tōnd metn Isa

19 Gaṅ magal debm tedn serke Raa ki se baag tōnd metn Isa se taa jee metiṅ ki oṅ do taar ken naan lee dooyde.

20 Isa terliṅ oṅ: «Jee te dende se maam taaddenga tal tal oṅ daayum maam m'lee dooyo jeege maakṅ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki oṅ m'dooyo jeege daan bōōr *Bee Raa ki, gōtn ken Yaudge paac ɛ tusn se taar dim kalanṅ tap 6o maam m'oyiṅ te eyo.

21 Naai tap 6o 'tōnd metum bin se taa dīo? Naai 'tōnd metn jeegeṅ tiṅṅ booyo taar ken maam m'lee taaddeno se. Oṅ metn taar ken maam taaddeno se ɛ, naade jeeliṅ paac.»

22 Do taar ken se sum 6o maakṅ asgarge tun ken lee bōōb Bee Raa se deb kalanṅ ken ceṅṅ ki se, andiṅ metn biṅ ki oṅ deekiṅ oṅ: «Magal debm tedn serke Raa ki 6o k'taadṅ taar ken bin ne?»

23 Gaṅ Isa terliṅ oṅ: «'Taadum tu taar dī ken maam m'taad m'tujiṅ se! Oṅ ken maam jaay m'taadga taar met ki num, gen dī jaay naai ondum se?»

24 Isa jaay Annan oṅṅ gōtn Kayipm ken magal debm tedn serke Raa ki se, Isa k'dōōkinga dōōko.

Pier baate Isa kuuy daala

25 Kaadken Simon Pier daar riib riib poodo gōtn ese se, naade deekiṅ oṅ: «Maakṅ jeege tun metn gaab ken se, naai kic 6o maakde ki la!» Gōtn se Pier naaj oṅ: «Maam se metn naade eyo.»

26 Gaṅ maakṅ jee tedn naabm *magal debm tedn serke Raa ki se, deb kalanṅ se taasn gaabm ken Pier oṅ gaanjo te biṅ se, naan deek Pier ki oṅ: «Naai se, maam m'aakioga te naan maakṅ jinen ki daamo?»

27 Gaṅ ter gōtn se Pier naaj daala oṅ kaadken se sum 6o gaṅ kōrōṅjo naar oṅṅ oṅṅo.

Isa j'ok k'baansiṅ naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-30; Mk 15.1-9; Lk 23.1-25)

28 Tanɔɔriṅ nɔɔriṅ se, naade ɔko Isa gɔtn Kayip ki ɔɔ baansin bee magal *Rɔmɛge tu ron Pilat. Gaṅ naade baate kenɔd maak ki taa naade daapga daap rode gen kɔsn *laa Paak, taa naade je tɛɔn kusina rode ki eyo.

29 Gɔtn se Pilat teec ɔṅɔde naatn ɔɔ deekɔden ɔɔ: «Gaabm se naase ɔkiṅki mindiṅ gen di?»

30 Naade tɛrliṅ ɔɔ: «Gaabm se ken tuj te diṅ ey sum ɔɔ naaje j'ansiṅo kɔkṅ baa gɔti ki la?»

31 Gɔtn se Pilat tɛrlden ɔɔ: «Naase mala ɔk baansinṅki, ɔɔ taar se, baa aakiṅki ute doobm naase.» Gaṅ Yaudge tɛrliṅ ɔɔ: «Naaje j'undjen te kulu gen tɔɔl deba eyo.»

32 Bin ɔɔ taar ken Isa taado ɔɔ te doobm gay ken naanṅ utu an kooy se, aanga doobiṅ ki.

33 Gɔtn se Pilat tɛrl ɛnd maak ki daala, ɔl k'daṅo Isa, ɔɔ naanṅ tɔnd mɛtiṅ ɔɔ: «Naai ɔɔ Gaar Yaudge la?»

34 Num Isa tɛrliṅ ɔɔ: «Taar naai 'taad se, naai mala ɔɔ saap ɔṅṅiṅ lɔɔu, jeegen kuuy ɔɔ taadi taa maam lɛ?»

35 Pilat tɛrliṅ ɔɔ: «Naai aakum maam se, m'kɔɔf Yaud la? Kɛse jeeige mala naaden *jee magal tɛɔn sɛrke Raa ki se ɔɔ ɔk baansio gɔtum ki je ai kutu. Naai tap ɔɔ tujga dio?»

36 Gɔtn se Isa tɛrliṅ ɔɔ: «Gaar maam se gen do naaṅa ara eyo. Ken gaar maam jaay gen do naaṅa ara num, asgarumge am kɔṅ kɔṅum Yaudge am kɔk eyo. Num ɔɔrse gaar maam se, gen do naaṅa ara eyo.»

37 Gɔtn se Pilat deekiṅ ɔɔ: «Ken bin se, naai gaarge daamo?» Isa tɛrliṅ ɔɔ: «Yɛɛ aan gɔɔ ken naai 'taadiṅ se, maam se m'gaarge. Taa naanṅ se ɔɔ maam j'oojuma ɔɔ maam m'baado do naanṅ ki se taa m'tɛɔn saada do taar ken mɛt ki. ɔɔ debm jaay iṅṅ ute taar mɛt ki se, booy kuun taaruma.»

38 Pilat tɛrl Isa ki ɔɔ: «Taar mɛt ki se, taar gayo?»

Num ken Pilat jaay taad taar ese se, naanṅ tɛrl teec ɔɔ Yaudge daala ɔɔ deekɔden ɔɔ: «Gaabm se, maam m'ɔṅ te taar diṅ kusinṅ gɔtiṅ ki eyo.

39 Aan gɔɔ aanga laa Paakṅ gen Yaudge tak ɔɔ, maam m'lee m'tɔɔɔ tɔlsen tɔl maakṅ jee dangayge tu deba kalaṅ se, ɔɔrse naase 'jeki m'asen kɔɔɔn kɔl Gaar Yaudge se la?»

40 Tɛr gɔtn se naade baag tɔɔyɔ ɔɔ: «Naaje k'je Barabas, ey num naanṅ se eyo!» Anum gaṅ Barabas se, naanṅ debm tujṅ nakṅ jeege.

19

Isa jeege je an baa kutu

1 Gɔtn se, Pilat ɔl ɔɔ j'ɔk k'baano te Isa ɔɔ k'tɔndiṅ ute mɛɛje.

2 ɔɔ asgarage se, uj daapo jɛke gen kɔrɔndɔ baado ɔndiṅ donṅ ki, tɛr naade uun uusiṅ kal gaariṅge aac boṅ.

³ Naade iiko ceeñ ki ðo deekiñ ðo: «Tóóse naai ki, Gaar Yaudge!» Gótn se, naade baagin tónd metn biñ ki.

⁴ Ter Pilat teeco kuuy daala ðo deek Yaudge tu ðo: «'Booyki, gaabm se maam m'año kóódn teecn naatn. Taa naase aki jeele maam se m'oj te taar ðim ken naase ókiñki mindiñ ro ki eyo.»

⁵ Gótn se Isa teeco naatn ute jekñ kóróndó don ki ðo te kal gaaringen aac se roñ ki. Anum Pilat deekden ðo: «Kese ó gaabm se!»

⁶ Num ken *magal jee tedn serke Raa ki te jeedege jaay aakin se, naade baag tóódn tóoyo ðo: «Naan se tupu tóoliñ ro kaag ki! Tupu tóoliñ ro kaag ki!» Ganj Pilat taadden ðo: «Naase mala ók óaa tupu 'tóoliñki ro kaag ki; ey num maam se m'oj te taar ðim ken naase ókiñki mindiñ ro ki eyo.»

⁷ Yaudge terliñ ðo: «Naaje se j'ók *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ðo maakñ Ko Taar naajege se taad ðo debm bin se j'an tóolo. Taa naan ted roñ Goon *Raa.»

⁸ Ken Pilat jaay booy taarde se, óeere ókiñ cir daala.

⁹ Pilat terl óaa oj Isa maak ki tónd metiñ ðo: «Naai tap óo iino gay?» Num ganj Isa baate terliñ taara.

¹⁰ Gótn se Pilat deekiñ ðo: «Maam ara óo naai 'baate terlum taara ne? Naai 'jeel ey la ken maam m'ók tóógo ðo ken m'je num, m'ai kóódn kóló ðo ken gótó le m'ók tóógo ken m'ai tupm tóol ro kaag ki se?»

¹¹ Ganj Isa terliñ ðo: «Naai se ken Raa jaay edi eyo te tóog ey se, naai ók tóógo dom ki eyo. Taa naan se óo debm ók olum ji naai ki se, tedga *kusiñ ciri naai se daala.»

¹² Naan ken se sum óo, Pilat je doobm an kóódn kól Isa. Num ganj Yaudge baag tóódn tóoyo deek ðo: «Ken naai jaay óó ólinga num, naai se medn Sezar* eyo. Taa debm jaay ted roñ gaarge se, naan se debm taamooy Sezar.»

¹³ Ken Pilat jaay booy taargen se naan ol k'j'ók k'j'óódo Isa naatn, naan óaado óndiñ gót ken j'iin k'daapinga daap te koa ken naan lee ojñ bóóro jeege tu. Gótn se k'dañiñ te taar Ebre: *Gabbata*.

¹⁴ Aan góor te katar se, Pilat taad Yaudge tu ðo: «Aakki, kese óo gaarse!» Naan ken se, naade daap daap róde gen tedn *laa Paak gen Yaudge tegeer.

¹⁵ Num ganj Yaudge terl baag tóódn tóoyo ðo: «Naan se, nakiñ yoa, naan se nakiñ yoa! 'Baa tupu tóoliñ ro kaag ki gam naane!» Pilat terlden ðo: «Gaarse óo, naase 'jeki m'an tupm tóol ro kaag ki la?» Magal jee tedn serke Raage tu terliñ ðo: «Naaje se Gaarje Sezar sum, gaar kuuy se naaje k'j'ók eyo!»

¹⁶ Gótn se sum óo, Pilat ók ólden Isa taa naade an óaa tupm tóoliñ ro kaag ki. Óo gótn se asgarge ók óaan te Isa.

* 19:12 Sezar se Gaar magal inj *Róm ki.

*Isa k'tupin ro kaag ki**(Mt 27.32-52; Mk 15.21-37; Lk 23.26-46)*

17 Kεn Isa teec teec maakη Jeruzalem ki se, naade ɔnɪn naan mala uun kaagη j'ansɪn tupm ro ki se, daamin ki. Ɔɔ naade ɓaansɪn gɔt kεn k'danɪn kaadn do deba. Gɔtn se te taar *Ebre se, ron Golgota.

18 Ɔɔ gɔtn ese ɓo naade tupin ro kaag ki ɔɔ naade tup jeege dio ro kaagge tu kici; deb kalan j'uun k'daarɪn cεεsɪn kεn kalan ɔɔ deb kuuy se j'uun k'daarɪn cεεsɪn kεn kuuy ɔɔ naade ɔl Isa daar daan ki.

19 Ter Pilat raan ro kaag ki ɔl k'ɓaa k'tupin raan kaam do kaag kεn k'tupm Isa ro ki. Ɔɔ taar naan raan se taad ɔɔ: «Isan kɔd Nazaret se, naan Gaar Yaudge».

20 Gan den Yaudge se dooyga taar se, taa gɔtn k'tupm Isa ro kaag ki se, naan gɔɔr te Jeruzalem. Ɔɔ taar naan raanɪn se le raanɪn te taar Ebre, taar Laatin ɔɔ ute taar Grek kici.

21 Num *magal jee tɛdn sεrke Raa ki gεn Yaudge se, deek Pilat ki ɔɔ: «Ɔnte raan ɔɔ: naan se Gaar Yaudge, num raan ɔɔ: naan ɓo taad ɔɔ naan Gaar Yaudge.»

22 Gan Pilat tɛrlden ɔɔ: «Taar maam m'raanɪnga se, m'raanɪnga sum.»

23 Kεn asgarge jaay tup Isa ro kaag ki aas se, naade tɔs kalinge ɔɔ nigin gɔtɔ kaam ɔɔɔ. Deba kic ɓo uun bɛdɪn bɛdɪna. Ɔɔp kalin kalan kεn naan uusinga num lee tuusin kalgen kuuy do ki se, ɔɔ kal se ɔnd raan bini ɓɔɔy aan naan ki se ɔk gɔtn kur eyo.

24 Gɔtn se asgarge taad te naapa ɔɔ: «Kal se j'ɔnte 'nεɛpinkɪ, num gan k'tɛdɪn salatɪa, debm kεn oocɪnga ɓo 'kuun sum.» Anum nakη se aanga doobiη ki aan gɔɔ taar k'raanɔ do dɔkiη kεn ɔɔ:

Naade nigga kalumge ute naapa,

ɔɔ kalum maak ki se le, naade tɛdɪnga salatɪa.†

Ɔɔ kεse ɓo naabm kεn asgarge tɛda.

25 Cεε kaag kεn k'tupm Isa se, ko Isa ute genaana mɛnda, ɔɔ Mari mɛnd Kleopas ute Mari kεn iɪno Magdala ki, naade utu daar gɔtn ese.

26 Gɔtn se, Isa aak kɔna daar daar cεε debm mɛtɪn kεn naan jɛn se, naan deek kɔn ki ɔɔ: «Kaaya aaka, kεse ɓo gooni.»

27 Ter naan taad deb kεn mɛtɪn ki se, ɔɔ: «Aaka, kεse ɓo koi.» Bii kεn se sum ɓo debm mɛtn Isa ki se ɔk ɓaansɪn ɓeeη ki.

28 Kεn nakgen se jaay deel paac sum se, aan gɔɔ Isa jeel naabm kεn naan ɓaano ro ki se nanɓa, num taa taar k'raanɔ do dɔkiη 'kaan doobiη ki se, naan deek ɔɔ: «Maam se, maane tɔluma.»

† 19:24 Aak KKR 22.18.

29 Gət kən se ək k'jələne dooc te tətñ koojn̄ biñ kən mooyo se. Naade uuno kaagn̄ nakñ k'dan̄iñ isop‡ əə uuno nakñ uun maane se butiñ taar ki. Naade əliñ maakñ tətñ koojn̄ biñ kən mooy mooy se əə uun əliñ taar Isa ki taa n̄'suubu.

30 Kən Isa jaay suub naam tətñ koojn̄ biñ kən mooy mooy se, naan̄ taad̄ əə: «Naabum aasga.» Gətn se naan̄ no doña əə əñ koñ teecə.

Isa j'əsin̄ cəñkən̄ ki te bəəə

31 Aan̄ gəə biin se Yaudge daap daap rodə gen̄ tēdn̄ *laa Paak se, naade je jee k'tupde ro kaage tu se, daar bini kaan̄ *bii sebit ki eyo. Taa bii sebit ese se, bii laa magala. Gətn se naade baa tənd̄ mētn̄ Pilat əə: «Jee kən̄ k'tupde ro kaagge tun se, k'baa k'tənd̄ k'terēcden̄ jēdege taa ooyga num j'adeno təədn̄ bəəə ro kaagge tun k'tupdeno ro ki se.»

32 Əə gətn se asgarge baado tənd̄ terēc jē gaabm kən̄ deete əə tər tənd̄ terēc jē gaabm kən̄ kuuy se kici. Jee se bə kən̄ k'tup k'təəldə te Isa kalan̄ se.

33 Kən̄ naade jaay aan̄ do Isa ki se, naade əñiñ naan̄ ooyga. Taa naan̄ se bə naade baate tənd̄ terēcñ jēñge.

34 Gañ maakñ asgarge tun se, deb kalan̄ uuno bəəə əə əsin̄ cəñkən̄ ki. Gətn se mooso te maane naar teeco.

35 Debm taad̄ taar ara se, naan̄ mala aakinga te kaamiña əə saad̄n̄ naan̄ se, taar mēt ki. Əə naan̄ jeele saad̄n̄ naan̄ se kən̄ mēt ki, taa bin se naase kic bə aki tookñ do taar kən̄ naan̄ taad̄ se.

36 Nakgen se paac jaay aan̄ se, taa taar k'raaño do dəkiñ se, 'kaan̄ doobiñ ki kən̄ əə: *Naan̄ se j'an̄ kəñ terēcñ cəñgij̄ gam eyo.* §

37 Əə tər l̄ gət kuuy kic bə taar k'raaño do dəkiñ se taad̄ga əə: *Jee əsiño se, naade utu an̄ kaakñ ute kaamde.**

Isa k'j'əliŋga maakñ baad̄ ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

38 Kən̄ nakgen se jaay deel se, Yusup̄ kəf̄ Arimate se, naan̄ kic maakñ jeege tun mētn̄ Isa ki nabə taa Yaudge se, naan̄ beere əə təy təy roña. Naan̄ bə baa tənd̄ mētn̄ Pilat taa baa kəədn̄ ro Isa ro kaag ki. Gətn se Pilat tookiñ, əñ Yusup̄ baa əə ro Isa.

39 Əə Nikodem kən̄ bii kalan̄ iŋgə gətn̄ Isa ki nəə se, naan̄ kic baano te itir kən̄ k'tēdiñ te maan̄ kaagn̄ k'dan̄iñ mir ute alues† se aas baa baa doocñ kər sik-kaar-mii.

40 Yusup̄ te Nikodem se uun bəəə ro Isa se ro kaag ki. Əə uuno darkəə əə tēdiñ nakñ oot nijimi ute itir se ro ki əə naade teeliñ tec aan̄ gəə gen̄ Yaudgen̄ lee duubm yodege.

‡ 19:29 Isop se kaagn̄ iin̄ aan̄ gəə məəkə əə k'tēdn̄ nakñ oot kooto. Aak Zak 12.10.

§ 19:36 Aak Ekz 12.46, Nmb 9.12 əə KKR 34.20. * 19:37 Aak Zak 12.10. † 19:39

Mir te alues se kaagn̄ k'tēdn̄ dawa jeege tu kən̄ j'əñiñ taa naan̄ *Israēlge tu.

⁴¹ Gōtn k'tupm Isa ro kaag ki se, gōtn se ək jinεε ɔɔ maakŋ jinεn kεn se, ək baada ɔɔ baadn se aan gɔɔ iibi, taariŋ se naade gaasiŋ ute koa. Baadn se j'ɔl k'naam te nam maak ki eyo.

⁴² Aan gɔɔ Yaudge daap daap rode gen tɛdn *laa Paak se, gōtn ese kic lε, baada utu gɔɔr te naade dey se, naade uun ɔl ro Isa maak ki.

20

*Naade baa ɔŋ te Isa maakŋ baad ki eyo
(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Lk 24.1-12)*

¹ Bii dumas ki, tanɔɔriŋ nɔɔriŋ kεn gōtɔ utu ilim sum ɔɔ, Mari kεn iino Magdala ki iin baa taa baad ki. Kεn naan aan se, aak ko kεn k'gaasn taa baad se, k'dircilinga naatn.

² Gōtn se naan ək tɛrl aan baa ɔŋ Simon Pier ute debm mɛtn Isa kεn kuuy kεn Isa jeŋ se, naan deekden ɔɔ: «Mɛljege se, nam ɔɔdinga naatn maakŋ baad ki, ɔɔ gōtn k'baa j'ɔlin se naaje k'jeel gōtiŋ eyo.»

³ Kεn Pier ute debm mɛtn Isa kεn kuuy jaay booy taar se, gōtn se naade teeco ɔɔ iin baa taa baad ki.

⁴ Kεn naade jaay baa baa se, naade di paac aan kaana, nabo debm mɛtn Isa kεn kuuy se, aan deel Pier ɔɔ naan ɔɔ baa aan deet taa baad ki.

⁵ ɔɔ kεn naan jaay aan se no aak maakŋ baada, naan aak kalgen k'teelsiŋ se, utu tood gōtiŋ ki gan naan baate kɛnd maak ki.

⁶ Anum kεn Simon Pier kεn aanɔ mɛtiŋ ki jaay aan se, naan end maakŋ baad ki. ɔɔ naan kic aak kalgen k'teelsiŋ se tood tood gōtiŋ ki.

⁷ ɔɔ naan aak kal k'teeliŋ kaamiŋ se ɔɔ, tood te kalgen k'teeliŋ roŋ ki se kalaŋ eyo. Kal k'teeliŋ kaamiŋ se, naan aakiŋ k'teel j'aalinga cεεs ki.

⁸ Naan kεn se jaay debm mɛtn Isa kεn aan aan deet se, naan kic end maakŋ baad ki se. Naan aaka ɔɔ took aal maakiŋ paac.

⁹ Ey num jee mɛtn Isa ki se, booy ək te ey ɔɔrtɔ taar kεn k'raaniŋo do dakiŋ kεn deek ɔɔ: Isa se, bεeki num, adε dur daan yoge tu.

¹⁰ Gōtn se sum ɔɔ jee mɛtn Isa kεn di se ək tɛrl baa beedege tu.

Isa teec naan Mari kεn iino Magdala ki

¹¹ Gan Mari daar eem taa baad ki ɔɔ maakŋ keemiŋ ki se naan no aak maakŋ baada.

¹² ɔɔ naan aak *kɔdn Raage dio inj king te kaldege raap raapo, gōtn k'j'aalno ro Isa ro ki se. Deb kalaŋ inj kaam don ki ɔɔ deb kalaŋ inj kaam gōtn jεŋge tu.

13 Naade deek Mari ki ɔɔ: «Mend ara, naai eem gen dio?» Naan terlden ɔɔ: «Melum se nam ɔɔdinga naata ɔɔ gɔtn k'baa k'j'ɔl k'j'aalsin ro ki se le, maam m'jeel eyo.»

14 Ken naan utu taad taad jaay terl aak bin se, naan aak Isa daar daar gɔtn ese. Nafo naan aak jeelin eyo.

15 Gɔtn se Isa tond metin ɔɔ: «Mend ara, naai eem gen dio? Naai 'je nanɔ?» Num gan Mari jaay aakin se, naan saap ɔɔ daan debm bɔɔbm jinene se le daam. Gɔtn se naan taadin ɔɔ: «Gaabm ara ken naai bo ɔɔdinga le, taadum gɔtin ken naai aalsin ro ki se ɔɔ maam m'an baa kuunu.»

16 Gan Isa danin ron ki ɔɔ: «Mari.» ɔɔ Mari terl aakina ɔɔ deekin te taar *Ebre ɔɔ: *Raabuni*. Kese je deekin ɔɔ: Debm dooy jeege.

17 Gɔtn se Isa deekin ɔɔ: «Dnte 'kɔkuma, taa maam m'ookn m'baa te gɔtn Bubum ki ey bɔrtɔ. Num naai se, 'baa ɔn genaamge se 'taadden ɔɔ, maam se m'ookn m'baa baa gɔtn Bubum ki, ɔɔ Bubum se, Bubm naase kici, ɔɔ m'baa baa gɔtn Raam ki ɔɔ m'Raam se *Raa naase kici.»

18 Gan naan ken se jaay bo, Mari ken iino Magdala ki se baa ɔn jee metn Isa ki se taadden ɔɔ: «Maam se m'aakiga Meljege utu kaamuma. ɔɔ 'booyki kese bo taar ken naan taadumo.»

Isa teec naan jee metinge sik-kaar-kalan

(Mk 16.14-18; Lk 24.33-45)

19 Bii dumas ken se sum bo aan tegerin ki se, jee metn Isa ki se, end maakn bee ki ɔɔ dekel taara dode ki, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Gɔtn se naade aak Isa mala baado daar daande ki. ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Dn tɔɔsn Raa se 'tedn te naase!»

20 Ken naan utu daar taadden taad se, gɔtn se naan tuun taadden jinge ute gɔtn cenkena. Ken jee metin ki jaay aak Meljege se maakde raap aak eyo.

21 Ter Isa deekden daala ɔɔ: «Raa asen kedn tɔɔsina. Aan gɔɔ Bu olumo do naan ki se, maam kic m'olsen naase.»

22 Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan iibden kuulu dode ki ɔɔ deekden ɔɔ: «ɔkki *Nirl Salal.

23 Jee ken tedga nakn *kusin jaay naase 'teddekiga kaldɛ se, Raa kic aden tɔɔl kusindege. ɔɔ jeegen naase ɔn 'teddeki te kaldɛ ey le, Raa kic aden kɔn tɔɔl kusindege ey kici.»

Isa taad te Tɔma

24 Gan bii ken Isa jaay baado ɔn jeengen metin ki maakn bee ki se, Tɔma ken k'danin Didim* ken maakn jee metin ken sik-kaar-di se, gɔtɔ te naade.

25 Jee metn Isa ken kuuy se, baa taad Tɔma ki ɔɔ: «Naaje se j'aakkiga Meljege utu kaamje!» Gan Tɔma terlden ɔɔ: «Ken

* 20:24 Didim se je deekin ɔɔ rɔnɔ.

maam jaay m'aak te dɔl kɛn k'tupin te ponto jin ki eyo, ɔɔ m'ɔl jim m'naam te gɔtin eyo ɔɔ tɛrl cɛnkɛn ki jaay m'ɔl jim naamin te ey se, maam kɔŋ tookŋ taarse se eyo.»

²⁶ Kɛn aan bii dumas kɛn kuuy se, jee mɛtn Isa ki ɔaado tus maakŋ ɔee kɛn se daala. Bii kɛn se Tɔma kic ɔo utu te naade. Kɛn Isa ɔŋde se kaam taarde k'dɛkelinga dɛkɛle. Naan naar daar daande ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Raa asen kɛdn tɔɔsiŋa.»

²⁷ Tɛr Isa deek Tɔma ki ɔɔ: «Aak jimge, ɔɔ ɔl ji naam gɔtiŋa. Tɛr ɔl ji naam cɛnkɛma. ɔŋte naajŋ taara num aal maaki dom ki.»

²⁸ Tɔma tɛrliŋ ɔɔ: «Naai se Mɛluma ɔɔ Raama!»

²⁹ Gaŋ Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Naai aal maaki dom ki se taa naai aakumga kaaka. Num maak-raapo jeege tun aakum te ey jaay ɔo, aal maakde dom ki se.»

Taar se k'raanjin taa dio

³⁰ Isa se tɛdga nakŋ-kɔɔɔgen kuuy dɛna naan jeege tun mɛtin ki. Naɔo kɛngen mɛtinge se j'ɔŋ k'raanjen te maakŋ Kitap kɛn ese se eyo.

³¹ Num nakgen k'raanjin maakŋ Kitap kɛn ese se, taa asen kɔl naase aki jeele Isa se, naan ɔo *al-Masi, Goon Raa. ɔɔ kɛn naase jaay aalki maakse doŋ ki se, naase aki kɔŋ kaaja ute ro naana.

21

Isa teec naan jeenge tun mɛtin ki (Mt 28.16; Lk 5.1-11)

¹ Kɛn nakgen se jaay deel se, Isa tɛrl ɔaado teec naan jeenge tun mɛtin ki taa baar kɛn k'danjin Tiberiad. 'Booyki tɛd ɔɔ di jaay naan teec naande ki se.

² Jee gɔtn ese se naade Simon Pier ute Tɔma rɔŋɔ se, Natanael kɔd Kana kɛn iino taa naan Galile ki, gaan Zebedege ute jee mɛtn Isa kɛn kuuy dio. Naade se inj kalan.

³ Num gaŋ Simon Pier deekden ɔɔ: «Maam se m'ɔaa ɔaa tɔkŋ kɛnjɛ.» Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Bin num naaje kic k'ɔaa te naai.» Naade teec ɔaa ook maakŋ markab ki. Num kɛn naade jaay aan se, maakŋ nɔɔr kɛn te magaliŋ se, naade je kɛnjge bini ɔŋ te eyo.

⁴ Kɛn gɔtɔ jaay iip tɔɔk se, naade aak Isa daar daar do jɛŋ baar ki. Naɔo jee mɛtin ki se aakiŋa ɔɔ aak jeeliŋ eyo.

⁵ Gaŋ Isa deekden ɔɔ: «Naase gaange, kɛnjɛ cɔkɔ kic naase ɔkki ey daamo?» Naade tɛrliŋ ɔɔ: «J'ɔk eyo.»

⁶ Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Uun undki gɛndse se kaam do ji daam aak markaba. Gɔtn se ɔo naase aki kɔŋɔ.» Naade und gɛndde ɔɔ tɔɔɔ maakŋ gɛndde ki se, kɛnjɛ dɛna num gɛn kiikiŋ kic ɔo naade ɔŋ iikiŋ eyo.

⁷ Gōtn se debm mētn Isa kēn Isa jēn se, deek Pier ki ɔ: «Kese Meljege!» Ɔ kēn Simon Pier jaay booy j'ɔ kese Meljege se, naan ɔɔdga kɔɔd kalin kic ɓo, uun uusin gōtin ki, dɔɔk maakin jaay aal ooc maan taa an ɓaa kɔnɔ.

⁸ Kaad kēn se, jee mētn Isa kēn kuuy se, naade kic ɔɔpdenga gɔɔr kaam tal cili-kaar-di sum ɓo, kookɔn kaan jēn ki. Kēn naade jaay ɓaado ɓaa te markabde se, tiiko gēndden kēn dooc te kēnjɛ se.

⁹ Kēn naade jaay aan taa baar ki se, booy naan ki ɔ gōtn se naade aak naal poodo, ɔ do naal pood kēn se k'nan nan kēnjɛ ɔ naade aak mappa gōtn ese kici.

¹⁰ Num Isa deekden ɔ: «Kēnjgen naase 'tɔkkiro se, 'ɓaankiro kandum.»

¹¹ Gōtn se Simon Pier ook maakɔn markab ki ɔ tiiko gēnd dooc te kēnjɛ se ɓaano do jēn ki. Ɔ kēnj maakɔn gēnd kēn se, k'met k'j'ɔnɔn kēnjgen magal magal salal ɓo kaar-te-si-mii-kaar-mɔtɔ. Ɔ te den kēnjgen ese se kic ɓo, gēndde nēɛp te eyo.

¹² Isa deekden ɔ: «'Baakiro aki kɔsɔ.» Gōtn se jee mētin ki paac se, nam jaay 'tɔnd mētin ɔ: «Naai nanja» kic ɓo gōtɔ. Taa Meljege se, naade paac aak jeelinga.

¹³ Isa ɓaado ɔndɛ ɔ uun mappa se nigdesina, tɛr kēnjɛ se kic naan uun nigdesina.

¹⁴ Kēn Isa jaay duro daan yoge tu se, te naan se naan teec dɔɔlga mɔtɔ naan jeege tun mētin ki.

Isa taad te Pier

¹⁵ Kēn naade jaay ɔs aas sum se, Isa deek Simon Pier ki ɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki cir jee se paac la?» Gōtn se Simon tɛrlin ɔ: «Yɛɛ Meluma, naai 'jeele kēn m'jei se.» Isa tɛrlin ɔ: «'Gaamum gaan baatumge.»

¹⁶ Tɛr naan deekin gen k-dige ɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki paac la?» Naan tɛrlin ɔ: «Yɛɛ Meluma, naai 'jeele kēn maam m'jei se.» Isa deekin ɔ: «'Tɛdn debm gaam baatumge.»

¹⁷ Tɛr Isa deekin gen k-mɔtɔge tu daala ɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem la?» Gōtn se Pier maakin tuj se ro kēn kēn Isa tɔnd mētin dɔɔlin mɔtɔ ɔ: «Naai 'jem la, 'jem la se?» Gōtn se Pier tɛrlin ɔ: «Meluma, naai 'jeel nakge paac ɔ 'jeelum maam se, m'jei.» Tɛr Isa deekin ɔ: «'Gaamum baatumge.»

¹⁸ 'Booy bɛɛ m'ai taada: kēn naai utu goon kɔɔɔ se, naai mala ɓo tuus kali ɔ 'dɔɔk maaki ɔ gōtn naai maaki je ɓo ɓaa sum. Num kēn naai jaay ɓaado gɔɔlga num, utu kuun ji raan nam kuuy ɓo utu ai dɔɔkɔn maaki ɔ ai ɓaa kɔli got kēn naai maaki je eyo.»

19 Kɛn Isa jaay taad bin se je taadn ɔɔ Pier se ute doobm gay j'utu j'an tɔɔɔ ɔɔ yo naan se utu *nookn *Raa. Do taar kɛn se, tɛr Isa taadn ɔɔ: «Naai se ɔk mɛtuma.»

20 Gɔtn se Pier tɛrl aak mɛtin ki se, naan aak debm mɛtn Isa kɛn Isa jɛn se utu baado mɛtdɛ ki. Naan se ɔo kaad kɛn naade ɔso kɔs jaay naan dɛjo kaadn Isa ki ɔɔ dɛekiŋo ɔɔ: «Mɛlje, kɛn utu ai kuti se nanja?»

21 Kɛn Pier jaay aakin se, dɛek Isa ki ɔɔ: «Mɛlje, naan se dɪ an kaan don ki kaca?»

22 Gan Isa tɛrlin ɔɔ: «Naan se, kɛn maam je m'an kɔnin 'ting bini maam m'utu m'ade ɔaa kic num, naai se ɔli dɪo? Naai se, 'baado 'daanuma.»

23 Taar se jaay gɛnaage ɔaa booyin se, naade taad ɔɔ: «Debm mɛtn Isa kɛn ese se 'kooy ey sum.» Num gan taar kɛn ɔɔ naan 'kooy ey sum se, dɛer num, Isa taad te bini eyo. Num naan taad ɔɔ: «Kɛn maam je m'an kɔnin ting bini maam m'utu m'ade ɔaa kic num, naai se ɔli dɪ?»

24 Debm kɛn taad nakgen se ɔɔ jaay raanin paac se, naan se ɔo debm mɛtn Isa kɛn ese. Naaje k'jeele saadn naan se, saadn mɛt ki.

25 Isa se tɛdga nakge kuuy kic ɔo dɛna. Nakgen se jaay k'raanin paac kalan kalan ɔɔ k'dirig te kalan ey se, maam m'jeele taargen k'raanɔ se do nanja te magalin kic ɔo an kɔn kɔk eyo.

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, kесе kic 60 Luk 60 raanjo. Ken Isa ook 6aa gotn Raa ki sum se, naan utu ing daanjege tu nabo j'oj j'aakin aan goo debkilim ey sum. Naan utu daan jeenge tu se ute Nirl Salal ken booyo do jeenge tu bii laa Pantekot ki oo ken lee toodde. Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, taad metn taar gen wookj Labar Jigan gen Isa al-Masi. Aan goo ken Isa mala taaddeno se jee kaan naabinge mala 6o baago wookj Labarin Jiga se maakj naan magal Yaudge tun k'danin Jeruzalem bini naade aan maakj naan magal k'danin *Rom. Oo Rom se naan 6o naan magal gen jeegen Yaudge eyo oo naan se magal cir naangen 6aa se paac oo kaad ken se jee Rom se 6o ken ing do jeege tu paac. Luk se naan 6o debm taad oo ted oo di jaay 6o Nirl Salal ood doobo jeege tu gen booy kokj Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Nakj ken 'gaas Yaudge ute jeegen Yaudge eyo gen tum kalan se, Nirl Salal tedin tedga goto. Maakj kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se naan baago taadn metn taar king jee Raage. Ken k-dige se naan taad metn taar gen mertn ken Pol leedo gen tedn naabm Raa. Jee kaan naabm Isage ute jeegen utu aal kaal maakde do Isa ki se, jeege iin rode ki dabarde, oo metinge se k'toalde. Nabo dim jaay 'gaasn Labar Jiga gen Isa al-Masi ken toog cir nakge paac se tap 6o goto.

Isa taad jeege tun metin ki oo *Raa utu adeno kal *Nirl Salal

¹ Teopil, maakj kitapum ken deet deet se, maam m'raanjio metn taar nakgen paacj ken Isa tedo ute taargen naan lee dooyno jeege do kupm met ki se,

² bini bii ken Raa uun baansin maakj raa ki. Ken naan ook 6aa te maakj raa ki ey bort se, naan beer toodo jeege ken an tedn jee kaan naabinge, oo ute toogj Nirl Salal se, naan taadden nakj ken naade 'teda.

³ Ken naan ooy jaay duro daan yoge tu se, daan biige tun si-oo se, naan lee teec naan jeege tun metin ki oo taadden ute doobm nakge dena oo taad ronja oo naan utu te kaamina. Gotn se naan taadden metn taar *maakj Gaar Raa.

4 Bii kalan ken naan jaay ing os kos ute naade se, naan taadden oo j'ontee teecn kon maakn gegger ken Jeruzalem se, num gan k'j'aak kaam nakn ken Raa Bubu taaddeno oo utu adeno keef se. Kese bo nakn ken naan taaddeno oo:

5 «Jan se *batizo jeege te maane; num gan naase se, oopga bii kandum se, j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal.»

Isa ook baa maakn raa ki

6 Jee ken tus ing ceε Isa ki se, tond metin oo: «Melje, borse bo kaadn ken naai utu 'kedn gaara *Israelge tu gotin ki la?»

7 Isa terlden oo: «Gen kaadin ute diin se, Raa Bubu ute toogin se, naan kalin ki sum bo jeele. Num naase se, Raa undse te kulu gen jeel kaadn ken ese eyo.

8 Gan Raa utu asen kedn toogj *Nirl Salal ken utu ade booy dose ki. Gotn se aki tedn saadumge maakn gegger ken Jeruzalem ki, taa naan Jude te magalina, taa naan *Samari oo bini gotn duni 'daar ro ki.»

9 Ken jaay Isa taad nan taarin se, Raa uun baansin maakn raa ki. Kaad ken jaay naade te daar ond dode raan utu aakin kaak se, gapara naar baado oyina oo gotn se naade on aakin ey sum.

10 Kaad ken naade utu daar aakin kaak ken naan ook kook maakn raa ki se, gotn se naade naar aak gaabge dio daar daar ceede ki ute kaldege raap lak lak,

11 oo naade deekden oo: «Naase, jee taa naan Galile ki, taa di jaay naase 'daar aakki raan maakn raa ki se? Isan, Raa uunin daanse ki jaay baansin maakn raa ki se, utu ade terl aan goo ken naase 'daar aakin ki naan ook baa baa maakn raa ki se kici.»

*Ro *jee kaan naabm Isage*

12 Gotn se, jee metn Isa ki iin on do *kosen olib se oo naade ok terl baado Jeruzalem ki. Jeruzalem ute kosen olib se, daanin aas nakn kilometir kalan.

13 Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, naade baa beene. Gotn se naade ook baa end maakn bee ken do bee ki raan. Gotn se bo, gotn naade lee tusni. Naade se Pier, Jan, Jak ute Andre, Pilip ute Toma, Bartelemi ute Matiye, Jakn goon Alpe, Simon ken je kujn naanina ute Judn ken goon Jak.

14 Naade paac maakde kalan oo bii-raa naade tus gen keem Raa ute mendge kandum, daande ki se Mari ko Isa oo ute gena Isage kici.

K'beer k'j'ood Matias end goo Judas ki

15 Maakn biige tun ese se, bii kalan genaagen aalga kaal maakde do Isa ki, naade tus jeege baa baa nakn kaar-ute-si-dio. Gotn se Pier iin daar daande ki oo taadden oo:

16-17 «Genaaage, 'jeelki Judas se naan debm naajege, ey num naan kic ok naaba daanjege tu kici. Naḅo meṭn taar Judas se, buḅjege *Daud kic ḅo taadoga taad taariṇa do dakiṇa. Naan ḅo debm deelo naan jeege tu ḅḅ baado ol k'j'ok Isa se. Bin ḅo, taar ken *Nirl Salal ol Daud taadiṇo jaay k'raaniṇ maakḅ Kitap ki se, aanga doobiṇ ki.

18 Judas ute gursn ken j'oginḅ gen kutn Isa se, naan ḅaa dugḅ maakḅ-gotḅ. Oḅ gotn se, naan ḅaa ooc ud te mindiṇa ḅḅ gotn se maakiṇ ḅḅp pak ḅḅ tiikiṅge ru naanḅ ki.

19 Nakḅ aan do Judas ki se, jee Jeruzalem ki paac booyiṅga. Taa naan se ḅo maakḅ-gotn ese se, naade daniṇ ute taar naanḅe ḅḅ: *Akeldama*. Akeldama se je deekḅ ḅḅ: maakḅ-gotn gen mooso.

20 Keḅe ḅo taar ken buḅjege Daud raaniṇo ro Judas ki maakḅ Kaa Keem Raa ki ken ḅḅ:

Oḅ bee naan se 'toodn kuudu

ḅḅ mḅotn nam 'kiṅg maak ki eyo,*

ḅḅ teṛ naan raanḅ daala ḅḅ:

Naabm naan se oḅ nam kuuy an kuunu.†

21 Bin num, maakḅ jeege tun leedoga ute naajege kaad ken k'leekiro meṭn Meljege Isa ki,

22 jee ken baago lee ute naajege gotn ken Jan *batizno Isa bini aan ḅii ken Raa uun ḅaansiṇ maakḅ raa ki se; ḅḅ jee se ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, naade aakiṅga ute kaamḅe. Ken bin num maakḅe ki se, k'beṛ k'l'uunki deb kalaṇ ken utu kend gḅḅ Judas ki, taa 'tedn saada ute naajege.»

23 Ken naade jaay booy taar Pier se, naade toodo jeege dio: deb kalaṇ ron Yusupm ken k'daniṇ Barsabas ḅḅ ken jeege lee daniṇ te ro Justus kici ḅḅ deb kuuy se k'daniṇ Matias.

24 Gotn se naade tond meṭn Raa ḅḅ: «Melje, naai ḅo debm ken 'jeel nakḅ maakḅ jeege tu paac. Maakḅ jeege tun di se, debm ken naai 'beṛ ḅadiṇ se, 'taadjesiṇa,

25 taa naan 'kend gḅḅ Judas ki ḅḅ 'tedn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Anum Judas se le, naan mala ḅo reḅ oḅ naabiṇa ḅḅ baaga gotn ken doadiṇ naanḅ ki.»

26 Gotn se naade ted salatia ḅḅ salatia se ooc do Matias ki. Naan ken se sum ḅo, Matias se tum do *jee kaan naabm Isage tun sik-kaar-kalaṇ se.

2

*Nirl Salal ḅḅyo ḅii Laa Pantekot ki

* 1:20 Aak KKR 69.26. † 1:20 Aak KKR 109.8.

¹ Ken bii gen tedn laa k'danin Pantekot* jaay aan se, bii ken se jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se tusga paac goto kaam kalan.

² Gotn se naade naar booy naka maakn raa ki eemo uu uu aan goo kuul ken ol makonoo do baado end maakn bee ken naade tusn maak ki se do goto se, ted dir dir.

³ Ter naade aak ne dimge se tec aan goo roon poodge booy baado wook tis dodege tu.

⁴ Gotn se Nirl Salal baado end dooc maakde do naade baag taadn taar naan jee kuuyu. Kese Nirl Salal bo olde naade taad taar naanjen se.

⁵ Bii ken se, Yaudgen ok doobm taar Raade on se iino gotn baa se paac do baado Jeruzalem ki.

⁶ Ken jee se jaay booy nakn ted dir dir se, naade baado tus dena gotn se. Jo ken naade jaay booy jee aal maakde do Isa al-Masi ki jaay taad taar naanjege se, gotn se doobm rode tap bo, naade jeel eyo.

⁷ Nakn se deel dode do doobm taadin tap bo naade jeel eyo do naade taad ute naapa do: «Jee taad taargen se le, naade paac Galilege,

⁸ ted do di jaay bo nanja nanja kic bo booy naade taadin ute taar naanin naanin se?

⁹ Ey num naajege se jee metinge iino Paart ki, jee metinge iino Med ki ute Elamit ki do jee metinge iino Mezapotami ki, jee metinge iino taa naan Jude ki, jee metinge iino taa naan Kapados ki, jee metinge iino taa naan Pon ki ute taa naan Azi ki,

¹⁰ jee metinge iino taa naan Prigi ki ute gen Pampili ki, jee metinge iino taa naan Masar ute gen Libi ken cee Sirenai ki do jee metinge iino *Rom ki,

¹¹ paac naajen ken k'Yaudge do jeegen ken tedga ted rode Yaudge, jee iino Kret ki ute jee iino taa naan Suge tu, paac naaje k'booyki naade taad nakgen magal magal ken *Raa tedin ute taar naanjege.»

¹² Nakn se deel dode do naade jeel doobm taadin eyo. Naade taad ute naapa do: «Kese tap bo je deekn do dio?»

¹³ Gan jee metinge se terec metn jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki do deek do: «Naade se le, berε, aay oonga koono.»

Pier taad jeege tun tus gotn ese

* **2:1** Laa Pantekot se Yaudge tedga *laa Paak ok bii si-mii jaay bo naade tedn laa se. Bii se bo naade saap do bii ken Raa do ddeno taa naan Masar ki, taa naan se bo naade ted maak-raapo. Maakn Kitapm ken Raa *dooko kiji ute jeege se bii Laa Pantekot ki se bo, Nirl Salal booyo do jeege tun aalga kaal maakde do Isa ki.

¹⁴ KEN Pier jaay booy taar se, naan iin daar ute *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-kalan kuuy se oo uun mindin raan taadden oo: «Naase Yaudge ute naase jee ken ingki Jeruzalem ki se, udki bi jiga do taar ken maam m'asen taada oo nakgen deel paac se 'booy okinki jiga jaayo.

¹⁵ KEN naase oki jee se jaay jee kaay koonge num kese met ki eyo, taa borse se naaje j'utuki maakj kaadn mes ki borta.

¹⁶ Num gan nakj aan se, kese taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki k'danin Joel ken taado do okin se bo borse aanga doobin ki, ken taado oo:

¹⁷ Raa deek oo:

*Biigen kaam maotn se, maam m'utu m'ade kol Nirlum
utu 'booy do jeege tu paac.*

*Bin se gensegen gaabge ute kengen mendge se,
utu 'taadn taargen teeco taarum ki*

oo gensegen gaan kodge se

*utu 'kaakj nakgen ken maam m'teecn naande ki
jaay m'aden taadn metina*

oo bubsege se kic m'utu m'aden taadn maakj nidege tu.

¹⁸ Deere, bii ken se, maam m'ade kol Nirluma

utu 'booy do jee tedn naabumge tun gaabge ute kengen mendge

oo naade utu taad taargen teeco taarum ki.

¹⁹ Maam m'utu m'tedn nakgen deel doa maakj raa ki

oo m'utu m'tedn nakj-koooge do naaj ki,

jeege 'kaakj mooso, poodo oo ute saa 'kiin tul tul.

²⁰ Kor Meljege jaay ade baa se, bii ken se kaada 'tedn ilim dib

oo laapa se 'tedn aac den aan go mooso.

*Bii Meljege se 'tedn bii kalin ki oo 'tedn bii bee den aak eyo,

nao bii se 'kol beere jeege tu.

²¹ Biin se jaay debm eemga Meljege num,

naan 'kon kaaja.†»

²² Ter Pier taad oo: «Naase gaan *Israelge, 'booyki taar maam m'asen taada! Ute Isan ken iino geger ken Nazaret ki oo ken Raa oino gotse ki se, naase 'jeelki Raase tedga nakj-koooge ute nakgen deel doa daanse ki taa asen taadn tooon Raa.

²³ Gaabm se, Raa mala bo onsesin jise ki. Taa do okin tap bo, Raa se jeele nakj naase utu anki tedn don ki se. Taa naan se bo, naase ok olin ki jee *kusinge tu oo naade baa tup tooon ro kaag ki;

²⁴ num gan Raa se durinoga daan yoge tu oo odinga dona naatn maakj yo ki taa yo se ok tooon don ki eyo.

²⁵ Taa naan se bo bugjege *Daud taado metn taar naana maakj Kitap ki oo:

Daayum maam m'aak Meljege Raa naanum ki.

† 2:21 Aak J1 3.1-5.

Taa naan̄ utu cεem ki se, maam tap 6o m'beere dīm ki eyo.

²⁶ *Ḷo maam se maakum-raapo ɔɔ m'aar kaa ute maak-raapuma; ken m'ooyga kic 6o, maam se m'ɔnd dom do Raa ki.*

²⁷ *Taa naai Meluma, naai se am kəŋ kəŋum maakŋ yoge tu eyo, ɔɔ naai 'kəŋ kəŋ mɛdn̄ doi se 'ruum maakŋ baad̄ ki eyo.*

²⁸ *Meluma, naai 6o taadumga doobm kaaja*

ɔɔ daayum naai utu cεem ki se, maam maakum-raap puk.‡»

²⁹ *Tɛr Pier taad daala ɔɔ: «Gɛnaamgen Yaudge, 'booyki maam m'asen taadn̄ tal. Bugjege Daud se ooyga do dɔkina. Naan̄ j'uun j'ɔlinga maakŋ baad̄ ki ɔɔ baad̄n̄ se jaaki kic 6o utu gɔtjege tu ara.*

³⁰ *Num gan̄ aan̄ gɔɔ naan̄ debm taad̄ taar teeco taar Raa ki se, naan̄ jeele taa Raa se naamga naam taariŋa ɔɔ tɛdga num maakŋ metjilin̄ ki se 'kɔɔdn̄ deb kalaŋ se baado 'kɔsn̄ gaara gɔɔŋ ki.*

³¹ *Taa naan̄ se 6o, Daud se, naan̄ jeele *al-Masi se baado ooyga kic 6o utu duru daan yoge tu. Taa naan̄ se 6o naan̄ deek ɔɔ: «Raa se rɛsin̄ te maakŋ yoge tu eyo ɔɔ ron̄ lɛ, naan̄ ɔŋin̄ ruum te maakŋ baad̄ ki eyo.»*

³² *Taa naan̄ se 6o maam m'taad̄seni: Raa se naan̄ duroga Isa daan yoge tu ɔɔ naaje se paac j'aakiŋa ɔɔ naan̄ se utu te kaamiŋa.*

³³ *Raa uun̄ 6aansinga ute tɔɔgiŋa maakŋ raa ki. Ḷo Raa Bubu se ɛdiŋga *Nirl Salal ken̄ naan̄ taad̄ ɔɔ utu kɛdn̄ jeege tu se. Ḷo Nirl se 6o ken̄ Isa ɔlin̄ 6orse bɔɔy wɔɔk doje ki aan̄ gɔɔ ken̄ naase aakiŋki ute kaamse ɔɔ 'booyiŋki ute bise se.*

³⁴ *Ɔy num bugjege Daud lɛ ook 6aa te maakŋ raa ki eyo, gan̄ naan̄ taad̄ ɔɔ:*

Meljege Raa deek Melum ki ɔɔ: Naai se baado inj̄ do ji daamum ki,

³⁵ *bii kalaŋ maam m'ai tɛdī jee taamooyige paac se, naai utu kin̄g dode ki. §*

³⁶ *Ḷn̄ gaan̄ Israelge paac 'jeel taar se: Isan naase 'tup 'tɔɔlin̄ki ro kaag ki se, naan̄ se 6o Raa tɛdiŋ tɛdga Meljege ɔɔ naan̄ 6o al-Masi se.»*

Jeege dupu-mɔtɔ took aal maakde do Isa ki

³⁷ *Ken̄ jeege jaay booy taar ese se, naade maakde tuj kasak kasak ɔɔ naade tɔnd mɛtn̄ Pier ute *jee kaan̄ naabm Isa al-Masige gɛn̄ kuuy se ɔɔ: «Gɛnaajege naaje tap 6o k'tɛdn̄ roje j'ɔɔ di?»*

³⁸ *Gɔtn̄ se Pier tɛrl̄den ɔɔ: «'Tɛrl̄ki maakse ɔɔ nan̄a nan̄a kic 6o ɔŋ ron̄ j'an̄ *batizn̄ ute ro Isa al-Masi, taa Raa an̄ tɔɔl *kusiŋiŋa bin̄ jaay Raa asen̄ bɔɔy *Nirl Salal dose ki.*

39 Taa naan taadga taad ɔɔ utu ade kol Nirl Salal dose ki, do gensege tu ɔɔ do jeege tun ing dɔɔk te Raa ɔɔ do jeege tun den ken Raa ute adeno dan se.»

40 Gɔtn se tɛr Pier taaddenga taarge dena taa aden tɛdn naade 'tooko ɔɔ kaay kaamde. Naan deekden ɔɔ: «Jee duni ken borse se, beerɛ, naade se jee ken baate Raa! 'Teecki naatn maakde ki taa naase aki 'kɔŋ kaaja.»

41 Jee ken took uun taar Pier se, bii ken se sum bo k'batizde. Naade se ɓaa ɓaa nakŋ jeege dupu-mɔtɔ ɔɔ naade ɓaado tum do jeege tun deetn ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se.

King jee Raagen deet deete

42 Jee paacŋ ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade daayum lee booy taargen *jee kaan naabm Isa al-Masige lee dooyde ɔɔ naade ing aan gɔɔ genaagen konde kalan ɔɔ bubde kalan. Naade lee ɔs kalan ɔɔ lee eem Raa taa naapki.

43 Ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, Raa tɛd nakŋ-kɔɔbge dena ute nakgen ken taad tɔɔgŋ Raa. Ute nakgen jaay naade tɛdse ɔl jeege paac beer Raa ki.

44 Ɔɔ jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se, naade ɔk taarde kalan ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naade ɔkse nig aakiŋ ute naapa.

45 Naade dugŋ naatn ute maakŋ-gɔtdege ɔɔ ute nakdege ɔɔ gursn se naade nig aakiŋ ute naapa ɔɔ nanja nanja kic bo j'ɛdŋ nakŋ ken an kaasn kingŋa.

46 Daayum bii-raa naade tus daan bɔɔr *Bee Raa ki ute maakŋ kalan. Naade lee ɔs kalan bee naapge tu ɔɔ gɔtn kɔsde ki se, naade lee tɔs ute maak-raapo ɔɔ taar dim tap bo, naade ɔk maakde ki eyo.

47 Ken jeege jaay aakde naade tɛd bin se, naade jede. Ɔɔ jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se naade tɔɔm Raa, ɔɔ te naan se bii-raa Mɛljege Isa al-Masi lee aaj jeege maakŋ *kusiŋde ki ɔɔ daayum jeege ziid do jeege tun aalga kaal maakde don ki se.

3

Pier ute Jan ɛd lapi debm k-runɣuy ki

1 Bii kalan tɛger aan kaada mɔtɔ ken k'lee k'j'eem *Raa jaay aas se, Pier ute Jan ook ɓaa daan bɔɔr *Bee Raa ki gen keem Raa.

2 Gɔtn se k'j'uun k'ɓaano ɓaa ute gaaba kalan gɔtn k'j'oojin tap bo naan k-runɣuyu. Gaabm se, bii-raa naade ɓaado lee tɔl tɔndŋ cɛɛ taa doobm Bee Raa ken k'danŋ taa *Doobm Aak Jiga* se ɔɔ bii-raa, naan lee baay baay gɔtn jeege tun lee ɓaado daan bɔɔr Bee Raa ki se.

3 Ken naan jaay aak Pier ute Jan ɛndo kɛnd daan bɔɔr Bee Raa ki se, naan baay dim gɔtde ki.

⁴ Ken naade jaay booy taarin se, gotn se naade ok daara do andin kaama tak do Pier deekin do: «'Terl aakjen tu!»

⁵ Gotn se gaabm se terl aakde do naan saap maakin ki do kaadn naane naade an kedn dim.

⁶ Gan Pier deekin do: «Daab ute pudda se maam m'ok eyo, num nakn maam m'ok se bo, m'aisin keda. M'oo ute ro Isa *al-Masi ken kodn Nazaret se, iin 'lea!»

⁷ Gotn se naan okin ute ji daamina do uun daarina do gotn ese sum bo kaam kiricina ute kaam jen se naar see daapa.

⁸ Gotn se naan iin kirit do daara do baag lea! Naan end ute naade daan boor Bee Raa ki, lea, taala do toom Raa.

⁹ Jee ute dende paac se aakina ken naan lea do toom Raa se.

¹⁰ Jee se paac aak jeelina naan bo debm ken lee tingo see taa doobm Bee Raa ken k'danin taa Doobm Aak Jiga jaay lee baayo se. Ken naade paac jaay aak nakn ted ese se, nakn se deel dode do okden taad eyo.

Pier taad jee denge tun daan boor *Bee Raa ki

¹¹ Gotn se Pier ute Jan naade daar daar metn daab ki do daabm se k'danin *Daabm Salomon*. Gaabm se kokn naan tokde se doo olden eyo. Gotn se jeege dena aan baado onde taa nakn deel paac se okden taad eyo.

¹² Ken Pier jaay aak jee dengen aan baado gotde ki se, naan deekden do: «Naase gaan *Israelge, gen di jaay gaabm ese on lapi sum bo jaay naase oksen taad ey se? Naase aakjeki bin se gen di? Gen naase ki num 'saapki oki gaabm ken iin lee se ute toogje lobu, oki j'ok taar Raaje se bo on bo naan on lapi le?»

¹³ Raa gen bubjege *Abraam, gen Isaka do gen *Yakub se*, naan bo debm ken *nook Isan, debm tedn naabina, ken naase ok onki kaam ji toogge tu do doo undinki naan Pilat ki. Ey num Pilat se, je ano koodn kol.

¹⁴ Naan le, debm *salal do debm daan ki naan Raa ki, gan naase 'baatinki do 'jeki debm tool jeege se bo, j'asesin koodn kol.

¹⁵ Num Mel-kaaja tap bo, naase 'toonki. Gan Raa se durinoga daan yoge tu do naaje se j'aakinga ute kaamje.

¹⁶ Anum gaabm naase aakinki naanse ki ese se, naase paac 'jeelinki. Naan jaay on lapi se ute ro Isa, taa naaje j'aalga kaal maakje don ki.

¹⁷ «Num boorse, genaamge, maam m'jeele nakn naase ute magalsege 'tedinkiro se, naase 'jeel okkiro te metin eyo.

¹⁸ Gan taar ken Raa olo jee taado taargen teeco taarin ki taado se bo, aanga doobin ki ken do: *al-Masi baadoga num, utu 'dabara.

19 Bin se naase 'terlki maakse ɔɔ 'baakiro gɔtn Raa ki, taa naan asen tɔɔl *kusiŋse.

20 Bin jaay Mɛljege Raa asen kɛdn gɔtn tɔɔl maaka ɔɔ utu aseno kɔl Isa, naan ɔɔ al-Masi ken Raa bɛɛɛ ɔɔdsesiŋo.

21 Kɔr se, Isa king maakŋ raa ki bini 'kaan ɔii ken Raa 'tɔnd ɔaapm nakge paac 'tɛdn kiji. Kɛse ɔɔ nakŋ ken jee salal ken taado taargen teeco taar Raa ki taado do dɔkiŋ se.

22 Ey num *Musa kic taadoga taad ɔɔ: *Maakŋ gɛnaasege tu se, Mɛlse Raa utu aseno bɛɛɛ kɔɔdn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gɔɔ maama, ɔɔ taar ken naan utu asen taadŋ paac se, 'booy uuniŋki.*†

23 ɔɔ *debm jaay baate booy kuun taariŋ se, maakŋ jeenge tu se j'aŋ kɔkŋ kutn naatn.*‡

24 «Jee taad taar teeco taar Raa ki paacŋ iinɔ do Samuel ki ute jeegen ɔaado mɛtn naan ki se, taadoga taa nakgen ken ɔɔrse aanga se kici.

25 Gɛnaamge, naase se 'gaan jee ken taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋa ɔɔ dɔɔkŋ ken *Raa dɔɔko ute bubsege se, dɔɔk ute naase kici. Taa naan se ɔɔ, naan taad Abraam ki ɔɔ: *Ute mɛtjil naai se, maam m'tɛdn bɛɛ mɛtjil jeege tun do naan ki paac.*§

26 Deet deet se Raa ɔɔdo debm tɛdn naabin Isa se naase gaan Israɛlge tu. Naan ɔliŋo se taa asen tɛdn bɛɛ ɔɔ bin se nanja nanja kic ɔɔ 'terl naaga do nakge tun jig ey ken naan lee tɛdn se.»

4

Pier ute Jan naan Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge

1 Kaad ken Pier ute Jan utu taad taad jee dɛnge tu ɔɔrt sum ɔɔ, *jee tɛdn sɛrkɛ Raage tun mɛtinge, magal jeegen inŋ ɔɔɔɔ *Bee Raa ɔɔ ute *Sadusegen mɛtinge ɔaado ɔŋɛ.

2 Gɔtn se naade aak Jan ute Pier se maakde taarde dode ki piriŋ, taa naade dooy dooy jee dɛnge ɔɔ taadden ɔɔ aan gɔɔ *Raa duro Isa daan yoge tu se, jee ooyga kooy kic ɔɔ, naan utu aden dur bin kici.

3 Gɔtn se naade tɔkde ɔɔ ɔaa ɔmbde tood iip dangay ki taa kaada se ɔaaga.

4 Ute naan se kic ɔɔ, jeegen booy taar Pier ute Jan se maakde ki se jeege dɛna took uun taar se ɔɔ gɔtn se jee aal maakde do Isa ki se ziid ɔaa ɔaa nakŋ gaabge dupu-mii.

5 Gaŋ mɛtbeenki se, magal Yaudge ɔɔ magal taa ɔeedege ute jee jeel taadŋ tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, naade tus maakŋ gɛgɛɛ ken Jeruzalem ki.

6 Maakde ki se gaabm ken k'danŋ Annan se, naan ɔɔ *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu, Kayip ute Jan ɔɔ Alekzander ute jee

† 3:22 Aak Dt 18.15-16. ‡ 3:23 Aak Lb 23.29. § 3:25 Aak Jɛn 22.18 ɔɔ 26.4.

kuuy se, naade paac se jee maakn̄ bee magal jee tēdn̄ serke Raage tu ɔɔ naade paac utu gɔtn̄ ese kici.

⁷ Gɔtn̄ se naade ɔɔɔo Piēr ute Jan se maakn̄ dangay ki ɔɔ ɓaandeno naande ki ɔɔ tɔnd̄ mētde ɔɔ: «Gaabm se, naase ɛd̄iŋki lapi se ute ro nan̄a ɔɔ tɔɔŋ se tap ɓo, naase ɔŋiŋkiro gay?»

⁸ Gɔtn̄ se Piēr, kēn̄ *Nir̄l Salal̄ doocga dooc maakn̄ se, taadden̄ ɔɔ: «Naase magal Yaudge ute magal taa ɓee Yaudge se,

⁹ jaaki naase 'ɓaanjekiro naanse ki se gēn̄ tɔnd̄ mētje taa gaabm kēn̄ k-runguy jaay ɔŋ lapi se. Ɔɔ naase 'je aki jeele ute doobm gay jaay ɓo gaabm se ɔŋ lapia.

¹⁰ Naase jeege paac ɔɔ naasen paacn̄ gaan *Israelge se 'jeelki ute ro Isa *al-Masi kēn̄ kɔdn̄ Nazaret, kēn̄ naase 'tup̄ tɔɔliŋki ro kaag ki jaay, Raa durin̄oga daan yoge tu se, ute tɔɔŋ Isan se ɓo, gaabm daar naanse ki se ɔŋ lapia.

¹¹ Taar se k'raan̄iŋga raan̄ maakn̄ Kitap ki kēn̄ ɔɔ:

Ko kēn̄ naase jee kiin̄ beege baatiŋki jaay ɔɔd̄ undiŋki naatn̄ se, naan̄ se ɓo kēn̄ tēdga ko kēn̄ gakn̄ bea.*

Ko ara se, taad̄ te Isa.

¹² Taa naan̄ se ɓo 'booyki m'asen taada, kēn̄ ɛd̄ kaaja se, Isa kalin̄ ki sum. Ey num, do naan̄a ute magalin̄ se, Raa ɔŋ ɔlo te nam gam kuuy kēn̄ 'kaajn̄ jeege eyo.»

¹³ Naan̄ kēn̄ se jee kēn̄ lee aak mētn̄ taar jeege se booy taar kēn̄ Piēr ute Jan jaay taad̄ beer ey paac paac se, taar se ɔkden̄ taad̄ eyo, gan̄ naade saapm̄ ɔŋiŋ Piēr ute Jan se jee bin̄ sum, ɔŋ dooy te dēn̄ eyo. Naɓo naade jeele, naade se jee leedoga ute Isa.

¹⁴ Kēn̄ naade jaay aak gaabm kēn̄ ɔŋ lapi jaay daar daar cēede ki se, taar dīm̄ kēn̄ naade aden̄ tērl̄ tap ɓo ɔŋ eyo.

¹⁵ Gɔtn̄ se naade taad̄ ɔɔ: «Piēr ute Jan se, k'j'ɔɔd̄ k'teecde naatn̄ maakn̄ ɓee kēn̄ k'lee k'j'aak mētn̄ taarge se.» Ɔɔpden̄ naade Yaudgen̄ jee kaakn̄ mētn̄ taarge se ɓo taad̄ dɔɔk taarde ute naapa.

¹⁶ Gɔtn̄ se naade taad̄ ɔɔ: «Jee se tap ɓo j'adeki tēdn̄ ɔɔ dī? Taa jee Jeruzalem̄ ki paac se lē, booyga nakn̄-kɔɔbm̄ naade tēd̄ se. Ɔɔ nakn̄-kɔɔbm̄ se lē tood̄ tal j'aki kɔŋ naaj do ki eyo.

¹⁷ Num naaje se k'je eyo kēn̄ taar se jaay 'wɔɔkn̄ jeege an̄ booy paac se. Bin̄ se j'aacdeki kaama taa naade mɔɔtn̄ ro Isa se j'ɔŋte taadin̄ nam ki.»

¹⁸ Gɔtn̄ se naade dan̄o Piēr ute Jan ɔɔ aacden̄ kaama ɔɔ: «Naan̄ ki se mɔɔtn̄ ro Isa se ɔŋte 'taadin̄ki nam ki ɔɔ ɔŋte 'dooyki jeege ute mētn̄ taar se!»

¹⁹ Gan̄ gɔtn̄ se Piēr ute Jan tērl̄den̄ ɔɔ: «Gēn̄ naase ki num naan̄ Raa ki se, kēn̄ gay ɓo doobiŋa? K'booy kuun̄ taar naase lɔɓu k'booy kuun̄ taar Raa lē!

* 4:11 Aak KKR 118.22.

20 Deer num, naaje se k'kəŋ do eyo do nakge tun naaje j'aako ute kaamje ə k'booyo ute bije se.»

21 Gətn se Pier ute Jan se jee kaakŋ mətn taargen Yaudge se tər aacden kaama daala jaay ʃo təəd təldə. Naade əŋ te doobm kən aden dabar eyo, taa naade beer beer jee denge tu ə do nakge tun deel se jeege paac *nook Raa.

22 Anum gaabm kən Pier ute Jan tɛdn nakŋ-kəəbə jaay naan əŋ lapi se, naan baariŋ cir si-səə.

Jee Raage tənd mətn Raa taa aden kɛdn kaay kaama

23 Kən Pier ute Jan jaay k'təəd k'təldeno se, naade baado əŋ jeedege ə taadden taargen kən *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raa ki ute magal taa bee Yaudge taaddeno se.

24 Kən jeedege se jaay booy taar Pier ute Jan se, naade iin taa tənd mətn Raa ute maakŋ kalan deek ə: «Raa Sidburku, naai ʃo debm aalo maakŋ raa ute do naanə ə baarge ə ute nakgen maakde ki se paac.

25 Buli bubje *Daud se, naai ʃo debm ɛdino *Nirl salal ə Nirl Salal ese ʃo kən əlin taado ə:

Jee do naan ki ute mətjildege paac tap ʃo inŋ ʃo gɛn je taamooyo ə doək taarde kalan gɛn tɛdn nakŋ əs aay ey se tap ʃo, taa di?

26 *Gaaringen do naan ki daap rode gɛn tɛdn bəəə;*

ə magalgen do naan ki tusu

taa baatn Mɛljege Raa ute gaar kən naan bɛɛr əndino se.†

27 Deere, taar se taar mət ki. Maakŋ gɛgɛr kən Jeruzalem ki se, *ɛrəd ute Pons Pilat, tus doək taarde kalan ute jee kən Yaudge ute kengen Yaudge eyo taa baatn Isa debm tɛdn naabi salal kən naai 'bɛɛr əndino.

28 Bin se ute təəgi se, naai uunoga doa ə naade tɛdɪŋa aan gəə kən naai maaki jen ro ki.

29 Mɛlje, naai aaka kiibm kaacŋ kən naade iib aacje naajen k'ʃulige se, ʃorse ɛdjen gaab-təəgə taa k'taadn taari kic ʃo k'beer eyo.

30 'Taad təəgi jeege tu, ute ro Isan debm tɛdn naabi salal se, ɛd lapi jee kəəŋge tu ə 'tɛdn nakŋ-kəəbge ute nakgen deel doa.»

31 Kən naade jaay eem Raa aas se, gətn naade tusn ro ki se naanə tea. Gətn se naade paac Raa doocde ute Nirl Salal. Ə gətn se naade baag taadn taar Raa jeege tu beer eyo.

Jee Raage nig nakdege ute naapa

32 Jee kən aal maakde do Isa *al-Masi ki ute dɛndɛ se, naade inŋ ute maakŋ kalan ə taarde kic ʃo kalan. Maakde ki se nam jaay 'taadn ə nakŋ se gɛn maama se gəə. Num ganŋ nakŋ naade ək paac se əmbin taa naapki.

† 4:26 Aak KKR 2.1-2. Gaar ese je taad ute *al-Masi.

33 Ute tɔɔŋ Raa se, *jee kaan naabm Isa al-Masige se taad jeege tu tap ɓo beer eyo ɔɔ: «Mɛlje Isa se duroga daan yoge tu ɔɔ naaje j'aakinga ute kaamje.» Gɔtn se jee Raage paac se Raa tɛddenga bɛɛ dɛn aak eyo.

34 Maakde ki se nam tap ɓo dim daayin eyo. Taa jee ɔk maakŋ-gɔtɔ ute beege se dugina ɔɔ baano ute gursina.

35 Ɔɔ gursn ese se naade baado ɛdin ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu. Ɔɔ nanja nanja kic ɓo, j'edin nakŋ ken an kaasn kingina.

36 Maakde ki se, gaaba kalan ron Yusup ken jee kaan naabm Isa al-Masige danin ute ro Barnabas. (Barnabas se je deekŋ ɔɔ: goon ɛd kaay kaama jeege tu.) Naan se metjil gen Lebige ɔɔ naan j'oojin taa naan Sipir ki.

37 Naan se dugŋ ute maakŋ gɔtina ɔɔ gursin se, naan baado ɛdin ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu.

5

Ananias ute Sapira tɛd taar-kɔɔɓɔ

1 Num gan maakde ki se, debm kuuy ron Ananias ute mendin ron Sapira, naade se ɔk gɔtɔ. Ɔɔ naade se dɔɔk taarde kalan ɓaa dugŋ ute gɔtde se naata.

2 Naan ute mendin se, gursn se naade gaan ute metina ɔɔ gɔtn se gaabin ɓaan ute gursn ɔɔp se, ji *jee kaan naabm Isa al-Masige tu.

3 Gɔtn se Pier deekin ɔɔ: «Ananias, gen di jaay naai ɔŋ *Bubm sitange baado ɛnd dooc maak ki bin se? Ken 'gaanɔ met kɔɔpm gursi gɔti ki se kese taar-kɔɔɓm ken naai 'tɛd se tɛdn *Nirl Salal ki.

4 Ken dugin te ey le gɔtɔ se gen naai tap ey la? Ɔɔ ken naai jaay duginga kic num, gursin se gen naai ey la? Ken ɔli jaay taad taar-kɔɔɓɔ se gen di? Taar-kɔɔɓm ken naai tɛdin se, 'tɛdin jikilimge tu eyo, gan naai tɛdin *Raa ki.»

5 Ken jaay Ananias booy taar se, naan aal ooc ooyo ɔɔ jeegen paacŋ jaay booy labar ese se, beere ɓaa ɔkde tak tak.

6 Gɔtn se, gaan kɔdge baado teelin ute kala ɔɔ uun ɓaa ɔlin maakŋ iif ki.

7 Ken nakŋ se deel jaay ɓaa ɓaa nakŋ ler mɔtɔ se, mend Ananias baado ɛnd gɔtn jee kaan naabm Isa al-Masige tu se; naɓo nakŋ ken aan do gaabin ki se, naan jeel eyo.

8 Gɔtn se Pier tɛsin ɔɔ: «Gɔtsen naase 'dugin ki se, kese ɓo gursin paac sum ne?» Menda took ɔɔ: «Yɛɛ. Kese ɓo gursina.»

9 Gɔtn se Pier terlin ɔɔ: «Gen di jaay naai ute gaabi 'dɔɔkki taarse gen naam *Nirl Raa se? 'Booyo! Jee ken ɔlo gaabi maakŋ iif ki se aanga taa doob ki. 'Booy gɔtn jɛde! Naade utu baado ai ɓaa kuun kɔli naai kici.»

10 Gɔtn ese sum 60, mɛnda se naar ooc ooy naan Pier ki. Kɛn gaan kɔdɛ jaay aan se, naade ɛnd se ɔŋiŋ naan ooyga ɔ naade uun 6aa ɔliŋ maakŋ iib ki cɛɛ gaabiŋ ki.

11 Gɔtn se jee *egliz ki paac ute jee kuuy paac jaay booy labar ese se, naade ɓeere 6aa ɔkɛ tak tak.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige tɛd nakŋ-kɔɔɓge dɛna

12 Raa ɔl jee kaan naabm Isa al-Masige se tɛd nakŋ-kɔɔɓge dɛna ute nakgen deel doa naan jeege tu. Naade paac taarde kalan ɔ lee tus mɛtn daabm Salomon ki.

13 Anum jee kuuy se nam tap 60 took gen tum te naade eyo; gan jee dɛnge se lee tɔɔm jee aal maakɛ do Isa *al-Masi ki se.

14 Ute naan se kic 60 jeege dɛna, mɛndge ute gaabge, took aal maakɛ do Isa al-Masi ki ɔ ɓaado ziid do jeege tun aalga kaal maakɛ do Isa al-Masi ki se.

15 Taa nakŋ-kɔɔɓgen jee kaan naabm Isa al-Masige lee tɛd se, ɔl jeege teecno ute jee kɔɔnge tuun taaldeno do danjalge tu ey ɛ do raagge tu; naade ɓaado tɔndden do doobge tu, taa kɛn Pier deel deel jaay niriŋ deebga doɛ ki se, sɔm maakɛ ki se, nam kalan utu 'kɔŋ lapi.

16 Gɔtn se jeegen kuuy kic 60 dɛna kɛn iino maakŋ naange tun kɛn cɛɛ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki, naade ɓaano ute jee kɔɔndege ɔ jee kɛn ɔk kɔɔŋ sitange. Gɔtn se naade paac ɔŋ lapi.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige k'tɔk k'j'ɔmbɛden dangay ki

17 Do nakge tun tɛd se, *magal jee tɛdn sɛrke Raa ki ute *Sadusegen ute naan se, tɛdn maak-kilimi ro jee kaan naabm Isa al-Masige tu ɔ gɔtn se naade iin roɛ ki.

18 Gɔtn se naade tɔk ɔmbɛden dangay kɛn k'lee k'tɔkŋ k'tɔl jeege.

19 Gan maakŋ noɔr ki se, *kɔdn Raa ɓaado tɔɔdn ute kaam taar dangayge se naatn ɔ ɔɔd teecdeno naatn ɔ deekden ɔ:

20 «'Baaki daan boɔr *Bee Raa ki ɔ 'taadki taargen paacŋ kɛn ɛd kaaja se jeege tu.»

21 Gɔtn se naade took do taar kɔdn Raa ki ɔ tanɔriŋ noɔriŋ sum 60, naade ɓaa daan boɔr Bee Raa ki ɔ naade baag dooy jeege gɔtn ese.

Kɛn *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute jeenge jaay aan gɔtn naade lee aakŋ mɛtn taar jeege se, naade danɔ magalgen taa ɓee *Israelge tu ɔ ute jeegen lee aak mɛtn taar Yaudge se, gɔtn se naade tusu ɔ ɔl ɔ k'6aa k'tɔɔdo jee kaan naabm Isa al-Masige se naatn maakŋ dangay ki ɔ k'6aandeno.

22 Num jee kɛn j'ɔlɛ naaba taa ɓaa kaakŋ jee dangayge se, naade aan se ɔŋden te eyo. Gɔtn se naade ɔk tɛrl ɓaado ɔŋ jee ɔldeno se ɔ taadden mɛtn taar nakgen deel se paac ɔ:

23 «Ken naaje jaay j'aaan se, k'l'oj̄n kaam taar dangayge se k'gaasinga gaas ute lek̄erlē ɔ̄ jee ken lee b̄oob jee dangayge se le, daar daar taa-doob ki. Nabo ken naaje jaay k'toob̄ kaam taara se, j'oj̄n te nam maak ki eyo.»

24 Ken magal jeegen lee b̄oob Bee Raa ute magal jee t̄ed̄n serke Raage tu jaay booy taar se, ḡotn se taar naade 'taad tap ɔ̄ jeel eyo. Anum naade t̄ond̄ m̄etn naapa do nakge tun deel se.

25 Gan̄ ḡotn se deb kalan̄ iin̄o daan b̄oor Bee Raa ki baado taadden ɔ̄: «'Booyki, ɔ̄erɛ, jeegen naase t̄ok ɔ̄mb̄deki dangay ki se, ɔ̄orse naade utu daan b̄oor Bee Raa ki ɔ̄ daar dooy dooy jeege.»

26 Ḡotn se magal jeegen lee b̄oob Bee Raa se iin̄ ɔ̄aa ute jeenge t̄ok ɔ̄aandeno ute jee kaan̄ naabm Isa al-Masige se, nabo ute taa t̄ooḡ eyo, taa naade ɔ̄eer ɔ̄eer jee denge tu ɔ̄ ɔ̄om ad̄en tund te ko ɔ̄erɛ.

*Jee kaan̄ naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun *jee kaak̄n̄ m̄etn taarge'

27 Ken jee ken lee b̄oob jee dangay ki jaay t̄ok ɔ̄aano ute jee kaan̄ naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun jee kaak̄n̄ m̄etn taarge se, ḡotn se *magal debm t̄ed̄n serke Raa ki t̄esdē ɔ̄:

28 «Naaje k'gaassen j'ɔ̄ ɔ̄nten 'dooyki jeege ute ro gaabm se bin ey la? Aakki nak̄n̄ naase 't̄ed̄ki se jaayo? Jeegen Jeruzalem ki se le, naase 'taad 'd̄oob̄dekiga paac. Naase 'je aki k̄ol moosn gaabm se 'k̄oap̄m mindje ki.»

29 Gan̄ Pier ute jee kaan̄ naabm Isa al-Masigen kuuy t̄erl̄den ɔ̄: «B̄eeki num, nak̄n̄ ken Raa maakin̄ jen ro ki se ɔ̄o, j'an̄ t̄ed̄ jaay k't̄ed̄n nak̄n̄ ken jikilimge maakdē jea.

30 Naase ɔ̄o jee ken tup t̄oolki Isa ro kaag ki, gan̄ Raa bubjege, durin̄oga daan yoge tu,

31 ɔ̄o uun ɔ̄aa ɔ̄ndinga do ji daamin̄ ki, ɔ̄o t̄ed̄in̄ naan̄ ɔ̄o t̄ed̄ga gaar jeege ɔ̄o Deb̄m Kaajn̄ jeege taa k̄oob̄n̄ doobo gaan *Israelge tu gen̄ t̄erl̄ maakdē, ɔ̄o Raa ad̄en t̄ool *kusin̄dege.

32 Do nakge tun deel paac se, naaje k'saadin̄ge ɔ̄o *Nirl Salal ken Raa ɛd̄ jeege tun tookga taarin̄ se, kic ɔ̄o saada.»

33 Ken naade jaay booy taar se, maakdē taarde pirin̄ aan ḡoo aki doobo, ɔ̄o naade je ad̄en t̄oolɔ̄.

34 Num gan̄ gaaba kalan̄ naan̄ k̄of̄ *Parizi, naan̄ maak̄n̄ Yaudge tun jee kaak̄n̄ m̄etn taarge se kici ɔ̄o naan̄ se ron̄ Gamaliel. Naan̄ se debm jeel taad t̄ook̄n̄ m̄etn Ko Taar Raa gen̄ Yaudge ɔ̄o gaan Israelge paac aalin̄ maak ki. Naan̄ iin̄ daar naan̄ jeege tun se ɔ̄o taadden ɔ̄o: «Jee se, ɔ̄ob̄deki naatn jaayo.»

35 Ken jee kaan̄ naabm Isa al-Masige jaay j'ɔ̄ob̄ k't̄eed̄en naatn sum se, naan̄ taadden ɔ̄o: «Naase gen̄aamgen gaan Israelge, ɔ̄ndki k̄ond̄o do nakge tun naase 'je aki t̄ed̄n do jeege tun ese.

³⁶ J'eelki, gɔɔr gɔɔr ara sum ɓo, gaaba kalan k'danin Tedas. Naan se ted ron aan gɔɔ debm k'jeel jeel gɔtiŋa ɔl gaabge ɓaa ɓaa nakŋ kaar-ɔɔ se ɓaa metin ki. Gɔtn k'tɔolin sum se, gaabgen metin ki se aan wɔɔkɔ ɔ naabde se le daara.

³⁷ Ter kaad ken magal jee taa naan *Rom ki jaay iin taa medn jeege se, naan ken se, gaaba kalan kɔd Galile k'danin Judas se, naan kic ted jeege dena ɓaa metin ki. Ken naan jaay k'tɔolin se, jee metn naan ki se kic ɓo aan wɔɔkɔ.

³⁸ Borse, maam m'je m'asen taada: ɔɔdki dose dɔkɔ ro jeege tun ese, ɔndeki naade ɓaa. Ken nakŋ naade ted se jaay gen jikilimge sum le, utu 'daar kalin ki.

³⁹ Num, ken nakŋ naade ted se jaay gen Raa le, naase anki kɔŋ daar eyo! ɔndki kɔndɔ, sɔm ɓaa naase aki tedn jee taamooy Raage!» Gɔtn se naade took uun taariŋa.

⁴⁰ Naade ɔl k'dan k'baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige se ɔ gɔtn se naade ɔl j'ɔndden ute mɛɛjɛ ɔ gaasde ɔ j'ɔnte taadn ro Isa *al-Masi se nam ki, ɔ bin jaay ɓo naade tɔɔd tɔlde.

⁴¹ Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay teeco gɔtn ese se, maakde-raap sakan taa Raa se ɔnde naade se jee an kaasin gen dabar taa Isa.

⁴² Ute naan se kic ɓo, ɓii-raa daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔ maakŋ ɓeege tu se, naade daayum lee dooy jeege ɔ taadden Labar Jigan gen Isa se jeege tu. ɔ jeege se, naade lee taadden ɔ: Isa se ɓo, al-Masi.

6

Maakŋ jeege tun maakŋ *egliz ki se k'beer k'tɔɔd jeege cili gen tedn naaba

¹ Anum kaad ken se jee aalga maakde do Isa *al-Masi ki se ziid ted dena, ɓaa ute naande. Num gan maakde ki se, Yaudgen taad taar Gɛk se taad naan ki ro Yaudge tun taad taar naande mala se. Taa aanga gɔtn k'nign naka mend-daayge tu se, mend-daaygen taad taar Gɛk se, k'lee k'dirigde dirigi.

² Gɔtn se *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-di se, dan tus jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se paac ɔ deekden ɔ: «Naaje se j'kɔŋ kɔŋ gen taadn taar *Raa jeege tu jaay ɓo k'ɓaa lee nign nakŋ kɔɔ jeege tu eyo.

³ Taa naan se genaamge, maakse ki se 'beer 'tɔɔdki gaabge cili ken jeege aalde maak ki ɔ maakde dooc te *Nirl Salal ɔ jee jeel-taara. Bin se naaje jee kaan naabm Isa al-Masige se, naabm se j'adesin kɔŋ kaam jide.

⁴ ɔ naaje se le j'kɔŋ roje paac gen keem Raa ɔ gen taadn taar Raa jeege tu.»

⁵ Jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ken tus gɔtn ese paac se, took do taarde ki se. Gɔtn se jaay naade beer ɔɔd Etien;

naan se debm ken aal maakin paac do Raa ki oo maakin dooc ute Nirl Salal. Naade beer tooo Pilip, Prokor, Nikanor, Timon, Parmenas oo Nikolas ken kod Antios ken tedga ron kod Yaudge se kici.

⁶ Jee tus gotn ese baano ute jeegen k'beer k'toodden cili se naan jee kaan naabm Isa al-Masige tu oo naade eemden Raa oo tondden jidege dode ki.

⁷ Naan ken se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, taad wook taar Raa se jeege tu. Oo jee ken jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ziid ted dena maakn geger ken Jeruzalem ki. Gotn se, *jee tedn serke Raage tu se kic dena baado took aal maakde do Isa al-Masi ki.

Jeege baado kook Etien

⁸ Etien se, Raa tedinga beena oo edinga tooo gen tedn nakgen deel doa ute nakn-kooogen magal magala naan jeege tu.

⁹ Gan do nakge tun naan ted se bii kalan Yaudgen iino geger ken Siren ki ute kengen iino geger Alekzandri ki, naade lee tus tus maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Bee se k'danin *Bee Yaudgen j'ooddenga kod dode maakn bul ki* oo naade lee tum ute Yaudgen iino taa naan Silisi ki ute gen Azi ki. Gotn se naaden jee goto kaam soo se paac baag naajn ute Etien,

¹⁰ oo taar jaay *Nirl Salal olin naan taadden se, taar naade 'kon jaay an terl tap bo, naade on eyo, taa jeel-taar Etien se, Nirl Salal bo edin.

¹¹ Aan goo taar naade an terl kic bo on ey se, gotn se naade goon baa rejo jee taar-koooge oo naade paac baado taad oo: «Naaje se k'booyga te bije taar ken jaay Etien lee taad taar ing kus ro *Musa ki oo ro Raa ki se.»

¹² Gotn se naade oos metn jeege dena, metn magal taa bee Yaudge ute metn jee jeel taadn tooon metn Ko Taar Raage tu oo naade baado okina oo baansin naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge.

¹³ Gotn se naade taad taar-kooo ro Etien ki daala oo: «Aakki gaabm daar se, naan bo debm ken lee taad taargen ing kus ro *Bee Raa ki oo ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki.»

¹⁴ Naade taad oo: «Naaje se k'booyga booy ute bije ken naan deek oo Isan kod Nazarit se utu an tooon ute Bee Raa se naata oo ro nakge tun Musa dooyjeki se le, naan utu an terl 'tedn kuuy.»

¹⁵ Ken jee paacn ing maakn bee ken Yaudge lee aakn metn taarge se, naade paac ond kaamde tenen Etien ki oo naade aak daan kaamin se tec aan goo daan kaam *kodn Raa.

7

*Etien taad taara naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge*

¹ Gotn se *magal debm tedn serke Raa ki tond metin oo: «Taar k'taad roi ki se, met ki ne?»

² Etien terlden ɔɔ: «Bubumge ute genaamge, udki bi jiga do taar ken m'asen taad se. Kaad ken *Abraam utu ing king taa naan ken Mezapotami ki se, naan ken se naan taad te taa deetn geger ken Aran ki ey ɔrtɔ, gɔtn se ɔo *Raa te magalin teec naanin ki,

³ naan deekin ɔɔ: *Iin ɔn naanji ute taasige ɔɔ 'baa taa naan ken maam m'ai taada.**

⁴ Gɔtn se Abraam iin ɔn taa naan Kaldege ɔɔ baa ing Aran ki. Ken bubin jaay ooy se, Raa deekin ɔɔ: «Iin ɔn gɔtn ese,» ɔɔ naan iin baa ing taa naan ken ɔorse naase utu ingki maak ki se.

⁵ Ken naan jaay aan gɔtn ese, Raa taadin ɔɔ utu an kedn taa naan ese ɔɔ naan se 'kɔɔpm metjilin ki. Gan kaad ken se gɔtɔ cɔkɔ kic ɔo, Raa edin te eyo ɔɔ gɔtn naan an kɔsn metin kic ɔo gɔtɔ. Ter naan ken se, Abraam goono kic ɔo ɔk eyo.

⁶ Raa taadin ɔɔ: *Metjilin se utu baa king taa naan jeege tu ɔɔ jee se utu aden tedn bulu ɔɔ aden dabar gen baara kaar-ɔɔ.†*

⁷ Gan jeegeen utu aden tedn bulu se, Raa deek ɔɔ: *Jee se, maam m'utu m'aden kajn ɔɔɔɔ dode ki ɔɔ ken nakgen se jaay deelga num, metjili se utu ade teecn maakn naan ken se ɔɔ utu ade baa am lee keem gɔtn ara.‡*

⁸ Gɔtn se *Raa dɔɔk ute Abraam taadin ɔɔ n'ɔj pɔndɔ§. Bin ɔo Abraam oojn goonin Isaka ɔɔ ken Isaka jaay j'oojin ɔk bii marta se, naan ɔjin pɔndɔ. ɔɔ Isaka kic ɔo ɔjn pɔndɔ goonin *Yakub ki ɔɔ Yakub tɔj pɔndɔ geninge tun gaabgen sik-kaar-dio. Naade se ɔo bugjege.

⁹ «Gɔtn se bugjege se ted maak-kilimi ro genaade Yusup ki ɔɔ naade ɔk baa dugin ji jeege tu ɔɔ jee se uun baansin Masar ki. Gan Raa se utu te naana,

¹⁰ ɔɔ naan ɔadin naatn maakn nakge tun ɔɔn ken aan don ki se paac. Naan edin jeel-taara ɔɔ tedin ted debm meteke ɔɔ Gaar magal gen Masar se aakin se tɔlin. Taa naan se ɔo, naan ɔndin magala taa naan Masar ki ɔɔ ɔnin been paac kaam jina.

¹¹ Gan cɔkɔ se, ɔo end taa naan ken Masar ute magalina ɔɔ maakn taa naan *Kanan ki kici. ɔo se tɔɔl dabar jeege dena ɔɔ bugjege se je nakn kɔsɔ kic ɔo ɔn eyo.

¹² Ken Yakub jaay booy j'ɔɔ nakn kɔsɔ utu Masar ki se, deet se naan ɔl bugjege gen baa dugn nakn kɔsɔ.

¹³ Ter naan ɔlden gen k-dige ɔɔ naan ken se, Yusup ted genaange aak jeelina ɔɔ gɔtn se sum ɔo, k'baa k'taad metjil Yusup se Gaar magal ken taa naan Masar ki se.

¹⁴ Yusup ɔl danɔ bubin Yakub ken ing taa naan Kanan ki ɔɔ naan baado ute jeengen maakn been ki paac, ɔɔ naade paac se jeege sik-cili-kaar-mii.

* 7:3 Aak Jen 12.1. † 7:6 Aak Ekz 3.12. ‡ 7:7 Aak Jen 15.13-14. § 7:8 *Kɔjn pɔnd ara se ɔo, keese nakn kaakn jeel ken taad ɔɔ *Raa dɔɔkga ute Abraam.

15 «Ken Yakub jaay booy se, naan iin baa ute jee maakn been ki paac taa naan Masar ki. Naan ute bugjege se, naade ting gɔtn ese bini ooy maak ki.

16 Yodege se, naade tas baanden gegɛr ken Sicem ki ɔ baa talden maakn iib ken Abraam dugin ji gaan Omorge tu ute pupda taa naan Sicem ki se.

17 «Aan gɔɔ kaadn taar ken Raa taaf Abraam ki aan kaan doobin ki se, jeejegen ing taa naan Masar ki se, dir ziid tedga dena.

18 Naade ting bini aan do gaar ken kuuy gen Masar ken jeel Yusup eyo.

19 Gaar se, naan deb pitini ɔ derlo jeejege. Naan dabardeno ɔ tedden utu taa tɔɔgɔ ɔ ɔlden naade bini ɔn gendege naatn taa 'kooyo.

20 «Kaaf ken se ɓo, j'oojn *Musa. Naan se goon aak bee ken tɔal Raa ki. Naan ting bee bubin ki se laapa mɔɔ.

21 Ken bubin ute kon jaay baa ɔndiɔ naatn ɔ resinɔ se, gɔtn se goon Gaar magal Masar ki ken menda se, baa ɔɲina. Naan uun baansin been ki ɔ ɔkin kaadn ki aan gɔɔ goonin mala.

22 Musa k'dooyin ute nakgen jee Masar ki jeel paac se, ɔ naan ted debm jeel-taara ɔ jeel tedn nakgen jiga jiga.

23 «Ken Musa jaay baarin aas si-sɔɔ se, naan uun doa gen baa kaakn genaangen, gaan *Israelge.

24 Ken naan jaay iin baa kaakn genaangen gaan Israelge se, naan ɔɲ kɔf Masar dabar dabar genaank kɔdn Israel. Gɔtn se naan baano naaka, oocin metina ɔ tɔnd tɔal ute kɔdn Masar se.

25 Bin se Musa saap ɔ tedn bin sum ɓo, genaangen gaan Israelge se 'jeele, naan se Raa ɓo ɔliɔ taa aden kɔɔdn dode. Num gan naade se ɔɲ jeel ɔk te metin eyo.

26 Metbeenki se, naan ɔɲ genaangen gaan Israelge dio ted ted taara ute naapa. Gɔtn se naan je aden tedn num naade kɔkn taasa ute naapa deekden ɔ: «Medumge, naase le 'genaa naapge, num gen di jaay naase 'tedki taara ute naapa se?»

27 Num gan debm ken dabar dabar debin se ɔt ɔl Musa naatn ɔ deekin ɔɔ: «Naai se, ken ɔndi magala gen kɔjn bɔɔrɔ doje ki tap ɓo, nanɔ?»

28 Lɔ naai 'je am tɔal aan gɔɔ ken terko naai 'tɔlo kɔf Masar se le?*

29 Ken Musa jaay booy taar se, naan beere ɔkina ɔ naan iin aan baa ing taa naan Madian ki aan gɔɔ ceke. Ɔɔ gɔtn naane se ɓo, naan toojo gaangen gaabge dio.

30 «Ken naan jaay ting aas baara si-sɔɔ se, bii kalan naan iin baa do kɔf-baar ceɛ ko ken k'danin Sinai ɔ gɔtn se Raa teecin

* 7:28 Aak Ekz 2.14.

naanin ki aan gɔɔ *kɔdn Raa ɔɔ naan aakin se aan gɔɔ rɔɔn poodo ɔk kɔk maakɲ ji kaag ki.

31 «Ken Musa jaay aak rɔɔn poodo ɔk maakɲ ji kaag ki ɔɔ ji kaag se ɔs ey se, naan aak se ɔkin taad eyo. Gɔtn se naan iiko gɔɔɔ taa an kaakɲ kɔkɔ. Gan naan booy mind Meljege Raa ken taadin ɔɔ:

32 *Maam ɓo m'Raa gen bugi, Abraam, Isaka ɔɔ Yakub.*† Gɔtn se, naan nirliɲ teece ɔɔ rɔɔn poodn ken ɔk kɔk maakɲ ji kaag ki se kic ɓo, naan je an kaak eyo.

33 Gɔtn se Meljege Raa deekin ɔɔ: *'Tɔɔdn ute saaijei ki se naatn, taa gɔtn naai 'daar se, naan gɔtn *salal.*‡

34 *Deere, kɔɔdn yeɛbm jeemge jaay lee ɔɔd yeɛbde Masar ki se, maam m'aakga ɔɔ daayden naade inj daay des des se kic ɓo, maam m'booyga. Ɔɔ m'booy m'baado se taa m'je m'aden kɔɔdn dode. Ɔɔ ɓorse naai iin baado, maam m'je m'ai kɔli taa naan Masar ki.*§»

35 Ter Etien taadden daala ɔɔ: «Musan ken gaan Israelge ɔɔd undin jaay deekin ɔɔ: *Naai se ken ɔndi magal gen kajɲ ɓɔɔɔ doje ki tap ɓo nanja?** Naan se ɓo ken Raa ute doobm kɔdn Raa teeciɲ naanin ki maakɲ ji kaag ki se ɓo, ken tedga magalde ɔɔ debm kɔɔdn dode.

36 Musan ese ɓo ɔɔdden naatn taa naan Masarge tu ute nakɲ-kɔɔbge ɔɔ ute nakgen deel do ken naan tedo. Ter naan tedo nakɲ-kɔɔbge kaad ken naan gaanɲeno Baar Acee ute ken naade tinjo do kɔd-ɓaar ki ɓaara si-ɔɔ se kici.

37 Musan ese ɓo ken ter taado gaan Israelge tu daala ɔɔ: *Raa utu aseno ɓeer kɔɔdn maakɲ genaasege tu se, deb kalan ken utu 'tedn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gɔɔ maama.*†

38 Musan se ɓo, kaad ken gaan Israelge tus do kɔd-ɓaar ki se, debm ken daar daan bugjege tu ute kɔdn Raa ken daar taadin do ko ken Sinai ki. Naan ɓo debm ken Raa taadiɲo taargen ed kaaja jaay naan baado taadjesin ki se.

39 Num gan bugjege se baate tookɲ kuun taariɲa, ɔɔ naade ɔɔd undiɲa. Ɔɔ maakɲ maak-saapde ki se, naade je kɔkɲ terl Masar ki.

40 Gɔtn se naade taad *Aarun ki ɔɔ: *'Tɛdfeki raagen ken 'lee naanjege tu taa Musan ken ɔɔdfekiro naatn maakɲ taa naan Masar ki se ɛ, dim jaay aanin don ki se, naaje j'ɔndki te metin eyo.*‡

41 Kaad ken se, naade ɔɔy daap naka tec aan gɔɔ goon maraɲa. Naade baado tɔjin *serke naanin ki ɔɔ nakɲ naade tedin ute jiden ese ɓo, naade den ute maak-raapo aan gɔɔ raade.

† 7:32 Aak Ekz 3.6. ‡ 7:33 Aak Ekz 3.6. § 7:34 Aak Ekz 3.5, 7, 8 ɔɔ 10. * 7:35 Aak Ekz 2.14. † 7:37 Aak Dt 18.15. ‡ 7:40 Aak Ekz 32.1, 23.

42 Gətn se, Raa tərlden naaga ɔ rɛs ɔnden naade lee eem nakgen Raa tɔndden maakɲ raa ki gen wɔɔr gətɔ se. Kɛse aan doobin ki aan gɔɔ taar kɛn k'raanɲin maakɲ Kitapm gen jeege tun taad taar teeco taar Raa ki kɛn ɔɔ:

Gaan Israēlge, daagen naase 'təjkiro sɛrkɛ maakɲ baarge tun si-sɔɔ do kɔd-baar ki se, naase 'təjinɲkiro maam ki ne?

43 Gətɔ! Naase 'lee 'tuunkiro bee maragsen k'danɲin Mɔlək ɔɔ 'lee 'tuunkiro nakɲ kɛn tec aan gɔɔ k-diji gen maragsen k'danɲin Rapan;

nakgen kɛn naase 'tɛdɲin ki ute jisegen se ɓo tɛdsenga raasegen naase 'lee ɛrgki naande ki.

Taa naan se ɓo, maam m'utu m'asen tuur kɔl naan taa naan Babilon ki naane.Š»

44 Tɛr Etien taad ɔɔ: «Kɛn bugjege tinɲo do kɔd-baar ki se, naade ɔk *kɔrɔr gətn kɛn naade lee dɔɔdn ute Raa. Kɔrɔr se Musa daapɲin aan gɔɔ kɛn Raa taadɲin ɔɔ naan tɛdɲin tec aan gɔɔ kɛn naan aako gətn Raa ki se ra ra.

45 Gan bugjege se, bee se naade ɔnɲin gɛndege tu ɔɔ gɛndege se bee se naade tuun ɓaan ute naade ɔɔ kaad kɛn se Jɔsue ɓo naande. Naade ɛnd maakɲ naan kɛn mɛlinge Raa tuurde naatn ɔɔ ɔlden naade cirde. Bee se inɲ daande ki bini aan do Gaar *Daud ki.

46 Raa se maakin raap do Daud ki ɔɔ Daud se tɔnd mɛtn Raa ɔɔ n'an kɔnɲin naan an kɔbm bee naan Raa gen Yakub se.

47 Num gan bee ese se goonɲin Salomon ɓo ɓaado iinɲina.

48 Gan Raa Taaro se ɓeegen kɛn jikilimge ɓo ɔɓ te jide se, naan inɲ maak ki eyo. Aan gɔɔ taar kɛn Raa taado maakɲ Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki, kɛn ɔɔ:

49 *Maakɲ raa se gətn kɛn maam m'inɲ m'asn gaara ɔɔ do naanɲa lɛ gətn tɔɔbm jɛma.*

Bee naase amki kɔɓ tap ɓo bee tec ɔɔ dɪ?

Ɔɔ gətn jaay am kaasn m'an jamak ɓo gayo?

50 *Nakgen ɓaa se paac se, maam ɓo m'tɛdɲin ute jim ey la?** »

51 Tɛr Etien taadden daala ɔɔ: «Naase lɛ jee naajɲ taarge ɔɔ bi se lɛ booy taar eyo ɔɔ maakse lɛ, mɔnɲɔ. Naase lɛ 'tecki bubsege ɔɔ taar *Nirl Salal taadsen lɛ, naase 'tookki do ki eyo.

52 Jeege taado taar teeco taar Raa ki do dɔkin se, bugsege lee dabardenoga. Naade tɔɔlo jee kɛn taado ɓii kaan *al-Masi Debm Daan ki se. Kɛn naan jaay aan se, naase ɔɔd undɲin ki ɔɔ ɔk tɔɔlin ki.

53 Raa taadseno *Ko Taar kɛn naan ɛdɔ Musa ki se utu doobm kɔdn Raage, num gan Ko Taarin se naase 'took inɲki te do ki eyo.»

Etien k'tund k'tooliñ ute koa

⁵⁴ Ken Yaudgen *jee kaakñ metn taarge jaay booy taar Etien taad bin se, maakde taarde pirin aan goo dooboo. Gōtn se naade doon taardege oo iin ro Etien ki.

⁵⁵ Gan Etien, ken maakin dooc te *Nirl Salal se, uun kaamin aak maakñ raa ki tenin oo naan aak *nookñ Raa woor gōto kelēñ oo aak Isa daar daar do ji daam Raa ki.

⁵⁶ Naan deekden oo: «'Booyki! Maam m'aak maakñ raa ood wan oo m'aak *Goon Deba se daar daar do ji daam Raa ki.»

⁵⁷ Ken naade jaay booy taar se, gōtn se naade tood tooy makōno oo turum bidege. Ter naade iin taa naapm paac baado oocina.

⁵⁸ Gōtn se, naade ok teecñsin naatn maakñ gegēñ ken se oo baagin tund te koa taa an tooo. Jeegen saadge se tood kal magaldege oo baado ombin metn je goon kōd ki kalan k'danin Sol.

⁵⁹ Oo kaad ken naade daar tundiñ tund te ko se, Etien taad oo: «Melum Isa, kom se okin kaam ji.»

⁶⁰ Gōtn se naan erg naan ki oo ood ooy makōno oo: «Meluma, *kusin naade ted rom ki se, 'tedden kaldē.» Ken Etien jaay taad taar se aas sum oo, gōtn se naan ooyo.

8

¹ Sol took do taar jeege tun too Etien se.

Jeege dabar jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki

Bii ken se sum oo, *eglizn maakñ gegēñ ken Jeruzalem ki se, k'baagden dabar dena. Jee Raagen paacñ gōtn ese se aan wook baa taa naan gen Jude ki ute gen *Samarī ki oo oop *jee kaan naabm Isa al-Masige sum oo Jeruzalem ki.

² Jee ken ok taar *Raa oon se, ken naade jaay baa duubo Etien se, naade tooy dook taara on eyo.

³ Gan Sol se je eglizn ken Jeruzalem ki se 'tedn gōto. Naan baa bee ute bea toko mendge ute gaabgen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se oo baado ombden dangay ki.

Pilip baa taadn Labar Jiga gen Isa se *Samarī ki

⁴ Jeegen wook se, naade baa lee maakñ naange tun kaam ara kaam ara oo naade taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu.

⁵ Ken Pilip jaay booy aan maakñ gegēñ ken kalan bini taa naan Samarī ki se, naan baa taadden taar gen *al-Masi se jeege tu.

⁶ Jee den se paac taa naapki took uun taar Pilip, taa naade booyga maan nakñ-kōōm ken naan lee ted se oo naade mala kic aakinga ute kaamde.

⁷ Gōtn se sitange dena teec ro jeege tu ɔɔ kɛn naade teec teec se tɔɔd tɔɔy makɔnɔ ɔɔ jee kɔɔn sitange se ɔŋ lapia. Gōtn se jee k-runɣuyge ute jee cɛkɛdɛge dena ɔŋ lapia kici.

⁸ Taa naan se ɓo, jee kɛn maakŋ gɛgɛr kɛn ese se, maakde raap den aak eyo.

⁹ Kaad kɛn se gaaba kalan utu ting maakŋ gɛgɛr kɛn ese tap ɔɔ gaabm se ron Simon. Naan se, do dɔkiŋ tap ɓo naan debm kɔrdɔ ɔɔ iinga num tɛd nakgen kɛn jee Samari ki aak kic ɔkden taad eyo. Naan tɛd ron aan gɔɔ debm k'jeel jeel gōtiŋa.

¹⁰ Ɔnd do gaange tun sɛɛmɛ bini aan do jee magalge tu se, naade paac aalin maak ki. Naade deek ɔɔ: «Gaabm se ɓo tɔɔŋ Raa mala kɛn k'danŋiŋ *Tɔɔŋŋ Magal se.*»

¹¹ Simon jaay baag tɛdn kɔrdiŋ sum se, daaniŋ dɔkga. Ute kɔrdiŋ se, naan iinga num tɛdden nakŋ-kɔɔbge ɔɔ kɛn naade aak tap ɓo ɔkden taad eyo ɔɔ tɛd jeege paac aalin maak ki.

¹² Num kɛn naade booy taar Pilipm taadden mɛtn taar gɛn Gaar Raa ɔɔ taar gɛn Isa al-Masi se, gōtn se mɛndge ute gaabge took uun taariŋa ɔɔ naan *batizde.

¹³ Gōtn se Simon kic ɓo took aal maakiŋ do Isa al-Masi ki ɔɔ naan kic k'batiziŋa ɔɔ gōtn se, naan ɔk mɛtn Pilip tɛc. Kɛn naan jaay aak nakŋ-kɔɔbge ute nakgen deel do kɛn Pilip lee tɛd se, naan aak tap ɓo ɔkiŋ taad eyo.

¹⁴ Kɛn *jee kaan naabm Isa al-Masigen Jeruzalem ki jaay booy j'ɔɔ jee Samari ki kic took uunga taar Raa se, naade ɔldeno Pier ute Jan.

¹⁵ Kɛn naade jaay aan se, naade tɔnd mɛtn Raa taa jee Samari ki kɛn aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se taa Raa aden kɛdn *Nirl Salal,

¹⁶ taa maakde ki se nam kalan tap ɓo ɔŋ te Nirl Salal ey ɓortɔ, num naade se k'batizde ɓo ute ro Mɛljege Isa sum.

¹⁷ Gōtn se Pier ute Jan baagden tɔnd jide do jee Samari kɛn aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ɔɔ naan kɛn se sum ɓo, naade ɔŋ Nirl Salal.

¹⁸ Kɛn Simon jaay aak jee kaan naabm Isa al-Masigen tɔnd jide do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki jaay Raa ɛdden Nirl Salal se, gōtn se Simon taad Pier ki ute Jan ki ɔɔ aden kɛdn gurs.

¹⁹ Naan taadden ɔɔ: «ɛdumkiro tɔɔŋŋ se kici, taa debm jaay kɛn maam m'ɔndga jim don ki num, 'kɔŋ Nirl Salal bin kici!»

²⁰ Gaŋ Pier tɛrliŋ ɔɔ: «Naai ute gursi se, ɔŋ Raa asen kutn kap, taa maaki ki se naai saap ɔɔ ute gursi se sum ɓo naai 'kɔŋ dugŋ nakŋ kɛn Raa ɛd jeege tu cɛr se!

²¹ Maakŋ naab kɛn ese se, naai bedi gɔtɔ ute naaje, taa maakŋ naai naan Raa ki se, tɛd nakŋ ute doobiŋ eyo.

22 Nakɲ naai 'tɛd jig ey se, naai ɔd doi ro ki naatn ɔ tɔnd metn Raa. Bin sum ɓo sɔm daan Raa utu ai tɔl *kusiŋigen maaki ki se.

23 Taa maam m'aaki naai se ɔ nakge paac se tɛdn ɣɛn naai, ɔ naai se ɔppa bulu ɣɛn tɛdn kusina.»

24 Pɛr ute Jan se, Simon tɛrlɛn ɔ: «Naase mala 'tɔndki metn Raa taa maama, taa nakɲ naase 'taadki se 'kaan dom ki eyo!»

25 Kɛn Pɛr ute Jan jaay taado nakɲ kɛn naade aako ɔ booyo ɣɔtn Isa ki ɔ taada taar Raa jee Samari ki jaay aas se, naade ɔk tɛrl Jeruzalem ki. Kɛn naade ɓaa ɓaa se, maakɲ naan Samarige tun ute deniŋ se, ɣɔtn naade aal maak ki paac se, naade taaddɛn Labar Jiga ɣɛn Isa.

*Pilip dɔɔd ute kɔd *Etiopi*

26 Kɛn nakgen se jaay deel se, *kɔdn Raa kalan taad Pilip ki ɔ: «Iiŋ 'ɓaa kaam kaam ɓɔyɔ kɛn ɣɔtiŋ kɔd-ɓaara kɛn doobm kɛn iino Jeruzalem ki jaay ɓɔy ɓaa Gaza ki se.»

27 ɣɔtn se Pilip naar iin ɓaa. Kɛn naan ɓaa ɓaa se, naan uun kaamiŋ aak magala kalan, kɔd Etiopi ɔ naan se kaasi*. ɔ Nɛɛl ɣɛn jee Etiopi kɛn k'daniŋ Kandas se, naan ɔniŋ maaliŋ paac kaam jiŋa ɔ naan ɓo debm kɛn aakiŋ do maaliŋge tu se. Naan iŋgo Jeruzalem ki se ɣɛn keem Raa.

28 Kɛn naan tɛrl ɓaa ɓaa se, naan ook iŋg maakɲ puusiŋ ki ɔ dooy makɔŋɔ taar kɛn maakɲ Kitapm ɣɛn debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi se.

29 ɣɔtn se *Nirl Raa deek Pilip ki ɔ: «Aaŋ ɔŋ metn debm puus se.»

30 ɣɔtn se Pilip aan ɔŋ metn debm puus se, ɔ naan booy gaabm se iŋg dooy dooy maakɲ Kitapm ɣɛn debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi se. ɣɔtn se naan tɛdiŋ tɔɔse ɔ deekiŋ ɔ: «Taar naai iŋg dooyiŋ se tap ɓo, naai 'jeel ɔk metiŋ dey la?»

31 Gaabm se tɛrliŋ ɔ: «Taar se jaay nam taad tɔɔkum te metiŋ ey se, m'aŋ jeel m'ɔɔ diŋ?» ɣɔtn se kɔd Etiopi se taad Pilip ki ɔ: «'Baado ook iŋg cɛɛm ki taa am taad tɔɔkɲ metiŋa.»

32 Kɛse ɓo taar Kitapm kɛn naan iŋg dooyiŋ se ɔ taar se taad ɔ:

*Naan se tec aan ɣɔɔ baatn k'j'ɔk k'ɓaan ɣɛn ɓaa tɔɔɓ,
ɔ naan aan ɣɔɔ *goon baatn kɛn j'ɔj bɛekiŋ kic tɔɔy ey se,
naan kic ɓo tec bini taa naan ɛɛp te taariŋ eyo.*

33 *Naan se j'aakiŋ aan ɣɔɔ nakɲ cɛɛɛ ɔ ɣɔtn kaŋŋ ɓɔɔr ki se, nam tap ɓo ɓaa te metiŋ ki eyo;*

*ɔ metjiŋ naan se ɓɛ, nam tap ɓo mɔɔtn taad te taariŋ eyo.
ɔ do naan ki se kiŋɔ naan se k'gaanjiŋsiŋga duuku.†*

* 8:27 Do dakiŋ se gaariŋge se jee lee ɓɔɓ mɛndge se naade lee tɔndɛn kaasi.

† 8:33 Aak Eza 53.7-8.

34 Gaabm se tond metn Pilip oo: «'Mooyum tu, ara se debm taad taar teeco taar Raa ki se tap bo, taad ute nanja? Ute naan malin lɔbu ute nam nam kuuy le?»

35 Gɔtn se Pilip uun mindina oo baagin taadn do taar ken naan dooyin se oo ute taar se, naan taadin Labar Jiga gen Isa.

36 Ken naade uun doobo baa baa se, gɔtn se naade aak maane oo gaabm se taadin oo: «Aaka, bere j'ɔnga maane! Ne dim jaay am gaasum am *batiz ey se utu la?»

37 [Pilip deekin oo: «Ken naai jaay aal maaki do Isa *al-Masi ki num, maam m'ai batizi.» Gaabm se terlin oo: «Yee, maam se m'tookga Isa al-Masi se Goon Raa.»]‡

38 Gɔtn se naan taad oo puus se k'daarina oo naaden di se paac booy tele maakn maan ken se oo gɔtn se Pilip batizina.

39 Ken naade jaay teeco maan sum se, Nirl Raa uun baan ute Pilip se gam. Gaabm se jaay terl aakin se, aakin naan gɔto. Num ken naan jaay uun doobin baa baa se, baa ute maak-raapo.

40 Gan Pilip aak kaak se, naan aanga kaam Azɔtos ki sum. Maakn gegerge tun naan aalo maak ki paac bini aan maakn gegere Sezare ki se, naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tu.

9

Isa teec naan Sol ki

(*NJKN 22.3-16, 26.9-20; Gal 1.1-16*)

1 Gan kaad ken se, Sol ing bo gen tedn *kusina oo gen too jeegen aalga kaal maakde do Melje Isa ki. Gɔtn se naan iin baa on *magal jee tedn serke Raa ki

2 oo tond metin oo an kedn maktubm ken an kon doobo oo ute maktubm se naan 'baa kedn magalge tun gen maakn *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki maakn gegere ken Damas ki. Ute naan se jaay, naan 'kon doobo oo ken jaay ɔnga mendge lo gaabgen gam ken aalga kaal maakde do Isa ki se, naan adeno tokn doon baa Jeruzalem ki.

3 Ken naan baa baa doob ki jaay aan goor ute Damas se, gɔtn se naan naar aak poodo raap lak lak iino maakn raa ki baado deebin bat.

4 Gɔtn se naan booy ooc naan ki oo booy mind deba danin oo: «Sol, Sol, naai tap bo 'dabarum bin se gen di?»

5 Gɔtn se Sol deek oo: «Meluma, naai tap bo nanja?» Oo mind debm se deekin oo: «Maam bo Isan ken naai 'lee 'dabarum se.

6 Gan borse se, naai iin 'baa maakn gegere ken Damas ki oo gɔtn naane se j'ai baa taadn nakn naai utu 'teda.»

‡ 8:37 Taar se, maakn Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se gɔto.

⁷ Gan jee metin ken k'baa tel se beere akde se daar yip on taad taar eyo. Naade booy mind deba nabo aak te melin eyo.

⁸ Gotn se Sol iin daara do ken naan jaay doo kaamin se, kaamin on aak eyo. Gotn se jeenge akin jin ki jaay bo doo baansin Damas ki.

⁹ Daan biige tun moton naan ting se, kaamin le on aak eyo, do dim eyo do aay eyo.

¹⁰ Gaaba kalan bin se, ron Ananias ting maakn geger ken Damas ki. Naan se debm aalga kaal maakin do Isa ki kici. Gotn se Meljege Isa teecin naanin ki do danin do: «Ananias!»

Ananias took do: «Ooy Meluma!»

¹¹ Meljege Isa terlin do: «Iin 'baa doob ken k'danin doobm seej Taal se do 'baa bee Judas ki se, 'kon gaabm ken k'danin Sol ken kod Tars se. Naan utu ing gotn se eenum keeme,

¹² do aaki aan goo naai Ananias, end baado onina do naai ondin ji don ki do kaamin doo aaka.»

¹³ Num gan Ananias terlin do: «Meluma, maam m'booy jeege do sumga maan gaabm se, taa nakgen kusin ken naan lee tedn jeege tun Jeruzalem ki se.

¹⁴ Maam se m'booyga j'oo *magal jee tedn serke Raage tu se undinga kulu gen baado tokn doon jeeigen gotn ara.»

¹⁵ Gan Meljege taadin do: «Ute naan se kic bo, iin 'baa on gaabm se, taa gaabm se maam bo m'beer m'odino. Naan bo debm ken am tedn naabuma do utu 'taadn roma jeege tun Yaudge eyo ute gaardege do baa taadn gaan *Israelge tu kici.

¹⁶ Maam mala m'utu m'an taadn dubar ken naan utu kon taa maama.»

¹⁷ Gotn se Ananias iin baa end bee Judas ki, on Sol do naan on din don ki, deekin do: «Sol genaama, kese Melje Isan ken teecio naani ki kaad ken naai baado baa doob ki se; naan bo olumo goti ki taa kaami kodn kaaka do *Nirl Salal ai dooc maaki.»

¹⁸ Gotn ese sum bo nakge tec aan goo naagn kenj parpa se naar sido kaamin ki do gotn se kaamin doo aak gotin ki. Naan iin daara do gotn se *k'batizina.

¹⁹ Ken naan jaay doo do aay se, naan on doogo gotin ki.

*Sol taad taa *al-Masi maakn geger ken Damas ki*

Gotn se Sol tingo bii kandum ute jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki, maakn geger ken Damas ki.

²⁰ Gotn ese sum bo, naan naar baag taadn jeege tun maakn *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, deekden do: «Isa se, naan bo Goon *Raa.»

²¹ Jeege paacn lee booy taarin naan lee taadden se, taar se akden taad eyo do naade taad ute naapa do: «Gaabm se bo ken lee dabaro jeege aal kaal maakde do Isa al-Masi ken ing

Jeruzalem ki se ey la? Jo naan baado tap bo taa anden tok dookn baa naan *magal jee tedn serke Raage tu daamo?»

²² Gan Sol se, naan bii-raa taad taar Raa baa ute naanin sak sak do taadin ute maakin paac. Yaudgen Damas ki se, naan taaddesin tal do Isa se naan bo al-Masi. Jo Yaudge se taar naade an taad kic bo jeel eyo.

²³ Gotn se Sol tingiga bii dena maakn geger ken Damas ki do kaad ken se bo, Yaudge dook taarde taa an tooo.

²⁴ Num gan deb kalan baado do Sol do: «Jeege end kend teli gen kuti, taa Yaudge se ting boob nooro do katara taa doobm gen geger Damas ki se; naade je an kokn tooo.»

²⁵ Gan bii kalan noor se, jee metn Sol ki se ok baansina, olin maakn baar ki magala do uun booyin naatn naagn durdur ki.

Sol baa maakn geger ken Jeruzalem ki

²⁶ Ken Sol jaay aan Jeruzalem ki se, naan je doobm ken 'tum ute jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, nabo naade se beerin beere, taa ken Sol jaay aalga kaal maakin do Isa al-Masi ki aan goo naade se, naade maakde utu naaj naaj don ki.

²⁷ Gotn se Barnabas took okina do baansin naan *jee kaan naabm Isage tu do taadden do ken Sol baa baa Damas ki jaay aan doob ki se, naan aako Meljege do Meljege se taadino ute taarin mala. Ter gotn se naan deekden do Sol Damas ki se, taado taa Isa jeege tu se, aalo don sak beer eyo.

²⁸ Ute taar naan taadden se, gotn se jee kaan naabm Isage se okin ceede ki. Jo kaad ken se maakn Jeruzalem ki se, Sol lee ute jee kaan naabm Isage se kaam ara kaam ara do ute ro Meljege se naan taad taar Raa jeege tu aal don sak beer eyo.

²⁹ Naan iinga num lee taad ute Yaudgen taad taar Grek do daayum lee naaj ute naade nabo naade se je doobm an tooo.

³⁰ Ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay booy taar se, naade ok baan ute Sol se maakn geger ken Sezare ki do gotn naane se, naade olin baa maakn geger ken Tars ki.

³¹ Kaad ken se *eglizn gotn baa se paac kengen taa naan Jude ki, Galile ki do *Samari ki paac ing ute lapia. Naade se ok tooo ro taar Raa ki, beer Meljege tu do *Nirl Salal noogde ted den baa ute naande.

Pier ed lapia Ene ki

³² Kaad ken se Pier lee daayum maakn naange tu kaam ara kaam ara. Bii kalan naan iin baa kaakn jee Isagen ing maakn geger ken Lida ki.

³³ Ken naan jaay aan se, naan on gaaba kalan k'runGuyu k'danin Ene tood tood do nakn toodin ki. Gotn naan terec k'runGuyu sum se, okga baara marta.

³⁴ Gətn se Pier deekiŋ ɔɔ: «Ene, naai se Isa *al-Masi ediga lapi; iini, naai mala 'teel nakŋ toodfi!» Gətn se Ene naar iin daar tal.

³⁵ Jeegen paacŋ ing Lida ki ute jeegen paacŋ ing taa naar Saron* ki jaay aak nakŋ se, naade took aal maakde do Melje ki.

Tabita ooyo ɔɔ Pier durina

³⁶ Maakŋ geger ken Japa ki se, ɔk menda kalan bin se, naar aalga kaal maakiŋ do Isa ki ɔɔ mend se ron Tabita. (Tabita ute taar Grek se naade danŋ Dorkas†). Mend se daayum naar ted beɛ jeege tu ɔɔ lee ed nakiŋge *serke jee daayge tu.

³⁷ Kaad ken Pier utu Lida ki ɔrt se, Tabita ooc kooŋɔ ɔɔ ooyo. Ken naar jaay ooy sum se, naade roogiŋa ɔɔ uun ook baa aalin maakŋ bee ken raan ken j'iiniŋ do naapiŋ ki se.

³⁸ Aan goɔ Lida goɔr ute Japa dey se, jee aalga kaal maakde do Isa ki, ken ing Lida ki se, booy ɔɔ Pier utu gətn ese se ɔɔ naade ɔl gaabge dio baa danŋo deekiŋ ɔɔ: «'Baado ɔŋje keske tu.»

³⁹ Pier naar iin baa ute naade. Ken naar jaay aan se, naade ɔk baansiŋ maakŋ bee ken j'aal yo maak ki se. ɔɔ mend-daayge se paac baado ɔŋiŋ ute keeme. Gətn se naade taadiŋ kaldegen Tabita tojdeno kaad ken naar utu zere se.

⁴⁰ Gətn se Pier deek jeege tun gətn ese ɔɔ: «K'teec naatn.» ɔɔ ken jeege jaay teec se, naar erg naar ki ɔɔ eem Raa. Naan terl kaamiŋ aak debm ooyga kooy se deek ɔɔ: «Tabita iini!» Gətn se naar ɔɔd kaamiŋa ɔɔ ken naar jaay aak Pier se, naar iin ing ute metiŋa.

⁴¹ Pier ɔl jin ɔkiŋa ɔɔ uun daariŋa. Gətn se naar danŋ jee Raage ute mend-daayge. Ken naade jaay baado se, Pier taadden ɔɔ Tabita se, naar duroga.

⁴² Ken jeegen paacŋ maakŋ geger ken Japa ki jaay booy taar ese se, maakde ki se jeege dena took aal maakde do Meljege tu.

⁴³ Maakŋ geger ken Japa ki se, Pier tingga dena gətn gaab ken debm rujŋ daar k'danŋ Simon se kici.

10

**Kodn Raa teec naar Korney ki*

¹ Maakŋ geger ken Sezare ki se, gaaba kalan k'danŋ Korney ɔɔ gaabm se asgargen kaaru se, naar ɔo bubde. Naan maakŋ dool asgarge tun k'dande Italige.

² Gaabm se ɔk taar *Raa ɔoŋɔ ɔɔ naar ute jee maakŋ been ki paac se, beer Raa ki. Naan ted beɛ Yaudge tun jee daayge ɔɔ daayum naar lee eem Raa.

* 9:35 Taa naar Saron se naar naar tood patal ɔɔ ɔk kaaga kic dena. † 9:36 Dorkas se je deekiŋ ɔɔ: anŋia.

³ Bii kalan kaadn teger ki se, Korney aak kodn Raa tal tal endo kend been ki so kodn Raa se danjn so: «Korney!»

⁴ Ken Korney jaay aak kodn Raa se, beer okina so naan taad kodn Raa ki so: «Kese dio, Jaamus?» Kodn Raa terlin so: «Keem Raa ken naai lee eeme ute tedn beε ken naai lee ted jeege tu se, Raa dirigin te eyo.

⁵ Borse, ol jeege Japa ki taa ade dan Simon ken k'danjn Pier se.

⁶ So naan utu ing bee gaab ken k'danjn Simon ken debm rujn daara se so gaabm se, naan beena taa baar ki.»

⁷ So ken kodn Raa jaay taad taarin aas jaay baa se, gotn se Korney danj maakj jee tedn naabinge tu se, jeege dio ute asgar ken j'edinsin kaam jin se, so asgar se, ok taar Raa soj.

⁸ Taar kodn Raa taadin se, Korney taadden metin paac, jaay bo olden k'baa Japa ki.

Pier aak nakj iino gotn Raa ki

⁹ Gotn se jee ken Korney olden naaba se iin baa, so metbeen ken naade baa baa doob ki jaay aan goor ute geger Japa se, kaad ken se kaad aanga katara. So naan ken se, Pier ook do bee ki raan gen keem Raa.

¹⁰ Ganj gotn se Pier nam bo toolina so je kos. Kaad ken jaay k'tedin ted kos se, naan naar aak ne dim iino gotn Raa ki.

¹¹ Naan aak maakj raa so wanj so aak naka aan go kala magala k'dookin taarin gotj kaam so so nakj se boyo bini aan naan ki tak.

¹² Maakj nak ken aan go kala se, naan aak napar daage paac: kengen jedege so so, kengen erg kerge so ute napar yeelge paac.

¹³ Gotn se naan booy mind deba deekin so: «Pier iini, daagen se tok tolo so so.»

¹⁴ Pier terlin so: «A-a Meluma! Gotn maam ting tap bo daagen gen kos ey se, bii kalan maam m'os te eyo.»

¹⁵ Ter naan booy mind debm se taadin kuuy daala deekin so: «Nakj ken jaay Raa tedn tedga jiga se, naai onte kaakin aan go nakj aak kusu.»

¹⁶ Mind debm ese se taad doolin mot, jaay bo nakj aan go kala se terl ook baa maakj raa ki gotin ki.

¹⁷ Pier, nakj naan aak se, deel dona so saap metn taar nakj se tap bo, naan ond ute metin eyo. Nabo kaad ken se sum bo, jee Korney oldeno se, je je bee Simon so kaad ken se naade aan taa doobm Simon ki.

¹⁸ Gotn se naade danj jee maak ki so tond metde so: «Gaabm ron Simon ken k'danjn Pier se, utu gotn ara ki la?»

19 Kaad ken Pier jaay utu injg saap saap bɔrtɔ do nakɲ ken naan aako se, gɔtn se *Nirl Salal taadin ɔɔ: «'Booyo Pier! Gaabge mɔtɔ utu daar gɔtn ese jei jea.

20 Iin bɔɔy kɛskɛ 'baa ɔɲde, ɔɲte 'naaja ɔɔ 'baaki kalan taa jee se, maam ɓo m'ɔldeno gɔti ki.»

21 Gɔtn se Pier bɔɔy ɓaa ɔɲ jee se ɔɔ deekden ɔɔ: «Maam ɓo debm ken naase 'jenki se. Num naase 'baakiro gɔtum ki tap ɓo bɛɛ dey la?»

22 Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Naaje se bubm asgargen k'danɲ Kɔrney se ɓo ɔljeno. Naan se debm daan ki ɔɔ beer Raa ki ɔɔ Yaudge ute dɛnde paac se, tɔɔmiɲa. Naan se, ɓii kalan *kɔdn Raa ɓaado taadin ɔɔ ɲ'ɔl k'baa k'danɔ Pier ade ɓaa ɓeen ki, taa an taadn taar Raa naan 'booyo.»

23 Gɔtn se Pier ɓaanden ɓeene ɔɔ ɔndde mɛrtɛ ɔɔ naade tood iip gɔtiɲ ki.

Pier ɓaa gɔtn Kɔrney ki

Mɛtbeenki Pier iin ɓaa ute naade ɔɔ gɛnaage kandum ken doobm Isa *al-Masi ken Japa ki se, daan Pier.

24 Mɛtbeen ken kuuy se, naan ute jeenge aan maakɲ gɛgɛr ken Sezare ki. Gan kɔr naade utu aan te ey se, Kɔrney danɔ taasinge ute mɛdn donge, naade tus injg aak kaamiɲa.

25 Kaad ken Pier aan jaay end kend ɓeen se, gɔtn se Kɔrney ɓaado dɔɔdiɲa ɔɔ ooc mɛtn jɛɲ ki aan gɔɔ debm ken ɓaa keem Raa se.

26 Gan Pier ɔk jiɲa ɔɔ uun daariɲ deekiɲ ɔɔ: «ɔɲte 'tɛdn bini; iin raan! Bɛɛ, maam kic m'debkilimi aan gɔɔ naai sum.»

27 Pier ute Kɔrney jaay end kend ɓeen se, naade ɓaa ɓaao ɔɔ lee taad taad ute naapa. Ken naade jaay aan se, ɔɲ jeege tusga dɛna.

28 Gɔtn se Pier deekden ɔɔ: «'Jeelki, maakɲ *Ko Taar Raa naaje Yaudge tu se gaasje ɔɔ j'ɔɲte king ute jeegen Yaudge eyo ɔɔ j'ɔɲte lee ɓeedege tu. Gan maam se, Raa taadumga tal ɔɔ m'ɔɲte kaakɲ jee kuuy se aan gɔɔ jee aak kusu naaniɲ ki.

29 Taa naan se ɓo, ken naase ɔlki jaay k'danɔmo se, maam naajo te eyo num m'baadoga. Bɔrse se 'taadumki tu, naase tap ɓo 'danɔmkiro se taa dɪ?»

30 Kɔrney tɛrliɲ ɔɔ: «Bɔrse tɛdga ɓii mɔtɔ aan kaadn do tɛgɛr ki aan gɔɔ kaadn ara se, maam m'ing m'eem keem Raa maakɲ ɓeem ki m'aak kaak bin se, m'aak gaaba kalan daar daar naanum ki ute kaliɲ raap lak lak.

31 Naan taadum ɔɔ: «Kɔrney! Keem Raa ken naai lee eem se, Raa booyiga ɔɔ bɛɛ ken naai lee tɛd jeege tu se ɛ, Raa dirigin te eyo.

32 Borse, ol jeege Japa ki, taa ade dan Simon ken k'danin Pier se, taa ade baa gotn ara. Naan ute bee gaab ken k'danin Simon ken debm rujn daar ken been taa baar ki se.»

33 Gotn se maam m'naar m'ol jeege Japa ki, taa ai baa danja ol ken naai aanga se, naaje maakje raap aak eyo. Taa naan se, borse naaje k'tusga paac naan Raa ki ol k'je k'booy taar ken Meljege Raa taadfo ol ajen taad se.»

Pier taad Labar Jiga jeege tun bee Korney ki

34 Gotn se Pier eep taariina deekden ol: «Deere, maam se m'jeelga Raa se naan beer nam eyo.

35 Gan maakn metjil jikilimge tun gay gay kic bo, debm ken beer Raa ki ol tedn nakgen ute doobin se, naan se bo ken tol Raa ki.

36 Raa taado taarin gaan *Israelge tu ol ute doobm Isa *al-Masi se, naan baanoga te Labar Jiga ken 'kedn toose jeege tu. Taa Isa se, naan bo Mel jeege paac.

37 Naase 'jeelki nakgen borse deel taa naan Jude ki paac se, nakgen se baago taa naan Galile ki, kaad ken Jan-Batist taado metn taar *batem ken naan lee batizo jeege se.

38 Naase 'jeelki Raa ken beer ood Isan kodn Nazaret se, edinga toogη *Nirl Salal. Ol naase 'jeelki kici, Isa se leedoga gotn baa se paac ol naan ted beer jeege tu ol ed'lapia jeege tun ken *Bubm sitange tokdega tok kaam jin, taa Raa se utu te naana.

39 «Naaje, *jee kaan naabm Isage se, j'aakga ute kaamje ol k'booyga ute bije, nakn ken naan tedo maakn naan Yaudge tu ol maakn geger ken Jeruzalem ki se. Naan se bo ken Yaudge ok tup toolin ro kaag ki se.

40 Gan ken ted bii mato se, Raa durioga daan yoge tu ol olin naan teec naan jeege tu,

41 nabo naan se teec te naan jeege tu paac eyo. Gan naan se teec naan naaje ken Raa beer toodjenoga tood do dakiina taa naaje k'tedn saadinge. Naaje se, ken naan ooy duro se kic bo, naaje j'osoga ol j'aayoga ute naana.

42 Naan taadjeno ol k'baa k'taad Yaudge tu nakn ken naaje k'j'aako ol k'booyo se ol j'aden taadn j'oo: Isa se bo, debm ken Raa beer oodino gen kojn booro do jeege tun ooyga kooyo ol kengen utu zere.

43 Jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin se paac taadoga saadn naana; naade deek ol: «Debm jaay aalga maakin do naan ki num, Raa an tol *kusiin se paac naatn.»

Raa ed *Nirl Salal jeege tun Yaudge eyo

44 Kaad ken Pier jaay utu daar taadden taad bort sum bo, gotn se Nirl Salal naar booy do jeege tun paac inj booy booy taarin se.

45 Yaudgen took aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken baado ute Pier jaay aak nakj se, akden taad eyo taa naade aak Raa se jeegen Yaudge ey se kic bo, naan took edden Nirl Salal!

46 Taa naade booy jee se taad taad taar naan jeegen kuuy do tom Raa do: «Raa se, naan debm magal aak eyo.» Gotn se Pier taadden do:

47 «Borse, jee se le, Raa eddenga Nirl Salal aan god naaje kici. Ken bin num j'onte gaasdeki gen *batizn maan.»

48 Gotn se naan taadden do: «Jee se k'batizde ute ro Isa al-Masi.»

Do jee ken k'batizde se taad Pier ki do: «J'odp j'ing ute naade gen bii kandum.»

11

Pier taad metn taar nakj ken deelo Sezare ki genaage tun Jeruzalem ki

1 *Jee kaan naabm Isa al-Masige ute genaagen doobm Isa *al-Masi ken taa naan Jude ki se, baa booy do jeegen Yaudge ey se kic bo booyga taar *Raa do took aalga maakde do ki.

2 Ken Pier jaay ak terlo Jeruzalem ki se, Yaudgen doobm Isa al-Masi ki se baado teesina, do baagin mooyo.

3 Naade deekin do: «Naaje k'booyga j'od naai ingoga bee jeege tun Yaudge eyo do osoga ute naade!»

4 Gotn se Pier uun metn taar nakj deel se paac, taaddesin tak tak do:

5 «Bii kalan, maam maakj geger ken Japa ki jaay m'eem keem Raa se, maam m'aak naka tal tal iino maakj raa ki: nakj se magala tec aan god kala k'dookin taarin goto kaam do; nakj se iin raan bini booy aan naan ki cem ki.

6 Ken maam jaay m'bil m'aakin se, maam m'aak daagen beene, daagen naata, kengen erg kerge do yeelge.

7 Gotn se, maam booy mind deba deekum do: «Pier iini, daagen se 'tok, 'tolo do do.»

8 Gotn se maam terlin m'od: «A-a Meluma! Gotn maam m'ting tap bo, daagen gen kos ey se, bii kalan maam m'os te eyo.»

9 Ter maam booy mind debm se taadum maakj raa ki kuuy daala do: «Nakj ken jaay Raa tedin tedga jiga se, naai onte kaakin aan god nakj aak kusu.»

10 Mind debm se taad doolum moto, jaay bo nakj aan god kala se, terl ook baa maakj raa ki.

11 Kaad ken se sum bo, gaabge moto naar aan taa doobm bee ken naaje k'maak ki se. Naade se iino Sezare ki do j'oldeno gotum ki.

12 Do *Nirl Salal taadum do m'baa ute naade, m'onte naaja. 'Booyki, genaagen mece ken doobm Isa al-Masi ken baado ute

maam Jeruzalem ki ara se, naade se bo ken ingo ute maam bee gaab ken ese.

13 Gaabm se taadjen oo naan aakga *koon Raa baado been ki oo koon Raa se deekin oo: «Borse ol jeege Japa ki, taa aio baa dan gaabm ron Simon ken k'danin Pier se.

14 Naan utu ai taadn taar Raa oo taar se bo ai keon kaaja naai ki ute jeegen maakn bee ki paac.»

15 Ken maam jaay m'aan m'utu m'taad taad sum bo, gotn se Nirl Salal naar booy doode ki aan goo ken naan booyo deet dojege tu se.

16 Gotn ese sum bo, maam m'naar m'saap do taar ken Meljege Isa taadjekiro ken oo: Jan se *batizo jeege te maane, num gan naase se j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal.

17 Jee se maam m'aakga Raa eddenga Nirl Salal aan goo ken naan edjekiro naajege tun jaalkiga kaal maakjege do Isa al-Masi ki se kici. Bin se, maam tap bo m'nanja jaay m'gaasn Raa do nak ken naan baa baa teda se?»

18 Ken naade jaay booy taar ken Pier taadden se, naade paac baa doa. Gotn se naade *nook Raa deek oo: «Deere, Raa se oddga doobo jeege tun Yaudge ey se kici, gen terl maakde do Raa ki taa kon *kaajn gen daayum.»

Jee Antios ki se took aal maakde do Isa ki

19 Ken jaay k'tool Etien sum se, jee doobm Isa *al-Masi ki se, k'baagde dabara. Taa naan se bo, naade aan wook baa taa naange tun kuuy. Jee metinge baa taa naan Penisi ki oo kengen metinge baa taa naan Sipir ki oo metingen kuuy baa maakn geger ken Antios ki. Oo gotn ken naade aanga ro ki se, naade taad taar Raa se Yaudge tu kalde ki sum.

20 Gan maakde ki se, jee metinge iino taa naan Sipir ki ute maakn geger ken Siren ki jaay aan maakn geger ken Antios ki se, naade taad Labar Jiga gen Meljege Isa se jeege tun Yaudge ey kici.

21 Gotn se tooon Meljege Raa utu te naade; taa naan se bo jeege dena took taar Raa oo aal maakde do Meljege tu Isa ki.

22 Jee *eglizn Jeruzalem ki jaay, taar se baa ooc bide ki se, gotn se naade ol Barnabas taa ade baa kaakn jee ken aal maakde do Isa al-Masi ken maakn geger ken Antios ki se.

23-24 Barnabas se, naan debm jiga, aal maakin paac do Isa al-Masi ki, oo naan se maakin dooc ute *Nirl Salal. Ken naan jaay aan Antios ki jaay aak bee ken Raa ted jee Isa al-Masige tun gotn ese se, naan maakin raapo oo dejde oo j'ing k'dook ute Meljege Isa al-Masi se tooo. Gotn se jeege dena took taar Meljege oo ziid do jee Isa al-Masige tun gotn ese.

25 Gotn se Barnabas iin onde oo baa geger ken Tars ki gen baa je Sol.

²⁶ Kεn naan jaay 6aa ɔɲɪ̄n se, naade k'6aadɔ kalan maakɲ gɛgɛr kεn Antiɔs ki. Maakɲ 6aar kεn ute magalin paac se, naade lee tus ute jee egliz kεn gɔtn ese ɔ jeege dεna naade lee dooyde ute taar Raa. Maakɲ gɛgɛr kεn Antiɔs ki sum 6o, jeegen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se k'baagde danj ute ro: *jee al-Masige*.

Jee al-Masigen maakɲ gɛgɛr kεn Antiɔs ki se noog jee al-Masigen taa naan Jude ki

²⁷ Kaad kεn se, jee kεn taad taar teeco taar Raa ki iinɔ Jeruzalem ki, bɔɔy 6aadɔ maakɲ gɛgɛr kεn Antiɔs ki.

²⁸ Maakde ki se, deb kalan k'danjɪ̄n Agabus, *Nirl Salal ɔlin naan iin daara ɔ taad jeege tu ɔ: «Gɔtɔ 6aa se paac, 6o utu tɔl tɛdn daama jeege tu.» ɔ 6o kεn Agabus taadn ese se, tɔlo jeege do Gaar magal *Rɔm kεn k'danjɪ̄n Klɔd.

²⁹ Gɔtn se jee aal maakde do Isa *al-Masi kεn gɔtn ese se jaay booy taar se, naade uun doa taad ɔ: «Nanja nanja kic 6o, nakɲ naan ɔk se 6aano kaam do ron ronɔ, taa j'an 6aa noogn gɛnaagen doobm Isa al-Masi kεn taa naan Jude ki.»

³⁰ Kεn naade jaay tusin aas se, naade εdin ji Barnabas ki ute Sɔl ki taa an 6aa kɛdn ji jee naan jee *eglizge tun taa naan Jude ki.

12

*Erod tɔl Jak ɔ ɔk ɔl Pier dangay ki

¹ Kaad kεn se, Gaar Erod baag dabar jee *eglizgen mɛtinge.

² Naan kεn se Jak gɛnaa Jan se, Erod ɔl k'gaan donɔ ute gɔrd-jɛrlɛ.

³ Kεn naan aak nakɲ naan tɛd jaay tɔl Yaudge tu se, tɛr naan ɔk Pier se ɔlin dangay ki ɔ kaad kεn se, jeege tɛd tɛd Laa mappan ɔk ɔrɔm eyo.

⁴ Kεn naan jaay ɔk kɔl Pier dangay ki se, gɔtn se naan tɔmb asgarge sɔɔ sɔɔ gɔtɔ kaam sɔɔ taa an bɔɔbɔ. Naan je 6ii *laa Paak se jaay deelga num, Pier se naan anɔ kɔkɲ 6aa naan Yaudge tu taa an kɔjɲ bɔɔrɔ don ki.

⁵ Ganj kεn Pier jaay dangay ki se, gɔtn se jee egliz ki se daayum tɔnd mɛtn *Raa ute maakde paac taa naana.

*Kɔdn Raa ɔɔd Pier naatn maakɲ dangay ki

⁶ Ey num, ɔɔp mɛtbeenki sum 6o *Erod je utu 'kɔjɲ bɔɔrɔ do Pier ki naan jeege tu. Ganj maakɲ nɔɔrin kεn se, Pier se tood tood bia daan asgarge tu dio ɔ jinge se, j'ɔlin zinzi do jin kεn kaam ara ɔ do jin kεn kaam naane kici ɔ asgargen kuuy daar bɔɔb bɔɔb taa doobɔ.

⁷ Ganj gɔtn ese sum 6o, kɔdn Mɛljege Raa naar 6aadɔ daar cεɛɲ ki ɔ maakɲ dangay ute magalin se wɔɔr kelɛɲ ɔ kɔdn Raa

tønd dur Pier deekin ð: «Iin yókóðó!» Gøtn se, zinzirgen jin ki se tóð si naatn kaldé ki.

⁸ Ðó kóðn Raa terlin ð: «'Dóok maaki ð tóð saai jei ki.» Pier took taar kóðn Raa ð téd aan góð kén naan taadin. Ter kóðn Raa taadin daala ð: «Uun uus kal magali se roi ki ð ók metuma.»

⁹ Gøtn se Pier teeco naatn maakn dangay ki ð ók metn kóðn Raa se. Maakn saapin ki se ð daan naan ni nia le daam; ey num, gøtn se naan jeel te eyo nakn kóðn Raa téd jaay deer se.

¹⁰ Gøtn se, naade deel on asgargen j'ombde deet deet se, ð kengen gen k-dige se kic, naade deel onde ð naade aan ce ce kaam taar kén k'daapin ute maala kén j'oddinga num j'end k'baa maakn geger ki se. Kén naade jaay aan gøtn ese se, taa doobo se ðð kalin ki sum. Kén naade teec gøtn ese jaay lee aan gam daan doob ki sum se, naan aak kaakn kóðn Raa se góto ceen ki.

¹¹ Gøtn se Pier nam ók roná ð deek ð: «Borse jaay, maam m'jeel m'okga deer deer, Meljege Raa se ologa kóðn baado ððungá naatn kaam ji Gaar Eróð ð aajungá do nakge tun kén Yaudge je amsin tédn dom ki se.»

¹² Kén naan jaay jeel ók ron sum se, naan baa bee mend ki kalan bini ron Mari. Mari se naan bo ko Jan kén k'danin Mark kici. Gøtn ese se, jeege tusga dena tønd tønd metn Raa taa naana.

¹³ Kén naan aan jaay baag tønd taa kaam taar se, gøtn ese mend tédn naabm kén k'danin Roda se, booy Pier tønd tønd kaam taara se, naan baado taa an kóðn kaam taara.

¹⁴ Kén naan jaay booy jeel mind Pier sum se, maakn raapo, ð kaam taara se naan baate kóðina, gan naan ók terl aan baa taaf jeege tun maak ki ð: «Beré, Pier se baadoga! Naan utu daar taa doob ki naane.»

¹⁵ Naade terlin ð: «Naai se, doi 'derlga le daam!» Gan naan dóok taara on eyo taadden ð: «Deere.» Gøtn se naade taadin ð: «Kaadn naane 'tedn kóðn Raana le daam.»

¹⁶ Gan Pier se daar tønd kaam taara se on eyo. Kén naade baado ððkaam taara jaay onin naan se, paac tap bo ókden taaf eyo.

¹⁷ Gøtn se Pier tedden ute jina ð k'doa. Ðó naan taadden metn taar kén téd ð di jaay Meljege ððino maakn dangay ki naatn se. Gøtn se naan taadden ð: «K'baa k'taad Jak ki ute genaagen kuuy doobm Isa *al-Masi ki.» Bin jaay, naan teec onde ð baa gót kuuy.

¹⁸ Kén metbeenki jaay asgarge aak Pier góto maakn dangay ki se, gøtn se naade nirlde teece ð doobm rode tap bo, naade jeel eyo. Naade taaf te naapa ð: «Pier tap bo, baaga gay?»

¹⁹ Gøtn se Eróð ol jeege gen je Pier; nabó naade je onin eyo. Naan danjo asgargen ing boob Pier se, tønd metde taa Pier. Kén

naade jaay ɔŋ tərliŋ te taar dim ey se, naan und kulu jeege tu ɔɔ jee se k'tɔɔldɛ naata.

Naan kɛn se, Gaar Ɛrɔd iin taa naan Jude ki se ɓaa tiŋg ɔkɔ maakŋ gɛgɛr kɛn Sezare ki.

*Kooy Gaar *Ɛrɔd*

²⁰ Jee Tir ute jee Sidɔŋ ki se, nakŋ kɔsɔde paac se iino taa naan Gaar Ɛrɔd ki. Bii kalan, Gaar Ɛrɔd se maakiŋ taariŋ dode ki. Taa naan se, naade je doobm kɛn 'kɔkŋ taasa ute naana. Gɔtn se naade ɓaa ɔŋ gaaba kalan bini k'danŋ Blatus ɔɔ Blatus se, naan ɓo debm kɛn lee ɓɔɔb ɓee kɛn gaarge lee toodŋ se. Naade tɛdiŋ naan tooko ɔlde naade ɓaa ɔŋ gaarge taa ɓaa kɔkŋ taasa ute naana.

²¹ Gɔtn se Gaar Ɛrɔd gaandɛn ɓiia ɔɔ kɛn ɓii naan gaandɛn jaay aas se, naan uun uus kal gaariŋa ɔɔ ɓaado iŋg do kaag do ki ɔɔ gɔtn se naan baag taadŋ taara jeege tu.

²² Kɛn jee iŋg gɔtn ese jaay booy taar naan taad se, naade taad makɔŋɔ ɔɔ: «Kɛn taad se debkilimi sum eyo; num kɛse aan gɔɔ Raa mala ɓo taada.»

²³ Kɛn Ɛrɔd jaay booy taar jeegen taadiŋ bin se, naan don oopo ɔɔ magal roŋa ɔɔ gɔtn se naan baate *nookŋ Raa. Kaad kɛn se sum ɓo, *kɔdŋ Raa tɛdiŋ ooc kɔɔŋɔ ɔɔ ɔliŋ kuuru maakiŋ ki ɔs tɔɔliŋ naata.

²⁴ Naan kɛn se, jee kɛn booy taar Raa se ɓaa ziid tɛd ro naapki dɛna ɔɔ gɔtn se jeege dɛna took aal maakde do taar Raa ki.

²⁵ Naan kɛn se, Barnabas ute Sɔl jaay nan naabde Jeruzalem ki sum se, naade ɓaa ɓaa se ɔk ɓaan ute deb kalan k'danŋ Jan-Mark se ute naade.

13

**Nirl Salal ɔl Barnabas ute Sɔl naaba*

¹ Maakŋ jeege tun *egliz kɛn Antios ki se, gɔtn se ɔk jee kɛn taad taar teeco taar Raa ki ute jee kɛn lee dooy jeege ute taar *Raa: jee se naade Barnabas, Simɛon kɛn k'danŋ Debm ilimi, Lusius kɛn kɔd Siren, Sɔl ɔɔ Manaɛn kɛn teep ute *Ɛrɔd Antipas.

² Bii kalan jee se jaay eem keem Raa ɔɔ uun *siam se, maakde ki se, deb kalan Nirl Salal ɔliŋ deekden ɔɔ: «Barnabas ute Sɔl se, 'bɛɛr tɔɔddɛki maam ki taa m'aden kɛdŋ naabm kɛn maam m'dandɛno taariŋa.»

³ Kɛn naade jaay eem Raa aasa ɔɔ baag kɔsɔ se, gɔtn se naade tɔndɛn jide dode ki ɔɔ ɔlde gɛn ɓaa tɛdŋ naabm kɛn Nirl Salal dandɛno taariŋ se.

Kɛse naabm deet deet kɛn Sɔl tɛda

*Barnabas ute Sɔl ɓaa taa naan Sipir ki**

* 13:3 Taa naan Sipir se baar ɓo ɔl gurugiŋa.

⁴ Aan gəo *Nirl Salal 6o olden gen tɛdn naabiŋ se, Barnabas ute Səl iin booy 6aado Selusi ki. Gətn se naade ook maakŋ markab ki ɔo gaan baar 6aa taa naaŋ Sipir ki.

⁵ Ken naade jaay aan maakŋ geger ken Salamin ken taa naaŋ Sipir ki se, naade baag taadn taar Raa jeege tu maakŋ *6eege tun ken Yaudge lee tusn maak ki. Kaad ken se, Jan-Markŋ ken debm noogde se utu te naade.

⁶ Ken naade jaay aal taa naaŋ Sipir ki bini aan taar ki se, naade aan maakŋ geger ken k'danŋ Papos. Gətn se naade ɔŋ kɔf Yaud kalaŋ bini k'danŋ Bar-Isa. Naan debm kɔrdɔ ɔo tɛd ron aan gəo debm taad taar teeco taar Raa ki.

⁷ Naan se ting te magal gen taa naaŋ gətn ese. Magal ese se ron Sirgus Pəlus ɔo gaabm se debm jeel naka. Naan danjo Barnabas ute Səl 6een ki. Naan je naade an taadn taar Raa naan 'booyo.

⁸ Anum, debm kɔrdŋ ese se ute taar Grek se k'danŋ Elimas kici, naan took Barnabas ki ute Səl ki eyo, taa naan je eyo ken magal taa naaŋ gətn ese jaay 'kaal maakiŋ do Isa ki se.

⁹ Gətn se Səl, k'danŋ Pəl, jaay Nirl Salal dooc maakiŋ se, gaabm se naan aakiŋ ɔŋ ciu,

¹⁰ ɔo naan deekiŋ ɔo: «Naai ɛ, taar-kɔɔɔo deeliga deele ɔo 'lee 'dɛrl dɛrl jeege. Naai ɛ, 'goon *Bubm sitange ɔo nakŋ ute doobiŋ se ɛ, naai je eyo ɔo nakŋ ken Meljege jen ro ki se ɛ, daayum naai je an tujŋ naatn.

¹¹ Borse 'booyo: Raa ai kəki ute kaaka ɔo naai utu tɛdn kaam-tɔɔkɔ ɔo biŋ kando kando naai 'kəŋ kaakŋ kaad eyo.»

Gətn ese sum 6o, gəto naar tɛdiŋ ilim dib ɔo naan ɔŋ aak dim eyo ɔo naan tɛrl kaam ara kaam ara je nam an kəkŋ jin ki ɔo an tɔɔɔo.

¹² Ken magal taa naaŋ gətn ese jaay aak nakŋ ken aan do gaab ken ese se, naan took aal maakiŋ do Isa ki. Gətn se taar Meljege se endga maakiŋ ki deer deer.

Pəl taad taar Raa jeege tun Antiɔs ken taa naaŋ Pizidi ki

¹³ Papos ki se, Pəl ute jeenge ook maakŋ markab ki, ɔo gaan baar 6aa maakŋ geger ken k'danŋ Perg ken taa naaŋ Pampili ki. Ken naade jaay aan gətn ese se, Jan-Mark iin resde ɔo ɔk tɛrl 6aa Jeruzalem ki.

¹⁴ Gan Pəl ute jeenge iin Perg ki, naade uun doobm Antiɔs ken taa naaŋ Pizidi ki. Ken naade jaay aan gətn ese se, biŋ kalaŋ aan *6ii sebit ki se, naade 6aa end inŋ maakŋ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa se.

¹⁵ Ken k'dooy *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute ken gen jee taad taar teeco taar Raa ki jaay aas se, gətn se magalgen gen 6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se ɔl deba 6aa taadden ɔo:

«Genaajege, ken naase jaay akki taar jaay anki dejn jeege num, iin 'taaddeki.»

16 Gōtn se Pōl iin daara tedden ute jina taa k'doa o deekden o: «Naase gaan *Israelge o ute naasen ken jee beer Raa ki se, 'booyki taar ken maam m'asen taad se.

17 Raa naajen Israelge se, beer toodo bubjege; naan dirde ooj ted dena taa naan Masar ki, o ute toogin se, naan oddeno naatn maakn taa naan Masar ki.

18 Do kōd-baar ki se, nakn baa baa baara si-soo se, naan o aakdeno dode ki.

19 Ter, taa naan ken *Kanan ki se metjil jeegeen kaam cili se, naan utden naata o naande se, naan edin gaan Israelge tu o naan se tedden naande mala.

20 Ken nakgen se jaay daanin deel paac se, ak nakn baa baa baara kaar-soo-ute-si-mii.

«Ter bubjege naan tōdden magalge daande ki, gen kaakn metn taardege. Magalgen ese se, naan lee tōddesin bini aan do Samuel ken debm taad taar teeco taar Raa ki se.

21 Aan do Samuel ki se, bubjege tōnd metn Raa, o naade je gaarge. Gōtn se Raa odden Saul, goon Kis, ken teeco taa bee Benjamin ki o naan se os gaara gen baara si-soo.

22 Ken baara si-soo jaay aas se, Saul se Raa oodin maakn gaarin ki naatn o naan beer odden *Daud o tedden gaarde. Do Daud ki se, Raa taad o: *Maam m'əngga Daudn goon Jese ken maam jena. Naan o debm ken utu 'tedn nakgen paacn ken maakum jen ro ki†.*

23 «Maakn metjil Daud ki se, Raa beer oodo gaaba kalan daan Israelge tu ron Isa, taa aden kaaja. Bin o, taar do dōkin Raa taado Daud ki se, aanga doobin ki.

24 Kaadken Isa tes te naabin ey bōrt se, Jan-Batist baado taad gaan Israelge tu paac o: «'Terlki maakse do Raa ki o 'baakiro j'asen *batizi.»

25 Aan do nan naabin ki se, Jan-Batist taado o: «Maakn maak-saapse ki se, naase tap o akki maam se naja? Bere, maam se *m'al-Masi ken naase ing aakki kaamin se eyo! 'Booyki, naan se utu baado metum ki o naan se, gen toodn saa jen ki kic o, maam m'aas eyo‡.»

26 «Genaaenge, naasen ken metjil *Abraamge, o naasen ingki maakde ki jaay 'beerki Raa ki se, 'booyki, taa naajege o Raa baano ute taar se taa ajeki kaaja.

27 Ken Isa jaay aan se, jee Jeruzalem ki ute magaldege se, Isa se naade jeelin te aan goo al-Masi eyo. O taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dōkin jaay, aanga bii sebit ki tak o

† 13:22 Aak 1Sam 13.14; KKR 89.21. ‡ 13:25 Aak Mk 1.7.

naade lee dooyin se, naade tedinga aanga doobin ki. Taa naan se bo, naade ojin booro don ki.

²⁸ Ey num, naade on te taar dim ken aas toolin eyo. Ute naan se kic bo, naade taad Pilat ki oo: «K'toolin naatn!»

²⁹ Ken Yaudge jaay edin nakge don ki aas aan goo ken Kitap taado do dakin se, maakde ki se, jee metinge baado uun booyin naatn ro kaag ki oo baa olin maakn iib ki.

³⁰ Num gan Raa se durinoga daan yoge tu.

³¹ Jee leedo ute naan Galile ki bini aan Jeruzalem ki se, ken naan ooy duro se maakn biige tu dena, naan lee teec naande ki. Oo jee se bo borse tedga saadinge naan jeege tu.

³² «Borse naaje k'baado se, taa j'asen taadn labar jiga se kici oo labar se bo, ken Raa taado bubjege tu do dakiina oo tedga num naan utu aden kedn nakn naan taadga oo utu aden ked se.

³³ Taar ken naan taado do dakin oo an ted se, borse naan tedinga do naaje gendege tu ken naan duro Isa daan yoge tu se, aan goo taar ken k'raanino do dakin maakn Kaa Keem Raa gen k-dige tu ken oo:

Naai se bo 'goonuma.

Gatn jaaki sum se, maam bo m'tedga bubis.

³⁴ «Raa se duroga Isa daan yoge tu, ron se naan onin ruum te maakn baad ki eyo. Kese bo taar ken naan taado Daud ki do dakiina ken taadin oo:

Maam m'utu m'asen tedn bee den aak eyo oo nakgen met ki ken maam m'deeko m'oo m'utu m'kedn Daud ki se m'utu m'asesin kedn deer deer*.

³⁵ Taa di gat kuuy kic maakn Kitap ki se, Daud taad Raa ki oo:

Debm naai se, naai an kohn kohn ruum maakn baad ki eyo†.

³⁶ Num ken naabm ken Raa jen ro ki jaay Daud edin aas se, gatn se naan ooyo oo j'uun j'ol k'l'aalin maakn iib ki do bubinge tu oo naan kic ruumga aan goo naade se kici.

³⁷ Gan Isa jaay ooy se, ruum te maakn iib ki eyo, num naan se Raa durinoga daan yoge tu.

³⁸ «Genaaenge, 'jeelki, naaje k'baado se k'je j'asen taadn nakn ken jaay Isa tedo se. Ute nakn naan tedo se bo, Raa tolsenga *kusinsege. Ey num, ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki se on noogse 'tedki te aak bee naan Raa ki eyo.

³⁹ Num gan debm jaay aal maakin do Isa al-Masi ki se, kusinin paac se, Raa tolinisinga naata.

⁴⁰ Bin se, ondki kondoo, bere, taar se onte 'baatinki! Ey num, taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dakin maakn Kitap ki se, som asen kaan dose ki cere, ken oo:

⁴¹ 'Booyki bee, naasen ken aalki Raa maak ki ey se,

nakj se le, deelga dose do aksen taad eyo!

Taa naase se utu aki kutn kap!

Taa do naase ki se, m'utu m'tedn nakj ken deel doa

do nakj se ken nam kuuy jaay baado taadsen metin kic bo, naase le aki 'took ey tap.‡»

42 Ken Pol ute Barnabas jaay teec teec naatn maakj 6ee Yaudge tun lee tusn maak ki se, gotn se jeege taadden do: «Bii sebitn kuuy se, 'terl 'baakiro ajeki taadn metn taar se daala.»

43 Ken jeege wook nanj se, maakde ki se Yaudge dena, ute jee ken tedga ted rode Yaudge ken ak taar Raa do se baa ute Pol do Barnabas. Ken naade jaay baa baa se, Pol ute Barnabas se taad ute naade, dejde do beer Raa se, j'okin do do.

Naan ki se Pol ute Barnabas kaamde se aan kaakj jee ken Yaudge eyo

44 Anum, *bii sebit ken kuuy se, jee maakj geger ken Antios ken taa naan Pizidi ki se, denin baado tus gen booy taar Meljege.

45 Num ken Yaudge jaay aak jeege baado tus den se, naade ted maak-kilimi ro Pol ute Barnabas ki do naade baag naajn Pol do taad jeege tu do: «Taar ken Pol taad se, taar ken met ki eyo.»

46 Gotn se Pol ute Barnabas se, taad aal dode sen deekden do: «Beer ki se, taar se j'asen taadn naase Yaudge tu bo jaayo. Aan god naase le 'baateki dey se, kese naase malinge bo 'tedki murs rose ki gen konj *kaajn gen daayum eyo. Borse num, naaje se, k'baa taadn taar Raa se jeege tun Yaudge eyo.

47 Kese bo naabm ken Meljege oljeno do taadjeno do: *Maam se m'tedi naai 'tedga gotn woor gen woor metjil jeege paac, taa naai aden baa taadn taar Raa jeege tu bini 'kaan gotn duni 'daar ro ki do aden taadn do: Raa se aden kaaja.S»*

48 Ken jee ken Yaudge ey jaay booy taar se, naade maakde raapo, *nook Raa deek do: «Taar Meljege Raa se jiga aak eyo.» Gotn se, jee ken Raa beer tooddenga tood gen konj kaajn gen daayum se, took aal maakde do Isa ki.

49 Gotn se, taar Meljege Raa se wook dood taa naan gotn ese paac.

50 Ganj Yaudge se do metn magalgen maakj geger ken gotn ese ute mendgen jeedege jee nak denge jaay beer Raa ki se, naade olde metde taa j'dabar Pol ute Barnabas do naade tuurde naatn maakj taa naande ki.

51 Ken Pol ute Barnabas jaay baa baa se, tup kudn jedege tu* do naade iin baa Ikoniom ki.

‡ 13:41 Aak Aab 1.5. § 13:47 Aak Eza 49.6. * 13:51 Tupm kudn je ki se, gotn Yaudge tu se je taadn do: dim aden tum tap bo goto.

⁵² Gan jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ken gotn ese se, Raa doocde maakde ute *Nirl Salal tedde naade se, maakde raap den aak eyo.

14

Pɔl ute Barnabas maakɲ gɛgɛr ken Ikɔniɔm ki

¹ Ken Pɔl ute Barnabas jaay aan maakɲ gɛgɛr ken Ikɔniɔm ki se, naade ɓaa end maakɲ *ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki aan gɔɔ ken naade tedo maakɲ gɛgɛr ken Antios ki se. Gotn se, naade taadden taar *Raa bini ɔl naaden Yaudge ute kengen Yaudge eyo deniɲ took aal maakde do Isa *al-Masi ki.

² Gan Yaudgen baate tookɲ taarde se ɔɔs metn jeegen ken Yaudge eyo taa je taara ro jeege tun took aal maakde do Isa al-Masi ki.

³ Ute naan se kic ɓo, Pɔl ute Barnabas tingoga dena maakɲ gɛgɛr ken ese ɔ naade taad taar Meljege se jeege tu ɔ naade taadden taa bee Raa ken naan tedden se, aal dode sen, beer eyo. Ɔo gotn se, Raa ɔlden naade ted nakɲ-kooɓge ute nakgen deel doa taa 'taadn jeege tu ɔ taar naade taad se, taar met ki.

⁴ Do taarde ki se, jeegen maakɲ gɛgɛr ken ese se ɓaa gaan naapa gɔɔ kaam dio: jeegen metinge ɓaa metn Yaudge ɔ kengen kuuy se le ɓaa metn jee kaan naabm al-Masige tu.

⁵ Gotn se Yaudge ute jeegen ken Yaudge eyo ute magaldege se, dookga taarde gen ɓaa koocon *jee kaan naabm Isa al-Masige taa aden tund tɔɔl ute koa.

⁶ Ken Pɔl ute Barnabas jaay booy taar ese se, bin se, naade aan ɓaa taa naan Likaoni ki. Ken naade jaay aan gotn naane se, naade ɓaa ting maakɲ gɛgɛr ken Listir ute ken Derbe ki ɔ ute naanje tun ces ki ces ki.

⁷ Ken naade jaay aan gotn naane se kic ɓo, naade taad Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu.

Pɔl ute Barnabas maakɲ gɛgɛr ken Listir ki

⁸ Maakɲ gɛgɛr ken Listir ki se, ɔk gaaba kalan bin se gotn tingin ɓo naan ki sum. Ɔo gaabm se, gotn k'j'oojin tap ɓo k-runɲguyu; ɓii kalan naan lee te eyo.

⁹ Bii kalan, naan inj booy booy taar Raa ken Pɔl taad se. Gotn se Pɔl ɔndin kaama tak, taa naan aak jeel gaabm se aalga maakin do Isa *al-Masi ki se, 'kɔɲ lapi.

¹⁰ Gotn se, Pɔl uun mindin raan deekin ɔ: «In 'ɗaara!» Ɔo gaabm se naar iin ɗaar kirit ɔ baag lea.

¹¹ Ken jee denge jaay aak nakɲ Pɔl ted se, naade paac baag kul taara gajalan ute taar Likaoni ken taar naanje se, ɔ naade taad ɔ: «Berɛ, raage se delga jikilimge ɔ booy ɓaadoga gɔtjege tu!»

12 Gōtn se Barnabas se naade danjɪ Zeus. Zeus se je deekɪ ɔɔ: *gaar gɛn raage*. Ɔɔ Pɔl ɛ, naade danjɪ ɛrmɛz. ɛrmɛz se je deekɪ ɔɔ: *debm taadɪn bɛdɪna*.

13 Raaden Zeus se, beɛɪ taa doob kɛn j'end maakɪ gɛgɛr ki se, ɔɔ debm kɛn lee tɔj sɛrkɪ maakɪ beɛ kɛn se, tɔk baano ute kɔs-taarge dio ɔɔ tamardeno ute pɔɔɪ kaagge jaay ɔɔ baandeno taa beɛ kɛn ese, taa naan ute jee dɛnge se doɔkga taarde je tɔjɪ *sɛrke Barnabas ute Pɔl ki.

14 Gaɪ kɛn *jee kaan naabm Isage, Barnabas ute Pɔl, jaay booy taar ese se, naade maakde tuju ɔɔ nɛɛpm te kaldege ɔɔ gōtn se, naade naar aan ɔɔ jee dɛnge se, taadden makɔɔɔ ɔɔ:

15 «Ay, naase ara, kɛse naase 'tɛdki nakɪ-kɔɔbm dɪ bini! Bɛɛ, naaje se k-jikilimge aan gɔɔ naase se sum kici. Naaje k'taadsen Labar Jiga se taa naase anki rɛsn ute raagen rɛɪ rɛɪ se. Bɔrse, 'tɛrkiro maakse do Raa ki naan kɛn tɪɪg zɛɛɛ se! Naan ɔɔ debm aalo maakɪ raa ute do naan ɔɔ aalo baar ɔɔ nakgen ɔɔ paac.

16 Do dɔkiɪ se, mɛtjil jeegen gay gay kic ɔɔ, Raa ɔɔɔden naade uun doobm kɛn naade maakde jen ro ki.

17 Ute naan se kic ɔɔ, Raa se daayum tɛddɛn bɛɛ ɔɔ bɛɛ kɛn naan lee tɛddɛn se, naan eedɛn maane oojden nakdege ɔɔ edɛn kɔsɔ ute maraadiɪna ɔɔ raapɛn maakde sakan.»

18 Ute taar kɛn naade taadden se kic ɔɔ, Pɔl ute Barnabas tɛddɛn bini jaay ɔɔ ɔɔ gaas jee dɛnge gɛn tɔjɪ sɛrke se.

19 Kɛn nakgen se jaay deel se, Yaudgen iɪɔo Antɪɔs ki ɔɔ kɛngen mɛtɪnge iɪɔo Ikɔniɔm ki ɔɔ baado Listir ki ɔɔ ɔɔs mɛtn jee dɛngen gōtn ese ɔɔ taadden taar Pɔl ute Barnabas taad se, taar mɛt ki eyo. Gōtn se, Pɔl naade tundiɪn ute koa ɔɔ tiik teecɪsɪn naatn maakɪ gɛgɛr ki se ɔɔ ɔɔ baa undɪn naata, naade saap ɔɔ kaad naane, naan ooyga.

20 Num kɛn gɛnaagen doobm Isa al-Masi ki jaay ɔɔ baado tus gurugiɪ se, gōtn se Pɔl iɪɪn daara ɔɔ ɔk tɛrl ɔɔ baa maakɪ gɛgɛr kɛn Listir ki. Mɛtbeenki se, naan ute Barnabas iɪɪn gōtn ese ɔɔ ɔɔ baa Derbe ki.

Pɔl ute Barnabas ɔk tɛrlo Antɪɔs kɛn taa naan Siri ki

21 Kɛn naade jaay aan maakɪ gɛgɛr kɛn Derbe ki se, Pɔl ute Barnabas taad Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi se jeege tu. Gōtn se, jeege dɛna took aal maakde do Isa al-Masi ki. Naade iɪɪn ɔɔ gōtn ese, ɔk tɛrl ɔɔ baa maakɪ gɛgɛr kɛn Listir ki ɔɔ Listir ki se naade iɪɪn ɔɔ baa maakɪ gɛgɛr kɛn Ikɔniɔm ki ɔɔ Ikɔniɔm ki se, naade iɪɪn ɔɔ baa maakɪ gɛgɛr kɛn Antɪɔs ki kɛn taa naan Pizidi ki.

22 Maakɪ gɛgɛrge tun, naade aanga tak ɔɔ naade edɛn kaay kaama jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ɔɔ taadden ɔɔ doobm Isa al-Masi ki se j'ɔkiɪn tɔɔgɔ ɔɔ tɛr taadden

᠔᠔: «Naajege se, j'utu j'aki dabar den jaay bo j'aki kennd *maakn Gaar Raa ki.»

²³ Gōtn ken naade aanga jaay onga *egliz se, naade beer tōdden jeegen 'tedn naandege. Gōtn se, naade uun *siam ᠔᠔ eem Raa jaay bo, jee se naade onden kaam ji Meljege Isa al-Masi ken naade aal maakde don ki se.

²⁴ Gōtn se, Pōl ute Barnabas baa baa se, naade aal teeco taa naan Pizidi jaay baado taa naan Pampili ki.

²⁵ Ken naade jaay aan maakn gegēr ken Perg ki se, naade taad taar Raa jeege tu jaay iin on gōtn ese ᠔᠔ baa maakn gegēr ken gōtn k'lee k'daar markabge ᠔᠔ gegēr se ron Atalia.

²⁶ Naade iin maakn gegēr ken ese, ook maakn markab ki uun doobm gen terl maakn gegēr ken Antios ken taa naan Siri ki. Gōtn se bo, metn-jiki naade iino ro ki ᠔᠔ maakn gegēr ken ese bo, jee Raage ondeno kaam ji Raa taa 'tedn naabm ken borse naade ted aasinoga se.

²⁷ Ken naade jaay aan Antios ken taa naan Siri ki se, Pōl ute Barnabas dan tus jee egliz ki. Gōtn se, naade taadden metn taar nakgen ken Raa olden naade tedo se ᠔᠔ ter taaddeno ᠔᠔: «Borse se, Raa ᠔᠔ga doobo jeege tun Yaudge eyo taa kaal maakde do Isa ki kici.»

²⁸ Gōtn se, naade tingoga dena ute genaagen aalga kaal maakde do Isa ki.

15

Jeege tus Jeruzalem ki gen kaakn metn taara (Gal 2.1-9)

¹ Gōtn se jee metinge iino taa naan Jude ki ᠔᠔ baado maakn gegēr ken Antios ki. Naade baag dooy genaagen doobm Isa *al-Masi ki ᠔᠔: «Ken naase jaay j'oj'sen te pōnd᠔ aan g᠔᠔ ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadn ey se, naase aki 'kon kaaj eyo.»

² Gōtn se Pōl ute Barnabas took eyo do taar naade ki se ᠔᠔ do taar ken se, naade naajga dena ute jee se. Taa naan se bo, jee gōtn ese uun doa gen kol Barnabas ute Pōl ᠔᠔ genaage kandum ken doobm Isa al-Masi ki, taa baa kon *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee *eglizge tun Jeruzalem ki gen baa kaakn metn taar se.

³ Gōtn se, eglizn Antios ki edden ne dim ken naade an baa mertē jaay bo olden doob ki.

Ken naade baa baa se, aal teec ute taa naan Penisi ᠔᠔ ute taa naan *Samari. Gōtn naade aanga se, taad genaage tun doobm Isa al-Masi ki metn taar jee ken Yaudge ey jaay terlga maakde do Isa ki se. Ken genaagen se jaay booy taar ese se, naade paac maakde raap den aak eyo.

⁴ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, jee egliz ki, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se, dood okde

mertε. Gōtn se naade taadden metn taar nakgen ken *Raa oldeno naade tedo se.

⁵ Num *Parizigen took aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, gōtn se naade iin taad jeege tu o: «Bεεki num, jee ken Yaudge ey jaay took aalga maakde do Isa al-Masi ki se, j'aden tōjn pōndo o Ko Taar ken Raa edo Musa ki se k'dooyde, naade 'king do ki.»

⁶ Ter gōtn se, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se tus gen kaakj metn taar se.

⁷ Ken naade naaj te naapa makōno bini jaay bo, Pier iin daara o taadden o: «Genaaenge, naase 'jeelki maam Raa bεε oodum daanse ki se do dōkiŋa, taa m'taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo, taa ken naade jaay booyga num, naade tookj kaal maakde do Isa ki.

⁸ Taa Raa se naan jeel nanj maak-saapm jikilimge o jee ken Yaudge ey se kic bo, naan took okdega o eddenga *Nirl Salal aan goo ken naan edjekiro naajege tu se kici.

⁹ Raa se, aakjeki naanin ki se naaje j'utu naade se j'aaski kaasa. Taa naan se bo, naade kic aal maakde do Isa ki sum bo, Raa *tug daapdega maakde.

¹⁰ Bin num, gen di jaay naase 'je aki tujn maakj Raa se o naase je aki kōnd daam deer do jeege tun Yaudge eyo jaay took aal maakde do Isa al-Masi ki se ey num daam se bubjege ute naajege se j'ōj j'aasiŋkiro te gen kuuniŋ eyo.

¹¹ Bin num, keese met ki eyo ken j'aki tedn naan se! K'jeelki naajege kic j'aalki maakjege do bεε gen Meljege Isa ki aan goo naaden ken Yaudge ey se kici, jaay bo naaje j'ōjki kaaja aan goo ken naade oŋ se kici.»

¹² Gōtn se jee tus ute dende se do dek o naade oŋ gōto Pōl ute Barnabas ki taadden metn taar nakj-kōōbge ute nakgen deel doa ken Raa oldeno naade tedo daan jeege tun Yaudge ey se.

¹³ Ken naade jaay taad nanj taarde se, gōtn se Jak uun taara o deekden o: «Genaaenge, udumki bia!

¹⁴ Simon * taadjekiro o metn-jiki tap bo Raa se bεε tōōdoga jeege daan jeege tun Yaudge eyo taa tedn jee naange.

¹⁵ Nakgen deel ese se, aanga doobin ki aan goo taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raandeno do dōkiŋ ken o:

¹⁶ Meljege Raa deek o:

*Ken nakgen se jaay deelga num, maam m'utu m'ade baao
o kaagj bee Gaar *Daudn ken terεc se, maam m'utu m'an daar
gōtin ki
o gōtn ken tujga aan goo di kic bo, maam m'an daapin 'daar tōōgŋ
gaj.*

¹⁷ Bin bo jeegegen oap se utu am je maam Melde.

* 15:14 Simon se naan bo Pier sum kici.

Deere, jeegen ken maam m'utu m'adeno dan se utu 'tedn jee maamge.

Kese bo nakn ken maakum jen ro ki,†

¹⁸ ɔɔ taar se bo ken maam m'taado metin jeege tun do dɔkiɲa.»

¹⁹ Ter Jak taaddeno ɔɔ: «'Booyki! Gen maam ki num, jeegen Yaudge eyo jaay terlga maakde do Raa ki se, j'onte konddeki nakn ɔɔn dode ki.

²⁰ Num gan ɔorse, k'raandeki maktub j'ɔɔki: j'onte kɔsn daa maragge, j'onte keesn naapge ren ren, j'onte kɔsn daagen moosde ɔɔy te naan ki eyo ɔɔ j'onte kɔsn mooso kici.

²¹ Taa do dɔkiɲ se, maakn geger ki tak bo aanga *ɔii sebit ki bo, jeege lee taad tɔok metn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔɔ dooyin maakn *ɔeege tun Yaudge lee tusn maak ki.»

²² Gɔtn se jee egliz ki ute jee naande ki ɔɔ jee kaan naabm Isa al-Masige dɔok taarde kalan ɔɔ beer tɔod jeege daande ki gen ɔaa ute Pɔl ɔɔ Barnabas Antioɔsn ken taa naan Siri ki. Jee ken naade beer tɔodde se debm kalan ron Judas ken k'danjn Barsabas se kici, ɔɔ ken kuuy se k'danjn Silas. Naade se genaage paac aalde maak ki.

²³ Naade raan edden maktub jide ki ɔɔ maakn maktub ken ese naade deek ɔɔ:

Kese naaje k'jee kaan naabm Isa al-Masige, ute naajen naan jee eglizge tu, ute genaagen gɔtn ara paac k'tedsen tɔɔse dena naase genaajegen Yaudge eyo, ken took aalkiga maakse do Isa al-Masi ki, naasen ken ingki taa naan Siri ki ɔɔ maakn geger ken Antioɔs ki ute kengen taa naan Silisi ki.

²⁴ Naaje k'booyga ken jee metin iin gɔtje ki ara jaay ɔaa gɔtse ki se, naade utu taar naaden ɔaa taadsen se tujsega maakse ɔɔ teecsenga nirlse. Bere, jee se naade ɔaa gen dode, ey num naaje bo k'j'olden eyo.

²⁵ Taa naan se, taar se naaje j'aakin taa naapm jaay k'beer k'tɔod jeege maakje ki taa ɔaa ute gena kɔɔn maakjege Pɔl ute Barnabas se gɔtse ki.

²⁶ Taa Pɔl ute Barnabas se, edga ked rode *serke taa Meljege Isa al-Masi.

²⁷ Bin num, naaje j'olsen Judas ute Silas se, taa naade asen ɔaa taadn ute taarde mala taar ken naaje k'raansen maakn maktub ken ese.

²⁸ Nirl Salal ɔɔ naaje mala j'uun doa k'je nakn ken k'raansen j'ɔɔ aki ted se k'je j'asen ziidn dim kuuy do ki ey sum,

²⁹ ken ɔɔ: ɔnte kɔski daa maragge, ɔnte kɔski mooso, ɔnte kɔski daagen moosde ɔɔy te naan ki eyo ɔɔ ɔnte keeski naapge ren ren. Ken nakgen se jaay naase 'tedinkiga num, kese naase 'tedkiga nakn jiga aak eyo.

Naaje genaagen gɔtn ara k'tedsen tɔɔse dena.

† 15:17 Aak Am 9.11-12.

³⁰ Ken naade jaay raan edden maktub jide ki se, gotn se naade olde do naade iin baa maakn gegere ken Antios ki.

Ken naade jaay aan se, naade dan tus genaagen doobm al-Masi ki do edden maktubm ese.

³¹ Ken jee doobm al-Masi ken gotn ese jaay booy taar ken k'dooydesin maakn maktub ken se, maakde baa raap aak eyo do taargen se edden kaay kaama.

³² Judas ute Silas se, naade jee taad taar teeco taar Raa ki. Taa naan se bo, naade dejdenga dena edden kaay kaama do do kaal maakde ki se, j'ok maakde togo.

³³ Naade ute genaagen Antios ki se, tingoga dena gotn ese jaay bo, genaagen doobm Isa al-Masi ken maakn gegere ken ese olde do k'baa lapia, do naade ok terl baa gotn jeege tun oldeno.

³⁴ [Nabo, Silas se je king gotn ara bii kandum:].

³⁵ Anum Pol ute Barnabas se doo ing Antios ki. Gotn ese, naade ute jeegen kuuy se kic dena lee dooyden ute taar Meljege do taadden Labar Jiga.

Pol gaan ute Barnabas (Gal 4.13-15)

³⁶ Ken naade jaay ting aas gotn ese se, Pol deek Barnabas ki do: «J'ok k'terl k'baa kaakn genaagen doobm *al-Masi ken ing maakn gegerge tun paacn gotn naaje k'lee k'taado taar Meljege ro ki se. K'baa k'j'aakden tu, naade tap bo ing do di.»

³⁷ Gotn se, gen Barnabas ki num naan je Jan ken k'danin Mark se kic bo 'baa ute naade.

³⁸ Num gan Pol took eyo, taa Jan-Mark se res ondenga konoo taa naan Pampili ki do naan on aay ute kaamin gen tedn naaba ute naade eyo.

³⁹ Gotn se, naade naajga taara dena, nabo taarde baa ok te metn naap eyo. Bin se, Barnabas ute Jan-Mark le ook maakn markab ki gen baa taa naan Sipir ki;

⁴⁰ num Pol se le, beer uun Silas gen baa ute naana do genaagen doobm al-Masi ken gotn ese tondde metn Raa do daayum Meljege n'tedden beena.

Pol baa mertε gen k-dige

⁴¹ Pol iin gotn ese do baa lee taa naan Siri ute gen Silisi ki do gotn naan aanga ro ki se, naan ed kaay kaama *eglizge tu.

16

*Timote baa ute Pol do Silas gen tedn naabm Isa *al-Masi*

¹ Ter Pol ute Silas jaay aan maakn gegere ken Derbe ute gen Listir ki se; gotn ese naan on gaaba kalan debm aalga kaal

‡ 15:34 Taar se maakn kitapge tun do dakin se metinge maakde ki se goto.

maakin do Isa ki, ron Timote. Naan se kon mend Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki kici; gan bubiñ se, kod Grek.

² Timote se, genaagen doobm al-Masi ken maakñ gegerge tun Listir ute ken Ikoniom ki, paac se toomina.

³ Gotn se Pol je do k'baa tele, nabo taa Yaudgen ing maakñ gegerge tun ese se, naan ojin pondo, taa jeegen paacñ gotn ese se jeelin naan se bubiñ kod Grek.

⁴ Ken naan jaay oj pondoo Timote ki aas se, naade iin gotn ese do baa lee maakñ gegerge tu do naade taad genaage tu nakgen ken *jee kaan naabm Isage ute jee naan jee *eglizge tu taado taarin Jeruzalem ki se do naade taadden do: «J'ing do taar ken se.»

⁵ Ute taargen se, jee eglizgen gotn ese se ted jee al-Masigen mec, do bii-raa naade ziid baa ute naande.

Pol ni maakñ gegere ken Troas ki

⁶ Pol ute Silas se je baa taadn taar *Raa taa naan Azi ken kaam kalan; nabo *Nirl Salal taadden maakde ki do j'onte baa. Num gotn se, naade aal teec taa naan Prigi ute gen Galati ki.

⁷ Ken naade jaay aan ce taa naan Misi ki se, naade je baa taa naan Bitini ki; nabo gotn ese kic Nirl gen Isa gaasde.

⁸ Taa naan se bo, naade aal teec taa naan Misi ki do booy baa maakñ gegere ken Troas ki got ken k'lee k'daar markabge se.

⁹ Maakñ Troas ki jaay Pol tood tood noor se, naan nia do maakñ nin ki se, naan aak aan goo kod Masedoan kalan daar daar naanin ki do eemin noo metin ki do: «Iin 'baado Masedoan ki ara taa ajen naaka.»

¹⁰ Ken Pol jaay taadden metn taar ninga sum se, gotn se sum bo naaje* k'naar k'je doobm j'an baa Masedoan ki, taa ute metn taar nin se, naaje k'jeelga maakje ki kese Raa bo danje gen baa taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi se, jeege tun gotn naane.

Pol aan maakñ gegere ken Pilip ki

(Plp 1.1-11,27-30)

¹¹ Naaje j'iin maakñ gegere ken Troas ki se, gotn se naaje k'j'ook maakñ markab ki do k'j'omb k'gaan baar k'baa taa naan Samotras ken maane gurug aalin se. Ter metbeenki se, naaje k'j'iin k'baa maakñ gegere ken Neapoli ki gotn ken k'lee k'daar markabge se kici.

¹² Gotn se, naaje k'j'iin k'baa maakñ gegere ken Pilip ki do maakñ taa naan Masedoan ki se, Pilip se naan gegere magala do ok *Romage dena. Gotn ese se, naaje k'tingga bii kandum.

¹³ Ken *bii sebit jaay aan se, naaje k'j'iin k'teec maakñ gegere ken se do k'baa taa oolo ki k'saap j'oo kaad naane j'kon gotn

* 16:10 Gotn se Luk, ken raan maktubm ese se, utu te naade kici.

jeege lee eem Raa. Num gan j'aan se j'oj mēndge kandum sum 60 tusga, k'l'ijng cēēde ki ɔ k'taadden taara.

14 Maakde ki se, mēnda kalan roŋa Lidi ɔ naan iino maakŋ geger ken Tiতির. Mēnd se, naan beer Raa ki ɔ ɔk kalge gen zoa ɔ kalinge se kalgen te rodege ɔ aac kaace. Ken Pɔl jaay taad taad taar Raa se, naan ud bi do ki taa Meljege tēdn maakiŋ ki gen booy kɔkŋ taar Pɔl se ɔ naan aal maakiŋ doŋ ki.

15 Gɔtn se, naan ute jeegen maakŋ been ki se *k'batizde. Ken k'batizde aas se, naan danje ɔ k'baa been ki ɔ deekjen ɔ: «Ken naase 'jeelumki maam se jaay m'aalga maakum do Meljege tu deer deer num, 'baakiro aki king beem ki.» Gɔtn se, naan doje bini ɔlje naaje k'took k'baa been ki.

Pɔl ute Silas se k'tɔk k'j'ombde dangay ki

16 Gan bii kalan naaje k'baa baa gɔt ken jeege lee tusn gen keem Raa se, goon mēnda kalan bin se baado ɔnje ɔ naan mēnd dukaaka ɔ ute dukaakiŋ se iinga num taad nakgen ute aki kaan naan ki. Ute mēnd se, mēlinge ɔj gurs ro ki dena.

17 Naan lee ɔk metje naaje j'utu Pɔl ɔ tɔoy metje ki makɔŋ ɔ ɔɔk taara ɔj eyo deek ɔ: «Jee ese se, naade jee tēdn naabm Raagen Taaro! Naade baado se taa asen taadn doobm kaaja!»

18 Mēnd se ɔk metje bii kando kando bini ɔl bii kalan Pɔl ɔr se, tērlaakiŋa ɔ deek sitan ken roŋ ki se ɔ: «Ute ro Isa *al-Masi se m'ɔ: 'teec naatn ro mēnd ken se!» Gɔtn se sum 60, sitan se naar teec naatn roŋ ki.

19 Ken mēlinge jaay aakiŋ naan dukaakiŋ le gɔtɔga ɔ doobm naade an kɔj gurs kic 60 gɔtɔga se, naade tɔk Pɔl ute Silas ɔ baanden naan magalge tun gɔtn ese.

20 Tē naade baanden naan magalge tun *Rɔmēge tɔndde se ɔ taadden ɔ: «Jee se le, Yaudge ɔ baado se gen tujŋ naanjege!

21 Naade lee dooy jeege ute doobm king naande ken naaje Rɔmēge se ɔlje ki ro ki eyo. Kese naaje se j'an kɔj tēd eyo.»

22 Gɔtn se ɔl jee denge se iin ro Pɔl ute Silas ki. ɔ magalgen Rɔmēge tɔndde se iin tɔadn ute kaldege taa tɔɔgɔ ɔ ɔl k'l'ɔndde te mēje.

23 Ken naade jaay tɔnd dērende aas se, naade baa ɔmbden maakŋ dangay ki ɔ taad magal jee dangayge tu se ɔ jee se k'bɔɔbde jiga.

24 Ken magal jee dangayge jaay booy taar naade taadŋ se, naan tɔk ɔmbden maakŋ dangay ken maak ki ɔ tɔndden poolo jedege tu.

Magal jee dangayge took aal maakiŋ do Isa ki

25 Ken aan gɔr ute daan bea se, Pɔl ute Silas se eem keem Raa ɔ tɔamin tɔm ute kaa, kaad ken se jee dangaygen kuuy se, inj booy kaadegen naade inj aar kaar se.

26 Gan gōtn ese sum 60, naanja naar te makōno ɔɔ ɔl bee ken naade ing maak ki se kic 60 ute magalin te rig rig. Gōtn se kaam taargen gen bee se tōɔf kalde ki, naan ken se zinzir k'dōakŋ jee danggayge se kic 60 tōɔf si kalde ki.

27 Ken magal jee danggayge jaay dōrl iin maakŋ biŋ ki se, naan aak kaam taar jee danggayge se paac toodga wan wan. Gōtn se naan saap ɔɔ kaad naane jee danggayge se aanga. Taa naan se 60, naan ɔɔd gōrd-jerliŋa je tōɔl roŋa.

28 Gan Pōl ɔɔd ɔɔy makōn ɔɔ: «Ay ɔno, ɔnte tōɔl roi, 6ere naaje j'utu paac!»

29 Gōtn se magal jee danggayge se beere ɔkiŋa ɔɔ roŋ ook marga, taad ɔɔ j'ɔɔciŋo poodo taa an kaakŋ gōtɔ. Ken k'baano ute poodo sum se, naan naar end 6aa maakŋ danggay ki ɔɔ 6aa ooc metn je Pōl ute gen Silas ki.

30 Gōtn se naan ɔɔd teecdeno naatn ɔɔ tōnd metde ɔɔ: «Nakage, maam tap 60 m'tēdn rom m'ɔɔ di jaay m'kōŋ kaaja se?»

31 Naade terlin ɔɔ: «Naai aal maaki do Meljege Isa ki ɔɔ ute naan se, naai ute jeeigen maakŋ bei ki paac se, aki kōŋ kaaja.»

32 Gōtn se naan ute jee maakŋ been ki se, naade taadden taar Meljege Isa.

33 Maakŋ nōor ken ese sum 60, magal jee danggayge se baanden gōtn ɔk maane. Gōtn ese naan tug daapden taan-dufege. ɔɔ naan ken ese sum 60, naan ute jee maakŋ been ki se, Pōl ute Silas *batizde.

34 Gōtn se Pōl ute Silas se naan dan baanden been ki ɔɔ edden kōsɔ. Gaabm se, ute jeengen maakŋ been ki se, maakde raapo taa naade aalga maakde do Raa ki.

35 Ken gōtɔ jaay iip se, magalgen *Rōmege tōndde se, ɔlo asgarge 6aa taad magal jee danggayge tu ɔɔ: «Jee se, 'tōɔd tōlde.»

36 Magal jee danggayge baado taad Pōl ki ɔɔ: «Magalgen Rōmege tōndde se, ɔlo asgarge ɔɔ baado taadum ɔɔ k'tōɔd k'tōlse. Bin num 'teeckiro naatn maakŋ danggay ki ɔɔ 'baaki te lapia.»

37 Gan Pōl deek asgarge tu se ɔɔ: «Naade aakjen te metn taarje ey sum 60 ɔl k'tōndje naan jeege tu, ɔɔ 6aa ɔlje danggay ki, ey num 6ere, naaje kic k'Rōmege. Num gan 6orse num naade je ajen tōɔdn tōl nam 'jeel gōtje ey se met ki eyo. Bin se, ɔnde naade malinge 60 ade 6aa utu ajen tōɔdn naatn maakŋ danggay ki se.»

38 Asgargen j'oldeno jaay ɔk terl 6aa se 6aa taad taar se magalge tun Rōmege tōndde se. Ken magalgen se jaay booy ɔɔ Pōl ute Silas kic 60 Rōmege se, gōtn se beere 6aa ɔkde.

39 Naade baado ɔnde ɔɔ tedden kalde jaay tōɔd tōlde ɔɔ taadden ɔɔ k'jiin k'j'ɔnde maakŋ gegerde se.

40 Ken Pōl ute Silas jaay teeco maakŋ danggay ki se, naade 6aa gōtn Lidi ki. Ken naade aan se, ɔŋ genaagen dōobm *al-Masi ki.

Gɔtn se, naade edden kaay kaama, jaay ɓo iin ɓaa.

17

*Pɔl ute Silas ɓaa maakɗ gɛgɛr kɛn Tesalonik ki
(1Tes 1, 2.1-16)*

¹ Kɛn Pɔl ute Silas jaay iin ɔno gɛgɛr Pilip se, naade aal teeco maakɗ gɛgɛr kɛn Ampipolis ki ute kɛn Apoloni ki. Ɖɔ naade ɓaado maakɗ gɛgɛr kɛn Tesalonik ki. Gɔtn se, Yaudge ɔk ɓee kɛn naade lee tusn maak ki.

² Aan gɔɔ nakɗ se, naan deelga deel ro ki se, Pɔl ɓaa ɔɗ Yaudge ɔɔ daan suukge tun mɔtɔ se, aanga *ɓii sebit ki tak ɓo, naade lee naaj ute naade do taarge tun maakɗ Kitap ki.

³ Naan taaf tɔɔkɗen metina ɔɔ taadden metn taar maakɗ Kitap kɛn taaf ɔɔ: «*Al-Masi se ɓaadoga num utu dabara utu kooyo jaay naan ade dur daan yoge tu. Al-Masi kɛn naase injg aakki kaamin se, naan ɓo Isan kɛn maam m'taadsen taarin se.»

⁴ Gɔtn se Yaudgen metinge se, taar se ɓaa end maakɗe ki ɔɔ took ɓaa tum ute Pɔl ɔɔ Silas. Naan kɛn se Grekgen ɓeer *Raa ki se kic ɓo dena ute mendge dena kɛn gaabdege jee magalge se kic, took ɓaa ute naade.

⁵ Gan Yaudgen baate kaal maakɗe do Isa ki se, tɛd maak-kilimi ro Pɔl ute Silas ki ɔɔ ɔɗ jee mursgen lee daan doobge tu se rejdɛno ute gurs. Naade ɓaado ɔɔs metn jee denge taa tujɗ gɔtɔ. Gɔtn se, naade iin ɓaa tɛrɛc ɓee Jason gen je Pɔl ute Silas. Kɛn naade jaay ɔɗdɛnga num, anden tɔkɗ ɓaa naan jee denge tun tusga se.

⁶ Kɛn naade ɓaa jaay ɔɗɗen te ey se, naade ɔk ɓaano ute Jason ute genaage kandum kɛn doobm al-Masi ki naan tɔɔgge tun gɔtn ese. Gɔtn se, naade tɔɔd tɔɔy ɔɔ: «Jee tuj *dunia te magalin se, ɓɛrɛ, ɓɔrse naade aanga ara!

⁷ Ɖɔ Jason se ɓo, debm kɛn ɔkɗen ɓeen ki ɔɔ jee se lɛ, Sezar Gaar magal kɛn injg *Rɔm ki se, naade ɔɔ ansin dim eyo ɔɔ naade taaf ɔɔ Gaar magal kuuy utu ɔɔ naan se ɓo, kɛn ron Isa se.»

⁸ Kɛn jee ute dɛnde ute tɔɔggen gɔtn ese jaay booy taar se, naade maakɗe ɓaa tuju.

⁹ Gɔtn se naade ɔl Jason ute genaagen doobm al-Masi ki se, ɓaado dɔnd gurs den jaay ɓo, naade tɔɔd tɔlɗe.

Pɔl ute Silas ɓaa maakɗ gɛgɛr kɛn Bere ki

¹⁰ Maakɗ nɔɔr kɛn ese sum ɓo, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, ɔl Pɔl ute Silas ɓaa gɛgɛr kɛn Bere ki. Kɛn naade jaay aan se, naade ɓaa maakɗ *ɓee kɛn Yaudge tun lee tusn maak ki se.

¹¹ Gan naade ɓaa ɔɗ Yaudgen Bere ki se jiga cir Yaudgen Tesalonik ki, taa naade booy taar Raa se maakɗe raap do ki sakan. Bii-raa naade dooy aak taar maakɗ Kitap ki se taa

naade an kaakŋ jeel ro ki taar ken Pəl lee dooyden se, met ki lo met ki ey le.

¹² Maakde ki se, jeege dena took aal maakde do Isa ki so mend Gerekgen gaabdege jee magalge ute gaabge dena took aal maakde do Isa ki.

¹³ Gan Yaudgen maakŋ geger ken Tesalonik ki jaay booy so Pəl baaga taadn taar Raa maakŋ geger ken Bere ki kic se, naade baado os metn jeege taa tujn goto daala.

¹⁴ Gotn ese, genaagen doobm Isa al-Masi ki naar ol Pəl baa taa baar ki gen baa kookŋ maakŋ markab ki. Num Silas ute Timote se le so inŋ Bere ki.

¹⁵ Jeegen baa kol Pəl se, naade ook maakŋ markab ki ute naana, bini olino maakŋ geger ken Aten ki. Ken naade terlo terl se, Pəl taadden so ken ja'anga num, k'taad Silas ki ute Timote ki se, k'baado j'oniŋ keske.

Pəl taad taar Raa jeege tun Aten ki

¹⁶ Kor Pəl utu booy booy Timote ute Silas maakŋ geger ken Aten ki se, naan aak maakŋ geger ese se dooc ute maragge sum so naan aak se maakin tuj kasak kasak.

¹⁷ Gotn se, naan iin baa maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan naaj ute Yaudge so ute jee beer Raa ki. So bii-raa boor maakŋ geger ken jeege lee tusn se, naan lee naaj ute jeege kici.

¹⁸ Gotn se jaay jee dooy jeegen uun taar Epikirus ute jee dooy jeegen uun taar Zenon se* inŋ naaj ute naana. Jee metinge deek so: «Aakum tu, debm kul taar ren ren ara tap bo je deekŋ so di?» Jee kuuy deek so: «Naan bere baanoga ute taar raa jee kuuy.» Naade taad bin se, taa Pəl se taaddega taad taa Isa so ute metn taar dur jeegen utu dur daan yoge tu se.

¹⁹ Naade ok baansiŋ do ko ken naade lee tusn aakŋ metn taardege se, so gotn se k'daniŋ Areopag. Gotn se naade taadin so: «Naaje k'je naai ajen taadn metn taar dooy kijŋ ken naai lee dooy jeege se, taa naaje k'booy kokŋ metina.

²⁰ Ute metn taarigen bii kalan naaje k'booy te ey jaay, naai lee taad bijen doje se, baado taadjen metin tu, taa naaje k'je k'jeel kokŋ metina.»

²¹ (Naade taad bin se taa jee Aten ki ute mertgen baado baao so kengen ting ting gotn ese se, naade inŋ bo gen booyo so gen taadn metn taargen kiji ken naade onga num baado lee taad metin se)†.

²² Gotn se, Pəl iin daar daan jeege tun Areopag ki se so deekden so: «Naase jee Aten ki, maam m'aakse naase se jee okki maragge se onn aak eyo.

* **17:18** Jee uun taar Zenon se k'dandje Stoyisige. † **17:21** Kese Luk mala ken taad taar ese.

23 Kεn maam m'leedo maakn gegerse ki se, maam m'aako gōtn kεn naase 'lee eemki maragsege ḡ m'ḡḡo gōtn tōjn serke kaam kalan bin se k'raanjin ro ki j'ḡḡ: «Kese raa k'jeel metin eyo.» Taa naan se ḡo, maam m'ḡaado se m'asen taadn Raa kεn naase eeminki jaay 'jeelinki ey se.

24 «Raa se, naan ḡo debm aalo dunia ute nakgen maak ki paac se ḡḡ naan ḡo mel maakn raa ute do naanja ḡḡ naan se inj maakn ḡeege tun jikilimge ḡo iinin ute jide se eyo.

25 ḡḡ naan ε, ḡlin ḡim te naabm jikilimge eyo, taa naan kalin ki sum ḡo εḡ koa nakge tun inj ḡaa se paac ḡḡ naan ḡo debm εḡjeki nakgen 'kaasn tingjege.

26 Naan aalo deb kalan sum ḡo kεn tooj dirl metjil jikilimgen do naan kεn ḡaa se paac. ḡḡ naan ḡo debm tōnddeno kaadn toojdege ḡḡ kaadn kooydege ḡḡ gaan εḡḡden taa naange ḡḡ tōnddesin te naan guuringe.

27 «Raa tεḡn naan se taa naade an jea ḡḡ bin sum ḡo daan naane naade an kḡḡo ε ḡaam? Taa naan ε ḡok ute naajege eyo.

28 Taa naan se ḡo, naaje j'ingki ḡḡ k'leeki se kic ḡo ute naana ḡḡ ḡorse kεn j'utuki zεεε se kic ε ute naana. Kεse ḡo maakn jee kaar bal-zεεεsege tu se, deb kalan maakn kaan ki se taad ḡḡ: «Naajege se k'gaan Raage.»

29 Aan ḡḡḡ naajege k'gεninge ḡey se, bin num naaje j'aki kḡḡ saapm j'ḡḡki Raa se tec aan ḡḡḡ maraggen kεn k'tεḡḡden ute daab, pudda ey ε ute ko se eyo. Nakgen se jikilimge tεḡḡden ute tirddege sum.

30 'Booyki! Do ḡokin kεn naase 'jeelkiro te Raa ey se, naan kεn se kic ḡo, Raa ḡḡ utsen te eyo. Num ḡorse se, naan dan jeegen gōtn ḡaa se paac taa tεrl maakde ade ḡaa gōtn naan ki.

31 Taa naan se ḡo, Raa se ḡndga kōnd ḡiin kεn naan an kḡḡḡ ḡḡḡḡ ute ḡḡḡḡḡ do jeege tun do naan ki paac. Ute debm kεn naan ḡεε ḡḡḡḡḡ ḡεḡ kḡḡḡ ḡḡḡḡḡ do jeege tu se, debm se ḡo kεn naan ḡurin daan yoge tu taa jikilimge se an jeel ro ki.»

32 Kεn naade jaay booy Pḡl ḡḡ Raa duroga nam daan yoge tu se, gōtn se jee metinge baagin tεεcin metin ki. Gan jee kuuy se taadn ḡḡ: «Do taari ki se, ḡiin kuuy j'utu j'ai dan ajen taadn aan ḡḡḡ kεn ese daala.»

33 Naan kεn se sum ḡo, Pḡl teec ḡḡḡ.

34 Num gan, jee metinge ḡaa ḡḡ Pḡl ḡḡ took aal maakde do Isa ki. Maakde ki se gaaba kalan roḡ Denis, naan kic maakn jeege tun lee aak metn taara Areopag ki se kici ḡḡ mēnda kalan roḡ Damaris ute jeegen kuuy kic ḡaa te naana.

*Pəl baa maakŋ gɛgɛr kɛn Kɔrint ki
(1Kɔr 1.1-9, 2.1-5; 2Kɔr 11.5-12, 12.12-13)*

¹ Kɛn Pəl jaay iin ɔŋ gɛgɛr Aten se, naan iin baa maakŋ gɛgɛr kɛn Kɔrint ki.

² Gɔtn se naan baa dɔɔd ute kɔd Yaud k'danin Akilas utu aan kaana ɔ naan j'oojin taa naan Pɔŋ ki. Naan iino taa naan Itali ki ute mendina ronɔ Prisil, taa Gaar magal gen *Rɔmɛgen k'danin Klɔd se ɔl k'tuur Yaudge naatn paac maakŋ gɛgɛr kɛn Rɔm ki se. Naan kɛn se, Pəl baa deel ute naade,

³ taa naabin lɛ, tec gɔɔ gen naade dey se. Naabm naade se, lee uj nakgen k'daapm kɔrɔr. Taa naan se ɔ, Pəl baa inj ute naade ɔ naade lee tɛd naaba tɛlɛ.

⁴ Aanga *ɔii sebit ki tak ɔ Pəl baa maakŋ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se. Gɔtn se, naan lee taad taar *Raa Yaudge tu ute Grekge tu taa naan je naade 'tookŋ do taarin kɛn naan taadden se.

⁵ Gaŋ kɛn Silas ute Timote kɛn iino Masedoan ki jaay aan sum se, Pəl ɔŋ ron paac gen taadn taar Raa. Naan taad Yaudge tu tal ɔ *al-Masi kɛn naase inj aakki kaamin se, naan ɔ Isa se.

⁶ Gaŋ gɔtn se, Yaudge se iin ron ki ɔ naajina. Naan kɛn se, Pəl ɔk mind kalina ɔ deekden ɔ: «BERɛ, naase se kɛn dim jaay aanga dose ki kic num, maam se ɔlum eyo ɔ j'am kɔkŋ mindum eyo. Naan ki se ɔɛɛ, maam m'baa taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo.»

⁷ Naan iin teec gɔtn ese ɔ baa ɔee gaab ki kalan k'danin Titus Justus. Naan se debm ɔeer Raa ki ɔ ɔbeɛ se ɔnd daamboogo ute ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se.

⁸ Gɔtn se Krispus, naan kɛn magal ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, naan ute jee maakŋ ɔbeɛ ki paac took aal maakde do Melje ki, ɔ jee Kɔrint kɛn den lee booy taar Pəl se kic, took aal maakde do Isa ki kici ɔ *k'batizde.

⁹ Kɛn aan nɔɔr se, Meljege Isa mala teec naan Pəl ki ɔ taadin ɔ: «Ŋnte ɔeer jeege tun se, num taad taar Raa baa ute naani sak sak, ɔnte doa.

¹⁰ Taa maam m'utu te naai se nam kɔŋ kɔl jin roi ki eyo. 'Jeele, maakŋ gɛgɛr kɛn ese se, maam m'ɔk jeege dena.»

¹¹ Gɔtn se Pəl ɔɔp ting maakŋ gɛgɛr kɛn Kɔrint ki se ɔaara ute laapa mɛɛɛ. Gɔtn se naan lee dooy jeege ute taar Raa.

Pəl j'ɔk k'baansin naan magal *Rɔmɛge tu

¹² Kaad kɛn Galion magal taa naan Akayi se, naan kɛn se Yaudge dɔɔk taarde baa ɔk Pəl ɔ baansin gɔtn kɔjn ɔɔɔr ki.

¹³ Gɔtn se, naade deek Galion ki ɔ: «Gaabm se ɔɔs mɛtn jeege ɔ j'ɔnte keem Raa tec aan gɔɔ kɛn naaje k'lee k'j'eeem se.»

¹⁴ Ey num Pəl se je taada, naɔo Galion naar taad Yaudge tu ɔ: «Naase Yaudge, kɛn gaabm se jaay tɛd te nakŋ ute doobin eyo,

lo tujga dim kuuy se, gen naan se num, maam m'asen kaakn metn taarse.

¹⁵ Gan naase le, 'lee naajki taara do *Ko Taar Raase ki ute ro jeegege tu. Bin num, kese nakn naase malinge! Maam se, m'kon kojn boor do nakge tun bin eyo.»

¹⁶ Gotn se, naan tuur doodeno naatn gotn kojn boor ki se.

¹⁷ Gotn se jeege paac iin gotn ese, iij-ok Sosten magal *bee ken Yaudge lee tusn maak ki do tond derenjina naan jeege tun gotn kojn boor ki se. Nafo Galion ken magal Romege aak nakn ken naade ted se, don coko kic bo dirinin eyo.

Pol ok terlo maakn gegere ken Antios ken taa naan Siri ki

¹⁸ Maakn gegere ken Korint ki se, Pol tingga dena, jaay bo naan iin on genaagen doobm Isa *al-Masi ken gotn ese. Naan iin baa ute Prisil do Akilas maakn gegere ken Sankre ki got ken k'lee k'daar markabge. Gotn se, naan dos dona taa naan naamga naam taarina, jaay bo naade ook maakn markab ki do baa taa naan Siri ki.

¹⁹ Ken naade jaay aan maakn gegere ken Epez ki se, Prisil ute Akilas se Pol onden gotn ese do naan iin baa maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gotn ese naan naaj ute Yaudge taa Isa.

²⁰ Naade tond metin do: «Dop injg ute naaje,» nafo Pol baate.

²¹ Ken naan iin onde kon se deekden do: «Ken Raa jaay je num, biin kuuy jaay m'ade baa gotse ki.» Gotn se naan iin maakn gegere ken Epez ki se, ook maakn markab ki do baa.

²² Ken Pol jaay aan maakn gegere Sezare ki se, naan ook baa Jeruzalem ki gen tedn toose *egliz ki, jaay bo, naan booy baa maakn gegere ken Antios ken taa naan Siri ki.

²³ Gotn se, naan tingga bii kandum jaay iin baa leedo maakn gegerge tun taa naan Galati ute gen Prigi. Gotn naan aanga tak bo, naan ed kaay kaama genaage tun doobm Isa al-Masi ki.

Apolos baa maakn gegere ken Epez ki ute gen Korint ki

²⁴ Kaad ken se gaaba kalan, kod Yaud k'danin Apolos do naan se k'j'oojin maakn gegere ken Alekzandri ki. Jo naan iin baado maakn gegere ken Epez ki. Gaabm se jeel taadn taara aak eyo do jeel ok metn Kitap jiga.

²⁵ Naan se k'dooyinga ute metn taar ken taad taa Meljege. Naan taad taar Raa se maakin raap do ki sakan, do taar Isa se, naan dooy jeege ute doobin tak tak. Nafo, naan se, jeel bo metn taar *batem gen Jan-Batist sum.

²⁶ Maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, Apolos baag taadn taar Raa jeege tu kic bo, beer eyo. Gan ken Prisil ute Akilas jaay booy taar naan taad se, gotn se naade ok baansin ute naade do taadin Doobm Raa se ute doobin tak tak do ki daala.

²⁷ Apɔlɔs se, je ɔaa taa naan Akayi ki gen ɔaa taadn taar Raa jeege tu. Taa naan se ɔo, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, edin kaay kaama ɔo raan edin maktub jin ki, taa n'ɔaa kedn genaage tun gotn naane, taa ken naan aanga num, naade an doodn kɔkɔn jiga. Ken naan jaay aan gotn naane se, ute bee ken Raa tedn se, genaagen doobm Isa al-Masi ken gotn naane se, naan noogden dena.

²⁸ Anum, Yaudge tu se, naan taadden tal tal gotn ese ɔo taar ken naade an terl kic ɔo, naade on eyo. ɔo ute taargen maakn Kitap ki se, naan taadden ɔo: Isa se, naan ɔo al-Masi.

Pɔl ɔaa mertɛ gen k-mɔtɔge

19

Pɔl terl maakn gegɛr ken Epez ki daala

¹ Kaad ken Apɔlɔs utu maakn gegɛr ken Korint ki se, Pɔl aal teeco taa naan Azi ken maakn koge tu se ɔo ɔaadɔ maakn gegɛr ken Epez ki. Gotn se, naan on jeege kandum se, aalga kaal maakde do Isa ki.

² ɔo naan tɔnd metde ɔo: «Bii ken naase aalki maakse do Isa ki se, *Nirl Salal tap ɔo booy te dose ki ey la?» Num gan naade terlin ɔo: «Nirl Salal ken naai taadn se, bii kalan naaje k'booy te maanin eyo.»

³ Ter Pɔl tɔnd metde ɔo: «Naase tap ɔo *k'batizse j'ɔo di?» Naade terlin ɔo: «Naaje se, k'batizjen aan goɔ ken Jan lee batizo jeege se.»

⁴ Pɔl taadden daala ɔo: «Jan se batizo jee ken terloga terl maakde do *Raa ki sum. ɔo naan taad Yaudge tu ɔo j'aal maakde do deb ken utu ɔaadɔ metin ki se ɔo naan ɔo debm k'danin Isa se.»

⁵ Ken naade jaay booy taar Pɔl taadden se, gotn se naade took k'batizde kuuy ute ro Meljege Isa.

⁶ Naan ken se, Pɔl tɔnd jin dodege tu ɔo gotn se Nirl Salal booyo dode ki ɔo naade baag taadn taar naangen naade jeel metin eyo ɔo naade taad taargen teeco taar Raa ki.

⁷ Naade paac se, aas nakn gaabge ɔaa ɔaa sik-kaar-dio.

⁸ Daan laap ken mɔtɔ se, daayum Pɔl lee ɔaadɔ maakn bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gotn se, naan taadden metn taar Gaar Raa jeege tu ɔo naan taadden kic ɔo beer eyo. Naan je taa jeegen ing booyin taarin se, 'tookn do taarin ken naan taadden se.

⁹ Gan jee metinge se ted do mɔngɔ ɔo baate tookn taarin. Do Doobm Isa ken naan taadden metin se, naade tooyin koogo naan jeege tu. Gotn se Pɔl iin onde ɔo ɔaa ute jee metin ki ɔaa maakn lɔkɔl gen gaaba kalan k'danin Tiranɔs ɔo gotn se bii-raa, naan lee dooyde ute taar Raa.

¹⁰ Gətn dooyin ken ese se, naan ted baara dio, bini ol Yaudge ute Gerekgen taa naan Azi ki paac se, baa booy taar Meljege.

Nakη ken gaan Sebage tēda

¹¹ Anum Raa ol Pəl ted nakη-kəɔɔngen deel doa,

¹² bini, ol jeege baa tuuno kalge taal do Pəl ki ey le baano ute kalge utn roŋa ɔɔ naade tɔs baano ɔɔ taalin do jee kəɔɔnge tu ɔɔ jee kəɔɔnge se ɔŋ lapia ɔɔ jee kəɔɔn sitange se kic ɓo, sitange teec ɔnde.

¹³ Gətn se, Yaudgen məttingen lee maakη naange tu gen tuur sitange ro jeege tu se, naade baag tuur sitange ute ro Isa kici. Naade taad sitange tu ɔɔ: «Ute ro Isan ken Pəl lee taad taarin jeege tu se, m'ɔɔ: 'teecki naatn ro jeege tu se!»

¹⁴ Jeegegen tedn naan se, naade cili. Naade se, gaan kəɔɔ Yaud kalan bini k'danin Seba, ɔɔ naan se maakη *magal jee tedn serke Raage tu.

¹⁵ Gaŋ bii kalan, gaabm ɔk sitan se taadden ɔɔ: «Isa se, maam m'jeeliŋa ɔɔ Pəl kic le maam m'jeeliŋa, num naase ara tap ɓo, 'nanŋe?»

¹⁶ Gətn se, gaabm ken ɔk kəɔɔn sitan se iin oocde; ken naan jaay baa cirde sum se, naan tond awarde ɔɔ neɛpm ute kaldege se naatn. Ken naade do bini ɔŋ dode jaay aan teec se, kaldege kic ɓo, neɛpden dode ki rɔsɔm rɔsɔm.

¹⁷ Ɔɔ ken Yaudge ute jee ken Yaudge eyo inŋ maakη geger ken Epeɓ ki jaay booy taar se, gətn se naade beere baa ɔkde. Taa naan se, naade baa *nook ro Meljege Isa se cir daala.

¹⁸ Gətn se, jeege dena ken aaloga kaal maakde do Isa ki se, baado tɔɔd metdege naan jeege tu, do nakge tun jig ey ken naade lee ted se.

¹⁹ Maakde ki se, jee den ken lee ooj rodege se, baano ute maktubdegen ɔk metn taargen naade lee oojn rode se ɔɔ gətn se naade tɔɔcin naan jeege tu ɔɔ maktubdege se jaay j'aak zon se aas tamma gen pudda dupu-si-mii*.

²⁰ Bin ɓo, ute tɔɔŋŋ Meljege se taar Raa se wɔɔk ziid baa ute naaniŋa.

Jee Epeɓ ki iin gen tedn taara

²¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, *Nirl Salal ol Pəl uun doa gen baa Jeruzalem ki ɔɔ naan aal teec ute doobm taa naan Masedoan ɔɔ ute gen Akayi ki. Gətn se, naan deek genaage tun doobm Isa *al-Masi ki ɔɔ: «Beeki num, ken m'aanga Jeruzalem ki jaay ɓo, sɔm m'utu m'baa *Rɔm ki kici.»

²² Jee noogingen di Timote ute Erast se, naan olde ɔɔ j'ond naana ɔɔ k'baa Masedoan ki. Ɔɔ naan mala se, ɔɔp inŋ cəkɔ taa naan Azi ki.

* **19:19** Tamman gen puddn ese se aas gen kəŋŋ nam ken tedn naaba gen bii dupu-si-mii.

²³ Kaad ken se, jeegen maakn geger ken Epez ki se, jeege dena iin ul taara gajalan taa Doobm Isa.

²⁴ Taa gotn se, ok kod koron tollo ron Demetrus. Naan se lee doo pudda gen daapm beegen seem seem ken tec bee magal gen maragden naade lee eemin ken k'danin Artemis se†. Ute naabden ese se, naan ute jeegen k'ted naaba tele ese, naade lee on gurs dena ro ki.

²⁵ Bii kalan, naan dan tus jee ken naade tedn naaba tele ute jee ken naabde tec aan goo gen naade se, oo deekden oo: «Medumge, naase 'jeelki maal naaje k'j'okki se k'j'onin ki ute naabm ese.

²⁶ Num gan naase aakkiga oo 'booykiga nakn ken deel Epez ki paac se oo Pal ese se deek jeege tu oo raagen naaje mala k'tedin ki ute jijege se, raagen deer eyo. Do taar ken naan lee taad jeege tu se ol jeege dena took taarina oo baaga metin ki. Nakn se, naan tedin Epez ki sum eyo, num gan taa naan Azi ute magalin paac kici.

²⁷ Ken naan jaay utu tedn nakn se tak num, bere, utu ajeki tujn naabjege. Num naabjege sum eyo, num utu kol jeege maragjegen magal Artemis se kic bo, naade utu an kaal maak ki eyo oo been se kic le, naade an kaakn aan goo nakn cere. Ey num, Artemis se bo, jee taa naan Azi ki ute jee do naan ki paac se lee eemina.»

²⁸ Ken jee tedn naabgen gotn ese jaay booy taar Demetrus se, naade maakde taarde piriin oo baag too doon taara oo: «Artemis se, naan bo maragn magal ken Epez ki!»

²⁹ Gotn se, jeege iin ul taara gajalan maakn geger ken se, oo toko Gayus ute Aristark ken iino Masedoan ki oo lee te Pal tele se. Naade naar baandeno daan boor ken gotn k'lee k'jon booro se.

³⁰ Ey num Pal se, je baa gotn jeege tun tus se kici, nabo genaagen doobm Isa al-Masi ki se, gaasina.

³¹ Oo maakn magalge tun taa naan Azi ki se, jee metinge se medn Palge oo naade ol nam baa taad Pal ki oo: «Bere, onte baa gotn jeege tun tus se!»

³² Kaad ken jeege tus gotn ese se, jee metinge ul gen dode oo jeegen kuuy se kic le, taad gen dode kici. Jee den jaay baado gotn ese se, metn taar jaay alde naade tusn ro ki se kic bo, naade jeel metin eyo.

³³ Maakn jee denge tu se, gaaba kalan kod Yaud ron Alekzander. Maakde ki se, jee metinge baa taadin metn taar se jaay bo Yaudge olin baa naan jeege tu. Naan uun jin jeege tu je aden taadn metn taar se.

† 19:24 Artemis se, marag ken menda. Jeege saap oo naan se ooj nakge, dirl maalge oo ted mendge oojo.

³⁴ Naʒo ken jee ʒpez ki jaay booy ɔ naan kɔd Yaud se, ɔtn se naade dɔɔb ɔy taa naapm caa ɔ: «Artemis se, naan ʒo maragn magal ken ʒpez ki!» ɔtn se naade tɔy dɔɔk taara ɔn eyo ʒaa ʒaa nakn ʒer dio.

³⁵ Kaam mɔɔtn se, gaabm ken debm raan ken tɛd naaba daan Yaudge tun *jee kaakn metn taargen ɔtn ese se, tɛd jeege bini ʒaa doa ɔ deekden ɔ: «Naase jee ʒpez ki, jeege paac se jeeljeki naajege ʒo ken k'j'ɔkki ʒee maragn magal ron Artemis se. ɔ maragege mala se ʒ, naan ooco maakn raa ki.

³⁶ Maragege se, nam demin eyo, num ɔnki ro se urlu ɔ nakn se 'saap ɔkin ki jiga jaayo.

³⁷ Jeegen naase 'tɔk ʒaandekiro ara se ʒ, naade uun te dim maakn ʒee maragege tu se eyo. ɔ naade ʒ, taad te taar ing kus ron ki eyo.

³⁸ Ken Demetrus ute jeenge jaay ɔk taara ute nam ʒ, naaje j'ɔkki ʒii ɔen kɔjn ʒɔɔɔ ɔ jee kɔjn ʒɔɔringe kic ʒ utu. Bin num, taar se ɔn k'ʒaan ɔtn naane ʒo, naade an kaakn ute dɔobina.

³⁹ ɔ ken naasen jee denge se jaay ɔkki taar dim kuuy ʒ, ʒii ken jeege tusga sum ʒo, j'utu j'kaakn metin ute dɔobina.

⁴⁰ Do nak ken naaje k'tɛdki jaaki se, j'utu j'ankiro ʒaa te nakn ɔn dojege tu. Berɛ Rɔmɛge se ʒ, utu ajeki kɔkn mindjege 'deekn ɔ: naajege se ʒo, jee tujn naange. Taa ken Rɔmɛge jaay ʒaado 'tɔnd metjege ɔen tusjegen jaaki se, naaje j'aki kɔn taar dim, jaay j'adeki kɔn taad eyo.»

⁴¹ Ken naan jaay taad nan taarin se, jee se naan wɔɔkde.

20

Pɔl ɔk tɛrl ʒaa taa naan Masedoan ute taa naan ɔrekge tu (1Kɔr 16.1-7; Rm 15.25-27)

¹ Ken metn taar se jaay deel se, Pɔl ɔl k'dan k'tuso jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki ɔ naan edden kaay kaama jaay ʒo deekden ɔ ingki lapia ɔ naan uun dɔobm taa naan Masedoan.

² Kaad ken naan aal teeco teec taa naan ken ese se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, naan taaddenga taarge dena ken edden kaay kaama, jaay ʒo naan iin ʒaa taa naan ɔrekge tu.

³ ɔtn se, naan ting laapa mɔɔ. Aan kaad ken jaay naan ʒaa kookn maakn markab ki ɔen ʒaa taa naan Siri ki se, naan booy ɔ Yaudge se, dɔɔkga dɔɔk taarde ron ki ɔen kutina. Taa naan se ʒo, naan uun doa ɔen tɛrl ʒaa taa naan Masedoan ki.

⁴ Jeegen ken lee ute naan se, naade se ʒo: Sopatrɔs goon Pirus ken iino maakn ɔger ken Bere, Aristark ute Sekundus, naade se iino maakn ɔger ken Tesalonik ki ɔ Gayusn ken iino maakn ɔger ken Derbe ɔ Tisik ute Tropim ken iino taa naan Azi ken kaam kalan ɔ kɛse Timote.

⁵ Jee se ond naana baa booyje* maakn geger ken Troas ki.

⁶ Gan naaje se k'ted Laa mappan ok orom eyo aas jaay bo, j'iin Pilip ki se, j'ook maakn markab ki k'ted bii mii jaay bo k'baa k'j'ondē maakn geger ken Troas ki. Gōtn se, naaje k'tingo bii cili.

Pōl taadjee Troas ki o inḡki lapia

⁷ Ken aan *bii sebit ki teger se, naaje k'tus k'j'os kalan jaay bo k'j'uun sen-sen†. Gōtn se Pōl baag taadn genaage tun doobm Isa *al-Masi ken tus gōtn ese. Aan gōo naan metbeeki sum bo baa baa se, naan taadden taara bini aan daan bea.

⁸⁻⁹ Maakn bee ken k'j'ōbiḡ do naapiḡ ki gen k-mōtoge tu se, gōtn se bo naaje k'tus maak ki o maakn bee ken ese se, k'tōoc k'tōndga lōmpōge dena. Gōtn se, goon kōdō kalan k'danḡ Utik se, naan inḡ king taa peneter ki. Aan gōo Pōl taad oḡ ey se, gōtn se bi baa okiḡ se tood seḡ. Gan maakn toodn biḡ ki se, naan iik ujo o aal ooc naan ki. Ken deb kalan bōoy baa oḡiḡ jaay je an kuun se, oḡiḡ naan ooyga.

¹⁰ Gōtn se Pōl bōoyo o no uuniḡ okiḡ kaadiḡ ki o deekden o: «Naase oḡki rose urlu. Bere, naan utu zere!»

¹¹ Gōtn se, Pōl ok terl ook baa maakn bee ki gōtiḡ ki, naan dup edden mappa o k'j'os tele. Ter, naan baagden taadn daala bini gōtō iipi, jaay bo naan deekden o: «Inḡki lapia. Maam se m'baaga jaayo!»

¹² Num, ken goon kōdn duro se le, naade ok baansiḡ been ki o gōtn se, jee paacn ken aakiḡ se, maakde raapo.

*Pōl danōjee naan *eglizge tu*

¹³ Naan ken se, naaje k'j'ook maakn markab ki j'ōnd naana gen baa maakn geger ken Asos, gen baa kuun Pōl gōtn ese. Taa Pōl se, uunga kuun doa gen baa ute jēna.

¹⁴ Ken Pōl jaay baa oḡje maakn geger ken Asos ki se, gōtn se naaje k'j'uuniḡ maakn markab ki o k'baa maakn geger ken Mitelen ki.

¹⁵ Metbeenki k'j'iin gōtn ese o k'baa maakn geger ken Sio ki, o metbeen ken kuuy se, naaje k'j'iin k'baa maakn geger ken Samos ki. Ter, bii ken kuuy se, j'iin Samos ki se, k'baa maakn geger ken Mile ki.

¹⁶ Naaje k'j'uun doobm se taa Pōl se, beeki num, je naar baa Jeruzalem ki gen baa tedn Laa Pantekot. Taa naan se bo, naan deel ceē geger ken Epez ki kic bo, baate kaal maak ki, taa naan je takal roḡa taa naan Azi ki se eyo.

¹⁷ Ken naaje k'j'aan maakn geger ken Mile ki se, Pōl ol k'baa k'danōjee naan eglizn Epez ki, taa utu an kōḡ gōtn ese.

* 20:5 Gōtn se Luk kic utu te naade. † 20:7 Sen-sen se, kōsn ken taadjeki o Isa se ooy ro kaag ki taa naajege.

18 Ken naade jaay aan onin se, Pal tedden tōose o deekden o: «Gōtn maam m'aan gōtse ki jaay m'tinggo maakse ki sum se, naase 'jeelumki.

19 Ken maam m'tinggo maakse ki se, maam m'ōpo rom baat jaay o m'tedo naabm Meljege Isa se. Kaad ken se, maam m'inggo maakn kaa-maan ki o m'dabarga dena taa Yaudgen dōōkga dōōk taarde jaay 'je am tōl se.

20 'Jeelki, naan ken se, maam m'dooyoseno o m'taadseno taar *Raa naan jeege tu, o maakn beesege tu se, taargen jaay asen noogse, kalan tap o, maam m'dirign te eyo.

21 Maam m'taad Yaudge tu ute jeege Yaudge eyo m'ō k'terl maakde do Raa ki o j'aal maakde do Meljege Isa ki.

22 «Borse, maam se m'baa ba Jeruzalem ki. Kese *Nirl Salal o olum o m'baa o maam se m'jeel eyo nakn jaay utu kaan dom ki gōtn naane se.

23 Nabo, maakn geger ken maam m'aanga tak se, Nirl Salal o jum o ken maam jaay m'baaga Jeruzalem ki se, j'utu j'am ba kōl dangay ki o j'utu j'am dabar dena.

24 Gan maam se m'aak kingum do naan ki se, aan gōō nakn cεε; nakn ken o num maam ki tak se, m'je naabm ken Meljege Isa edumsin kaam jim se, m'an tedn kaasin ute doobina o naabm ken Meljege edumsin se taa m'taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi o ute naan se o, Raa tedn beena jeege tu.

25 «'Booyki, maam ken m'tinggo daanse ki jaay, m'taadseno taar Gaar Raa se mōtn naan ki se, naase amki kaak ey sum.

26 Taa naan se o, jaaki maam m'ok mind kaluma o m'deekseni naan ki se, debm jaay utga num, maam se olum eyo.

27 Taa maam se m'taadsenoga nakn ken paacn Raa maakin jen ro ki, taar dim kalan tap o, maam m'oyesen te eyo.

28 «Borse, naase se ing ondki kōndō o 'saapki do egliz ken Nirl Salal edsesin kaam jise se o aakdeki dōde ki; bin se, 'gaamdeki aan gōō dōōl baatge, taa egliz se Raa dugin ga dugu ute moosina.

29 «Maam m'jeele, ken maam jaay m'baaga se, jeege se ute ade goon kend maakse ki aan gōō k-sogsogigen endga maakn dōōl baatge tu num, lee wōōkde se.

30 O maakse ki se kic jee metinge utu dooy jeege ute taargen met ki eyo. Naade utu kōl jeege aalga kaal maakde do Isa ki se, kic o utu kuun taarde.

31 Bin se, ingki do metekse ki. 'Jeelki maakn baar ken mōō se, nōōō katara, maam m'on te eyo o nana kic o, maam m'dejinga o taa naase se, maam m'eemga den aak eyo.

32 «Borse, maam m'onse kaam ji Raa o naase 'saapki do taar Raa ken maam m'taadseno m'ō: Raa se naan debm beε. Ute

taar se 60, naan asen kedn tooḡo do kaal maakse ken naase aalki do Isa ki se. Ute naan se, naase aki kon bedse ute jee ken naan teddenga tedga jee naangen salal se.

³³ «Gan maam le, m'jede te gurs nam eyo oo daab ute kal nam kic le, maam m'jede te eyo.

³⁴ Naase 'jeelki ute naabm ken maam m'ted ute jim mala se 60, maam m'ute jeemge se aasjen kingje.

³⁵ Ute naabm daayum maam m'ted daanse ki se, maam m'je m'asen taadn m'oo: 'tedki naaba jaay 60 j'anke noogj jee daayge. Oo k'saapki do taar Meljege Isa ken taad oo: «Debm ed naka deb ki se, maakin raap cir debm ken j'edn keda.»

³⁶ Ken Pol jaay taad nanj taarin se, naan erg naan ki ute naade paac oo eem Raa.

³⁷⁻³⁸ Gotn se naade paac baag keeme oo nanja nanja kic 60 baado baam ok Pol kaadn ki kaadn ki, oo nakj ken ol maakde tuj se, taa ken Pol taaddenga taad oo: «Naan ki se, moon naase amki kaak ey sum.»

Gotn se, naade 6aa olin metn markab ki oo deekin oo: «'Baa te lapia.»

21

Pol 6aa Jeruzalem ki

¹ Ken naaje jaay k'jiin j'onde Mile ki sum se, naaje j'ook maakj markab ki oo k'gaan k'6aa maakj geger Kos ki; oo metbeenki se, naaje k'jiin k'6aa maakj geger ken Rod ki. Ken naaje jaay k'jiin Rod ki se, k'6aa maakj geger ken Patara, gotn ken k'lee k'daar markabge.

² Patara ki se, naaje j'on markabm ken 6aa 6aa taa naan Penisi ki, j'ookj maak ki oo k'6aa.

³ Ken naaje jaay k'6aa 6aa do baar ki se, naaje j'aak taa naan Sipir se do ji jeelje ki oo naaje k'deel k'6aa taa naan Siri ki. Ken naaje jaay j'aan maakj geger ken Tir ki se, naaje k'booy gotn ese, taa gotn ese 60, nakj maakj markab ki se j'an booy naatn.

⁴ Maakj geger ken Tir ki se, naaje j'on genaagen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, oo gotn se naaje k'ting bii cili ute naade. Gan jee se, *Nirl Salal taadden nakj ken utu 'kaan do Pol ki oo naade taad Pol ki oo: «N'onte 6aa Jeruzalem ki.»

⁵ Ken k'ting ute naade bii cili aas jaay j'iin k'6aa 6aa se, genaagen doobm Isa al-Masi ken gotn ese ute mendge oo gaange paac olje, bini k'teec k'j'on maakj geger se. Ken naaje jaay j'aan taa baar ki se, naaje k'j'erg naan ki do kees ken taa baar ki se, oo gotn se, naaje k'tond metn *Raa.

⁶ Ken naaje jaay k'jiin k'6aa 6aa se, naaje k'taadden j'oo: «Injki lapia.»

Gōtn se, naaje j'ook maakŋ markab ki ɔ naade lɛ ɔk tɛrl ɓaa beedege tu.

⁷ Naaje k'j'iin Tir ki se, k'gaan k'ɓaa maakŋ gɛgɛr kɛn Putolemais ki. Ɔ kɛn naaje jaay j'aan se, k'ɓaa k'tɛd tɔɔsɛ gɛnaage tun doobm Isa al-Masi kɛn gōtn ese. Naaje k'tood ɓii kalan ute naade ɔ gōtn ese sum ɓo, naaje k'bɔɔy k'j'ɔŋ markaba.

⁸ Mɛtbeenki se, naaje k'j'iin k'ɓaa maakŋ gɛgɛr kɛn Sezare ki ɔ k'ɓaa k'bɔɔy ɓee Pilip kɛn lee wɔɔk Labar Jiga gɛn Isa al-Masi jeege tu se. Pilipm se, debm maakŋ jeege tun cilin kɛn k'bɛɛr k'tɔɔddɛno Jeruzalɛm ki gɛn noogŋ *jee kaan naabm Isa al-Masige se.

⁹ Pilip se, ɔk gaangen mɛndge sɔɔ kɛn tɔk te gaabge eyo, ɔ naade se lee taad taargen teeco taar Raa ki.

¹⁰ Gōtn se, naaje k'tingoga ɓii dɛna ɔ naan kɛn se, gaaba kalan iinɔ taa naan Jude ki, ron Agabus, ɓaado ɔŋje. Naan se lee taad taargen teeco taar Raa ki kici.

¹¹ Kɛn naan jaay aan ɔŋje se, naan uun nakŋ Pɔl lee dɔɔkŋ maakin se, dɔɔkŋ jinge ute jɛŋge, jaay taaddɛn ɔ: «Aakki, Nirl Salal se taadum ɔ: nakŋ dɔɔkŋ maakŋ nam ese se, malin jaay ɓaaga Jeruzalɛm ki num. Yaudge se utu an dɔɔkŋ bin kici ɔ naade utu an kɔkŋ kɔl ji jeege tun Yaudge eyo.»

¹² Kɛn naaje ute gɛnaagen doobm Isa al-Masi kɛn maakŋ gɛgɛr kɛn gōtn ese jaay k'booy taar se se, gōtn se naaje k'j'eem nɔɔ mɛtn Pɔl ki j'ɔɔ ŋ'ɔŋte ɓaa Jeruzalɛm ki.

¹³ Gan naan tɛrljen ɔ: «Naase eemki bin se gɛn di? Kɛse naase ɔjumki kɔj maakum ɓo maane. Maam se m'took naade am dɔɔk sum eyo, num maam m'tooko gɛn ɓaa kooy Jeruzalɛm ki taa Mɛljege Isa.»

¹⁴ Aan gɔɔ, naan lɛ took taarje ey dɛy se, naaje kic k'j'ɔŋina ɔ k'baate taadin taar dim kuuy sum. Ɔ gōtn se naaje k'taad j'ɔɔ: «Ŋ Mɛljege tɛdn nakŋ kɛn maakin jen ro ki.»

¹⁵ Kɛn naaje jaay k'ting Sezare ki ɓii kandum se, gōtn se naaje k'daap roje gɛn kookŋ ɓaa Jeruzalɛm ki.

¹⁶ Kɛn k'j'iin Sezare ki jaay k'ɓaa ɓaa se, gɛnaagen aalga kaal maakde do Isa al-Masi kɛn gōtn ese se, ɓaa ute naaje. Kɛn naaje jaay j'aan Jeruzalɛm ki se, naade ɔlje k'ɓaa k'bɔɔy gōtn gaab ki kalan k'danin Mnason, kɛn iinɔ taa naan Sipir ki. Gaabm se, gōtn aal maakin do Isa al-Masi ki sum se, daanin dɔkga.

Pɔl aan Jeruzalɛm ki se ɓaa aak Jak

¹⁷ Kɛn naaje jaay j'aan Jeruzalɛm ki sum se, gɛnaagen doobm Isa *al-Masi kɛn gōtn ese, dɔɔd ɔkje ute maak-raapo.

¹⁸ Mɛtbeenki se, naaje j'utu Pɔl k'ɓaa gōtn Jak ki. Gōtn se, naaje j'ɔŋ jee naan *eglizge se tusga gōtn ese kici.

19 Ken naaje k'tedden tōsse aas se, gōtn se Pōl taadden metn nakgen ken Raa olin jaay naan tēdo daan jeege tun Yaudge eyo se, kalan kalan.

20 Jee se jaay booy taar Pōl taadden se, gōtn se naade *nook Raa o taad Pōl ki o: «'Booyo genaaje, borse Yaudgen dupu kando kando se took aalga maakde do Isa al-Masi ki, naḅo naade se ok *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se oon aak eyo.

21 O 'jeele, naade se le booyga taar ken jeege lee taad roi ki se, o naai lee dooy Yaudgen ken ing maakn jeege tun Yaudge ey se, o lee taadden o: «J'onte kuun Ko Taar ken Raa edo Musa ki se o gendege se le, j'onte tōjden pōndō o j'onte tedn nakn bubdege.»

22 Gōtn naai ḅaado gōtn ara sum se, ḅere, naade le booyga. Bin se, j'aki tedn j'ōki di?

23 Bin num, 'booy taar naaje j'ai taad se. Naaje j'ok gaabge so, ken naamga naam taardege naan Raa ki.

24 Jee se 'ḅaande ute naai daan bōor *Bee Raa ki o tug 'daapki rose naan Raa ki o ogden nakn ken naade an tedn *serke Raa ki se kici. Bin se, naade kic 'kōn dosn dode o ute naan se, jeege paac 'jeele taar ken k'lee k'taad roi ki se, met ki eyo. Anum, naade ai kaaki naai kic, ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se.

25 Gen jeegen Yaudge ey jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se le, naajege k'raandeki raan j'ōki: j'onte kōsn daa maragge, j'onte kōsn mooso, j'onte kōsn daagen moosin ooy te naan ki eyo o j'onte keesn naapge ren ren.»

26 Gōtn se, Pōl took taarde o metbeenki se, Pōl ḅaa ute jee se gen ḅaa tugn daapm rode naan Raa ki. Naan ken se, Pōl ḅaa daan bōor ḅee Raa ken maak ki o oḅ *debm tedn serke Raa ki se, ondin ḅiia, o deekin o: «Bii ken naaje *k'tug k'daapga roje naan Raa ki num, nanja nanja kic ḅo ano ḅaa ute serkin serkin naan Raa ki.»

Pōl se j'ōkin daan bōor *Bee Raa ki

27 Ken ḅii cili jaay oḅga gōor 'nan se, kaad ken se Yaudgen iino taa naan Azi ki jaay aak Pōl daan bōor Bee Raa ken maak ki se. Gōtn se, naade oos metn jee denge ḅaado iij-ok Pōl.

28 Gōtn se naade dōob ooy o: «Gaan *Israelge, ḅere, j'oorjekiro! Gaabm ken lee dooy jeege gōtn ḅaa se paac ute taargen jig ey se, ḅaadoga ara. Naan ḅo debm ken lee taad taargen jig eyo ro gaan Israelge tu, ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki o ro Bee Raa ki. Borse, naan ḅaadoga daan bōor Bee Raa ken maak ki se, ute jeegen Yaudge eyo o Bee Raa se le, naan tujinga.»

29 Taa naade aakga kaak Pōl ute Tropim ken kōd Epez se, lee lee kalan maakn gegere ken Jeruzalem ki. Taa naan se ḅo, naade

saap ð kaad naane Pól ok baanoga ute Tropim daan bɔɔr Bee Raa ken maak ki se.

³⁰ Gɔtn se, jeegen maakŋ Jeruzalem ki paac se, iin ul taar gajalan ð jeege dena ken aan baado gɔtn ese. Pól se, naade iij-ɔkiŋa ð tiik ɔdɪŋ naatn daan bɔɔr Bee Raa ki ð naade naar gaasn ute kaam taarge se naatn.

³¹ Gɔtn se, naade je an tɔl ute Pól, gan naan ken se, nam baa taad bubm asgarge tu ð: «Bεε, maakŋ gεger Jeruzalem se, tujga!»

³² Gɔtn se, bubm asgarge se naar tus asgarge ute magaldege aan baa gɔtn jee denge tu. Ken jee denge jaay aak bubm asgarge ute asgaringe se, Pól ken naade tɔndɪŋ tɔnd se kic ɓo, gɔtn se naade ɔŋiŋa.

³³ Ken bubm asgarge jaay aan ɔŋ Pól se, naan ɔl asgarge se ɔkiŋa ð naade tɔso zinziŋi dio baado dɔɔkiŋa. Gɔtn se, naan tɔnd mɛtn jeege ð: «Gaabm se tap ɓo, iino gay ð naan tap ɓo tujga fi?»

³⁴ Gan jee denge tus gɔtn ese se, ul taara gajalan ð bubm asgarge se ɛ, je booy kɔkŋ mɛtn taarde se, naɓo ɔŋ booy ɔk eyo. Maakŋ kul taarde ki se, naan ɔl asgarge ɔk baano ute Pól maakŋ *ɓee tɔɔŋ ken naade lee toom maak ki se.

³⁵ Aan gɔɔ ɓee se ɛ, do ɓee ki raan dey se, ken Pól jaay ook kook se, jee denge se tuuriŋ kaam ara kaam ara. Ken asgarge jaay aak bin se, uuniŋ dode ki raan;

³⁶ taa gaan Israelgen tus gɔtn ese paac jaay ɔko mɛtiŋ se naade tɔɔd tɔɔy ð: «Gaabm se 'nakiŋ yoal!»

Pól taad mɛtn taariŋ Yaudge tun tus gɔtn ese

(NJKN 9.1-19, 26.9-20; Gal 1.11-16; 1Tim 1.12-17)

³⁷ Kaad ken jaay bubm asgarge baan baa kɔl maakŋ *ɓeede ken tɔɔŋ ken naade lee toom maak ki se, Pól taadiŋ ute taar Grɛk ð: «ɔŋum tu gɔtɔ, maam se m'ɔk taara gen taada.» Gɔtn se, bubm asgarge tɛrliŋ ð: «Tarii, naai kic 'jeel taar Grɛk ki.

³⁸ Naai se ɓo, kɔd Masar ken gɔɔr gɔɔr jaay teec sawara baa tiŋ do kɔd-baar ki ute gaabge dupu-ɔɔ ken lee ɔs jeege se ey la?»

³⁹ Gan Pól tɛrliŋ ð: «Maam se, m'kɔd Yaud ð j'oojum kic ɓo maakŋ gεger ken Tars, ken taa naan Silisi ki, ð gεger Tars se, jeege paac jeeliŋa. ɔɔ maam m'goon naan gɔtn ese, ð maam m'eemi nɔɔ ɔŋum m'taadn jeege tun se.»

⁴⁰ Gɔtn se, bubm asgarge ɔŋiŋ gɔtɔ. Pól daar gɔt ken k'lee k'l'ookŋ k'baan maakŋ ɓee ken raan se. Gɔtn se, naan uun jin je taadn jeege tu ð ken jeege jaay aak jin se, naade do dil ð gɔtn se, naan baagden taadn ute taar Yaud.

22

1 Pəl taadden ɔɔ: «Bubumge ute genaamge, 'booyki ɔɔrse maam m'je m'asen taadn metn taaruma.»

2 Ken naade jaay booy Pəl taadden ute taar naan naade Yaudge se, gɔtn se naade tɛr do dil cir daala. Naan ken se, naan taadden ɔɔ:

3 «Maam kic m'kɔd Yaud, naɔo j'oojum maakɲ gɛgɛr ken Tars ken taa naan Silisi ki. Gan maam se, m'teep maakɲ gɛgɛr ken Jeruzalem ki ara ɔɔ gɔtn ara ɔo, gɔtn ken Gamaliel dooyumo ute doobiɲa *Ko Taar ken Raa ɛdo bubjege tu se. Taa naan se ɔo, maam m'ɔk taar *Raa se ɔɔɲɔ, aan gɔɔ gen naasen ɔɔrse utu injki do ki se kici.

4 Jee ken Doobm Isa ki se, maam m'dabardeno bini aan gɔɔ m'adenoga tɔɔɔ. ɔɔ mɛndge ute gaabge se, maam m'ɔl k'dɔɔkdeno ute ziɲziri ɔɔ m'ɔaado m'ɔmbden dangay ki.

5 *Magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal taa ɔee Yaudge se kic ɔo, jeele nakɲ ken maam m'tɛdo se. Naade se ɔo, ken ɛdumo maktub jim ki, taa m'ɔaa kɛdn Yaudge tun Damas ki. Ute naan se ɔo, jee ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken gɔtn naane se, m'aden ɔaa tɔkɲ dɔɔkɲ ute ziɲziri ɔɔ m'andeno ɔaa Jeruzalem ki taa j'aden dabara.»

Pəl taad metn taar nakɲ ken aan don ki

6 «Ken maam ɔaa ɔaa doob ki jaay, kaada aan gɔɔr ute katara se, naan ken se, maam m'aanga gɔɔr ute Damas. Gan gɔtn ese sum ɔo, m'naar m'aak poodo iɲo maakɲ raa ki raap lak lak ɔaado deebum bat.

7 Gɔtn se, maam m'aal m'ooc naan ki ɔɔ m'booy mind deba danɲum ɔɔ: «Sɔl, Sɔl, naai 'tap ɔo dabarum bin se, gɛn di?»

8 Maam m'tɔnd metiɲ m'ɔɔ: «Mɛluma, naai tap ɔo naɲa?» Gan mind debm ese se tɛrlum ɔɔ: «Maam ɔo Isan, kɔd Nazaretn ken naai 'lee 'dabariɲ se.»

9 Gan jeegen ɔaa ɔaa ute maam se, naade aak poodn ken iɲo maakɲ raa ki raap lak lak se sum, ey num mind debm ken taad ute maam se, naade booy te eyo.

10 Gɔtn se, maam m'taadɲ m'ɔɔ: «Mɛluma, maam tap ɔo m'tɛdn rom m'ɔɔ di?» ɔɔ Mɛljege tɛrlum ɔɔ: «Iɲ 'ɔaa maakɲ gɛgɛr ken Damas ki ɔɔ gɔtn naane se ɔo, j'ai ɔaa taadn nakgen paacɲ ken Raa je ɔɔ naai anɲiɲ tɛd se.»

11 Gan poodn ken iɲo maakɲ raa ki raap lak lak jaay ɔaado deebum se, tɛdum maam m'ɔɲ m'aak eyo. Taa naan se ɔo, jeemgen k'ɔaa tel se, ɔkum jim ki, jaay ɔo tɔɔd ɔaansum Damas ki.

12 «Maakɲ gɛgɛr ken Damas ki se, ɔk gaaba kalaɲ ron Ananias ɔɔ gaabm se, ɔk taar Raa se ɔɔɲɔ, ɔɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa

ki, paac se, naan tediñ ute doobiña. Gaabm se, Yaudgen ing gōtn ese paac tōmiña.

¹³ Gōtn se, naan baado ōjuma ð deekum ð: «Sōl, genaama, ōñ kaami se 'kōōdn kaaka!» ð gōtn ese sum 60, kaamum naar ðð aak gōtiñ ki ð Ananias se le, maam m'aakiñ tal tal.

¹⁴ Ter naan taadum ð: «Sōl, naai se, Raa gen bubjege 60 beer ððio se kaad ken j'ooji te ey 6ōrtō, taa naai 'jeel nakñ ken tōliñ naan ki ð Debm Daan ki se, naai utu an kaakñ ute kaami ð 'booy naan ai taadñ ute taariñ mala.

¹⁵ Taa naan se 60, do nakge tun naai aako ute kaami ð booyo ute bi se, naai 'taadiñ jeege tu paac.

¹⁶ Num 6ōrse tap 60, naai 'booy dī daala? Iiñi, ōñ j'ai *batizi ð tōnd mētn Isa se, taa ai tōl *kusiñige se naatn.»

Pōl taad mētn taar naabm naan 'tedo daan jeege tun Yaudge eyo

¹⁷ «Ken maam jaay m'ok terl m'6aa Jeruzalem ki se, naan ken se, 6ii kalañ maam m'6aa daan bōr *Bee Raa ki gen keem Raa se m'aak ne dīm teeco naanum ki.

¹⁸ Gōtn se, maam m'aak Meljege Isa ð naan deekum ð: «'Naar 'teec ōñ Jeruzalem se naatn keske, taa jee gōtn ese le, naade kōñ took eyo do nakge tun naai aden taadñ taa maam se.»

¹⁹ Gañ maam m'terliñ m'ð: «Meluma, kaadñ ken maam m'lee m'tōko jee aalga kaal maakde do naai ki maakñ beege tun Yaudge lee tus maak ki se, jaay m'ol k'tōnddeno ð j'ōmbdeno maakñ dangay ki se, nakñ se paac, naade jeele.

²⁰ Gōtn ken naade tōlo debm saadñ naai Etien se kic 60, maam m'utu ð nakñ naade ted se kic 60, maam m'tooko ute naade. Naan ken se, jee tōliñge se, maam 60 m'debm bōbm kaldege.»

²¹ Gañ Meljege deekum ð: «Ute naan se kic iin '6aa; maam se m'je m'ai kōli dōkō maakñ jeege tun Yaudge eyo.»

Pōl ute bubm asgar *Rōmege

²² Yaudge se ing booy taar Pōl bini aan do taar ken jaay naan deek ð: «Meljege deekum ð: «maam m'ai kōli gōtn jeege tun Yaudge eyo» ð do taar ken se, naade doob ðy makōñ ð: «Gaabm se, 'tōliñki naatn! Debm bin se ōñte kōñiñki 'king do naan ki!»

²³ Gōtn se, naade tōy dōk taara ð tōdn ute kal magaldege jaay tōndiñ naan ki ðð kudu putur putur.

²⁴ ð ken bubm asgar Rōmege jaay aak bin se, naan ol ð k'j'ok k'6aano ute Pōl se maakñ *6ee ken tōgñ ken asgarge lee toom maak ki, ð naan je ð j'an kōndiñ ute mēje taa bin se naan 'taadñ nakñ ken naan ted jaay 60 ol jeege tōð tōyiñ mētiñ ki se.

25 Gōtn se, naan̄ ɔl ɔɔ Pɔl se k'dɔɔkiŋa, gaŋ Pɔl taad magal asgarge tun cɛɛŋ ki ɔɔ: «Kɔd Rɔmɛ jaay j'aak te mɛtn taariŋ ey sum ɔo, naase se ɔkki doobm ken an̄ki tɔnd ute mɛɛjɛ ne?»

26 Ken magal asgargen gōtn ese jaay booy taar se, naan̄ ɔbaa taad bubm asgarge tu ɔɔ: «Kese naai 'je tɛdn dī bini, ɔere, gaabm se le, naan̄ kɔd Rɔmɛ.»

27 Gōtn se, bubm asgarge ɔbaado ɔŋ Pɔl ɔɔ tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «'Deekum tu, naai tap ɔo kɔd Rɔmɛ deer ne?» Pɔl tɛrliŋ ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'kɔd Rɔmɛ.»

28 Bubm asgarge tɛrl Pɔl ki ɔɔ: «Ken ɔlum jaay m'tɛd kɔd Rɔmɛ se, maam m'ɔgdenga kɔŋ gurs den aak eyo.» ɔɔ Pɔl tɛrliŋ ɔɔ: «Gaŋ maam se, gōtn j'oojum tap ɔo, m'kɔd Rɔmɛ.»

29 Gōtn se sum ɔo, jee ken ɔbaan̄ ɔbaa kɔkɔ jaay an̄ kɔnd se, naar ɔniŋa. ɔɔ ken bubm asgarge se jaay ɔbaa jeel Pɔl kɔd Rɔmɛ sum se, naan̄ ɔeere ɔbaa ɔkiŋa, taa naan̄ dɔɔkiŋa dɔɔk ute ziŋziri.

Pɔl k'ɔbaansiŋ naan̄ Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge

30 Num bubm asgarge 'je 'jeel mɛtn taar ken Yaudge jaay ɔkŋ mind Pɔl se. Taa naan̄ se ɔo, mɛtbeen̄ki se, naan̄ ɔl k'dan̄o *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute Yaudgen jee kaakŋ mɛtn taarge se paac. Gōtn se, Pɔl se, naan̄ ɔl k'tuutn ute ziŋziri ɔɔ ɔk ɔbaansiŋ naande ki.

23

1 Ken Pɔl jaay aan naan̄ Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge se, naan̄ ɔndden kaama tak ɔɔ deekden ɔɔ: «Gɛnaamge, maam se, leem ken m'lee naan̄ *Raa ki bini aan jaaki se, maam m'jeel maakum ki, maam se m'tuj te dīm eyo.»

2 Gaŋ Ananias ken *magal jee tɛdn sɛrke Raa ki se, taad jeege tun ken cɛɛ Pɔl ki se ɔɔ: «Pɔl se, k'l'ɔndiŋ taariŋ ki.»

3 Gōtn se Pɔl tɛrliŋ ɔɔ: «Naai ken tec aan gɔɔ durdur j'ɔliŋ ron raap raap se, Raa utu ai kɔnd naai. Naai ɔo debm aal *Ko Taar Raa maak ki eyo ɔɔ gōtn ese se 'je am kɔŋŋ ɔɔɔɔ dom ki ute Ko Taar Raa ɔɔ ɔl ɔɔ k'l'ɔnduma.»

4 Gaŋ jee iŋg cɛɛ Pɔl ki se, taadiŋ ɔɔ: «Naai se ɔo, 'naaj magal debm tɛd sɛrke Raa ki tu ne?»

5 Gōtn se, Pɔl tɛrlden ɔɔ: «Gɛnaamge, ken gaabm se jaay magal debm tɛd sɛrke Raa ki se, maam m'jeel eyo. Ey num, Kitap se taadga ɔɔ: *Magal jee taa naan̄i ki se ɔnte naajina.*»*

6 Yaudgen jee kaakŋ mɛtn taargen tus se, Pɔl jeel maakde ki se, jee mɛtiŋge se *Sadusege ɔɔ kengen mɛtiŋge se le *Parizige. Taa naan̄ se ɔo, naan̄ taadden makɔŋɔ ɔɔ: «Gɛnaamge, maam se m'kɔd Parizi ɔɔ bubum kic ɔo Parizi, naɔo ken ɔl k'l'ɔk k'ɔbaansumo gōtn kɔŋŋ ɔɔɔ ki se, taa maam se m'ɔnd dom do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se.»

* 23:5 Aak Ekz 22.28.

⁷ Ken naade jaay booy Pəl taadden taar se, Sadusege ute Parizige se baag naajn ute naapa ə əl jee dengən tus gətn ese se, ɓaa gaan naapa gəto kaam dio.

⁸ Taa Sadusege se saap ə əl jee ooyga kooy se ɛ, 'kəŋ dur ey sum ə ə *kədn Raage ute sitange se kic ɓo naade gəto; gan Parizige se paac tooko ə ə nakgen se utu.

⁹ Gətn se, naade iin ul taara gajalan. Ə maakŋ Parizige tu se, jee mətŋge se jee jeel taadn təkŋ mətŋ Ko Taar Raage, naade se iin taad makəŋ ə: «Gaabm se, j'ənte 'kəkŋki mindiŋa taa naan ɛ tuj te dim eyo. Kaadn naane kədn Raa gam ɓ dim gam ɓo, taadiŋa ɛ daam.»

¹⁰ Aan gə ə naade ul taar gajalan ə ey se, əl bubm asgarge se kic ɓo beere ɓaa əkiŋa ə ə ə naade an tə əl ute Pəl se cɛɛ. Taa naan se ɓo naan taad asgarge tu ə: «'Bəəy 'ɓaaki maakŋ jeege tun ese, ə ə Pəl se ək ɓaansinŋiro maakŋ *ɓee kən tə əŋŋ kən asgarge lee toom maak ki se ara.»

¹¹ Gan maakŋ nə ə kən ese se sum ɓo, Mɛljege ɓaado teec naan Pəl ki ə ə deekiŋ ə: «Aay kaami! Aan gə ə naai 'taadoga taa maama jeege tun Jeruzalɛm ki se, bɛɛki num, 'ɓaa taadn saadum jeege tun maakŋ gɛgɛr kən *Rə əm ki kici.»

Jeege end tel gen kutn Pəl

¹² Mɛtbeenŋi se, Yaudgen mətŋge dək taarde ə ə naam rode naan Raa ki ə: «Pəl se, jaay k'tə əliŋ te ey num, naaje se j'kəs eyo ə ə j'kaay eyo.»

¹³ Jee jaay naam rode naan Raa ki taa taar se, naade se cir gaabge si-ə ə ə.

¹⁴ Jee se ɓaa əŋ *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge ə ə deekden ə: «Naaje se k'naamga naam roje naan Raa ki, kən Pəl se jaay k'tə əliŋ te ey num, naaje se j'kəs eyo ə ə j'kaay eyo.»

¹⁵ Bin se, 'ɓaaki ute ro *jee kaakŋ mətŋ taarge se, 'ɓaa əŋki magal asgarge se 'taadiŋki ə əki ŋ'əki ŋ'ɓaano ute Pəl gətn kəŋŋ ɓə ə ki ara. Naase se 'tɛdki raay aan gə ə jee kən je kaakŋ kəkŋ mətŋ taariŋ jiga. Gan naaje se ɛ, k'daapga daap roje kə ə naan 'kaan gətse ki ey sum ɓo, naaje j'aŋ tə ə ə ə.»

¹⁶ Num gan, taar se ɓaa ooc bi goon gɛnaa Pəl kən mɛnda. Naan naar iin *ɓee kən tə əŋŋ kən asgarge lee toom maak ki se ə ə end əŋ Pəl se ə ə aaliŋ biŋ ki.

¹⁷ Maakŋ magal asgarge tu se, Pəl danŋo deb kalan ə ə deekiŋ ə: «Goon kədn ese se, ək ɓaansinŋ gətn bubm asgarge tu, taa naan se ək taara je aŋ taada.»

¹⁸ Gətn se, magal asgarge se ək ɓaansinŋo gətn bubm asgarge tu se, ə ə deek bubm asgarge tu ə: «Pəl debm dangay se ɓo, danumo ə ə taadum ə ə 'ɓaano ute goon kədn ese se, taa naan se ək taara je ai taada.»

19 Gətn se, bubm asgarge se ək goon kəɔɔ se jin ki əɔ iik təkɪnsɪn ɕɛɛs ki əɔ tənd mɛtɪn əɔ: «Taari naai 'je am taad se tap ɔ, taar di?»

20 Anum, goon kəɔɔ se taadɪn mɛtn taarɪn deekiɪn əɔ: «Maam m'booy Yaudge se, dəkga taarde əɔ utu 'tənd mɛti. Taa Pəl se, naade je əɔ mɛtbeeki se, naai ansɪn ɔaa naan Yaudge tun jee kaakɪ mɛtn taarge əɔ naade se ɛ, 'tɛdn raay aan gəɔ jee kɛn je kaakɪ kəkɪ mɛtn taarɪn jiga se.

21 Num gan, taar naade se ɔnte kuunu taa gaabge cir si-səɔ se oom koom Pəl, taa naade naamga naam rode naan Raa ki əɔ kɛn naade jaay təɔlɪn te ey num, naade se 'kəs eyo əɔ 'kaay eyo. ɔ kɛn əɔp se, naade booy kɛn naai aden tookɪ taarde sum.»

22 Kɛn goon kəɔɔ se jaay taad mɛtn taarɪn aas se, bubm asgarge se taadɪn əɔ: «Mɛtn taar kɛn naai taadum mɛtɪn se, ɔnte taadn nam ki.» Jaay ɔ, naan əlɪn ɔaa.

Pəl k'juun k'baansɪn maakɪ gɛgɛr kɛn Sezare ki

23 Gətn se, bubm asgarge danɔ maakɪ magal asgarge tu se, gaabge dio deekden əɔ: «'Dan 'tuskiro asgarge kaar-dio, jee sendge si-cili əɔ asgargen lee ute bəɔrde se kic ɔ kaar-dio. 'Daapki rose, taa kaadn kɛɛski se, naase aki ɔaa maakɪ gɛgɛr kɛn Sezare ki.

24 'Daapki sendgen kɛn Pəl 'kookɪ kɪŋ do ki se kici, taa ansɪnki ɔaa gətn Pɛliks kɛn magal taa naan Jude ki se ute lapia.»

25 Gətn se, naan raanɪn maktub əɔ maakɪ maktubiɪn ki se, naan taadɪn əɔ:

26 Kɛse maam Klədius Lisias ɔ m'raanɪ maktubm ese. Maam m'raanɪ m'əli təɔse naai Pɛliks, kɛn magal taa naan Jude ki.

27 Maam m'raanɪ se taa gaabm kɛn maam m'ək m'əliɪn gəti ki se, ey num Yaudge je an təɔɔ. Naɔ, kɛn maam m'booy jaay j'əɔ gaabm se kəɔ *Rəmə se, taa naan se, maam m'baado ute dəɔl asgarumge jaay ɔ m'ək m'əɔdɪnɔ jide ki.

28 Aan gəɔ maam m'je m'jeel mɛtn taar kɛn Yaudge əkiɪn mindɪn se, maam m'əkɪ ɔaansɪnɔ naan jeege tun lee aakden mɛtn taardege se.

29 Kɛn maam jaay m'booy mɛtn taarde se, m'əɪɪn gaabm se naade əkiɪn mindɪn taa *Ko Taar Raade. Gan gɛn naajege num, gaabm se tɛd te dɪm jaay 'kaasn j'ansɪn təɔɔ, ey ɛ j'ansɪn kəl danɔy ki se eyo.

30 Tɛr k'j'əɔjum j'əɔ Yaudge se dəkga taarde gɛn kutɪna. Taa naan se ɔ, maam m'naar m'əliɪn gəti ki, əɔ jee kɛn əkiɪn mindɪn se ɛ, kɛn naade ək taar dɪm num ɔnde naade ai ɔaa taadn mɛtɪn naai ki.

³¹ Gətn ese sum 60, asgarge iin tɛd nakɲ kɛn bubm asgarge taaddesiɲ se. Naade ək Pəl ɔ maakɲ nɔɔr kɛn ese sum 60, naade uun bɔɔy baansiɲ gətɔ kaam kalan k'danɲ Antipatris.

³² Mɛtbeenki se, asgargen ɓaa ute jɛdege se, ək tɛrl ɓaado *ɓee kɛn tɔɔɲ kɛn naade lee toom maak ki se, ɔp jee sendge kalde ki sum 60, ɓaan ute Pəl.

³³ Kɛn jee se jaay aan maakɲ gɛgɛr kɛn Sezare ki se, mak-tubm kɛn bubm asgarge raan ɛddesiɲ jide ki se, naade ɛfiɲ ji magal kɛn taa naan Jude kɛn iɲg gətn ese se. Ɔ Pəl se kic 60, naade ɛfiɲsiɲ kaam jina.

³⁴ Kɛn magal taa naan Jude ki jaay dooy maktubm se aas se, naan tɔnd mɛtn Pəl ɔ: «Naai tap 60 kɔd di?» Pəl tɛrliɲ ɔ: «Maam se, m'iino taa naan kɛn Silisi ki.»

³⁵ Ɔ kɛn magal taa naan Jude ki jaay booy taar Pəl se, naan deekiɲ ɔ: «Jee əkki mindi se jaay ɓaadoga sum 60, maam m'utu m'booy mɛtn taari se.» Gətn se, naan ɓaa ɔliɲ k'ɓɔɔbin maakɲ ɓee kɛn *ɛrɔd iiniɲ se.

24

Pəl j'əkiɲ mindiɲ naan Pɛliks ki

¹ Kɛn Pəl aan Sezare ki jaay tɛd ɓii mii se, naan kɛn se, Ananias kɛn *magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge kandum se, naade ɔko gaaba kalan ron Tartelus. Ɔ gaabm se jeel kɔɲ bɔɔrɔ k'ɓaado tɛɛ Sezare ki. Gətn se, naade sakak Pəl gətn magal kɛn taa naan Jude ki se.

² Kɛn naade aan se, magal taa naan kɛn gətn ese ɔl k'danɔ Pəl ɔ gətn ese sum 60, Tartelus se, baagiɲ kɔk mindina. Naan magal taa naan kɛn gətn ese, naan taad ɔ: «Jaamus, barka ute naai jaay 60 ɓorse naanje ɗaap se. Ɔ ute mɛtɛki se sum 60, ɓorse naai 'noogjen j'iɲg lapia ute maraadje se.

³ Maakɲ naanje ki se, gətɔ ɓaa se paac daayum naaje k'tɔɔmi taa ɓɛɛ kɛn naai tɛdjen se.

⁴ Ɔorse se, maam m'je m'ai tujɲ naabi eyo, num 'mooyje ud bi do mɛtn taar kɛn naaje j'ai taad se.

⁵ Gaabm ese se, naaje j'ɔɲiɲ naan debm jig eyo. Naan se 60, kɛn lee ɛc Yaudgen gətɔ ɓaa se paac ɔ jee uun ɗoobm kɔd Nazaret se ɛ, naan 60 bubde.

⁶ Ey num, naan 60 je an tujɲ te *Bee Raa se kici. [Taa naan se 60, naaje k'j'əkiɲ ɔ k'je j'an kɔɲ bɔɔrɔ don ki aan gɔɔ kɛn *Ko Taar Raaje taadjen ro ki.

⁷ Gan gətn se, bubm asgarge ɓaado ute asgariɲge ɔdɛɲ ute taa tɔɔ jije ki.

⁸ Naan taadjen ɔ debm jaay je kəkɲ mind Pəl num aɗe ɓaa ɡɔti ki.]^{*} Anum, Jaamus, naai mala ɓo 'tɔnd mɛtn gaabm se. Ute taar kɛn naan ai taad se sum ɓo, naai 'jeel taar kɛn naaje k'taad ron ki se, taar mɛt ki.»

⁹ Yaudgen ɓaado ute naan se kic took do taar kɛn se ɔ taad ɔɔ: «Deere, taar naan taad se, mɛt ki.»

Pəl taad mɛtn taarin Pɛliks ki

¹⁰ Ɔɔtn se magal taa naan Jude ki se, tɛɗ ute jin Pəl ki ɔ n'taada. Naan kɛn se, Pəl ɛɛp taarin ɔɔ: «Jaamus, m'jeele ɡɔtn naai baag kɔjn ɓɔɔɔ do Yaudge tu sum se, ɔkga ɓaara dɛna; taa naan se ɓo, maam m'beer eyo kɛn m'ai taadn mɛtn taarum se.

¹¹ Ɔɔtn m'ɓaado Jeruzalem ki ɡɛn keem *Raa daan ɓɔɔɔ *Bee Raa ki sum se, aas te ɓii sik-kaar-di eyo. Taarum m'taadi se, kɛn naai 'tuur mɛtin kic ɓo an kɔjin doobiɲ ki.

¹² Daan ɓɔɔɔ Bee Raa ki lo maakɲ *ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki, ey ɛ maakɲ ɡɛɡɛr ki ɡɔtn kɛn jeege lee tusn se kic ɓo, naade, ɓii kalan, ɔɲum te naaj naaj te jeege eyo ɔ m'ɔɔs kɔɔs mɛtn jeege eyo.

¹³ Mɛtn taar naade jaay ɔkum mindum ro ki se, naade aisin kɔɲ taadn mɛtin tal tal eyo.

¹⁴ «'Booyo m'ai taada: nakɲ maam m'jeel se, maam se m'uun doobm Raa bubjege ute doobm kɛn naade aakin aan ɡɔɔ doobm se doobm jig eyo. Ey num, maam kic m'aal maakum do taarge tun k'raanjo maakɲ *Ko Taar Raa ki ute kɛngen jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dɔkin se kici.

¹⁵ Maam se, m'ɔnd dom do Raa ki ɔ do mɛtn taar kɛn Raa utu dur jeege daan yoge tu jee kɛn tɛɗ naka ute doobiɲa ɔ kɛngen tɛɗ naka ute doobiɲ eyo aan ɡɔɔ naade kici.

¹⁶ Taa naan se ɓo, daayum maam m'aay kaamuma m'lee naan Raa ki ɔ naan jeege tu se ute maakɲ kalan.

¹⁷ Maam se, m'ɔkga ɓaara dɛna m'ɓaado te Jeruzalem ki eyo. Num, kɛn ɓorse jaay m'ɓaado se, m'ɓaano ute nakɲ noogn jee daaygen maakɲ naanum ki ɔ m'ɓaano ute *serke Raa ki kici.

¹⁸ Naan kɛn se, naade ɔɲum daan ɓɔɔɔ Bee Raa ki m'tug m'daap daap rom naan Raa ki. Kaad kɛn se ɛ, jeege tus te cɛɛm ki eyo ɔ jeege ɛ ul te taar ey kici.

¹⁹ Ɔan Yaudgen iino taa naan Azi ki se ɓo, jee mɛtinge ɓaado ɔɲuma. Kɛn bɛɛɲ ki se, kɛn maam jaay m'tujga dim num naade se ɓo, jee kɛn aɗe ɓaa naani ki am kəkɲ minduma.

²⁰ Ey ɛ, jee kɛn ɓaado naan naai ki ara ki se, kaad kɛn jaay naade ɔkuma mindum naan Yaudge tun *jee kaakɲ mɛtn taarge se, k'taadum nakɲ kɛn maam m'tujga se.

* 24:8 Taar se (6b-8a) maakɲ Kitapge tun do dɔkin se, mɛtinge maakde ki se ɡɔɔ.

21 Nakɲ kɛn maam m'jeel se, m'taadga ɓo taara kalan; kaad kɛn maam m'daaro daan naade ki se, maam m'uuno mindum raan ɔɔ m'deekdeno m'ɔɔ, jaaki jaay naase 'je amki kɔjn ɓɔɔɔ dom ki se, taa maam m'aalga kaal maakum do Raa kɛn utu dur jeege daan yoge tu se!»

22 Peliksn magal taa naan Jude se, Doobm Isa sum se, naan jeel metiɲa. Taa naan se ɓo, naan deekden ɔɔ: «'Booyki, ɔŋki Lisiasn kɛn bubm asgarge se jaay ɓaado gɔtn ara ki sum ɓo, maam m'asen kaakɲ metn taarse se.»

23 Gɔtn se Peliks ɔl magal asgargen naan ɔŋiɲ Pɔl kaam jin se, ɔɔ ŋ'ɓaa ŋ'ɓɔɔb Pɔl se maakɲ danɲay ki naɓo j'ɔŋiɲ doobo ɔɔ j'ɔŋte gaasn jeenge taa ɓaado an lee kaaka ɔɔ an kaakɲ don ki.

Pɔl tiɲg maakɲ danɲay kɛn gɔtn ese ɓaara dio

24 Kɛn tɛd bii kandum se, Peliks ute mɛndiɲ Drusil kɛn mɛnd Yaud se, ɔl k'daɲo Pɔl, taa naade se, je Pɔl adɛn taadn metn taar doobm *al-Masi, Isa.

25 Num gan, kaad kɛn Pɔl jaay baagden taadn ɔɔ: «Bɛɛki num, debkilimi se, 'tɛd nakɲ ute doobiɲa naan Raa ki ɔɔ ɓɔɔbm roŋa, taa Raa se, bii kalan, utu kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tu.» Kɛn Peliks jaay booy taar se, niriɲ ɓaa teece. Gɔtn se, naan deekiɲ ɔɔ: «'Bɔrse se, iɲ ŋ'ɓaa gɔti ki, 'tɛdga jaay sɔm, maam m'aio danɲa.»

26 Naan saap ɔɔ kaadn naane Pɔl an kɛdn gurs lɛ daam, taa naan se ɓo, naan dan dooliɲ cɔk cɔk gen kees ute naan se.

27 Kɛn Peliks jaay tɛd ɓaara di se, Porsius Pɛstus se k'ɓaado j'ɔliɲ gɔɔɲ ki. Aan gɔɔ Peliks je raapm maakɲ Yaudge se, naan ɓaa ɓaa se ɔŋ Pɔl tiɲg maakɲ danɲay ki gɔtiɲ ki.

25

Pɔl naan Pɛstus ki

1 Kɛn Pɛstus jaay aan Sezare ki, tɛd bii mɔtɔ sum se, gɔtn se naan ook ɓaa Jeruzalem ki.

2 Kɛn naan jaay aan Jeruzalem ki se, *magal jee tɛdn serke Raa ki ute magal Yaudge se, ɓaado sakak Pɔl gɔtiɲ ki. Gɔtn se, naade taad dook taara,

3 ɔɔ tɔnd metiɲ ɔɔ: «Bɛɛki num, naaje k'je Pɔl se, ajensiɲ kɔŋ ade ɓaa Jeruzalem ki ara.» Taa naade se, oom koom Pɔl taa kɛn naan jaay ɓaa ɓaa num, naade an tɔl doob ki.

4 Gan gɔtn se, Pɛstus tɛrlɛn ɔɔ: «Pɔl se, utu danɲay ki Sezare ki naane ɔɔ maam kic m'tɛdga sum ɓo m'utu m'tɛrl naane.

5 ɔŋki magalsege kandum se 'ɓaa ute maam tɛlɛ. ɔɔ kɛn gaabm se jaay tujga dɪm lɛ, amki ɓaa taadn metiɲ naane.»

6 Kɛn Pɛstus aan Jeruzalem ki se, naan tɛdo bii marta lɔ bii sik sum. Kɛn naan jaay tɛrl ɓaa Sezare ki se, mɛtbeenki sum ɓo, naan ɓaa iɲg gɔtn kɔjn ɓɔɔɔ ki ɔɔ ɔl k'ɓaa k'daɲo Pɔl.

⁷ Ken Pól jaay aan gótn kójn bóor ki se, Yaudgen iino Jeruzalem ki baado ute Pestus se, baado gurugiña do baagin tóol taargen ing kus dena don ki. Nabo taardegen naade taad se, debm jaay kón taar met ken an kókj mindin tap bo, gótó.

⁸ Gan Pól taad metn taarin do: «Maam se, m'tuj te *Ko Taar ken Raa edo Yaudge tu se eyo, m'tuj te *Bee Raa eyo do Gaar magal ing *Rom ki ken k'danjin Sezar se kic le, m'tujin te dim eyo.»

⁹ Gan Pestus je raapm maakj Yaudge se, taad Pól ki do: «Ken 'kookj baa Jeruzalem ki jaay j'ai baa kaakj metn taari naanum ki se 'took la?»

¹⁰ Gan Pól terlin do: «Aan god maam m'baadoga gótn kójn bóor ken gen Sezar dey se, maam m'je j'am kójn bóoro gótn ara. Taa Yaudge se le, maam m'tujden te dim eyo aan god ken naai kic 'jeelin tak se.

¹¹ Deere, ken maam jaay m'tujga dim lo tedga nakj jaay aas tóolum se, naan se, maam m'tooko j'am tóolo. Num gan jee okum mindum se le, nakde met ki eyo; bin se, nam tap bo am kón kókj kóolum jide ki eyo. Maam se, j'am baa kójn bóoro naan Sezar ki.»

¹² Ken Pestus jaay booy taar se, gótn se naan baa taad ute jeenge, jaay bo baado terl Pól ki do: «Naai 'je j'ai kójn bóoro naan Sezar ki dey se, borse maam m'ai kóli 'baa naan naan ki.»

Pestus dan baano ute Pól naan Gaar Agripa ki

¹³ Ken naade aak metn taar Pól jaay ted bii kandum se Pestus aan Sezare ki, gótn se Gaar Agripa ute genaana menda, ron Berenis, baano tedn tóose.

¹⁴ Aan god naade tingga bii dena gótn ese se, bii kalan Pestus taadin metn taar Pól se, do deekin do: «Ken Peliks baa baa se, naan onga gaaba kalan maakj dangay ki ara.

¹⁵ Kaad ken jaay maam m'ingo Jeruzalem ki se, *magalgen gen jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge se, baado sakakin gótum ki do deekum do: «Gaabm se ojin bóoro don ki.»

¹⁶ Do maam m'terlden m'oo: «Naaje *Romge se, deba se j'aak metn taarin jaayo. Taa jee okin mindin se, ade baa k'booy metn taarde do metn taar naan kici, ey num j'an kón kójn bóor don ki, bin sum eyo.»

¹⁷ Gótn se, magal Yaudge se, iin baado ute maama Sezare ki, do maam kic m'tood te bi do taar ken se eyo. Metbeenki sum bo, maam m'baado gótn kójn bóor ki do m'ol k'dan k'baano ute Pól.

¹⁸ Ken jee ken okin mindin jaay aan se, maam m'saap m'oo kaad naane, naade okin mindin se do nakge tun *kusin ken naan teda. Num gan, do nakge tun ken naade okin mindin se, ken met ki tap bo, maam m'on te eyo.

19 Gaŋ maam m'ɔŋde se, naade naaj naaj ɓo do doobm naade Yaudge tu ɔɔ do gaab ki kalan k'danŋ Isa. Gaabm ese se ooyga kooyo, naɓo gaŋ Pɔl ɔɔ gaabm se utu inŋ zεεε daayum.

20 Taa naan se ɓo, taargen bin se, maam se m'jeel taad metŋ eyo. Naan ken se ɓo, maam m'taad Pɔl ki m'ɔɔ ŋ'je num ŋ'ɓaa Jeruzalem ki j'aŋ ɓaa kaakŋ metn taariŋ naane.

21 Gaŋ Pɔl baate tookŋ do taar ken se. Naan deek ɔɔ: «Naan se, j'aŋ ɓaa kɔl gɔtn Sezar ki se ɓo aŋ ɓaa kaakŋ metn taariŋa.» Taa naan se ɓo, maam m'ɔl asgarumge utu ɓɔɔbiŋ maakŋ dangay ki, bini bii ken m'aŋ kɔliŋ gɔtn Sezar ki.»

22 Gɔtn se, Gaar Agripa taad Pɛstus ki ɔɔ: «Gaabm se, maam kic m'je booy metn taariŋa.» Ɔɔ Pɛstus terliŋ ɔɔ: «Kese jiga. Metbeeki sum ɓo, naai utu 'booy metn taariŋa.»

23 Metbeenki se, Gaar Agripa ute genaŋ mɛnda ron Berenis, naade tuso kal gaariŋe ɔɔ ɓaado ute magal asgarge ute magalgen gen maakŋ gεgεr gɔtn ese. Naade ɓaado end maakŋ ɓee ken jeege lee tusn se. Gɔtn se, Pɛstus ɔl k'dan k'ɓaano ute Pɔl.

24 Ɔɔ Pɛstus εεp taariŋ ɔɔ: «Gaar Agripa ɔɔ naasen inŋki ute naaje maakŋ ɓee ki ara ki paac, aakki, kese ɓo gaabm se, Yaudge ute dɛnde ɓaado ɔŋum Jeruzalem ki bini k'ɓaado Sezare ki ara. Naade taadum metn taar gaabm se ɔɔ tɔɔd tɔɔy ɔɔ: «Gaabm se, k'tɔɔliŋ naatn!»

25 Ɔɔ ken maam jaay m'booy metn taariŋ se, m'ɔŋiŋ naan se tuj te diŋm jaay 'kaasn j'ansiŋ tɔɔl ro ki eyo. Num gaŋ naan mala taad ɔɔ j'ansiŋ ɓaa naan Gaar magal ken inŋ Rɔm ki dey se. Taa naan se ɓo, maam m'je m'aŋ kɔl gɔtn naane.

26 Num maam se, taar m'kɔŋ jaay m'raaŋ Gaar magal ken inŋ Rɔm ki se, m'ɔk eyo. Taa naan se ɓo, maam m'ɔkŋ m'ɓaansiŋo naanse ki ɔɔ ken tap tap se, naan naai Agripa ki, taa gaabm se jaay 'booyiŋkiga metn taariŋ num. Bin sum ɓo, amki kɔŋ metn taar ken maam m'raaŋ Gaar magal ken inŋ Rɔm ki se.

27 Ey num, ken debm dangay jaay j'ɔŋ te nakŋ ken naan tuj te ey se, j'aŋ kɔkŋ kɔl Rɔm ki j'ɔɔ di?»

26

*Pɔl taad metn taariŋ naan Gaar Agripa ki
(NJKN 9.1-30, 22.1-21)*

1 Gɔtn se, Gaar Agripa taad Pɔl ki ɔɔ: «Bɔrse j'ɔŋiga doobo 'taad metn taari.»

Naan ken se, Pɔl uun jiŋ raan tedden tɔɔse jaay baagden taadn metn taariŋa ɔɔ:

2 «Gaar Agripa, jaaki maam m'daar naani ki ara se, maakum raap aak eyo. Taa maam m'ɔk doobo gen taadn metn taargen Yaudge lee ɔkum mindum se.

³ Taa naai ɛ, 'jeele nakɲ bubdegen naade lee tɛda ute do taargen naade lee naaj do ki se. Taa naan se ɓo, maam m'eemi nɔɔ mɛti ki ɔɔ udum bi do taar ken maam m'ai taad se.

⁴ «'Booy m'ai taada: Yaudge paac se 'jeeluma taa maam ɛ m'teep daande ki Jeruzalem ki ara.

⁵ Do dɔkiɲ tap ɓo, naade 'jeeluma, maam se m'uun doobm *Parizigen tɛdiɲ ɔɲɲ dɛn se. Naade se jeele ken naade je kic ɓo am tɛdn saadumge.

⁶ Jaaki jaay k'l'ɔk k'ɓaansumo ɓɔtn kɔɲɲ bɔɔɔ ki se, taa maam m'ɔndga kɔnd dom do nakge tun *Raa taado bubjege tu ɔɔ utu ajeki ked se.

⁷ Taa naan se ɓo, taa beejegen sik-kaar-di se eem Raa nɔɔɔ katara; taa naade ɔnd dode ɔɔ utu kɔɲ nakgen ken Raa taad ɔɔ utu ajeki ked se. Bin ɓo Gaar Agripa, maam kic m'ɔnd dom do nakge tun se kici, ɔɔ taa naan se ɓo, Yaudge lee ɔkum mindum se.

⁸ Bin num, ɓɛn di jaay naase Yaudge ɔɔki Raa se 'kɔɲ dur jeegen ooyga kooy ey se?

⁹ «Deere, maam kic maakɲ saapum ki se, ute doobm gay kic ɓo m'do do m'je ro Isan kɔd Nazaret se se 'tɛdn ɓɔɔ.

¹⁰ Kɛse ɓo nakɲ ken maam m'tɛdo Jeruzalem ki. Naan ken se, *magalgen ɓɛn jee tɛdn sɛrke Raage tu se ɓo, undumo kulu ɔɔ maam se, jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, jeege dɛna ken m'tɔk m'ɔmbdeno dangay ki. Ɔɔ ken naade jaay dɔɔk taarde ɓɛn tɔɔde ɛ, maam kic m'took ute naade.

¹¹ Maam m'lee m'dabarde maakɲ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se. Ɔɔtn se maam m'tɛdde ute taa tɔɔɓɔ. M'je naade an rɛsn ute doobm Isa se. Maakum jaay taarum dode ki se, ɔlum bini m'ɓaa m'dabarden maakɲ gɛgɛrge tun ken maakɲ taa naan Yaudge te eyo kici.»

¹² Tɛr Pɔl taad Agripa ki ɔɔ: «Taa naan se ɓo, ɓii kalan *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu se, ɔlum ɔɔ m'ɓaa Damas ki ɓɛn ɓaa tɔkɲ jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken ɓɔtn naane se.

¹³ Gaar Agripa, ken maam m'utu m'ɓaa ɓaa doob ki jaay kaada aan katara ki se, maam m'aak poodo raap lak lak iino maakɲ raa ki. Ɔɔ poodn se, raap cir kaada, ɓaado deebje maam j'utu jee k'ɓaa ɓaa doob ki tel se.

¹⁴ Ɔɔtn se, naaje paac k'si naan ki ɔɔ maam m'booy mind deba taadum ute taar naan Yaudge ɔɔ: «Sɔl, Sɔl, naai 'dabarum tap ɓo taa di? Kɛse naai 'dabar roi cɛrɛ aan ɓɔɔ maal ken ɔɲ roɲ meliɲ dabariɲ ute mɛmɛye se*.»

¹⁵ Maam m'tɔnd mɛtiɲ m'ɔɔ: «Mɛluma, naai tap ɓo nanja?» Ɔɔ Mɛljege tɛrlum ɔɔ: «Maam ɓo Isan ken naai 'lee dabariɲ se.

* 26:14 Mɛmɛye se, maal k'dɔɔkɲ ro duwal sind ki.

16 Num gōti ki se, iin daaraan. Maam m'teeco naani ki se, m'beer m'boodi taa am tedn debm tedn naabuma. Jaaki, m'teeciga naani ki naai aakunga ute kaami se, maam m'utu m'teeco naani ki bo m'ai taadn nakgen kuuy daala.

17 Yaudge ute jeege Yaudge eyo ken maam m'oli gotde ki se, maam m'ai kaaj jide ki.

18 Maam m'oli gotde ki se taa ade koodn kaamde 'kaaka. Ute naan se jaay bo, naade ade teecn maakn got ken ood se, bo ade baa got ken wooro. Jo naade ade teecn maakn ji *Bubm sitange tu bo 'baa gotn Raa ki taa Raa se aden tool *kusiindege bo naade kon bedde ute jee Raagen *salal se taa naade aalga maakde do maam ki.»

19 «Taa naan se bo Gaar Agripa, nakn Raa teeco naanum ki jaay taadum m'aakin ute kaamum se, maam m'on m'baate te eyo num m'tookga do ki.

20 Gan booyo deet deet se, maam m'taado taar Raa jeege tun Damas ki bo jeege tun Jeruzalem ki bo m'taad m'doodo jeege tun taa naan Yaudge tu paac bo ter m'taaddega jeege tun Yaudge eyo se kici. M'taadden m'bo, k'terl kingde bo j'aal maakde do Raa ki bo k'tednakgen jiga ken 'taadn jeege tu bo naade se 'terlga kingde.

21 Taa naan se bo, Yaudgen kandum se okum daan boor *Bee Raa ki bo naade je am toolo.

22 Ute naan se kic bo, bini jaaki, Raa utu boobum boobo bo maam m'utu m'taad taad taarin ken *Musa ute jee taad taar teeco taar Raa ki do dokiina taado bo 'tedga num al-Masi utu ade baa se. Kese bo taar ken maam lee taad naan jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki ey kici. Kese bo taaruma,

23 m'bo: al-Masi se dabarga bo naan ooyga bo maakn jeege tun ooyga kooy se, naan bo debm ken duro deet daan yoge tu bo naan bo debm ken woor goto Yaudge tu bo jeege tun Yaudge eyo kici.»

Pal taad taara Gaar Agripa ki bo n'aal maakin do Isa ki

24 Ken Pal jaay utu taad taad metn taarin sum bo, Pestusn ken magal taa naan gotn ese se uun mindin raan deekin bo: «Beer Pal, naai se debm derle bo jeel nakgen ken naai ok se, biga doi.»

25 Gotn se Pal terlin bo: «Jaamus, maam se, dom bi te eyo. Taargen maam m'taad se, taargen met ki bo ken ute doobiina.

26 Jo Gaar Agripa se le, nakgen deel se naan jeel metina. Taa naan se bo, maam m'taad naanin ki kic bo m'beer ey se; naan se maam m'jeele, nakgen maam m'taad se le, ken naan jeel metin ey se goto. Taa nakgen deel boorse ese se le jeege paac booyinga.

27 Gaar Agripa, taar jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dakin se, tap bo naai 'took do ki la? Maam m'jeele, naai se 'tookj do taardege tu se.»

28 Gōtn se Gaar Agripa terlin ɔ: «Ute taari se, naai saap ɔ bin sum bo, naai 'naar am tɛdum m'tɛdn debm *al-Masi bin aa!»

29 Pɔl terlin ɔ: «Ken borse lo tɛdga jaayo, maam se m'tɔnd metn Raa. Naai ute jeegen borse ing 'booyki taar maam m'ing m'taadsen se, m'je aki tɛdn aan gɔɔ maama. Naɔo nakj maam m'je 'kaan dose ki ey se, zinzir ken k'dɔɔkj sum se sum.»

30 Ken Pɔl jaay taad nanj taarin sum se, gōtn se Gaar Agripa, magal taa naan gōtn ese, Berenis, ɔ jee ing ute naade gōtn ese se, paac se iin ɔn gōtn ese.

31 Ken naade jaay iik tɔɔk cɛɛs ki se, naade taad ute naapa ɔ: «Gaabm se ɛ, naan tuj te dim ken an kaasn jaay j'an tɔɔlo lo j'an kɔkj dangay ki eyo.»

32 Gōtn se, Agripa taad Pestus ki ɔ: «Ken gaabm se jaay taad te ɔ j'an baa gōtn Sezar ki ey num, naai an kɔɔdn kɔlo.»

27

*Pɔlj'ɔlin baa *Rɔm ki (2Kɔr 11.25-26)*

1 Naan ken se, Pestus uun doa ɔ j'ajen kɔl taa naan Itali ki ute markaba. Gōtn se Pɔl ute jee dangaygen kuuy se, naan ɔnden kaam ji magal asgar kalan bini k'danjin Julius. Naan se, maakj magalge tun gen dɔɔl asgargen gen Sezar Ogusta.

2 Markabm j'ookj maak ki se, iino gɛgɛr ken Adramit ki. ɔ naan se baa baa maakj gɛgɛrge tun taa baar ken taa naan Azi ki. Gōtn se, naaje j'iin k'baa. ɔ maakj markab ken ese se, Aristarkus kɔd Masedoan ken iino maakj gɛgɛr ken Tesalonik ki se kic, utu te naaje.

3 Metbeenki se, naaje j'aan maakj gɛgɛr ken Sidɔn ki ɔ aan gɔɔ Julius ro Pɔl ki naan bɛɛ dey se, naan ɔnin doobo gen baa kaakj medinge, taa naade aɔo kɛdn nakj ken an noogo.

4 Ken naaje jaay j'iin j'ɔn Sidɔn se, naaje j'aal gɔɔr ute do jen taa baar gen Sipir, taa ajen gaasn kuulu. Ey num kuulu se, ɔl deeb doje ki.

5 Gōtn se, naaje j'ɔmb k'gaan baar ken taa naan Silisi ute gen taa naan Pampili ɔ naaje k'j'aan maakj gɛgɛr ken k'danjin Mira ken taa naan Lisi ki.

6 Ken naaje jaay j'aan gōtn ese se, magal asgarge se, ɔn markaba ken iino maakj gɛgɛr ken Alekzandri ki ɔ ken baa baa taa naan Itali ki. Gōtn se, naan tɔs ɔmbje maak ki.

7 Bii kando kando se, markabje se ɔn an den eyo, kɔr jaay j'aan maakj gɛgɛr ken Sinid ki se, naaje k'dabarga dena.

Anum, aan gəo kuulu ɛ ɔl deeb doje ki se, gaasje gen ɓaa ute naanje. Naaje j'aalo cee ool kooy ken k'danin Salomone gen ɓaa kon geger Kret ki ken maane ɔl gurugin se, taa ajen gaasn kuulu.

⁸ Ken naaje k'ɓaa ɓaa se kic ɓo, k'ɓaa ute dubar. Bini j'aan got ken markabge lee daarni gotn se k'danin gotn *daar markabgen* beɛ. Naan se cee geger ken k'danin Lazaya se.

⁹ Naaje k'ɓaa ɓaa se k'tedga doob ki ɓii dena ɔɔ kaad ken se, Laa Yaudgen lee eem *Raa taa aden tɔɔl *kusiɗde se* kic ɓo, deelga. Kaad ken ese se, maan baar ki se tood kaam kalan eyo. ɔɔ markab se ɛ 'kon komb gaan baar eyo. Taa naan se ɓo Pɔl taadden ɔɔ:

¹⁰ «Medumge, 'booyki. Baa mertjege se, maam m'aakin utu 'tedn aak kusu, taa markaba ute nakgen maak ki paac se denin utu kutu, ɔɔ ken ted te beɛ eyo se, naajege kic j'utu j'aki kutu.»

¹¹ Gan magal asgar Romege se, uun taar debm tuur markabm ute gen mel markabge se cir gen taar Pɔl.

¹² Ken aanga kaadn kuul ki num, gotn daar markabm ese se, jig eyo. Taa naan se ɓo, jee maakn markab ken ute denin se, naade taad ɔɔ: «J'iin j'onki gotn ese. Beeki num, naaje j'aki ɓaa gotn daar markab ken k'danin Peniks se.» Kese ɓo gotn daar markabgen gen jee Kret ki. Gotn se sak kaam aak gotn kaada toocni ɔɔ naade se je king gotn naane se bini kaadn kuulu se 'deele.

Guduray doob do baar ki

¹³ Kuulu jaay iino do ji jeelje ki ɔɔ baag kol salal se, jee maakn markab ki taad ute naapa ɔɔ: «Kese ɓo nakn ken k'saapinkiro. Gotn mertjege se utu 'kaan kaama.» Gotn se maal magal ken naade lee daar markaba se, naade uuniɗo maakn maane ki se naata ɔɔ naade lee ɓaa ute jen baar ken taa naan Kret ki se.

¹⁴ Ken k'ɓaa cokɔ sum se, guduray k'danin *yurukila* se naar doobɔ makonɔ do ko Kretge tu ɔɔ baado aal doje ki.

¹⁵ Gotn se, guduray se baado uun markaba se ɔɔ jeenge se ɔɔ ok gaas te markaba se eyo ɔɔ gotn se, naaje j'on roje guduray tuun baanje.

¹⁶ Ken j'aan se, j'on gotɔ kaam kalan ɔɔ gotn se, maane ɔl gurugina ɔɔ naanja se k'danin Koda. Gotn se ɓo ken gaasjen guduray se, naaje se k'dabarga den jaay ɓo, markabm baatn ken lee naakje se, j'uun k'j'alin do markab ken magal se.

¹⁷ Gotn se jee markabge se booy maan jaay dook daap markabm magal se ute kolɔ, taa naade beer beere ɔɔ sam 'koocon do kees ken sak kaam aak Libi se. Taa naan se ɓo, kaagn ken naade dook jaay lee gakden markabde do baar ki se, naade

* 27:9 Aak Lb kon 16.

tuutiñ ɔniñ booy maan. Naan ken se, naade ɔñ kuulu ɓo tɔɔɔ ɓaanje.

¹⁸ Metbeenki se kic ɓo, guduray se ɔl tɛɔ daama ɔ tuun markaba se ɓaan kaam ara kaam ara. Taa naan se ɓo, jee markabge se, tɔs sin ute nakgen metiŋgen maakŋ markab ki se, maakŋ baar ki.

¹⁹ Bii k-mɔtɔge tu se, jee tuur markabge mala tɔs nakŋ ken naade lee tɛɔn naabm markaba se ɔ sin maakŋ baar ki.

²⁰ Daan bii kando kando se, kaada ute k-dijge se j'ɔŋ j'aakde eyo ɔ guduray se ɛ, ɔl tɛɔ daama. Taa naan se ɓo, naaje k'saap j'ɔɔ naaje se j'kɔŋ kaaj ey sum.

²¹ Naajen maakŋ markab ki se, j'ɔkga bii dɛna j'ɔs te eyo. Gɔtn se, Pɔl iin daar daande ki ɔ deekden ɔ: «Mɛɔdumge, 'booyki! Bɛɛki se, naase akiro 'booy kuun taar ken maam taadseno se. Bin se, naase akiro kiin kɔŋ Kret eyo. Ken taarum se jaay naase uunkiroga num, kaadn naane dim tap ɓo 'tuj eyo ɔ 'kiig eyo.

²² Bɔrse se, 'booyki m'asen taada: ɔkki maakse tɔɔgɔ, taa maakse ki se, nam kalan tap ɓo 'kut eyo. Num markaba kalin ki sum ɓo, utu 'kutu.

²³ Ken ɔlum jaay m'taad bin se, taa maakŋ nɔɔr ken deel se, Mɛlum Raa ken maam m'lee m'eemiñ se, ɔlo kɔɔɔn kalan ɓaado teɛ naanum ki.

²⁴ ɔ naan taadum ɔ: «Pɔl, ɔnte ɓeere! Deere, naai utu 'ɓaa naan Sezar ki se. Anum taa naai se, jee maakŋ markab ken ute naai paac se, Raa utu aden kaaja.»

²⁵ Taa naan se, mɛɔdumge, aayki kaamse! Maam se m'aal maakum do Raa ki ɔ m'jeele taar ken naan taadumga se, utu 'kaan gɔɔŋ ki.

²⁶ Naɓo 'jeelki, markabjege se utu 'kɔsn do jɛŋ ken kaam gam ɔ utu 'tɛɛɛɛ.»

Markaba ute nakiŋgen maak ki se paac utu

²⁷ Ken naaje k'do baar ken k'danjin Adriatik se, gɔtn guduray dɔɔɔ sum se ɔkga bii sik-kaar-ɔɔ ɔ guduray se, tuun ɓaanjen kaam ara kaam ara do baar ken se. Bii ken se aan daan nɔɔr ki se, jee markabge se saap ɔ j'aanga gɔɔr ute naanɔ.

²⁸ Taa naan se ɓo, naade dɔɔk maala taa kɔlki gen naam maane. Ken naade jaay undiñ se, ɔŋ maane se jɛrliñ aas keyɛ sik-dio ɔ tɛr naaje j'iik cɔkɔ se, naade undiñ daala 'dɔɔjiñ se, ɔŋiñ keyɛ sik-kaar-mii.

²⁹ Gɔtn se, naade ɓeere ɔkde se saap ɔ: «Sɔm, markaba se 'ɓaa kɔsn ro ko ken gam.» Taa naan se ɓo, naade tuun maalgen deer se ɔɔ ken naade lee daar markabde se ɓɔɔyde kaam mɔɔtn maakŋ maane ki. Gɔtn se, naade booy nun ki nun ki sum ɓo gɔtɔ aden kiipi.

³⁰ Gan jee markabge se uun booy maan markabm baatn ken lee naakde se do naade taaf jeege tu do: «Naaje se k'baa booy nakn ken k'lee k'daar markaba se maan.» Gan naade nakde raaye. Naade se je bo 'kaan kon markaba se.

³¹ Gotn se, magal asgarge ute asgaringe se Pol taadden do: «Ken jee se jaay ondeki booy onga markaba se num, berε, naase se aki kon kaaj eyo.»

³² Taa naan se bo, asgarge se gaan ute kol ken k'dookn markabm baat se, do naade onin baa do baar ki kalin ki.

³³ Ken naade jaay booy booy nun ki sum bo goto kiip se, Pol taadden do: «J'aay kaamde, j'os dim! Jo borse j'akkiga gii sik-kaar-soo se, naase oski te dim eyo do ingki bo uunki kuun nirlse sum. Maakn giige tun ese se, dim tap bo naase os naamki te eyo.

³⁴ Borse, 'booyki m'dejse, oski jaay anki kon togo taa maakse ki se, nam tap bo kalan, 'kut eyo.»

³⁵ Ken naan jaay taaf nan taarin se, naan uun mappa jin ki do toom Raa naan jeege tun gotn ese, jaay bo naan dupina do baag kos.

³⁶ Ken naade jaay aak Pol os sum se, gotn se naade nirlde baado kaadde ki do naade kic baag kos.

³⁷ Maakn markab ki se, naaje k'jeege kaar-dio-ute-sik-cili-kaar-mεε.

³⁸ Ken naade jaay os aasde se, gem ken dop maakn markab ki se kic bo, naade sin naatn maakn baar ki, taa markaba se aden 'koom cεεε.

Jeegen maakn markab ki se paac nam kalan tap bo ut eyo

³⁹ Ken goto jaay iip se, jee markabge se aak naanja naande ki, nabo naade jeel got eyo. Gan naade aak taa jen baar ken ok doobm ken maane baadoga num doy end maak ki se, gotn se, naade saap do: «Bεεki num, naaje j'daar markabje gotn ese.»

⁴⁰ Gotn se, naade gaan ute kol nakn ken lee gakde markabde do baar ki se do nakgen se le naade onde maakn baar ki. Naan ken se, kaaggen naade lee toon markaba se le, naade tuutina do gotn se, naade uun dook raan kal ken kuulu tedinga num lee tood markaba se, taa kuulu se, aden toon kol do kees ken taar baar ki se.

⁴¹ Ken naade jaay aan goto kaam kalan se, naade baa os dode do kees ken maakn maane ki do naan markabde se baa end neb maakn kees ken ese. Gotn se, kuulu ol makon se, uuno maane baado ond terεcin ute metn markaba se naatn.

⁴² Ken asgarge jaay aak markaba terεc sum se, naade je an tool ute jee dangaye se, taa naade beer do som maakde ki se, deb kalan 'kaan kot.

⁴³ Aan gɔɔ magal asgarge je kaajn Pɔl se, taad asgarge tu ɔɔ j'ɔnte tɛdn naan se. Gɔtn se, naan taad jee danɔayge tu ɔɔ: «Jee jeel maane se, k'j'ɔmb k'teec k'deel deete.»

⁴⁴ Tɛr naan taad jeege tun kuuy se ɔɔ: «Jee mɛtinge se 'tɔkki kaagn markaba se ɔɔ kɛngen kuuy se ɛ, 'tɔkki nakɔ markabm kɛn tɛrɛcga tɛrɛc se ɔɔ ɔkki mɛtn jeegeen jeel maane se.» Ute naan se ɔɔ, tɛd jeege paac aan do jɛɔ ki ute lapia.

28

Pɔl aan maakɔ naan kɛn baar ɔl gurugiɔna ɔɔ naan se k'danɔɔn Malti

¹ Kɛn naaje jaay j'aan do jɛɔ ki sum se, k'taadɔen j'ɔɔ: «Naan baar ɔl gurugiɔn se, roɔn Malti.»

² Jee naanɔen gɔtn ese se, naade dɔɔd ɔkɔje jiga. Aan gɔɔ maane ɛ eef keede ɔɔ kuulu kic ɛ ɔɔn dɛn se, gɔtn se naade ɔaado tuuyɔen poodo taa k'riibi.

³ Naan kɛn se, Pɔl tɔso ciiri gɛn ɔaa kɔmb poodn se; gaɔn gɔtn se, wɔɔɔ jaay naam poodo se, teec ɔaado teel ji Pɔl ki.

⁴ Kɛn jee se jaay aak wɔɔɔn teel ji Pɔl ki se, naade taad ute naapa ɔɔ: «Gaabm se, debm tɔɔl jeege dɛer dɛer. Ey num, kɛn naan aajga kaaj dɛl dɛl maakɔ baar ki se, ute naan se kic ɔɔ, *Raa kɛn tɛd naka ute dɔobin se, ɔɔn te eyo utu an tɔɔɔ.»

⁵ Gɔtn se, Pɔl siik jinɔna ɔɔ und ute wɔɔɔ se maakɔ pood ki ɔɔ naan naam gɔtin gam tap ɔɔ ɔɔn eyo.

⁶ Jee se inɔ aak kaama ɔɔ nun ki jin se 'koopo ey ɛ 'naar kaal koocɔn 'kooyo. Gaɔn kɛn naade inɔ aak kaam bini jaay aak dɛm tɛdin ey se, gɔtn se naade baag taadn ɔɔ: «Bin eyo! Gaabm se, tɛdn raa ɛ daam.»

⁷ Cɛɛ gɔt kɛn ese, gaaba kalan k'danɔɔn Publius, naan se ɔk gɔtɔ. Naan ɔɔ, magal deet deet gɛn maakɔ naan gɔtn ese ɔɔ gaabm se, dɔɔd ɔkɔje jiga beɛn ki, gɛn ɔii mɔtɔ.

⁸ Anum bubm Publius se tood tood danɔal ki; naan kɔɔnɔ ɔɔ roɔn ɔɔnɔ ɔɔ roɔn mooso. Gɔtn se, Pɔl ɔaa aakiɔna ɔɔ tɔndin mɛtn Raa, ɔndin jin don ki ɔɔ dɛin lapia.

⁹ Kɛn jee Malti ki jaay booy se, jee kɔɔndege se ɔaado gɔtn Pɔl ki ɔɔ naade kic paac ɔn lapia.

¹⁰ Gɔtn se, naade aalje maak ki ɔɔ ɔkɔje ɔɔnɔ ɔɔ kaad kɛn naaje jaay k'j'iin k'ɔaa ɔaa se, naade dɛɔen nakgen kɛn ajen kaasn gɛn ɔaa mɛrtje.

*Pɔl ɔaa *Rɔm ki
(Rm 1.9-15)*

¹¹ Maakɔ Malt ki se, naaje k'tinɔ laapa mɔtɔ, jaay ɔɔ k'j'iin k'ɔaa. Kɛn naaje k'ɔaa ɔaa se, j'ook maakɔ markab kɛn iinɔ maakɔ gɛgɛr kɛn Aleksandri ki. Markabm se roɔn raa rɔnɔge ɔɔ kaadn kuul ki se, naan tinɔ Malti ki.

12 Naaje j'omb k'gaan k'baa maakŋ geger ken Sirakuz ki ɔ gɔtn se naaje j'ok bii mɔtɔ.

13 Ken naaje jaay k'j'iin gɔtn ese se, j'aal gɔr ute taa baar, bini j'aan maakŋ geger ken k'danin Regio. Metbeenki se, kuulu dɔɔɔ metje ki ɔljen daan bii di sum 60, naaje j'aan maakŋ geger ken Puzol ki.

14 Gɔtn se, naaje k'baa k'je k'j'ɔŋ genaagen doobm Isa *al-Masi ki ɔ naade dan baanje beedege tu ɔ naaje k'ting bii cili ute naade, jaay 60 k'j'iin k'baa ute jeje maakŋ geger ken Rɔm ki.

15 Ken genaagen doobm Isa al-Masi ken Rɔm ki jaay booy ɔ naaje j'utu k'baado se, jee metinge baado dɔɔɔjen suuk ken k'danin Apius. Ɔ jee kuuy se baado dɔɔɔjen maakŋ naan ken ɔk bee toodn mertge mɔtɔ se. Ken Pɔl jaay aakde se, edin kaay kaama ɔ gɔtn se naan tɔɔm Raa.

16 Ken naaje jaay j'aan Rɔm ki sum se, Pɔl se naade ɔŋin baa je ɔŋ bea ɔ bee naan ing maak ki se ɔg kɔgɔ ɔ gɔtn se naan baa ing maak ki ute asgargen lee bɔɔbin se.

Pɔl taad taar Isa al-Masi jeege tun *Rɔm ki

17 Ken jaay k'ted bii mɔtɔ sum se, Pɔl ɔl k'daninɔ magal Yaudgen ing gɔtn ese. Naade jaay baado tus sum se, gɔtn se Pɔl taadden ɔ: «Genaamge, jeejege se, maam m'tujden te dim eyo ɔ nakŋ bubjegen ken lee ted se kic le, maam m'taad te taar dim ing kus ro ki eyo. Ute naan se kic 60, m'baa Jeruzalem ki sum 60, Yaudge iij-ɔkumo ɔ ɔlum ji Rɔmege tu ɔ maam m'taad te taar dim ing kus rode ki eyo.

18 Gan ken Rɔmege jaay tɔnd metum sum se, ey num, naade je am kɔɔdn kɔɔ, taa naade se, ɔŋ te nakŋ ken maam m'tujnga jaay am kaasn gen tɔlum eyo.

19 Ute naan se kic 60, Yaudge ɔnum eyo. Taa naan se 60, m'ɔ maam se, ɔŋ j'am baa gɔtn Sezar ki 60, am baa kaakŋ metn taaruma ɔ maam le m'je sakakŋ jeemge eyo.

20 Taa naan se 60 m'ɔl k'baa k'danseno ɔ maam je m'taadn ute naase. 'Jeelki jaaki jaay k'dɔɔkum ute zinziiri se, taa maam m'aal maakum do deb ken gaan *Israelge paac utu ing aak kaamin se.»

21 Gɔtn se naade terlin ɔ: «Taa naai se, jee taa naan Jude ki se, ɔŋ raanjen te maktub eyo. Ɔ maakŋ genaage tun baado gɔtn ara ki se kic le, nam tap 60 ɔŋ taadjen te metn taari eyo ɔ naaje le k'booy te taar ing kus roi ki eyo.

22 Num borse se, naaje k'je naai malin 60 ajen taadn metn taari se, taa doobm ken naai uun se le, naaje k'jeele gɔtɔ baa se paac jeege lee ul taara ro ki.»

23 Gɔtn se, naade gaanin biia. Ken bii naade gaanin jaay aas se, naade baado jeege den cir ken deete, ɔŋ Pɔl been ki. Gɔtn se,

Pəl uun meṭn taara taṅṅin se taadden bini aan teḡer ḳ, ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ḳ ute taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki ken raanjo do dakin se, naan taadden meṭn taar *maakḡ Gaar Raa ute meṭn taar Isa se. Gətn se naan taaddesin ute tḳḳin paac, naan je naade 'tookḡ do taar ken se.

²⁴ Anum, jee meṭinge se took do taarin ki se, gan jee kuuy se le, baate tooko.

²⁵ Ken Pəl aakde naade taarde ḳk meṭn naap eyo, jaay iinḡ baḳ baḳ se, taadden ḳḳ: «Taar ken *Nirl Salal jaay ḳl debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado do dakinḡ bubsege tu se, taar se meṭ ki.

²⁶ Naan deek Ezayi ki ḳḳ: *'Baa ḳḡ jee se taadden ḳḳ: Naase utu aki booy ute bise, nabo aki booy kḳk eyo ḳḳ utu aki kaakḡ ute kaamse nabo aki kaakḡ kḳk eyo.*

²⁷ *Taa jee se le, taara end dode ki ey sum*

ḳḳ naade le tolga kamba bide ki ḳḳ turumga kaamde.

Ey num, naade se ḳk kaam ken an kaaka ḳḳ ḳk bi ken an booyo ḳḳ ḳk maakḡ ken an kḳḳḡ taara se.

Ute naan se, naade ade kḳḳḡ terl gətn maam Raa ki ḳḳ maam m'utu m'aden kaaja.»

²⁸ Ter Pəl taadden ḳḳ: «'Jeelki taar ken ed kaajḡ ese se, Raa ḳl k'baanḡa taadn jeege tun Yaudge eyo ḳḳ naade se utu 'booy kuunu.»

²⁹ [Yaudge jaay booy taar ken Pəl taadden se, naade teec teec se naaj ul taara ute naapa.]*

³⁰ Pəl ting baara dio maakḡ bee ken naan mala lee ḳḳ se. Jeege dena baado lee aakiḡa ḳḳ naan ḳkden jiga.

³¹ Naan taadden meṭn taar maakḡ Gaar Raa ḳḳ dooyden meṭn taar Meljege Isa *al-Masi se ute maraadiḡa beer eyo.

* **28:29** Taar se, maakḡ Kitapge tun do dakin se, meṭinge maakde ki se gəto.

Maktubm ken Pəl raanin̄ jeege tun Rəm ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanin̄ jeege tun Rəm ki

Pəl raan maktubm ara se jee al-Masige tun Rəm ki kaaf ken se naan̄ ingo mertε gen k-mətoge naḅo ɔŋ aan te Rəm ki eyo. Metn taar ken naan̄ raan̄ ɔlden se, naan̄ je aden kaal bide ki taa naan̄ je ḅaa gətde ki ɔ taadden metn taar ken naan̄ 'ḅaa dooy jee al-Masigen maakŋ geger ken Rəm ki. Maktubm ken Pəl raan̄ jeege tun Rəm ki se, naan̄ taad tək metn taar Raa jeege tu paac paac. Maakŋ taaringe tun paac paac se, naan̄ tumin̄ do ko taar ken ɔ: jikilimgen jaay Raa aakde aakin̄ bεε naanin̄ ki se, jee ken took aal maakde doŋ ki ɔ ute kaal maakŋ ese se ḅo, aasga sum (koŋ 1.17). Maakŋ taarge tun naan̄ dooyde se, naan̄ gaanin̄ gətɔ kaam mətɔ: Ken deet deet se (koŋ 1-8), naan̄ taad təkde metn taar jee ken tooko do ko taarge tun ken Yaudge ing do ki ute daan jee ken took aal maakde do Isa al-Masi ki. Gen k-dige se (koŋ 9-11), naan̄ taad tək metn taar gaan Israelge ute daan jee aal maakde do Isa ki. Gen k-mətoge tu se (koŋ 12-15), naan̄ taad tək metn taar king jee Isa al-Masige naan̄ Raa ki ɔ naan̄ jeege tu. Do taar tɔolin̄ ki se (koŋ 16), Pəl tedga tɔse jeege tu dena.

*Pəl raan̄ ɔl tɔasin̄ jee Raage tun maakŋ geger ken *Rəm ki*

¹ Ken ara maam Pəl m'ḅul Isa al-Masi ḅo m'raan̄sen maktubm se. Maam se *Raa ḅo tedum m'ted *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi ɔ bεε ɔɔdum se, taa m'taadn̄ Labar Jigan gen Raa se jeege tu.

² Labar Jigan ese se do dakin̄ tap ḅo, Raa taadoga taad jeege tun taad taar teeco taarin̄ ki ɔ taar ese se naade raan̄inoga raan̄a maakŋ Kitapm Raa ki.

³ Labar Jigan ese se taad te Goonin̄ Isa ɔ Goonin̄ jaay uuno ro debkilimi se, teeco maakŋ metjil Gaar *Daud ki.

⁴ ɔ ken Raa jaay durino daan yoge tu se, *Nirl Salal taad tɔogŋ Isa jeege tu tal ɔ naan̄ Goon Raa ɔ naan̄ ḅo Isa *al-Masi, ken Meljege se.

⁵ Ute Isa se, Raa tedjenkiga bεε ɔ m'tedga debm kaan̄ naabm Isa al-Masi gen taadn̄ taarin̄ jeege tun paacŋ ken Yaudge eyo taa naade tookŋ kaal maakde doŋ ki ɔ king do taarin̄ ki ɔ an̄ *nookŋ roŋa.

6 Ɔo naasen ken Raa danſeno 'tedkiga gen Isa al-Masi se, naase kic 6o metn naade.

7 Maktubm se, maam m'raanſen naasen ken ingki maakŋ gegeŋ ken Rōm ki, ken Raa jese Ɔo danſe se taa aki tedn jee naange. Ɔn Bubjege Raa Ɔo Meljege Isa al-Masi asen tedn beede Ɔo asen kedn lapia.

*Ɔolje 6aa kaakŋ genaagen *Rōm ki
(Rm 15.23-32)*

8 Deet deet se, maam m'tōm Raa ute doobm Isa *al-Masi, taa naase paac. 'Jeelki gōto 6aa se paac, jeege Ɔon maan gen kaal maaksen naase aalki do Isa ki se.

9 Deere, Raa se jeele taar maam m'taad se taar met ki. Maam m'tedn naabiŋ ute maakŋ kalan gen taadn Labar Jigan gen Gooniŋ se jeege tu, Ɔo 6ii-raa, maam m'saap dose ki.

10 Daayum maam m'tōnd metn Raa taa ken naan jaay je num, am kōdn doobo m'utu m'6aa gōtse ki.

11 Deere, maam se m'je ute maakum paac m'asen 6aa kaaka, taa nakŋ ken *Nirl Salal edum se, j'anŋi 6aa nigŋ ute naapa. Ɔo ute naan se jaay, naase aki tedn jee tōgŋ naan Raa ki.

12 Tapki num, ken m'je m'6aa gōtse ki se, taa j'aki 6aa kedn kaay kaama naapge tu, taa kaal maakŋ naase se am kedn kaay kaama Ɔo kaal maakŋ maam le, asen kedn kaay kaama naase ki kici.

13 Genaaŋge, m'je naase aki jeele, maam se m'saap m'Ɔo daayum m'6aa gōtse ki, nabo 6orse kic Raa Ɔodum te doob eyo. Aan gōo maam m'lee m'ted naaba gōtn jeege tun Yaudge ey ken gōto 6aa se paac jaay aan kaama se, m'je gōtn naase kic 'kaan kaama bin kici.

14 Naabm ken Raa je Ɔo m'an tedn tak se taa m'6aa taadn taariŋ jeege tun kaamde Ɔod aakga kaaka Ɔo jeege tun kaamde Ɔod aak te eyo. M'6aa gōtn jeege tun dooyga dooyo Ɔo kengen paacŋ dooy te ey se kici.

15 Taa naan se, maam m'je m'asen 6aa taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi naase ken ingki maakŋ gegeŋ ken Rōm ki se kici.

Ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi se 6o Raa aaj jeege

16 Maam se Ɔokōn tōolum eyo do Labar Jigan gen Isa al-Masi ki, taa naan se tōgŋ Raa mala. Ɔo debm jaay aal maakiŋ do naan ki se, Raa an kaaja: taar se, deet deet se k'taadn Yaudge tu Ɔo ter k'taadn jeege tun 6aa se paac kici.

17 Labar Jigan ese 6o, taad jeege tu ute doobm gay jaay 6o Raa 'tedn jikilimge aak be naaniŋ ki. Ɔo Raa tedn naan se, ute kaal maakŋ do Isa ki kaliŋ ki sum, do kupm met ki bini do taar tōliŋ ki. Taa naan se 6o Kitapm Raa taad Ɔo: *Debm ken*

ted nakge ute doobin se bo 'kən kaaja taa naan aalga maakin do Raa ki.*

Jeege paac ək tuju naan Raa ki

¹⁸ Deere, 'booyki m'asen taada: Raa maakn raa ki se taad maak-taarin do jeege tun ted nakgen jig eyo ə aalin maak ki eyo. Ute nakgen *kusiñ ken naade lee ted se, naade gaas jeege gen jeel taar met ki.

¹⁹ Ey num nakn ken j'an kaakn jeel Raa se, naan teddesinga toodga tal. Nakgen se Raa mala bo teddesin toodga tal.

²⁰ Anum Raa se, 6ii kalan nam aakin te eyo. Num ute kaal ken naan aal dunia ə ute nakgen naan ted paac se, ute metekde se, kese jikilimge an kən kaakn jeele, naan bo Raa, naan ting gen daayum ə təəgin kic ting gen daayum. Taa naan se bo, naade kən taar ken naade an kən kəədn dode eyo.

²¹ Ey num naade se jeel Raa, nabo baate *nookina ə baate təəmin aan gəə ken, bəeki num, jeege an lee ted se. Num gan naade se le jee derlge ə jeel dim eyo, ə naade ing bo gen saapm do nakge tun ren ren sum.

²² Naade se jee derlge num naade tedn rode aan gəə jee jeel-taara,

²³ ey num bəeki num, naade keem Raa ken ting gen daayum ute nookin se. Num gan naade cəəcə nakgen tec jikilimge, yeelge, daagen jedege səə səə ute kuurgen erg kerg se bo, naade lee erg naande ki ə lee eemde.

²⁴ Taa naan se bo kusiñ ken naade ted ən ey se bo, Raa ənde maakn kusiñde ki, gen tedn nakgen kusiñ gəə ken naade maakde jea. Bin bo naade tuj rode ə əl rode maakn səkən ki.

²⁵ Taar met ken gen Raa se, naade resina ə naade uun taar-kəəbo bo ciri. Naade lee erg naan nakge tun Raa aalo ə lee eemde. Num gan naade baate kergn naan Raa ken Məl Kaal nakge naan ken, bəeki num, jeege paac daayum lee təəmin se. *Amin.

²⁶ Taa nakn jig ey ken naade ted se bo, Raa ənde gen tedn nakn səkənge. Ey num mendge se lee tood ute gaabdege, num gan naade terlin mendge bo lee tood ute naapa.

²⁷ Ɔ gaabge kic lee ted bini. Naade ən mendge ə je bo 6aa lee toodn ute naapa. Naade ted nakn səkənge. Taa naan se bo kusiñ ken naade lee ted se, nakn ən lee aan dode ki.

²⁸ Aan gəə naade baate je jeel Raa se, Raa kic bo ənde ute maak-saapdegen jig ey se ə naade lee ted nakgen kusiñ 6aa ute naande, bin jaay naade lee ted nakgen gen ted ey se.

²⁹ Naade maakde dooc ute kusiña: naade lee ted nakn ute doobin eyo, naade tuj 6aa ute naande, ted jee tamage ə ted nakgen kusiña, dən nakn jeege, təəl jeege, mooy ute jeege, aan

* 1:17 Aak Aab 2.4.

jeege dala, naade ted nakn ken maakde jea do taad taargen ing kus ro jeege tu,

³⁰ naade lee doo jeege, je Raa eyo, naade naaj jeege, magal rode, ted jee koonge, alde bo je doobm gen tedn kusin jeege tu, took taar bubdege ute kendege eyo,

³¹ naade se jee tooj eyo, jee tuj ornde, naade je jeege eyo do eej do jeege tu ey kici.

³² Jee se jeel boor ken Raa utu kojn do jeege tu ute doobin se, taa Raa taadga taad do: jee tedn nakgen bin se, beeki num, j'aden tooo. Do ute naan se kic bo, naade ing bo gen tedn nakgen se. Naade bo lee tedn sum eyo, num gan maakde raap sakan do jeege tun lee ted nakgen kusin se kici.

2

**Raa utu kojn booro do jeege tu ute doobina
(Mt 7.1-5; Jak 2.12-13)*

¹ Bin se, naai ken 'lee oj booro do jeege tun kuuy se, 'jeele naan Raa ki se, naai 'kon koodn doi eyo. Taa nakn naai 'taad jeege tu do onte tedn se, naai kic 'lee tedina. Anum bin se, taari mala bo ai kutu.

² Deere, k'jeelki, jee ken lee ted nakgen bin se, Raa utu aden kojn booro dode ki ute ken met ki.

³ Ken naai jaay aakga jeegegen tedga *kusin jaay 'lee ojde booro dode ki se, do kusin se naai 'lee tedn kic se, ken bin num, bii ken Raa kojn booro do jeege tu se, naai 'saap do 'kaan kotn ne?

⁴ Bin num Raa ken tedf bee den se, naan ted maakin deer roi ki do kerrel roi ki se, onte kaakin aan goo nakn cere. Naan tedf bee taa naai 'terl maaki don ki.

⁵ Gan naai le, debm do mongo do 'baate terl maaki. Bin se naai mala 'baano ute maak-taar Raa doi ki. Do 'jeele bii ken Raa utu kojn booro do jeege tu ute doobin se, naai booro utu 'kooon doi ki do utu 'dabar dena.

⁶ *'Jeele, nanja nanja kic bo, Raa an kedn bedin do naabin ken naan lee teda*.*

⁷ Jee ken aay kaamde do je nakn ken too Raa ki, naade je Raa bo aden tooo do aden *nooko do aden kedn *kaajn gen daayum. Kese bo nakn ken Raa utu aden keda kaad ken naade baa ting gen daayum ute naan se†.

⁸ Num gan jee metinge se ted jee taamooy Raage do je taar met ki eyo do on rode bo gen tedn nakgen ute doobin ey se, jee se, Raa maakin taarin dode ki, do naan utu aden dabara.

⁹ Deere, jee paacn ken lee ted nakgen kusin se, Raa utu aden dabar makon do aden koodn yeebde, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedn maak ki do jeegegen Yaudge ey se kici.

* 2:6 Aak KKR 62.12. † 2:7 Aak KKR 62.13.

10 Anum jee tɛd bɛɛ se, Raa aden kɛdn tɔɔsiŋa, aden nooko ɔɔ aden tɔɔmɔ: maakŋ jeege tun se, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tɛdn maak ki ɔɔ tɛr jeege Yaudge ey se kici.

11 Taa Raa se, naaŋ bɛɛr nam eyo.

12 Jee kɛn jeel Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ey se, kɛn naade jaay tɛdga kusina num, naade utu kutn naatn ɔɔ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se lɛ, naade ɔlde maak ki eyo. Num gan jee jeel Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, kɛn naade jaay tɛdga kusina num, Raa aden kojŋ bɔɔrɔ ute doobm Ko Taar ese se.

13 Debm jaay Raa aakiŋ naaniŋ ki debm daan ki se, debm kɛn lee booy Ko Taar naaŋ taada ɔɔ inŋ do ki. Num gan debm kɛn lee booy Ko Taar Raa taada ɔɔ inŋ do ki ey se, debm bin se Raa aakiŋ naaniŋ ki se debm daan ki eyo.

14 Jee kɛn Yaudge ey se, Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, naade jeeliŋ eyo. Nabo gɔtn metiŋ se, naade lee tɛd nakgen aan gɔɔ kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki taad jeege tu se. Kɛn naade jaay tɛd bin se, je taadn ɔɔ Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se utu maakde ki.

15 Kɛn naade jaay tɛd nakgen bin se, kese naade je taadn ɔɔ Ko Taar kɛn Raa taad se, Raa mala ɔo ɛddesiŋa kɛd maakde ki, taa naade jeel nakŋ kɛn naade je tɛda. Bin ɔo, maakde lee taadden taara, gɔtn metiŋ kɛn naade tɛdga kusin kic ɔo, naade jeele ɔɔ tɛdga bɛɛ kic lɛ, naade jeele.

16 Nakgen maam m'taadsen se, utu teecŋ toodn tal ɔii kɛn Raa ade kɔl Isa *al-Masi gen kojŋ bɔɔrɔ do jeege tu se. Nakgen jikilimge ɔyiŋ kɔy paac se, utu 'toodn tal. Taar kɛn maam m'taadsen se tec ute Labar Jigan kɛn maam m'taadsen metiŋ se.

Yaudge se ɔŋ took inŋ te do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se eyo

17 Num naai kɛn 'taad ɔɔ: «Maam se m'kɔd Yaud ɔɔ maam m'jeel *Ko Taar Raa» ɔɔ naai 'tɔɔm roi ɔɔ naai se debm Raa;

18 naai 'jeel nakŋ kɛn Raa maakiŋ jea, ɔɔ Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se taadiga ɔɔ naai 'jeel bɛɛr kuun nakŋ kɛn jiga.

19 Naai 'saap ɔɔ naai ɔo debm tɔɔd jee kaam-tɔɔkge ɔɔ naai ɔo gɔtn wɔɔr kɛn lee wɔɔr jeege maakiŋ gɔt kɛn ɔɔɔ.

20 Naai ɔɔ naai ɔo 'tɛdga debm dooy jeege jeel Ko Taar Raa eyo, ɔɔ 'tɛdga debm deŋŋ jeege je j'aden dooy teepm doobm Raa ki. ɔɔ ute doobm Raa se naai 'saap ɔɔ 'jeel nakge paac ɔɔ 'jeel taar met ki.

21 Anum, naai kɛn 'dooy jeege se, 'dooy ro naai malin jaayo. Naai 'taad jeege tu ɔɔ ɔnten 'boogki ɔɔ naai tap ɔo 'boogo.

22 Naai ɔɔ jeege ɔnten keesn mend jeege, ɔɔ naai 'lee ɛɛs mend jeege. Naai ɔo ɔɔd und nakgen k'cɔɔciŋ jaay jeege lee eemiŋ aan gɔɔ raa ɔɔ tɛr naai sum ɔo 'ɔaa tuun nakgen jiga jigan kɛn maakiŋ beedege tu se, naai ki.

23 Naai maaki raap sakan̄ taa naai ək Ko Taar ken Raa εdo Musa ki, num gan̄ naai se baate took̄j king do ki. Bin se, naai 'naaj ro Raa.

24 Taa nakgen bin se 6o, Kitap taad̄ ɔo: «*Taa naase Yaudge se 6o, jee ɔɔp 6aa se paac naaj Raa*‡.»

25 Ken naai jaay ing do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se, *kɔjn̄ pɔndi§ se ɔs aay naan Raa ki. Num ken naai jaay ing do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ey se, ken naai ɔjga kɔj pɔndɔ kic 6o kɔjn̄ pɔndi se aan gɔɔ nak̄j cεrε.

26 Ɔo debm ɔj te pɔnd ey jaay ing do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki jiga se, naan Raa ki se, naan̄ aan gɔɔ debm ken ɔjga kɔj pɔndɔ.

27 Ɔo naai ken j'ɔjiga kɔj pɔndɔ ɔɔ 'jeel Ko Taar Raa jaay ing do ki jig ey se, debm ken j'ɔjin̄ te pɔnd eyo ɔɔ ing do Ko Taar Raa ki se, utu ai kɔjn̄ bɔɔrɔ doi ki.

28 Anum kɔd̄ Yaud mala mala naan Raa ki se, ken j'aakin̄ ute kaama 6o k'jeelin̄ eyo ɔɔ kɔjn̄ pɔnd mala mala kic 6o aan gɔɔ ken jikilimge lee tɔj se eyo.

29 Daala kɔdn̄ Yaud mala mala se, debm ken Raa tɛrlinga tɛrl maakin̄a ɔɔ kɔjn̄ pɔnd mala mala se lε, nak̄j ken *Nirl Salal tɛd̄ maak̄j debkilim ki. Bin num debm bin se, je jikilimge 6o an̄ tɔɔm eyo, num Raa 6o an̄ tɔɔmɔ.

3

**Raa tuj ɔrmin̄ eyo*

1 Bin num debm ken kɔd̄ Yaud tap 6o bεεn̄ dī? Ɔo *kɔjn̄ pɔnd ken naan̄ ɔj se, jigin̄ dī?

2 Deere, nakgen se ken j'aakin̄ num noogde aak eyo. Na6o 'booy m'ai taada. Deet deet se nak̄j ken Raa utu ked̄ se, naan̄ taadin̄o Yaudge tu.

3 Anum Yaudgen metinge jaay tuj ɔrmdε ro taar ken se, naan̄ kic kɔj tuj̄n̄ ɔrmin̄ bin ne?

4 Kεse gɔtɔ! Ken jikilimge paac tɛd̄ jee taar-kɔɔ6ge kic 6o, Raa se naan̄ daayum taad̄ taar met ki. Taa naan̄ se 6o Kitap taad̄ ɔo: *Naai Raa se, taar ken naai taad̄ se taar se 6o jeege jeelin̄ taar met ki.*

Gɔtn̄ kɔjn̄ bɔɔr ki kic 6o, naai nam tap 6o kɔj kɔj taar jaay ai kɔk̄j mindi eyo.*

5 Ken naase jaay 'taadki ɔɔki *kusin̄ ken k'lee k'tɛdki se 6o, ɔl jeege jeel Raa debm daan ki, ken bin se, j'asen tɛrl ɔɔ dī? Bin num ken Raa jaay lee dabar jeege taa kusin̄dege se, nakin̄ tɛdn̄ met ki ey daamo? (Ɔo taar maam m'taadsen ese se, kεse taar ken jikilimge 6o lee taada.)

‡ 2:24 Aak Eza 52.5. § 2:25 Kɔjn̄ pɔnd ken Yaudge lee ɔj se taad̄ ɔɔ naade tɛdga gen Raa. * 3:4 Aak KKR 51.6.

⁶ Anum gətə! Raa se, naan tɛd nakge ute doobiŋa. Bin ey num naan kəjŋ bəərə do jeege tu əd dī?

⁷ Gətn metiŋ jee kuuy 'kəŋ taadŋ əd kən maam m'tɛd nakŋ met ki ey sum ʔo əl jeege jeel Raa se taad taar met ki əd *nookiŋ se, anum gən dī jaay j'əjum bəərə dom ki aan gəə debm kusiŋ se?

⁸ Kən bin num j'aki kəŋ taadŋ j'əki: «'Tɛdki kusiŋ k'baaki ute naanjege, əd te kusiŋjege se ano ʔaa ute bɛɛ.» Taargen se jee kən lee taad taar iŋg kus roje ki se ʔo taad əd naaje ʔo k'lee k'dooy jeege ute taargen bin se. Ɔə jee se ʔo, bəərə utu kooçŋ dofe ki.

⁹ M'tənd metse tu naaje Yaudge se, k'cirki jee əp ʔaa se paac la? Gətə. Taa taar se maam m'taadga taad metiŋa m'ə: naaje Yaudge ute jeegen Yaudge ey paac se, kusiŋa ək təəgə dojege tu.

¹⁰ Taa naan se ʔo Kitap taad əd:

Debm daan ki naan Raa ki se gətə; kalaŋ kic ʔo gətə.

¹¹ *Maakŋ jikilimge tu se, nam jaay jeel nakŋ met ki se, kalaŋ kic ʔo gətə.*

Ɔə nam jaay je doobm an jeel Raa kic lɛ, gətə.

¹² *Naade se paac tɛrlga naaga Raa ki əd naade paac iigga.*

Maakde ki se, debm jaay 'tɛdŋ bɛɛ jeege tu gətə, kalaŋ kic ʔo gətə.†

¹³ *Yo maakŋ ʔaad ki jaay ruumga oot iŋg kus se,*

taar kən teec taarde ki se kic ʔo, tec bin kici.‡

Ute taarde se naade lee aan jeege dala.

Ɔə taar teec taarde ki se, tec aan gəə saam wəəjŋ kən lee təəl jeege se.§

¹⁴ *Ute taardege se, naade naam jeege əd taad taar kataka jeege tu.**

¹⁵ *Jɛde se lɛ cɛɛp gən ʔaa təəl jeege.*

¹⁶ *Gətn naade aanga tak ʔo, naade tuj nakge əd əd yɛɛbm jeege.*

¹⁷ *Doobm kən naade an kiŋg lapi ute jeege tap ʔo naade jeel eyo†.*

¹⁸ *Naade se, jeegen kən beer Raa ki eyo‡.*

¹⁹ K'jeelki, *Ko Taar kən Raa ɛdo Musa ki jaay taad se taad ute jeegen jeel Ko Taar Raa ese se. Taa naan se ʔo debm jaay 'kəŋ taar jaay an kəədn doŋ naan Raa ki se gətə. Taa naan Raa ki se jeege paac, jeel rode ki naade tujga.

²⁰ Anum debm iŋg do Ko Taar kən Raa ɛdo Musa ki sum ʔo, 'tɛdŋ debm daan ki naan Raa ki se, gətə. Taa ute doobm Ko Taar kən Raa ɛdo Musa ki se, əlde ʔo naade jeel kusiŋ sum.

Debkilimi 'tɛdŋ əd dī jaay tɛdŋ debm aak bɛɛ naan Raa ki (Gal 2.15,16, 3.8-14,22-29; Ep 2.7-9)

† 3:12 Aak KKR 14.1-3. ‡ 3:13 Aak KKR 5.10. § 3:13 Aak KKR 140.4. * 3:14 Aak KKR 10.7. † 3:17 Aak Eza 59.7. ‡ 3:18 Aak KKR 36.2.

21 Anum borse se jaay bo, Raa taadga doobm ken debkilimi 'tedn aak bee naanin ki. Jo doobm se, alin eyo ute nakn ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki so k'ted se. Ko Taar ese se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute jeegen taad taar teeco taar Raa ki kic bo do dakin se, taadoga saadin jeege tu.

22 Nakn ken ol debkilimi tedn aak bee naan Raa ki se, kaal maakn do Isa *al-Masi ki. Taa naan se bo jeegen paacn ken aalga maakde do Isa al-Masi ki se naan teddenga jee aak bee naan Raa ki, taa Raa se le, naan beer nam eyo.

23 Taa jikilimge paac se le tedga *kusiina naan Raa ki so tedga dok ute Raa so kon kaan maakn *nookin ki eyo.

24 Num Raa ute been se, naan tedden tedga aak bee naanin ki se, cere. Jo ute doobm Isa al-Masi se bo, naan dugdenga dode.

25 Al-Masi se, Raa alin taa 'kedn ron *serke taa naajege so moosin se tugjeki kusinjege naajegen ken jaalkiga maakjege do Isa ki. Ute naan se bo Raa taad jeege tu so naan se debm daan ki, taa kusin ken jeege lee tedo do dakin se, Raa jeele nabo kaad ken se naan dabarden te eyo.

26 Kaad ken se, Raa udoga bia jeege tu. Jo borse naan taad jeege tu so naan se, debm daan ki. Bin bo naan taad jeege tu so naan se debm daan ki so jeegen ken aal maakde do Isa ki se, naan teddenga jee aak bee naanin ki.

27 Ey num debm took ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki te doobin se, naan kon tom rona nabo debm 'kon tedn naan se goto. Taa di? Taa debkilimi se ken naan aal maakin do Isa al-Masi ki se, os aay cir ken naan ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki.

28 Jeelki, jikilimge jaay Raa aakde aak bee naanin ki se, taa naade bo tookga Ko Taar ken Raa edo Musa ki so ing do ki eyo, num taa naade bo aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki.

29 Bin num, Raa se gen Yaudge kalin ki sum la? Goto. Naan gen jeegen baa se kici. Taa Raa se naan gen jeege paac.

30 Raa se, naan kalan lak so ute Yaudge, ey le jeegen Yaudge eyo, paac se, debm jaay aalga maakin do naan ki se, tedga aak bee naanin ki.

31 Ken k'taad jaay j'oo debm aal maakin do Isa al-Masi ki jaay tedn aak bee naan Raa ki se, bin num naajen k'j'uun jaalga Ko Taar ken Raa edo Musa ki se naan ki la? Goto. Naaje se j'uun j'ondin kond bo doobin ki.

4

**Abraam ted so di jaay ted aak bee naan *Raa ki
(Gal 3.6-9,29; KKR 32)*

1 K'saapki tu do bubje Abraam ki se. Naan mala tap bo onga di gen naan debkilim ki sum se?

² Ken naan jaay tedga ted naabm jiga naan Raa ki sum bo tedin debm aak bee naan Raa ki se, naan 'kəŋ tɔm rɔŋa. Num gan naan Raa ki se, naan 'kəŋ tɔm rɔŋ eyo.

³ Taa naan se bo Kitap taad ɔɔ: *Abraam took aal maakin do Raa ki ɔɔ taa naan se bo, Raa aakin aan gɔɔ debm daan ki.**

⁴ 'Jeelki, debm tedn naaba se j'ɔgin gɔt-tɔŋgɪna. Nakŋ ken j'ɔgin se aan gɔɔ j'edɪnsɪn cɛr eyo, num j'ɔgɪnsɪn taa naabm ken naan tɛda.

⁵ Ken debm jaay ted naab eyo, naɓo aal maakin do Raa ken tedjee *kusinge aak bee naanin ki se, kaal maakŋ ken naan aal do Raa ki se, tedin naan tedga aak bee naan Raa ki.

⁶ Taa naan se bo maakŋ kaa tɔm Raa ki se, Gaar *Daud taad taa maak-raapm deb ken ted te naab dim eyo, num aal maakin do Raa ki se. Debm ese se Raa aakin aan gɔɔ debm daan ki. Gɔtn se naan deek ɔɔ:

⁷ *Maak-raapo jeege tun ken Raa tɔaldenga tujdege ɔɔ kusindege se naan dirigiŋa naata.*

⁸ *Maak-raapo deb ken Meljege tɔnd te metn kusinɪn eyo†.*

⁹ Taar ken Gaar Daud taad se je taadn ɔɔ: maak-raapo se jeege tun ɔjoga kɔj pɔndɔ kaldɛ ki sum la? Gɔtɔ. Maak-raapo jeege tun ɔj te pɔnd ey kici. Taa naaje k'taadsenoga taada Abraam ted aak bee naan Raa ki se, taa naan aalga kaal maakin bo, do Raa ki.

¹⁰ Num ken Raa jaay aak Abraam aakin bee naanin ki se, kaad ken naan ɔjga kɔj pɔndɔ lɔbu ɔj te ey lɛ? Ɔɔ kaad ken se, naan ɔj te ey ɓɔrtɔ.

¹¹ Abraam se k'taadɪn te taa *kɔjn pɔnd ey bo, naan tedga ted aak bee naan Raa ki taa kaal maakŋ ken naan aal do Raa ki se. Ɔɔ kɔjn pɔndɔ se, kɛse Raa tedɪn nakŋ j'an kaakŋ jeel ro ki, Raa se tedɪn naan tedga aak bee naanin ki ute kaal maakŋ ken naan aal don ki se. Taa naan se bo Abraam se tedga bugŋ jee ɔj te pɔnd eyo ken aal maakde do Raa ki, taa naade kic tedga aak bee naan Raa ki.

¹² Abraam se naan bugŋ jeege ɔjga kɔj pɔndɔ kici, naɓo naade se kɔnd dɔdɛ bo do kɔjn pɔnd ki sum eyo, num naade kaal maakde do Raa ki aan gɔɔ gen bugje Abraam se jaayo.

Raa taadga ɔɔ naan utu kedn naka jeege tun aal maakde don ki

(ɛb 11.8-19)

¹³ Raa se naan taadga taad *Abraam ki ɔɔ metjilin ki ɔɔ utu aden kedn do naanja ute magalin se naade ki. Ey num Raa ɔɔ ansin ked se taa naade bo took inŋga do *Ko Taar Raa ki eyo, num gan taa Abraam took aalga kaal maakin bo do Raa ki. Kɛse bo ken tedɪn naan aak bee naan Raa ki se.

* 4:3 Aak Jen 15.6. † 4:8 Aak KKR 32.1-2.

14 Ken jee took ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum bo 'kəŋ naan se num, debm aal maakin do Raa ki se kaal maakin se tedga nakŋ cεε ɔɔ nakŋ ken Raa taad ɔɔ ute kedn jeege tu se kic le, 'tedga nakŋ cεε.

15 Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, jeege ɔŋ ing te do ki jig ey se bo ɔl Raa maakin taarin dode ki. ɔɔ ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay gɔɔ se, taju kic bo, gɔɔ.

16 Taa naan se bo nakŋ ken Raa taado ɔɔ utu kedn jeege tu se, debm aalga maakin do naan ki jaay bo 'kəŋ nakŋ se taa Raa le ute beɛn se, naan ed jeege tu cεε sum. Bin bo nakŋ ken Raa ɔɔ utu kedn metjil Abraam ki se, metjilin ken ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki kalin ki sum eyo, num metjilin ken aal maakde do Raa ki aan gɔɔ gen Abraam se kici. Taa Abraam se, naan bugjege paac.

17 Taa naan se bo Raa taad Abraam ki maakŋ Kitap ki ɔɔ: *Maam m'tediga naai 'tedga bugŋ metjil jeege dena*‡. Naan Raa ki se Abraam se naan bugjege taa naan aalga maakin do Raa ki. ɔɔ Raa bo debm ken dur jeege ken ooyga kooyo ɔɔ naan bo debm ken taado ute taarin sum bo, nakge tɛda.

18 Ey num Abraam se kəŋ kənd don do dim ki eyo. Ute naan se kic bo, Abraam aay kaami ɔnd don do Raa ki ɔɔ naan aal maakin paac do Raa ki. Taa naan se bo naan tedga bugŋ metjil jee dena aan gɔɔ taar ken Raa taadin ɔɔ: *Metjil naai se, utu 'tedn den aak eyo*§.

19 Kaadken se Abraam baarin baa baa nakŋ kaaru, naan gɔɔl nanga tak tak ɔɔ mendin Sara kic le magalga 'kəŋ koojn goon ey sum. Ute naan se kic bo, naan aal maakin paac do Raa ki.

20 Anum Abraam se jeele nakŋ ken Raa taadina ɔɔ utu ansin ked se, Raa ansin kɛda. Naan naaj eyo, ɔk kaal maakin do Raa ki se tɔɔɔ ɔɔ naan *nook Raa.

21 Naan jeel maakin ki, Raa se, nakŋ naan taadga ɔɔ utu an ked se, naan ɔk tɔɔɔ an kəŋ tɛda.

22 Ute naan se bo kaal maakin ken naan aal do Raa ki se, Abraam: *Raa aakin se debm daan ki.*

23 Ken Kitap jaay taad ɔɔ: *Raa aakin debm daan ki se*, taar se taad ute Abraam kalin ki sum eyo,

24 num taar se taad ute naajege kici, ken Raa utu ajeki tedn jee aak beɛ naanin ki se kaadken naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken duro Meljege Isa daan yoge tu se jaayo,

25 ɔɔ naan bo ɔŋ jeege tɔɔlino taa *kusinjege ɔɔ Raa se durinoga daan yoge tu taa j'aki tedn jee aak beɛ naanin ki.

5

Isa ɔkjeki taasa ute *Raa
(1Pr 1.3-9; 1Jn 4.9,10)

¹ Deere, Raa tɛɖjeki jaay j'aki bɛɛ naanin ki se, taa naajege j'aalkiga maakjege don ki. Ɔɔ ute Mɛljege Isa *al-Masi se, naajege j'ɔŋkiga tɔɔsɛ ute Raa.

² Naajege k'jeelki ute kaal maakŋ kɛn j'aalki do Isa ki se ɓo, Isa ɔjeki k'j'ɔŋkiga bɛɛ Raa ɔɔ bɛɛ Raa se ɓo, ɓorse naajege j'ingki do ki. Ɔɔ naajege maakjege raapo do kɔnd do kɛn j'ɔndki do Raa kɛn utu ajeki kɔl maakŋ *nookin ki se.

³ Anum naajege maakjege raapm taa naan se sum eyo, tɛr daala kɛn dubar aanga dojege tu kic ɓo, naajege maakjege raapo. K'jeelki dubar se, naan ɛɖ kaay kaama taa j'aki tɛɖn jee tɔɔgɔ.

⁴ Ɔɔ kaay kaama se tɛɖ deba tɛɖ debm mɛc. Taa naan se ɓo naajege k'tɛɖkiga jee mɛc ɔɔ j'ɔndkiga dojege do Raa ki.

⁵ Kɔnd do kɛn j'ɔndki do Raa ki se, cɛr eyo taa Raa se ɛɖjeki maak-jɛŋ dɛn aak eyo maakjege tu se, ute *Nirl Salal kɛn naan ɛɖjeki se.

⁶ Deere, naajege do dɔkin se, naajege j'ɔkki ɖoobm kɛn j'an ki kɔɔɖn dojege eyo. Anum kaadn kɛn Raa ɔndin jaay aan ɖoobin ki se, al-Masi ɓaadɔ ooy taa naajegen jee *kusinge.

⁷ K'jeelki, debkilimi jaay ɔŋ ron jaay j'an tɔolin taa debm tɛɖ naka ute ɖoobin se, ɓere, tookin an tɛɖn ɔɔŋɔ. Baat ey num, daan naan tookŋ j'an tɔol kic ɓo taa debm kɛn lee tɛɖ bɛɛ jeege tu.

⁸ Num gan aakki, Raa se taadga maak-jɛŋ do naajege tu! Kaad kɛn naajege k'jee kusinge se ɓo, Isa al-Masi ɓaadɔ ooy taa naajege.

⁹ Ute moosin se, ɓorse al-Masi tɛɖjekiga k'tɛɖkiga aak bɛɛ naan Raa ki. Taa naan se, k'jeelki, Isa al-Masi se utu ajeki kaaja ɔɔ maak-taar Raa se kɔŋ ɓɔoy dojege tu ey sum.

¹⁰ Do dɔkin se, naajege k'jee taamooy Raage, num ɓorse, ute yo Goonin kɛn ooy do kaag ki se, Raa ɔkjekiga taasa ute naana. Kɛn naajege jaay j'ɔkkiga taasa ute Raa num, mɛt kando ute dur Isan kɛn duro daan yoge tu se, naan ajeki kaaja.

¹¹ Kɛse ɖaar ara sum eyo, num tɛr ute ɖoobm Mɛljege Isa al-Masi se, naajege maakjege raap aak eyo do Raa ki, taa ɓorse Raa ɔkjekiga taasa ute naan kici.

Bubjege Adum ute Mɛljege Isa *al-Masi
(1Kɔr 15.21-22,45-49,56-57)

¹² 'Booyki! Bubjege Adum kalin ki sum ɓo kɛn ɓaano ute *kusiŋa do *duni ki. Ɔɔ kusiŋ ese se ɓo kɛn ɓaano ute yo dojege tu. Taa naan se ɓo yo se utu tɔol jeege paac, taa jeege paac ɔk kusiŋa.

13 Kaad ken Raa edo te *Ko Taarin *Musa ki ey bort se, kic bo kusin utu do duni ki tap. Na bo aan go Raa taad te Ko Taarin jeege tu ey bort se, taa kusin naade ted se, Raa tond te metn kusinde eyo.

14 Ute naan se kic bo iin do Adum ki bini aan do Musa ki se, jeege paac yo ak tdogo dode ki. Ey num naade se ted te kusin tec aan go gen Adum se eyo ken baate tookj taar Raa se, ute naan se kic bo, naade lee ooy kooy tap. Ey num Adum se, naan tec aan go debm ken utu ade baa se.

15 Num gan kusin ken Adum ted se, aas ute bee ken Raa ted jeege tu cere se eyo. Deere, taa kusin deb kalan ted se bo, ol jeege dena utu ooy kooyo. Met kando bee Raa se den aak eyo do jeege dena, naan tedden bee cere sum ute doobm deb kalan k'danin Isa al-Masi se.

16 Nakj ken Raa ed cere se, naan tec aan go kusin ken Adum baano do duni ki se eyo. Ute doobm ken Adum tujno deet deet se bo ol Raa kojn booro do jeege tu paac. Num ken Raa jaay ted been jeege tu se, ken jeege bo kusindege den aan go di kic bo, naan ted jeege aak bee naanin ki do booro ksj kooon dode ki ey sum.

17 Deere, ute kusin deb kalan lak sum bo yo aan do jeege tu paac, met kando ute Isa al-Masi kalin ki sum bo, Raa ted been dena jeege tu. Bee se, naan teddesin cere sum do naan teddenga naade tedga aak bee naanin ki. Jo ute Isa al-Masi se, naade kosn gaara do baa ting ute naana.

18 Taa kusin Adum ken ted kalin ki se ol booro ooc do jeege tu paac. Bin bo ute naabm Isan kalin ki ken edin ute doobin se sum bo, naan do do jeege maakj kusin ki do eden kaaja.

19 'Booyki! Do dakin se deb kalan sum bo baate tookj taar Raa do ol jeege ute dende tedjee kusinge. Gan Isa se, naan kalin ki sum bo debm took taar Raa do ute naan se, tedjeege dena ted aak bee naan Raa ki.

20 Ken Raa jaay edo Ko Taarin Musa ki sum se, kusin se ziid baa ute naanina. Num gan gotn jaay kusin ziid baa ute naanin se, bee Raa se ziid cir kusin se daala.

21 Taa naan se bo aan go kusin baano te yoa do jeege tu se, borse se bee Raa kic tedga jikilimge aakga bee naan Raa ki. Bin bo ute doobm Meljege Isa al-Masi se j'aki ksj *kaaja gen ting daayum.

6

**Kusin se ak tdogo dojege tu ey sum
(Kaj 3.1-10)*

1 Anum j'aki taadn j'ooki di? Naajege j'aki lee tedn kusin bo taa bee *Raa se 'ziidn tedn den la?

² Goto! Taa naajege se aan goo jeegen ooyga kooyo oo ute kusin se le, k'gaan'kiga. Bin num, j'aki king maakn kusin ki oo di daala?

³ 'Jeelki ey la? Ken naajegen paacn jaay *k'batizjekiro se, naajege k'tedkiga kalan ute Isa *al-Masi. Kaaf ken se naajege j'ooykiroga tele ute naana.

⁴ Ute *batem ken k'batizjeki se, naajege j'ooykiga ute naana oo k'duubjekiga ute naan kici. Aan goo Raa Bubjege duro al-Masi daan yoge tu ute taogin se, naajege kic bo, naan terljekiga kingjege tedga kiji.

⁵ Deere, naajege se j'ooykiga kalan ute naana. Oo aan goo naan duro daan yoge tu se, naajege kic j'utu j'aki dur daan yoge tu aan goo gen naan se kici.

⁶ K'jeelki, aan goo Isa k'toolin do kaag ki se, naajege ute kingjege do dakin se kic bo j'ooykiroga ute naana tele. Taa naan se bo daa rojegen ken oljeki k'tedki kusin se, 'koken taogo dojege tu ey sum. Bin se, naajege j'aki kon tedn bul gen tedn kusin ey sum.

⁷ Deere, debm ooyga se, oodnga ute kusina.

⁸ Anum ken naajege jaay j'ooykiga ute al-Masi se, k'jeelki j'aki baa king ute naana kici.

⁹ K'jeelki, al-Masi jaay ooy duro daan yoge tu se, moatn naan 'kon kooy eyo, taa yo se ak taogo don ki ey sum.

¹⁰ Num Isa se ooyga oo naan ooy se je-kalan sum taa kusin jikilimge oo moatn naan kooy ey sum. Oo borse jaay naan utu ing zeer se king naan ing se, gen Raa.

¹¹ Oo naase kic bo ingki aan goo jeegen ooyga kooyo ken 'gaan'kiga ute kusina. Oo borse ingki king gen Raa, taa naase 'tedkiga kalan ute Isa al-Masi.

¹² Onte konki kusin kon taogo do daa rose ken utu kooy se oo onte 'tedki nakn naan bo je se. 'Jeelki, bii kalan se, naase utu aki kooyo.

¹³ Onte 'konki doobo daa rose ki dimin kalan kic bo onten 'tedn kusina; oo onten 'konin'ki *Bubm sitange an lee tedn kusina; num gan onki rosege paac kaam ji Raa taa naan an tedn nakgen ute doobina, aan goo jeegen ooy duroga duru daan yoge tu.

¹⁴ Bin num kusin se kon kon taogo dose ki ey sum, taa naase se ingki do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey sum, num naase se ingki ute bee gen Raa.

Naajege k'tedkiga bul Raage

¹⁵ Kese tap bo je taadn oo di? Aan goo naajege le k'j'ingki do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo, num naajege le k'j'ingki ute bee Raa sum se, bin num j'aki kon tedn *kusina aan goo ken maakjege je la? Goto!

16 'Jeelki, ken naase jaay ɔpkiga kaam ji nam ɔ 'tookki taarin se, naase 'tedkiga bul debm ken naase 'tookinki taarin se. Taa naan se ɔ ken kusiɲ jaay ɔk tɔɔgɔ dose ki se, naase 'tedkiga bulu gen tedn kusiɲa ɔ kusiɲ naase 'tedki se, asen kol yo ki. Anum ken naase jaay 'took uunki taar Raa se, kесе naase 'tedkiga bul gen Raa ɔ naan asen tedn aki kaakɲ bεε naaniɲ ki.

17 Do dakiɲ se, naase ingkiro bulu gen tedn kusiɲa, num gan ɔrse, naase 'took uunkiga ute maakse paac taar met ken k'dooyse no se. Taa naan se, k'tɔɔmki Raa!

18 Naase se Raa ɔdsenga dose naatn maakɲ kusiɲ ki. ɔ ɔrse naase 'tedkiga bul Raa gen tedn nakgen ute doobiɲa.

19 Ken maam jaay m'taadsen ute nakgen jikilinge lee ted se, taa naase 'booy ɔkumki yɔkɔf eyo do taarge tun maam m'lee m'taadsen se. Aan gɔɔ naase ɔɲkiro rose gen tedn nakgen aak kusu ɔ jig eyo ken ɔlse naase ingki king gɔrdio naan Raa ki se, ɔrse ɔɲki rose 'tedki bul Raa gen tedn nakgen ute doobiɲa; kесе ɔ ken asen tedn jee *salal.

20 Ken naase ingkiro bulu gen tedn kusiɲ se, nakɲ jaay asen kol naase aki tedn nakɲ te doobiɲ taa tɔɔgɔ se, gɔtɔ.

21 Anum kusiɲ ken naase 'tedkiro se tap ɔ ɔɲkiga di ro ki? Taa nakgen naase ing 'tedkiro se, ɔrse ɔlseno maakɲ ɔkɔɲ ki. 'Jeelki nakgen se ɔ jeege maakɲ yo ki.

22 ɔ gan ɔrse Raa ɔdsenga dose naatn maakɲ kusiɲ ki ɔ 'tedkiga buliɲge. Bin num ɔrse Raa tedsenga 'tedkiga jee salal ɔ naase utu aki kɔɲ *kaajɲ gen daayum.

23 Aan gɔɔ debm tedga naaba num j'ɔgiɲ gɔt-tɔɲgiɲ se, bin ɔ debm tedga kusiɲ se kusiɲiɲ se, bεdiɲ yoa. Num gan Raa se, kaajɲ gen daayum se, naan εdjesiɲki cεε taa naajege k'tedkiga kalaɲ ute Meljege Isa *al-Masi.

7

*jee al-Masige se, *Raa ɔddεga dode do doobm jikilinge tu
(Ep 5.25-31; Gal 2.19,20)*

1 Genaamge, m'je m'asen taadn ute doobm ken jikilinge lee uuno ɔ maam m'jeele doobm se naase kic 'jeeliɲki, doobm jikilinge lee ted se ɔk tɔɔgɔ do debkilim ki kaad ken naan utu zεεr sum.

2 'Booyki m'asen taada: mεnda jaay ɔkga gaaba se. Kaad ken jaay gaabiɲ utu ing zεεr se, doobm jikilinge lee ted se, gaasiɲ gen rεsn gaabiɲa. Num ken gaabiɲ jaay ooyga se, doobm jikilinge lee ted se, ɔk tɔɔgɔ doɲ ki ey sum ɔ naan kɔɲ kɔkɲ gaabm kuuy.

3 Anum ken gaabiɲ utu zεεr sum ɔ, naan teec ɔaa ɔk gaabm kuuy se, j'aɲ daɲiɲ mεnd kεesn gaaba. Num ken gaabiɲ jaay ooyga se, doobm ken jikilinge lee ted se ɔk tɔɔgɔ doɲ ki ey sum.

Ken naan ok gaaba kuuy kic bo, j'an kan dan mend keesn gaaba ey sum.

⁴ Genaaenge, naase kic 'tecki bini. Naase se, *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ok tɔɔgo dose ki ey sum taa naase ooykiga ute *al-Masi. Borse naase se 'tedkiga metn deb kuuy, naan se al-Masi ken Raa durinoga daan yoge tu se, taa naan se bo naajege j'aki tedn nakgen taal Raa ki.

⁵ Deere, do dakin se, naajege k'tedkiro nakn ken daa rojege bo jea. Oo nakgen ok tɔɔgo do rojege tu se bo ken oljeki k'tedki nakgen ken ajenki kol yo ki.

⁶ Do dakin se, naajege j'ingkiro bulu do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, num borse naajege se aan go jee ooyga kooyo nabo al-Masi odjekiga dojege maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay tedjeki bulge se. Bin bo naajege borse j'onkiga doobm kiji gen tedn naabm Raa. Oo doobm se, *Nirl Salal bo taadjesinki. Bin num naajege se, k'tedki naabm Raa se ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay k'raaninoga raan do dakin se eyo, taa doobm se kaadin deelga.

Naabm ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki tɛda

⁷ Tap ki num j'aki taad j'ooki di? Ken ol jeege ted *kusiñ se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki la? Goto! Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kusiñ la? Goto! Num ken olum jaay maam m'jeel kusiñ se Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taad oo: *Onete dɔno*, * ey se ken maam m'don kic num, m'jeelin nakn se m'ted te kusiñ eyo.

⁸ Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taadum m'jeel kusiñ sum se, kusiñ on doobo oo olum m'baag don napar nakgen baa se paac. 'Jeelki, ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki se jaay goto se, kusiñ kic bo, goto.

⁹ Do dakin ken maam m'jeel te Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, maam m'utu m'ing zεεε. Num ken Ko Taar Raa edo Musa ki taadum nakgen gen tɛda sum se, kusiñ baado taad tɔɔgin dom ki,

¹⁰ oo kusiñ ken ok tɔɔgo dom ki se, tedum maam m'ooyga. Oo maam ken debm m'ooyga kooy se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey num am kedn kaaja se, borse, olunga yo ki.

¹¹ Ute doobm nakgen Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad oo gen tɛda se, kusiñ on doobo oo derlum olum m'tedn kusiña oo taaluma.

¹² Ey num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se doobm *salal oo nakgen naan taad oo gen ted se kic bo, salal, ute doobina oo jiga.

¹³ Bin num nakn jigan ese se bo tedga nakn ken am taal la? Goto! Num gan ken taalum se, kusiña. Ute nakgen jiga se bo, kusiñ on doobo gen taaluma. Bin jaay bo k'jeele kusiñ se, naan

kusiñ deer deer. Anum ute Ko Taar ken Raa edo Musa ken taadjeki do j'onte 'tedki kusiñ se, ute naan se bo, kusiñ taad naabiñ tood tal do naan se, kusiñ aak eyo.

Kusiña se ak tōgō do jikilinge tu

14 K'jeelki *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se iino gōtn Raa ki, num maam le, goon debkilim sum do *kusiñ se, tedumga maam tedga buliña.

15 Deere, nakj maam m'ted se m'ond te metiñ eyo, taa maam m'ted nakj ken maam m'je eyo; ey num nakj maam m'je, tap bo maam m'oj tediñ eyo.

16 Ken maam jaay m'ted nakj ken maam m'je ey se, bin se maam m'jeele Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naan jiga.

17 Anum ken olum jaay m'tedn nakj jig ey se, maam mal eyo, num kusiña ken utu maakum ki se bo, olum m'tedn naan se.

18 Maam m'jeele maakj maam goon debkilim ki se, nakj bee tap bo gōto. Taa maam se m'je m'tedn nakj bee, naḅo maam m'ok tōgñ gen tedn naan se eyo.

19 Deere, bee ken maam m'je se, tap bo maam m'oj tediñ eyo; ganj kusiñ ken maam m'je ey se bo, maam m'lee m'tediña.

20 Ken maam jaay m'ted nakj ken maam m'je ey se, kese maam mala bo tediñ ute maakum eyo, num kusiñ ken maakum ki se bo, olum m'ted naan ese.

21 Maam m'jeeliñ ute maakum se, beeki num, m'tedn nakj bee, naḅo kusiñ se ak tōgō dom ki do olum bo gen tedn kusiñ sum.

22 Saapm maam ki se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se tōlumi.

23 Num maam m'naam maakum ki ne dim kuuy ken ak tōgō do oj onum saapum oj ted nakj bee eyo do kusiñ se bo tedum m'tedga bulu gen tedn nakgen jig eyo.

24 Maam se kapiñ tōluma! Num nanja jaay am kōōdn doma maakj daa ro ken am kol yo ki se?

25 Kese ute doobm Meljege Isa *al-Masi! Bin num k'tōomki Raa!

Taa naan se bo ute saapum se maam m'je m'ted nakj bee; num ganj maakj daa rom ki se, kusiñ se ak tōgō dom ki.

8

Jeegen ak *Nirl Salal maakde ki

(Gal 3.13-14, 5.16-25)

1 Ter daala, ḅorse, jee ken tedga kalan ute Isa *al-Masi se, mōōtn *Raa aden kōjn ḅōōdo dode ki eyo.

2 Taa maam m'tedga kalan ute Isa al-Masi se, Nirl Salal ken ak tōgō se, edumga kaaja do doḅumga doma maakj *kusiñ ken ak tōgō dom ki do am kolum maakj yo ki se.

³*Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, oko tɔɔŋɔ ɣen kɔɔɔn kusin eyo. Taa jikilimge kic le oko tɔɔɔɔ ɣen bɔɔbm kəkɔ Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Num ɣan Raa mala ɔo, tɛɔɔn ute doobm ken naan ɔlo Goon maakiɔa ɔo Goon maakiɔn se uuno ro tec ɣen jikilimge ɔo ɛɔ ron *sɛrke taa kusina. Ute naan se Raa ɔn bɔɔɔo ooc do Goonin ki taa kɔɔɔn kusin jeege.

⁴Raa tɛɔɔjeki naan se, taa naajegen ken k'lee k'tɛɔki nakɔ ken daa rojege je se eyo, num naajegen Nirl Salal lee tɔɔɔjeki se ɔo, taa nakɔ ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad se j'anɔki tɛɔn ute doobiɔa.

⁵Deere, jee ken lee aan ɣɔɔ ken daa rode ɔo je se, naade saap do nakgen tun daa rode jea. ɔo jee ken Nirl Salal ɔo tɔɔɔde se le, naade saap ɔo do nakge tun Nirl Salal ɔo je se.

⁶Anum debm saap do nakge tun daa ro ɔo je se, an kɔl yo ki. Num ɣan debm saap do nakge tun Nirl Salal je se, naan 'kɔn kaaja ute lapia.

⁷Taa jee ken je nakɔ ken daa rode ɔo je se, jee se jee taamooy Raage. Ko Taar Raa se naade took inɔ do ki eyo taa naade se le ɔn aasin eyo.

⁸Jee ken saap ɔo do nakge tun daa rode ɔo je sum se, naade kɔn tɔɔl Raa ki eyo.

⁹Anum naase se inɔki aan ɣɔɔ ken daa rose ɔo je se eyo, num aan ɣɔɔ ken Nirl Salal ɔo jea, taa naase se, naɔa naɔa kic ɔo *Nirl Raa se utu maakiɔn ki. ɔo debm jaay ɔk Nirl ɣen al-Masi ey se, naan se debm naan eyo.

¹⁰Ken al-Masi utu maakse ki se, taa kusin se daa rose se utu 'kooyo. Num aan ɣɔɔ Raa tɛɔsenga aak bɛɛ naanin ki se, Nirl Salal se ɛɔsenga kaaja.

¹¹Ken Nirl Raa ken duro Isa daan yoge tu se jaay utu inɔ maakse ki num, Raa ken duro Isa al-Masi daan yoge tu se, ute Nirlin ken utu maakse ki se, 'dur rosen ken utu kooy se daan yoge tu kici.

¹²Taa naan se ɔo, ɣenaamge, Raa je ɔo tak ɔo j'aki king aan ɣɔɔ ken Nirl Salal ɔo jea, num j'ɔnte kingki aan ɣɔɔ ken daa rojege ɔo je se.

¹³Taa ken naase jaay inɔki aan ɣɔɔ ken daa rose ɔo je se, naase utu aki kooyo. Num ken naase jaay ɔnki Nirl Salal ɔo tɔɔɔse se, nakɔ ken daa ro ɔlsen 'lee tɛɔki se, naase anki rɛsn naata ɔo naase aki kaaja.

¹⁴Taa jee paacɔ ken Nirl Raa tɔɔɔde se, naade se tɛɔga gaan Raage.

¹⁵Nirl Raa, ken ɛɔsen se taa asen tɛɔn bulge eyo ɔo jee ken ɔk beere maakde ki eyo, num Nirl Raa se, tɛɔsenga 'tɛɔkiga aan ɣɔɔ ɣeninge mala. Ute Nirlin se ɔo, naajege k'danɔki Raa j'ɔki: *Abba* ken je deekɔ ɔo: Bua.

16 Nirl Raa se 60 ken taadjeki maakjege tu ɔɔ naajege se k'gaan Raage.

17 Deere, naajege k'geninge se, j'utu j'aki kɔŋ nakgen jig aak eyo ken naan bɔɔbiŋ jeenge tu se ɔɔ nakŋ ken Raa bɔɔbiŋ se gen al-Masi ɔɔ naajege se j'utu j'aki kɔŋ bɛdʒege ute naan kici. Ken naajege jaay k'dabarkiga ute naan se, j'utu j'aki 6aa kɛnd maakŋ *nookiŋ ki kici.

*Raa utu kɔl gɛninge maakŋ nookiŋ ki
(Jn 10.27-30)*

18 Maam m'jeele, dubarjegen ken ɔurse jaay, k'dɔɔjiŋ ute ɔoobm jaay Raa utu ajeki taadn *nookiŋ se, dubar se paac paac aas ɔim eyo.

19 Taa nakgen Raa aal paac se, iŋg aak kaama booy nuŋ ki, Raa utu 'taadn gɛninge jeege tu tal.

20 Nakgen ken Raa aaldeno paac se, 'tedga nakŋ cɛre ɔɔ kɛse naade malinge 60 je eyo, num tɔɔgŋ kuuy 60 tedden naade tedn nakŋ cɛre. ɔɔ ute naan se kic 60, Raa ɛddenga nakŋ ken naade an kɔnd dode ro ki.

21 Taa 6ii kalan se, nakgen Raa aalo paac se, naan utu adɛn kɔɔdn dode naatn maakŋ nak ken ɔk tɔɔgɔ dode ki ɔɔ tedden naade 'ruumu ɔɔ naade utu kɔŋ dode aan gɔɔ gaan Raagen utu kɛnd maakŋ nookiŋ ki.

22 K'jeelki, bini ɔurse kic 60 nakgen Raa aalde paac se, utu dabara dabara aan gɔɔ mɛnd diig 6aa 6aa koojo.

23 Anum naade kalde ki sum 60 dabar eyo, num naajegen j'ɔŋkiga *Nirl Raa deet deet ɔɔ naan utu ajeki kɛdn nakgen kuuy kic se, naajege kic k'daayki aan gɔɔ mɛnd 6aa 6aa koojo se. Kaad ken naajege j'utu j'aakki kaak kaam Raa ken utu ajeki kɔɔdn rojege naatn maakŋ dubar ki ɔɔ j'aki tedn gɛningen mala mala se.

24 Deere, Raa se aajjekiga na6o naajege j'ɔŋ j'aakki ey ɔortɔ num naajege j'ɔndki dojege doŋ ki. ɔɔ nakŋ jaay j'aakiŋkiga ute kaamjege se j'ɔndki do, do ki ey sum, taa nakŋ jaay j'aakiŋkiga se, j'ɔŋiŋkiga. Naŋa jaay 'kɔnd doŋ do nakŋ ken naan aakga kaak ute kaamiŋ se? Nam 'tedn naan se tap 60, gɔtɔ.

25 Num naajege j'ɔndki do se, do nakge tun k'j'aakiŋki te ey ɔortɔ ɔɔ ute naan se naajege j'aayki kaamjege j'iŋg j'aakki kaamiŋa.

26 Daala, naajegen ken j'ɔkki tɔɔgɔ ɔoobm Raa ki ey se, Nirl Raa se 60 6aado noogjeki. Taa naajege se k'jeelki tɔnd mɛtn Raa ute ɔoobiŋ eyo, num Nirl Raa 60 eem Raa taa naajege. Naan eemiŋ ɔɔ daay dɛs dɛs se ute taargen cir taargen k'lee k'tɔndki mɛtn Raa se.

27 Ɔo Raa se le, naan jeel nanj maakŋ jikilimge ɔ jeel saapm *Nirl Salal se kici. Ɔo Nirl Salal se tɔnd mɛta taa jee naange. Naan tɔnd mɛta se aan gɔɔ ken Raa maakŋ jen ro ki.

28 K'jeelki, nakŋ paacŋ ken aan do jeege tun je Raa se, Raa tɛdŋ paac aan kaama taa aden tɛdŋ bɛɛ. Do dɔkiŋ tap ɓo, Raa se uunoga kuun doa ɔ danɗen taa tɛdŋ nakŋ ken naan maakŋ jen ro ki.

29 Taa kaad ken Raa utu aal kaal duni tap ɓo, jeege ken naan aden tɛdŋ 'tecn Gooniŋ se, Raa jeeldenoga. Bin se, Gooniŋ se tɛdŋ goon paragn gen genaagen dena.

30 Ken Raa jaay uun doa gen tɛdŋ nakŋ se, naan danɗe gen tɛdŋ jeenge. Ɔo ken naan jaay danɗe sum se, naan tɛdde tɛdga aak bɛɛ naaniŋ ki. Bin sum eyo, num naan nookdenoga kici.

Raa se jejeki aak eyo

31 Bin num j'aki taadŋ j'ɔɔki di? Ken Raa jaay ute naajege num, ken ajeki cir tap ɓo nanja?

32 Raa se, Gooniŋ kic ɓo naan ɔniŋ baado ooy taa naajege paac. Ɔo ken Raa jaay ɛdjeki Gooniŋ mala se, deer deer naan ajeki kɔŋ kedŋ nakgen baa se paac kic ey la?

33 Jee ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd tɛdga jee naange se, nanja ɓo aden kɔkŋ mindde? Ɔo jee se le, Raa mala ɓo tɛdden tɛdga aak bɛɛ naaniŋ ki.

34 Bin num ken aden kɔjŋ bɔɔrɔ dode ki se tap ɓo, nanja? Gɔtɔ! Taa Isa *al-Masi se ooyga taa naajege, tɛr Raa duriŋoga daan yoge tu ɔ ɓorse, naan utu iŋg do ji daam Raa ki ɔ utu eem Raa taa naajege.

35 Ken ajeki gaan ute maak-je al-Masi se tap ɓo di? Dubar la? Nakŋ ɔŋ deel do la? Jee ken lee ɔdjeki yɛɛbjege se la? Ɔo la? Daaye la? Gɔtn jig ey ken utu kutn deba la? Lɔ yo ne? Gɔtɔ! Dim jaay ajeki gaan ute maak-je al-Masi se, gɔtɔ.

36 Aan gɔɔ taar ken Kitap taad ɔɔ:

Taa naai Raa se, bii-raa jeege je doobm ken ajen tɔɔɔ;

ɔɔ naaje se k'tec aan gɔɔ baatgen k'baado baa tɔɔɔ se*.

37 Num ute tɔɔgn debm ken jejeki se, naajege k'cirki nakge paac.

38 Maam se m'jeeliŋ maakum ki deer deer: yoa, 'king ɓorse, *kɔdŋ Raage, nakgen ɔk tɔɔgɔ raan, nakgen ɓorse ute kengen naan ki, nakgen paac ɔk tɔɔgɔ do jikilimge tu,

39 nakgen raan ɔ kengen maakŋ naan ki, nakgen Raa aalin paac se, dim jaay ajeki kɔŋ gaan ute maak-je Raa ken jejeki ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se tap ɓo, gɔtɔ.

* 8:36 Aak KKR 44.22.

9

**Raa ute jeengen gaan *Israelge
(Gal 4.22-31)*

¹ Genaamge, taa maam m'ute *al-Masi se k'kalanj se, taar maam m'je taadn se met ki, ok taar-koo6 eyo. Jo *Nirl Salal kic taadum oo taarum se met ki oo maakum kic took do taarge tun se.

² Jo maam maakum tuj kasak kasak oo daayum nakj se oonum aak eyo.

³ Deere, gen genaamge se, ken doobo jaay kuuy goto num, on Raa am naama oo m'gaanj ute al-Masi, ken naan se jaay 'tedn bee genaamge tun metjilje kalanj se oo naade 'konj kaaja se, taa naan se maam m'tooko.

⁴ Naade se bo gaan Israelge ken Raa beer tooaddeno taa tedn geninge. Naade ki bo Raa taaddeno *nookina, *dooko ute naade, taaddeno *Ko Taar ken naan edo *Musa ki, taaddeno doobm ken naade an lee keeme oo taaddeno nakj ken naan utu aden keda.

⁵ Naade se teeco metjil bugge tun do dokiina oo ken al-Masi jaay uuno ro debkilimi se, naan kic bo teeco metjil bugge tun se. Jo al-Masi se, naan bo Raa oo naan ting do nakge tun baa se paac, oo daayum jeege lee toomina. *Amin!

⁶ Bin num j'onte 'saapki j'ooki nakj ken Raa taado oo utu kedn jeege tu se tedga nakj cere. Taa naan se bo 'booyki. Gaan Israelge se, naade paac Israelgen mala mala eyo.

⁷ Gaan *Abraamge sum se dena, nabo naade paac se geningen aan goo ken Raa taadin se eyo. Taa naan se bo, Raa taad Abraam ki oo: *Metjil Isaka se bo, 'ted metjil naai.**

⁸ Gotn se, Raa je taadn oo gaangen Abraam toojde se, naade paac gaan Raage eyo; num Raa taadino geningen mala mala se, kedgen ken Raa mala taadinga taad oo utu ansin ked se.

⁹ Nakj ken Raa taadin oo utu an ked se, naan deekin oo: *Baar kuuy kaadn ara bin se, maam m'utu m'ade terle oo m'konj mendi Sara se te goon gaaba jin ki†.*

¹⁰ Bin sum eyo. 'Jeelki, Rebeka se geningen naan toojden di se bubjege tu Isaka ki.

¹¹⁻¹² Num Raa taad Rebeka ki oo: *Goon naai an koojn deet se utu 'tedn bul gen debm baat se‡.* Kaad ken jaay Raa taad taar bin se, gaange se j'toojden te ey borto oo naade le on ted te jiga ey le *kusin ey bort kici. Ken Raa jaay taad bin se, taa naan se je taadn oo naan tedn nakj ken maakin jen ro ki. Naan danj debm ken naan bo beer oddina. Jo debm ken naan beer oddin se, taa naan bo tedga ted nakj bee eyo.

* 9:7 Aak Jen 21.12. † 9:9 Aak Jen 18.10, 14. ‡ 9:11-12 Aak Jen 25.23.

13 Aan gɔɔ taar maakɲ Kitap ki Raa taad ɔɔ: *Maam m'jedoga *Yakub* ɔɔ *Ezo se, maam m'ɔɔd m'undinoga naatn.* §

14 Bin num j'aki taadɲ j'ɔɔki dɪ? Raa se tɛdɲ nakge ute doobɪn ey la? Gɔtɔ!

15 Taa naan se ɓo, do dɔkiɲ Raa taad Musa ki ɔɔ:
Maam m'tɛdɲ bɛɛ debm kɛn maam m'je m'aɲ tɛdɲ bɛɛ
ɔɔ m'kɛɛjɲ do deb kɛn maam m'je m'aɲ kɛɛjɲ don ki*.

16 Kɛn Raa jaay bɛɛɛ ɔɔd deba se taa deba se ɓo je eyo lɔ tɛdga tɛd nakɲ bɛɛ eyo, num kɛse Raa mala ɓo, tɛdɲ bɛɛ.

17 Tɛr maakɲ Kitap ki Raa taad Gaar magal gɛn Masar ki ɔɔ:
Maam m'ɔli Gaarge se taa maam m'taadɲ tɔɔgum doi ki ɔɔ jeegen
do naan ki paac am nooko†.

18 Taa naan se ɓo, Raa aak taa-daay debm kɛn naan je an kaakɲ taa-daayɪna ɔɔ debm don mɔɲg se, Raa ɔɲɪɲ tɛdɲ do mɔɲgɔ baa ute naaniɲa.

Raa se naan aan gɔɔ debm kɔɓɔ

19 Daan naane naai am taad ɔɔ: kɛn Raa jaay bɛɛɛ tɔɔd jeege bin se gɛn dɪ jaay naan mooy jeege? Nakɲ kɛn Raa ɓaa tɛd se, naɲa jaay 'tookɲ do ki ey se?

20 Naai debm taad bin se: naai tap ɓo naɲa jaay 'naaj ute Raa se? Nakɲ j'ɔɓɪɲga kɔɓ ute nɛɲje se kɔɲ taad debm kɛn ɔɓɪɲ se ɔɔ: naai tap ɓo ɔɓum bin se, gɛn dɪ? Gɔtɔ!

21 Debm kɔɓm nakge se, naan se mɛl nɛɲje. Kɛn naan je se ute nɛɲjen ese sum ɓo, naan ɔɓ nakɲ aak bɛɛ kɛn k'tɔɔddɛn naatn ute ɓii laa, ey lɛ ɔɓ nakgen kuuy se kɛn ɓii-raa k'lee k'tɛdɲ naaba, bin ey la?

22 Kɛn Raa jaay je tɛdɲ aan gɔɔ debm kɔɓm nakge se, naai tap ɓo ɔli dɪ maak ki? Ey num Raa se je taadɲ maak-taariɲ ute tɔɔgiɲa naɓo naan aay kaamiɲ dɛna sɛrk jee kɛn taariɲ maakiɲa, naaden kɛn nakɲ naade tɛd se aasdenga kɛn Raa utu adɛn kutu.

23 Ute nakgen naan tɛd paac se Raa se je jeege paac jeele, naan se debm magala ɔɔ ɔk *nooko ɔɔ naan je naajegen kɛn naan tɛdʒeki bɛɛ se j'aki kɛnd maakɲ nookiɲ kɛn naan ɔaapiɲga ɔaap do dɔkiɲ se.

24 Jee ese se Raa taad ute naajege. ɔɔ Raa se bɛɛɛ tɔɔdɔ maakɲ Yaudge tu kalin ki sum eyo, num naan bɛɛɛ tɔɔdɔega maakɲ jeege tun ɓaa se paac kici.

25 Aan gɔɔ kɛn Raa taad maakɲ Kitapm Oze ki ɔɔ:
Jee kɛn do dɔkiɲ jee maamge ey se, ɓɔrse maam m'taaddɛn m'ɔɔ:
naase se 'tɛdkiga jee maamge.
ɔɔ mɛtʒil jee kɛn maam m'jede ey se, ɓɔrse maam m'taaddɛn m'ɔɔ:
maam se m'jese‡.

§ 9:13 Aak Mal 1.2-3. * 9:15 Aak Ekz 33.19. † 9:17 Aak Ekz 9.16. ‡ 9:25 Aak Oz 2.23.

26 Daala, jee ken k'taadden j'oo:
*naase se jee maamge ey se, borse k'taadden j'oo: naase se j'utu
 j'asen dan gaan Raagen zεεε. §*

27 Taa maakn gaan *Israelge tu se debm taad taar teeco taar
 Raa ki ron Ezayi kic bo taadga taad taarinā maakn Kitap ki do
 dōkinj oo:

*Ken gaan Israelge jaay tedga dena aan goo keesn taa baar ki kic
 bo,
 maakde ki se jee metinge sum bo 'kōn kaaja.*

28 Taa Meljege Raa taarin naan taad se,
naan utu an naar tedn kaasn ute doobina.*

29 Daala, maakn Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki ron
 Ezayi taad daala oo:

*Ken Meljege Sidburku jaay onte jeejegen metinge ey se,
 kaadn naane metjil naajege se k'j'utkiga aan goo jee maakn gεger
 ken Sōdom ki ute ken Gōmōr ki se.†*

*Ken ted debkilimi aak bεε naan Raa ki
 (Rm 3.19-29; Gal 3.8-14,21-29)*

30 Anum j'aki taadn j'ooki dī? Jeegen Yaudge ey se, je te
 doobm ken tedn aak bεε naan Raa ki eyo. Num gan naade se
 bo tedga aak bεε naan Raa ki se, taa naade aalga maakde don
 ki.

31 Ey num gaan *Israelgen ok *Ko Taar ken Raa edo Musa ki
 oonoo ute naan se sum bo, naade je tedn jee aak bεε naan Raa
 ki se, nabo naade on aasinj te eyo.

32 Anum ken tedden jaay naade on aasinj ey se tap bo ne
 dī? Naade jede te eyo ken naade tedn aak bεε naan Raa ki ute
 doobm kaal maakde se, taa naade se saap oo taar ken Ko Taar
 ken Raa edo Musa ki taad se, ken naade ted aasinga ute doobin
 sum bo, naade kaakn bεε naan Raa ki. Kese bo ken olde naade
 rok ko se oo tooc se.

33 Taar se Kitap kic bo taadga taad oo:

*Aakki! Maam m'ondga ko maakn gεger ken Sion ki
 oo ko se utu rokj jeege oo naan se linj ken utu 'tedn jeege tooco.
 Num debm jaay aalga maakn do linj ken ese se, naan kōn kend
 maakn sōkōn ki eyo‡.*

10

1 Genamge, maam se m'je ute maakum paac taasum
 Yaudge se kic 'kōn kaaja. Taa naan se bo, maam m'eem *Raa
 taa naade.

2 Deere, maam m'jeele naade se dok maakde do Raa ki, nabo
 Raa se naade jeel okinj te mala mala eyo.

§ 9:26 Aak Oz 1.10. * 9:28 Aak Eza 10.22. † 9:29 Aak Eza 1.9. ‡ 9:33 Aak
 Eza 8.14 oo 28.16.

³ Ɔo naade jedo te doobm ken Raa tedn jeege aak bee naanin ki se eyo. Num naade malinge bo je doobm ken aden 'tedn aak bee naan Raa ki. Taa naan se bo, doobm ken Raa ted jeege aak bee naanin ki se, naade baate tookj do ki.

⁴ Taa tɔɔŋɣ ɣen *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔk do jeege tu se, *al-Masi 'daaringa taa jee paacɣ ken aalga maakde do al-Masi ki se, tedga aak bee naan Raa ki.

Debm jaay aal maakin do *al-Masi ki se ɔŋga kaaja

⁵ 'Booyki taar ken *Musa raan do dookin maakɣ *Ko Taar ken Raa edino se, naan ɔ taargen Ko Taar Raa taad ɔ ɣen tɛda se: *Debm ken ted aasin ute doobin paac jaay bo 'kɔŋ kaaja* *.

⁶ Num doobm ken ɔl jeege aal maakde do Raa ki jaay tedn aak bee naanin ki se, Kitap taad ɔ: *Ɔnte taadn ute maaki ɔ: «Nanɣa jaay 'kookɣ maakɣ raa ki» kɛse je deekɣ ɔ: nanɣa ade dan al-Masi ade booy do naan ki se.*

⁷ *Ter ɔnte taadn ɔ: nanɣa jaay booy ɣaa maakɣ bee yoge tu, kɛse je deekɣ ɔ: nanɣa ade dan al-Masi ade teecɣ daan yoge tu.*

⁸ Num maakɣ Kitap ki taad ɔ: *Taar Raa se, naan ɣɔɔr ute naai; naan utu maaki ki ɔ taari ki.*†

Taar Raa ese bo naaje k'lee k'taadin jeege tu j'ɔ j'aal maakde do Raa ki.

⁹ Ken naai jaay 'took ute maaki ɔ 'jeel Raa se duroga Isa daan yoge tu, ɔ 'taad naan jeege tu ɔ Isa se naan bo Meli se, kɛse naai 'kɔŋ kaaja.

¹⁰ Taa ken naajege jaay j'aalkiga maakjege do Isa ki se, k'tedkiga aak bee naan Raa ki. Ɔ ken k'taadki naan jeege tu j'ɔki: naan bo Meljege se, j'aki kɔŋ kaaja.

¹¹ Aan ɣɔɔ taar ken Kitap taad ɔ: *Debm jaay aalga maakin do naan ki se, ɔkɔŋ an tɔɔl eyo*‡.

¹² Anum Yaudge ute Yaudge ey paac se naade ɔŋga kaaja ute doobm kalan sum, taa naade paac se Melde bo ken kalan ese sum. Naan ted bee jeege tun paacɣ ken lee eemina.

¹³ Taa naan se bo Kitap taad ɔ: *Debm jaay eem ro Meljege se, Meljege an kaaja*§.

¹⁴ Ken bin num jeege jaay utu aal te maakde don ki ey ɔort se, naade an keem ɔ di? Naade kaal maakde don ki ɔ di? Ɔ ken nam jaay baado taadde te taarin ey se, ute doobm gay jaay naade 'booy ron se?

¹⁵ Ɔ ken j'ɔl te jee taadn Taar Raa gotde ki ey se, nanɣa jaay ade ɣaa taadn taar se? Taa naan se bo, Kitap taad ɔ:

Aakki! Jee ken baano ute Labar Jiga se, jeege maakde raap dode ki den aak eyo*.

* 10:5 Aak Lb 18.5. † 10:8 Aak Dt 30.11-14. ‡ 10:11 Aak Eza 28.16. § 10:13

Aak Jl 2.32. * 10:15 Aak Eza 52.7.

16 Anum Labar Jigan ese, jee metinge sum 6o took aal maakde do ki. Taa naan se 6o, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taad maakn Kitap ki ɔɔ:

Melje, taar ken naaje k'taad jeege tu se, nanja 6o took uunga?†

17 Anum 'booyki: debm jaay took aal maakn do taar ken ese se, booy k'taadnga taar se jaayo. ɔɔ taar ken naan booyin ese se, iino gɔtn al-Masi ki.

18 Anum m'tɔnd metse tu: taar se, Yaudge booyin te ey la? Gɔtɔ! Taar se naade booyinga aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

Jeege baa taadga taar Raa se jeege tu gɔtn baa se paac,

ɔɔ taar se jee do naan ki paac booyinga.‡

19 Ter m'tɔnd metse daala: metn taar se tap 6o, gaan *Israelge booy ɔkin te ey la? Deere, naade booy ɔkinga nabo baate tookn do ki. Taar se Musa 6o uuno metin deete ɔɔ taaddeno taar ken Raa ɔɔ:

Naase jeemge se, m'asen tedn aki ni ro jeege tun ren ren.

ɔɔ m'asen tedn naase maakse asen taar do jeege tun jeel dim eyo.§

20 Ter debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se, aay kaamin bini taadden daala ɔɔ:

Maam Raa se, jee ken jem ey se 6o, ɔnumga.

ɔɔ jee ken je te doobum ey se 6o, maam m'taadden roma.*

21 Gan ute gaan Israelge se Raa taad ɔɔ:

Bii-raa maam m'ɔl jim m'dan gaan Israelge m'ɔɔ ade baa gɔtum ki

nabo naade se, jee naajn taarge ɔɔ baate tookn Taaruma.†

11

Gaan *Israelge se *Raa baatde te eyo

1 Ter m'tɔnd metse daala: bin num Raa se, baatega jeenge la? Gɔtɔ! Naan baatden te eyo. Taa maam kic m'kɔd Israel, m'teeco metjil *Abraam ki ɔɔ m'teeco taa 6ee Benjamin ki.

2 Bin num Raa se jeengen naan beer tɔɔdden do dɔkin se, naan baatden te eyo. Ey num naase 'booyin ki te ey la, taar ken k'raanjo maakn Kitap ki, ken taad ute *Eli, debm ken taad taar teeco taar Raa ki, kaad ken naan sakak gaan Israelge gɔtn Raa ki, naan ɔɔ:

3 *Meluma, jee ken taad taar teeco taari ki se, naade tɔɔldenoga ɔɔ gɔtn ken k'lee k'tedi *serke se le, naade tɔɔkinga naatn. ɔɔ maam le, m'ɔɔpga m'kalum ki sum. ɔɔ naade je am tɔɔɔ.**

4 Num Raa tap 6o terlin ɔɔ di? *Jeege dupu-cili se, maam m'bɔɔbdenga ɔɔ naade se ɔɔ erg te naan maragn k'danin Baal ken jeege lee eemin se eyo.†*

† 10:16 Aak Eza 51.3. ‡ 10:18 Aak KKR 19.4. § 10:19 Aak Dt 32.21. * 10:20

Aak Eza 65.1. † 10:21 Aak Eza 65.2. * 11:3 Aak 1Gar 19.10, 14. † 11:4 Aak 1Gar 19.18.

⁵ Borse kic bo, maakŋ gaan Israelge tu se, ɔɔpga jeege cɔkɔ ken Raa bɛɛr tɔɔddenga ute bɛɛŋa.

⁶ Raa bɛɛr tɔɔdde se taa naade bo tɛdga nakŋ bɛɛ eyo, num naan bɛɛr tɔɔdde se ute bɛɛŋa, ken bin ey num, bɛɛ Raa se kɔŋ tɛdn bɛɛ ey sum.

⁷ Taar se tap bo je taad ɔɔ dɔo? Gaan Israelge se nakŋ naade je se tap bo ɔŋ te eyo. Num jee ɔɔpm ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd se bo, ɔŋga nakŋ se. Num jee kuuy se le, tɛdga jee naajn taarge.

⁸ Aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

Raa tɛdden naade se jee taara end dode ki eyo,

deebdenga kaamde naade ɔŋ aak ɔk eyo

ɔɔ turumdenga bidege naade ɔŋ booy eyo;

bini jaaki kic bo, naade utu inŋ gɔtn kingdeki se sum‡.

⁹ Maakŋ Kitap ki se, jee se Gaar *Daud kic bo taad rode ki ɔɔ:

Ɔŋ kɔsdege se aden tɛdn aan gɔɔ rɛɛɛŋ ken aden tɔnd kɔkɔ.

Ɔŋ 'tɛdn aan gɔɔ nakŋ aden rɔkŋ naade tooco ɔɔ ɔŋ Raa aden dabara.

¹⁰ Ɔŋ Raa ade tɔɔkŋ kaamde mɔɔtn naade kɔŋ kaakŋ dɔim eyo,

ɔɔ ɔŋ aden tɔnd daam deere dode ki‡.

¹¹ Maam m'je m'tɔnd metse daala: ken gaan Israelge jaay rɔkŋ tooc se, gen sɔrɔkiŋ la? Gɔtɔ! Num ute rɔkŋ toocŋ ken naade tooc se, kaad ken se bo, Raa kaajn jee ken Yaudge eyo. Anum ken Raa jaay aaj jee ken Yaudge ey se, Yaudge se aakdega num, maakde ade kɔɔŋɔ ɔɔ je doobm kaaja kici.

¹² Num kaad ken gaan Israelge jaay baate tookŋ taar Raa se bo, Raa tɛdn bɛɛŋ dɛna jeege tun ɔaa se paac. Ɔɔ ken Yaudge jaay tɛdn jee naajn taarge sum se, Raa tɛd bɛɛŋ jeege tun do naan ki paac. Anum 'saapki tu, kaadn ken jaay gaan Israelge utu kɔŋ kaaja se, bɛɛ Raa ese se, utu 'tɛdn dɛn cir daal ey ne?

Raa aaj jeege Yaudge eyo

¹³ Borse, maam m'je taadn ute naasen Yaudge ey se. Maam se *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa naasen Yaudge ey se. Taa naan se bo, maam maakum raapo do naab ken Raa ɛdumsin se.

¹⁴ Maam m'je taasum Yaudge se, jee mɛtinge kaakŋ naabum se ade rɔɔŋ maakde ɔɔ aden kɔl naade ni ro jeege tu, taa bii kalan jee mɛtinge utu kɔŋ kaaja kici.

¹⁵ Ken Raa rɛs gaan *Israelge kaad ken se sum bo, naan ɔk taasa ute jee ken Yaudge eyo. Num kaad ken jaay Raa utu tɛrl kɔkŋ gaan Israelge jiga se, kɛse 'tɛdn ɔɔ dɔi? Kɛse tɛdn nakŋ bɛɛ aak eyo, 'tɛdn aan gɔɔ jee ooyga kooyo ken Raa utu aden kɛdn kaaja.

‡ 11:8 Aak Dt 29.4 ɔɔ Eza 29.10. § 11:10 Aak KKR 69.22.

16 Ken mappa jaay k'dup cəkə j'edga Raa ki se, mappan ɔp se paac tedga gen Raa. Ken kaaga jaay j'edga met kon Raa ki se, letin se kic ɓo, tedga gen Raa.

17 Gaan Israelge se tec aan gɔɔ *ko ɔlibm maakɲ jinenɛ ki ken k'tɔŋga ute letingen metinge se. Ɔɔ naai ken kɔf Yaud ey se tec aan gɔɔ letn ko ɔlibm maakɲ kaag ki ɔɔ naai j'ɔgio ɔɔ k'baado j'ɔli gɔɔ letn ko ɔlib ken k'tɔŋga tɔg letingen metinge se. Borse, naai kic ing te tɔɔŋ metn ko ɔlibm ken maakɲ jinenɛ ki se.

18 Taa naan se ɓo, ɔnte koono do letn ko ɔlib ken k'tɔgdenoga se. Ken ɔli oon tap ɓo taa di? Naai ɛ letɛ sum. Naai ɓo gak ko kaag eyo num ko kaaga ɓo gaki naai.

19 Maakse ki se, deb kalarɲ am taadn ɔɔ: «Raa se naan ɓo debm 'tɔŋ letge ɔɔ uunumo ɔɔ baado ɔlum gɔɔde ki.»

20 Deere, naade se jaay Raa tɔgde se taa naade baatega kaal maakde don ki ɔɔ naai jaay baado k'j'ɔli gɔɔde ki se, taa naai aal maaki don ki. Bin num ɔnte magal roi, ɔɔ ɔnd kɔndo.

21 Ey num Yaudge se ɓo letgen deer deer. Ute naan se kic ɓo, Raa ɔŋ ɔnde te eyo. Anum naai letn k'baado k'j'ɔli kɔl gɔɔde ki sum se, ken naai jaay aal maaki don ki ey se, naan utu ai kɔŋ kundi naatn kici.

22 Jeelki, Raa se naan debm jiga naɓo naan debm kɔjn bɔɔɔ do jeege tu kici. Jee ɔŋ doobm Raa se, naan utu aden kɔjn bɔɔɔ doɔde ki ɔɔ ute naai se, ken naai jaay ing aal maaki do beɛɲ ki se, naan debm jiga ute naai. Ey num, ɓere, naan ai kɔɔdn kundi kici.

23 Bin ɓo ken Yaudge jaay terloga gɔtn Raa ki se, Raa aden kɔŋ tɔl gɔɔde ki daala, taa Raa se ɔk tɔɔgɔ ken tedn naan se.

24 Naasen ken Yaudge ey se, 'tecki aan gɔɔ letn ko ɔlibm maakɲ kaag ki ken k'tɔgiɲo jaay k'baado k'tɔlin gɔɔ letn ko ɔlib ken maakɲ jinen ki se. Ken Raa jaay tedn nakɲ ese se, Yaudge se kic, naan adeno terl tɔl gɔɔŋ ki ey ne, naaden ken letn ko ɔlibm mala mala se?

Yaudge kici utu kɔŋ kaaja

25 Anum genaamge, maam m'je m'asen taadn nakɲ ken Raa ɓaa tedɔ jaay naase *jeelki metin ey se. Bin ɓo naase aki tedn rose aan gɔɔ jee jeel taar eyo. Taa ken gaan *Israelgen metinge jaay baate tookɲ kaal maakde do Raa ki se, bini jee ɓaa se paac adɛ ɓaa gɔtn Raa ki jaayo.

26 Ɔɔ bin ɓo gaan Israelge paac utu 'kɔŋ kaaja bin kici aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

Debm utu 'kɔɔdn do jeege se,*

utu adɛ kiin maakɲ gɛgɛr ken Sion ki.

Ɔɔ metjil *Yakub se, naan utu aden kɔɔdn doɔde maakɲ naajɲ taarde ki.

* 11:26 Debm utu 'kɔɔdn do jeege se k'danjin Isa.

27 Ter Raa taad oo:

Kese *dookey ken maam m'utu m'dookey ute naade, kaad ken se bo maam m'ade taal *kusiñdege†.

28 Yaudge se baate tooky Labar Jiga gen Isa; taa naan se bo naade tedga jee taamooy Raage. Kese tedsenga bee naase ki. Ey num naade se Raa beer tooðdenga tooð do dokiña. Naade se Raa jede, taa bugdege.

29 Ken Raa jaay beer oðga deba oo edinga naka se, moon naan terl taarin ey sum.

30 Do dokiñ se, naasen ken Yaudge ey se, 'baatekiro tooky taar Raa. Num ken boorse jaay Yaudge baate tooky taar Raa sum se, Raa se tedsenga bee.

31 Oo ken Yaudge jaay baate tooky taar Raa se, ute naan se jaay naasen Yaudge ey se, Raa tedsenga bee. Bin bo, boorse Yaudge Raa utu aden tedn been kici.

32 Taa Raa se on jikilinge paac baate tooky taarin se naan onde gatde ki aan goo bulge taa naan je aden tedn been paac.

Raa se naan magal aak eyo, k'toominki

33 Deere, bee Raa se den bee eyo! Raa se naan jeel-taara oo nakge paac naan jeelde. Naky naan saap jaay uun do se, nam tap bo jeel taadn tookey metin eyo. Nakgen ken naan tedden paac se, nam tap bo on ond ute metin eyo.

34 Taa Kitap taad oo:

Saapm Meljege Raa se nanja tap bo jeele? Bii kalan tap bo nanja dejiñga‡?

35 *Lobu bii kalan nam edinga ne dim deet Raa ki jaay Raa terlin nakiñ la?§*

36 Deere, nakgen baa se paac, naan bo Mel-kaalde. Naan bo debm ken aakde dode ki oo nakge se paac kaam jina. Bin num Raa se, on jeege daayum an *nooko! *Amin!

12

*Raa aajjeki se gen tedn naabiña

(Ep 4.1-16; 1Kor 12.12-27)

1 Genaaenge, 'booyki m'asen taada: aan goo Raa tedjekiro bee se, bin se daayum edki rose paac Raa ki, oo kingse se oninki *serke Raa ki. Kese bo serky *salal ken taal Raa ki. Anum Raa se je oo j'an keeme ute doobm se.

2 Onge gen tedki aan goo gen jee duni ken boorse lee ted se. Num gan onki Raa asen 'terl maakse ute saapm kuuy ken naan asen ked se. Ute naan se jaay bo, naase aki jeel naky Raa maakin jen ro ki. Oo naky Raa maakin jen se, kese naky jiga, naky tooñ naan ki oo naky mec.

† 11:27 Aak Eza 59.20. ‡ 11:34 Aak Eza 40.13. § 11:35 Aak Jb 41.3.

³ Ute bεε ken Raa tεdum se, maam m'taadsen paac m'oo: maakn kingse ki se onte 'kuunki magala; ingki ute gotn kingse se sum aan goo ken nana nana kic bo Raa edinga naabin naabin do kaal maakin ki se.

⁴ Jeelki, debkilimi se ok ro kalan sum, nafo ron se, top kaam dena, oo nana kic ute naabin naabina.

⁵ Jo naajege kic k'denki, nafo taa naajege k'doockkiga ute *al-Masi se, k'tum k'tedkiga daa ro kalan oo naajege kic k'tum k'tedkiga kalan bini.

⁶ Naajege se Raa edjekiga naaba, nafo nana nana kic bo ute naabin naabina. Nana kic bo tedn naaba ute bεε ken Raa tedn. Taa naan se bo, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, on taargen naan taad se ade teecn taar Raa ki te doobm ken Raa taadn ro ki se.

⁷ Debm jaay Raa edinga naabm gen noogn jeege se, n'aay kaamin n'noog jeege oo debm ken Raa edinga naabm gen dooy jeege le, n'aay kaamina n'dooy jeege.

⁸ Ken debm jaay naabin gen kedn kaay kaam jeege tu se, n'aay kaamin n'ed kaay kaama jeege tu. Jo debm ken ed naka jeege tu se le, n'ed naka jeege tu ute maakn kalan. Jo debm ken Raa jaay edinga naabm gen tooon jeege se, naabin se n'tedin ute doobina. Jo debm ken Raa jaay tedinga debm kaakn taar-daay jeege se, naabin se, n'tedin ute maak-raapo.

⁹ Jeki jeege ute maakn kalan. Jodki dose naatn ro *kusiñ ki. 'Tedn bεε se, okiñki tooo.

¹⁰ Jeki naapa aan goo genaagen je naapa se oo okki naapa oon.

¹¹ Onte 'tedki jee kaar-naabge, nafo aayki kaamse, 'tedki jee tedn naabge. Jo Meljege se, 'tedinki naabin ute maakn kalan.

¹² Aan goo naase ondkiga dose do Raa ki se, onki maakse 'raapo. Ken nakn onn aanga dose ki le, okki maakse tooo oo aayki kaamse, eemki Raa.

¹³ Genaasegen doobm al-Masi ken ok dim ey se, aakdeki dode ki. Jo jee paacn ken baa gotse ki se okdeki jiga.

¹⁴ Jee ken lee dabarse se, onte 'naamdeki nafo 'tondki metn Raa aden tedn bεε.

¹⁵ 'Tedki maak-raapo ute jee ken maakn maak-raap ki, oo eemki ute jee ken maakn kaa-maan ki.

¹⁶ Ingki bεε ute naapa. Onte 'magalki rose. Jo ken j'edsenga naabm baat goo di kic bo, 'tedinki. Onte 'tedki rose aan goo jee jeel nakge.

¹⁷ Debm tedsenga kusina se, onte 'terlinsiñki. Jo aayki kaamse, 'tedki bεε jeege tu paac.

¹⁸ Ken naai jaay ok doobo num, aay kaami ing ute lapia ute jeege paac.

19 Genaa maak-jemge, ken nam jaay tedsenga kusina se, onte kogki seese, num onki Raa bo 'booy maak-taarin dode ki. Taa maakn Kitap ki se, Meljege Raa taadga taad oo: *Taar-don onumsinki maam ki oo maam bo m'asen kogh seese.**

20 Bin num Kitap taad oo:

Ken debm taamooyi jaay bo taelin se, edin kosoo;

oo ken maane bo taelin le, edin 'kaaye.

Bin se, naai an kol maakn sokon ki.†

21 Onte konki kusin se asen ciri, num naase bo 'cirin ki ute bee ken naase aki teda.

13

'Sookki toogge tu

(1Pr 2.13-17)

1 Tooongen ing do jeege tu paac se, 'sookdeki. Taa toogge se paacn iino gotn *Raa ki oo kengen borse utu do naan ki se kic bo Raa bo tondde.

2 Taa naan se bo, debm baate sookn toogge tu se, kee se aan goo naan baate tookn tedn nakn Raa maakin jen ro ki. Oo jee baate sookn toogge tu se, nakn onn utu kaan dode ki.

3 Anum jee tedn nakn bee se, naade beer toogge tu eyo, num jee tedn nakn *kusin se bo, ken beer toogge tu. Ken naai jaay 'je beer toogge tu ey num, 'ted bee. Bin se naade ai toomoo.

4 'Jeelki, toogge se naade se kaam ji Raa taa asen noogo gen tedn nakgen jiga. Ken naase jaay 'tedkiga kusin se, 'beerdeki. Taa tond ken Raa tondde se cer eyo, num naan tondde se taa an tedn naabina gen dabar jee ken tedn nakn kusina. Oo ute doobm se bo, Raa taad maak-taarin do jeege tun ted nakgen jig eyo.

5 Ken bin num, 'sookki toogge tu, taa j'asen dabar sum eyo, num 'sookdeki taa naase 'jeelki maakse ki naabde se ute doobina.

6 Taa naan se bo, naase 'lee ogdeki miiri. Oo jee ken k'tondde gen lee tiir gurs miiri gotse ki se, naabm ken naade lee tedn ute doobin se, naade tedn gen Raa.

7 Jee se jaay nakn ken naade je oo j'ade kogse, ogdesin ki. *Jee tokn miirge se, 'tiir eddeki nakde oo nakgen paacn gen kogse se, ogdesin ki. Tooongen ken adeki sook se, 'sookdeki. Jeegen aaldeki kaal maak ki se aaldeki maak ki kici.

'Jeki naapa

(Mt 22.35-40; 1Jn 3.11-23)

* 12:19 Aak Dt 32.35. † 12:20 Gotn ese se taad oo k'tas naal poodo bo j'ombin don ki. Aak KKT 25.21.

⁸ Ɔnte kɔŋki sɛɛ nam dose ki. Num sɛɛ kɛn 'tɛdn dose ki se, 'jeki naapa. Taa debm jaay je naapiŋ se, kɛse *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, naan̄ tɛd aasinga ute doobina.

⁹ Taa nakgen kɛn Raa taadɔɔ gen tɛda kɛn ɔɔ: Ɔnte 'kɛesn mɛnd nam, ɔnte 'kɛesn gaaba nam, ɔnte 'tɔal nam, ɔnte 'boogɔŋ nakɔŋ nam, ɔnten 'dɔŋ nakɔŋ nam se. Taargen kuuy ɔɔp se kic paac kɔŋ ɓo kɛn ɔɔ: 'Je naapi aan gɔɔ roi mala.*

¹⁰ Anum debm je naapiŋ se tɛdiŋ *kusin̄ eyo. Taa naan̄ se ɓo, debm je jeege se, Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki taad paac se, naan̄ tɛd aasinga ute doobina.

'Daapki rose gen kaakɔŋ kaam Isa

¹¹ Bin ɓo genaamge, 'tɛdki nakgen se taa naase 'jeelki kaadn ɓorsen kɛn 'j'ingki maak ki se. Taa kaadn 'j'anki kiin̄ maakɔŋ bijege tu se aanga. Taa kaadn kɛn Raa utu adɛ ɓaa asen kaaj se, ɔɔpga gɔɔrɔ. Kaadn se, dɔk eyo aan gɔɔ kaadn kɛn 'j'utu 'j'aalki kaal maakjege do Isa ki ey sum.

¹² Nɔɔrɔ deelga, gɔtɔ ɔɔpga baata kiipi. Nakgen kɛn jeege lee tɛd maakɔŋ gɔt kɛn ɔɔd se, ɔɔdki dose ro ki. 'Jeki nakgen kɛn 'j'an kudn ɓɔɔrɔ maakɔŋ gɔt kɛn wɔɔrɔ.

¹³ K'j'ingki aan gɔɔ debm kɛn lee maakɔŋ katara ki. Ɔnte 'kɔski anki deel te gɔtiŋa ɔɔ ɔnte 'kaayki tɔtɔ kic anki deel te gɔtiŋa, ɔnte 'kɛɛski naapa rɛŋ rɛŋ, ɔnte 'tɛdki nakɔŋ sɔkɔŋge, ɔnte 'mooyki te naapa, ɔɔ ɔnte 'tɛdki maak-kilimi do naapge tū.

¹⁴ Num ɔŋki gaab tɔɔgse se 'tɛdn Mɛljege Isa *al-Masi. Ɔnte jeki nakɔŋ kɛn daa rose ɓo dɔŋɔ gen tɛdn nakɔŋ maakse jea.

14

*Ɔnte 'kɔjki ɓɔɔrɔ do genaage tu
(1Kɔr 4.3-5, 8.1-13, 10.23-33)*

¹ Genaamge, jee maakjege tun kɛn ɔk tɔɔgɔ do doobm *al-Masi ki ey se, ɔkɛki jiga. Ɔnte kɔjki ɓɔɔrɔ do nakge tun naadɛ lee saapiŋ se.

² Maam je m'asen taada taa nakgen jeege lee ɔɔ. Jee mɛtiŋge se saap ɔɔ ɔk doobo gen kɔsn nakgen ɓaa se paac. Num jee mɛtiŋgen ɔk tɔɔgɔ doobm Mɛljege tu ey se, ɔs daa eyo, naɓo lee ɔs kamb zɛɛɛ sum.

³ Debm ɔs daa se, ɔnte kaakɔŋ genaanaŋ kɛn ɔs ey se aan gɔɔ debm naan̄ aaliŋ maak eyo; ɔɔ debm ɔs daa ey se, ɔnte kɔjŋ ɓɔɔrɔ do genaanaŋ kɛn ɔs daa se. Taa naadɛ paac se, *Raa ɔkɛga jiga.

⁴ Naai ara tap ɓo naŋa, jaay kɔjŋ ɓɔɔrɔ ro deb kɛn tɛd naaba nam ki se? Kɛn naan̄ jaay tɛd jig ey lɛ mɛliŋ ɓo aŋ kaaka. Ɔɔ

* 13:9 Aak Ekz 20.13-17.

naan se daar tɔɔgɔ, taa Melin Raa se ɔk tɔɔgɔ ken an kɔkin naan 'kɔj kooc eyo.

⁵ Naan Raa ki se, jee metinge saap ɔɔ biigen metinge se cir biigen kuuy; num gan jee metingen kuuy se, taad ɔɔ naan Raa ki se, biige paac aas kaasa. Bin se, naŋa naŋa kic ɔɔ tɛdn aan gɔɔ ken naan jeelin maakin ki mala mala.

⁶ Debm saap ɔɔ bii metinge cir kengen kuuy se, ute saapin se naan *nook Meljege. Debm ken ɔs daa se, naan kic tɛdin gen nookɔ Meljege, taa ken naan ɔaa kɔsɔ se, tɔɔm Raa. Debm ken baate kɔsn daa se kic, naan tɛdin gen nookɔ Meljege, taa naan kic ɔɔ tɔɔm Raa.

⁷ 'Jeelki, maakjege tu se, nam tap ɔɔ ing gen don eyo ɔɔ nam tap ɔɔ ooy gen don ey kici.

⁸ Taa naan se ɔɔ, ken j'utu j'ingki zɛɛɛ lɛ, naaje j'ingki gen Meljege. ɔɔ ken j'aki kooy kic ɔɔ, j'aki kooy gen Meljege. Ken j'utuki zɛɛɛ lɔ j'ooykiga kooyo, naajege se k'gen Meljege.

⁹ Taa al-Masi se ooyga ɔɔ duroga daan yoge tu ɔɔ naan ɔɔ Mel jee utu ing zɛɛɛ ɔɔ Mel jee ooyga kooy kici.

¹⁰ Naai tap ɔɔ naŋa jaay ɔɔ bɔɔrɔ do genaai ki se? ɔɔ ter naai tap ɔɔ naŋa jaay aal genaai maak ki ey se? 'Jeelki, naajege paac se j'utu j'aki ɔɔ naan Raa ken utu ajeki kɔjn bɔɔrɔ dojege tu.

¹¹ Taa naan se ɔɔ Kitap taad ɔɔ:

Maam se, m'Raa zɛɛɛ ɔɔ jeege paac utu 'ɔaa kergɔ naanum ki ɔɔ naade paac utu am nookɔ maam Raa.*

¹² Taa naan se ɔɔ, naŋa naŋa kic ɔɔ naan malin ɔɔ 'ɔaa taadn taarin naan Raa ki.

¹³ Bin se, j'ɔnte kɔjki bɔɔrɔ do naape tu. Naase ɔnte 'tɛdki nakɔ ken 'tɛd genaase 'koocɔ doobm al-Masi ki ey lɛ ken an gaasn gen tɛdn bɛɛ.

¹⁴ Anum aan gɔɔ maam te Meljege Isa k'tɛdga kalan se, maam m'jeel maakum ki, nakɔ kɔsn jaay ken tuj debkilimi naan Raa ki se, gɔɔ. Num ken debm jaay aak nakɔ kɔs se aan gɔɔ nakɔ an tujɔ naan Raa ki num, ɔnte kɔsɔ.

¹⁵ Ken taa kɔsɔ jaay naai tujɔ maakɔ genaai se, kese naai ɔk maakje don ki eyo. 'Jeele, al-Masi se ooyga taa naŋa, bin num taa kɔsɔ se, ɔnte 'kutn genaai.

¹⁶ Nakɔ ken naai saap ɔɔ jiga se, ɔn jee kuuy kic ɔɔ an kaakin aan gɔɔ nakɔ jiga.

¹⁷ *Maakɔ Gaar Raa se, ɔlin ute nakɔ kɔsɔ ɔɔ ute kaay eyo. Num maakɔ Gaar Raa se je nakɔ ute doobiŋa, lapia ɔɔ maak-raapm ken *Nirl Salal lee ɛd jeege tu.

¹⁸ Debm doobm al-Masi ki jaay tɛdn naabm ese se, naan tɔɔl Raa ki ɔɔ jeege paac tɔɔmiŋa.

* 14:11 Aak Eza 45.23 ɔɔ 49.18.

19 Bin num j'aayki kaamjege gen je lapia ute naapa; k'tedki nakɲ ken ajeki noogo j'aki ziidn ɓaa ute naanjege doobm al-Masi ki.

20 Taa kɔsɔ se, ɔnte tujɲ naabm Raa. Deere, nakɲ kɔsn tuj debkilimi naan Raa ki se gɔtɔ, naɓo taa kɔs sum ɓo, 'ted genaai 'kooocɲ doobm al-Masi ki num, ɔnte kɔsn kɔsn se.

21 Bɛɛki se, nam ɔnte ted nakɲ ken 'ted genaai kooocɲ doobm al-Masi ki: taa naan se ɓo ɔnte kɔsn daa, ɔnte kaay tɔtɔ ɔɔ ɔnte tedn ne dim kuuy ken 'tedn genaai kooocɲ doobm al-Masi ki.

22 Nakɲ ken naai jeel maaki ki se, 'bɔɔbiɲa. Ɔɲ nakɲ se 'tedn daan naai ki ute Raa sum. Taa naan se ɓo, debm ken ted naka jaay maakiɲ naaj eyo ɔɔ jeel nakɲ naan ted se jaay jiga se, naan se maakiɲ raap aak eyo.

23 Num debm ted naka jaay maakiɲ naaj do ki ɔɔ jeeliɲ nakɲ naan ted se jig ey se, bɔɔrɔ utu kooocɲ don ki, taa naan maakiɲ naaj naaja ute naan se kic ɓo naan ɔs tap. Bin num nakgen k'ted paac jaay, ken k'jeeliɲki maakjege tu ɔɔ k'naajki do ki ɔɔ k'tediɲkiga num, kɛse k'tedkiga *kusiɲa naan Raa ki.

15

Jeki bɛɛ jeege tun kuuy kici

1 Naajegen k'tɔɔgki doobm *al-Masi ki se, k'serkki genaajegen ɔk tɔɔg eyo gen king doobm *Raa ki se ɔɔ j'ɔnte jeki nakɲ ken ajeki tɔɔl naajege tu sum.

2 Naɲa naɲa kic ɓo je nakɲ ken tɔɔl naapiɲ ki taa an tedn bɛɛ ɔɔ an noogin kɔkɲ doobm al-Masi se tɔɔgɲ ɓaa ute naaniɲa.

3 'Jeelki, al-Masi se je te bɛɛ naan mala eyo, num aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ: *Naajɲ ken k'naaji naai Raa se, kɛse k'naajum maama.**

4 Anum taargen ken k'raaniɲo do dɔkiɲ maakɲ Kitap ki se, taa ajeki dooyo. Taargen se ɓo ken ajeki kedn kaay kaama ɔɔ ajeki sel maakjege taa j'aki kɔnd dojege do Raa ki.

5 Ɔɲ Raa debm kedn kaay kaama ɔɔ debm sel jeege se, asen tedn aki king dɔɔkɲ taarse kalan aan gɔɔ ken Isa al-Masi jen ro ki.

6 Bin jaay ɓo, maakse 'tedn kalan ɔɔ mindse kic tedn kalan, naase aki *nookɲ Raa ken Bubm Meljege Isa al-Masi se.

7 Anum ɔkki naapa jiga aan gɔɔ ken al-Masi ɔksen naase jiga se. Bin se aki kɔl jeege 'nookɲ Raa.

8 'Booyki m'asen taada: al-Masi jaay ɓaadɔ ted debm tedn naabm Yaudge se, taa nakɲ ken Raa taadɔ ɓugɲ Yaudge tu ɔɔ utu aden ted se, naan teddesiɲga ute doobiɲa ɔɔ kɛse je aden taadn ɔɔ Raa se naan tuj ɔrmiɲ eyo.

* 15:3 Aak KKR 69.9.

⁹ Ɔo naan̄ baado se, taa jeegen ken Yaudge ey kic 6o nookŋ Raa taa beɛŋa aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

Taa naan̄ se 6o, maakŋ jeege tun Yaudge ey se, maam m'utu m'ai tɔɔmɔ;

ɔɔ maam m'utu m'kaar kaa taa m'nookŋ roi.†

¹⁰ Ter Kitap taad ɔɔ:

Naasen jee baa se paac se 'tedki maak-raapo

ute jee ken Raa beɛr tɔɔddenga tɔɔdɔ ɔɔ naade tedga jee naange se.‡

¹¹ Ɔo ter daala Kitap taad ɔɔ:

Naasen paacŋ ken Yaudge ey se, 'tɔɔmki Meljege Raa

ɔɔ ɔŋ jeegen baa se paac, an̄ nooko.§

¹² Ɔo ter debm taad taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi kic taadga daala ɔɔ:

Deba utu ade teecŋ metjil Jεε* ki se ɔɔ naan̄ se utu ade baa kɔsn gaara do jeege tu paac

ɔɔ metjil jeegen do naan̄ ki paac utu kɔnd dode don̄ ki.†

¹³ Ɔŋ Raa ken ted̄ jeege ɔnd dode don̄ ki ɔɔ ken naase aalki maakse don̄ ki se, asen kedn̄ maak-raap dena ute lapia. Taa naan̄ se 6o, ute tɔɔgŋ *Nirl Salal se, naase aki kɔnd dose paac don̄ ki.

Pɔl taad metn taar naabiŋa

(2Kor 10.13-18)

¹⁴ Genaaenge, maakum ki se maam m'jeele naase se jeegen ken lee ted̄ nakgen beɛ. Ɔo taar met ki se kic, naase 'jeel ɔkkiga metiŋa. Ɔo naase se, aaskiga gen deŋŋ naapa.

¹⁵ Na6o maakŋ maktub ken m'raan̄sen ese se, nakgen metiŋge se maam m'taadsenoga metiŋ tal, taa naase aki saapm do nakge tun ken naase 'jeeliŋkiga jeele. Ɔo ken ɔlum jaay m'taadsen metn nakgen se tal se, taa beɛ Raa ken tedum se,

¹⁶ m'tedga debm tedn̄ naabm Isa *al-Masi daan jeege tun Yaudge eyo. Maam m'ed̄ rom paac gen taadn̄ Labar Jiga gen Raa se jeege tu, taa jee Yaudge ey se kic 6o 'kaal maakde don̄ ki ɔɔ bin se, naade tedn̄ gɔɔ *serkŋ ken tɔɔl Raa ki. Ɔo ken tedde jaay naade ted̄ jee Raage se, kese *Nirl Salal.

¹⁷ Taa naan̄ se 6o, maam ken m'tedga kalan̄ ute Isa al-Masi se, maakum raap do naabum ken maam m'ted̄ Raa ki.

¹⁸ Anum maam se m'je m'kuun maan̄ dim ey sum, num m'je 6o m'taadn̄ nakŋ ken al-Masi ted̄ ute doobm maama ken taa jeegen Yaudge ey se tookŋ taar Raa. Ɔo naabm se, naan̄ tedn̄ ute naabum ken maam m'teda ɔɔ ute taarum ken maam m'taada,

† 15:9 Aak KKR 18.49. ‡ 15:10 Aak Dt 32.43. § 15:11 Aak KKR 117.1. * 15:12 Jεε se bum Gaar *Daud. † 15:12 Aak Eza 11.10.

19 ɔɔ ute tɔɔŋɲ Nirl Salal se, naan ɔlum m'tɛdn nakɲ-kɔɔbge ute nakgen deel doa. Bin ɔo gɔtɔ ɔaa se paac, maam m'taadga Labar Jigan ɣɛn al-Masi se paac jeege tu, m'baago maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki bini m'aan taa naan kɛn Iliri ki.

20 Naɔo maam se daayum m'je taadn Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi se, gɔtn kɛn k'taad te ro al-Masi ey ɔɔrtɔ. Anum jee kɛn booyga booy taar ɣɛn jee dooygen kuuy se, maam m'je m'ɔaa gɔtn ese ey sum, taa maam se m'je tɛdn naab eyo do naabm ɣɛn deb kuuy ki.

21 Taa naan se ɔo, maam m'tɛd aan gɔɔ kɛn Kitap taada: *Jee kɛn booy j'ɔɔsde te maaniɲ ey se, naade utu an kaaka. ɔɔ jeegen kɛn booy te taariɲ ey se ɛ, naade utu booy kɔkɲ taariɲa.‡*

Pol je ɔaa merte

22 Kɛse ɔo nakɲ gaasumga doobo met dena ɣɛn ɔaa gɔtse ki.

23 Anum ɔɔrse jaay ɔo, naabum gɔtn ara se nanɲa. Ey num m'ɔkga ɔaara dena kɛn maam m'je m'ɔaa gɔtse ki, naɔo m'ɔɲ te doob eyo.

24 Anum kɛn maam jaay m'ɔaa taa naan Espan ki se, maam m'kaal gɔtse ki. Deere, kɛn am kolum m'ɔaa gɔtse ki se, taa m'asen ɔaa kaak jaay am tɔɔɔ ɔɔ kɛn maam jaay m'aanga gɔtse ki se, m'tiɲ ɔkɔ jaay ɔo sɔm amki nooɲɲ ɣɛn ɔaa taa naan Espan ki.

25 Num ɔɔrse se, maam m'ɔaa ɔaa maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki taa ɔaa nooɲɲ jee Raagen gɔtn naane.

26 Taa jee al-Masigen taa naan Masedoan ki ute kengen taa naan Akayi ki se, uuno doa ɣɛn tusn naka ɣɛn nooɲɲ jee Raagen Jeruzalem ki jaay ɔk dim ey se.

27 Deere, naade se malinge ɔo uuno doa taa ade noogo. Kɛn deer se, naade kic ɔk sɛɛ dode ki, taa Yaudge se noogoga jee kɛn Yaudge ey se ɣɛn kɔɲ bɛɛ Raa. Bin num jeegen Yaudge ey se, naade nooɲɲ Yaudge ute maalde kici.

28 Kɛn naabm se jaay m'nanɲinga ɔɔ nakse jaay ɔaa m'ɛdinga ɣɛnaage tun Jeruzalem ki se, maam m'utu m'ɔaa taa naan Espan ki ɔɔ maam m'utu m'kaal gɔtse ki kici.

29 Maam m'jeele, ɔii kɛn m'kaan gɔtse ki se, *al-Masi asen tɛdn bɛɛɲ den aak eyo.

30 Gɛnaamge, 'booyki m'asen taada: aan gɔɔ naajege j'aalki maakjege do Meljege Isa al-Masi ki ɔɔ ute maak-je kɛn *Nirl Salal ɛdfeki do naapge tu se, aayki kaamse 'doki ɣɛn tɔnd metn Raa taa maama.

31 'Tɔndki metn Raa kɛn maam jaay m'aanga taa naan Jude ki num, jee kɛn aal maakde do Isa al-Masi ki ey se, am dabar eyo. ɔɔ tɛr 'tɔndki metn Raa taa nakɲ kɛn maam m'ɔaa kɛdn

‡ 15:21 Aak Eza 52.12.

jee Raage tun maakn̄ geger̄ ken Jeruzalem ki se, nakn̄ se naade an̄ kōkin̄ jiga aden̄ tēdn̄ bēē.

³² Bin 60, ken Raa jaay je num, maam m'utu m'6aa gōtse ki ute maak-raapo ɔ ken m'aanga naane se, m'utu m'6aa tōl maakuma.

³³ Ōn̄ Raa debm̄ kēdn̄ lapia jeege tu se, 'kin̄g ute naase paac. *Amin.

16

Pal ɔl tōosin̄ jeege tun *Rōm ki

¹ Maam m'ɔlsen̄ genaajegen̄ mēnd̄ ken̄ ron̄ Pebe, naan̄ se mēnd̄ mēc ɔ tēdn̄ naabm̄ *Raa maakn̄ *egliz̄ ken̄ maakn̄ geger̄ ken̄ Sankre ki.

² Ken̄ naan̄ aan̄ ɔn̄sega num, aan̄ gōɔ jee Raagen̄ lee ɔk̄ naapa jiga se, naase kic̄ ɔkin̄ki jiga bin̄ kici. Maakn̄ naabin̄ ken̄ naan̄ je tēd̄ paac se aakin̄ki jaaȳ dīm̄ baatinga num 'noogin̄ki. Taa naan̄ se noogoga jeege dēna ɔ maam mala kic, naan̄ noogumga.

³ 'Tēdki tōose Priska ki ute gaabin̄ Akilas ki. Naade se tēd̄ naabm̄ Isa *al-Masi ute maam kalaŋ.

⁴ Naade mala kic 60 jedo kutn̄ kode taa am kaaja. Taa nakn̄ naade tēdo ese se, maam m'kalum ki sum 60 m'tōomde eyo, num eglizge paacn̄ maakn̄ taa naan̄ge tun malinge Yaudge ey se kic 60 tōomde.

⁵ 'Tēdki tōose eglizn̄ ken̄ lee tus beede ki se kici.

'Tēdki tōose mēdn̄ dom Epaynet ki. Taa naan̄ Azi ki se, naan̄ 60 debm̄ aal maakn̄ deet do al-Masi ki.

⁶ Mari ken̄ tēdga naaba dēn̄ taa naase se kic, 'tēdin̄ki tōose.

⁷ 'Tēdki tōose Andronikus ki ute Junias ki. Naade se taa-sumge ɔ k'tōkjeno dan̄gay ki kalaŋ kici. Naade se *jee kaan̄ naabm̄ Isa al-Masigen̄ k'jeel jeel gōtde. Ō naade aalo maakde do Isa al-Masi ki se, deet naan̄ maam ki.

⁸ 'Tēdki tōose Ampliatus ki. Doobm̄ Meljege tu se, naan̄ mēdn̄ doma.

⁹ 'Tēdki tōose Urban ki. Naan̄ se debm̄ ken̄ k'tēdn̄ naabm̄ al-Masi kalaŋ se. Ō Stakis ken̄ mēdn̄ dom se kic, 'tēdin̄ki tōose.

¹⁰ 'Tēdki tōose Apēlesn̄ ken̄ ɔk̄ doobm̄ al-Masi ɔn̄ se. Ō 'tēdki tōose jee maakn̄ 6ee Aristobul ki kici.

¹¹ 'Tēdki tōose taasum̄ Erōdion ki. Ō jee maakn̄ 6ee Narsis ken̄ aal maakde do Meljege tu se kic 'tēddeki tōose.

¹² 'Tēdki tōose Tripen̄ ute Tripoz ki, mēndgen̄ se tēdoga naaba dēna Meljege tu. 'Tēdki tōose genaam̄ ken̄ mēnd̄ ken̄ ron̄ Persid̄ ken̄ maam̄ jēn̄ doobm̄ al-Masi ki se. Naan̄ kic̄ tēdga naaba dēn̄ aak̄ eyo Meljege tu.

¹³ 'Tēdki tōose Rupus ki, naan̄ ken̄ Meljege bēer̄ ɔd̄in̄ga kōɔd̄ se. Ō 'tēdki tōose koŋ̄ ki ɔ koŋ̄ se tēdn̄ aan̄ gōɔ ko maam̄ kici.

14 'Tɛdki tɔɔse Asynkrit ki, Plegon ki, Ermes ki, Patrobas ki, Ermas ute genaangen ute naan se kici.

15 'Tɛdki tɔɔse Pilolog ute Juli ki ɔ Nere ki ute genaan mend Olympas ɔ jee Raagen paacn utu inj te naade se kici.

16 Ken 'baaki ɔaa tɛdn tɔɔse se, 'baam 'tokki naapa ɔ aayki ciil naapge. Eglizgen paacn gen al-Masi ken gotn ara se, tɛdsen tɔɔse.

Dejn Pɔl ken kaam mɔɔtn

17 Genaamge, 'booyki m'asen taada: ɔndki kɔndɔ ute jee ken gaan jeege ɔ iig jeege doobm *al-Masi ki se. Jee se taar ken k'dooyse jaay naase 'tookki do ki se, naade se, took do ki eyo. ɔɔdki dose dɔkɔ rode ki!

18 Taa jee se naade tɛdn naabm Meljege al-Masi eyo, num naade saap ɔ do maakde ki sum. Naade lee taadden taar nijim ute taargen ken tɔɔl jeege tu ɔ ute taargen se naade lee dɛrl jeege ken jeel mɛt nakgen ese se eyo.

19 Jeege paac jeele, naase se 'tookki taar Meljege. Taa naase se maam maakum raap aak eyo. Maam m'jese naase aki tɛdn jee jeel-taarge gen jeel tɛdn bɛɛ, ɔ bɛɛ ese se, *kusiŋ ɔkɔ kic ɔ ɔntɛ deepmsinki.

20 Raa ken debm kɛdn lapia jeege tu se, ɔɔpga baata *Bubm sitange se naan utu aano tɛɛɛn tɔɔgiŋ mɛtn jɛse ki.

ɔn Meljege Isa se asen tɛdn bɛɛna.

21 Timote ken k'tɛdn naaba kalan se tɛdsen tɔɔse. ɔ Lusius, Jason ɔ Sosipater ken taasumge se kic, tɛdsen tɔɔse.

22 ɔ maam Tertius, ken Pɔl ɔlum raan maktubm ara se kic, m'tɛdsen tɔɔse ute ro Meljegen ken tumjekiga k'tɛdkiga kalan se.

23 Gayus kic ɔ tɛdsen tɔɔse; maam Pɔl se, naan ɔ debm ken ɔkum ɔɛn ki ɔ jee *egliz ki kic ɔ lee tus gotiŋ ki kici. Erastn ken debm ɔɔb gursn gen gɛgɛr se kic, tɛdsen tɔɔse ɔ Kartus genaaje kic ɔ, tɛdsen tɔɔse.

24 [Naase paacki se, ɔn Meljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛna. *Amin.]*

*K'nookki Raa

25 K'tɔɔmki Raa! Taa Raa se naan ɔk tɔɔgɔ ɔ ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se, asen tɛdn naase aki kɔkɛn doobm al-Masi se tɔɔgɔ. Taa do dɔkiŋ se mɛtn taar se, *Raa taad te mɛtiŋ jeege tu eyo,

26 num ɔɔrse ute taargen ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dɔkiŋ se, naan taadga mɛtn taar se toodga tal. Bin ɔ Raa ken Daayum se ɔl k'taadga mɛtiŋ jeege tun ɔaa se paac taa naade kic paac kɔn doobm gen tookn kaal maakde don ki ɔ tookn taariŋa.

* 16:24 Maakn Kitapge tun do dɔkiŋ se, mɛtinge maakde ki se, bersen ara se, gotɔ.

27 'Tɔmki Raa ken kalin ki sum 6o debm jeel-taara se, ɔɔ daayum daayum k'nookiŋki ute ro Isa al-Masi! *Amin.

Maktubm deet deetn kɛn Pəl raan̄in eglizn Kōrint ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm deet deetn kɛn Pəl raan̄in eglizn Kōrint ki

Eglizn kɛn maakɲ ɣɛɣɛr Kōrint ki se, Pəl ɓo ɔndin kaad kɛn naan̄ inɲo mɛrtɛ ɣɛn k-dige ɣɛn tɛdn̄ naabm Mɛljege Isa. Maakɲ ɣɛɣerge tun kɛn taa naan̄ Grekge tu se, ɣɛɣɛr Kōrint se k'jeel jeel ɣoɲina. Naan̄ ɔk maala taa ɣoɲn se ɔk ɣoɲn daar markabge se ɣoɲo kaam dio. Anum ɣɛɣɛr Kōrint se ɔk bulge ute jee daayge dɛna. Dɛn jeege se inɲ tɛdn̄ nakgen ɣoɲdio. Kaad kɛn naane se, jee Kōrint ki se, uuno saapm jeeɣen kuuy ɓo lee ɓaano ɔɔ uun doobm raadege dɛna. Dɛn jee al-Masigen Kōrint ki se, teeco maakɲ jeege tun ese se kici. Pəl booy labar jee al-Masigen Kōrint ki (1.11 ɔɔ 7.11) kɛn aak king jee Kōrint se ɔɔ kingden ute jee uun doobm raagen kuuy se, ɔlden saapa ɔɔ tɔnd mɛta dɛna do taarge tun se. Taa naan̄ se Pəl maakɲ maktubin̄ deet deet se, raan̄ tɛrlden do taardege tu se.

Pəl ɔl tɔɔsin̄ eglizn Kōrint ki

¹ Kɛn ara maam Pəl ɓo m'raan̄sen maktubm se ute ɣɛnaajege Sostɛn. Maam se *Raa ɓo dan̄umo ɣɛn tɛdn̄ *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan ɣoɔ kɛn naan̄ maakin̄ jen ro ki.

² Maktubm se, maam m'raan̄sesin̄ naase jee *egliz kɛn ɣɛn Raa kɛn maakɲ ɣɛɣɛr kɛn Kōrint ki. Ute doobm Isa al-Masi se, Raa tɛdsenga tɛdkiga jee *salal. Ɔɔ Raa dan̄seno se, taa aki tɛdn̄ jee naan̄ge ute jee ɣoɲn ɓaa se paacɲ kɛn lee eem ro Mɛljege Isa *al-Masi. Isa se naan̄ ɓo Mɛlde ɔɔ Mɛl naajege kici.

³ Ɔɲ Bubjege Raa ute Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn̄ bɛɛde ɔɔ asen kɛdn̄ lapia.

Pəl tɔɔm Raa taa jee Isa al-Masigen Kōrint ki

⁴ Daayum maam m'tɔɔm Raa taa naase, taa bɛɛ kɛn naan̄ tɛdseni ute doobm Isa *al-Masi se.

⁵ Deere, dookɲ kɛn naase 'dookkiga tɛdkiga kalan̄ ute al-Masi se, Raa ɛdsenga nakgen bɛɛ dɛn aak eyo, kɛn tap ki se tɛdsenga 'jeelkiga taadn̄ Taar Raa ɔɔ ɛdsenga jeel nakge paac.

⁶ Taar kɛn naaje k'taad̄sen ɣɛn al-Masi jaay naase 'booyki sum se, naase ɔkin̄kiga maakse ki tɔɔɔ.

⁷ Bin ɓo, nakgen paacɲ kɛn Raa ɛd̄ jeen̄ge tu se, naase kic ɔɲkiga naasen kɛn inɲ aakki kaak kaam Mɛljege Isa al-Masi kɛn utu adɛ teecɲ naanse ki pirsil se.

⁸ Raa se naan̄ 60 debm kēn asen kēdn̄ tōōgō bini aki kaan do taar tōōlīn̄ ki. Bin 60 6ii kēn Mēljege Isa al-Masi adē 6aa se, j'kōn̄ ne dīm aak kus rose ki eyo.

⁹ Deere, Raa se naan̄ tuj ərmin̄ eyo, naan̄ 60 debm kēn dan̄seno, taa aki tum tēdn̄ kalan̄ ute Goonin̄ Isa al-Masi kēn Mēljege se.

Jee *eglizn̄ Kōrint ki tōp naapa

¹⁰ Borse gēnaamge, ute ro Mēljege Isa al-Masi se, m'eemsen nōō mētse ki m'ōō: ɔntē 'tōpki naapa, na6o naase 'paacki ɔkki taarse kalan̄. 'Tumki ute naapa, ɔn̄ki maakse 'tēdn̄ kalan̄ ɔ saapse kic 6o ɔn̄in̄ki 'tēdn̄ kalan̄.

¹¹ Deere gēnaamgen dōobm *al-Masi ki, jee maakn̄ 6ee Klōε* ki 6aadō taadum ɔo maakn̄ kingse ki se, naase se taarse ɔk mētn̄ naap eyo.

¹² Num do taar kēn se 6o, maam m'je m'asen taadn̄ mētīna: maakse ki se, deb kalan̄ taad̄ ɔo: maam se m'debm Pōl, debm kuuy dēek ɔo: maam se m'debm Apōlōs, ɔo debm kuuy taad̄ ɔo: maam se m'debm Pīer, ɔo debm kuuy kic dēek ɔo: maam se lē m'debm al-Masi.

¹³ 'Saapki tu al-Masi se, j'añ kōn̄ niḡn̄ ne? Maam Pōl 6o kēn k'tup k'tōolum ro kaag ki taa naase se la? Lō *k'batizseno se ute ro maam m'Pōl la?

¹⁴ Maam m'tōōm Raa, taa maakse ki se, jeegen maam m'batizdeno se, Krispus ute Gayus sum.

¹⁵ Taa naan̄ se 6o, nam maakse ki se 'kōn̄ dēekn̄ ɔo naase se k'batizseno ute ro maam Pōl.

¹⁶ Waay, tēdumga dirigi. Deere, maam m'batizoga jee maakn̄ 6ee Stepanas ki kici. M'jeel ey jaay ey num m'batizo te nam kuuy ey sum.

¹⁷ Taa al-Masi se, ɔlumo gēn batizn̄ jeege eyo, num gēn taadn̄ Labarin̄ Jiga se 6o jeege tu. Ɔo taarin̄ se, maam m'añ taadn̄ ute taar nijim kēn jeege booyin̄ aan gōō gēn debm jeel-taar lee taad̄ se eyo, taa kēn maam jaay taad̄ ute jeel-taar gēn jikilimge sum num kooy al-Masi ro kaag ki se, 'tēdn̄ nakn̄ cērē.

Jeel-taar Raa se j'ɔn̄in̄ gōtn̄ *al-Masi ki

¹⁸ Deere, jee iig kiig se, taar kēn k'taadn̄ gēn Isan ooy do kaag ki se, kese naade aakin̄ aan gōō taar jee dērlge. Num gan̄ naajegen j'aajki kaaj se lē, taar se 6o kēn taadjeki tōōgn̄ Raa.

¹⁹ Taa maakn̄ Kitap ki se Raa taad̄ ɔo:

Jee jeel-taarge se, jeel-taarde se maam m'utu m'añ daara;

ɔo mētēkdege se lē, maam m'utu m'añ tēdīn̄ 'tēdn̄ gōtō.†

²⁰ Bin num gōtn̄ se jee jeel-taarge se, tap 6o taadn̄ ɔo dī? Ɔo jee jeel taad̄ tōōkn̄ mētn̄ Ko Taar Raage se kic 6o taadn̄ ɔo dī? Ɔo jee

* **1:11** Klōε se daan naane mēnd tēdn̄ suukn̄ kēn lee daan gēger Kōrint ute gēn Epēz ki. † **1:19** Aak Eza 29.14.

jeel doobm taadn taargen maakŋ *duni ken borse se taadn do di daala? Taa Raa se, jeel-taar gen jikilimgen ok se, naan tedn tedga nakŋ jee derlge.

²¹ Deere, jikilimge, ute jeel-taar ken naade ok paac se kic bo, jeel-taar Raa se naade on jeel ok te metin eyo. Taa naan se bo, Raa uunoga doa gen kaajn jee ken aal maake do Labar Jigan ken k'lee k'taadden se do taar se jee kuuy aakin aan goo taar jee derlge.

²² Jeegen Yaudge se je kaakŋ nakŋ-kooŋgen iino gotn Raa ki do jee Gerekge se le, naade je doobm ken an jeel-taara.

²³ Gan naaje se, k'taad jeege tu j'oo al-Masi ken Raa taadn se bo k'tup k'toolin ro kaag ki: kese bo taar ken tuj maakŋ Yaudge do jeegen Yaudge ey se le aakin taar ese se, taar jee derlge.

²⁴ Num gan jee ken Raa danŋeno maakŋ Yaudge tu ey le maakŋ Gerekge tu se, gen naade ki se, al-Masi se naan bo tooŋŋ Raa do jeel-taar gen Raa ki kici.

²⁵ Taa nakŋ ken Raa ted jaay jeege aakin aan goo nakŋ jee derlge se, ute naan se kic bo, naan jeel-taara cir jeel-taar jikilimge do nakŋ Raa ted jaay jeege aakin aan goo naan ok tooŋ ey se le, naan tooŋ cir tooŋŋ jikilimge.

²⁶ Genaaŋgen doobm al-Masi ki, 'saapki tu kaad ken Raa danŋeno se ken gen jikilimge tu sum num, maake ki se naase okki jee jeel-taarge se, den eyo. Do jee tooŋ kic bo, naase okki den eyo. Do jeegen k'jeel jeel gotde maakŋ beedege tu kic bo naase okki den eyo.

²⁷ Anum Raa se beer tooŋo jeegen ken jikilimge aakden aan goo jee derlge se bo taa 'kol jee jeel-taarge se, sokonŋ aden tooŋo; do jeegen ken jikilimge aakden aan goo jeegen ok tooŋ ey se, Raa beer tooŋdeno se taa 'kol jeegen ok tooŋo se, sokonŋ aden tooŋo.

²⁸ Raa beer tooŋo jeegen ken jikilimge aakden jeegen tooŋ ser eyo, j'aalden maak ki eyo do j'aakden aan goo nakŋ gotŋ se, bin bo ute doobm naade se, jee ken ted rode magal magal se, Raa aden tedn naade se 'tedn jee ren ren.

²⁹ Raa tedn naan se taa nam nam 'konŋ tooŋ ronŋ naanin ki eyo.

³⁰ Deere, naase se Raa dooksenga ute Isa al-Masi do jeel-taar naajegen ken iino gotn Raa ki se, naan bo al-Masi se. Do al-Masi se naan bo tedjekiga k'tedkiga jeegen aak beer naan Raa ki do beer tooŋjekiga k'tedkiga jee naange do naan doŋjekiga dojege maakŋ *kusiŋ ki.

³¹ Taa naan se bo Kitap taad do: *Debm jaay je tooŋ ronŋ num, n'tooŋ ronŋ do nakge tun Meljege teda.*[‡]

2

Pəl taad Taar *Raa jeege tun Kōrint ki

¹ Genaamge, kēn maam jaay m'ingō gōtse ki taa m'asen taadn *nakn kēn Raa ɔyinga kōy taad te metin jeege tu ey se, maakn taarumge tu se, maam m'taadsen te taargen ɔnɔ ɔnɔ eyo ɔ ute jeel taargen deel do eyo.

² Num maakse ki se, maam m'uunoga doa m'je jeel dīm kuuy eyo, nakn kēn maam m'je jeel se, Isa *al-Masi ɔ Isa al-Masi se ɔ k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki se.

³ Kēn maam m'ingō gōtse ki se, maam m'naam m'ɔk rom se tɔɔgum baata, maam m'beere ɔkuma ɔ rom ook marga jɛg jɛg.

⁴ Taar kēn maam m'taadseni ute dooy kēn maam m'dooyeno se, m'taadsesinō se ute jeel-taara kēn jikilimge lee taadin nijim se eyo, num gan maakn taar kēn maam m'taadsen se, kese *Nirl Raa ɔ taad tɔɔginā.

⁵ Bin ɔ, kaal maakn naase aalki se, 'tɛdn do jeel-taar jikilimge tu eyo, num do tɔɔg Raa ki.

Jeel-taar kēn *Nirl Raa ɛdjeege tu

⁶ Anum kese ɔ jeel-taar kēn naaje k'dooy jee al-Masigen kēn jeel ɔkga kɔk doobm Mɛljege. Jeel-taar ese se gēn do *duni ara ute jeege ɔk tɔɔgn ing do jeege tun do duni ki ara ki eyo, naade se ɔ kēn utu 'kut se.

⁷ Naaje k'dooy jeege ute jeel-taar Raa ese se kēn jikilimge jeel metin eyo taa taar se Raa ɔydesinoga kōyo. Ey num Raa se kaad kēn naan aalo te do naan ey ɔrt se ɔ, naan uunoga kuun doa taa ajeki kɛdn jeel-taarina gēn kēnd maakn *nookin ki.

⁸ ɔ jeel-taar se maakn magalge tun ing do jeege tu se nam kalaŋ tap ɔ booy ɔk te metin eyo. Ey num kēn naade jaay booy ɔkoga kɔk metin num, Mɛljegen k'nookin se, naade an kōn tupm tɔɔl ro kaag ki eyo.

⁹ Num gan aan gɔɔ kēn Kitap taada:

Nakn se nam bi kalaŋ aakin te ute kaamin eyo

ɔ booyin te ute bin eyo

ɔ nam saap aan te do ki ey kici,

nakgen se Raa tɔnd daapinoga daap jeege tun jena.*

¹⁰ Deere, nakgen se te doobm Nirl Raa se, Raa taadjekiga metin toodga tal. Taa *Nirl Salal se jeel nan nakge paac bini nakn maakn maak-saap Raa ki kici.

¹¹ Saapm debkilimi se tap ɔ, nanja jeele? Gɔtɔ! Kēn jeel saapm debkilimi se, naan malin sum. ɔ Raa kic ɔ nam jeel saapin eyo; kēn jeel saapin se, Nirl naan malin sum.

¹² Anum Nirl naajege k'j'ɔkki se gēn do duni ara ki eyo, num Nirl kēn naajege k'j'ɔkki se iinō gōtn Raa ki. Ute naan se ɔ naajege k'jeelki bɛɛ kēn Raa tɛdjeki ute maraadin se.

* 2:9 Aak Eza 64.3.

¹³ Taargen naaje k'taad jeege tu se, ute jeel-taar ken jikilimge lee dooy jeege se eyo, naḅo naaje se k'dooy jeege ute jeel-taar ken Nirl Raa edjeni. Naaje k'taad metn nakgen iino gōtn Nirl Raa ki jeege tun ken ok Nirl ese se.

¹⁴ Goon debkilim ond don do saapm naan malin ki sum se, 'kōn tookn do nak ken iino gōtn Nirl Raa ki eyo. Naan aakin aan gōo nakn jee derlge o naan le, on aasin gen booy kōkn metin eyo, taa nakgen bin se, Nirl Raa kalin ki sum bo 'taadn tōkn metin jeege tu.

¹⁵ Num gan debm ok Nirl Raa se, naan aak ok metn nakge paac. O naan malin le, nam kuuy an kōn kōjn bōōō don ki eyo.

¹⁶ Aan gōo Kitap taad o:
Saapm Mēljege se tap bo naḅa jeele o naḅa tap bo dejinoga?†
Anum naajege se j'okki saapm gen *al-Masi se maakjege tu.

3

Jee tedn naabm Raage

¹ Deere genaamge, maam m'ōn m'aasin te eyo ken m'taadsen taadn naase ki aan gōo jee ken ok *Nirl Raa. Naase se ingki aan gōo jee do *duni ki o aan gōo gaangen seeme ken doobm *al-Masi ki, taa naan se bo maam m'taadseni.

² Maam se m'edseno kōsn deer eyo, naḅo m'edseno si sum. Taa kōsn deer se, naase anki kōn kaas eyo. O bōōse kic bo m'jeele, naase anki kōn kaasn gen kōsn kōsn ken deer se eyo,

³ taa naase se ingki aan gōo jee do duni ki. Taa naase okki maak-kilimi do naapge tu o 'tedki dekenē ute naapa keḅe je taadn o naase se ingki aan gōo gen jee do duni ki, o kingse se tec aan gōo gen jikilimgen ḅaa se paac ey ne?

⁴ Ken naase jaay deb kalan taad o: maam ara m'debm Pōl o deb kuuy taad o: maam ara le m'debm Apōlōs, nakn naase ing 'tedki se, keḅe tec gen jikilimgen ḅaa se paac ey ne?

⁵ Apōlōs tap bo naḅa o maam Pōl bo naḅa? Naaje se k'jee tedn naabm Raage sum o ute doobm naaje se bo, naase 'took aalkiga maakse do al-Masi ki. O naaje se, naḅa naḅa kic bo tedn naabm ken Mēljege edino kaam jinā.

⁶ Anum maam se m'ōōō, Apōlōs debm oyiino maane, num gan debm tedin teep se, naan *Raa.

⁷ Bin bo debm oōōo ute debm kōoy maane se, naade se paac ok nook eyo. Naḅo ken ok nooko cir paac se, Raa ken tedin teep se.

⁸ Debm kōōōo ute debm kōoy maane se, naade aas kaasa o naḅa naḅa kic bo Raa utu an kōgn dal dubar naabin ken naan tēḅa.

† 2:16 Aak Eza 40.13.

⁹ Taa naaje se k'teḏn naaba teḔe ute Raa ḏ naase ḑo 'teḏkiga aan ḑḑo maakḡ-gḑḑn ḑen Raa ḑḑo aan ḑḑo ḑee ken Raa utu iinḡ kiinḡ.

¹⁰ Ute ḑee ken Raa teḑum se, maam m'ḑndga meḑn ḑea aan ḑḑo debm tirdi. ḑḑo debm kuuy se iinḡ do ki. Naḑo naḑa naḑa kic ḑo, ḑnd kḑndḑo ute raay ken naanḡ 'kiinḡ do ki se.

¹¹ BeḔe, meḑn ḑee se, j'uunga kuun meḑiḑa. ḑḑo nam ḑḑte kuun meḑn ḑee kuuy. Meḑn ḑee ken maam m'taadsen se Ḕe, Raa ḑo uuno meḑiḑa ḑḑo meḑn ḑee se, naanḡ ḑo Isa al-Masi.

¹² Do ḑee ken j'uun meḑiḑ se, jee meḑiḑe 'kiinḡ do ki ute daab, ute pudda ḑḑo ute kogen jiga jiga ḑḑo jeeḑen kuuy 'kiinḡ do ki ute kaagge, ute mumburu ḑḑo ute tḑḑo.

¹³ Num ḑan ḑii ken Raa 'kḑjn ḑḑḑo do jeege tu se, naḑa naḑa kic ḑo naabinḡ ken naanḡ teḑ se utu 'toodn tal. Taa ḑii se 'teḑn aan ḑḑo poodn ken ḑḑo daab nakge se ḑḑo ḑii ken se ḑo naḑa naḑa kic ḑo 'kaakḡ jeel naabinḡ ken naanḡ teḑo.

¹⁴ Debm jaay naabinḡ naanḡ teḑ se ḑḑo te pood ey num, naanḡ se Raa anḡ kḑḑḡ ḑeḑiḑa.

¹⁵ Num debm jaay naabinḡ naanḡ teḑ se ḑḑo poodo num, naanḡ se 'kiinḡ ute jina. Naanḡ malinḡ se 'kḑḑ kaaja naḑo aan ḑḑo debm ken k'naak k'j'ḑḑn donḡ maakḡ pood ki.

¹⁶ 'Jeelki, naase se ḑo 'ḑee ḑen Raa. ḑḑo Nirl Raa se utu inḑ maakse ki.

¹⁷ *Bee Raa ese se jaay debm tḑḑinga num, naanḡ kic Raa anḡ kutu. Taa ḑee Raa se naanḡ *salal ḑḑo ḑee Raa ese se, taad ute naase.

¹⁸ Bin se, nam ḑḑte kaanḡ ronḡ dala. Maakse ki se jaay debm saap ḑḑo naanḡ debm jeel-taara aan ḑḑo jee jeel-taargen do duni ki ara num, ḑeeḑi se, ḡ'teḑ ronḡ debm deḔe naanḡ jeege tu ḑḑo bin jaay ḡ'teḑn debm jeel-taar mala mala.

¹⁹ Taa jee jeel-taargen do duni ki ara se, Raa aakḑen naaninḡ ki se aan ḑḑo jee deḔe. Taa naanḡ se ḑo Kitap taad ḑḑo: *Jee ḑk jeel-taar do duni ki sum se, Raa tḑkḑe do meḑeḑe ki**.

²⁰ TeḔ Kitap taad daala ḑḑo: *Jee ḑk jeel-taar do duni ki sum se, Meḑjege Raa jeel saapḑe ḑḑo saapm naade se, naanḡ jeelinḡ saapm tḑḑ seḔ eyo.†*

²¹ Bin num nam ḑḑte tḑḑm ronḡ ute nakḡ ken jikilimge lee teḑa. Taa nakge paac se 'ḑen naase:

²² maam Pḑli, Apḑḑsi, Pieri, duni ḑḑse, nakḡ ken utu kaan do kinḑeḑe tu ey Ḕe do yojeḑe tu ḑḑo nakḑen 'kaan maakḡ kinḑeḑe tun ḑḑse ey Ḕe ken 'teḑn naanḡ ki se, nakḑen se paac se 'ḑen naase.

²³ Taa naase se 'teḑkiga ḑen al-Masi ḑḑo al-Masi se Ḕe naanḡ ḑen Raa.

* 3:19 Aak Jb 5.13. † 3:20 Aak KKR 94.11.

4

Naaje se k'jee kaan naabm al-Masige

¹ Tap ki num, aakjeki, naaje se le, k'jee tedn naabm al-Masige do nakn *Raa ken oyinga koyo ken jeege jeel metn ey se, Raa edjesinga kaam jije taa j'an taadin jeege tu.

² Anum debm j'edfinga naka kaam jin se, n'ante tujn ormin do ki.

³ Maam se olum eyo ken naase bo amki kojn booro dom ki, ey le ken jee kojn boorge bo am kojn booro dom ki. Do maam mala kic bo, m'kojn booro dom ki eyo.

⁴ Deere, maakum ki se, m'jeele maam se m'tuj te dim eyo. Na bo kесе am koj daapm taarum eyo. Anum debm ken am kojn booro dom ki se, Meljege.

⁵ Taa naan se bo ken kaadin j'ondin jaay aan te ey se, ante 'kojki booro do nam ki, anum 'booyki Meljege ade baa jaayo. Naan bo nakn ken j'oyinga koy maakn got ken do se, naan utu an koodn 'toodn tal. Do taar ken maakn jikilinge tu se, naan utu an koodn 'toodn tal kici. Jaay bo, nanja nanja kic j'an toomin do naabin ken naan teda.

⁶ Taa naan se bo genaamge, ken olum jaay m'taad taa Apolos ute maam mala se, taa ute nakgen naaje k'ted se bo asen dooyo do bin se naase aki koj deel do taar ken Kitap taad se eyo. Bin se nanja nanja kic bo ante magal ron gen beer kuun deb kalan do deb kuuy se naan an koodn kundu.

⁷ Anum naai tap bo 'ted roi jukudum se gen di? Nakn naai ok se le, Raa bo edi. Do nakn ken jaay j'edfin kед sum se, gen di jaay naai 'magal roi aan go Raa bo edisin ey se?

⁸ Naase 'saapki doki nakn maakse je paac bo, oninkiga do naase bo 'tedkiga jee nak denge do naase bo 'tedkiga gaaringe do naaje le, k'gaaringe eyo! Maam m'je se ken naase bo gaaringe deer num, do ute naan se naaje kic j'kōsn gaara boorse ute naase.

⁹ Maam m'saapm m'oo naajen *jee kaan naabm Isage se, Raa tedjen k'tedga metn jeege tu aan go jee ken k'tokde gen baa toob. Aan go naade se Raa onje naaje kic do *duni ki se j'aakjen metje naan *kōdn Raage tu do naan jikilinge tu.

¹⁰ Taa *al-Masi se, naaje j'aakje aan go jee derlge, num gan naasen ken 'dookkiga ute al-Masi se le, jeege aaksen naase se 'tedkiga jee jeel-taarge! Naaje se j'aakjen aan go jee ok toog eyo do naase le, jeege aakse naase se jee ok toog! Naase se jeege aalsen maak ki, na bo naaje se le, nam tap bo aaljen maak ki eyo!

¹¹ Bini boorse kic bo a ute maane utu toljen tool rok. Kal tuusje kic bo utu daayjen daaye do jeege utu 'lee dabarjen dabara do naaje j'utu k'lee lee wari rok.

¹² Naaje k'dabar k'tɛdn naaba ute jije jaay 60 k'j'ɔsɔ. Jeege naaje ɔ naaje k'j'ɔddɛn 60oro. K'dabarje kic 60 naaje k'j'aay kaamje k'j'aasiṇa.

¹³ Naaje se, jeege lee taadjɛn taar iŋg kus roje ki ɔ naaje k'taad jeege tun se ute taar nijim kɛn ɛddɛn kaay kaama. Bini ɔorse kic 60 jikilimɛn duni ki se, aakjɛn naaje se aan gɔɔ idikɛn roa ɔ aan gɔɔ nakɛn do danos ki.

Jee Kōrint ki se Pɔl jede aan gɔɔ gɛninge

¹⁴ Kɛn ɔlum jaay maam m'raanɛn taargɛn se, taa m'asɛn kol maakɛn sɔkɔn ki eyo, num aan gɔɔ naase gaan maakjemge se, m'je 60 m'asɛn kaal bisi ki.

¹⁵ Anum kɛn doobm *al-Masi ki jaay ɔkki jee dooyge dupu-sik kic num, bubse se kalan sum. Ɔo maam kɛn m'taadɛn Labar Jigan gɛn al-Masi se, doobm Isa al-Masi ki se, maam sum 60 m'tɛdga bubse.

¹⁶ Bin 60 maam m'dɛjsɛn m'ɔɔ: uunki bɔlɔtn maama.

¹⁷ Taa naan se 60, maam m'ɔlsɛn Timote kɛn goon kɔɔn maakuma ɔ debm tuj ɔrmiɛn eyo doobm Mɛljege tu. Kɛn naan jaay 6aa ɔnɛga se, naan asɛn taadɛn doobm kɛn maam m'leɛn doobm Isa al-Masi ki se. Ɔo gɔtɔ 6aa se paac, maam m'dooy jeeɛn *eglizge tu paac ute doobm se.

¹⁸ Jee mɛtinge maakse ki se, magal rode. Naade saap ɔ maam m'kɔn tɛrl 6aa gɔtse ki eyo.

¹⁹ Kɛn Mɛljege je num, sɔm m'utu m'6aa gɔtse ki, ɔ kɛn maam m'aanga num, m'6aa booy mɛtn taar jee kɛn magal rode se sum eyo, num m'kaakɛn nakɛn kɛn naade lee tɛda.

²⁰ Kɛn jeeɛn jaay Raa ɔs gaar dode ki se, naade taadɛn ute taarde sum eyo, num maakɛn kingde ki se, naade taad tɔɔɛn Raa.

²¹ Naase tap 60 'jeki di? M'asɛn 6aa kɔn ute taar urlu ɔ ute maak-je lɔbu 'jeki m'asɛn 6aa kɔn ute sirdi lɛ?

5

Jee Raage se mɛtinge cɛɛpm ute rode

¹ Gɔtɔ 6aa se paac, jeege taad ɔ naase se, 'lee ɛɛski naapge rɛn rɛn. Nakɛn kɛn debse tɛdɛn se, jee jeel *Raa mal ey kic 60 ɔn tɛd naan se eyo: naan se tood te mɛnd bubɛn.

² Ute naan se kic 60 naase 'tɔɔmki tɔɔm rose. Ey num naase se, maakse 'tuju ɔ debm jaay tɛd nakɛn bin se, bɛɛki num, 'tuuriŋki naatn maakse ki.

³ Deere, maam se m'dɔkɔ na6o saapum se te naase. Anum debm tɛd nakɛn bin se, maam m'ɔjiŋga bɔɔrɔ don ki aan gɔɔ maam m'utu maakse ki.

⁴ Kɛn naase 'tuskiga ute ro Mɛljege Isa se, saapum se ute te naase ɔ gɔtn se Mɛljege Isa taadɛn tɔɔgiṇa.

⁵ Naase se, debm tēd nakŋ bin se, j'ōñiŋ kaam ji *Bubm sitange aŋ dabara taa maakje daa ro ken naan ōk se 'tēdn gōtō ō bin ō *bii ken Meljege ađe baa se, koŋ se 'kōŋ kaaja.

⁶ Nakŋ naase 'tēdki jaay 'tōomki rose ro ki se, dōobiŋ eyo. Naase 'jeelki ey la, ōrōmō cōkō jaay j'ōmbinga do ruŋŋ gēm ken j'ēcinga kēc se, iiniŋ paac.

⁷ Ōrōm ken do dōkiŋ ken taad te *kusiŋ se, ōdki dose ro ki. Bin ōo aki tēdn aan gōo ruŋŋ gēm ken j'utu j'ēciŋ kēc jaay j'ōmbiŋ te ōrōm ey se. Taa *al-Masi se, naan ōo eđ ron *serke taa naajege aan gōo *goon baatn ken Yaudge lee tōol bii *laa Paakde ki se.

⁸ J'ōnte 'tēdki laajege ute mappan ken ōk ōrōm do dōkiŋ se. Ōrōm ese se, je taad ute nakgen jig eyo ōo ute nakgen kusiŋa. Anum k'tēdki laajege se ute mappan ken ōk ōrōm eyo, keŋe je deekŋ ōo ute maakŋ kalan ōo ute ken mēt ki.

⁹ Maakŋ maktub ken maam m'raanŋsen kaam mōotn se, maam m'deeksenga m'ōo: jee ken lee ees naapa reŋ reŋ se, ōnte tōkdeki mēde.

¹⁰ Keŋe maam m'je taad ute jee do *duni ken lee ees naapge reŋ reŋ, ey lē jee lee dōŋ nakŋ jeege, ey lē jee boogge, ey lē jee maragge paac se eyo. Ken bin num, jee do duni ki se, naase ađeki teecŋ kōŋō.

¹¹ Gōtō, bin eyo! Maam m'raanŋsen se taa debm taad ōo naan gēnaa dōobm Isa ki, jaay ōo eesn mēndge reŋ reŋi, bōogo, tēd maraga, ōd jeege, aay tōtō deel te gōtiŋa, ōo kucun jeege se. Debm bin se, ōnte 'kōkiŋki mēde ōo kōsō kic ōo, ōnte 'kōski ute naana.

¹²⁻¹³ Anum jee ken dōobm al-Masi ki ey se, maam ōo m'ade kōŋŋ bōōrō dōde ki eyo, num naade se Raa ōo ken utu ađen kōŋŋ bōōrō dōde ki. Num naase se, ōjki bōōrō do gēnaasege tun dōobm Isa al-Masi ki, taa Kitap taadga taad ōo: *Debm kusiŋ se, 'tuuriŋki naatn maakse ki.**

6

*Gēnaagen dōobm *al-Masi ki sakak naapa*

¹ Ken maakse ki jaay deb kalan ōk taara ute gēnaan num, naase, ōŋki jee Raage ōo 'sakakiŋki gōtn jeege tun jeel *Raa mal ey se gēn dī?

² 'Jeelki jee Raage ōo utu kōŋŋ bōōrō do jeege tun do *duni ki se. Num ken jee duni ki jaay naase ōo utu ađeki kōŋŋ bōōrō num, taargen sēem sēem daanse ki se, naase ōŋ aaski gēn tōolin ey ne?

³ Naajege ōo j'utu j'aki kōŋŋ bōōrō do *kōdn Raage tu se, naase tap ōo 'jeelki ey la? Ken bin num, mēt kando naajege j'aŋki kaasn gēn taadn tōol taargen do duni ki se!

* 5:12-13 Aak Dt 17.7.

⁴ Naḅo kēn naase jaay əkki taara daanse ki se, naase 'ḅaaki gōtn jee kōjn ḅōorge tun *egliz aaldēn maak ki eyo.

⁵ Maam m'taadsen taa sōkōn asen tōḅo. Maakse ki se, gēnaa kēn jeel-taar kēn asen kaakn mētn taarse se tap ḅo, gōtn ne?

⁶ Num gan j'aak gēnaa kēn ḅoobm Isa al-Masi ki kēn ək taara ute gēnaa kēn ḅoobm al-Masi kic se ḅo ḅaa sakakiṅ naan jeege tun ḅoobm al-Masi ki eyo.

⁷ Anum kēn əkki taara ute naapa jaay 'sakakki naapa se, kēse naase oockiga ḅoobm Raa ki. Kēn deba jaay tujsega se naase ḅn aasiṅki ey ne? Kēn deba jaay 'ḅoogga ne ḅimse se naase ḅn aasiṅki ey ne? Kēn naase ḅn aasiṅkiga se, ḅēē cir kēn naase adēki ḅaa sakak se.

⁸ Num gan naase ḅo 'lee 'tujki jeege tu ḅo 'lee ḅoogki nakn jeege. ḅo jee kēn naase 'lee 'tēḅḅeki nakn se dode ki se, naade se ḅo gēnaasegen ḅoobm Isa al-Masi ki.

⁹ Naase 'jeelki, jeegegen kēn tēḅn nakge ute ḅoobiṅ ey se, 'kōn kēnd *maakn Gaar Raa ki eyo. ḅn te 'kaaṅki rose dala: jee lee ēēs naapa rēn rēn, jee maragge, gaabgen lee ēēs mēnd jeege ute mēndgen lee ēēs gaabm jeege, gaabgen paacn kēn lee ēēs naapa,

¹⁰ jee ḅoogge, jee tamage, jee aay tōtō deel te gōtiṅa, jee kōḅḅn jeege, jee tujn nakn jeege, naade se paac 'kōn kēnd maakn Gaar Raa ki eyo.

¹¹ Bin ḅo do ḅakiṅ maakse ki se, jee mētinge tēḅo nakgen se, num gan ute ro Mēljege Isa al-Masi ḅo ute Nirlin se, Raa *tug ḅaapsega, tēḅsēga 'tēḅkiga jee naange ḅo aakkiga ḅēē naaniṅ ki.

**'Nookki Raa ute rose*

¹² Nam taad ḅo: Maam se, m'ək ḅoobo gēn tēḅn nakge paac. Deere, maam se m'ək ḅoobo gēn tēḅn nakge paac naḅo, nakge paac maakiṅ se, ḅn tōlum sēr eyo. Deere, maam se m'ək ḅoobo gēn tēḅn nakge paac, naḅo maam se m'kōn kōn rom gēn tēḅn ḅul ne ḅim eyo.

¹³ Tēr nam taad ḅo: Nakn-kōsō se, k'tēḅin taa maaka, ḅo maaka se lē gēn nakn-kōsō. Deere, num nakn-kōsō ute maaka se Raa utu adēn tēḅn 'tēḅn gōtō. Num gan ro se, Raa tēḅin gēn kēesn naapm rēn rēn eyo, taa rojege se naan gēn Mēljege, ḅo Mēljege se lē naan ḅo Mēl rojege.

¹⁴ ḅo Raa kēn duro Mēljege daan yoge tu se, ute tōgiṅ se, naan utu ajeki 'dur naajege kici.

¹⁵ Naase 'jeelki naṅa naṅa kic ḅo maakn ro *al-Masi ki se, naan tēḅga ron kaam kalaṅ. Bin se, maam se m'kōn kuun ro al-Masi kaam kalaṅ jaay m'aṅ tum ute ro mēnd kēesn gaaba la? Kēse gōtō.

16 'Jeelki, deba jaay tood'ute mēnd kēesn gaaba se, naade tum tēdga ro kalaŋ. Taa Kitap taadga taad ɔ: *Naaden di se tum tēd daa ro kalaŋ.**

17 Num gaŋ debm dɔk ute Mēljege se, naaŋ tum tēdga kalaŋ ute naana.

18 'Booyki, kēesn naapm rēŋ rēŋ se, ɔdki dose naatn dɔkɔ ro ki! *Kusiŋ paacŋ ken debkilimi lee tēd se, ɔŋ tuj roŋ aan gɔɔ kēesn mēndgen rēŋ rēŋ se eyo, num gaŋ debm jaay ēes mēndge rēŋ rēŋ se, naaŋ ɔl roŋ paac maakŋ kusiŋ ki.

19 Naase 'jeelki rosege se tēdga bee gēn *Nirl Salal ken Raa edsesiŋo ɔɔ borse, naaŋ utu maakse ki. Bin num rosege se, tēdga gēn naase 'malinge eyo.

20 Taa Raa se, dugsega dose ute zo ɔŋɔ. Ken bin num, ɔŋki rose se 'nookŋ Raa.

7

Mētn taar gēn tɔkŋ naapa

1 Borse maam m'je m'asen tērlē do taar ken naase 'raaŋumkiro maakŋ maktubse ki se. Ken 'tēdn jiga num gaaba ɔŋte kɔkŋ mēnda.

2 Naɔo, taa aki lee kēesn naapge rēŋ rēŋ ey se, gaabm gay gay kic ɔo, ŋ'ɔk mēnda ɔɔ mēnd gay gay kic lē ŋ'ɔk gaaba.

3 Gaaba jaay je mēndiŋ se, mēnda ɔŋte gaasiŋ roŋa. ɔɔ ken mēnda ɔo je gaabiŋ kic lē, gaabiŋ ɔŋte gaasiŋ roŋa.

4 Taa gaaba se, ɔk tɔɔgɔ do roŋ ki eyo, roŋ se tēdga gēn mēndiŋa ɔɔ mēnda kic lē, ɔk tɔɔgɔ do roŋ ki eyo, roŋ se tēdga gēn gaabiŋa.

5 Ken naase jaay 'jeki 'gaasn rose taa aki tōnd mētn *Raa se, do naaŋ ki se 'taad tɔɔliŋki ute naapa; ɔɔ kaad ken naase 'gaaski rose naapge tu se, ɔŋte 'kingki do ki daaniŋ tēdn dɔkɔ, num 'tērl iŋgi aan gɔɔ ken do dɔkiŋ naase 'tiŋgiro se. Ey num ken ɔŋ aasiŋki te do rose ki ey se, sɔm *Bubm sitange 'kɔŋ doobo asen naama.

6 Ken ɔlum jaay m'taad bin se, kēse maam m'undsen kund ɔo kul eyo, num maam m'taadsen taad ɔo doobo sum.

7 Maam m'je se, jeege paac 'kiŋg aan gɔɔ maama ken m'ɔk te mēnd ey se. Naɔo naŋa naŋa kic ɔo Raa ēdiŋ naabiŋ gēn doŋ doŋa. Deb kalaŋ Raa ɔɔdiŋ doobo gēn kɔkŋ mēnda ɔɔ deb kuuy se lē, Raa tēdiŋ gēn 'tiŋg arbiya.

8 Arbige ute mēnd-daayge se, m'taaddēn m'ɔɔ: ken adēn 'tēdn jiga se num k'jiŋg aan gɔɔ maam ken m'ɔk mēnd ey se.

9 Anum ken naade jaay aŋ kaasn do rodege tu ey se, mēndge lē k'tɔkŋ gaabge ɔɔ gaabge kic lē k'tɔkŋ mēndge. Taa debm jaay

* 6:16 Aak Jēn 2.24.

ək kək se, bεε cir debm kēn ək te eyo ə ə aakga mēndge num lee dən̄de ute maakin̄ se.

¹⁰ Borse m'je taadn̄ ute jeegen təkga tək naapa doobm *al-Masi ki. Taar se maam 6o m'taadn̄ eyo num Mēljege 6o taadn̄a: mēnd jaay əkga gaaba se, ɔ̄nte rēs̄n ute gaabn̄a.

¹¹ Kēn naan̄ rēs̄n̄ga ute gaabn̄ lε, n̄'ɔ̄nte kək̄n̄ gaabm kuuy. Ɔo kēn naan̄ 6o jega gaaba lε, n̄'ter̄lo ro gaabn̄ ki. Anum gaaba kic n̄'ɔ̄nte piir ute mēndn̄a.

¹² Jeege tun kuuy se, kεse maam 6o m'taaddēn ey num Mēljege eyo, m'ɔ̄: gēnaa doobm al-Masi ki jaay mēnd naan̄ inḡ 6ee se jaay aal te maakin̄ do al-Masi ki ey se, ə mēnd se jaay took je kin̄g ute naan̄ num, n̄'ɔ̄nte piirin̄a.

¹³ Ɔo mēnd doobm al-Masi ki jaay, gaabm naan̄ inḡ 6ee ute naan̄ se jaay aal te maakin̄ do al-Masi ki ey se, kēn gaabm se jaay took je kin̄g ute naan̄ num, mēnd se n̄'ɔ̄nte 'rēs̄n̄a.

¹⁴ Taa gaabm jaay aal te maakin̄ do Isa ki eyo ə ək mēnd kēn aalga kaal maakin̄ do Isa ki se, taa mēnd naan̄ ək se tēdn̄ naan̄ tēdga gɔ̄r ute Raa. Mēnd kēn aal te maakin̄ do Isa al-Masi ki ey jaay, ək gaabm kēn aalga kaal maakin̄ do Isa ki se, taa gaabm naan̄ ək se tēdn̄ naan̄ tēdga gɔ̄r ute Raa kici. Kēn bin ey num, gēndēge se 'tēdn̄ dək te Raa, num gan̄ deer deer, naade se gɔ̄r ute Raa.

¹⁵ Kēn deba aal te maakin̄ do Isa al-Masi ki ey jaay je an̄ piir ute mēndn̄ kēn aalga kaal maakin̄ do al-Masi ki se, ɔ̄ndeki kēn naade jaay je piiri num, k'piiri. Kēn 'tēdn̄ gaaba ey lε mēnda dīm jaay adēn tum ute debm kēn aal te maakin̄ do Isa ki ey se, gɔ̄t. Taa Raa dan̄seno se, taa aki kin̄g ute lapia.

¹⁶ Anum naai mēnd doobm Isa al-Masi ki se, 'jeelin̄ gaabi se an̄ kə̄n̄ kaasn̄ gēn tɔ̄dn̄ kəl gɔ̄tn̄ kaaj ki la? Ɔo naai gaabm doobm Isa al-Masi ki se kic, 'jeelin̄ mēndi se an̄ kə̄n̄ kaasn̄ gēn tɔ̄dn̄ kəl gɔ̄tn̄ kaaj ki la?

Nan̄a kic inḡ gɔ̄tn̄ kin̄gin̄ kēn Raa dan̄in̄ ro ki

¹⁷ Taar kēn kuuy kēn m'je m'lasen taad se, nan̄a nan̄a kic 6o, inḡ gɔ̄t kēn Mēljege ɔ̄ndin̄ ro ki ə gɔ̄tn̄ kin̄gin̄ kēn ese 6o Raa dan̄in̄o. Anum taargen se 6o kēn maam m'lee m'dooy *eglizge paac.

¹⁸ Kēn Raa dan̄i 6o naai ɔ̄jga kə̄j pɔ̄ndɔ lε, ɔ̄nte kə̄yin̄a*, num inḡ ute *kə̄jn̄ pɔ̄ndi se. Ɔo kēn Raa dan̄i jaay naai utu ɔ̄j te pɔ̄ndɔ ey lε, ɔ̄nte kə̄jn̄ pɔ̄ndɔ.

¹⁹ Debm ɔ̄jga pɔ̄ndɔ ə debm kēn ɔ̄j te eyo, paac 6o tēd dīm eyo. Num nak̄n̄ jiga cir paac se, debm tēdn̄ nakgen kēn Raa ə k'tēdn̄ se.

* **7:18** Kaadn̄ naane se Yaudgen ɔ̄jga kə̄j pɔ̄ndɔ se jee mētinge daar pɔ̄ndēn naade ɔ̄jinga kə̄j se 6o naade je an̄ tuutn̄ bɔ̄y gɔ̄tn̄ ki.

20 Anum nanja nanja kic 60, ɔŋ 'king gɔtn kingin̄ ken Raa danjio ro ki se.

21 Kēn Raa danjio se, naai '6ul lē? Ɔnte kuun nirli, num gan kēn naai jaay ɔk doobo gen kɔɔdn̄ doi maakŋ bul ki se lē, kese 60 nakŋ jiga.

22 Bul jaay Mēljege Raa danjionoga se, naan̄ ɔnga don̄ gɔtn Mēljege tu; bin 60 debm bul ey jaay Mēljege Raa danjinga se, naan̄ tēdga bul gen *al-Masi.

23 Naase se Raa dugsega dose ute zo ɔŋɔ; bin num naase se ɔnte 'tēdki bulu gen jikilimge.

24 Gēnaamge, nanja nanja kic 60 in̄g gɔtn kingin̄ ken do dakin̄ gɔtn ken Raa danjio ro ki se.

Mētn taar jee ken tɔk te gaabge ute mēndge eyo ɔɔ ute gen mēnd-daayge

25 Borse maam m'je m'asen tērle do mētn taar jeege tun ken tɔk te gaabge ute mēndge eyo. Ɔɔ taar se Mēljege 60 undum te kul eyo, num maam 60 m'saapa ɔɔ m'je m'asesin̄ taada; ɔɔ naase 'jeelumki maam se Mēljege tēdumga bēɛ ɔɔ taar ken maam m'taad se naase 'tookki do ki taa maam se m'tuj ɔrmum eyo.

26 Ute dubar ken j'aakin̄ki borse se, m'saap m'ɔɔ: ken 'tēdn̄ jiga se gaaba ey lē mēnda se n̄'king bini.

27 Kēn ɔk mēnda lē, ɔnte piiriŋa. Ɔɔ ken ɔk te ey lē, ɔnte kɔkɔ.

28 Num gan̄ ken ɔkga mēnda kic num, naai 'tēd te *kusiŋ eyo. Ɔɔ ken goon mēnda 60 ɔkga gaaba kic num, tēd te kusiŋ ey kici. 'Jeelki jee in̄g kinḡ 6ee se kingde utu aden tēdn̄ ɔŋɔ. Taa naan̄ se 60 maam m'je nakgen se 'kaan dose ki eyo.

29 'Booyki m'asen taada gēnaamge: 6ērɛ, kaadn̄ ken Raa gaarjŋ se ɔɔpga baata. Bin num naan̄ ki se, gaabgen kēn ɔk mēndge se, k'tēdn̄ naaba Raa ki aan̄ gɔɔ jee ken tɔk te mēndge eyo;

30 jee ken eem keem se, k'tēdn̄ naaba Raa ki aan̄ gɔɔ jee ken eem keem eyo, ɔɔ jee ken maakde raap se lē, k'tēdn̄ naaba Raa ki aan̄ gɔɔ jee ken maakde raap eyo, jee ken lee dugŋ nakge se lē, k'tēdn̄ naaba Raa ki aan̄ gɔɔ jee ɔk dīm eyo,

31 ɔɔ jee ken tēdn̄ naaba ute nakgen naade ɔk do *duni ki se lē, j'ɔnte kɔnd saapde do nakge tun se, taa duni ara se utu 'deele.

32 Maam m'je naase aki kuun nirli se eyo. Taa naan̄ se 60 debm jaay ɔk te mēnd ey se, naan̄ saapm do naabm Mēljege tu ɔɔ naan̄ je doobm nakŋ ken 'tɔɔl Mēljege tu.

33 Num gan̄ debm jaay ɔk mēnda se, naan̄ uun nirliŋ taa nakgen do duni ki ɔɔ naan̄ se saap 60 je doobm nakŋ ken 'tɔɔl mēndin̄ ki.

34 Debm bin se, saapiŋ tēdn̄ kaam dio. Anum mēnd ɔk te gaab ey se, ey lē goon mēnda se, naade se saap do naabm

Meljege tu ð maakde ute rode paac, naade ðniñ Meljege tu. Num gan mend ute gaabiñ se, naan uun niriñ taa nakgen do duni ki ð naan se je doobm nakñ ken 'təəl gaabiñ ki.

³⁵ Maam m'taadsen bin se, taa asen tēdn bεε, ey num maam se m'je m'asen gaasn doob eyo. Nakñ maam m'je naase aki tēd se, nakñ ken bεε cir daala ð aki tēdn naabm Meljege se ute maakñ kalan.

³⁶ Ken goon kədo saap ð mend keesiñ se jaay naan əkiñ te ey num, an tuj maakiñ se ð ken naan jaay je mend keesiñ se deel te gətiñ, aakiñ bεeki num, an kək se, əñ əkiña. Ken naan əkinga kic 60, tēd te kusiñ eyo.

³⁷ Num gan ken goon kədo ək mend keese, ð ken naan jaay aasiñ do roñ ki, ð naan mala 60 uun doa, nam 60 gaasiñ gen kəkiñ ey se, ð saap ð an kəñ kək ey se, ð ken naan jaay əñ aasiñ do roñ ki əñ 6aa te roñ ki ey se, naan tēdga jiga naan Raa ki.

³⁸ Bin 60 debm ək mend keese jaay əkinga num jiga, num debm jaay əkiñ te ey se, tē tēdga jiga cir daala.

³⁹ Ken menda jaay gaabiñ utu ooy te ey se, naan ək doobm an rεs eyo. Anum ken gaabiñ ooyga jaay 60, naan ək doobo gen kəkñ gaabm kuuy ken naan maakiñ jea. Na6o gaabiñ se 'tēdn debm doobm *al-Masi ki jaayo.

⁴⁰ Jiga se n'ənte kəkñ gaabm kuuy. Bin se naan 'king ute maak-raapo cir daala. Kεse 60 saapm maama ð maam m'jeele maam kic m'ək *Niri Raa maakum ki.

8

Daa maragge

¹ Borse, maam m'je m'asen tērl do mētn taar daa maragge tu. Aan gə ð naase əki: Deere, naajege paacki se k'j'əkki jeele. Na6o jeel nakñ ken debkilimi ək se, oopiñ doña. Num gan maak-je do naapge tu se, noogjeki gen ziidn 6aa ute naanjege.

² Ken nam jaay saap ð naan ək jeele se, kεse naan utu jeel te dim ey bərtə.

³ Num gan debm jaay je *Raa se, Raa jeeliña.

⁴ Naase əki: daa maragge se, naajege j'əkki doobo gen kəsə ləbu gen kəs ey le? K'jeelki, maraggen do *duni ki se, nakñ rēñ cεε ð Raa le naan kalan lak, Raa kuuy se, gətə.

⁵ Deere, jee mētiñge taad ð raagen kuuy utu maakñ raa ki ð do naan ki kici. Jee bin se ək raage ute mēlge dēna ken naade lee εrg naandēge tu ð eemde.

⁶ Num gan naajege se, k'jeelki Raa se, naan kalan lak. Naan 60 Bubjege ð nakge paac iino gətn naan ki ð ken naajege j'utu j'ingki se kic 60, ute naana. Ə Meljege kic 60 kalan sum, naan

60 Isa *al-Masi ɔɔ ute naan se 60, nakge paac utu ting gɔtde ki ɔɔ naajege kic 60 kingjege kaam ji naana.

7 Num gan taar met ken ese se, jeege paac jeel ɔk te metin eyo. Jee metinge se, deelga deel ute maragge ɔɔ ɔɔse kic 60 ken naade ɔs kɔs daa maragge num, aakiŋ aan gɔɔ daa se gen maragge. Anum ute saapden ken ɔŋ jeel ɔk metn nakge meɕ ey se, naade saap ɔɔ keɕe tujdenga naan Raa ki.

8 K'jeelki, nakŋ kɔsɔ se, ajeki kɔŋ naakŋ naan Raa ki eyo. Ken j'ɔskiga ɛ, ajeki ziidn dim eyo ɔɔ ken j'ɔski te ey kic ɛ, dimjegen 'kut tap 60 gɔtɔ.

9 Naase se ɔkki doobo ken kɔsn nakge paac, na60 ɔndki kɔndɔ, ɔnte 'kɔlki jeegen ɔk tɔɔgɔ naan Raa ki ey se, 'koocŋ doobm Raa ki.

10 Aan gɔɔ naai ken 'jeel nakŋ met ki jaay, ing 6ee marag ki ɔɔ ing ɔs kɔs daa maraga se, genaai ken saapiŋ ɔŋ jeel ɔk te metn nakŋ meɕ ey se jaay aakki naai ing ɔs kɔs se, naai an kɔlin naan kic 60 'kɔsn daa maraga se.

11 Bin 60 ute jeeli ken naai ɔk se, genaai ken saapiŋ jeel ɔk te metn nakŋ meɕ ey se, naai an kɔlin naan 'kutu, ey num genaai ese 60 ken al-Masi ooy taariŋ se.

12 Ken naai 'ted bin se, keɕe naai 'ted *kusiŋ genaaiige tun saapde ɔŋ jeel ɔk te metn nakge meɕ ey se ɔɔ 'tujde maakde. Bin se naai 'ted kusiŋ 60 al-Masi ki.

13 Taa naan se 60, ken taa kɔsɔ sum 60 'kɔl genaam koocŋ doobm Raa ki se, mɔɔtn maam m'kɔsn daa eyo taa genaam se 'koocŋ doobm Raa ki eyo.

9

Nakgen ken *jee kaan naabm Isa al-Masige ɔk doobo do ki

1 Anum, maam se nakŋ ɔk tɔɔgɔ dom ki utu la? Maam se, *m'debm kaan naabm Isa ey la? ɔɔ Meljege Isa se, maam m'aakiŋoga ute kaamum ey la? Naase se, maam 60 m'6aanseno doobm Meljege tu ey la?

2 Ken jee kuuy jaay ɔɔ maam se m'debm kaan naabm Isa al-Masi ey kic 60, naase se 'jeelki maam m'debm kaan naabm Isa al-Masi. Aan gɔɔ naase 'dɔkkiga ute Meljege se ute naase se 60, jeege jeele maam se m'debm kaan naabm Isa.

3 Jee ken ɔkum mindum se, keɕe 60 taar ken maam m'ɔko ken m'je m'aden terɛ:

4 taa naabm ken naaje k'ted se, naaje j'ɔk doobo ken naase ajeki kedn kɔsɔ ute kaaye ey ne?

5 Naaje se j'ɔk doobo gen tɔkŋ mendgen doobm *al-Masi ki ɔɔ gen lee ute mendjege aan gɔɔ jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy ute genaai Meljege Isa ɔɔ aan gɔɔ Pier se ey la?

6 Lɔbu maam m'ute Barnabas kaljeki sum ɔo, k'tɛdn naaba ute jije jaay j'an kɔsn ne?

7 Naase 'booykiga la kɛn deba uunga asgar jaay, naan malin ɔo ɔaa jedo gurs taa an kɔgn ro naan malin se, utu ne? Bii kalan jaay deba naab maakn gɔtin jaay 'kɔn kɔsn nakn maakn gɔtin ki ey se, utu ne? Lɔ debm gaama jaay aay si maalinge ey se, utu ne?

8 Anum nakn kɛn maam m'taadsen se, jikilimge ɔo lee tɛdn sum eyo, num *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki kic ɔo taadina taada.

9 Taa Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se k'raan j'ɔɔ: *Maran tiiko nakn tɔnd gɛmɛ se, j'ɔnte kɔlin dim taarin ki kɛn an gaasn kɔsɔ.* * Bin num gɔtn ese se *Raa taad ute marange la?

10 Naan taad ute naajge ey ne? Deer deer, taar se k'raanin taa naajege. Taa naan se ɔo debm naabm maakn gɔtina ɔo debm tɔnd gɛmin se nanja nanja kic ɔo ɔnd don do nak kɛn naan utu 'kɔn se.

11 Naaje jaay k'ɔaa k'taadsen taar Raa aan gɔɔ debm kɛn ɔo maakn gɔtina ɔo kɛn k'tɔndga metse j'ɔɔ k'je dim gɔtse ki se kɛn bin num k'tɔndga metse k'deelga utu gɔtin den den la?

12 Kɛn jee kuuy jaay ɔk doobo gɛn kuun dim gɔtse ki num, naaje se met kando j'ɔk doobo k'cirden naade se daal ey la? Ute naan se kic ɔo naaje se j'uun te dim gɔtse ki eyo. Anum dubargen jaay an doje ki paac se, naaje j'aasina, taa Labar Jigan gɛn al-Masi se naaje k'je k'tɛdn nakn jaay 'gaasn jeege gɛn booy 'kuun taar se eyo.

13 Jeelki, jee kɛn tɛdn naaba maakn *Bee Raa ki se, kɔsde se naade ɔn maakn nakge tun jeege ɔaano *serke maakn Bee Raa ki se. ɔo jee kɛn tɛdn naaba *gɔt kɛn k'lee k'tɔjn mooso Raa ki se le, naade se kic ɔn bedde gɔtn ese.

14 Bin ɔo Mɛljege taad ɔɔ: jee kɛn lee taad Labar Jiga gɛn al-Masi jeege tu se, ɔn jeegen k'lee k'taadden se aden kɛdn nakn kɛn 'kaasn gɛn tinjɔde.

15 Ey num maam se m'ɔk doobo, naɔo m'uun te nakn nam eyo ɔo kɛn m'raanzen maktub se kic ɔo, ɔnte 'saapki ɔki maam se m'je dim gɔtse ki. Maam se kɛn m'kooy kic num bɛɛ cir kɛn m'tɔnd metn dim gɔtse ki se ɔo nakn maam m'tɔm rom do ki se m'je nam amsin kɔɔd eyo.

16 Gɛn taadn Labar Jiga gɛn al-Masi se, maam m'ɔk doobm kɛn m'an tɔm rom eyo taa taar se le Mɛljege ɔo ɛdumsino ɔo m'an taadin jeege tu tak. ɔo kɛn maam jaay m'taad Labarin Jiga te ey le, naan se am tɛdn ɔn aak eyo.

17 Kɛn naabm se jaay maam m'tɛdn ute maraadum sum num, naan se maam m'ɔk doobo kɛn j'am kɔgn dal dubaruma.

* 9:9 Aak Dt 25.4.

Num bin eyo! Naabm se ɛ, Raa ɓo ɛdumsin̄ kaam jima ɔɔ m'an̄ tɛdn̄ tak.

¹⁸ Maam tap ɓo j'am kɔŋɗi? Labar Jiga ɓen̄ Isa al-Masi ken̄ maam lee taad̄ jeege tu cɛɛ se ɓo, 'tɛdga bɛduma. Ey num maam se m'ɔk doobo taa Labar Jigan maam m'lee m'taad̄ se j'amga kɔŋɗi d̄im, naɓo maam malin̄ ɓo baate.

Paɓje ano ɓaa ute jeege paac ɓɔtn̄ *al-Masi ki

¹⁹ Deere, maam se m'ɓul nam eyo. Num ɓan̄ m'tɛdn̄ rom aan ɓɔɔ bulu se taa jeege paac, taa m'tɛdn̄ jeege dɛna adɛ ɓaa doobm al-Masi ki.

²⁰ Ute Yaudge se, maam m'tɛd̄ rom kɔd̄ Yaud, taa m'ano ɓaa ute Yaudge doobm al-Masi ki. ɔɔ ken̄ ute jeege in̄g do *Ko Taar ken̄ Raa ɛdo Musa ki ɛ, maam kic m'tɛd̄ rom aan ɓɔɔ maam kic m'in̄g do Ko Taar ken̄ Raa ɛdo Musa ki. ɔɔ ken̄ deere num, maam m'in̄g do Ko Taar ken̄ Raa ɛdo Musa ki ey sum. Ken̄ ɔlum jaay maam m'tɛd̄ naan̄ se, taa m'je jee ken̄ in̄g do Ko Taar ken̄ Raa ɛdo Musa ki se, adɛ ɓaa doobm al-Masi ki.

²¹ Ute jeege jeel Ko Taar ken̄ Raa ɛdo Musa ki ey se, maam kic m'tɛd̄ rom aan ɓɔɔ m'jeel Ko Taar ken̄ Raa ɛdo Musa ki eyo. Ey num, deere, maam se m'jeel Ko Taar ken̄ Raa ɛdo Musa ki ɔɔ Ko Taar maam se, naan̄ Ko Taar ɓen̄ Labar Jiga ɓen̄ al-Masi. Ken̄ maam jaay m'tɛd̄ rom bin se, taa m'aden̄ tɛdn̄ naadɛ adɛ ɓaa doobm al-Masi ki.

²² Ken̄ maam jaay m'ute jeege ɔk tɔɔɓɔ naan̄ Raa ki ey se, maam m'in̄g aan ɓɔɔ naadɛ taa m'andeno ɓaa doobm al-Masi ki. ɔɔ maam m'tɛd̄ ute jeege paac ute doobm gay gay kic ɓo taa m'kaaj̄n̄ jee mɛtingen̄ maakɛ ki se.

²³ Nakgen̄ paac jaay maam m'tɛdn̄ se, taa Labar Jigan ɓen̄ Isa al-Masi se 'wɔɔkɗi ɓaa ute naan̄ina. ɔɔ maam kic ɓo m'kɔŋ bɛduma maakɗi bɛɛ Raa ken̄ utu 'tɛdn̄ jeen̄ge tu se.

²⁴ 'Jeelki, jee paacɗi j'ɔmbɛde ɓen̄ nan̄ nan̄ deete ki se, jee paacɗi aan̄ se, deb kalan̄ aan̄ deel se ɓo j'aalin̄ aace ɔɔ j'ɛdn̄ bɛdn̄ina. Bin num naase kic aan̄ki aan ɓɔɔ ɓen̄ debm aan̄ deel se taa j'asen̄ kaal aace ɔɔ aki kɔŋ bɛdse kici.

²⁵ Jee paacɗi ken̄ lee aan̄ ɓɔtn̄ k'lee k'taan̄ nan̄ nan̄ deete se, naadɛ lee dabar rode dɛn̄ aak eyo. Naadɛ tɛdn̄ se taa j'aden̄ kaal aace ɔɔ kɔŋ bɛdde†. Naɓo kaal aacɗi k'lee k'jaalden̄ naadɛ ki se, tɛdga sum ɓo ɓɔtin̄ utu 'deele. Num ɓan̄ kaal aacɗi ken̄ j'aaljeki naajege tu se ɓɔtin̄ 'deel eyo, naan̄ se 'ting ɓen̄ daayum.

²⁶ Taa naan̄ se ɓo maam kic m'aaŋ ɓɔtn̄ rɛn̄ eyo, ɓan̄ m'aaŋ ute doobina taa m'kaan̄ ɓɔtn̄ kaan̄ ki. ɔɔ maam se m'tec aan̄

† 9:25 Kaal aacɗi k'taad̄n̄ ara se k'tɔnd̄den̄ laatge ɓo dodege tu ɔɔ laatgen̄ se j'ujden̄ ute kamb kaagge.

gɔɔ debm deelga deel gɛn cɛɛpm gɛn tɔnd naapa, naɓo gɔtn tɔndki se m'ɔnd gɔtn rɛŋ eyo.

²⁷ Maam m'dabar rom dɛna, taa m'aŋ bɔɔbm kɔkɔ. Ey num maam kɛn m'taado taar gɛn Isa al-Masi jeege tu se, sɔm m'kutn naanɔ cɛɛɛ.

10

Ɔnte 'daanki maraga

¹ Gɛnaamgen doobm *al-Masi ki, 'booyki m'asen taadn mɛtn taar bubjegen do dɔkiŋa. Kaad kɛn *Musa jaay ɔdo Bubjege do kɔd-ɓaar ki se, naade paac se gapara* bɔɔɓdɛno ɔ naade paac gaanɔ Baar Aace†.

² Ɔo gapara jaay bɔɔɓdɛno ute gaanɔ baar kɛn naade gaanɔ se, keese aan gɔɔ *k'batizdɛnga kalan ute Musa.

³ Naade paac ɔso kɔsn kɛn bɔɔyo maakɔ raa ki.

⁴ Naade paac aay maan iino gɔtn *Raa ki, taa naade se aay maan teeco ro ko kɛn Raa ɛddɛno ɔ ko ese se, lee ute naade‡. Ɔo ko se, naanɔ ɓo al-Masi.

⁵ Ute naanɔ se kic ɓo, maakde ki se jee dɛninɔ ɓo tɛdn nakɔ kɛn tɔl Raa ki eyo ɔ maak-taar Raa bɔɔy dode ki. Naade ooyo ɔ yodege se ɔpo do kɔd-ɓaar ki.

⁶ Nakgen se jaay aan dode ki se taa ajeki kaal bijege tu ɔ bin se j'aki kɔŋ dɔŋ nakɔ *kusinɔ eyo aan gɔɔ kɛn naade dɔŋo se.

⁷ Ɔnte 'daanki maraga aan gɔɔ jee mɛtingen maakde ki tɛdo se. Taa naanɔ se ɓo Kitap taad ɔɔ: *Naade inɔ naanɔ ki, ɔso ɔ aayo jaay ɓo naade iinɔ baag daama ɔ cɛɛp ute rode.*§

⁸ J'ɔnte 'kɛeski naapge rɛŋ rɛŋ aan gɔɔ jee mɛtingen maakde ki lee tɛdo se. Taa naanɔ se ɓo maakɔ bii kalan ki sum ɓo, jeege dupu-si-di-kaar-mɔɔ ooyo.

⁹ J'ɔnte 'naamki Mɛljege aan gɔɔ jee mɛtingen maakde ki naaminɔ se. Taa naanɔ se ɓo jee se wɔɔɔ tɔɔg tɔɔlde*.

¹⁰ Ɔnte 'mooyki naanɔ ki dir dir ute Raa aan gɔɔ jee mɛtinge maakde ki se lee mooyo. Taa naanɔ se ɓo *kɔdn Raa debm kɔɔdn ko jeege se 'ɓaado tɔɔlde.

¹¹ Nakgen se jaay Raa ɔninɔ aan dode ki se, taa kaal bi jeege tun kuuy. Ɔo kɛn naanɔ jaay ɔninɔ k'raaninɔ maakɔ Kitap ki se lɛ, taa ajeki kaal bijege tu naajegen j'aankiga gɔɔr ute bii kɛn duni an nanɔ se.

¹² Taa naanɔ se ɓo debm saap maakinɔ ki ɔ naanɔ tɔɔg doobm Raa ki se, ŋ'ɔnd kɔndɔ, ŋ'ɔnte kooco.

* **10:1** Gapar ara se je taadn ɔ Raa utu te naade. Aak Ekz 13.21-22. † **10:1** Kaad kɛn se Baar Aace gaanɔ kaam dio ɔ naade aal daan ki do kees kɛn tuutu. Aak Ekz 14.22-29. ‡ **10:4** Taar ara se Pɔl uuno taar kɛn jee dooy gaan *Israɛlge lee dooy jeege. § **10:7** Aak Ekz 32.6. * **10:9** Aak Nmb 21.5-6.

13 'Jeelki nakŋ naam kēn aan dose ki se, lee aan do jeege tu paac kici. Ɔo Raa se naaŋ debm tuj ɔrmiŋ eyo ɔo naaŋ 'kəŋ kəŋ nakŋ naam kēn aan dose ki se, 'deel dose eyo. Ute nakŋ naam kēn aan dose ki se, naaŋ asen taadŋ doobm kēn naase anki kaan kətɔ ɔo naaŋ asen kēdŋ tɔɔŋ kēn naase anki kaasn gen sērkiŋa.

14 Taa naaŋ se ɔo, jee maakjemge, ɔodki dose dəkɔ ro marage tu.

15 M'taadsen naase ki se aan gɔo jee saap ɔŋ taara jaay taada. Taar kēn maam m'taadse se, naase 'saap ɔkki mētiŋ jiga.

16 Kēn naajege k'baaki ɔaa kəsn, kəsn Mēljege jaay j'uunki *kɔɔpm gen tətɔ koojŋ biŋ jaay k'tɔɔmki Raa se, kese je taadŋ ɔo: ute moosn Isan ɔoy se, naajege k'tum k'tēdkiga kalan ute Isa ey ne? Ɔo kēn j'uunki mappā jaay k'dupki k'niginki ute naapa gen kəsɔ se, kese je taadŋ ɔo: k'tum k'tēdkiga ro kalan ute al-Masi ey ne?

17 Taa mappan se lē kalan sum ɔo naajege k'paacki se k'nig k'j'ɔski naaŋ ese sum; bin ɔo naajegen ute dēnjege se, k'tum k'tēdkiga ro kalan.

18 'Jeelki, gaan *Israelgen lee ɔso daa kēn naade lee tɔjŋ *sērke *gətn kēn k'j'iinŋ gen lee tēdŋ sērke Raa ki se, naade se *dɔɔk ute Raa kalan†.

19 Taar kēn maam m'taadsen tap ɔo m'je taadŋ m'ɔo dŋo? Bin num daa maraga ute maragiŋge se tap ɔo tɔɔl sērɛ ne?

20 Bērɛ gətɔ! Naade se tɔɔl sēr eyo. Naɔo aan gɔo sērkiŋ naade lee tɔj se lē, sitange tu ey num Raa ki eyo. Taa naaŋ se ɔo maam m'je naase aki 'dɔɔkiŋ ute sitange eyo.

21 Anum naase aki kəŋ kaay tətn koojŋ biŋ kēn maakŋ kɔɔpm Mēljege tu jaay tər aki ɔaa kaay kēn maakŋ kɔɔpm sitange tu se eyo; ɔo naase se aki kəŋ kiŋg kəsn kalan do tabil ki ute Mēljege ɔo tər aki ɔaa kəsn ute sitange eyo.

22 Lɔɔbu k'je j'aki kookŋ do Mēljege tu se lē? Naajege se k'tɔɔg k'cirinki naaŋ la?

Nakge paac se k'tēdŋki taa *nookŋ Raa

23 Nam taad ɔo: «Debkilimi ɔk doobo gen tēdŋ nakge paac.» Naɔo, naajege tu se nakgen se paac tɔɔljeki sēr eyo. Deere, debkilimi ɔk doobm gen tēdŋ nakge paac, naɔo naajege tu se ɔŋ noogjeki gen ɔaa ute naanjege eyo.

24 Nam ɔŋte 'saapm do naaŋ maliŋ ki sum, num ŋ'saap do jeege tun kuuy.

25 Naase ɔkki doobo gen dugŋ kəsn daagen paacŋ maakŋ suuk ki. Kēn 'baaki ɔaa kəs se, ɔŋte 'təndki mēta ɔo maakse, ɔŋte naajŋ do ki.

† 10:18 Aak Lb 7.6.

²⁶ Taa Kitap taad ɔɔ: *Do naanja ute nakgen do ki paac se gen Meljege Raa.*‡

²⁷ Aan gɔɔ debm aal te maakin do Isa ki ey jaay danse ɔɔ aki ɓaa ɓeen ki se ɔɔ ken jaay 'ɓaakiga num, kɔsn ken naan edsen se, ɔski, ɔnte 'tɔndki meta ɔɔ maakse, ɔnte naajn do ki.

²⁸ Ken nam jaay deksen ɔɔ: Kese le daa maraga se, naase ɔnte 'kɔski; bin se debm ken aalse bise ki se, naase anki 'tedn maakin 'naajn do kɔs ki se eyo.

²⁹ Maam m'taad ara se ute maakɲ naan ken utu naaj naaja ey num, ute gen naase eyo. Maam le m'ɔk doobo. Bin num gen di jaay debm maakin utu naaj naaja am gaasn gen kɔsn nakge se?

³⁰ Ken maam m'ɓaa kɔsɔ jaay m'tɔɔm Raa num, gen di jaay naai 'taadum taar ing kus do kɔs ken maam m'tɔɔmga tɔɔm Raa taarin se?

³¹ Bin ɓo ken aki kɔsɔ, ken aki kaaye lɔ aki tedn di di kic ɓo, 'tednki paac gen nookɲ Raa.

³² Bin num ken ute Yaudge, jeegen Yaudge eyo, ey le ute *eglizn gen Raa se, paac se, maakɲ kingse ki se, ɔnte 'kɔlki nam 'koocɲ doobm Raa ki.

³³ Bin ɓo ingki aan gɔɔ maama: maam m'aay kaamuma ɔɔ do nakge tu paac se, m'je m'tedn nakɲ ken 'tɔɔl jeege tu paac. Maam se m'saap do maam malin ki eyo, num maam m'saap taa bεε jee dena m'je taa Raa aden kaaja.

11

¹ Aan gɔɔ maam m'uun ɓɔɓtn *al-Masi se, naase kic ɓo uunki ɓɔɓtuma.

Kaad ken mendge ute gaabge tusga gen keem *Raa

² Maam se m'tɔɔmse, taa naase se tedga tak ɓo, naase 'saapki dom ki ɔɔ naase utu ing 'ɓɔɓki taar ken maam m'dooyenso se.

³ Naɓo maam m'je taar se, naase anki jeel kɔkɲ jiga: gaabge paac se, *al-Masi ɓo dode ki ɔɔ menda le, gaaba ɓo don ki ɔɔ al-Masi le, Raa ɓo don ki.

⁴ Kaadn keem Raa ki jaay ɓo gaabm ken taad taar teeco taar Raa ki ey le eem keem Raa jaay aal kala don ki se, kese naan ɔl al-Masi ɓo maakɲ sɔkɔɲ ki.

⁵ Num gan ken menda jaay kaadn keem Raa ki, ɓaa taadn taar teeco taar Raa ki ey le ɓaa keem Raa jaay aal te kala don ki ey se, kese naan ɔl gaabin ɓo maakɲ sɔkɔɲ ki ɔɔ mend bin se tec aan gɔɔ mend k'dɔsiŋga dɔs donɔa ken ɔlin sɔkɔɲ tɔlin se.

⁶ Ken menda jaay baate kaal kala don ki se, bεekin se k'dɔsiŋsin naatn. 'Jeelki, ken menda jaay j'ɔj k'nanjɲga bεekin

‡ 10:26 Aak KKR 24.1.

tak tak ey ɛ k'dɔsiŋsiŋga se, tɛdɪŋ səkən tɔlɪŋa. Bin num ən mɛnda tak ɓo kaal kala doŋ ki doŋ ki.

⁷ Num kɛn gaaba jaay ɓaa keem Raa num, ənɛte kaal kala doŋ ki, taa gaaba se Raa aaliŋ tecin̄ naana taa an̄ *nooko. Gaŋ mɛnda ɛ, Raa aaliŋ se gɛn nookŋ gaabiŋa.

⁸ Taa gaaba se teeco ro mɛnd ki eyo, num mɛnda ɓo teeco ro gaab ki*.

⁹ Gaaba se Raa aaliŋo taa mɛnd eyo, num mɛnda ɛ nookŋ gaabiŋa.

¹⁰ Taa *kɔdŋ Raage se ɓo mɛnda se ŋ'aal kala doŋ ki ɔɔ ute kal kɛn naan̄ aal doŋ ki se je taadŋ ɔɔ naan̄ se sook deb kɛn ɔk tɔɔgɔ doŋ ki se.

¹¹ Ute naan̄ se kic ɓo, naan̄ Mɛljege tu se, mɛnda kaliŋ ki sum se kɔŋ kaan̄ kaam eyo ɔɔ gaaba kic ɛ kaliŋ ki sum se kɔŋ kaan̄ kaam ey kici.

¹² Aan gɔɔ mɛnda ɛ teeco ro gaab ki se, gaab kic ɛ mɛnda ɓo oojɪŋa; num naade paac se iin̄o gɔtn Raa ki.

¹³ Naase malinge aakiŋki tu. Kɛn jeege tusga gɛn keem Raa jaay mɛnda aal te kala doŋ ki ey sum ɓo eem Raa se, dɔɔdŋ ne?

¹⁴ Kɛn j'aakiŋ kaak bin kic ɓo, gaaba jaay ul bɛekiŋ tɛd jɛrl se, səkən ey ne?

¹⁵ Gaŋ mɛnda jaay bɛekiŋ dɛn se, ɔkiŋa. Bɛekiŋ kɛn Raa ɛdɪŋ dɛn se, tɛdɪŋ tec aan gɔɔ mɛnd kɛn aalga kaal kala doŋ ki.

¹⁶ Ɔɔ debm jaay je tookŋ do taarge tun maam m'taadŋen ey se, maam ute *eglizgen gɛn Raa se ɛ, kɛse ɓo nakŋ kɛn naaje k'lee k'tɛda.

Kɔsn gɛn Mɛljege Isa

¹⁷ Do taarge tun maam m'je m'asen taadŋe, maam m'asen kɔŋ tɔɔm eyo. Taa kɛn naase jaay 'tuskiga gɛn keem Raa se, naase 'tɛdki nakgen *kusiŋ ɓo cir kɛn bɛɛ.

¹⁸ Anum nakŋ deet deet se k'taadum j'ɔɔ: kɛn naase jaay 'tuskiga gɛn keem Raa num, naase 'lee 'gaanŋki ute naapa. Ɔɔ do taar kɛn se, m'jeeliŋ kɛngen mɛtiŋge se, mɛt ki.

¹⁹ Bin num maam m'jeele maakse ki se, jeege utu 'gaanŋ ute naapa, bin jaay ɓo j'kaakŋ jeel jee kɛn ɔk taar Raa ɔɔŋ se.

²⁰ Kɛn naase 'tuskiga gɛn keem Raa jaay ɔski kɔs ute naapa se, kɛn maam m'aakiŋ ara ki num, aan gɔɔ kɔsn gɛn Mɛljege eyo.

²¹ Taa kɛn naase jaay ingkiga gɔtn kɔs ki se, naŋa naŋa kic ɓo naar ɔs kɔsiŋ kɔsiŋ kɛn naan̄ ɓaano. Bin ɓo jee mɛtiŋge ɛ, ɓo tɔɔlde tɔɔɓ ɔɔ jeegen kuuy se ɛ, aay bini oon koono.

²² Kɛn bin num, ɔski ɔɔ aayki ɓeesege tu. Lɔ naase ɔkki ɓeege ey ne? Kɛn naase jaay 'tɛdki bin se, naase uum aalki kaal *egliz gɛn Raa se ɓo naan̄ ki ɔɔ gɛnaagen ɔk dɪm ey se ɛ, naase

* 11:8 Aak Jɛn 2.18-23.

aakdeki kaakŋ mētdē. Anum do taarge tun ese se, naase 'jeki m'asen taadn m'ɔɔ dī? M'asenga tōom la? Gōtɔ. Do nakge tun naase 'tēdki se, maam m'asen kōŋ tōom eyo.

23 'Booyki! Kēse ɔo taar kēn Mēljege dooyumo ɔo maam kic m'dooyeno m'ɔɔ: maakŋ nōor kēn j'an kōkŋ Mēljege Isa se, naan̄ uun mappā jin̄ ki,

24 ɔo kēn naan̄ jaay tōom Raa aas se, naan̄ dupina ɔo deek ɔo: «Kēse ɔo roma kēn m'ēdīn̄ *sērke taa naase. Nakŋ se 'lee 'tēdīn̄ki bini ɔo 'saapki dom ki.»

25 Kēn naade jaay ɔs aas se, Mēljege uun *kōɔpm dooc ute tōtn koojn̄ bin̄ se ɔo tēdīn̄ bin̄ kici, taadden ɔo: «Tōtn koojn̄ bin̄ kēn maakŋ kōɔp kēn ese se je taadn̄ ute moosum 'kōɔy se, kēse je taadn̄ ɔo: *Raa dōokga kiji ute naase. Daayum kēn naase 'ɔaaki ɔaa kaaye se, 'tēdīn̄ki bini ɔo 'saapki dom ki.»

26 Daayum kēn naase jaay 'tuskiga gēn kōsn mappan ese se† ɔo gēn kaay tōtn koojn̄ bin̄ kēn maakŋ kōɔp kēn ese se, kēse naase 'taadki mētn taar kooy Mēljege bini, bii kēn naan̄ adē tērl ro ki.

27 Taa naan̄ se ɔo, debm ɔs mappā gēn Mēljege ɔo aay tōtn koojn̄ bin̄ kēn maakŋ kōɔp Mēljege tu ute doobin̄ ey se, bōoro utu kooçŋ doŋ ki taa daa ro Mēljege ute moosin̄ se, naan̄ aalden te maak ki eyo.

28 Taa naan̄ se ɔo nan̄a nan̄a kic kēn ɔaa ɔaa kōsn mappm ese se ɔo ɔaa 'kaay tōtn koojn̄ bin̄ kēn maakŋ kōɔp kēn ese, n̄'saap do roŋ ki jaay 'kōsɔ ɔo 'kaaye.

29 Anum debm jaay ɔs mappan se ɔo aay tōtn koojn̄ bin̄ kēn maakŋ kōɔp ki se, saap te do ro Mēljege tu eyo jaay ɔsɔ ɔo aay se, kēse naan̄ malin̄ ɔo tēd bōoro ooc doŋ ki.

30 Taa naan̄ se ɔo maakse ki se jeege dēna tēdga kōɔn̄ɔ, jeege dēna kōɔn̄ɔ tujdenga ɔo jee mētinge ooyga.

31 Kēn naajege jaay k'jeelki kōjn̄ bōoro do naaje malinge tu se, Raa ajeki kōjn̄ bōoro dojege tu eyo.

32 Anum kēn Mēljege jaay ɔjjeki bōoro dojege tu se, kēse naan̄ dējjeki dēje. Taa bii kēn naan̄ 'kōjn̄ bōoro do *duni ki se, bōoro 'kooçŋ dojege tu ey sum.

33 Bin̄ ɔo gēnaamgen doobm al-Masi ki, kēn 'tuskiga gēn kōsn, kōsn Mēljege se, 'booyki naapa.

34 Kēn debm jaay ɔo tōlin̄ lē, n̄'ɔs ɔeen̄ ki. Bin̄ ɔo kēn naase 'tuskiga se, bōoro 'kooçŋ dose ki eyo. Taargen ɔp se, kēn maam m'ɔaaga gōtse ki jaay ɔo, m'asen ɔaa taadn̄ nan̄ mētiŋa.

12

Naabm kēn *Nirl Salal ēd jeege tu gēn tēdŋ naabm *Raa

† 11:26 Mappan ese se Mēljege Isa taad̄ ute daa roŋ mala.

¹ Genaamgen doobm al-Masi ki, 6orse maam m'je m'asen terl do metn taar naab ken *Nirl Raa ed jeege tu se. Maam m'je m'asen kən naase aki kinj do derlse ki eyo.

² Do dōkin, ken naase 'jeelkiro te Raa mal ey se, kaad ken naane se, nakj ok tōgō dose ki se 'tōdōlseno gōtn raasege tun ōj taad taar ey se, ō naase le ōj aasinkiro gen daar tōg eyo.

³ Taa naan se 6o, 'booyki m'asen taada: debm jaay taad ō: ōj Raa 'naam Isa se, debm bin se naan ok Nirl Raa maakin ki eyo. Ō debm taad ō: Isa se Meljege se, debm bin se ok Nirl Salal maakin ki.

⁴ Nirl Salal se, naan kalan sum, na6o nakgen ken naan ed jeege tu se, dōlin dēna.

⁵ Meljege se kic naan kalan sum, na6o naabm ken naan ed jeege tu se, dōlin dēna.

⁶ Raa ken tedn naaba maakj jeege tu paac se, naan kalan sum, na6o doobm ken naan edo gen tedn naabin se, dōlin dēna.

⁷ Nanja nanja kic 6o Raa edin Nirl Salal maakin ki se, taa an tedn naabm ken 'noogj jee Raage paac.

⁸ Deb kalan se, Nirl Raa edin jeel-taara gen taadn taar jeege tu ō deb kuuy se, Nirl Raa ese sum 6o edin jeele gen jeel naka.

⁹ Nirl Raa ese sum 6o, ted deb kalan aal maakin do Isa ki cir gen jeegen kuuy se ō deb kuuy se, naan edin tōgō gen kedn lapia jee kōngē tu.

¹⁰ Deb kuuy le, Nirl Raa edin tōgō gen tedn nakj-kō6ge, deb ken kuuy naan edin tōgō gen taadn taar teeco taar Raa ki. Ō deb ken kuuy se, naan edin tōgō ken an jeel nakgen ken iino gōtn Nirl Salal ki ey le gōtn sitange tu. Ō deb ken kuuy se, naan edin tōgō gen jeel taadn taar naangen jeege jeel eyo. Ō ter deb ken kuuy le, naan edin tōgō gen jeel taadn tōkō metn taar naangen jeege jeel ey se.

¹¹ Ō kēse Nirl Raa kalan ese sum 6o tedn nakgen se paac ō nanja nanja kic 6o naan edin naabin naabin aan gō ken naan maakin jen ro ki.

Jee al-Masige se tum tedga aan gō ro kalan

¹² Aakki tu: ro debkilimi se, naan kalan sum, na6o tōp kaam dēna. Ute tōpm ken naan tōp kaam den se kic 6o tum ted ro kalan. Jeegen ken dōkga ute al-Masi se kic 6o tec bini.

¹³ Ō naajege paacki se ken Yaudge ey le Grēkge, bulge ey le bulge eyo, *k'batizjekiro ute Nirl Salal kalan ese sum ō k'tum k'tedkiga aan gō ro kalan. Ō Raa edjekiga Nirli se maakjege tu.

¹⁴ Bin 6o ro debkilimi se naan kaam kalan sum eyo, na6o naan tōp kaam dēna.

15 Jε se 'kōŋ taadn ɔɔ: «Maam lε m'ji ey se, m'kōŋ tɛdn maakŋ ro ki eyo.» Anum kɛn naan taad bin sum ɔo, 'kōŋ tɛdn maakŋ ro debkilim ki ey ne?

16 Bi se 'kōŋ taadn ɔɔ: «Maam lε m'kaama ey se, m'kōŋ tɛdn maakŋ ro debkilim ki eyo.» Anum kɛn naan taad bin sum ɔo, 'kōŋ tɛdn maakŋ ro debkilim ki ey ne?

17 Kɛn ro debkilimi jaay kaam kaliŋ ki sum num, naan tap ɔo 'booy ute dɔo? Ɔo kɛn ro paac ɔo bi kaliŋ ki sum num, naan 'kootn ute dɔo?

18 Deere, ro debkilimi se, Raa tɔndɔnsɔŋga ute ɔoobiŋ tak tak aan gɔɔ kɛn naan maakiŋ jen ro ki.

19 Ro debkilim jaay ɔk ro kaam kalaŋ sum num, kɛse j'an kōŋ dan ro ute magaliŋ eyo.

20 Deere, ro debkilimi se tɔp kaam dɛna naɔo kɛn tumga se, tɛd ro kalaŋ.

21 Kaama 'kōŋ taadn ji ki ɔɔ: «Maam se m'an dɔm ute naai eyo.» Ɔo do lε 'kōŋ taadn jεge tu ɔɔ: «Maam se m'an dɔm ute naase eyo.»

22 Num gaŋ roi kaam kalaŋ kɛn naai aakiŋ ɔɔ ɔk tɔɔg ey se, kɛn naan jaay gɔtɔ num, kiŋgi se ai tɛdn ɔɔŋɔ.

23 Maakŋ ro ki se gɔtn kɛn kaam kalaŋ j'aaldɛn maak ki ey se, naade se ɔo kɛn k'lee k'j'ɔkɔdeki ɔɔŋɔ. Ɔo kɛngen k'lee k'tɔyɔdeki tɔy se ɔo, kɛn k'lee k'j'aakki dodege tu dawal dawal,

24 gaŋ kɛngen k'j'aakɔdenki tal tal se je j'aden tɛdn bin eyo. Anum ro kaam kalaŋ k'tɔyɔde tɔy se ɔo, Raa tɔndɛn se, taa j'adenki kɔkŋ ɔɔŋɔ.

25 Ro jaay Raa tɛdɔn bin se, taa 'tɔpm naap eyo, num taa naade 'kaakŋ do naapge tu.

26 Kɛn ro kaam kalaŋ jaay ɔŋga dubara se, ro ute magaliŋ paac dabara. Ɔo kɛn ro kaam kalaŋ jaay ɔo tɛdga nakŋ bɛɛ k'tɔɔmiŋga lε, ro ute magaliŋ paac 'tɛd maak-raapo.

27 Aan gɔɔ ro debkilimi tɔp kaam dɛn jaay dɔɔk tum tɛd ro kalaŋ se, deere, naase kic ɔo 'dɛnki, naɔo 'tum 'tɛdkiga ro *al-Masi ɔɔ naŋa naŋa kic ɔo utu gɔtiŋ gɔtiŋa.

28 Bin ɔo, maakŋ *egliz ki se, deet deet se, Raa tɔnd *jee kaan naabm Isage. Gen k-dige se, naan bɛɛr tɔɔd jee kɛn taad taar teeco taariŋ ki. Gen k-mɔtɔge tu se, naan tɔnd jee dooy jeege. Ɔo mɛtn naade ki se, naan tɔnd jee tɛdn nakŋ-kɔɔɔge, tɛr naan tɔnd jeegen ɛd lapi jee kɔɔŋge tu ɔɔ tɔnd jee mɛtiŋge gen noogŋ jeege. Jee mɛtiŋge naan tɔndde jee kɛn 'tɔɔdn jeege ute jee kɛn taadn taar naanŋen jeege jeel eyo.

29 Aakɔdeki tu: naade paac se lε jee kaan naabm Isagen mɛtn-jiki sum la? Paac naade taad taar teeco taar Raa ki sum la? Paac jee dooy jeege sum la? Paac jee tɛdn nakŋ-kɔɔɔge sum la?

³⁰ Naade paac se jeegen ken ed lapi jee koonge tu sum la? Paac se, jee ken taad taar naangen jeege jeel ey se sum la? Jo naade paac se jeel taadn tōkŋ taar naangen jeege jeel ey se sum la?

³¹ Bin num naabm jigan ken *Nirl Raa nig jeege tu se, 'dōŋki ken jiga cir paac.

Borse 'booyki, m'je m'asen taadn doobm ken jiga cir paac paac ken anki lee do ki.

13

K'jeki naapa

¹ Ken maam 60 m'jeel taadn taar naan jeege paac ɔ ken m'jeel taar *kōdn Raage kic 60, na60 ken maam m'ok maak-je ey se, kese maam m'tec aan gɔɔ ganŋa ey le aan gɔɔ mēnde ken j'ondinga num eem tōkŋ bi kiric se.

² Ken maam 60 m'taad taar teeco taar *Raa ki jeege tu, ɔ ken m'jeel nakgen paacŋ jeege jeel metin eyo ɔ m'jeel metn nakge paac, ɔ ken maam 60 m'aal maakum paac do Raa ki jaay m'taad koge tu m'ɔɔ j'iin k'deete j'ōŋ gōtn se jaay naade took taarum kic 60, num ken maam jaay m'je jeege ey se, maam m'debm tōl ser eyo.

³ Ken maam 60 m'nig maalum paac jee daayge tu ɔ bini m'ōŋ rom k'tōocin poodn kic 60, anum ken maam jaay m'je jeege ey se, kese maam m'kōŋ di ro ki?

⁴ Debm ok maakje do jeege tu se, naan maakin deere ɔ kercele. Naan ok maak-kilimi do nam ki eyo, naan oon eyo ɔ magal ron eyo;

⁵ debm ok maak-je do jeege tu se, naan ted nakŋ sōkōŋ eyo, naan debm nakōŋ eyo, ted maak-taar eyo, ok nam ute taar-maak eyo;

⁶ debm ken je jeege se, nakgen ute doobin ey se, naan maakin raap do ki eyo, num naan maakin raap do taar ken met ki.

⁷ Debm ok maak-je se, ken k'tedin *kusin kic 60, naan an dim eyo. Daayum naan tuj ōrmin ute jeege eyo, ond don paac do Raa ki ɔ ɔŋ serk nakge paac.

⁸ Maak-je se naan 'kōŋ nan eyo. Taargen k'taadin ken teeco taar Raa ki se le, kaadin utu 'deele. Jo taar naangen jeege jeel ey se utu 'naŋa ɔ jeel nakge se le, kaadin utu 'deel kici.

⁹ Taa jeel naajege se jeel nan metn nakge paac eyo. Jo taargen k'taadin ken teeco taar Raa ki se le, ɔŋ aas ute gen Raa mal eyo.

¹⁰ Anum nakgen mala mala jaay ade 6aa se, nakgen paacŋ ken aas te ute doobin ey se, kaadin utu 'deele.

¹¹ Kaad kēn maam m'utu m'baat se, napar taadn taaruma, saapuma ɔ booy kəkuma, paac se, aan gɔɔ gēn gaan sɛɛmge; anum kēn maam jaay m'aas gaaba sum se, nakɲ gaan sɛɛmge se maam m'rɛsinga naatn.

¹² Borse se, naajege j'aakki nakge naɔo j'aak j'ɔkki mɛtɔde eyo aan gɔɔ debm aak daan kaamin̄ maakɲ kaam-kaay-naan̄ kēn aak ɔɔf ey se. Num ɔii kalan̄ se, j'utu j'an̄ kaakin̄ 'toodn tal. Borse se, maam m'jeel m'ɔk mɛtn nakge paac eyo, naɔo ɔii kalan̄ m'utu m'jeel kəkɲ mɛtn nakge se mala mala aan gɔɔ kēn Raa jeelum maam se.

¹³ Borse nakgen kēn 'kɔɔpm 'ting se: kaal maakɲ do Raa ki, kɔnd do kēn j'ɔndki do Raa ki ɔɔ maak-jea. Ɔɔ maakɲ naade kēn mɔtɔ se, kēn cirɔde paac se, maak-jea.

14

*Naabm *Nirl Salal ɛdjeege tu se taa noogɲ jee dɛna*

¹ 'Jeki maak-jea ɔɔ 'dɔɲki naabm kēn Nirl Salal ɛdjeege tu ɔɔ kēn tap ki se, 'jeki doobm gēn taadn taargen teeco taar *Raa ki.

² Taa debm kēn taad taar naan̄ kēn jeege jeel ey se, kɛse naan̄ taad jikilimge tu eyo, num taad Raa ki. Ɔɔ taar naan̄ kēn naan̄ taad se lɛ, nam jeel mɛtin̄ eyo. Ute tɔɔgɲ Nirl Salal se, naan̄ taad nakgen deel doa kēn jeege ɔnd ute mɛt kon̄ eyo.

³ Num gan̄ debm kēn taad taar teeco taar Raa ki se, naan̄ taad jikilimge tu, noogɔde gēn ziidn̄ ɔaa ute naande, dɛjɔde ɔɔ ɛdden kaay kaama.

⁴ Debm taad taar naan̄gen jeege jeel mɛtin̄ ey se, kɛse noogin̄ naan̄ mala gēn ziidn̄ ɔaa ute naanina, gan̄ debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, noogjee *egliz ki taa ziidn̄ ɔaa ute naande.

⁵ M'je se, naase paacki se, aki 'taadn taar naan̄gen jeege jeel eyo. Naɔo kēn maam m'je cir paac paac se, m'je naase aki taadn taargen teeco taar Raa ki. Taa debm kēn taad taar naan̄gen jeege jeelin̄ ey se, ɔɲ deb kalan̄ 'taad tɔəkɲ mɛtin̄ jee eglizge tu taa aden noogo naade ziidn̄ ɔaa ute naande, kēn bin ey num, debm taad taar teeco taar Raa ki se cir debm kēn taad taar naan̄gen jeege jeelin̄ ey se.

⁶ Bin ɔo, gɛnaamgen doobm *al-Masi ki, aan gɔɔ ɔorse maam m'ɔaa gɔtse ki jaay m'taadsen ute taar naan̄gen kēn naase 'jeelki ey se, taarumgen m'taadsen se lɛ ɔɲ taadsen mɛtn nakgen Raa taadum mɛtin̄ se eyo, ɛdsen te jeel eyo, taadsen taar teeco taar Raa ki eyo ɔɔ dooysen ey se, kɛse asen kɔɲ noogɲ ɔɔ di?

⁷ Bin ɔo 'jeelki, silɛɛɛ ute kurundu jaay ɔaa mɛtn kaa ki ey se, kaa se j'an̄ jeel j'ɔɔ dɔo?

⁸ Num debm tuuy ɔɔrlɔ gēn ɔɔɔɔ se jaay tuuyin̄ mɛt ki ey se, jeege 'kɔɲ daapm rodɛ gēn ɔaa ɔɔɔ ki ne?

⁹ Gēn naase kic 6o tec bini. Kēn naase 'taadki taar naanjen jeege booy ək metin ey se, taarsegen naase 'taadki se, jeege 'jeel kəkŋ metin ɔɔ dī? Kēn bin num, taar naase ulki se, ulki rēnɛ.

¹⁰ Deere, do naan ki ara se, taar naanje naparin dēna ɔɔ maakde ki se, taar naan kalan jaay k'booy k'l'ɔkin ey se, gɔɔ.

¹¹ Kēn deba jaay taadum ute taar naanjin jaay maam m'jeel ey se, debm se maam m'jeelin naan se merte. ɔɔ maam kic le naan am jeelum maam se, merte.

¹² Aan gɔɔ naase 'lee 'dɔŋki naabm kēn Nirl Salal ed jeege tu se, 'dɔŋki naabm kēn 'noogŋ jee egliz ki 'ziidn 6aa ute naande.

¹³ Taa naan se 6o, debm taad taar naanjen jeege jeel ey se, n'tɔnd metn Raa an kedn jeele gen terl taar se jeege tu.

¹⁴ Kēn maam jaay m'eem Raa ute taar naan jeege jeel ey se, deere, maam m'eemin ute maakum paac, na6o taargen teec taarum ki se, saapum ɔnd ute metin eyo.

¹⁵ Kēn bin num m'tedn m'ɔɔ dī? M'keem Raa ute maakum paac ute taar naanjen jeege jeel ey se na6o maam m'je m'an keemin ute doobm kēn saapum kic 6o jeel ək metina. M'je m'kaar kaa ute maakum paac ute taar naanjen jeege jeel ey se na6o, m'je m'kaar kaa ute doobm kēn saapum kic 6o jeel ək metina.

¹⁶ Kēn jeege tusga gen keem Raa jaay naai 'tɔm Raa ute saapi paac ute taar naanjen kēn jeege jeel ey se, ɔɔ nam lee 6aado booy taar Raa sum jaay utu maakde ki se, naan 'kɔŋ tookŋ *amin ɔɔ dīo, taa taari kēn 'tɔm Raa se le, naan ɔnd ute metin eyo.

¹⁷ Baat ey num, taari kēn naai 'tɔm Raa se nijim aak eyo, na6o debm ing booyi jaay jeel metin ey se, ɔŋ noogin gen ziidn 6aa ute naanin eyo.

¹⁸ Maam m'tɔm Raa taa maam se m'jeel taadn taar naanjen jeege jeel ey se m'cirsēn, naasen kēn ing '6aaki se paac.

¹⁹ Na6o maakŋ egliz ki se, maam m'je m'taadn taarge mii sum kēn jeege jeel metina taa aden dooyo, naan se cir kēn m'taad taara dupu kando kando ute taar naanjen jeege jeel metin ey se.

²⁰ Gēnaamge, ɔnte 'saapki aan gɔɔ gen gaan seemge, num 'saapki aan gɔɔ jee magalge. Num gan gen tedn *kusin num, 'tedki rose aan gɔɔ gaangen seeme kēn jeel ted kusin ey 6ort se.

²¹ Taa naan se 6o maakŋ *Ko Taar kēn Raa edo Musa ki raanin se Meljege Raa taad ɔɔ:

Jee se maam m'aden taad ute taar naanjen kuuy

ɔɔ m'ade kəl jee kuuy 6o utu aden taadn ute taar naandege.

Ute naan se kic 6o naade 'booy kuun taarum ey tap.*

* 14:21 Aak Eza 28.11-12.

²² Taar naanjen k'taad jaay jeege jeel ey se, kēse Raa 60 taad tōogin do jeege tun aal te maakde do Isa ki eyo. Num jee kēn aalga kaal maakde do Isa ki se, taar naanjen jeege jeel ey se, taad ute naade eyo. Num gan debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, kēse naan taad ute jee kēn aalga kaal maakde do Isa ki ɔ jee aal te maakde do Isa ki ey se, taar se ɔlde naade maak ki eyo.

²³ Kēn aan gɔɔ egliz ute magalin tus jaay jeege paac taad taar naanjen jeege jeel eyo, jaay, jee lee ɓaado booy taar Raa sum ey ɛ jee aal maakde do Isa ki eyo ɓaado maakse ki se, asen taadn ɔ naase se jee dɛrlge ey ne?

²⁴ Num gan kēn naase 'paacki jaay 'taadki taar teeco taar Raa ki ute taar naanjen kēn jeege jeelin se, debm aal maakin do Isa ki eyo, ey ɛ debm lee ɓaado maakse ki gēn booy taar Raa sum se, kēn naan booy taarsege se, an kēdn saapa ɔ naan 'jeel ron ki naan se debm kusiṇa,

²⁵ ɔ taar kēn maakin kēn jeege jeel ey se ɛ, 'toodn tal. Gōtn se naan 'kergn kōnd naanin naan ki naan Raa ki ɔ an keeme ɔ naan 'taadn makōn ɔ: 'Deer deer, naase se Raa utu daanse ki!

Raa je nakgen ute doobin tak tak

²⁶ Genaaṅgen doobm *al-Masi ki, bin se maam m'asen taadn m'ɔɔ di? Kēn 'tuskiga gēn keem Raa se, nanja nanja kic 60 kēn ɓaa kaar kaa, dooy jeege, taadn mētn nakn kēn Raa taadino, taadn taar naanjen jeege jeel eyo, ey ɛ tɛrl taar naan jeege jeel ey se, anum nakn naase aki tɛd paac se, 'tɛdinki taa 'noogn *egliz 'ziidn ɓaa ute naaniṇa.

²⁷ Kēn jeege baag taadn taar naanjen jeege jeel ey se, ɔn jeege dio ɔ kēn cirga ɛ jeege mōtɔ sum. Kēn aki taad kic num, deb kalan taad aasga ram jaay 60 deb kuuy 'taada. ɔ ɔn nam kuuy an tɛrlin jeege tu.

²⁸ Kēn debm kēn an tɛrlin taar se jeege tu gōtɔ num, genaa kēn taad taar naan kēn jeege jeel ey se, n'ɔnte taadn naan jeege tu, num n'taad ute maakiṇa ɔ n'taad Raa ki.

²⁹ Num gēn jee taad taar teeco taar Raa ki se ɛ, ɔn jeege dio ey ɛ mōtɔ sum 60, 'taada. ɔ jee mētinge se, k'booy k'j'ok mētn taar se jiga, taar se ɓaa ute mētn taar Raa lɔbu gōtɔ.

³⁰ Maakse ki se jaay deb kalan Raa taadin mētn nakn gam ɔ je taadn mētn nakn se jeege tu se, deb kuuy kēn taad taad se n'doa ɔ n'ɔn gōtɔ deb kēn se.

³¹ 'Deere, paacki se, ɔkki doobo kēn aki taadn taar teeco taar Raa ki, nabo kēn deb kalan taad aasga jaay 60 kōn gōtɔ naapin ki. Bin se jeege paac, naase adeki dooyo ɔ adeki kēdn kaay kaama.

³² Debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, naan̄ bōōb ək taariṇa.

³³ Nakṇ ute ḏoobiṇ ey se, Raa je eyo. Num Raa se je naase aki kiṅg ute lapia.

Naase 'tɛdki aan gōō eglizgen gɛn jee Raagen ḡaa se paac,

³⁴ kɛn jee al-Masige jaay tusga se, mɛndgen maakse ki se, k'doa. Aan gōō kɛn *Kō Taar kɛn Raa ɛḏō Musa ki taada, maakṇ jee al-Masige tun tusga se, mɛndge se ək ḏoobo gɛn taadn̄ taar eyo num k'j'inḡ kaam kalaṇ.

³⁵ Kɛn naade ḡo je tōnd mɛta lɛ, k'ḡaa k'tōnd mɛtn gaabdege ḡeene. Ey num kɛn jee al-Masige tusga num, mɛndge jaay 'taadn̄ taara se ḏōḏ eyo.

³⁶ Lōḡu taar Raa se unno mɛtiṇ gōtse ki sum la? Ḍo taar se, naase kalse ki sum ḡo 'booyiṅkiro lɛ?

³⁷ Maakse ki debm jaay saap ḡo naan̄ ək *Nirl Salal maakiṇ ki ey lɛ tɛdga debm taadn̄ taar teeco taar Raa ki se, ṇ'jeele taar kɛn maam m'raan̄sen se, kɛse Mɛljege mala ḡo taadsen nakṇ gɛn tɛḏa.

³⁸ Anum taar kɛn maam m'raan̄sen se jaay debm baate tookṇ do ki se, debm bin se Raa kic ḡo, jeeliṇ eyo.

³⁹ Bin se, gɛnaamgen ḏoobm al-Masi ki, 'ḏōṅki gɛn taadn̄ taar teeco taar Raa ki ḡo jeegen taad taar naan̄gen jeege jeel ey se, ɔṇte 'gaaski gɛn taada.

⁴⁰ Naḡo nakṇ paacṇ kɛn naase aki tɛḏ se, 'tɛḏiṅki ute ḏoobiṇ tak tak.

15

Deere, Isa se duroga daan yoge tu

¹ Gɛnaamgen ḏoobm *al-Masi ki, tɛr maam m'je m'asen taada, taa naase aki saapm do Labar Jigan gɛn al-Masi kɛn maam m'taadseno ḡo naase 'tookkiro do ki se ḡo ḡorse kic utu ɔkiṅki ɔṇṇo.

² Ute Labar Jigan gɛn al-Masi ese se ḡo, naase ɔṅkiga kaaja kɛn naase jaay ingki do ki aan gōō kɛn maam m'taadseno se. Ey num, ḡɛrɛ, kaal maaksen do al-Masi ki se, 'tɛḏn̄ nakṇ cɛrɛ.

³ Nakṇ cir paac paac jaay maam m'dooyseeno deet deet se, taar maam mala m'ḡiṅṅo gōtn̄ al-Masi kɛn ɔḡ: al-Masi se ooyga taa *kusin̄jege aan gōō kɛn Kitap taadno.

⁴ Naan̄ ooy se, j'ḡliṅo maakṇ ḡaad ki, ḡii k-mōtōge tu se naan̄ duro daan yoge tu, aan gōō kɛn Kitap taadno ro ki se kici.

⁵ Kɛn naan̄ duro se, naan̄ teeco naan̄ Pier ki ḡo tɛr naan̄ teeco naan̄ jee kaan̄ naabiṅge tun k'dan̄ḏe ute ro jee sik-kaar-di se.

⁶ Tɛr naan̄ teeco naan̄ gɛnaage tun ḏoobm Isa al-Masi kɛn tus inḡ kiṅg taa naapki ḡo jee se cir kaar-mii. Maakḏe ki se, jee ḏeniṇ utu zɛrɛ ḡo kɛngen mɛtiṅge se, ooyga.

⁷ Ter naan teeco naan Jak ki ɔɔ ter naan teeco naan jee kaan naabinge tu paac.

⁸ Anum kaam mɔɔtn se, naan teeco naan maam ki kici, maam ken aan gɔɔ goon ken j'oojin laapin aas te eyo.

⁹ Deere, maakn *jee kaan naabm Isa al-Masige tu se, bεeki num, maam se ɔɔ debm ken k'kaal mum eyo. Taa maam se m'aas ken j'am dan *debm kaan naabm Isa al-Masi eyo. Taa *eglizn gen *Raa se, maam m'dabarinoga.

¹⁰ Num gan Raa tɛdumga bεε ɔɔ ute bεε naan tɛdum se maam m'tɛdga aan gɔɔ ken ɔɔrse naase 'jeelumki se. Anum bεε Raa ken tɛdum maam ki se, tɛd te nakn cɛr eyo. Naɔo maakn jee kaan naabm Isa al-Masi ki paac se, maam m'tɛd naaba m'cirde. Num ken tɛd naabm se, maam eyo, naɔo bεε Raa ese se ɔɔ lum maam m'tɛd naabm se.

¹¹ Bin ɔɔ ken 'tɛdn maama, lɔ naade, kɛse ɔɔ taar kalan ken naaje k'taadseni ɔɔ do taar ken se ɔɔ, naase 'took aalkiro maakse do ki se.

Raa utu 'dur jeege daan yoge tu

¹² Naaje k'taadsen j'ɔɔ *al-Masi se duroga daan yoge tu. Num gen di jaay jee metingen maakse ki se, taad ɔɔ jee ooyga kooy se, ade kɔn 'dur daan yoge tu ey se?

¹³ Ken jeege jaay ade kɔn dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɔɔ duro utu te daan yoge tu eyo.

¹⁴ Ken al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, taar naaje k'taadseno se, taar rɛnɛ ɔɔ kaal maaksen do al-Masi ki se kic lɛ, cɛrɛ.

¹⁵ Deere, ken jee ooyga kooy jaay ade kɔn dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɔɔ Raa durino te daan yoge tu eyo. Bin se, naaje k'tɛdga saadgen gen Raa ken taad taar met ki eyo taa naaje k'taad jeege tu j'ɔɔ: Raa se duroga al-Masi daan yoge tu se.

¹⁶ Ken jee ooyga kooy jaay kɔn dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɔɔ, duro te daan yoge tu eyo.

¹⁷ Anum ken al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, kaal maaksen do naan ki kic ɔɔ, cɛrɛ. ɔɔ ɔɔrse kic ɔɔ, naase utu injki maakn *kusinse ki.

¹⁸ Ken bin num, jee ooyga kooy doobm Isa al-Masi ki se, utga.

¹⁹ Ken naajege jaay k'j'ɔndki dojege do al-Masi ki gen ting do naan ki ara sum num, maakn jikilinge tun do naan ki ara se, ey num bεeki se, naajege sum ɔɔ ken jeege ajeki kɛɛjn dojege tu cir ken jeegen ɔɔa se paac paac.

²⁰ Num gan deere, al-Masi se duroga daan yoge tu ɔɔ Raa jaay durino deet deet se, jejeke taadn ɔɔ: jeegen ooyga kooy se naan utu aden 'dur bin kici.

²¹ Ute doobm deb kalan sum ɔɔ, yoa aan do jeege tu ɔɔ ute doobm deb kalan kuuy se, jeege utu ade 'dur daan yoge tu.

22 Aan gōō jikilimge paac teeco mētjil Adum ki se, naade paac ooy aan gōō naana. Bin 60 gēn jeegen paacn dōok ute al-Masi se, naade paac utu 'kōŋ kaaja ute naan̄ kici.

23 Num Raa ade 'dur jeegen ooyga kooy se naan̄ aden rēesn ute doobin̄ doobiŋa. Al-Masi se naan̄ 60 debm duro deet daan yoge tu jaay 60 jee naange se utu ade 'dur daan yoge tu 6ii kēn naan̄ ade 6aa se.

24 Num sitange, maragge 60 nakgen 6k tōōgō do jeege tu paac se, al-Masi utu aden 'tēdn 'tēdn gōtō, jaay 60 duni se 'nana 60 kaad kēn se sum 60 al-Masi 'kōŋ gaara kaam ji Bubiŋ Raa.

25 Taa al-Masi se 'kōsn gaara *bini jee taamooyinge se Raa aden tēdn naan̄ 60 king dode ki.**

26 Debm wōoy kaam mōōtn kēn j'an̄ kutin̄ kap se, yoa.

27 Ter Kitap taadga taad 60 al-Masi se: *Raa eđinga nakge paac kaam jin̄a.*†

Kēn Kitap jaay taad 60 nakge paac tēdga kaam jin̄ se, 60p Raa sum 60 kaam jin̄ eyo. Taa Raa se, naan̄ 60 debm kēn eđin̄ nakge paac kaam jin̄a.

28 Kēn Raa jaay eđga nakge paac kaam ji al-Masi se, naan̄ Goonin̄ mala se, 'kōōpm kaam ji Raa kēn eđin̄ nakge paac kaam jin̄ se. Bin se jaay 60 Raa utu 'kōsn gaara do nakge tun 6aa se paac.

29 Jee kēn je 60 j'ade *batizn taa jeegen ooyga kooy se tap 60, *batem se aden tēdn di naade kēn jee ooyga kooy se? Kēn jeegen ooyga kooy jaay ade kōŋ 'dur daan yoge tu ey num, gēn di naade 6n̄ rode k'batizde taa naade se?

30 Kēn jeegen ooyga kooy jaay 'dur daan yoge tu ey num, gēn di jaay naajege daayum k'lee k'6aa gōtn 6n̄ kēn j'an̄ kutn̄ koje ro ki se?

31 Gēnaamgen doobm al-Masi ki, daayum maam se m'lee nirl yo ki. Kēse taar mēt ki, 60 aan gōō gōtn Mēljege Isa al-Masi ki se, maam m'tōōm roma taa naase se, taar se mēt ki kici.

32 Gēnaamge, maakŋ gēger kēn Epēz ki se, maam m'dodega ute jeegen aan gōō daa gaabge se. Kēn jaay gēn nakgen do *duni ki sum num, maam tap 60 m'kōŋ di ro ki? Kēn jeegen ooyga kooy jaay ade kōŋ dur daan yoge tu ey num: *J'ōski 60 j'aayki ute maraadjegē, taa naajege se lē, mētbeeki j'aki 'kooyo.* §

33 Ūnten 'kaan̄ki rose dala, 6ēre: Mēdgen jig ey se 60 kēn tuj king 6ēē jeege*.

34 'Terlki saapse 60 6nte 'tēdki kusina! Maam m'aak jee metinge maakse ki se jeel Raa eyo; maam m'taadsen bin se

* 15:25 Aak KKR 110.1. † 15:27 Aak KKR 8.6. ‡ 15:29 Taar Pōl taad ara se taad ute jee al-Masi gēn metingen batiz taa jee ooyga kooyo num gan̄ Pōl se uun te kul eyo gēn batizn taa jee ooyga kooyo. § 15:32 Aak Eza 22.13. * 15:33 Taar se Pōl uuno taar gēn kōf Grek debm kaar bal-zēre.

taa səkən asen tōḷḷ.

Jeegen ooyga kooy se, ade duru daan yoge tu ute ro tec əḍ dīo

³⁵ Nam 'kən tənd mēta əḍ: jeegen ooyga kooy se tap ḅo ade 'dur əḍ dī daan yoge tu? Ḍə roḍe tap ḅo 'tecḅ əḍ dī?

³⁶ Kalē, debm ḍerle! Kaam nakḅ naai əḍciḅga se, ruumga† jaay teec ey la?

³⁷ Naai 'lee əḍc se, əḍc kaam teḅḅe ey le kaam ne ḍim kuuy, num naai 'lee əḍc gardiḅ eyo.

³⁸ Kēn naai jaay əḍcga se, Raa teeciḅa əḍ teep tēḍn magala aan gəḍ kēn naaḅ maakiḅ jen ro ki. Kupm kaam naka tak ḅo tecḅ napariḅ kaliḅ ki kaliḅ ki.

³⁹ Nakgen oo ko se paac roḍe se tec naap eyo. Gēn jikilimge le tec kaliḅ ki, gēn daage le kaliḅ ki, gēn yeelge kic le kaliḅ ki əḍ gēn kēḅjge kic kaliḅ ki.

⁴⁰ Aan gəḍ nakgen do naaḅ ki ək roge se, kēngen maakiḅ raa ki se ək kici. Naḅo kaakiḅ bēḅdege se, tec te naap eyo.

⁴¹ Kaada wəḍriḅ tec kaliḅ ki əḍ laapa kic kaliḅ ki əḍ k-dijge kic ḅo wəḍḍe tec kalde ki. Ḍə tē k-dijge ute naapa kic wəḍḍe tec kalaḅ eyo.

⁴² Bin ḅo bii kēn jeege ade dur daan yoge tu se, 'tēḍn bin kici. Debkilimi jaay ooy j'əliḅga maakiḅ ḅaad ki se, ruum naatn. Num gaḅ bii kēn naaḅ ade 'dur daan yoge tu se, ro kēn Raa aḅ kēḍ se 'kən ruum ey sum.

⁴³ Ro debkilim ooy jaay j'əliḅga maakiḅ ḅaad ki se, naaḅ tēḍ aak kusu. Num bii kēn naaḅ ade 'dur daan yoge tu se, Raa aḅ kēḍn ro aak bēḅ. Ro debkilim ooy jaay j'əliḅga maakiḅ ḅaad ki se, naaḅ ək təḅḅ eyo. Num bii kēn naaḅ ade 'dur daan yoge tu se, Raa aḅ kēḍn ro kēn ək təḅḅ.

⁴⁴ Debm jaay ooyga num kēn j'əliḅga maakiḅ ḅaad ki se, kēse j'əḷ daa ro sum. Num kēn naaḅ jaay ade 'dur daan yoge tu se, ade teecḅ ute ro kēn *Nirl Salal aḅ kēḍa. Aan gəḍ do naaḅ ki debkilim ək daa ro se, maakiḅ raa ki kic ḅo Raa aḅ ḅaa kēḍn ro kuuy.

⁴⁵ Kēse ḅo Kitap taad əḍ: debkilim deet deet se roḅ Adum, naaḅ se ək daa roa ute koa. Adum kaam məḅtn se‡, naaḅ se Nirl kēn eḍ kaaja jeege tu.

⁴⁶ Debm kēn ḅaado deet deet se, debm ək Nirl kēn eḍ kaaja se eyo, num debm ək daa ro ḅo ḅaado deete əḍ debm ək Nirl kēn eḍ kaaja se, ḅaado kaam məḅtn.

⁴⁷ Debm deet deet se naaḅ se j'əḍiḅḅ ute naaḅa. Debm k-dige se, naaḅ se iḅḅo maakiḅ raa ki.

† 15:36 Ute taar kēn k'raaḅ Kitapm se taad əḍ kaam naka se ooy, jaay teece.

‡ 15:45 Adum kaam məḅtn se taad ute *al-Masi.

48 Jeegen do naan̄ ki ara paac se, tec aan gɔɔ debm kɛn j'ɔɔbiŋ ute naan̄a se. Ɔɔ jeegen maakŋ raa ki se lɛ, tec aan gɔɔ debm kɛn iin̄o maakŋ raa ki se kici.

49 Aan gɔɔ b̄orse naajege k'teckki debm kɛn j'ɔɔbiŋ ute naan̄a se, naajege k'j'utu j'aki tec debm kɛn iin̄o maakŋ raa ki se kici.

50 'Booyki gɛnaamgen d̄oobm *al-Masi ki, m'asen taada: b̄ɛɛ, debkilimi ute daa roŋ ɔk mooso se 'kɔŋ ɔaa *maakŋ Gaar Raa ki eyo. Ɔɔ daa ro se kɛn utu 'ruum se lɛ, naan̄ se 'kɔŋ tin̄g ɛn daayum eyo.

51 Maam m'je m'asen taad̄ ute *nakŋ kɛn jeege jeel mɛtin̄ ey se: 'Booyki! Naajege se j'aki kooy paac eyo. Anum naajege paacki se, Raa utu ajeki t̄ɛrl rojege kaam kuuy.

52 Bii kɛn pulu 'keem kaam m̄ɔɔtn se, 'tɛd̄ yɔkɔd̄ aan gɔɔ debm ɔnd kaamin̄ sapac se, kaad̄ kɛn pulu 'keem se, jeegen ooyga kooy se utu 'duru ute ro kɛn 'kɔŋ ruum eyo. Ɔɔ naajegen j'utuki zɛɛ se lɛ, Raa utu ajeki t̄ɛrl rojege kaam kuuy.

53 Ro kɛn utu 'ruum se, tak ɔo j'utu j'aŋ kɛdn̄ ro kɛn 'kɔŋ ruum eyo ɔɔ ro kɔŋ kooy se lɛ, j'utu j'aŋ kɛdn̄ ro kɛn 'kɔŋ kooy ey sum.

54 Kaad̄ kɛn ro kɛn utu 'ruum se, jaay utu t̄ɛrl ro kɛn 'kɔŋ ruum eyo, ɔɔ ro kɛn 'kooy se lɛ j'utu j'aŋ t̄ɛrlin̄ ute ro kɛn 'kɔŋ kooy ey se, bin ɔo taar kɛn Kitap taad̄ do d̄ɔkin̄ se 'kaan d̄oobin̄ ki kɛn ɔɔ:

B̄ɛɛ, yo se Raa ciringa naan̄ tɛd̄ga ḡɔɔ.

55 *Naai yoa, t̄ɔɔgi kɛn naai 'cir jeege se tap ɔo gay?*

Ɔɔ t̄ɔɔgi kɛn naai lee t̄ɔɔl jeege se tap ɔo gay?§

56 T̄ɔɔŋ kɛn naai 'lee t̄ɔɔl jeege se lɛ, kɛse *kusin̄a. Ɔɔ kusin̄ lɛ, kɛn ɛdin̄ t̄ɔɔɔ se, *Ko Taar kɛn Raa ɛd̄o Musa ki.

57 Anum ute d̄oobm Mɛljege Isa al-Masi se, k't̄ɔɔmki Raa kɛn ɛd̄jeki t̄ɔɔɔ k'cirki nakgen ɔk t̄ɔɔɔ dojege tu!

58 Bin ɔo, gɛnaa maak-jemge, 'daarki t̄ɔɔɔ. Ɔn̄te 't̄ɛrlki m̄ɔɔtn! Naabm Mɛljege se ɔn̄te 'k̄ɔŋin̄ki, 'tɛd̄ 'ɔaansin̄ki ute naan̄in̄a. 'Jeelki, naabm kɛn naase 'lee dabara 'tɛd̄in̄ki Mɛljege tu se, ɕɛr eyo.

16

Gɛnaagen d̄oobm *al-Masi ki tiir gɛn noogŋ gɛnaagen Jeruzalɛm ki

1 M'je m'asen taada taa gursn kɛn aki tiir gɛn noogŋ jee Raa-gen Jeruzalɛm ki se: maam m'taad̄fega taad̄ mɛtin̄ *eglizge tun taa naan̄ Galat ki. Anum naase 'tɛd̄in̄ki bin kici.

2 Bii dumas ki tak ɔo, naŋa naŋa kic ɔo do naabin̄ kɛn naan̄ tɛd̄jaay ɔŋo se, maak ki se ŋ'ɔɔd̄ ŋ'ɔmbin̄ gɛn doŋa taa an noogŋ

genaagen doobm al-Masi ken Jeruzalem ki. Bin se, naase aki kōn booy biin ken maam m'aanga jaay aki tiir ey sum.

³ Ken maam jaay m'ḡaa m'aanga gōtse ki num, jee ken naase 'bēer 'tōōdfeki se, maam m'ade kēdn maktub ute nakn ken naase 'tiir 'tusiŋki jide ki se. Ōo maam m'ade kōl naade aan ḡaa ute nakgen se, Jeruzalem ki.

⁴ Ken aakiŋki bēē jaay maam mala ḡo m'ḡaa kic lē, naade 'ḡaa ute maama.

Pōlje ḡaa merte

⁵ Ken maam m'utu m'ḡaa gōtse ki se, maam m'kaal teecn taa naan Masedoan ki, taa maam m'kaal ute doobm ese.

⁶ Ken maam jaay m'aanga gōtse ki se, baat ey num maam m'tiŋg cōkō ute naase, lōbu kaadn kuulu se kic daan m'an deel gōtse ki jaay ḡo sōm naase amki je nakn ken am noogn gen tēdn mērtum naan ki.

⁷ Anum ken ḡorse m'ḡaa ḡaa gōtse ki se, m'je m'asen kaakn ute do jem sum eyo, naḡo ken Meljege jaay ḡōdumga doobo num, maam m'je m'kiŋg ute naase cōkō.

⁸ Num gan ḡorse maam se m'tiŋg maakn gēger ken Epēz ki se, bini m'kaan kaadn laa Pantekōt ki.

⁹ Taa gōtn ese se, maam m'ōnga doobm gen tēdn naaba *Raa ki den aak eyo naḡo jee wōyge kic ḡo dena utu gōtn ese.

¹⁰ Ken Timote jaay aanga gōtse ki num, aakiŋki doŋ ki. Bin jaay ḡo naan kic niriŋ an kaay eyo; taa naan kic lē tēdn naabm Meljege aan ḡōo maama.

¹¹ Bēre, Timote se, nam ōnte kuum kaaliŋ naan ki, num ēdiŋki nakn noogo ken naan ade kōkn terl gōtum ki ute lapiā. Taa maam m'ute genaagen gōtn ara se, j'utu j'iŋg j'aak kaamiŋa.

¹² Genaaŋge Apōlōs se, ey num maam m'ēdiŋga kaay kaam aak eyo m'ḡō ute genaage se, n'ḡaa gōtse ki, naḡo naan took eyo gen ḡaa gōtse ki ḡorse se. Anum ken naan ōnga jiiŋ jaay sōm utu 'ḡaa gōtse ki.

Pōl nan taariŋa ḡō ḡl tōōsiŋ jeege tun Kōrint ki

¹³ Daayum iŋgki zēere, kaal maaksen do Raa ki se ōkiŋki tōōḡō. 'Tēdki jee mēc ḡō 'daarki tōōḡō.

¹⁴ Ōo nakn naase aki 'tēd paac se, 'tēdiŋki ute maak-jea.

¹⁵ Genaaŋge, 'booyki m'asen taad daala: 'jeelki Stepanas ute jee maakn ḡeen ki se, naade ḡo jee ken took aal maakde deet do *al-Masi ki taa naan Akayi ki se ḡō naade se ḡo, jee ōn roḡe gen tēdn naabm Raa maakn jee Raage tu.

¹⁶ Jee bin se ḡo, 'tookki taarde ḡō jee ken lee dabar tēd naaba ute naade se kic ḡo, 'tookdeki taarde kici.

¹⁷ Kēn Stepanas, Portunatus ute Akaykus baado aakum se, maam maakum raap aak eyo; goo naase ki se, naade baado noogumga.

¹⁸ Taa naade se tedum maakum tooḍga kaam kalan aan goo naade tedsen naase ki se kici. Bin num jee bin se, akdeki oḥo.

¹⁹*Eglizgen taa naan Azi ki se, tedsen tooḥe. Akilas ute Priska oo ute egliz kēn lee tus beede ki se kic tedsen tooḥe den aak eyo ute ro Meljege.

²⁰ Genaaagen doobm Isa al-Masi kēn gotn ara se, tedsen tooḥe paac.

'Tedki tooḥe naapge tu oo 'baam 'tōkki naapa oo aayki ciil naapge aan goo genaa naapge.

²¹ Gotn ara se, kese maam Pōl ḥo m'raanḥen tooḥn se ute jim mala.

²² Debm jaay je Meljege ey se, oḥ Raa an naama. Maranaata! (Kese je deekḥ oo: oḥ Meljege se ḥ'baado.)

²³ Oḥ Meljege Isa asen tedn beḥna.

²⁴ Maam se m'jese paac taa naajege k'dōok k'tedkiga kalan ute Isa al-Masi.

Maktubm k-dige kēn Pōl raan̄n eglizn Kōrint ki Kupm mētn taar taadjeki doobm gēn dooy maktubm k-dige kēn Pōl raan̄n eglizn Kōrint ki

Kēn Pōl raan̄ga raan̄ maktubm deetn gēn Kōrintge se 60 jaay naan̄ ōj labar jee Kōrint ki ɔ tēr naade raan̄ tōl maktubge dēna ute naapa kici (kon̄ 2.3). Gōtn se, Pōl ute jee al-Masigen Kōrint ki se, taarde ɔaa ɔk mētn naap eyo. Taa naan̄ se 60 kōr naan̄ tērl te gōtde ki ey ɔort se, naan̄ raan̄den taa aden tērl kingde. Maakn̄ maktubin̄ ki se Pōl taad̄ jeege tu ute doobm ɔ dī jaay naan̄ tēd debm kaan̄ naabm Isa se, kēn je deekn̄ ɔ naan̄ se Isa al-Masi 60 ɔlin̄ naaba. Kēn gēn Pōl ki num naan̄ se nakin̄ kaan̄ naaba sum. Ɔo maakn̄ naabin̄ kēn naan̄ tēd se, naan̄ ōnga nakgen ɔn̄ɔ kēn aan̄ don̄ ki, ōnga dubar ɔ nakgen kēn ɔl beere deb ki ɔ ute naan̄ se kic 60 naan̄ ōj aayga kaamina. Naɔo nakn̄ naan̄ je se gōtɔ ɔaa se paac jeege 'jeel Raa Bubu ɔ Isa al-Masi. Kēn Pōl jaay taad̄ taa naan̄ malin̄ se, nakn̄ kēn naan̄ je se, jee Kōrint ki an̄ baatin̄ eyo ɔ 'kōn̄ baatn̄ dooyin̄ kēn naan̄ dooydeno se ey kici (kon̄ 1-7). Gēn k-dige se, Pōl raan̄den ɔ jee ɔk maala se, k'noog jee al-Masigen Jeruzalem ki (kon̄ 8-9). Gēn k-mōtoge tu se, Pōl taadden̄ ɔ jee kēn tēd rode aan̄ gōɔ jee kaan̄ naabm Isa al-Masige se j'ōnte booy kuun taarde (kon̄ 10-13).

Pōl raan̄ ɔl tōɔse egliz kēn Kōrint ki

¹ Kēn ara maam Pōl, *m'debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan̄ gōɔ kēn *Raa maakin̄ jen ro ki ɔ maam m'raan̄ maktubm ese se ute gēnaajege, Timote. Naaje k'tēdsen tōɔse naase ki jee *eglizn kēn maakn̄ gēger kēn Kōrint ki ute jee Raagen paacn̄ taa naan̄ Akayi ki ute magalina.

² Ɔn̄ Bubjege Raa ɔ Meljege Isa *al-Masi asen tēdn̄ bēede ɔ asen kēdn̄ lapia.

Raa debm ɛd̄ kaay kaama jeege tun maakn̄ dubar ki

³ K'tōomki Raa, Bubm Meljege Isa *al-Masi, naan̄ se Bubm kēn bēen̄ dēna ɔ naan̄ 60 Raa debm ɛd̄ kaay kaama ute maradina.

⁴ Maakn̄ nakge tun ɔn̄ kēn aan̄ dojege tu paac se, naan̄ 60 debm ɛdjeki kaay kaama. Ute kaay kaam kēn Raa ɛdjeki se, naajege kic num j'an̄ki kaasn̄ gēn kēdn̄ kaay kaama jeege tun maakn̄ nakge tun ɔn̄ se kici.

⁵ Aan gɔɔ naajege j'ɔŋki dubar dɛna ute al-Masi se, bin ɓo ute ɔoobm al-Masi se Raa ɛɔɔjeki kaay kaam dɛn bin kici.

⁶ Kɛn nakŋ ɔɔŋ jaay aanga doje ki kic num, taa Raa asen kɛɔɔn kaay kaama kɛn asen kɔl gɔtn kaaj ki. Ɔɔ naaje jaay Raa ɛɔɔŋ kaay kaama se taa naase kic ɓo dubar aanga dose ki num aŋki kɔŋ kaasa aan gɔɔ kɛn naaje dubar aan doje ki jaay j'ɔŋ j'aasiŋ se kici.

⁷ Ɔɔ naaje k'jeel maakje ki kɔnd dojen jaay j'ɔnd do naase ki se, kɔnd do mɛɔ. Taa naaje k'jeele naase ɔŋkiga dubar ute naaje se, bin se Raa asen kɛɔɔn kaay kaama aan gɔɔ naaŋ tɛɔo naaje ki se kici.

⁸ Anum naase gɛnaagen ɔoobm al-Masi ki, naaje k'je naase aki jeele taa naaŋ Azi ki se k'dabarjenoga dɛn aak eyo. Ɔɔ dubar kɛn naaje k'j'ɔŋo se deeloga doje, naaje k'saapo j'ɔɔ naaje se j'kɔŋ kaaj ey sum.

⁹ Deere, naaje se k'saap j'ɔɔ ɓiije naŋga sum, naaje j'kooyo. Naɓo, naaje se j'ɔnd doje do naaje malinge tu eyo, num naaje j'ɔnd doje do Raa ki, naaŋ ɓo debm lee dur jeege daan yoge tu.

¹⁰ Ɔɔ Raa se ɔɔɔŋjenoga doje maakŋ yo kɛn gɔtn ese se ɔɔ naaŋ ajɛn kɔɔɔn doje kuuy daala. Deere, naaje se j'ɔnd doje doŋ ki, gɔt kuuy kic ɓo naaŋ utu ajɛn kɔɔɔn doje daala.

¹¹ Naase kic ute keem Raa kɛn naase aki keem se, naase ajeki noogo. Ɔɔ ute tɔnd mɛtn kɛn jeege dɛna tɔnd mɛtn Raa taa naaje se, Raa ajɛn tɛɔn bɛɛ. Ute naaŋ se jeege dɛna 'tɔm Raa taa bɛɛ kɛn naaŋ tɛɔŋ se.

Gɔtn Pɔl uun doa je ɓaa Kōrint ki naɓo ŋ ɓaa te eyo

¹² Anum nakŋ tɛɔŋ jaay naaje k'tɔm roje se, naaje k'jeelin maakje ki, kiŋŋen naaje j'ing maakŋ jeege tu, ɔɔ tap tap ute naase se, j'inggo ute kɛn mɛt ki ɔɔ ute maakŋ kalaŋ naan Raa ki. Num naaje k'j'inggo bin se ute jeel-taar gɛn jikilimge eyo, num ute bɛɛ Raa kɛn tɛɔŋ se.

¹³⁻¹⁴ Deere, taargen naaje k'lee k'raaŋsesiŋ se, naaje k'raaŋsen te taar ɔim kuuy eyo, num taargen naase 'lee 'dooyiŋki ɔɔ 'booy ɔkiŋki se. Aan gɔɔ ɓɔrse naase naka kaam kalaŋ 'booy ɔkjekiro te mɛtiŋ paac ey se, num maam m'saap naase utu ajeki 'booy kɔkŋ mala mala ɔɔ kɛse ɓo taar kɛn maam m'je taada se: *ɓii kɛn Mɛljege Isa aɔɔ ɓaa se, naaje k'tɔm roje ute naase ɔɔ naase kic lɛ aki tɔm rose ute naaje kici.

¹⁵ Deere, maam m'jeel maakum ki maam m'je m'ɓaa gɔtn naase ki ɓo deet jaayo, taa bin se naase aki kɔŋ bɛɛ maam kɛn m'ɓaa gɔtse ki ɔɔl di se.

¹⁶ Maam m'kiŋ gɔtse ki se m'ɓaa Masedoan ki ɔɔ kɛn m'tɛrl tɛrl Masedoan ki kic ɓo, m'aɔɔ kaal dose ki. Ɔɔ naase ɓo amki je nakŋ kɛn am m'kaasn gɛn ɓaa mɛrtɛ taa naaŋ Jude ki.

17 Kēn maam m'uun do gēn baa mērtē se, ute maakum paac ey la? Ey lē nakŋ maam m'ḅaa baa tēda paac se, m'tēdīn aan gōō gēn jikilimgen do nak kēn kalan sum ḅo kēn naade ḅaan baa tēda num deek ḅō: «YEE» ḅō «YEE eyo» se la?

18 Taar se Raa kic ḅo jeele, do taar kēn kalan se, naaje j'ōŋ k'taadse no te j'ōō: «YEE» ḅō «YEE eyo».

19 Taa maama, Silban ute Timote kēn k'ḅaado k'taadse no taar Goon Raa Isa *al-Masi gōtse ki se, do taar kēn kalan sum ḅo, naaje k'taad te ey «YEE» ḅō «YEE eyo». Num gan taar naaje k'taad se, daayum «YEE».

20 ḅō nakŋ kēn Raa taado utu tēd se, ute doobm al-Masi se paac 'tēdn mēt ki. Bin ḅo ute ro Isa al-Masi se, naaje k'deekki j'ōōki: *amin Raa ki gēn *nookŋ roŋa.

21 Raa ḅo kēn dōōkŋe ki ute al-Masi k'tēdkiga tōōg se ḅō naan ḅo debm tēdjeki k'tēdkiga jee naange.

22 Naan ḅo debm kēn tēdjeki nakŋ kaakŋ jeele, kēse Nirliŋ kēn naan ēdjeki maakjege tu kēn je deekŋ ḅō naajege se k'tēdkiga jee naange ḅō ute naan se, naan je ajeki taadn ḅō utu ajeki kēdn nakŋ kēn naan taado ḅō utu ajeki kēd se.

23 Maam se ōŋ Raa am tēdn saaduma ḅō maam se lē m'taad taar mēt ki. Kēn maam jaay baate tērlo maakŋ gēgēr kēn Kōrint ki se, m'je m'asen tujŋ maakse eyo.

24 Naaje k'je j'asen tēdn utu taa tōōg eyo gēn kaal maakse do Raa ki, taa kaal maakse lē, naase utu ōkiŋki tōōgō. Anum naaje k'je j'aki tēdn naaba tēle, taa naase kic ḅo maakse raapo.

2

1 Maam se m'uunoga doa, m'kōŋ tēr l gōtse ki jaay, m'asen baa tujŋ maakse ey sum.

2 Anum kēn maam jaay 'tujsega maakse se, maam kic ḅo maakum 'taju, bin se nam am tēdum jaay maakum raap se gōō, taa naase lē paac, maakse tujga.

3 Kēn olumo jaay m'raanŋseno maktub se, taa maam m'je eyo kaad kēn m'ḅaa gōtse ki se, jeegen am kēdn maak-raap se ḅo, 'tēr l am tujŋ maakuma. Maam m'jeel maakum ki, kēn maam jaay maakum raap se, naase kic ḅo 'paacki maakse 'raapo.

4 Kaad kēn maam m'raanŋseno se, maam maakŋ maak-tuj ki ḅō m'maakŋ kaa-maan ki ḅō m'uun nirlum dēna dose ki. Maam m'raanŋseno se taa m'asen tujŋ maakse eyo, num taa aki jeele maam se, m'jese dēn aak eyo.

Paal taad ḅō: debm tēdga *kusiŋ se, k'tēdīn kaldē

5 Kēn deba jaay tujga maakŋ jeege se, kēse naan tujum maakŋ maam eyo, num naan tujsen maakŋ naase paacki. Naḅo taar se j'ōŋte 'tēdīnki 'deel doa.

⁶ Gen debm bin se, ken jee dena uuninga kaamin se bo, beengga sum.

⁷ Taa naan se bo naase 'tedin̄ki kalde, so edin̄ki kaay kaama, ey num som maak-tujn̄ ese se 'deel don̄a.

⁸ 'Booyki m'asen taada, debm bin se 'taadin̄ki tal, naan 'jeele, naase se 'jen̄ki.

⁹ Anum ken olumo jaay maam m'raanseno maktubm se, ken naase jaay 'tookki taarum paac le, maam m'kaakn̄ jeel ro ki.

¹⁰ Num 'booyki m'deekseni: debm jaay naase 'tedin̄kiga kalde se, maam kic m'tedinga kalde, ken maam bo m'tedinga kalde naan al-Masi ki kic num, taa naase.

¹¹ Bin bo *Bubm sitange ajeki kon̄ kaan̄ dal eyo, so nakn̄ naan je teda se le, naajege k'jeelin̄ki tak.

Pal uun nirlin̄ do Tit ki

¹² Ken maam jaay m'aan maakn̄ geger ken Troas ki gen taadn̄ Labar Jiga gen *al-Masi jeege tu se, ey num gotn se Meljege soodunga doobo ute maraadin̄a.

¹³ Nabo ken m'aan jaay m'on̄ te genaam Tit ey se, maakum tap bo on̄ daar eyo. Gotn se maam m'iin̄ m'on̄ genaagen doobm al-Masi ki so m'baa taa naan Masedoan ki.

*Ute Isa *al-Masi se naaje k'cirkiga nakge paac*

¹⁴ K'toomki *Raa, ute doobm al-Masi se daayum naan tedjeki k'leeki j'okki metn̄ Isan cir nakge paac se. Gotn baa se paac Raa on̄jen naaje se bo k'taad taar al-Masi se jeege tu taa an̄ jeele. So taar naan se le, tec aan goo nakn̄ oot nijimi ken oot wook dood goto baa se paac se.

¹⁵ Deere, naajege se k'tecki aan goo nakn̄ oot nijimi ken al-Masi ed Raa ki se. Naajege k'taadki taar al-Masi jeege tun Raa utu aden kaaja so jeege tun Raa utu aden kut kici.

¹⁶ Jee metingen uun doobm kutu se le, nakn̄ ootn̄ nijim ese se ootden aan goo nakn̄ ooyga kooyo ken aden kol gotn yo ki so jee metingen kuuy uun doobm kaaja se le, nakn̄ ootn̄ nijim ese se ootden aan goo nakn̄ ing zere ken aden kol gotn kaaj ki. Num naabm magal ese se tap bo naja jaay an̄ kaasn̄ gen tedn̄ naan se?

¹⁷ Naaje se k'tecki aan goo jee dengen kuuy eyo, ken lee taad taar Raa jeege tu tedin̄ aan goo nakn̄ suukn̄ gen kon̄ dim ro ki se. Num gan̄ k'tedkiga kalan̄ ute al-Masi se, naaje k'taadki taar met ki ute maakn̄ kalan̄ aan goo jee ken Raa bo aldeno.

3

**Raa dook kiji ute jeege se kese bo jee tedn̄ naabinge*

¹ Naase aki taadn̄ sooki naaje se k'baagga magal roje daal ne? Lo naaje kic bo k'je j'ajen raan̄ kedn̄ maktub jije ki taa j'anjen

jeel ro ki aan gəɔ jee mətɪŋen k'raaŋɔno maktub jɪde ki jaay baado taadsen naase ki ɔ je naase kic adeki raan kɛd kic la?

² Maktubm naaje se, naase malinge. Naan se k'raaŋɪŋa raan maakje ki ɔ maktubm se jeege paac dooyɪna ɔ jeeliŋa.

³ Deere, naan se tood tal, naase se ɓo maktubm kɛn *al-Masi raanɪna ɔ ɛdjesɪŋ kaam jije. Naan raanɪŋ se ute maan nakgen k'raaŋ ro maktubge tu se eyo, num ute *Nirl Raa zɛɛɛ. Naan raanɪŋ te ro tircil ki eyo, num naan raanɪŋ maakŋ jikilimge tu.

⁴ Kɛn ɔlje jaay naaje k'taadsen bin se, taa ute doobm al-Masi se, naaje k'jeel maakje ki naaje se k'j'ɔnd doje do *Raa ki.

⁵ Naaje kaljeki sum se j'aas tɛdn dɪm eyo, num Raa ɓo tɛdŋen j'aasga ɣɛn tɛdn nakgen se.

⁶ Naan ɓo tɛdʒekiga j'aaskiga ɣɛn tɛdn jee tɛdn naabm kɛn Raa dɔɔk kiji ute jeege se. ɔ dɔɔkŋ kɛn Raa dɔɔk kiji ute jeege se iɪŋo ro *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki eyo, num naan se iɪŋo ɔɔn *Nirl Salal ki, taa Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, ɔ jeege maakŋ yo ki anum ɣɛn Nirl Salal se ɔ jeege ɔɔn kaaj ki.

⁷ Do dɔkiŋ se, Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, Raa raanɪŋo ro tircil ki. Kaad kɛn naan raanɪŋ raan se *nookŋ Raa tɛd ɔɔto wɔɔr kɛlɛŋ. Bin ɓo daan kaam *Musa kic ɓo wɔɔr bin kici ɔ gaan *Israelge se ɔŋ ɔnd kaamde ro daan kaam Musa ki eyo taa daan kaamin se wɔɔr ɔs kaam ki kiric, naɓo tɛdga sum ɓo tɛd ɔɔto. Num kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ɔ jeege ɔɔn yo ki jaay taadn nookŋ Raa ɔ tɛd ɔɔto wɔɔr kɛlɛŋ se,

⁸ daala, mɛt kando Raa 'taadn nookiŋa jeege tu, kaad kɛn Nirl Salal tɛdn naabiŋ se.

⁹ Taa Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, tɛd ɓɔɔro ooc do jeege tu ɔ ute naan se kic ɓo taadn nookŋ Raa se, mɛt kando dɔɔkŋ kɛn Raa dɔɔk kiji ute jeege jaay tɛdʒeki k'tɛdki jeegeen aak bɛɛ naaniŋ ki se, naan se ajeki taad nookŋ Raa cir naan se daal ey la?

¹⁰ Nookŋ Raa kɛn wɔɔro ɔɔto do dɔkiŋ kɛlɛŋ se, jaay k'dɔɔjiŋ ute nookŋ kɛn Raa dɔɔk ute jeege kiji se, nookŋ kɛn do dɔkiŋ se aas te dɪm naaniŋ ki eyo.

¹¹ Deere, dɔɔkŋ kɛn Raa dɔɔko do dɔkiŋ ute jeege se tiŋg te ɣɛn daayum eyo. Ute naan se kic ɓo Raa taadga nookiŋa, num mɛt kando dɔɔkŋ kɛn Raa dɔɔko kiji ute jeege ɣɛn daayum se, magal cir naan se dɔkɔ.

¹² Taa naan se ɓo naaje k'jeel maakje ki, nakŋ naaje j'ɔnd doje ro ki se ɓo, naaje k'taadɪŋa.

¹³ Naajege se k'tɛdki aan gəɔ ɣɛn Musa eyo kɛn daan kaamin wɔɔrga num, naan aaliŋ kala taa gaan Israelge se ɔŋ aasiŋ ɣɛn kaakŋ tɛniŋ eyo daan kaamin kɛn wɔɔr ɔs kaam ki kiricŋ ɔ kɛn tɛdga num ɔkɔ ɔkɔ jaay 'deel se.

¹⁴ Num gan gaan Israelge se ɔŋ booy ɔk mɛtn taar se eyo. Jaaki kic ɓo, mɛtjildege booy ɔk ey kici. Ken naade jaay dooy Kitapm ken Raa dɔɔko do dɔkiŋ ute jeege se, naade booy ɔk mɛtn nakgen se eyo aan gɔɔ jeelde se k'deebinga deeb ute kala. Anum deb dɔɔkga ute al-Masi jaay ɓo kala se tɛdn gɔtɔ ɔɔ naan se booy ɔk mɛtn taar se.

¹⁵ Deere, jaaki kic ɓo ken naade jaay dooy dooy Kitapm Musa se, naade booy ɔk mɛtiŋ eyo, aan gɔɔ jeelde se k'deebinga ute kala.

¹⁶ Aan gɔɔ Kitapm Raa taadni: *Ken Musa jaay baaga naan Raa ki se, naan ɔɔdn ute kal daan kaamiŋ ki se naatn.**

¹⁷ Taa Mɛljege se naan nirli ɔɔ gɔtn jaay Nirl Mɛljege utu se, jeege ɔŋ dode.

¹⁸ Ɔɔ naajegen paacŋ j'aalkiga maakjege do al-Masi ki se, kal daan kaamjege tu se, Raa ɔɔdinga naata. Naajege j'aakki nookŋ Mɛljege ɔɔ nookiŋ se tɛdjeki naajege k'teciŋki tece. Bin ɓo nookŋ Raa j'aakiŋ gɔtn naajege tu se, daayum ziidn ɓaa ute naaniŋa. Kese ɓo naabm Nirl Mɛljege tɛdiŋa.

4

Kɔrbɔtn maakŋ dukul nenj ki

¹ Taa naan se ɓo aan gɔɔ *Raa ute bɛɛŋa ɛdjega naabiŋ ese se kaam jije se, naaje j'ɔk maakje tɔɔgɔ ro ki.

² Nakgen jig ey ken k'tɛdiŋ k'l'ɔyiŋ kɔyɔ ute nakŋ ɔɔkɔŋge se, naaje k'tɛrlidenga naaga. Naaje se k'l'aaŋ nam dal eyo ɔɔ taar Raa kic lɛ, k'tɛrliŋ kaam kuuy eyo. Num gan taar mɛt ki se, naaje k'taadŋ tood tal, bin ɓo nanja nanja kic ɓo jeel maakiŋ ki, naan Raa ki se taar naaje k'taad se taar mɛt ki.

³ Anum jee mɛtinge Labar Jigan gen *al-Masi ken naaje k'taadden se, naade booy ɔk te mɛtiŋ eyo. Jeelde se aan gɔɔ k'deebinga ute kala. Kese gen jeegen ɓaa ɓaa gɔtn kut ki.

⁴ Jeegen ese se aal maakde do Isa ki eyo, taa *Bubm sitange, naan ɓo raa ken do *duni ki se, gaasde ɔŋ jeel ɔk mɛtiŋ eyo taa naade 'kɔŋ kaakŋ gɔtn wɔɔr gen Labar Jigan gen al-Masi se eyo. Ey num kese ɓo ken taadn *nookŋ al-Masi, ɔɔ al-Masi se naan ɓo ken tec Raa mala mala se.

⁵ Num naaje se k'taad taa ro naaje malinge eyo, anum naaje k'taad j'ɔɔ: al-Masi se, naan Mɛl jeege paac. Num naaje se lɛ, taa Isa se, k'taadsen j'ɔɔ naaje se k'jee tɛdn naabsege.

⁶ Taa Raa ese sum ɓo ken deeko ɔɔ: *Ɔŋ gɔtn wɔɔr se, 'wɔɔr maakŋ gɔt ken ɔɔdɔ,** ɔɔ naan ɓo debm 'wɔɔrjen maakjege kici. Ɔɔ gɔtn wɔɔr ese ɓo taadjeki nookŋ Raa ɔɔ nookŋ Raa ese se ɓo ken j'aakiŋ wɔɔr kɛlɛŋ daan kaam Isa al-Masi ki se.

* 3:16 Aak Ekz 34.34. * 4:6 Aak Jɛn 1.3.

⁷ Num naaje se k'tec aan gɔɔ dukul nenje naɓo ɔk kɔrbɔtn Raa maak ki. Bin num tɔɔgɲ deel do ese se iɲno gɔtn Raa ki, ey num gɔtn naaje ki eyo.

⁸ Kaam ara kaam ara paac ɓo gɔtɔ tɛɗjen ɔɲɔ, naɓo nakgen se ɔɲ deel te doje eyo; doobm roje tap ɓo k'jeel eyo, naɓo ute naan se kic ɓo j'ɔɲ doobm kɛn k'j'ɔɔɗn doje.

⁹ Jeege lee dabarje kaam ara kaam ara naɓo Raa resjen te eyo; k'tɔnd k'tundje naan ki naɓo j'ɔɲki cirjen te eyo.

¹⁰ Daayum jeege je ajen tɔɔlo aan gɔɔ kɛn naade je ade tɔɔl Isa se, bin ɓo ute naan se jeege kaakɲ jeele, Isa se utu iɲg zɛɛɛ ɔɔ naan ɓo debm kɛn ɓɔɔbjeki j'utu j'iɲgki zɛɛɛ se kici.

¹¹ Maakɲ kinjie ki se jeege je ajen tɔɔlo aan gɔɔ kɛn naade tɔɔlo Isa se, bin ɓo ute tɔɔgjen gɔtɔ se kic ɓo, naaje j'ooy te eyo. Kɛse ɓo kɛn taad jeege tu 'jeele, Isa se naan utu iɲg zɛɛɛ.

¹² Bin ɓo naaje se k'took gɛn lee nirl yo ki, taa ute Labar Jigan naaje k'taadsen se, naase aki kɔɲ kaaja.

¹³ Kitapm Raa taad ɔɔ: *Maam m'aalga maakum do Raa ki; taa naan se ɓo maam m'taad taariɲ jeege tu.*† Taa naaje kic ɓo j'aal maakje tec aan gɔɔ debm kɛn Kitap taadno se, taa naan se ɓo naaje k'taad taariɲ jeege tu kici.

¹⁴ Naaje k'jeelki debm duro Mɛljege Isa se, naan utu ajeki dur ute Isa kici ɔɔ naan anjenki ɓaa ute naase tɛɛ naaniɲ ki.

¹⁵ Nakɲ naaje k'sɛrkiɲ paac se, taa asen noogo, bin ɓo bɛɛ Raa se 'ziidn ɓaa ute naaniɲa do jeege tu ɔɔ jeege 'ziidn tɛɗn dɛna kɛn an tɔɔmɔ ɔɔ naade paac taa naapki an nooko.

¹⁶ Taa naan se ɓo naaje j'ɔk maakje tɔɔgɔ. K'jeelki, daa rojege se tɔɔgɲ nan ɔkɔ ɔkɔ bini an kɔliɲ yo ki. Num gan ɓii-raa Raa ɛɗjeki tɔɔgɲ maakjege tu ɔɔ 'tɛɗjeki jee kiji.

¹⁷ Nookɲ Raa kɛn j'utu k'j'aki kɛnd maak ki jaay j'aki kɔɲ bɛɛ se k'dɔɔjiɲ ute dubargen ɓorse j'ɔɲiɲki do duni ki ara se, j'aakki dubarjege se aas ɗim eyo ɔɔ dubarjege se naan ɔkɔ sum ɓo utu 'deele. Ɔɔ naan se ɗaapjeki ɗaap ɓo gɛn kɛnd maakɲ nookɲ Raa kɛn tiɲg gɛn daayum daayum se.

¹⁸ Anum naajege se, j'ɔndki kaamjege do nakge tun j'aakiɲ ute kaamse eyo, num do nakge tun k'j'ɔɲ k'j'aakden eyo. Taa nakgen k'j'ɔɲ k'j'aakden ute kaama se utu 'deele, num gan nakgen j'ɔɲ j'aakden ey se ɓo, 'tiɲg gɛn daayum daayum.

5

¹ Deere, k'jeelki, kɛn rojegen kɛn tec aan gɔɔ kɔrɔr do naan ki se jaay 'tujga kic ɓo, *Raa utu ajeki kɛɗn ro kuuy aan gɔɔ bɛɛ maakɲ raa ki. Ɔɔ ro se tec aan gɔɔ bɛɛ kɛn jikilimge lee ɔɓ se eyo, num naan se Raa ɓo mɛl kɔɓiɲa. Ɔɔ bɛɛ ese se 'tiɲg gɛn daayum.

† 4:13 Aak KKR 116.10.

² Kaad kēn naajege k'l'utuki do naan ki ara se, naajege k'dōn k'saap j'ol koje pir k'je nan̄a nan̄a kic 60, Raa an̄ kēdn ro kiji kēn iin̄o maakn̄ raa ki se.

³ Kēn Raa jaay εdjekiroga ro kiji kēn iin̄o maakn̄ raa ki se, kojege se 'kōn̄ lee aan̄ gōō kēn naan̄ oko ro ey se sum.

⁴ Num kaad kēn naajege j'utuki ute daa rojegen kēn tec aan̄ gōō kōrōr se, naajege k'dabar k'lee k'daay k'dēs dēs aan̄ gōō jeegen uuno daam deere. Deere, naajege se k'je daa rojege se 'tēdn̄ gōt̄ eyo, num naajege k'jeki Raa ajeki tērl̄ rojege kiji aan̄ gōō debm̄ uus kala kiji do kalin̄ ki, bin 60 ro kijin̄ 'tinḡ gen̄ daayum se naan̄ 60 pēlek̄n̄ daa rojegen kēn utu 'kooy se.

⁵ Raa mala 60 'd̄aapjeki taa j'aki kōn̄ ro kijin̄ ese se, ɔ̄ Nirlin̄ kēn naan̄ εdjekiro se, naan̄ jejeki taad̄n̄ ɔ̄ utu ajeki kēdn̄ nak̄n̄ kēn naan̄ taad̄ ɔ̄ utu ajeki kēd̄ se.

⁶ Taa naan̄ se 60 daayum naajege j'okki maakjege tōōgō. Anum k'jeelki kēn naajege jaay j'utu k'jee daa roge bōrt se, naajege j'utu k'dōkki k'j'aanki te gōtn̄ Mēljege tu eyo.

⁷ Taa do naan̄ ki se, naajege k'j'inḡki 60 ute kaal maakn̄ kēn naajege k'j'aalki maakjege don̄ ki se sum, ey num ute kaamjege se j'ōn̄ j'aakin̄ki eyo.

⁸ Deere, naajege se j'okki maakjege tōōg aak eyo. Ɔ̄ daa rojegen aan̄ gōō bēe se, naajege k'je j'an̄ teecn̄ kōn̄ naata gen̄ baa kinḡ cēē Mēljege tu.

⁹ Kēn naajege 60 j'utu j'inḡki do naan̄ ki, ey lē rojegen aan̄ gōō bēe se 60 k'teec k'j'ōn̄in̄kiga naata gen̄ baa kinḡ cēē Mēljege tu kic 60, kēn deet deet se, k'tēdki nak̄n̄ kēn tōōlin̄ naan̄ ki.

¹⁰ Taa 6ii kalan̄ se naajege paac j'utu j'aki 6aa naan̄ *al-Masi ki taa naan̄ ajeki kōjn̄ bōōrō dojege tu. Gōtn̄ se nan̄a nan̄a kic 60 j'an̄ kōgn̄ bēdn̄ do naabin̄ kēn naan̄ tēdo kaad kēn naan̄ tinḡo do naan̄ ki; kēn naan̄ tēdoga bēē ey lē bēē eyo, j'an̄ kōgn̄ bēdn̄ do naabin̄ kēn naan̄ tēdo.

Raa je jeege paac kōkn̄ taasa ute naan̄a

¹¹ Gen̄ bēer Mēljege tu sum se, naaje k'jeel mētina. Taa naan̄ se 60 naaje k'je jeege paac 'tookn̄ do taar kēn se. Naaje se lē, Raa jeel okje mala mala ɔ̄ maam m'saap, naase kic 60, maakse ki se 'jeel okjeki mala mala kici.

¹² Naase se 'taadki ɔ̄ki naaje se k'magal magal roje daala. Gōtō! Naaje se k'magal magal roje eyo, num gan̄ naaje se k'taad̄sen̄ dōobm̄ kēn naase anki tōōm rose ute naaje. Bin 60 jee kēn baagga taad̄n̄ taargen̄ in̄ḡ kusu roje ki se, naase adēki kōn̄ tērlē. Taa jee se lē, tēdn̄ nak̄n̄ kēn naade je jeege 60 adēn̄ kaak sum, ey num kēn maakde ki eyo.

¹³ Jee mētinge jaay taad̄ ɔ̄ naaje k'jee dērlge se. Kēn naaje 60 k'jee dērlge kic num, taa Raa. Kēn naaje 60 k'jee mētekge lē, taa j'asen̄ noogo.

14 K'jeelki, nakŋ naaje k'teɗki paac se, maakje *al-Masi ɓo ɔlje ki k'teɗiŋki. Ɔɔ k'jeelki, deb kalan jaay ooyga taa jeege paac se, bin se aan gɔɔ jeege paac naan Raa ki se, ooyga ute naaŋa.

15 Taa al-Masi se ooy taa jeege paac; bin ɓo jeegegen utu iŋg zεεε se 'teɗn nakŋ kɛn tɔɔlden naade ki eyo, num 'teɗn nakŋ kɛn tɔɔliŋ naan kɛn ooyo ɔɔ duroga taa naade se.

16 Taa naan se ɓo mɔɔtn, jikilinge se, naaje j'ade kaal maak ki aan gɔɔ kɛn jikilinge lee aal naapa maak ki se eyo. Do dakiŋ al-Masi jaay ɓo j'aaliŋo maak ki aan gɔɔ goon debkilimi kic ɓo ɓorse se, naaje j'aakiŋ kaam kɛn bin ey sum.

17 Bin ɓo debm jaay dɔɔkga ute al-Masi se, naan teɗga debm kiji. Ɔɔ kingiŋ do dakiŋ se le deelga, ɓorse nakge paac teɗiŋga kiji.

18 Nakgen ese se paac, Raa ɓo teɗiŋa. Ɔɔ naan ɔlo al-Masi se, taa j'aki kɔkŋ taasa ute naan Raa. Ɔɔ naan eɗjenga naabiŋ kaam jije se taa j'ano ɓaa ute jeege gen kɔkŋ taasa ute naaŋa.

19 Deere, ute al-Masi se, Raa naan mala ɓo ɔkoga taasa ute jikilinge. Kaad kɛn se *kusiŋ jikilingen teɗo se, naan tɔndo te met eyo. Anum, naan ɔlje se taa k'ɓaa taadn jeege tu j'ɔɔ: Raa se, je kɔkŋ taasa ute naase.

20 Taa naan se ɓo naaje se k'teɗkiga bi al-Masige. Bin ɓo j'eemsen nɔɔ ute doobm naaje se aan gɔɔ Raa mala ɓo danŋeno ɔɔ ute ro al-Masi se: ɔkki taasa ute Raa.

21 Anum al-Masi se naan ɔŋ teɗ te kusiŋ eyo naɓo, Raa ɔlin uun kusiŋ naajege ɓo don ki. Bin ɓo aan gɔɔ naajege k'teɗkiga kalan ute naan se, ute doobm al-Masi se ɓo, naajege j'aki teɗn jee aak bεε naan Raa ki.

6

1 Aan gɔɔ naaje k'teɗn naaba kalan ute *Raa se, naaje k'l'eemsen nɔɔ j'ɔɔ: bεε Raa kɛn naan teɗsen se, ɔnten 'teɗiŋki aan gɔɔ nakŋ cεε.

2 Taa Raa taad maakŋ Kitap ki ɔɔ:
Kaadn m'an teɗn bεε jeege tu jaay aas se, maam m'booyga keemi ɔɔ kaad kɛn maam m'an kaajŋ jeege jaay aas se, maam m'baadoga taa m'ai naaka.*

Bin ɓo 'booyki genaamge, ɓorse ɓo kaadn kɛn Raa je teɗn bεεŋa jeege tu se aanga ɔɔ ɓorse ɓo kaadn kɛn naan an kaajŋ jeege se, ɓεε, aanga kici.

Pɔl taad taa dubariŋa

3 Naaje se k'je 'teɗn nakŋ kɛn 'tujŋ maakŋ jeege doobm Raa ki eyo, taa maakŋ naabje ki se k'je jeege 'kɔŋ nakŋ aak kus maak ki eyo.

* 6:2 Aak Eza 49.8.

⁴ Num gan do nakge tun naaje k'teɗ paac se, naaje k'je k'taadn jeege tu ɔ naabm naaje k'teɗ se gen Raa. Bin ɔ naaje j'aay kaamje j'aasin do nakge tun ɔn ken aan doje ki, ɔ do dubarge tun jeege lee dabarje, nakgen lee teecjen nirlje,

⁵ k'tondje, k'j'ombje dangay ki, j'ɔl metn jeege iin roje ki, k'teɗn naaba k'j'ɔr k'nan tak tak, gɔtn metin bi kaamje kic ɔ k'tood eyo, ɔ gɔtn metinge se kɔsɔ kic ɔ j'ɔs eyo.

⁶ Gen taadn jeege tu naaje k'jee teɗn naabm Raage se, naaje j'ing ute maakn kalan, naaje k'jeel nakgen met ki, k'teɗn maakje deere, jee beɛ, ɔ ute kingje se k'taad jeege tu, naaje se j'ɔk *Nirl Salal ɔ k'je jeege ute maakje paac.

⁷ Jeege se naaje k'taaddn taar met ki ɔ ute tɔɔgn gen Raa. Naaje se k'teɗ nakgen ute doobiɲa ɔ naan se tec aan gɔɔ bɔɔrgen do ji daamje ki gen teɗn bɔɔrɔ ute jee wɔɔyjege ɔ tec aan gɔɔ daragn j'ɔkin ute ji jeelje gen naakn roje se.

⁸ Jeegen metinge aaljeki maak ki, jeegen metinge aaljeki maak ki eyo, jee metinge taad taar ing kus ɔ roje ki ɔ jee metinge se lee tɔɔmje tɔɔmɔ. Naade aakje aan gɔɔ jee taar-kɔɔbge, num gan naaje se k'lee ute ken met ki.

⁹ K'teɗjen aan gɔɔ nam tap ɔ jeeljen eyo, num gan jeege paac jeelje, j'aakjen aan gɔɔ jee k'baaden ɔa tɔɔɔ, gan naaje se j'utu j'ing zɛɛɛ, k'j'ɔɔɗjen yɛɛɛje naɔ k'tɔɔljen te eyo.

¹⁰ Jeege tujjen maakje naɔ daayum naaje se j'ing ute maak-raapo; naan jeege tu se naaje k'jee daayge num gan naaje ɔ k'teɗ jeege teɗ jee maalge naan Raa ki; j'aakje num aan gɔɔ jee ɔk dim eyo, num gan naaje se j'ɔk nakge paac.

¹¹ Naase jee Kōrint ki, naaje se k'taadsenga taar tood tal ɔ j'ɔɔdsenga taar maakje ki se ɔ naaje k'jese.

¹² Naaje se j'ɔɔɗ k'nanɲsenga taar maakje ki, num naase ɔ 'baate kɔɔɗjeki taar maakse ki.

¹³ Anum maam se m'taadsen aan gɔɔ bubm ken taad gɛninge tu: ɔɔɗjeki taar maakse ki ɔ 'jejeki aan gɔɔ ken naaje k'jese se.

ɔnte 'tumki kalan ute jeegen ken aal te maakde do Isa *al-Masi ki eyo

¹⁴ Jeegen aal te maakde do Isa al-Masi ki ey se, ɔnte 'dɔɔkki taar se kalan. Anum nakn ute doobiɲa ɔ nakn ken *kusin se, nakn ade tum kalan se utu la? Gɔtn wɔɔr ute gɔtn ɔɔɗ se kɔn tum kalan la?

¹⁵ Al-Masi ute *Bubm sitange se 'kɔn dɔɔkn taarde kalan la? Debm aalga kaal maakin do Isa al-Masi ki ute debm ken aal te maakin ey se 'kɔn dɔɔkn taarde kalan la?

¹⁶ *Bee Raa ute bee maragge se, dim aden dɔɔkn tum kalan se utu la? Taa naajege paacki se ɔ bee Raa ken ing zɛɛɛ, aan gɔɔ ken naan malin taadn maakn Kitap ki ɔ:

Maam m'kinɲg ute naade ɔ m'lee daande ki,

maam m'tɛdn Raade ɔ naade 'tɛdn jeemge.†

17 Taa naan se 60 Mɛljege Raa taad jeenge tu ɔ:

'Teecki naatn maaknj jeege tun kusin se ɔ 'baa injki gen dose.

Nakj ken asen tujn naanum ki se

ɔnte 'lekinki ɔ maam m'asen dɔɔdn kɔknj jiga.‡

18 Ter Mɛljege Sidburku deek ɔ: maam m'asen tɛdn Bubse

ɔ naase amki 'tɛdn genumgen gaabge ute kengen mendge.§

7

1 Jee maak-jemge, aan gɔɔ *Raa taadjenkiga taad ɔ utu ajeki tɛdn nakgen se, k'tug k'daapki rojege: j'ɔnte 'saapki ɔ j'ɔnte 'tɛdki nakj *kusin naan Raa ki. Aan gɔɔ naajege k'beerki Raa ki se, injki king ken *salal naanin ki.

Pɔl maakin raap do jeege tun Kōrint ki

2 Ɔɔɔjeki maakse ɔ 'jejeki. Naaje ɛ, k'tɛd te nakj *kusin nam ki eyo, k'rej te nam gen tuj nam eyo, ɔ nam ɛ j'aanin te dal gen kuun dīmin eyo.

3 Ken maam jaay m'taadsen taargen se, taa m'asen kɔkn mindse eyo. Deere, taar se maam m'taadinoga taada m'ɔ: naaje se k'jese ɔ ken yoje lɔbu kaajje, naaje se k'tɛdkiga kalan ute naase.

4 Maam se m'jeelse, maakum tap 60 naaj dose ki eyo. Ute nakgen ɔn ken aan doje ki se kic 60, maam m'ɔk maakum tɔɔɔ ɔ ute naan se kic 60, maakum raap den aak eyo.

5 'Jeelki, ken naaje jaay j'aan taa naan Masedoan ki se, naaje j'ɔn te gɔtn tɔl maakje eyo. Num gɔtɔ baa se paac nakgen ɔn aan doje ki, jeege iino roje ki ɔ gɔtn se nirlje ɔndje gak gak.

6 Num Raa debm ɛɔjen kaay kaam se, naan 60 seljenga maakje ɔ ɛɔjenga kaay kaama ute kaan Titn gɔtn ara se.

7 Num ute kaanin gɔtn ara sum eyo, naɔ Tit taadjenoga ɔ naase ɛɔnkiroga kaay kaama. Kese 60 ken seljen maakje ɔ ɛɔjen kaay kaama naaje ki kici. Naase 'jeki ɔkki amki kaakj ute kaamse tak. Taa nakj naase 'tɛdki jig ey se ɛdsenga maak-tuju. Naase se 'je amki naaka ji jee wɔɔyunge tu. Ken maam jaay m'booy taar se, maakum raap den aak eyo.

8 Taa naan se 60, maktubm ken maam m'raansen se jaay tujsenga maakse kic num, naɔ maam ki se m'aakin se ɔk taar eyo. Deere, mɛtn-jiki se, maam m'ɔ m'raanin te ey kic 60 jiga, taa maktubm se maam m'aakin se tujsenga maaksen den aak eyo, naɔ ken tujsen maakse se daanin dɔk te eyo.

9 Num gan ɔrse, maam maakum raap taa maktubm ken maam m'raansen se. Ey num maam se maakum raap taa maaksen tujse eyo. Num ken ɔlum jaay maakum raap se, taa

† 6:16 Aak Lb 26.11-12 ɔ Ezk 37.27. ‡ 6:17 Aak Eza 52.11. § 6:18 Aak 2Sam 7.8, 14.

naase 'jeelkiga kusiṅse ɔ ʔ'ɛrlkiga maakse do Raa ki. Taa naan se ʔo, maak-tujṅ naase se aan gɔɔ kɛn Raa maakiṅ jen ro ki, bin se naaje se k'ʔɛdsen te kusiṅ eyo.

¹⁰Taa maak-tujṅ kɛn iino gɔtn Raa ki se ɔl deba ʔɛrl maakiṅa ɔɔ ɔliṅ gɔtn kaaj ki; ɔɔ maak-tujṅ bin se ɔk taar eyo. Num gan maak-tujṅ gɛn do *duni se ɛ, naan se ɔl deba yo ki.

¹¹Deere, maak-tujṅ naase se iino gɔtn Raa ki. Aakki nakṅ kɛn naan ɔlse naase 'ʔɛdki: ʔɔrse naase 'naar 'ʔɛrlkiroga gɛn ʔɛdn nakṅ ʔɛɛ, naase 'jeki aki taad 'daapm taarse, nakṅ naase 'ʔɛdkiro se 'saapiṅki ɔɔki kɛn ʔɛdṅkiro te ey kic ʔo ʔɛɛ, kusiṅ naase 'ʔɛdki se ɔlsenga ʔeere maakse ki, naase je amki kaaka, naase 'dɔṅki 'je aki ʔɛdn nakṅ kɛn Raa maakiṅ jen ro ki, ɔɔ debm kɛn ʔɛd kusiṅ se, naase 'jeki j'aṅ dabara. Ute nakgen naase 'ʔɛdki paac se, naase 'jeki taadṅ jeege tu ɔɔki maakṅ nakge tun se, ɔlsen naase eyo.

¹²Bin ʔo, maktubm kɛn maam m'raanṅsen se, maam m'raan debm kɛn ʔɛd kusiṅ naapiṅ ki se eyo, ey ɛ deb kɛn naan k'tujiṅ maakiṅ se eyo kici. Num maam m'raanṅsen se, taa m'je naan Raa ki se, naase malinge aki jeel rose ki, naase se 'jejeki ute maakse paac ɔɔ 'jeelki taar naaje k'taadsen se ɛ, taar mɛt ki.

¹³Kese ʔo nakṅ kɛn ɛdʒeno kaay kaama. Naan se ɛdʒeno ʔo kaay kaam sum eyo, num naaje se maakje raapo dɛn aak eyo kɛn j'aak Tit jaay maakiṅ raap se, taa naase paac 'raapiṅkiroga maakiṅ aak eyo.

¹⁴Kɛn maam jaay m'ɔliṅ gɔtse ki se, maam m'tɔɔmsenga naaniṅ ki ɔɔ ʔɔrse naase ɔlumki te maakṅ sɔkɔṅ ki eyo. Taa taargen paacṅ naaje k'taadseno se, mɛt ki ɔɔ tɔɔm kɛn naaje k'tɔɔmseno naan Tit ki se kic ʔo, mɛt ki, k'ʔɛd te taar-kɔɔb eyo.

¹⁵Kaadkɛn naan iṅgo gɔtse ki se, naase 'dɔɔdɔkiṅkiroga jiga, aaliṅkiroga maak ki ɔɔ 'took uunkiṅkiroga taariṅa. Kɛn naan jaay saap do nakge tun naase 'ʔɛdṅkiro paac se, ɔliṅ naan jese dɛn cir kɛn deete.

¹⁶Maam se maakum raapo taa m'jeelse, naase se jee kɛn maam m'kɔṅ kaal maakum dose ki paac.

8

Pɔl ɔɔ k'tiir gɛn noogṅ gɛnaagen Jeruzalem ki

¹Genaamgen doobm *al-Masi ki, maam m'je m'asen taada: naaje k'je naase aki jeele nakṅ kɛn *eglizgen taa naan Masedoan ki ʔɛd se. Kese taad ute ʔɛɛ kɛn *Raa ʔɛdden.

²Naade se ute nakgen ɔṅṅ dɛn kɛn aan dɔdɔ ki ɔɔ naaden kɛn daay nan tak tak se kic ʔo, naade maakde raap aak eyo ɔɔ ɛdga nakge dɛna ute maraadde.

³ Kaam do rode sum se, naade εdga ɔ maam se m'saada, nakɲ naade εd se den cir ken naade kɔɲ keda. Ɔ nakɲ se naade malinge ɓo uuno doa gen kedn nakgen se.

⁴ Naade tɔnd meta daar cirr metje ki ɔ ken beeki se, naade kic ɓo je kedn dim gen noog genaagen doobm al-Masi ken taa naan Jude ki.

⁵ Nakɲ naade εdo se cir nakɲ ken naaje k'j'ɔndo doje do ki. Deet deet se naade εdo rode Meljege tu, tɛr naade took gen tɛd nakɲ ken naaje k'taaddeno, aan gɔɔ Raa maakin jen ro ki.

⁶ Aan gɔɔ Tit baagoga tiir tusn nakge gɔtn naase jeege tun Kōrint ki se, taa naan se ɓo naaje k'taad metin j'ɔ: n'terl n'ɓaa n'nan naabin jiga se gɔtse ki.

⁷ Naan Raa ki se, naase ɔkki nakge den aak eyo: naase aalkiga maakse paac do Isa al-Masi ki, naase 'jeelki 'taadn taara jiga aak eyo, naase 'jeelki taar met ki, ɔ napar kaay kaam ute maak-je ken naaje j'ok dose ki jaay, naase aakin ki se, naase kic ɓo 'lee 'tedin ki aan gɔɔ gen naaje se kici. Taa naan se ɓo, naase kic num, naabm gen tiir ese se, 'tedin ki ute maakse paac.

⁸ Maam m'taadsen se, m'je naase aki 'tiir se taa tɔɔg eyo, naɓo ken ɔlum jaay m'taadsen bin se, taa eglizgen kuuy se naar tusga nakɲ noogo dena. Ute naan se ɓo, maam m'je aki tɛdn bin se taa aki taadn jeege tu naase ɔkki maak-je do jeege tun kuuy kici.

⁹ Anum naase 'jeelki beε* gen Meljege Isa al-Masi se: ey num naan se debm ken nakge paac kaam jin, naɓo taa naase se, naan ɔɲ roɲ tɛd debm daaye, taa ute daayin se, asen tɛdn naase jee nak denge naan Raa ki.

¹⁰ Do nakge tun naase aki ked se, maam m'je m'asen taadn maak-saapuma ken asen tɛdn beε naase ki: dogɔtge tu se, naase ɓo uunkiro do deet deet gen keda, ɔ naase ɓo jee 'baagkiro tiir deet deet kici. Ɔ beeki num, ɓorse se, naabm ken naase uunkiro do ro ki se, 'ted nanin ki.

¹¹ Bin num ɓorse naabm se 'ted nanin ki. Aan gɔɔ naase uunkiro do jiga gen tɛdin se, 'naar 'ted nanin ki ute nakɲ ken naase ɔkki jise ki se kici.

¹² Ken naase jaay εdki dim ute maakse paac se, Raa took do ki ɔ ken naase jaay ɔkki dim ey se, naan kic tɔnd metse eyo.

¹³ Maam m'je m'asen tɛdn jee daayge taa jee kuuy ɓo kɔɲ dode eyo, num maam m'jese, naase 'paacki akiga kaasa.

¹⁴ Anum ɓorse naasen ken ɔkki nakge den se, εdki jeege tun ken baatde baata, taa biin kuuy jaay naase ɔkki baata ɔ naade ɔk den se, naade asen kedn naase ki kici. Bin se naase 'paacki akiga kaasa.

* 8:9 Beε ese se je taad ute kercele.

15 'Tēdn aan gōō kēn Kitap taad ɔɔ: *Kēn jeege jaay tɔso kɔsn k'danjīn maan†se, jee tɔso dēn se lē ɔsɔ ɔɔp te eyo ɔɔ jee kēn tɔso baat se lē, kɔsɔ baatden te eyo kici.*

Pɔl ɔl Tit Kōrint ki

16 K'tōomki Raa kēn tēd maakŋ Tit ki jaay jesen dēn se, aan gōō kēn naan tēdo maakŋ naaje ki se kici.

17 Tit se naaje k'tōndga metīna ɔɔ naan kic ɓo tookga gēn ɓaa gɔtse ki. Num naaje sum ɓo k'taadīn j'ɔɔ ŋ'ɓaa eyo, num naan mala ɓo uunoga doa gēn ɓaa gɔtse ki, taa naan je asen ɓaa noogo.

18 Ɔɔ naaje k'j'ɔlin ɔte gēnaa kuuy kēn *eglizge paac tōomīna taa Labar Jigan gēn *al-Masi se, naan taadīn jeege tu jig aak eyo.

19 Tēr do naabīn kēn naan tēd se, eglizge bēer ɔɔdīno taa k'ɓaa mērtē tēl, taa ajen noogŋ gēn 'tiir 'tusn nakge. Naabm jigan ese se, kēse *'nookŋ Meljege mala ɔɔ taadn jeege tu ɔɔ naaje se j'ɔk maak-jea gēn noogŋ jeege.

20 Gursn kēn jeege tiir ɛdjeno jije ki se, tēdga dēna. Gursn se, naaje k'ɓɔɔbīn jiga taa naaje k'je jeege kōŋ taadn taar ing kus roje ki eyo.

21 Taa naaje k'je k'tēdn nakŋ ɔte doobīn se naan Meljege tu sum eyo, num naan jikilimge tu kici.

22 Ɔɔ ɔte jeegen ɓaa se se naaje k'j'ɔlsenga gēnaajen kuuy kici, naaje k'naam k'dōolinga dɔɔɔ nabo naaje se j'ɔŋīn naan se je naabm Raa. Borse kic ɓo, tēr daala, naan ɛd ron paac taa asen noogo taa naan se jeelse naase se jee 'tujki ɔrmse eyo.

23 Tit se lē, naan debuma ɔɔ naaje k'tēdo naaba tēl gɔtse ki. Gēnaagen k'ɓaa tēl se, eglizge ɓo bēer tōodde ɔɔ ɔlden gēn ɓaa tēdn naaba gōō naade ki ɔɔ ɔte naabm naade lee tēd se, nookŋ al-Masi.

24 Taa naan se ɓo, jee se, naase ɔkɛki ɔɔŋɔ. Bin ɓo eglizgen ɔldeno se jaay booyga num, tōom kēn naaje k'tōomsen naase se, naade jeele, taarje se mēt ki.

9

Ɛdki ɔte maak-raapo

1 Taa nakgen kēn k'tiir k'tusiŋ gēn noogŋ jee Raagen taa naan Jude ki se, taa naan se, maam m'je m'asen raan ziidn do ki ey sum.

2 Maam m'jeele naase 'je adēki noogo ɔɔ naan jeege tun Masedoan ki se, maam m'tōomseno m'deekden m'ɔɔ: «Jee taa naan Akayi ki se dōgɔtge tu tap ɓo, naade daapga daap rode

† 8:15 Maan ese se kɔsn kēn Raa ɓooyīno maakŋ raa ki ɔɔ ɛdo gaan *Israelge tu do dakiŋa do kɔf-ɓaar ki. Aak Ekz 16.18.

gen tiiri.» Ken jee Masedoan ki jaay booy bin se, maakde ki se, denin je tiir gen noogj jee taa naan Jude ki kici.

³ Nafo maam m'alsen genaagen ese se, taa tōom ken maam m'tōomseno naase se ted nakj cere eyo. Taa maam se m'je nakgen naase 'tiirin'kiga tiir aan goō ken maam m'taad'seno ro ki se, 'daapin'ki jiga.

⁴ Ey num ken jee Masedoan ki jaay baadoga ute maam tele oō onsen naase 'daapki te rose gen tiir ey bōrt se, som naase amki kol maakj sokōn ki, taa naaje se k'taad'denga taad j'ōō naaje k'jeelse, naase se 'daapkiga daap rose gen tiir nakgen se. Bin se naase kic bo sokōnō asen tōob.

⁵ Taa naan se bo, maam m'saap m'ōnin ted jiga se, maam m'ol genaage kōnd naana baa gōtn naase ki do naaje ki. Oō maam m'je nakgen naase aki tiir se anki tusn daapa. Bin bo kōr maam m'baa se, m'an kōn naase 'tus 'daapin'kiga. Ute naan se jeege jeele naase mala bo uunki doa gen tiir nakgen se ute maakse paac, ey num nam bo alsen taa tōog eyo.

⁶ Jeelki, debm jaay oōc cōkō se le, kōj kic bo cōkō sum, oō debm jaay oōc den se le, kōj kic bo dena.

⁷ On nanja nanja kic bo nakj naan uunga do ro ki se edin ute maakin paac, onte 'naaja. Nam onte kōlsen taa tōog gen tiiri. Taa *Raa se je debm ken ed ute maak-raapo.

⁸ Raa se ok tōogō asen tedn been paac ute maraadiņa, taa daayum naase aki kōn nakj ken asen kaasn kingse, ter naan asen 'ziidn nakge do ki oō ute nakgen naase okki se, naase aki 'tedn beē paac jeege tu.

⁹ Aan goō ken Kitap taad oō:

Naan edga nakge ute maraadiņa jee daayge tu

oō beē ken naan ted se, daayum naan tedn ute doobiņa.*

¹⁰ Raa bo ed kupu jeege tu gen kōōcō oō naan bo edden nakj kōō; naan utu asen kedn nakge naase ki kici oō nakgen se naan utu an 'ziidn, oō ute naan se bo naase aki kōn tedn beē dena jeege tu ute doobiņa.

¹¹ Raa asen kedn nakgen asen kaasa, bin bo ute nakgen se naase aki tedn beē jeege tu ute maraad se. Ute nakgen naase edjekiro jaay naaje k'baado k'jedden se, naade utu tōom Raa ro ki.

¹² Ute naabm ken naase 'tedki gen tiir tusn nakge se, gen noogj jee Raage sum eyo, num ute naan se 'kol jeege paac tōom Raa den aak eyo.

¹³ Naabm naase aki ted se taadn jeege tu 'jeele naase se jee 'tujki te ormse eyo oō deer deer, naase se aalkiga maakse do Labar Jiga gen *al-Masi ki oō 'took ingkiga do ki. Taa naan se bo ken jee den jaay 'kaakse, naade *nookj Raa do ki oō ter, naade

* 9:9 Aak KKR 112.9.

an̄ tōom̄ taa naase edki naksege ute maakse paac jee Raage tu
 ɔɔ jeege tun kuuy kici.

¹⁴ Raa tedsenga bεεn̄ den aak eyo. Kεn jeege jaay kaakɲ bεε
 Raa tedsen se, naade asen jea, tond mεtn Raa taa naase ɔɔ tōom
 Raa.

¹⁵ K'tōomki Raa taa bεε naan̄ tɛdjeki se, tap ɓo gen taad eyo.

10

Pɔl tɛrl jeege tun ɔkiɲ mindiɲ do naabiɲ ki

¹ Maam m'ɓo kεn jeege taad ɔɔ kεn naan̄ jaay utu te naaje se,
 naan̄ *debm beere*, ɔɔ kεn naan̄ jaay ɓaaga dɔk se, *naan̄ taad beer
 nam ki eyo*. Num aan gɔɔ *al-Masi debm bεε ɔɔ dalul se, maam
 kic maakse ki se m'je tɛdn̄ aan gɔɔ naan̄a.

² Maam m'tond mεtse, 'tɛrlki saapse bin ɓo kεn m'ɓaa gɔtse
 ki se, m'asen taadn̄ aan gɔɔ debm taad beer nam ki ey sum. Taa
 jee mεtinge utu maakse ki se taad taar-kɔɔɓɔ ɔɔ: maam m'tɛd
 naaba se taa m'aan je dīm ro ki aan gɔɔ jikilimgen lee tɛd se.
 Jeege taad bin se, maam m'aden taadn̄ m'beer eyo.

³ Deere, naaje se k'jikilimge aan gɔɔ jeege ɓaa se paac. Naɓo
 do kεn naaje k'do se, tec aan gɔɔ gen jikilimge se eyo.

⁴ Gaɲ nakgen naaje k'j'udn̄ ɓɔɔɔ se tec gen jikilimge se eyo,
 num nakgen naaje k'j'udn̄ ɓɔɔɔ se, iino gɔtn̄ *Raa ki. Nakgen
 se ɔk tɔɔgɔ gen tɔɔkɲ *ɓee tɔɔgɲ kεn jee wɔɔyge lee toomni.
 Jeege ɔk saapm jig ey se taargen naade ɓaa taada se, naaje
 k'gaasde.

⁵ Bin ɓo nakgen paacɲ kεn ɔk tɔɔgɔ ɔɔ magal rode se kεn gaas
 jeege ɔɲ jeel Raa ey se, naaje k'gaasde kici. Jikilimge se naaje
 k'tɛdden naade tɛrlga maak-saapde taa tookɲ taar al-Masi.

⁶ Kaad kεn jaay naase 'booy 'took uunkiga taar al-Masi ute
 maakse paac se, jee kεn baate tookɲ taariɲ se ɛ, naaje j'utu
 j'aden kɔnd doob ki.

⁷ Naase aakki nakɲ kεn j'aakiɲ ute kaama sum. Kεn nam
 jaay deek ɔɔ naan̄ tɛdga gen al-Masi se, n̄'kɔɲ jeele naaje kic ɓo
 gen al-Masige.

⁸ Kεn do naabum ki se jaay, maam m'tōomga rom den dena
 do tɔɔgɲ kεn Mɛljege ɛdumo se, maam sɔkɔɲ tɔɔlum eyo. Taa
 Mɛljege ɛdumo tɔɔgɔ se, taa m'asen noogo aki ziidn̄ ɓaa ute
 naan se, ey num gen kutse eyo.

⁹ Ute maktubum gen maam m'raan̄sen se, maam m'je tɛdn̄
 aan gɔɔ debm kεn je asen kɔl beere maakse ki eyo.

¹⁰ Taa jee mεtinge taad ɔɔ: «Kεn Pɔl jaay raan̄ maktubge se
 taaringen maak ki se, taargen deer deere ɔɔ ɔɔɲɔ, num gaɲ kεn
 naan̄ jaay ɓaado maakjege tu se, naan̄ tɔɔgiɲ ɛ gɔtɔ ɔɔ taariɲ ɛ
 tɔɔ sɛr eyo.»

¹¹ Debm jaay taad bin se, n̄'jeele, taargen naaje k'dək jaay k'raan̄den maak̄n maktubge tu se, ken naaje jaay k'baaga maakse ki se, naaje j'an̄ tēd̄in̄ aan gōō ken naaje k'raan̄j̄no se.

¹² B̄ere, jeege ese se tēd̄ rode ɓo jee magalge, ɔɔ naaje se l̄e j'kōŋ k'taad̄n̄ j'ɔɔ j'aas kaas ute naade eyo! Ken naade aak rode se, nam aas ute naade gōtō ɔɔ ken naade ɓaa ɓaa dōɔj̄n̄ rode l̄e dōɔj̄ ute naade malinge sum. Naade se jee do tēd̄ga ḡen naade eyo.

¹³ Num gan̄ naaje se j'kōŋ tōom roje j'an̄ deel ute gōtin̄ eyo. Num naaje se k'tōom roje ute gōtn̄ naan̄ gur naabm ken Raa taadjeni ken ɔlje bini k'j'aano gōtse ki.

¹⁴ Ken naaje jaay j'in̄go te gōtse ki ey num, k̄ese aan gōō naaje k'j'aal k'deelga naan̄ gur ken Raa taadjeni. Num naaje k'j'ōŋki j'aal deel te naan̄ gur se eyo, ɔ̄eere, naaje ɓo j'aano deet deet gōtse ki ute Labar Jigan ḡen al-Masi se.

¹⁵ Do naabm jeege tun kuuy se, naaje se j'kōŋ tōom roje eyo, taa naaje l̄e maak̄n naabje ki se, k'tōom roje k'deel te gōtin̄ eyo. Num gan̄ naaje j'ōnd doje do naase ki k'je kaal maaksen do Isa al-Masi ki se 'ziid̄n̄ ɓaa ute naan̄j̄a. Ute naan̄ se ɓo naaje k'tēd̄n̄ naaba ɔɔ naabje se ziid̄n̄ ɓaa ute naan̄j̄a aan gōō ken Raa maakin̄ jen ro ki.

¹⁶ T̄er, naaje k'ɓaa maak̄n naan̄je tun dək cir naan̄ naase se, taa ḡen ɓaa taad̄n̄ Labar Jiga jeege tun ken ɓii kalan̄ booyin̄ te eyo, taa naaje se k'je tōom roje do naab jeege tun kuuy eyo.

¹⁷ Gan̄ aan gōō ken Kitap Raa taad̄ ɔɔ: *Debm jaay je tōom ron̄ num, n̄'tōom ron̄ do nakge tun Meljege tēda.**

¹⁸ Taa debm iin̄ sum ɓo tōom ron̄ se, tōom ron̄ ken naan̄ tōom se met ki eyo; num gan̄ tōom ro ken met ki se, debm ken tēd̄ nak̄ ken tōol Meljege tu.

11

P̄al ute jee ken tēd̄ rode ɔɔ naade *jee kaan̄ naabm Isa al-Masige

¹ B̄orse maam m'je m'asen taad̄n̄ aan gōō debm d̄erl̄e naɓo do taarumge tu se aayki kaamse aasin̄ki do ki. Ḡenaamge, maam se kic ɓo aayki kaamse 's̄erkumki.

² Maam se m'saap do naase ki aan gōō ken *Raa saap dose ki ken tec aan gōō m̄end ken ni taa gaabin̄ se. Ɔɔ maam m'je m'asen k̄ed̄n̄ gaab ki kalan̄ ɔɔ gaabm ese se naan̄ ɓo *al-Masi. Taa naan̄ se ɓo maam m'je m'asen ɓaa naan̄in̄ ki aan gōō goon m̄end ken inj̄ ɓōɔɓ ron̄ gaabm k̄eesin̄ ki sum se.

³ Aan gōō do d̄akin̄ w̄ōɔj̄ ɓaad̄o d̄erl̄ Awa se, maam m'beer m'ɔɔ s̄ōm nam asen d̄erl̄ bin kici ɔɔ saapse se tēd̄n̄ jig eyo ɔɔ aki tuj̄ ɔrmse ɔɔ aki kōŋ d̄ōk̄j̄ ute al-Masi ute maak̄n kalan̄ eyo.

* 10:17 Aak Jer 9.23.

⁴ Nam kuuy baado taadsen metn taar Isan kuuy tec aan gōō gen naaje k'taadsen se eyo, ɔɔ taadsen metn taar nirl kuuy tec aan gōō ken naaje k'taadsen se eyo ɔɔ ken naan jaay baado taadsen Labar Jigan kuuy ken tec aan gōō gen naaje ey se kic ɓo, naase 'sɛrkɔeki tap.

⁵ Jeegen naase aakɔeki aan gōō jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gɔtɔe ese se, naade se ɔŋ cirum maam eyo.

⁶ Deere, maam m'jeel taadn taara jiga den eyo, naɓo jeel nakge sum se maam m'ɔkɔ. Naase kic ɓo 'jeelki maakŋ nakge tun naaje k'tɛd paac se, naaje k'taadsesinga tal met dena.

⁷ Ken maam m'taadseno Labar Jiga gen Raa se, maam m'ɔɔp rom baata ɔɔ m'uunsen ro naase ɓo raan. Labar Jiga gen Raa se le maam m'taadseno cɛɛ. Bin se maam m'tujinga la?

⁸ Kaad ken maam m'tɛdɔ naaba gɔtse ki se, maam m'tooko *eglizgen kuuy ɓo ɔgumo ɔɔ naade utu jide taa maama.

⁹ Kaad ken maam m'ingo gɔtse ki jaay, naka ɓaa baatum se, maam m'tɔnd te metn dim gɔtse ki eyo. Naɓo genaagen doobm al-Masi ken taa naan Masedoan ki se ɓo baado edum nakŋ ken aasum kinguma. Kaad ken se, maam se m'tɔnd te met dim gɔtse ki eyo ɔɔ ɓorse kic le, m'tɔnd metse eyo.

¹⁰ Aan gōō maam m'dɔɔk ute al-Masi se, maam m'taad taar met ki, do nakge tun se nam jaay am gaasn gen tɔɔm rom maakŋ taa naan Akayi ki se, gɔtɔ.

¹¹ Gen di jaay maam m'baate gen kuun naka gɔtse ki se? Bin se maam m'jesen ey la? Num Raa jeele, maam se m'jese.

¹² Nakŋ maam m'tɛd se ɓorse kic ɓo m'tɛd aan gōō naan ese se. Taa bin se jee tɛd rode aan gōō jee kaan naabm al-Masige se kŋ tɔɔm rode eyo deekŋ ɔɔ naabm naade se, tec aan gōō gen naaje.

¹³ Jee se tɛd rode aan gōō naade jee kaan naabm al-Masige, ɔɔ ute naabm ken naade tɛd se, naade aan jeege dala ɔɔ naade tɛd rode aan gōō jee kaan naabm al-Masige.

¹⁴ Nakŋ naade tɛd se ajenki kŋ kŋ taad eyo. Taa *Bubm sitange kic ɓo tɛd ronaa aan gōō *kɔdn Raa ken tɛd gɔtɔ wɔɔr keŋ se.

¹⁵ Bin num nakgen se ɔnten 'kɔksen taad eyo ken jee tɛdn naabm Bubm sitange jaay tɛd rode aan gōō jee tɛdn naabm ute doobin se. Bii ken ɓiide 'nan se, Raa utu ade dabar do nakge tun ken naade tɛdɔ se.

Pɔl taad taa dubar ken naan ɔŋ maakŋ naabin ki

¹⁶ M'an taadn dɔɔl daala, nam ɔnten kaakum aan gōō debm derle. Ken naase jaay 'saap ɔki maam debm derle kic, num 'tookki aan gōō ken naase 'saapinŋki se, bin se ɔnumki maam kic m'tɔɔm rom cɔkɔ.

17 Taar maam m'je m'an taad se Mēljege 6o undum kul eyo, na6o ken maam jaay m'tōom rom se, maam se m'taadn aan gōo debm dērlē.

18 Aan gōo jeege dēna lee tōom rode gen nakgen do *duni ki sum se, maam kic 6o m'tōom roma.

19 Kalē, naasen jee jeel-targe, jee dērlge se kic 6o, naase l'serkdeki ute maak-raapo.

20 Ken jeege tēdsen bulu, aansen dala, ɔs jise, kujunse, naade tēd rode magal cirse naase ɔ naade tōndse mētn bise ki kic 6o, naase se aasin̄ki.

21 Taar m'taadn̄ se səkōn̄ kic 6o tōoluma taa naaje se j'ok tōog eyo gen tēdn̄ aan gōo gen naade se. Num gan̄ ken deba jaay ɔk nakn̄ ken naan̄ an tōom roŋ ro ki se, maam kic m'ok nakn̄ ken m'an tōom rom ro ki kici. Kēse maam taad aan gōo debm dērlē 6o taada.

22 Ken naade 6o *Ebrege lē, maam kic m'kōd̄ Ebre. Ken naade 6o gaan *Israelge lē, maam kic m'kōd̄ Israel. Ken naade 6o mētijil̄ *Abraam lē, maam kic mētijilina.

23 Ken naade 6o ɔ naade jee tēdn̄ naabm al-Masige se lē, maam se m'cirde naade se. (Gōtn se maam m'taad aan gōo debm dērlē 6o taada.) Maam m'tēdo naaba m'ɔr nan̄ tak tak, k'tōkumoga dangay ki mē tēna, k'tōndumoga ute mēeje dēn aak eyo, mē tēna ɔp cōkō sum 6o ey num j'amo tōlo.

24 Mētn mii se, magal Yaudge ɔkumoga tak 6o tōnd̄ dōolum ute mēeje mē tē sik-mōtō-kaar-jērnaj̄*.

25 Mētn mōtō j'ok k'tōndumo ute sirdi, jē-kalan̄ k'tundumo ute koa je j'am tōlo, mētn mōtō markaba tēreɛe ɔ maam m'ɔpo maakn̄ maane ki, jē-kalan̄ se m'toодо ɔ m'lēko maakn̄ baar ki.

26 Maam m'leedoga merte mē tēna, m'nirlum teece gen gaan̄ oolge se, jee 6oogge teecumo nirluma, taasum Yaudge teecumo nirluma ɔ jee ken Yaudge ey kic 6o teecumo nirluma, maakn̄ gēgēge tu se beer tēdumoga, do kōd̄-ɔaarge tu se beer tēdumoga, do baar ki beer tēdumoga ɔ jee ken tēd rode aan gōo jeegen dōobm *al-Masi ki se kic 6o, teecumo nirluma.

27 Maam m'dabar m'tēdn̄ naaba m'ɔr nan̄ tak tak mē tēna, bi kaamum kic m'toод eyo. Gōtn mētinge se 6o tōolumo ɔ maane kic 6o tōolumo, mē tēna m'ɔs dīm eyo, kuulu ɔn̄uma ɔ kala kic 6o aasum eyo.

28 Dubargen kuuy kic 6o utu, na6o m'kōn̄ taad ey sum. Daayum maam se m'saap dēna do *eglizge tu paac.

29 Ken nam jaay ɔk tōog ey se, m'aakin̄ se tēdum ɔn̄o aan gōo maam kic 6o tōogum gōtō. ɔ ken nam jaay tēdga gēnaan̄ oocga maakn̄ *kusiŋ ki se, m'aakin̄ se tēdum ɔn̄ aak eyo.

* 11:24 Maakn̄ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se deba jaay tujga *num, j'ōnte tōndin̄ ute mēeje cir̄ ji si-ɔo.

³⁰ Maam se m'je tōom rom eyo num ken naase 'jeki maam m'tōom rom tak kic num, m'tōom rom do tōogum ken baat se.

³¹ Raa ken Bubm Meljege Isa, naan ken jeege lee tōomin gen daayum daayum se, jeele maam se taad taar-kōob eyo.

³² Do dōkiñ ken maam m'ingō maakñ gēger ken Damas ki se, gaar taa naan gōtn ese roñ Aretas, magal ken naan òndiñ maakñ gēger ken ese se, tōnd jeege taa-dōobge tu taa am kōkō.

³³ Gan naade uun olumo maakñ baar ki ò uun bōoyumo naagn durdur ki ute taa peneter ò gōtn se, maam m'aan m'ōto.

12

Nakñ ken Meljege teec naan Pōl ki ò taadñ metiñ

¹ Maam m'je tōom rom eyo naō naase olumki m'tōom rom tak. Naō m'aakiñ se tōol ser eyo. Borse maam m'je m'taadñ ute nakgen Meljege teeco naanum ki jaay taadumo metiñ se.

² Maam m'jeele gaaba kalan debm *al-Masi se, borse okga baara sik-kaar-sō, ò gaabm se *Raa uun baansiñ maakñ raa ken raan cir paac paac, jaay ò ok terlo. (Ken naan ook baa raan se ken utu roña lō ute roñ eyo, maam m'jeel eyo, kese Raa ò jeele).

³⁻⁴ M'jeele, gaabm se Raa uun baansiñ gōtn naan ki mala (naō ken naan ook baa raan se utu roña lō ute roñ eyo, maam m'jeel eyo, kese Raa ò jeele) ò ken naan jaay aan gōtn naane se, naan booy taargen deel do ken debkilimi an kōñ kaasn taad eyo ò Raa undiñ te kulu gen taadñ naan se ey kici.

⁵ Ey num gen debm bin se, maam m'kōñ tōom roma, naō gen maam malin se, m'tōom rom do tōogum ken baat se sum.

⁶ Ken maam jaay m'je tōom rom kic ò, maam m'kōñ tēdn debm dērl eyo, taa taargen maam m'taad se, taar met ki. Naō maam se m'je tōom rom eyo taa sōm jeege am kaakum aan gō debm k'jeel jeel gōtiña ò am kōkñ maam ò òñ cir taar ken naade booyo teeco taarum ki ute nakgen naade aakum maam m'tēdo se.

⁷ Taa nakgen Meljege teeco naanum ki jaay taadum metiñ se, m'aakden se deel doa. Taa m'kōñ tōom rom do nakge tun maam m'aakdeno ey se, Meljege òno nakñ aan gō kōrōndō* maakñ rom ki, ò nakñ aan gō kōrōndō se *Bubm sitange ò òlo kōdiñ taa am dabara ò am gaasn m'kōñ tōom rom eyo.

⁸ Met mōto maam m'eem nō metn Meljege tu m'ō nakñ se ñ'ōdumsin naatn rom ki.

⁹ Num gan naan terlum ò: «Bee maam m'tēdi se ò, aasiga sum. Taa kaad ken naai 'tōogi baat se ò, maam m'taadñ

* 12:7 Nakñ aan gō kōrōndō ara se taad ute kōñ ken dabariñ maakñ roñ ki.

tōogum ute maraadiṅ doi ki.» Bin 60 maam se m'tōom roma do tōogum kēn baat se, taa al-Masi se taadn tōogiṅ dom ki.

¹⁰ Taa naan se 60 do tōogum kēn baat se, kēn k'naajuma, nakgen ɔṅ kēn aan dom ki, kēn k'dabaruma, kēn k'lee k'teecum nirluma, kēn nakgen se jaay aan dom ki se, maam maakum raapo taa al-Masi se; taa kaad kēn maam tōogum baat se jaay 60, maam m'ɔṅ tōogɔ.

Pɔl saap do jee Kōrint ki

¹¹ Maam m'taadseno aan gɔɔ debm dɛrlɛ se, ɔɔ naan se naase 60 ɔlumki taa tōogɔ. Ey num naase 60 jee kēn amkiro magala. Kēn naade jaay taad ɔɔ maam se m'tōol sɛr eyo kic 60, naaden jee kēn aak rode aan gɔɔ *jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gɔtde se, ɔṅ cirum eyo.

¹² Kēn maam jaay m'ingɔ gɔtse ki se, naase ɔṅumki maam se m'debm maakum deere, ɔɔ m'aasiṅ do nakge tun paacṅ aan dom ki. Ɔɔ ute tōogṅ Raa se, maam m'tɛdoga nakṅ-kɔɔbge ute nakgen deel doa. Ute nakgen maam m'tɛd se 60 kēn taadsen ɔɔ maam se, debm kaan naabm *al-Masi.

¹³ Anum nakgen kēn maam m'tɛdo *eglizge tun kuuy se, gɔtn naase ki kic 60 maam m'tɛdiṅoga. Nakgen kēn maam m'tɛdiṅo te gɔtn naase ki ey se, maam m'tɔnd te mɛtn dīm gɔtse ki ey sum. Bin se m'tɛdsenga *kusiṅ la? Kēn tɛdsega kic num, 'tɛdumki kaldɛ gɛn kēn maam m'tɔnd mɛtn dīm gɔtse ki ey se!

¹⁴ 'Booyki m'asen taada: tɛr daala bɔrse maam m'daapga roma gɛn 6aa gɔtse ki gɛn k-mɔtɔge, ɔɔ m'6aa gɔtse kic 60 maam m'je dīmse eyo, num maam se m'je naase malinge ey num m'je dīmse eyo. Taa bubge 60 tus naka gɛndege tu ey num gaange 60, tus naka bubdege tu eyo.

¹⁵ Maam se kēn m'ut jim paac taa naase kic num, maakum raapo. Deere, maam se m'je kutn jim sum eyo, na6o rom paac kic 60 m'an kɛdiṅ taa naase. Anum kēn maam jaay m'jese dɛn bin se, naase kic amki kɔṅ je baatn ne?

¹⁶ Naase 'jeelki maam se m'tɔnd te mɛtn dīm gɔtse ki eyo. Na6o jeegen mɛtinge maakse ki se taad ɔɔ maam se nakum mɛtɛkɛ ɔɔ maam m'aanseno kaan 60 dala ey num maam m'ɔṅga dīm gɔtse ki.

¹⁷ Maakṅ jeege tun maam m'ɔlden gɔtse ki se, deb kalan maakde ki se ɔsga jise la?

¹⁸ Maam m'daar mɛtn Tit ki cirr ɔɔ m'ɔl gɛnaa kuuy kēn maam m'taadseno taariṅ se ute naana. Kēn Tit jaay ingɔ gɔtse ki se ɔsoga jise la? Lɔ maam m'ute Tit se naabm kēn naaje k'tɛdo se ɔɔ saapje se tec naap ey la?

¹⁹ Taargen naaje k'raanseno maakṅ maktub kēn ese se, naase 'saap ɔki kaadn naane naaje k'je daapm taarje 60 naanse ki sum. Bin eyo! Naaje se k'taadsen naan Raa ki aan

gɔɔ kɛn al-Masi jen ro ki ɔɔ 'jeelki, jee maak-jejege, taargen naaje k'taadsen se, taa asen noogo aki ziidn ɔaa ute naanse ɔoobm al-Masi ki.

²⁰ Anum kɛn ɔlum maam m'beer se m'ɔɔ kaadn kɛn jaay maam m'ɔaa gɔtse ki se, m'asen kɔŋ aan gɔɔ kɛn maam m'jen ro ki eyo ɔɔ naase kic lɛ amki kaakse amki kɔŋum aan gɔɔ kɛn naase 'jenki ro ki ey kici. Maam m'je se m'asen kɔŋ naase 'tɛdki tɛd dɛkɛŋɛ ute naap eyo, 'tɛdki tɛd maak-kilimi ro naapge tu eyo, 'tɛdki tɛd taa mooyo ute naap eyo, 'niki ni ro naapge tu eyo, ɔɔdki kɔɔd naap eyo, 'taadki taad taar iŋg kusu ro naapge tu eyo, 'magalki magal rosege eyo ɔɔ ɛcki kɛc naap eyo.

²¹ Maam m'beer m'ɔɔ sɔm ɔii kɛn maam m'tɛrl gɔtse ki kuuy daal se, Raam am kɔlum sɔkɔŋɔ am tɔɔl naanse ki. Maam m'beer m'ɔɔ sɔm, kɛn m'kaan gɔtse ki se, m'kɔŋ jee kusinge dɛna kɛn tɛrl te maakde do Raa ki eyo. Kaadn naane, naade utu iŋg tɛd nakŋ tuj debkilimi naan Raa ki ɔɔ lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ ɔɔ tɛd nakgen jig eyo kɛn maakde jen ro ki. Taa naade se ɔo kɛn am kɔlum maam m'utu m'ɔaa keeme.

13

Dejn Pɔl kaam mɔɔtn

¹ Maam m'je ɔaa gɔtse ki ɔɔ kɛn ara se tɛdn gɛn k-mɔtɔge. Aan gɔɔ kɛn Kitap taadni: «*Gɛn kaakŋ mɛtn taargen daanse ki se, ɔŋ jeege ɔio ey lɛ mɔtɔ 'tɛdn saadge.**»

² Kɛn maam m'iŋgo gɛn k-dige gɔtse ki se, jee kɛn tɛdo *kusiŋ deete ute kɛngen kuuy se, maam m'taaddenoga taada. Anum ɔorse maam dɔk ute naase se kic ɔo, maam m'taadden daala m'ɔɔ: «*Bii kɛn maam m'ɔaa gɔtse ki se maam m'ade kɔŋ eyo.*»

³ Ute ɔoobm maam se, maa naase je aki jeele, kɛse aan gɔɔ *al-Masi mala ɔo taada. 'Jeelki, daanse ki se, al-Masi se tɔɔgiŋ baat eyo, num naaŋ se tɛd naaba ute tɔɔgiŋa.

⁴ Deere, Isa al-Masi se ɔŋ roŋ k'tup k'tɔɔliŋ ro kaag ki aan gɔɔ debkilim kɛn tɔɔgiŋ gɔtɔ se. Num ute tɔɔgŋ *Raa se, naaŋ duroga daan yoge tu ɔɔ ɔorse naaŋ utu iŋg zɛɛɛɛ. Anum naaje kic num k'dɔɔkga ute naaŋa. Kɛn k'j'aakje se, naaje kic num aan gɔɔ jee tɔɔgde baata nabo naaje j'asesiŋ taada, naaje se j'iŋg k'dɔɔk ute al-Masi se ute tɔɔgŋ Raa.

⁵ Naase aakki rose jiga ɔɔ tɔndki mɛtn rose jaayo, kɛn naase ɔo aalkiga maakse do al-Masi ki deer num, naase kic ɔo aki jeele. 'Jeelki ey la kɛn Isa al-Masi jaay utu maakse ki se? Kɛn naase jaay aak ɔkki te mɛtn rose jig ey num, ɔɛɛɛ, naase 'took aalki te maakse do Isa ki eyo.

⁶ Maam m'saapm m'ɔɔ naase utu aki 'jeele ɔɔ naaje lɛ k'taadsesiŋa nakŋ kɛn naase anjenki kaakŋ jeel ro ki se.

* 13:1 Aak Dt 19.15.

⁷ Naaje k'tōnd metn Raa se k'je aki kōōdn dose ro kusiñ ki. Naaje se ken jeege 60 aakje aan gōō jee ken taad taar met ki ey kic num, naaje k'je j'asen kaakñ naase aki tēdn nakñ bēē.

⁸ Taa naaje se j'an kōñ kaasn gen tēdn nakñ ken 6aa kalan ute taar met ki ey se, num naaje se j'ok tōōgō gen taadn taar met ki sum.

⁹ Kaad ken jaay naase 'tōōgki, 60 naaje tōōgje baat se, kese naaje maakje raapo. Kese 60 6lje naaje k'tōnd metn Raa, taa asen tērl 6aapm rose gen kaal maaksen do naan ki.

¹⁰ Taa naan se 60 ken maam m'dok ute naase kic num, m'raanjen maktubm se taa 6ii ken maam m'aanga gōtse ki se, ute tōōgñ ken Mēljege edum se, m'asen tēdn 6ōñ ey sum. Taa tōōgñ naan edumsin se, gen kutn jeege eyo, num gan gen noogn jeege 'ziidn 6aa ute naande.

Pōl taad nan taariña 60 tēdden tōōse

¹¹ Genaaengen doobm *al-Masi ki, 6orse do taar tōōlin ki se, m'je m'asen taadn m'60: ingki ute maak-raapo, 'tēdki bēē '6aaki ute naanse, edki kaay kaama naapge tu, 6kki taarse kalan 60 ingki ute lapia. 60 Raa debm je jeege 60 edden lapia se, 'king ute naase.

¹² Ken '6aaki 6aa tēdn tōōse se, 'baam 'tōkki naapa 60 aayki ciil naapge†. Jee Raagen doobm al-Masi ken gōtn ara paac se, kic 60 tēdsen tōōse.

¹³ 6n bēē gen Mēljege Isa al-Masi, maakje gen Raa 60 tum ken *Nirl Salal lee tum jeege se, 'tēdn ute naase.

† **13:12** Jeegeen Pōl raanjen se, ken naade 6aa 6aa tēdn tōōse naapge tu se, baam tōk naapa 60 aay ciil naapge.

Maktubm kɛn Pɔl raanɪn jee eglizge tun taa naan Galat ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm kɛn Pɔl raanɪn eglizn Galat ki

Maktubm kɛn Pɔl ɔl jeege tun Galat ki se, kɛse naan raanɪn jee al-Masige tun taa naan Galat ki ɔɔ taa naan Galat se naan maakɪ taa naan Turki kɛn bɔrse, ɔɔ naan se kaam kaam kooko. Maakɪ lee mɛrtɪn kɛn ɣɛn k-dige tu ɔɔ kɛn ɣɛn k-mɔtɔge tu se ɓo, Pɔl tɛdo naaba jaay tɔndo eglizgen mɛtinge se. Num ɣan ɣɔtn mɛtɪn ki se, jee kuuy ɓaado taadden taar kuuyu. Aan ɣoo dɛn eglizge se, eglizn ɣɛn taa naan Galat kic ɓo ɔk Yaudgen aalga kaal maakde do Isa ki ɔɔ ute jee uuno doobm raagen kuuy kici. ɔɔ Yaudge se naade ɪng do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. Kɛse ɓo kɛn lee gaasde ɣɛn kɔsn ute jee uun doobm raagen kuuyu ɔɔ ute jee kɛn tɔj te pɔnd ey se. Jee kɛn taarde ɓaa ute Pɔl ey se, saap ɔɔ jee al-Masige paac se, k'j'ɪng do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se ram jaay ɓo k'kaal maakde do Isa al-Masi ki. Num ɣan taar naade se tec ute ɣɛn Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi se eyo. Taa naan se ɓo Pɔl raan jee al-Masige tun Galat ki taa adɛn kɔnd doob ki.

*Pɔl raan ɔl tɔɔsɛ *eglizge tun taa naan Galat ki
(Rm 1.1-7)*

¹ Maktubm se maam Pɔl ɓo m'raanɣeni, maam kɛn *debm kaan naabm Isa al-Masi ey num nam ɓo bɛɛr ɔɔdum eyo ɔɔ debkilimi ɓo ɔlumo eyo; num Isa *al-Masi mala ute *Raa Bubu kɛn duriɲo daan yoge tu, naade se ɓo kɛn ɔlumo.

² Maam ute ɣɛnaagen ɣɔtn ara, k'tɛdsɛn tɔɔsɛ naase jee eglizge tun taa naan Galat ki.

³ ɔɲ Raa Bubjege te Mɛljege Isa al-Masi asɛn tɛdn bɛɛde ɔɔ asɛn kɛdn lapia.

⁴ Isa al-Masi se ɛd ron *sɛrkɛ taa *kusiɲjege taa ajeki kɔɔdn dojege maakɪ nakge tun jig eyo do *duni ki ara. Naan tɛdn se aan ɣoo Raa Bubjege maakiɲ jɛn ro ki.

⁵ Bin se Raa se daayum *k'nookiɲki. *Amin.

*Labar Jiga kalarɲ tak
(Gal 3.1-5, 4.9-20, 5.1-12)*

⁶ Kɛn maam booy labarse se taar se ɔkum taad eyo! Raa kɛn danɣseno ute bɛɛ *al-Masi kɛn tɛdsɛno ɔɔ ɣan yɔkɔd bin sum

60, naase 'rɛsɲki ute Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi se naatn ɔɔ 'tɛrlkiga naaga Raa ki ɔɔ uunkiga labar jigan kuuy,

7 m'aakiɲ se aan ɣɔɔ Labar Jigan kuuy utu. Num labar jigan kuuy se bɛɛɛ, ɣɔtɔ. Naɓo jee kuuy maakse ki se je an tujɲ ute Labar Jigan ɣɛn al-Masi se.

8 Num kɛn nam kuuy jaay ɓaado taadsen labar jigan kuuy kɛn tec ɣɔɔ kɛn maam taadsesiɲ ey se, kɛn tɛɖn naaje, ey lɛ *kɔɖn Raa ɓɔɔy raan kic ɓo, Raa aɲ naamiɲa!

9 Naaje k'taadsenoga, tɛr ɓɔrse m'asesiɲ taadn ɖɔɔl daala, nam kuuy jaay ɓaado taadsenga labar jigan kɛn tec aan ɣɔɔ kɛn naase 'booyiɲkiro ey se, nam bin se, ɔɲ Raa aɲ naamiɲa!

10 Anum ɓɔrse m'raansɛn bin se, m'je jikilimge ɓo am tɔɔm lɔɓu Raa lɛ? Maam m'je jikilimge ɓo am tɔɔm eyo. Kɛn m'je jikilimge ɓo am tɔɔm num, maam kɔɲ tɛɖn debm tɛɖn naabm al-Masi eyo.

Labar Jiga kɛn Pɔl lee taad jeege tu
(NJKN 22.3-16, 26.9-20, 9.1-20, 23, 30)

11 'Booyki ɣɛnaamge m'asen taada: Labar Jigan ɣɛn Isa *al-Masi maam taadseno se taar se iino ɣɔtn debkilim ki eyo.

12 Taa taar se, maam booyiɲo ɣɔtn debkilim ki eyo, ɔɔ nam ɓo dooyum eyo, num ɣaɲ Isa al-Masi mala ɓo teec naanum ki ɔɔ taadumo mɛtiɲa.

13 Naase mala 'jeelki kiɲgum do dɔkiɲ se paac, kɛn maam lee do ɖoobm Yaudge tu se. Kaad kɛn se, maam lee m'dabaro dɛna *eglizɲ ɣɛn Raa, ɔɔ m'je ɖoobm m'adeno kutu.

14 Maakɲ mɛtijilum ki, ute parumgen k'lee ɖoobm Yaudge tu se, maam ɓo debm kɛn m'ɔkiɲ ɔɲɲ dɛna m'cir jee mɛtiɲge. Taa do ɖoobm bubjege tu se maam ɓo debm m'ingɲ dɔɔk maakum ro ki.

15 Raa kɛn bɛɛɛ ɔɖdumo maakɲ koyum ki se, danjumo ute bɛɛɲa taa m'aɲ jeeliɲa, ɔɔ ɣaɲ kaadn Raa jen ro ki jaay aan se,

16 ɔɔ tɛr taadum m'jeelga Gooniɲa taa m'aɲ taadiɲ jeege tun Yaudge eyo. Naan kɛn se naar maam m'ɓaa m'tɔnd te mɛtn nam gam ey sum.

17 ɣaɲ kaad kɛn se maam m'ɓaa m'aano te Jeruzalɛm ki eyo ɣɛn kaakɲ *jee kaaɲ naabm Isa al-Masigen aalo maakɖege deet do maam ki se; num ɣaɲ maam ɣaɲ m'ɓaa taa naan Suge tu ɔɔ m'ɔk m'tɛrl ɓaado maakɲ ɣɛɣɛr kɛn Damas ki.

18 M'tɛɖ ɓaara mɔtɔ jaay ɓaa Jeruzalɛm ki, taa k'ɓaa jeel naapa ute Piɛr. ɣɔtn se maam m'ingɲo ɓii sik-kaar-mii ute naan tɛlɛ.

19 ɣɔtn se maam m'aako Jak kaliɲ ki ɣɛnaa Meljege Isa al-Masi, ey num m'ɓaa m'aak te *debm kaaɲ naabm Isa al-Masi gam kuuy ey sum.

20 Raa jeele taar maam m'raansesiɲ se, taar mɛt ki.

²¹ Ter maam m'iin m'6aa taa naan Siri te gen Silisi.

²² Na6o eglizgen taa naan Jude ki ken gen al-Masi se aakum te bii kalan eyo.

²³ Naade booy booy sum 6o ɔ debm lee dabarjekiro do dɔkin se, 6orse aalga maakin do Isa ki ɔ baagga taadn taar Isa al-Masi jiga se jeege tu; ey num taar se 6o ken do dɔkin naan je an tuj se.

²⁴ Ken naade jaay booyo taar maam se, naade tɔm Raa taa maama.

2

*Pɔl ute *jee kaan naabm Isa al-Masige kuuy
(NJKN 15.1-29)*

¹ Ter ken ted 6aara sik-kaar-ɔɔ jaay aas se, maam te Barnabas ɔ m'ɔk Tit kici k'terl k'6aa Jeruzalem ki telɛ.

² Ken ɔlum 6aa se, taa *Raa 6o teec naanum ki ɔ taadum ɔ m'6aaɔ. Ken j'aan se, maam te magalge se, j'iik k'tɔɔk cɛɛs ki gɔtn se, maam taadden Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken maam lee taad jeege tun Yaudge ey se, taa maam m'je naabum m'ted ted se 'kutn cɛr eyo.

³ Debum Tit se naan kɔd Grɛk*, gan te naan se kic 6o naade tedn te taa tɔɔg eyo taa *kɔjn pɔndɔ.

⁴ Jee gen ted rode aan gɔɔ naade 6o genaagen doobm al-Masi ki se 6o, 6aadoga maakjege tu. Naade deek ɔ beeki num j'an kɔjn pɔndɔ. Jee se goon endo maakjege tu se je kaakn ɔ di jaay naajege j'ɔnki dojege te Isa al-Masi. Taa naade je ajeki tedn bulu daala do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki.

⁵ Jee se naaje j'ɔnde te doob eyo ɔ taarde le k'took te eyo. Taa naaje k'je Labar Jigan gen Isa al-Masi ken met ki se, naade an kɔn tuj eyo, num ɔniŋki 'kinj maakse ki gɔtin ki.

⁶ Jee ken j'aakde j'ɔ jee magal se, magal naade se maam m'an dim eyo: taa naan Raa ki se jeege paac aas kaasa. Jee se maam taadden Labar Jigan gen Isa al-Masi ken maam lee taad jeege tu se. Num naade se ɔn taadum te taar dim kuuy ey sum.

⁷ Gan naade jeelga Raa se edumga taarin aan gɔɔ ken edo Pier ki se kici. Maam ki naan taadum ɔ m'6aa taadn Labar Jiga jeege tun Yaudge eyo, aan gɔɔ Pier 6aa taad Labar Jiga, Yaudge tu se.

⁸ Taa Raa ken ɔ Pier ted *debm kaan naabm Isa al-Masi, gen 6aa taad Taarin Jiga Yaudge tu se, naan 6o debm ɔlum maam kici, m'tedga debm kaan naabm Isa al-Masi, gen 6aa taadn Taarin Jiga se jeege tun Yaudge eyo.

⁹ Gɔtn se Jak, Pier, Jan, ken jee Raage jeelde aan gɔɔ jee magaldege se, naade se kic 6o jeele Raa se edumga naabin jim

* 2:3 Grɛkge se naade tɔj pɔnd eyo.

ki. Taa naan se 60 naade ol jide tok jije maam te Barnabas. Kese je deekn oo taarje tum tedga kalan. G0tn se naaje j'iin k'6aa taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo oo naade e, 6aa taad Yaudge tu.

¹⁰ Naade taadjen naka kalan sum 60 gen t6da. Naade deekjen oo k'saapm do jee daayge tun Jeruzalem ki. Kese 60 nakn ken maam m'onj dirigin te eyo.

P0l mooy Pier

¹¹ Bii kalan se, Pier 6aado kaakn jee Antios ki; 6ii se maam taadinsin tal naan jeege tu, taa nakn naan ted se jig eyo.

¹² Ey num Pier se lee tos tos te genaagen doobm *al-Masi ken Yaudge eyo. Num gan Yaudgen iino g0tn Jak ki jaay aan se, Pier aakde se iik tok ces ki, baate kosn te naade taa naan beer beer jeege tun se.

¹³ Yaudgen metinge ken doobm al-Masi ki se kic 60 ted maakdege di di aan g00 Pier se, oo ol Barnabas kic 60 ted aan g00 naade.

¹⁴ Ken maam m'aakde jaay naade lee ute ken met ki eyo do Labar ken Jiga se, maam taad Pier ki naan jeege tu paac m'oo: naai ken kod Yaud jaay ing aan g00 jee Yaudge ey se. Gen di jaay naai 'taad jeege tun Yaudge eyo oo tedn aan g00 Yaudge se?

*Jeege se aalga maakde do *al-Masi ki jaay 60 k0n kaaja*

¹⁵ Naaje se k'metjil Yaudge, anum naaje se k'tec aan g00 metjil jeegen Yaudge eyo ken jee *kusinge se.

¹⁶ Ken bin num naaje k'jeelki, debm ken Raa aakin bee naanin ki se debm ken aal maakin do nakge tun Isa al-Masi tedo se, ey num debm ken ing do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Taa naan se 60 naaje k'j'aalki maakjege do nakge tun al-Masi tedo se kici, taa Raa ajeki kaakn kaamin ki se aan g00 jee aak bee. Num ken ajeki tedn j'aki kaakn bee naan Raa ki se Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo, ey num te Ko Taar ken Raa edo Musa ki se nam jaay 'tedn aak bee naan Raa ki se g00.

¹⁷ Ken naaje Yaudge kic 60 ken k'je j'aki ted jee aak bee naan Raa ki se, j'aki kaal maakje do al-Masi ki jaayo. Ken k'tedki bin se naaje k'teckiga aan g00 jee kusingen ing 6aa se paac se. Ken bin num al-Masi se oljekiga maakn kusin ki la? Anum g00.

¹⁸ Bin eyo ken maam jaay m'ok terl gen king do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ken maam resinoga res se num, kese maam mala 60 m'onj b000 ooc dom ki.

¹⁹ Gen king do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, maam se aan g00 debm ooyga kooyo. Nakgen se jaay paac aan se taa maam m'king gen Raa. Taa do dakin k'tool Isa al-Masi ro kaag ki se, maam se aan g00 m'ooyga kooy† ute naan.

† 2:19 Kooy ese se kooy deer eyo num je deekn oo debm gaannga gen tedn Ko Taar Raa Yaudge se.

²⁰ Taa naan se ken maam m'ing se, Isa al-Masi bo ing maakum ki. Ken borse kingum do naan ki se, maam m'aal maakum do Goon Raa ken jema, do on ron ooy taa maama.

²¹ BEE Raa se maam m'an kon tedn nakn cer eyo; taa maam se m'kon terl gen king do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ey sum. Ken debm jaay je tedn aak bee naan Raa ki te Ko Taar ken Raa edo Musa ki se num, kese je deekn do kooy al-Masi se, nakn cerE.

3

Jeegen uun *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute jeegen aal maakde do Isa *al-Masi ki
(Rm 4, 8.14-17)

¹ Naase jee taa naan Galat ki, naase se jee derlge, nanja jaay bisen dose se? Ey num taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se k'taad k'toaksenga metin pak pak.

² Naka kalan tak sum bo maam m'je tond metse: 'taadumki tu metina *Nirl Raa ken *Raa edsen se, taa naase ingki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki bo onjinki lobo Raa edsesein se taa naase 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi se do aalkiga maakse do ki se le?

³ Ken olse 'derlki bin se tap bo ne di? Naase uunkiro metin te toog gen Nirl Raa, num gen di jaay borse je anki nan te toogse mala se?

⁴ 'Jeelki nakn aan dose ki paac se, naase 'saapinki num do ki nakn Raa tedsen se cerE ne? Goto, maam jeele nakn Raa tedsen se cer eyo!

⁵ Raa bo edsen Nirliina do ted nakn-koooge dena daanse ki! Naan tedin se taa naase ingki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki lobo taa 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi do aalkiga maakse don ki le?

Jee took aal maakde do Isa ki se bo tedga gaan *Abraamge

⁶ 'Booyki! Kese bo taar ken Kitap taado ro Abraam ki do: *Abraam se, aal maakin do Raa ki do Raa se aakin debm daan ki.**

⁷ Bin se m'je aki jeele jeegen paac jaay aal maakde do Raa ki se, naade se bo tedga metjil gen Abraam.

⁸ Kitap taad do: *gii kalan jeegen Yaudge ey se utu kaal maakde do Raa ki, taa Raa utu tooko aden tedn jee aak bee naanin ki. Taa naan se bo Abraam booyo do do kiina Labar Jiga ken Raa taadino do: Ute metjil naai se, maam m'tedn bee jil jeege tun do naan ki paac.†*

⁹ Abraam aal maakin do Raa ki do Raa tedin beenna. Bin se jee aalga maakde do Raa ki ute Abraam se, Raa aden tedn beenn kici.

* 3:6 Aak Jen 15.6. † 3:8 Aak Jen 12.3.

¹⁰ Num jee saap ɔɔ naade inj do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki kalin ki sum ɔɔ aasga se, naade se Raa utu aden kɔjn bɔɔɔ dode ki, taa Kitap taad ɔɔ: *Debm ken jaay ɔj tɛd te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki aasin te kart doobin ki ey se, Raa an kɔjn bɔɔɔ don ki.*‡

¹¹ K'jeelki, debm jaay inj do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki sum ɔɔ tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se, ɔɔtɔ, taa *Debm daan ki se debm aal maakin don ki; naan se ɔɔ debm 'kɔj *kaajn gen daayum*§.

¹² Ganj debm inj do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute debm aal maakin do Raa ki se, dim ade tum se ɔɔtɔ, taa Kitap deek ɔɔ: *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, debm ken tɛdinga te doobin aas kart jaay ɔɔ kɔj kaaja.**

¹³ Bɔɔɔse, naaje j'ɔj j'ingki te do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki te doobin eyo, jaay *al-Masi ɔaado ooy taa naajege se. Ken naan ɔn ron k'tɔɔlin se taa ajeki dugj dojege, gen ken Raa naamjekiro. Taa naan se ɔɔ Kitap taad ɔɔ: *Debm ken k'tɔɔl k'daarin ro kaag ki se, kɛse debm ken Raa naaminga naama.*†

¹⁴ Isa al-Masi tɛd bin se, taa bɛɛ ken Raa taad ɔɔ tɛdn Abraam ki se taa jeegen Yaudge eyo kic ɔɔ 'kɔj kici. Taa naan se ɔɔ naaje j'aki 'kɔj *Nirl Salal ken Raa taad ɔɔ ajeki kɛda, taa naaje k'jaalkiga maakjege do naan ki.

*Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se 'kɔj tujn bɛɛ ken Raa ɔɔ tɛd se eyo

¹⁵ Genaamge, 'booyki m'asen taadn nakj ken jeege jeelin jeel paac. Ken jeege jaay ɔkga taasa ɔɔ dɔɔkga taarde kalan se, nam kuuy kɔj kɔl taarin maak ki eyo.

¹⁶ Te Raa kic ɔɔ bini. Do dakin Raa taadga taad ɔɔ tɛdn bɛɛ *Abraam ki te metjilina num deek te ɔɔ metjilinge tu eyo. Num ganj metjilin ken naan taadn se taad ute deb kalan sum ɔɔ naan ɔɔ *al-Masi se.

¹⁷ Kɛse ɔɔ nakj maam saapin m'je m'asen taada: Raa naan *dɔɔk te Abraam se, tɛd ɔaara kaar-ɔɔ-te-sik-mɔtɔ jaay Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se aana. Bin num Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se kɔj tujn dɔɔkjen ken Raa dɔɔko ute Abraam jaay taadin ɔɔ an tɛdn bɛɛ se eyo.

¹⁸ Ken Raa jaay je tɛdn bɛɛn jeege tun inj do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki sum num, kɛse je deekj ɔɔ bin se bɛɛ ken naan taado ɔɔ tɛdn jeege tun se tɛd ey sum. Anum Raa se taado maak-jen Abraam ki taa naan taadga taada ɔɔ utu an tɛdn bɛɛna.

Taa di Raa ɛdo *Ko Taara Yaudge tu

‡ 3:10 Aak Dt 27.26. § 3:11 Aak Aab 2.4. * 3:12 Aak Lb 18.5. † 3:13 Aak Dt 21.23.

19 Kɛn bin num Raa taado Ko Taara Yaudge tu se gɛn di? Raa taaddeno se taa j'aki jeel nakɲ *kusiŋa bini mɛtjil *Abraam kɛn Raa taadno se kaana. Naan se bo debm kɛn Raa taad do an tɛdn bɛɛn se. Kɛn Raa taado Ko Taara Yaudge tu se, naan ɛdiŋo ji kɔdn Raage tu do naan do nam bo tɛdiŋ debm doobina.

20 Anum kɛn Raa taad do tɛdn bɛɛn Abraam ki se, naan mala bo taadiŋ te taariŋa, do te debm doobm gam eyo; do Raa se kalan lak.

21 Bin se je deekɲ do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ute bɛɛ kɛn Raa do tɛd se tum ey la? Anum gɔto, bin eyo. Kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay ɛd kaaja jeege tu num, jee uun doobm se kaadn naane tɛdga jee aak bɛɛ naan Raa ki.

22 Num gan Kitap taad do jee do naan ki paac se iŋg maakɲ kusin ki. Taa naan se bo Raa tɛd bɛɛna ute nakɲ kɛn Isa *al-Masi tɛdo se, do jeege tun aal maakde don ki.

23 Kaad kɛn jeege do te doobm kaal maakde do Isa al-Masi ki ey se, Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se boobjeki aan goo jee dangayge. Naaje k'j'ingkiro do Ko Taar Raa kɛn ese bini Raa baado taadjeki doobm gɛn kaal maakjege do nakɲ kɛn Isa al-Masi tɛdo se.

24 Anum Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se boobjekiro bini Isa al-Masi aan ro ki. Taa naan se bo, Isa baado se taa j'aki tɛdn jee aak bɛɛ naan Raa ki, taa naajege j'aalkiga maakjege do nakge tun naan tɛdo se.

25 Borse, kaadn j'anki kaal maakjege do nakge tun al-Masi tɛdo se, aanga. Bin se Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se ak togo dojege tu ey sum.

26 Taa naasen paacɲ aalkiga maakse do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se, tɛdkiga gaan Raage. Taa naan se, naase tɛdkiga kalan ute Isa al-Masi.

27 Deere, naasen paacɲ jee *k'batizsega te ro al-Masi se, tɛdkiga aan goo naana.

28 Borse nam te mɛtiŋ gɔto, kɛn naai bo kɔd Yaud, kɛn kɔd Yaud eyo, tɛd dim eyo; kɛn naai bulu, kɛn bul eyo kic bo tɛd dim eyo. Kɛn naai menda, kɛn gaaba tɛd dim eyo paac. Taa te Isa al-Masi se naase paac tɛdkiga kalan.

29 Kɛn naase jaay tɛdkiga jee al-Masige num, kɛse naase tɛdkiga mɛtjil Abraamge. Taa naan se, naase utu aki koŋ bɛɛ Raa, kɛn Raa taad do tɛdn Abraam ki te mɛtjiliŋ ki se.

4

Naaje k'bulge ey sum

1 Kɛse bo nakɲ maam saapiŋ m'je m'asen taada: goono jaay utu baat num, booy taar jeege aan goo bul booy taar melina. Ey num nakge paac kaam jina.

² Num gan ken naan utu goon cak se, jeege bo aakin don ki do dejiṅa; naan aden booy kuun taarde bini 'kaan kaad ken bubiṅ mala jen ro ki.

³ Naajege kic bo j'ingkiro aan goo gaangen seem se, nakgen ak tooḡo do *duni ki se tedjekiro bulge.

⁴ Gan kaadn *Raa taadn jaay aan se, Raa do Gooniṅ do naan ki. Do naan se menda bo oojiṅa do inḡo do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki,

⁵ taa dugṅ do jeegen inḡ maakṅ bul ki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se. Ute naan se bo j'aki tedn gaan Raage.

⁶ Nakṅ ken taad do naase 'tedkiga gaan Raage se, taa Raa do loga Nirl gen Gooniṅa maakse ki ken dan do *Abba*. Abba se je deekṅ do: *Bua*.

⁷ Bin se boṛse naai bul ey sum, num 'tedga goon Raa. Aan goo naai 'tedga gooniṅ se, Raa ute been se utu ai kedn nakṅ naan do geniṅge tu se kici.

Pal uun nirlin do jee Raage tun Galat ki

⁸ Do dokin ken naase 'jeelki Raa ey boṛt se, naase ingkiro bul marage, num gan marage se raagen deer eyo.

⁹ Num boṛse naase 'jeelkiga Raa, ey le m'deekṅ m'oo Raa jeelsega naase, num taa di jaay naase 'terlki daala do nakge tun ak tooḡo do naan ki ara do ken tooḡ ser ey se. Naase 'je aki terl king bulu do nakge tun se daal la?

¹⁰ Taa naase 'taadki doki biigen metiṅge bii *serke, laapgen metiṅge doki gen serke, kaadgen metiṅge doki gen serke, do baargen metiṅge kic bo doki gen serke.

¹¹ Nakṅ naase 'tedki se olum beere maakum ki, taa maam m'je naabm maam m'tedin daanse ki se kutn cer eyo.

¹² Genaaṅge m'eemsen noo: boṛse maam tedga aan goo naase se, naase kic bo 'tedki aan goo maama. Ey num naase le 'tujumki te dim eyo.

¹³ Naase 'jeelki, ken maam m'inḡo daanse ki se, kaad ken se maam m'kooṅo. Naan ken se bo, maam m'taadseno Labar Jigan gen Isa *al-Masi se deet deet.

¹⁴ Naase 'dabarkiga taa maama ken maam kooṅo se. Num gan te naan se kic bo, naase 'baatumki te eyo do 'resumki te eyo. Anum naase akumkiro aan goo *kodn Raa, do aan goo Isa al-Masi mala.

¹⁵ Kaad ken naane se naase maakse 'raapo; num taa di boṛse naase maakse 'raap ey se! Ey num m'jeele ken m'inḡo maakse ki se, ken akka doobm ken jaay aki toodn kaamsege amdekiro ked kic num, kaadn naane edumdekiroga.

¹⁶ Num boṛse ken m'taadsen taar met ki se bo, m'delga debm taamooyse la?

17 Jee ken taadsen taar met ki ey se, je aki baa te naade. Num maak-saapm naade se, maak-saapm jig eyo. Gan ken naade ted bin se je ajeki gaan te naapa, taa naase aki baa te naade.

18 BEEKI se, ɔŋki jeege jaay taarden naade taad se met ki num, dɔɔkki taarse daayum ute naade. Ken maam gɔɔ kic num, bEEKI se, taar se ɔ naase anki kɔkɔj maakse ki daayum.

19 Gaan maak-jemge, 'booyki m'asen deeke: maam se ter dabar dabar daala aan gɔɔ mɛnd baa koojo. Dubar ken maam dabar taa naase se, maam m'je bini naase aki tedn aan gɔɔ al-Masi.

20 Maakum ki se m'je m'tɛdn te naase jaay, m'jeel doobm taadiŋa, ey num ɔorse se taar se ɔkum taad eyo.

*Dɔɔkɔj kaam dio ken Raa dɔɔk te jeege

21 'Deekumki tu, naase jeegen 'jeki ɔɔki aki king do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se: Ko Taar se naase 'jeel ɔkki metiŋ dey?

22 Kitap deek ɔɔ *Abraam se ɔk gaangen gaabge dio: ken kalan buliŋ ɔo oojiŋ ɔɔ ken kalan goon mɛnd gendiŋa.

23 Goon ken buliŋ ɔo oojiŋ se, j'oojiŋ aan gɔɔ gaangen baa se paac. Gan goon gen mɛnd gendiŋ se koojiŋ tec te bin eyo. Anum goon se, Raa mala ɔo taadga taad Abraam ki ɔɔ utu ansiŋ kedɔ.

24 Raa je ajeki taadn te doobm nakgen deel se, naan je deekɔj ɔɔ, mɛndgen dio se tec aan gɔɔ dɔɔkɔj kaam dio, ken Raa dɔɔk te jeege. Agar, mɛndiŋ ken bulu se, tec aan gɔɔ dɔɔkɔj Raa dɔɔko te *Musa do ko ken Sinai. Num gaan Agarge se j'oojden ɔo bulge.

25 Agar, se naan aan gɔɔ ko Sinai ken ute taa naan Suge tu se. ɔo ter naan aan gɔɔ Jeruzalem ken utu ing ɔorse se, taa jeegen ing maak ki se naade bulge do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se.

26 Num gan Jeruzalem maakɔj raa ki se, jeegen ing maak ki se, naade se bulge eyo. Kese ɔo naan naajege ɔɔ naan se ɔo aan gɔɔ konjege.

27 Taa Kitap taad ɔɔ:

*Naai mɛnd, mɛndkarta raap maaki, naai ken bii kalan naam te dubar kooj ey se tɔɔl nirli,
taa mɛnd ken gaabiŋ rɛsiŋga rɛs se utu 'kɔj gaange den cir mɛnd
ute gaabiŋa*.*

28 GENaamge, ɔorse se naase 'tedkiga gaan Raage mala, aan gɔɔ Isakɔj ken Raa taado do dɔkiŋ Abraam ki, ɔɔ te ansiŋ ked se.

29 Num gan goon k'j'oojiŋ aan gɔɔ gaangen baa se paac se, lee dabaro goon ken j'oojiŋ te tɔɔgɔj *Nirl Raa se. ɔorse kic ɔo utu bin kici.

30 Num 'saapki tu Raa tap ɔo taad ɔɔ di maakɔj Kitap ki: *'Tuur mɛnd bulu se ute gooniŋ naata. Taa goon mɛnd bulu se kɔj kɔsn kaagɔj bee tɛtɛ ute goon mɛnd gendi se eyo.†*

* 4:27 Aak Eza 54.1. † 4:30 Aak Jen 21.10.

³¹ Borse genaamge, naajege se k'gaan mēnd kēn bulu se eyo. Num gan k'tēdkiga aan gō gaangen gen mēnd gēndin se.

5

Ŋnte 'kōŋki rose j'asen tēdn bulge do *Ko Taar kēn Raa εdo Musa ki

¹ *Al-Masi se ɔɔɔjekiga dojege deer deer. Bin num, daarki tōgɔ ɔ ɔnte 'kōŋki nam asen 'tēdn bulu daala.

² 'Booyki! Kese maam Pɔl ɔ m'deekseni: kēn naase jaay je aki tɔjn pōndɔ num, nakŋ al-Masi tēdsen se 'tēdga nakŋ cεε.

³ 'Booyki m'asen taadn daala: debm jaay je *kōjn pōndɔ se, bεeki num, Ko Taar kēn Raa εdo Musa ki se naan an tēdin aas kart.

⁴ Bin se naase jeegen 'saapki ɔki inŋkiga do Ko Taar kēn Raa εdo Musa ki sum ɔ, aki tēdn jee aak bεε naan *Raa ki se; kēn bin num naase se 'gaanŋkiga te al-Masi ɔ naase se aki kōŋ bεε Raa ey sum.

⁵ Kēn gen naaje ki num, naaje se j'ɔnd doje do bεε Raa kēn tēda. Naan ɔ debm utu ajenki tēdn j'aki kaakŋ bεε naanin ki, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do nakge tun Isa al-Masi tēdo se. Taa naan se ɔ j'utu j'aak kaamin te tōgŋ *Nirl Salal.

⁶ Kēn debm jaay tēdga gen Isa al-Masi se, kēn ɔj pōndɔ, ɔj eyo tēd dīm eyo. Kēn ɔŋ cir paac se, naaje j'aki kaal maakjege do naan ki, ɔ naan se ɔ ajeki tēdn j'aki je naapa.

⁷ Do dōkiŋ se naase 'leekiro jiga jiga; num borse se nanja jaay gaassen gen kuun taar mēt ki se?

⁸ Raa kēn danŋseno ɔ aki tēdn jeenŋe se, nakŋ borse naase 'lee 'tēdki se naan ɔ ɔsen eyo.

⁹ 'Booyki taar jeege lee taad ɔ: ɔrɔmɔ cɔkɔ jaay j'ɔmbinga do rujŋ gem kēn j'εcinga kεc se, iinŋ paac*.

¹⁰ Borse se naajege paac k'tēdkiga te Mεljege kalan ɔ maam m'jeele maak-saapm naase kic ɔ tec aan gōɔ gen maama. Gan debm jaay ɔaadɔ εcse se kēn 'tēdn nanja nanja kic ɔ, Raa utu an dabara.

¹¹ Genaamge, kēn borse jaay maam m'utu m'taad taad mētn taar kōjn pōndɔ num, gen dī jaay jeege utu dabarum dabar rɔk se? Kēn bin num gen dī jaay k'lee k'taad mētn taar kooy Isa al-Masi ro kaag ki kēn lee tuj maakŋ jeege se.

¹² Jeege εcse do Ko Taar kēn Raa εdo Musa ki jaay ɔ aki kōjn pōndɔ se, bεeki num, m'je naade se tɔjn pōnddege sum eyo, num k'j'ɔjin te gōrumdege paac.

(Rm 8.1-14, 13.12-14)

* 5:9 Kese je deekŋ ɔ: kusin cɔkɔ bin sum ɔ, tujŋ jeege paac Ko Taar kēn Raa εdo Musa ki.

13 Anum naase gēnaage, naase se Raa 60 dan̄seno taa aki kəŋ dose. Num əŋkiga dose se əŋte 'tɛdki nakŋ maakse 60 jea. Num 'jeki naapa ə ɔ 'noogki naapa.

14 Taa Ko Taar kən Raa ɛdɔ Musa ki paac se, tum do taar kən kalan̄ ese sum. Taar se ə: *'Je naapi aan gəə roi mala.*†

15 Num kən naase jaay 'baagkiga tɛdn̄ aan gəə daagen maakŋ kaag kən don̄ tɔɔ əs naapa se, əndki kəndə, ey num naase aki kutn̄ naapa.

Əŋki rose *Nirl Salal 60 asen tɔɔdɔ

16 'Booyki m'asen taada: əŋki rose Nirl Salal 60 asen tɔɔdɔ, bin se naase aki kəŋ tɛdn̄ nakŋ daa rose 60 je eyo.

17 Nakŋ kən daa ro debkilimi je se Nirl Salal je eyo, ə nakŋ Nirl Salal je se ɛ, daa ro debkilimi je eyo. Naaden di se əŋ tum kalan̄ eyo. Taa naan̄ se 60 naase əŋ 'tɛdki nakŋ kən naase 'jeki ro ki ey se.

18 Kən Nirl Salal 60 tɔɔdse num, naase aki kəŋ tɛdn̄ ɓulu do *Ko Taar kən Raa ɛdɔ Musa ki ey sum.

19 Nakŋ kən daa ro debkilimi je se, naan̄ toof tal. Nakgen naan̄ je se: kɛɛsn̄ naapm̄ rɛŋ rɛŋ, nakŋ tuj debkilimi naan̄ Raa ki, tɛdn̄ nakŋ maakin̄ jea,

20 daan maragge, oojŋ ron̄a, tɛd dɛkin̄ te naapa, mooy te naapa, tɛd maak-kilimi, je taamooyo, saap do ron̄ ki sum, gaan̄ te naapa, taarin̄ ək mɛtn̄ naapa ute jeege eyo,

21 dəŋ nakŋ jeege, je kaay koono, kaam kəsə ə tɛd nakgen kuuy kic 60 tec aan gəə naadegen se. 'Booyki m'əəj se, ey num taar se m'taadseŋga taad tap m'əə: jeegegen tɛd nakgen bin se kəŋ kənd *maakŋ Gaar Raa ki eyo.

22 Num gan̄ 'booyki, nakŋ kən Nirl Salal tɛd se: tɛd jeege je naapa, in̄g te maak-raapo, in̄g te lapia, tɛdɛ jee maakɛ deere, tɛdɛ jee bɛɛ, jeel tɛdn̄ bɛɛ jeege tu, tɛdden naade tuj ərmɛ eyo,

23 tɛdɛ jee dalul ə bəəb ək rode; num Ko Taar kən Raa ɛdɔ Musa ki jaay ə əŋte tɛdn̄ nakgen se num, gətə.

24 Jee tɛdga gən̄ Isa *al-Masi se, nakgen kən daa rode je paac se, naade rɛŋga. Gən̄ naade ki num nakgen se paac ooyga te Isa al-Masi ro kaag ki.

25 Kən naajege jaay j'in̄gki ute Nirl Salal num, j'əŋin̄ki naan̄ 60 ajeki tɔɔdɔ.

26 J'əŋte magalki rojege ə j'ookki do naapge tu eyo ə j'əŋte tɛdki maak-kilimi do jeege tu.

6

K'noogki naapa
(Rm 2.3-11; Eb 6.10-12)

† 5:14 Aak Lb 19.18.

¹ Genaaṃge, kɛn ɔŋkiga nam jaay tɛd tɛd *kusiŋ num, naasen kɛn ɔkki *Nirl Raa se 'noogin̄ki, taa naan̄ ade tɛrl̄ doob kɛn jiga. Num 'tɛd̄in̄ki te taar urlu. Naai debm an̄ noog se ɔnd kɔndɔ ey num sɔm naai kic 'kooon̄ maakj kusiŋ ki.

² Kɛn jee mɛtinge maakse ki jaay in̄g maakj dubar ki num, 'noogki naapa. Kɛn 'tɛd̄in̄kiga naan̄ se num, naase 'tɛd̄ aaskiga taar *al-Masi.

³ Kɛn debm jaay aak ron̄, ɔɔ naan̄ sum ɓo cir jeege paac se, naan̄ se debm cɛrɛ, ɔɔ dɛrl̄ dɛrl̄ ɓo ron̄a.

⁴ Nan̄a kic ɓo aak kingin̄a, kɛn aakin̄ jiga lɛ, bɛɛŋ naan̄ ki. Ey num kɔŋ tɔɔm ron̄ te nam kuuy eyo.

⁵ Nan̄a nan̄a kic ɓo kɔŋ kaakj naabin̄ kɛn *Raa ɛd̄in̄ jin̄ ki.

⁶ Debm kɛn lee dooy jeege te taar Raa se, jeege naan̄ lee dooyde se, bɛɛki num, an̄ kɛdn̄ nakj jiga jigan naade ɔk se.

⁷ Ɔnte 'dɛrl̄ki rose, Raa se gɛn cɛɛp eyo; k'jeelin̄ki kupm jaay deba ɔɔc se, aanga kaadn̄ kɔj ki kic ɓo naan̄ kɔjn̄ naan̄ se sum.

⁸ Kɛn bin num debm kɛn jaay tɛd̄ nakj daa ron̄ ɓo je sum se, naan̄ se tec aan̄ gɔɔ debm ɔɔc kɔɔcɔ kɛn tɛd̄ga num utu kɔjn̄ nakin̄ se, gan̄ naan̄ se utu kutn̄ ron̄a. Num debm kɛn tɛd̄ nakj Nirl Raa je se, naan̄ se tec aan̄ gɔɔ debm ɔɔc kɔɔcɔ kɛn tɛd̄ga num utu kɔjn̄ nakin̄ se kici, naɓo gɛn naan̄ se, kɔŋ *kaajn̄ gɛn daayum.

⁹ Taa naan̄ se ɓo j'ɔnte 'kɔɔrki gɛn tɛdn̄ bɛɛ jeege tu ɔɔ j'ɔnte kɔnin̄ki doob ki ɔɔ kɛn kaad̄in̄ jaay utu kaan se, nakj naaje j'ɔɔckiga kɔɔc se j'utu j'an̄ki kɔŋin̄a.

¹⁰ Bin num kɛn ɓorse kaad̄in̄ utu se, k'tɛd̄ki bɛɛ jeege tu paac ɔɔ kɛn tap tap se, j'ɔnte dirigki gɛnaagen doobm al-Masi ki.

Pɔl taad̄nan̄ taarin̄a
(Plp 3.2-11)

¹¹ Aakki maktubm kɛn raan̄in̄ magal magal se, kɛse maam mala ɓo m'raan̄in̄ te jima.

¹² Jeege je ɔɔ aki *kɔjn̄ pɔndɔ taa tɔɔg se, jee se je taa jeege aden tɔɔmɔ. Gan̄ kɛn naade jaay tɛd̄ naan̄ se, naade je j'aden dabar eyo taa kooy gɛn *al-Masi ro kaag ki se.

¹³ Ey num jeege tɔjga tɔj pɔndɔ kic ɓo, ɔŋ took in̄g te do *Ko Taar kɛn Raa ɛd̄o Musa ki se ute doobin̄ eyo. Naade je j'asen tɔjn̄ pɔndɔ se, taa naade an̄ tɔɔm rodege*.

¹⁴ Kɛn gɛn maam ki se maam tɔɔm rom se taa kooy Mɛljege Isa al-Masi ro kaag ki kalin̄ ki sum. Taa naan̄ se ɓo, nakj *dunia se ɔlum ey sum. Maam se m'aakin̄ aan̄ gɔɔ nakj cɛrɛ taa maam se m'ooyga ute Isa al-Masi.

¹⁵ Kɛn debm ɔjga pɔndɔ, lɔ ɔj te eyo, tɛd̄ dim eyo. Nakj kɛn bɛɛ cir paac se, Raa tɛd̄jekiga k'tɛd̄kiga aan̄ gɔɔ jee kiji.

* **6:13** Kɔjn̄ pɔndɔ gɔtn̄ Yaudge tu se, kɛse doobm kɛn naade ɔl jeege uun Ko Taar Raade. Taa naan̄ se ɓo naade tɔɔm rode.

16 Jeegen ken uun doobm taar ken maam m'dooydeno ese se, ɔ̃ Raa aden kedn lapia ɔ̃ aden keej̃n dode ki ɔ̃ do gaan *Israelge tun jee Raage se kici.

17 Naan ki se nam ɔ̃nte kecum sum, taa dɔlgen rom ki se taad ɔ̃ maam se m'tedga gen Isa.

18 Genaaenge, ɔ̃n bee gen Meljege Isa al-Masi se king ute naase paac. *Amin.

Maktubm kɛn Pɔl raanɪn eglizn Epez ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm kɛn Pɔl raanɪn eglizn Epez ki

Maktubm ara se Pɔl raan eglizn Epez ki ute eglizge tun kuuy kɛn taa naan Turki kɛn bɔrse. Kaad kɛn se naan dangay ki (kon 3.1; kon 4.1). Maakɪ maktubɪn ki se, taargen kɛn naan lee dooyɔno kaam mɔɔtn maakɪ eglizge tun taa naan gɔtn ara se, taargen maakɪ maktub kɛn ara se tumɔn paac. Naan raan maktubm se jeege tun kɛn Yaudge eyo. Ko taariɪ tap tapm naan je taada se ɔɔ: Raa utu 'tusn nakgen maakɪ raa ki ute kɛngen do naan ki paac kaam ji Isa al-Masi ɔɔ naan ɔo 'tɛɔn gaarde (1.10). Ko taariɪ kuuy kɛn Pɔl taad maakɪ maktubɪn ki ara se taad mɛt taar kɛn Yaudge ute Yaudge eyo dɔɔk tum tɛdga jee Raage se. Taa naade 'booy kɔkɪ naan se, naan taadɔn ute nakge kaam mɔɔ: deet deet se egliz tec aan gɔɔ ro debkilimi ɔɔ do se naan al-Masi; gɛn k-dige se egliz tec aan gɔɔ bea ɔɔ al-Masi se naan ɔo ko kɛn gak bee se; gɛn k-mɔɔge se aan gɔɔ mɛnda ute gaabiɪna ɔɔ egliz se aan gɔɔ mɛnd al-Masi. Jee al-Masige jaay 'dɔɔkɪ ute naapa se kɛn naade dɔɔkga ute al-Masi jaayo.

Pɔl tɛd tɔɔse jeege tun Epez ki

¹ Maktubm se maam Pɔl ɔo m'raanɪseni, maam se *Raa ɔo je m'tɛɔn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Maktubm se maam m'ɔlsesiɪ naase jee Raage tun Epez ki kɛn tujki te ɔrmse eyo ɔɔ iɪg dɔɔkki kalaɪ ute Isa al-Masi se.

² Ɔɪ Bubjege Raa ɔɔ Meljege Isa al-Masi asen tɛɔn beede ɔɔ asen keɔn lapia.

*Bee kɛn Raa tɛɔjekɪ ute doobm Isa *al-Masi (Rm 8.15-17,28-30)*

³ K'tɔɔmki Raa, naan ɔo Bubm Meljege Isa al-Masi! Naan tɛɔjekɪga bee ɔɔ ɛɔjekɪga nakgen jiga aak eyo paacɪ kɛn iɪno maakɪ raa ki ɔɔ tɛɔjekɪga k'dɔɔkkɪga kalaɪ ute al-Masi.

⁴ Kɛn do dɔkiɪ Raa aalo te duni ey ɔɔrt se, Raa beer tɔɔjekiroga tɔɔɔo taa j'aki dɔɔkɪ kalaɪ ute Isa al-Masi taa j'aki tɛɔn jee *salal ɔɔ jee ɔk dɪm aak kus rode ki eyo naaniɪ ki.

⁵ Aan gɔɔ naan jejekɪ se, naan uunga kuun doa do dɔkiɪ tap ɔo, taa ajekɪ tɛɔn j'aki tɛɔn aan gɔɔ gɛniɪge mala te doobm Isa al-Masi. Kɛse ɔo nakɪ kɛn naan maakiɪ jen ro ki.

⁶ Taa naan se bo j'an̄ki tɔɔmɔ gen bεεn̄ ken jiga aak ey se. Bεε se naan̄ tɛd̄jesin̄ki ute maraadin̄a taa k'tɛdkiga kalan̄ te Goon̄ maak-jena.

⁷ Raa dugjekiga dojege ute moosn̄ Goon̄ina, taa te Goon̄in̄ se naajege k'tɛdkiga kalan̄. Naan̄ tɔɔljekiga *kusin̄jege ɔɔ naan̄ tɛd̄ bin se je ajeki taadn̄ bεε naan̄ ken den se.

⁸ Bεε ken naan̄ tɛdjeki den se, tɛdjekiga naajege k'tɛdkiga jee jeel-taarge ute jee jeel nakge.

⁹ Nak̄ ken maakin̄ jen ro ki se naan̄ *taadjekiga met̄ina. Kεse bo nak̄ ken naan̄ uuno doa je an̄ tɛdin̄ ute doobm̄ Isa al-Masi,

¹⁰ nak̄ ken naan̄ je tɛda se jaay kaadin̄ aasga num, Raa utu 'tusn̄ nakgen maak̄n̄ raa ki ɔɔ ute kengen do naan̄ ki paac kaam̄ ji Isa al-Masi ɔɔ naan̄ bo tɛdn̄ dode.

¹¹ Raa tɛd̄ nakge paac aan̄ gɔɔ ken maakin̄ jen ro ki. Taa do dɔkin̄ tap bo naan̄ uunga kuun̄ doa taa naajege j'aki tɛdn̄ kalan̄ te Isa al-Masi, ɔɔ naan̄ ɛdjekiga bɛd̄jege maak̄n̄ nakge tun̄ jiga ken naan̄ ɛd̄ jeenge tu se.

¹² Bin se naajege ken j'ɔndkiga kɔnd̄ dojege deet do Isa al-Masi ki se, ute doobm̄ naajege se bo jeege an̄ *nooko ɔɔ an̄ tɔɔmɔ.

¹³ Naasen 'tɛdkiga kalan̄ te Isa al-Masi se, taa naase 'booykiroga booy taar ken met̄ ki, kεse bo Labar Jigan̄ gen̄ Isa al-Masi ken aaj jeege se. Ken naase aalkiga maakse do Isa al-Masi ki ɔɔ 'tɛdkiga kalan̄ ute naan̄ se, Raa tɛdsenga nak̄n̄ j'ansen kaak̄n̄ jeel ro ki, kεse bo Nirlin̄ ken naan̄ taado ɔɔ utu ajecin̄ki kɛd̄ se.

¹⁴ Naan̄ jaay ɛdjekiro Nirlin̄ se, naan̄ jejeki taadn̄ ɔɔ utu ajeki kɛdn̄ nak̄n̄ ken naan̄ utu kɛdn̄ jeenge tu. Nakgen se jaay, j'utu j'adeki kɔn̄ se kaad̄ ken Raa utu ajeki kaajn̄ mala mala. Taa naan̄ se bo jeege an̄ nooko ɔɔ an̄ tɔɔmɔ.

Pol eem Raa taa *eglizn̄ Epez̄ ki

(Kɔl 1.3-6,9-13; Plp 2.9-11)

¹⁵ Taa naan̄ se bo kaad̄ ken jaay maam̄ booy j'ɔɔ naase aalkiga maakse do Meljege tu Isa ki ɔɔ 'jeki jee Raage paac se,

¹⁶ daayum ken maam̄ jaay m'ɔaa tɔɔm̄ Raa taa naase se, maam̄ m'tɔnd̄ met̄in̄ m'ɔn̄ eyo taa naase kici.

¹⁷ Ɔn̄ Raa ken gen̄ Meljege Isa *al-Masi, naan̄ bo Raa Bubm̄ ken *k'nookin̄ gɔtn̄ ɔaa se paac, naan̄ bo asen̄ tɛdn̄ naase aki tɛdn̄ jee jeel-taarge. Bin bo naase aki jeel kɔk̄n̄ Raa mala mala.

¹⁸ Maam̄ m'tɔnd̄ met̄in̄ kici taa asen̄ tɛdn̄ maakse ki aki jeel nakgen jiga ken naase in̄g ɔndki dose ro ki, taa naan̄ se bo naan̄ dan̄seno se. Ɔɔ maam̄ m'je se naase aki jeele maak̄n̄ nakge tun̄ jigan̄ ken naan̄ utu 'kɛdn̄ jeenge tu se, naase kic utu aki kɔn̄ bɛd̄se.

19 Bin se, naase aki jeele naan se debm ok tɔɔgɔ den aak eyo. Taa di ute tɔɔgin se, naan lee noogjeki naajegen j'aalkiga kaal maakjege don ki se, taa tɔɔgn Raa se naan cir nakge paac.

20 Raa, ute tɔɔgin se bo, duro al-Masi daan yoge tu ɔ uun ondin do ji daamin ki maakn raa ki.

21 Gɔtn se Isa al-Masi ing do *kɔdn Raage tu, do *Bubm sitange tu, do maragge tu ɔ do nakge tun ɔaa se paac, maakn duni ken ara lo maakn duni ken kuuy kic bo nam j'an kɔnd magal jaay an cir naan se num, gɔtɔ.

22 Deere, nakge paac Raa edinsinga kaam jina ɔ Raa uun ondinga do nakge tu paac ɔ naan tedin tedga do egliz.

23 Egliz se naan aan gɔɔ ro Isa al-Masi ɔ naan mala daayum utu ing maak ki. Taa Isa al-Masi se beɛ Raa paac se, utu gɔtn naan ki.

2

*Naajege j'ɔnkiga kaaja ute *al-Masi* (Kol 2.12-13, 3.1-3; Tit 3.3-8)

1 Do dɔkin ken aalki te maakse do Isa al-Masi ki ey se, naase aan gɔɔ jee ken ooyga kooyo maakn *kusiŋse ki ɔ do nakge tun ken naase 'lee tedinki jig ey se.

2 Naase ingkiro bini kici kaad ken se naase uunkiro taar *Bubm sitange. Naan bo debm ken utu ing ɔs gaara daan maakn raa ute do naanja. Naan bo ken ɔorse utu ing ted naaba maakn jeege tun baate tookn taar *Raa se.

3 Naajege paac kic bo j'ingkiro aan gɔɔ naade ɔ do dɔkin se k'tedɔ nakgen ken daa rojege jea ɔ daayum k'ting k'saapkiro do nakge tun jig eyo ken maakjege jea. Bin se naajege kic k'tedkiro k'jee kusiŋge aan gɔɔ naade ɔ naajege kic bo jee ken Raa maakin ing taarin dojege tu.

4 Num gan Raa se naan bo debm εjjeki dojege tu den beɛ eyo taa maak-je naan ken den ɔlin naan jejeke naajege se,

5 kaad ken jaay naajegen aan gɔɔ jee ooyga kooy maakn kusiŋjege tu se, naan edjekiga kaaja ute Isa al-Masi; bin se naan aajjeki se ute beɛn sum.

6 Aan gɔɔ naajege k'tedkiga kalan ute Isa al-Masi se, naan durjekiroga daan yoge tu ute naana ɔ Raa se uun ɔaanjekiga maakn raa ki ute Isa al-Masi gen kɔsn gaara telɛ.

7 Anum naan tedjeki beɛn se ute doobm Isa al-Masi, taa naan je taadn jeege tun ken j'aden toojn do naan ki paac se, ɔ naan bo debm beɛn den aak eyo.

8 Raa aajse se te beɛn sum ute kaal maakn naase aalki don ki. Ken bin num kaajn ken naan aajse se cer sum. Kese Raa mala bo edsen kaajn ese.

⁹ Taa naan se ɔnte 'saapki ɔki naase 'tɛdkiga nakgen jiga ɔo naan aajse, num gan naan se aajse cɛr sum; taa bin se nam kɔŋ tɔɔm roŋ eyo.

¹⁰ Deere, naajege se Raa mala ɔo tɛdjekiga. Naan ɔo debm kɛn ɛdjekiga kaaja kiji ute Isa al-Masi, taa nakgen jiga kɛn naan tɔnd daapinoga daap do dɔkiŋ se, taa naajege j'aŋki kɔŋ tɛda.

Gɔtn *al-Masi ki se jeegen Yaudge ute Yaudge ey se paac tum tɛdga kalan

(Eb 10.19-22)

¹¹ 'Saapki tu do dɔkiŋ se naasen kɛn Yaudge ey se ɔo kaad kɛn se Yaudge se danse ɔo: naase se jeegen tɔj pɔnd eyo; gan naade taad te *kɔjŋ pɔndɔ se lɛ kɔjŋ pɔnd kɛn jikilinge lee tɔj se sum.

¹² 'Saapki tu kaad kɛn naane se, naase 'jeelki te al-Masi eyo. Naase se mɛrtge taa naan gan *Israelge tu. *Raa se dɔɔko te gaan Israelge ɔo taaddeno ɔo ute aden kɛdn nakŋ jiga ɔo nakŋ jigan naan ɔaa kɛdn gaan Israelge tu se, ɔlse naase eyo. Taa naase mɛrtge ɔo dɪm jaay naase aki kɔnd dose ro ki se, gɔto. Naase 'tiŋgi do *duni ki naɔo 'jeelki Raa mal eyo.

¹³ Gan naasen kɛn do dɔkiŋ 'dɔkki te Raa se ɔorse 'ɔaakiroga gɔɔɔ ute kooy gen Isa al-Masi kɛn ooy taa naase se.

¹⁴ Do dɔkiŋ se naka aan gɔɔ durdur se, daaro daan Yaudge tu ute jeegen kɛn Yaudge eyo. Nakŋ se ɔo kɛn tɛdjeki jaay naajege k'jeki naap eyo. Gan ɔorse, te kooy Isa al-Masi do kaag ki se, durdur daanjege tu se, naan tɔɔkinga naata. ɔo jee kaam di ese se tum tɛdga mɛtjil kalan. Naan ɔo debm kɛn ɔaanjekiro te tɔɔɛ daanjege tu.

¹⁵ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki ute nakgen naan taad ɔo gen tɛda te doobiŋ se, al-Masi tɔɔlinga naata. Naan tɛd naan se taa tum Yaudge ute jee kɛn Yaudge ey se 'tɛdn kalan. ɔorse, naade se tɛdga mɛtjil jee kiji. Naan ɔo debm kɛn ɔaano ute tɔɔɛ daande ki.

¹⁶ Te kooy naan ro kaag ki se, jee kaam di se naan ɔkdenga taasa ute Raa. Nakŋ kɛn ɔlde jaay naade je naap ey se, ɔorse naan tɔɔlinga naata.

¹⁷ Naan ɔaano ute tɔɔɛ naase jeege tun Yaudge eyo kɛn dɔkki ute Raa se ɔo naan ɔaano ute tɔɔɛ kici Yaudge tun kɛn gɔɔr te Raa.

¹⁸ Ute nakŋ kɛn al-Masi tɛd se, naajegen Yaudge ute naasen Yaudge ey se ute doobm *Nirl Raa kɛn kalan se, naajege j'ɔŋkiga doobm kɛn ajeki kɔl gɔtn Raa kɛn Bubu.

¹⁹ Bin se, naase se mɛrtge ey sum ɔo cɛkge eyo. Naase se 'tɛdkiga gaan naanjege mala ute jee Raage se. Taa naase 'tɛdkiga jeegen maakŋ ɔee Raa ki aan gɔɔ naade.

20 Naase se aan gɔɔ kogen j'iin̄ bea, num ko j'uun mɛtn̄ bee ese se, naade ɔ *jee kaan̄ naabm̄ Isa al-Masige ute jee taad̄ taar teeco taar Raa ki. Gan̄ Isa al-Masi se naan̄ ɔ ko kɛn̄ gak̄ bee se.

21 Ute Isa al-Masi se ɔ bee se daar tɔɔgɔ ɔɔ iin̄ ɔaa ute naanin̄ raan, taa 'tɛdn̄ *Bee Raa *salal̄ gɛn̄ Mɛljege.

22 Aan gɔɔ naase 'tum̄ 'tɛdkiga kalan̄ te Isa al-Masi se, naase 'tum̄ 'tɛdkiga kalan̄ ute jee Raagen̄ kuuy kici. Taa naase 'tɛdkiga Bee Raa kɛn̄ Nirliŋ an̄ kinḡ maak̄ ki.

3

*Raa ɔ je Pɔl̄ 'taadn̄ Labar Jiga gɛn̄ Isa *al-Masi se jeege tun̄ Yaudge ey kici

(Kɔl̄ 1.24-29, 2.1-3; 1Pr̄ 1.10-12)

1 Taa dī maam̄ Pɔl̄ kɛn̄ j'ɔkum̄ dangay taa Isa al-Masi taa naasen̄ Yaudge eyo,

2 ɔeere, naase 'booykiga naabm̄ kɛn̄ Raa ɛdumsin̄a taa m'an̄ tɛdn̄ taa naase se. Naabm̄ se Raa ɛdumsin̄ se ute bɛɛŋa.

3 Nak̄ naan̄ uun̄ do do dɔkin̄ gɛn̄ tɛd̄a kɛn̄ naajege *k'jeel̄ metin̄ ey se, naan̄ taadum̄ga metin̄a. Taa naan̄ se ɔ maam̄ m'raans̄en̄ taargen̄ kandum̄ se.

4 Kɛn̄ jaay 'dooykiga taargen̄ se num, naase aki 'jeele nak̄ kɛn̄ Raa uuno do gɛn̄ tɛdn̄ te al-Masi do dɔkin̄ se, naan̄ taadum̄ maam̄ m'jeel̄ga metin̄a.

5 Do dɔkin̄ nak̄ se Raa ɔŋ taad̄o te metin̄ jeege tu eyo. Num̄ ɔɔɔse ute Nirl̄ naan̄ kɛn̄ *salal̄ se, naan̄ taadga metin̄ *jee kaan̄ naabm̄ Isa al-Masige tun̄ salal̄ se ute jeege tun̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki.

6 Nak̄ kɛn̄ jaay k'jeel̄ metin̄ ey se, ɔɔɔse k'jeel̄kiga metin̄a: taa naasen̄ kɛn̄ Yaudge ey kic̄ ɔ ɔŋkiga bɛd̄se ute Yaudge, taa naase aalkiga maak̄se do Labar Jiga gɛn̄ Isa al-Masi ki. ɔɔɔse naase 'tɛdkiga aan̄ gɔɔ daa ro kalan̄. Bin̄ se nak̄ kɛn̄ Raa utu kɛdn̄ jeenge tu ute dɔobm̄ Isa al-Masi se, naase kic̄ ɔŋkiga bɛd̄se.

7 Raa se naan̄ m'tɛdum̄ga bɛɛ ɔɔ ute tɔɔgin̄ se, naan̄ tɛdum̄ m'tɛdga debm̄ tɛdn̄ naabin̄a, gɛn̄ taadn̄ Labar Jigan̄ gɛn̄ Isa al-Masi se jeege tu.

8 Maak̄ jee Raage tu paac se, maam̄ ɔ m'ko kaam̄ mɔɔtɛ. Ute naan̄ se kic̄ ɔ Raa tɛdum̄ga bɛɛ ɔɔ tɛdum̄ m'tɛdga debm̄ taadn̄ taarin̄ gɛn̄ Isa al-Masi kɛn̄ bɛɛŋ nan̄ ey se, do jeege tun̄ Yaudge eyo.

9 Naan̄ ɛdum̄ga naabin̄ taa m'taad̄ tɔɔk̄ŋ mɛtn̄ nak̄ jeege jeel̄ metin̄ ey se jeege tu. Naan̄ kɛn̄ Mɛl-kaal̄ nakge paac se, do dɔkin̄ se nak̄ se naan̄ ɔŋ taad̄ te metin̄ nam̄ ki eyo.

10 Anum borse ute *egliz se, Raa taad *kōdn Raage tu, ute nakgen ok tōgō paacn maakn raa ki se, ute doobm egliz se tōggen se jeele, Raa se naan debm jeel-taara den aak eyo.

11 Kēse bo nakn ken Raa aal te duni ey tap bo, naan uunga kuun doa gen tēdīna. Borse ute doobm Mēljege Isa al-Masi se nakn se naan tēdīnga.

12 Ute Isa al-Masi se naajege k'tēdkiga kalan taa j'aalkiga maakjege don ki. Taa naan se bo naajege j'ōnkiga dojege o ken k'ōaaki baa gōtn Raa ki kic bo k'ōeerki ey paac paac.

13 Bin se bo maam m'taadseni m'ōo maakse ōnte tuju taa dubar ken maam m'ōj taa naase se. Dubar ken maam m'dabar se bēen naase ki.

Ter Pōl eem Raa taa *eglizn EpeZ ki

14 Taa naan se bo, maam m'erg naan Bubjege tu Raa.

15 Naan bo Bubm jeegen ken maakn raa ki o gen jeegen do naan ki paac.

16 Deere, Raa se naan magal aak eyo, o naka paac kaam jīna. Taa naan se bo maam m'tōnd mētiņa taa Nirliņ asen kēdn tōgō maakse ki o te naan se jaay naase aki tēdn jee tōgō doobm naan ki.

17 Ōņ *al-Masi se 'king maakse ki taa naase aalkiga maakse don ki se. Ter maam m'tōnd mētiņ kici taa naase aki je Raa o aki je naapa. Bin se naase aki 'tēdn jee tōgņ doobm Raa ki aan gōo kaagņ iiriņ bōoy naan ki o daar tōgō o aan gōo bee ken j'iīniņ daar tōg se.

18 Bin se maam m'je naase ute jee Raagen kuuy se, naase aki kōj jeel mētn kando Isa jejeki o maak-je Isan do naajege tu se, ok nan gur ey se.

19 Bin jaay naase aki jeel maak-je al-Masi ken naan ok dose ki se cir nakge paac o ōņ nakgen jiga ken maakn maak-saapm Raa ki se 'doocn maak-saapm naase kici.

20 Taa Raa se naan ōj tēd nakge paac ute doobiņa o nakn naan tēd se deel dojege o nakgen naan tēdjeki se cir nakgen naajege k'jeki naan ajeki tēda o nakgen se naan lee tēdīn ute tōgiņ ken maakjege tu.

21 K'tōomiņki taa bēe ken naan tēdn egliz ki ute doobm Isa al-Masi se. Ōņ jeegen k'toojdega o ken j'utu j'aden toojņ paac se daayum daayum an tōomō. *Amin.

4

K'tum k'tēdkiga kalan

(Kōl 3.12-14; Rm 12.4-8; 1Kōr 12.4-31)

1 Taa naan se bo maam ken j'ōkum dangay taa Mēljege se, m'dejsen m'ōo: iņgi aan gōo ken *Raa danjseno doobiņ ki.

² Maakŋ nakge tun naase aki 'tedn paac se, ɔnte magalki rose, ɔnki rose urlu ɔɔ 'tedki jee maakse deere ɔɔ aayki kaamse 'serkki naapa ɔɔ 'jeki naapa.

³ Aayki kaamse ɔkki taarse kalan ɔɔ ute *Nirl Salal se ingki te tɔɔse ute naapa.

⁴ Jee aalga maakde paac do Isa *al-Masi ki se, naade tedga aan gɔɔ daa ro kalan ute *Nirl Raa ken kalan se. Bin se nakŋ ken Raa danŋeno ɔɔ aki kɔnd dose do ki se kic ɔo kalan sum.

⁵ Naajege paac se Meljege kalan sum ɔɔ paac se k'dooyjeki te doobm taar Raa kalan sum ɔɔ k'paacki se *k'batizjeki te doobm kalan sum kici.

⁶ Raa se naanŋ kalan sum ɔɔ naanŋ ɔo Bubm jeege paac, naanŋ ing dojege tu paac, naanŋ ted naaba maakjege tu paac ɔɔ naanŋ ing daanjege tu paac.

⁷ Num te al-Masi se Raa se tedjenkiga beɛ den aak eyo, ɔɔ nanŋ nanŋa kic ɔo naanŋ edinŋ naabinŋ kaam do ronŋ ronŋa.

⁸ Aan gɔɔ ken k'dooy maakŋ Kitap ki ken taad ɔɔ:

Ken naanŋ jaay ook ɔaa raan se,

naanŋ ciro jee taamooyinge ɔɔ tɔk ɔaandeno ute naanŋa.

Ter naanŋ ed nakgen beɛ jeege tu.*

⁹ Taar ken taad ɔɔ: «Naanŋ ook ɔaaga raan se» je deekŋ ɔɔ dio? Kɛse je deekŋ ɔɔ naanŋ ɔɔy ɔaadoga do naanŋ ki ara.

¹⁰ Debm ɔɔy ɔaadɔ do naanŋ ki se ɔo, naanŋ se ɔo ken ɔk terl ɔaaga maakŋ raa ki raan taa gɔɔ ɔaa se paac, naanŋ utu.

¹¹ Naanŋ ɔo debm nig naabinŋ jikilimge tu gen tɛda. Jee metinge naanŋ tedden jee kaanŋ naabinge, kengen metinge naanŋ tedden jee taad taar teeco taar Raa ki, jee metinge naanŋ tedden jee ɔaa wɔɔkŋ Labar Jiga, ɔɔ kengen metinge naanŋ tedden jee gaam jeege ɔɔ jee kuuy le jee dooy jeege.

¹² Raa ted naanŋ se taa noogŋ jee Raage 'tedn kaasn naabm Raa, taa jee Raagen ken tedga aan gɔɔ ro al-Masi se 'ziidn ɔaa ute naande.

¹³ Bin jaay naajege j'aki tum tedn kalan taa naajege j'aalkiga maakjege do Goon Raa ki ɔɔ k'jeelinŋkiga. Te naanŋ se jaay naajege j'aki kaasn jee Raagen mala mala aan gɔɔ al-Masi.

¹⁴ Bin se, j'aki kɔŋ tedn aan gɔɔ gaangen seɛm ey sum. Taa naanŋ se jeegen aan jeege dal se ajeki kɔŋ derl gen kuun taargen renŋ renŋ se eyo, ɔɔ j'aki kɔŋ tedn aan gɔɔ nakgen do maane ken kuulu tuun ɔaanden taa tɔɔgɔ kaam ara kaam ara se eyo.

¹⁵ Num ganŋ 'taadki taar met ki ute naapa ɔɔ ute maak-jea, taa j'utu j'aki kaasn aan gɔɔ al-Masi mala, naanŋ ken do jee Raage.

¹⁶ Naanŋ ɔo debm tus jeenge paac tum teddenga tedga aan gɔɔ daa ro kalan. Aan gɔɔ ro debkilim ken taa sedinge tumde ute

* 4:8 Aak KKR 68.19.

naapa se, ken debkilimi jaay paac ron lapia se teepe oo ute jee Raage kic bo tec bini, ken naade jaay je naapa se ted bee baa ute naande.

Kaajn ken naajege j'ohki te *al-Masi
(Kol 3.1-16; Gal 5.10-25)

17 'Booyki taar maam m'asen taad se ute ro Meljege m'deeksen m'oo: onte 'kingki aan goo jeegen jeel Raa mal ey se. Taa nakgen naade ing saap ro ki paac se nakgen ren ren cere.

18 Maak-saapm naadege se maak-saapm jig eyo, oo kaajn ken jaay Raa ed jeenge tu se, naade ok eyo. Taa naade se tedga jee do mongge oo dim tap bo naade jeel eyo.

19 Ken ted nakj *kusiñ kic bo dodege dirindan eyo, naade on rodege bo gen je mendge ute gaabge. Naade ted nakj sokonge oo tedin baa ute naande sak sak.

20 Gan naase se, king tec bin se doobm al-Masi ki se k'dooyeno te eyo.

21 Deere, naase se k'taadsen 'booykiga taarina oo 'tedkiga kalan te Isa al-Masi oo k'dooyenga ute taar met ki gen Isa.

22 Ken bin num kingesen do dakin se 'resñki naatn. Do dakin se naase ingki bo gen saapm do nakge tun jig eyo kalin ki oo maak-saapsegen jig ey se lee tedsen naase jee derlge. Gan borse kingesen do dakin se 'resñki aan goo kal koono ken k'j'ood k'j'undin naatn se.

23 Onki Raa bo asen terl maakse oo asen kedn maak-saapm kiji.

24 Aan goo iinkiga num 'tuuski kal kiji se, naase kic 'tedki aan goo jikilingen kiji. Jikilingen kijin ese se, kese Raa mala bo teddeno aan goo ken naan jen ro ki: oo taar met ki se tedden naade tedga jee *salal oo jee ted nakge te doobina.

25 Taa naan se taar-koo bo se resñki naata oo nana nana kic bo taad taar met ki naapin ki, taa naajege se k'tedkiga aan goo daa ro kalan.

26 Ken 'tedkiga maak-taara se, onte 'konki maak-taara se asen kol aki tedn kusina. Ken bin num onte 'toodki ute maak-taarse maakse ki.

27 Onte konki doobo *Bubm sitange tu.

28 Jee boogge se moatn j'onte boogo num gan j'aay kaamde k'ted naaba ute jidege mala gen kosde oo taa k'kon dim j'an noogj jeegen ok dim ey se kici.

29 Taar ing kus se onte 'teecn taarse ki, num 'taadki taargen jiga ken 'noogj jeege oo aden tedn jee bee doobm Raa ki baa ute naande. Bin num ken aki taadn taara se, 'taadki taar ken kon dejn jeegen lee booyen taarse se.

³⁰ Nirl Salal ken Raa edsen se, onte 'tujinki maakiṇa taa Nirl Salal ese 60 ken tedsen naase 'tedkiga jee Raage. Naan se 60 ken bii kalan utu ajeki kaajṇ mala mala.

³¹ Taar maak-taara se ɔɔɔṇki naatn maakse ki, onte 'tedki taamooyo ute nam, maakse onte taarse do nam ki, onte 'mooyki ute naapa, onte 'naajki nam ɔɔ kusina paac se, ɔɔɔṇki naatn maakse ki.

³² Anum 'tedki beɛ ute naapa ɔɔ ɛɛjki do naapge tu. Okki naagṇ naapge aan gɔɔ ute al-Masi, Raa tɔɔsenga kusinsege se.

5

J'ingki gɔtn wɔɔɔ

(1Tes 4.1-8; 1Kor 6.9-11)

¹ Ingki aan gɔɔ king gen *Raa, taa naase se 'tedkiga geningen ken naan jede.

² Ingki te maak-jea aan gɔɔ *al-Masi jejeki, naan ken on ron ooy taa naajege ɔɔ ed ron *serke ɔɔ serkṇ naan se tec aan gɔɔ itir oot nijim ken tɔɔl Raa ki.

³ Borse naase 'tedkiga jee Raage se, onte 'jeki mendge ɔɔ mendge le onte je gaabge, onte 'tedki nakṇ ken asen tujṇ naan Raa ki, onte 'tedki jee tamage ɔɔ nakgen bin se, maanin kic 60 onte 'kɔɔski.

⁴ Nakṇ sɔkɔṇge ute nakgen jig eyo ute taargen gen taad ey se, onte 'kɔɔski maanina. Num gan naase se 'tɔɔmki Raa.

⁵ 'Jeelki jee je mendge ute jee je gaabge, jee ted nakṇ ken tujde naan Raa ki, ute jee tamage se kɔṇ kend maakṇ gaar al-Masi ki eyo ɔɔ ute gen Raa ki eyo. Taa jee tamage se, tama se teddenga aan gɔɔ maragde.

⁶ Onte 'kɔṇki jeege asen derl ute taargen ren ren se. Nakgen bin se 60 ken ol Raa maakin taarina do jeege tun baate tookṇ taarin se.

⁷ Jee bin se onte 'kɔlki dose maakṇ taardege tu.

⁸ Taa do dɔkin se naase ingkiro maakṇ gɔt ken ɔɔɔ, num borse se 'tedkiga kalan ute Meljege se naase 'baakiroga maakṇ gɔt ken wɔɔɔ. Bin se ingki aan gɔɔ jeegen ing maakṇ gɔt ken wɔɔɔ.

⁹ Taa gɔtn wɔɔɔ se ted jeege ted nakṇ beɛ, nakṇ ute doobina ɔɔ ken met ki.

¹⁰ Saap onki nakṇ jiga ken tɔɔl Meljege tu.

¹¹ Onte 'kɔlki dose maakṇ naabm jeege tun ted nakgen ren ren maakṇ gɔtn ken ɔɔɔ se. Num gan nakdegen jig ey se 'taaddesinki tal tal.

¹² Taa jee se nakgen naade tedin oyin koy se ken j'uunga maanin kic 60 ol sɔkɔṇ 'tɔɔljeki.

¹³ Gan nakgen naade ted se jaay metin teecga ɔɔ baado gɔtn wɔɔɔ se j'aak k'jeelde tal tal,

14 taa nakɲ baadoga gɔtn wɔɔr se naan̄ tood̄ tal. Taa naan̄ se ɓo jeege taad̄ ɔɔ:

Naai debm kɛn 'tood̄ tood̄ bi se iini,

'dur daan yoge tu,

ɔɔ al-Masi ai wɔɔr gɔtɔ.

15 Kɛn bin num ing ɔndki kɔndɔ ɔnte kingki aan gɔɔ jee dɛrlgen jeel d̄im ey se. Num gan̄ ingki aan gɔɔ jee mɛtɛkge.

16 Taa ɓorse gɔtɔ tujga, bin se daayum kɛn kaad̄in̄ jaay utu se, naase aayki kaamse 'tɛdki nakɲ jiga.

17 ɔnte 'kaanki rose dala, num gan̄ aayki kaamse booy ɔkki nakɲ kɛn Mɛljege maakin̄ jen ro ki.

18 ɔnte kaay 'koonki ey num kaaye koono se asen tujɔ. Num gan̄ ɔnki *Nirl Salal ɓo asen d̄ooɔn̄ maakse.

19 Taa naan̄ se naase paac aarki kaagen gɛn tɔɔm Mɛljege, gɛn magal Raa ɔɔ kaagen se aardeki ute tɔɔgɲ Nirl Salal, kaagen se aardeki ute maakse paac gɛn de Mɛljege.

20 Daayum taa nakgen se paac se 'tɔɔmki Raa Bubu ute ro Mɛljege Isa al-Masi.

King mɛndge ute gaabdege doobm *al-Masi ki

(Kɔl 3.18-4.1; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

21 Naasen paacɲ 'tookkiga taar al-Masi se, 'booy uunki taar naapa.

22 Naase mɛndge se 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ kɛn naase lee 'booy uunki taar Mɛljege.

23 Taa gaaba se naan̄ ɓo do mɛndin̄ ki aan gɔɔ al-Masi do *egliz ɔɔ egliz se lɛ aan gɔɔ ron̄ mala ɔɔ naan̄ ɓo Debm Kaajina.

24 Aan gɔɔ egliz 'booy uun taar Isa al-Masi se, mɛndge kic k'booy k'j'uun taar gaabdege do nakge tu paac.

25 Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege aan gɔɔ al-Masi je egliz bini ɔn̄ ron̄ ooy taa naan̄ se.

26 Naan̄ tɛd̄in̄ naan̄ se taa naan̄ je an̄ tɛd̄in̄ naan̄ 'tɛd̄n̄ *salal ɔɔ naan̄ *tug daapin̄ ute taarin̄ aan gɔɔ maan̄ kɛn tug daap nakge aak bɛɛ se.

27 Naan̄ je egliz adɛ ɓaa naan̄in̄ ki se, kɛn j'aakinga kic ɓo j'an̄ tɔɔmɔ, d̄im aak kus tap ɓo ron̄ ki gɔtɔ, aak bɛɛ walak walak ɔɔ ɔk tujɔ ron̄ ki eyo. Naan̄ je egliz se 'tɛd̄n̄ salal ɔɔ ɔk taar d̄im ing kus ron̄ ki eyo.

28 Bin ɓo gaaba kic 'je mɛndinā aan gɔɔ ron̄ mala, taa debm je mɛndin̄ se je ro naan̄ malinā.

29 Bii kalan̄ nam tap ɓo baat te ron̄ eyo, num gan̄ ron̄ se naan̄ ulinā ɔɔ saap do ki, aan gɔɔ Isa al-Masi kɛn saap do egliz ki se.

30 Taa naajege paac se k'tum k'tɛdkiga ron̄a.

³¹ Taa Kitap taad ɔɔ: *Taa naan se ɔɔ, gaaba 'teecn kən kon ute bubina ɔɔ baa tum ute mendina ɔɔ naaden di se tum ted daa ro kalan.**

³² *Metn taar k'jeel metin ey ese se, magal aak eyo. Maam m'taadsen naan ese se m'je taadn metn taar al-Masi ute gen egliz.

³³ Bin se naase gaabge se nanja nanja kic ɔɔ 'je mendina aan gɔɔ ron mala ɔɔ mendge se nanja nanja kic ɔɔ n'sook gaabin ki.

6

King gaange ute kendege ɔɔ ute bubdege

¹ Gaange, 'tookki taar kensege ute gen bubsege, kese ɔɔ nakn doobin ki ken Meljege jea.

² Taa Kitap taad ɔɔ: *'Sook koi ki ute bubu ki.** Kese ɔɔ taar ken Raa taad deet deet ɔɔ j'an ki tɛda ɔɔ ken k'tɛdinkiga num naan ajeki tɛdn nakn jiga.

³ *Bin se naai 'ting dena do naan ki te maak-raapo.†*

⁴ Naase bubm gaange se, ɔnte 'tujki maakn gensege, num gan gensege se aakdeki dodege tu ɔɔ 'dej ɔnddeki doob ki aan gɔɔ doobm ken Meljege taadseni.

Bulge ute meldege

⁵ Naase bulge se 'tookki taar melsegen do naan ki, 'sookdeki, 'beerdeki ɔɔ 'tɛddeki naabdege ute maakse paac aan gɔɔ ken naase 'tɛdki *al-Masi ki.

⁶ 'Tɛddeki naaba naande ki sum eyo, aan gɔɔ naase 'jeki jikilimge ɔɔ asen tɔɔmɔ. Num 'tɛddeki naaba aan gɔɔ naase bul al-Masige ɔɔ 'tɛdinki te maakse paac aan gɔɔ ken *Raa maakin jen ro ki.

⁷ 'Tɛddeki naaba ute maakse paac aan gɔɔ naase 'tɛdki naabm Meljege, num aan gɔɔ gen jikilimge eyo.

⁸ Taa naase 'jeelki ken nam bulu lɔ bul eyo kic ɔɔ ɔnte 'dirigki taa debm tɛdn naabm jiga se, naabin jiga ken naan ted se utu an kɔnɔn gɔtn Meljege tu.

⁹ Naase meldege se kic 'tɛdki bɛɛ bulsege tu, ɔnte 'dabardeki. ɔnte 'dirigki taa naase ute bulsege se paacki se Melse ɔɔ kalan ken maakn raa ken ese sum. Naan ken debm bɛɛr nam eyo.

*Nakgen ken Raa edjeki gen kudn bɔɔɔ ute *Bubm sitange*

¹⁰ Bɔɔse se maam m'je m'nan taaruma: ɔkki maakse tɔɔgɔ ute tɔɔgn gen Meljege, taa Meljege se tɔɔg cir nakge paac.

¹¹ 'Dirinki jisege tu nakgen ken Raa edsen gen tɛdn bɔɔɔ ɔɔ ɔkin ki jiga, taa ken Bubm sitange asen dɛrl kic ɔɔ ute naan se naase aki 'daar tɔɔgɔ.

* 5:31 Aak Jen 2.24. * 6:2 Aak Ekz 20.12. † 6:3 Aak Dt 5.16.

12 Kudn bɔɔr naajege se ute jikilinge eyo, num kudn bɔɔr naajege se ute sitange ken utu tɪŋ daan maakŋ raa ute do naan̄a, naade se ɓo ken utu iŋg maakŋ gɔt ken ɔɔɔ ɔɔ ɔk tɔɔgɔ do jeege tu se.

13 Taa naan̄ se 'dirin̄ki nakgen ken Raa ɛɔjeki gen kudn bɔɔrɔ ute sitange se, taa ken bɔɔr se tɛɔga ɔŋ kic num, naase aki 'daar tɔɔgɔ ɔɔ aki kɔŋ kaan̄ eyo.

14 Bin num iin̄ki raan̄ ɔɔ 'taadki taar mɛt ki, taa taar mɛt ki se naan̄ aan̄ gɔɔ kɔl maakŋ ken asgarge lee dɔɔkŋ maakdege ɔɔ 'tɛɔki nakgen ute ɔɔobiŋa taa nakgen ute ɔɔobiŋ se tec aan̄ gɔɔ debm uus saapo.

15 'Lee 'taadki Labar Jigan ken ɛɔ lapi jeege tu, naan̄ se tec aan̄ gɔɔ jeegeen tɔl saa jɛdege tu.

16 ɔɔ daayum aalki maakse do Mɛljege tu Isa *al-Masi ki; kɛse aan̄ gɔɔ uun darga ɓo ji ki. Bin se gaan k'pendekgen k'tɔldenga tɔl poodn̄ jaay Bubm sitange je ansen tɔɔb se, darga se gaasn̄ gaan k'pendekge se asen kɔŋ eyo.

17 Kaajn̄ ken Raa aajse naase se, tec aan̄ gɔɔ laan̄ asgargen lee tɔnd dodege tu jaay lee bɔɔbde gɔtn̄ bɔɔr ki se. Uunki taar Raa se jisege tu, naan̄ se ɓo aan̄ gɔɔ gɔrd-jɛrl ken *Nirl Salal ɛɔseni.

18 Daayum 'tɔndki mɛtn Raa ɔɔ ken aki tɔnd mɛta lɔ aki keem Raa se, ɔŋki Nirl Salal ɓo asen tɔɔɔ. Daayum iŋgki zɛɛɛ ɔɔ 'tɔndki mɛtn Raa taa jee Raage paac.

19 'Tɔndki mɛtn Raa taa maam kici taa Raa se am kɛɔn̄ jeel m'an taadn̄ taara kic ɓo m'beer eyo ɔɔ kɛse ɓo Labar Jigan gen Isa al-Masi ken *k'jeel mɛtin̄ ey se.

20 Taa naan̄ se ɓo ɓɔrse maam j'ɔkum m'utu m'iŋg dangay ki ara gɔɔ Isa al-Masi ki gen taadn̄ taariŋ se jeege tu. Bin num naase 'tɔndki mɛtn Raa taa maama, taa ken m'taadn̄ taariŋ kic ɓo m'beer eyo.

Pɔl ɛɔɔɔn labariŋa ɔɔ tɛɔɔɔn tɔɔɛ

21 Tisik, genaaajegen ken maam m'jena ɔɔ ken tɛɔ naabm Isa *al-Masi ute ɔɔobiŋ se, naan̄ ɓo asen ɓaa taadn̄ labaruma ɔɔ ute naan̄ se naase aki 'jeel kici naabum ken maam lee m'tɛɔa.

22 Maam m'ɔlin̄ gɔtse ki tap ɓo taa naan̄ asen ɓaa taadn̄ labarje ɔɔ asen ɓaa kɛɔn̄ kaay kaama kici.

23 ɔŋ Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi se asen 'kɛɔn̄ tɔɔɛ ɔɔ maak-jea ɔɔ asen tɛɔn̄ naase aki kaal maakse paac do Raa ki.

24 ɔŋ Raa 'tɛɔn̄ bɛɛna jeege tun paacŋ je Mɛljege Isa al-Masi ute maak-je ken nan̄ ey se.

Maktubm ken Pəl raan̄iṅ eglizn Pilip ki Kupm m̄etn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raan̄iṅ eglizn Pilip ki

Kaad ken Pəl t̄ed̄o m̄ert̄iṅ gen k-dige se 60, naan̄ ɔndo eglizn ken Pilip ki se. K̄ese 60 eglizn deet deetn ken Pəl ɔndo taa naan̄ nasarge tu. Ɔo ḡeḡer Pilip se, naan̄ maak̄n̄ taa naan̄ Masedoan ki. Masedoan ɛ naan̄ kaam kook̄n̄ kaam kaada took̄n̄o taa naan̄ Gr̄ek ki. Maktubm jaay Pəl raan̄ ɔl jee al-Masige tun Pilip ki se taad̄ ɔ Pəl ute jee al-Masigen Pilip ki se taard̄e se 6aa jiga aak eyo. Ɔo naan̄ je an̄ t̄ed̄iṅ 't̄ed̄n̄ jiga cir daala. Kaad ken se naan̄ dangay ki ɔ ken naan̄ jaay ɔn̄ t̄ed̄den d̄im eyo ɔ ɔn̄ aak̄de d̄ode ki ey se, t̄ed̄iṅ ɔn̄ aak eyo. Naan̄ taadden maak-je ken naan̄ ɔk d̄ode ki ɔ naan̄ uun nirl̄iṅ taa naade. Taa jee kuuy se taadden taa al-Masi ute saapm jig eyo taa took̄n̄ kuun taar naade. Pəl d̄ej̄de ɔ ed̄den kaay kaama do doobm Isa ken naade inḡ do ki se. Maak̄n̄ raan̄iṅ ken naan̄ raan̄ paac se, Pəl taad̄ maak-raap̄iṅ ken naan̄ ɔn̄ do kaal maak ken naan̄ aal do al-Masi ki. Ɔo naan̄ ed̄ kaay kaama jee al-Masige tun Pilip ki taa k'king ute maak-raapo. Ken naade 60 t̄oḡde baata ey ɛ nak̄n̄ ɔn̄ 60 aan d̄ode ki kic 60, naade maakde raapo ken naade jaay inḡ d̄oak te naapa ɔ ute M̄eljege Isa se.

Pəl raan̄ ɔl t̄oḡe jeege tun Pilip ki

¹ Maktubm se maam Pəl 60 m'raan̄sesina, maam m'ute Timote, naaje se jee t̄ed̄n̄ naabm Isa al-Masige, k'raan̄sen naase jee Raage tu ken inḡ d̄oak ute Isa *al-Masi, magalsegen naanse ki ute jeegen lee t̄ed̄n̄ naaba daanse ki ken maak̄n̄ ḡeḡer ken Pilip ki.

² Ɔn̄ Bubejege *Raa ute M̄eljege Isa al-Masi asen t̄ed̄n̄ b̄eede ɔ asen k̄ed̄n̄ lapia.

Pəl t̄oḡm Raa (K̄ol 1.3-11)

³ Daayum ken maam jaay m'saap do naase ki se maam m't̄oḡm Raama.

⁴ Daayum ken maam m'6aa m't̄ond̄ m̄etn Raa taa naase paac se, maam m'eemin̄ ute maak-raapo,

⁵ taa naase 'lee 'noogumki noog gen taad̄n̄ Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tu ɔ naase 't̄eeskiro kaad ken naase utu 'took̄ aalkiro kaal maakse do Isa al-Masi ki, bini 6orse kic utu lee 't̄ed̄iṅki t̄ed̄ r̄ok.

⁶ Deere, maam m'jeel maakum ki Raa ken ted naabin jiga daanse ki se, bini bii ken Isa al-Masi ano baa ro ki se, naan utu an tedn kaasn tak.

⁷ Kесе бo nakj ken olum maam m'saap dose ki taa naase se jee koon maakumge o naabjege se tedga kalan o naabm se бo ken Raa edumo gen taadn Labarin Jiga se jeege tu. Ken maam maakj dangay ki, lo naan jeege tun baate taar Raa se m'taadden Labar Jigan gen Isa al-Masi o ken m'baa taada se m'beer eyo o m'taaddesin ute toogum paac.

⁸ Deere, Raa se jeele naase paacki se, maam m'jese den beer eyo ute maak-je gen Isa al-Masi se.

⁹ Kесе бo ken maam m'baa keem Raa taa naase num, m'lee m'tond meta m'oo Raa asen kedn maak-jea o daayum naase aki kckj naapa oonoo. Ute naan se jaay naboo, naase aki jeel kckj Raa se jiga o aki jeel king jiga naan Raa ki,

¹⁰ taa naan se jaay naase aki 'jeel beer kaakj kckj nakj ken jiga. Bin se naase aki tedn jee *salal o jee ok taar dim rode ki eyo bii ken al-Masi ano baa ro ki se.

¹¹ Ute Isa al-Masi se daayum naase aki lee tedn nakgen ute doobina. Ken nakgen naase aki tedn se jaay jeege aakga se, naade 'toom Raa o an magala.

Labar Jiga gen Isa *al-Masi se wookj baa ute naanina

¹² Borse genaamge, maam m'je naase aki jeele nakgen jaay paacn aan dom ki gotn ara se, ol jeege booyga Labar Jigan gen Isa al-Masi se o taar se wook baaga ute naanina.

¹³ Taa asgargen lee boob bee magal *Romege ute jee ken inj gotn ese se o ute jeege inj got kuuy paac se, borse naade jeele maam se j'okum dangay ki se taa al-Masi.

¹⁴ Oo kckj maam j'okum dangay ki se ol genaage dena dookga maakde do Meljege tu o naade beer eyo aay kaamde baa te naande gen taadn taar Raa jeege tu.

¹⁵ Ganj maakde ki se jee metinge se lee taad taar gen Isa al-Masi jeege tu se, naade aak naabum maam m'ted se бo, naade nini rom ki, o je jeege se ade baa metn naade ki. Num ganj kengen metinge se taadin te maak-saapm jiga.

¹⁶ Naade se taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se taa naade jema. Taa naade jeele maam j'okum dangay ki se taa Labar Jiga gen Isa al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se taar met ki.

¹⁷ Ganj je ken nini rom ki se, taad taar gen al-Masi jeege tu kic бo taadin ute taar nia. Maak-saapm naade se maak-saapm jig eyo. Ken naade jaay tedn bin se saap o daan am ziidn dubar maam maakj dangay ki do ki.

¹⁸ Ganj nakj naade ted paac se olum dim eyo! Ken naade taad taar gen Isa al-Masi se ken nini бo rom ki lo taadin ute

maak-saapm jiga, ken bεε cir paac se, taar gen al-Masi se k'taadinga jeege tu. Taa naan se maam maakum-raapo ɔ daayum ɔorse kic maakum utu raap-raap rɔk.

¹⁹ Do taar tɔlin ki se ute 'tɔnd mεtn Raa ken naase 'tɔndki taa maama ɔ ute Nirl gen Isa al-Masi ken lee noogum se, maam m'jeele maam m'utu m'kɔŋ kaaja.

²⁰ Taa naan se ɔ maam m'ing m'aak kaama ɔ m'ɔnd dom ro ki, ɔ m'jeele m'kɔŋ kend maakŋ sɔkɔŋ ki eyo. Num gan maam se ken ɔorse lɔ naan ki kic ɔ m'beer dim ki eyo ɔ m'je jeege se ken maam ɔ m'utu zεεε lɔ maam m'aki kooyo, do nakge tun 'deel do maam ki paac se, daayum naade 'kaakŋ *nookŋ al-Masi.

²¹ Taa maam se ken m'utu zεεε le m'ing gen al-Masi. Ken m'ooyga le kεse ɔ m'ɔaa kɔŋ bεεŋ cir paac.

²² Ken maam jaay m'utu m'ing zεεε gen tɛdn naabm jiga se, ken maam m'aki kooyo, lɔ m'aki king le, gɔtn se maam m'jeel bεεr kuun kaam kalan eyo.

²³ Gɔtn se maak-saapum ɔaa tɛdga kaam dio: gen maam ki se m'je m'ɔaa king te al-Masi. Kεse ɔ nakŋ ken maam m'aakiŋ am tɛdn jiga den cir paac paac.

²⁴ Naɔo taa m'asen noogŋ naase se, ken bεεŋki se, maam m'kɔɔpm m'king ute naase se ɔ, jiga cir daala.

²⁵ Taa naan se ɔ maam m'jeele maakum ki, maam se ɔorse kic m'utu m'king te naase paac. Taa m'asen noogo naase aki kɔkŋ taar Raa se tɔɔɔ ɔ anki ɔaa ute naan se ute maak-raapo.

²⁶ Taa naan se ɔ ɔii ken jaay maam m'utu m'asen tɛrl ɔaa kɔŋ se, aan gɔɔ naase ute Isa al-Masi kalan ki se maakse raapm den aak eyo taa maama.

Jee ing do Labar Jiga gen Isa *al-Masi
(1Tεs 2.12-16; Eb 10.32-36)

²⁷ Ken bεεki se, ingki aan gɔɔ ken Labar Jiga gen al-Masi k'dεjseno ro ki. Taa naan se ɔ ken m'asen ɔaa kaaka lɔ ken m'kɔŋ ɔaa eyo kic ɔ, maam m'booy labarse j'ɔ naase se utu ingki tɔɔɔ ɔ 'dɔɔkki taarse kic kalan ɔ aayki kaamse ingki ute maakŋ kalan ɔ aalki maakse do Labar Jiga gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooy jeege se.

²⁸ Paac paac ɔ ɔnte 'beerki jeege tun ken ing lee dabarse se. Kεse se je taadŋ ɔ naade se utu kutu ɔ naase le utu aki kaaja, kεse Raa mala ɔ tɛdŋa.

²⁹ Maam m'taadsen naan ese se taa Raa se naan tɛdsenga bεεŋa taa naase aki kaal maakse ɔ do al-Masi ki sum eyo num aki dabar taa naan kici.

³⁰ Do ken naase lee 'dɔki se kεse ɔ ken naase aakumkiro maam dɔdɔ ɔ ɔorse kic 'jeelki maam m'utu m'do dɔ rɔk.

2

'Dɔɔkki taarse kalan

1 Kingesen 'dɔɔkki ute *al-Masi se, εdsen kaay kaama dey la? Ɖɔ maakjeŋ dose ki se selsen maakse dey la? Naase ute *Nirl Salal se 'tum 'tɛdkiga kalan dey la? Naase tap ɓo ɲŋki se 'jeki naapa ɔɔ 'tɛdki bɛɛ ute naapa dey la?

2 Kɛn bin num naase ɲŋ ɔɔɔkki taarse kalan ɔɔ 'tɛdumki maakum-raap te maraadiŋa. 'Jeki naapa, ɲŋki ute maakŋ kalan ɔɔ ɔŋki maak-saapse kic ɓo 'tɛdŋ kalan.

3 Ɖŋte 'niki ute naapa ɔɔ ɔŋte 'magalki rosege taa jeege asen kaaka, num gaŋ ɔɔpki rosege baata ɔɔ aakki jee kuuy se aan gɔɔ naade se magal cirse naase.

4 Nanja nanja kic ɓo ɔŋte kaakŋ do nakŋ naan ki sum, num gaŋ ŋ'kaakŋ do nakŋ jeege tun kuuy kici.

Isa ɔɔp roŋ baat jaay ɓo *Raa uuniŋ roŋ raan

5 Naase utu naapa se ɔŋki maak-saap se tecŋ aan gɔɔ gɛn Isa *al-Masi:

6 Naan kɛn Raa mala mala se, ute naan se kic ɓo naan tɔnd te mɛt eyo ɔɔ tɛd te roŋ gɛn kaasn te Raa eyo.

7 Gaŋ naan ɔɔp roŋ baata ɔɔ ɓaado tɛd roŋ aan gɔɔ debm tɛdŋ naaba ɔɔ ɓaado tɛd roŋ debkilimi ɔɔ taad jeege tu ɔɔ naan se goon debkilim mala mala.

8 Naan ɔɔp roŋ baata ɔɔ took taara bini ɔɔ ɔŋ roŋ k'tɔɔliŋa, naan se k'tup k'tɔɔliŋ ro kaag ki.

9 Taa naan se ɓo Raa se duriŋoga daan yoge tu ɔɔ uun ɔndiŋga raan do jeege tu paac ɔɔ εdŋga ro kɛn cir ro jeege paac.

10 Raa tɛdŋ bin se taa jeegeen maakŋ raa ki, jeegeen do naan ki ɔɔ jeegeen ooyga kooy se kic, paac, utu 'kɛrgŋ naan Isa ki.

11 Ɖŋ jeege paac ute taar naanɗege se *nookŋ Raa Bubu ɔɔ ɗeekŋ ɔɔ: Isa al-Masi se Mɛlɗe.

Jee Raage se naade ɓo kɛn wɔɔr do *dunia

12 Bin se, jee maak-jemge, aan gɔɔ daayum naase lee 'tookki taar Raa se, aayki kaamse 'tɛdki nakgen taadŋ jeege tu ɔɔ naase se ɔŋkiga kaaja, 'tɛdki rosege baata ɔɔ 'ɓeerki Raa ki. Ɖŋte 'tɛdŋki kɛn maam m'utu sum, num kɛn maam gɔtɔ kic ɓo lee 'tɛd 'ɓaanŋki ute naaniŋa.

13 Taa Raa mala, naan ɓo kɛn lee tɛd naabiŋa maakse ki, naan εdsen maak-jea kɛn tɛdsen naase aaskiga gɛn tɛdŋ nakŋ kɛn naan uuno doa do ɗakiŋa gɔɔ kɛn naan maakiŋ jen ro ki.

14 Nakɲ naase aki tɛdn paac se ɔntɛ 'naajki ute naapa ɔɔ ɔntɛ 'mooyki naanɲ ki.

15 Taa bin se ʒo naase aki tɛdn jee ɔk taar dɪm rode ki eyo, jee *salal, ɔɔ aki tɛdn gaan Raagen ɔk tuju rode ki eyo daan jeege tun ʒorse baate Raa. Naade se jee tɔɔj eyo ɔɔ tɛdn nakɲ mɛt ki eyo. Daan naade ki se ʒo, naase aki king wɔɔr ɔtɔɔ aan ɔɔ poodn ken lee ʒaa wɔɔr maakɲ ɔt ken ɔɔd se.

16 Naase ʒo ken lee 'taaddeki taar ken ɛd kaaja se: ken naase jaay lee 'tedki naanɲ se num, ʒii ken *al-Masi ade tɛrl se am tɛdn jiga aak eyo, bin se ʒo taa nakɲ maam m'ting m'lee m'dabar m'tɛd se 'tɛdn nakɲ cɛr eyo.

17 Ken maam ʒo m'kɔn rom *serke taa m'tɛdn kaasn serkɲ ken naase lee 'tedki Raa ki se, maam maakum-raapo. Serkɲ ese se ʒo m'je taadn te kaal maaksen do Isa al-Masi ki jaay ɔlse naase 'tɛdnki naaba se. Taa naanɲ se ʒo maam maakum-raapo ute naase paac.

18 ɔɔ naase kic 'tedki maak-raapo do naapse ken naase 'tedki ɔɔ 'tedki maak-raapo ute maam kici!

Pal ɔl Timote ute Epaprodit
(1Tɛs 3.1-11)

19 Tɛdga num ute Mɛljege Isa se, maam m'saapm m'utu m'asen kɔl Timote ɔtse ki taa amo ʒaa te labarse ɔɔ ken jaay m'ɔnga labarse se, am kedn kaay kaama.

20 Naanɲ ey se maam m'ɔk nam kuuy eyo ken 'king te maam jaay 'saapm taa naase ɔɔ saapm do nakge tun an dose ki se.

21 Taa jeegen kuuy paac se saap do naabm naade ki kalde ki salal ɔɔ naade se ɔlden te naabm ɣɛn Isa *al-Masi eyo.

22 Num nakɲ Timote tɛd se, naase kic 'jeelinkɲ. Naanɲ se debm mɛc ɔɔ tuj ɔrminɲ eyo ɔɔ naanɲ se tɛd naaba ute maama aan ɔɔ goon ken lee noog bubina ɣɛn taadn Labar Jiga ɣɛn Isa al-Masi jeege tu.

23 Ken maam m'aak m'ɔkga nakgen utu kaan dom ki se jaay ʒo, kaad ken se maam m'saapm m'ɔɔ m'utu m'asesinɲ kɔɔ.

24 Maam m'jeele ute Mɛljege Isa se tɛdga sum ʒo, naanɲ utu am kɔnum maam kic m'utu m'asen ʒaa kaaka.

25 Ken bɛɛki se, maam je m'asen kɔl Epaprodit. Naanɲ se ɣɛnaajege ɔɔ tɛdn naaba ute maam tɛɛ ɔɔ naanɲ se aan ɔɔ asgar cɛɛm ki ɣɛn kudn bɔɔrɔ. Naase ɔlinkiro ɔtɔm ki se naanɲ ʒaamo ute nakɲ ken am noogo ken am kaasn kinguma.

26 Taa maakɲ ki se naanɲ je asen ʒaa kaakɲ naase paac ute kaamina. Ey num naanɲ se maakina daar eyo ken naanɲ jaay booy ɔɔ naase 'booykiga kaad ken naanɲ oocno kɔɔnɔ se.

27 Ey num ken naanɲ ooco kɔɔnɔ se ɔɔpɔ cɔkɔ sum ʒo 'kooyo, ɣan Raa se tɛdinga bɛɛna ɔɔ ɛdinga lapi. Raa se tɛd bɛɛn naanɲ

ki sum eyo, num gan tɛdumga maam ki kici taa m'king 60 maakɲ maak-tuj ki kalin ki sum eyo.

²⁸ Maam naar m'je m'asesin kɔb taa ken naan jaay aan ɔɲsega ɔ naase jaay aakinɲiga te kaamse se, bin se asen kɛdn maak-raapo ɔ maam kic 60 maakum 'toodn kaam kalan.

²⁹ Ken naan jaay aan ɔɲsega se dood ɔkin ki ute maak-raapo taa naan se genaajege doobm Meljege tu. Jee aan goɔ naan se ɔkdeki ɔɲɔ.

³⁰ Taa naabm Isa al-Masi se, ɔppga cɔkɔ sum 60 naan ade kooyo. Ey num naan ade 'kutn konɔ ɔ naan baado se taa am tɛdn naaba goɔ naase ki.

3

Debm jaay jeel Isa se jiga cir paac

(Gal 5.1-6; Rm 6.3-13; 1Kor 9.24-27; 2Pr 1.5-11)

¹ Ɔɔ ɔrse se genaamge, ingki te maak-raapo taa naase 'tɛdkiga gen Meljege! Taar ken maam m'taadsen se ken maam m'taadn m'doolin kic 60 aal ɔdum eyo, taa taargen se asen kɔɲ bɔɔbɔ.

² Ɔndki kɔndɔ ute jeegen aan goɔ besge se*, jee tɛdn nakɲ *kusina ɔ jeegen ken ɔ jeege *kɔɲ pɔndɔ jaay 'tɛdn jee Raage se.

³ Jeegen ɔjga pɔndɔ mala mala se kɛse naajegen k'lee k'l'eemki *Raa ute Nirliɲa ɔ naajege se k'jeki doobm tɔɔm rojege eyo, num gan naajege se k'tɔɔmki rojege ute Isa *al-Masi.

⁴ Gen daa ro sum num, maam kic m'ɔk nakge dena gen tɔɔm roma. Ken nam kuuy jaay ɔ ɔk nakɲ ken naan an tɔɔm ron se, maam se m'ɔk nakɲ cir ken naan an tɔɔm ron se.

⁵ Gen kɔɲ pɔndɔ le j'ɔjum se m'ɔk bii marta sum ɔ maam m'kod *Israel mala mala ɔ teeco taa bee Benjamin ki. Maam se m'kod *Ebre ken mala mala. Do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se le maam kod *Parizi.

⁶ Maam se m'dooko maakum gen dabar *egliz ɔ do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se le, nam jaay 'kɔɲ nakɲ aak kus rom ki se, goɔ.

⁷ Nakgen do dɔkin maam m'ɔɲɲ m'ɔɔ bɛɛ se, ɔrse taa Isa al-Masi se nakgen se paac ɔs aay eyo.

⁸ Gan nakgen se paac maam m'aakin se ɔs aay eyo, deere jeel ken maam m'jeel Melum al-Masi se 60 ɔs aay cir paac paac. Goɲn al-Masi ki se nakgen maam m'aakiɲo m'ɔɔ bɛɛ se ɔrse ɔs aay ey sum. Taa nakgen se maam m'aakiɲo aan goɔ nakgen do danos ki, taa m'tɛdn gen al-Masi mala mala.

⁹ Taa naan se maam m'ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se 60 tɛdum m'aak bɛɛ naan Raa ki eyo, gan kaal maakɲ ken

* 3:2 Jee aan goɔ besge se jee tɛdn nakɲ sɔkɔnge.

maam m'aal do al-Masi ki se 60 tɛdum m'aakga bɛɛ naan Raa ki. Ute kaal maakɲ ese 60 Raa tɛd jeege aak bɛɛ naanɲ ki.

¹⁰ Maam se m'je naka kalan sum nakɲ maam m'je se m'jeel kɔkɲ Isa al-Masi mala ɔ tɔɔgɲ kɛn durɲ daan yoge tu ɔ m'dabar ute naana, bini m'kooy aan gɔɔ kɛn naan ooy se kici.

¹¹ Taa naan se 60 maam m'ing m'ɔnd dom ro ki taa 6ii kalan maam m'utu m'dur daan yoge tu.

J'aaɲ j'ɔɲki Isa

¹² Maam m'kɔɲ taadn m'ɔɔ gɔtn maam m'baan m'baa se m'aan te ey ɔrtɔ, ey ɛ m'kɔɲ taadn m'ɔɔ maam se m'tɛd te aak bɛɛ naan Raa ki ey ɔrtɔ. Gaɲ ɔrse kic maam m'utu m'aaɲ kaan rɔk, gɛn kaan gɔtn Isa *al-Masi ki naan kɛn tɛdum m'tɛdga gɛn naan se.

¹³ Gɔtɔ, gɛnaamge, maam m'aaɲ m'aan te gɔtn ese ey ɔrtɔ kɛn maakɲ maak-saapum ki se gɔtn m'aaɲo paac se m'diriginga naata, kɛn m'uun kaamum jaay m'aak kɛn naan ki se.

¹⁴ Maam m'aay kaamum m'aaɲ gɛn kaan gɔtn kaan ki, Raa danjeki raan se, bin 60 naajege j'aki kɔɲ nakgen se te Isa al-Masi.

¹⁵ Naajegen paacɲ kɛn k'tɛdkiga jee Raage mala mala se, bɛɛki se, maak-saapm naajege se 'tɛdn aan gɔɔ kɛn ese. Kɛn maak-saapse 60 utu kuuy ɛ, Raa utu asen taadn maakse ki aki jeel mɛtiɲa.

¹⁶ Na60 ɔrse se k'baaki te doobjegen kɛn j'uunkiro tɛl se ute naanjege.

¹⁷ Gɛnaamge, 'paacki, 'tɛdki aan gɔɔ maama, uunki doobm jee kɛn uun doobm naaje se.

¹⁸ Ey num daayum maam taadsenoga ɔ ɔrse kic maakɲ kaa-maan ki se m'je m'asen taadn daala, taa jeege dɛna maakɲ nakde kɛn naade lee tɛd se, naade je taadn jeege tu ɔ naade se je eyo kɛn k'taad taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se.

¹⁹ Naade se utu kutn rode, nakɲ naade maakde je se 60 tɛddenga raade ɔ nakɲ sɔkɔngɛn naade lee tɛd se maakde raap do ki sakan. Naade ing gɛn saapm do nakge tun do *duni ki sum.

²⁰ Gaɲ naajege se naanjege mala se maakɲ raa ki ɔ ɔrse do naan ki ara se naajege j'ing j'aakki kaam Mɛl Kaajjege Isa al-Masi.

²¹ Naan 60, ro naajege ɔk tɔɔg ey se naan an deelin utu 'tecn aan gɔɔ ro naan aak bɛɛ kɛn durno daan yoge tu se, ute tɔɔgin se naan utu 'tɛdn nakge paac 'tɛdn kaam jɲa.

4

¹ Bin 60 gɛnaa maak-jemgen doobm *al-Masi ki, maam se m'je m'asen m'baa kaakɲ ute kaamuma. Taa naase se 60 jee

'tɛdumki jaay maakum-raapo ɔɔ maam m'tɔɔm rom ute naase. Bin se genaamge, ute Mɛljege se 'daarki tɔɔgɔ!

*Ute Mɛljege se ɪŋki ute maak-raapo
(Plp 2.1-3; Rm 16.1-4)*

² Maam dɛj Ebodi ute Syntis kɛn taardɛ ɓaa ey se, m'ɔɔ j'aay kaamde j'ɔk taardɛ kalan taa naade 'tɛdga kalan te Mɛljege se.

³ Naai debum kɛn k'tɛdn naaba kalan ɔɔ debm mɛc se, maam m'tɔnd mɛti mɛndgen se 'ɓaa noogde. Taa naade kic dɔdɔga gen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi ute maama ɔɔ ute Klema ɔɔ jeegen kuuy kɛn k'tɛdo naaba kalan. Jee se ɓo kɛn rode k'raanɪŋa raan maakɪ Kitapm Kaaj ki.

⁴ Aan gɔɔ 'tɛdkiga kalan ute Mɛljege se daayum ɪŋki ute maak-raapo! Taar se m'asesiŋ taadn dɔɔl daala, ɪŋki ute maak-raapo!

⁵ ɔŋki jeege paac asen jeele naase se jee bɛɛ. Taa Mɛljege se ɔɔpɓa gɔɔrɔ utu 'ɓaadɔ.

⁶ ɔŋte 'kuunki nirlse do dɪm ki, gaŋ daayum nakɪ kɛn jaay aan dose ki se 'tɔndki mɛtn *Raa taa nakgen naase 'jeki. Kɛn naase jaay 'ɓaaki ɓaa tɔnd mɛtn Raa num, 'tɔɔmiŋki ute maakse.

⁷ ɔɔ tɔɔsn gen Raa kɛn cir maak-saapm naajege se, ute Isa al-Masi se asen ɓɔɔɓɔ ɔɔ maakse 'toodn kaam kalan.

⁸ Genaamge, kɛn ɔɔp m'asen taad se ɔŋ nakɪ kɛn mɛt ki, kɛn jeege jeeliŋ aak bɛɛ, kɛn te doobiŋa, kɛn *salal, kɛn jeege aak jeŋa, kɛn jeege dɔŋiŋa, kɛn ɔŋiŋ aak jiga ɔɔ kɛn jeege aakiŋ kic ɓo tɔɔmiŋ se, kɛse ɓo nakgen naase aki saapm do ki.

⁹ Taar kɛn naase 'booykiro maam m'dooy seno ute nakgen naase aakkiro gɔtn maam ki, kɛn maam tɛddeno se, naase kic 'lee 'tɛdɪŋki bin kici. ɔɔ Raa debm kɛn ɛd lapi se utu kiŋ te naase.

*Pɔl tɔɔmde taa nakɪ kɛn naade ɛdɪŋi
(2Kɔr 9.6-15)*

¹⁰ Maam se maakum-raapo aak eyo ɔɔ m'tɔɔm Mɛljege taa naase 'tɛrl saapkiga do maam ki daala. M'jeele naase se daayum 'saapki dom ki, naɓo naase ɔŋki te doobm kɛn amki noog eyo.

¹¹ Kɛn ɔlum jaay m'taad bin se taa m'ɔk dɪm ey ɓo m'taad eyo, taa maam se lɛ m'deelga deel roma nakɪ maam m'ɔk se ɓo aas kiŋgum sum.

¹² Kɛn maakɪ daay ki lɔ maakɪ dɛrɛŋ ki kic ɓo, maam se m'deelga rom ro ki. Kɛn m'ɔk nakɪ kɔsɔ kɛn m'ɔk eyo, kɛn maakɪ dɛrɛŋ ki lɔ maakɪ ɓo ki, maam se kɛn aanum dɪ dɪ kic lɛ, daayum m'tookɪ do naan kɛn ese.

¹³ Maam se m'aasiŋ do nakge tun ɓaa se paac ute Debm kɛn lee tɔɔgum maakum se.

¹⁴ Gaŋ naase se 'tedkiga beε ken naase jaay 'baado 'noogumki do nakge tun ɔŋ aan dom ki se.

¹⁵ Genaaŋgen Pilip ki, naase mala 'jeelki kaad ken deet deet jaay m'taadseno Labar Jiga gen Isa *al-Masi se ɔ ken jaay m'iin m'ɔŋo Masedoan sum se, maakŋ *eglizge tu se, eglizn naase kaliŋ ki sum ɔ 'baamoga ute nakŋ noogo. Ey num eglizn kuuy se ɔŋ ɔlum te ne dim eyo.

¹⁶ Ken maam jaay m'utu Tesalonik ki se, naaŋ ken se naase ɔl dɔɔlumkiroga dɔɔlɔ nakŋ ken am kaasn kinŋuma.

¹⁷ Ken ɔlum jaay m'taad bin se, m'je je dim ɔ gɔtse ki eyo. Nakŋ maam m'je se beε ken naase 'tedkiro se 'ziidn ɔaa ute naaniŋa.

¹⁸ Maam taadsen nakŋ naase jaay ɔlumkiro paac se, maam m'ɔŋiŋga nakgen se aasum cir ciri. Aan gɔɔ Epaprodit εdumsiŋga nakŋ naase ɔlumkiro se, ɔorse maam m'ɔk nakge dɛna ute maraadiŋa nakgen se tec aan gɔɔ *serkŋ jiga ɔ oot nijimi ken j'ed Raa ki jaay tɔaliŋ se.

¹⁹ Ute Isa al-Masi se, Melum Raa se nakŋ jaay naase ɔkki ey paac se naaŋ asesiŋ kedɔa, taa naaŋ se dim tap ɔ daayiŋ eyo maakŋ gaariŋ ki.

²⁰ Daayum Raa ken Bubjege se k'lee k'tɔɔmiŋki. *Amin.

Pal raan nan taariŋa ɔɔ ɔlden tɔɔse

²¹ Jee Raagen naase 'tedkiga kalaŋ ute Isa *al-Masi se, 'teddfeki tɔɔse ɔ genaaŋgen doobm al-Masi ki ken utu te maam gɔtn ara se, tedsen tɔɔse kici.

²² Jee Raagen gɔtn ara paac se tedsen tɔɔse ɔ ken tedsen tɔɔse tap tap se jee maakŋ beε Gaar magal *Rɔm ki.

²³ ɔŋ Mɛljege Isa al-Masi asen tedn beεŋa.

Maktubm ken Pəl raanɨn eglizn Kələs ki Kupm mətn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanɨn eglizn Kələs ki

Kələs se naan geger ken maakn taa naan Turki ken borse, daande ute geger Ερεζ se ək kiləmetir 200. Pəl se daam jaay ey num bii kalan baa te Kələs ki eyo. Ɔ ken ənd eglizn Kələs ki se, Epapras. Epapras se naan kəf Kələs ə naan lee tɛdn naaba ute Pəl tɛlɛ (kon 1.7; kon 4.12). Pəl booyga ken jeege lee aande dala jee al-Masigen Kələs ki se. Jee se lee dooyde ute taargen tec ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Naade lee taad jeege tun Kələs ki ə k'tɛrl do king bugdege tun do dəkɨnə. Ɔ tɛr taadden ə nakgen ək təgə do nakge tun baa se paac se, k'j'eemde. Kaad ken se Pəl j'əkinga kəkɨ dangay ki. Ɔ aan gə naan 'kəɨ baa gətde ki ey se, naan raanden maktubm ara se. Nakgen jig ey ken jeege əɨ aakden ey se, jee Kələs ki ək beere ro ki taa nakgen se ək təgə do jeege tu. Gan al-Masi se, naan ək təgə cir nakgen se paac. Ute kooy naan ro kaag ki se, təgɨ naade ək do jikilimge tu se, naan tɛdn tɛdga gətə. Taa naan se ɓo nakgen ək təgə do jikilimge tu ute nakgen tɛdden bulge se naan əddenga dode naatn ro ki.

*Pəl raan əl təse egliz ken Kələs ki
(Ep 1.15-19; Plp 1.3-6,9-11; 1Tes 1.2-4)*

¹ Ken ara maam Pəl, *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gə ken *Raa maakin jen ro ki ə ute genaajege Timote ɓo,

² k'raansen maktubm ara se, naase jee Raage tun maakn geger ken Kələs ki ə naase ɓo genaajegen tuj ərmde eyo ə ken inj dək kalan te *al-Masi. Ɔn Bubjege Raa asen tɛdn bɛɛnə ə asen kɛdn lapia.

Pəl təəm Raa ə tənd metɨnə

³ Daayum, ken naaje jaay k'ɓaa baa tənd mətn Raa Bubm Mɛljege Isa *al-Masi taa naase se, naaje k'lee k'təəmɨnə,

⁴ taa naaje se k'booyga j'əsjeege maana taa kaal maaksen aalki do Isa al-Masi ki ə ute maak-je ken naase əkki do jee Raage tu paac se.

⁵ Bin ɓo deet deetn ken naase 'booykiro Labar Jigan ken mət ki se, naase 'booy əkkiga Raa se 'bəəbsenga nakn bɛɛ maakn raa ki ə do taar ken se ɓo, naase inj əndki dose do ki.

⁶ Ɔo Labar Jigan ese se wɔɔkga do naan̄ ki paac bini aanga gɔtse ki. Naan̄ se tec aan̄ gɔɔ ko kaaggen kɛn teepe ɔɔ ooj dɛn se ɔɔ Labar Jiga se kic ɓo tɛdn̄ naabin̄ gɔtn̄ jeege tu ɓaa ute naan̄ina. Bin ɓo naan̄ tɛdn̄ naaba daan̄ naase ki kici, baago deet deet ɓii kɛn naase 'booykiro ɔɔ 'jeelin̄ki bɛɛ Raa se mɛt ki, jaay naase 'took ɔkin̄ki jiga se.

⁷⁻⁸ Epapras ɓo debm kɛn dooyse no mɛtn̄ taargen ese se ɔɔ naan̄ se taadjenga tɔɔgɲ kɛn *Nirl Salal ɛdsen gɛn je jeege se. Naan̄ se mɛdn̄ kɔɔɲ maakje k'tɛdn̄ naaba kalan̄ ɔɔ naan̄ se debm tɛdn̄ naabm̄ tuj ɔrmin̄ eyo gɛn al-Masi gɔɔ naaje ki.

⁹ Taa naan̄ se ɓo, ɓii kɛn naaje jaay k'booy labarse sum se, naaje k'tɔnd̄ mɛtn̄ Raa j'ɔɲ eyo taa naase. Naaje k'tɔnd̄ mɛtin̄ j'ɔɔ asen kɛdn̄ jeel mala mala kɛn naase anki jeel nakɲ kɛn Raa maakin̄ jen ro ki ɔɔ ɔɲ Nirlin̄ se asen kɛdn̄ jeel-taar mala mala ute mɛtɛkɛ.

¹⁰ Bin jaay ɓo kingse 'tɛdn̄ aak bɛɛ naan̄ Mɛljege tu gɛn je nakɲ paacɲ tɔɔlin̄ naan̄ ki. Ɔo naase aki tɛdn̄ napar nakgen jiga jiga ɔɔ Raa se naase aɲ 'jeel kɔkɲ ɓaa ute naan̄ se.

¹¹ Ɔo naaje k'tɔnd̄ mɛtin̄ asen tɛdn̄ jee tɔɔgɲ mala mala ute tɔɔgɲ naan̄ kɛn cir nakge paac se, bin ɓo kɛn dubar jaay aanga dose ki kic ɓo, naase aki kaay kaamse, aɲki serkɛ.

¹² Ɔo ute maak-raapo 'tɔɔmki Raa Bubm kɛn tɛdseno ɔɲkiga ɔoobo gɛn kɔɲ bɛdse maakɲ nakge tun bɛɛ kɛn naan̄ ɓɔɓbin̄ jeenge tu maakɲ-gɔt kɛn wɔɔr se.

¹³ Taa Raa se ɔɔɔjekiga dojege maakɲ-gɔt kɛn ɔɔɔ kɛn ɔk tɔɔgɔ dojege tu ɔɔ uun ɓaanjekiga maakɲ gaar gɛn Goon maak-jɛn̄ ki.

¹⁴ Ute ɔoobm̄ Goonin̄ se ɓo Raa dugjekiga dojege ɔɔ tɔɔjekiga *kusin̄jege se naatn̄.

Isa se naan̄ ɓo magal cir nakge paac

¹⁵ Bii kalan̄ tap ɓo nam aak te Raa eyo.

Num, kɛn Goonin̄ Isa jaay ɓaado do naan̄ ki se, naan̄ ɓo tec aan̄ gɔɔ Raa mala ɔɔ naan̄ ɓo taad̄ Raa se jeege tu.

Aan̄ gɔɔ maakɲ ɓee ki goon̄ paraga ɓo naana se, Isa *al-Masi kic ɓo, nakgen Raa aald̄no paac se, naan̄ ɓo naand̄e ki.

¹⁶ Taa ute Isa se ɓo, Raa aalo nakgen maakɲ raa ki ute kɛngen do naan̄ ki paac; kɛngen j'aakd̄e ute kɛngen j'ɔɲ j'aakd̄e eyo, nakgen ɔk tɔɔgɲ kɛn j'ɔɲ j'aakden̄ eyo, tɔɔggen̄ in̄g do jeege tu, *kɔdn̄ Raage ute magald̄ege; nakgen se paac, Raa aald̄e ute Isa ɔɔ Raa aald̄eno se taa naad̄e taad̄n̄ *nookɲ Isa.

¹⁷ Nakgen ɓaa se paac se, Isa ɓo naan̄ ki ɔɔ kɛn naad̄e paac jaay utu in̄g gɔtd̄e ki se, ute tɔɔgɲ naan̄a.

¹⁸ Aan̄ gɔɔ do ɓo tɔɔɔ ro te magalin̄ se, Isa al-Masi kic, naan̄ do *egliz. Nakge paac se upo mɛta do naan̄ ki ɔɔ maakɲ

yoge tu se, naan̄ 6o debm ken ooy duro deete. Taa bin se maakn̄ nakge tun 6aa se paac se, naan̄ 6o naan ki.

19 Deere, nakn̄ paacn̄ ken Raa ək se utu gətn̄ Goonin̄ ki kici taa Raa se uunoga kuun doa gen̄ tēdn̄ naan̄ se.

20 Ute goonin̄ se, Raa tēdga nakgen do naan̄ ki ute kengen maakn̄ raa ki se paac əkga taasa ute naana. Ute moosn̄ goonin̄ ken̄ ɔy do kaag ki se 6o, Raa 6aanoga ute lapia.

21 Anum, naasen jee Kolos ki se, do dək̄in̄ se, naase in̄gkiro dək̄ ute Raa. Naase 'saapkiro ɔ 'tēdkiro nakgen jig eyo. Kese 6o ken̄ gaan̄seno ute Raa ɔ tēdkiro jee taamooyinge.

22 Num 6orse se, ute kooy ken̄ Goonin̄ ɔn̄ ron̄ ooy do kaag ki se, Raa əkga taasa ute naase taa asen̄ 6aa naan̄in̄ ki se jee *salal, ək taar dīm kusin̄ rode ki eyo ɔ ək tuj eyo kici,

23 ken̄ naase jaay kaal maaksen do Isa ki se ək̄in̄ki jiga ɔ 'daarki do ki tɔɔg gan̄ se, ɔ ken̄ naase jaay ɔn̄ki te eyo gen̄ kənd dose do Labar Jigan ken̄ naase 'booyin̄kiro se. Ɔ Labar Jigan ese se 6o k'taad̄inga jeege tun do naan̄ ki paac kici ɔ taa naan̄ se 6o maam Pəl se m'tēdga debm tēdn̄ naabīna.

Dubar ken̄ Pəl ɔn̄ taa egliz

(Ep 3.1-13; 1Kor 2.7-13)

24 6orse, maam m'dabar dēna taa naase; ute naan̄ se kic 6o maam maakum raapo. Aan gɔɔ Isa dabaro se, maam kic m'dabar roma taa naase *eglizn̄ ken̄ 'tēdkiga daa ro gen̄ Isa *al-Masi se. Maam m'dabar se, taa naabin̄ ken̄ ɔp se 'kaasn̄ doobin̄ ki.

25 Maam se m'tēdga debm tēdn̄ naabm gen̄ egliz, ɔ naabm se Raa ɛdumsin̄ kaam jim se taa naase. Naan̄ ɛdum naabm se taa Taar Raa se paac m'an̄ taadn̄ nan̄ ute doobin̄ jeege tu.

26 Ɔ taar ken̄ Raa uuno doa do dək̄in̄ gen̄ taada jaay *taad te metin̄ met̄jil jeege tu paac ey se, 6orse se, naan̄ taadga metin̄ toodga tal jee Raage tu.

27 Ɔ jee Raagen ese se 6o Raa uunoga doa gen̄ taadn̄ nakn̄ bεε ɔ jiga ken̄ jeege jeelo te metin̄ eyo ken̄ Raa tēdin̄ taa jeegen Yaudge eyo. Nakn̄ se naan̄ 6o al-Masi ken̄ utu in̄g maakse ki se ɔ ute doobm naan̄ se 6o, naase ɔndki doa gen̄ kend̄ maakn̄ *nookn̄ Raa ki.

28 Al-Masi se 6o naaje k'taad̄in̄ jeege tu paac, k'j'aalden bide ki ɔ k'dooyde ute jeel-taar paacn̄ ken̄ Raa ɛd̄jen se, taa naaje k'je jeegen paacn̄ dɔɔkga ute al-Masi se, 'tēdn̄ jee mεc.

29 Taa naan̄ ese se 6o maam m'tēdn̄ naaba m'doa ute tɔɔgn̄ al-Masi ken̄ cir nakge paac ken̄ in̄g tēd naaba maakum ki se.

2

1 Deere, maam m'je naase aki jeele, maam se m'in̄g 6o m'do do jēt taa naase, taa jeegen maakn̄ gεgεr ken̄ Laodise ki ɔ taa

jee Raagen kuuy ken bii kalan tap bo aakum te ute kaamde ey se kici.

² Maam m'je naade se k'kaay kaamde do ute maak-jede se k'doak taarde kalan. Maam m'je naade se jeel kəkəj maakde ki mala mala, bin bo naade 'kəj jeel *nakəj ken Raa oyiŋo jaay jeege jeel te metiŋ ey se, do nakəj se le, naan bo *al-Masi.

³ Do gətn al-Masi ki sum bo naajege j'aki kəj jeel-taar mala mala ute jeel nakge paac.

⁴ Ken olum jaay m'taadsen bin se, m'je nam tap bo asen derl ute taaringen nijim se eyo.

⁵ Ey num, deere, daanse ki se maam gəto, naʒo maam m'utu m'saap dose ki do maam se maakum raapo aan gədo m'utu maaksen ute kaamuma, naase se naŋa naŋa kic bo utu 'daar gətiŋ ki tak tak do kaal maaksen do al-Masi ki se naase utu okiŋki təogə.

Ute *al-Masi se naase oŋkiga nakge paac

⁶ Aan gədo naase 'tookkiga Melse, Isa al-Masi se, iŋg 'doakki kalan ute naaŋa.

⁷ Aan gədo ko kaaga iiriŋ booy naan ki jaay 'daar təogə do aan gədo bee ken j'iiriŋ daa təog se, naase kic bo iŋg 'doakki kalan ute Isa al-Masi bin kici. Do kaal maaksen do al-Masi ki se okiŋki təogə aan gədo ken k'dooyoseno ro ki; do 'toomki *Raa ute maakse paac.

⁸ Ondki kəndə, oŋte kəŋki nam asen derl ute taargen reŋ reŋ ken təol ser ey se! Taargen se iino gətn jikilimge tu do gətn nakge tun ok təogə do *duni ki sum. Num naade se, bere, iino gətn al-Masi ki eyo.

⁹ Taa kaad ken Isa al-Masi iŋgo do naan ki se nakəj Raa ok paac se utu gətn naan ki kici.

¹⁰ Aan gədo naase 'doakki kiga kalan ute al-Masi se, naase oŋkiga nakge paac ute naaŋa. Təogge ute nakgen ok təogə do jeege tu paac se, naan bo dode ki.

¹¹ Aan gədo naase 'doakki kiga kalan ute al-Masi se, naase se j'olsenga pəndə naʒo *kojŋ pənd naase se, tec aan gədo gen jikilimge lee ted se eyo, num kojŋ pənd naase se, iino gətn al-Masi ki, naan bo debm do djekiga dojege ro daa ro ken oljeki maakŋ *kusiŋ ki se.

¹² Ken naase jaay *k'batizse sum se tec aan gədo naase ooykiga do j'olsenga maakŋ baad ki ute al-Masi. Do ken naase jaay 'teeckiro maan se, tec aan gədo ooy durkiga ute al-Masi tele, taa naase aalkiga maakse do təogŋ Raa ken duriŋo daan yoge tu se.

¹³ Do do dokiŋ se, naan Raa ki se naase aan gədo jee ooyga kooyo taa kusiŋ ken naase lee 'tedki do naase se aan gədo jee oŋ

te pənd eyo*. Gaŋ borse ute al-Masi se, Raa edsenga kaaja ə naan se təljekiga kusinjege se paac naata.

14 Ute kooy Isan ooy do kaag ki se, Raa təljekiga sejege se naatn ə nakŋ ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay əkjeki mindjege se kic, naan təliŋga naatn ə naan tupiŋga ro kaag ki ute naana.

15 Təgge ute nakgen ək təgə do jeege tu paac se, Raa bəydenga naatn maakŋ gaardege tu. Ute kooy ken Isa ooy do kaag ki se, naan cirdega. Naan tək leedeno naan jeege tu ə əlde səkəŋ təəde.

16 Taa naan se 60, ənte kəŋki nam asen kəŋŋ bəəə dose ki taa kəsə, taa kaaye, taa laagen jeege lee tədə, taa bii *serkŋ gen taar kaal laapa, ey le taa *bii sebit.

17 Naade se paac aan gəə kaam nirl nakgen bəe utu ade baa naan ki. Ə kaam nirl nakgen se taad te al-Masi mala.

18 Ken bin num, jeege təd rode aan gəə jee əp rode baata ə lee eem *kədn Raage ə ken niiga num əkiŋ əŋ se, ənte 'kəŋki jee se asen kəŋŋ bəəə dose ki. Jee bin se saapde se gen jikilimge ə əlden naade magal rodege.

19 Naade se əŋ dək ute al-Masi eyo. Ey num al-Masi se, naan 60 do *egliz ə 'jeelki ken təd bəe ro ki te magaliŋ se, daan doa. Ə daan do se 60 ken tum ro paac, jaay təd kalan se. Ə jee Raage kic 60 tec bini ə ken tēdden jaay teep baa ute naande se le, Raa.

*Ooykiga ə durkiga ute *al-Masi*

20 Deere, naase se ooykiga ute al-Masi ə nakgen ək təgə do *duni ki se ək təgə dose ki ey sum; num gaŋ gen di jaay naase iŋgki aan gəə nakgen se utu ək təgə dose ki, jaay 'tookki gen tēdn nakgen se aan gəə jeege ken utu maakŋ duni ki rək se,

21 nakgen ken ə: «Nakŋ bin se ənte lekina, ənte kuuniŋa, ə ənte kəsina?»

22 Nakgen se paac taad te nakgen kaadiŋ utu deele. Ə nakgen se le, jikilimge 60 lee saapa ə dooyiŋ jeege tu gen tədə.

23 Deere, nakgen ken naade taad ə gen tədə se, naade saapiŋ ə ute naan se 60, aden kēdn jeel-taara, taa naade taad ə əp roi baata ə 'dabar roi ə 'təd nakgen ken jeege taad ə gen tədə se. Num gaŋ nakgen se paac se, təl ser eyo ə əŋ təd debkilimi əŋ bəəə ək roŋ eyo.

3

1 Taa naan se 60 aan gəə naase ooy 'durkiga ute *al-Masi se, 'jeki nakgen ken maakŋ raa ki, gətn ese 60 ken al-Masi utu iŋg do ji daam *Raa ki.

* 2:13 Jee əj te pənd ey se, Yaudge aakde aan gəə jee jeel Raa mal eyo.

² Kēn bin num, ɔ̄nte 'saapki do nakge tun do naan̄ ki, num 'saapki do nakge tun maak̄n raa ki.

³ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi ɔ̄ 'kingse se Raa utu bɔ̄ɔbsesin̄ kaam̄ ji al-Masi.

⁴ Al-Masi kēn kingse kaam̄ jin̄ se, jaay biin̄ ade naar teecn̄ pirsil se, naase kic aki naar 'teecn̄ pirsil ute naan̄a maak̄n *nookin̄ ki.

*King kiji ute *al-Masi*

⁵ ɔ̄ nakgen jig eyo do naan̄ kēn utu maakse ki se, 'tɔ̄lin̄ki naata aan̄ gɔ̄: kēesn̄ naapm̄ rēn̄ rēn̄, nak̄n̄ asen̄ tujn̄ naan̄ Raa ki, nak̄n̄ daa ro ɔ̄ jea, maak-saapm̄ *kusiṅa ute tama, taa tama se tēdga raa jeege.

⁶ Taa nakgen jig ey ese se ɔ̄, kēn utu ano ɔ̄aa ute maak-taar Raa do jeege tun kēn baate took̄n̄ taarin̄ se.

⁷ Naase kic, do dakin̄ se, in̄gkiro bini ɔ̄ 'lee 'tēdkiro nakgen jig ey se kici.

⁸ Num ɔ̄orse se, nakgen se paac ɔ̄dki dose ro ki aan̄ gɔ̄: maak-taara, taamooyo, nak̄n̄ kusin̄a, naaja ɔ̄ taargen̄ gen̄ taaf ey se kic ɔ̄, ɔ̄nten̄ 'teecn̄ taarse ki.

⁹ ɔ̄ ɔ̄nte 'tēdki taar-kɔ̄ɔ̄ ute naapa; taa kinḡsen̄ do dakin̄a ɔ̄ ute naksen̄ jig ey naase 'lee 'tēdki se le, rēs̄in̄kiroga naatn̄.

¹⁰ ɔ̄ ɔ̄orse naase 'tēdkiga jee kiji ɔ̄ Raa Mēl Kaaljēge se daayum̄ tēdsenga an̄ki tec̄n̄ naan̄a, taa an̄ki jeel kɔ̄k̄n̄ mala mala.

¹¹ Taa naan̄ se ɔ̄ maakse ki se: kēn kɔ̄d̄ Grēki, kēn kɔ̄d̄ Yaudi, debm̄ ɔ̄jga pɔ̄ndɔ̄, debm̄ ɔ̄j te eyo, debm̄ cēkē, jee kaagge, jeegen̄ bulge lɔ̄bu jeegen̄ bulge eyo, naade se paac, naan̄ Raa ki se, debm̄ cir naapin̄ tap ɔ̄ gɔ̄ɔ̄. Num kēn cir paac se, al-Masi, naan̄ ɔ̄ do nakge tu paac ɔ̄ utu maak̄n̄ jeenge tu paac.

¹² Taa naan̄ se ɔ̄ naase se Raa bēer tɔ̄dsenoga tɔ̄dɔ̄ ɔ̄ 'tēdkiga jee naange kēn naan̄ jedē. Bin num̄ ējki do naapge tu, 'tēdki bēē ute naapa, ɔ̄pki rosege baata, 'tēdki jee dalul ɔ̄ 'tēdki jee maakde deere.

¹³ ɔ̄ 'serkki naapa ɔ̄ kēn maakse ki jaay deb kalan̄ tujga naapin̄ ki se, ɔ̄kki naagn̄ naapge; aan̄ gɔ̄ Mēljēge tɔ̄lsenoga kusin̄se se, naase 'tēdki kaldē naapge tu bin kici.

¹⁴ Kēn bēē cir paac se, 'jeki naapa ɔ̄ kēn naase jaay 'jeki naapa se, maakse kic 'tēdn̄ kalan̄ tak.

¹⁵ ɔ̄n̄ lapi al-Masi se 'kinḡ maakse ki taa Raa dan̄seno se taa aki kinḡ ute lapia te naapa, taa naase 'tēdkiga aan̄ gɔ̄ ro kalan̄. ɔ̄ daayum̄ in̄ḡ 'tɔ̄mki Raa.

¹⁶ ɔ̄n̄ taar al-Masi ute bēēn̄ se 'dooçn̄ maakse. 'Dooyki naapa aalki bi naapge tu ute jeel-taar mala mala kēn naase ɔ̄kki se. ɔ̄ aarki kaa Raa ki ute maakse paac, 'tɔ̄min̄ki ute kaagen̄ kēn

k'lee k'j'eemsina ð magalinki ute kaagen *Nirl Salal ðl jeege lee tòmsiñ se.

¹⁷ Taargen paacñ ken naase 'baaŋki ðaa taada ute nakgen paacñ naase 'baaŋki ðaa tɛda se, 'tɛdɪŋki ute ro Mɛljege Isa. Ðo ute doobm naañ se, naase 'tòmki Raa Bubu kici.

King bee gen jee al-Masige

(Ep 5.22-33, 6.1-9; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

¹⁸ Naase mɛndge: 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ jee uun doobm Mɛljege lee tɛdɪŋ se.

¹⁹ Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege ð ðnte taadɛdeki ute taar tɔɔgɔ.

²⁰ Gaange: 'tookki paac taar kɛŋsege ute bubsege; kɛse ðo nakñ ken tɔɔl Mɛljege tu.

²¹ Naase bubm gaange se, ðnten 'tɛdki gaansege se maakɛ aden taara, ey num naade maakɛ 'tjuu.

Bulge ute mɛldɛge

²² Naase bulge se: mɛlsegen do naañ ki se taardege paac 'tookɛsiŋki. Ken naade gɔtɔ kic ðo 'tɛdɛdeki naabɛge jiga. Ðo ðnte 'tɛdɪŋki aan gɔɔ naase 'jeki raapm maakñ jikilimge sum, num gan 'tɛdɛdeki naaba ute maakñ kalan taa naase se 'ðeerki Mɛljege tu.

²³ Num naabm ken naase 'baaŋki ðaa tɛda paac se, 'tɛdɪŋki ute maakse paac aan gɔɔ naabm gen Mɛljege ð ðnte 'kaakiŋki aan gɔɔ naabm gen jikilimge sum.

²⁴ Naase 'jeelki Mɛljege utu asen kɛdɪ bɛdse ute jeenge. Ðo Mɛljege se, naañ ðo *al-Masi ð naabm ken naase 'tɛdki se le, 'tɛdɪŋki naañ ki.

²⁵ Num debm 'tɛd *kusiñ se, kusiñ se, utu aŋ tɛrl don ki; taa Raa se, naañ bɛɛr nam eyo.

4

¹ Naase mɛlge se: bulsege se 'tɛdɛdeki nakñ ute doobiña ð ken met ki taa 'jeelki naase kic ðkki Mɛɛ maakñ raa ki.

Pɔl dej jee al-Masigen Kolos ki

(Ep 6.18-20, 5.14-17)

² Daayum aayki kaamse eemki *Raa, ðnte 'toodki bia, 'tòmki Raa.

³ Ðo 'tɔndki mɛtn Raa taa naaje kici: taa naañ ajen kɔɔdɪ doobo gen ðaa taadɪ nakñ ken gɔtn *al-Masi ki jaay *jeege jeel mɛtiñ ey se. Taa naañ se ðo, maam j'ɔkum dangay ki taariña.

⁴ 'Tɔndki mɛtn Raa taa taar ken maam m'je m'aŋ taadɪ tak se 'toodɪ tal.

⁵ Maakñ jeege tun doobm al-Masi ki ey se, ingki do mɛtɛkse ki. Ðo ken doobiñ jaay utu se, naase 'tɛdɛdeki bɛɛ.

⁶ Ɔn taarsegen naase aki taad se, 'taadĩnki ute taargen nijimi ɔɔ bɛɛ. Bin ɔo naŋa naŋa kic ɔo aŋki tɛrl taar ute doobiŋa.

Pɔl naŋ taariŋa ɔɔ ɔlden tɔɔɛ

⁷ Ɔenaaje Tisik kɛn debm tɛdn naabm tuj ɔrmiŋ ey kɛn naaje k'jenki ɔɔ kɛn tɛdn naabm Mɛljege ute maam tɛl se, naaŋ ɔo debm asen ɔaa taadn labarum paac.

⁸ Maam m'ɔlin ɔtse ki tap ɔo taa naaŋ asen ɔaa taadn labarje ɔɔ asen ɔaa kɛdn kaay kaama kici.

⁹ Onezim kɛn k'jenki, naaŋ kic ɔenaajegen tuj ɔrmiŋ eyo, ɔɔ goon naaŋse mala se utu 'ɔaa ute Tisik. Naade se ɔo asen ɔaa taadn nakŋ kɛn aan doje ki paac ɔtn ara se.

¹⁰ Aristarkŋ kɛn maakŋ dangay ki ute maam ara se, 'tɛdsen tɔɔɛ ɔɔ Markŋ goon taasn Barnabas kic, 'tɛdsen tɔɔɛ. Markŋ ese ɔo, maam m'taadsenoga taad mɛtn taariŋ m'ɔo kɛn naaŋ jaay ɔaaga ɔtse ki num, ɔkiŋki jiga.

¹¹ Isa, kɛn k'danŋ Justus se, 'tɛdsen tɔɔɛ kici. Ɔo maakŋ Yaudge tun took aal maakde do Isa ki se, naade se sum ɔo, kɛn tɛd naaba ute maama ɔen *maakŋ Gaar Raa. Naade se ɔo, kɛn ɛdum kaay kaama.

¹² Epaprasn, ɔen naase mala se kic, 'tɛdsen tɔɔɛ. Naaŋ se debm tɛdn naabm Isa *al-Masi. Ɔo naaŋ se ɔaar cir ɔen tɔnd mɛtn Raa taa naase, taa naase daayum aki kiŋg tɔɔɔ, aki tɛdn jee Raagen mɛc ɔɔ taa naase aki 'dɔɔkŋ maakse ɔen tɛdn nakŋ kɛn Raa maakiŋ jen ro ki.

¹³ Epapras se, naaŋ tɛd naaba den aak eyo taa naase, taa jee Laodise ki ute jee Erapolis ki se ɔɔ maam Pɔl se m'aakiŋga ute kaamuma.

¹⁴ Mɛdjege daptor Luk ute Demas kic tɛdsen tɔɔɛ.

¹⁵ 'Tɛdki tɔɔɛ ɔenaage tun maakŋ ɔɔɔɔ kɛn Laodise ki. Ɔo 'tɛdki tɔɔɛ Nimpa ki ute jee *egliz kɛn lee tus maakŋ ɔeen ki se kici.

¹⁶ Kɛn naase 'dooyiŋkiga maktubm kɛn maam m'raaŋsesiŋ se num, ɔlin ki egliz kɛn maakŋ ɔɔɔɔ kɛn Laodise ki se kici aŋ dooyo. Ɔo naase kic maktubm kɛn maam raanŋo jeege tun Laodise ki se jaay ɔlsesiŋoga num, 'dooyiŋki kici.

¹⁷ Ɔo 'taadki Arsip ki: Naabm ɔen Mɛljegen ɔniŋsiŋ kaam jin se, n'tɛdn n'aasiŋ ute doobiŋa.

¹⁸ Tɔɔsn kɛn maam m'raaŋ m'ɔlsen ese se, maam Pɔl mala ɔo m'raanŋiŋ ute jima. Maam se m'dangay ki. 'Saapki dom ki ɔɔ ɔnte 'dirigumki. Ɔn Raa asen tɛdn bɛɛŋa.

Maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɔ eglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɔ eglizn Tɛsalonik ki

Eglizn Tɛsalonik ki se, Pɔl ɔndiɔ kaad kɛn naan inɔ merte ɣɛn k-dige ɣɛn tɛdn naabm Raa se. Naan iino ɣeɣer Pilip ki ɔɔ baado aan maakɔ ɣeɣer kɛn Tɛsalonik ki. Geɣer Tɛsalonik se, naan maakɔ taa naan Masedoan ki. Jee Tɛsalonik ki se naabden kɛn naade lee tɛd se, naade lee tɛd suuk. Ɔɔ naade ɔk ɔkge dena ɔɔ deniɔ se Yaudge. Yaudgen mɛtinge se took do taar kɛn Pɔl lee dooy jeege se eyo. Taa naan se ɔɔ naade tuuriɔ ɣɔtn ese. Pɔl raan jeege tun Tɛsalonik kɛn took aalga maakde do Isa ki ɔɔ ute maktubm se ɔɔ naan lee dooyde. Jee jeel taadn tɔɔkɔ mɛtn Kitapm Raa se, saap ɔɔ maktubm ara se ɔɔ, 'tɛdn maktubm kɛn Pɔl raan deet deet jee al-Masige tu. Kɛn bin num maktubm ara se, maakɔ Kitapm kɛn Raa dook kiji ute jeege se, naan ɔɔ k'raanɔ deete. Pɔl ɛd kaay kaama ɣenaage tun Tɛsalonik ki ɔɔ taadden ɔɔ kaal maakden do Isa al-Masi ki se, j'ɔkiɔ ɔɔnɔ k'baansiɔ ute naaniɔ. Jee mɛtinge maakɔ jee Raage tu se ooyga kooyo naɔɔ Isa ɛ aan te ey ɔɔrtɔ. Jee Raage se tɔnd mɛtn Pɔl ɔɔ jeege ooy se tap ɔɔ ɣɛn naade se 'tɛdn ɔɔ di. Pɔl tɛrlden ɔɔ jeege ooyga kooyo ute jee utu inɔ ɣeɣe se, naade paac dook ute Isa al-Masi, taa ɔɔi kalan naade utu 'dur daan yoge tu paac.

Pɔl raan ɔl tɔɔsiɔ jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl ɔɔ m'raanɔsen maktubm se ute Silban ɔɔ Timote, naase jee *egliz kɛn maakɔ ɣeɣer kɛn Tɛsalonik ki, kɛn 'tɛdkiga ɣɛn Bubjege *Raa ɔɔ ɣɛn Mɛljege Isa *al-Masi. Ɔn Raa asen tɛdn bɛɛnɔ ɔɔ asen kɛdn lapi.

*Pɔl tɔɔm Raa taa jee Raagen Tɛsalonik ki
(Plp 1.3-6; Kɔl 1.3-8)*

² Daayum naaje k'tɔɔm Raa ɔɔ k'tɔnd mɛtiɔ k'j'ɔn ey kici taa naase paac.

³ Naan Bubjege Raa ki se, daayum naaje k'saap do kaal maakɔ naase, kɛn naase aalki do Isa *al-Masi ki jaay ɔɔsen 'tɛdki nakgen jiga se. Ute maak-je naase ɔkki do Isa ki se ɔɔsen naase 'tɛdki naaba jiga ɔɔ aayki kaamse ɔndki dose do Mɛljege tu Isa al-Masi ki.

⁴ ɣɛnaa maakjemge, naaje k'jeele Raa se naan jese ɔɔ naan ɔɔ bɛɛr tɔɔdseno taa aki tɛdn jee naange.

⁵ 'Booyki, Labar Jigan gen Isa al-Masi se naaje k'taadseno se ute taarje sum eyo, num ute tɔɔŋ *Nirl Salal ɔ naaje k'jeel maakje ki taar naaje k'taadseno se taar met ki. Naase kic 'jeelki kaad ken naaje j'ingkiro tel se, nakgen naaje k'tedɔ paac se, k'teddeno taa asen noogo.

⁶ Ɔɔ nakj ken Meljege tedɔ jaay naaje k'ted se ɓo, naase 'tedki aan gɔɔ gen naaje se kici. Deere, jeege dabarsenoga dena naɓo ute naan se kic ɓo, naase 'took uunkiro taar Raa maakse ki se ute maak-raapm ken Nirl Salal edsesin se.

⁷ Bin ɓo naase 'taadkiga doobo jee Raage tun paacɔ taa naan Masedoan ki ute kengen taa naan Akayi ki.

⁸ Deere, taar Raa se iino gɔtse ki se bini aanga taa naan Masedoan ki ute taa naan Akayi ki sum eyo, num gɔtɔ ɓaa se paac, jeege booyga ken naase aalkiga maakse do Raa ki se. Taa naan se, naaje j'kɔŋ kɔɔsn maaniɔ ey sum,

⁹ taa jeege paac ɔɔs maanse gen ken naase 'dɔɔɔɔkjekiro jiga kaad ken naaje j'ingɔ gɔtn naase ki se. Ɔɔ naade ɔɔs maanse taa naase raagen deer ey se, naase res ɔndenkiga naata ɔ 'terlkiga maakse gen tedn naaba Raa ken zere ɔ ken met ki.

¹⁰ Borse, naase ing aakki kaak kaam Goon Raa ade ɓaa maakj raa ki, gooniɔ se ɓo, naan durino daan yoge tu ɔ naan ɓo Isan ken ɔɔɔjeki dojege taa maak-taar Raa ɓɔɔy dojege tu eyo ɓii ken naan an kɔjn ɓɔɔrɔ do jeege tu se.

2

Naabm *Raa ken Pol ted maakj gegɛr ken Tesalonik ki (NJKN 20.18-21,31-35; 2Kor 6.3-10, 12.12-15)

¹ Genaaenge, naase mala 'jeeliɔki, ken naaje jaay j'ingɔ gɔtse ki jaay naase 'dɔɔɔɔkjekiro jiga se, cer eyo.

² Num naase kic 'jeelki naaje se k'dabarjenoga ɔ k'naajenoga maakj gegɛr ken Pilip ki, jaay ɓo k'j'iin k'ɓaado gɔtse ki. Ey num jee wɔɔyjege se tap ɓo paac paac ɔnjen doob eyo, naɓo Raa se, edjenga kaay kaama taa j'asen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi.

³ Taa taar Raa ken naaje k'ɓaa k'taadsen se, ɔk taar-kɔɔɓ eyo. Ɔɔ naaje le k'j'ɔk saapm jaay jig ey se do nam ki eyo ɔ k'je kaan nam dal eyo.

⁴ Gan Raa se naan aakje naaje j'an kɔŋ kaas se jaay ɓo, naan edjeno Labar Jiga gen Isa se kaam jije gen ɓaa taadn jeege tu. Anum naaje k'je k'taad se k'je ɓo k'tedn nakj ken tɔɔl jikilimge tu eyo, num ken tɔɔl Raa ki, naan ken jeel nan saapm maakjege tu paac.

⁵ Taa naase 'jeelki, naaje k'j'ɔŋ k'taad te taar gen kaan nam dal eyo ɔ k'je te doobm tam eyo ɔ Raa kic ɓo jeele.

⁶ Ɔo naaje se k'jedō te doobm naase 6o ajeki tōom eyo ɔo k'je jee kuuy 6o aje tōom ey kici.

⁷ Ey num naaje k'jee kaan naabm al-Masige se, naaje 6o ken k'jee magalsegen ken j'ok doobo ajekiga tēdn naaba, gan naaje k'j'ōn k'tēdnō te naan se eyo. Num naaje j'ingō maakse ki se k'tēdo jeegen ɔn rode urlu aan gōo ko gaangen ken aak do gēndege tu.

⁸ Taa maak-je naaje k'j'ok dose ki se, k'je 6o j'aseno taadn Labar Jigan gēn Raa se sum eyo, num j'ōn roje paac 6o taa naase, taa naase t'ēdkiga jee kōōn maakjege.

⁹ Deere gēnaamge, naase utu 'saapki do dubarje ki ɔo do naab ken naaje k'tēd jaay ɔor nanjēno tak tak se. Naaje k'tēdo naaba nōoro katara, taa maakse ki se naaje k'je k'kōōpm kaam ji nam eyo ɔo ute naan se 6o, naaje k'taadseno Labar Jigan gēn Raa se.

¹⁰ Naase kic 6o saadjēge ɔo Raa kic 6o saadjē: naaje j'ingō daan naase jeege tun aalkiga kaal maakse do Isa al-Masi ki se, kingje se, king *salal ute doobina ɔo nakj jaay akiro kōn aak kus roje ki se gōto.

¹¹ Naase j'eelki, maakse ki se, nanja kic naaje j'aakiŋo donj ki aan gōo bubm ken aak do gēninge tu se.

¹² Naaje k'dejseno ɔo k'j'ēdseno kaay kaama ɔo k'taadseno k'je aki king aan gōo ken Raa maakin jen ro ki, naan ken danjeno taa aki kēnd maakj gaarin ki ɔo maakj *nookin ki.

Pōl tōom Raa daala taa jee Raagen Tesalonik ki

¹³ Taa naan se 6o naaje k'ting k'tōom Raa taa naase booy uunkiroga taar Raa ken naaje k'taadseno se, naase 'tookkiga do ki ɔo j'eelein ki taargen se gēn jikilimge eyo num taar Raa. Ɔo deere, naan se taar Raa mala. Deere, taar se utu tēdn naaba maakj naase ken aalkiga maakse do Isa *al-Masi ki se kici.

¹⁴ Bin num gēnaamge, naase kic t'ēdkiga aan gōo jee *eglizgen taa naan Jude ki ken tēdga jee Isa al-Masige se. Naade se, taade Yaudgen mētinge lee dabardeno ɔo 6orse se, naase kic taassege lee dabarse bin kici.

¹⁵ Naade Yaudge se 6o ken tōolo Meljege Isa ute jee ken taad taar teeco taar Raa ki, ɔo naade se 6o ken lee dabarjeno naaje kici. Ɔo nakgen Yaudge tēd se tōol Raa ki eyo ɔo naade se tēdga jee wōoy jikilimge paac.

¹⁶ Naade Yaudgen ese se 6o, gaasjen gēn taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo taa naade 'kōn kaaj eyo. Ken naade tēd bin se naade lee ziid *kusiŋdege do kusiŋde ken naade lee tēd se. Ɔo 6orse se kusiŋde se deelga gōtina. Num do taar tōolin ki se, maak-taar Raa se, bōoyoga dode ki.

Pōlje 6aa kaakj jee Raagen maakj gēger ken Tesalonik ki (NJKN 17.14-16)

17 Gɛnaamge, gɔtn k'j'iin k'j'ɔnseno sum se, daanin dɔkga k'j'ɔŋ k'j'aakki te daan-kaam naapge eyo. Ute naan se kic ɓo, naaje j'utu k'saap dose ki. Bin num, ute doobm gay kic ɓo naaje k'je j'asen ɓaa kaakɔ daala. Taa naaje se k'j'ɔk maak-je dose ki dɛn aak eyo.

18 Taa naaje k'je k'kɔkɔ tɛrl j'asen ɓaa kaaka, kɛn tap ki se maam Pɔl ɓo m'taad m'dɔlga dɔlɔ gɛn ɓaa kaak se, naɓo *Bubm sitange se gaasjen doobo.

19 Gɛnaamge, l'jeelki, naase ɓo jee kɛn naaje k'j'ɔnd doje dose ki, ɔɔ ɛdjen maak-raapo ɓii kɛn Mɛljege Isa ade ɓaa se taa naase se naaje doje tɛdn raan. Taa naase ɓo kɛn 'taadki jeege tu paac ɔɔki naabje se, naabm jiga.

20 Deer deer, naaje se maakje raapm dose ki ɔɔ naaje *k'nook Raa taa naase.

3

1 Anum kɛn naaje jaay j'ɔŋ te labarse ey se, j'ɔŋ j'aasin te eyo, naaje k'j'uuno doa gɛn kɔɔpm king maakɔ gɛgɛr kɛn Aten ki kalje ki,

2 ɔɔ Timote se ɓo naaje k'j'ɔlinɔ gɔtse ki. Timote se naan gɛnaaje ɔɔ naaje k'tɛd naabm *Raa kalan. Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi se, naaje k'taadɔn jeege tu tɛɛ. Naaje k'j'ɔlin gɔtse ki se taa asen noogo ɔɔ asen kɛdn kaay kaama ɔɔ taa naase aki king tɔɔgɔ doobm al-Masi ki.

3 Bin ɓo, dubargen aan ɓorse dose ki se asen kɔŋ kɔl naase anki rɛsn ute doobm Raa eyo. Taa naase mala kic 'jeelinɔki, dubargen bin se, utu 'kaan dojege tu.

4 Kaad kɛn naaje k'j'ingɔ gɔtse ki se, naaje k'taadɛsenoga j'ɔɔ naajege se j'utu j'ajenki dabara ɔɔ nakɔ se aanga dojege tu ɔɔ naan ese se, naase kic 'jeelinɔki.

5 Taa naan se ɓo, maam m'ɔŋ m'aasin te gɛn king booy dɛn eyo, maam m'ɔlsen Timote, taa ɓaa gɔtse ki taa amo ɓaa ute labarse, naase utu ingki do kaal maakse ki se dey la? Maam m'beer m'ɔɔ sɔm daan naane *Bubm sitange naamsenga ɔɔ ute naan se naabjen k'tɛd daanse ki se 'kutn cɛɛɛ.

6 ɓorse, Timote kɛn iinɔ gɔtse ki se aan ɔnjenga ɔɔ naan ɓaanjenoga ute labar jiga gɛn kaal maaksen do Raa ki ɔɔ gɛn maak-je kɛn naase ɔkki ute naapa. Naan taadjen ɔɔ daayum naase utu 'saapki doje ki jiga, ɔɔ je ajeki kaaka aan gɔɔ naajen k'je j'asen kaak se kici.

7 Bin num gɛnaamge, maakɔ nakge tun ɔɔnɔ ute dubargen aan dojege tu paac se, naase ɛdjekiga kaay kaama ute kaal maakɔ naasen aalki do Mɛljege tu se.

8 ɓorse naase utu ingki tɔɔg doobm Mɛljege tu se, taa naan se naaje kic kingje tɛdga jiga.

⁹ Naaje j'ok taar ken 'kaasn jaay j'an tɔɔm Raa se tap ɓo gɔtɔ, taa maak-raapm ken naaje j'oko taa naase naan Raa ki.

¹⁰ Nɔɔrɔ katara naaje k'tɔnd metiŋ te maakje paac, taa ajen kɔɔdn doobo tɛr j'asen ɓaa kaaka ɔɔ j'aseno dooy nakj ken naase 'jeelki te metiŋ ey ɓɔrtɔ doobm al-Masi ki taa aki ɓaa ute naan se.

¹¹ Ɔŋ Raa Bubjege mala ute Meljege Isa ajen kɔɔdn doobo k'ɓaa gɔtse ki.

¹² Maakje ken naase ɔkki do naapge tu ɔɔ do jeege tu paac se, ɔŋ Meljege asesiŋ ziidn ɓaa ute naaniŋa, tecŋ aan gɔɔ ken naaje k'jesese naase se kici.

¹³ Ɔɔ tɛr, ɔŋ Meljege asen tɔɔgŋ maakse taa naan Bubjege tu Raa ki se naase aki tɛdn jeegen *salal ɔɔ nam 'kɔŋ dim aak kus rose ki eyo, ɓii ken Meljege Isa al-Masi aɗe ɓaa ute jeenge paac se.

4

Ɔŋki kingse se 'tɔɔl *Raa ki

(1Pr 1.14-16, 4.1-5; Ep 5.3-8; 1Kɔr 6.13-20)

¹ Genamgen doobm *al-Masi ki, ɓɔrse do taar tɔɔliŋ ki se, naaje k'je j'asen taada: taa naaje k'dooyosenoga te doobm jaay naase aki king num tɔɔl Raa ki se. Deere, ɓɔrse se kingse se tecga aan gɔɔ naan se. Taa naan se ɓo naaje k'tɔnd metse ute ro Meljege Isa al-Masi se, kingsen bin se, ɔkiŋki ɔɔŋɔ ɔɔ 'ɓaansinki te naan se.

² Taa naase 'jeelki nakj ken naaje k'taadseno gen tɛɗa se, nakj se Meljege Isa ɓo taad jeege tu gen tɛɗa.

³ Nakj Raa maakiŋ jen ro ki se, naan je naase aki kɔŋ rose paac naan ki ɔɔ naŋa kic ɓo ɓɔɓbm kɔkŋ roŋa gen ɓaa je mend jeege eyo ɔɔ gen ɓaa je gaabm jeege eyo.

⁴ Ɔɔ maakse ki se, naŋa kic ɓo ɔŋ kingiŋ ute mendiŋ se tɛdn aan gɔɔ ken Raa maakiŋ jen ro ki, ɔɔ bin se, jeege kic aden kaal maak ki;

⁵ ɔɔ ɔŋten kɔŋki rose gen tɛdn nakgen jig eyo ken maakse ɓo jea, aan gɔɔ gen jeegen jeel Raa mal eyo lee tɛɗ se.

⁶ Ɔɔ nam ɔŋten tuiŋ ro genaŋ ken doobm Isa al-Masi ki ɔɔ ɔŋten 'kaaniŋ dala. 'Jeelki, jeegen jaay tɛɗ bin se, Meljege utu aden dabara ɔɔ taar se le naaje k'taad k'dɔɔlsenga dɔɔlo.

⁷ Taa Raa danjekiro se taa j'aki king ɓo gen tɛdn nakgen jig ey ken maakjege je se eyo, num ganj taa j'aki tɛdn jee *salal.

⁸ Taa naan se ɓo, debm ken jaay baate booy kuun taarse se, naan ɔɔɗ und debkilim eyo, num naan ɔɔɗ und Raa debm ɛɗsen Niriŋ Salal se.

⁹ Genamge, gen maak-je daanse ki ute naapa se, naaje j'asen kɔŋ raan taariŋ ey sum, taa Raa mala taadsenga maakse ki ɔɔ 'jeki naapa.

¹⁰ Deere, ɣenaagen Masedoan ki se, naase 'jedeki paac. Num naaje j'ɛdsen kaay kaama, maak-je ese se baansin̄ki ute naanina.

¹¹ Ɔo aayki kaamse taa aki king ute tɔɔse ute naapa, ɔnten kɔlki dose maakj taar jeege tun kuuy. 'Tɛdki naaba ute jisege mala jaay ɓo aki kɔŋ dim anki tin̄gi, aan gɔɔ kɛn naaje k'dooseno.

¹² Kɛn kingse jaay tec bin se, jeegeen jeel Raa mal ey jaay 'kaakj se, asen kaal maak ki. Ɔo naase kic ɓo 'jeki nam ɓo asen kul eyo.

Bii kɛn Mɛljege Isa ade tɛrlɛ

(1Kɔr 15.19-58)

¹³ Ɔenaamge, naaje k'je naase aki jeele nakj kɛn utu 'kaan do jeege tun ooyga kooyo, taa naase aki king maakj maak-tuj ki eyo, aan gɔɔ jeegeen jaay nakj naade an kɔnd dode ro ki got se.

¹⁴ Kɛn naajege jaay k'jeelki Isa se naan̄ ooyoga ɔo duroga daan yoge tu num, bin se, naajege kic k'jeelki jeegeen aalga kaal maakde do Isa ki jaay ooyoga kooy se, ute doobm Isa se, Raa utu aden duru daan yoge tu kici.

¹⁵ 'Booyki, kɛse ɓo taar Mɛljege dooyno jeege ɔo naaje k'je j'asesin̄ taada: ɓii kɛn Mɛljege ade ɓaa se, naajegen j'utuki zɛɛɛ do naan̄ ki se j'aki kɔŋ deel kɔŋ jee kɛn ooyga kooy se eyo.

¹⁶ Taa ɓii kɛn Mɛljege ade ɓaa se, naan̄ mala 'taadn makɔŋɔ, ade kund kulu magal kɔdɔŋge tu ɔo naan̄ 'dan̄ jeege. Naan̄ kɛn se, k'tuuy pul Raa ɔo Mɛljege mala ade ɓooy maakj raa ki ɔo jee ooyoga kooy doobm *al-Masi ki se, naade se ɓo ade dur daan yoge tu deete.

¹⁷ Jaay ɓo Raa ajeki tɔsn naajegen j'utuki k'zɛɛrki, j'aki tum ute naade tɛɛ ɔo j'an̄ki ɓaa dɔɔdn̄ Mɛljege raan̄ maakj gapar ki, ɔo j'aki ɓaa tin̄g ute naan̄a ɣɛn daayum.

¹⁸ Ute taargen se ɓo, ɛdki 'kaay kaama naapge tu.

5

In̄gki zɛɛr daayum

(Mt 24.36-51; Lk 12.35-40; Rm 13.11-14)

¹ Ɔenaamge, ɣɛn kaadina ute ɓiin̄ kɛn Mɛljege ade ɓaa se, naase 'jeki j'asenga raan̄ jaay ey sum,

² nakgen se naase mala kic ɓo 'jeelin̄ki jiga: *ɓiin̄ Mɛljege ade ɓaa se tecn̄ aan gɔɔ debm ɓoogŋ ɓaado daan nɔɔr ki.

³ Kaad kɛn jeege deekj ɔo: «Naaje j'in̄gki ute tɔɔse ɔo nakj ajenki tujn̄ maakjege lɛ ɔɔɔga sum se,» kaad kɛn se sum ɓo, ɔɔɔ se naar tujn̄ kasak kasak, aan gɔɔ mɛnd mɛndkaama kɛn maakin̄ tuunin̄ ɣɛn koojo, ɔo ɓii kɛn se naade 'kɔŋ kaan̄ kɔt eyo.

4 Num, naase genaamge, naase ɛ ɪŋki maakɔ ɔt kɛn ɔɔf ey se; taa naan se ɔo, bii se kic asen kɔŋ kɔkɔ do jise ki aan ɔɔ debm ɔoog eyo.

5 Taa naase paac 'tedkiga gaan ɔt kɛn wɔɔɔ ɔ jee maakɔ katara ki; bin se naajege se jeegen lee maakɔ nɔɔr ki eyo ɔo maakɔ ɔt kɛn ɔɔf eyo.

6 Taa naan se j'ɔnten 'toodki bia aan ɔɔ jeegen kuuy ɔɔrse tood tood se, num j'ɪŋki zɛɛɛ ɔ k'ɔɔɔ k'j'ɔkki rojege.

7 Jee toodn bige se ɛ, lee tood nɔɔr ɔ jee kaay koonge kic ɛ, lee taay toon nɔɔr.

8 Naajege se k'gaan katarge. Taa naan se, k'ɔɔɔ k'j'ɔkki rojege, kaal maakjegen do Isa ki ɔo maak-je kɛn k'j'ɔkki do jeege tu se j'adenki tuusn aan ɔɔ saapo. Naajege k'j'ɔndki dojege do *Raa ki naan ɔo debm ajeki kaaja, ɔo naan se tec aan ɔɔ debm ɔnd baay maala ɔo don ki.

9 'Jeelki, Raa danjekiro se taa j'aki kɔŋ kaaja ute doobm Mɛljege Isa al-Masi ɔo taa maak-taarin 'bɔɔy dojege tu eyo.

10 Isa al-Masi se ooyga taa naajege, bin ɔo jeegen kɛn utu ɪŋg zɛɛɛ, ey ɛ jeegen kɛn ooyga kooy se, naajege paac j'ɪŋg k'dɔɔkki ute naana.

11 Bin num ɛdki kaay kaama naapge tu ɔo 'tɔɔgki maakɔ naapge, aan ɔɔ kɛn naase lee 'tedɪŋki ted se.

*Pɔl nan taarina ɔo tedden tɔɔɛ
(Rm 12.17-21)*

12 Genaamge, k'deekseni, naaje k'je jeegen jaay lee dabar ted naaba daanse ki se, aaldeki maak ki. Taa naade se, Mɛljege ɔo ɔldeno taa asen tɔɔɔ ɔo asen deje.

13 Taa naabm naade ted daanse ki se ɔkɔdeki ɔɔŋɔ ɔo jedeki. ɪŋgki ute tɔɔɛ ute naapa.

14 Naaje k'deekseni genaamge, jee kaar-naabge se 'mooydeki. ɛdki kaay kaama jeege tun maakde ɪŋg kaam kalan eyo, ɔo jeege kɛn ɔk tɔɔg ey se 'noogdeki ɔo ɔŋki maakse 'tedn deere ute jeege paac.

15 ɔndki kɔndɔ kɛn nam jaay tedɪ *kusɪŋ se, ɔnte tɛrlɪŋsɪna, num daayum 'jeki ɔen tedn bɛɛ ute naapa ɔo ute jeege paac.

16 Daayum ɪŋgki te maak-raapo.

17 Daayum 'tɔndki mɛtn Raa.

18 ɔo maakɔ nakge tun aan dose ki paac se, 'tɔɔmki Raa. Kɛse ɔo nakɔ kɛn Raa maakiŋ jen ro ki ɔo ɔŋki tedɔ, naasen kɛn doobm Isa al-Masi ki se.

19 Naabm *Nɪrl Salal je tedɔ se, ɔnten 'gaasiŋki;

20 jeegen jaay taad taargen teeco taar Raa ki se, taar naaden taad se ɔnte kuum kaaliŋki naan ki.

21 Num maakɔ nakge tu paac se, aak ɔkiŋ jiga jaay ɔo, kɛn bɛɛ maak ki se, uunki.

22 Napar kusinge paac se ɔɔɔki dose ro ki.

23 Ɔn̄ Raa mala ken ɛɔjeki tɔɔse se, asen tɛɔn̄ aki tɛɔn̄ jee salal mala mala ɔɔ rose, kose ɔɔ nirlse se ɔn̄ Raa an̄ bɔɔbm jiga ɔɔ bin se j'kɔn̄ ne ɔim aak kus rose ki eyo ɔii ken Mɛljege Isa al-Masi aɔe ɔaa se.

24 Raa ɔan̄seno se, naan̄ 'kɔn̄ tɛɔn̄ nakɔn̄ se, taa naan̄ se debm tuj ɔrmin̄ eyo.

25 Genaaɔge, naase kic 'tɔndki mɛtn̄ Raa taa naaje.

26 'Tɛɔki tɔɔse genaaɔge tun paacɔn̄ ɔɔɔbm al-Masi ki ɔɔ baam 'tɔkki naapa ɔɔn̄ɔ aan̄ ɔɔɔ genaa naapge.

27 Maam m'ɔeekseni ute ro Mɛljege, ken maktubm se jaay ɔn̄in̄kiga num, 'dooyin̄ki naan̄ genaaɔge tu paac.

28 Ɔn̄ Mɛljege Isa al-Masi 'tɛɔn̄ ute naase ɔɔ asen tɛɔn̄ bɛɛn̄a.

Maktubm ɣɛn k-dige kɛn Pɔl raanɔn eglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn k-dige kɛn Pɔl raanɔn eglizn Tɛsalonik ki

Maktubm Tɛsalonik ɣɛn k-dige se, taadn mɛtn ko taar kɛn Pɔl taaddenoga taad mɛtin maakɔn maktubin kɛn deet deet se. Biige lɛ deel deele ɔɔ ɣɔtɔ kic lɛ ɓaa ɓaa ute naaniɔa ɔɔ Isa lɛ aan te ey ɓɔrtɔ. Kɛse ɓo nakɔn kɛn ɔl jee al-Masigen Tɛsalonik ki uun nirlɛ ro ki. Tɛsalonik ki se, jee al-Masigen mɛtinge, taad ɔɔ: ɓii kɛn al-Masi ano ɓaa se, deelga (koɔn 2.2). Ɔɔ jee mɛtinge lɛ taad ɔɔ al-Masi utu ade naar ɓaa dey se, naade baate tɛdn naaba (koɔn 3.6-12). Maktubm kɛn Pɔl raan ara se, je taadn jee al-Masige tun Tɛsalonik ki ɔɔ j'ɔnte naar tookɔn ɣɔkɔdɔ aan ɣɔɔ k'l'aanga ɣɔtn kaan ki. Maakɔn kingde kɛn naade inj aak kaak kaam Isa se, aden kɔn gaasn ɣɛn tɛdn naabm kɛn naade an king ro ki eyo. Ter Pɔl taadden ɔɔ kusin se ziid ɓaa ɓaa ute naaniɔa ɔɔ debm kɛn Pɔl danɔn debm kusin se lɛ, nakgen kusin ɔk tɔɔɣo do jeege tu paac se utu tɛdn kaam jina. Kɛn Isa ade ɓaa aan ɣɔɔ Mɛl jeege do naan ki se, debm kusina se naan utu an kutin kap. Bin se k'l'ing do metekde ki.

Pɔl ute Silban ɔɔ Timote raan ɔl tɔɔse jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl ɓo m'raanɔn maktubm se ute Silban ɔɔ Timote jee *egliz kɛn maakɔn geger kɛn Tɛsalonik ki, kɛn tɛdkiga ɣɛn Bubjege *Raa ɔɔ ɣɛn Mɛljege Isa *al-Masi.

² Ɔn Bubjege Raa ɔɔ Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛde ɔɔ asen kedn lapia.

Pɔl ɛdkaay kaama jee Raage tu

(1Tɛs 1.2-7; Plp 1.3-6,27-30; Mt 13.40-43, 25.31-46)

³ Ɔnaamge, daayum naaje k'tɔɔm Raa taa naase ɔɔ kɛse nakɔn jiga ɣɛn tɛda, taa kaal maaksen do Raa ki se ziidn ɓaa ute naaniɔn det det ɔɔ maak-je ɔkki do naapge tu paac se kic ɓo, ziidn ɓaa ute naaniɔa.

⁴ Taa naan se ɓo naaje j'ɔɔs maanse maakɔn *eglizge tun kuuy se kic ɓo, naaje maak-je raap aak eyo taa naase utu aayki kaamse ɣɛn kaal maakse do Isa *al-Masi ki ɔɔ ute dubar kɛn jeege lee dabarse se ɔɔ ute nakgen ɔɔn kɛn aan dose ki kic ɓo, naase ɔn aasin ki.

⁵ Nakgen se je ajeki taadn kɔnɔn ɓɔɔr kɛn Raa utu kɔnɔn do jeege tu se ute doobiɔa. Bin ɓo Raa ɔn nakgen se jaay aan dose ki

se taa asen tɛdn naase jeegen anki kaasa gen ken kend maakn gaarin ki. Taa naan se 6o naase lee 'dabarki se.

⁶ Deere, Raa se naan debm daan ki ɔ naan se utu dabar jee ken lee dabarse se.

⁷ ɔ naasen maakn dubar ki se, Raa utu asen kedn gɔtn tɔl maaka ute naaje kalan, bii ken jeege 'kaakn Meljege Isa ade bɔɔy maakn raa ki ute kɔdɪŋgen tɔɔg se.

⁸ Meljege ade bɔɔy ute poodn ɔk zir zir, taa utu dabar jeegen jeel Raa mal eyo, ɔ ken baate booy kuun taar Labar Jiga gen Meljege Isa se.

⁹ Dubar naade se Raa utu aden kutn kode gen sɔrɔkiŋa. Naade se utu 'tɛdn dɔkɔ ute Meljege ɔ kɔŋ kaakn tɔɔgɪŋ ken wɔɔr gɔtɔ kelɛŋ kelɛŋ se eyo,

¹⁰ bii ken Meljege ade ɓaa se. Bii ken se 6o, jeegen paacn ken aal maakde do naan ki an kaak se an tɔɔmɔ ɔ jeegen jaay tɛdga jee naange se, naade an *nooko. ɔ naase kic lɛ ute saadn naaje se, 'took aalkiga maakse don ki.

¹¹ Taa naan se 6o, daayum naaje k'tɔnd metn Raa taa naase, taa Raa asen tɛdn anki kaasa ro nakge tun naan danseno ro ki. ɔ ɔŋ tɔɔgŋ Raa se asen noogo aki tɛdn nakgen jiga aan gɔɔ ken maakse jea ɔ kaal maakse se asen kɔl naase aki tɛdn naaba jiga.

¹² Bin 6o jeege nookn ro Meljege Isa al-Masi taa naase, ɔ naase kic j'ase tɔɔmɔ taa naana ɔ kɛse bɛɛ gen Raajege ɔ gen Meljege Isa al-Masi.

2

Nakn 'kaan jaay 6o Isa ade ɓaa

¹ Genaamge, Meljege Isa *al-Masi utu ade ɓaa ɔ naajege j'utu j'aki tusn cɛɛŋ ki. Taa naan se naaje k'taadsen j'ɔ:

² nirlse ɔnten naar teece ɔ ɔnten 'beerki do taar ken jeege taad ɔ *biin Meljege ade ɓaa se aanga. Taar se ken nam taad taar teeco taar *Raa ki 6o ɓaadɔ taadseni, lɔ ken nam kuuy 6o taadsen ute taariŋa ey lɛ ken nam 6o taadsen ɔ naaje 6o k'raanŋa, ɔnten 'tookki do ki.

³ Ute doobm taar gay kic 6o, ɔnten kɔŋki nam asen dɛrlɛ. Bɛɛki se, kɔr jee dɛna 'kɔɔdn kund Raa se, Debm Kusin deega te gɔtiŋ * ken Raa an kutin maakn pood ki se, j'utu j'an kaakn tal.

⁴ Debm Kusin ese se 'gaasn jeege gen keem Raa ey lɛ gen kernŋ naan nakge tun kuuy. Bini, naan ɓaa kend kisin king maakn Bee Raa† ki ɔ taadn jeege tu deek ɔ: maam se 6o m'Raa.

* 2:3 Debm Kusin ese se naan debm wɔɔy Raa. † 2:4 Bee Raa ese se je taadn ute Bee Raa magal ken maakn gɛgɛr ken Jeruzalem ki.

⁵ Saapki tu kaad ken j'ingkiro tel se do nakge tun se maam m'taadsenoga ey la?

⁶ Borse Debm Kusin ken deel te gotin ese se nakj gaasin doobo se naase kic 'jeelinki; num ken kaadn Raa ondin se aasga jaay, naan utu ade teecn tal.

⁷ Töögj ken k'jeel metin eyo gen Debm Kusin deelga te gotin se borse naan ted tedn naabina naöo bini debm gaasin doobo se 'tedn götö jaay öo j'utu j'an kaakj naan ade 'teecn tal.

⁸ Götö se Debm Kusin deelga te gotin ese se j'utu j'an kaakin teecn tal, öo ken Meljege Isa jaay ade öaa se, ute kuul 'teecn taarin ki se sum öo an töölin mak öo ute töögj se naan utu an kutn kap.

⁹ Ken Debm Kusin deelga te gotin ese ade öaa ute töögj *Bubm sitange se, naan 'tedn napar nakj-kööbge ute nakgen magal magal deel do se, taa an derl jeege.

¹⁰ Naan 'tedn napar nakgen jig ey se kaam dena taa an derl jeegen ken öaa öaa götö kut ki. Jee se 'kut se taa naade je tookj do taar ken met ki eyo. Ey num ken naade jaay booy uunoga kuun num, daan Raa adeno kaaja.

¹¹ Taa naan se öo, Raa ölden saapm gen bi döde, ken ölde naade aal maakde do nakj ken met ki ey se.

¹² Taa naan se öo jeegen jaay baate tookj do taar ken met ki öo maakde-raapo gen ted *kusina sum se, böörö utu kooön döde ki.

*Naase se jee Raa beer töödsenoga töödö
(1Pr 1.2-9)*

¹³ Genaaenge, naasen ken Meljege jese, daayum naaje k'tööm Raa taa naase. Taa kaad ken Raa utu aal kaal duni se öo naan beer töödsenoga töödö taa asen kaaja ute töögj *Nirl Salal. Naan tedsen naase 'tedkiga jee naange öo aajse se taa naase 'tookkiga took do taar ken met ki.

¹⁴ Raa danöeno se taa asen kaaja ute Labar Jigan gen *al-Masi ken naaje k'taadseno se, taa naase aki kend maakj *nookj gen Meljege Isa al-Masi ki.

¹⁵ Taa naan se, genaamge, 'daarki töögö öo nakgen paacj naaje k'taadseno ute taarje, ey le k'raanöeno maakj maktub ki gen teda se, injki do ki.

¹⁶ Öj Meljege Isa al-Masi naan mala öo Bubjege Raa ken jejeki, öo ute beer se, edjeki kaay kaam gen daayum ute nakj j'anki könd dojege do Raa ki gen köj kaaja,

¹⁷ asen sel maakse öo asen kedn töögö gen tedn nakgen beer, öo beer ese se maakj nakge tun naase 'tedki ey le do taarge tun paacj ken naase 'lee taadki kici.

3

'Tɔndki mɛtn *Raa taa naaje
(Rm 15.30-32)

¹ Genaamgen doobm *al-Masi ki, ɓorse do taar tɔɔlin ki se, naaje k'je j'asen taada: daayum 'tɔndki mɛtn Raa taa naaje, taa taar Mɛljege se naar wɔɔkɲ ɓaa ɓɔtɔ ɓaa se paac ɔ jeege an kaal maak ki aan ɓɔɔ kɛn naase aalin̄ki maak ki se kici.

² 'Tɔndki mɛtn Raa taa naaje kici, taa Raa ajen ɓɔɔbm ro jeege tun tɔɔj eyo ɔ kɛn jig ey se, taa jeege paac ɛ took aal maakde do taar kɛn naaje k'taad se eyo.

³ Num Mɛljege se, naan̄ debm tujɲ ɔrmin̄ ey se, naan̄ asen kɛdn̄ tɔɔɓɔ ɔ asen ɓɔɔbm ro *Bubm sitange tu.

⁴ Taa naase se, Mɛljege taadjenga maakje ki ɔ naaje k'jeelin̄ maakje ki, nakɲ naaje k'taad̄seno se, 'tɛd ɓaansin̄ki ute naan̄ina.

⁵ Ɔɲ Mɛljege asen tɛdn̄ maakse ki ɔ naase aki 'jeele Raa se naan̄ jejeki ɔ nakgen aan dose ki se naase an̄ki serke aan ɓɔɔ gen al-Masi serkin̄o se.

'Tɛdki naaba aan ɓɔɔ gen Pɔl se

⁶ Ɔɔ ɓorse genaamge, naaje k'taad̄seni ute ro Mɛljege Isa *al-Masi se j'ɔɔ: genaagen doobm al-Masi ki kɛn jee kaar-naabge ute naade kɛn baate king do taar naaje kɛn k'dooydeno ro ki ey se, naase iikki naatn̄ cɛɛde ki dɔkɔ.

⁷ Taa naase kic 'jeelki, kaad̄ kɛn naaje k'tingkiro tɛl se, naaje k'tɛdo te jee kaar-naabge eyo. Bin num, naase kic 'tɛdki naaba aan ɓɔɔ naaje.

⁸ Naaje j'ɔso te kɔsn̄ nam cɛr eyo, num nɔɔrɔ katara naaje k'dabar k'tɛdo naaba j'ɔɔr k'nano tak tak taa k'je k'kɔɔpm kaam jise eyo.

⁹ Ey num naaje se j'ɔk doobo kɛn k'je se naase ajeki kɛdn̄ kɔsɔ. Num kɛn naaje k'tɛdn̄ naaba se k'je taa naase kic aki tɛdn̄ naaba bini.

¹⁰ Kɛn naaje j'ingo ɓɔtse ki se, naaje k'taad̄senoga taar se j'ɔɔ: Debm jaay je tɛdn̄ naab ey se, ɲ'ɔntɛ kɔs kici.

¹¹ Kɛn naaje jaay k'taad̄ bin se, taa naaje k'booyga booyo jee mɛtinge maakse ki se, jee kaar-naabge je tɛdn̄ dim̄ eyo, ɔ je ɓo lee tɔl dodege maakɲ taar jeege tun ɔlden naade eyo.

¹² Jeegen bin se, naaje k'taad̄den ɔ k'dɛjden ute ro Mɛljege Isa al-Masi j'ɔɔ: k'tɛdn̄ naaba, jaay ɓo k'kɔɲ dim̄ j'an kul rode.

¹³ Num naase genaamge, 'tɛdki ɓɛɛ 'ɓaaki ute naanse, ɔntɛn 'kɔɔrki.

¹⁴ Kɛn nam jaay baate tookɲ do taar kɛn naaje k'raan̄sesin̄ maakɲ maktub ki ara se, ɔɔdin̄ki gen doɲa, ɔntɛn tumki kalan̄ taa bin se, sɔkɔɲɔ an̄ tɔɔɔ.

¹⁵ Gaɲ ɔ̄nten 'kaakīnki aan ɣɔɔ debm taamooyse, num 'dejīnki aan ɣɔɔ ɣɛnaase.

Pɔl naɲ taarīna ɔɔ ɔɔɔ booro jee Raage tu

¹⁶ Ɔ̄n Mɛlgegen debm tɔɔse, naan̄ mala ute doobm gay kic ɓo asen keɔn̄ tɔɔsīna ɣɛn daayum. Ɔɔ ɔ̄n Mɛljege se 'king ute naase paac.

¹⁷ Taar teɔn̄ tɔɔsn ara se, maam Pɔl ɓo m'raan̄sesīn te jim mala. Ken maam m'raanga maktub tak ɓo, m'ɔnd jim ro ki bini.

¹⁸ Ɔ̄n bɛɛ ɣɛn Mɛljege Isa *al-Masi se teɔn̄ ute naase paac.

Maktubm deet deet ken Pəl raanjin Timote ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deet ken Pəl raanjin Timote ki

Timote se bubin kəf Grək əə kon mənɔd Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki. Ron se, k'j'əŋin kaam dɛna maakɔ kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage tu əə maakɔ maktubge tun Pəl raan eglizge tu se kici. Timote se, naan tɛdoga naaba əə leedoga mɛrtɛ dɛna ute Pəl kici. Pəl ɛdɛnoga naabgen əəŋə əəŋə se kaam jinə, əə ken tap tap se ken maakɔ gɛgɛr ken Tesalonik ki ute ken Korint ki. Timote se, Pəl raan əlɛŋa maktubge dio. Kaad ken naan raan əlɛŋo maktubgen di ese se eglizge se k'tənddɛnga təndo. Ken əəp se je eglizge se j'aden kənd doob ki əə j'aden noogɔ kaal maakde se 'tɛdn kaal maakɔ mɛc. Maakɔ maktubin ken deet deet se, Pəl dɛj jee al-Masige k'king ute təəse ute naapa bin jaay 6ə taarde '6aa ute jee dɛn se. Pəl dɛj jee naan jee Raage tu aan gəə: jee ken tɛdn naaba maakɔ jee Raage tu ken noog jee daayge ute jee kəəŋge əə jeegen lee təədde əə dooyde. Əə naan dɛj Timote əə ŋ'tɛdn debm tɛdn naabm jiga gen Isa al-Masi, taadin doobm naan ŋ'kaakɔ do jee Raage tu, ŋ'aden dooyo əə ŋ'aden taadn nakɔ naade tɛd kici.

Pəl raan əl təəse Timote ki (Tit 1.1-4)

¹ Maktubm se maam Pəl 6ə m'raanjinə, maam ken Isa *al-Masi ken j'əndki dojege doŋ ki ute *Raa Mɛl Kaajjege se 6ə tɛdum m'tɛdga *debm kaan naabm Isa al-Masi se.

² Maktubm se maam m'raanjin naai Timote ki. Naai se aan gəə goonum mala taa naai aalga maaki do Isa al-Masi ki kici. ŋŋ Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi ai tɛdn bɛɛde ai kɛɛjŋ doi ki əə ai kɛdn lapia.

ŋnd kənd ute jeegen dooy jeege ute do taarge tun mɛt ki eyo (1Tim 6.3-5; Gal 3.10-12,19-24; 2Tim 2.10-18; NJKN 26.9-20)

³ Maam m'je naai se 'kəəpm king ɛpɛz ki aan gəə kaad ken maam m'6aa 6aa Masedoan ki jaay m'taadio m'əə əəp inɔ gətn ese se. Taa naai 'gaasn jee mɛtingen lee dooy jeege do taarge tun mɛt ki ey se.

⁴ Taadden kici j'əntɛ king dəəkɔ taara gen taadn k'tusugen bubdege lee taadden se əə j'əntɛ tuun mɛtjil bubdegen nan ey se. Kɛse 6aano ute naajn taara maakde ki cɛrɛ, əə əŋ noogjeki

eyo gen tɛdn nakɲ ken Raa uuno doa jaay naajege k'j'aalki maakjege do ki se.

⁵ Naaje k'taadden bin se k'je taa naade 'je jeege. Ɔo jeegen naade ade je se, ade je ute maakɲ kalan ken ɔk *kusiɲ eyo, ute maak-saapm jiga ɔo kaal maakden ken aal do Raa ki se tɛdn deer deer.

⁶ Taa jee mɛtinge se ɔnga gen tɛdn nakgen ese se ɔo nakgen k'dooydeno se kic ɓo, naade rɛsɲga naatn, ɔpɔden gen king taadn taargen rɛɲ rɛɲ sum.

⁷ Naade je tɛdn jee magalgen jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raa jeege tu, *Ko Taar Raa se deere naade taadɲ ute maakde paac, nabo taar naade taad jeege tu ɔo dooyde se, naade jeel mɛtin eyo.

⁸ K'jeelki Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se naan jiga, ken naajege jaay ɓo k'tɛdki aan gɔɔ ken naan lee taadɲeki se.

⁹ K'jeel j'ɔkki mɛtin jiga jaayo taa jeegen tɛdn nakɲ ute doobiɲ ɓo Raa taado Ko Taarin eyo, num gan naan taad Ko Taarin jeege tun lee tuj doobiɲa, jee ken tookɲ taarin eyo, ɔo jee ken beerɲ eyo, jee kusiɲge, jee tɛd nakgen ken naan je eyo, jee aalin maak ki eyo, jee tɔɔl bubdege ute kenɲdege ɔo jee ken tɔɔl jeege.

¹⁰ Ɔo Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se kic taad jeege tun tɛdn nakɲ ɔkɔɲge ɔo gaabgen ɛɛs naapge, jeegen dug jeege bulu, jee taar-kɔɔbge, jee ken uun taar mɛt ki eyo sum ɓo tɔl do jeege tu. Raa taado doobiɲ se gen nakgen jig eyo paacɲ ken jeege lee tɛd jaay tujɲ taarin jiga ken k'lee dooy jeege se.

¹¹ Taar ken maam m'taad se kɛse ɓo Labar Jiga ken gen Isa *al-Masi ken taad *nookɲ Raa. Kɛse naan Raa ken beeki num jeege an tɔɔm se ɓo ɛdumo Labar Jiga se kaam jima.

Pɔl tɔɔm Raa taa beɛ ken Raa tɛdɲ

¹² Maam tɔɔm Meljege Isa *al-Masi ken ɛdum tɔɔgɔ gen tɛdn naabiɲa. Maam tɔɔmiɲ se taa naan aakum maam se debm m'aasiɲ gen tɛdn naabiɲ jaay naan ɛdumsɲ kaam jima.

¹³ Ey num, do dɔkiɲ se, maam m'taado taargen jig eyo ron ki m'dabaro jeɲge ɔo m'naajiɲo kici. Gan Isa al-Masi se ɛɛjumga dom ki, taa nakgen maam m'tɛdɲo se m'jeel te mɛtin eyo taa kaad ken se maam m'aal te maakum don ki ey ɓortɔ.

¹⁴ Meljege se tɛdumga beɛ den aak eyo, taa naan se ɓo maam m'aal maakum don ki ɔo m'jeɲa taa naaje ute Isa al-Masi se k'tɛdga kalan.

¹⁵ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken mɛt ki, ɔo beeki se jeege paac 'tookɲ taar se ute maakde paac: Isa al-Masi ɓaado do naan ki se taa kaajɲ jee *kusiɲge. Ɔo maakɲ jee kusiɲge tu paac se maam ɓo debm kusiɲ ken cirde paac.

16 Gaŋ Raa se eejumoga dom ki, ey num maam 6o debm kusin ken cir jeege paac se. Bin se naan je taadn jeege tu ute doobm maam se ɔɔ Isa al-Masi se naan debm maakin deer bεε eyo. Naan tɛd bin se taa 'taadn jeege tun utu kaal maakde don ki jaay kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum se.

17 Ɔn jeege paac *nookŋ Raa
 ɔɔ an tɔm gɛn daayum,
 taa Raa se naan Gaarge gɛn daayum.
 Raa se naan tinj daayum zεεrε,
 ken nam ɔŋ aakin eyo,
 naan 6o Raa kalan lak,
 daayum 'tɔminki.
 *Amin.

Ɔal dej Timote ɔɔ n'aay kaamina

18 Timote, goonuma, kese 6o taargen maam m'ɔnisiŋ kaam jii ɔɔ aan goɔ taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado deete roi ki se, 'saap do taarge tun naade taado roi ki se, taa naai 'do 'tɛdn naabm jiga.

19 Bin se naai aal maaki do Raa ki ɔɔ inŋ te maak-saapm jiga. Maak-saapm jigan se 6o jee metinge rɛsŋga naatn, ɔɔ taa naan se 6o kaal maakŋ naade aalo do Raa ki se naade rɛsŋga naatn.

20 Maakŋ jeege tun ese se 6o Imɛnɛ ute Alekzander. Ɔɔ naade se maam m'ɔndega kaam ji *Bubm sitange, maam m'tɛdn naan se taa nakŋ se aden deje ɔɔ bin se, naade kɔŋ naajŋ ro Raa ey sum.

2

K'dej jeege gɛn keem *Raa

(1Pr 3.1-6; Tit 2.3-5)

1 Nakŋ ken maam m'je deet deet se, m'je k'tɔnd metn Raa k'j'eemina, k'selin metina ɔɔ k'tɔminna taa jeege paac.

2 Ɔɔ 'tɔndki metn Raa taa gaaringe ute tɔogge, bin se taa naajege j'aki kɔŋ lapia ɔɔ j'aki king ute maraadjege ɔɔ j'aki kɔkŋ taarin ɔɔnɔ ɔɔ j'aki lee aak bεε naan jeege tu.

3 Kese nakŋ aak jiga ken tɔl Raa ki, naan 6o ken Mel Kaajege.

4 Nakŋ ken tɔlin se, taa naan je jeege paac kɔŋ kaaja ɔɔ kɔŋ jeel-taar ken met ki.

5 Taa

Raa se naan kalan sum,
 ɔɔ debm daan Raa ute jeege se,
 naan kic 6o kalan sum,
 naan 6o debkilim k'danin Isa *al-Masi se.

6 Naan 6aado ɔn ron ooy taa dugŋ do jikilinge paac.

Naan tɛdn naan se je taadn ɔɔ kaadn se 6o ken Raa ɔndin ɔɔ je an kaajŋ jeege.

7 Taa naan se 6o Raa andum borse m'tedga debm wookn taarin jeege tu oo *debm kaan naabm Isa al-Masi. Naan andum se taa m'dooy jeege ken Yaudge ey kici ute taar Raa met ki se, taa naade kaal maakde don ki. Taar maam m'taad se taar-koo6 eyo, num taar ken met ki.

8 Ter maam m'je se, ken gotn gay gay kic 6o ken gaabge jaay 6aa keem Raa se, j'uun jidege raan oo k'tond meta ute maakn kalan ken ok *kusiñ eyo. J'onte tedn maak-taara oo j'onte tedn dekin ute naapa.

9 Oo m'je mendge se kic j'onte tuusn kalgen gen koono ken 'kol jeege aden kaakn naade sum se, num gan k'ted rodege miskinge. Oo j'onte kogn dodege gen koono. J'onte tol koo6k bi gen daab, oo j'onte tol meedgen ute rode oo j'onte tuus kalgen ute rode.

10 Num nakn jaay ade tedn aak bee se, tamar ro eyo, num gan k'ted nakgen jiga jiga. Kese 6o mendgen ok taar Raa on se nakn ken doodden naade ki.

11 Ken mendge jaay baaga dooy gotn ken jee Raage tusn gen keem Raa se, j'ing kaam kalan, k'booy taar debm ken ing dooyde se.

12 Maam m'und te kulu mendge tu gen dooy gaabge eyo oo m'je mendge 6o 'king do gaabge tu eyo, num mendge se k'j'ing kaam kalan oo j'onte kul taara.

13 Taa do kupm met ken deet se Raa o6o Adum 6o deete, jaay 6o o6o Awa.

14 Adum 6o on ron k'derliño deet eyo, gan menda 6o on ron k'derliño deete oo naan baate tooko taar Raa oo olin maakn kusiñ ki.

15 Na6o menda kic utu kon kaaja se, taa metjil goonin naan utu kooj se, na6o naan n'aal maakin do Raa ki, je jeege, tedn ron mend salal naan Raa ki oo tedn ron miskini jaayo*.

3

Naan jee Raage

(Tit 1.5-9; 1Pr 5.1-4; NJKN 6.1-6)

1 Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken met ki, debm je tedn naan jee Raage se, naabm naan je teda se naabm jiga aak eyo.

2 Na6o debm je tedn naana se, 'tedn debm ken ok taar dim ron ki goto, ok menda kalan sum*, debm boob ok rona, debm saap ted naka ute doobiña, ted nakn jeege toomiña, debm kokn mertge, oo debm jeel dooy jeege.

* 2:15 Aak Jen 3.15. * 3:2 Gotn iin tap 6o jeel mend se sum.

³ 'Tɛdn debm aay tɔtɔ deel te gɔtiŋ eyo, debm je kɔnd naapa ute jeege eyo, gan 'tɛdn debm maakiŋ deere ɔɔ debm je taar eyo, debm maakiŋ tama eyo.

⁴ Bɛɛki se, 'tɛdn debm jeel kiŋg ute mɛndina ɔɔ ute gɛninge ɔɔ gɛninge kic sookiŋ ɔɔ taariŋ naaŋ taadfen paac se, naade uunu.

⁵ Taa debm jaay jeel kiŋg ute mɛndiŋ te gɛninge ey se, naaŋ 'tɔɔdn *eglizn gɛn *Raa se ɔɔ diɔ?

⁶ Ken naase jaay 'je aki kɔnd nam naan jee Raage num, ɔŋte 'kɔndki debm utu aal kaal maakiŋ do Isa *al-Masi ki. Ey num, naaŋ 'magal roŋa ɔɔ Raa utu aŋ kɔjŋ bɔɔrɔ doŋ ki aan gɔɔ ken naaŋ ɔjo do *Bubm sitange tu se.

⁷ Debm kiŋg naan jee Raage se, bɛɛki se, jee ken doobm Raa ki ey kic ɔo aŋ kaal maak ki. Ken bin ey num, naaŋ kɛnd maakŋ sɔkɔŋ ki ɔɔ naaŋ kɛnd maakŋ sɛɛ Bubm sitange tu†.

Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu

⁸ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, bɛɛki se, naade se kic 'tɛdn jee jeege aalde maak ki, jee taad taardege di di eyo, jee aay tɔtɔ dɛn eyo ɔɔ jee je gursn jeege cɛr eyo.

⁹ Naade k'kaal maakde do taar ken do dɔkiŋ k'jeel mɛtiŋ ey jaay ɔɔrse k'jeelga mɛtiŋ se ute maak-saapm jiga.

¹⁰ Ken naase jaay 'je aki tɔnd jee 'tɛdn naaba daan jee Raage tu se, aak ɔkki naabdege jaayo ɔɔ ken ɔŋki te taar diŋm rode ki ey jaay ɔo, 'tɔnddeki 'tɛdn naaba daan jee Raage tu.

¹¹ Mɛndgen 'tɛdn naaba daan jee Raage tu kic se 'tɛdn mɛndgen jeege aalde maak ki, j'ɔŋte tɛdn mɛnd kɔɔdn jeege, k'bɔɔb j'ɔk rode, ɔɔ do nakge tu paac se j'ɔŋten tujŋ ɔrmdɛ.

¹² Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, 'tɛdn gaabgen mɛndge kalan kalan sum, ɔɔ jeel dɛjŋ gɛndɛge ɔɔ jeel kiŋg ute jee maakŋ ɔɛɛdege tu.

¹³ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se jaay tɛd naabgen jiga se, kɔl jeege paac adɛn kaal maak ki. Ɔɔ ken baagga dooy jeege do taar Isa *al-Masi ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se kic ɔo, 'taadn beer eyo.

Taar k'jeel mɛtiŋ ey se ɔɔrse Raa taadjekiga mɛtiŋa

¹⁴ Maam m'raanji maktubm se taa ɔɔpga baata m'saap m'utu m'ai ɔaa kɔŋɔ,

¹⁵ naɔo ken m'aan te yɔkɔd ey kic ɔo, maktubm se ai taada mɛtn taar kiŋg jee Raage ute naapa. Jee se ɔo *eglizn gɛn Raa zɛɛɛ. Naade se ɔo jee ɔk taar mɛt ki se tɔɔgɔ aan gɔɔ duliŋ ken gak ɔɛɛ tɔɔg se.

¹⁶ *Taar mɛt ken k'jeelki mɛtiŋ eyo, jaay Raa taadjeki mɛtiŋ se ken taadjeki kiŋg doobm Raa ki ɔɔ j'aalki maakjege do ki.

† 3:7 Ken bin se Bubm sitange kɔŋ doobm aŋ tuj saadina.

Taar se magal den dena nam an kəŋ naaj eyo. Taar ese 6o ken taad ɔɔ:

*Al-Masi baado tɛd ron tɛd debkilimi se,

*Nirl Raa taad jeege tu ɔɔ naan se 6o debm ken tɛd nakŋ ute doobiŋa.

*Kɔdn Raage kic aakiŋa ute kaamde.

Jeege taaddega taariŋ jeege tun Yaudge eyo.

Jeegen do naan ken gɔtn 6aa se paac aalga maakde don ki, ɔɔ Raa uun 6aansiŋ maakŋ raa ki ɔɔ *nookiŋa.

4

Jee dooy jeege do taarge tun met ki eyo

(1Jn 4.1-3; Kɔl 2.16-23; 2Tim 2.4-6)

¹ Gan *Nirl Raa taad jeege tu tal ɔɔ kaad ken jaay dunia ɔɔpga gɔɔɔ an nan se, jee metiŋge se utu kəŋ gen kal maakde do taar ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se. Ɔɔ kuun taar sitangen lee dɛrl jeege ɔɔ tookŋ taar ken jig eyo ken sitange ɔl jeege jaay lee dooy jeege se 6o ɔɔŋɔ.

² Naade se utu kəŋ rode jeege tun tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar met ki ken jee taar-kɔɔbge se ɔɔ jee se 6o ken maak-saapde tec aan gɔɔ k'tɔɔciŋa tɔɔc ute poodo, naade se 6o ken utu aden kaan dala.

³ Naade dooy jeege ɔɔ j'ɔnte tɔkŋ naapa, tɛr naade taad jeege tu ɔɔ nakŋ kɔsgen metiŋge se kic 6o j'ɔnte kɔsɔ. Ey num, nakgen se *Raa aaldeno se taa jeegen aalga maakde do Isa *al-Masi ki ɔɔ jeel-taar Raa met ki se 'kɔsɔ, ɔɔ 'tɔɔm Raa taa nakŋ kɔsgen ese se.

⁴ Taa nakgen Raa aalo paac se, jiga. Nakŋ jaay j'an kɔɔdn kund naatn tap 6o gɔtɔ. Ken j'ɔŋiŋa num, k'tɔɔm Raa.

⁵ Ken tɛdiŋ nakge jaay tɛd *salal se taar Raa, ute tɔnd metn Raa ken k'lee k'tɔndki metiŋ se.

Debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ken bee

⁶ Nakgen se 'dooy genaagen doobm al-Masi ki, bin se naai 'tɛdn debm tɛdn naabm Isa al-Masi ken mec. Taar Raa ken j'aalki maakjege do ki ute taargen jigan k'dooyio se 'taadŋ jeege tu ɔɔ naai se utu iŋg do ki jiga.

⁷ Ɔnte booy metn taar k'tusugen jig eyo ute taar ken mendgen magalge lee taad rɛŋ rɛŋ se. Num gan aay kaami taar Raa se ɔkiŋ ɔɔŋɔ.

⁸ Debm lee tɔɔj ron se ron wɔrgɔ ɔɔ kese tɛdiŋ jiga na6o cɔkɔ sum. Num gan debm ken ɔk taar Raa ɔɔŋ se, taar se noogiŋ den cir nakgen 6aa se paac. Taa naan jeele taar se an kedn kaaja 6orse ɔɔ daayum daayum.

⁹ Taar se taar met ki, bee ki se, taar se jeege paac an tookŋ kɔkŋ ute maakde paac.

¹⁰ Ken naaje jaay k'dabar roje ɔ k'j'aay kaamje k'tɛd naaba se, taa naaje j'ɔndga kɔnd doje do Raa ken ing daayum zεεε. Naan ɔ Mel Kaajn jeege paac, naan aaj tap se jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki.

¹¹ Taargen se ɔ taadɪn jeege tu ɔ dooyde.

¹² ɔnte kɔn jeege ai kaal maak ki eyo taa naai 'goon cɔkɔ se. Gan naai ɔ taad doobo jee Raage tu ute taar taari ki ute kingi ute maak-je ken naai 'jende, ute kaal maakɪ ken naai aal do Raa ki, ɔ ute lei ken aak bεε naan Raa ki.

¹³ Kɔr maam m'ai kɔn se taar Raa se daayum aay kaami 'lee 'dooyɪn naan jeege tu 'dejn jeege ɔ 'lee dooyde ute taar se.

¹⁴ Tɔɔɔɔ ken Raa εdɔ ɔ an tɛdn naabiɪ se, ɔnte kaakiɪ aan gɔɔ nakɪ cεε. Raa εdɪnsɪn se kaad ken Raa ɔlo jeege taado roi ki ɔ naan ken se ɔ, jee naan jee *eglizge tɔndio jide doi ki.

¹⁵ Nakgen se ɔ ken naai aden kɔkɪ ɔɔɔ, 'tɛdden ute maaki paac, bin se jeege paac ai kaaki naai, naan Raa ki se, 'tɛd bεε ɔaa ɔaa ute naani naan jeege tu.

¹⁶ ɔnd kɔnd do roi ki, ɔ ɔnd kɔnd ute taar ken naai 'lee dooy jeege se. Daayum aay kaami 'tɛd naan se. Ken naai jaay 'tɛd naan se num, bin se naai 'kɔn kaajɪ roi ɔ 'kɔn kaajɪ jeegen lee booy taari se kici.

5

Kese taar gen dejn jee Raage

(1Kɔr 9.7-14; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

¹ Debm gaab-gɔɔɔ se ken an mooy num ɔnte kaaciɪ kaama, num gan taadɪn aan gɔɔ bubɪ mala. ɔ gaangen gaabge se kic ɔkden jiga aan gɔɔ genaaiɔge mala.

² Mɛndgen magalge se ɔkden jiga aan gɔɔ kenɪge mala. ɔ gaangen mɛndge se ɔkden jiga aan gɔɔ genaaiɔgen mala kici, nabo ute maakɪ kalan ken ɔk *kusiɪ eyo.

Kese taar gen dejn jee Raage taa mɛnd-daayge

³ Mɛnd-daaygen ɔk nam aden noogɪ gɔtɔ se ɔkden ɔɔɔ.

⁴ Ken mɛnd-daay gam jaay ɔk gaange lɔ ɔk bugge se, gaange se k'dooy rode gen kaakɪ do jeege tun maakɪ beedege tu do bubdege tu ute kenɔdege tu, ute naan se jaay ɔ, taadɪn ɔ naade ɔk taar *Raa se ɔɔɔ. Kese ɔ nakɪ ken tɔl Raa ki.

⁵ Mɛnd-daay ing kalin ki ken ɔk nam an noogɪ gɔtɔ se, naan se ɔnd don do Raa ki. Daayum naan eem Raa nɔɔɔ katara ɔ selɪn mɛtiɪna taa an noogo.

⁶ Num gan mɛnd-daay ken utu ing saap saap do nakge tun maakiɪ je sum se, naan num utu ing zεεε, nabo doobm Raa ki se aan gɔɔ debm ooyga kooyo.

⁷ Kese ɔ taargen naai an 'dooy jeege taa mɛnd-daayge se j'kɔn ne dɪm aak kus gen taadɪn rode ki eyo.

⁸ Debm jaay aak do taasinge tu eyo ɔɔ aak do jeege tun maakŋ beeŋ ki ey se, debm bin se reŋŋga ute doobm Isa *al-Masi. Ɔɔ naan se teɔga nakŋ *kusiŋ cir debm ken aal te maakiŋ do Isa al-Masi ki ey ɔɔtɔ.

⁹ Mɛnd-daay j'aŋ raanŋ maakŋ mɛnd-daayge tun jee Raage aden noog se, debm ɔk baara si-mɛɛe jaayo ɔɔ iin ɔo gaabiŋ kalan sum.

¹⁰ Bɛɛki se, jeege paac an jeele naan se, mɛnd teɔn nakgen jiga, mɛnd ul gɛninge jiga, mɛnd ɔk mɛrtge, tug jɛ jee Raage *, noog jee daayge ɔɔ daayum naan je doobm teɔn bɛɛ.

¹¹ Gan mɛnd-daaygen utu sɛɛm se, ɔnte raanŋ rode ute mɛnd-daaygen jee Raage ade noog se, taa naade se jaay rode baagga je gaabge se, naabm Isa al-Masi se ɔona aden tɔɔl eyo ɔɔ je doobm 'tɔkŋ gaabge.

¹² Bin se naade utu kɛnd maakŋ kusiŋ ki taa dɔɔkŋ maakden deet deet gɛn teɔn naabm Isa al-Masi se lɛ, naade reŋŋga naatn.

¹³ Ken m'ɔɔ j'ɔnte raanŋden se taa ken k'raanŋdenga num, naade teɔn mɛnd kaar-naabge ɔɔ lee kuun do bee jeege. Num gɛn kaar-naabdege sum eyo, gan naade teɔn mɛnd kɔɔdn jeege, tɔɔl taardege maakŋ taar jeege tu ɔɔ taargen gɛn taad ey kic ɔo, naade an taada.

¹⁴ Taa naan se ɔo m'je mɛnd-daaygen sɛɛm se, k'tɔk gaabge ɔɔ k'j'ooj gaange, k'j'ɔk beedege tɔɔgɔ. Bin se jee taamooyjege se 'kɔŋ taar dim kusiŋ rojege tu eyo.

¹⁵ Ken ɔlum taad bin se, taa kɛngen mɛtinge se reŋ ɔnga doobm Raa se naatn. Naade uunga doobm *Bubm sitange.

¹⁶ Mɛnd aalga maakiŋ do Isa al-Masi ki jaay ɔk mɛnd-daay gam maakŋ taasinge tu num, n'aakiŋ doŋ ki. Ɔnte kɔŋ *egliz ɔo an kaakŋ doŋ ki, bin se egliz se 'kaakŋ do mɛnd-daayge tun ken ɔk nam aden noogŋ gɔtɔ.

Kese taar gɛn deŋ jee naan jee egliz ki

¹⁷ Jee naan jee *eglizge tu ken jaay teɔ naabde aak jiga maakŋ egliz ki se, jee se j'aalden maak ki ɔɔ j'ɔkden ɔɔŋɔ. Tap ki num jee ken lee taad taar Raa jeege tu ɔɔ dooy jeege ute taar Raa se naade se ɔo j'ɔkden ɔɔŋ cir paac paac.

¹⁸ Taa Kitap deek ɔɔ: *Maran tiiko nakŋ tɔnd gemɛ se, j'ɔnte kɔlin dim taariŋ ki ken an gaasn kɔsɔ.*† Ɔɔ ter gɔt kuuy taar Raa taad ɔɔ: *Debm teɔn naaba se k'j'ɔgin gɔtɔŋgɪna.*‡

¹⁹ Ken nam jaay ɔk mind debm maakŋ naan jeege tun egliz ki se, ken jeege dio lɔ mɔtɔ jaay saadiŋ ey se, ɔnte 'kuun taariŋa.

* 5:10 Tug jɛ jee Raage se je deekŋ ɔɔ: debm dɔɔɔ ɔk mɛrtge jiga. Kese ɔo nakŋ ken Yaudge lee teɔda ken mɛrtge aanga gɔtde ki. † 5:18 Aak Dt 25.4. ‡ 5:18 Aak Luk 10.7.

²⁰ Jee naan jee Raage tun tɛd *kusiŋ se 'mooyden naan jeege tu paac, bin jaay jee kuuy aakga kic, num 'beere.

²¹ Maam m'tɔnd meti naan Raa ki, naan Isa *al-Masi ki ɔ naan *kɔdn Raage tun naan bɛɛr tɔɔdfeno se, uun taar ken maam m'taadi se, ɔnte ɔaa metn nam ki ɔ ɔnte kooc metn nam.

²² ɔnte 'naar gen kɔnd ji do nam ki ɔ ɔnte 'kɔl doi maakŋ kusiŋ nam ki. Naai mala 'bɔɔb roi bɛɛ naan Raa ki.

²³ ɔnte 'kaay maane kaliŋ ki sum, num taa maaki lee ɔɔŋi se aay tɔtn koojŋ biŋ ɔkɔ, taa ai tɔɔɔ.

²⁴ Kusiŋ jee metiŋge se ken j'ɔndden te bɔɔr ey kic ɔo tood tal, gan gen jee metiŋge se j'ɔnddenga bɔɔrɔ jaay metiŋ teece.

²⁵ Bin se nakgen jigan ken jeege lee tɛd se kic ɔo toodn tal, anum gen jee metiŋgen tɛd nakŋ jiga ken j'ɔŋ j'aakden ey se kic ɔo utu 'toodn tal.

6

Taar gen deŋ jee al-Masigen bulge ute meldege

¹ Bulgen kaam ji meldege se, j'aal meldege se maak ki ɔ j'uun taardege, taa jeege se 'naajŋ ro *Raa eyo ɔ dooy ken naaje k'lee k'dooy jeege se kic ɔo naade an naaj eyo.

² Bulgen meldege aalga kaal maakdege do Isa *al-Masi ki se, j'ɔnte kaakŋ meldege se aan gɔɔ j'aas kaasa. Taa naade k'tɛdga tɛd genaage kalan ute meldege doobm Isa al-Masi ki se, num gan meldege se, j'aay kaamdege k'tɛdden naabge jiga cir daala. Taa naabgen naade tɛd se tɛd jeege tun ken aalga kaal maakdege do Isa al-Masi ki ken Raa jede.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo ɔ ɔk maak-je do gurs ki

(Mt 6.19-34)

Kɛse ɔo nakgen ken naai utu an dooy jeege ɔo anden deje.

³ Ken nam jaay dooy jeege ute taargen kuuy met ki eyo, baate kɔkŋ taar Meljege Isa al-Masi ken jiga se ɔ baate tookŋ taar Raa ken naajege k'lee k'dooyki jeege se,

⁴ debm bin se magal roŋa ɔo naan se jeel dim eyo. Naan se aan gɔɔ debm ɔk kɔɔŋ gen naajŋ taara, ɔŋga taara se naajŋ ɔŋ eyo. Jeegen bin se ɔo ken ɔl jeege dɔŋɔ, tɛd taamooyo, naaj jeege, ɔo tɛɛc taargen jig eyo ro jeege tu ute dode.

⁵ Naade tiŋg ɔo gen naajŋ taarge ute naapa sum, naade tiŋg ɔo gen saapm do nakge tun jig eyo salal. Aan gɔɔ taar met ki lɛ naade jeel ey se, gen naade ki num naade saap ɔo naade ɔk taar Raa ɔɔŋ se, ute naan se naade tɛdn jee nak denge.

⁶ Deere, ken naajege jaay j'ɔkki taar Raajege ɔɔŋ se, doobm Raa ki se j'ɔkki nakgen den jiga aak eyo. Num gan gen nakgen

do naan ki sum se nakɲ naaje j'ɔkki se ɓo ɔɲ maakjege 'raapm do ki.

⁷ Naajege k'ɓaakiro do naan ki se ute jijege sik, ɔɔ ɓiin j'aki kooy kic ɓo j'aki tɛrl gɔtn Raa ki ute jijege sik.

⁸ Ken j'ɔkki nakɲ kɔsɔ, kaaye ute kal tuusu se ɓo bɛɛjekiga sum.

⁹ Gaɲ jee je 'tɛdn jee nak dɛnge se, ɔɲ *Bubm sitange naamde ɔɔ naade se ɔlga dodege maakɲ sɛɛɲ ki. Naade lee je nakgen ken tuj jeege ɔɔ lee utde kap se.

¹⁰ Je gurs se naan ɓo ko *kusinge paac. Jee mɛtingen ting ɓo gɛn je naan se sum se, naade se iigga dɔkɔ ute doobm Isa *al-Masi ɔɔ ɔlga rodege maakɲ dubar ki aan gɔɔ debm j'ɔsinga kɔs ute gɔrdɔ.

Pɔl de j Timote

¹¹ Naai debm Raa se, nakgen bin se aan ro ki dɔkɔ. Aay kaami 'tɛd nakɲ ute doobiɲa naan Raa ki. Ɔk taar Raa se ɔɲɔ ɔɔ daayum aal maaki do Raa ki. 'Je naapi ute maaki paac, aay kaami ɔɔ 'tɛd debm dalul.

¹² Aay kaami 'do ɔk doobm Raa se tɔɔgɔ, kaajɲ naai ɔɲ se ɔkin tɔɔgɔ. Taa naan se ɓo Raa danjo, kɛse ɓo nakɲ ken naai mala taado naan jee dɛnge tu, ɔɔ naai aalga maaki do taarge tun jiga se.

¹³ M'taadi naan Raa ki ken aalo nakgen paacɲ ute kode ɔɔ naan Isa *al-Masi ken taado saadin jiga naan tɔɔg ken k'danɲ Pons Pilat se:

¹⁴ nakgen ken Raa taad ɔɔ gɛn tɛda se ɔkin tɔɔgɔ. Ɔɲte kɔɲ jeege ai taadɲ taargen inj kus roi ki. 'Bɔɔb roi bini Raa ade kol Meljege Isa al-Masi ano tɛrl maak ki.

¹⁵ Naan ade tɛrl se kaad ken Raa mala ɓo ɔndinga kɔndo:

Naan se ɓo Raa ken jeege paac tɔɔmiɲa,
naan kaliɲ ki sum ɓo inj do nakge tu paac,
Naan Gaar gɛn gaaringe, naan ɓo Mɛl gɛn mɛlge.

¹⁶ Naan kaliɲ ki ɓo ken ting daayum zɛɛɛ,
naan inj gɔtn ken wɔɔɔ,

debm an kaas jaay ɓaa cɛɛɲ ki se gɔtɔ*.

Nam ɓii kalaɲ aakiɲ te eyo,

ɔɔ ɓorse kic ɓo debm an kɔɲ kaakɲ naan se gɔtɔ.

Ɔɲ jeege paac *'nookɲ roɲa,

ɔɔ an jeelin daayum naan ɓo debm tɔɔgɔ, *amin.

¹⁷ Gaɲ jee nak dɛngen ɓorse do naan ki se taadden ɔɔ j'ɔɲte magal rodege, ɔɔ j'ɔɲte kɔnd dodege do nak dɛnge tun tɛdga sum ɓo utu kut se. Gaɲ j'aal maakdege do Raa ki, naan ken ɛdjeki nakge paac ute maraadiɲa taa naaje j'aki king ute maak-raapo.

* 6:16 Aak Ekz 33.20.

18 Taadden kici ɔɔ k'tɛd bɛɛ jeege tu ɔɔ k'tɛd nakgen jiga se dɛna. K'tɛd jee kercɛlge ɔɔ nakdege se k'nigin̄ ute jeege.

19 Bin se nakgen naade tɛd jeege tu se, aden toodn̄ k̄arbɔtn̄ jiga ɔɔ ken 'kɔŋ kut eyo. Ɔɔ naan ki se naade utu kɔŋ kaaj̄n̄ ken mala mala.

20 Timote goonuma, naabm ken Raa ɛdisin̄ se bɔɔbin̄ jiga. Maak̄n̄ taarge tun rɛŋ rɛŋ ken tɔɔm Raa ey se, ɔŋte kɔl taari maak ki ɔɔ maak̄n̄ jeege tun mɛtingen tɛd rode aan gɔɔ naade ɓo jeel nakge kalin̄ ki se, ɔɔd̄ doi rode ki.

21 Taa jeel nakdegen ese sum ɓo maakde ki se jee mɛtingen uunga kuun doobm Isa al-Masi se kic ɓo rɛsŋga naatn̄.

Ɔŋ Raa asen tɛdn̄ bɛɛŋa.

Maktubm gen k-dige ken Pəl raanjin Timote ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen k-dige ken Pəl raanjin Timote ki

Maktubm Timote gen k-dige, ok dejn Pəl ken kaam moon. Kaad ken se Pəl dangay ki (kon 2.9), oo den jeege resinga (kon 1.15; 4.10-16), oo naan jeele oopinga baata naan utu 'kooyo. Taa naan se bo naan taad Timote ki, debm naade tedo naaba tele, ken naan jen aan goo goon maakin se taadin oo n'ing lapia. Maktubm ken Pəl raan Timote ki se, taad metn taar kingina, gen naabina, oo gen dooyin ken naan dooyo jeege, gen dubarin ken naan onjo taa Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Oo naan taad taar ken naan dej Timote. Pəl dej Timote oo edin kaay kaama kici taa naabm al-Masi se, naan utu dabara (kon 2.1-13). Pəl terl taadin oo taar Raa se n'taadin ute doobina (kon 2.14; 4.15). Taa naan se Timote an kond te rona oo n'onte king naajn taara do taarge tun metina. Jee tujge se, n'terlden naaga, n'uun bolon king Pəl jiga se. Nakj jaay Pəl ute jee dooygen kuuy dooyo jee Raage se, naai 'edin ute doobina. Naan taadin oo, Kitap se k'lee k'dooyina. Taargen maakdege tu se «jiga aak eyo gen dooy jeege, oo taargen ken k'lee dooy jeege met ki ey se le, naan taad tok metin toodn tal. Oo Kitapm Raa se ond jeege do doob ki oo taa jeege 'tedn nakj ute doobina naan Raa ki» (kon 3.16).

Pəl raanjal tassin Timote ki

¹ Ken ara maam m'Pəl bo m'raanji maktubm se, maam ken *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan goo ken *Raa maakin jen ro ki. Naan bo olumo taa m'baa taadn jeege tu taar kaajn ken naan taadga taad oo utu 'kedn jeege tu ute doobm Isa *al-Masi se.

² Maktubm se maam m'raanjin naai Timote ki, goon maak-jema: on Raa Bubu ute Meljege Isa al-Masi tedn beede, ai keejin doi ki oo ai kedn lapia.

Pəl toom Raa taa Timote (2Tim 2.1-12; Ep 1.3-7; 2Tes 2.13-15)

³ Maam se m'toom Raa ken maam m'lee m'tedin naabin ute maakj kalan aan goo gen bugumgen lee tedo do dakin se. Nooro katara, ken maam jaay m'baan baa keeme se, daayum maam m'tond metin taa naai Timote.

⁴ Ken maam m'saapo do keemi ken naai eemo taa maam se, maam m'je ute maakum paac terl m'ai 6aa kaakɲ ute kaamum jaay 6o, maakum 'raapo.

⁵ Maam m'saap do kaal maaki ken mala mala ken naai aal do *al-Masi ki se; kaal maakɲ bin se ɓugi mɛnd Lois naan kic aalo maakiɲ do Raa ki jaay 6o koi Enis kic 6o aalo maakiɲ bin kici ɔɔ ɓorse maam jeel maakum ki, naai kic 6o aal maaki do Isa al-Masi ki bin kici.

Pɔl ɛd kaay kaama Timote ki

⁶ Taa naan se 6o m'je m'ai taada: 'saap do naabm ken Raa ɛdɛsiɲ gen tɛda se, kaad ken maam m'ɔndo jim doi ki. Ɔɔ naabm se ɔnte 'dirigiɲa.

⁷ Taa Nirl ken Raa ɛdjekiro se ajeki tɛdn j'aki ɓeer eyo, num *Nirl Raa se, ɛdjeki gaab-tɔɔgɔ, maak-je do jeege tu ɔɔ tɛdjeki k'ɓɔɔb j'ɔkki rojege.

⁸ Taa naan se 6o ɔnten tɛdn sɔkɔɲɔ gen tɛdn saadn Meljege; ɔɔ ɔnten tɛdn sɔkɔɲɔ taa maam ken j'ɔkum dangay taa *al-Masi. Num gan 'dabar ute maama taa Labar Jigan gen Isa ute tɔɔgɲ Raa ken ɛdi se.

⁹ Raa se naan 6o debm aajjekiro jaay danjekiro taa j'aki tɛdn jee naange. Num naan tɛdin naan se taa naajege 6o k'tɛdkiroga tɛd nakɲ jig eyo, num taa bɛɛɲ ken naan mala maakiɲ jen ro ki. Ɔɔ bɛɛ ese se, naan tɛdin ute doobm Isa al-Masi kaad ken naan taad te taa kaal do naan ey ɓortɔ,

¹⁰ ɔɔ ɓorse, Mel Kaajjege, Isa al-Masi se ɓaado sum se, bɛɛɲ se, naan taadin toodga tal. Taa Isa al-Masi se naan ɔk tɔɔgɔ do yo ki, ɔɔ yo se naan tɛdga aan gɔɔ nakɲ cɛɛ; ute Labarin Jiga se Isa ɓaanoga te *kaajɲ gen daayum ken 'kɔɲ daar eyo.

¹¹ Taa Labar Jigan ese se 6o, Raa tɛdum m'tɛdga *debm kaan naabm Isa, debm wɔɔkɲ taariɲa ɔɔ debm dooy jeege.

¹² Taa naan se 6o maam m'utu m'dabar dabar rɔk se. Naɓo sɔkɔɲ tɔɔlum eyo, taa debm maam m'aal maakum don ki se ɛ, maam m'jeeliɲa ɔɔ naan ɔk tɔɔgɲ ken 'ɓɔɔbm nakgen paacɲ ken naan ɔɲumsɲ kaam jim se bini 'kaan ɓii ken kaam mɔɔtn ken Raa utu 'kɔɲɲ ɓɔɔɔ do jeege tu paac.

¹³ Ute kaal maaki ɔɔ ute maak-je ken naai ɔk do jeege tu ken doobm Isa al-Masi ki se, taar mɛcɲ ken maam m'dooyi se, '6aa te naan se.

¹⁴ Taar ken jiga ken maam m'dooyi se 'ɓɔɔbiɲ maaki ki jiga. Ɔɔ *Nirl Salal ken utu maakje ki se ai noogo.

¹⁵ Naai 'jeele gɛnaagen paacɲ ken taa naan Azi ki se, rɛsumga. Maakde ki se Pigel ute Ermogen kici.

¹⁶ Ɔɲ Meljege 'tɛdn bɛɛɲ maakɲ ɓee Onezipor ki. Taa Onezipor se daayum ɛdum kaay kaama ɔɔ ken maam maakɲ dangay ki se kic 6o, naan sɔkɔɲ tɔɔliɲ eyo taa maama.

17 Anum ken naan aan maakɲ gɛgɛr ken *Rɔm ki sum se, naan jem wɔrɔk wɔrɔk bini jaay ɓaa ɔɲuma.

18 Ɔn̄ ɓii ken kaam mɔɔtn Raa kɔɲn̄ ɓɔɔrɔ do jeege tu se, Mɛljege Isa al-Masi aɲ kɛɛɲn̄ don̄ ki naan Raa ki. Bɛɛ ken naan̄ tɛdumo maakɲ gɛgɛr ken ɛpɛz ki paac se, nam jaay jeeliɲ aan ɓɔɔ naai Timote se ɓɔɔ.

2

*Asgar gen *al-Masi*

1 Naai goonuma, ɔk maaki tɔɔɓɔ do bɛɛ ken ɔoobm Isa al-Masi ki se.

2 Ɔɔ taar ken naai 'booyo maam m'dooyo jeege naan saadge tun dɛn se, taar se 'ɓaa dooyiɲ jeege tun 'booy kɔkɲ mɛtiɲ mɛc taa naade 'kɔɲ kaasn dooy taar se jeege tun kuuy kici.

3 Naai kic 'dabar te maama aan ɓɔɔ asgar Isa al-Masi ken mɛc.

4 Asgar jaay je 'tɔl deb ken uuniɲ se, naan̄ ɔliɲ te nakgen jeege lee tɛd se ey sum.

5 Aak jee taange se: debm aan̄ aanga te ɔoobiɲa ɔɔ aanga deet jaay ɓo, j'aaliɲ aace*.

6 Debm aay kaamiɲ kurs maakɲ-ɓɔtiɲ se, ken maakɲ-ɓɔt se jaay oojga num, naan̄ ɓo kɔsn nakiɲ deete.

7 Saap jiga do taarge tun maam m'taadi se. Ɔɔ Mɛljege ai tɛdi naai 'jeel kɔkɲ mɛtn nakgen se paac.

'Saap do Isa ken ooy teeco daan yoge tu se

8 'Saap do Isa *al-Masi ki: naan̄ se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naan̄ se ooyga ɔɔ duro daan yoge tu ɔɔ kɛse ɓo Labar Jigan ken maam m'lee m'taad jeege tu se.

9 Taa Labar Jigan se ɓo, maam m'dabar bini, k'j'ɔk k'dɔɔkum aan ɓɔɔ debm ken tujga tuj ɔim. Naɓo taar *Raa se, j'aɲ kɔɲ gaas eyo.

10 Taa naan̄ se ɓo, maam m'serk nakge paac taa jee ken Raa bɛɛr tɔɔɔdɛnga tɔɔɔ do dakiɲ se, taa naade kic 'kɔɲ kaaja ute ɔoobm Isa al-Masi ɔɔ 'kɔɲ *nookɲ gen daayum.

11 'Booyo! Taargen ese se taargen mɛt ki:

Ken naajege jaay j'ooykiga te naan̄ se,

j'utu j'aki kɔɲ kaaja te naan̄ kici;

12 ken naajege jaay k'dabarki ute naan̄ se,

j'utu j'aki ɓaa kɔsn gaara te naan̄ kici.

Ken naajege jaay k'baatiɲkiga se,

naan̄ kic ajeki baat naajege kici;

13 ken naajege jaay k'tujkiga ɔrmjege se,

naan̄ se, daayum tuj ɔrmiɲ eyo,

taa naan̄ se 'kɔɲ baatn roɲ eyo.

* 2:5 Kaal aacɲ ara se je taadn ute laatin tɔɔm ken j'ɔndiɲ don̄ ki.

*Debm tēdn naabm jiga naan Raa ki**(1Tim 1.3-7,18-20; Tit 1.10-16, 2.11-15; 2Pr 2.1-22)*

14 Taargen se paac 'terl taaddesina. Naan Raa ki se, 'taadden ute tōogi paac: j'ōnte tēdn dēkēne do taarge tun mētinge se. Taa naajñ taara se nakñ cēre o 'kutn jee ken lee booyin se.

15 Aay kaami, naan Raa ki se 'ted debm mēcn ken 'tōl Raa ki, o ted aan gō debm tēdn naabm ken ok sōkōn eyo ken taad taar Raa mēt ki ute doobina naan jeege tu.

16 Oof doi do taarge tun jeege lee ul ren ren jaay resn ute doobm Raa se. Taa jeege lee tēdn naan ese se, naade daayum ted *kusina baa ute naande.

17 Taar naade se aan gō du ken o eep eyo o os baa ute naanina. Imene ute Piletos se, metn jee se kici.

18 Jee se resnga ute taar mēt ki. O naade taad jeege tu o: kaadn ken Raa utu dur jeege ooyga kooy se, deelga. Bin bo jee utu aal kaal maakde do Isa ki se, naade tujdenga kaal maakde se kici.

19 Num gan metn taar ken Raa uuno metin se, utu ing gōtin ki tak; naan se tec aan gō kuun metn bee ken k'raanin ro ki j'ō: «Mēljege Raa se, jeel jeege» o «Debm jaay taadga o naan gen Mēljege se, n'ōof don ro kusin ki.»

20 Debm maal ok bee magal se maakñ been ki se, ok nakgen k'daapde ute daab o te pudda sum eyo. Num maak ki se ok nakgen j'ōbde te nenje o kengen kaagge bo k'ōoc k'daapde kici. Nakgen jiga se, k'j'ōofde ute biin biina o kengen mētinge se, ken k'lee k'tēdn naaba bii-raa.

21 Bin num debm ken oofga don ro kusin ki o ted ron *salal se, naan tedga aan gō nakñ jiga, ken melin oofin ute biin biina. Ute naan se naan tēdn naabgen jiga ken melin maakin jen ro ki.

Debm tēdn naabm Mēljege

22 Anum nakñ *kusin ken gaan kōdge maakde je se, naai iik ro ki dōko. Num 'je nakñ te doobina, daayum aal maaki do Raa ki, je jeege o daan jeege tun lee eem Mēljege ute maakñ kalan se, naai ing te tōse ute naade.

23 Bin num, bere, onte kol doi do naajñ taarge tun ren ren gen jee derlge se. Taa naai 'jeele, naajñ taargen bin se, lee baano baa ute mooyo.

24 'Jeele debm tēdn naabm Mēljege se, 'kōn mooy te jeege eyo. Num naan 'tēdn debm je jeege paac, jeel dooy jeege o serkn jee naajñ taarge.

25 Jee ken lee naaj taara se, naai 'taadden te taar urlu. Bin sum bo, daan Raa utu aden terl maakde o naade utu 'jeel taar mēt ki,

²⁶ ɔɔ naade 'tɛrl 'tɛdn̩ jee mɛtɛkge ɔɔ adɛ kɔŋ teecn̩ maakŋ ji *Bubm sitange tun kɛn ey num tɔkdɛnga tɔk bulu gen tɛdn̩ maakjɛna.

3

Biigen kaam mɔɔtn̩ se utu 'tɛdn̩ ɔɔŋɔ

¹ Daala 'jeele! Biigen kaam mɔɔtn̩ se, jeege kingde utu aden tɛdn̩ ɔɔŋɔ.

² Taa biigen kaam mɔɔtn̩ se, jeege 'tɛdn̩ jee nakɔŋge, 'je gurs, 'tɛdn̩ jee koonge ɔɔ 'magal rode. Naade 'naajŋ *Raa ɔɔ 'tookŋ taar kɛndɛge ute bubɛge eyo. Jee se, bɛɛ kɛn k'tɛdden se kic ɔɔ naade jeele eyo. Nakŋ kɛn jee Raage aaliŋ maak ki se, naade uum aaliŋ naan ki;

³ naade se kɛn 'tɛdn̩ *kusina jeege tu kic ɔɔ ɔlden dim eyo, ɛɛj do jeege tu eyo, 'tɛdn̩ jee kɔɔdn̩ jeege, naade ɔŋ bɔɔb ɔk rode eyo, tɛdn̩ kusin̩ jeege tu kic ɔɔ maakde raap sakan̩, ɔɔ nakŋ bɛɛ tap ɔɔ, naade je eyo;

⁴ naade je kudŋ gɔɔ jeege, 'tɛdn̩ jee maak-taarge, naade magal rode aak eyo ɔɔ nakŋ daa rode ɔɔ je se, naade jen̩ cir Raa.

⁵ Deere, naade se, kɛn aakde num 'deekŋ ɔɔ jee se, jee ɔk taar Raa ɔɔŋɔ, num naade se, tɔɔŋ Raa tap ɔɔ, naade ɔɔd undin̩ naata. Anum jee se, naai ɔɔd doi rode ki dɔkɔ.

⁶ Maakde ki se, jee mɛtiŋge lee goon̩ baa bɛe mɛndge tun ɔk tɔɔgɔ doobm Raa ki eyo ɔɔ aasin̩ do rode ki eyo, ɔɔ mɛndgen se ɔk maakje do nakge tun jig eyo kɛn ɔlden maakŋ kusin̩ ki. Jee se lee dɛrlde taa aden kɔkŋ kaam jide.

⁷ Mɛndgen se je ɔɔ 'dooy jeele taar mɛt ki, naɔo naade ɔŋ booy ɔkiŋ eyo.

⁸ Aan gɔɔ Janez ute Jambrez* baate tookŋ taar *Musa se, jee se kic ɔɔ baate tookŋ taar mɛt ki. Naade se jee tɔɔj eyo ɔɔ kaal maakŋ kɛn naade ɔɔ aal do Isa ki se kic ɔɔ, cɛɛ sum.

⁹ Anum naabde se 'kɔŋ baa dɔk eyo, taa jeege utu aden jeel paac, naade se jee tɔɔj eyo aan gɔɔ Janez ute Jambrez se.

Pɔl deŋ Timote

(2Kɔr 6.3-10; 2Pr 1.19-21; NJKN 20.28-31)

¹⁰ Naai Timote se uunga bɔlɔtuma maakŋ dooy kɛn maam lee dooyo jeege se, kinguma, nakgen kɛn maam m'saap do ki gen tɛda, kaal maakum do Isa ki, maakum kɛn deere, maak-je kɛn maam m'ɔk do jeege tu, kaay kaamum se,

¹¹ dubar kɛn jeege lee dabaruma ɔɔ dubar kɛn maam mala m'lee dabara. Naai 'jeele nakŋ kɛn jeege tɛdumo dom ki maakŋ gɛgɛr kɛn Antioŋn̩ kɛn taa naan Pizidi ki, ute kɛngen

* **3:8** Do dɔkiŋ se, Janez ute Jambrez se jee kɛn lee ooj rode gen dɛrl jeege taa naan Masar ki.

maakn gegerge tun Ikoniom ute ken Listir ki se, deere, gōtn se jeege dabarunga den aak eyo. Gan Meljege adumoga doma maakn nakge tun se paac.

¹² Anum 'booyo! Jee paacn ken je kōkn doobm Isa *al-Masi oon se, naade se jeege utu aden lee dabara.

¹³ Anum jee *kusinge ute jee kōrdge se le, utu 'tedn kusin '6aa ute naande. Naade utu 'derl jeege o naade kic jeege utu aden derl naade kici.

¹⁴ Num naai Timote taar ken jeege dooyio jaay naai 'tooko o aal maaki do ki se, okin tōogō. Taa jeegen dooyio taar se jaay naai 'took do ki se le, naai kic 'jeelde.

¹⁵ Deere, gōtn naai iin baatiki tap 6o, naai 'jeel taargen salal ken k'raaninoga raan maakn Kitap ki o taargen se 6o ak tōogō ken ai tedn naai 'jeel taara ken ai kaaja ute kaal maaki ken naai aal do Isa al-Masi ki se.

¹⁶ 'Booyo: Kitapm Raa se kēse Raa mala 6o ken ol jeege raaninō. Taar se jiga aak eyo gen dooy jeege, o taargen ken k'lee dooy jeege met ki ey se le, naan taad took metin toof tal. O Kitapm Raa se ond jeege do doob ki o taa jeege 'tedn nakn ute doobina naan Raa ki.

¹⁷ Bin jaay 6o, debm tedn naabm Raa se 'tedn debm mec, 'kōn daapm roŋa o tedn naabgen jiga jiga.

4

*'Taad Taar *Raa jeege tu*

¹ 'Booy m'ai taada: naan Raa ki o naan Isa *al-Masi ken ade 6aa kōjn bōorō do jeege tun zεεε o do jeege tun ooyga kooy se, o naan ken ade 6aa aan gōo gaarge, m'oo:

² 'wōok Taar Raa jeege tu ken maakn gōt ken jiga ey le oon kic 6o, aay kaami. Ken naai 'dooyde dooy se, daayum udden bia, uunde kaamde, 'dejde o 'mooyde.

³ Taa kaadin utu 'kaan se, taar met ki se, jeege je an booy ey sum, num naade je 6o 'tedn nakn ken maakde jea. Taa naan se 6o naade 'lee 6aa gōtn jee dooyge tun den ken aden taadn taar ken aden kedn maak-raapo.

⁴ Taargen met ki se, naade 'je an booy eyo. Na6o naade je 6o 'booy taargen ren ren se.

⁵ Anum naai se, do nakge tu paac se, naai ing do meteki ki. Ken dubar aanga doi ki kic 6o, aay kaami serkina, aan gōo debm ken lee wōok Labar Jigan gen Isa al-Masi. O naabi se, 'tedn nanin ute doobina.

⁶ Anum maam Pōl se le, aan gōo j'ok k'tōolumga *serke Raa ki. O bii kooyum le oopga gōorō.

⁷ Maam se m'tedoga ted bōor jet. O maam m'aan m'aanga ute doobina gōtn kaan ki o m'bōobga jiga doobm al-Masi.

⁸ Borse se, nakɲ kaal aacɲ ute doobin* ken Raa amsin keɗ se te booyum maakɲ raa ki. Kɛse Mɛljegen debm daan ken utu kojɲ bɔɔrɔ do jeege tu se bo amsin keɗn bii ken se. Ɔɔ naan am keɗn maam ki kalum ki sum eyo, num naan utu 'keɗn jeege tun paacɲ jeɲa ɔɔ utu inɲ aak kaamin bii ken naan utu ade baa se.

Pɔl ɛd labarin Timote ki ɔɔ dejiɲa

⁹ Bin se, aay kaami 'baado ɔɲum keɛke.

¹⁰ Taa Demas le resumga, iin baaga geger ken Tesalonik ki taa naan uunga nakɲ *dunia bo ciri. Kresen se, j'olin baaga taa naan Galat ki ɔɔ Tit kic bo j'olin baaga taa naan Dalmati ki.

¹¹ Ɔɔp Luk kalin ki sum bo te maama. Ken naai 'baado baa num, Mark se 'baamsino, taa naan se utu am noogɲ maakɲ naab ki.

¹² Tisik se, maam m'olin baaga maakɲ geger ken Epez ki.

¹³ Ken 'baakiro baa se, uunumo kal kuulum magal se ken maam m'onino maakɲ geger Troas ki gotn Karpos ki se. Ɔɔ 'tos 'baamo ute kitapge ɔɔ ken maam jeɲ tap tap se kengen k'teeldenga teel se.

¹⁴ Kɔɗ-kɔɗn-tɔɔl ken ron Aleksander se, tedumoga *kusin aak eyo. Nakɲ naan ted se, Mɛljege utu ansin terl don ki.

¹⁵ Naai kic ɔnd kɔnd te gaabm se, taa do taar ken naaje k'dooy jeege se, naan took do ki eyo paac paac.

¹⁶ Kaad ken deet deetn gotn kojɲ bɔɔr ki jaay, maam m'taad taargen am maakɲ kɔɔdn dom se, nam tap bo baa te metum ki eyo. Jeege paac resumo. Taa nakɲ naade ted se, ɔɲ Raa ɔɲte kɔkɔdesin ɔɲɔ.

¹⁷ Naɔo Mɛljege mala se utu te maama ɔɔ naan edumga tɔɔgo bin bo maam m'taadga taarin jeege tu ute maraadiɲa ɔɔ taar Raa se, jeegen ken Yaudge ey se kic bo paac booyga. Ɔɔ Mɛljege se le, aajumga taar tupiy ki.

¹⁸ Mɛljege se, maakɲ got ken ɔɲɔ paac se utu am kɔɔdn doma ɔɔ am kaaja taa ansum baa maakɲ gaarin ken maakɲ raa ki. Ɔɲ daayum daayum Mɛljege se, jeege an *nooko. *Amin!

Pɔl nanj taarɲa ɔɔ raan ɔl tɔɔsin kaam mɔɔtn

¹⁹ Ted tɔɔse Priska ute Akilas ki ɔɔ 'ted tɔɔse jeege tun maakɲ bee Onezipor ki kici.

²⁰ Erast se ɔɔpoga maakɲ geger ken Korint ki ɔɔ Tropim le, maam m'oninoga maakɲ geger ken Mile ki, taa naan kɔɲɔ.

²¹ Kor kaadn kuulu 'kaan se, 'naar 'baado ɔɲuma. Ebul, Pudan, Linus, gena mɛnd Klodia ute genaage paac tedi tɔɔse.

²² Ɔɲ Mɛljege se 'tedn ute naai. Ɔɔ ɔɲ naan asen tedn beɛɲ naase ki paac.

* 4:8 Aak 2Tim 2.5.

Maktubm ken Pəl raanjin Tit ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanjin Tit ki

Tit se, lee tɛdoga naaba tɛɛ ute Pəl. Kaad ken Pəl jaay jee Kərint ki ɓaa tɛdɪn kingin ɔn se, Tit se tɛdoga tɛdn naabm mɛc. Kaad ken Pəl jaay raanjin maktub ese se, Tit utu taa naan Kret ki. Ɔo taa naan Kret se, maane gurug ɔlin daan ki. Gətn ese se naan noog jee al-Masige gen tond ɗaapm naabdege. Pəl raanjin Tit ki se ɔ taadin doobm ken naan 'bɛɛr tɔɔdn jeegen ken 'tɛdn naan jee al-Masige (kon 1.5-16). Naan ɗejin ute doobm ken naan an king ute jee al-Masige aan gɔɔ jee magal naanin ki, mɛnd paragge, gaan-kɔdɛgɛ ute bulge (kon 2.15). Isa al-Masi ɛd ron sɛrkɛ se taa 'kɔɔdn do jikilinge paac maakn kusiŋ ki (kon 2.14). Jee al-Masigen kingde tɛdga kiji se, inɗ do taar ken se. Kaad ken Pəl raanjin maktubgen di Timote ki ute ken naan raanjin Tit ki se, jee al-Masige jeelga Isa se ade kɔn ɓaa ɓorse eyo. Bin ɓo naade 'dooy king ken aden noogo gen tinɗ ɓaa ute naande.

Pəl raanjin ɔl tɔɔsɛ Tit ki (2Pr 1.1-4)

¹ Kɛse maam Pəl ɓo m'raanjin maktubm se, maam ken bul *Raa ɔ *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa jeegen ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔdo m'aden tɛdn naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki jeel-taar Raa mɛt ki, ken taad ɔ naade ɔk taar Raa se ɔnɔ.

² Taa naade kɔnd dode gen kɔn *kaajin gen daayum. Metn taar kaajin ese se kɛse Raa mala ɓo taado taar se kaad ken naan aal te do naan ey ɓortɔ ɔ Raa lɛ naan taad taar-kɔɔɓ eyo.

³ Kaad ken Raa jen ro ki jaay aan se, naan taad metn taar kaajin se jeege tu, taar se ɓo ken naan ɛdumsin kaam jima. Kɛse ɓo taar ken Raa Mɛl Kaajjege ɔlum ɔ m'taadin jeege tu.

⁴ Tit maam m'raanjin maktubm se, naai se aan gɔɔ goonum mala, taa maam ute naai se k'j'aalga maakje kalan do Raa ki. Ɔn Raa Bubu ute Mɛl Kaajjege, Isa al-Masi ai tɛdn bɛɛde ɔ ai kɛdn lapia.

Naabm gen Tit daan jee Raage tun Kret ki (1Tim 3.1-7; 1Pr 5.1-4)

⁵ Maam m'ɔnjo Kret ki se, taa naai 'tɔnd ɗaapm naabm ken maam m'ɔnjo doob ki se ɔ naai 'bɛɛr tɔnd naan *eglizge maakn gɛgɛrge tun taa naan Kret ki aan gɔɔ ken maam m'taadi se.

⁶ Debm kɛn naai an bɛɛr kɔnd se, debm kɛn ɔk taar dɪm rɔŋ ki eyo ɔ mɛndɪŋ kalan sum. Gɛninge aal maakde do Isa *al-Masi ki ɔ taargen jig eyo se k'taadɛn rode ki eyo ɔ naade se jee booy uun taara.

⁷ Aan gɔɔ Raa ɛdɪŋga naaba gɛn kaakŋ do jee naange tu se, debm naan egliz se 'tɛdn debm ɔk taar dɪm rɔŋ ki eyo. Debm bin se ɔnte tɛdn debm kɛn ɔ taar naan taadga sum ɔ tɛdn mɛt ki, ɔnte tɛdn debm maak-taara, ɔnte tɛdn debm aay tɔtɔ dɛna ɔ ɔnte tɛdn debm kɔnd naapa ute jeege. ɔnte tɛdn debm kɔsn gurs jeege cɛɛ.

⁸ Gaŋ debm bin se 'tɛdn debm kɔkŋ mɛrtge, debm je tɛdn nakŋ jiga, debm ɪŋg do mɛtɛkiŋ ki, ɔ tɛd nakge ute doobɪna, debm *salal, debm bɔɔb ɔk rɔŋa.

⁹ Labar jigan gɛn Isa al-Masi se naan aal maakɪŋ do ki paac, kɛse ɔ taar kɛn naaje k'lee k'dooy jeege. ɔ taar se ɔ kɛn an tɔɔŋgɪ maakɪna ɔ an dɛjŋ jeege ute taar Raa jigan ese ɔ taadŋ jeege tun baate kaal maakde do taar Raa ki se ɔ nakŋ naade tɛd se mɛt ki eyo.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo

¹⁰ Taa jeege dɛna baate kuun taar jeegen naan jee Raage, maakde ki se Yaudgen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade se ɔ kɛn dɛrl jeege ɔ dooyde ute taardegen rɛŋ rɛŋ se cir paac paac.

¹¹ ɔnte kɔŋ jee se 'dooy jeege, 'dooy kɛn naade lee dooy jeege se ɔl jeegen maakŋ ɔeege tun mɛtiŋ se uun taarden kɛn jig ey se, dooy kɛn naade lee dooy jeege se lɛ, lee ɔsn kɔsn jeege cɛɛ.

¹² Do dɔkiŋ maakŋ jeege tun Krɛt ki se, deb kalan debm jeel-taara deek ɔ:

«Jee Krɛt ki se naade se paac jee taar-kɔɔbge, naade se ɪŋg aan gɔɔ daagen naatn, naade se jee kaar-naabge ɔ ɔɔpɛn ɔ kɔsɔ sum.»

¹³ Taar gaabm taad ro jeege tun Krɛt ki se mɛt ki, kɛn bin se naai 'mooyde makɔŋɔ taa naade 'kaal maakde do taar Isa al-Masi kɛn salal se.

¹⁴ J'ɔnte kuun taar Yaudgen lee taad k'tusdege se eyo ute nakŋ jikilimge naade lee taad gɛn tɛda. Kɛse ɔ kɛn ɔŋ ɔnde naade ɔŋ uun taar Isa al-Masi kɛn mɛt ki se eyo.

¹⁵ Jee *salal doobm Raa ki aak nakge paac salal naande ki. Gaŋ jee tɛd nakŋ *kusiŋa ɔ baate kaal maakde do Isa al-Masi ki se, nakŋ salal naande ki se, gɔtɔ. Naade ɪŋg ɔ gɛn saapm do nakge tun jig eyo naade tɛd kusɪŋ kic sɔkɔŋ tɔldɛ eyo.

¹⁶ Jee se tɛd rode naan jeege tu aan gɔɔ naade ɔ jeel Raa, gaŋ nakŋ naade tɛd se tec gɛn Raa eyo. Nakŋ naade tɛd se jeege aakdenga kic ɔ jede eyo, naade baate tookŋ taar Raa, ɔ nakŋ bɛɛ tap ɔ naade ɔŋ tɛd eyo.

2

*Pɔl dɛj Tit taa jeegeŋ gɔɔlga gɔɔlɔ, gaan kɔdɛge ute bulge
(1Tim 2.9-15; 1Pr 3.1-6; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)*

¹ Gan naai se, 'dooy jeege ute taargen kɛn ɔaa ute taar Isa *al-Masi kɛn salal se.

² Ɔɔ taad gaab-gɔɔlge tu se ɔɔ k'boɔb rode, k'tɛd jeege adɛn kaal maak ki, k'j'ing do mɛtɛkɛdege tu, j'ɔk taar Raade jiga, k'je jeege ute maakɛde paac ɔɔ do nakge tun ese paac se j'aay kaamɛde do ki.

³ Bin se mɛnd-gɔɔlge se kic ɔɔ taadden k'tɛdn nakɛn kɛn tɔɔl *Raa ki, j'ɔntɛ kɔɔdn jeege j'ɔntɛ tɛdn mɛnd kaayge num k'dooy jeege gɛn tɛdn nakgen bɛɛ.

⁴ K'dɛjn mɛndgen sɛɛm se nanja kic ɔɔ je gaabiɲa ute gɛninge,

⁵ k'j'ing do mɛtɛkɛdege tu ɔɔ k'boɔb j'ɔk rode bɛɛ k'tɛd mɛnd king bɛɛge, k'tɛd mɛndgen jiga k'booy j'uun taar gaabɛge. Taa bin se nam kuuy kɔɛn taadɛn ing kus ro taar Raa ki eyo.

⁶ Ɔɔ gaan kɔdɛge se kic ɔɔ dɛjɛde j'ing do mɛtɛkɛde ki,

⁷ do nakge tun ɔaa se paac. Naai mala 'tɛdn nakgen jiga kɛn jeege aakga kic num 'kuun bɔlɔti. Kɛn dooy jeege ute taar Raa se, dooyɛde ute maaki paac taa naade ai kaal maak ki.

⁸ Taargen naai an 'dooy jeege se, dooyɛde te taargen kɛn mɛt ki kɛn jeege kɔɛn taar ing kus maak ki eyo, bin se taa jee taamooyjege se sɔkɔɛnɔ adɛn tɔɔlɔ taa naade ɔɛn te taar dim kusin jaay gɛn taadɛn rojege tu eyo.

⁹ Taad bulge tu ɔɔ daayum k'sook mɛlɛge tu do nakge tun k'tɛdn paac. K'tɛd nakgen 'raapm maakɛn mɛlɛge ɔɔ j'ɔntɛ naajn taara ute naade.

¹⁰ J'ɔntɛ ɔoogɛn dim mɛlɛge ɔɔ daayum j'ɔntɛ tujɛn ɔrmdɛge ute mɛlɛge. Kɛn naade jaay k'tɛd naan se, 'kɔl jeege paac kaal taar Raa Mɛl Kaajjege se maak ki.

Raa tɛd bɛɛn jeege tu

(Ep 2.1-10; 1Pr 1.10-21, 2.13-16; 1Jn 3.1-3)

¹¹ Taa Raa se taadga bɛɛnɔ, bɛɛn se ɔɔ kɛn aaj jeege paac.

¹² Bɛɛn se, dooyjeki taa j'aki kɔɛn nakgen jig eyo naanin ki ɔɔ j'aki kɔɛn gɛn dɔɛn nakgen jee jeel Raa mal eyo lee dɔɛn se kici. Bin se j'aki kɔɛn king do naan kɛn ara ki se, j'aki bɔɔbm kɔkɛn rojege, j'aki tɛdn nakgen ute doobiɲa ɔɔ j'aki kɔkɛn taar Raa se ɔɔɛnɔ,

¹³ j'aki kaakɛn kaam ɔii kɛn Isa *al-Masi adɛ ɔaa, naan ɔɔ debm naaje j'ɔndki dojege don ki. Naan ɔɔ Raa magal Debm Kaaja ɔɔ debm tɔɔgɔ.

¹⁴ Isa al-Masi se, naan mala ɔɔ ɔɛn ron ooy taa naajege taa ajeki dugɛn dojege maakɛn *kusin ki. Ɔɔ naan tugjeki kusinjege se, taa j'aki tɛdn jee naanɛn mala mala, jee daayum maakɛde raap sakan gɛn tɛdn nakgen jiga naanin ki.

15 Kεse 6o taar ken naai an dooy jeege, an δεje ɔɔ an mooy jeege ute tɔɔgi. Ɔɔ naai se nam ɔnten kaaki aan gɔɔ debm cεε.

3

Jee Raage tap 6o kinɔ ɔɔ dī daan jeege tun jeel *Raa mal ey se

1 Ter taadden kici jee Raage tu se ɔɔ gaaringe ute tɔɔgge se k'sookden, ɔɔ k'tookden taarde ɔɔ k'daap rode gen tɛdn bεε jeege tu.

2 J'ɔnte naaj nam, j'ɔnte tɛdn taara ute jeege j'ɔk jeege rode ki, daayum k'tɛd jee dalul ute jeege paac.

3 Taa naajege kic 6o do dɔkin se, k'tɛdkiro jee dɛrlge k'baatekiro booy kuun taar Raa. Ɔɔ naaje j'iigkiroga kiigi ɔɔ j'ingkiro gen tɛdn nakgen jig eyo ken maakjege jea, j'ingki 6o gen tɛdn nakgen *kusina ɔɔ k'tɛdki maak-kilimi ro jeege tu. Jeege jaay aakjeki kic jejeki eyo ɔɔ naajege kic k'jeki naap eyo.

4 Gan kaadin jaay aas se, Raa Mɛl Kaajjege taad bεεna ɔɔ naan se je jikilimge paac,

5 naaje se, taa k'tɛdkiro tɛd nakɔ doobin ki 6o naan aajjeki eyo, num gan naan aak εjjeki kεej 6o dojege tu. Naan aajjeki ute *Nirl Salal ken tugjeki kusinjege, ɔɔ tɛdjeki j'oojjekiga kiji ɔɔ tɛrljekiga kinjege tɛdga kiji.

6 Raa ɔljekiro Nirl Salal ute maraadin se te Mɛl Kaajjege Isa *al-Masi.

7 Taa Raa te bεεn se tɛdjekiga k'tɛdkiga jee lee tɛd naka ute doobin naanin ki gen kɔɔɔ *kaajn gen daayum ken j'utu j'ing j'ɔndki dojege do ki se.

8 Taar maam m'raanɔ se taar mɛt ki, m'je taar se naai 'daar ro ki cirr. Taa jee aalga kaal maakde do Raa ki se 'kaay kaamde 'tɛdn nakgen aak bεε. Kεse 6o taar ken jiga ken 'nooɔn jeege paac.

9 Num gan ɔnte lee je gɔtn naajn taargen rɛn rɛn, ɔnte tuun mɛtjil jeege, ɔnte mooy te jeege, naajn taara te jeege ro do *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki. Taargen bin se ɔnte kɔl doi maak ki. Taargen se taargen rɛn rɛn ken ɔn noog nam eyo.

10 Debm jaay naai aakin gaan gaan jee Raage te naapa se, 6aa taadin ɔɔ n'ɔnte tɛdn naan se. Ken naan jaay baate booy kuun taari se, tɛr 6aa taad dɔɔlin kuuy daala. Ken naan jaay baate booy kuun taari num, debm bin se ɔɔd doi dɔkɔ roɔn ki naatn.

11 Naai 'jeele debm bin se rεsɔga ute doobm Raa, ɔɔ te kusin naan lee tɛd ɔn ey se, naan malin 6o ɔj bɔɔɔ don ki.

Pɔl tɛd tɔɔse jee Raage tun Kret ki

(1Kɔr 16.20-24)

12 Tɛdga num m'utu m'ai kɔl Artemas ey lɛ Tisik. Taa maakde ki se debm kalan ai 6aa noogo. Ken debm kalan

jaay 6aa aan ɔŋiga naane num, naai aay kaami '6aadɔ ɔŋum Nikopoli ki. Taa maam m'je 6aa king kaadn kuul ki se gɔtn naane.

¹³ Zenas ken jeel mɛtn taar kɔjŋ bɔɔɔɔ ute Apɔlɔs jaay 6aa 6aa mɛrtɛ se aakden dode ki ɔŋten kɔŋ dim aden baata.

¹⁴ Ɔŋ gɛnaajegen doobm *al-Masi ki se kic 6o dooy jeel tɛdn bɛɛ taa 'noogŋ jeegen ken, bɛɛki num, j'aden noog se. Bin se kaal maakŋ naade aal do Raa ki se kɔŋ noogŋ jeege.

¹⁵ Jeegen paacŋ ute maam gɔtn ara se tɛdɪ tɔɔsɛ. Ɔɔ naai kic tɛd tɔɔsɛ gɛnaajege tun doobm al-Masi ken Krɛt ki, naaden ken jejeke se.

Ɔŋ Raa asen tɛdn bɛɛŋ paacki.

Maktubm ken Pəl raanjin Pilemon ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanjin Pilemon ki

Pilemon se naan debm ken k'jeel jeel gətiŋa. Naan kic took aalga maakin do Isa ki ə naan se maakŋ jee al-Masige tun maakŋ geger ken Kələs ki. Ɔ naan se meɔn Pəl. Naan ək bulu kalan k'danin Onezim ken iin aano gətin ki. Ken nakŋ əl jaay Pəl dəədo ute Onezim se k'jeel eyo. Kaad ken se Pəl dangay ki. Naɔ Onezim se, naan kic ɔaa took aal maakin do Isa ki. Pəl uun doa je an kəl gətn melin ki. Naan raan maktubm se je taa melin an kəkin aan gəə bul ey sum, num aan gəə gena doobm al-Masi ki. Kaad ken naane se bul aanga jaay j'okinga se, k'tedŋ əŋə. Maakŋ maktubin ki se Pəl taadin te ute taa təə eyo num taar urlu. Ɔ naan ɛ gaasin te gen kəkŋ Onezim aan gəə bulin eyo. Naɔ naan taad Pilemon ki ə n'saapa ə taar se n'taadin jeege tun kuuy kici, ə maak-je al-Masi se ɛd king kiji ə king jeege ute naapa se kic ɔo, naan ɛrlin kiji.

*Pəl ute Timote raan əl təə Pilemon ki
(2Tim 1.1-5; 3Jn 2,6)*

¹ Maktubm se maam Pəl ɔo m'raanji maam ken j'əkum dangay ki taa Isa *al-Masi. Pilemon maam te genaaje Timote se k'tedŋ təə. Naai ken meɔn doje ə debm ɛdn naabm Isa al-Masi gəə naaje.

² Naaje k'tedŋ təə genaaje ken menda Apia ə k'tedŋ təə Arsip ki ken ɛd naaba ute naaje ɛɛ aan gəə asgar ɛɛje ki gen kudn ɔəə. Ɔ k'tedŋ təə *egliz ken lee tus ɔei ki se kici.

³ Ɔn Bubeje *Raa ə Meljege Isa al-Masi asen ɛdn beede ə asen kədn lapi.

Pəl təəm Raa taa maak-je Pilemon ək do jee Raage tu

⁴ M'təəm Raa ə daayum ken maam jaay m'ɔaa keem Raa se m'saap do naai ki,

⁵ taa maam booy jeege lee əs maan gen kaal maaki ken naai aal do Meljege tu Isa *al-Masi ki ə ute maak-jei ken naai ək do jee Raage tu paac se.

⁶ Maam m'tənd metn Raa ən kaal maakŋ ken tumjeki kalan se ɛdn təə, keɛ ɔo ken taadŋ jeege tu beɛ ken naaje j'əkki ute Isa al-Masi.

⁷ Genaama, maak-jei ken naai ək do jee Raage tu se raapunga maakuma ə ɛdumga kaay kaama, taa maak-jei do jee Raage tu se seɔdenga maakde den aak eyo.

Pɔl tɔnd mɛtn Pilemon ɔɔ ŋ'ɔk Onezim se jiga
(Kɔl 4.7-9; 1Kɔr 13.4-7)

⁸ Taa dī naai 'jeele ey num kɛn m'dɔɔk ute Isa *al-Masi se maam m'ɔk dɔobm kɛn m'ai taadn naabm kɛn naai 'tɛdɔ, naɔo maam m'je tɛdn naan se eyo.

⁹ Taa naaje k'je naapa se ɔo kɛn maam m'je tɔnd mɛti se. Kɛse ɔo maam Pɔl kɛn gaab-gɔɔl j'ɔkum dangay ki taa Isa al-Masi,

¹⁰ maam m'tɔnd mɛti gɛn Onezim* kɛn maam tɛdn tɛdga aan gɔɔ goonum mala maakn dangay ki ara.

¹¹ Do dɔkin se naan debm ɔn noogi te eyo, gan ɔorse se naan tɛdga debm kɛn ajenki kɔn noogo maam m'utu naai se.

¹² ɔorse maam tɛrl m'oli Onezim gɔti ki, naan kɛn tɛdga debm kɔɔn maakuma.

¹³ Ey num m'je m'an gaasin ute maam maakn dangay ki kɛn j'ɔkum taa Labar Jigan gɛn Isa al-Masi. Bɛɛki num, naai ɔo am noogo gan maam m'ɔkinga naan ɔo gɔɔ naai ki.

¹⁴ Naɔo ɔorse maam m'je m'an gaasin ey se, taa maam m'tɔnd te mɛti ey ɔortɔ. Taa maam m'je naabm naai am tɛd se ute taa tɔɔg eyo, num ute maak-jei mala.

¹⁵ Kaadn naane Onezim aan ɔnjo gɛn bii kandum se, taa naan jaay ɔk tɛrl baa ɔniga num baa ting te naai gɛn daayum.

¹⁶ ɔo ɔorse se naan aan gɔɔ bul ey sum, gan ɔorse naan tɛdga bɛɛ cir bulu taa naan tɛdga gɛnaa kɛn ɔɔn maaka. Maam se m'jena naɔo naai se an je dɛn cir daala; taa naan kic debkilimi ɔɔ tɛdga gɛnaa dɔobm Isa al-Masi ki.

¹⁷ Kɛn naai jaay aakum aan gɔɔ gɛnaai dɔobm Isa al-Masi ki num, Onezim se ɔkin aan gɔɔ kɛn naai ɔkum maam mala.

¹⁸ Kɛn naan jaay tujiga dīm lɔ ai kɔgn dīm kic ɔo, ɔn maam ɔo m'aisin kɔgɔ.

¹⁹ Taargen m'utu m'ai taadn ara se, maam mala ɔo m'raanisin ute jima: maam m'aisin kɔgɔ. Num gan ɔnte tɛdɔ dirigi taa Mɛljege se naai kic maam m'ɔk sɛɛ doi ki. Sɛɛ maam m'taadn se naai mala.

²⁰ Kɛn bin num gɛnaama, taa Mɛljege naaje k'tɛdkiga kalan se naabm se 'tɛdumsina, aan gɔɔ naaje te Isa al-Masi k'tɛdkiga kalan se 'raapum maakuma.

²¹ Nakn maam m'raanji se m'jeelin maakum ki naai se an kɔn tɛdɔ. ɔo m'jeele nakn maam m'tɔnd mɛti se naai an kɔn tɛdn cir naan se.

²² 'Daapum gɔtn m'an baa toodɔ gɔti ki kici. Taa keem Raa kɛn naase 'lee eemki se, maam m'ɔnd dom do ki. Taa bii kalan m'utu m'asen baa kɔnɔ.

* **1:10** Onezim ute taar Grɛk se je dɛekn ɔɔ: debm 'kɔn tɛdn dīm.

Pəl ute mēdīnge tēd tōōse Pilemon ki

²³ Epapras kēn j'ōkiŋ daŋgay ki ute maam taa Isa *al-Masi se
'tēdī tōōse.

²⁴ Ō Mark, Aristark, Demas, Luk naaden kēn tēd naaba ute
maam kalan se kic tēdī tōōse.

²⁵ Ō Mēljege Isa al-Masi asen tēdŋ bēēŋa.

Maktubm ɣɛn Ɛbrege Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn Ɛbrege

Maktubm ɣɛn *Ebrege se debm kɛn raanɣɛn se, k'laad te ron eyo ɔɔ jee kɛn k'raanɣɛn maktubm se kic ɓo k'jeelde eyo. Debm kɛn raanɔ maktubm ara se, naanɣɛn jeel ɔk Kitapm ɣɛn Raa dooko ute jeege do dookin se jiga. Jee al-Masigen naanɣɛn raanɣɛn maktubm ara se, 'tedn Yaudge. Jee al-Masigen ɣɔtn ese se, jaay nakgen ɔɔn lee aan doode ki se tedden maakde tuju ɔɔ kaal maakden mɛtn-jiki se kic ɓo ɓaa urlga. Ɔɔ jee mɛtinge se, jenoga rɛsn ute doobm al-Masi se naatn. Anum naanɣɛn raanɣɛn se, je aden kedn kaay kaama. Ute doobm al-Masi kɛn Raa ɔliɔ se ɔɔ jikilimge taarde ɓaa ute Raa (kon 1.1–2.18). Deere, al-Masi se naanɣɛn Goon Raa ɔɔ naanɣɛn se Raa mala mala. Ɔɔ naanɣɛn ɓaado tedga debkilimi mala mala (kon 1.3). Kooy kɛn naanɣɛn ooy se aan ɣɔɔ jikilingen lee ooy se, kusin kɛn ɔk tɔɔɔ do jeege tu se, tɔɔɣɛn se naanɣɛn tedinga tedga ɣɔtɔ (kon 2.14). Ute beɛ kɛn al-Masi ted se ɓo, jee took aal maakde don ki se 'kɔn ɓaa ceɛsn Raa ki (kon 3.1–5.10). Taa al-Masi se ook ɓaaga bini aanga ɣɔtn Raa ki ɔɔ naanɣɛn ɓo Raa ɔndinga tedga magal debm tedn serke Raa ki ɣɛn jee kɛn took aal maakde don ki (kon 5.11–10.31). Isa se tec aan ɣɔɔ magal ɣɛn jee tedn serke Raa ki do dookin se eyo taa naanɣɛn se ting ɣɛn daayum. Maakɣɛn Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dookin se, jee tedn serke Raa ki se daayum naade lee tɔɔl mooso taa Raa aden tɔɔl kusinde. Num ɣanɣɛn al-Masi se ed ron serke taa kusin jeege je-kalan sum ɔɔ ɣɛn sɔrɔkina. Taa naanɣɛn se ɓo ɓorse jee al-Masige se ingga do doob kɛn kiji ɔɔ naade se 'kɔn terl ute metde ey sum. Bin ɓo kaal maakɣɛn ɣɛn jee do dookin se taaddesin taa aden tedn saada (kon 11-12). Saadn kɛn naanɣɛn taadden ese ɓo kɛn edden kaay kaama maakɣɛn nakge tun ɔɔn kɛn aan doode ki ute nakɣɛn naam kɛn ɓorse aan doode ki se kici.

**Raa taadjeki ute taar Gooniɣa*

¹ Do dookin se, Raa lee taado ɓugjege tu ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki se mɛt dena ɔɔ ute doobm jeege dena.

² Ɔanɣɛn ɓorse se maakɣɛn ɓiige tun kaam mɔɔtn ara se, naanɣɛn taadjekiga ute doobm Gooniɣa ɔɔ Goonin se ɓo, naanɣɛn beɛr ɔndiɔ ɔɔ edinga nakge paac kaam jina. Ɔɔ ute doobm Goonin se ɓo naanɣɛn aalo nakgen ɓaa se paac kici.

³ Goon ese se ɓo kɛn taad *nookɣɛn Raa kɛn wɔɔr ɣɔtɔ keɛɛn ɔɔ naanɣɛn se tec Raa mala mala. Ute taar naanɣɛn kɛn ɔk tɔɔɔ se ɓo, nakgen ɓaa se paac naanɣɛn tedde utu ting ɣɔtde ki. Kɛn naanɣɛn jaay

tug *kusiñ jikilinge aas sum se, naan̄ ook 6aa inç maakñ raa ki do ji daam Raa Sidburku ki.

Isa se naan̄ magal cir *kədn̄ Raage

⁴ Gooniñ se, Raa ɔndinga raan do kədn̄ Raage tu ɔ bin 6o ro kən Raa ɛdn̄ se, cir gen̄ kədn̄ Raage.

⁵ Taa 6ii kalan̄ tap 6o Raa taad te kədn̄ kən gam eyo, kən an̄ deekñ ɔ:

Naai se, 'Goomuma,

jaaki maam m'taadn̄ naan̄ jeege tu paac maam 6o m'Bubi.*

Ter daala kədn̄ Raa kən gam tap 6o Raa taadn̄ te eyo, kən an̄ deekñ ɔ:

Maam se m'tɛdn̄ Bubi ɔ naai lɛ am 'tɛdn̄ goonuma.†

⁶ Num ter daala, kaad kən naan̄ ɔlo Goon paragin̄‡ do duni ki se, naan̄ deek ɔ:

Ɔñ kədn̄umge paac kɛɛgñ naaniñ ki.§

⁷ Gen̄ kədn̄inge se Raa taad ɔ:

Naade se jee tɛdn̄ naabumge,

naade se tec aan̄ gɔɔ kuulu ɔ aan̄ gɔɔ rɔɔñ poodo.*

⁸ Num gen̄ Gooniñ ki se, Raa taadn̄ ɔ:

Gaar naai Raa se tinç gen̄ daayum,

ɔ jeeige se lɛ, naai tɔɔde ute doobm daan ki.

⁹ Naai lɛ 'je nakñ ute doobiña

ɔ nakñ *kusiñ se naai ɔɔdn̄ naatn̄.

Taa naan̄ se 6o Bubi Raa, naan̄ ɔyiga uubu doi ki gen̄ maak-raapo kən taad ɔ

naai se gaarge ɔ maakñ parige tu se naai 6o magal cirde.†

¹⁰ Ter Raa deekin daala ɔ:

Kese 6o naai, Mɛlje, do kupm mɛt ki se naai aalo do naan̄a

ɔ maakñ raa lɛ naai tɛdn̄o te jii.

¹¹ Nakgen se paac utu 'tuju, gan̄ naai se tinç gen̄ daayum.

Deere, maakñ raa ute do naan̄a se utu 'kooy koono aan̄ gɔɔ kala.

¹² Ɔ naai utu aden tudn̄ aan̄ gɔɔ kala

ɔ utu aden pɛlekñ aan̄ gɔɔ kən k'lee k'pɛlekñ kalge se.

Num naai lɛ 'terl roi eyo ɔ daayum daayum naai inç gɔti ki.‡

¹³ Ɔ taa 6ii kalan̄ tap 6o Raa taad te kədn̄ kən gam eyo, kən an̄ deekñ ɔ:

'Baado inç do ji daamum ki,

bini jee taamooyige se maam m'aden 'tɛdn̄ naai 6o kinç dode ki.§

¹⁴ Kədn̄ Raage se tap 6o naade nan̄ge? Naade se jee kaan̄ naabm Raagen paacñ j'ɔñ j'aakden eyo, ɔ Raa ɔldeno se taa noogn̄ jeegen kən Raa utu aden kaaja.

* **1:5** Aak KKR 2.7. † **1:5** Aak 2Sam 7.14 ɔ 1Krk 17.13. ‡ **1:6** Isa se naan̄ goon paragin̄ kalan̄ lak, gɔɔsiñ gɔɔ. § **1:6** Aak Dt 32.43 ɔ KKR 97.7. * **1:7** Aak KKR 104.4. † **1:9** Aak KKR 45.7-8. ‡ **1:12** Aak KKR 102.26-28. § **1:13** Aak KKR 110.1.

2

J'ɔnten kuum kaalki taar *Raa se naan ki

¹ Taa naan se ɓo, taargen naajege k'booyiŋkiro se, j'ɔkiŋki ɔɔŋ cir daala, ey num sɔm j'aki kiigŋ doob ki.

² K'jeelki taar kɛn *kɔɗn Raage taado do dɔkiŋ *Musa ki se, ɔk tɔɔgo do jeege tu paac ɔ jeegeŋ jaay baate kuuno taar se ɓo baate kiŋg do ki se, jee bin se do *kusiŋ kɛn naade tɛd se, Raa dabardenoga ute doobiŋa.

³ Anum naajege se, k'booyiŋkiga taar naan kɛn aajjeki ɔ taar naan se ɛ cir gɛn kɔɗn Raagen taado Musa ki se. Bin num kɛn taar se jaay naajege k'l'uum j'aaliŋkiga naan ki num, naajege kic j'aki kɔŋ kaan kɔtn dubar kɛn se eyo. Mɛtn taar kaajjege se, Mɛljege Isa ɓo uuno mɛtiŋ taado deete ɔ jee kɛn booyo taariŋ naan taado se ɓo, taadjeki ɔ taaringe se, taargen mɛt ki.

⁴ ɔo Raa mala taadga tal ɔ taar ara se taar mɛt ki ute doobm nakŋ kaakŋ jeele ɔ ute nakgen naan tɛdiŋ deel doa, ɔ ute napar nakŋ-kɔɔbgen naan tɛda ɔ bin ɓo nanja nanja kic Raa ɛdiŋga *Nirl Salal aan goɔ kɛn naan maakiŋ jen ro ki.

Isa se naan Debm Kaajjege

⁵ Anum duni kɛn utu aɗe ɓaa jaay kɛn naaje k'taadiŋ mɛtiŋ ɓorse se, 'kɔŋ tɛɗn kaam ji *kɔɗn Raage eyo.

⁶ Num maakŋ Kitap ki se, nam kalaŋ taadga tal ɔ:
Debkilimi se tap ɓo naan nanja kaca jaay ɓo kɛn naai Raa saapm don ki,

goon debkilimi se tap ɓo aas di jaay ɓo naai aakiŋ don ki se?

⁷ *Kaadn kɛn naai 'tɛd debkilimi ɔpo baata aas te kɔɗn Raa ey se, cɔkɔ sum.*

Ter naai ɓo *'nookiŋa ɔ 'magaliŋ aan goɔ gaarge.

⁸ *Nakgen paacŋ naai aaldeno se naai ɔniŋsiŋga kaam jiŋa.**

Kɛn Raa jaay ɛdiŋga nakge paac kaam jiŋ se, ne diŋm jaay Raa ɛdiŋ te kaam jiŋ ey se, gɔtɔ. Naɓo ɓorse nakge se paac naajege j'aakiŋki ute kaamjege se aan goɔ tɛd te kaam jiŋ ey ɓortɔ.

⁹ Gaŋ naajege j'aakki Isa se, kaad kɛn Raa tɛdiŋo jaay naan ɔŋ ron ɔpo baata aas te kɔɗn Raage ey se, cɔkɔ sum. Taa naan dabaro ɔŋ ron ooy se, ɓorse se, Raa nookiŋga ɔ magaliŋga aan goɔ gaarge. Bin ɓo ute bɛɛ Raa se, naan ooyo taa jikilimge paac.

¹⁰ Raa se aalo nakge paac ɔ ɓoɔɓɗe tiŋg gɔtɗe ki. Bin ɓo Raa je ano ɓaa ute gɛniŋge dena taa 'kɛnd maakŋ nookiŋ ki. Taa dubar Isa ɔŋo se ɓo, Raa tɛdiŋ naan tɛd aas naabiŋ ute doobiŋa. Isa se naan ɓo debm tɔɔɗ ɔlɗe gɔtn kaaj ki.

¹¹ Taa Isan kɛn debm tugŋ *kusiŋ jeege ute jee kɛn naan tugɗe kusiŋdege se, naade paac Bubɗe Raa kalaŋ ese sum. Taa

* 2:8 Aak KKR 8.5-7.

naan̄ se 60 ken̄ Isa dan̄de ɔɔ naade k'gɛnaange se kic 60, sɔkɔn̄ tɔɔlin̄ eyo.

¹² Taa naan̄ se 60 Isa deek Raa ki ɔɔ:

Maam se m'utu m'taadn̄ taa naai gɛnaamge tu;

ɔɔ gɔtn̄ ken̄ jeeige jaay tusnga se, maam m'ai tɔɔm daande ki.†

¹³ Ter̄ Isa taad̄ daala ɔɔ:

Maam se m'utu m'kɔnd̄ maakum doi ki.‡

Ter̄ naan̄ taad̄ daala ɔɔ:

Maam m'utu ara ute gaangen̄ ken̄ naai Raa ɛdumo se.§

¹⁴ Bin 60 aan̄ gɔɔ gaan̄ jikilimge paac ɔk daa roa ute mooso se, naan̄ kic 60 ɔk daa roa ute mooso tecde naade se kici. Bin 60 ute kooy Isa se, Iblisn̄, debm̄ tɔkɔn̄ mind̄ jeege, naan̄ 60 debm̄ ken̄ baano ute yo do jeege tu se, tɔɔgɔn̄ naan̄ ɔk se, Isa nan̄jinsinga tak.

¹⁵ Bin 60 jeegen̄ tinḡ aan̄ gɔɔ bulge taa naade beer yo ki se, naan̄ aden̄ kɔn̄ kɔɔdn̄ dode.

¹⁶ Deere k'jeelki, naan̄ baadō gɛn̄ noogɔn̄ kɔdn̄ Raage eyo, num naan̄ baadō se gɛn̄ noogɔn̄ metjil̄ *Abraamge.

¹⁷ Taa dī naan̄ tɛd̄ ron̄ debkilimi tec naajege gɛnaange mala mala, bin 60 naan̄ tɛd̄ *magal debm̄ tɛdn̄ serke Raa ki debm̄ beer ɔɔ tuj ɔrmin̄ eyo gɛn̄ tɛdn̄ naabm̄ Raa. Taa naan̄ se 60 naan̄ ɛd̄ ron̄ *serke gɛn̄ tɔɔl kusin̄ jeege.

¹⁸ Deere, Isa se naan̄ dabaroga ɔɔ ɔn̄oga nakɔn̄ naama; taa naan̄ se 60 naan̄ an̄ kaasa gɛn̄ naakɔn̄ jeegen̄ nakɔn̄ naama aan̄ dode ki.

3

Isa se naan̄ cir̄ *Musa

¹ Gɛnaamge, *Raa dan̄seno taa aki tɛdn̄ jee naange. Taa naan̄ se 60 ɔndki saapse do Isa ki, naan̄ 60 debm̄ kaañ naabm̄ Raa ɔɔ debm̄ tɛdn̄ serkɔn̄ magal gɛn̄ Raa. Naan̄ 60 ɔkjeki taasa ute Raa ɔɔ do nakge tun se 60, naajege k'j'aalki maakjege do ki ɔɔ k'taadki naan̄ jeege tu.

² ɔɔ Isa se Raa beer ɔndin̄ gɛn̄ tɛdn̄ naabin̄a ɔɔ maakɔn̄ naabin̄ ki se naan̄ tuj te ɔrmin̄ eyo, aan̄ gɔɔ Musa ken̄ tɛdō naaba maakɔn̄ *Bee Raa ki paac jaay tuj te ɔrmin̄ ey se*.

³ Kɛse doobin̄a ken̄ Isa jaay *nookin̄ eem cir̄ gɛn̄ Musa se tec aan̄ gɔɔ debm̄ kɔbm̄ bee ken̄ k'nookin̄ cir̄ bee ken̄ naan̄ ɔbo.

⁴ K'jeelki, bee tak 60 ɔk mɛl kɔbin̄ kɔbin̄a, num mɛl kɔbm̄ nakgen̄ 6aa se paac se, naan̄ Raa.

⁵ Maakɔn̄ Bee Raa ki paac se, Musa tɛdoga naaba tuj te ɔrmin̄ eyo ɔɔ naan̄ tɛdō naabin̄ se aan̄ gɔɔ debm̄ tɛdn̄ naaba gɛn̄ taadn̄ jeege tu nakɔn̄ ken̄ Raa utu aden̄ taadn̄ metin̄ naan̄ ki.

† 2:12 Aak KKR 22.23. ‡ 2:13 Aak Eza 8.17. § 2:13 Aak Eza 8.18. * 3:2 Aak Nmb 12.7.

⁶ Num ganj *al-Masi se, naan̄ Goono, Goon ken tuj te ɔrmin̄ eyo ɔ Bee Raa paac se Raa ɔn̄ɪnsinga kaam jin̄a. Ɔ naajege se ɔo aan gɔɔ k'bee naan̄a ken naajege jaay k'beerki eyo ɔ j'ɔndki dojege don̄ ki ute maak-raapo se.

Raa 'kɛdn̄ gɔtn̄ tɔɔl maaka jeenge tu

⁷ 'Booyki taar ken *Nirl Salal taad maaknj Kitap ki ɔɔ:
Jaaki jaay ken 'booykiga mind Raa num,

⁸ ɔn̄ten 'tɛdki do mɔŋgɔ

*aan gɔɔ ken do dɔkin̄ bugsege baate tooko taarin̄ se
ɔɔ naan̄ ken se, naade naamin̄oga do kɔd-baar ki.*

⁹ TɛR Raa taad ɔɔ:

*Ute nakgen bɛɛ maam m'tɛdo baara si-sɔɔ se kic ɔo,
bugsege naamumo ɔɔ naade je am 'kaaknj mɛtuma.*

¹⁰ Taa naan̄ se ɔo maam maakum taarum do jeege tun ese

*ɔɔ maam m'taad ute maakum m'ɔɔ: Jee se lɛ daayum lee tɛrlum
naaga*

ɔɔ naknj maam tɛd se lɛ, naade booy ɔk eyo.

¹¹ Ken maakum taarum se, maam m'naam taarum m'ɔɔ:

Jee se 'kɔŋ kɛnd gɔt ken maam m'daapiŋ gɛn tɔɔl maaka se eyo.†

¹² Gɛnaamge, ɔndki kɔndɔ nam ɔn̄te kɔŋ maakin̄ 'tɛdn̄ aak kusu ken an̄ kɔlin̄ naan̄ 'tooknj kaal maakin̄ do Raa ki eyo ɔɔ tɛrl naaga Raa ken zɛɛr se.

¹³ Ganj kaad ken naase utu 'tingki ting maaknj kaad ken Raa dan̄in̄ jaaki se, bii-raa ɛdki kaay kaama naapge tu, ɔn̄ten kaan̄ki rose dala ute *kusin̄a ɔɔ ɔn̄ten 'tɛdki do mɔŋgɔ.

¹⁴ Anum ken naajege jaay kaal maakjegen do kupm mɛt ki se jaay j'ɔkin̄ki tɔɔgɔ bini do taar tɔɔlin̄ ki se ute naan̄ se, naajege j'aki tɛdn̄ naaba kalan̄ ute *al-Masi.

¹⁵ Bin ɔo Kitap taad ɔɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mind Raa num,

ɔn̄ten 'tɛdki do mɔŋgɔ

*aan gɔɔ ken do dɔkin̄ bugsege baate tooko taarin̄ se
ɔɔ naan̄ ken se, naade naamin̄o do kɔd-baar ki.‡*

¹⁶ Anum jeegen booyo taar Raa jaay baate tooko ɔɔ tɛrlo naaga Raa ki se, tap ɔo nan̄ge? K'jeelki jeegen se ɔo ken jeegen paacnj *Musa ɔɔddeno maaknj taa naan̄ Masar ki.

¹⁷ Maaknj ɔaarge tun si-sɔɔ se tap ɔo, Raa maakin̄ taarin̄ do nan̄ge tu? K'jeelki, Raa se maakin̄ taarin̄ do jeege tun tɛdo kusin̄ jaay ooyo do kɔd-baar ki se§.

¹⁸ Ɔ jeegen ken Raa naam taarin̄ rode ki ɔɔ: naade se kɔŋ kɛnd gɔt ken maam m'daapiŋ gɛn tɔɔl maak ki ey se, tap ɔo nan̄ge? Naade se ɔo jee ken baate tooko taar Raa ɔɔ tɛrliŋo naaga se.

† 3:11 Aak KKR 95.7-11. ‡ 3:15 Aak bersege 7, 8. § 3:17 Aak Nmb 14.29, 32.

19 Bin 60 k'jeelki, naade se jaay ɔŋ end te gɔt kɛn Raa daapin gen tɔɔl maak ey se, taa naade se baate tooko kaal maakde don ki.

4

1 Do dɔkiŋ se, *Raa taad jeege tu ɔɔ utu ade kɛdn gɔtn kɛn naan daapinga daap gen jamaka se ɔɔ bɔrse kic gɔtn se utu booy jeege. Bin num ɔndki kɔndɔ nam ɔnten tɛdn *kusiŋa jaay kɔŋ roŋ 'kɔɔpm kaam mɔɔtn jaay 'kɔŋ kɛnd gɔt kɛn ese ey se.

2 Naajege kic 60 k'booykiga Labar Jiga aan gɔɔ jeegegen tingo do kɔd-baar ki. Naade se booyga taar se, naɔo taar se tɛd te dim maakde ki eyo, taa naade baate tooko kaal maakde do taar kɛn ese se.

3 Naɔo naajegen j'aalkiga maakjege do labar kɛn jiga se, j'aki kɔŋ kɛnd gɔt kɛn Raa daapinga daap gen tɔɔl maaka se. Ey num jee kɛn baate kaalo maakde se, Raa taad ɔɔ:

Kɛn maakum taarum se maam m'naam taarum m'ɔɔ:

Jee se kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapin gen tɔɔl maaka se eyo.*

Kese 60 taar kɛn Raa taadɔ kaad kɛn naan aalo do naanɔ ɔɔ nanɔ naabin se, ey num bii gen jamaka se utu tap.

4 Bin num gen bii k-cilige tu se maakŋ Kitap ki se gɔt kaam kalan nam taadga taad ɔɔ: Bii mɛɛɛ se Raa tɛd nan naabin paac ɔɔ: *Bii k-cilige tu se, naan jamakŋ ro ki.†*

5 ɔɔ daala gɔtn ese se kic taad ɔɔ: *Jee se kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapin gen tɔɔl maaka se eyo.‡*

6 Bin 60 Raa se uunoga doa gen jee mɛtinge se ɔk doobo gen kɛnd gɔt kɛn naan daapinga daap gen jamaka se. Num gan jee kɛn booyo Labar Jiga deet deetn jaay baate tookŋ taar Raa se, naade se 'kɔŋ kɛnd gɔt kɛn ese se eyo.

7 Taa naan se 60 Raa ɔndga bii kuuy kɛn naan danin jaaki. Kɛn Raa ɔnd bii ese se, gaan *Israelge se tɛrlga tɛrl naaga Raa ki daanin dɔkga jaay naan taadɛno maakŋ Kitap ki ute taar Gaar *Daud ɔɔ:

Jaaki jaay kɛn 'booykiga mindin num, ɔnten 'tɛdki do-mɔŋgɔŋ.

8 Jɔsue jaay ɔloga gaan Israelge taa naan kɛn naade saap ɔɔ gɔtn jamak kɛn mala mala num, deere bin se, Raa kɔŋ taadn taa bii gen jamakŋ kɛn kuuy ey sum.

9 Bin 60 aan gɔɔ Raa nan naabinɔ ɔɔ jamakŋ bii k-cilige tu se, jee Raage kic Raa utu adɛn kɛdn gɔtn jamaka bin kici.

10 Taa debm jaay endga gɔt kɛn Raa daapin gen jamaka se, naan se nanɔga naabinɔ ɔɔ jamakŋ aan gɔɔ Raa kɛn nan naabin jaay jamakŋ ro ki se kici.

11 Bin se j'aayki kaamjege gen kɛnd maakŋ gɔt kɛn Raa daapinga daap gen jamaka se; j'ɔndki kɔndɔ maakjege tu se,

* 4:3 Aak KKR 95.11. † 4:4 Aak Jen 2.2. ‡ 4:5 Aak KKR 95.11. § 4:7 Aak Keem Kaa Raa 95.7-8.

nam ɔ̄ntɛ naaj̄n taara aan gɔɔ gen gaan Israelge sɔm an̄ kɔlin 'kooçn̄ jaay 'tookn̄ taar gen Raa ey se.

12 Taa taar Raa se naan̄ ing zεεrε ɔɔ ɔk tɔɔgn̄ ken ɔs maakn̄ jeege. Ɔɔ naan̄ se aat cir gɔrd̄-jerle ken taaringen di paac taat ranan ranan se. Naan̄ end maakn̄ nakge tun maakn̄ ro debkilim ki se paac, naan̄ end bini ɔn̄ cɛngε, saapa ɔɔ koa. Nakn̄ maakn̄ saapjege tu ute kengen naaje k'jeki se, naan̄ ɔɔ jeel nan̄in̄ tak ɔɔ lee taadjeki met̄in̄ naajege tu.

13 Nakge paac se Raa ɔɔ aaldeno ɔɔ debm jaay Raa ɔn̄ aakin ey se, gɔtɔ. Naan̄ Raa ki se nakn̄ ko k'kɔyin̄ tap ɔɔ gɔtɔ; nakge paac tood̄ tal. Ɔɔ naan̄ Raa ki se ɔɔ, nan̄a nan̄a kic ɔɔ 'ɔaa taad̄n met̄n taarin̄ taariṅa.

*Isa se *magal debm tɛdn̄ sɛrkε Raa ki*

14 Taa naajege se j'ɔkki debm tɛdn̄ sɛrk̄n̄ ken magal cir jee tɛdn̄ sɛrkgen ɔaa se paac. Naan̄ se ook ɔaaga maakn̄ raa ki cεesn̄ Raa ki. Naan̄ se Isa, Goon Raa. Taa naan̄ se ɔɔ kaal maakjegen do Isa ki jaay k'lee k'taadki met̄in̄ jeege tu se, j'ɔkink̄i tɔɔgɔ.

15 Deere, naajege se j'ɔkki debm tɛdn̄ sɛrk̄n̄ magal ken aas kaakn̄ taa-daayjege. Naan̄ se ɔn̄oga napar nakn̄ naamge paac aan gɔɔ naajege, naɔo naan̄ se ɔn̄ tɛd̄ te *kusin̄ eyo.

16 Bin num j'ɔnt̄en 'ɔeerki, k'ɔaaki gɔtn̄ kaag do Raa ken debm ajeki kεej̄n̄ dojege tu ɔɔ ajeki tɛdn̄ bεε kaad̄ ken naaje k'jeki naan̄ aajjeki noogo.

5

1 *Magal debm tɛdn̄ sɛrkε Raa ki tak ɔɔ k'bεer k'j'ɔɔdin̄ maakn̄ jikilimge tu gen tɛdn̄ naabm *Raa taa tɔnd̄ daapm jeege naan̄in̄ ki. Naan̄ Raa ɔnd̄in̄ se taa an̄ kɛdn̄ nakge *sɛrkε ɔɔ kɔjn̄ mooso taa *kusin̄ jeege.

2 Magal debm tɛdn̄ sɛrkε Raa ki se, naan̄ kic ɔɔ ɔk tɔɔg eyo aan gɔɔ jikilingen ɔaa se paac, taa d̄i jeege jeel ɔk met̄n ɔoobm Raa eyo ɔɔ tɛdn̄ nakgen met̄ ki ey se, naan̄ aden kεej̄n̄ doɔe ki.

3 Aan gɔɔ naan̄ kic ɔk tɔɔg ey se, naan̄ 'kɛdn̄ sɛrkε Raa ki taa kusin̄ jeege sum eyo, num taa kusin̄ naan̄ malin̄ kici.

4 Naan̄ se kalin̄ ki sum ɔɔ 'kɔn̄ kuun roṅ raan̄ gen tɛdn̄ magal debm tɛdn̄ sɛrkε Raa ki se eyo, num magal debm tɛdn̄ sɛrkε Raa ki se, Raa mala ɔɔ bεer ɔɔdin̄a aan gɔɔ ken naan̄ bεer ɔɔdo *Aarun do dɔkin̄ se.

5 Bin ɔɔ *al-Masi kic naan̄ mala ɔɔ uun roṅ raan̄ gen tɛdn̄ magal debm tɛdn̄ sɛrkε Raa ki eyo. Num naan̄ se Raa ɔɔ bεer ɔɔdin̄o ɔɔ deekin̄ ɔɔ:

Naai se Goonuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac, maam bo m'Bubi*.

⁶ Ɔo gət kuuy maakŋ Kitap ki kic Raa taadga taad ɔɔ:

Naai se debm tɛdn serkɛ Raa ki gɛn yemina aan gɔɔ Melkisedɛk.†

⁷ Kɛn Isa ingo do naan ki se, naan tɔnd mɛta, eem nɔɔ ɔɔ tɔɔyo ute kaa-maane mɛtn Raa ki naan kɛn je num an kɔŋ kaajŋ maakŋ yo ki. Ɔo Raa se booyinga keemina taa naan se debm took uun taariŋa.

⁸ Isa se naan bo Goon Raa. Ute naan se kic bo naan aakoga dubar ɔɔ ute doobm se bo naan deel ronŋa gɛn tookŋ kuun taar bubina.

⁹ Ɔo Raa tɛdino naan tɛd aasoga naabin paac ute doobina ɔɔ naan tɛdga debm *kaajŋ gɛn daayum gɛn jeege paacŋ took uunga taariŋa.

¹⁰ Anum Raa se taadga tal ɔɔ naan se magal debm tɛdn serkɛ Raa ki aan gɔɔ Melkisedɛk.

Kaal maakse se ɔkiŋki tɔɔgɔ

¹¹ Do taarge tun se, naaje j'ɔk taarge dena gɛn taada, naɔo kɛn j'asen taadn mɛtin se tɛdjen ɔɔŋɔ, taa naase se 'tɛdkiga jeege 'booy ɔkki taara yɔkɔd eyo.

¹² Ey num do dakiŋ tap bo naase k'dooyenoga dooy nakgen se ɔɔ bɛɛki num, naase kic aki tɛdn jee dooy jeege, naɔo maam m'aakse naase se 'jeki j'asen dooy ute nakgen kɛn k'lee k'dooy jeege kɛn utu aal kaal maakde do Raa ki. Anum bɔrse kic bo, maam m'aaksen naase se 'jeki bo j'asen kɛdn sia, ey num kɔsgen deer se, naase ɔŋ aasiŋki eyo.

¹³ K'jeelki, debm utu aay kaay si se naan goon k'taace; debm bin se 'kɔŋ bɛɛr kuun nakŋ ute doobiŋ eyo.

¹⁴ Num gan kɔsn deer se gɛn jee magala. Ɔo naade se jeel ɔk nakŋ jiga ɔɔ nakŋ kɛn *kusiŋa, taa nakgen se naade lee tɛdin tɛda.

6

¹ Bin bo mɛtn taar *al-Masi kɛn k'dooy jeege utu aal kaal maakde don ki se, j'ɔniŋki king gɔtin ki aan gɔɔ kɛn do kuun mɛt ki, num naajege se, k'baaki ute naanjege taa j'aki tɛdn jee magala. J'ɔnten tɛrl do nakge tun do kuun mɛt ki se aan gɔɔ: kɛn gɛn tɛrl naaga do nakge tun ajenki kɔl yo ki ɔɔ j'aalki maakjege do *Raa ki;

² j'ɔnte kingki do dooy gɛn napar tugŋ daapm ro naan Raa ki ɔɔ gɛn tɔnd ji do jeege tu taa Raa aden tɛdn bɛɛ; j'ɔnten kingki do taar kɛn Raa taad ɔɔ jeege ooyga kooy se utu duru daan yoge tu ɔɔ taar kɛn Raa utu kɔjŋ bɔɔrɔ kaam mɔɔtn gɛn sɔrakiŋa do jeege tu.

* 5:5 Aak KKR 2.7. † 5:6 Aak KKR 110.4 ɔɔ *Ebrege kɔŋ 7 kici gɛn Melkisedɛk.

³ J'ɔnten kingki gɔtn ese sum, num k'ɔaaki ute naanjege aan gɔɔ kɛn Raa maakin jen ro ki.

⁴⁻⁶ K'jeelki, jeegen tɛrlga tɛrl naaga Raa ki ɔɔ ɛndga maakɲ *kusiɲ ki se, ey num naade se aakoga gɔtn wɔɔr kɛn iino gɔtn Raa ki, ɔɲga nakɲ nijim kɛn Raa ɛd jeege tu, ɔɲga *Nirl Salal ute jee Raage kici, naade naam ɔkga taar Raa se nijimi, naade jeelga king kiji ute al-Masi se ɔk tɔɔgɔ bɔrse ɔɔ naan ki ɔɔ ute naan se kic ɔɔ, kɛn naade jaay tɛrlga naaga Raa ki se, doobm je kɔɲ kuuy jaay naade ade tɛrl maakde ɔɔ j'andeno tɛrl gɔtn al-Masi ki daal se, gɔtɔ. Taa jee se, aan gɔɔ naade malinge ɔɔ tup tɔɔl Goon Raa se ro kaag ki daala ɔɔ naade tɛrl ɔlinga maakɲ sɔkɔɲ ki naan jeege tu.

⁷ Aakki maakɲ-gɔtn jaay maane bɔɔy daayum maak ki se kɛn nakɲ kɔsiɲ maak ki jaay oojga jiga mɛl maakɲ gɔt ki se, gɔtn se, Raa tɛdin bɛɛɲa.

⁸ Num kɛn maakɲ-gɔtn se jaay iin muge ute kɔrɔndge sum num, maakɲ-gɔtn ese se oojte dim ey se, gɔtn se Raa an naama ɔɔ j'an toocɲ naatn gen sɔrɔkiɲa.

⁹ Jee maak-jemge, kɛn naaje k'taad bin kic ɔɔ naaje se k'jeele naase se utu inɲki do doob kɛn jiga kɛn asen kaaja.

¹⁰ Taa Raa se naan debm tɛd nakge ute doobiɲa ɔɔ naan kɔɲ dirig eyo naabm kɛn naase 'tɛdin kiro ute maak-jea taa naanɲa gɛnaasege tu ɔɔ bɔrse kic naase utu 'lee 'tɛdin ki tɛd se.

¹¹ Anum naaje se k'je maakse ki se nanɲa nanɲa kic ɔɔ nakgen naan 'tɛd bɔrse se ɔnte kɔɲɲa, num aay kaamin ɔnd don do nakɲ kɛn naajege j'ɔndki dojege do ki kɛn utu kaan ute doobiɲa bini kaan do taar tɔɔlin ki.

¹² ɔnte 'kɔɔrki, aayki kaamse, uunki doobm jee kɛn aal maakde do Isa ki ɔɔ aay kaamde do ki ɔɔ ute nakgen se ɔɔ naade utu 'kɔɲ nakɲ bɛɛ kɛn Raa taad ɔɔ utu 'kɛdn jeenge tu se.

Nakɲ kɛn Raa taad ɔɔ kɛdn jeenge tu se deere utu 'kaana

¹³ Naase 'jeelki do dɔkin se, Raa taadoga taad ɔɔ utu kɛdn naka bugjege tu *Abraam ki. Kaad kɛn naan taadin taar se, naan naam taarin ute ron mala taa nam jaay magal cirin naan Raa se, gɔtɔ*.

¹⁴ Naan taadin tal ɔɔ: *Deere, maam se m'ai tɛdn bɛɛ dɛna, ɔɔ m'ai dirɲ mɛtjili 'tɛdn dɛn aak eyo.*†

¹⁵ Taar kɛn Raa taad Abraam ki se, Abraam aay kaamin booyinga dɛna ɔɔ aal maakin paac do ki ɔɔ ute naan se, Raa baado ɛdin nakɲ kɛn naan taadino ɔɔ an kɛd se.

¹⁶ Kɛn jikilimge jaay ɔaa ɔaa naam taarde se, naade naam ute ro debm kɛn magal cirde; bin ɔɔ taarde se naade tɔɔlin ute naam kɛn naade naam taarde se.

* 6:13 Aak Jen 22.16. † 6:14 Aak Jen 22.17.

17 Bin 6o jee ken Raa taadoga taad ɔo utu aden ked naka se, naan taaddesiñ tal cir daala ɔo naan se 'kɔŋ tɛrl taariñ kuuy eyo. Taa naan se 6o do taar ken ese se, naan naam taariñ do ki.

18 Ute nakgen ken naan taad ɔo utu aden keda ɔo ute naam taariñ ken naan naam se, k'jeelki ute nakgen di ese se, Raa se 'kɔŋ tɛdn taar-kɔɔb eyo. Bin 6o naajegen ken j'ɔŋkiga gɔtn koomo gɔtiñ ki se, taaringen di se 6o ken ɛɔjekiga kaay kaam mɛc, ken ajeki kol j'aki kɔnd dojege tak do nakge tun ken naan taadjeki ɔo utu ajeki ked se.

19 Aan gɔɔ maal ken tɔɔgɔ ken lee gak daar markaba se, kɔnd do naajege kic 6o tɛd kingjege se tɔɔg gan tec bin kici. ɔo kɔnd do ese se ɛnd bini deel kal deer ken k'gaan gɔtn *Bee Raa ken *salalɔ ɔo naan se 6aa bini aan gɔtn Raa ki mala.

20 Gɔtn ese se 6o Isa ɛndo naanjege tu ɔo naan ɛndo se taa naajege kici. ɔo naan tɛd naan ese se, taa naan 'tɛdga *magal debm tɛdn serke Raa ki gen daayum aan gɔɔ Melkisedek.

7

Melkisedek se naan gaarge ɔo *debm tɛdn serke Raa ki

1 Melkisedek se naan 6o ingo gaar gen geger Salem ki ɔo debm tɛdn serke gen *Raa Taaro. Kaad ken *Abraam iino gɔt ken naan tɛdo bɔɔɔo ute gaaringe jaay baado 6aa se, Melkisedek 6o dɔɔɔɔɔna ɔo ɔɔɔɔɔ booro.

2 Abraam nakgen jigan naan tɔso gɔtn bɔɔr ki paac se, naan nigin gɔto kaam sik ɔo ken kaam kalan se, naan uun ɛɔiñ Melkisedek ki*. Nakŋ ken maam m'je taadn deet se: Ro Melkisedek se je deekŋ ɔo: Gaar ken tɛd naka ute doobiña. ɔo tɛr naan se Gaar gen geger Salem†, kese je deekŋ ɔo: Gaar ken ɛɔlapia jeege tu.

3 ɔo Melkisedek se, Kitap taad te taa bubiñ eyo, taa kon eyo, taa metjiliñ ken naan teecŋno ro ki eyo, ɔo taa koojiñ eyo ɔo taa kooyiñ eyo. Anum naan se tec Goon Raa ɔo naan se debm tɛdn serke Raa ki gen daayum.

4 K'saapki tu do Melkisedek ki, naan se magal aak eyo bini Abraam ken metjil gaan *Israelge baago do naan ki se kic 6o, nakgen jigan naan tɔso gɔtn bɔɔr ki se, naan nigin gɔto kaam sik ɔo ken kaam kalan se, ɛɔiñ naan ki.

5 Maakŋ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, maakŋ metjil gaan Lebige tu se, jee metinge se jee tɛdn serkge Raa ki ɔo gaan Israelgen kuuy se maakŋ nakdege tun paac se, naade nigin kaam sik ɔo ken kaam kalan se ɛɔɔden naade ki. K'jeelki, naade se kic gena naapge ɔo naade se paac teeco metjil Abraam ki.

‡ 6:19 Aak Mt 27.51. * 7:2 Aak Jen 14.17-20. † 7:2 Ro Salem se je deekŋ ɔo: lapia.

⁶ Anum Melkisedek se naan teeco metjil gaan Lebigē tu eyo, naḅo Abraam nig nakiḅge kaam sik ḅ ken kaam kalaḅ se, eḅin naan ki. ḅo ter naan ḅḅin ḅooro Abraam ken Raa taadiḅga taad ḅo utu aḅ keḅn nakge se.

⁷ Deere k'jeelki, debm magal ḅo ḅḅ ḅooro deb ken baata.

⁸ Gen metjil gaan Lebigen ken k'lee k'nig nakge kaam sik jaay ken kaam kalaḅ k'lee k'j'edḅen se, naade se jikilimgen lee ooyo aan gḅḅ jee ḅaa se paac; Melkisedek kic ḅḅga beḅina aan gḅḅ naade se, naḅo Kitap taad ḅo naan se utu iḅḅ ZERE.

⁹ Lebi ute doobm metjil naan se, ḅorse kic gaan Israelge lee nig nakdege gḅḅ kaam sik ḅ ken kaam kalaḅ se, naade utu lee edḅen. Bin num j'aki taad j'ḅḅki di: Lebi mala kic ute metjilin se, ute doobm buḅde Abraam se, nakdegen k'nigin gḅḅ kaam sik se, ken kaam kalaḅ se naade eḅoga Melkisedek ki.

¹⁰ Deere, kaad ken se Lebi j'oojin te ey ḅortḅ, num naan ken se, naan utu durn buḅin Abraam ki kaad ken Melkisedek ḅaado ḅḅḅ ute buḅin Abraam se.

Isa se naan debm teḅn serke Raa ki aan gḅḅ Melkisedek

¹¹ Maakḅ *Ko Taar Raa ken Musa eḅo gaan *Israelge tu se, k'jeelki gaan Lebitge ḅo ken Raa beer tḅḅḅen gen teḅn *serke Raa ki. Ken naabde se jaay teḅga ute doobin num, gen di jaay Raa 'beer 'kḅḅḅn debm teḅn serke kuuy aan gḅḅ Melkisedek se? Ken doobin ki num k'beer kḅḅḅn metjil *Aarun ki sum ey la?

¹² ḅo ken jee teḅn serkge Raa ki jaay k'pelekdenga ute taa bee kuuy se num, bin se Ko Taar ken ḅl k'tḅndde naade se kic ḅo j'an pelekn kuuy tak.

¹³ Taar se taad ute Meljege Isa ḅo naan se teeco taa bee ken kuuy. ḅo taa bee naade se nam tap ḅo ḅii kalaḅ teḅ te naabm gen teḅn serke Raa ki eyo.

¹⁴ Anum k'jeelki, Meljege Isa se teeco taa bee Juda ki. Kaad ken *Musa jaay taado taa *jee teḅn serke Raa ki se, taa bee jeegen ese se, naan taado te taa naade eyo.

¹⁵ Daala, taar ken k'taadkiro do ki se, ḅorse toodga tal. Debm teḅn serkn kuuy se, aanga ḅo naan se aan gḅḅ Melkisedek.

¹⁶ Ken ḅl jaay naan teḅ *debm teḅn serke Raa ki se taa gen metjilin do naan ki eyo, num taa naan se ḅk tḅḅḅ gen tinḅ gen daayum.

¹⁷ Taa naan se ḅo Kitap taad ḅḅ:

Naai se debm teḅn serke Raa ki gen daayum aan gḅḅ gen Melkisedek.‡

¹⁸ Ko Taar ken Raa eḅo Musa ki se ḅk tḅḅḅ ey jaay k'pelekin ute ken kuuy se, taa naan se ḅḅ noog te jeege ḅen eyo.

¹⁹ Taa Ko Taar ken Raa eḅo Musa ki se ḅḅ teḅ te ḅim aak bee naan Raa ki eyo. Num gan kḅnd ken naaje j'ḅndki dojege ḅorse se bee

‡ 7:17 Aak Jen kon 13 ḅ KKR 110.4.

cir paac paac ɔɔ ute kɔnd do se ɓo kɛn tɛɗjeki naajege k'gɔrki ute Raa se.

²⁰ Ter do ki daala, kɛn Isa jaay Raa ɔndiɲ magal debm tɛɗn serke se, Raa naamga naam taariɲ jaayo. Gaɲ gen jee tɛɗn serke Raa ki kɛn kuuy se, Raa ɔɲ naam te taariɲ eyo.

²¹ Anum Isa se kɛn Raa jaay ɔndiɲ debm tɛɗn serke se, naan naam taariɲ ɔɔ:

Maam Raa Mɛɛ se, m'naamga naam taaruma

ɔɔ taarum se m'aɲ kɔɲ tɛrl kuuy eyo, m'ɔɔ:

Naai se 'tɛɗga debm tɛɗn serke Raa ki gen daayum. §

²² Taa naan se ɓo ute Isa se kic ɓo, naajege k'jeelki *dɔɔkɲ kɛn Raa dɔɔk ute naajege se jiga cir paac paac.

²³ Ter daala, jee tɛɗn serkge se k'tɔlga dɛna, naɓo yo se ɔɲ ɔɲɗe te gen tɛɗn naabde se gen daayum eyo.

²⁴ Num gaɲ Isa se, naanɲ ting gen daayum ɔɔ naabiɲ kɛn naanɲ lee tɛɗ se kic lɛ ting gen daayum.

²⁵ Taa naan se ɓo jee kɛn ɓaado naan Raa ki ute doobm naan se, Isa ɔk tɔɔgɔ kɛn aden kaajɲ gen sɔrɔkiɲa, taa naan se daayum ting zɛɛɛ gen tɔnd mɛtn Raa taa naade.

²⁶ Isa se naan ɓo *magal debm tɛɗn serke Raa ki kɛn dɔɔɗjeki naajege tu. Naan se debm *salal, ɔk tuj eyo ɔɔ ɔk *kusiɲ eyo. Anum ne dim jaay aɲ tum ute jee kusiɲge tap ɓo gɔɔ ɔɔ naan se Raa uun ɓaansiɲga raan ɔndiɲga do nakge tu paac.

²⁷ Ɔɔ naan se aan gɔɔ magal tɛɗn serke Raa ki kɛn do dɔkiɲ se eyo. Naade se lee tɛɗ serke taa kusiɲ naade malinge jaay ɓo tɛɗ serke taa kusiɲ gen jeege se. Gaɲ Isa se naan mala ɛɗron serke jɛ-kalan sum ɔɔ gen sɔrɔkiɲa.

²⁸ Magalgen jee tɛɗn serke Raa ki kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki tɔndde se, naade se jikilinge sum ɔɔ naade se ɔk tuju naan Raa ki. Anum taar kɛn Raa jaay naam taariɲ se ɓaado ɛnd gɔɔ Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki ɔɔ taar se ɓo kɛn tɛɗ Isa tɛɗ magal debm tɛɗn serke Raa ki gen daayum. Gooniɲ se ɓo tɛɗ nakge paac aasiɲ ute doobiɲa.

8

Isa se naan ɓo *magal debm tɛɗn serke Raa ki gen naajege

¹ 'Booyki! *Ko Taar kɛn naaje k'taadsen mɛtiɲ se, kese ɓo napar magal debm tɛɗn serke Raa ki kɛn naajege k'j'ɔkki se. Ɔɔ naan se ookga maakɲ raa ki utu iɲg do ji daam kaag do *Raa ki ɔɔ Raa Sidburku ɓo gaar magal kɛn cir nakgen ɓaa se paac.

² Isa tɛɗn naabm *salal maakɲ *kɔrɔr Raa kɛn mala mala ɔɔ kɔrɔr se jikilinge ɓo daapiɲ eyo num Mɛljege ɓo debm daapiɲa.

³ Magal jee tɛdn sɛrkɛ Raa ki paacɲ kɛn k'tɔnddɛ se naɲa naɲa kic ɓo ɔk nakɲ kɛn naaɲ 'kɛdn Raa ki ɔɔ aɲ kɔɲɲ mooso. Bin ɓo magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki gɛn naajege se kic 'kɔkɲ dɪm tak kɛn 'kɛdn Raa ki.

⁴ Kɛn *al-Masi jaay debm do naaɲ ki sum num, naaɲ 'kɔɲ tɛdn debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki eyo*, taa kaad kɛn se jee kuuy utu kɛn lee ɛd nakge *sɛrkɛ Raa ki aan gɔɔ kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki taadno se.

⁵ Naade se beɛ kɛn naade tɛdn naaba maak ki se, naaɲ se kaam nirli sum ɔɔ tec tec ɓo *Bee Raa mala mala kɛn maakɲ raa ki. Bin ɓo kɛn Musa jaay ɓaa daap kɔrɔr magal se, Raa dejiɲ ɔɔ: *Aakiɲ jiga. 'Baa daapiɲ 'tec raa raa aan gɔɔ kɛn maam m'taadisiɲ do ko ki se.*†

⁶ Deere, ɓorse, naabm Isa se magal cir paac paac. Taa *dɔɔkɲ kɛn Raa dɔɔk ute jeege, ute dɔobm naaɲ se jiga cir paac paac. Ɔɔ Isa se naaɲ ɓo daan Raa ute jeege ɔɔ ute dɔobm naaɲ se, Raa taadga taad ɔɔ utu kɛdn nakgen beɛ cir paac paac jeege tu.

*Dɔɔkɲ kɛn Raa dɔɔk kiji ute jeege

⁷ Kɛn dɔɔkɲ kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɲ se jaay tɛd naabiɲ aasga ute dɔobiɲ num, Raa se 'kɔɲ dɔɔkɲ ute jeege kuuy eyo.

⁸ Num kɛn Raa jaay mooy jeɲge se taa *kusiɲ naade tɛd se naaɲ deek ɔɔ:

'Booyki, maam Mɛlɛ m'taadsen m'ɔɔ ɓiigen utu ade ɓaa naan ki se,

maam m'utu m'dɔɔkɲ kiji ute metjil gaan *Israelge ɔɔ ute taa beɛ Juda‡kici.

⁹ *Dɔɔkɲ kɛn maam m'dɔɔko ute naade se 'tec aan gɔɔ dɔɔkɲ kɛn maam m'dɔɔko dɔkiɲ ute bugdege se eyo.*

Kaad kɛn naane se ɓo, maam m'tɔkdeno jide ki

ɔɔ m'tɔɔd m'ɔɔddeno naatn maakɲ taa naaɲ Masar ki.

Gaɲ dɔɔkɲ kɛn maam m'dɔɔko ute naade se, naade tujga ɔrmde ro ki.

Taa naaɲ se ɓo maam m'tɛrlɛno naaga.

Kɛse ɓo taar Mɛljege taada.

¹⁰ *Tɛr Mɛljege Raa taad ɔɔ: Taa dɔɔkɲ kɛn maam m'utu m'dɔɔk ute gaan Israelge,*

kɛn ɓiigen ade ɓaa naan ki se, maam m'ade kɛdn jeele gɛn jeel dɔobumge

ɔɔ dɔobumge se m'adesiɲ taadn kɔmb maakde ki.

Maam m'aden tɛdn Raade ɔɔ naade tɛdn jee maamge.

¹¹ *Maakde ki se nam 'dooy naapiɲ ute gɛnaaɲ gɛn jeel Raa ey sum,*

* 8:4 Kɛn Isa jaay 'kɔɲ tɛdn debm tɛd sɛrkɛ Raa ki ey se, taa naaɲ teeco metjil Juda ki. † 8:5 Aak Ekz 25.40. ‡ 8:8 Taa beɛ Juda se maakɲ gaan Israelge tu kici.

*taa jeege paac am jeelum maam Raa,
'kənd do gaange tu bini 'kaan do jee magalge tu.*

¹² *Taa ute bεem se, maam m'aden təəl tujdege*

ə ə kusin̄dege se m'an̄ dirigin̄ naatn. §

¹³ *Ken Raa jaay dan̄ dək̄n̄ ken naan̄ utu dək̄n̄ ute naade kiji se, naan̄ je taadn̄ ə dək̄n̄ ken naan̄ dək̄ko deet deet se gətn̄ deelga; taa nak̄n̄ jaay daanin̄ dək̄ga se naan̄ ooyga koono ə əppga baata utu 'deele.*

9

Raa se tap 6ə j'an̄ keem j'əə dī

¹ **Dək̄n̄ ken *Raa dək̄ko ute jeege deet deet se, ək dəobge ute 6ee do naan̄ ki ara gen̄ keem Raa.*

² *Taa 6ee se naade dāap *kərər magal ə gaan̄in̄ gətə kaam dio ute kal deere. Gətn̄ naan̄ ki se k'dan̄in̄ gətn̄ *salal ə gətn̄ se ək ləəmpə ken ək jige cili ə ək tabil, ə do tabil ki se ək mappagen ken j'ed̄inga kəd̄ *serke Raa ki.*

³ *Ə 6ee maak ki ken naaḡn̄ kal ki se, k'dan̄in̄ gətn̄ salal cir paac paac.*

⁴ *Ə gətn̄ se ək bεjεn̄ε gen̄ daab ken k'lee k'təəcn̄ nak̄n̄ oot nijimi ə ək *sanduk̄n̄ ken Raa dək̄k ute jeege do dək̄in̄a ə sanduk̄n̄ se naagin̄a ə maakin̄a paac k'j'əəyin̄ ute daab. Maak̄n̄ sanduk̄ ki se ək nak̄n̄ ken k'daapin̄ ute daab ə maak̄n̄ nak̄ ken se ək kəsə ken k'dan̄in̄ maan̄*, sirdn̄ gen̄ *Aarun̄ ken iin̄o pəəñə ə ute tircil ken k'raan̄ga raan̄ ro ki taargen̄ gen̄ Raa dək̄ko ute jeen̄ge.*

⁵ *Do sanduk̄ ki se, naade dāap tənd̄ *kədn̄ Raage dio ken k'dand̄e cεrubige ken taad̄ *nook̄n̄ Raa. Kəd̄ Raagen di se ək taa bεek̄n̄ keydege ken deeb taa sanduk̄ ki se. Do sanduk̄ ki se 6ə gətn̄ ken k'lee k'siik̄n̄ mooso ken url maak̄n̄ Raa. Na6ə 6ərse, maam m'ək̄ gətn̄ ken m'asen̄ taadn̄ mεtn̄ nakgen̄ se paac eyo.*

⁶ *Aan̄ gəə nakge paac naade tənd̄inga ute dəobin̄ bin̄ se, *jee tēdn̄ serke Raage tu 6ii-raa naade ɛnd̄ maak̄n̄ 6ee ken naan̄ ki se gen̄ tēdn̄ naabde.*

⁷ *Num maak̄n̄ 6ee ken maak̄ ki se, magal debm̄ tēdn̄ serke kalin̄ ki sum 6ə, maak̄n̄ 6aar ki se ɛnd̄ jε-kalan̄ sum. Ə ken naan̄ ɛnd̄ kənd̄ se, naan̄ 6aan̄ ute mooso gen̄ serke jin̄ ki tak, taa *kusiñina ə taa kusin̄ gen̄ jee dengen̄ ken naade tēdn̄ jaay ənd̄ eyo.*

⁸ *Ute nakgen̄ se *Nirl Salal je ajesiñki taada ə ken jeege jaay utu tēd̄ tēd̄ naabm̄ maak̄n̄ 6ee ken naan̄ ki rək̄ se, kεse je deek̄n̄ ə dəobm̄ ken jeege an̄ kənd̄ maak̄n̄ 6ee ken maak̄ ki ken gətn̄ salal cir paac paac se j'utu k'j'əədn̄ te ey 6ərtə.*

§ 8:12 Aak Jer 31.31-34. * 9:4 Maan̄ ara se kəsn̄ ken Raa sidə gaan̄ *Israelge tu kaad̄ ken naade tingo do kəd̄-6aar ki.

9 Nakgen se kaam nirli gen nakgen borse aanga se. Taa nakgen k'l'ed serke Raa ki ute moosn ken j'oj Raa ki se aas eyo gen tugj daapm maakj debm ken baado keem Raa ute doobm ese se.

10 Nakgen se taad taa kos, taa kaaye, taa napar tugj daapm roa naan Raa ki o kесе doobm ken jikilimge bo lee ted sum. Nakgen se os aay bini aan kaadn ken Raa baado terl nakge paac kiji.

11 Num gan borse *al-Masi aanga, naan bo *magal debm tedn serke Raa ki ken baano ute bee ken naajege k'naamin'kiga naam se. Gen tedn naan ese se, naan end maakj koror ken magala o salal ken cir koror do naan ken jikilimge bo daapin se o koror se tec aan goo nakgen Raa aaldeno do naan ki ara ki se eyo.

12 Ken al-Masi jaay end je-kalan gen sorokina maakj bee ken g'otn salal cir paac paac se, naan end ute moosn baalge te moosn gaan marange eyo; num naan se ed moosn naan malina, bin bo naan dugjega dojege gen sorokina.

13 Ken moosn baalge ute gen kos-taarge ute burk maran mend k'toolina o k'tocin jaay k'tos k'siikin do jeege tun rodege aak kusu naan Raa ki taa rodege se tedn aak bee naan Raa ki se,

14 met kando moosn al-Masi cir nakgen ese se! Taa al-Masi se naan debm salal ok kusin eyo o naan mala ed ron serke Raa ki ute toogj NirI Salal ting daayum se. Jo ute moosn naan se bo, tugjeki maakjege ken ok nakgen tool ser eyo ken ajeki kol yo ki, taa bin jaay bo naajege j'aki tedn naabm Raa ken zere.

15 Taa naan se bo al-Masi se, naan bo debm daan Raa ute jikilimge o ute doobm naan se bo Raa dook ute jeege kiji. Naan ooy se taa dugj do jeege ken tujo kaad ken Raa dooko ute jeenge do dakin se. Jo bin bo jee ken Raa dande se, naade 'kon bedde maakj nakge tun ken Raa boobinga boob gen daayum jeenge tu o taaddenga taad o utu adesin ked se.

16 Ken deba jaay raano o: ken maam m'ooyga num nakumge se, niginki jeege tu se, debm bin se k'booy ken naan ooyga jaay bo, nakinge se j'an nigina.

17 Ken taar ken naan raanin se naan ooyga jaay bo os aaye; ey num ken naan utu zere se, nam 'kon nigj nakinge eyo.

18 Taa naan se bo dookj ken Raa dooko ute jeenge do dakin se ken jaay k'tool te moos ey se, naan ok toog eyo.

19 Ken *Musa jaay tus jeege o naande ki se naan taadden tal *Ko Taar Raa ute taargen maak ki ken gen teda se, jaay bo naan uuno mooso gen gaan marange ute gen baalge ken k'toolde serke se o naan deepina ute maane, naan terece kamb kaaga ken k'danin isop o dookin te beekj baatn aac kaace. Naan olin

maakŋ moos ki se ɔ naaŋ siik mooso se do Kitap ki ɔ do jeege tu.

²⁰ Naaŋ taadden ɔ: *Kese ɔ moosn ken taad ɔ Raa dɔɔkga ute naase. Naaŋ taadseno doobiŋ se, ɔkiŋki jiga.*†

²¹ Teɾ mooso se, Musa siikiŋ ro kɔɔɾ ken magala ɔ do nakge tun paacŋ ken k'ɛdn naaba maak ki se.

²² K'jeelki, maakŋ Ko Taar Raa ki se den nakge paac se mooso ɔ ken *tug daapde tɛd aak bɛɛ naan Raa ki. ɔ ken mooso jaay gɔtɔ se, kusiŋ kic ɔ j'aŋ kɔŋ tɔɔl eyo.

Moosn Isa kalin ki sum ɔ ad *kusiŋ jeege

²³ Ken nakgen do naaŋ ken kaam nirl nakgen maakŋ raa ki jaay k'tugde ute mooso tak jaay tɛd aak bɛɛ naan Raa ki se, nakgen mala mala maakŋ raa ki se kic ɔ je *sɛrkŋ ken bɛɛ cir paac paac tak jaay ɔ aden tugŋ daapm aak bɛɛ naan Raa ki.

²⁴ Anum *al-Masi se end te maakŋ *Bee Raa ken jikilimge ɔ daapiŋ se eyo. Taa bee ken jikilimge ɔ daapiŋ se lɛ, kaam nirl Bee Raa ken mala mala sum. Num naaŋ se ook ɔaaga maakŋ raa ki ɔ ɔɾse naaŋ utu naan Raa ki ɔ naaŋ ɔ debm naakjege.

²⁵ Ey num *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki gen Yaudge se aanga ɔaara tak ɔ naaŋ lee end maakŋ *Bee Raa ki gɔtn ken *salal cir paac paac se ute moosn gen maalge. Num gan al-Masi end se gen kɛdn roŋ sɛrkɛ 'dɔɔl mɛt den eyo.

²⁶ Ken bin ey num, kaadn naane gɔtn Raa aalo do naaŋa sum se, naaŋ dabar 'dɔɔl dena. Num naaŋ se ɔaado jɛ-kalaŋ sum ɔ do taar tɔɔlin ki; naaŋ malin ɔ ɛd roŋ sɛrkɛ Raa ki taa tɔɔl kusiŋ jeege.

²⁷ Debkilimi se ooy jɛ-kalaŋ sum ɔ ken naaŋ ooyga se, naaŋ ɔa naan Raa ki taa Raa aŋ kɔjn ɔɔɔɔ don ki.

²⁸ Bin ɔ al-Masi se, naaŋ kic ɛd roŋ sɛrkɛ jɛ-kalaŋ sum gen kɔɔdn kusiŋ jee den se naatn ɔ ken naaŋ ade ɔa kuuy se taa kɔɔdn kusiŋ jikilimge ey sum, naɔo taa 'kaajŋ jeegeŋ inŋ aak kaak kaamiŋa.

10

¹ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se taadjeki ɔ kaam nirl nakgen bɛɛ utu ade ɔa naan ki sum; kese taad te nakgen mala mala eyo. Anum ute Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se aanga ɔaara tak ɔ jeege lee tɛd *sɛrkŋ kaam kalaŋ ese se sum ɔ *Raa ki, naɔo jee ken lee ɔaado naan Raa ki gen tɛdn sɛrkgen ese se, sɛrkdege se, ɔŋ aasde gen daapde kaakŋ bɛɛ naan Raa ki eyo.

² Bin ey num jeegeŋ lee tɛdo sɛrkgen ese se, kaadn naane *kusiŋdege se Raa tugdesiŋga naatn gen sɔɔkiŋa. ɔ naade

† 9:20 Aak Ekz 24.8.

kəŋ jeel rode ki naade se jee kusinge eyo, məotn naade tēdn serke Raa ki taa kusindege ey sum.

³ Num gan serkgen ken aanga baara tak 60, naade lee tēd se, ute naan se, naade jeel rode ki kusindege se utu gətin ki.

⁴ Taa moosn kəs-taarge ute gen baalge se, əŋ aas te gen kəədn kusin jeege eyo.

⁵ Taa naan se 60 kaad ken *al-Masi iino gen baado do naan ki se, naan taad Raa ki ɔ:

*Moosn maalge ute nakgen k'lee k'j'edi se tap 60,
naai je eyo, num naai edumo roa.*

⁶ *Maalgen k'təalde jaay k'təacde ute moosn ken k'təjo serke taa kusin se tap 60, təoli naai ki eyo.*

⁷ *Anum maam m'taado m'ɔ: Aan gəə k'raaŋo do dəkin maakŋ Kitap ki taa maam se,*

maam m'ara se, m'baadoga, Raa, taa m'ai tēd nakŋ maaki jea.*

⁸ Deet deet se al-Masi taad ɔ: «Naai 'je te serkŋ maalge eyo, gen nakgen j'edi se eyo, ɔ naai je te jaay təəl maal j'aisin təoc eyo ɔ ute serkgen k'tedi taa təəl kusin jeege se eyo kici, nakgen se naai tap 60 'je eyo, taa naade se paac təoli naai ki eyo.» Ey num k'jeelki, serkgen ese se Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadga taad ɔ jeege an lee tēda.

⁹ Ter naan taad ɔ: «Maam m'ara m'baado se gen tēdn nakŋ ken naai maaki jea.» Bin 60 doobm ken jeege lee eem Raa do dəkin se əŋinga ces ki ɔ naan baanoga ute doobm kuuy gəəŋ ki.

¹⁰ Isa al-Masi se tēdga nakŋ ken Raa maakin jen ro ki; naan mala ed ron serke Raa ki je-kalaŋ sum gen sərəkiŋa. Ute serkŋ naan se 60, naajege k'tēdkiga jee *salal naan Raa ki.

¹¹ K'jeelki, *debm tēdn serke Raa ki se, naŋa naŋa kic 60, fii-raa naan daar ute jeŋa gen tēdn naabiŋa. Daayum se, naan lee tēd serkgen ese sum, na6o serkgen se, əŋ aas te gen kəədn kusin jeege eyo.

¹² Gan al-Masi se, naan tēd serke met kalaŋ lak taa kusin jeege se ɔ serkŋ naan se ɔs aay gen daayum ɔ borse naan utu inŋ do ji daam Raa ki.

¹³ Ɔ naan ki se, naan utu inŋ booy bini jee wəyŋe se, Raa aden tēdn naan 60 utu kinŋ dode ki.

¹⁴ Bin 60 ute serkŋ naan tēd je-kalaŋ se gen tugŋ kusin jeege se, jee naange se naan tēdden tēdga jee salal naan Raa ki gen sərəkiŋa.

¹⁵ Naan se Nirl Salal kic 60 ajeki tēdn saada taa taargen jaay naan taad ɔ:

¹⁶ *Meljege Raa deek ɔ: Biigen ade baa naan ki se, maam m'utu m'dəəŋ ute naade.*

Maam m'ade kēdn jeele gen jeel doobumge

* 10:7 Aak KKR 40.7-9.

ᵋᵋ *doobumge se m'adesin taadn kamb maakde ki.*

17 Ter naan taad ᵋᵋ:

Kusinᵋge ute tujᵋge se, mᵋᵋtn maam m'saapm do ki ey sum.†

18 Anum, ken jeege jaay kusinᵋde k'tᵋᵋldesinga naatn se, mᵋᵋtn naade 'tedn serke taa kusinᵋge ey sum.

K'ᵋaakiro naan Raa ki

19 Bin ᵋᵋ, genaamge, moosn Isa se tedjekiga j'aaskiga gen kennd maakn gᵋt ken *salal cir paac paac se ute maraadge.

20 Isa ᵋᵋ debm ᵋᵋᵋjeki doobm kiji ᵋᵋ gen kaaja ute doobm kal deer ken neep se ᵋᵋ kal deer neepm se le, taad te ron ken ooy ro kaag ki se.

21 ᵋᵋ naajege j'ᵋkki *debm tedn serke Raa ki magala ken j'ᵋndin naan ᵋᵋ naan *Bee Raa.

22 Bin num k'ᵋaakiro naan Raa ki ute maakn kalan, j'aalki maakjege paac don ki, taa *kusin maakjege tu se le Isa tug ᵋᵋᵋdinga naatn maakn-saapjege tu ᵋᵋ rojege kic ᵋᵋ naan *tug ᵋᵋapinga ute maan jiga.

23 Taar ken naajege k'taadki naan jeege tu j'ᵋᵋki j'ᵋndki dojege do ki se, j'ᵋnten naajki, taa Raa se naan tuj ᵋrmin eyo, nakn naan taadga ᵋᵋ an ted se le, naan utu an tedn deere.

24 K'saapki do naapge tu ken ajeki kᵋl j'aki je naapa ᵋᵋ j'aki lee tedn nakgen jiga.

25 J'ᵋnte kᵋnki gen tus ute naapa aan gᵋᵋ jee metingen lee ted se, naᵋᵋ j'edki kaay kaama naapge tu, taa 'tap se k'jeelki, ᵋii ken Meljege ade ᵋaa se, ᵋᵋpga gᵋᵋᵋ.

26 Anum naajegen k'jeelkiga jeel mala mala nakn ken met ki se jaay ken naajege malinge sum ᵋᵋ j'ingki k'tedki kusin se, ᵋere, taa kusin se, *serkn kuuy gᵋᵋᵋ.

27 Num ᵋᵋᵋ ᵋᵋ nakn ᵋᵋn ken utu booyjeki se bᵋᵋᵋ ken utu kooᵋn dojege tu ᵋᵋ ute poodn ᵋᵋᵋᵋ ken utu kᵋsn jeeᵋen baate tookn taar Raa se.

28 J'jeelki, debm jaay tujga do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ᵋᵋ ken jeege dio ey le matᵋ tedga saadge se, debm bin se j'an keejn don ki eyo, j'an tᵋᵋᵋᵋ.

29 Saapki tu Goon Raa se debm jaay aalin maak ki eyo, ᵋᵋ moosin ken *ᵋᵋᵋjeki ute Raa jaay tedjeki jee salal se kic, naan aakin aan gᵋᵋ nakn cere ᵋᵋ naaj *Nirl Raa ken tedjeki be se, debm bin se, met kando Raa an dabar makᵋn cir daal ey la?

30 Deere, naajege se k'jeelki debm ken taad ᵋᵋ: *Maam mala m'utu m'kᵋgn seem ute doobina ᵋᵋ nana nana kic ᵋᵋ, maam m'an kᵋgn bedin do kusinin ken naan teda. ᵋᵋ ter naan taad ᵋᵋ: Meljege Raa se utu kᵋjn bᵋᵋᵋᵋ do jeenge tu.§*

† 10:17 Aak Jer 31.33-34. ‡ 10:28 Aak Dt 17.6. § 10:30 Aak Dt 32.35-36.

31 BERE, debm jaay oocga ji Raa ken zEERE se, utu an tedn on aak eyo.

32 Saapki tu, do kingse ken deet deete ken naase aakkiro gotn woor ken iino gotn Raa ki oo kaaf ken naane se, deere, naase 'dabarkiroga den aak eyo oo dokiroga do jet.

33 Gotn metinge jee maakse ki se k'naajdenoga oo k'dabardenoga naan jeege tu anum naasen jee kuuy se jee ken k'lee k'dabardeno se, naase ondeki te kalde ki eyo.

34 Bin oo genaasegen dabar maakn dangay ki se, dubarde se onse naase kici. Oo ken jeege jaay baado tsonga ute naksege se, naase ondesin ki ute maak-raapo, taa naase 'jeelki maal ken naase utu aki kon se naan jiga cir paac paac oo ting gen daayum.

35 Nakn ken naase 'jeel okkiga metin maakse ki se okinki toooo oo ute naan se, naase aki kon nakn bee den aak eyo.

36 BEEki se, naase 'jeki kaay kaama taa ken naase jaay 'ted aaskiga nakn ken Raa maakin jen ro ki se, Raa se naan utu asen kedn nakn ken naan taadsenga taad oo utu asen ked se.

37 Taa Kitap taad oo:

Kaadn oppga baata, oppga okoo sum oo*

oo debm ken utu ade baa se, naan utu ade naar baa,

oo bERE, naan 'kon booy ey sum.

38 Oo debum ken ted nakge ute doobin se

utu 'kon kaaja taa naan aalga maakin dom ki.

Num gan ken naan jaay ok terlga doob ki num,

debm ted bin se tooolum maam ki eyo.†

39 Num gan naajege se k'metn jee ok terlga doob ki se eyo gen baa gotn kut ki se, num naajege se k'metn jee ken aal maakde do Raa ki gen kaajn kode.

11

Kaal maakn do *Raa ki

1 Debm jaay aal maakin do Raa ki se, nakn naan ond don do ki se, jeelin maakin ki naan oninga oo ute doobm kaal maakin do Raa ki se nakn naan on aakin ey se, jeelin maakin ki, nakn se utu.

2 Jeegeen do dakin se, taa kaal maakden do Raa ki sum oo, Raa aakden se, tooiin.

3 Ute kaal maakjegen do Raa ki se oo, naajege k'jeelki nakgen baa se paac se, Raa aaldeno ute taariina; nakgen k'jaakdeki ute kaamjege paac se, naan aaldeno ute taarin ken k'j'on k'jaakin ey se.

4 Ute kaal maakn do Raa ki se, Abel ed *serke Raa ki oo serkn naan se bee cir gen genaon Kayn. Ute kaal maakin se oo, Raa

* 10:37 Aak Eza 26.10. † 10:38 Aak Aab 2.3-4.

aakiñ aan gɔɔ debm tɛdn nakge ute doobiñ naaniñ ki ɔɔ sɛrkiñ naan̄ ɛd se tɔɔl Raa ki. Ey num, Abel se naan̄ ooyga nabo ute kaal maakiñ se, ɓorse kic ɓo aan gɔɔ naan̄ utu taadjeki taadrɔk.

⁵ Ute kaal maakɗ do Raa ki se, Enɔk se Raa uun ɓaansiñ zεεε maakɗ raa ki taa naan̄ 'kooy naam eyo ɔɔ nam lε aakiñ te ey sum taa Raa se uun ɓaansiñga. Kaad kɛn Raa uun ɓaansiñ te ey ɓort se, Kitap taado ɔɔ: *Enɔk se naan̄ debm tɔɔl Raa ki.**

⁶ Ɔɔ debm jaay aal te maakiñ do Raa ki ey se, paac paac 'kɔñ tɔɔl Raa ki eyo, taa debm kɛn je ade ɓaa naan̄ Raa ki se 'jeel maakiñ ki tak, Raa se utu ɔɔ naan̄ ɓo debm lee ɛd naka ute maraadiña jeege tun lee jeña.

⁷ Ute kaal maakɗ do Raa ki se, Raa taad Noe ki nakgen kɛn utu kaan naan̄ ki kɛn naan̄ ɔñ aakiñ ute kaamiñ ey ɓort se. Ɔɔ taar kɛn Raa taadiñ se, naan̄ took ute maakiñ paac do ki ɔɔ naan̄ ɔɔc markabm magala gen kaajñ naan̄ maliña ute jee maakɗ ɓeen̄ ki. Ute kaal maakiñ do Raa ki se, Noe tɛd nakge ute doobiña ɔɔ nakgen naan̄ tɛd se, taad ɔɔ jeegen kuuy se naade jee *kusiñge ɔɔ jee se ɓɔɔɔ ute kooɔɔ dode ki. Bin ɓo Raa se aak Noe se aan gɔɔ debm tɛdn nakge ute doobiñ naaniñ ki taa naan̄ aal maakiñ doñ ki.

⁸ Ute kaal maakɗ do Raa ki se, *Abraam se kɛn Raa dan̄ se, naan̄ tooko ɔɔ iin̄ ɓaa taa naan̄ kɛn Raa taadiñga taad ɔɔ utu an̄ kɛda. Nabo taa naan̄ ɔɔtn naan̄ an̄ ɓaa ro ki se, naan̄ jeel eyo.

⁹ Ute kaal maakiñ se, Abraam aan maakɗ naan̄ kɛn Raa taadiño ɔɔ an̄ kɛd se ɔɔ naan̄ ting ɔɔtn ese se maakɗ kɔɔɔ ki aan gɔɔ ɔkε. Bin ɓo Isak ute *Yakub kic ɓo tingo aan gɔɔ naana, ey num naade kic Raa taaddenga taad ɔɔ utu ade kɛdn̄ taa naan̄ ese se kici.

¹⁰ Taa Abraam se ing aak kaam geger kɛn 'ting gen daayum ɔɔ geger ese se Raa ɓo saapo gen kiiniña ɔɔ naan̄ mala ɓo mel kɔbiña.

¹¹ Ute kaal maakɗ do Raa ki se, Sara mendkarta se, gɔɔl nan̄ga tak tak se kic ɓo, naan̄ ɓaado tɛd mendkaama taa naan̄ jeel maakiñ ki Raa se tuj ɔrmiñ eyo ɔɔ nakɗ kɛn naan̄ taadiñga taad ɔɔ utu an̄ kɛd se, naan̄ utu an̄siñ kɛda.

¹² Taa naan̄ se ɓo ute Abraam kaliñ ki sum, naan̄ kɛn gɔɔl nan̄ tak tak se kic ɓo, ooj metjili se dir̄l tɛd dɛna aan gɔɔ k-dijgen maakɗ raa ki ɔɔ aan gɔɔ kɛesn̄ taa baar ki†.

¹³ Jeegen se paac aal maakde do Raa ki bini ooy maak ki. Anum nakgen kɛn Raa taaddenoga utu ade kɛd se, naade ɔñiñ te eyo, num nakgen se naade aakiñ daande dɔkɔ ɔɔ naade maakde raap do ki. Ɔɔ naade se lε jeeliñ rode ki, naade se ɔkge ɔɔ mɛrtge do naan̄ ki ara‡.

* 11:5 Aak Jen 5.24. † 11:12 Aak Jen 15.15. ‡ 11:13 Aak Jen 23.4.

¹⁴ Kɛn naade jaay taad bin se, jee se je taadn tal ɔ naade se je je taa naandɛ mala.

¹⁵ Kɛn naade jaay saapoga taa naan kɛn naade iin ɔniɔ se sum num, kaadn naane, naade ɔnga doobm gen kɔkɔj tɛrl gɔtde ki.

¹⁶ Kɛn deer se, jee se je taa naan kɛn jiga cir taa naan kɛn naade ɔno ɔ taa naan kɛn naade je se, utu maakɔj raa ki. Taa naan se bo Raa se sɔkɔn tɔɔlin eyo kɛn naade danjin Raade se. Taa naan iin daapdega gegɛr.

¹⁷ Ute kaal maakɔj do Raa ki se, Abraam kɛn Raa naamina ɔ n'an kɛdn goonin Isaka serke se, naan tooko gen kɛdn goonin kalan lak. Ey num kɛse bo goon kɛn Raa taadinga taad ɔ utu ansin kɛd se.

¹⁸ Taa goon ese se bo Raa taadin ɔ: *Ute goonin Isaka se bo j'ai toojn metjili.* §

¹⁹ Gɔtn se Abraam taad te maakin ɔ Raa se ɔk tɔɔgo gen dur debkilimi maakɔj yoge tu. Taa naan se bo goonin Isaka se, naan ɔnin se tec aan gɔɔ debm ooyga kooy deer deere, jaay bo duro daan yoge tu.

²⁰ Ute kaal maakɔj do Raa ki se, Isaka ɔɔd booro Yakub ki ute Ezo ki ɔ taadden taa bɛɛ kɛn naade utu kɔn naan ki.

²¹ Ute kaal maakɔj do Raa ki se, Yakub se kɛn naan ɔppga gɔɔɔ 'kooy se, gaan Yusupge se nanja nanja kic bo naan ɔdin booro booro; *naan iin ɔnd jin do kaag derin ki ɔ eem Raa.* *

²² Ute kaal maakɔj do Raa ki se, Yusup se ɔppga gɔɔɔ 'kooy se, naan taad ɔ naan ki se gaan *Israelge, Raa utu aden kɔɔdn maakɔj taa naan Masar ki ɔ naan taadɛno ɔ kɛn naade k'baa baa se, k'tɔs k'baan ute cɛngingen ese kici.

²³ Ute kaal maakɔj do Raa ki se, ko *Musa ute bubm Musa se kaad kɛn jaay naade ooj goonde se, naade ɔyin gen laapa mɔɔ taa naade aak goonde se aak bɛɛ. Taa naan se bo taar gaargen taad se, naade beer te do ki eyo.

²⁴ Ute kaal maakɔj do Raa ki se, Musa se, kɛn naan jaay aas gaaba sum se, kɛn k'danjin Goon gaar Paraon menda se†, naan baate.

²⁵ Kɛn k'dabarin ute jee Raage se, Musa aakin bɛɛ cir kɛn naan 'king maakɔj maak-raap kɛn gɔtin utu 'deele ɔ kɛn tɛdga sum bo an kɔlin naan 'tɛdn debm kusina naan Raa ki se.

²⁶ Deere, taa naan Masar se ɔk maala dena, naɔo Musa se je j'an dabara aan gɔɔ kɛn j'utu k'dabar *al-Masi se aakin se bɛɛ cir maal kɛn taa naan Masar ki se, taa naan se bo naan inj aak kaam bɛɛ kɛn Raa utu an tɛdn naan ki se.

²⁷ Ute kaal maakɔj do Raa ki se, Musa se naan iin ɔn taa naan Masar. Gaar taa naan Masar ki se maakin-taarin don ki, naɔo

Musa se ɔŋ beer te eyo taa naan ɔk maakin tɔɔgɔ aan gɔɔ naan aak Raa ute kaamina, Raa ken jeege ɔŋ aakin ey se.

²⁸ Ute kaal maakin do Raa ki se Musa se tɛd laa ken Raa ɔɔɔɔeno dode maakin taa naan Masar ki[‡] ɔɔ naan ɔl k'j'ɔt mooso do kaam-taar beedege tu ɔɔ do bɛrtɔn taardege tu, taa *kɔɔɔn Raa ken debm tɔɔl jeege se 'kɔŋ tɔɔl gaan paraggen gen gaan Israelge se eyo.

²⁹ Ute kaal maakin do Raa ki se, gaan Israelge se ken naade aan taa Baar ken Aac se, baar se ɔɔp kaam dio ɔɔɔɔn ɔɔɔɔbo naade deel maak ki aan gɔɔ do naan ken tuutu; num ken jee Masar ki jaay je gaan aan gɔɔ gen naade se, maane ɔsde paac.

³⁰ Ute kaal maakin do Raa ki se, gaan Israelge lee gurug gɛgɛr Jeriko se bii cili ɔɔ bii k-cilige tu se ɔɔ durdorgen ɔl gurug gɛgɛr se ru aan naan ki tak tak.

³¹ Ute kaal maakin do Raa ki se, Raabm mend keesn gaaba se, j'ɔŋ k'tɔɔlin te ute jee kusingen baate tookɔn taar Raa se eyo, taa jeegeen baado kaakin baara se, Raab dɔɔɔɔ ɔkɔɔdenga been ki jiga §.

³² Ey num maam se m'je m'taadn dena taa jee se, naɔɔ kaada am baata gen taad metn taar Jedeon, gen Barak, gen Samson, gen Jɛpta, gen *Daud, gen Samuel ute gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina.

³³ Naade kici ute kaal maakden do Raa ki se, naade ɔso taa naan gaaringe, naade ɔjo bɔɔɔɔ do jeege tu ute ɔɔɔɔɔna ɔɔ naade ɔŋo nakɔn ken Raa taadeno ɔɔ utu aden kɛda. Naade gaas taa tupiyge ɔŋ ɔsden te eyo,

³⁴ naade tɔɔlo poodn ɔk zir zir ɔɔ ken jeege baadeno tɔɔl ute gɔɔɔɔ-jɛrl se, naade aan ɔtɔ. Naade se tɔɔgde gɔtɔ naɔɔ ute kaal maakden do Raa ki se, naade tɛd jee tɔɔgɔ; gɔtɔn kudn bɔɔɔ ki se naade jee gaabm bɔɔrge ɔɔ jee wɔɔydege, naade cirde ɔɔ tuurde naatn.

³⁵ Ute kaal maake do Raa ki se ɔɔ mɛndgen mɛtinge kic, jeedegen ooyga kooy se, naade aakden duro daan yoge tu.

Jee mɛtingen kuuy se jeege dabarde bini ooy maak ki. Ken j'aden kɔɔɔɔn dode maakin dubar ken ese kic ɔɔ, naade baate, taa naade jeele Raa se utu aden duru daan yoge tu ɔɔ ade kɛɔn gɔtɔn king jiga cir daala.

³⁶ Kengen mɛtingen kuuy se k'dabarde ɔɔ j'aakden mɛtde, k'tɔndde ute mɛɛjɛ, k'dɔɔkden ute zinzi ɔɔ j'ɔmbden maakin dangay ki.

³⁷ Jee mɛtinge le k'tund k'tɔɔlde ute koa, kengen mɛtinge k'tɔj k'gaande daan ki, kengen kuuy se k'tɔɔlde ute gɔɔɔɔ-jɛrlɛ, jee mɛtin kuuy daal se, ken k'dabarde se ɔlde naade lee wari; jee se lee dɔɔk daar baatge ute gen bɛnge sum ɔɔ mɛtde ki. Jee se ɔk dim eyo, jeege lee dabarde ɔɔ tɛɔɔden nakɔn kusin dode ki.

[‡] 11:28 Laa se jee mɛtinge k'danin *laa Paak. § 11:31 Aak Jɔs 6.12-21.

38 Naade lee wari do kɔd-baarge tu ɔɔ do koge tu; naade tood maakɲ iibge tu ɔɔ maakɲ gɔɔge tu. Jee ese se bɛɛ aak eyo ɔɔ jee kɛn do *duni kɛn ara se aas te gɛn kɔkɲ naade se eyo.

39 Jee se paac aalo maakde do Raa ki, taa naan se ɔo Raa aakdeno se, tɔɔlin. Naɔo nakɲ kɛn Raa taaddeno ɔɔ utu adɛn kɛd se, naade ɔɲɲ te eyo.

40 Taa Raa uunoga kuun doa jee se 'kɔɲ 'tɛdn aak bɛɛ naanɲ ki se kalde ki sum eyo, num ute naajege paacki jaayo.

12

Maakɲ dubar ki se j'aayki kaamjege

1 Bin ɔo jeegen paacɲ aalo maakde do *Raa ki se, naade se dɔɔl saadgen ɔl gurugjeki. Taa naan se ɔo j'ɔɔdki dojege do nakge tun paacɲ deer kɛn gaasjeki j'ɔɲ k'leeki eyo aan gɔɔ *kusɲ kɛn j'ɔɲɲɲki yɔkɔd sum ɔo lee gurugjeki se ɔɔ j'aayki kaamjege j'aanɲki bini j'aki kaan gɔtn kɛn Raa taadjeki.

2 Taa naan se j'ɔndki kaamjege do Isa ki, naan ɔo debm tɛdjeki jaay j'aalki maakjege do Raa ki ɔɔ kaal maakjege se naan ɔo debm kɛn tɛdn tɛd mɛc se. Anum Isa se, naan ɔo debm kɛn tooko ɔɲ ron k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki ɔɔ end maakɲ sɔkɔɲ ki, naɔo taa maak-raapm kɛn naan utu kɔɲ naan ki se, sɔkɔɲ kɛn tɔɔlin se kic ɔo, naan an dɪm eyo. Ɔɔ ɔorse naan utu ɲg do ji daam gɛn kaag do Raa ki.

3 Deere, k'saapki do naan kɛn jee kusɲge dabariɲo, naɔo kic ɔo naan aay kaamin aasinoga. Bin ɔo ɔnte 'kɔɔrki aayki kaamse.

4 Anum maakɲ ɔɔɔr ki kɛn naase 'tɛdki ute kusɲ se, ɔorse kic naase ɔɲ aasinɲki te ey bini ooyki te maak ki eyo.

5 Naase, deɲɲ kɛn Raa deɲse aan gɔɔ gɛnɲge se, 'dirigkiga la kɛn ɔɔ:

Goonuma, kɛn Mɛljege jaay deɲi se, ud'bia

ɔɔ kɛn naan jaay mooyi se, maaki ɔnte tuju.

6 *Taa Mɛljege se naan deɲ debm kɛn naan jeɲa*

ɔɔ goon kɛn naan jeelin naan goonɲ se, naan tɔndɲa.*

7 Dubar kɛn aan dose ki se, naase 'jeelinɲki Raa ɔo deɲse se, aayki kaamse ro ki. Naan deɲse bin se taa naase gɛnɲge. 'Jeelki, goon jaay bubiɲ deɲɲ ey se, kɛn gayo?

8 Taa naan se ɔo kɛn naase jaay k'j'ɔɲ k'dɛjsen te eyo aan gɔɔ gaangen paacɲ k'lee k'dɛjde se, naase se gaangen mala mal eyo, naɔo naase se gaan bumige.

9 K'jeelki, bubjegen do naan ki ara se lee deɲjeki ɔɔ naajege k'lee k'tookki taardege. Bin num, mɛt kando j'aki 'tookɲ taar bubjegen maakɲ raa ki se cir daala ey la ɔɔ ute naan se j'aki kɔɲ kaaja.

* 12:6 Aak KKT 3.11-12.

10 Bubm koojege se dejjeki do naan ki ara sum aan gɔɔ ken naade jen ro ki. Num gan Raa se dejjeki se taa ajeki tɛdn bɛɛ. Naan je ajeki tɛdn jee *salal aan gɔɔ naana.

11 Ken j'utu k'dejjeki de j metn-jiki se tujjeki maakjege ɔɔ ɔɔ ɛdfjeki maak-raapo eyo. Num naan ki se, jee ken k'dejjega de j se, de jde se ade kedn lapia ɔɔ ade kɔl naade 'tɛdn nakge ute doobiɲa.

12 Taa naan se ɓo, jisen ɔrga kɔɔr se ɔkiŋki tɔɔgɔ, ɔnte kɔniŋki 'kɔɲɲ walak ɔɔ keɾɛcsegen tɔksen se kic ɓo 'daariŋki tɔɔgɔ.

13 'Daapki doobm 'toodn tal ken anki lee do ki.† Bin ɓo debm ɛkɛde se jɛɲ ɓaa ɕɛɛ ki eyo, num naan se kɔɲ lapia.

Raa aal bi jeege tu

14 Aayki kaamse, 'jeki doobm ken anki kiŋg ute lapia ute jeege paac ɔɔ iŋki kiŋg *salal. Ken bin ey num, nam tap ɓo 'kɔɲ kaakɲ Meljege eyo.

15 ɔndki kɔndɔ nam tap ɓo ɔnten tɛrl naaga bɛɛ Raa ki. ɔɔ maakse ki se nam ɔnten tɛdn aan gɔɔ ko kaagɲ ataka ken asen keɕɲ pɛɾpɛɻɛɻ ɔɔ dɛɛtn jeege dena.

16 ɔndki kɔndɔ nam ɔnten tɛdn debm keɕsn mɛndge ɔɔ nakɲ gɛn Raa se nam ɔnten kuum kaaliɲ naan ki aan gɔɔ ɛzo ken taa kɔsn jɛ-kalan sum ɓo naan dugɲ te bɛdn goon paragiɲa.

17 'Jeelki kaam mɔɔtn se, naan je ɔɔ bubin aɲ kɔɔdn ɓooro naɓo ɔɔdɲ te eyo. Gɔtn se naan tɔɔyɔ ɔɔ sel metn bubin naɓo taar ken bubin taado se, naan ɔɔ terliɲ te kuuy eyo.

18 Anum naase 'ɓaakiro gɔtn Raa ki se tec aan gɔɔ do ko‡ ken gaan *Israelge ɓaado met ki se eyo. Ko ese se j'ɔɲki j'utiɲ ute ji eyo. Naade aak poodo ɔk do ki zir zir, gɔto ɔɔd dɔrɔd, gɔto paac ilim dib, naade aak kuulu ɔl makɔɲɔ,

19 naade booy k'tuuy pulu ɔɔ booy mind nam. Ken gaan Israelge jaay booy se, ɓeere ɔkde ɔɔ naade taad ɔɔ mɔɔtn naade je booy taar kuuy ey sum.

20 Taar ken k'taaddɛ se naade ɔɔ aasiɲ te gɛn booyiɲ eyo. Taar se taadden ɔɔ: *Nam jaay ɓaa utga ro ko se, ken maala kic ɓo j'an tund tɔɔliɲ ute koa.* §

21 Nakɲ ken gaan Israelge aak se, nakɲ teɛɕɲ nirli. Taa naan se ɓo *Musa deek ɔɔ: *Maam kic ɓeere ɔkuma ɔɔ rom ook marga jɛg jɛg.**

22 Gan naase se 'ɓaakiro met ko ken k'danɲ Sion, do ko ken se ɓo ɔk gɛgɛr gɛn Raa zɛɛɛ, naan se ɓo Jeruzalem ken maakɲ raa ki. Gɔtn ese se ɓo gɔtn *kɔdn Raage tusn dupu kando kando gɛn tɛdn maak-raapde se.

† 12:13 Aak KKT 4.26. ‡ 12:18 Ko ara se roɲ Sinai. § 12:20 Aak Ekz 19.12-13.

* 12:21 Aak Dt 9.19.

23 Ɔo naase se 'baakiroga gɔtn kɛn gaan paraggen gɛn Raage tusni kɛn Raa raan̄ga raan̄ rode maak̄n raa ki ɔ 'baakiroga naan Raa ki naan̄ ɓo debm kɔjn̄ bɔɔrɔ do jeege tu paac. Naase se 'baakiroga gɔtn ko gɛn jee ooyga kooy kɛn tɛdo nakgen ute doobiɲa ɔ kɛn tɛdga jee mɛc naan Raa ki se.

24 Naase se 'baakiroga gɔtn Isa ki, naan̄ ɓo debm daan Raa ute jikilimge ɔ ute moosin̄ se ɓo naan̄ tɛd jeege *dɔɔkga kiji ute Raa ɔ moosn̄ naan̄ ɔy se taadjeki cir gɛn Abel†.

25 Ɔndki kɔndɔ! Debm taadsen taar ese se ɔnten baateki gɛn booy taariɲa. Do dɔkin̄ se jeege baate booyo kuun taar debm kɛn Raa ɔliɲo jaay taadɛden taariɲ do naan̄ ki se. Taa naan̄ se ɓo naade ɔnoga dubar, num gan̄ naajegen k'booyki Raa taadjeki maak̄n raa ki se, kɛn naajege jaay k'terlinkiga naaga se, met kando j'aki kɔn̄ dubar cir gɛn naade se ey ne?

26 Do dɔkin̄ se Raa taadsum ɓo, naan̄a tea; gan̄ ɓɔrse kic naan̄ taadjekiga nak̄n kɛn naan̄ utu 'tɛda, naan̄ ɔ: *Daala, maam m'utu m'te do naan̄a sum eyo num m'te maak̄n raa kici.*‡

27 Taargen naan̄ taad ɔ: *daala* se, je deek̄n ɔ nakgen kɛn Raa aalo paac se Raa utu an̄ 'tɛdin̄ 'te mak̄n̄ ɔ utu 'tɛdn̄ gɔto. Anum kɛn 'kɔɔpm kinḡ jaay 'te ey se, nakgen gɛn Raa kɛn j'ɔn̄ j'aaakden ey se.

28 Bin ɓo naajege se Raa ɔsga gaara dojege tu ɔ gaar naan̄ se, ɔn̄ te eyo. Taa naan̄ se k'tɔɔmki Raa ɔ 'tɛdin̄ki naabm kɛn tɔlin̄ naan̄ ki, k'beerin̄ki ɔ k'sookin̄ki.

29 *Deere, ɓɛrɛ, Raa naajege se, naan̄ aan̄ gɔɔ poodo. Ɔo jeege tɛd nakgen tɔlin̄ naan̄ ki ey se, naan̄ ɔsden naata.*§

13

*Kinḡ kɛn tɔɔl *Raa ki*

1 Daayum 'jeki naapa aan̄ gɔɔ gɛnaage.

2 Mɛrtge se ɔkɛki jiga, ɔnten kɔndeki. Taa jee mɛtinge se mɛrtgen naade lee dɔɔd ɔkden se gɔtn mɛtinge naade le dɔɔd ɔk *kɔdn̄ Raage naɓo naade jeelden eyo.

3 'Saapki do jeege tun maak̄n dan̄gay ki aan̄ gɔɔ naase kic ɓo k'tɔksenga maak̄n dan̄gay ki ute naade. 'Saapki do jeege tun k'lee k'dabarɛ, taa dubar kɛn k'dabarɛ naade se aan̄ gɔɔ k'dabarse naase kici.

4 Taar kɛn Raa taad ro tɔk̄n naap ki se ɔn̄ jeege paac took̄n do ki. Mɛnd ute gaabin̄ se ɔnten kɛesn gaabm kuuy ɔ gaabm ute mɛndin̄ kic ɓo ɔnten kɛesn mɛnd kuuy. Taa jee kɛn ɛs naapa rɛn̄ rɛn̄ ute jee kɛn ɛs mɛnd jeege ute gaabm jeege se, Raa utu adɛn kɔjn̄ bɔɔrɔ dofe ki.

† 12:24 Aak Jen 4.10. Abel se genaana ɓo tɔlin̄a ɔ moosn̄ naan̄ ɔy se ɔk taar-doa, num gan̄ moosn̄ Isan ɔy se taa tɛd bɛɛ jeege tu. ‡ 12:26 Aak Aag 2.6. § 12:29 Aak Dt 4.24.

⁵ Ɔnten 'kɔndki maakse ɓo ɓen je gurs sum, num ɔn maakse raapo do nakge tun ken naase ɔkki. Taa Raa deek ɔɔ:

Maam se m'ai kɔn eyo ɔɔ m'ai baati eyo.*

⁶ Ute taargen Raa taad se, naajege j'aki kɔn ɓeer ey sum, num j'aki kɔn deekɔ j'ɔɔki:

Meljege se naan ɓo debm naakuma, maam m'beer dim ki eyo.

Debkilimi se tap ɓo am tɛdn di kaca?†

⁷ 'Saapki tu do jeesege tun naanse ki ken lee tɔɔdseno ɔɔ taadseno taar Raa se; 'saapki tu do kingde ken bini naade ooy maak ki ɔɔ uunki ɓɔlɔtn ken naade aalo maakde do Raa ki se.

⁸ Isa *al-Masi se tɔng ɓɔɔn ki. Terko, jaaki ɔɔ ɓen daayum daayum naan 'kɔn tɛrl kuuy eyo.

⁹ Ɔndki kɔndɔ, ɔnte kɔnki jeege asen dɛrlɛ ute napar dooygen kuuy ken teec ɓen naajege ey se. Bɛɛki se ken tɔɔg maakɔ debkilimi se, bɛɛ Raa, ey num do doobm ken taad taar kɔsge se eyo. Taa doobgen taad taa kɔsge se jee ken inj do doobm ken ese se, ɔɔ tɛddeno te nakɔ bɛɛ eyo.

¹⁰ Naajege se j'ɔkki ɓɔtn tɛdn *sɛrkɛ Raa ki, naɓo Yaudgen ken lee tɛd naaba maakɔ *kɔrɔr Raa ki se ɔk doobm ɓen kɔsn kɔsɓen j'ɔmbɔn do ɓɔt ken k'lee k'tɛdn sɛrkɛ se eyo.

¹¹ Taa maalgen ken *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki tɔɔlde jaay moosɔn uun ɓaan maakɔ *Bee Raa ki ɓɔtn ken *salal cir paac paac ɓen tɔɔl *kusɔn jeege se ɔɔ maalgen ese se k'dirɔn k'teecdɛn naatn maakɔ ɓɛɓɛr ki ɔɔ k'ɓaa k'tɔɔcde naata‡.

¹² Taa naan se ɓo ɓen tugɔ daapm jeege ute moosn naan malɔn se, Isa kic j'ɔɔdki teecɔsɔn naatn maakɔ ɓɛɓɛr ki ɔɔ k'dabarɔna.

¹³ Bin num, naajege kic k'teecki naatn maakɔ ɓɛɓɛr ki se ɔɔ k'ɓaa k'j'ɔnki Isa. Ɔɔ k'took k'j'endki maakɔ sɔkɔn ki aan ɓɔɔ naana.

¹⁴ Taa naajege se, do naan ki ara se, j'ɔkki ɓɛɓɛr ken tɔng ɓen daayum eyo; num naajege k'jeki ɓɛɓɛr ken utu 'tɛdn naan ki se.

¹⁵ Bin num ute doobm Isa se, daayum k'tɔɔmki Raa. Kɛse aan ɓɔɔ sɛrkɔ naajege k'j'ɛdɔnki naan ki. Sɛrkɔ se je taadn ute taargen ken naajege k'lee k'tɔɔmki Raa§.

¹⁶ Ɔnten 'dirigki ɓen tɛdn bɛɛ ute naapa ɔɔ ɓen nigɔ nakgen naase ɔkki ute naapa taa kɛse ɓo dɔɔl sɛrkɔ ken tɔɔl Raa ki.

¹⁷ Jee naanse ki se 'tookdeki taardege ɔɔ 'sookdeki, taa naade ɓo jee ken lee aaksen dose ki ɔɔ do naabde ki se, Raa utu ɓaa tɔnd mɛtde. Anum 'took uundeki taarde, bin jaay naade tɛdn naabde ute maak-raapo. Bin ey num naade mooy naan ki nɔr nɔr ɔɔ asen kɔn noog eyo.

* 13:5 Aak Jɔs 1.5. † 13:6 Aak KKR 118.6. ‡ 13:11 Aak Lb 16.27. § 13:15 Aak KKR 50.14, 23.

18 'Tɔndki mɛtn Raa taa naaje. Naaje se k'jeel maakje ki j'ɔk taar dim eyo, taa naaje se k'je ɓo do nakge tu paac k'tɛdn nakɲ kɛn bɛɛ.

19 Maam m'tɔnd mɛtse ɔ kɛn tap ki se m'je aki tɔnd mɛtn Raa am kɔɔdn ɗoobo m'naar tɛrl gɔtse ki yɔkɔɗɔ.

Debm raan maktubm ara se, taad tɔal taariɲa ɔ tɛdden tɔɔse

20 Raa debm kɛdn lapia jeege tu se, naan ɓo debm duro Meljege Isa daan yoge tu ɔ tɛdn tɛdga Debm Gaam Magala gen naaje baatinge. Ute moosin se ɓo naan *ɗɔɔkjekiga ute Raa gen daayum.

21 Ŋn Raa se asen tɛdn anki kaasn gen tɛdn nakgen bɛɛ paac taa aki tɛdn nakɲ kɛn naan maakin jen ro ki. Ute Isa *al-Masi se, ɔn Raa 'tɛdn maakjege tu nakɲ kɛn an tɔal naan ki. Bɛɛki se ɔn jeege paac *'nookɲ Isa al-Masi gen daayum daayum. *Amin!

22 Genaaɲge, 'booyki m'asen taada: Taargen maam m'raanɲsesin se aayki kaamse do ki ɔ serkinɲi ɔ maktubm kɛn maam m'raan m'ɔlsesin se ɛ, jɛrl eyo.

23 'Jeelki, genaajege Timote se j'ɔɗɗinoga naatn maakɲ dangay ki. Kɛn naan aan ɔnumga yɔkɔɗ num, j'asen ɓaa kaakɲ tɛɛ.

24 'Tɛdki tɔɔse jeege tun paacɲ naansege tu ɔ 'tɛdki tɔɔse jee Raage tu paac. Jee Raagen taa naan Itali ki tɛdsen tɔɔse kici.

25 Ŋn Raa asen tɛdn bɛɛn paacki.

Maktubm gen Jak

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen Jak

Maktubm ken Jak raanjin se tec aan goo taar ken deba iin taad naan jeege tu. Taaringe se, gen dooy jeege oo gen kedn kaay kaama eglizge tun k'tondde goto baa se paac. Jee al-Masigen naan raanden maktubm ara se, 'tedn Yaudge. Maakn maktubin ki se Jak taadden oo k'je doobm ken j'an jeel-taara. Kese je deekn oo naade k'king do taar ken k'dooyde jaay naade k'took k'j'aal maakde do ki se. Ko taar ken naan je taada tap tap maakn maktubin ki se, naan je taadn oo kaal maakn do Isa ki ute ted nakgen bee se, baa taa naap ki (kon 2.14-26). Nakn jaay maktubm ese je oo jeege 'ted se naan tood tal: naan taad oo debm aalga maakin do Isa ki se bo, bee sum eyo, num an taadn maakn naabin ki toodn tal. Taa naan se bo: aan goo debkilimi kon teecga num ooy se, kaal maakn ken do Raa ki jaay on ted bee ey se, tec bin kici (kon 2.26).

Jak ted toose jee Raage tu

¹ Kese maam Jak m'debm tedn naabm *Raa oo gen Meljege Isa *al-Masi bo m'raan m'olsen toosum naase jee Raage tun woakkiga taa naange tun goto baa se paac se.

Ken nakn on jaay aanga dose ki num

² Genaange, ken nakn on jaay aanga dose ki num, onki maakse 'raapo.

³ Jeelki, nakgen on se jaay aan dose ki se, taa kaal maaksen ken naase aalki do Raa ki se, asen kedn kaay kaama.

⁴ Num ute kaay kaamse se 'daarki toogoo bini aki kaan do taar toolin ki. Ken bin se naase aki tedn jee *salal oo dim tap bo asen daay eyo.

'Tondki metn Raa asen kedn jeel-taara

⁵ Ken maakse ki jaay nam jeel-taar ey num, n'tond metn Raa an kedn jeel-taara. Taa Raa se, naan ed naka ute maraadiina oo uun kaam nam eyo. Deer deer, debm tond meta se, naan an kon keda.

⁶ Num debm jaay baa tond metn Raa num, n'aal maakin paac do Raa ki oo n'onnte naaja, taa debm maakin naaj naaj se, tec aan goo maan baar ken kuulu ol baansin kaam ara kaam ara se.

⁷ Debm bin se, onten saapm n'oo naan 'kon dim gotn Meljege tu.

⁸ Taa debkilim bin se, ɔ̃n saapin̄ in̄g kaam kalan̄ eyo, ɔ̃ d̄im naan̄ 'b̄eɛr kuun jaay an̄ t̄ɛd̄in̄ 'kaan̄ kaama tap ɓo, ḡɔtɔ.

Jee daayge ute jee maalgē

⁹ Ɔ̃n̄ ḡɛnaa doobm̄ *al-Masi k̄ɛn debm̄ daaye se, n̄'t̄ɛd̄n̄ maak-raapo, taa Raa utu an̄ magalin̄ naanin̄ ki.

¹⁰ Ḡɛnaa debm̄ maala k̄ɛn doobm̄ al-Masi ki se kic, n̄'ɔ̃n̄ maakin̄ raapo do k̄ɛn k̄ɛn Raa t̄ɛd̄in̄ n̄'ɔ̃p̄ rɔn̄ baat se. Taa debm̄ maala se, naan̄ kic utu deel aan̄ ḡɔɔ p̄ɔɔn̄ kambgen̄ maakn̄ kaag ki.

¹¹ Taa k̄ɛn kaada jaay ookoga ɔ̃ ɔ̃ngga se, tuutn̄ ute muge se naatn̄ ɔ̃ p̄ɔɔninḡen aak b̄eɛ se l̄ɛ utu sia. Bin ɓo debm̄ maala kic, ɓii kalan̄ maakn̄ naabinḡe tun naan̄ in̄g t̄ɛd̄ paac se, naan̄ utu 'kooy deel bin kici.

Nakn̄ naama

¹² Maak-raapo deb k̄ɛn jaay aay kaamin̄ daar t̄ɔɔḡɔ ro nakge tun ɔ̃n̄ k̄ɛn Raa ɔ̃n̄in̄ aan̄ don̄ ki. K̄ɛn naan̄ jaay ɔ̃n̄ aasinḡa do rɔn̄ ki se, naan̄ utu 'k̄ɔn̄ b̄ɛd̄ina. K̄ɛse ɓo *kaajn̄ ḡɛn daayum k̄ɛn Raa taadga taad ɔ̃ utu 'k̄ɛd̄n̄ jeege tun paacn̄ j̄ɛn se.

¹³ K̄ɛn nam jaay nakn̄ naama aanga don̄ ki num, ɔ̃nten ɔ̃ɛekn̄ ɔ̃: k̄ɛse Raa ɓo naamuma. Taa Raa se nam tap ɓo an̄ k̄ɔn̄ naam jaay an̄ k̄ɔlin̄ 't̄ɛd̄n̄ *kusin̄ eyo. Ɔ̃ naan̄ kic l̄ɛ naam nam eyo.

¹⁴ Gañ debkilimi se jaay nakn̄ naam aanga don̄ ki se, k̄ɛse saapm̄ jig ey iin̄o maakin̄ ki se ɓo k̄ɛn ɔ̃lin̄ naan̄ lee d̄ɔn̄ɔ.

¹⁵ K̄ɛn saapm̄ jig ey se jaay utu maakin̄ ki num, naan̄ ooj kusina ɔ̃ k̄ɛn kusin̄ jaay d̄ɛnga roi ki num, ɔ̃li yo ki.

¹⁶ Ḡɛnaa maakjemge, ɔ̃nten kaanki rose dala:

¹⁷ nakgen̄ jiga ɔ̃ aak b̄eɛ paac se, iin̄o ḡɔtn̄ Raa ki, naan̄ ɓo Mel-kaal ḡɔtn̄ w̄ɔɔrɔ. B̄ɛrɛ, Raa se, ɔ̃n̄ t̄ɛrl rɔn̄ aan̄ ḡɔɔ nakgen̄ do naan̄ k̄ɛn lee t̄ɛrl rode se eyo. Daayum naan̄ tin̄g ḡɔɔin̄ ki.

¹⁸ Raa uunoga doa ɔ̃ aajjekiga aan̄ ḡɔɔ k̄ɛn maakin̄ j̄ɛn ro ki ute taarin̄ k̄ɛn m̄ɛt ki se, taa bin ɓo naajege se, maakn̄ nakge tun naan̄ aaldeno paac se, naajege ɓo j'aki t̄ɛd̄n̄ deete.

'Booyo ɔ̃ 'took uunu

¹⁹ 'Booyki ḡɛnaa maakjemge, 'saapki do taar k̄ɛn maam m'je m'asen taad se: nan̄a nan̄a kic ɓo naar ud bia do taar k̄ɛn k'taadsen se. Ɔ̃ k̄ɛn nam jaay je kuun taara 'taad kic num, ɔ̃ rɔn̄ urlu ɔ̃ ɔ̃nten naar t̄ɛd̄n̄ maak-taara.

²⁰ Taa debm̄ jaay maakin̄ taarinḡa se, naan̄ k̄ɔn̄ t̄ɛd̄n̄ nakn̄ k̄ɛn ute doobin̄ eyo aan̄ ḡɔɔ k̄ɛn Raa maakin̄ j̄ɛn ro ki.

²¹ Taa naan̄ se ɓo, nakgen̄ paacn̄ asen tujn̄ rose se, ɔ̃ɔdki dose ro ki ɔ̃ nakgen̄ kusin̄ se paac kic ɓo ɔ̃ɔdki dose ro ki. Ɔ̃n̄ki rose urlu ḡɛn k̄ɔkn̄ taar k̄ɛn naase 'booyin̄kiga se, taa taar se ɓo ɔ̃k t̄ɔɔḡɔ k̄ɛn asen kaaja.

²² Nakɲ kɛn taar Raa taadsen se, 'tɛdɪŋki, ɔnten 'booyɪŋki ute bise sum. Taa debm jaay booy taar kɛn Raa taadɪŋ ɔɔ tɛdɪŋ ey se, kɛse naan mala ɓo aan roŋ dala.

²³ Debm jaay booy taar Raa ɔɔ 'took do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm aak daan-kaaminɲ maakɲ kaam-kaay-naan ki,

²⁴ naɓo kɛn naan aak aas jaay ɓaa ɓaa se, kɛn naan ɓo tec ɔɔ dɪ kic ɓo, naar tɛdɪŋ dirigi.

²⁵ Num ganɲ debm jeel ɔk *Ko Taar mɛc gɛn Labar Jiga kɛn ɔɔd do jeege maakɲ kusɪŋ ki ɔɔ ɔkiŋ ɔɔŋ se, kɛn naan jaay booyɪŋga se dirigiŋ eyo num ɪŋg do ki. Debm bin se, maakɪŋ-raapo do nakge tun naan tɛd se paac.

²⁶ Debm saap ɔɔ ɔk taar Raa ɔɔŋɔ jaay ɔŋ bɔɔb ɔk rɔɔŋɪŋ ey se, kɛse naan dɛrl ro naan malɪna ɔɔ dɔobm Raa naan uun se lɛ, ɔs aay eyo.

²⁷ 'Booyki! Debm jaay uun dɔobm Raa mala mala ɔɔ tɔɔl Bubjege tu Raa ki se, kɛse debm kɛn aak do gɛnaalge tu ɔɔ aak do mɛnd-daayge tu maakɲ dubarɛ ki, ɔɔ bɔɔb ɔk roŋ ro nakge tun kusɪŋ kɛn maakɲ *duni ki.

2

ɔnten 'bɛɛrki naapa

¹ Gɛnaamge, naasen kɛn aalki maakse do Mɛljege tu Isa *al-Masi ki, naan kɛn debm magala ɔɔ *nookɪŋ eem cir paac se, ɔnten 'bɛɛrki naapa!

² Num aan gɔɔ gɔtn tus ki, jeege dio ɓaadɔ end ɔŋse. Deb kalan tuuso kal te ronɔ, tɔlo kɔdɔkɲ daabge jɪŋ ki, ɔɔ deb kalan kuuy se, naan debm daaye tuuso kalgen koono.

³ Kɛn naase jaay aakki debm tuuso kal te ron se, naase ɔkiŋki ɔɔŋɔ ɔɔ deekiŋki ɔɔki: «Naai se, 'ɓaa ɪŋg gɔt kɛn jiga se.» ɔɔ debm daaye ki se lɛ, naase 'deekiŋki ɔɔki: «Naai se 'daar daara,» ey lɛ «'Baa ɪŋg naan ki gam naane.»

⁴ Kɛn naase 'tɛdki bin se, kɛse naase 'bɛɛrki bɛɛr naap ey la? Bin num kɛse naase 'tɛdkiga jee kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tu ɔɔ saapm naase ɔkki do jeege tu se, saapm jig eyo.

⁵ 'Booyki gɛnaa maakjemge: *Raa se danɲ bɛɛr tɔɔdɔ jee daayge taa naade kaal maakɛ paac do Isa al-Masi ki ɔɔ naade kɔsn gaara tɛlɛ aan gɔɔ kɛn naan taadga taad jeege tun kɛn jɛŋ se.

⁶ Num ganɲ naase se, jee daayge se, naase aaldeki maak ki eyo! Ey num naade jee maalge se ɓo kɛn lee dabarse ey la? ɔɔ naade ɓo lee tɔk ɓaansen gɔtn kɔjŋ bɔɔr ki ey la?

⁷ Naaden jee maalge se ɓo kɛn lee naaj ro Mɛljegen jiga se, ey num ute ro Mɛljege se ɓo Raa danɲsɛno.

⁸ Kɛn naase jaay ɪŋki do *Ko Taar ɣɛn Labar Jiga se deer deer num aan ɣɔɔ kɛn Kitap taad ɔɔ: *Naai se 'je naapi aan ɣɔɔ roi mala*, naase 'tɛdkiga nakɪ jɪg aak eyo.

⁹ Num kɛn naase jaay 'bɛɛrki bɛɛr naapa num, kɛse naase 'tɛdkiga *kusɪŋa ɔɔ Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki se asen kɔkɪ mindse taa naasen uum aalɪŋkiga naan ki.

¹⁰ Kɛn nam jaay took do taarge tun Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki paac jaay tujɪ te kɛn kalan se, kɛse aan ɣɔɔ Ko Taar Raa paac se, naan tujɪŋa.

¹¹ Taa Raa se taadga taad ɔɔ: *ɔntɛn kɛɛsn mɛnd nam, ɔntɛ 'kɛɛsn gaaba nam* ɔɔ tɛr taad ɔɔ: *ɔntɛn tɔɔl nam*. Num kɛn naai jaay ɛɛs te mɛnd nam eyo ɔɔ tɔɔlga nam se, kɛse aan ɣɔɔ naai uum aalga Ko Taar Raa se paac naan ki.

¹² Taa naan se ɓo, maam m'taadse m'ɔɔ: do nakge tun naase aki tɛda ey lɛ aki taad se, 'jeelki Raa se asen kɔjɪ bɔɔrɔ dose ki ute Ko Taar ɣɛn Labar Jigan kɛn ɔɔd do jeege maakɪ kusɪŋ ki se.

¹³ Taa debm baate kɛɛjɪ do jeege tu se, Raa kic an kɛɛjɪ don ki eyo. Num debm jaay ɛɛj do jeege tu se, ɓii kɛn Raa kɔjɪ bɔɔrɔ do jeege tu se, Raa an kɛɛjɪ don ki.

Kaal maaka ute nakgen k'tɛda

¹⁴ ɢɛnaamge, kɛn nam jaay deek ɔɔ: «Maam se m'aal maakum do *al-Masi ki,» ɔɔ nakgen Raa taad ɔɔ ɣɛn tɛda jaay naan ɔɪ tɛdɪŋ ey se, debm bin se, kaal maakɪ naan se, an kɔŋ kaaj ne?

¹⁵ Kɛn aan ɣɔɔ ɣɛnaa gaaba ey lɛ mɛnda jaay, ɓii-raa kɔsde ɣɔɔ ɔɔ kal tuusde kic ɓo ɣɔɔ,

¹⁶ ɔɔ maakse ki se, deb kalan deekden ɔɔ: «'Baaki ute lapia. ɔɪ Raa asen kɛdn kɔsɔ ɔɔ aki kɔsn te maraadse ɔɔ asen kɛdn kal rosege,» ɔɔ jaay ɛddɛn dɪm ey se, taargen bin se ɔs aay eyo.

¹⁷ Bin ɓo, kɛn naai ɔɔ aal maaki do Raa ki ɔɔ 'jeel tɛdn bɛɛ ey se, kaal maakɪ naai se, kaal maakɪ rɛŋɛ.

¹⁸ ɢan deb kalan maakse ki se deek ɔɔ: «Naai se ɔɔ aalga maaki do Raa ki ɔɔ maam se lɛ, m'lee m'tɛd nakgen bɛɛ. 'Taadum tu naai ɔɔ aalga maaki do Raa ki jaay ɔɪ 'tɛd bɛɛ eyo, ɔɔ maam m'ai taadn kaal maakum do Raa ki kɛn ɔlum m'tɛd nakgen bɛɛ se.»

¹⁹ Naai 'jeel maaki ki ɔɔ Raa se kalɪŋ ki sum ɓo Raa. Kɛse nakɪ jiga. 'Jeele, sitange kic ɓo jeeliŋ maakde ki bini naɓo naaniŋ ki se, naade ɓeere ɔɔ rode ook marga jɛg jɛg.

²⁰ Kalɛ, debm dɛrɛ! 'Jeele debm aal maakiŋ do al-Masi ki jaay, tɛd nakgen bɛɛ ey se, kaal maakɪ naan se, kaal maakɪ rɛŋɛ.

21 ¹Jeelki, bubjege *Abraam se tɛd ɔɔ di jaay Raa aakiɲ aan gɔɔ debm daan ki se? Taa naan took je ɓaa kɔjɲ gooniɲ İsaka gɔtn kɔjɲ *sɛrke Raa ki*.

22 ¹Jeele debm jaay aal maakiɲ do Raa ki mala se, 'tɛdn nakgen bɛɛ kici. Taa kaal maaka ute nakgen bɛɛ kɛn k'lee k'tɛdse naade tum ɓaa taa naap ki ɔɔ kɛse ɓo tɛd kaal maakɲ mɛɕ.

23 ¹Taar kɛn Raa taadn maakɲ Kitapiɲ ki se aanga doobiɲ ki kɛn ɔɔ: *Abraam se aal maakiɲ do Raa ki, ɔɔ naan aakiɲ aan gɔɔ debm daan ki.*† Taa naan se ɓo Raa danjɲ mɛdiɲa.

24 Ute naan se, naase ¹jeelki debkilimi jaay Raa aakiɲ debm daan ki se, taa kɛn naan aal maakiɲ don ki sum eyo, num taa nakgen bɛɛ kɛn naan lee tɛd se kici.

25 ¹Jeelki Raabm do dakiɲ kɛn ingo mɛnd kɛesn gaaba se kic ɓo tɛdo bin kici. Bii kalan naan tɛd bɛɛ jeege tun gaan *Israelge ɔldeno gɛn kaakɲ baara. Jee se, mɛnd se dɔɔd ɔkden beɛɲ ki, bini ɔlden naade aan ɔt te doobm kuuy. Taa bɛɛ kɛn naan tɛd se ɓo, Raa aakiɲ naan se mɛnd daan ki.

26 Aan gɔɔ debkilimi koɲ teecga num ooy se, kaal maakɲ do Raa ki jaay ɔɲ tɛd bɛɛ ey se, tec bin kici.

3

Rɔɔɲɔ se aan gɔɔ poodn kɛn ɔs gɔɔ
(Mt 12.33-37)

¹ Gɛnaamge, maakse ki se, j'ɔɲten jeki doobm jaay ɓo j'aki tɛdn k'dɛnki jee dooy jeege. ¹Jeelki naajegen k'je dooy jeege se, *Raa utu ajeki kɔjɲ bɔɔɔ dojege tu ɔɲ cir gɛn jeege ɓaa se paac.

² Naajege paac se k'lee k'tujki gɔɔ kaam dɛna. Anum debm jaay taad tujɲ ey se, debm bin se debm mɛɕ ɔɔ aasiɲ gɛn bɔɔbm kɔkɲ roɲa.

³ ¹Jeelki kɛn naajege jaay k'lee k'tɔlki aljam taar sɛndge tu se, taa k'tɛdfeki naade 'tookɲ taarjege, ɔɔ gɔtn k'jeki ɓo k'ɓaandeki sum.

⁴ ¹Jeelki markabge se, kɛngen magal magal se kic ɓo, ɔk naka kalan maak ki cɔkɔ bini. Ɔɔ kɛn kuulu jaay ɔl makɔɲ se deebo don ki aan gɔɔ di kic ɓo, ute nakɲ cɔkɔ se sum ɓo, debm toodiɲ se, ɓaan gɔt kɛn naan maakiɲ jen ro ki.

⁵ Rɔɔɲɔ kic naan tec bini. Ey num maakɲ daa ro ki se naan ɓo baata, naɓo rɔɔɲɔ se taad taargen magal magala. Aakki naal poodn cɔkɔ se jaay ɔkga se, kɔsn maakɲ kaaga ute magaliɲ se paac.

⁶ Rɔɔɲɔ se naan tec aan gɔɔ poodo ɔɔ taargen ing kus paac teeco ro ki. Naan kic ɓo maakɲ rojege tu, ɔɔ tujjeki rojege paac paac. Kingjegen iɲo gɔtn kɛn k'toojjeki bini j'aniki kooy maak

* 2:21 Aak Jɛn 22.9. † 2:23 Aak Jɛn 15.6.

ki se, rɔɔŋjege se aan gɔɔ poodn ɔs gɔtɔ kɛn iino gɔtn *Bubm sitange tun poodn kɛn dubarin kɔŋ nan eyo.

⁷ 'Jeelki, debkilimi se napar daagen maakŋ kaag ki, yeelge, kuurge ɔ kɛnjgen maakŋ maane ki paac se, naan ɔo debm kɛn ɔk tɔɔgɔ dode ki ɔ tɛdɛ naade tookin taarin.

⁸ Num rɔɔŋɔ jaay debm ɔo an kaasn bɔɔbm kɔk se, gɔtɔ. Naan se ing kaam kalan eyo ɔo naan dooc te naa* kɛn tɔɔl tɔɔl jeege.

⁹ Ute rɔɔŋɔ se ɔo, naaje k'tɔɔmki Bubjege Raa naan kɛn Meljege. Tɛr ute rɔɔŋɔ se sum ɔo, naaje k'naamki jikilimgen kɛn Raa aaldeno tecin tece.

¹⁰ Ute taar kalan ese sum ɔo k'j'ɔɔdnki ɔooro jeege tu ɔo k'naamki jeege kici. Kɛn deer num, gɛnaamge, k'j'ɔnte 'tɛdki bini.

¹¹ Maan maakŋ bud kɛn kalan jaay j'kɔŋ kɛn ing king kaata ute kɛn jiga se, gɔtɔ.

¹² Gɛnaamge, mɔŋgɔ se 'kɔŋ koojn lemun eyo. ɔo papay se 'kɔŋ koojn goyab eyo. ɔo gɛn budn maane se kic ɔo bin sum. Maakŋ budn kɛn maanin ing king kaata se, 'kɔŋ ni maan jiga se, gɔtɔ.

Jeel-taar kɛn iino gɔtn Raa ki ute gɛn jikilimge

¹³ Maakse ki se, nanɔa ɔo mɛtɛkɛ ɔo jeel-taara se? Debm jeel-taar se, ɔŋ 'taad jeege tu ute kinginɔa maakŋ nakge tun naan tɛd paac se n'ɔŋ rɔŋ urlu ɔo n'tɛdin ute jeel-taara.

¹⁴ Num kɛn naase jaay ɔkki maak-kilimi ɔo niki ro naapge tu se ɔo tɛr 'saapki ɔo do naase malinge tu sum se, ɔŋten 'tɔɔmki rose ɔo taar mɛt ki se, ɔnte 'tujinki ute taar-kɔɔbsege.

¹⁵ Num jeel-taar bin se iino gɔtn Raa ki eyo; kɛse jeel-taar kɛn iino do naan ki ara sum. Naan se jeel-taar gɛn jikilimge ɔo naan se iino gɔtn *Bubm sitange tu.

¹⁶ Taa gɔtn jaay jeege ɔk maak-kilimi ey lɛ ni ro naapge tu se, gɔtn ese jeege tɛd nakge paac ute doobin eyo ɔo tɛd nakgen paacŋ jig eyo.

¹⁷ Num gan jeel-taar iino gɔtn Raa ki se, deet se naan se *salal, naan baano ute tɔɔsɛ daan jeege tu, tɛdden jeege ɔŋ rode urlu, dode mɔŋg eyo, ɛɛj do jeege tu, daayum tɛd nakgen jiga, bɛɛr nam eyo, naan tɛd jeege taad taar maakde ki.

¹⁸ Debm jaay je tɔɔsɛ se, naan noog jeege kuuy taa king ute tɔɔsɛ kici. Debm bin se nakŋ naan 'kɔŋ se nakŋ kɛn ute doobin doobin aan gɔɔ debm ɔɔcga maakŋ gɔtin num ɔŋ bɛɛn se.

4

*Jeegen je nijim *dunia (1Pr 5.5-9)*

* 3:8 Naa se ɔo, saam sum.

¹ Ken ɔlsen jaay tɛdki dɛkɛnɛ ɔɔ mooyki ute naapa tap ɓo ne dɪ? Kɛse nakɲ daa rose jese ɓo ɔlsen 'tɛdki nakgen ese.

² Ken naase 'jeki dɪm jaay ɔŋki te ey se, ɔlsen naase 'tɔɔlki jeege. Naase 'dɔŋki nakgen ken naase ɔkki eyo jaay ɔŋki te ey se. Naase 'mooyki te naapa ɔɔ 'tɔndki naapa. Ken naase jaay 'jeki naka ɔɔ ɔŋki te ey se, taa naase 'tɔndkiro te mɛtɲ *Raa eyo.

³ Naase 'tɔndki mɛta jaay ɔŋki te ey se, taa naase 'tɔndki te mɛta jig eyo. Naase ɔkki saapm jig eyo ɔɔ ken ɔŋkiga kic ɓo, aŋki kutn gen nijim daa rose cɛr sum.

⁴ Naase se, jeegen maakse kalan do Raa ki eyo! Naase 'jeelki jeegen jaay je nijim dunia paac se tɛdga jee wɔɔy Raage. ɔɔ debm je nijim dunia se, naan se tɛdn debm wɔɔy Raa.

⁵ ɔŋten 'saapki ɔɔki taar Kitapm taad se cɛrɛ, ken taad ɔɔ: Raa jaay ɛdʒeki *Nirl Salal se, taa naajege se k'tɛdkiga jee naange ɔɔ naan je ɔɔ j'aki king ute Nirl naan se sum.

⁶ Anum Raa se, bɛɛ naan tɛdʒeki se cir nakge paac. Taa naan se ɓo, Kitap deek ɔɔ:

Jeegen jaay magal rode naaniŋ ki se Raa tookden eyo.

Num jeegen jaay ɔɔp rode baat naaniŋ ki se, naan tɛdden bɛɛna*.

⁷ Taa naan se ɓo, naase 'took uunki taar Raa ɔɔ 'daarki tɔɔgɔ naan *Bubm sitange tu ɔɔ naan 'kaan naatn dɔkɔ rose ki.

⁸ 'Baakiro gɔɔrɔ cɛɛsn Raa ki ɔɔ naan kic adɛ ɓaa gɔɔr cɛɛsse ki. 'Tug 'daapki jisege naasen jee tɛdn *kusiŋge se. ɔɔdki kusiŋ ken maakse ki, naasen maaksege di di se.

⁹ ɔŋki maakse 'taju taa kusiŋ ken naase 'tɛdki. 'Tɔɔyki makɔŋɔ ɔɔ eemki nɔɔ, 'kooy koogse se utu 'dɛl keeme, ɔɔ maak-raapse se utu 'dɛl maak-tuju.

¹⁰ ɔɔpki rose baata naan Mɛljege tu, ɔɔ naan ɓo debm asen kuun rose raan.

ɔŋten kɔŋɲ bɔɔrɔ do genaai ki

¹¹ Genaaŋge, ɔŋte kɔɔdki naapa. Taa debm jaay taad taargen ing kus ɓo ro genaŋ ki ey lɛ ɔjɲɲ bɔɔrɔ don ki se, kɛse aan gɔɔ naan taad taargen ing kus ɓo ro *Ko Taar ken gen Labar Jiga se. Bin se naan took ing do ki eyo, num naan taad taargen ing kus ɓo ro Ko Taar ken gen Labar Jiga ki sum.

¹² Raa se naan kaliŋ ki sum ɓo debm kɛd Ko Taar jeege tu, ɔɔ naan kaliŋ ki sum ɓo debm 'kɔŋɲ bɔɔrɔ do jeege tu. ɔɔ naan sum ɓo debm aaj jeege ey lɛ ken utdɛ. Num naai se, nanja kaca jaay ɓo 'kɔŋɲ bɔɔrɔ do naapi ki se?

ɔŋten magalki rose

¹³ Num 'booyki bɛɛ, naasen ken 'taadki ɔɔki: jaaki ey lɛ mɛtbeeki se, naaje k'kiin ɓaa king maakɲ gɛgɛr ken se, j'adɛ 'tɛdn suuk j'adɛ looko ɔɔ j'adɛ kɔŋ gurs dɛna!

* 4:6 Aak KKT 3.34.

¹⁴ Naase 'taadki bin se, nakɿ kɛn 'tɛdn mɛtbeeki se kic ɓo naase 'jeelki eyo. Naasen 'tecki aan gɔɔ muubm kɛn iinɔ ɔɔ naar wɔɔk naatn se sum.

¹⁵ Bɛɛki num, naase aki deek ɔɔki: kɛn Mɛljege je num, ajeki bɔɔbm kojegɛ jaay j'aki kɔɿ tɛdn nakgen se.

¹⁶ Num naase 'magalki rosege ute taargen naase 'taadki ɔɔ magal ro bin se, ɓɛɛɛ, jig eyo.

¹⁷ Taa naan se ɓo, debm jaay jeel tɛdn bɛɛ ɔɔ ɔɿ tɛdn te ey se, kɛse naan tɛdga *kusina.

5

Nakɿ ɔɔɿ utu 'kaan do jee maalge tu

¹ 'Booyki ɓorse naasen jee maalge se, eemki ɔɔ tɔɔɔ 'tɔɔyki makɔɿ, taa nakɿ ɔɔɿ utu 'kaan dose ki.

² Maalsege se utu 'ruumu ɔɔ kal koonsege se diidi utu adɛn kɔɔɔ.

³ Daabsege ute puddagen naase ɔkki paac se, naanɿ ɔɔ tujɔngɛ. ɔɔ taa kɛn naade ɔɔ tuj cɛr se sum ɓo, utu asɛn ɓaa kɔkɿ mindse ɔɔ naan se utu 'ɓaa kɔsn daa rose aan gɔɔ poodɔ. Ey num duni se ɔɔpɿga gɔɔɔɔ 'nanɿ, naɓo naase utu inɿ 'tuski tus maala rɔk.

⁴ 'Booyki! Jeegen tɛɔsɛn naabge maakɿ-gɔtsege tu se, naase 'dɛrlɔdeki dɛrlɛ, taa kɛn naade tɛɔ naaba lɛk tɛc tɛc ɔɔ naase 'baate kɔgɔdeki gursɔgege. Taa naan se ɓo jeegen ɔjsɛno maakɿ-gɔtsege se, naade tɔɔɔ tɔɔy makɔɿ, num keem naade se Mɛljege Sidburku booyga.

⁵ Do naan ki ara se, naase ɔski te maraadse ɔɔ 'tɛɔki nakɿ kɛn maakse jɛa. Naase 'teerki aan gɔɔ maranɿgen teer sal sal ɿɛn tɔɔl kɔɔ se.

⁶ Naase 'tɔkkiro mind jee tuj te dim eyo ɔɔ tɔɔɔɔkiro. ɔɔ naade lɛ, tɛɔsɛno te taar eyo.

Bii kaan Mɛljege se ɔɔpɿga gɔɔɔɔ

⁷ Gɛnaamge, taa naan se ɓo aayki kaamse bini Mɛljege adɛ tɛrlɛ. Naase aakki debm kursu se, naan tɿng taak kaama bini maane bɔɔy maakɿ-gɔtɿn ki, jaay ɓo nakgen naan naab ɓar ki se koojɿn jiga. Naan inɿ aak kaam maan 'keedn mɛt-kijirki bini teɛɿ taa ɓar ki ɔɔt.

⁸ Naase kic num inɿ aakki kaama, aayki kaamse ɔɔ ɔkki maakse tɔɔgɔ, taa ɓii kaan Mɛljege se ɔɔpɿga gɔɔɔɔ.

⁹ Gɛnaamge, ɔɿnten 'lee mooyki ɿɔr ɿɔr te naapa; taa bin se *Raa kic asɛn kɔjɿn bɔɔɔɔ dose ki eyo. 'Jeelki, ɓɛɛɛ, debm kɔjɿn bɔɔɔɔ do jeege tu se, aanga taa doobse ki.

¹⁰ Gɛnaamge, naase 'saapki tu, jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɿ kɛn taadɔ taarge ute ro Mɛljege se, naade kic

dabaroga ɔ aayoga kaamde do ki. ɔ naase kic uunki doobm naade se.

¹¹ Deere, jeegen paac jaay aasinga do dubarde ki se, naade se ɔ k'taadki j'ɔki, naade se ɔ jee maak-raapge se. Naase 'jeelki metn taar gaabm do dɔkiŋ k'danŋ Job se, naan aay kaamiŋ aasinga do dubar ken aan don ki. ɔ do taar tɔlin ki se, naase 'jeelki nakŋ ken Raa tedŋ se. Taa Raa se, naan ɔ debm ted bεε jeege tu ɔ εj do jeege tu.

¹² Ken bin num genaamge, ɔnten 'naamki rose ute maakŋ raa ey le ute do naanɔ, ɔ ɔnten 'naamki ute ro dim kuuy kici. Num ken taarse ɔ met ki, ɔki: «Yεε, met ki» ɔ ken met ki ey le, ɔki: «A-a, met ki eyo». Taa ken naase jaay 'tedki bin se, Raa kic asen kɔjŋ bɔɔɔ dose ki eyo.

'Tɔndki metn Raa

¹³ Ken nam maakse ki jaay maakŋ dubar ki num, n'tɔnd metn Raa. Ken nam jaay maakŋ maak-raap ki le, n'tɔm Raa ute ka.

¹⁴ ɔ ken maakse ki jaay nam kɔɔɔ num, n'ɔl k'danŋ jeegen naan jee *egliz ki, taa naade an kɔtn uubu ute ro Meljege, ɔ an tɔnd metn Raa.

¹⁵ Jeegen tɔnd meta jaay aal maakde do Raa ki paac se, Meljege aden booyo ɔ debm kɔɔɔ se, Meljege an kedn lapia ɔ naan 'kiini. Ken naan ɔ tedga *kusiŋa kic le, Meljege an tɔl kusiŋ se naatn.

¹⁶ Taa naan se ɔ kusiŋ naase 'tedki se, naan Raa ki se 'taadinki ute naapa ɔ 'tɔndki metn Raa naapge tu, taa aki kɔŋ lapi rosege. Taa debm daan ki jaay tɔnd meta gɔtn Raa ki se, tɔnd metiŋ se ɔk tɔɔɔ aak eyo naan Raa ki.

¹⁷ 'Jeelki, *Eli ken taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋ se, naan kic debkilimi aan gɔɔ naajege sum, naɔ naan tɔnd metn Raa ɔ eyo, deekiŋ ɔ n'ɔnte keedn maane, Raa booyiŋ ɔ tookiŋ. Gɔtn se, maakŋ baar ki mɔtɔ ute laapa mεε se, maane eed te eyo.

¹⁸ Ter naan tɔnd metn Raa kuuy daala, ɔ maane bɔɔyo do naan ki ɔ nakgen do naan ki se, baag koojo gɔtiŋ ki.

¹⁹ Genaamge, ken maakse ki jaay nam rεsn ute doobm taar met ki ɔ nam kuuy noogiŋ jaay naan ɔk terloga num,

²⁰ 'jeelki, gena a iigga kiigi ɔ rεsŋga rεs ute doobm taar met ki jaay nam maakse ki noogiŋ naan ɔk terloga se, kese naan aajinga maakŋ yo ki, ɔ kusiŋgen den se le, Raa aden tɔl naata.

Maktubm Pier raanjin deet deet Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktub Pier ken deet deet

Maktubm ken Pier raano jee al-Masige tun deet deetn ara se, naan raanjin jee al-Masige tun taa naan kaam mii taa naan Turki ken borse. Naade ting aan goo cekge taa naade se jee al-Masige (kon 1.1; 2.11). Naade se jeege aalde maak ki eyo oo ood uunde. Naade se k'lee k'tokde minddege ute taargen met ki eyo oo gotn metinge se k'dabarde kici. Pier raanden maktubm se taa aden noogŋ do kaal maakde ki oo do kond dode ken naade ond do al-Masi ki. Naan edden kaay kaama taa k'king aan goo jee ken Raa beer tooddenga tedga jee naange se. Pier raanden maktubm deet ara se, jee al-Masigen tun teeco maakŋ jeege tun ok doobm raage dena. Borse naade se tedga jee kiji oo uun doobm bubdege eyo oo kingde kic tec aan jee ken naade ing daande ki se eyo (kon 1.13–2.4). Naade se tedga jee Raage (kon 2.4–10). Naade se aasin gen serkŋ nakŋ onŋ ute dubar ken aan dode ki se. Anum ken tedden jaay naade aasin se, taa naade ondga dode do al-Masi ki (kon 1.3, 13, 21; 3.15).

Pier raanŋ ol toosinŋ jee Raage tu

¹ Ken ara maam m'Pier, ken *debm kaan naabm Isa al-Masi bo m'raansen maktubm se, naase ken *Raa beer toodsenga toodo oo ingki aan goo cekge oo wakkiga maakŋ naange tun Pŋŋ ki, Galat ki, Kapados ki, Azi ki oo Bitini ki se.

² Naase se Raa Bubu beer toodsenga toodo do dokiŋa, kaad ken naan uuno doa aan goo ken naan maakŋ jen ro ki. Oo ute *Nirl Salal se, naan tedsenga 'tedkiga jee naange gen tookŋ taar Isa *al-Masi taa naan asen tugŋ daapm ute moosiŋa. Onŋ Raa asen tedn beŋŋa oo asen kedn lapinŋ se te maraadiŋa.

K'toomki Raa ken aaj jeege

³ K'toomki Raa, naan Bubm Meljege Isa *al-Masi! Naan se eejjeki dojege tu oo oojjenkiga koojnŋ kiji ute doobm Isan ken naan durino daan yoge tu se. Taa naan se bo, daayum naajege k'j'ondki dojege gen konŋ kaaja,

⁴ oo j'aakki kaama gen nakgen bee bee ken Raa utu boobin jeenge tu maakŋ raa ki. Oo nakgen bee bee ese se, tuj eyo, ruum eyo oo onŋ ted koono eyo.

⁵ Taa kaal maaxsen naase aalki do Raa ki se, Raa mala asen boobm te toogiŋa bini bii ken kaam moonŋ; bii ken se, naan asen taadn tal oo naan aajsega.

⁶ Taa kaajñ naase ɔŋki se, naase 'maakse raap sakan. Ɔ ken napar dubargen aan dose ki se jaay asen kɛdn maak-tuju kic ɓo, cəkɔ sum ɓo dubargen se utu 'deele.

⁷ Daab se naan kɔŋ tuju, ute naan se kic ɓo j'ɔyiñ poodñ jaay tɛd daabm mɛc. Kaal maakse kic Raa tɛdn tec bini, taa kaal maaksen do Raa ki se, naan cir daab. Aan gɔɔ daab k'j'ɔyiŋa poodñ jaay tɛd daabm mɛc se, kaal maakjege kic ɓo ute dubargen aan dojege tu se, ute naan se jaay ɓo kaal maakjegen do Raa ki se 'tɛdn tɔɔgɔ ɔ j'ansiñ kaakŋ jeele. Taa naan se ɓo, ɓii ken Isa al-Masi ade ɓaa se, Raa utu asen tɔɔmɔ, asen *nooko ɔ asen magala.

⁸ Ey num Isa se, naase aakiñki te eyo naɓo naase 'jenki. Ɔorse kic naase aakiñki te eyo, naɓo naase aalki maakse don ki. Ute naan se kic ɓo, naase maakse raap sakan don ki ɔ maak-raapm naase se maak-raapm taad eyo.

⁹ Taa naase 'jeelki, ute kaal maaksen naase aalki don ki se ɓo, naase utu aki kaajñ kosege.

¹⁰ Kaajñ ese se, jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiñ se, jedoga mɛtiñ dɛn aak eyo. Naade taadoga jeege tu taa bɛɛ ken Raa taadoga taada ɔ utu asesiñ tɛd se.

¹¹ Nirl al-Masi ken maakde ki se, taaddɛn ɔ al-Masi se utu 'dabara jaay ɓo utu 'kɔŋ nooko. Taa naan se ɓo, jee taad taar teeco taar Raa ki jedo mɛtiña ɔ jedo jeel kaadñ ken nakgen se tap ɓo utu 'deel ɔ di.

¹² Anum taar ken Raa taado jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiñ se, taar se taad te naade eyo num taad te naase. Ɔorse jee taad Labar Jigan gen Isa al-Masi ute *Nirl Salal ken Raa ɔliño maakŋ raa ki ɓaado taadsen mɛtn taar se mala naase ki kici. Ɔ taar se, *kɔdn Raage kic ɓo, je doobm 'jeel kɔkŋ mɛtiña.

'King aak bɛɛ naan Raa ki

(1Tɛs 5.8-9; Tit 2.11-14)

¹³ Ken bin num, 'daapki rose gen tɛdn naaba, ingki do mɛtɛkse ki ɔ aakki kaama do bɛɛ ken Isa *al-Masi ɓaadoga num utu asen tɛd se.

¹⁴ Tookki taar Bubse Raa ɔ ɔnte 'tɛdki nakŋ ken daa rose ɓo jea aan gɔɔ kaad ken naase utu 'jeelki te Raa ey ɓort se.

¹⁵ Aan gɔɔ Raa ken danse naan debm *salal se, naase kic maakŋ kingse ki se, 'tɛdki jeegen salal kici;

¹⁶ taa Kitap se taadga taad ɔ: «'Tɛdki jeegen salal taa maam se m'debm salal.»

¹⁷ Raa ken naase 'danjiki Bubse se, naan ɓo ken aak jeege paac aas kaasa ɔ nanja kic naan ɔjiñ ɓɔɔɔ te ken mɛt ki do nakge tun naan lee tɛd se. Bin num, kaad ken naase utu 'tingki ting do naan ki se, Raa se 'beeriñki.

18 Ute kingesen aan gəə gen bubsegen do dəkiŋ se əs aay eyo. Taa naan se 'jeelki, Raa se dugsega dose ute zo əŋə. Naan dugse dose se, ute nakgen aan gəə daab ute pudda eyo taa naade se utu 'tjuju;

19 num gan naan dugseno dose ute moosn al-Masi, aan gəə *Goon Baatn sal sal ken ək tjuju roŋ ki eyo jaay ɛd roŋ *serke se.

20 Naan se Raa ʒo bɛɛr ədɪŋo taa kaajŋ jeege, kaad ken naan utu aalo te duni ey ʒərtə. ʒə naan ʒaado maakŋ ʒiige tun kaam məətn taa naase.

21 Ute doobm al-Masi se ʒo, naase aalki maakse do Raa ken duriŋo daan yoge tu ə ʒə *nookiŋ se. Ute naan se ʒo, naase aalki maakse ə ʒə əndki dose do Raa ki.

ʒkki maak-jea do naapge tu

22 Taa naase 'tookkiga do taar ken mɛt ki se, naase 'tɛdkiga jeege *salal. Ken bin num 'jeki naapa aan gəə gɛnaage. ʒkki naapa əŋə ə ʒə 'jeki naapa ute maakŋ kalaŋ.

23 Taar Raa se, naan aan gəə kupm ken ruum eyo ə ʒə tuj eyo, num naan tiŋg gen daayum daayum ə ʒə ute taar Raa aan gəə kupu se, naan əlsen j'oojsenga koojŋ kiji.

24 Taa Kitap taadga taad ə:

Jikilimge paac aan gəə mu zɛɛɛ

ə ʒə kaakŋ bɛɛdɛ lɛ aan gəə pəəŋ kaaga.

Ken kaadiŋ aanga se, mu se 'tuutu ə ʒə pəəŋiŋ lɛ 'sia.

25 *Num gan taar Raa se, naan tiŋg gen daayum.**

ʒə taar se ʒo, Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken k'ʒaado k'taadsesiŋ se.

2

1 Taa naan se, əŋte 'tɛdki *kusiŋa, əŋte 'kaanki jeege dala, əŋte 'tɛdki rose aan gəə jee ken taad taar mɛt ki te naapa, əŋte 'tɛdki maak-kilimi te naapa ə ʒə əŋte 'kəədkɪ naapa.

2 Aan gəə gaangen k'taacege je si kenɛdege dɛn se, naase kic taar *Raa ken *salal se 'jenki dɛn bin kici. Ute naan se naase aki teepe ə ʒə utu aki kəŋ kaaja.

3 Deere, bɛɛ Meljege se lɛ, naase 'naam əkiŋkiga jiga.

Raa ʒo bɛɛr təədseno taa aki tɛdn jee naange

(ɛp 2.20-22; Mt 21.42-44; Rm 9.24-33)

4 'Baakiro ʒətn Meljege tu Isa ki, naan ʒo ko ken ɛd kaaja. Naan ʒo ko ken jikilimge əd undiŋa, naʒo Meljege Raa bɛɛr ədɪŋa ə ʒə naan se ʒo ken aakiŋ bɛɛ kaamiŋ ki.

5 Naase kic aan gəə kogen əŋga kəŋ kaaja, 'tookki əŋki rose Raa an kiŋ ʒee ken Nirliŋ utu 'kiŋg maak ki se. ʒə maakŋ ʒee

* 1:25 Aak Eza 40.6-8.

kən se, naase aki tɛdn̩ jee tɛdn̩ sɛrkɣen *salal ɔ ɔte doobm Isa *al-Masi se, naase aŋki tɛdn̩ *sɛrkɣ kən tɔɔliŋ naaŋ ki.

⁶ Anum 'booyki taar kən Raa taad maakɣ Kitap ki kən ɔ:

Aakki! Maam m'bɛɛr m'ɔŋga ko kən aak bɛɛ kaamum ki

Ɔɔ maam m'utu m'aŋ kɔnd maakɣ gɛgɛr kən Sion ki

Ɔɔ naaŋ ɔo ko kən utu 'gakɣ bea kən j'utu j'aŋ kiiniŋ se.

Debm kən aal maakiŋ do naaŋ ki se, 'kɔŋ kɛnd maakɣ sɔkɔŋ ki eyo*.

⁷ Naasen kən aalkiga kaal maakse doŋ ki se, ko se jigsen aak eyo. Num gaŋ jee kən baate kaal maakde doŋ ki se, taar kən Kitap taad se aanga gɔɔiŋ ki kən ɔ:

Ko kən jee kiiniŋ beege ɔɔd undiŋ naatn se,

Naan̩ ɔo ko mɛɛ kən cir kogen j'iiniŋ bee se paac.†

⁸ Ɔɔ gɔt kuuy kic Kitap taadga taad ɔ:

Ko se ɔo kən rɔɔk jeege

Ɔɔ kɛse ɔo liŋ kən tund jeege.‡

Naade jaay rɔɔkɣ tooc se, taa naade baate kaal maakde do Taar Raa ki. Kɛse nakɣ kən Raa uunoga kuun doa do dɔkiŋ se ɔo utu kaan dode ki.

⁹ Anum naase se, mɛtjil jee kən Raa bɛɛr tɔɔdsenga tɔɔdo, naase se jee tɛdn̩ sɛrkɣ gɛn gaariŋge, naase se jee naaŋge ɔ naaŋ ɔo debm kən dugsenga dose. Naan̩ dan̩ ɔɔdseno maakɣ gɔt kən ɔɔdo ɔ ɔaanseno maakɣ gɔtiŋ kən wɔɔr jiga se, taa naase aki wɔɔkɣ Taar Raa se jeege tu, do nakge tun magal magal kən naaŋ tɛdiŋ se.

¹⁰ Do dɔkiŋ se naase jee Raage eyo, num ɔɔrse se, naase 'tɛdkiga jee naaŋge. Do dɔkiŋ se naaŋ ɛɛjo te dose ki eyo, num ɔɔrse se, naaŋ ɛɛjsenga dose ki.

Ingki aan gɔɔ king gɛn jee Raage daan jeege tun jeel Raa eyo (Rm 13.1-8; ɛp 6.5-8)

¹¹ Jee maak-jemge, maam m'dɛjse, do naaŋ ki ara se naase aan gɔɔ mɛrtge ɔ aan gɔɔ cɛkge. Bin num ɔŋte 'dɔŋki nakɣ kən daa rose ɔo jea; ɔɛɛ, nakgen daa rose ɔo je se lee tɛd ɔɔɔɔ ɔte kose.

¹² Maakɣ jeege tun jeel Raa mal ey se, ingki aak bɛɛ naan̩ Raa ki. Ɔɔ kən naade jaay baagga taad taargen ing kus rose ki aan gɔɔ naase jee tɛd *kusiŋ jeege tu kic ɔo, ɔte naabsen naase 'tɛdiŋ jiga se, ɔii kən Raa ade ɔaa se, jeegeen jeel Raa mal ey se, aŋ *nooko.

¹³ 'Sookki tɔɔgge tu taa Mɛljeege Isa *al-Masi se, ɔ 'sookki gaar tu taa naaŋ ɔo debm do jeege tu paac,

¹⁴ 'sookki magalge tun gaarge tɔndde se. Naan̩ tɔndde se taa 'dabar jee kən lee tuj jeege tu ɔ 'tɔɔm jee kən lee tɛd bɛɛ.

* 2:6 Aak Eza 28.16. † 2:7 Aak KKR 118.22. ‡ 2:8 Aak Eza 8.14.

15 Taa Raa se, je naase aki tɛdn nakgen jiga jiga ɔ bin 60 jee dɛrlgen jeel dɪm ey se, 'kɔŋ taar taad eyo.

16 Inŋ aalki dose sɛn̄ aan gɔɔ jee kɛn ɔŋga kɔŋ dode. Naase se ɔŋkiga dose, naɓo kɔŋ dosen ɔŋki se, ɔnten 'saapki ɔki ɔŋkiga doobo gɛn tɛdn kusɪna. Num gan naase se, inŋki aan gɔɔ jee tɛdn naabm Raage.

17 Jikilimge paac aaldeki maak ki, 'jeki gɛnaasegen doobm Isa al-Masi ki, 'beerki Raa ki ɔ 'sookki gaar tu.

Ŋki kinŋse se 'tecn̄ aan gɔɔ gɛn Isa

18 Naase jeegen kɛn 'lee 'tɛdki naaba gɔtn jeege tu se, 'booy uunki taar mɛlsege. Kɛn aki booy taar mɛlsege se, ɔnte 'booyki taar jee kɛn tɛdsen bɛɛ ɔ jese sum eyo, num gan 'booy uunki taar mɛlsegen kusɪn̄ kusɪn̄ se kici.

19 Kɛn k'dabarse cɛɛ se kic jaay naase aasiŋki se, taa taar Raa sum 60 naase ɔŋki rose k'dabarse se; kɛse 60 nakŋ kɛn tɔl Raa ki.

20 Kɛn 'tɛd *kusɪn̄ jaay k'dabari se, bɛɛn̄ tap 60 dɪ? Anum kɛn 'tɛdki bɛɛ jaay ɔŋki rose k'dabarse se, kɛse nakŋ jiga aak eyo naan Raa ki.

21 Raa dan̄seno se taa naan̄ se, taa Isa *al-Masi se kic dabaroga taa naase ɔ naan̄ 60 debm taadsen doobo taa naase kic aki kuun bɔlɔtɪna.

22 *Naan̄ se tɛd te kusɪn̄ eyo ɔ bii kalan̄ tap 60 tɛd te taar-kɔɔb eyo. §*

23 Kɛn k'naajɪn̄ kic 60 naan̄ tɛrl te taar inŋ kus nam ki eyo. K'dabariŋ kic 60, naan̄ tɛd te kusɪn̄ nam ki eyo. Num nakge paac naan̄ ɔŋɪn̄ kaam jɪ debm kɛn utu 'kɔŋn̄ bɔɔɔ te doobiŋ se do jeege tu.

24 Kɛn Isa ooy do kaag ki se, naan̄ uun kusɪnjege don̄ ki taa ajeki gaan̄ te kusɪna ɔ j'aki kinŋ gɛn tɛdn nakgen te doobiŋa. Ɔɔ ute dubar kɛn naan̄ ɔŋ se 60, ɛdʒeki kaaja.

25 Do dɔkiŋ se naase aan gɔɔ baatgen iigga kiigi, num bɔrse se naase ɔk 'tɛrlkiroga gɔtn debm gaam ki. Naan̄ 60 debm bɔɔb kose.

3

'Kinŋ mɛndge ute gaabge (1Tim 2.9-15; Ep 5.22-33)

1-2 Naase mɛndge kic 'booy uunki taar gaabsege. Bin 60 gaabgen mɛtingen baate tookŋ taar *Raa se, 'kaakŋ kinŋ mɛnddegen jiga se, kɛn taadden te taar Raa ey kic 60, ɔ kɛn naade asen kaakŋ naase jaay inŋki te maakŋ kalan̄, ɔ 'tookdeki taardege se, naade utu 'tookŋ kaal maakde do Raa ki.

3 Ǫnte 'jeki doobm tamar rosege taa aki kaakŋ bεε naan jeege tu: aan gǫ napar kǫŋ dosege, ǫ napar tǫl kǫdǫŋ daabsege ǫ ute tuusn kalsegen te roŋ se.

4 Num kaakŋ bεε naase se, ǫŋiŋki 'tεdŋ maakse ki. Naase 'tεdki jee bεε ǫ jee dalul. Kεse ǫ nakŋ kaakŋ bεε tuj eyo ǫ kεn jiga naan Raa ki.

5 Bin ǫ mεndgen do dǫkiŋ aalo maakde do Raa ki se, naade kingde tec bini; naade se tooko taar gaabdege.

6 Aakki Sara se tooko taar gaabiŋ *Abraam bini danŋ ǫ «meluma.» Naase kic 'tεdkiga gaan Sarage kεn naase jaay 'lee 'tεdki bεε ǫ 'ǫeerki dīm ki ey se.

7 Naase gaabge kic, maakŋ kingse ki se, aakki do mεndsege tu jiga. Taa mεndge se, naade tǫg aas te gaabge eyo. Maakŋ kingse ki se aaldεki maak ki. 'Jeelki, naade kic utu 'kǫŋ kaaja te naase tεε. Kεn naase jaay iŋgi jiga bin num, dīm asen gaasn gen tǫnd mεtn Raa se gǫtǫ.

King jiga ute naapa

(Rm 12.14-21; Mt 10.24-31)

8 Do taar tǫliŋ ki ara se, m'je m'asen taada: ǫŋki taarse 'kǫŋ mεtn naapa, εjki do naapge tu, 'jeki naapa aan gǫ genaage, 'tεdki bεε te naapa ǫ ǫnte magalki rose.

9 Jee tεdsen *kusiŋ se, ǫnte 'tεrldeki kusiŋa ǫ jee naajse kic num ǫnte naajdeki. Num 'tεrldeki ǫki: «Ǫŋ Raa asen tεdŋ bεεŋa!» Taa naaŋ se ǫ Raa danŋeno; bin ǫ naase kic Raa asen tεdŋ bεεŋa.

10 'Booyki Kitap kic ǫ taadga taad ǫ:

Debm jaay je 'king te lapia ǫ te maak-raapo se,

ǫnte kǫdŋ nam ǫ ǫnte taadŋ taar-kǫǫǫ.

11 *Debm bin se n'ǫd don ro kusiŋ ki, n'tεdŋ bεε.*

N'aay kaamiŋ n'je doobm kεn king lapia te jeege.

12 *Raa se naaŋ aak do jeege tun tεd nakge ute doobiŋa*

ǫ daayum naaŋ lee booy keemde.

Gar jee tεdŋ nakŋ kusiŋ se, Raa te naade eyo.*

13 Kεn naase jaay 'jeki tεdŋ bεε jeege tu te maakse paac se, naŋa ǫ kεn asen kǫŋ tεdŋ kusiŋa.

14 Ǫ bεε naase 'tεdki jaay jeege lee dabarse se, taa naaŋ se Raa utu asen tεdŋ bεεŋa. Ǫnte 'ǫeerki nam ki ǫ nirlse ǫnte 'kaayse.

15 'Jeeliŋki maakse ki *al-Masi sum ǫ Melse. Ǫ daayum 'daapki rose, kεn jeege ǫ tǫnd mεtse, taa dī naase ǫndki dose do al-Masi ki se, naase adεki kǫŋ taadŋ mεtiŋa.

16 Naǫ kεn adεki tεrl se 'taaddeki ute taar urlu, aaldεki maak ki ǫ 'tεdiŋki ute maakŋ kalan. Taa kingŋen jiga doobm al-Masi ki se, kεn jeege jaay taadsen taargen iŋg kus rose ki kic ǫ, naade se sǫkǫŋ aden tǫǫ.

* 3:12 Aak KKR 34.13-17.

17 Ken naase 'dabarki gen tɛdn bɛɛ aan gɔɔ ken Raa maakin jen ro ki se, jiga cir ken 'tɛdki kusiŋ jaay 60 k'dabarse se.

Isa tɔɔg cir nakge paac

18 Taa *al-Masi se, ooy jɛ-kalan sum 60 taa *kusiŋ jeege paac. Naan ken tuj te dim ey se 60, ooy taa jee kusiŋge taa aden kɔl gɔtn Raa ki. Jeege tɔɔliŋa na60 *Nirl Salal durino daan yoge tu.

19 Ute tɔɔgŋ Nirl Salal se, naan 6aa taado taar Raa jeege tun ooyga kooy ken ting maakŋ danjay ki.

20 Jee ooyga kooy ese se 60, jee do dɔkiŋ ken baate tooko taar Raa kaad ken Raa udden bia kaad ken Noe daap daap markabm magal se. Ken maane 6aado ɔs do naanɔ se, jeege marta ken endo maakŋ markab ki, naade se sum 60 aaja.

21 Maan ɔso do naanɔ se, naan aan gɔɔ maan ken *k'batizseno maak ki. ɔo maan se gen tugŋ yidikŋ ro eyo, num gen tugŋ maaka. *Batɛm se jaay aajse se, taa Isa al-Masi ooy duroga daan yoge tu,

22 ɔo ook 6aaga maakŋ raa ki ɔo inŋga do ji daam Raa ki. ɔo 6orse maakŋ raa ki se, sitange, maragge ute *kɔdn Raage paac kaam ji al-Masi.

4

ɔɔdki dose naatn ro *kusiŋ ki

1 Taa naan se 60 'jeelki, *al-Masi 6aado do naan ki se dabarga. Bin num naase kic 'daapki rose gen dabar aan gɔɔ naan kici. ɔo debm jaay dabarga se, mɔɔtn 'kɔŋ kɔl doŋ maakŋ kusiŋ ki ey sum.

2 Biisen ɔɔpm ken anki ting do naan ki se, ɔnte 'tɛdki nakŋ ken maakse 60 jea, num 'tɛdki nakŋ ken tɔɔl *Raa ki.

3 Deere, maakŋ kingse ken do dɔkiŋ se, naase 'tɛdkiro nakgen jig ey dena aan gɔɔ jee jeel Raa mal eyo. Naase 'lee ɛskiro naapa, 'lee dɔŋkiro nakŋ jeege, 'lee aay oonkiro, 'lee 'jekiro kɔs bɛɛ salal, ɔŋkiga gɔtn kaaye le aay 'deelkiro te gɔtiŋa ɔo 'lee 'tɛdkiro maraggen Raa jede eyo paac paac.

4 ɔorse jaay naase 'tɛdki aan gɔɔ naade ey se, naade aaksen se paac 60 ɔkden taad eyo. Taa naan se naade lee naajse.

5 Gan 6ii kalan Raa ken utu 'kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tun ooyga kooyo ɔo do jeege tun zɛɛr se, utu 'tɔnd metde do nakde ken jig ey naade tɛd se.

6 Jee ooyga kooy do dɔkiŋ se kic 60, Isa 6aa taaddenoga Labar Jiga se kici. Taa naan se 60, naade kic Raa ɔjdenga bɔɔrɔ dode ki aan gɔɔ jikilingen 6aa se paac. Bin se ute *Nirl Raa se, naade 'kɔŋ 'king aan gɔɔ ken Raa jen ro ki.

Nanɔ nanɔ kic 60 Raa ɛdiŋ naabiŋ naabiŋa

⁷ Duni se doopga baata 'nanja. Taa naan se ingki do metekse ki do 'daapki rose taa aki keem Raa.

⁸ Ken cir paac paac se, 'jeki naapa ute maakn kalan, taa ute maak-jese se, ken deba tedf *kusiṇa aan goo di kic bo an kon tedn kalde.

⁹ Jee ken baado gotse ki se, okdeki jiga do onte teddeki bes.

¹⁰ 'Jeelki nanja nanja kic bo Raa edinga naabin naabiṇa. Bin se 'noogki naapa, taa naase se 'tedkiga jee tedn naabm Raage gen tedn naabgen paacn ken naan edsesiṇ se, ute doobiṇa.

¹¹ Debm jeel taadn taara se, n'taad taar Raa jeege tu. Do debm Raa edinga maak-je gen tedn naaba jeege tu se, n'tedin ute doogṇ ken Raa edin se. Ute naan se jaay bo, jeege paac 'toom Raa ute doobm Isa *al-Masi. Naan bo debm magala do doogṇ gen daayum daayum! *Amin.

Jee ken k'dabarde taa *al-Masi

¹² Jee maak-jemge, nakn doṇ jaay aanga dose ki se, onte kaakin ki aan goo nakn deel doa do oksen taad eyo. Num aakin aan goo nakn ken lee aan kaan do jeege tu tap.

¹³ Num ken naase jaay 'dabarki taa al-Masi se, onki maakse 'raapo. Taa diin naan ade baa maakn gaarin ki se, naase kic utu aki kon maak-raapm gen taad eyo.

¹⁴ Ken k'naajse taa Isa al-Masi se, onki maakse 'raapo. Taa *Nirl Salal ken ok *nooko ken iino gotn Raa se, 'tedn ute naase.

¹⁵ Anum maakse ki se, nam j'onte dabarin taa tool nam, taa boogo, taa tedn *kusiṇa, ey le taa ol don maakn taar jeege tu.

¹⁶ Num ken k'dabarin taa al-Masi se, sokon do onte toliṇa nabo n'toom Raa taa jeege darin naan debm al-Masi.

¹⁷ Kaad ken Raa an konṇ booro do jeege tu se, borse aanga. Do ken Raa jaay 'baagṇ konṇ booro do jee naange tu bo deet se, bin num jee ken jaay baate tookn kaal maakde do Labar Jigan gen Raa ki se, 'tedn do dio?

¹⁸ Taa Kitap taad do:

Ken jee tedn nakgen ute doobiṇ kic bo, utu doṇ jaay 'kon kaaja se, num jee aal Raa maak ki eyo ute jee kusiṇge se tap bo k'tedin rode j'oo dio*?

¹⁹ Bin bo, jee ken Raa je do naade 'dabar se, j'aay kaamde k'ted nakn be. Taa Raa ken tuj ormin ey se, naan bo Mel Kaalde do j'on rode kaam jin.

5

*Pier deṇ naan jee Raage
(1Tim 3.1-7)*

¹ Borse maam m'taad ute naan eglizgen utu maakse ki se. 'Booyki, maam kic naan *eglizge tun aan goo naase se kici.

* 4:18 Aak KKT 11.31.

Ken *al-Masi dabaro se, maam m'aakinoga te kaamuma o bii ken naan ade baa maakŋ *nookin ki se, maam kic m'ok bedε te naan kici:

² Aakki do jee Raage tun ken *Raa edsesiŋ kaam jise se, aan goo debm gaam ken aak do baatinge tu se. Naabm se onte 'tedinŋki aan goo j'olsen taa tōgo, gan 'tedinŋki aan goo ken Raa bo jea. Onte 'tedki gen jee maala, gan 'tedinŋki ute maakŋ kalan.

³ Jee Raage se, onte 'teddeki taa tōgo, gan ute kingse se, 'taaddeki doobo taa naade kic king aan goo naase kici.

⁴ Ken naase jaay 'tedki bin num, biin ken Debm Gaam Magal ade teecn pirsil se, naan utu asen kedn laatn tōmo ken nookin paac 'kōŋ deel eyo.

⁵ Gaan kōdge naase kic, jee naan jee Raage se, 'booy uundeki taarde. 'Booyki m'asen taada: Maakŋ kingse ken ute naapa se, nanja nanja kic bo ted ron oop baata, taa Kitap taadga taad o: *Jee magal rode se, Raa ute naade eyo.*

Gan naan se tedn been do jeege tun ted rode oop baata*.

⁶ Anum, onki rose kaam ji Raa tōgo o 'tedki rose oop baata jaay bo kaad ken Raa jen ro ki se, naan asen kuun rose raan.

⁷ Nakgen tedsen jaay uunki nirlse ro ki se, ondeki paac kaam ji Raa. Taa Raa se, naan bo debm ken lee aaksen dose ki.

⁸ Bin num 'boobki rose, o ingki zεεε, taa debm wooyse, *Bubm sitange se, lee jese aan goo tupiyu ken lee tōy je daa ken 'kōkŋ kōso.

⁹ Aayki kaamse, 'daarki tōgo o aalki maakse do Raa ki. 'Jeelki do naan ki ara paac se, genaasegen doobm Isa al-Masi ki se utu dabar aan goo naase kici.

¹⁰ Nafo dubarse se, utu 'daar duuku. Taa Raa ken lee ted been jeege tu se, naan bo debm danseno taa aki kend maakŋ gaarin ken gen daayum ken kaam ji al-Masi. Naan asen tedn naase aki tedn jee tōgo o jee mecn ken aasin do nakge tu paac.

¹¹ Naan bo debm ok tōgŋ gen daayum daayum! *Amin!

Pier taad nan taarina o tedden tōse

(1Tes 5.23-28)

¹² Silban bo noogum jaay maam m'raan m'olsen maktubm duuk se. Maam m'jeelin naan se gena ken tuj ormin eyo. Maam m'raansen se, m'je m'asen kedn kaay kaama o m'je m'asen taadn m'oo kese bo beε Raa mala mala. O beε ese se bo, naase se okinŋki oon.

¹³ Jee Raagen Babilon† ken ara se, ken Raa beε tōddenoga aan goo naase se, tedsen tōse. O goonum Mark kic bo tedsen tōse.

¹⁴ 'Tedki tōse te naapa o 'baam 'tokki naapa ute maak-jea, aayki ciil naapge aan goo gena naapge.

* 5:5 Aak KKT 3.34. † 5:13 Babilon je taad ute geger *Rōm ki.

Naasen paacŋ ken 'doobm *al-Masi ki se, ɔŋ tɔɔsn Raa 'king
ute naase.

Maktubm Pier raanjin gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Pier gen k-dige

Maktubm se, Pier raan jee al-Masige tun gōtō 6aa se paac. Ko taar ken naan je taada se, naan iin ro jeege tun lee dooy jeege ute taar Raa met ki eyo. Ɔo jee se goon tēnddoga maakn eglizge tu. Taar ken naade dooy jeege se, je taa jeege king tēdn nakn ken maakde jen ro ki. Pier deekden ɔo jee se se j'ɔntē tookn taarde ɔo k'je doobm jeel mala mala ken Raa ed jeege tu ɔo k'doɔkn ute Isa al-Masi ɔo taargen jee ingo te Isa jaay booyo ɔo nakn naade aako jaay lee dooydeno paac se j'ing do ki.

Pier raan ɔl tɔɔse jee Raage tu

¹ Kēse maam Simon Pier, maam ken m'debm tēdn naabm Isa *al-Masi ɔo m'debm kaan naabin se 6o, m'raansen maktubm ara se, naase jeege tun ken took aalkiga maakse jiga do al-Masi ki aan gɔo naaje se kici, ute nakgen ken Raajege ɔo Mel Kaajjege Isa al-Masi tēdin ute doobin se.

² Ute jeel ken naase 'jeelki *Raa ute Meljege Isa al-Masi se, ɔn Raa asen tēdn bēe ɔo asen kēdn lapia ute maraadin.

Aayki kaamse 'tedki jee Raagen jiga (Tit 2.11-14; Plp 1.9-11, 3.8-14)

³ Taa ute tɔɔgn Raa se naan edjekiga nakgen jiga ken ajeki kaasn gen tinji ɔo gen kɔkn taarin ɔonɔ. Naan tedjekiga k'jeelkiga debm danjekiro taa j'aki kēnd maakn *nookin ki mala ɔo j'aki kɔn bēe naan ken jiga cir paac se.

⁴ Ute nakgen se 6o nakgen jig aak eyo ken do dɔkin Raa taadjekiro ɔo ajeki kēd se, naan edjesinkiga. Bin 6o ute nakgen naase ɔnjinkiga se asen tēdn naase aki kaan kɔtn ro nakge tun jig ey ken jee jeel Raa mal eyo, lee dɔn se ɔo naase aki king tec aan gɔo king gen Raa.

⁵ Taa naan se aayki kaamse 'ziidki do kaal maakse ki se, king ken aak bēe naan jeege tu, ɔo do king ken aak bēe naan jeege tu se, 'ziidinki jeel Raa,

⁶ ɔo do jeel Raa ki se, 'ziidinki 'bɔɔb kɔkn ro jiga ɔo do bɔɔb kɔkn ro ken jiga se, 'ziidinki tɔɔgn maaka ɔo do tɔɔg maak ki se, 'ziidinki kɔkn taar Raa ɔonɔ,

⁷ ɔo do kɔkn taar Raa ken ɔon se, 'ziidinki kɔkn naapm ɔon ɔo do kɔkn naap ken ɔon se, 'ziidinki maak-jea kici.

⁸ Ken napar nakgen se jaay naase ɔkki ute maraadin se, naase aki kɔn tēdn nakgen jiga aki 6aa ute naan se. Bin jaay naase aki jeel kɔkn Meljege Isa *al-Masi se jiga.

⁹ Num gan debm ken tedn nakgen ese ey se, naan se aan goo debm kaam-taokn ken on aak ok goto jig eyo. Ey num Raa se, *kusiñin do dakiñ se naan taolinsinga, nabo naan se, diringinga naata.

¹⁰ Taa naan se bo genaamge, aayki kaamse daala 'dookki maakse do Raa ken danjeno do 'beer taadseno se. Ken naase jaay 'tedki bin num, maotn naase aki kon koocon doobm Raa ki eyo.

¹¹ Deere bin bo, Raa asen koodn taa doobm toodn wan gen maakn gaar daayum gen Meljege do Debm Kaajjege Isa al-Masi se do naase aki kend maak ki.

Taar Raa ken k'dooyse se okinki jiga

¹² Taa naan se bo daayum m'asen lee taadn dool daala metn taargen se, ey num taargen se naase 'jeeldeki ga do borse kic bo utu ingki jiga do taarge tun ken met ki ken k'dooyse se.

¹³ Deere, kaad ken maam m'utu m'ing zee se, m'je daayum taargen se m'asen lee taadn dool.

¹⁴ Maam se m'jeele oppga baata m'kooyo taa Meljege Isa *al-Masi se taadumga taada.

¹⁵ Bin se bo maam m'aay kaamum m'taadsen taargen se, taa ken maam m'ooyga kic bo, daayum naase aki kon dirign taargen se eyo.

Naaje j'aakkiga taogñ Isa al-Masi se ute kaamje

¹⁶ Taa naaje se k'taadsenoga j'oo Isa *al-Masi se utu ade baa ute taogña do taargen naaje k'taadseno se tec aan goo taargen ken jikilinge lee teret ute daan dodege bo taad se eyo. Num gan naaje se j'aako *nookina ute kaamje mala.

¹⁷ Kaad ken jaay Raa Bubu nookina do magalin se, naan ken se naaje mala j'utu. Naaje k'booyo taargen Raa ken magal cir nakge paac ken taadin do: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema do naan taolum jaay maam m'beer m'oodino.»

¹⁸ Kaad ken se naaje kic bo j'utu te naana do ko ken *salal ese do taar ken Raa taado maakn raa ki se, naaje mala kic bo k'booyinoga ute bije.

¹⁹ Do naan ki se ter naajege j'okki taar jee gen taad taar teeco taar Raa ki. Do taar naadege se taar met do ken naase jaay ing udki bi do ki se, taar se met ki. Taa taar naadege se tec aan goo loomp do ken ing woor gotn ken do do kor bini goto kiipi do k-dijn, ken k'danin bebele se, ade kooko do asen woor maakse*.

²⁰ Deet deet se taargen se 'jeeldeki jiga: taargen jee taad taar teeco taar Raa ki do dakiñ raanino maakn Kitap ki se, taargen se naade uun dodege tu sum bo taad eyo.

²¹ Num taargen jaay jee taad taar teeco taar Raa ki do dakiñ taado se, iino maakn maak-saapm jikilinge tu eyo. Gan

* 1:19 K-dijn Bebele se taad ute al-Masi. Aak Apok 22.16.

taargen se Nirl Salal 60 ɔldeno naade taado ɔɔ taargen naade taado se, iinɔ gɔtn Raa ki.

2

*Jee tɛd rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar mɛt ki
(Jud 3-16; 2Tim 3.1-9)*

¹ Do dɔkiɲ se jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar *Raa ki tinɔgo daan gaan *Israelge tu; bin 60 jee kɛn tɛd rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar Raa mɛt ki se, goon tɛndɔga maakse ki ɔɔ naade dooy jeege do taarge tun kɛn tuj jeege. Jeegen se Mɛlde Isa *al-Masi kɛn dugdeno dode maakɲ *kusiɲ ki se kic 60, naade 'baatiɲa. Ɔɔ taa nakgen naade tɛd se utu ano naar 6aa ute nakɲ ɔɔɲ kɛn adɛn kutu.

² Ɔɔ jeege dɛna utu kuun doobm naaden kɛn lee ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ se, taa naade se, jeege taadɲ taargen inɲ kusu ro doobm taar kɛn mɛt ki se.

³ Naade se jee tamage ɔɔ utu asen lee kaan dala ute taar nijimdege se taa kɔɲ dim gɔtse ki. Taa naade se do dɔkiɲ tap 60 Raa taadɔga taad gen kɔɲɲ bɔɔrɔ dode ki ɔɔ nakɲ ɔɔɲɔ utu naar koocɲ dode ki.

⁴ Num gan *kɔdn Raagen do dɔkiɲ jaay tujo Raa ki ɔɔ Raa ɔɲ ɔɲdeno te eyo, num tɔk ɔmbdeno maakɲ gɔɔ kɛn jɛrl zuzu ɔɔ ɔɔd se, naan utu bɔɔbden gɔt kɛn ese bini 'kaan bii kɛn naan an kɔɲɲ bɔɔrɔ do jeege tu paac.

⁵ Do naan do dɔkiɲ se kic 60 Raa ɔɲ ɔɲɲ te eyo, num gan naan 6aano ute maane gɔɔb tɔlo jeegen kɛn aal Raa maak ki ey paac se. Ɔɔp Noe kɛn taad jeege tu ɔɔ k'tɛdn nakgen te doobiɲa, gɔtn se naan ute jeegen kuuy cili sum 60 aaja.

⁶ Tɛr jeegen maakɲ gɛgɛr kɛn Sɔdɔm ute kɛn Gɔmɔr ki se kic Raa tɔɔl utdeno kap ute poodo ɔɔ ɔɔp burku 60 tood sum. Naan tɛd bin se je taadɲ jeege tun aal Raa maak ki ey se, naan utu adɛn tɛdn bin kici.

⁷ Kaad kɛn se 60 Lot, naan debm daan ki, Raa ɔɔd teecɲsin naatn kaliɲ ki, taa naan aak kingden jig eyo ute kɛn naade lee ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ se, tujɲ maakiɲa.

⁸ Lot debm daan ki se tinɲ daan jeege tun ese se. Daayum gɔtɔ iipga 60 naan booyo ɔɔ aak nakdegen jig ey kɛn naade lee tɛd se. Naan kɛn saap nakgen ute doobiɲ se kɛn naan aak nakdegen jig ey kɛn naade lee tɛd se, tujɲ maakiɲa.

⁹ Kɛn bin num Meljege Raa se jee ɔk taariɲ ɔɔɲ se, naan jeel doobm adɛn kɔɔdn dode do nak kɛn ɔɔɲ kɛn aan dode ki ɔɔ jee aal Raa maak ki ey se lɛ, naan utu bɔɔbde taa adɛ dabara bii kɛn naan utu kɔɲɲ bɔɔrɔ do jeege tu se.

¹⁰ Kɛn tap se, Raa utu adɛ dabara jee kɛn tɛd nakɲ daa rodege 60 je se. Jee se je 60 tɛdn nakgen aak kusu ɔɔ Meljege Raa se lɛ, naade aaliɲ maak ki eyo. Jee se, naade ɔnd do do naade

malinge tu sum ɔɔ magal rode ɔɔ kɔɔn Raagen ute nookdege se kic 60, naade se beerden eyo, naajde.

11 Anum kɔɔn Raage ute naapa se kic 60 ɔɔ tɔk te mind naapge ɔɔ naaj te naapa naan Meljege tu eyo. Ey num kɔɔn Raage se naade se magala ɔɔ tɔɔg cir jee se.

12 Gan jee ese se naaj nakgen naade paac jeel metin eyo. Naade ɔk maak-saap eyo tec aan gɔɔ daagen maakn kaag ki ken j'ɔɔga 60 k'tɔɔl sum se. Deere, naade se utu kooy aan gɔɔ daagen maakn kaag ki se.

13 Naade se Raa utu aden dabara aan gɔɔ ken naade lee dabar jeege se. Naade se daayum tɛɔn nakn daa rode 60 jea ɔɔ lee tɛɔn ute kaam kaada. Ken naase ing ɔski kɔs kalan bɔɔr ki ute naade se, naade ing tɛɔn nakn ɔkɔɔnge ute nakgen gen tɛɔ eyo ɔɔ ken naade ing dɛrlse ute taar-kɔɔbdege se, maakde raap aak eyo.

14 Naade se ken aakga mɛnd jeege 60 dɔɔ je anden toodo ɔɔ naade se ɔlde 60 gen tɛɔ kusina sum. ɔɔga jee ken ɔnd maakde kaam kalan ey se naade dɛrlde, daayum naade aak nakn jeege se dɔɔ ɔɔ jee se Raa naamdenga naama.

15 Doobm Raa bɛɛ se, naade rɛsɔga naatn ɔɔ naade se iigga ɔɔ uunga doobm Balaam goon Bɛor*. Naan 60 debm ken ɔɔ ron k'derlin ute gurs gen tɛɔn nakn ken ute doobin ey se.

16 Gɔtn se Raa uunin kaamina ute goon buuru taa Balaam took te taarin eyo. 'Jeelki, buuru se taad taar eyo, num gan, 6ii ken se, buuru taadin aan gɔɔ debkilimi. Naan gaas doobo debm taad taar teeco taar Raa ki taa nakn dɛrlgen bin se, naan an 'tɛɔ eyo.

17 Jee tɛɔ rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar Raa met ki se, naade tec aan gɔɔ kenj ken maanin ookga kooko, ɔɔ tec aan gɔɔ gapargen kuul ɔl makɔɔ wɔɔkden jaay ɔɔ eed maan ey se kici. ɔɔ naade se Raa daapdenga gɔtn kingde se ilim dib.

18 Taa naade se taad taargen deel dode ɔɔ taargen naade taad se, taargen rɛn rɛn. Ute taardegen se 60 jeegen ken utu ɔɔ kɔɔ doobm jig eyo ɔɔ took taar Raa se naade dɛrlde ute nakn ken daa ro debkilimi je se.

19 Naade taad jeege tun se ɔɔ j'kɔɔ dodege, na60 naade kic 60 bul nakgen naade lee tɛɔ jaay utu aden kut se. Taa debm jaay nakn cirga don se naan tɛɔga bulina.

20 Ken mɛtn-jiki jeegen jaay jeelga jeel Meljege ɔɔ Debm Kaajjege, Isa al-Masi ɔɔ ɔɔga nakgen do *duni ki ken lee tuj jeege doobm Raa ki se, ken naade jaay ɔk tɛrloga ro nakge tun jig ey se, ɔɔ baagga tɛɔn nakgen se num, nakgen naade ɔɔdeno se aden tɛɔn naade 'tɛɔn bulu daala. Bin se king naade se 'tɛɔn aak kus cir ken deete.

* 2:15 Aak Nmb 22.5.

²¹ Doobm ken əl deba tɛd naka ute doobin se jaay naade jeelin te ey kic ɓo bɛɛ cir ken naade jeel doobm se jaay ɓo tɛrl naaga do taarge tun ken Raa taadɛno ɔɔ k'tɛd se.

²² Nakɲ jee se jaay tɛd se, je ajeki taadn ɔɔ kaan kaa taar se mɛt ki ken taad ɔɔ: *Bisi jaay tɔɔd tɔlga num tɛrl baado ɔs tɔɔd tɔlin se daala.*† Ɔɔ ken kuuy taad ɔɔ: «Kinzir jaay k'roogina se ɔk tɛrl ɓaa ɛnd maakɲ ɔrb ki gɔtin ki.»

3

Meljege utu ade tɛrlɛ

(Mt 24.37-38; 2Tes 1.7-10; Jud 17-23)

¹ Naase mɛdn kɔɔɲ maakumge, kɛse maktubm ken maam m'raanɛsen gen k-dige. Maakɲ maktubge tun di ken maam m'raanɛsen se maam m'taad m'dɔɔlsen mɛtn taargen naase 'jeelinkiga jeele, taa taargen se asen kɔl naase aki 'saapm do ki jiga.

² 'Saapki do taarge tun do dɔkin ken jee taad taar teeco taar *Raa ki ken *salal taado ɔɔ 'saapki do nakɲ ken Meljege ɔɔ Debm Kaajjege ute jee kaan naabinge ken taado ɔɔ j'anɲki tɛd se kici.

³ Deet deet se, 'jeelki, ɓiigen kaam mɔɔtn se, jeegen jee kaakɲ mɛtn jeege se utu ade ɓaao ɔɔ naade se ɛ tɛdn nakɲ daa rofege ɓo jea.

⁴ Naade utu 'taadn ɔɔ: «Taar ken naan taado ade ɓaa se tap ɓo 'tɛdn nun ki? Ey num do dɔkin gɔtn ɓugege ooy sum se, ɓɔrse kic nakge paac utu inɲ gɔtɛde ki aan gɔɔ ken Raa utu aalo kaal dunia tap!»

⁵ Do dɔkin se ken Raa aalo maakɲ raa ute do naanɲa se ute taariɲa, Raa 'tusn maane kaam kalan jaay ɔɲ do naanɲa ɔɔ do naanɲa se kic ɓo naan aalin ute maane. Gan do taar ken ese se jee se baate tooko.

⁶ Ute maane se ɓo, Raa gɔɔb tɔɔlo jeegen do dɔkin do naan ki se kici.

⁷ Maakɲ raa ute do naan se ɓɔrse kic ɓo Raa ɓɔɓɓɛde ute taariɲa, bini 'kaan ɓii ken naan an tɔɔcin ute poodo. Naan ɓɔɓɓɛde se taa ɓii ken naan an kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tu se; jee aal Raa maak ki ey se, naan aden kutn naatn kap.

⁸ Naase, mɛdn kɔɔɲ maakumge, ɔnte 'tɛdsen dirigi taa naan Raa ki se, ɓii kalan se aan gɔɔ ɓaar dupu ɔɔ ɓaar dupu se aan gɔɔ ɓii kalan.

⁹ Meljege se nakɲ naan taadga ɔɔ an tɛd se utu an naar tɛda, gan jee mɛtinge se saap ɔɔ Raa se deer den dena. Num naan baate tɛdin yɔkɔd se taa naase; taa naan je nam 'kut eyo ɔɔ je jeege paac tɛrl maakɛde.

† 2:22 Aak KKT 26.11.

¹⁰ Kēn kaadīn jaay 'kaan se, Mēljege ađe 6aa aan gōō debm 6oogo. *Biin Mēljege ano 6aa se jeege booy aan gōō Raa taata na6o 'taatn cir kaad kēn maane eed keede 66 bii kēn se maakn raa kic 6o 'kaan kiigŋ gam. Nakgen maakn raa ki paac se 'kōsn poodo 66 do naan̄a ute nakgen do ki paac se mētin̄ utu toodn tal.

¹¹ Aan gōō nakge paac utu kōsn poodo se, bin se 'leeki aak bēē naan Raa ki 66 Raa se '6eerin̄ki!

¹² Aakki kaam 6iin kēn Raa ano 6aao, bin se 6o aayki kaamse 'tēdki nakn jiga 66 kēse 6o kēn an̄ kōlin̄ naan̄ ađe naar 6aao. Bii kēn se 6o maakn raa ute magalin̄ se 'kōsn poodo 66 nakgen maakn raa ki se 'kōsn poodo paac.

¹³ Num gan̄ naajege se, Raa taadjekiga taad̄ 66 utu ajeki kaal maakn raa ute do naan̄ kiji 66 gōtn̄ naane se 6o nakge paac 'tēdn̄ ute doobiŋa. Kēse 6o nakn kēn naajege j'inḡ j'aakki kaama.

¹⁴ Taa naan̄ se 6o naase mēdn̄ kōōn̄ maakumge, aan gōō naase utu inḡ aakki kaak kaam Mēljege utu ađe 6aa se, aayki kaamse 'tēdki jee salal 66 nakn̄ aak kus se j'ōnte kōŋ rose ki 66 naan̄ asen kōŋ se, naase utu inḡki kin̄ḡ ute lapia.

¹⁵ 'Jeelki, Mēljege jaay baate 6aado yōkōd̄ se, naan̄ je taa naase aki kōŋ kaaja. Taa naan̄ se 6o genaajege Pōl naan̄ kēn mēdn̄ kōōn̄ maakjege se, naan̄ raan̄senoga taargen se ute jeel-taar kēn Raa ēdn̄ se.

¹⁶ Maakn̄ maktubge tun kēn naan̄ raan̄deno paac se, naan̄ taadoga mētn̄ taar nakgen se 66 mētn̄ taar nakgen naan̄ taadno se booy kōkin̄ 66n̄o. Taa naan̄ se 6o jee jeel 6k te mētn̄ taar Raa eyo 66 inḡ kaam kalan̄ ey se, mētn̄ taargen ese se, naade lee taadīn̄ ute doobiŋ̄ eyo aan gōō kēn naade lee taad̄ tuj Taar Raa gōt̄ kuuy se kici. Kēn naade jaay tēd̄ bin se, naade ut kut 6o rodege.

¹⁷ Bin 6o, naase mēdn̄ kōōn̄ maakumge, taa taargen se le, maam m'aalsenga bise ki: taa naan̄ se 6o m'66 6ndki kōndō 66 inḡki do mētekse ki. Ōnte kōn̄ki rose jee aal Raa maak ki ey se asen kiigi num 'daarki tōōgō.

¹⁸ Ōn̄ bēē ute jeel gēn Mēljege 66 Debm Kaajjege Isa al-Masi se 'ziidn̄ 6aa ute naan̄in̄ maakse ki.

Ōn̄ jeege paac an̄ *nookn̄ 6orse 66 gēn daayum daayum. *Amin.

Maktubm Jan raan̄in̄ deet deet Kupm m̄etn̄ taar taadjeki doobm gen̄ dooy maktubm Jan ken̄ deet deet

Jee do d̄akin̄ se saap ɔ̄ maktubgen m̄otɔ̄ se Jan ɔ̄ debm raan̄de. Naɔ̄o maak̄n̄ maktubgen ese se k'taad̄ te taa ron̄ eyo. Ɔ̄ jee ken̄ naan̄ raan̄de maktubm deet deet se kic ɔ̄, naan̄ taad̄ te taarde eyo. Num naan̄ taad̄ m̄etn̄ taar kin̄g jee ken̄ naan̄ raan̄den maktubm ese se. Aan̄ ḡoɔ̄ kaad̄ ken̄ naane se, den̄ jee al-Masige se aak̄ jeegen ken̄ uun̄ doobm raagen kuuy se ken̄ d̄okɔ̄ ute doobm ken̄ jeege aal maak̄de do Isa ki se ɔ̄ naan̄ se, ɔ̄lde naade kic ɔ̄ je t̄ed̄n̄ aan̄ ḡoɔ̄ naade. Taa naan̄ se ɔ̄ debm raan̄ maktubm ara se je ad̄en taad̄n̄ ko taarge dio: deet deet se ɛ̄dden kaay kaama ɔ̄ j'inḡ k'd̄oɔk̄ ute Raa ɔ̄ ute goonin̄ Isa al-Masi ɔ̄ k'je naapa aan̄ ḡoɔ̄ gen̄aage; ɔ̄ t̄er gen̄ k-dige: k'do do taarge tun̄ m̄et ki eyo ken̄ naade lee dooy jeege ken̄ ɔ̄ jeege tuj̄ ɔ̄rm̄de do Labar Jigan̄ gen̄ Isa al-Masi se kici.

*Taar *Raa ɛ̄djeki kaaja
(Jn 1.1-14)*

¹ Naaje k'taad̄sen ute debm k'dan̄in̄ Taara ken̄ ɛ̄d̄ kaaja se. Ken̄ Raa aalo te duni ey ɔ̄ort se, debm ken̄ k'dan̄in̄ Taara se utu tap. Naaje k'booyoga taarin̄ ken̄ naan̄ taad̄ se, ɔ̄ j'aakinḡa ute kaam̄je mala kici. Naaje j'aak̄ j'ok̄inga ɔ̄ k'naaminḡa ute jije.

² Ken̄ debm ɛ̄d̄ kaaja jaay ɔ̄aad̄o se, naaje j'aakinḡa ute kaam̄je ɔ̄ naaje se k'saad̄inḡe. Ɔ̄ naaje k'taad̄sen se ro taar debm ken̄ ɛ̄d̄ *kaajn̄ gen̄ daayum. Do d̄akin̄ se naan̄ tin̄go ute Raa Bubu, ɔ̄ ɔ̄orse Raa taad̄jenkiga m̄etin̄ naajege tu.

³ Nakgen̄ naaje mala j'aako ute kaam̄je ɔ̄ k'booyo ute bije se ɔ̄, k'taad̄sesin̄ naase ki kici, taa naase kic ɔ̄ aki tum kalan̄ ute naaje. Ɔ̄ tum ken̄ j'aki tum kalan̄ se, j'aki tum ute Raa Bubu ɔ̄ ute Goonin̄ Isa *al-Masi.

⁴ Naaje k'raan̄ j'olsen taargen se taa maak- raapjege se, 't̄ed̄n̄ maak- raapm maraadin̄ ki.

Debm ken̄ t̄ed̄ *kusin̄a se tum ute Raa eyo

⁵ 'Booyki k̄ese ɔ̄ taar ken̄ naaje k'booyo ḡotn̄ Goonin̄ ki ɔ̄ k'taad̄sesin̄a: Raa se naan̄ ḡotn̄ w̄oɔ̄rɔ̄ ɔ̄ ḡotn̄ ɔ̄d̄ se ḡotn̄ naan̄ ki ḡotɔ̄.

⁶ Ken̄ naajege jaay k'taad̄ki j'ɔ̄ki naajege j'utuki Raa se, k'tum k't̄ed̄kiga kalan̄ se, ɔ̄ jaay k'leeki maak̄n̄ ḡot ken̄ ɔ̄d̄ num, k̄ese naajege ɔ̄ k'jee taar-k̄oɔ̄ɔ̄ge ɔ̄ k't̄ed̄ki nak̄n̄ ken̄ m̄et ki eyo.

⁷ Num gan ken k'leeki maakŋ gət ken wəərɔ, aan gəə Raa mala kic inŋ gət ken wəər se, bin se naajege k'tum k'tedkiga kalan ute naapa əə moosn Gooniŋ Isa se ajeki tugŋ kusiŋjege.

⁸ Ken naajege jaay k'deekki j'əəki naajege k'tedki te kusiŋ ey se, kɛse j'aŋki ro naaje malinge 60 daala əə taar Raa mət ki se, maakjege tu gətə.

⁹ Anum ken naajege jaay k'taadki kusiŋjege se, ken bin se Raa utu ajeki təəl kusiŋjege, əə naan ajeki tugŋ daapm naaniŋ ki əə kusiŋjege se naan an kəədŋ naatn. Taa Raa se naan debm daan ki əə tuj ərmiŋ eyo.

¹⁰ Ken naajege jaay k'deekki j'əəki naajege k'tedki kusiŋ ey se, ken bin se naaje k'tedki Raa 60 debm taar-kəəbə əə taar naan taadjeki se naaje j'əəkiŋki maakjege tu eyo.

2

¹ Genumge, maam m'raansən nakgen se taa naase aki tɛdŋ *kusiŋ eyo. Num ken maakse ki jaay debm tɛdga kusiŋ lɛ, naaje j'əəki debm kooçŋ mətjege naan Bu ki, naan 60 Isa *al-Masi Debm Daan ki se.

² Naan 60 debm ɛd rɔŋ *sɛrke, taa *Raa ajeki təəl kusiŋjege. Kusiŋ naajege sum eyo, num Raa utu təəl kusiŋ jeegen do naan ki paac.

Raa əə: k'jeki naapa

(Mt 7.21-23; Jn 13.34,35, 14.21-24)

³ Nakŋ jaay taad əə naajege k'jeelki Raa se, taa taar ken naan taadjeki gɛn tɛdɔ se naajege k'lee k'tedŋki.

⁴ Ken deba jaay deek əə naan jeel Raa əə baate tɛdŋ nakgen Raa taadiŋ gɛn tɛdɔ se, naan se debm taar-kəəbə əə taar Raa mət ki se, maakiŋ ki gətə.

⁵ Anum debm took uun taariŋ se, naan se 60 debm ken je Raa ute maakiŋ paac; ute naan se 60 naajege k'jeelki naajege se k'tedkiga kalan ute naana.

⁶ Debm ken taad əə naan inŋ dəək ute Raa se, bɛeki num, naan 'lee doobm ken Isa leeno se.

⁷ Jeegen maam m'je se, taar maam m'raansən gɛn tɛd'se, taar kiji eyo. Gan taar se do kuun mət ki tap 60 k'taadsesiŋoga, naase 'jeeliŋki; əə taar ken maam m'raanseno gɛn tɛdɔ se, kɛse 60 taar Raa ken naase 'booyiŋkiro se.

⁸ Gan taar ken maam m'raansən gɛn tɛdɔ se, naan se kiji kici. Naan se 60 ken Isa *al-Masi tɛdiŋo deere əə bɔrse naase kic utu 'lee 'tɛdŋki se. Taa gətn əəf se deel deele əə gətn wəər mala se, baagga wəər gətə.

⁹ Debm ken taad əə naan inŋ maakŋ gət ken wəərɔ əə əəf und gɛnaan se, debm bin se daayum utu inŋ maakŋ gət ken əəfə.

¹⁰ Gan debm jaay je gɛnaaŋ se, naaŋ se iŋg maakŋ gɔt kɛn wɔɔɔɔ. Debm bin se dɪm jaay aŋ kɔliŋ naaŋ rɛsn doobm Raa se gɔtɔ.

¹¹ Anum debm jaay ɔɔf und gɛnaaŋ se, debm bin se ɔɔrse kic utu iŋg maakŋ gɔt kɛn ɔɔɔɔ ɔɔ lee maakŋ gɔt kɛn ɔɔɔɔ. Doobm naaŋ ɔɔaan se kic ɔɔo naaŋ jeel eyo, taa gɔtn ɔɔɔ se gaasinga gɔtɔ naaŋ ɔŋ aak eyo.

¹² Gɛnumgen sɛɛmɛ, maam m'raaŋsen taargen se, taa ute ro Isa se Raa tɔɔlsenga *kusiŋsege.

¹³ Bubge, maam m'raaŋsen taargen se, taa naase 'jeelki, debm kɛn Raa utu aalo kaal duni kic ɔɔo, naaŋ utu tap.

ɔɔ naase gaan kɔɔɔge maam m'raaŋsen taar se, taa naase 'cirkiga bubm jee kusiŋge.

¹⁴ Naase gɛnumgen sɛɛmɛ, tɛr maam m'raaŋsen daal se, taa naase 'jeelkiga Raa Bubu.

Bubge tɛr maam m'raaŋsen daala, taa naase 'jeelki, debm kɛn Raa utu aalo kaal dunia kic ɔɔo, naaŋ utu tap.

Naase gaan kɔɔɔge tɛr maam m'raaŋsen daala, taa naase se jee tɔɔgki

ɔɔ taar Raa se utu maakse ki
ɔɔ naase 'cirkiga bubm jee kusiŋge.

¹⁵ ɔŋte 'kɔndki maakse do nakge tun do *duni ki ɔɔ nakgen jee do duni ki je se, ɔŋte 'kɔndki maakse do ki. Debm jaay ɔnd maakiŋ do nakge tun do duni ki se, debm bin se je Raa Bubu eyo.

¹⁶ Nakgen paacŋ do duni kɛn jig ey se, naade se ɔɔo kɛngen ese: kɛn jeege tɛɔn nakŋ kɛn maakde jea, ɔɔ kɛn aakga nakŋ nam se naade dɔŋɔ ɔɔ naade je nakŋ kɛn an magal rode. Nakgen se paac se nakŋ do dunia, ey num naade se iino gɔtn Raa ki eyo.

¹⁷ 'Jeelki, nakgen do duni ki se utu 'deele, ɔɔ nakgen jeege aak jaay lee dɔŋ se kic utu 'deele. Num gan debm kɛn tɛɔn nakŋ kɛn Raa maakiŋ jen ro ki se, debm bin se naaŋ tiŋg gɛn daayum.

Jee gɛcŋ *al-Masi
(Jn 16.13-15)

¹⁸ Gɛnumge, dunia se ɔɔpga baata. Taar k'taadseno se naase 'booyiŋkiroga debm kɛn gɛc al-Masi se utu ade ɔɔaao; ɔɔrse naase 'jeelki jee gɛc al-Masi se teecoga dɛna, ɔɔ ute naaŋ se k'jeelki, dunia se ɔɔpga baata.

¹⁹ Jee se do dɔkiŋ se naade mɛtn naajege, num gan naade se kɛn deer num mɛtn naajege eyo. Kɛn naade jaay mɛtn naajege num, kaadn naane naade tɛɔn ɔɔp iŋgga ute naajege. Gan

nakgen se jaay aan paac se, taa j'aden kaakɲ jeel tal, naade se metn naajege eyo.

²⁰ Gaɲ naase se, al-Masi edsenga Niriɲa ɔ naase paac 'jeelkiga taar met ki.

²¹ Raan ken maam m'raansen se, m'jesen taadn m'ɔ naase se 'jeelki taar ken met ki. Taa naan se ɔ naase 'jeelki, taar-kɔɔɔ ute taar ken met ki se ɔɲ tum kalan eyo.

²² Debm taadn taar-kɔɔɔ se ken gay? Naan se debm ken naaj ɔ Isa se naan al-Masi eyo, naan se ɔ debm gɛc al-Masi. Naan se ɔɔf und Raa Bubu ute Gooniɲa.

²³ Debm ɔɔf und Goono se, naan ɔɔf und Raa Bubu kici; ɔ debm jeel Goono te maakiɲa jaay taad naan jeege tu se, jeel Raa Bubu kici.

²⁴ Ken taar naase 'booykiro do kuun met ki se jaay utu ing maakse ki num, ute naan se jaay naase aki dɔɔkɲ ute Goon Raa ɔ ute Raa Bubu tɛɛ.

²⁵ Taa Goon Raa 'taadjekiroga taada ɔ tɛdga num naan utu ajeki kedn *kaajɲ gen daayum.

²⁶ Kɛse ɔ ken ɔlum jaay maam m'raanseno do taar jeege tun ken lee ansen dal se.

²⁷ Gaɲ naase se Isa al-Masi edsenga Niriɲ maakse ki. Aan gɔɔ Niriɲ naan mala ɔ utu maakse ki se, naase 'jeki nam kuuy ɔ asen dooy eyo. Taa Niriɲ naan se asen dooy nakgen paac ken met ki ɔk taar-kɔɔɔ eyo. Taa naan se ɔ ing 'dɔɔkki ute al-Masi aan gɔɔ ken naan dooyeno se.

Naajege k'gaan Raage

(Rm 8.14-19)

²⁸ Bin se gɛnumge, ing 'dɔɔkki ute *al-Masi, taa ɔiin ken naan ade teecnɲ pirsil se naaje j'aki kɔɲ beer ey paac paac ɔ ɔii ken naan ade ɔaa se sɔkɔɲɔ ajeki tɔɔl naanɲ ki eyo.

²⁹ Aan gɔɔ naase 'jeeliɲki al-Masi debm daan ki se, bin se naase kic ɔ aki jeele debm jaay tɛdn nakge ute ɔoobiɲ se, naan se goon Raa.

3

¹ 'Booyki, *Raa Bubu se jejeki dena naan danjeki k'gɛninge ɔ deer deer, k'tɛdkiga gɛninge! Jee do naan ki jaay ɔɲ jeeljeki naajege k'gaan Raage ey se, taa naade ɔɲ jeel te Raa eyo.

² Jee maak-jemge, ɔorse se naajege k'gaan Raage; naɔo nakɲ ken tɛdga num Raa utu ajeki tɛd se, Raa taadjeki te metɲ ey ɔortɔ. Anum nakɲ naajege k'jeel se, ɔii ken naan ade teecnɲ pirsil se, naajege j'utu j'anɲki tec naana, taa j'utu j'anɲki kaakɲ naan mala ute kaamjege.

³ Debm jaay ɔnd don do naan ki se, tɛd ron debm *salal aan gɔɔ Isan ken salal se.

⁴ Debm daayum ting tɛd *kusiŋ se, naaŋ uum aal *Ko Taar kɛn Raa ɛdo se ɓo naaŋ ki; deere debm tɛd kusiŋ se naaŋ uum aal Ko Taar kɛn Raa ɛdo se ɓo naaŋ ki.

⁵ Gaŋ naase 'jeelki Isa ɓaado do naaŋ ki se, taa kooɗn kusiŋ jeege. Ey num naaŋ le ɔk kusiŋ eyo.

⁶ Taa naaŋ se ɓo debm ing dook ute naaŋ se lee tɛd kusiŋ eyo. Num gaŋ debm lee tɛd kusiŋ se, naaŋ se jeeliŋ eyo ɔo aakiŋ te te eyo.

⁷ Genumgen sɛɛmɛ, ɔnte 'kɔŋki nam asen kaan dala. Debm tɛd nakge ute doobiŋ se, naaŋ debm daan ki aan goɔ Isan debm daan ki se.

⁸ Gaŋ debm ting tɛd kusiŋ se, naaŋ debm *Bubm sitange. Taa Bubm sitange se, naaŋ baago tɛdn kusiŋa se kaad kɛn Raa utu aalo kaal do naaŋa. Taa naaŋ se ɓo Goon Raa ɓaado se, taa tujŋ naabm Bubm sitange se.

⁹ Debm tɛdga Goon Raa se, naaŋ ing maakŋ kusiŋ ki eyo. Taa *Nirl Raa se utu ing maakiŋ ki se, naaŋ 'kɔŋ tɛdn kusiŋ eyo taa naaŋ se tɛdga goon Raa.

¹⁰ Debm tɛd nakgen ute doobiŋ eyo ɔo je genaŋ ey se, naaŋ se debm Raa eyo. Ute naaŋ se ɓo, k'jeelki kɛse gaan Raage ɔo kɛse gaan Bubm sitangege.

K'jeki naapa

¹¹ Kɛse ɓo taar naase 'booykiro do kuun mɛt ki kɛn deek ɔo: k'jeki naapa.

¹² J'ɔnte 'tɛdki aan goɔ Kayn*, naaŋ se mɛtn bubm jee *kusiŋge. Naaŋ se ɓo debm kɛn tɔɔlo genaŋa. Taa di kɛn naaŋ tɔɔliŋa? Taa Kayn se nakŋ naaŋ tɛd se jig eyo, num gaŋ nakŋ genaŋ tɛd se ɓo, kɛn ute doobiŋa.

¹³ Genaaŋge, kɛn jee do naaŋ ki jaay ɔoɗ und se num, naase ɔnte 'kaakiŋki aan goɔ nakŋ deel dose.

¹⁴ K'jeelki naajege se k'teekiga maakŋ yo ki ɔo ɓorse j'ɔŋkiga kaaja taa naajege k'jeki naapa. Debm jaay je genaŋge ey se, naaŋ se utu ing king maakŋ yo ki.

¹⁵ Debm jaay ɔoɗ und genaŋ se, naaŋ se debm tɔɔl jeege ɔo 'jeelki debm tɔɔl jeege se ɔk *kaajiŋ gen daayum eyo.

¹⁶ 'Booyki, Isa se ɓaado ɛdron taa naajege se: ute naaŋ se jaay naajege k'jeelki naaŋ se taadjeki doobm j'aŋki je genaajege. Bin se naajege kic ɓo j'aki kɛdn rojege taa genaajege.

¹⁷ Kɛn debm jaay ɔk dim ɔo aak genaŋ ɔk dim ey jaay ɛjin don ki ey se, debm bin se kɛn naaŋ ɔo je Raa kic ɓo jeŋ eyo.

¹⁸ Taa naaŋ se ɓo genumgen sɛɛmɛ, j'ɔnte 'jeki naapa ute taarjege sum, num k'tɛdki nakgen kɛn taad ɔo naajege se k'jeki naapa mala mala.

* 3:12 Kayn se, naaŋ goon paragŋ Adum.

19 Bin se jaay j'aki 'jeele naajege se k'tɛdkiga gaan Raagen deere. Taa naan se 60 nirljege ajeki kaay naanin ki eyo.

20 Bin se, naajege k'jeelki te maakjege ken naajege k'tujkiga dim jaay nirljege aayjeki kic num, Raa se naan magala ɔ jeel nan nakj maakjege tu paac.

21 Jee maak-jemge, ken nirljege jaay aayjeki ey se, k'baakiga naanin ki gen keemin kic 60 j'aki beer ey paac paac.

22 Nakgen paac naajege k'tɔndki meta gɔtin ki se, naan ɛɔjeki, taa naajege k'lee k'tɛdki nakgen ken naan lee taadjeki gen tɛɔa ɔ k'tɛdki nakj ken tɔolin naan ki.

23 'Booyki, kɛse 60 nakj ken naan taad ɔ gen tɛɔa: nakj naan je se, j'aki kaal maakjege do Goonin Isa *al-Masi ki, ɔ ter j'aki je naapa aan gɔɔ ken Raa taadjeki ɔ j'aki tɛɔ se.

24 Debm ken ing do nakge tun ken Raa taad ɔ gen tɛɔa se, naan se ing dɔɔk ute Raa ɔ Raa kic ing dɔɔk utu naana. Ute naan se jaay naajege k'jeelki Raa se ing dɔɔk ute naajege, ute doobm Nirl ken naan ɛɔjeki se.

4

Jee sitange ute jee Raage se j'aden jeel j'ɔɔ di

1 Jee maak-jemge, ken jeegen jaay baado taadsen ɔ naade ɔk *Nirl Raa se, naase ɔnte 'naar 'tookki metn taarde, num gan aak ɔkɛki jiga jaayo. Ute naan se jaay 60, naase aki jeele ken naade se jee Raage deer num. Taa jee ken tɛɔ rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar *Raa ki se, baadoga dena ɔ wɔɔkga do naan ki.

2 Ute naan se jaay 60 naase aki 'jeel debm ɔk Nirl Raa se: debm ken taad ɔ Isa *al-Masi baado do naan ki ɔ tɛɔga debkilimi se, naan se 60 debm ɔk Nirl Raa.

3 Gan debm jaay baate tookj ɔ Isa al-Masi tɛɔ te debkilimi do naan ki ey se*, debm bin se ɔk Nirl Raa eyo. Maak-saapm naan se iino gɔtn debm ken gɛc Isa al-Masi. Naan se 60 ken naase 'booykiga ɔ utu baado ɔ bɔrse se naan utu do *duni ki.

4 Num naase genumgen sɛɛmɛ, naase se jee Raage ɔ naase se 'cirkiga jeegen tɛɔ rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ken ese se, taa debm utu ing ute naase maakse ki se, naan tɔɔg cir debm utu ing do duni ki se.

5 Jeegen tɛɔ rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade se jee do duni ki. Taa naan se 60, naade taad te nakgen gen do dunia ɔ jee do duni ki se, booy uunden taarde.

6 Gan naajege se k'jee Raage. Debm jeel Raa se, booyjeki taarjege ɔ debm ken gen Raa ey lɛ, booyjeki taarjege eyo. Ute naan se 60, naajege j'aki jeele debm ɔk Nirl Raa maakin ki se

* 4:3 Jee metinge se, maakj maak-saapɛ ki se ɔ Isa al-Masi se naan baado do naan ki se tec te debkilim mala mala eyo.

taad taar met ki, ɔɔ debm ɔk Nirl Raa maakin ki ey se ɛ, taad taar-kɔɔbɔ.

Raa se naan Debm maak-jea

⁷ Jee maak-jemge, k'jeki naapa, taa maak-je se iino gɔtn Raa ki ɔɔ debm je jeege se, naan se goon Raa ɔɔ naan jeel Raa.

⁸ Debm jaay je jeege ey se, naan se jeel Raa eyo, taa Raa se naan Debm maak-jea.

⁹ 'Booyki, Raa se ɔlo Goonin kalan lak do naan ki, taa j'aki kɔn kaaja ute doobm naana. Naan tɛdn naan se taa ajeki taadn ɔɔ naan jejeki aak eyo.

¹⁰ 'Booyki, kɛse ɔo maak-je kɛn Raa taadni: Raa se, naajege ɔo k'jenkiro deet eyo, anum naan ɔo debm jejekiro deete ɔɔ naan ɔlo Goonina ɔaado ɛdron *sɛrke taa ajeki tɔɔl *kusinjege.

¹¹ Jee maak-jemge, aan gɔɔ Raa jejeki bin se, bɛɛki num naajege kic ɔo j'aki je naapa.

¹² Raa se ɔii kalan nam aakin te eyo, kɛn naajege jaay k'jeki naapa se, Raa kic ing dɔɔk ute naajege. Maak-je kɛn naan jejeki se ɔo, ɔljeki naajege kic k'jeki jeege se.

¹³ Ute naan se ɔo, naajege k'jeelki, naajege se j'ing k'dɔɔkki ute naana ɔɔ naan kic ing dɔɔk ute naajege, taa naan ɛdjekiga Nirlin mala.

¹⁴ Raa Bubu ɔlo Goonin do naan ki se, naaje mala j'aakinoga ute kaamje naan ɔo Debm Kaajn jeegen do naan ki. Kɛse ɔo saadn kɛn naaje k'lee k'taadn jeege tu.

¹⁵ Debm taad ɔɔ Isa naan Goon Raa se, debm bin se Raa ing dɔɔk ute naana ɔɔ naan kic ɔo ing dɔɔk ute Raa.

¹⁶ Naaje k'jeelki Raa se jejeki, ɔɔ naajege j'aalkiga maakjege do Raa kɛn jejeki se, taa Raa se naan Debm maak-jea ɔɔ debm jaay je jeege daayum se, naan ing dɔɔk ute Raa ɔɔ Raa kic ing dɔɔk ute naana.

¹⁷ Taa naan se ɔo maak-je kɛn naan jejeki jaay, ɔljeki naajege kic k'jeki jeege se, taa ɔii kɛn jaay Raa utu kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu paac se, naajege j'aki kɔn ɔeere ey paac paac. Taa kingjegen do naan ki se tecga aan gɔɔ gɛn Isan kɛn tingno do naan ki se kici.

¹⁸ Debm kɛn jeel maakin ki Raa jen se ing kic ɔo, maakin ɔeere eyo. Je kɛn Raa jejeki se tɛdjeki naajege se maakjege ɔeere eyo. Taa debm maakin ɔeere se, naan ing booy nakn ɔɔn utu kaan don ki. Taa debm kɛn ing jaay maakin ɔeere se, je kɛn Raa jen se kic ɔo, ɔn tɛdn dim eyo.

¹⁹ Kɛn ɔljeki jaay k'jeki Raa ɔɔ k'jeki jeege se, taa Raa ɔo jejekiroga deete.

²⁰ Kɛn debm jaay deek ɔɔ naan je Raa ɔɔ ɔɔd und gɛnaan se, debm bin se naan debm taar-kɔɔbɔ. Deere, debm kɛn gɛnaan

kɛn naan̄ aak ute kaamin̄ jaay jɛn̄ ey se, Raa kɛn̄ naan̄ aakin̄ ute kaamin̄ ey se, naan̄ an̄ kɔn̄ je ey kici.

²¹ 'Booyki, kɛse ɓo nakn̄ kɛn̄ Raa taadjekiro gɛn̄ tɛda: debm̄ je Raa se 'je gɛnaan̄ kici.

5

*Naajege k'cirkiga nakgen *kusiŋ kɛn do *duni ki*

¹ Debm̄ kɛn̄ jaay took ɔɔ Isa se naan̄ ɓo *al-Masi se, debm̄ bin se naan̄ se ɓo goon̄ *Raa. Debm̄ jaay je bubin̄ se, 'je gɛnaangen̄ gaan bubinge se kici.

² Kɛn̄ naajege jaay k'jekɛ Raa ɔɔ k'tɛdki nakn̄ kɛn̄ naan̄ taadjeki gɛn̄ tɛda se, bin se naajege k'jeelki naajege se k'jekɛ gaan Raage.

³ 'Booyki, kɛn̄ naajege jaay k'jekɛ Raa deer num, nakgen̄ naan̄ taadjeki ɔɔ gɛn̄ tɛda se, j'aki kin̄g do ki. Ɔɔ nakgen̄ naan̄ taadjeki gɛn̄ tɛda se lɛ, ɔɔn̄ eyo.

⁴ Taa debm̄ tɛdga goon̄ Raa se, naan̄ tɔɔg cir nakgen̄ kusiŋ do duni ki se. Ɔɔ kɛn̄ tɛdɛki jaay k'tɔɔgki cirki nakgen̄ kusiŋ do duni ki se, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do al-Masi ki.

⁵ Nan̄ja jaay tɔɔg cir nakgen̄ kusiŋ do duni ki se? Debm̄ tɔɔg cir nakgen̄ kusiŋ do duni ki se, debm̄ kɛn̄ took ute maakin̄ paac ɔɔ Isa al-Masi se Goon̄ Raa.

⁶ Isa al-Masi ese ɓo kɛn̄ ɓaado do naan̄ ki se, *k'batizin̄ maan̄ ɔɔ ɔn̄ ron̄ *sɛrke ɔɔ moosin̄ ɔɔyo. Naan̄ ɓaado se k'batizin̄ maan̄ sum eyo, num ɔn̄ moosin̄ ɔɔyga kici. *Nirl Raa mala kic ɓo taadjekiga saad̄ina, taa Nirl Raa se taad̄ taar mɛt ki.

⁷ Naaden̄ mɔtɔ se ɓo kɛn̄ saadge:

⁸ Nirl Raa, maan̄ k'batizn̄ Isa ɔɔ moosn̄ Isa, naaden̄ mɔtɔ se paac taad̄ mɛtn̄ saad̄n̄ kalan̄ sum.

⁹ K'jeelki kɛn̄ jeege jaay ɓaado taadjeki saad̄dege se, naajege k'lee k'tookki; bin num saad̄n̄ gɛn̄ Raa se, mɛt ki cir daala. 'Booyki, kɛse saad̄n̄ gɛn̄ Raa ɔɔ: naan̄ se ɓo taadjeki saad̄n̄ gɛn̄ Goonin̄ se.

¹⁰ Debm̄ jaay aal maakin̄ do Goon̄ Raa ki se, naan̄ took do saad̄n̄ Raa ki se. Debm̄ jaay baate kaal maakin̄ do Raa ki se, naan̄ tɛd̄ Raa ɓo debm̄ taar-kɔɔɓɔ. Taa naan̄ baate tookn̄ do saad̄ kɛn̄ Raa taado ro Goonin̄ ki se.

¹¹ Kɛse ɓo saad̄n̄ kɛn̄ Raa taadjeki: Raa se ɛdɛkiga *kaajn̄ gɛn̄ daayum, ɔɔ kaajn̄ gɛn̄ daayum ese se naan̄ ɛdɛjesin̄ki ute doobm̄ Goonina.

¹² Debm̄ jaay in̄g dɔɔk ute Goon̄ Raa kalan̄ se, naan̄ ɔn̄ga kaaja; ɔɔ debm̄ jaay in̄g dɔɔk ute Goon̄ Raa kalan̄ ey se, naan̄ ɔk kaaj eyo.

13 Maam m'raan̄seno nakgen se paac se, taa naase jee aalkiga kaal maakse do Goon Raa ki se, aki jeele naase se ɔŋkiga kaaj̄n̄ gɛn daayum.

Naan Raa ki se naajege k'beerki d̄im ki ey paac paac

14 Naan Raa ki se naajege k'beerki d̄im ki ey paac paac, taa kɛn k'tɔndkiga mɛtn d̄im kɛn naan̄ maakin̄ jen ro ki se, naan̄ lee booyjeki booyo.

15 K'jeelki nak̄n̄ kɛn naajege k'tɔndkiga mɛtn d̄im gɔtin̄ ki ɓo, naan̄ lee booyjeki booy d̄ey se, bin se nak̄n̄ jaay kɛn k'tɔndkiga mɛta gɔtin̄ ki se, k'jeelin̄ki maakjege tu aan gɔɔ k'j'ɔŋin̄kiga.

16 Kɛn debm jaay aak gɛnaan̄ tɛd tɛd *kusiŋ se ɔɔ kusiŋ naan̄ tɛd tɛd se jaay an̄ kɔlin̄ gɔtn̄ kut ki ey num, ŋ'tɔnd mɛtn Raa taa gɛnaan̄ se, ɔɔ Raa utu an̄ kɛdn̄ kaaja; kɛn kusiŋ gɛnaa tɛd tɛd se jaay an̄ kɔl gɔtn̄ kut ki ey se, taa kusiŋ kalan̄ se, debm tɛd̄inga num ɔlin̄ gɔtn̄ kut ki. Maam m'taad̄sen m'ɔɔ aki tɔnd mɛtn Raa se, taa debm kɛn tɛd kusiŋ an̄ kɔl gɔtn̄ kut ki se eyo.

17 Nakgen k'tɛdki ute d̄oobiŋ ey paac se, naade se kusiŋa naan̄ Raa ki. Naɓo kusiŋa paac se ɔŋ ɔl deba gɔtn̄ kut ki eyo.

18 Naajege k'jeelki debm tɛdga goon Raa se, naan̄ lee tɛd kusiŋ eyo, taa Goon Raa se bɔɔbiŋa, ɔɔ Bubm jee kusiŋge se, ɔk tɔɔgɔ don̄ ki eyo.

19 K'jeelki naajege se k'tɛdkiga jee Raage, num gan̄ jee do naan̄ ki paac se naade se kaam ji Bubm jee kusiŋge.

20 Naajege k'jeelki Goon Raa baado do naan̄ ki se ɔɔ ɛd̄jekiga jeele kɛn j'anki jeel Raa deere. Ute Goonin̄ Isa *al-Masi se, naajege k'dɔɔkkiga kalan̄ ute Raa deer se. Naan̄ se ɓo Raa kɛn deer deer ɔɔ kɛn ɛd̄ kaaja daayum jeege tu.

21 Gɛnumgen sɛɛmɛ, ɔɔdki dose d̄akɔ ro maragge tu.

Maktubm Jan raan̄n̄ gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan gen k-dige

Debm raan̄ maktubm ara se taad̄ɔ naan̄ *naan̄jee al-Masige*. Nābo do taaringe tun naan̄ raan̄ se, naan̄ aan̄ gɔɔ naan̄ bo magal jee ken naan̄ raan̄den maktubm ese se. Naan̄ raan̄ ɔ «m'raan̄i maktubm se naai ki ute genige, naai bo Mend̄ ken Raa beer ɔɔɔio.» Jee metinge saap ɔ *Mend̄* ara se je taad̄n̄ ute egliz ɔ ute jeegen maak ki. Aan̄ gɔɔ maak̄n̄ maktubm ken deet deet se, maak̄n̄ maktubm gen k-dige tu se kic bo, naan̄ taad̄ jeege tun ken naan̄ raan̄den ɔ j'inḡ j'ond̄ kɔnd̄ ɔ j'aay kaamde, ɔ kaal maak̄n̄ met ki se j'ok̄in̄ jiga.

Jan raan̄ ɔl tɔɔse jeege tun egliz ki

¹ Maam ken naan̄ egliz bo m'raan̄i maktubm se naai ki ute genige, naai bo Mend̄* ken *Raa beer ɔɔɔio. Maam se m'jese ute maakum paac. Maam m'kalumki sum bo m'jese eyo, num gan̄ jee jeel taar met ki paac se jese kici.

² ɔ taar met ki se utu inḡ maakjege tu ɔ daayum utu tinḡ ute naajege.

³ ɔn̄ Raa Bubjege ute Goon̄in̄ Isa *al-Masi se ajeki ted̄n̄ beede, ajeki keej̄n̄ dojege tu ɔ ajeki ked̄n̄ lapia. Bin bo j'aki kinḡ ute maak-jea ɔ ute ken met ki.

*Taar met ki ute maak-jea
(1Jn 5.1-3)*

⁴ Maam se maakum-raap aak eyo ken m'ɔn̄ genigen metinge jaay lee doobm Raa ken met ki se. Naade se ted̄ nakgen ken Raa Bubu taadjeki gen tɔda se.

⁵ Bin se Mend̄a, ɔorse maam m'taad̄i m'ɔ: k'jeki naapa. ɔ nak̄n̄ ken Raa taadjeki gen tɔda se jaay ɔlum maam m'raan̄i se, kese kiji eyo. Gan̄ kese taar ken naajege k'booȳn̄kiro do kuun met ki.

⁶ Ken naajege jaay k'jeki Raa se: kese naajege k'ted̄ki nak̄n̄ ken Raa taad̄ ɔ gen tɔda. Taa nak̄n̄ ken Raa taado gen tɔda ken naase 'booȳn̄kiro do kuun met ki se, inḡki do taar ken se.

(1Jn 4.1-6, 2.18-23)

⁷ Jeegen lee aan̄ jeege dal se ɔaad̄oga dena do naan̄ ki. Num jee se bo ken Isa *al-Masi jaay ɔaad̄o ted̄ ron̄ debkilimi do naan̄ ki se, naade took do taar ken se eyo. Debm ken ted̄ bin se bo ken lee aan̄ jeege dala ɔ naan̄ bo debm ken gec al-Masi.

* **1:1** Jee metinge saap ɔ Mend̄ ara se je taad̄n̄ ute jee egliz ken lee tus gɔɔ kaam kalaɲ.

⁸ Taa naan se bo naase andki kondo taa naabsen 'tedki se 'kutn cer eyo, anum naabsen 'tedki se utu aki kon bedse ute maraadse.

⁹ 'Jeelki debm jaay naar aan deel naan ki so ing do taar al-Masi dooyekiro ey se, debm bin se Raa ute naan eyo. Gan debm jaay ing do taar al-Masi dooyekiro se, debm bin se naan ing dok ute Raa Bubu so ute Goonina.

¹⁰ Taa naan se bo nam jaay baado taadsenga taar ken jaay tec gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooyekiro ro ki ey se, debm bin se ante 'koki ki beesege tu so ante 'tedinki tase.

¹¹ Num debm jaay tedinga tase oki so se, debm bin se endga maakj *kusi ken debm se lee ted se.

Jan raan nan taarina

¹² Ey num maam m'ok nakge dena ken m'je m'asen raana, nabo taargen se m'je m'aden raan maakj maktub ki eyo. Taa maam mala m'saap m'utu m'asen baa kaaka so ken m'aanga naane nabo j'aki taadn taara ute taara. Taa bin se maak-raapjege se 'tedn maak-raap maraadin ki.

¹³ Genai Mend ken Raa beer addino ute geninge se 'tedi tase naai ki kici.

Maktubm Jan raan̄iŋ gen k-mətəge Kupm mət̄n taar taadjeki doobm gen dooy maktubm k-mətəge gen Jan

Maktubm ara se kic 60 debm kən taad̄ ɔ naan̄ naan̄ jee al-Masige se 60, debm raan̄iŋa. Maktubm se naan̄ raan̄iŋ gaab ki kalan̄ bini k'dan̄iŋ Gayus. Gayus se k'jeeliŋ eyo na60 naan̄ se tuj ɔrmin̄ te Isa al-Masi eyo. Nak̄j naan̄ tɛd̄ se 6aa te gen Deotrep kalan̄ eyo. Taa Deotrep se lee taad̄ taargen̄ iŋg kusu ro deb kən naan̄ jee al-Masige tu se ɔ naan̄ je kək̄j mɛrtge eyo. Ute maktubm ese 60 k'jeelki kək̄j mɛrtge ɔ ute kək̄j genaagen ɔn̄ se, kɛse taad̄n̄ maak-jea ɔ taad̄ ɔ do taar kən mət̄ ki se k'tujki te ɔrmjege eyo.

*Jan raan̄ ɔl maktub Gayus ki
(Mt 10.40-42)*

¹ Maam kən naan̄ egliz 60 m'raan̄i maktubm se naai Gayus ki. Naai 60 debm kən maakum jei ɔ maam se m'jei ute maakum paac.

² Mɛd̄n̄ kɔn̄n̄ maakuma, maam m'je se, nak̄j naai tɛd̄ paac se 'kaan̄ kaama. Ɔ m'je lapi roi se 'tɛd̄n̄ jiga aan̄ gɔɔ kən naai 'lee jiga doobm *Raa ki se.

Gayus se jeege tɔm̄iŋa

³ Maam se maakum-raap aak eyo, taa genaagen̄ iin̄o gɔti ki jaay lee 6aad̄o gɔtje ki ara se, taadjenga saad̄n̄ naai kən iŋg do taar kən mət̄ ki jiga se: deere, naai se utu iŋg do taar kən mət̄ ki.

⁴ Kən maam jaay booy j'ɔɔ gɛnumge utu iŋg jiga do taar kən mət̄ ki se, kɛse ɛdum maak-raapo dɛn aak eyo.

⁵ Mɛd̄n̄ kɔn̄n̄ maakuma, naai se debm utu iŋg do taar kən k'dooyio se jiga ɔ genaagen̄ iin̄o gɔt̄ kuuy kən naai jeelde eyo jaay 6aad̄oga mɛrtɛ gɔti ki kic 60, naai ɔkden̄ jiga.

⁶ Jeegen naai ɔkdeno jiga se, kən 6aad̄oga gɔtn̄ ara num naade tɔm̄i naan̄ jeege tun̄ *egliz ki ɔ deek ɔ naai se debm 'jede dɛna. Bin se m'taad̄i m'ɔɔ aay kaami ɔ jee bin se lee noogde daayum ute nooḡj naai se jaay 60, aden̄ nooḡj maak̄j lee mɛrtdege tu aan̄ gɔɔ kən Raa jen ro ki.

⁷ Taa naade lee mɛrtɛ se gen̄ tɛd̄n̄ naabm̄ *al-Masi ɔ jeegen jeel Raa mal ey se d̄im tap 60 naade tɔnd̄ meta gɔtde ki eyo.

⁸ Taa naan̄ se 60 naajege se, jeegen bin se naajege j'adeki noogo, taa j'aki tɛd̄n̄ naaba kalan̄ ɔ taar mət̄ kən j'aki taad̄n̄ jeege tu se 6aa ute naaniŋa.

*Deotrep ute Demetrus**(1Kor 4.18-21)*

⁹ Ey num maam m'raan m'olga maktub *egliz ki, na6o Deotrep se baate tookn taarje, taa naan se je 6o gotn magal rona daan jee Raage tu.

¹⁰ Taa di ken jaay maam m'utu m'asen 6aa kon se, m'asen 6aa taadn nakn jig eyo ken naan inj ted se, ute taar-koo6m naan lee tokjen doje ki. Naan ese sum eyo, num gan naan ted nakgen cir naan se daala, naan se baate kokn genaagen doobm Raa ki 6o jee ken je 6o aden kok kic 6o, naan gaasde 6o tuurden naatn maakn egliz ki.

¹¹ Medn koo6n maakuma, onte kuun bol6tn jeegen lee ted nakgen jig ey se, num gan uun bol6tn jeegen lee ted nakgen jiga. Taa debm ted nakn jiga se, naan debm Raa. Num gan debm ted nakn jig ey se, naan se jeel Raa eyo.

¹² Anum jeege se paac taad taargen jiga ro Demetrus ki 6o king naan inj jiga do taar ken met ki se kic 6o tedn saada. Naaje kic 6o k'saadnge. Taa naan se 6o naai kic 'jeele saadn naaje se saadn met ki.

Jan taad nan taari6a

¹³ Ey num m'ok nakge dena ken m'je m'aisin raana, na6o m'je m'aisin raan maakn maktub ki eyo.

¹⁴ Taa maam se 6opga goo6o m'saap m'utu 6aa goti ki, 6o ken 6aa m'ojiga jaay 6o k'6aa taadn taara ute taara.

¹⁵ On Raa ai kedn lapia. Medigen gotn ara se tedi too6e 6o medigen gotn naane se, nanja nanja kic 6o naai 'tedn too6e.

Maktubm ɣɛn Jud

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn Jud

Maktubm kɛn Jud raanjin se, naan raanjin jee al-Masige tun ɣɔtɔ ɓaa se paac. Taar kɛn naan taad se, tec tec naapa ute taargen j'ɔnjɛn maakɲ maktubm ɣɛn Piɛr ɣɛn k-dige se. Maakɲ raanjin ki se naan iin ro jeege tun dooy jeege ute taar-kɔɔɓɔ ɔɔ injɔ tɛdn aan ɣɔɔ kɛn maakde jen ro ki se. Jud maakɲ raanjin ki se, naan tuun tɔl taargen maakɲ Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dɔkina ɔɔ ute taargen se ɓo, naan dooy jee al-Masigen do naan ki. Naan tuun tɔl taargen maakɲ kitapm Yaudge tu kici naɓo maakɲ Kitap kɛn Raa dooko ute jeege do dɔkin se, kitapgen se, ɣɔtɔ (bersege 9, 14 ɔɔ 15). Ɔɔ naan taad ɔɔ Raa se jee kɛn baate tookɲ taar kɛn Raa taadden ɔɔ naan jedɛ se, naan utu aden dabar ɔɔn aak eyo. Ute naan se kic ɓo Raa je aden kut eyo naɓo naan je aden kaaja.

Jud raan ɔl tɔɔɛ jee al-Masige tu

¹ Maam m'Judn kɛn debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ɔɔ m'ɣɛnaa Jak ɓo m'raanjen maktubm ese se, naase jeege tun *Raa Bubu jese ɔɔ danjeno ɔɔ ɓɔɔɓse te Isa al-Masi se.

² Ɔn Raa asen keejɛn dose ki, asen kedn lapia ute maak-jɛn se ute maraadinɔ.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo (2Pr 2.1-22, 3.1-3)

³ Naase mɛdn kɔɔn maakumge se, maam se m'je bɛɛ eyo kɛn m'asen raan maktubm se taa mɛtn taar kaajn kɛn Raa aajjeki taa naapm paac se. Nakɲ kɛn ɔlum jaay maam m'aay kaamum m'raanjen maktubm se, taa m'asen kedn kaay kaama, taa naase aki do do taarge tun naase k'dooyeno jaay aalki maakse do ki ɣɛn sɔrɔkin se.

⁴ Taa jee mɛtinge se goon endoga maakse ki, naade se ɓo kɛn Raa do dɔkin tap ɓo ɔɔɔɔɔ kɔjn ɓɔɔɔɔ doɔde ki aan ɣɔɔ kɛn k'raanjinɔ maakɲ Kitap ki. Jee se, taar kɛn Raa taadjeki taa maak-jɛn se, naade terlin kaam kuuy taa naade 'kɔn doobm kɛn an tɛdn nakɲ kɛn maakde jen ro ki. Kɛn naade jaay tɛd bin se, naade ɔɔd und Isa *al-Masi naan kɛn Magaljege ɔɔ Mɛljege kalan lak se.

⁵ Tɛr m'je m'asen taadn daala, 'jeelki, do dɔkin se Mɛljege Raa aajo gaan *Israelge kaad kɛn naan ɔɔɔɔno naatn maakɲ taa naan kɛn Masar ki. Gaɲ maakde ki se jeegen baate kaal maakde do naan ki se, naan tɔalde naatn.

⁶ Saapki do *kɔdn Raage tun, magal ken Raa edden se naade ɔkiŋ te tɔɔg eyo, iin ɾesno ute gɔtn ken Raa tɔndden ro ki. Taa naan se ɔo Raa tɔk dɔɔkde ɔɔ ɔmbden maakŋ gɔt ken ɔɔdɔ gen ting daayum gɔtn ese bini 'kaan ɔii ken naan an kɔjn ɔɔɔɔ do jeege tu paac se.

⁷ Saapki do jeege tun ken tingo maakŋ geger ken Sɔdɔm ute Gɔmɔɾ* ɔɔ ute jeege tingo maakŋ gegerge tun cɛɛsde ki: naade se kic tɛdɔ *kusin bini naade lee ɛɛso naap rɛn rɛn ɔɔ tɛdɔ napar nakgen jig eyo ken jikilinge tap ɔo lee tɛdin eyo. Naade se Raa dabardenga maakŋ pood ken gen daayum.

⁸ Jee ken goon endo maakse ki se tɛd nakgen jig eyo bin kici. ɔɔ naade se ute nigen ken naade lee ni se ɔo ɔlden gen keɛs naapgen rɛn rɛn. Jee ese se ken Raa jaay Melde se, naade took eyo ɔɔ kɔdn Raagen ute nookdege se kic ɔo, naade naajde.

⁹ Gan bubm kɔdn Raagen k'danin Mikaɛl se kic ɔo, kaad ken naade mooyo te *Bubm sitange gen naar yo *Musa se, naan naajin te ute taar inŋ kus eyo, num naan deekin ɔɔ: «Naai se, Raa utu ai dabara.»

¹⁰ Num gan jeege ese se naade naaj ute taargen naade kic ɔo jeel metin eyo. Naade se aan gɔɔ daagen maakŋ kaag ki ken ɔk maak-saap ey se ɔɔ nakgen naade lee tɛd se ɔo ken utu aden kutu.

¹¹ Naade se utu aden tɛdn ɔɔn aak eyo, taa naade se uunga doobm Kayn†. Naade tɛd nakgen jig eyo taa an kɔn gurs ro ki aan gɔɔ ken Balaam‡ tɛdɔ do dɔkin se. Naade utga rode aan gɔɔ Korɛ§ debm ken baate tookŋ taar Raa se.

¹² Ken naase aki kɔs kalan jaay, naade ute maakse ki num, naade ɔo ken lee tujsen gɔtn kɔs se. Naade ɔɔɔ, ɔɔ aay te maraadde sɔkɔn kic ɔo tɔɔlde eyo ɔɔ naade le saap do naade malinge tu sum. Naade se tec aan gɔɔ gapar ɔn eed maan ey jaay kuulu wɔɔkin naatn se. Naade aan gɔɔ kaaggen ken kaadn koojdege aan kaace num ɔk kooj ey se. Kaaggen se ɔo ken k'tɔɔdde ute met iirin jaay j'ɔnde ooy se.

¹³ Naade se tɛdn nak sɔkɔnge tec aan gɔɔ ool doocga num tɔl gupiyin jɛn ki se; naade tec aan gɔɔ k-dijgen metingen tɔɔd lee wari se ɔɔ jee se Raa utu aden kɔmb gɔt ken ɔɔd dɔɔɔd gen daayum daayum.

¹⁴ Do dɔkin se gaaba kalan k'danin Enok*. Naan se ɔugŋ gen k-cilige gen Adum. Taa jee ese se naan taadoga taad teeco taar Raa ki ken ɔɔ: 'Booyki, Meljege Raa se utu baado ute jee naangen *salal ken dupu kando kando se

* **1:7** Aak Jɛn kɔn 18 ɔɔ 19. † **1:11** Kayn se goon Adum ken tɔɔl genaana Abel. Aak Jɛn 4.5-16. ‡ **1:11** Aak Nmb 22-24. § **1:11** Aak Nmb 16.1-5. * **1:14** Aak Jɛn 5.21-24.

¹⁵ taa kəjŋ bəərə do jeege tu paac kən aal Raa maak ki eyo kən baate tooko Raa ʔo gaarde se, naade se ʔo j'aden jeel naade se jee kusinge, taa taargen naade taad iŋg kus ro Raa ki se.

¹⁶ Jee se tiŋg ʔo maakde raap eyo ʔo iŋg ʔo gen təkŋ mind jeege. Naade se tɛdn nakŋ maakde je sum ʔo naade taad taargen deel dode ʔo aan jeege dala ute taar nijimi taa naade kəŋ dim gətde ki.

Jud deŋ genaagen doobm *al-Masi ki

¹⁷ Num gan naase, mɛdn kəŋŋ maakumge se 'saapki do taarge tun kən jee kaan naabm Mɛljege Isa al-Masi taadseno do dəkŋ se.

¹⁸ Naade taadseno ʔo: «Bii kən kaam məotn dunia an nan se, jeege jee kaakŋ mɛtn jeege se utu ade ʔaao ʔo naade se ɛ aal Raa maak ki eyo ʔo tɛdn nakŋ maakde jea.»

¹⁹ Deere, keŋe ʔo naade! ʔo naade se ʔo kən gaan jeege ute naapa; ʔo naade se nakŋ daa rode je se ʔo naade tɛdŋna ʔo jee se ək *Nirl Raa maakde ki eyo.

²⁰ Num gan naase, mɛdn kəŋŋ maakumge, 'noogki naapa ʔo iŋgki təŋgə do taar Raage tun k'dooyŋeno jaay naase 'took aalki maakse do ki se. Kən aki tənd mɛtn Raa se, ʔŋki *Nirl Salal ʔo asen təddə.

²¹ Kaad kən naase utu aakki kaak kaam kaadn kən naase utu aki kəŋ *kaajŋ gen daayum kən Mɛljege Isa al-Masi ute bɛɛŋa utu ajeki keɔ se, iŋgki maakŋ maak-je Raa ki.

²² Jeege maakde utu naaj naaj ʔort se, naase ɛjɔdeki dode ki.

²³ ʔo jeege mɛtiŋgen kuuy kən ʔaa ʔaa poodn se, naase aajɔdeki. Kengen kuuy kic ʔo ɛjɔdeki dode ki, naʔo ʔndki kəndə ʔnten tumki te naade, bini jee se kaldegen *kusiŋdege tujdenga tuj se kic ʔo, naase 'yɛmde ki.

K'təəmki Raa

²⁴ K'təəmki Raa, naan kən ək təŋgə asen bəəbə taa naase aki koocŋ doobŋ ki eyo. Naan asen ʔaa naaniŋ ki se jee ək tuju rode ki eyo ute maak-raapo, maakŋ gaariŋ kən wəər gətə keɛŋ keɛŋ se.

²⁵ Raa se naan kalan lak. Naan ʔo Debm aajjeki ute doobm Mɛljege Isa *al-Masi. ʔŋ jeege paac an *nooko, an magala ʔo an jeeliŋ naan ʔo, debm ək təŋgə ʔo təŋgŋ naan se gətn do dəkŋ tap ʔo naan utu tap, kən ʔərse ki ʔo gen daayum daayum. *Amin.

Kitapm k'danjin Apokalips ken Jan raano

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy kitapm k'danjin Apokalips ken Jan raano

Jan debm ken raan kitapm ara se taad metn nakgen ken Isa al-Masi taadino metin tood tal se. Kaad ken se naan j'ok k'baansin gotn maane ol gurugin daan ki k'danjin Patmos se. Ken ol jaay j'ok k'baansin se taa naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu, kaad ken se bo gaar magal *Rom ki lee dabar dabar jee al-Masige se. Naan raan eglizge tun cili ken taa naan Turki ken borse se gotn ken markabge lee daarni, ol gotn se k'danjin Smirn. Jee al-Masige jaay k'dabarde se taa naade jeel melde bo Isa al-Masi kalin ki sum. Kaad ken goto tedden on se bo, Jan raanden kitapm se taa aden toogon maakde do kaal maakde ki ol do kond dode ken naade ond do Raa ki se. Maakn kitapin ki se Jan taad metn nakgen Isa taadin metin ute napar taargen aan go j'aal kaal naagn taara. Na bo nakgen se jee al-Masigen jeel Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dakin se bo jeel ok metina, ey num jee kuuy se, naade jeel ok metin eyo. Nakgen Isa al-Masi teec naan Jan ki jaay taadin metin se, naparde kalan eyo, na bo ko taarin se kalan sum. Ko taar ken Jan jen taada tap tap se naan je deekn ol borse j'aak aan go nakgen ok toogo do jeege tu se bo cirga goto baa se paac, na bo Isa al-Masi, naan ken Mel kalan sum se utu 'cir nakgen ok toogo do jeege tu se gen sorokina. Naan 'tedn naan se taa gen Raa ol gen jeenge.

Jan taad metn nakgen ken naan aako

¹ Kese bo metn taar nakgen k'jeel metin ey jaay *Raa taad metin Isa *al-Masi ki ol Isa ol kod naan se baa taad metin bulin Jan ki, taa Jan baa taad metin jee tedn naabm Raage tu nakgen ken utu 'kaan naan ki se.

² Jan se aako utu kaamina ol taad metin paac jeege tu ol kese Taar Raa mala ol kese bo nakgen met ken k'jeel metin ey jaay Isa al-Masi mala taadino metin se.

³ Maak-raapo debm ken dooy taar se jeege tu ol maak-raapo jeege tun booy taar ken teeco taar Raa ki ken k'raanino ara ol took do ki. Taa nakgen se kaadin oopga gooro utu 'kaana.

*Jan raan ol toosin *eglizge tun taa naan Azi ki*

⁴ Kese maam Jan bo m'raansen kitapm se naase eglizge tun maakn gegerge tun kaam cili ken taa naan Azi ken kaam kalan.

ጋን Raa kɛn do dɔkiŋa, bɔrse, ɔ kɛn utu baado ɔ ute nirl Raagen cilin naan kaag don ki se asen tɛdn bɛɛŋa ɔ asen kɛdn tɔɔsiŋa.

⁵ ጋን Isa *al-Masi debm saadn met ki ɔ naan bo debm duro deet deet daan yoge tu ɔ naan bo Gaar gen gaaringen do naan ki se, ɔn asen tɛdn bɛɛŋa ɔ asen kɛdn tɔɔsiŋa kici.

Isa se, naan bo debm jejeke, ɔ ute moosiŋ se, naan ɔɔdjekiga dojege maakŋ *kusiŋ ki.

⁶ Naan ɔljekiga maakŋ gaariŋ ki ɔ tɛdjekiga k'tɛdkiga jee tɛdn *sɛrke gen Bubiŋ Raa. Bin num ɔn jeege paac aŋ *nooko ɔ ɔn tɔɔgŋ naan se le 'ting gen daayum daayum. *Amin!

⁷ 'Booyki! Isa utu afe ɔaa maakŋ gapar ki,

ɔ jee tɔɔsiŋo do kaag ki ute jeege paac,

naade utu aŋ kaakŋ ute kaamde.

Bii kɛn se, jeege do naan ki paac utu 'tɔɔyɔ ɔ 'keem noo.

Taar se utu 'tɛdn deer deer. Amin!

⁸ Meljege Raa deek ɔ: «Maam m'Alpa ɔ m'Omega* ɔ maam m'Sidburku, maam kɛn do kupm met ki, kɛn bɔrse ɔ kɛn utu afe ɔaa.»

Jan aak Isa maakŋ gaariŋ ki

⁹ Kɛn ara maam genaase Jan kɛn utu ɔɔd yɛɛbiŋ ute naase. ጋo maam kic m'ɔŋga bɛdum *maakŋ Gaar Raa ki te naase. Taa Isa se, maam kic m'utu m'aay kaamum te naase. Kɛn ɔl jaay k'l'ɔk k'baam gɔtn kɛn maane ɔl gurugiŋ kɛn k'dariŋ Patmos se, taa taar Raa ɔ taa saadn Isa kɛn maam m'lee m'taad se.

¹⁰ Bii kalan *Nirl Salal bɔɔy dom ki ɔ gɔtn se maam booy mind nam taad metum ki makɔŋo aan gɔɔ pulu ɔ bii kɛn se bii dumas†.

¹¹ Mind nam ese se taadum ɔ: «Nakŋ naai aakiŋ se 'raariŋ maakŋ kitap ki ɔ ɔlin *eglizge tun maakŋ gegɛrge tun kaam cili jee kɛn: Epez ki, Smirn ki, Pergam ki, Tiatir ki, Sarde ki, Piladelpi ki ute jee Laodise ki kici.»

¹² Kɛn maam jaay m'booy mind nam se, m'tɛrl m'aak metum ki. Num kɛn maam jaay m'tɛrl se, m'aak lɔompɔn daabge cili.

¹³ Maam m'aak nam aan gɔɔ Goon Debkilimi‡ daar daar daan lɔompge tun cili se; kaliŋ ron ki se jɛrlɛ bini aan naagn jɛŋ ki. ጋo naan dɔɔk kaadiŋ ute kɔl kɛn k'daapiŋ ute daab;

¹⁴ ɔ bɛɛkŋ don se raap lak lak aan gɔɔ kuubu ɔ kaamiŋ se le aal bilik bilik aan gɔɔ poodo.

¹⁵ ጋo jɛŋge se aan gɔɔ maal kɛn j'oliŋo poodn jaay aac dɛŋ se, ɔ mindiŋ le aan gɔɔ keem ool kɛn doocga num eem uu se.

¹⁶ ጋo maakŋ ji daamiŋ ki se, naan ɔk k-dijge cili. ጋo gɔrd-jɛrlɛ kɛn taaringen di taat ranan ranan se, teeco taariŋ ki ɔ

* 1:8 Alpa ɔ Omega se je deekŋ ɔ: maam bo m'do kupm met ki ɔ m'taar tɔliŋa.

† 1:10 Bii dumas se bii gen Meljege. ‡ 1:13 Aak Dan 7.13.

daan-kaamin se aan gɔɔ kaadn ken aanga katar ki num ɔs tɔk kaama kiris se.

¹⁷ Ken maam jaay m'aakin se, maam m'ooc metn jen ki aan gɔɔ debm ooyga kooyo. Num gan naan ɔnd ji daamin dom ki ɔɔ deekum ɔɔ: «Dnte 'beere! Maam ɔo debm ken deet deete ɔ ken kaam mɔɔtn.

¹⁸ Maam ɔo debm m'ing zεεε. Maam se m'ooyoga kooyo naɔo m'duroga daan yoge tu ɔɔ ɔorse m'utu m'ing zεεε gen daayum daayum. Maam se m'ɔk tɔɔgɔ do yo ki ɔɔ do bee yoge tu kici.

¹⁹ Booyo! Nakgen ken naai aakinga kaaka ɔɔ kengen utu aɔe ɔaa naan ki se, 'raanin maakn kitap ki.

²⁰ K-dijgen cilin ken maam m'ɔkin ji daamum ki ute lɔɔmpɔn daabgen cili ken naai aakinɔ jaay *'jeel metin ey se, 'booyo: k-dijgen cili se taad te *kɔdn Raagen cilin gen eglizgen maakn gεgεge tun ken kaam cili se. ɔɔ lɔɔmpɔn gen daabgen cili se le, je taadn ute eglizgen maakn gεgεge tun kaam cili se kici.»

2

*Maktubm se k'raanin *eglizn ken Εpez ki*

¹ *Kɔdn Raa ken lee ɔɔɔb eglizn maakn gεgεr ken Εpez ki se, 'raanin maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ken ɔk k-dijge cilin ji daamin ki ɔɔ ken lee daan lɔɔmpge tun cilin gen daab se taadi ɔɔ:

² «Naabse ken naase 'tedki paac ute kaay kaamse ken naase ɔkki maakn naabse ki se, maam m'jeele. ɔɔ maam m'jeele naase se ɔnki 'serkn jee *kusinge eyo. Jee ken ted rode aan gɔɔ *jee kaan naabm Isage se, naase aak 'jeeldeki naade se jee kaan naabm Isage eyo, naase ɔndeki naade se, jee taar-kɔɔbge.

³ Anum naase se daayum aayki kaamse; naase se 'dabarkiga taa maama ɔɔ ɔlki te metse cεεɔ ki eyo.

⁴ Num maam se m'ɔk taara te naase gen taada: maak-je ken naase ɔkki do maam ki deet se, ɔorse aan gɔɔ ken do dɔkin eyo.

⁵ Saapki tu! Ey num naase uunkiroga metn naabse jiga naɔo naase aal oockiga. Bin num 'terlki kingse ɔɔ 'terlki tedn naabse aan gɔɔ ken naase 'lee tednkiro do dɔkin se. Ken bin ey num, maam se m'utu m'asen kɔnɔ ɔɔ ken naase jaay 'terlki te kingse ey se, lɔɔmpsen gen daab se, m'an kuun dεεtn gɔt kuuy.

⁶ Naɔo naase kic utu 'tedki nakn jiga. Aan gɔɔ maam m'ɔɔd m'uun naabm jee Nikolait* ted se, naase kic ɔɔd unddeki bin kici.

* 2:6 Jee Nikolait se dooy jeege ute Taar Raa ken met ki eyo.

⁷ «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun goto baa se paac se: nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an kenfn koojn kaagn ken ed kaaja ken maakn jinen Raa ki se.»

Maktubm se k'raanjn *eglizn ken Smirn ki

⁸ *Kodn Raa ken lee bobb eglizn maakn geger ken Smirn ki se, 'raanjn maktub oo:

'Booyo! Debm deet deet oo ken kaam mootn, naan ken ooyo oo duroga daan yoge tu se taadsen oo:

⁹ «Maam se m'jeel dubarse ute daayse, nabo naan *Raa ki se, naase se jee maalge. Kodn ken jee ted rode aan goo Yaudge lee adse se, maam m'utu m'booyo. Naade se Yaudge eyo, num naade se jee *Bubm sitange.

¹⁰ Naase se utu aki dabara nabo onte 'beerki. 'Booyo! Bubm sitange utu tokn jeesegen metinge ade komb dangay ki taa asen naama oo naase aki dabara gen bii sik. Num aayki kaamse bini ken j'asen toal kic num onten tujki ormse oo maam m'utu m'asen kenfn laatn toomof ken taad oo naase se onkiga kaaja gen daayum.

¹¹ «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gotn baa se paac: debm jaay aasinga oo on cirga se, yo gen k-dige se an kon tedn dim eyo.»

Maktubm se k'raanjn *eglizn ken Pergam ki

¹² *Kodn Raa ken lee bobb eglizn maakn geger ken Pergam ki se, raanjn maktub oo:

'Booyo! Debm ken ok gord-jerl taaringe di paac taat ranan ranan se, taadsen oo:

¹³ «Maakn geger ken naase ingki se, maam m'jeelse. *Bubm sitange utu ing gotn se oo gotse ki se, naan gaarge. Num ute naan se kic, naase utu 'dookki ute maama. Ey num maakn geger ken se bo naade toolo Antipas debm saadum ken tuj te ormin ey se. Ute naan se kic bo naase onki te eyo, utu aalki kaal maakse dom ki tap, ey num Bubm sitange se utu ing gotse ki.

¹⁴ «Num maam se m'ok taara te naase gen taada: gotn naase ki se, naase okki jeegen ken uun doobm Balaam‡ ken dej Gaar Balak jaay ol gaan *Israelge terl naaga Raa ki oso daa maraga do dokina oo एसo naapa.

¹⁵ Jo ter gotn naase ki se, naase okki jeegen took uun taar ken jee Nikolaitge§ lee dooy jeege se kici.

† **2:10** Laatn toomof se je deekn oo j'asen kenfn nakn ken asen raap maakse. Naan se aan goo bede kici. ‡ **2:14** Balaam se debm kodof ken Balak, Gaar Moabge, rejino taa baadof naam gaan *Israelge. Aak Nmb kon 22-24, 25.1-2 oo 31.16. § **2:15** Aak berse 6.

16 Bερε, naase se 'terlki kingse! Ey num ɔɔpɔga gɔɔrɔ maam m'utu m'baado ɔɔ m'utu m'aden kooco ute gɔrd-jerl ken 'teecn taarum ki se.

17 «Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn baa se paac: debm aasinga do nakge tun se num, maam m'an kedn kɔsn k'danin maan* ken Raa ɔyino kɔy se. Ɔɔ ter m'an kedn ko raap raapo. Ɔɔ ko ken ese se, k'raanga raan ro kiji ro ki. Ɔɔ debm j'an kedn ko se sum ɔo jeel ro se, ey num nam kuuy se kɔn jeel eyo.»

Maktubm se k'raanin *eglizn ken Tiatir ki

18 *Kɔdn Raa ken lee bɔɔb eglizn maakn geger ken Tiatir ki se, raanin maktub ɔɔ:

'Booyo! Goon Raa ken kaamin aan gɔɔ poodn ɔk kɔkɔ ɔɔ jenge aan gɔɔ maal zεer ken j'ɔɔdino poodn aac den se, taadsen ɔɔ:

19 «Nakn naase 'tedki paac se maam m'jeele. Maam m'jeel maak-je ken naase ɔkki do jeege tu, ɔɔ ɔorse kic naase utu aal kaal maakse dom ki rɔk. Maam m'jeel naabsen ken lee 'tedki ute kaay kaam ken naase ɔkki se. Ɔɔ m'jeele naabsegen naase 'tedki kaam mɔɔtn se den cir ken deete.

20 «Num maam se, m'ɔk taara te naase: Jezabel mɛnd ted ron aan gɔɔ mɛnd taad taar teeco taar Raa ki se, naase ɔniniki naan lee derl jee tedn naabumge ɔɔ dejde ɔɔ k'terl naaga Raa ki ɔɔ ɔlde naade se ɔs daa maraga.

21 Maam m'ɔn biia, m'ɔɔ bin sum ɔo, naan 'terl kingina ɔɔ kɔn keesn gaabina. Num gan naan baate kɔnɔ.

22 'Booyki! Borse maam m'an kaalin do danal ki, naan dabar makɔnɔ. Ɔɔ gaabgen εsin naan se jaay terl te kingde ey num, naade kic m'utu m'aden dabar bin kici.

23 Maam m'an tɔɔl te geninge se naatn. Bin ɔo eglizge paac 'jeele, maam se m'jeel m'nan taar ken maakn jikilimge tu. Ɔɔ nanja nanja kic ɔo, maakse ki se, maam m'an dabara do nakge tun naan tɛda.

24 Num naasen, jee ɔɔp maakn Tiatir ken ɔlsen maak ki ey se, taar jee se lee dooy jeege se, naase le 'took uunki te eyo, naase le 'jeki te jeel taar maakn *Bubm sitange tu aan gɔɔ gen naaden lee saapin se eyo. Taa naan se maam m'asen kɔn kɔnd dim kuuy dose ki ey sum.

25 Naɔo nakn ken naase 'booyinkiga jaay aalkiga maakse do ki se, ɔkinki tɔɔgɔ bini maam m'ade baa maak ki.

26 «Nakgen se jaay debm cirdega ɔɔ inɔga do naabum ki bini naninga tak se, maam m'aden tɔnd naade ɔo 'ting do metjil jikilimge tun do naan ki paac.

* 2:17 Maan se kɔsn ken Raa sidɔ gaan Israεlge tu kaad ken naade tinɔo kɔd-ɔaar ki.

27 Ɔɔ jee ɓaa se paac naade aden lee tɔnd ute sirdn k'daapin ute maala. Ute naan se, naade ade lee tɔnd tɔɔkɲ aan gɔɔ ken k'lee k'tɔnd k'tɔɔk dugul nenjge se.†

28 Aan gɔɔ Bubum ɛdum tɔɔgɔ do jeege tu se, maam kic m'ɛdden naade ki bin kici. Ɔɔ tɛr maam m'utu m'aden keɛn Bɛbɛl gɛn do mɛtbeeki se kici.

29 «Debm ken ɔk bi booyo num, booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɓaa se paac.»

3

*Maktubm k'raanin *eglizn ken Sarde ki*

1 *Kɔɔdn Raa ken lee ɓɔɔb eglizn maakɲ gɛgɛr ken Sarde ki se, raanin maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ɔk Nirl Raagen cili* ute k-dijgen cili se taadsen ɔɔ:

«Maam m'jeel naabse ken naase 'lee 'tɛdki se. Nookse eem aan gɔɔ jee utu zɛɛɛ; num gan naase se jeegen ooyga kooyo.

2 Iin ki raan! Naabsegen mɛtingen ɓaa ɓaa tuju se ɔkɛki jiga taa naan Raam ki se, naabm naase 'tɛdki se maam m'ɔnin paac ɓo aac eyo.

3 Saapki do taar ken 'booyin kiro se ɔɔ ken k'dooyeno jaay naase 'took aalkiro maakse do ki. Bin se 'ɓɔɔbin ki jiga ɔɔ 'tɛrlki maakse. Num ken naase jaay injki zɛɛɛ ey num, maam m'ade ɓaa aan gɔɔ debm ɓoogo kaad ken naai 'jeel eyo ɔɔ m'ai kɔki do jii ki.

4 Ey num Sarde ki se, jeesegen mɛtinge se, kaldege se naade ɔɲ ilimin te eyo. Naade se ɓo jeegen tuso kaldegen raap raap se ɔɔ naade lee ute maama taa naade an kɔɲ kaasiɲa.

5 «Bin num 'booyki: nakgen se paac jaay debm cirdenga num, j'an tusn kalgen raap raapo. Ɔɔ ron maakɲ Kitapm Kaaj ki se le, m'an kɔɲ tɔɔl eyo, num naan Bubum ki ɔɔ naan kɔdinge tu se, maam m'taadn m'ɔɔ: naan se debm maama.

6 «Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɓaa se paac.»

*Maktubm se k'raanin *eglizn ken Piladelpi ki*

7 *Kɔɔdn Raa ken lee ɓɔɔb eglizn maakɲ gɛgɛr ken Piladelpi ki se, raanin maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm *salal ɔɔ debm ken lee te ken mɛt ki, naan ɓo debm ken ɔk lɛkɛrlɛ gɛn taa ɓee *Daud, ken naan jaay ɔɔdga taa doobo se, nam kuuy tap ɓo ɔɲ dɛkelin eyo. Ɔɔ ken naan dɛkelinga le, nam kuuy ɔk doobm ken an kɔɔd eyo, taadsen ɔɔ:

† 2:27 Aak KKR 2.9. * 3:1 Nirl Raagen cili se je taad ute Nirl Raa mala mala.

⁸ «Naabm ken naase 'tedki paac se, maam m'jeele. Aakki! Maam m'ɔɔdiga taa doobo naanse ki, nam tap ɔo an kɔŋ gaas eyo. Ey num naase se 'tɔɔgse kic ɔo baata. Ute naan se kic ɔo, naase 'took uunki taaruma ɔo ɔŋ 'baatum te eyo.

⁹ 'Booyki! Jee *Bubm sitangen ted rode ɔo naade Yaudge se, ɔere, naade se jee taar-kɔɔbge ɔo naade se maam m'edisinga kaam jise. 'Booyki. Maam m'utu m'adeno tɔɔdn ɔaa gɔtse ki ɔo naade utu 'kerŋ metn jese ki ɔo asen jeel naase se maam m'jese.

¹⁰ Aan gɔɔ naase aayki kaamse 'bɔɔbkiga taarum se, maam kic m'utu m'asen bɔɔbɔ kaaf ken dubara ade ɔaa do jeege tun do naan ki jaay utu ade naam se.

¹¹ Bere, maam se ɔɔpga gɔɔrɔ m'ade ɔaa. Bin num taar *Raa ken naase 'booyinki se, ɔkiŋki tɔɔgɔ taa laatn tɔɔm k'jeddesin se, nam tap ɔo an 'kɔŋ kuun eyo.

¹² «Nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an tedin aan gɔɔ duliyu maakŋ *Bee Raam ki ɔo nam tap ɔo an kɔŋ kɔɔd eyo. ɔo maam m'an raan ro Raama ɔo ro geger Jeruzalem kiji ken geger Raam se ron ki ɔo geger se Raa bɔɔyino maakŋ raa ki. ɔo ter m'an raan rom kiji ron ki kici.

¹³ «Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar gen *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɔaa se paac.»

*Maktubm se k'raanin *eglizn ken Laodise ki*

¹⁴ *Kɔdn Raa ken lee bɔɔb eglizn maakŋ geger ken Laodise ki se, raanin maktub ɔo:

'Booyo! Debm saadn ken tuj ɔrmin eyo ɔo lee te met ki ken k'danin *Amin, ɔo ute doobm naan se ɔo Raa aalo nakge paac se, naan taadsen ɔo:

¹⁵ «Naabsen ken naase 'tedki paac se, maam m'jeele: naase le urlki eyo ɔo ɔŋki eyo. Maam je naase 'tedki ɔŋgo ey le urlu.

¹⁶ Taa naase le uurliki eyo ɔo ɔŋki kedek ey se, num aan gɔɔ naase ɔŋki zom sum se, maam m'asen tɔdn tɔl naatn.

¹⁷ Taa naasen 'taadki ɔoki: maam se m'ɔk maala ɔo m'tedga debm maal gɔtin gɔtɔ ɔo dim tap ɔo daayum eyo. Gan naase 'jeelki eyo ey num naase ɔo jee kɔdn yeɔgen jeege aakse kic ɔejsen dose ki. Naase se jee daayge, 'kaam-tɔkki ɔo 'met-beerki.

¹⁸ 'Booyki m'asen deje: 'ɔaakiro gɔtum ki, 'dugki daabm k'jɔyinga kɔy poodn taa aki tedn jee maalge. 'Baakiro 'dugki kalgen raap raapo taa asen kɔy met-beerse. ɔo 'ɔaakiro 'dugki dawa kaama ɔo 'tɔmbki kaamse ki taa kaamsege 'tɔdn taaka.

¹⁹ 'Booyki! Debm ken maam m'jen se, maam m'mooyina ɔo m'dejina. Borse se, 'terlki kinjse ɔo ɔkumki ɔnɔ.

20 'Booyki! Maam se m'daar taa doob ki do m'tand kaam taara. Do nam jaay booyga minduma do doodumga kaam taara se, maam m'kend been ki do m'baa king koon te naana.

21 «Nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an kuun kond do kaag dom ki do naan king te maama aan go ken maam m'cir nakgen se jaay borse m'ing do kaag do ki te Bubum kic se.

22 «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gotn baa se paac.»

4

Jan aak jeege eem keem *Raa maakn raa ki

1 Ken nakgen se jaay deel se, ter maam m'aak maakn raa ki se, taa doobo doo wan.

Gotn se m'booy mind nam ken taadumo deet deet makon aan go pulu se deekum do: «Ooko, 'baado raan ara do maam m'utu m'ai taadn metn nakgen som utu 'kaan se.»

2 Gan gotn se sum bo, *Nirl Salal naar booy dom ki do m'aak kaag do maakn raa ki do nam ing king do ki.

3 Nam ken ing do ki se, daan kaamin omb birin birin aan go kogen ken te rode, ken k'danin jasp ute sardoin omb birin birin se. Do kaag do se, wojin maakn raa ol gurugin. Do woj maakn raa se aak bee omb birin birin do zee met ki cidid aan go ko ken k'danin emorid.

4 Kaag do se, kaag doge kuuy sik-di-kaar-soo se ol gurugin do magalge sik-di-kaar-soo ting do kaag doge tun se. Kaldegen rode ki se raap lak lak do laan gaaringen k'tedin ute daab se dofe ki tak tak.

5 Maam m'aak metn kaag do ki se maane aal wusuk wusuk m'booy mind jeege ute raa ken taat tirin tirin se gotn ese kici. Naan kaag do ki se m'aak jel poodge cili ok koko. Jel poodge cili se, ke se je taad ute nirl Raagen cili.

6 Do ter naan kaag do ki se naka kalan tood aan go baar maan tood yel yel se.

Ter ne-dinge soo gurug aal kaag do se, do nakgen se naagde do maakde paac ok kaama.

7 Ne-dingen se, ken deet se tec tupiyu, gen k-dige se tec goon maranja, gen k-motoge se daan-kaamin tec aan go gen debkilimi do gen k-sooge se tec aan go doobm ken tiin tiin raan se.

8 Ne-dingen soo se, nana nana kic ok taa beekn key mece mece do taa beekn keydege se, maakin do naagin ok kaamge. Ne-dingen se tom Raa doo katara on eyo do:

«Melje, naai bo debm salal cir paac,

naai bo Raa Sidburku

ken do dakin, ken borse do ken utu baado se.»

⁹ Raa ken ing do kaag do ki do ting zεεε daayum daayum se, ne-dimgen se jaay eemiṇa, *nookiṇa do tōomiṇ se,

¹⁰ magalgen sik-di-kaar-sō se baado erg naan nam ken ing do kaag do ki se do eemiṇ naan ken ting daayum daayum zεεε se. Naade tōd naatn ute laatin gaaringe dode ki do ombiṇ naan kaag do ki se do taad do:

¹¹ «Mεlje Raa,

tōgo se iino gōtn naai ki,

naai kali ki sum bo ken jeege ai tōmo do ai nooko,

taa nakge paac se, naai bo Debm Kaalde,

do naai aalde do borse utu se kic bo te maak-je naai.»

5

*Jan aak Kitap ute *Goon Baatn Raa*

¹ Ter maam m'aak nam ken ing do kaag do ki se, ok kitap k'teelinga teele do ji daamiṇ ki, do kitapm se ok raanja naagin ki do maakiṇ ki. Kitapm se k'teeninga teenε ute tiim teeje gōto kaam cili.

² Do maam m'aak *kōdn Raa kalan se, ok tōgo do naan taad makō do: «Nanja jaay ok doobo an kaasn gen tōdn tiim teejn gōto kaam cili jaay 'kōdn kaakṇ kitapm se?»

³ Na bo maakṇ raa ki, do naan ki, do metn naan ki, nam jaay an kaasn gen kōdn kaakṇ kitapm se tap bo, gōto.

⁴ Gōtn se maam m'baag keem makō do taa nam jaay ok doobo gen kōdn kaakṇ kitapm se gōto.

⁵ Ter maakṇ magalge tu se, deb kalan taadum do: «Dnten keeme. 'Booyo! Tupiy teeco taa bee Juda ki se*; naan se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naan bo debm ken cir nakge paac ken utu 'tōdn tiim teejn k'teening gōto kaam cili se do kōdn kaakṇ kitapm se.»

⁶ Ter maam m'aak kaag do ken ne-dimgen sōo ute magalgen sik-di-kaar-sōo gurug olin daan ki se do maam m'aak *Goon Baatn Raa k'tōlin se daar daar daan ki. Naan ok kaajge cili do kaamge kic cili† do kaamgen cili se je taadn ute Nirl Raagen cili ken naan oldeno do naan ki paac.

⁷ Goon Baata se baa oṇ nam ken ing do kaag do ki se, do oko kitapm ken ji daamiṇ ki se.

⁸ Ken naan jaay oko kitap sum se, ne-dimgen sōo ute magalgen sik-di-kaar-sōo se erg naan Goon Baat ki. Do nana nana kic ok nakṇ tec kurundu ute bejengen gen daab do dooc ute nakgen oot nijimi. Kεse je taadn ute keem jee Raage.

* 5:5 Tupiyu se je taadn ute Isa al-Masi. Aak Jen 49.8-9. † 5:6 Maakṇ Kitapm Raa ki se kaag do se taad ute tōgo do kaama taad ute jeele do cili se taad ute nakṇ bee salal, jiga, aak bee. Aak Zak 3.9 do 4.10.

⁹ Gɔtn se naade aar kaa ken kiji ɔɔ maakɲ kaade ki se, naade taad ɔɔ:

«Deere, naai kali ki sum ɓo
aas gen kaakɲ kɔkɲ kitapm se,
ɔɔ gen tɔɔdn tiibm teejn ro ki se.

Taa naai se k'tɔɔlioga

ɔɔ ute moosi se, naan *Raa ki naai 'dugga do jeege
ute metjildege paac ute taar naanɗege ute taa ɓeedege
ɔɔ ute taa naanɗege.

¹⁰ Naai 'teddenga tedga jee naaige

ɔɔ naai 'kɔsn gaara doɗe ki

ɔɔ naai 'teddenga tedga *jee tedn serke Raajege tu.

Ɔɔ naade se utu kɔsn gaara tɛɛ ute naai do jeege tun do naan
ki.»

¹¹ Ne-dimgen sɔɔ ute magalgen sik-di-kaar-sɔɔ ken gurug ɔɔ
kaag do daan ki se, maam m'aaka ɔɔ m'booy kɔdn Raage dupu
kando kando ɔɔ den ɲasan ɲasan ɓaado gurug ɔɗe naade se
daan ki.

¹² Naade aar kaa makɔɲɔ ɔɔ maakɲ kaade ki se, naade taad ɔɔ:

«Goon Baatn k'tɔɔliɲo se ɓo, aas debm ken Raa an kɛdn tɔɔgɔ,
nakge paac kaam jiɲa, jeel-taara, tɔɔg cir nakge paac.

Ɔɲ jeege paac an *nooko an tɔɔmɔ ɔɔ an magala.»

¹³ Ter nakgen Raa aalo paac se, kengen maakɲ raa ki, do
naan ki, metn naan ki, ɔɔ kengen maakɲ maane ki ute nakgen
ɓaa se paac m'booyɗe aar kaa ɔɔ maakɲ kaade ki se, naade taad
ɔɔ:

«Nam inɲ do kaag do ki ute Goon Baata se,

taa tɔɔgɔ se iɲo gɔtn naade ki

ute naan se k'tɔɔmɗeki, k'magalɗeki ɔɔ k'nookɗeki,

gen daayum daayum.»

¹⁴ Gɔtn se ne-dimgen sɔɔ se took ɔɔ: «*Amin.» Ɔɔ magalge se
ɓaado erge ɔɔ eemiɲa.

6

*Goon Baatn Raa tɔɔdn tiibm teejn k'teenɲ gɔɔ kaam mɛɛɛ

¹ Kaad ken maam m'aak kaak Goon Baatn Raa se, maakɲ
tiibm teejn ken k'teenɲ gɔɔ kaam cili se, naan ɔɔdn tiibm teejn
k'teenɲ deet se ɔɔ maakɲ ne-dimge tun sɔɔ se, maam m'booy
deb kalan taad aan gɔɔ raa ken taat se ɔɔ: «'Baado!»

² Gɔtn se maam m'aak sindi raap raapo ɔɔ debm ooko do ki
se ɔk k'pendeke. Debm ese se j'ɔndiɲo laatin gaaringe. Naan
debm gaabm ɓɔɔ lee ɔs naanɲe ɔɔ ter naan teecga gen ɓaa kɔsn
naanɲen kuuy daala.

³ Ken Goon Baata jaay ɔɔdn naatn ute tiibm gen k-dige se,
maam m'booy ne-dim gen k-dige se, taad ɔɔ: «'Baado!»

⁴ Ɔo ɔɔtn se, maam m'aak sind kuuy teeco ɔɔ sind se aac dɛŋ. Debm ooko do ki se j'ɛdɪŋ ɔɔrd-ɔɔrlɛ ɔɔ magala jɪŋ ki ɔɔ j'undɪŋ kulu taa naan tɛdɪŋ tɔɔsɛ se t'ɛdɪŋ ɔɔtɔ do naan ki ɔɔ kɔl jikilimge t'ɔɔl naapa.

⁵ Kɛn Goon Baata jaay ɔɔdɪŋ naatn ute tiibm ɔɔn k-mɔtɔge se, maam m'booy ne-dim ɔɔn k-mɔtɔge se taad ɔɔ: «'Baado!» Ɔo ɔɔtn se maam m'aak sindi ilim kilimi ɔɔ debm ooko do ki se, ɔk nakɪ kɛn k'lee k'dɔɔjɪŋ nakge se jɪŋ ki.

⁶ Tɛr maakɪ ne-dimge tun sɔɔ se, maam m'booy aan ɔɔ mind nam taad ɔɔ: «Kɔɔl ɔɔn kɔɔr kaaria se, aas ɔɔn kɔɔɪ nam kɛn tɛdɪŋ naaba bii kalan. Ɔo kɔɔr muriya kalan ute kɔɔliŋ se lɛ, aas ɔɔn kɔɔɪ nam kɛn tɛdɪŋ naaba bii kalan kici. Num kɛn ɔɔn uubu ute tɔtn koojɪŋ biŋ se, ɔntɛn lɛkɛdɛ.»

⁷ Kɛn Goon Baata jaay ɔɔdɪŋ naatn ute tiibm ɔɔn k-sɔɔge se, m'booy ne-dimɔn ɔɔn k-sɔɔge se taad ɔɔ: «'Baado!»

⁸ Ɔo ɔɔtn se, maam m'aak sindi ɔɔ ron se tec aan ɔɔn ɔɔn debm ooyga kooyo. Ɔo debm ooko do ki se, ron *Yoa* ɔɔ bɛe yoge se kic ɔko mɛtiŋa. Do naanɔ se, k'nigiŋ ɔɔtɔ kaam sɔɔ, ɔɔ jɛe kaam kalan se, j'undɪŋ kulu taa adɛn tɔɔl ute ɔɔrd-ɔɔrlɛ, ɔɔa, kɔɔnɔn dɛɛt dɛɛtɛ, ute daa gaabge.

⁹ Kɛn Goon Baata jaay ɔɔdɪŋ naatn ute tiibm ɔɔn k-miige se, maam m'aak *ɔɔtn k'j'iiniŋ k'lee k'tɛdɪŋ sɛrkɛ Raa ki. Mɛtn nakɪ kɛn k'j'iiniŋ se, maam m'aak ko jɛɛn k'tɔɔldɛ taa taar *Raa ɔɔ taa saadɪŋ kɛn naadɛ lɛɛ tɛdɔ se.

¹⁰ Ko jɛɛn se tɔɔd tɔɔy makɔɔɔ ɔɔ: «Mɛljɛ, naai Debm *Salal ɔɔ kɛn mɛt ki se, jɛe do naan ki se, tap ɔo bini nuŋ ki jaay naai adɛn kɔjɪŋ bɔɔrɔ dɔdɛ ki ɔɔ adɛn dabara taa naadɛ tɔɔljɛno naajɛ se?»

¹¹ Ɔɔtn se, naadɛ se nanɔ nanɔ kic ɔo j'ɛdɪŋ kal raap raapo ɔɔ jɛrl aan naanɪ jɛdɛge tu ɔɔ k'dɛekɛn j'ɔɔ udki bi ɔkɔ, taa ɔnnaasege se kaamɛ aas te ey ɔɔrtɔ. Ɔo jɛe kuuy uun doobm Isa *al-Masi aan ɔɔn naase se kic j'utu j'adɛn tɔɔl aan ɔɔn naase se kici.

¹² Tɛr kɛn Goon Baata jaay ɔɔdɪŋ naatn ute tiibm ɔɔn k-mɛɛge se, maam m'aak naanɔ te makɔɔɔ ɔɔ kaadɔ se tɛd ilim dib aan ɔɔn jɛɛn tus kal kɔl doa* ɔɔ laapa ute magaliŋ se tɛd aac aan ɔɔn mooso.

¹³ K-dijge se si rutuk rutuk do naan ki aan ɔɔn kuriŋ koojɪŋ ko ba kuulu ɔl makɔɔn jaay siŋ taa-tɔɔge se.

¹⁴ Maakɪ raa se aan iig kilu aan ɔɔn raanɪ kɛn nam teel ɔaani. Koge ɔɔ naanɔn maane gurug ɔldɛ daan ki se kic ɔo paac tɛd ɔɔtɔ.

* 6:12 Kal kɔl do Yaudge se ilim kilimi.

15 Ter gaaringen do naan ki, magalge, bubm asgarge, jee nak denge, jee tōgō, bulge do kengen bulge eyo, paac aan baa toom maakj iibge tu do pakal linje tu.

16 Naade taad makōnō do: «Ōn koge ute linje se si rujn dojege tu, taa nam ing do kaag do ki se ute Goon Baatn Raa se ajenki kōn kaak eyo do maak-taarde 'bōoy dojege tu eyo.

17 Taa bii doon ken naade an kōjn bōōō do jeege tu ute maak-taarde se, bēē, aanga. Ō bii ken se, nanja jaay kōn daar naande ki?»

7

**Kōdn Raage tōnd nakj kaakj jeele naan jee Raage tu*

1 Ken nakgen se jaay deel se, metn naan ken kaam sōō se, maam m'aak gōtō bō kōdn Raa daar ro ki tak tak. Naade gaas kuul iino gōtō kaam sōō taa kōl do naan ki eyo, do maane ki eyo do ro kaagge tu eyo.

2 Ō gōtn se, maam m'aak kōdn Raa kuuy iino kaam kaada tookō. Ō kōdn Raa se, ok nakj *Raa zēēē ken k'tōnd naan jeege tu gen kaakj jeelde se. Kōdn Raagen kaam sōō ken j'undden kulu gen tujn do naanja ute maane se, naan dan taadden makōnō do:

3 «Ōnki! Ōnten 'tedki nakj *kusiņ do naan ki, do maane ki ute kaagge tu se bini naaje k'tōnd kaasn nakj kaakj jeele naan jee tedn naabm Raage tu se jaayo.»

4 Gōtn se maam m'booy k'mēd jee ken k'tōndfega tōnd nakj kaakj jeel naande ki se; naade aas dupu-kaar-te-sik-sōō-kaar-sōō (144 000) do jee se paac teeco taa bēē gaan *Israelge tu.

5 Taa bēē Juda se, dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Ruben naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Gad naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

6 gen Aser naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Neptali naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Manase naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

7 gen Simēon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Lebi naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Isakar naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

8 gen Zabulon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Yusup naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Benjamin kic naade dupu-sik-kaar-dio (12 000).

Jeegen se paac ok nakj kaakj jeele naandēge tu.

Jan aak jeege den nasaj nasaj naan kaag do Raa ki

9 Ken nakgen se jaay deel se, maam m'aak metjil jeege den nasaj nasaj, do jee se j'aden kōn mēd eyo. Jeege paac ute metjildege taa beedege, taar naandēge do taa naandēge do tuso

kalgen jεrle ɔɔ raap raapo, ɔko doomo jidege tu ɔɔ ɔaar naan kaag do Raa ki ute gen *Goon Baatn Raa ki.

¹⁰ Naade taad makɔn ɔɔ:

«'Booyki! Raajegen inj do kaag do ki ute Goon Baata se, naade ɔo ken aaj jeege.»

¹¹ ɔɔ *kɔdn Raagen paacn gurug ɔl kaag do daan ki ute magalge ɔɔ ne-dimgen ɔɔ se, erg und naande naan ki naan kaag do Raa ki ɔɔ naade tɔɔm Raa,

¹² ɔɔ took ɔɔ:

«*Amin! Deere, Raa naajege se ɔk tɔɔgɔ, jeel-taara, tɔɔg cir nakge paac. K'tɔɔmin̄ki, k'den̄ki, *k'nookin̄ki ɔɔ k'magalin̄ki gen daayum daayum. Amin!»

¹³ Anum maakn magalge tu se, deb kalan tɔnd metum ɔɔ: «Jee te kaldege raap raap se tap ɔo, nanje? ɔɔ naade se iino gay?»

¹⁴ Maam m'terlin̄ m'ɔɔ: «Bubm naka, jee se naai ɔo 'jeelde.» Naan terlum ɔɔ: «Jee se ɔo, dubar ken deel do, aano dode ki. Naade se ɔo jee ken tugo kaldege ute moosn Goon Baatn Raa jaay kaldege tɛd raap lak lak se.

¹⁵ Taa naan se ɔo,

naade ɔaar naan kaag do Raa ki ɔɔ tɛdin̄ naaba ɔɔ tɔɔmin̄ nɔɔɔ katara maakn Been̄ ken jeege lee eemin̄ se. ɔɔ debm ken inj do kaag do ken ese se aden ɔɔɔɔ.

¹⁶ ɔɔ naade se mɔɔtn ɔo ute maane se aden tɔɔl ey sum; ɔɔ kaada ute gɔtɔ ɔng diwil diwil se kic naade naam eyo.

¹⁷ Taa Goon Baatn Raa inj daan kaag do ki se aden tɛdn̄ Mel gaamde

ɔɔ aden tɔɔdn̄ kɔl gɔtn̄ maan ken tɔɔd ɔɔy kɔl kɔl ɔɔ ɛd kaaja se. ɔɔ Raa se le utu aden kɔtn̄ kaa-maande.»

8

*Goon Baatn Raa ɔɔd tiibm k'teenin̄ gen k-cilige

¹ Ter ken Goon Baatn Raa jaay ɔɔd tiibm k'teenin̄ gen k-cilige se, maakn raa ki gɔtɔ ɔaa tood dil daanin̄ ɔaa ɔaa cɛɛsn̄ le.

² Gɔtn̄ se maam m'aak *kɔdn̄ Raage cili* ɔaar ɔaar naan *Raa ki. ɔɔ naade se j'ɛdden pulge cili.

³ ɔɔ kɔdn̄ Raa kuuy se ɔaado ɔaar cɛɛs ki, *gɔtn̄ ken k'lee k'tɛdn̄ serke Raa ki. Naan ɔk bejeɲ daab jin̄ ki ɔɔ j'ɛdin̄ nakn̄ oot nijim se dena, naan ute keem Raa ken jee Raage lee eemin̄ se, taa an̄ ɔaa kɛdn̄ Raa ki gɔt ken k'lee k'tɛdn̄ serke Raa ki se, ɔɔ gɔtn̄ se k'j'iin̄in̄ ute daab ɔɔ ɔaar naan kaag do ki.

* 8:2 Maakn kɔdn̄ Raage tu paac se kɔdn̄ Raagen cili ara se naade se ɔo magaldege.

⁴ Naan̄ tɔɔc nakɲ oot nijim ese se, ɔɔ saan̄ se iin̄ ji kɔɔɔn̄ Raa ki ute keem Raa kɛn̄ jee Raage lee eem se, ooko bini aan̄ gɔɔn̄ Raa ki. Kɔɔɔn̄ Raa ara se naan̄ maakɲ kɔɔɔn̄ Raage tun cili naan̄ Raa ki.

⁵ Tɛr kɔɔɔn̄ Raa tɔs poodn̄ *gɔɔn̄ kɛn̄ k'lee k'tɛɔn̄ sɛrkɛ Raa ki se ɔɔoc bɛjɛɲɛ ɔɔ poodn̄ se, naan̄ sin̄ do naan̄ ki. Gɔɔn̄ se Raa taata, gɔɔtɔ tɛɔ dir dir, gɔɔtɔ aal wusuk wusuk ɔɔ naan̄a kic ɔo tea.

Kɔɔɔn̄ Raage tuuy pul sɔɔ kɛn̄ deet deete

⁶ Tɛr *kɔɔɔn̄ Raagen cilin kɛn̄ ɔk pulu cili se, ɔaap rode gen̄ tuuyu.

⁷ Kɛn̄ kɔɔɔn̄ Raa deet deet jaay tuuyu pulin̄ se, isi te poodo deep ute mooso se, sido do naan̄ ki. Do naan̄a jaay k'nigin̄ gɔɔtɔ kaam mɔtɔ se: kɛn̄ kaam kalan̄ se ɔs poodo ɔɔ kaagge kic kɛn̄ k'nigin̄ gɔɔtɔ kaam mɔtɔ se, kɛn̄ kaam kalan̄ se ɔs poodo ɔɔ mu zɛɛrge se paac ɔs poodo kici.

⁸ Kɛn̄ kɔɔɔn̄ Raa k-dige jaay tuuy pulin̄ se, naka magala aan̄ gɔɔ ko te poodin̄ zir zir j'ɔt j'ɔlin̄ ooc maakɲ baar ki. ɔo baar k'nigin̄ gɔɔtɔ kaam mɔtɔ se, kɛn̄ kaam kalan̄ se dɛl mooso.

⁹ Nakgen maakɲ baar kɛn̄ gɔɔn̄ ese se, k'nigin̄ gɔɔtɔ kaam mɔtɔ se, kɛn̄ kaam kalan̄ se paac ooyo. ɔo markabgen gɔɔn̄ ese se kic k'nigin̄ gɔɔtɔ kaam mɔtɔ se, kɛn̄ kaam kalan̄ se tuj paac.

¹⁰ Kɛn̄ kɔɔɔn̄ Raa k-mɔtɔge jaay tuuy pulin̄ se, k-diji magala ute poodin̄ aan̄ gɔɔ jɛɛ ɔɔ oolge ute gɔɔn̄ ɔk maange jaay k'gaan̄in̄ gɔɔtɔ kaam mɔtɔ se, naan̄ ooc do kɛn̄ kɛn̄ kaam kalan̄.

¹¹ K-dijn̄ ese se, k'dan̄in̄ sii. ɔo maan̄ k'nigin̄ gɔɔtɔ kaam mɔtɔn̄ ese se, kɛn̄ kaam kalan̄ se tɛɔ ataka kan̄ aan̄ gɔɔ sii. Jee aay naan̄ se den̄in̄ ɔo ooyo, taa maan̄ naade aay se ataka.

¹² Kɛn̄ kɔɔɔn̄ Raa k-sɔɔge jaay tuuy pulin̄ se, kaada, laapa, ɔo k-dijge jaay k'gaan̄ɔde gɔɔtɔ kaam mɔtɔ se; gɔɔɔden̄ kaam kalan̄ se paac ooyo. Taa naan̄ se ɔo, katara ute nɔɔɔo jaay k'nigin̄ gɔɔtɔ kaam mɔtɔ se; kɛn̄ kaam kalan̄ se wɔɔr ey sum.

¹³ Kaad kɛn̄ maam m'aaka ɔo m'booy doobo maakɲ raa ki raan̄ taad makɔn̄ɔ ɔo: «Wɔɔy! Wɔɔy! Jee do naan̄ ki se utu asen̄ kɔɔn̄ den̄ aak eyo, taa pul kɔɔɔn̄ Raagen mɔtɔn̄ utu tuuy pulɔe daal se.»

9

**Kɔɔɔn̄ Raa tuuy pul gen̄ k-miige*

¹ Kɛn̄ kɔɔɔn̄ Raa k-miige jaay tuuy pulin̄ se, maam m'aak k-diji bɔɔy ooco naan̄ ki. ɔo k-dijn̄ se j'ɛɔn̄ɔ lɛkɛrɛ gen̄ kɔɔɔn̄ taa gɔɔ kɛn̄ jɛrl zuzu se.

² Kɛn̄ naan̄ jaay ɔɔɔ taa gɔɔ kɛn̄ jɛrl zuzu sum se, saa teeco tul tul aan̄ gɔɔ saa baal magal gid̄i gid̄i. ɔo gɔɔn̄ se kaada ute maakɲ raa se tɛɔ ilim dib.

³ Maakŋ saa ken se, iimge teeco ɔ wɔɔk do naan ki. Ɔo iimgen se j'eddɛn tɔɔgɔ gen tɔbm jeege aan gɔɔ iingen lee tɔb jeege se.

⁴ Ɔo iimgen se, k'taaddɛn j'ɔɔ j'ɔnte lekŋ mu zεεε, kaaga ɔo nakŋ zεεrgen gam, naɔo k'ɔaa ro jeege tun ɔk nakŋ kaakŋ jeel *Raa naandɛge tu ey se.

⁵ Ɔo k'taaddɛn j'ɔɔ j'ɔnte tɔɔldɛ, num gan j'ɔɔddɛn yεεbɔdɛ ɔo gen laapa mii. Ɔo iimgen se ɔɔddɛn yεεbɔdɛ aan gɔɔ debm ken iini ɔbinga num ɔɔdin yεεbin se.

⁶ Ɔo kaad ken se jikilimge je yo te rode, naɔo kɔŋ eyo; dɔŋ yo rode ki, naɔo yo se aden kaana.

⁷ Iimgen se, tec aan gɔɔ sendgen k'dɔɔk k'daapɛn rode gen ɔaa bɔɔr ki. Ɔo iimgen se ɔk nakge dɔdɔge tu aan gɔɔ laatin daab ɔo daan-kaamɔge se tec gen jikilimge.

⁸ Iimgen se bεεkɔdɛge tec aan gɔɔ bεεkŋ mɛndge ɔo naanɔdɛge lɛ tec aan gɔɔ gen tupiyu.

⁹ Naadɛ ɔk naka rodege tu aan gɔɔ saapo, ɔo taa bεεkŋ kɛyɔdɛge se, eem aan gɔɔ puusn sendgen dɛn ɔaa ɔaa bɔɔr ki se.

¹⁰ Ɔo yɛldɛge se tec aan gɔɔ gen iini ɔo ute naan se ɔo naadɛ lee tɔbm jeege. Ɔo ute yɛldɛge se ɔo ken naadɛ tɔbga jeege num ɔɔddɛn yεεbɔdɛ gen laapa mii se.

¹¹ Ɔo gɔɔ jɛrl zuzu ken iimge teeco maak ki se, ɔkga gaara, ɔo gaardɛ se ute taar *Ebre se k'danjin *Abaddon* ɔo ute taar Grɛk lɛ k'danjin *Apolion* ken je dɛekŋ ɔo: *debm tujŋ gɔtɔ*.

¹² Nakŋ ɔɔŋ deet deet se deelga; ɔo ɔorse ɔɔpga nakgen ɔɔŋ ɔɔŋ dio ken tɛ adɛ ɔaa do naan ki kuuy daala.

**Kɔdn Raa tuuy pul gen k-mεεεge*

¹³ Ken kɔdn Raa k-mεεεge jaay tuuy pulin se, *gɔtn tɛdn serke Raa ki ken k'daapin ute daab ɔo ɔk kaaja gɔtɔ kaam ɔo ken daar naan Raa ki se, maam m'booy mind nam taad gɔtn se.

¹⁴ Naan taad kɔdn Raa ken gen k-mεεεge tu ken ɔk pulu se ɔo: «Kɔdn Raagen ɔo k'dɔɔkɔdɛga dɔɔk taa ool magal ken k'danjin Eprat se 'ɔaa tuutɛn naatn.»

¹⁵ Ɔo kɔdgen ɔo se k'tuutɛn naata ɔo ken k'tɔɔd k'tɔldɛga se, do dɔkin tap ɔo naadɛ ing booy booyo maakŋ ɔaar ken se, maakŋ laapin ki, maakŋ bin ki ɔo maakŋ lɛrin ki sum ɔo, k'taaddɛnga taad j'ɔɔ jikilimgen jaay k'nigɔdɛ gɔtɔ kaam mɔtɔ se, jee kaam kalan se, k'tɔɔldɛ paac.

¹⁶ Tɛr maam m'aak jee sendge aas dupu-kaarudio (200 000 000) ɔo ken k'mɛddɛ se, maam m'booyga.

¹⁷ Bin ɔo maam m'aak sendge ute mɛldɛge teeco naanum ki. Ɔo mɛldɛge se tuuso saapo aac aan gɔɔ pɔɔdɔ, zεεr cidid aan gɔɔ koa, ɔo kɔɔs aan gɔɔ kudn pɔɔdɔ. Ɔo do sendɔge tu se tec

aan gɔɔ do tupiyge. Ɔɔ poodo, saa ɔɔ kudn gen poodo se teeco taardege tu buluk buluk.

¹⁸ Nakgen matɔn ken teec taardege tu se ɔɔ, jeege jaay k'nigde gɔtɔ kaam matɔ se, jee kaam kalan se, naade tɔɔlde paac.

¹⁹ Ɔɔ tɔɔɔɔ sendgen ese se, teeco taarde ki ɔɔ iino yeldege tu; taa yeldege se tec aan gɔɔ wɔɔɔɔ ɔɔ ɔk daan doa ɔɔ ute naan se ɔɔ naade lee dabar jeege se.

²⁰ Gan jee ɔɔpm ken nakgen se ɔɔ tɔɔlde te ey se, ute naan se kic ɔɔ, naade baate terl maakdege do Raa ki. Gan naade ing ɔɔ gen keem maragdege, sitandege ute raadege ken naade daapin ute daab, pudda, maal zεεε, koa ɔɔ te kaagge se, ey num raadege se le aak eyo, booy eyo ɔɔ lee eyo.

²¹ Ute naan se kic le, naade ɔɔ eyo gen tɔɔl jeege gen koojn rodege, gen keesn naapa ute ɔɔoogo.

10

*Kɔɔdn Raa ɔk kitapm baata k'wɔrginga wɔrgo jin ki

¹ Ter maam m'aak kɔɔdn Raa kuuy tɔɔɔɔ ɔɔɔɔo maakn raa ki. Ɔɔ naan uuso kal gapara ɔɔ teelo don ute wɔɔɔɔn maakn raa; ɔɔ daan-kaamin aan gɔɔ kaada ɔɔ jenge magal aan gɔɔ duliyyu ɔɔ tec poodo.

² Naan ɔk kitapm baata k'paatinga paat se jin ki. Ɔɔ je daamin se, naan ɔɔɔɔ do baar ki ɔɔ je jeelin se le, naan ɔɔɔɔ naan ki.

³ Gɔtn se naan ɔɔɔ ɔɔy makɔn aan gɔɔ tupiyu. Ken naan jaay ɔɔɔ ɔɔy se, maam m'booy raa taat tiirin tiirin gɔtɔ kaam cili.

⁴ Ɔɔ ken Raa jaay taat aas se, maam m'je m'raan metn taarina, nabo m'booy mind nam maakn raa ki taadum ɔɔ: «Metn taar ken Raa taatn gɔtɔ kaam cili se, ɔkin maaki ki, ɔnte 'raanina.»

⁵ Ter kɔɔdn Raa ken jaay maam m'aakiɔ ɔɔɔ jɔn kalan do baar ki ɔɔ ken kalan do naan ki se, uun ji daamin raan.

⁶ Gɔtn se naan naam taarina ute ro debm ken ting daayum daayum se, naan ɔɔ debm ken aalo maakn raa ute nakgen maak ki paac, do naan ute nakgen do ki paac ɔɔ baar ute nakgen maak ki paac. Naan taad ɔɔ: «Naan ki se, j'aden kɔn gɔt ey sum.

⁷ Taa do dɔkin se, *Raa taaddega jee kaan naabinge tun taad taar teeco taarin ki kaad ken naan utu tedn nakn ken naan uuno do ro ki jaay *jeege jeel metin ey se. Ken kɔɔdn Raa k-cilige jaay tuuyga pulin num, Raa utu 'tedn nakn se 'kaan doobin ki.»

⁸ Ter mind nam ken maam m'booyiɔ taadum maakn raa ki se, taadum kuuy daala ɔɔ: «'Baa gɔtn kɔɔdn Raa ken ɔɔ jɔn

kalanj do baar ki ə kən kalanj do naanj ki se, əko kitapm kən k'paatinga paatn kən naan əkin jin ki se.»

⁹ Gətn se, maam m'baa m'ənjina ə m'tənd metin m'ə ədumo kitapm baatn kən jii ki se. Naan deekum ə: «Ək əsin paac! Kən naai jaay utu əsin kəs se, ai nijim taari ki aan gəə teeje, nabo kən naan bəəyga maaki ki se, ai kaacn kaadi.»

¹⁰ Kən maam m'əko kitapm baatn ji kədn Raa ki jaay m'əsin se, m'naamin taarum ki se, nijim aan gəə teeje. Num kən naan jaay bəəy aan maakum ki sum se, m'naamin aacum kaaduma.

¹¹ Tər k'taadum j'ə: «Jeegen te dende, ute metjildege, ute taar naanjdege ə ute gaardege se, 'baa taadden taar teeco taar Raa ki se kuuy daala.»

11

Saadgen dio

¹ Gətn se k'j'ədum naala tec aan gəə nakj kən k'lee k'dəəjn gətə, ə k'deekum j'ə: «Iin 'baa 'dəəjn *Bee Raa ute *gətn kən k'j'iin k'daapin gen tēdn serke Raa ki ə 'med jee kən inj eem *Raa gətn ese.

² Num daan bəərin naatn se ənte 'dəəjina taa gətn se j'əninga kən jeege tun jeel Raa mal eyo. Ə geger *salal gətn ese se, naade utu an kəsn gen laapa sik-səə-kaar-dio (42).

³ Saadumgen di se, maam m'utu m'aden kəl naade 'tuusn kal kəl doa. Ə maakj bii kən dupu-te-kaar-di-te-sik-mεε se (1 260), naade taadn taargen teeco taar maam ki jeege tu.»

⁴ Saadgen di se, naade aan gəə *ko əlibgen dio ə aan gəə ləəmpgen di kən daar naan Məljege tun kən Məl kaal do naanja se.

⁵ Jee se jaay debm je aden tēdn *kusiñ num, poodo aden teecn taardege tu ə kəsn jee taamooydegen ese se naatn. Deere, bin 60 debm jaay je aden tēdn kusiñ naade ki se, naade an təl bin kici.

⁶ Naade ək təəgə gen gaasn maane 'keed eyo ə kaad kən jaay naade taad jeege tu taargen teeco taar Raa ki se, maane tap 60 'keed eyo; ə tər naade ək təəgn 'dəl maane tēdn mooso, ə naade ano baa ute dubar naparin dēna do naanj ki aan gəə kən naade maakde jen ro ki.

⁷ Kən saadgen di se jaay taad nanj taarde se, daa-gaabm kən ade kookj maakj gəə kən jərլ zuzu se utu ade kooco. Kən naan jaay cirdega num, utu aden tələ.

⁸ Ə yodege se, naade utu ade kən toodn daan bəə geger kən magala, gətn kən k'danjin ute ro Sədəm ey lε Masar se. Gətn se 60 gətn kən k'tup k'təl Məldə ro kaag ki se kici.

⁹ Jeege paac ute metjildege, ute taa beedege, ute taar naanjdege, ute taa naanjdege utu ade baa kaakj yogen k'təl

k'j'ə̀nde tood bii mə̀tə ute lər sik-kaar-di se. Yogen se naade baate duubde ə̀ gaas jeege ə̀ j'ə̀nte duubde.

¹⁰ Kən jee se jaay ooy se, jee do naan ki maakde raapo. Maakn maak-raapde ki se, naade tɛd bɛɛ ute naapa ə̀ maakn tɛdn bɛɛdege tu se, naŋa naŋa kic ɓo ɛd naka naapin ki naapin ki. Taa jee taad taar teeco taar Raa ki kən di ese se, ə̀dɛdenoga yɛɛbde dɛn bɛɛ eyo.

¹¹ Kən bii mə̀tə ute lər sik-kaar-di jaay deel se, Raa ɓaado ə̀lden koa ə̀ jee se duro ə̀ gətn se naade iin daar ute jɛde. Kən naade jaay aakde se, nirlde ɓaa teece.

¹² Jee di kən taad taar teeco taar Raa ki se booy mind nam taadden makə̀nə̀ maakn raa ki ə̀: «Ooko 'ɓaakiro ara!» Ə̀ naan jee taamooydege tu se sum ɓo, naade ɛnd maakn gapar ki ə̀ ook ɓaa maakn raa ki.

¹³ Kaad kən se sum ɓo, naaŋa te makə̀nə̀ ə̀ gɛgɛr se jaay k'nigin gə̀tə kaam sik se, kən kaam kalan ru se, tɔl jeege dupu-cili. Num jee kən ə̀p se, ɓeere ɓaa ə̀kde ə̀ naade taad ə̀: «Deere, naai sum ɓo Raa kən magala ə̀ tə̀gə̀.»

¹⁴ Bərse nakn ə̀n gen k-dige se deelga; num ɓere, gen k-mə̀təge tu se kic ə̀pga baata utu 'kaana.

*Kə̀dn Raa gen k-cilige se tuuy pulina

¹⁵ Kən kə̀dn Raa k-cilige jaay tuuy pulin se, maam m'booy maakn raa ki se, jeege taad makə̀nə̀ ə̀:

«Bərse, do naaŋa se tɛdga kaam ji Mɛljege Raa ute gen
*al-Masiina.

Ə̀ do naaŋa se daayum, naan ɓo 'tɛdn gaariŋa.»

¹⁶ Ə̀ magalgen sik-di-kaar-ə̀ə̀ kən ting do kaag dodege tun kən naan Raa ki se, ɛrg und naande naan ki naan Raa ki ə̀ eemiŋa.

¹⁷ Naade deek ə̀:

«Mɛlje Raa Sidburku, naaje k'tə̀mi,
naai kən ɓərse ə̀ kən do dəkina.

Taa naai 'taadga tə̀gi ə̀ uunga gaari.

¹⁸ Ey num jeegen do naan kən jeel Raa mal ey se, maakde taardega doi ki,

num ɓərse maak-taar naai ɓo ɓə̀yga dode ki.

Taa kaadn kən naai an kə̀jn ɓə̀rə̀ do jeege tun ooyga kooy se,
aanga,

ə̀ jee tɛdn naabigen taad taar teeco taari ki,

ute jeeige ə̀ jee kən ɓeeri naai ki,

jee j'aalden maak ki ɓ jee j'aalden maak ki ey se,

ɓərse kaadin aasga kən naai aden tɛdn bɛɛ;

ə̀ kaadn naai an kutn jeegen kən lee tuj do naaŋa se lɛ, aanga
kici.»

¹⁹ Tɛr maam m'aak *Bee Raa kən maakn raa ki se, nam ə̀dinga kə̀d kaam taariŋa. Ə̀ maakn Bee kən se, maam m'aak

*sandukj kɛn *Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiŋ se, teeco naanum ki. Ɔ gɔtn se, maam m'aak gɔtɔ aal wusuk wusuk, m'booy mind jeege ute Raa kɛn taat makɔŋɔ, naanʒa tea ɔ isi sidɔ rutuk rutuk.

12

K-lamaga ute Mɛnda

¹ Ɔ maam m'aak nakj deel doa teeco maakj raa ki: nakj maam m'aak se, mɛnda uuso kal gɛn kaada ɔ ing tɔb jɛŋge do laap ki, ɔ ɔk laata don ki gɛn k-dijge sik-kaar-dio.

² Mɛnd se mɛndkaama, ing diig daay dɛs dɛs ɓaa ɓaa koojo.

³ Tɛr maam m'aak nakj deel doa kuuy maakj raa ki daala: nakj-kɔɔbm maam m'aak se k-lamaga magala. Naan aac aan gɔɔ poodɔ ɔ ɔk daan donge cili ɔ kaajɛŋge sik. Ɔ daan dongen cili se, ɔk laan gɛn gaariŋge cili kici.

⁴ K-dijge jaay k'gaanɛ kaam mɔtɔ se ɔ kɛn kaam kalarj se, naan tɔɔf sideno paac naan ki te yeliŋa. Gɔtn se k-lamaga se ɓaa ɔa naan mɛnd kɛn ɓaa ɓaa koojo se, taa kɛn mɛnd se jaay oojga num, gooniŋ se naan utu an kɔsn naatn.

⁵ Mɛnd se ooj goono ɔ gooniŋ se gaaba. Goon se utu tɔɔfn jeege paac ute sirdn maala. Anum goon se, j'uun k'ɓaansiŋ naan *Raa ki ɔ naan kaag don ki.

⁶ Gɔtn se mɛnda se aan ɓaa do kɔɔf-ɓaar ki ɔ gɔtn se ɓo gɔt kɛn Raa ɔaapiŋsinga ɔaapa taa an ɓaa kuliŋ gɛn bii dupu-te-kaar-di-te-si-mɛɛɛ (1 260).

⁷ Tɛr maam m'aak ɓɔɔɔ iin maakj raa ki. Magal *kɔɔfn Raa k'daniŋ Mikael te kɔɔfiŋge baag tɛfn ɓɔɔɔ te k-lamaga ɔ k-lamaga kic ɓo te kɔɔfiŋge,

⁸ naɓo k-lamaga se naaɛ ɓaa ciriŋa. Taa naan se ɓo k-lamaga ute kɔɔfiŋge se ɔj te gɔtn ɔaar maakj raa ki eyo.

⁹ Gɔtn se k-lamagj ese se k'tuurino maakj raa ki, naan se ɓo wɔɔjŋ kɛn te do dɔkiŋ kɛn k'daniŋ Iblis ɔ *Bubm sitange kici, naan ɓo debm kɛn lee dɛrl jee do naan ki ute magaliŋa. Naan ute kɔɔfiŋge se paac k'tuur k'j'ɔɔɔeno do naan ki.

¹⁰ Tɛr m'booy mind nam taad makɔŋɔ maakj raa ki ɔ:
«Bɔrse, kaadn kɛn Raaje taadn tɔɔgiŋa, kuun gaariŋa
ɔ kaajŋ jeege se, aanga. Bɔrse, naan ɛdga tɔɔgɔ *al-Masiin ki.
Anum debm kɛn lee tɔkŋ mind
gɛnaajege naan Raa ki se k'tuuriŋoga naatn,
ey num naan ɓo debm kɛn lee tɔkɛ mindɛ nɔɔɔ katara naan
Raa ki.

¹¹ Gaŋ gɛnaajege se tɔɔg ciriŋa
ute ɔɔbm moosn gɛn *Goon Baatn Raa
ɔ ute Taar Raa kɛn naaɛ lee taad jeege tu;
naaɛ took ɔŋ roɛ taa j'aden tɔɔɔ.

12 Taa naan se bo naase jeegen ingki maakn raa ki se 'tedki
maak-raapo!

Num asen koon naase jeegen ken do naan ki
ute kengen do baar ki,

taa Bubm sitange te maak-taarin se, berε,

bony onsenga, taa naan jeele kaadin se oppga baata.»

13 Ken k-lamaga jaay aak k'tuur k'j'olinu do naan ki se, gotn
se naan baag tuur mend ken ooj goon gaaba se.

14 Gan mend se j'edin taa beekn keye magal magal aan goo
gen doobo taa an kiin baa do kod-baar ki dok ute k-lamaga se
oo gotn naane se bo, got ken k'daapinsin taa j'an baa kul gen
baara moto te laapa merε se.

15 Gotn se k-lamagn ken oko metn menda se, ood olo maan
maakin ki aan goo ool doocoga dooc se taa an goobm tolo.

16 Num gan naanja baado naakn mend se oo naan se ep
taarina oo aay te maan ken k-lamaga ood olinu se.

17 Num k-lamaga ute maak-taarin se, ok terl baado gen tedn
boto metjil mend ken opp se. Naade se bo jee ken tedn nakn
Raa oo k'teda, jee ok taar Isan ken met ki se.

18 Anum, gotn se, k-lamaga baa daar do kees ken taa baar ki.

13

Daa-gaaba ken teeco maakn baar ki

1 Ter maam m'aak daa-gaaba kalan teeco maakn baar ki.
Naañ ok kaajge sik oo donge cili oo do kaaja kalan se, ok laatin
gaaringe tak tak. Oo daan donge tu se, ok rogen ken naaj *Raa.

2 Daa-gaabm ken maam m'aakin se tec aan goo merenε, nabo
jenge se aan goo je duuyu oo ok kookge aan goo gen tupiyu oo
taarin kic goo gen tupiyu. Daa-gaabm se k-lamaga edin toogina
oo ondin do kaag don ki oo edin magala.

3 Daan don kalan k'awarin se, ey num dun se baan baa tolo,
nabo dun se baa urlu. Oo ken jee do naan ki paac jaay aakin se,
nakn se tap bo okden taad eyo oo naade baagin daana.

4 Taa k-lamaga edga gaara daa-gaab ki se, jeege paac erg
naan k-lamaga ki se. Oo naade toom daa-gaabm se kici oo deek
oo: «Daa-gaabm se tap bo nanja aas te naanja oo nanja kon daar
naanin ki?»

5 Daa-gaabm se, j'undin kulu gen taadn taargen deel doa
oo gen naajn Raa. Naañ j'edin toogo gen laapa sik-oo-kaar-dio
(42).

6 Naañ ep taarin naaj Raa, naaj ro Raa, naaj *Bee Raa ken
maakn raa ki ute jee ken maakn raa ki.

7 J'undin kulu gen tedn boto ute jee Raage oo ade ciri. Oo jee
do naan ki paac te metjildege, taa beedege, taa naandege oo te
taar naandege, j'edinsin kaam jin.

⁸ Jee do naan̄ ki paac utu 'kerḡn̄ naan̄n̄ ki, num jee 'kerḡ ey se, jee k̄en rode k'raan̄denoga raan̄ maak̄n̄ Kitapm̄ Kaajn̄ ḡen *Goon Baatn̄ Raa ki do d̄ak̄in̄ k̄en Raa utu aalo kaal dunia. Ɔ Goon Baat se 60 k̄en Ɔn̄ ron̄ k't̄oal̄in̄o *serke se.

⁹ Debm̄ k̄en Ɔk bi ḡen booy taar se num, booyin̄ taar se jiga.

¹⁰ Debm̄ k̄en Raa taad̄ Ɔ j'utu j'an̄ k̄ak̄n̄ 6ulu le,

j'utu j'an̄ k̄ak̄o

Ɔ k̄en Ɔ j'utu j'an̄ t̄oal̄ ute ḡord̄-j̄erle le,

j'utu j'an̄ t̄oal̄ kici.

Bin num, jee Raage j'aay kaamde j'aal maakde do Raa ki.

Daa-gaabm̄ k̄en kuuy teeco maak̄n̄ naan̄ ki

¹¹ Ter m'aak daa-gaabm̄ kuuy teeco maak̄n̄ naan̄ ki. Naan̄ Ɔk kaajge dio tec aan̄ ḡoo ḡen goon baata, nab̄o k̄en naan̄ taad̄ se tec aan̄ ḡoo k-lamaga.

¹² Daa-gaabm̄ deet deet se, Ɔlin̄ t̄ed̄ nakgen deel doa naan̄n̄ ki. Naan̄ Ɔl jeegen do naan̄ ki paac erḡ naan̄ daa-gaab k̄en deet deet k̄en k'awarin̄ 6aa 6aa kooyo jaay dun̄ urlo se.

¹³ Naan̄ t̄ed̄ nakgen magal deel doa naan̄ jeege tun̄ do naan̄ ki paac bini b̄ooyo poodo raan̄ naande ki.

¹⁴ Naan̄ j'undin̄ kulu ḡen t̄ed̄n̄ nakgen deel doa naan̄ daa-gaab k̄en deet deet se, Ɔ ute naan̄ se naan̄ d̄erl jeegen do naan̄ ki Ɔ d̄eekden̄ Ɔ k't̄ed̄ naka tec aan̄ ḡoo daa-gaabm̄ k̄en deet deetn̄ k'awarin̄o ute ḡord̄-j̄erle jaay ooyo te ey se.

¹⁵ Daa-gaabm̄ k̄en teeco maak̄n̄ naan̄ ki se, j'ed̄in̄ t̄oōḡo ḡen k̄al ko maak̄n̄ nak k̄en naan̄ t̄ed̄in̄ tec aan̄ daa-gaabm̄ deet deet se, Ɔ nak̄ se, baag taada aan̄ ḡoo debkilimi Ɔ taa jeegen paac̄n̄ k̄en baate kerḡn̄ naan̄ daa-gaab k̄en deet deet se, naan̄ Ɔl k't̄ok̄ k't̄oalde naata.

¹⁶ Jee j'aalden̄ maak̄ ki ute jee j'aalden̄ maak̄ ki eyo, jee maalge ute jee daayge, 6ulge ute jeegen 6ulge eyo, paac naan̄ Ɔl k't̄ond̄de nak̄n̄ kaak̄n̄ jeele ji daamdege tu ey le do naand̄ege tu.

¹⁷ Debm̄ jaay Ɔk nak̄n̄ kaak̄n̄ jeele ron̄ ki ey se, k'duḡn̄ nakin̄ eyo Ɔ naan̄ kic le k̄on̄ duḡn̄ nak̄n̄ nam̄ eyo. Nak̄n̄ kaak̄n̄ jeel ese se 60, naan̄ ro daa-gaabm̄ ese Ɔ m̄ed̄n̄ ese se k̄en tum̄ ute numirin̄ kici.

¹⁸ Ɔn̄ jeege booy jeel k̄ak̄n̄ m̄etn̄ taar ese se jiga. Debm̄ m̄etek se, Ɔn̄ dooy jeel m̄etn̄ taar numir ro daa-gaab k̄en ese se Ɔ numir ese se 60 tum̄ te ro debkilim se. Numir se jaay k'm̄ed̄in̄ se kaar-m̄eεε-ute-sik-m̄eεε-kaar-m̄eεε (666).

14

*Goon Baatn̄ Raa ute jeenge

¹ Ter maam m'aak Goon Baata daar daara ute jeege dupu-kaar-te-sik-saa-kaar-saa (144 000) do ko ken Sion ki aa jee se k'raanden ro naana ute gen Bubin do naandeg tu.

² Gotn se maam m'booy mind nam taad maakn raa ki tec aan gaa maan zoor uu uu se, aa aan gaa Raa ken taat makana aa m'booyin se tec aan gaa jee ond konda kurundu.

³ Ja naade se aar kaa kiji naan kaag do ki naan ne-dimge tun saa aa naan magalge tu. Kaade se nam tap bo jeel kaarin eyo, nabo jee aarin se se, naaden jee dupu-kaar-te-sik-saa-kaar-saa (144 000) ken k'dugdenoga dug dode do naan ki se sum.

⁴ Jee se, sii kalan tap bo baa te ro mendge tu eyo nabo naade baa rode *salal gen *Raa. Jee se se, gotn Goon Baata baa bo, naade daani. Ja maakn jikilimge tun do naan ki se, naade se jee ken k'dugdenoga dug dode aa naade se aan gaa *nakn ooj deet deetn maakn-got ki jaay j'edin *serke Raa ki aa Goon Baat ki se.

⁵ Naade se, sii kalan ted te taar-koo bo eyo aa taar ing kus kic le j'ing te rode ki eyo.

**Kodn Raagen mota*

⁶ Ter maam m'aak kodn Raa kuuy iin lee daan maakn raa ki raan. Naan se ak Labar Jigan gen daayum se gen taadn jeege tun do naan ki. Labar se, naan an taadin jeege tun do naan ki paac ute metjildege ute taa beedege aa ute taar naandeg.

⁷ Naan taadden makana aa: «'Beerki Raa ki aa *'nookin ki, taa kaadn ken naan koin baa do jeege tu se, aanga. Naase ergki naan Mel ken aalo maakn raa ute do naan, baar ute gotgen ken ak maane se paac.»

⁸ Kodn Raa kuuy gen k-dige ak metina aa deek aa: «'Bere, geger magal Babilon se terega! Deer deer, naan se terega kamac kamac! Naan se bo ken al metjil jeege do naan ki paac ted nakn ken naan maakin jen ro ki aan gaa totn koojn bin ken naan al jeege paac aay te maraade se. Naan se tec aan gaa mend keesn gaabm ren ren aa nakn ken naan al jeege ted se, nakn *kusin salal.»

⁹ Ter kodn Raa kuuy gen k-motoge ako metn naade se kici. Naan se taad makana aa: «'Debm jaay erg naan daa-gaab ki se ute nakn k'caacin tecin tece aa ak nakn kaakn jeele do naanin ki lo jin ki se,

¹⁰ naan kic utu kaay totn koojn bin salal ken maakn *koo pm maak-taar Raa ki se. Debm se, Raa utu an kol poodn aa maakn kud ken ak poodo buluk buluk se naan kodn Raage tun salal aa naan Goon Baatn Raa ki.

¹¹ Ja saa poodn duarde se iin tul tul daayum daayum. Jee ken erg naan daa-gaab ki aa naan nakn ken k'caacin tecin tece

«Jeegeen ək numiriŋ rode ki se, nōōrō katara naade kōŋ gōtn an tōōl maakde eyo.»

¹² Kaad ken se 6o naase aayki kaamse, naasen jee Raage se 'tēdki nakŋ ken Raa taad ɔɔ gen tēda ɔɔ aalki maakse do Isa ki!

¹³ Ter maam m'booy mind nam taadum maakŋ raa ki ɔɔ: «'Raan ɔɔ: maak-raapo jeege tun ooy 6orse dōobm Mēljege tu!» Ɔɔ ter *Nirl Raa taadum ɔɔ: «Deere, naade se ɔŋga gōtn tōōl maakde ɔɔ taa beɛ paacŋ naade tēdo se, naade utu an kōŋɔ.»

Kaadn kōjɔ

¹⁴ Ter maam m'aak gapara raap lak lak ɔɔ maakŋ gapar ken se, m'aak nam tec debkilimi iŋg kiŋg do ki. Ɔɔ nam se ɔk laatin gen tōōmō gen daab don ki ɔɔ naan ɔk kiŋjer aata jin ki.

¹⁵ Ter m'aak *kōdn Raa kuuy teeco maakŋ *Bee Raa ken maakŋ raa ki. Naan taad makōŋɔ deb ken iŋg do gapar ki se ɔɔ: «6orse kaadn kōjn nakgen do naan ki se aasga; ute kiŋjeri se '6aa ɔjde.»

¹⁶ Gōtn se, debm iŋg do gapar ki se ute kiŋjeriŋ se, naan 6aa ɔj nan nakgen do naan ki se paac.

¹⁷ Ter maam m'aak kōdn Raa kuuy teeco maakŋ Bee Raa ken maakŋ raa ki. Naan kic ɔk kiŋjer aata jin ki.

¹⁸ Ter maam m'aak kōdn Raa kuuy daala teeco *gōtn ken k'lee k'tēdn serke Raa ki se. Naan se ɔk tōōgō do pood ki ɔɔ naan taad makōŋɔ deb ken ɔk kiŋjer ken aat se ɔɔ: «6orse koojn biŋgen do naan ki se aacga. Ute kiŋjeri aat se '6aa ɔjde.»

¹⁹ Gōtn se kōdn Raa ken ɔk kiŋjer aat se, iin 6aa ɔj koojn biŋ se ɔɔ tōs ɔmbiŋ maakŋ dukudn magal gen maak-taar Raa ki se.

²⁰ Dukudn se, naan naatin maakŋ geger ki ɔɔ koojn biŋ se jaay k'riin se, teec mooso ɔɔ moosiŋ se ɔɔy dar dar ɔɔ ken k'dōoŋŋ se, jerliŋ se aal sindi aljam. Gōtn mooso ɔɔy uun paac se aas kilmetir kaar-mōtō.

15

**Kōdn Raagen cili ɔk dubargen cili jidege tu*

¹ Ter maam m'aak maakŋ raa ki nakŋ-kōōbm kuuy magala ɔɔ deel doa. Maam m'aak kōdn Raage cili ɔk dubargen cili jidege tu ken utu ade 6aa kaam mōōtn se. Ute nakgen se 6o *Raa nan maak-taarina.

² Ter maam m'aak naka tood yel yel aan gōō baar maane ɔɔ ɔk poodō buluk buluk maak ki. Do baar ken tood yel yel ese se maam m'aak jeege daar daara do ki ɔɔ jeege se 6o ken ciro daa-gaabm ute nakŋ ken k'cōōciŋ teciŋ tece ɔɔ ute numiriŋ se. Ɔɔ naade se, Raa edden nakgen tec kurundge se jidege tu.

³ Naade aar kaa gen *Musa, debm tēdn naabm Raa ɔɔ kaa gen *Goon Baatin Raa. Naade aar ɔɔ: «Mēljege Raa Sidburku,

nakŋ naai 'tɛd se, deel doa ɔ aak bɛɛ aak eyo.
 Gaar do naaŋa paac, doobm naai se,
 doobm kɛn daan ki ɔ kɛn mɛt ki.
 4 Mɛlje, debm jaay ai ɓeer naai ki eyo
 ɔ ai *nookŋ roi ey se tap ɓo, naaŋa?
 Taa naai kali ki sum ɓo debm *salal.
 Metjil jee do naaŋ ki paac se
 utu 'kɛrgŋ naani ki.

Nakŋ naai 'tɛdŋo ute doobiŋ se naade 'kaakŋ jeele.»

5 Kɛn nakgen se jaay deel se, maam m'aak *Bee Raa kɛn
 maakŋ raa ki se ɔd waŋ ɔ m'aak *kɔrɔr Raa se maak ki.

6 Maam m'aak kɔdn Raagen cili kɛn teeco maakŋ Bee Raa ki
 ɔ kɔdn Raage se, tuuso kalgen salal aak bɛɛ ɔmb mɛt ki biriŋ
 biriŋ se. Kaaddege se naade doakiŋ ute kɔl k'daapiŋ ute daab
 ɔ naade se ɓo utu ano ɓaa ute dubargen cili se.

7 Ter maakŋ ne-dimge tun sɔɔ se, deb kalaŋ nig kɔdn Raage
 tun cili se, *kɔɔpm gen daab tak tak. ɔo maakŋ kɔɔpge tun se,
 dooc ute maak-taar Raa kɛn tiŋg gen daayum daayum.

8 ɔo maakŋ Bee Raa se paac dooc ute saa ɔ saa se taad ɔɔ
 tɔɔgŋ Raa kɛn wɔɔr gɔtɔ kɛlɛŋ se utu gɔtn se. Nam tap ɓo ɔŋ
 ɛnd maak ki eyo, bini dubargen cilin kɛn kɔdn Raagen cili
 ɓaandeno se, deel jaayo.

16

**Kɔɔpgen cilin kɛn dooc ute maak-taar *Raa*

1 Ter maam m'booy mind nam maakŋ *Bee Raa kɛn maakŋ
 raa ki taad makɔŋ *kɔdn Raage tun cili se ɔɔ: «Kɔɔpsegen cilin
 dooc ute maak-taar Raa se, 'ɓaa tɔɔydeki do naaŋ ki.»

2 Kɔdn Raa kɛn deet deet se, iin ɓaa ɔy maak-taar Raa
 maakŋ kɔɔpiŋ ki se do naaŋ ki ɔ jee kɛn ɔk nakŋ kaakŋ jeele
 gen daa-gaaba ɔ lee erg naan kaag kɛn k'cɔɔciŋ teciŋ tec se,
 naade paac rode tɔɔd taan-dua ɔ taan-dude se ɔsde aak eyo.

3 Kɔdn Raa kɛn gen k-dige se, iin ɓaa ɔy maak-taar Raa kɛn
 maakŋ kɔɔpiŋ ki se maakŋ baar ki ɔ maan maakŋ baar ki
 se dɛl aan gɔɔ moosn debm ooyga kooyo. ɔo nakgen paacŋ
 maakŋ baar ki se ooyo.

4 Kɔdn Raa gen k-mɔtɔge se, kɔɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa
 se, ɓaado ɔyiŋ maakŋ oolge tu ɔ gɔtge tun ɔk maan maane
 paac se. ɔo maangen se paac dɛl mooso.

5 Gɔtn se, maam m'booy kɔdn Raa kɛn mɛl maane se taad ɔɔ:
 «Naai debm daan ki,
 naai kɛn ɓorse ɔ kɛn do dɔkiŋa,
 naai kali ki sum ɓo debm *salal.
 Nakŋ naai 'tɛd paac se ute doobiŋa.

6 Aan gɔɔ naade ɔyga moosn jeeige ute gen jee taad taar teeco
 taari ki se,

boorse naade kic edden mooso bo naade kaaye.

Kese bo nakɲ kɛn doden naade ki.»

⁷ Ter maam m'booy mind nam taad *gɔt kɛn k'lee k'tɛdn sɛrke se ɔɔ:

«Deere, Mɛljege Raa Sidburku,

bɔɔr kɛn naai ɔj do jeege tu se,

kɛn mɛt ki ɔɔ ute doobiŋa.»

⁸ Kɔdn Raa gen k-sɔoge se kɔɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa se ɔɔyiŋ do kaad ki ɔɔ kaada se baa tɛdn ɔŋgɔ ɔɔ nɔɔd jeege aan gɔɔ poodo.

⁹ Jee se jaay kɛn kaada nɔɔd tɛddɛn daama se, naade naaj Raa kɛn baano ute dubargen se. Gaŋ, ute naan se kic, naade baate tɛrl maakdege do Raa ki ɔɔ baate *nookiŋa.

¹⁰ Kɔdn Raa gen k-miige se, kɔɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, ɔɔyiŋ do kaag do daa-gaab ki se. Ɔɔ taa naan kɛn naan bo gaariŋ se, gɔtɔ baa tɛd ilim dib. Jikilimge jaay naka ɔɔndɛ se dɔɔŋ taardege.

¹¹ Naade naaj Raa kɛn maakɲ raa ki taa dubargen naade ɔŋɔ ɔɔ ute dugen rode ki se. Ute naan se kic bo, naade baate kɔŋ nakdegen *kusiŋ kɛn naade lee tɛd se.

¹² Kɔdn Raa gen k-mɛcege se, kɔɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, naan ɔɔyiŋ maakɲ ool kɛn magal kɛn k'danjiŋ Eprat se. Ɔɔ ool se maaniŋ ooko ɔɔ ɔŋ doobo gaariŋge tun iino kaam gɔtn kaada tookɲo.

¹³ Ter m'aak maakɲ taar k-lamaga ki, maakɲ taar daa-gaab ki ɔɔ maakɲ taar debm kɛn tɛd ron aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki se teeco sitange mɔtɔ tec aan gɔɔ kaarage.

¹⁴ Sitange se bo kɛn jeege tɔndɛ tɛd maragge se ɔɔ naade bo kɛn tɛd nakɲ-kɔɔbge, naade lee tus gaariŋgen do naan ki se paac taa baa tɛdn bɔɔrɔ ute Raa Sidburku, bii se bii ɔɔŋɔ kɛn naan mala ɔndiŋga kɔndɔ.

¹⁵ Mɛljege taad ɔɔ: «'Booyki! Maam se, m'utu m'ade baa aan gɔɔ debm boogo! Maak-raapo deb kɛn iŋg zɛɛɛ ɔɔ bɔɔb kalinge taa naan lee mɛt-beer eyo ɔɔ kɛnd maakɲ sɔkɔŋ ki eyo.»

¹⁶ Ter sitangen mɔtɔ se baa tuso gaariŋge gɔtɔ kaam kalan bini k'danjiŋ ute taar *Ebre *Armagedon*.

¹⁷ Kɔdn Raa gen k-cilige kɔɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa se ɔɔyiŋ raan ɔɔ maam m'booy maakɲ Bee Raa kɛn raan ɔɔ gɔtn kaag do ki se, mind nam taad makɔŋ ɔɔ: «Bɛɛɛ, naaba nanja!»

¹⁸ Gɔtn se maam m'aak maakɲ raa aal wusuk wusuk, tɛd gajalan, Raa taat makɔŋɔ ɔɔ naanja kic bo te makɔŋɔ. Te kɛn naan te se, gɔtn Raa aal debkilimi bii kalan tap bo naanja te te bin eyo.

¹⁹ Naan kɛn se, gɛgɛr kɛn magal se baa tɔp gɔtɔ kaam mɔtɔ ɔɔ gɛgɛrgen do naan ki paac se rua. Gɔtn se Raa saap do gɛgɛr kɛn

Babilon ken magal se do naan an kedn kaay koozm ken dooc ute maak-taarin ken kusiñ se.

²⁰ Naanjen ken maane gurug alde daan ki paac do ute koge se, 'tedn goto paac.

²¹ Isi magal magal sido maakn raa ki do jeege tu. Isi kalan se deer baa baa kaasn kaam koor teenje si-dio. Do jeege se naaj Raa taa dubar ken isi dabarde se. Taa dubargen aan dode ki se dubar gen teecn nirli.

17

Geger Babilon se, booro oocga don ki

¹ Do maakn *kondn Raage tun cilin ken ok *koozgen cili ken dooc te maak-taar *Raa jidege tu se, deb kalan baado ojuma do deekum do: «'Baado, m'ai taadn metn taar boor ken utu koozn do mend keesn gaabm ken jeege paac jeel gotina do mend keesn gaabm se taad te geger magal ken utu taa oolge tu se.»

² Gaaringen do naan ki paac se, naan deeldenga tedga jee keesn mendge; do jee do naan ki paac se, naan lee edden totn koojn bin aay oono do lee esiña.

³ Gotn se *Nirl Raa booy dom ki do kondn Raa uun baansum do kof-baar ki do m'aak menda ing king do daa-gaab ki do daa-gaabm se aac den den. Ron se paac gurug te taargen naaj Raa do daa-gaabm se, donge cili do kaajinge sik.

⁴ Mend se uuso kal ute rona aac den, ok daab ro ki omb birin birin, ok kogen ute rodege do meedgen* ute rodege kici. Mend se ok koozm gen daab jin ki do koozm se dooc ute nakgen jig eyo gen keesn gaabinge.

⁵ K'raanjin do naanin ki ro ken k'jeel metin eyo j'oo:

Maam bo m'geger Babilon magal
maam bo ko mend keesn gaabge paac

do do naan ki paac se,

maam sum bo m'tedn nakgen *kusiñ cir paac paac.

⁶ Maam m'aak mend se, aay oon moosn jee Raage ken saadn Isage se. Ken maam jaay m'aakin se, nakn se tap bo okum taad eyo.

⁷ Gotn se kondn Raa deekum do: «Gen di jaay nakn se oki taad ey se? 'Booyo! Maam m'utu m'ai taadn metn taar mend ken ing do daa-gaab ki se ute metn taar daa-gaabm ken donge cili do kaajinge sik jaay *k'jeel metin ey se kici.

⁸ Daa-gaabm ken naai aakiño tingo se, boorse naan goto do tedga num naan utu ade teecn maakn go ken jerl zuzu se, do baa gotn kut ki. Num jee do naan ken rode goto maakn Kitapm Kaaj ken Raa raanjino do dakin ken naan utu aalo kaal dunia se, ken naade jaay kaakn daa-gaabm ese se, aden kokin taad

* 17:4 Meedgen ute rodege se ute taar nasar se je deekn do: *perles*.

eyo, taa naan̄ bo ken̄ tin̄go, borse naan̄ gōtō ð tēdga num utu ade teecn̄ daala.

⁹ «Borse, an̄ jeege tēdn̄ mētēkē ð jeel-taara taa jeel mētn̄ nakgen se: dogen cili se, je taadn̄ te kogen cilin̄ ken̄ mēnd̄ inḡ do ki se ð je taadn̄ ute gaargegen cili se kici.

¹⁰ Maakn̄ gaaringe tun̄ cili se, jee mii se, kaadde deelga, ð ken̄ gen̄ k-mēcēge se, borse naan̄ bo gaarge, ð ken̄ gen̄ k-cilige se lē aan̄ te ey bōrtō; anum̄ ken̄ naan̄ jaay ade baa kic bo 'tin̄g den̄ eyo.

¹¹ Daa-gaabm̄ ken̄ tin̄go ð borse gōtō se, naan̄ kic bo maakn̄ gaargege tun̄ cili se sum̄ ð naan̄ bo ken̄ utu kōsn̄ gaar gen̄ k-martage se ð naan̄ kic Raa utu an̄ kutu.

¹² ðo kaajgen sikn̄ ken̄ naai aako se lē, je taadn̄ ute gaaringen̄ sikn̄ ken̄ utu kōsn̄ gaara ute daa-gaaba se tēlē gen̄ lēr kalan̄ sum̄.

¹³ Gaaringen̄ sik se paac utu tum̄ dōōkn̄ taarde kalan̄ ð tēdn̄ naaba ute tōōgdē paac daa-gaab ken̄ se.

¹⁴ Naade utu baa 'tēdn̄ bōōrō ute *Goon Baatn̄ Raa ð Goon Baatn̄ Raa se utu aden̄ ciri, taa naan̄ bo Mēl gen̄ Mēlge ð naan̄ bo Gaar gen̄ gaaringe. ðo jeege ken̄ naan̄ dan̄deno ð bēer tōōddeno tēdga jee naange ð ken̄ tuj ōrmde ey se, naade kic utu aden̄ ciri.»

¹⁵ Tēr kōdn̄ Raa taadum̄ ð: «Oolgen ken̄ naai aak mēnd̄ kēesn̄ gaaba inḡ taar ki se, je taadn̄ ute jee dēngen do naan̄ ki ute metjildege, ute taa naan̄dege ð ute taar naan̄dege paac.

¹⁶ Kaajgen sikn̄ ken̄ naai aakdeno ute daa-gaaba se, utu kōōdn̄ kund̄ mēnd̄ kēesn̄ gaabm̄ ken̄ gōtin̄ gōt se naata, ð an̄ tōsn̄ ute nakinge paac ð an̄ kōn̄in̄ met-beere. Naan̄ malin̄ kic, naade an̄ kōō ð met̄ kōōpin̄ se lē naade an̄ tōōō.

¹⁷ Gaaringen̄ sik se, Raa mala tēddenga tēd̄ maakde ki, naade tēdn̄ naaba daa-gaab ki se, taa daa-gaabm̄ se kinḡ maakn̄ gaarin̄ ki. Raa ōlde tēdn̄ naan̄ se, taa naade tēdn̄ nakn̄ ken̄ naan̄ uuno doa aan̄ gōō ken̄ naan̄ maakin̄ jen̄ ro ki. Daa-gaabm̄ se kinḡ maakn̄ gaarin̄ ki bini taar ken̄ Raa taad se 'kaan̄ dōōbin̄ ki.

¹⁸ «ðo mēnd̄ ken̄ naai aakiño se lē, je taadn̄ ute gēgēr magal, ken̄ inḡ do gaaringe tun̄ do naan̄ ki paac se.»

18

Babilon tērecga

¹ Ken̄ nakgen se jaay deel paac se, maam m'aak *kōdn̄ Raa kuuy bōōyo maakn̄ raa ki ð kōdn̄ Raa se ōk tōōg dēna ð ute tōōgin̄ se naan̄ wōōr do naan̄a se kelēn̄ kelēn̄.

² Naan̄ taad makōn̄ō ð:

«Gēgēr magal Babilon se tērecga!

Deere, naan̄ se tērecga kamac kamac!

ʔorse gōtin se ɔp tɛdga gōtn maragge,
gōtn sitange ɔ gōtn yeelge ute daagen jig ey
kɛn jeege yɛɛmde yɛɛm se.

³ Naan se ʔo kɛn ɔl jeege tɛd nakɲ kɛn naan maakin jen ro ki
aan gɔɔ tɔtn koojn biɲ kɛn naan ɔl jeege paac aay te maraadde
se.

ʔo nakɲ kɛn naan ɔl jeege tɛd se, nakɲ *kusiɲ salal.

ʔo gaaringen do naan ki se,
naan ɔlde aay tɔtiɲa ɔ ɛɛsiɲa.

ʔo jee tɛdn zogen do naan ki se ɛ,

tɛd jee nak dɛnge se, ute maal naan kɛn dɛn se.»

⁴ Ter m'booy mind nam kuuy taad maakɲ raa ki ɔɔ:

«Naasen jeemge se, 'teecki naatn maakɲ gɛgɛr kɛn se,

ey num naase kic aki kɔl dose maakɲ kusiɲde ki,

ɔɔ dubar utu kaan dode ki se,

utu kooɔn do naase ki kici;

⁵ taa kusiɲ maakɲ gɛgɛr kɛn ese se,

ziid bini ook aanga maakɲ raa ki

ɔɔ *Raa se saapga do nakge tun

te doobin ey kɛn jeenge lee tɛd se.

⁶ Nakɲ naan tɛd jeege tu se,

naase kic 'tɛdɪnsɪnki naan ki mɛt dio;

aan gɔɔ kɛn naan lee ɛd tɔtn k'deepin atak

maakɲ *kɔɔpin ki jeege tu se,

naase kic ɛdɪnki tɔtn atak cir

gɛn naan se mɛt dio.

⁷ Aan gɔɔ naade ɔɲo maala ɔɔ ɔɲo dode se,

ʔorse naase 'dabarɛdeki makɔn bin kici

ɔɔ ɔɲɛdeki kapin aden tɔɔɔ,

taa gɛgɛr se taadga taad ute maakin ɔɔ:

«Maam se m'tɛdga nɛɛlge do kaag dom ki se.

M'mɛnd-daay eyo ɔɔ mɔɔtn kapin ɛ am tɔɔl eyo.»

⁸ Taa naan se ʔo, ʔii kalan sum ʔo

nakgen ɔɲ se utu kaan don ki,

aan gɔɔ yoa, kɔl doa ɔɔ ʔoa.

ʔo naan se j'utu j'an tɔɔɔ,

taa Mɛljege Raa Sidburku se

utu an kɔjn ʔɔɔɔ don ki.»

⁹ Num gaaringen do naan ki kɛn ɛndo maakɲ kusiɲ gɛgɛr

kɛn ese se ɔɔ tɛdɔ maala gōtn ese se, kaad kɛn naade utu kaakɲ

saa poodn gɛgɛr kɛn k'tɔɔɔin se, naade utu tɔɔyɔ ɔɔ keem nɔɔ

taariɲa.

¹⁰ Naade ɛaar dɔkɔ ɔɔ ʔeer ɔɔ sɔm dubar ese se kooɔn dode ki
ɔɔ gōtn se naade tɔɔyɔ ɔɔ keem nɔɔ:

«Wɔɔy, wɔɔy nakage, aakki tu gɛgɛr Babilon,

gɛgɛr magala, naan ɔk maala se!

Ler kalan sum 60 Raa tujina.»

¹¹ Jeegen ok nakn zogen do naan ki paac eeme do ol doa taa geger se, taa nakn zodege se, nam tap 60 dug ey sum.

¹² Nakn zodege se: daab, pudda, kogen ute rode, meedgen ute rode, kalgen ute rodege do ken deer taac bon bon se, kalgen ute rodege ceere do aac den den; kaaggen oot nijimi, nakgen k'daapde ute naan ceedge, kaaggen mongo, maal-zere ute maal-kilimi, ute kogen raan aak bee bee,

¹³ naagn kaagn nijimi, nakgen oot nijimi, itir, dudgen oot nijimi ute kaaggen oot koot kici, totn koojn bin, uubu, ruju ute gemε, marange ute benge, sendge ute puusdege, bulge ute jee dan gayge, nakgen se paac nam tap 60 motn 'dug ey sum.

¹⁴ K'taad jeege tun maakn geger ken ese j'oo: «Nakn naase maakse 'je paac se gotoga. Maala ute nakgen tedsen jaay jeege je se se, paac utga naatn. Nakgen bin se motn j'an kon maakn gegerse ki ey sum.»

¹⁵ Jee tedn zogen lee baado ted maala maakn geger ken ese se, naade kic 'daar doko do beer do som dubar se koocon dode ki. Gotn se naade toyo do eem noo:

¹⁶ «Wooy, wooy nakage, aakki tu geger magal,
aan god mend ken tuuso kalgen deer taac bon bon
ute kengen ceep taac den den
do tolo kodokn bi gen daab
ute meedge do kogen ute rode se!

¹⁷ Maalin ute denin se, maakn ler ken kalan ki sum 60 utga paac!»

Gotn se, jee tuur markabgen magal magala ute jee tedn naabdege do jeegen maak ki paac se, ute jeegen ted naaba do baar ki paac se, naade kic daar doko.

¹⁸ Ken naade jaay aak saa poodn iin se, tood toyo do:
«Geger jaay magal aas te geger se, bere, gotoga!»

¹⁹ Naade tos naan ba wooy dodege tu do tood toyo do eem noo:
«Wooy, wooy nakage, aakki tu geger magal dooc te maala
do jeegen ok markabgen magal magala do baar ki paac se,
naade ngo maala paac gotin ki,
do maakn ler ken kalan ki sum 60, maalde se utga!»

²⁰ Num naase, jee maakn raa ken jee Raage,
naase *jee kaan naabm Isage
ute jee taad taar teeco taar Raa ki se,
'tedki maak-raapo!

Ute dubar ken Raa baano don ki se
naan ogsenga seese.

²¹ Gotn se maam m'aak kodn Raa togo uuno ko deer aan god ko tooto undin maakn baar ki do deek do:

«Taa naan se 60 Babilon, geger magal se, j'utu j'an kund bin kici

ɔɔ mɔɔtn nam an kaak ey sum!

²² Jee kɔnd kurundge, jee kaage,

jee tuuy kaage ute jee tuuy pulge

mɔɔtn j'aden 'booy 'tedn kaa gɔti ki ey sum;

jee tirdge se mɔɔtn j'aden kɔn gɔti ki ey sum.

Ɔɔ mɔɔtn nam 'booy keem tooto gɔti ki ey sum.

²³ Nam tap 60 kaakn poodn lɔompɔ gɔti ki ey sum

ɔɔ mɔɔtn nam tap 60 taadn taa kɔkn mɛnda gɔti ki ey sum,

taa jeegen ɔko nakn zo gɔti ki se,

naade 60 jee maalgen cir jeegen do naan ki se paac.

Taa naai ute kɔrdi ken 'lee ted se,

dɛrl mɛtjil jeegen do naan ki paac.

²⁴ Gɔtn naai ki se 60 gɔtn k'tɔɔlo jee taad taar teeco taar Raa ki,

jee Raage ɔɔ jeegen paacn k'tɔɔlde do naan ki se.»

19

Jeege ted maak-raapo gen kɔkn mɛnd *Goon Baatn Raa

¹ Ken nakgen se jaay deel se, m'booy gɔtɔ ted gajalan maakn raa ki aan gɔɔ dɔɔl jeege den 60 ul taara deek ɔɔ:

«Aleluia!

K'tɔɔmki *Raa taa Raa naajege se,

Raa magala ɔɔ tɔɔgɔ;

naan 60 Debm Kaajn jeege.

² Taa nakn naan ted paac se mɛt ki ɔɔ te doobina.

Naan ɔjga bɔɔrɔ do mɛnd keesn gaabm ken tuj do naan

ute nakgen *kusiñ ken naan lee ted se.

Raa dabariñ se taa naan tɔɔlga tɔɔl jee tedn naabinge.»

³ Ter maam m'booy naade deek daala ɔɔ:

«Aleluia!

Mɛnd keesn gaabm se,

naan 60 geger k'tɔɔcin jaay saan tiin gen daayum daayum se.»

⁴ Gɔtn se magalgen sik-di-kaar-sɔɔ ute ne-dingen sɔɔ se, baado erg naan Raa ken ing do kaag do ki se, eemiña ɔɔ deek ɔɔ:

«Amin! Aleluia!»

⁵ Ter m'booy mind deba gɔtn kaag do ki se taad ɔɔ:

«Naase paac jee tedn naabinge, jeegen beeriñ,

jee aaliñ maak ki ɔɔ jee aaliñ maak ki eyo,

paac, k'tɔɔmki Raajege!»

⁶ Ter maam m'booy gɔtɔ ted gajalan aan gɔɔ dɔɔl jeegen den

60 taada, aan gɔɔ maan zoor uu uu se ɔɔ aan gɔɔ Raa ken taat makɔnɔ se kici, tɔɔd tɔɔy makɔnɔ ɔɔ:

«Aleluia!

Taa Meljege Raa se, naan 60 Sidburku, 6orse naan uunga gaariña.

⁷ K'ɛdki maak-raapjege ɔɔ ɔŋ maakjege raapm sakan
ɔɔ *k'nookki Raa!

Taa kaadn Goon Baatn Raa an kuun mɛndiŋ se aasga
ɔɔ mɛndiŋ kic ɛ daapga roŋ aakga bɛɛ bɛɛ.

⁸ Naan j'ɛdiŋ uus kal te roŋa,
cɛɛpɛ, aak bɛɛ ɔɔ ɔmb biriŋ biriŋ.»

Ɔɔ kal ese se je taadn te naabm bɛɛ ɔɔ ute doobiŋ kɛn jee Raage
lee tɛda.

⁹ Gɔtn se *kɔdn Raa kalan deekum ɔɔ: «'Raan ɔɔ:
'Maak-raapo jeege tun k'dandɛ gɛn ɔaa kɔsn gɔtn kɔkŋ mɛnd
Goon Baatn Raa ki se.» Ter naan taadum ɔɔ: «Taar se taar mɛt
ki. Kɛse taar Raa mala ɔo taada.»

¹⁰ Gɔtn se maam m'ɛrg mɛtn jɛŋ ki m'je m'an keeme. Naɔo
naan deekum ɔɔ: «Ɔŋɔ! Ɔŋte 'kɛrgŋ naanum ki. Maam kic
m'debm tɛdn naaba aan gɔɔ naai ɔɔ aan gɔɔ gɛnaaigen aal
maakɛ do taar Isa kɛn taado se. Anum naai ɛrg naan Raa ki
kaliŋ ki sum.» Taa taar kɛn Isa taado jeege tu se ɔo, kɛse ko
mɛtn taar kɛn jee taad taar teeco taar Raa ki taado se.

Nam ooko do sind ki raap lak lak

¹¹ Ter gɔtn se, maam m'aak maakŋ raa ɔɔd wan ɔɔ m'aak
sindi raap lak lak. Ɔɔ debm do ki se roŋ «Debm lee te kɛn mɛt
ki» ɔɔ «Debm tuj te ɔrmiŋ eyo.» Ɔɔ naan ɔj bɔɔɔ ɔɔ do ute kɛn
mɛt ki.

¹² Kaamiŋ se ɛ aan gɔɔ poodn ɔk kɔkɔ. Ɔɔ naan ɔk laatn
gaaringɛ dɛna doŋ ki. Ɔɔ k'raanŋ roŋ ro ki ɔɔ ro se naan kaliŋ
ki sum ɔo jeeliŋa.

¹³ Kal naan uuso se, j'ɔliŋga kɔl maakŋ moos ki. Ɔɔ naan
mala se, k'danŋ «Taar gɛn Raa.»

¹⁴ Ɔɔ dool asgargen maakŋ raa ki tuuso kalgen te rodege,
cɛɛpɛ ɔɔ taak bɛɛ bɛɛ. Naadɛ tooko do sendge tun raap raapo
ɔɔ daaniŋa.

¹⁵ Ɔɔ debm kɛn ooko do sind kɛn raap lak lak se, gɔrd-jɛrl
aata teeco taariŋ ki gɛn tool jee do naan ki. «Ɔɔ jeege se naan
utu adɛ tɔnd ute sirdn k'daapiŋ ute maala*.» Ɔɔ naan utu aden
daal maakŋ dugudn maak-taar Raa Sidburku ki kɛn *kusiŋ
aan gɔɔ kɛn k'daal koojŋ biŋ jaay maaniŋ tɛd tɔtɔ se.

¹⁶ Ro kaliŋ ki ɔɔ ro pɛeliŋ ki se, k'raanŋga raan roŋ j'ɔɔ:
Kɛse Gaar gɛn gaaringɛ ɔɔ Mɛl gɛn mɛlge.

¹⁷ Ter maam m'aak maakŋ kaad ki se, *kɔdn Raa daar daara.
Gɔtn se, naan ɔɔd ɔɔy makɔŋɔ ɔɔ dan yeelgen tiŋ maakŋ raa
ki raan paac se ɔɔ: «'Tuski naapa ɔɔ 'ɔaakiro utu aki kɔsn kɔsn
kɛn Raa tɛdiŋ dɛn se.

¹⁸ 'Baakiro aki kɔsn gaaringɛn ooyga kooyo, magal asgarge,
bubm asgarge, sendge ɔɔ jee tooko do ki, jeege paacŋ bulge

* 19:15 Aak KKR 2.9.

ute jeegen bulge eyo, jeegen j'aalden maak ki ɔ ɔ ute kengen j'aalden maak ki eyo.»

19 Gɔtn se tɛr maam m'aak daa-gaabm deet deetn kɛn ooko maakɲ baar ki, gaaringen do naanɲ ki ute asgardege, naade paac tusu gɛn tɛdn bɔɔrɔ ute debm kɛn ooko do sind kɛn raap lak lak ute asgaringe se.

20 Anum daa-gaabm se, kɛn k'cirinɲ se, k'ɓaa k'j'ɔkiɲa ɔ debm kɛn tɛd ronɲ aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki kɛn lee tɛd nakgen deel doa naaninɲ ki jaay lee dɛrl jeege ɔk nakɲ kaakɲ jeele rode ki kɛn daa-gaaba tɔndde se ɔ lee erg naan nakɲ kɛn k'ɔɔciɲ teciɲ tec se, naanɲ se kic j'ɔkiɲa. Naade di se paac k'tɔk k'j'ɔmbden zɛɛɛ maakɲ baar pood kɛn ɔk nakɲ aan gɔɔ kudn poodn ɔk buluk buluk se maak ki.

21 Jee metinge ɛ, debm do sind ki se tɔalde ute gɔrd-jerle kɛn teeco taarinɲ ki se. Ɔ yodege se yeelge ɔsde te maraadde.

20

**Bubm sitange j'ɔkiɲ danɲay gɛn ɓaara dupu*

1 Tɛr maam m'aak *kɔdn Raa bɔɔyo maakɲ raa ki ɔ naanɲ ɔk ɛkerle gɛn taa gɔɔ jɛrl zuzu se ute zinzi magala jinɲ ki.

2 Ɔ k-lamaga se naanɲ ɓaa iij-ɔkiɲa. K-lamagɲ se naanɲ ɓo wɔɔjn do dɔkiɲa ɔ naanɲ ɓo Bubm sitangen kɛn k'daninɲ Iblis se kici. Gɔtn se naanɲ dɔɔkiɲ te zinzi gɛn ɓaara dupu.

3 Naanɲ uun undinɲ maakɲ gɔɔ kɛn jɛrl zuzu se, ɔ dɛkelinɲ taara donɲ ki ɔ tɛdinɲ nakɲ kɛn nam tap ɓo ɔk doobm anɲ kɔɲ kɔɔf eyo, taa naanɲ mɔɔtn 'kɔɲ dɛrl jee do naanɲ ki eyo bini ɓaar dupu se kaasa. Kɛn ɓaar dupu se jaay deelga num, j'utu j'an kɔɔdn kɔɔ nabo kɔɲ ting den eyo.

4 Tɛr maam m'aak kaag doge ɔ jee ting do ki se, j'undden kulu gɛn kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu ɔ ko jeegen k'tɔalde taa saadn Isa ɔ taa Taar *Raa. Naade se ɔɲ erg te naan daa-gaab ki eyo ɔ naan nak kɛn k'ɔɔciɲ teciɲ tec se eyo ɔ nakɲ kaakɲ jeele kɛn naanɲ tɔnd naan jeege tu ute ji jeege tu se kic, naade ɔk eyo. Naade se ɓo jee kɛn duro daan yoge tu ɔ kɔsn gaara ute *al-Masi gɛn ɓaara dupu se.

5 Naade se ɓo jee kɛn utu dur deet deet daan yoge tu ɔ yogen kuuy se ɛ, kɔɲ dur eyo bini ɓaar dupu se deel jaayo.

6 Maak-raapo jeege tun *salal kɛn Raa durdeno deet deet daan yoge tu se. Taa yo gɛn k-dige se ade kɔɲ tɛdn dim eyo. Naade se utu tɛdn jee tɛdn sɛrkge gɛn Raa ɔ te gɛn al-Masi. Ɔ naade se utu kɔsn gaara gɛn ɓaara dupu te al-Masi.

**Bubm sitange bɔɔrɔ ɔsinga*

7 Kɛn ɓaara dupu jaay deelga num, Bubm sitange se j'utu j'an kɔɔdinɲ naatn maakɲ danɲay ki.

⁸ Ɔo naan̄ utu ɓaa dɛrl̄ jeegen mɛtn̄ naan̄ kɛn kaam ɔɔ paacn̄ kɛn k'danjɛ utu ro Gog ɔɔ Magog* se. Naade utu tusn̄ dɛna aan̄ gɔɔ kɛesn̄ maakn̄ baar ki gɛn ɓaa tɛdn̄ bɔɔrɔ.

⁹ Naade wɔɔkn̄ dɔɔdn̄ do naan̄a paac ɔɔ ɓaado gurug ɔl jee Raagen maakn̄ gɛgɛr kɛn Raa jɛn̄ se. Naɓo poodo bɔɔyo maakn̄ raa ki ɓaado ɔsde paac.

¹⁰ Ɔo Iblisn̄ kɛn lɛe dɛrlɛde se j'uun̄ j'undin̄ maakn̄ baar pood kɛn ɔk nakn̄ aan̄ gɔɔ kudn̄ poodn̄ ɔk ɓuluk ɓuluk se. Kɛse ɓo gɔtn̄ daa-gaaba ute debm̄ kɛn tɛd̄ ron̄ aan̄ gɔɔ debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki se, k'side maak ki. Ɔo gɔtn̄ se, nɔɔrɔ katara, naade dabar gɛn daayum daayum.

Bii kɔjn̄ bɔɔr kaam mɔɔtn̄

¹¹ Gɔtn̄ se tɛr maam m'aak kaag do magal raap raapo ɔɔ debm̄ inḡ do ki se. Maakn̄ raa ute do naan̄a se aan̄ iig naan̄in̄ ki kilu.

¹² Tɛr maam m'aak jee ooyga kooyo paac: jee j'aalden̄ maak ki ɔɔ jee j'aalden̄ maak ki ey se ɗaar ɗaar naan̄ kaag do ki se. Ɔo gɔtn̄ se, k'tɔɔd̄ k'taal kitapge. Ɔo m'aak kitapm̄ kuuy se j'ɔɔd̄ j'aalɪna ɔɔ naan̄ se Kitapm̄ Kaaja. Ɔo jee ooyga kooy paac se, j'ɔjde bɔɔrɔ do nakge tun naade tɛɗa jaay k'raan̄in̄oga raan̄ maakn̄ kitapge tun ese se.

¹³ Maane lɛ, jee kɛn naan̄ tɔɔldɛno paac se, naan̄ ɓaandɛno. Yo ute ɓee yoge kic ɓaano ute yodegen kɛn naade tɔkɛno se. Ɔo yoge se nan̄a nan̄a kic ɓo j'ɔjin̄ bɔɔrɔ do nakge tun naan̄ tɛdo.

¹⁴ Gɔtn̄ se Yo ute ɓee yoge se, k'tɔs k'j'ɔmbɛde maakn̄ baar pood ki. Ɔo maakn̄ baar pood kɛn se ɓo gɔtn̄ yo gɛn k-dige se.

¹⁵ Debm̄ jaay k'j'ɔn̄ te ron̄ maakn̄ Kitapm̄ Kaaj ki ey se, naan̄ se j'an̄ kuun kundin̄ maakn̄ baar pood ki.

21

Maakn̄ raa ute do naan̄ kiji

¹ Tɛr maam m'aak maakn̄ raa kiji ute do naan̄a kiji taa maakn̄ raa ute do naan̄ do dɔkin̄ se lɛ, aan̄ iigga ɔɔ baar se tɛd̄ gɔtɔ.

² Maam m'aak gɛgɛr *salal kɛn k'danjɪn̄ Jeruzalem kiji kɛn *Raa bɔɔyin̄o maakn̄ raa ki. Gɛgɛr se ɗaapga ron̄ aan̄ gɔɔ mɛnd̄ kɛn ɗaapga ron̄a inḡ aak kaak kaam gaabin̄ se.

³ Gɔtn̄ se, maam m'booy mind̄ deba gɔtn̄ kaag do ki ɔɔd̄ ɔɔy makɔn̄ɔ dɛek ɔɔ: «Bɔrse Raa ɔndga *kɔrɔrin̄ daan̄ jikilimge tu ɔɔ naan̄ utu tin̄g te naade ɔɔ naade se tɛdn̄ jeenge. Raa mala tin̄g te naade ɔɔ naan̄ ɓo tɛdn̄ Raade.

* 20:8 Gog ɔɔ Magog se taad̄ te ro taa naan̄gen jeenge jee wɔɔy jee Raage. Aak Ezk kɔn̄ 38 ɔɔ 39.

⁴ Naan̄ utu aden̄ kōtn̄ kaa-maandē. Yo tēdn̄ gōtō, kōl̄ doa, tōyō, dubar, naade se paac̄ mōōtn̄ 'tēdn̄ gōtō, taa duni do dōkin̄ se, 'tēdga gōtō.»

⁵ Ɔō debm̄ ken̄ in̄g do kaag do ki se deek̄ ɔ: «Borse, nakge paac̄ maam̄ m'tēdīnga tēdga kiji.» Ter̄ naan̄ deekum̄ ɔ: «'Raan̄ ɔ: deer̄ deer̄, taar se taar̄ mēt̄ ki!»

⁶ Ter̄ naan̄ taadum̄ ɔ: «Borse, naaba aasga doobin̄ ki. Maam̄ 6o m'Alpa ɔ m'Omega, maam̄ 6o m'kupm̄ meta ɔ m'taar̄ tōlīna. Ɔō debm̄ maane tōlīn̄ num, 6aadō ɔ maam̄ m'an̄ kēdn̄ maan̄ ken̄ ɛd̄ kaaja se cēɛɛ.

⁷ Ɔō debm̄ jaaȳ cirga se, naan̄ utu 'kōsn̄ kaaḡ 6ea, ɔ kaaḡ 6ee naan̄ kōs se je deek̄ ɔ maam̄ m'an̄ tēdn̄ Raan̄a ɔ naan̄ am̄ tēdn̄ goonuma.

⁸ Num̄ gan̄ jee ɔk̄ nakge paac̄ ɔn̄ eyo, jee tuj̄ ɔrmdēge, jee tēdn̄ nakgen̄ *kusiṅa, jee tōl̄ jeege, jee kēesn̄ mēndge te gaabge, jee ooj̄ rode, jee maragge ute jee taar-kōōbge, paac̄ se utu 6aa maak̄ baar̄ pood̄ ken̄ ɔk̄ nak̄ aan̄ gōō kud̄n̄ pood̄n̄ ɔk̄ buluk̄ buluk̄ se. Kēse 6o gōtn̄ ken̄ k'dan̄j̄n̄ yo gēn̄ k-dige se.»

Jeruzalem̄ ken̄ kiji

⁹ Gōtn̄ se maak̄ *kōdn̄ Raage tun̄ cilin̄ ken̄ ɔk̄ *kōōpm̄ dooc̄ te dubar se, deb̄ kalan̄ 6aadō ɔjuma ɔ deekum̄ ɔ: «'Baado, m'ai taad̄n̄ mēnd̄ *Goon̄ Baatn̄ Raa ken̄ utu an̄ kōk̄ se.»

¹⁰ Gōtn̄ se *Nir̄l̄ Raa bōōȳ dom̄ ki ɔ uun̄ ɔlum̄ do ko ken̄ magala ɔ jēr̄l̄e ɔ naan̄ taadum̄ gēgēr̄ *salal̄ ken̄ k'dan̄j̄n̄ Jeruzalem̄ se ɔ gēgēr̄ se 6o ken̄ maam̄ m'aakiṅo Raa bōōyiṅo bōōȳ maak̄ raa ki se.

¹¹ Ɔō maak̄ gēgēr̄ ken̄ ese se, tōōḡn̄ Raa wōōriṅ̄ kēl̄eṅ̄ ɔ wōōriṅ̄ aan̄ gōō ko ken̄ te roṅ̄, ken̄ k'dan̄j̄n̄ jasp̄ ɔ jasp̄ se tec̄ aan̄ gōō maan̄ tood̄ yel̄ yel̄ se.

¹² Gēgēr̄ se ɔk̄ durdur̄ ɔ durduriṅ̄ se jēr̄l̄e ɔ paata. Naan̄ ɔk̄ taa doobge sik-kaar-dio ɔ taa doobgen̄ sik-kaar-di se ɔk̄ kōdn̄ Raage tak̄ tak̄. Ɔō taa doobgen̄ se k'raan̄dē ro taa 6ee gaan̄ *Israelgen̄ sik-kaar-di se ro ki.

¹³ Taa doobgen̄ sik-kaar-di se k'tōōd̄dē gōtō kaam̄ ɔ: kaam̄ kaadā took̄ṅo se ɔk̄ taa doobō mōtō. Kaam̄ kaam̄ kooko se ɔk̄ taa doobō mōtō, kaam̄ kaam̄ bōōyō se, ɔk̄ taa doobō mōtō ɔ kaam̄ kaadā tooc̄n̄ kic̄ ɔk̄ taa doobō mōtō.

¹⁴ Ɔō durdur̄ gēgēr̄ se l̄ k'r̄eēs̄ koge sik-kaar-dio do naapge tu jaaȳ j'iiniṅ̄ do ki. Ɔō kogen̄ sik-kaar-di se k'raan̄j̄n̄ ro gēn̄ jee kaan̄ naabm̄ Goon̄ Baatn̄ Raagen̄ sik-kaar-di se rōdēge tu.

¹⁵ Ɔō debm̄ ken̄ daar̄ taad̄ te maam̄ se, ɔk̄ nak̄ dōōj̄n̄ gōtō j̄in̄ ki ɔ nak̄ dōōj̄n̄ se l̄ gēn̄ daab̄. Gōtn̄ se gēgēr̄, taa doobīnge ɔ durduriṅ̄ge se paac̄, naan̄ dōōj̄dē.

¹⁶ Ɔō gēgēr̄ se, kaam̄ mēnd̄in̄ ute kaam̄ gaabin̄ se k'dōōj̄dē se aas̄ kaas̄ te naapa. Naan̄ dōōj̄n̄ ute nak̄ dōōj̄ se. Ɔō dōōj̄in̄

se ɔŋiŋ staad* dupu-sik-kaar-dio (12 000). Naan̄ dɔɔj kaam gaabiŋa kaam mendiŋa ɔɔ kaam jeriŋiŋ ook kook se, naan̄ ɔŋde aas kaasa.

17 Naan̄ dɔɔj durdur ɔɔ dɔɔjiŋ se, ɔŋiŋ aas cili kaar-te-si-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144)†. Ɔɔ kɔɔdn̄ Raa dɔɔjiŋ ute cili aan̄ gɔɔ gen̄ jikilimge se sum.

18 Durdur gen̄ gɛgɛr j'iiniŋ te ko ken̄ k'dan̄jiŋ jasp. Ɔɔ gɛgɛr se ɛ, paac k'tɛdiŋ te daab. Ɔɔ daabiŋ se ɛ, daabm̄ salal ɔɔ tood̄ yel yel aan̄ gɔɔ maane.

19 Kogen jaay j'uuno metn̄ durdur gɛgɛr ese se, k'tamariŋo ute napar kogen te rode ɔɔ taak bɛɛ bɛɛ. Ko ken̄ j'uuno meta deet deet se, ron̄ jasp. Gen̄ k-dige se, k'dan̄jiŋ sapir ɔɔ ko se zɛɛr zɛɛrɛ. Gen̄ k-mɔtɔge se, k'dan̄jiŋ kalsedoan. Naan̄ se raan̄ zɛɛr zɛɛrɛ. Ko gen̄ k-sɔɔge se ron̄ emorid. Naan̄ se zɛɛr cidid̄.

20 Ko gen̄ k-miige se, ron̄ sardoan. Naan̄ se aac dɛŋ. Ko gen̄ k-mɛɛge se, ron̄ kornalin. Naan̄ se aac ilim kilimi. Ko gen̄ k-cilige se, ron̄ krizolit. Naan̄ se zɛɛr ɔmb̄ met̄ ki biriŋ biriŋ. Ko gen̄ k-martage se, ron̄ beril. Naan̄ se zɛɛr kɔɔs kɔɔsɔ. Ko gen̄ k-jɛrnange se ron̄ topaz. Naan̄ se kɔɔs kɔɔsɔ. Ko gen̄ k-sikge se ron̄ krizopraz. Naan̄ se zɛɛr kɔɔs kɔɔs met̄ ki. Ko gen̄ k-sik-kaar-kalan̄ se, ron̄ iasint. Naan̄ se zɛɛr ilim kilim met̄ ki. Ko gen̄ k-sik-kaar-di se, ron̄ amatist. Naan̄ se zɛɛr ilim kilimi.

21 Taa doobingen̄ sik-kaar-di se, ɔk meedgen̄ te rode se sik-kaar-dio. Ɔɔ taa doobo ɔɔ ɔk meede kalan̄ tak tak. Ɔɔ gɛgɛr se bɔɔriŋ se paac te daab ɔɔ daabiŋ se salal ɔɔ tood̄ yel yel aan̄ gɔɔ maane.

22 Gan̄ maakŋ gɛgɛr se, maam m'aak te *Bee Raa eyo taa Meljege Raa Sidburku ute Goon Baatn̄ Raa utu gɔtn̄ ese ɔɔ naade se ɔɔ Bee Raa mala.

23 Gɛgɛr se je kaad̄ eyo ɔɔ je laap eyo taa Raa mala te *nookiŋa ɔɔ Goon Baatiŋ ɔɔ, wɔɔrde.

24 Met̄jil jee do naan̄ ki paac se, naan̄ ɔɔ lee wɔɔrden̄ gɔtɔ. Ɔɔ gaaringen̄ do naan̄ ki se utu ano ɔɔa te maaldege se paac maakŋ gɛgɛr ken̄ ese.

25 Gɛgɛr se, taa doobinge k'gaasde eyo, taa gɔtn̄ ese nɔɔrɔ gɔtɔ.

26 Gɔtn̄ se jee do naan̄ ki ano ɔɔa ute maaldege ute nakŋ koondege maakŋ gɛgɛr ken̄ ese.

27 Ɔɔ nakgen̄ jig eyo, kɔŋ kɛnd̄ maakŋ gɛgɛr ken̄ ese eyo. Ɔɔ jee tɛdn̄ nakgen̄ *kusiŋ ken̄ ɔk taad̄ eyo ute jee taad̄ taar-kɔɔbɔ, naade se kici 'kɔŋ kɛnd̄ maakŋ gɛgɛr ken̄ ese eyo. Anum̄ jee kɛnd̄ maakŋ gɛgɛr ken̄ ese se, jee ken̄ k'raan̄ga raan̄ rodege maakŋ Kitapm̄ Kaajŋ gen̄ Goon Baatn̄ Raa ki se jaayo.

* **21:16** Staad kalan̄ se ɔɔa ɔɔa kaasn̄ nakŋ metir kaar-dio. † **21:17** Kɛse aan̄ gɔɔ metir 65.

22

¹ Ter *kōdn Raa taadum oolo ken ok maan ken ed kaaja. Ool se iino gōtn kaag do *Raa ki ute gen *Goon Baatn Raa ki. Jo ool se maanin tood yel yel.

² Ool se ooy teec daan boor ken maakn geger ki. Jo kaagn ken ed kaaja jeege tu se daar jeninge tu. Kaagn se maakn baar ki se naan ooj dool met sik-kaar-dio. Jo maakn laap ki tak bo naan ooyo. Jo kambin se bo ken lee ed lapia metjil jikilimge tu paac.

³ Maakn geger ken ese se, nakgen k'naamdega naam se tedn gōto. Kaag do Raa ute gen Goon Baatn Raa se 'tedn gōtn ese o jee tedn naabm Raage se utu an lee keeme.

⁴ Naade utu kaakn daan kaamina o ro Raa se j'utu j'adesin raan do naandege tu.

⁵ Gōtn naane se, nooro gōto. Kaada ute loompō se, nam tap bo je ey sum, taa Meljege Raa mala utu aden woor gōto. Jo naade se utu 'kōsn gaara ute naan gen daayum daayum.

Bere, Isa utu baado

⁶ Ter *kōdn Raa taadum o: «Deer deer, taar se taar met ki. Meljege Raa ken edo Nirlin jeege tun taad taar teeco taarin ki se, naan debm olo kōdn gen taadn nakgen oopga baat utu kaan se jee tedn naabinge tu.»

⁷ Isa deek o: «'Booyki! Bere, maam m'oopga gooro m'utu m'ade baa. Maak-raapo deb ken booy uun taar ken k'taadn maakn kitap ken ese se, taa taar se teeco taar Raa ki.»

⁸ Debm ken booyo o aako nakgen deel paacn ese se, kese maam Jan. Ken maam jaay m'booyo o m'aako aas se, maam m'ooc metn je kōdn Raa ken taadum nakgen deel ese se, m'je m'an keeme.

⁹ Naō naan taadum o: «Oho! Ohte 'kergn naanum ki. Maam kic m'debm tedn naaba aan goo naai o aan goo genaaigne jee taad taar teeco taar Raa ki ute jee ken booy uun taar ken k'raanin maakn kitap ken ese se. Anum naai se, eem Raa kalin ki sum!»

¹⁰ Ter naan deekum o: «Taargen ken maakn kitap ken ese se, teeco taar Raa ki; ohte 'koyina, taa kaadn ken Raa an tedn nakgen se oopga gooro.

¹¹ Bin se, debm ken jaay tednaka te doobin ey se, n'tedn'baan sak sak o debm tedn nakgen jig ey se kic le, n'tedn n'baa sak sak. Num debm tednaka ute doobina, n'tedn n'baa te naanina o debm ken *salal se, n'tedn salal n'baa te naanin kici.»

¹² Isa deek o: «'Booyki! Bere, oopga gooro maam m'utu m'ade baa. Jo ken maam m'ade baa se, m'ano baa ute nakn ken nana nana kic bo utu m'an kedn bedin do nakgen tun naan tedo.

13 Maam se m'Alpa ɔɔ m'Omega*, maam ɔɔ m'debm m'deete ɔɔ debm kaam mɔɔtn. Ɔɔ maam ɔɔ m'kupm meta ɔɔ m'taar tɔɔliɲa.»

14 «Maak-raapo jeege tun lee tug kaldege. Ute naan se naade ɔk doobo gen kɔsn koojɲ kaagɲ ken ɛd kaaja maakɲ gegɛr ken ese se ɔɔ kɔɲ kend te taa doobo.

15 Num gan jee tɛdn nakɲ sɔkɔɲge, jee ooj rodege, jee keesn mɛndge ute gaabge, jee tɔɔl jeege, jee maragge ɔɔ jee lee tɛd taar-kɔɔbge se, naade se paac 'kɔɔpm naatn.»

16 «Maam m'Isa m'ɔlo kɔdum taa 'ɓaa tɛdn saadum naan *eglizge tun gɔtn ɓaa se paac. Maam se, m'teeco metjil gen Gaar *Daud ki ɔɔ maam ɔɔ Beβeɛ.»

17 Gɔtn se Nirl Raa ute mɛnd *Goon Baatn Raa deek ɔɔ: «'Baado!» Ɔɔ debm ken booyga taar se kic ɔɔ n'deek n'ɔɔ: «N'baado! Debm ken maan tɔɔliɲa ɔɔ je kaay maan ken ɛdkaaja se, n'baado n'kaay ceɛ.»

Jan taad naɲ taariɲa

18 Jee paacɲ ken booy taar Raa ken k'raanɲ maakɲ kitap ken teeco taar Raa ki ese se, maam Jan m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay ziid taara do taar ken se num, Raa kic utu aɲ ziidn dubar ken k'raanɲ maakɲ kitap ki se do ki.

19 Ɔɔ taar Raa ken k'raanɲ maakɲ kitap ken teeco taar Raa ki ese se jaay, debm ɔɔdn naatn ute ken kalan se, naan se 'kɔɲ kɔsn koojɲ kaagɲ ken ɛdkaaja se eyo ɔɔ 'kɔɲ kend maakɲ gegɛr ken *salal se ey kici.

20 Ter Isan ken taad nakgen ara se taad ɔɔ: «Deere, maam se ɔɔpga gɔɔrɔ m'utu m'baado.»

*Amin! Mɛljege Isa, 'baado!

21 Ɔɲ Mɛljege Isa asen tɛdn beɛɲ naase ki paac.

* 22:13 Aak Apok 1.8.